İsmâil Hakkı Bursevî'nin Vefatının 300. Yılı Anısına...

SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN

İsmâil Hakkı Bursevî'nin Şiirleri ve Takrirleri

MAHMÛD NÂSIH

1. Cilt

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 240

Dinî İlimler Serisi : 43

Kitabın Adı : SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN
İsmâil Hakkı Bursevî'nin Şiirleri ve Takrirleri (1. Cilt)

Derleyen : Mahmûd Nâsıh (ö. 1320/1902)

Özgün Dili : Osmanlı Türkçesi

Hazırlayan : Doç. Dr. M. Murat Yurtsever
Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Türk İslam Edebiyatı, Emekli Öğretim Üyesi

Editör : Dr. Ömer Faruk Yiğiterol
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Türk İslam Edebiyatı, Öğretim Üyesi

Son Okuma : Dr. Fakirullah Yıldız, Sümeyye Nur Aydın

Yayın Koordinatörü : Arafat Aydın

Arşiv Kayıt : Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, Genel 1700

Kitap Tasarım : Avni Alan

Baskı : Matsis Matbaa Anonim Şirketi
Tevfikbey Mh. Dr. Ali Demir Cd. No: 51 Sefaköy - İstanbul,
Tel.: 0 (212) 624 21 11 www.matbaasistemleri.com
Sertifika No: 75309

Baskı Yeri ve Yılı : İstanbul, Haziran 2025

Baskı Miktarı : 1. Baskı, 1000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Mahmûd Nâsıh

İsmâil Hakkı Bursevî'nin Şiirleri ve Takrirleri, *Sübhatü's-Sâlikîn*

1. Edebiyat, 2. Türk Edebiyatı, 3. Tasavvuf, 4. İsmâil Hakkı Bursevî, 5. Mahmûd Nâsıh
ISBN: 978-975-17-6241-2 (1.c) 978-975-17-6240-5 (Tk)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
tuyek@ktb.gov.tr
www.yek.gov.tr

SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN

İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ'NİN ŞİİRLERİ VE TAKRİRLERİ

(İNCELEME - METİN)

1. CİLT

MAHMÛD NÂSIH
(ö. 1902)

Hazırlayan
M. Murat Yurtsever

Editör
Ömer Faruk Yiğiterol

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşa edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gökkubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslâm ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tabâbete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kâhire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 4
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ 19
KISALTMALAR 20
TAKRİZ I 21
BURSA'DA HAYAT SÜREN MUTASAVVIFLARIN EN ÇOK ESER VERENİ: İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ 21
TAKRİZ II 23
BURSA'NIN KUTBU BURSEVÎ VE *SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN* 23
ÖNSÖZ 27
İNCELEME 31
İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ 31
Hayatı ve Eserleri 31
Şairliği 45
MAHMÛD NÂSIH 55
ESER HAKKINDA BAZI MÜLÂHAZALAR 62
NÜSHANIN TANITILMASI 67
Şekil Özellikleri 67
Muhteva Özellikleri 67
Sübhatü's-Sâlikîn'in Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi 1699 Numarada Kayıtlı Diğer Nüshası 71
METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL 73
SONUÇ 77
KAYNAKLAR 81
SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN 83
TAKRİZLER 85
BİRÂDER-İ SA'D-AḤTERİM HEM-MEẒHEB Ü HEM-MEŞREBİM ḤĀFIẒU'L-ḲUR'ĀN FĀ'İḲU'L-AḲRĀN İSMĀ'ĪL ḤAḲḲĪ EFENDİ'NİÑ TAḲRĪŻ-İ NEFĪSİDİR 85
TERCEME-İ ḤĀL-İ ŞEYḪ İSMĀ'ĪL ḤAḲḲĪ -*ḲUDDİSE SIRRUH*- BE-KİLK-İ ŞİKESTE-ZEBĀN-I ES'AD-I ḤAḲĪR 87
İŞBU TAḲRĪR-İ ĀTĪ DAḪİ ṬARĪḲAT-I 'ALİYYE-İ ḲĀDİRİYYE MEŞĀYIḪINDAN BURSEVÎ ŞEYḪ AḤMED ZİYĀ'ÜDDĪN İBNİ EŞ-ŞEYḪ FAḪRÜDDĪN EFENDİ'NİÑ BURSA'DA MEDFŪN BA'Ż-I MEŞĀYIḪ-I KİRĀMIÑ TERĀCİM-İ AḤVĀLLERİNİ ḤĀVİ "GÜLZĀR-I ṢAFĀ VEFİYYĀT-I 'UREFĀ" NĀM EṢER-İ MU'TEBERLERİNDEN AḪẒ OLUNMUŞDUR 90

EŞ-ŞEYḪ MUHAMMED BAHĀ'ÜDDĪN İBNİ EŞ-ŞEYḪ İSMĀʿĪL ḤAḲḲĪ *-ḲUDDİSE SIRRUH-* 97
EŞ-ŞEYḪ İSMĀʿĪL ḤAḲḲIYYÜ'L-CELVETĪ Bİ'L-CĪM 99
İŞBU *SÜBḤATÜ'S-SĀLİKĪN* NĀM MECMŪʿAYA İḪVĀNIMIZDAN İZNİḲ ḲAṢABASI EŞRĀFINDAN AḤMED ḤAMDĪ EFENDİ'NİÑ SÖYLEDİĠİ TĀRĪḪ-İ SELĪS Ü NEFĪSDİR 104
TAḲRĪŻ-İ DĪGER BERĀY-I ĪN MECMŪʿA-İ DİL-PEẔĪR BE-ḤĀME-İ CĀMİʿU'L-FAḲĪR MAḤMŪD NĀṢIḤU'L-ḤAḲĪR 107
BĀB-I ʿĀLĪ'DE MÜHİMME ḲALEMİ ḪULEFĀSINDAN ʿİZZETLÜ ʿİSMET BEG EFENDİ'NİÑ TAḲRĪŻ-İ NEFĪSİDİR 109
SÜBḤATÜ'S-SĀLİKĪN 111
KÜLLİYĀT-I MANẔŪMĀT-I ŞEYḪ İSMĀʿĪL ḤAḲḲĪ *-ḲUDDİSE SIRRUH-* 111
MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT 119
[ŞEYḪ ṢAFİYYÜDDĪN MŪSĀ ERDEBİLĪ] 121
[DİḪYETÜ'L-KELBĪ *-RAḌIYALLĀHÜ ʿANH-*] 121
ER-RE'FETÜ 124
[REDD-İ SELĀM] 126
[İSTİʿDĀD VE ḲĀBİLİYYET] 137
MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT 139
-ʿALEYHİ EFḌALÜ'Ṣ-ṢALAVĀT- 139
"ANIÑÇÜN ŞOL Kİ KĀMİLDİR AÑA İTMİŞDİR İẔʿĀNI" 145
[ṢŪRET-İ MUḤAMMEDİYYE] 151
[ʿUBŪDİYYET-İ RASŪL] 152
[MÜ'MİN-İ MÜKELLEFE BİR ḤÜKM-İ İLĀHĪ TEVECCÜH İTDİKDE] 153
[EŞRĀṬ-I ṢUĠRĀ VE EŞRĀṬ-I KÜBRĀ] 154
FĪ-İCĀBETİ'L-MÜ'EẔẔİN 158
MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT 183
[İKİ ḲIYĀMET BİR ĀDEMİÑ BAŞINA ḲOPMAZ] 190
[TE'ENNĪ] 191
[DÜNYĀ ṢŪRETDE KÖHNEDİR] 193
[TEĠAYYÜR VE TEḲALLÜB] 195
"ŞULAR KİM BİLMEYELER BULMAYALAR" 198
[MUḤĀLE ḲUDRET TAʿALLUḲ İTMEZ] 200
[BENDE] 205

[KĀMİLDEN ṢĀDIR OLAN DAḪİ KĀMİLDİR] 207
[YİGİRMİ BEŞ ḲUṬUB GELMİŞDİR] 208
DER MİDḤAT-İ MUḤYİDDĪNÜ'L-'ARABĪ EL-MÜLAḲḲAB İMĀMÜ'L-EVLİYĀ VE ŞEYḪU'L-EKBER -ḲUDDİSE SIRRUHÜ'L-AṬHER- 209
[ALLĀH TA'ĀLĀ VAḤDETİÑ MEBDE'İDİR] 210
[EVLİYĀ-İ ḤAḲḲ'A MÜVĀLĀT VE A'DĀ-İ ḤAḲḲ'A MU'ĀDĀT] 212
[TEMEŞŞÜL İDEN ṢÜRET VE AṢIL ṢÜRET] 213
[İNSĀN MİR'ĀTÜ'L-ḤAŻRETEYNDİR] 215
[ḤAḲ KENZ-İ MAḪFĪ İDİ] 216
[ON BEŞ SENEDEN ṢOÑRA ḤÜSN-İ YŪSUF BİZE İNTİḲĀL EYLEDİ] 218
[DA'VĀ-YI ENE'L-ḤAḲ EYLEYEN MANṢŪR] 221
[ŞEYḪİM SEYYİD 'OṢMĀN FAŻLĪ] 222
[FEŻĀ'İL-İ MEKKE-İ MÜKERREME] 223
[MUḤİBBİYYET MAḲĀMI] 230
TEVḤĪD 231
[VĀV-I VELĀYET KA'BE DĪVĀRINDA YAZILUR] 232
[NAMĀZ 'ABD İLE RABB'IÑ MİYĀNINI CEM' İDER] 235
VE BU FAḲĪR ḤAḲḲĪ'YA NEFES-İ RAḤMĀNĪ BİRḲAÇ KĀMİLDEN MENFŪḪDUR 236
[ṬAYY-İ ZAMĀN VE MEKĀN] 238
[ḤAŻRET-İ MURTAŻĀ] 239
[MA'RİFETULLĀH] 240
[RİYĀŻET VE MÜCĀHEDE İÇÜN ZAMĀN GEREKDİR] 241
NIŻR'IN İSM-İ EVVELİ ḲAYSDIR 243
[ḤAḲ TA'ĀLĀ RUḪṢAT İLE 'AMELİ DAḪİ SEVER] 244
[ḲALP SİKKE VE ṢAĠ AḲÇE] 246
DER-ḤAḲḲ-I ŞEYḪ ḤÜSEYİN EFENDİ EL-CĪZEVĪ EL-MIṢRĪ 249
MAḲĀM-I MAḤABBET 256
ṬAĠ-I TEKŪRĪ'DE MONLĀ MÜNTEHĀ MECMŪ'ASINA YAZILDI 266
ÜSKÜBĪ ÇENGĪ-ZĀDE MECMŪ'ASINA 'ALE'L-FEVR YAZILDI 298
BURSA'DA ŞEYḪ MUḤAMMED ṢAḤAFĪ EFENDİ'YE 'ALE'L-FEVR YAZILDI 298
BİÑ ṬOḲSAN ṬOḲUZ SENESİNİ ḤĀVĪ OLDIĠI KELİMĀTDANDIR 302
DER BEYĀN-I ÇĀR ERKĀN-I ṬARĪḲAT VE VAṢF-I ĀN MÜRŞİD-İ PĀK-SİRET Kİ NĀM U ŞÖHRETEŞ ATBĀZĀRĪ 'OṢMĀN FAŻLĪ EFENDİ'EST 303

ḤARFÜ'L-BĀ MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT 308
[RĀḤAT-I RŪḤ] 313
[YEHŪD NESEB-İ CELĀL-İ ĀDEMĪDENDİR] 316
"BU Mİ'RĀC İLE ÇIḲARLAR SEMĀYA" 317
MAṬLAB-I NA'T-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT -'ĀLEYHİ EFḌALÜ'T-TAḤİYYĀT- 320
[ḤASENÜ'L-İSM VE ḤASENÜ'L-VECH] 321
"LĪK YÜZ ON BEŞ ṢAḤĀBE VAR İDİ" 323
MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT 324
[FETḤ-İ ḲARĪB MERTEBESİ] 326
[PĀYE-İ VELĀYET] 328
[ŞEYḪ ŞİHĀBÜDDĪN MUḤAMMED TİBRĪZĪ] 329
EDEB 331
['AŞḲ U MAḤABBET] 333
[İNSĀN-I KĀMİLİÑ ḤAYĀTI VE MEMĀTI] 335
[FAŻL-I ḤAḲḲ'A ṬOYDUM DİME] 337
[ERBĀB-I ḲĀL VAR İSE AṢḤĀB-I ḤĀL DAḪİ VARDIR] 339
[TUḤFE-İ RECEBİYYE] 340
[ḪİLĀFET-İ ẒĀHİRE VE BĀṬINA] 341
[BAṬINLARINA ŞEDD-İ ḤACER İDERLERDİ] 342
[KĀḌİYĀNİ Fİ'N-NĀR] 343
[ENE'L-ḤAḲ DİMEMEK GEREKDİR] 345
[ERBĀB-I ṬURUḲUÑ İḪTİLĀFI] 348
[MĀLİKİ YEVMİ'D-DĪN] 349
Fİ-ḤAḲḲI ŞEHRULLĀHİ RECEBÜ'L-FERDİ'L-AṢAM 351
DER-ḤAḲḲ-I ŞEHR-İ MEẔKŪR 352
ḤARFÜ'T-TĀ 364
MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT 364
[ENBİYĀ VE EVLİYĀYA TA'ẒĪM] 364
[DĪVĀNEYE ḲALEM YOḲDUR] 366
[EŞEDDÜ'L-BELĀ 'ALE'L-ENBİYĀ] 372
[ZĀHİR VE BĀTININ HİDĀYETİ] 374
[ŞEHVET VE HEVĀNIÑ ḲILLETİ BĀ'İṢ-İ 'İṢMETDİR] 376
[DEVR-İ ZAMĀN BİR DAḪİ OLA Kİ ḲARĀRINA GELE] 378
Fİ-RÜ'YETİLLĀHİ TA'ĀLĀ 379
[RUḪṢAT VE 'AZĪMET] 381
[TE'ṢĪR-İ DU'Ā VE ŞİFĀ-İ NEBĀTĀT] 382

DER-ḤĀLET-İ ŞİKESTEGĪ VĀḲİʿ ŞÜD 383
MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT -ʿALEYHİ EFḌALÜ'Ṣ-ṢALAVĀT- [MAḲĀM-I MAḤMŪD] 392
[AḲṬĀB VEREŞE-İ ENBİYĀDIR] 396
MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT 401
[IŞIḲLAR ZÜMRESİ] 404
[ḤURŪF-I TEHECCĪ] 405
[MAḤABBET] 407
[EHL-İ SAʿĀDET VE ERBĀB-I ŞEḲĀVET] 408
[ḤAŻRET-İ ḤAMZA] 409
"BULDI MERYEM BİKR İKEN BİR ŞEMME ḤÜSNÜÑDEN SENİÑ BU SEBEBDEN ṬAPDILAR ʿİSĀ'YA ÇENDĪN MĀH U SĀL" 410
"HER KİM ĪMĀNA GİRE BULSUN EMĀN" 412
[HİCRET-İ ṢŪRĪ ŻARŪRĪDİR] 414
[İRTİẒĀẒ-I ŞARĀB-I ṬAHŪR] 416
[ʿAŞḲ MAḤABBETİN COŞMASIDIR] 419
[ÇEŞM-İ SER İLE NAẒAR VE DİDE-İ SIR İLE MÜLĀḤAẒA] 420
[SENİÑ ḪIŻIR'IÑ ḤAḲĪḲAT-I MUḤAMMEDİYYE'DİR] 421
[ḲIṢṢA-İ ḪIŻIR] 422
[MELĀMİYYE BEYĀNINDADIR] 423
ŞEBĀT 426
[VAḤDET DİDİKLERİ KEŞRETİÑ ZEVĀLİDİR] 428
[ŞEYḪİÑ ʿAḲLI, RŪḤI VE SIRRI AḲVĀDIR] 429
[DAʿVĀ-YI ENE'L-ḤAḲ MEMNŪʿ OLDI] 430
İḤTİŻĀR ḤĀLİNDE HERKESE ʿİLM-İ YAḲĪNĪ ḤĀṢIL OLUR 433
[ḲALB-İ ʿĀRİF CENNET-İ ʿADN GİBİDİR] 434
[SŪḲDA MAṬBŪḪ VE MAʿMŪL OLAN NESNELERDE TAḤARRĪ VE İḤTİYĀT GEREKDİR] 435
[MEŞĀMIÑ RĀYİḤA-İ ḤAḲ İSTİŞMĀM İDE] 437
[ẒULMET VE NŪR BİR MAḤALDE İZDİVĀC İTMEZ] 437
[BEVĀṬIN LÜBĀB VE ẒĀHİR ḲIŞR GİBİDİR] 440
[VAḤDET-İ VÜCŪD ʿABD VÜCŪD-I RAB OLA DİMEK DEGİLDİR] 445
DER-ḲUDŪM-I ŞEHR-İ RAMAŻĀN-I ŞERĪF 450
ḤARFÜ'Ṣ-ṢĀ 467
ḤARFÜ'L-CĪM 471
[ESMĀ-İ ḤÜSNĀ ÜÇ ḲISMA MÜNḲASİMDİR] 472
[BĪ-ṬARĪḲ ĀDEM MENZİLE İRMEZ] 476

DER-ḤAḲḲ-I MÜDDEʿĪ 479
ḤARFÜ'L-ḤĀ 483
ḤİLM 485
[ʿĀLEM-İ ḪALḲ ʿĀLEM-İ EMR VE RŪḤ-I İNSĀNĪ] 487
ḤARFÜ'L-ḪĀ 493
[İMĀMÜ'L-ʿĀLİMĪN] 493
ḤARFÜ'D-DĀL 498
MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT 498
[LİSĀN ḲALBİÑ TERCEMĀNIDIR] 498
[FAḲĪR OLAN KİMSE ĠANĪNİÑ ĀYĪNESİDİR] 502
ḤAḲ TAʿĀLĀ VAʿDİNDE ṢĀDIḲDIR 507
DER-SEFER-İ BEÇ GÜFTE EST 514
MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT *ʿALEYHİ EFḌALİ'Ṣ-ṢALAVĀT* 515
[ḪÜLĀṢATÜ'L-KĀ'İNAT VE ZÜBDETÜ'L-MEVCŪDĀT MUḤAMMED MUṢṬAFĀ] 524
[VĀSIṬA-İ VAṢL-I EḤAD VE ṢAMED FAḪR-İ ʿĀLEM MUḤAMMEDDİR] 525
"ÇIḲUBAN GÖKLERE TĀ ḲĀBE ḲAVSEYN" 528
MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT [HER MÜBĀH OLAN NESNEYİ İRTİKĀB İTMEK YOḲDUR] 530
[BĀĠ-I İREM] 531
AṢḤĀB-I ŞİMĀL 533
[SŪRE-İ İḪLĀṢ] 534
"ḲUBŪRUNDA DİRİLERDİR NEBĪLER" 535
"Kİ EVVEL MEHDĪ ÇIḲAR ṢOÑRA DECCĀL" 537
"BU SEBEBDEN EHL-İ ĪMĀN DÖGÜNE" 538
"DAḪİ MEHDĪ CİHĀNA GELMEMİŞDİR" 540
[ON ṬOḲUZDUR ZEBĀNİYĀN-I VÜCŪD] 540
"KEẔĀ ECRĀ HÜVE'L-AḲLĀM" 542
"ANIÑ İÇÜN CÜMLE KEMĀL GÖRÜRÜM" 543
[ĠAMARĀT-I NĀR-I ʿAŞḲA ḤAVŻ İTMEDİKÇE] 545
[ḤAYYEN ʿAN-ḤAYYİN VE MEYYİTEN ʿAN-MEYYİTİN] 548
MEYDĀN-I MAḤABBETİÑ ERİ ŞEYḪ MİMŞĀD-I DİNEVERĪ -ḲUDDİSE SIRRUH- 549
[ŞEYḪ VAṢİYYÜDDİNÜ'L-ḲĀŻĪ] 550
[VAḲT-İ VEFĀT DAḪİ TAʿRĪF-İ İLĀHĪ İLE MÜTEʿAYYEN OLDI] 551
[MEVTİMİZ SEKSENİÑ MĀ-FEVḲİDİR] 553
LĀYIḤA-İ SEḤERİYYE 555

[SÜVEYDĀ] 556
[SEBEB-İ TE'LĪF-İ TUḤFE-İ ḤALĪLİYYE] 558
[ḲUR'ĀN ḤAḲĀ'İḲ-İ KÜLLİYYEYİ ḤĀVĪDİR] 559
[ʿAẔĀB-I ḲABİR] 560
[ḤAḲ TAʿĀLĀ'NIÑ TEMEŞŞÜLİ İNSĀN ṢŪRETİNDE VĀḲİʿ OLUR] 562
[BEYĀŻ VE SİYĀH İKİ ŻIDDIR] 563
[SIRR-I İSM-İ ʿABDULLĀH] 564
[RASŪLULLĀH DAḪİ ʿABD-İ EBĪ ṬĀLİB OLMAḲ LĀZIM GELÜR] 566
[ĀBĀ-İ NEBEVİYYE ḤAḲḲINDA] 567
[MÜDDET-İ ṬAVĪLEDE NŪḤ -*ʿALEYHİ'S-SELĀM*- GÜLMEDİ] 568
DER-ḤAḲḲ-I MĀH-I ṢUBAṬ 577
DER-ḤAḲḲ-I MÜRĪD 578
BAHĀRİYYE 582
DER-ḤAḲḲ-I ḲAṢABA-İ ḲARĪNĀBĀD 583
BĀḲĪ-ZĀDE VAṢFINDA YAZILUP KENDÜYE İRSĀL OLUNDI 597
ḤARFÜ'Ẕ-ẔĀL 600
MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT 602
[ḤALLĀC MAḤCŪB OLDI] 602
[İBTİLĀ SEBEB-İ DERECĀTDIR] 608
[ḤULŪL VEYA İTTİḤĀD YOḲDUR] 610
[MAḲĀM-I ẔĀT] 611
[HERKES KENDİ ṢIFĀTINDA MAḤṢŪRDUR] 612
[ʿUYŪB-I NĀSI SETR İDESİN] 613
[MERTEBE-İ İṬMİ'NĀN] 614
[TEVBE VE EVBE] 616
ĀḪİR-İ EBYĀT-I KİTĀB-I MUḤAMMEDİYYE 620
[BĀ-İ BESMELE] 623
[ĠAḌAB VE ĠAḌAB-I MŪSĀ] 627
[ḪUSŪF VE KÜSŪF] 629
ḲADER VE ḲAŻĀ 631
MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT -*ʿALEYHİ EFḌALÜ'Ṣ-ṢALAVĀT*- 637
[ṬĀ'İFE-İ CİN] 638
[ṬĀ'İFE-İ MELĀMİYE] 640
TĀRĪḪ-İ İTMĀM-I TAḤRĪR-İ YEK NÜSḪĀ-İ ŞERĪFE'EST 643
MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT ʿALEYHİ EFḌALÜ'T-TAḤİYYĀT 645
BAʿDE'L-İNTİBĀH VĀRİD OLAN BEYT-İ TÜRKĪDİR 648
DER-ḲUDŪM-I ŞEHR-İ MEVLİDÜ'N-NEBĪ - ʿALEYHİ'S-SELĀM- 650
[YÜRİ SEN ḲUR'ĀN'SIÑ] 651

"REVĀ MIDIR ḤAḲḲ'IÑ NŪRI SÖYÜNE?" 656
"VAḤY İÇÜN YERYÜZİNE AYRUḲ KESİLDİM İNMEZEM" 660
MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT 661
ḤUŻŪR 663
MÜRĀʿĀTÜ'L-ḤUDŪD 665
[İSM-İ MUŻIL] 667
ḤÜZÜN 671
ZĀNÎ 673
[MANṢŪR-I ḤALLĀC] 676
[KÜNTÜ KENZEN MAḪFİYYEN] 680
[NEFES-İ RAḤMĀNÎ] 681
[ŞERʿ-İ BĀṬIN] 682
BİÑ YÜZ OTUZ İKİNCİ SENESİ ŞEHR-İ RECEBİ BEŞİNDE ŞĀM'DAN RŪM'A HİCRETİMİZDE YOLDA LĀYIḤ OLAN EBYĀTDANDIR 684
[ḪIŻIR DEDE] 684
[SİLSİLENĀME'Yİ SERD İTMEKDEN MURĀD] 686
VÜRİDE Fİ'S-SEḤERİ'L-AʿLĀ 693
[KİMİ KĀMİL KİMİ NĀḲIṢ VE KİMİ ʿAḲĪM OLUR] 694
[RŪḤ-I MÜDEBBİR BEDENDEN MÜFĀRAḲAT İTMEDİKÇE] 695
BU EBYĀTIÑ BAʿŻISI ĠAYBDAN VĀRİD VE BAʿŻISI AÑA İLḤĀḲ OLUNMUŞDUR 696
[BÜLBÜL ʿĀŞIḲ-I GÜLDÜR] 697
[VĀRİŞ-İ RASŪL] 698
[ŞERĪʿAT VE ḤAḲĪḲAT] 699
[MEẒĀHİR] 700
[SENG-İ SİYĀH ĀYÎNE OLMAZ] 701
[HĀẒĀ ZAMĀNÜ'S-SÜKŪT] 702
[MUḤARREMĀT BİLE ḤALĀLĀTA İLḤĀḲ OLUNDI] 703
[AṢL-I SAʿĀDET ÎMĀNDIR] 707
[Bİ'L-Fİʿ'L İLE Bİ'L-Fİʿİ'L DAḪİ MÜSĀVÎ OLMAZ] 709
[NAẒARDAN SÜḲŪṬ KÜFÜRDEN BETERDİR] 710
[ʿOṢMĀN FAŻLÎ-İ İLĀHÎ] 711
[İSLĀM'IN EVVELİ VE ĀḪİRİ ĠARĪBDİR] 714
[AĠACIÑ KÖKİ ṢAĠ OLSA] 715
[BİRİ BİRİÑİZDEN ẒEVḲLENİÑÜZ] 717
[MANṢŪR MAṢLŪB OLDI] 719
[CÜNEYD, EBŪ YEZÎD VE MANṢŪR] 721

[EMĀNET-İ ESRĀR-I ḤUDĀ] 722
[DÖRT MEẔHEB VE DÖRT İMĀM] 724
[ḤALLĀCİYE] 725
[ALLĀH TA‘ĀLĀ ‘İBĀDINI ṢAYD İDER] 726
[ḤĀLİNE MAĠRŪR OLUP HEVĀLANMA] 727
[AHĀLĪ-İ ZAMĀNENİÑ AĠZI PÜR-TAṢAVVUFDUR] 729
[ṬAHĀRET] 731
İSTANBUL’DA SEYYİD ‘ABDURRAḤĪM ṬAYYİB EFENDİ MEKTŪBUNDA DERC OLUNDI 732
DER-ḤAḲḲ-I MĀH-I MUḤARREM 749
DER-ḤAḲḲ-I VĀ‘İẔ 749
DER-ḤAḲḲ-I EẔĀN 750
MÜCELLİD ‘ABDÜRRAḤĪM ṬAĠISTĀNĪ’YE YAZILDI 783
SER-ḤĀṢAKİYĀN MUḤAMMED AĠA’YA İRSĀL OLUNDI 784
BİÑ YÜZ OTUZ İKİNCİ SENESİ ŞEHR-İ RECEBİ BEŞİNDE ṢĀM’DAN CĀNİB-İ RŪM’A HİCRETİMİZDE YOLDA LĀYİḤ OLAN EBYĀTDANDIR 785
BE ṬARZ-I ĠAZEL FERMŪDE’EST 787
FĪ-ṢŪRETİ’L-MECĀZ 797
FĪ ṢŪRETİ’L-MECĀZ 802
ḲIṬ‘A 813
ḲIṬ‘A 829
DER-ḤAḲḲ-I VĀLĪ-İ MIṢR İBRĀHĪM PAŞA 832
DER ḤAḲḲ-I VĀLĪ-İ MIṢR İBRĀHĪM PAŞA 835
EBYĀTÜN VEḲA‘AT MİNE’L-ḤAḲḲĪ FĪ-ḤAḲḲI MEVLĀNĀ ḤİNE RÜ’YETİHİ ḲONYA 835
ḲARAMAN’DA PĪRCİ ALĀ’ÜDDĪN ḤAẔRETLERİ AḤFĀDINDAN MÜDERRİS ‘ABDÜLVEHHĀB EFENDİ ḤAḲḲINDA TAḤRĪR OLUNDI 836
MAĠRİBE ḲARĪB BU NAẔM SÜNŪḤ İTDİ 842
İBTİDĀSI RÜ’YĀDA DİNİLDİ 842
[BEḲĀDA FENĀ OLMAZ] 882
DER-VAṢF-I ḤĀCĪ BEKİR-ZĀDE MUḤAMMED EFENDİ 885
FĪ ṢŪRETİ’L-MECĀZ 886
ŞĀM-I ŞERĪFDE ḤĀNVĀDE-ZĀDELER’DEN ḲĀRĪ-ZĀDE EFENDİ MAḲĀM-I FETVĀ-YI ḤANEFİYYE OLDUḲLARINDA SEMİYYÜ’Ẕ-ẔEBĪḤ ŞEYḤ ḤAḲḲĪ-İ BURSEVĪ’NİÑ DİDİĠİ TĀRĪḤDİR. 903

[ḲIṬʿA] 909
[SULṬĀN-I VĀḤİD] 909
[BİR ŞECEREDEN İKİ DÜRLÜ ŞEMERE ẒUHŪR İDER] 910
[İNSĀN CEMĪʿ-İ KĀ'İNĀTI CĀMİʿDİR] 911
[EL-VELEDÜ SIRRI EBĪH] 913
[ḲUṬBA ZEVRĀ' DİRLER] 914
[DOLĀB-I KENZ-İ MAḪFĪ] 915
[KELİME-İ TEVḤĪD] 916
[EKMELİYYET ẒĀHİR-İ ŞERʿ ÜZREDİR] 917
[EYYĀM-I MEHDĪ VE ʿĪSĀ] 918
[BÜLBÜL OL Kİ GÜL NEDİR BİLESİN] 920
[BİR KİMSENİÑ BİÑ AḲÇESİ OLSA] 921
[OL ḲUYUDA ÜÇ ṬAMAR ṢU VARDIR] 922
[ZİNĀ ÜÇ VECİHLEDİR] 923
[ŞEHMĀ İḲRĀR-I ZİNĀ İTDİ] 924
[MĀḲAMĀT-I MŪSİḲİYYE İLE TEĠANNĪ] 926
[ʿİNĀD-I YEHŪD] 927
[BU ʿĀLEM KELĀM VE SİMĀʿDAN ʿİBĀRETDİR] 928
[ARAÑIZDA RAḤM EHLİ KİMSE BULUNMADI MI?] 929
[MAṬBAḪ-I DİLDE ṬAʿĀM-I MAʿRİFET MAṬBŪḪDUR] 930
[NİTEKİM İDENLER BULDILAR] 931
[SULṬĀN AḤMED-İ ṢĀLİŞ] 933
[ŞETM] 934
[ḲANI SĪNE-ÇĀK VE ḲANI DERD-NĀK] 935
[EŞRĀT-I SĀʿAT] 936
[ʿİLM-İ DİRĀSET VE ʿİLM-İ VERĀŞET] 937
[ŞEYṬĀNI CENNETDEN İḪRĀC İDER GİBİ] 938
[MĀL-İ ḤABĪŞDE ZEKĀT VARDIR] 940
[ANLAR ʿİNDALLĀH AḤYĀDIR] 941
[İNNEME'L-AʿMĀLÜ Bİ'N-NİYYĀT] 942
[ERBĀB-I ELFĀẒ-I MÜZAḪREFE] 943
[ḲARINCAYA BAŞMAYA VE CĀN ÜRKÜTMEYE] 944
[ḲANI ŞOL ʿĀRİFLER] 945
[BU FAḲĪRİÑ YILDIZI ʿUṬĀRİDDİR] 946
[ḪAMİYYET-İ VELĀYETİ ḪAMİYYET-İ NÜBÜVVETE MUḲĀBİL İDİ] 947
[EMĪR SULṬĀN VE CĀMİʿ-İ KEBĪR] 948
[ʿARŻ-I CEMĀL] 949

[MUḲAṬṬAʿĀT-I ḲUR'ĀN] 950
[AḲĀLĪM PĀDİŞĀHIŃDIR] 951
[RŪZ-I ḪIŻIR] 952
[DAḪİ SİZDEN ON DÖRT EVLĀD VÜCŪDA GELECEK] 955
[NİẒĀM-I ʿĀLEM] 957
[RAṬB U YĀBİS] 959
[ḪACC AYAḲLARINA GELÜR] 960
ṬAĠ-I TEKŪRĪ'DE DĀVŪD AĠA-ZĀDE'YE Bİ-ṬARĪḲİ'L-MEŞḲ YAZILDI 963
ṬAĠ-I TEKŪRĪ'DE RÜSTEM PAŞA CĀMİʿİ ḤARĪMİNDE İMĀM ḪALĪL EFENDİ'NİŃ TARḪ İTDİGİ MEKTEBE TĀRĪḪDİR 964
DĀVŪD AĠA-ZĀDE SÜLEYMĀN EFENDİ MECMŪʿASINDA YAZILDI 966
LEYLETÜ'L-EḤADİ'L-ʿĀŞİRİ MİN-Ẓİ'L-ḲAʿDETİ'Ş-ŞERĪFETİ MİN-SENETİ SİTTE VE ʿİŞRĪNE VE Mİ'ETİN VE ELFİN VURİDE Bİ-HĀẒİHİ'L- ʿİBĀRETİ'T-TÜRKİYYETİ 967
LEYLETÜ'L-EḤADİ'Ş-ŞĀLİŞÜ ʿAŞERA MİN-Ẓİ'L-ḤİCCETİ'Ş-ŞERĪFETİ MİN-SENETİ'L-MEẒKŪRATİ. ḲĪLE LĪ BAʿDE'L-İNTİBĀHİ Bİ-HĀẒİHİ'L-ʿİBĀRETİ'T-TÜRKİYYETİ 967
DEFTERDĀR EFENDİ'YE YAZILDI 968
MEKKE-İ MÜKERREME MEVLEVİYYETİNDEN MUNFAṢIL DÜRRĪ EFENDİ'YE YAZILDI 972
NAẒMĪ-ZĀDE'YE YAZILDI 985
NEVRŪZİYYE 990
[İSİM VE MÜSEMMĀ] 1012
"BU VAḤDET MAḲĀMI ʿACEB KÜŞEDİR İKİ TAŃRILUYA DİMEZLER ṢALĀ" 1017
[SÜLLĀKİŃ EKŞERİ YETĪMDİR] 1019
[HAŻRET-İ ʿĪSĀ VE MEHDĪ] 1021
[MİMŞĀD-I DĪNEVERĪ] 1024
[ENE SEYYİDÜ VELEDİ ĀDEM VELĀ FAḪRA] 1026
"RECEB ŞAʿBĀN AYIN ORUÇ ṬUTANLAR BULARDIR BĪ-ḤİSĀB UÇMAḲ UTANLAR" 1031
[VE NĀDĀ AṢḤĀBÜ'N-NĀR] 1034

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā	ش	ş
ء	’	ص	ṣ
ب	b, p	ض	ḍ, ż
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	s̱	ع	‘
ج	c, ç	غ	ġ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ى	y, ı, i, ī, ė

KISALTMALAR

age. : Adı geçen eser

BUÜİF : Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

c. : cilt

haz. : hazırlayan

MN : Mahmûd Nâsıh

MY : Murat Yurtsever

ö. : ölüm tarihi

vr. : Varak numarası

TAKRİZ I

BURSA'DA HAYAT SÜREN MUTASAVVIFLARIN EN ÇOK ESER VERENİ: İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ

Uzun zamandır tekrar ettiğim bir tespit ile söze başlayalım: Osmanlı yüzyıllarında (yaklaşık 1326-1923 yılları arasında) Bursa'da yaşayan mutasavvıfların en velûdu; en çok eser vereni İsmâil Hakkı Bursevî'dir (ö. Bursa, 1137/1725). Söz konusu 600 sene içinde Osmanlı topraklarında eser kaleme alan ilim, fikir ve sanat adamlarının hayat ve eserlerini *Osmanlı Müellifleri* adlı eseriyle bize aktaran Bursalı Mehmed Tâhir'dir (ö. İstanbul, 1925) Bu şehrin maddi ve manevi kültürüyle ilgili olarak ayrı ayrı eserler kaleme alma konusunda altın madalya ise Mehmed Şemseddin Mısrî Ulusoy'a aittir (ö. İstanbul, 1936).

Evinin yanması sebebiyle İstanbul Aksaray'dan Aydos'a (bugün Bulgaristan'da) göç eden bir anne-babanın oğlu olan İsmâil Hakkı, medrese ilimleri ile tekke irfânını en üst seviyede temsil eden şahsiyetlerden biridir. Üç dili (Türkçe/Arapça/Farsça) okuyan, anlayan ve yazan Bursevî'nin şöhreti, özellikle Arapça kaleme aldığı *Rûhu'l-Beyân* isimli tefsiri ile Osmanlı sınırlarını aşmış, İslâm âleminin her köşesine ulaşmıştır.

Muhyiddin Üftade (ö. Bursa, 988/1580) ve müridi Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. İstanbul, 1038/1628) ile Bursa'da temelleri atılan Celvetiyye tarikatına mensup olan bu dervişe lutfedilen ilham şelalesi ise daha çok şiir sahasında kendini gösterecek, nesir olarak kaleme aldığı eserlerde dahi manzumeler birbirini takip edecektir. Buradan hareketle şu cümle rahatlıkla söylenebilir: İsmâil Hakkı Bursevî'nin elimizdeki *Dîvân*'ında yer alan şiirler, bütün şiirlerine göre azın azıdır.

İşte Bursevî'nin vefatından yaklaşık 100 sene sonra İstanbul'da doğan Mahmûd Nâsıhî (ö. Bursa, 1902) bu hazineyi keşfetmiş, bütün eserlerini tarayarak şiir külliyatını gün ışığına çıkarmak için yıllarını gönüllü olarak vermiştir. Bir araya getirdiği nutk-ı şerifleri, Bursa Mevlevihanesi'nin kütüphanesine vakfetmiştir. 1925'te 677 sayılı kanunla tekkelerin sırlanmasıyla eser, Bursa Yazma Eserler Kütüphanesi'ne intikal etmiştir.

Sefîne-i Evliyâ'nın yazarı, kendisine Celvetî dervişler bölümünde yer vermiş ve onun bir Bursevî hayranı olduğunu kaydetmiştir. Onun için "Sırr-ı melâmete vâsıl olmuş uyanıklardan idi." ifadesini kullanan Hüseyin Vassâf, 1902'de Bursa'da vefat ettiğini ve Bursevî dergâhının bitişiğinde defnedildiğini söylemiştir.[1] Belirtilen yerde bugün mezar ve mezar taşı bulunmamaktadır..

Şiir vadisinin büyüklerinden olan Nâsıh Efendi'nin tarih düşürmede de mahir olduğu anlaşılmaktadır. Bizim de doğumuna düşürdüğümüz tarih şöyledir:

İstanbul'da doğdu Mahmud Efendi
Hikmetlerle doldu Mahmud Efendi

Çıktı bir hû söyledi tarihini:

"Tevellüd-i Şâir Mahmûd Efendi" (1243)

Mahmûd Nâsıhî'nin yüzlerce sayfalık bu büyük emeğini gün ışığına çıkarmak için de büyük gayret gerekiyordu. Bunu da, ondan 130 sene sonra Bursa'da doğan ve *Bursevî Dîvânı*'nı 2000 yılında neşreden Murat Yurtsever göstermiştir. Böylece İsmail, Mahmud ve Murad ile sacayağı tamamlanmıştır.

Evvel giden ahbâbı rahmetle, Murad Bey'i şükranla anıyoruz.

Prof. Dr. Mustafa Kara

1 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, çev. Mehmet Akkuş - Ali Yılmaz, c. 3 (İstanbul: Seha Neşriyat, 1990) 105.

TAKRİZ II

BURSA'NIN KUTBU BURSEVÎ VE *SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN*

Bursa, Osmanlı'yı kuran şehirdir. Osmanlı, bir uç beyliğinden cihan devletine tebdil etmiş büyük bir devlet ve medeniyet geleneğinin adıdır. Bu devlet her ne kadar tarihte yerini alsa da inşa edilen medeniyet varlığını farklı şekillerle sürdürmektedir. Nitekim Osmanlı, hukuki düzeni, kurumları, yönetim anlayışı, çarşısı, eğitim kurumları, sosyal devlet olma özelliğini yansıtan vakıfları, sivil ve resmî mimarisi, merkez ve taşra hayatı, askerî düzeni, tarım ve çevre bilinci, kültürel birikimi, dili ve sanatı gibi hususlarla araştırılan, model olarak esas alınan, dolayısıyla etki alanı daima var olan bir devlettir. Bu devamlılık yahut farklı kültür çevrelerinin Osmanlı'ya olan alakası sadece askerî güç ve saray etrafında oluşan gizemli hikâyelerden kaynaklanmaz. Osmanlı'nın medrese, tekke, cami ve konak etrafında teşekkül eden eğitim sistemi ve bu sistem içerisinde yetişen âlim, muhakkik ve mütefekkirleri modernizmin kalın ve soğuk duvarlarını aşmak isteyen yenidünyaya örnek teşkil edecek niteliktedir. Bursa, bu niteliğin mayalandığı şehirdir.

Uludağ'ın eteklerinde, rivayete göre Hz. Süleyman'ın kurduğu bu şehir; Orhan Gazi'den itibaren, Moğol istilasıyla Anadolu'nun farklı şehirlerinden gelen bilgelerin yanında, farklı coğrafyalara savrulan farklı dil ve ırklardan gelen Müslüman âlimlerin sığınağı olmuştur. Buhara'dan, Isfahan'dan, Nişabur'dan, Kudüs'ten, Gazze'den ve diğer ilim şehirlerinden pek çok hüner sahibi kalkıp gelmiştir. Bu ilim ve irfan adamlarının göçü daha sonraki dönemlerde de devam etmiş; mesela Emir Sultan Buhara'dan, Abdullatîf-i Kudsî de Kudüs'ten kalkıp gelmiştir. Bilahare Malatya'dan Mısır'a, oradan Elmalı'ya uğrayıp zâhirî ve bâtınî ilimleri tahsil ederek yani kelimenin tam anlamıyla bilge kimliğini temellük ederek Bursa'ya gelip yerleşen Niyâzî-i Mısrî'yi hatırlayabiliriz. Tıpkı onun gibi, bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Aydost'ta doğup, Edirne ve Üsküp arasında bir müddet yaşayan bir büyük ruh da Bursa'ya gelip yerleşecek ve tarihte Bursevî nisbesi ile yerini alacaktır. Bu büyük ruh, İslâm dünyasında Kur'ân-ı Kerîm müfessiri, *Mesnevî-i Manevî* ve *Muhammediyye* şârihi olarak tanınan İsmâil Hakkı Bursevî'dir.

Osmanlı'nın ilim, düşünce ve kitabiyât tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Bursevî, kısa bir müddet Şam'da ve Üsküdar'da yaşamış ve bazı eserlerini buralarda telif etmiş olsa da yüzü aşkın eserinin ekseriyetini Bursa'da yazmış ve temsilcisi olduğu Celvetî geleneğini burada neşretmiştir. Bir âlim, müfessir ve şârih olmanın yanında, belki bu özelliklerini kuşatan bir yönüyle sûfî ve şairdir. Bu özellikleriyle o, muhakkik ve mütefekkir kavramlarının ihsas ettiği anlamı bihakkın taşıyan bir şahsiyettir. Diğer bir ifadeyle, sadece sûfî ve şair değildir; aynı zamanda âlim, mütefekkir, muhakkik, münevver yani ârif-i billâh bir zâttır. Hiç durmaksızın okumuş, düşünmüş, anlatmış ve yazmıştır. Onun Ulucami'de yaptığı Kur'ân dersleri, *Rûhu'l-Beyân* adıyla telif ve tertip ettiği işârî tefsirin seçkin örneklerinden birine hayat vermiştir. *Mesnevî Şerhi* de bu derslerde vücut bulan eserlerdendir. Dolayısıyla hiçbir zaman vaktini boşa geçirmeyen, daima *ibnü'l-vakt* ve *ebü'l-vakt* kavramlarıyla tarif edilen sûfî gelenekteki zaman bilincine bağlı kalarak eserler telif etmiştir. Bu eserlerin bir kısmı, söz ve sohbetle sadırlara yazılırken, bir kısmı da satırlara nakşedilmiştir. Biz onun sadırlara nakşettiği eserleri, yetiştirdiği öğrencilerin ve inşa ettiği edebî muhitin izini sürerek tespit edebiliriz. Ama satırlara yazdığı eserler, manzum ve mensur olarak kütüphanelerimizde mevcuttur.

Bursevî'nin başta *Dîvân*'ı olmak üzere, tefsiri, varidatları ve diğer eserlerinden bazıları ile tasavvufî anlayışı üzerinde akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı yayımlanarak okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Keza Mehmet Ali Aynî, ilk olarak Fransızca ve daha sonra Türkçe *İsmâil Hakkı Bursevî* adıyla mühim bir eser neşretmiştir.[1] Bu neşirde merhum Aynî, onun muhtasar bir hayat hikâyesinin yanında eserlerinin özeti mahiyetinde güzel bir monografik harita çizmiştir. Onun eseri telifteki temel saik, Fransızlara "bizim de bir filozofumuz vardır" deme mefkûresi olması hasebiyle, daha çok Bursevî'nin eserlerinden özetle düşünce dünyasına ilişkin analizler yapılmıştır. Oysa *Dîvân*'ı üzerinde yaptığı doktora çalışmasıyla tanınan Doç. Dr. Murat Yurtsever, geçen asrın sonlarında Bursevî'nin yüzü aşkın eserinin hulasası niteliğinde derlenen, bilhassa manzumeleri ve varidatlarını muhtevi mühim bir eserle bizi buluşturu-

1 Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri I (İsmâil Hakkı)*, (İstanbul, 1944).

yor. Acaba bu eser, Aynî'nin çalışmasına kaynaklık etmiş midir? Doğrusu, bendeniz Aynî'nin eserini yazarken bu yazmadan yararlandığına kaniyim; ancak mukayeseli bir çalışma yapmadan bu kanaati kesin bir düşünce olarak da sunmamam gerektiğinin farkındayım. Şu kadarını söyleyeyim: Bu elinizdeki kitap, henüz ilk cildi yayımlanmış olmakla birlikte, Bursevî külliyatına ilişkin bir perspektif verecek niteliktedir.

Bu güldeste, Doç. Dr. Yurtsever'in yirmi yılı aşkın bir süredir gündeminde olan büyük bir Bursevî hayranı olan ve ömrünü onun eserlerini tetkike hasretmiş Seyyid el-Hâc Mahmûd Nâsıh el-İstanbûlî sümme'l-Bursevî'nin eseridir. Aslen mahkeme kâtibi olan Mahmûd Nâsıh, ömrünün otuz yılını Bursevî'nin eserlerine vakfetmiştir. Bu eserleri bir yandan tetkik ederken, öte yandan istinsah etmiştir. Doğrudan yaptığı derlemelerle *Sübhatü's-Sâlikîn* adlı eserini tertip etmiştir. Hakkında pek çalışma bulunmayan Mahmûd Nâsıh, yedi seneyi aşkın bir süre İznik'te münzevi bir hayat yaşamış, bilahare *Sübhatü's-Sâlikîn*'i tamamlamıştır. Bir müddet İnegöl'de de yaşayan Mahmûd Nâsıh, Bursa'da bir han odasında âlem-i cemâle göçmüştür. Bursevî'nin eserlerini tanımanın ve neşretmenin yanında, kendini araştırmasına vakfeden bu zatın tanınması ve ilim âleminin dikkatine sunulması gerekirdi; Doç. Dr. Yurtsever, sabır ve kararlılıkla bunu yapmıştır. Nitekim bu kitabı okuyanlar, bir yandan Bursevî'nin şiirleri, mensureleri ve vâridatını okurken, öte yandan hayatı roman konusu olacak bir niteliği haiz, geçen asrın müstağni ve mahfi bir münevverini, Bursevî külliyatının müstensihi ve derlemecisi olan bir "yol eri"ni tanımış olacaklardır.

Başa dönersek, Bursa, Osmanlı'yı kuran şehirdir. Ama bu sadece bir siyasi ve askerî kurma faaliyeti değil; dil, kültür ve düşünce itibariyle de kurmadır. Zira Bursa, Türk edebiyatının kurucu isimlerinden Süleyman Çelebi, Ahmedî, Ahmed-i Dâî ve Ahmed Paşa gibi isimler ile Molla Fenârî, Molla Hüsrev ve Molla Yegân gibi fakih ve mütefekkirlerin sığınağı olmuş bir şehirdir. Bu şehrin hem alan itibariyle, hem de keyfiyet ve kemiyet itibariyle en velûd müellifi İsmâil Hakkı Bursevî'dir. Bu yönüyle o, "Bursa'nın kutbu"dur. Nihayet elinizdeki bu kitap, hem bu kutbu tanımak, şiirini okumak, düşünce dünyasına ilişkin bir fikre varmak ve sanatını

anlamlandırmak; hem de ömrünü bu kutbun eserlerine vakfeden Nâsıh Efendiyi tanımak isteyenler için mühim bir rehberdir.

Bu rehberi sabır ve kararlılıkla bize en iyi şekilde sunma çabasında olan değerli hocamız Doç. Dr. M. Murat Yurtsever'i kutlarım. Hak, bu güzel nutk-ı şerîf ve vâridâtı bize sunan Bursa'nın kutbu İsmâil Hakkı Efendi'den, onun eserlerini tetkike ömrünü vakfederek bu güzide güldesteyi bize sunan Mahmûd Nâsıh ve bu güzel eserle bizi buluşturan Doç. Dr. Yurtsever'den, ona yardım eden öğrencilerinden ve neşrini temin eden yayıncıdan razı olsun.

Prof. Dr. Bilal Kemikli

ÖNSÖZ

Yâ İlâhî bi-hakkı Bismillâh
Bizi sırr-ı nevâdan et âgâh
Nâsıh'ı Nâzım ile haşreyle
Bu kitâbın cihâna neşreyle

Mahmûd Nâsıh

Her bir edebî eserin, birer tarih vesikası gibi kütüphane raflarında muhafazası kadar neşredilmesi de aynı ölçüde önemlidir. Öncelikle müellifin, daha sonra da yazıldığı devrin yüzündeki peçeyi kaldırmaya imkân tanır. Bu bakımdan elinizdeki *Sübha*, Bursevî'nin mensureleriyle düşüncelerini; manzumeleriyle duygularını bir araya getiren vesika değerindedir ve bir neşirden ibarettir. Şiir tahlil ve tenkitleri mahiyetinde değilse de ileride nice şerh ve tetkike kaynaklık edecek hacimde ve ehemmiyettedir.

Sübha, birinde deha, diğerinde seha iki güzide ismin üstün gayret ve yoğun mesaisinin ortak ürünüdür; eserin müellifi İsmâil Hakkı Bursevî (1653-1725) ve müstensihi Seyyid Mahmûd Nâsıh İstanbulî'dir (1827-1902).

Sübha, eserlerinde sık sık nazma başvuran Hakkı'nın elli kadar eseri taranarak, şiirleri süzülerek, özenle kaleme alınmış bir müstensih harikası hüviyetindedir. Yanı sıra, nazma zemin teşkil eden pek çok mensur takrir de manzumelerle bir aradadır. Şiir-şinas bir zekâ ve nesr-âşinâ bir ârif-i zî-maârifin rahlesinde, muntazam bir hat ve kesif bir dikkatle tebyiz edilmiş kusursuz bir istinsah şaheseri olduğu şüphesizdir.

Bursevî Dîvânı'ndan taşan, tekke şiirinin bildik örneklerindeki çizginin üzerine çıkan çok sayıda manzumeden oluşmaktadır. Eser, Hakkı'nın şiir tekniğine, sanat dehasına, gönül evrenine, dil ve üslubuna dair manzum örneklerin toplandığı geniş bir alana sahiptir. Okuyucusunu beşerî zaaflarından arındırıp insanî faziletlerle donatarak doğru inanç güzergâhına sevk eden şiirlerle doludur. Hakkı'nın bilgi, tecrübe, fikir, duygu ve hayal melekelerindeki gücünü, şiirinden hareketle keşfe çıkabileceğimiz önemli bir kaynaktır. Keşfi kolaylaştıracak, isabetli kılacak malzemenin fazlasına sahiptir.

Edebiyat tarihi, edebiyatın sadece tarihidir. Zaman, mekân, yazar ve eser listesinden ibaret sınırlı kadrosuyla zayıf ve soyuttur. Bizi esere kadar götürür, kütüphanenin kapısında bırakır. Gerçek edebiyat, yazarın kaleminden çıkmış eserin kendisidir. Somut olandır. Devirlerin ve nesillerin ruhu eserlerle yücelir. Yazarlarla yıldızlaşır. Tarihçi lamba tutar, edebiyatın tarihini müellif yazar.

Eser, yazarını yaşatır, canlı tutar. Bu bakımdan edebî eser, okuyucusunu da zihnen ve kalben diriltir. Hayatına anlam katar, idrak sınırlarını genişletir. Hele bu bir mutasavvıf şairin eseri ise mütalaaya ayrılan süreler tefekkürle geçen vakitlerden olur. Münâcâtlar, na'tlar, ilâhîler, dualar, niyazlar ve tevbelerle bereketlenir. İbadet saatlerinden sayılır.

Kadim medeniyetimizin izini sürebilmek, toplumsal hafızamızın dinçliğine bağlıdır. Edebî metin neşrinin bu dinçliğe hissedar olduğu da göz ardı edilemez. Geçmişle irtibat kurulduğu sürece köklü kültürden söz edilebileceği, kültürün geçmişten alınarak geleceğe aktarılabileceği, ayrıca hepimizin malumudur.

Bilimde ilerleme ulusların gücü, edebiyatta büyüme onurudur. Bu onurun büyümesinde dört önemli sınıf pay sahibidir.

Bunlar: Edebiyat emekcileri yani muharrirler; edebiyat öğretmenleri yani muallimler;edebiyat araştırmacıları yani münekkitler; edebiyat okurları yani münevverlerdir.

Bu dört sınıfın dışında kalanlar tasnif dışıdır; sıradandır. Edebiyat başlı başına bir bilimdir ve kemal derecelerinin fevkindedir. Bunu zaid görenler, edebiyatın değerini bilmeyen, keyfini süremeyen ya da "Dîvâne-râ kalem nîst."[1] fehvasınca kalem tutmayı beceremeyenlerdir. Edebiyatı sevdirmek edip için bir mevhibe, edebiyatı sevmek hepimiz için bir vecibedir. Zira edebiyata ilgisiz olana hiçbir ülkede aydın demezler.

Sübhatü'ş-Sâlikîn'i neşretmekle, Bursevî'nin müfessir ve mutasavvıf yönü üzerinde çalışan birçok araştırmacının görüp hayran olduğu, büyük bir emeğin ürünü olduğunu fark edip neşrini arzu ettiği önemli bir külliyatı hizmete sunmuş olduk. Metin neşrinde, gözden kaçan bazı hata ve

1 Divaneye kalem gerekmez.

eksiklerin olabileceği bilinen bir husustur. Kuşkusuz hatalarımız vardır; olacaktır da. Süleyman Çelebi'nin,

> Gerçi tâm u nâkısı kâmil bilir
> Kâmil olan cümleyi kâmil bilir

özr-i taksîrine âgâh okuyucularımızın kusurumuzu[1] dâmen-i afv ile setredeceklerinden kuşkumuz yok. Ancak, bu nâçiz çalışmamızda göze çarpan küçük bir ihmal ya da zühûl, sayfaların zîrine tahriri yerine tarafımıza bildirilirse, bu hem Bursevî'nin yadigârına bir hürmet nişanesi, hem de değerli okuyucularımıza bizden bir dua vesilesi olacaktır. Şevk verecektir.

Bu kitabın neşrine katkısı olanların başında Mahmûd Nâsıh gelmektedir. Kendiliğinden büyük bir sorumluluk alarak Hakkı'nın eserlerinin peşine düştüğü belli. Hayalini başarıyla gerçekleştirdiği apaçık. İlk ve en büyük teşekkür de onun hakkı şüphesiz. Ancak manidar siparişi, sûretâ teşekkürden biraz daha fazlasını hak ediyor: "Nazar-endâz-ı mütâlaa olan ihvân-ı zevi'l-irfândan mercûdur ki bu fakîrin rûhı içün üç İhlâs-ı Şerîfe ve bir Sûre-i Fâtiha-i Şerîfe tilâvetine rağbet ü himmet ve mürüvvet buyuralar." Nâsıh'ı rahmetle anıyorum.

Bursevî'nin hayatı, eserleri, müfessir ve mutasavvıf yönüyle ilgili çok sayıda bilim uzmanı araştırma yaptı. Onlara şükran borçluyum.

Kurumum BUÜİF'den, aralarında bulunmaktan şeref duyduğum meslektaşlarımdan, sevgili öğrencilerimden aldığım güç ve duyduğum haz, birkaç paragraflık önsözde, birkaç cümlelik alenî şükran ifadesine sığmaktan vârestedir. Minnettarım.

Dostluklarına mazhar olduğum, birer takriz yazma nezaketinde bulunan hocam Prof. Dr. Mustafa Kara'ya ve arkadaşım Prof. Dr. Bilal Kemikli'ye dâreynde saadet diliyorum. Çalışmanın başından sonuna kadar, müsveddelerin bilgisayar marifetiyle derlenmesine destek olan Melbourne eğitim ve irşad gönüllüsü Ramazan Ötgün'e; büyük bir dikkat ve sabırla eseri baskıya hazırlayan öğrencim Dr. Ö. Faruk Yiğiterol'a çok şey borç-

1 Süleyman Çelebi, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, haz. Faruk K. Timurtaş (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990), 10.

luyum. Başarılar diliyorum. Eserin neşrine imkân sağlayan Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına teşekkür ediyorum.

Sübha'nın yapraklarını çevirirken hayır duada bulunacak okuyucularıma özellikle saygılar sunuyorum.

Hitâmühû Misk:

Yâ İlâhî Şeyh Hakkı hürmetiyçün lütfedip
Ver bu abd-i âcize nâr-ı cehennemden emân

Yalınız bir ben değil yâ Rabbi bu mecmûayı
Mazhar-ı afvın ola bi'l-cümle yârân okuyan

Mahmûd Nâsıh

İNCELEME

İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ

Hayatı ve Eserleri

17. yy. Osmanlı ilim medeniyetinin önemli müellifleri arasında yer alan Bursevî'nin 120 civarındaki eseri incelendiğinde özellikle üç meslekte mahir olduğu görülür: Müfessir, mutasavvıf ve şairdir.

Rûhu'l-Beyân, tefsir alanındaki şaheseridir.

İsmâil Hakkı Bursevî, Celvetiye tarikatının 32. ve son şeyhidir. Gerçek anlamda etkili bir mürşid-i kâmildir. Tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, mantık, hikmet ve lügat gibi zâhirî ilimleri tahsil etmeden bâtın yolunda mesafe alınamayacağına, yani şeriatsız tarikatın olamayacağına kuvvetle inanan âlim mutasavvıflar arasında yer alıyor olması ayrıca önemlidir.

Üftâde ve Hüdâyî gibi Celvetiye tarikatı şiir geleneğinin önemli şairlerindendir. Tertip ettiği dîvân, hacimde ve muhtevada emsallerinden çok daha zengindir.

Silsilenâme-i Celvetiyye ve *Tamâmü'l-Feyz* gibi kendi eserlerinden öğrendiklerimiz dışında, yapılan çok sayıda araştırma, inceleme ve yayına dayanarak Hakkı'nın hayatı ve eserleri konusunda ayrıntılı bilgiye sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. Bu nedenle burada Hakkı'nın hayatı ve eserleriyle ilgili kısa ve kronolojik bilgileri sıralamakla yetinecek daha sonra da onun şiir vadisinde yol almaya çalışacağız. Buna göre:

İsmâil Hakkı Bursevî, 1653 yılı Eylül ayında, bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Burgaz iline bağlı Aydos kasabasında dünyaya geldi.

1660'da 7 yaşında iken yakın aralıklarla önce babası Mustafa Efendi'yi, sonra annesi Kerime Hanım'ı kaybetti.

1664'te Edirne'de başlayan tahsili yedi yıl sürdü.

1672'de İstanbul'a gelerek Aydos'ta iken intisab ettiği Atpazarlı Şeyh Osman Fazlî-i İlâhî'ye teslim oldu. Üç yıl aralıksız şeyhinden ilim okudu.

Celvetiye tarikatının âdâb ve erkânını öğrendi. Telemmüz etti, erbaînde kaldı, feyz aldı.

1674'te Osman Fazlî'nin oğlu Mehmed Cûdî'nin doğumuna tarih düşürdüğü Türkçe manzumedeki Hakkı mahlası, şeyhi tarafından övgü aldı. Hakkı mahlasını tahallus etmeye başladı.

1675'te Üsküp'e halife tayin edildi. Mustafa Uşşakî'nin kızı Afife Hanımla burada evlendi. (Hakkı'nın isimlerini bildiğimiz eşlerinin sayısı üç ise de beş kez evlendiğini, on sekiz evladı olduğunu, çoğunun daha büluğ çağına gelmeden vefat ettiğini, kendisinden sonra sadece oğullarından Şâh Muhammed ve Bahaeddin Muhammed'in hayatta kaldığını, onların da Hakkı'dan bir yıl sonra, aynı sene içinde vefat ettiklerini biliyoruz.)

1681'de Köprülü'ye (Veleze) halife tayin edildi.

1682'de Usturumca'ya halife tayin edildi.

1685'te Bursa'ya halife tayin edildi. Bursa'da ikamete başladı.

1690'da Magosa'da sürgünde olan şeyhi Osman Fazlî'yi ziyaret etti.

1691'de şeyhi Osman Fazlî Efendi vefat etti.

1695'te Osmanlı ordusunun manevi gücünü artırmak üzere Sultan II. Mustafa ile ilk Avusturya (Nemçe) seferine çıktı.

1696'da Sultan II. Mustafa ile ikinci kez Avusturya (Erdel) seferine çıktı.

1699'da Şam üzerinden Hicaz'a gitti. İlk haccını eda etti.

1705'te *Rûhu'l-Beyân* tefsirini tamamladı. Hatim, Ulucami'de yapılan kalabalık bir cemiyet ile ilan edildi.

1710'da Mısır üzerinden deniz yoluyla ikinci kez hacca gitti.

1714'te Tekirdağ'da ikamete başladı. Üç yıl sürdü.

1717'de Şam'da ikamete başladı. Üç yıl sürdü.

1720'de ikinci kez Tekirdağ'da ikamete başladı. Üç yıl sürdü.

1723'te, altı ay gibi kısa bir zaman zarfında, dergâhı avlusundaki Cami-i Muhammedî'yi tamamladı. İbadete açtı.

1725'te bir temmuz akşamı dostlarıyla vedalaşarak ahirete intikal etti.

Telif Sırasına Göre Eserleri[1]

- *Nuhbetü'l-Letâif*: Arapça. Fıkıh, tasavvuf ve varidat konularına dair 86 varaklık bir eserdir.[2]
- *Mecâlisü'l-Va'z ve't-Tezkûr*: Arapça. Vaaz ve nasihat konusunda matbu 176 sayfalık bir eserdir.[3]
- *Şerhu Mukaddimeti'l-Cezerî*: Arapça. Tecvit ve kıraat konusunda 7 varaklık bir risaledir.[4]
- *Şerhu Risâle fî Âdâbi'l-Münâzara li-Taşköprî-zâde*: Arapça. Münazara âdâb ve erkânı konusunda 30 varaklık bir eserdir.[5]
- *Şerhu'l-Hadîsi'l-Erbaîn*: Arapça. Kırk Hadis şerhi muhtevalı 14 varaklık bir risaledir.[6]
- *Şerhu'l-Fıkhi'l-Keydânî*: Arapça. Fıkha dair konuları hâvî 110 varaklık bir eserdir.[7]
- *Mecâlisü'l-Müntehabe*: Arapça. Vaaz ve nasihatları hâvî 101 varaklık bir eserdir.[8]
- *Kitâbü'l-Furûk*: Arapça. Sarf ve nahiv konusunda kaleme alınmış 118 varaklık bir eserdir.[9]
- *Mecmûatü Âyâti'l-Müntehabe*: Arapça. Bazı ayetlerin tefsirine dair 14 varaklık bir risaledir.[10]
- *Mecmûatü't-Tefâsir*: Arapça. Bazı ayetlerin tefsirine dair 267 varaklık hacimli bir eserdir.[11]

---

1 Eserlerin bulunduğu yerler için Ali Namlı'nın "Kitâbetle Mübtelâ Olmak: İsmâil Hakkı Bursevî" adlı makalesinden yararlanılmıştır. (*Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 16 (31-32), 2018)
Bursevî'nin eserleri hakkında yapılan çalışmalar için ayrıca bkz.
Özlem Güngör, "İsmâil Hakkı Bursevî Ve Eserlerine Dair Bir Bibliyografya Denemesi", *TULLIS*, 5(2), 2020.

2 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 138 B, 25849, Müellif Hattı)

3 Eser basılmıştır. (İstanbul: Esad Efendi Matbaası, 1303)

4 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 38, Müellif Hattı)

5 Eser basılmıştır. (İstanbul: Siraç Yayıncılık, thk. Yakup Yazan-Lokman Köse, 2019)

6 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 38/1, 25727, Müellif Hattı)

7 Eser, Atıf Efendi Kütüphanesindedir. (Atıf Efendi, 00873, 373949, Müellif Hattı)

8 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 32, 25721, Müellif Hattı)

9 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Orhan Gazi, 1626)
Eser hakkında Mehmet Faruk Çifçi tarafından "İsmail Hakkı Bursevî'nin Furûk-ı Hakkı Adlı Eseri" ismiyle bir doktora tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013)

10 Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir. (AY, 1363)

11 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 33)

- *Dîvân*: Türkçe. Bursevî'nin bazı mektup ve makalelerinin de bir arada bulunduğu 160 varaklık müretteb manzumeler mecmuasıdır.[1]
- *Es'ile-i Şeyh Mısrî'ye Ecvibe-i İsmail Hakkı*: Türkçe. Niyâzî-i Mısrî'nin bazı soruları ihtiva eden Türkçe manzumesinin şerhine dair, mensur, 4 varaklık bir risaledir.[2]
- *Levâih Teteallaku bi-Ba'zı'l-Âyâti ve'l-Ehâdis*: Arapça. Bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 20 varaklık bir risaledir.[3]
- *Risâletü't-Tehaccî fî Hurûfi't-Tehaccî*: Arapça. Arap harflerinin türlü esrar ve rumuzuna dair 15 varaklık bir risaledir.[4]
- *Mecmûatü Âyâti'l-Müntahabe*: Arapça. Bazı ayetlerin tefsirine dair 52 varaklık benzer isimde, farklı ikinci bir eserdir.[5]
- *Şerhu'l-Hadîsi el-Mü'minü Mir'âtü'l-Mü'min*: Arapça. "Mümin müminin aynasıdır." hadisinin şerhini hâvî 4 sayfalık bir risaledir.[6]
- *Mecmû'atü'l-Esrâr*: Arapça. Tasavvufî konuları ve hatırata dair notları ihtiva eden 125 varaklık bir eserdir.[7]
- *Tamâmü'l-Feyz*: Arapça. Osman Fazlî Efendi, Celvetiye tarikatı ve farklı tasavvufî konuların ele alındığı 250 varaklık hacimli bir eserdir.[8]
- *Ferahu'r-Rûh (Şerhu'l-Muhammediye)*: Türkçe. Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin kaleme aldığı Muhammediye'nin şerhi. Üç cilt ve 500 varaklık hacimli bir eserdir.[9]
- *Şerh-i Salavât-ı İbn Meşîş*: Türkçe. Salavât-ı şerife şerhini hâvî 20 varaklık bir risaledir.[10]

---

1 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Haşim Paşa, 00077, 272760)
Eser hakkında M. Murat Yurtsever tarafından "İsmâil Hakkı Divânı [İnceleme-Metin]" ismiyle bir doktora tezi hazırlanmıştır. (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990)

2 Eser, iki kez basılmıştır. (Bulak: 1257, İstanbul: 1288)
Eser hakkında, Abdullah Çaylıoğlu tarafından "Niyâzi-i Mısri Şerhleri" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

3 Eser, iki kez basılmıştır. (Bulak: 1257, İstanbul: 1288)

4 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 162, Müellif Hattı)

5 Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir. (TY, 3706)

6 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 41, Müellif Hattı)

7 Eser, Atıf Efendi Kütüphanesindedir. (Atıf Efendi, 1500)

8 Eser basılmıştır. (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ramazan Muslu ve Ali Namlı, 2020)

9 Eser, birçok kez basılmıştır. (Bulak: 1252, 1255, 1256, 1258; İstanbul: 1274, 1294)

10 Eser, iki kez basılmıştır. (Bulak: 1279, İstanbul: 1256)

- *Es'iletü's-Sahafiyye ve Ecvibetü'l-Hakkıyye (Şerhu'l-Atâ li-Ehli'l-Gıtâ)*: Türkçe. Şeyh Mehmed Sahafî'nin bazı soruları ihtiva eden Türkçe manzumesinin şerhine dair, mensur, 72 varaklık bir eserdir.[1]
- *Risâletü'l-Câmi'a li-Mesâ'ili'n-Nâfi'a*: Türkçe. Fıkıh ve kelâma dair kimi konuları hâvî 120 varaklık bir eserdir.[2]
- *Vâridât-ı Hakkı (Vâridât-ı Kübrâ)*: Arapça. Bursevî'nin varidatlarını hâvî 152 varaklık bir eserdir.[3]
- *Risâle-i Eyyühe'l-Bülbül*: Arapça. Bursevî'nin varidatlarını hâvî 25 varaklık bir eserdir.[4]
- *Kitâbü'ş-Şecv*: Arapça. Hayatın türlü zaruret ve müşkülâtını konu alan 25 varaklık bir eserdir.[5]
- *Kitâbü'l-Hutabâ*: Arapça. Hutbe ve vaazların yer aldığı 40 varaklık bir eserdir.[6]
- *Mecmûatü'l-Fevâid*: Arapça - Türkçe. Mektûbât, manzûmât ve varidatın yer aldığı 105 varaklık bir eserdir.[7]
- *Mecîu'l-Beşîr li-Ecli't-Tebşîr*: Arapça. Tefsire dair 26 sayfalık bir eserdir.[8]
- *Rûhu'l-Mesnevî (Şerhu'l-Mesnevî)*: Türkçe. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin ilk 738 beytinin şerhi. Üç cilt ve 610 varaklık hacimli bir eserdir.[9]
- *Rumûzu'l-Künûz (Şerhu'l-Kebâir)*: Türkçe. Büyük günahlara ve bunlardan kaçınmaya dair 60 varaklık bir eserdir.[10]
- *Rûhu'l-Beyân*: Arapça. 16 cilt hâlinde kaleme alınmış Kuran-ı Kerîm'in bütün sure ve ayetlerinin tasavvufî tefsiridir.[11]

---

1 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 250)
Eser hakkında Zülfiye Eser tarafından "İsmail Hakkı Bursevi'nin *Es'iletü's-Sahafiyye ve Ecvibetü'l-Hakkıyye* İsimli Eseri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003)

2 Eser, İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir. (Hüdâyi, 442)

3 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 86, Müellif Hattı)

4 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 86, Müellif Hattı)

5 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 789, Müellif Hattı)

6 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 85, Müellif Hattı)

7 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 87, Müellif Hattı)

8 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 789, Müellif Hattı)

9 Eser, birkaç kez basılmıştır.
Eser hakkında, İsmail Güleç tarafından "Rûhu'l-Mesnevî" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

10 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1257)

11 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 12-27, Müellif Hattı)

- *Vâridât*: Arapça. Hakkı'nın Türkçe şiirlerine de yer verdiği 160 varaklık varidat türünde ikinci bir eseri. Başında "Min vâridâti'l-fakîr eş-Şeyh İsmâil Hakkı bi'l lisâni't-Türkî" ibaresi yer alıyor.[1]
- *Eş'âr-ı Hakkı (Min Ba'zı mâ Nazamehü'l-Fakîr eş-Şeyh İsmâîl Hakkı)*: Türkçe. Mensur takrir ve manzumelerin yer aldığı 30 varaklık bir eserdir.[2]
- *Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayrâm Velî*: Türkçe. Hacı Bayrâm'ın altı beyitlik manzumesinin 25 varaklık mensur şerhidir.[3]
- *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*: Türkçe. Yunus'un "Çıkdım erik dalına anda yedim üzümü" mısraı ile başlayan on üç beyitlik manzumesinin 7 varaklık şerhidir.[4]
- *Ecvibetü'l-Hakkıyye 'an es'ileti'ş-Şeyh 'Abdurrahmân*: Türkçe. Bursalı Şeyh Abdurrahman Efendi'nin ilmihal konusundaki bazı sorularına cevapları ihtiva eden manzumenin 10 varaklık şerhidir.[5]
- *Risâle fî Beyâni'l-Halve ve'l-Celve*: Türkçe. Tasavvufî muhtevalı 3 varaklık küçük bir risaledir.[6]
- *Mi'raciyye*: Türkçe. Mesnevi tarzında kaleme alınmış 477 beyitlik ve 40 varaklık uzunca bir manzumedir.[7]
- *Sülûkü'l-Mülûk (Tuhfe-i Aliyye)*: Türkçe. Vezir Çorlulu Ali Paşa'ya ithaf edilen 50 varaklık bir eserdir.[8]
- *Şerhu Nazmu's-Sülûk*: Türkçe. Ömer İbnü'l-Fâriz el-Mısrî'nin kasidesinin ilk dört beytinin 20 varaklık şerhidir.[9]

Eser çok kez basılmıştır; üzerinde çokça çalışma yapılmıştır. (İstanbul: 1255, 1285, 1286, 1306, 1330; Bulak: 1255, 1264, 1276, 1278, 1287; Beyrut: 2001, 2013)
Rûhu'l-Beyân (İstanbul: Erkam Yayınları, trc. Hasan Kamil Yılmaz vd., 2010)

1 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 66-67, Müellif Hattı)

2 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi,789, Müellif Hattı)

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521, Müellif Hattı)
Eser hakkında Suat Ak tarafından "Çalab'ım Bir Şâr Yaratmış" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

4 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521, Müellif Hattı)
Eser hakkında birkaç çalışma yapılmıştır.
Necla Pekolcay, Emine Sevim, *Yunus Emre Şerhleri*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991)
Suat Ak, Çıkdım Erik Dalına, (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2012)

5 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521, Müellif Hattı)
Eser hakkında Mehmet Demirci tarafından "Namazın Hakîkati" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

6 Eser, İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir. (Hüdâyî, 1797)

7 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1267)
Eser hakkında İrfan Poyraz tarafından "Mi'râciyye" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

8 Eser, İstanbul Âtıf Efendi Kütüphanesindedir. (Âtıf Efendi, 1412)
Eser hakkında Şeyda Öztürk tarafından "Seyr ü Sülûk Üç Tuhfe" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

9 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Mihrişah, 189)

- *Kitâbü'l-Envâr*: Türkçe. Bursevî'nin kendisinin kaleme aldığı 98 beyitlik kasidenin yine kendisi tarafından yapılmış 80 varaklık şerhidir.[1]
- *Mecmûa-i Hakkı*: Arapça. Varidat ve bazı ayetlere dair şerhlerin yer aldığı 285 varaklık hacimli bir eserdir.[2]
- *Tefsîru Âmene'r-Rasûl*: Arapça. Bakara suresinin son iki ayetinin tefsir edildiği 12 varaklık bir risaledir.[3]
- *Şerh-i Âyet-i "Ve mâ Besse fîhimâ min Dâbbe"*: Arapça. "Ve mâ Besse fîhimâ min dâbbe" ayetinin tefsir edildiği 2 varaklık küçük bir risaledir.[4]
- *Şerh-i Âyet-i "Yâ Eyyühe'n-Nâsü'budû Rabbeküm"*: Arapça. "Yâ eyyühe'n-Nâsü'budû Rabbeküm" ayetinin tefsir edildiği 17 varaklık bir risaledir.[5]
- *Risâletü'l-Umâriyye*: Arapça. İmâm-ı Şafiî'ye ait "Küllemâ zekere'z-zâkirûn" ifadesinin 8 varaklık şerhidir.[6]
- *Tefsîru Sûreti'z-Zelzele*: Arapça. Zilzâl suresinin tefsirine ait 5 varaklık küçük bir risaledir.[7]
- *Risâle-i Hakkı*: Arapça. Tefsir konulu 3 varaklık küçük bir risaledir.
- *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*: Türkçe. Aslında Âşıkpaşazade'ye ait olan "Çıkdım bâdem dalına anda yedim üzümü" mısraı ile başlayan 15 beyitlik manzumenin 17 varaklık şerhidir.[8]
- *Şerh-i Nazm-ı Ahmed*: Türkçe. Dukakinzâde Ahmed Bey'in yedi beyitlik manzumesinin 5 varaklık şerhidir.[9]

Eser hakkında Ahmet Taştan tarafından "Bir Şarih Olarak İsmail Hakkı Bursevi ve Edebi Şerhleri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999)

1 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Mihrişah, 189)
Eser hakkında Nevin Gümüş tarafından "İsmail Hakkı Bursevi'nin Kitabül-Envar'ı ve Şerh (Hayatı-İnceleme-Tenkidli Metin)" ismiyle bir doktora tezi hazırlanmıştır. (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998)

2 Eser, Bayezid Devlet Kütüphanesindedir. (Genel, 3507)

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 414)

4 Eser, Bayezid Devlet Kütüphanesindedir. (Genel, 3507)

5 Eser, Bayezid Devlet Kütüphanesindedir. (Genel, 3507)

6 Eser, Bayezid Devlet Kütüphanesindedir. (Genel, 3507)

7 Eser, Bayezid Devlet Kütüphanesindedir. (Genel, 3507)

8 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521, Müellif Hattı)
Eser hakkında Ahmet Taştan tarafından "Bir Şarih Olarak İsmail Hakkı Bursevi ve Edebi Şerhleri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999)

9 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521, Müellif Hattı)
Eser hakkında, Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı tarafından "Bitmemiş Ot Dibinde Doğmadıcak Bir Göcen: Şerh-i Nazm-ı Ahmed" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

- *Risâle-i Şem'iyye*: Türkçe. "Âdem bir demdir." ifadesinin 8 varaklık şerhidir.[1]
- *Şerhu Şu'abi'l-Îmân*: Türkçe. Akaid konulu 60 varaklık bir eserdir.[2]
- *Mecmûa-i Hakkı*: Türkçe. Bazı ıstılahların izahı ve varidata dair notların yer aldığı 97 varaklık ikinci bir mecmuadır.[3]
- *Mecmûa-i Hakkı*: Arapça – Türkçe. Hakkı'nın muhtelif takrir, manzume ve varidatının yer aldığı 275 varaklık üçüncü bir mecmuadır.[4]
- *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*: Türkçe. Yunus'un "Sırâtdan gel sıfâta anda safâ bulasın" mısraı ile başlayan manzumesinin 12 varaklık şerhidir.[5]
- *Risale-i Gül (Risâle-i Verdiyye)*: Türkçe. Gül konusunda kaleme alınmış 3 varaklık küçük bir risaledir.[6]
- *Tefsîr-i Âmene'r-Rasûl*: Türkçe. Bakara suresinin son iki ayetinin tefsir edildiği 4 varaklık küçük bir risaledir.[7]
- *Risâle-i Ma'nâ-yı Şerîf-i İsm-i Muhammed*: Türkçe. Muhammed adının remizleri konusunda kaleme alınmış 5 varaklık küçük bir risaledir.[8]
- *Ta'lîka alâ Evâili Tefsîri'l-Beyzâvî*: Arapça. Fatiha ve Bakara surelerinin son ayetlerinin tefsirine dair 210 varaklık hacimli bir eserdir.[9]
- *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre*: Türkçe. Yunus'un "Adım adım ileru beş âlemden içeru" mısraı ile başlayan manzumesinin 2 varaklık kısa bir şerhidir.[10]
- *Şerhu Nuhbeti'l-Fiker*: Arapça. Hadis ilmine ve muhtelif hadislerin şerhine dair 322 varaklık hacimli bir eserdir.[11]

---

1 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Mihrişah, 217)

2 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1304)
Eser hakkında, Yakup Çiçek tarafından "(İman Esaslarına Tasavvufî Bir Bakış: Şerhu Şuabi'l-îman" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Pertev Paşa, 645, Müellif Hattı)

4 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 85, Müellif Hattı)

5 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521, Müellif Hattı)

6 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 414)
Eser hakkında Songül Aydın Yağcıoğlu tarafından "İsmâil Hakkı Bursevî'nin Gül Hakkındaki Risalesi" ismiyle bir makale çalışması yapılmıştır.

7 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 414)

8 Eser, Millet Kütüphanesindedir. (Şer'iye, 1182)

9 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 31, Müellif Hattı)

10 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1521)

11 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 35-37, Müellif Hattı)
Eser hakkında Necmi Sarı tarafından "İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerhu Nuhbeti'l-Fiker Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili" ismiyle bir doktora tezi hazırlanmıştır. (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017)

- *Kitâbü'l-Mir'ât*: Arapça. Bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 290 varaklık hacimli bir eserdir.[1]
- *Kitâbü'l-Hitâb*: Türkçe. Şeriat ve tarikata, yani zahire ve batına dair bazı konuların ele alındığı 220 varaklık hacimli bir eserdir.[2]
- *Vâridât*: Arapça-Türkçe. Hakkı'nın bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine de yer verdiği 220 varaklık varidat türünde üçüncü bir eseridir.[3]
- *Mecmûa-i Hakkı*: Türkçe. Bazı manzume ve şerhlere ek olarak varidata dair notların da yer aldığı 40 varaklık dördüncü bir mecmûadır.[4]
- *Kitâb-ı Dürer-i İrfâniyye*: Arapça-Türkçe. Bazı manzume ve şerhlere ek olarak varidata dair notların da yer aldığı 63 varaklık bir eserdir.[5]
- *Mecmûatü'l-Fevâid ve'l-Vâridât*: Arapça-Türkçe. Hakkı'nın bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine de yer verdiği 64 varaklık varidat türünde dördüncü bir eseridir.[6]
- *Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-ı Teheccî (Hakâiku'l-Hurûf)*: Arapça. Arap alfabesindeki harflerin remzettiği anlamları hâvî 6 varaklık bir risaledir.[7]
- *Tuhfe-i Recebiyye*: Türkçe. Şam valisi Recep Paşa'ya ithaf edilmiş 100 varaklık bir eserdir.[8]
- *Vâridât*: Arapça-Türkçe. Hakkı'nın bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine de yer verdiği 80 varaklık varidat türünde beşinci eseridir.[9]

---

1 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 40, Müellif Hattı)
Eser üzerine iki tahkik çalışması yapılmıştır. (Ahmed Ferîd el-Mezîdî, Kahire: 2009; Âsım İbrâhim el-Keyyâlî, Beyrut: 2013)

2 Eser iki kez basılmıştır. (İstanbul: 1256, 1292)
Eser, Turgut Ulusoy ve Bedia Dikel tarafından ayrı ayrı çalışmalarda sadeleştirilmiştir.

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi,789, Müellif Hattı)

4 Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir. (Nadir Eserler, 9793, Müellif Hattı)

5 Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir. (Nadir Eserler, 4019, Müellif Hattı)
Eser hakkında Fazlı Dinç tarafından "İsmail Hakkı Bursevi'nin ed-Dürret'l İrfaniye adlı eserinin Transkripsiyonu ve Tahkiki" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998)

6 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 87, Müellif Hattı)

7 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 162, Müellif Hattı)

8 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi,1374, Müellif Hattı)
Eser hakkında Selim Çakıroğlu tarafından "İsmail Hakkı Bursevi'nin *Tuhfe-i Recebiyye* Eserinin Tahkik ve Değerlendirmesi" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006)
Eser hakkında Zübeyir Akçe tarafından "İsmail Hakkı Bursevi'nin Tuhfe-i Recebiyye Adlı Eseri (İnceleme-Metin)" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008)

9 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Âşir Efendi, 165, Müellif Hattı)
Eser hakkında Fatih Tüzek tarafından "İsmâil Hakkı Bursevî'nin *Vâridât* Adlı Eserinin Transkripsyon ve İncelenmesi" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011)

- *Kitâbü'n-Necât*: Türkçe. Amel, itikat ve tasavvufa dair konuların yer aldığı 305 varaklık hacimli bir eserdir.[1]
- *Mecmûa-i Hakkı*: Arapça-Türkçe. Manzum ve mensur şiir ve takrirlerin yer aldığı 133 varaklık beşinci bir mecmuadır.
- *Mecmûa-i Hakkı*: Arapça-Türkçe. İsmail Hakkı'nın hayatı ve hatıratına dair bilgilerin ve varidatının yer aldığı 75 varaklık altıncı bir mecmuadır.[2]
- *Risâletü'l-Hazarât*: Türkçe. Amel, itikat ve tasavvufa dair konuların yer aldığı 28 varaklık bir eserdir.[3]
- *Tuhfe-i İsmâiliyye*: Türkçe. Lefkevîzâde Hacı İsmail Piyâde'ye ithaf edilmiş 60 varaklık bir eserdir.[4]
- *Tuhfe-i Halîliyye*: Türkçe. Hakkı'nın kardeşi Halil Çelebi'ye ithaf ettiği 100 varaklık bir eserdir.[5]
- *Tuhfe-i Atâiyye*: Türkçe. Tekirdağlı Mehmed Atâî'ye ithaf edilmiş 75 varaklık bir eserdir.[6]
- *Kitâb-ı Kebîr*: Arapça-Türkçe. Yer yer varidatın da yer aldığı, tasavvuf, şiir, edebiyat ve itikat konusunda kaleme alınmış 135 varaklık bir eserdir.[7]
- *Kitâbü'z-Zikr ve'ş-Şeref*: Türkçe-Arapça. Yer yer varidatın da yer aldığı, tasavvuf ve şiir, edebiyat muhtevalı 63 varaklık bir eserdir.[8]

1 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1290)
Eser, Turgut Ulusoy tarafından sadeleştirilmiştir.

2 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 41)

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Mihrişah, 189, Müellif Hattı)
Eser hakkında Elif Söyleyici Dedeler tarafından "İsmâil Hakkı Bursevî'nin 'Risâleyü'l-Hazarâti'l-Hamsi'l-İlâhiyye' ve 'el-İnsânü'l-Kâmil' Adlı Eseri (Metin - İnceleme)" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009)

4 Eser birkaç kez basılmıştır. (İstanbul: 1292, 1303)
Eser hakkında Ahmet Koç tarafından "İsmâil Hakkı Bursevî'nin (v. 1137/1725) Tuhfe-i İsmâiliyye Adlı Eseri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008)

5 Eser birkaç kez basılmıştır. (İstanbul: 1256, 1293)
Eser hakkında Arife Koçak Pulat tarafından "İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Halîliyye Adlı Eseri (İnceleme-Metin)" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018)

6 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Bağdatlı Vehbi, 1537)
Eser hakkında, Veysel Akkaya tarafından "Kabe ve İnsan" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

7 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 71)
Eser hakkında, Nuran Döner tarafından "Kitâb-ı Kebîr" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

8 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hacı Mahmud, 2752)
Eser hakkında Mehmet Zeki Başyemenici tarafından "İsmail Hakkı Bursevi ve Kitabü'z Zikr ve'ş-Şeref Adlı Eseri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997)

- *Tuhfe-i Vesîmiyye (Kitâbü's-Sülûk)*: Türkçe. Seyyid Ahmed Vesîm Ağa'ya ithaf edilmiş 50 varaklık bir eserdir.[1]
- *Şerh-i Ebyât-ı Füsûs*: Türkçe. *Füsûsu'l-Hikem*'de yer alan bazı beyitlerin şerhini hâvî 32 varaklık bir eserdir.[2]
- *Tuhfe-i Bahriyye*: Türkçe. Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiş 15 varaklık bir risaledir.[3]
- *Risâle-i Hüseyniyye*: Türkçe. Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiş 7 varaklık ikinci bir risaledir.[4]
- *Kitâbü'l-Hakkı's-Sarîh ve'l-Keşfi's-Sahîh*: Arapça. Yer yer varidatların da yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 500 varaklık hacimli bir eserdir.[5]
- *Kitâbü Hucceti'l-Bâliga*: Türkçe. Tasavvufî ıstılahların şerhine dair 110 varaklık bir eserdir.[6]
- *Kitâbü Nakdi'l-Hâl*: Arapça-Türkçe. Yer yer varidatların da yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 300 varaklık hacimli bir eserdir.[7]
- *Tuhfe-i Hâsakiyye*: Türkçe. Tâbâzâde Mehmed Ağa'ya ithaf edilmiş 380 varaklık hacimli bir eserdir.[8]
- *Risâle-i Bahâiyye*: Türkçe. Hakkı'nın, oğlu Bahâeddin Muhammed için kaleme aldığı 5 varaklık bir risaledir.[9]
- *Kitâbü Zübdetü'l-Makâl*: Türkçe. Bazı ayetlerin tefsirinin de yer aldığı tasavvufî muhtevalı 30 varaklık bir eserdir.[10]

---

1 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1240)
Eser hakkında Şeyda Öztürk tarafından "Seyr ü Sülûk Üç Tuhfe" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

2 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi, 1474)

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Pertev Paşa, 637)

4 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Pertev Paşa, 637)

5 Eser, İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir. (Hüdâyi, 468, Müellif Hattı)

6 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1291)

7 Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir. (Nadir Eserler, 2153)
Eser hakkında Nurefşan Gündüz, Hilal Nur Kılıç, Beyzanur Tuna ve Hilal Bayalan tarafından Murat Yurtsever danışmanlığında yüksek lisans tezleri hazırlanmıştır.
Eser hakkında Abdullah Kargılı tarafından "İsmail Hakkı Bursevî'nin Kitâbü'l-Hucceti'l-Bâliğa Adlı Eseri: İnceleme-Metin" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011)

8 Eser, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesindedir. (İ. Saib Sencer, 2029, Müellif Hattı)
Eser hakkında İhsan Kara, Muammer Cengiz ve Mehmet Tabakoğlu tarafından yüksek lisans tezleri hazırlanmıştır.

9 Eser, İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir. (Hüdâyi, 476)

10 Eser, İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir. (Hüdâyi, 449)

- *Tuhfe-i Ömeriyye*: Türkçe. Hakkı'nın müridlerinden Ömer Nevâlî'ye ithaf ettiği 92 varaklık bir eserdir.[1]
- *Şerh-i Esmâ-i Seb'a (Şerh-i Kelime-i Tevhîd – Kitâbü't-Tevhîd)*: Türkçe. Bazı esmâ ve sıfatların şerhine dair 11 varaklık bir risaledir.[2]
- *Kenz-i Mahfî*: Türkçe. "Küntü kenz" hadisinin şerhine dair 87 varaklık bir eserdir.[3]
- *Vesiletü'l-Merâm*: Türkçe. Amel, itikat ve tasavvufa dair 62 varaklık bir eserdir.[4]
- *Müteferrikât-ı Hakkı*: Arapça-Türkçe. Yer yer varidat ve manzumelerin de yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 290 varaklık hacimli bir eserdir.[5]
- *Müzîlü'l-Ahzân*: Arapça-Türkçe. Yer yer varidat ve manzumelerin de yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 262 varaklık hacimli bir eserdir.[6]
- *Kitâbü Hayâti'l-Bâl*: Arapça-Türkçe. Yer yer varidat ve manzumelerin de yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 177 varaklık bir eserdir.[7]
- *Kitâbü'l-İzzi'l-Âdemî*: Arapça-Türkçe. Yer yer varidatın da yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 200 varaklık bir eserdir.[8]
- *Şerh-i Pend-i Attâr*: Türkçe. Attâr'ın Pendnâme'sinin 300 varaklık şerhidir.[9]

---

1 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1240)
Eser hakkında Şeyda Öztürk tarafından "Seyr ü Sülûk Üç Tuhfe" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

2 Eser, İBB Atatürk Kitaplığındadır. (Osman Ergin, 609)

3 Eser, iki kez basılmıştır. (İstanbul: 1290, 1307)
Eser hakkında Abdülkadir Akçiçek tarafından "Gizli Hazine" ismiyle bir kitap hazırlanmıştır.

4 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 243)
Eser hakkında Nizamettin Burak tarafından "İ.H.Bursevi'nin Vesiletü'l-Meram'ı (İnceleme ve Metin)" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006)

5 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi, 1667, Müellif Hattı)
Eser hakkında Büşra Belgeli tarafından "İsmâil Hakkı Bursevî'nin Müteferrikât-ı Şeyh Hakkı Adlı Eseri - II" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015)

6 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 79, Müellif Hattı)

7 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 84, Müellif Hattı)
Eser hakkında, İrfan Poyraz tarafından "Kalbin Hayatı" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

8 Eser, Atıf Efendi Kütüphanesindedir. (1420)

9 Eser, iki kez basılmıştır. (İstanbul: 1250, 1287)
Eser hakkında Tuba Onat Çakıroğlu ve Kezban Paksoy tarafından doktora tezleri hazırlanmıştır.

- *Kitâbü'n-Netîce*: Türkçe. Yer yer varidatın da yer aldığı bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 500 varaklık hacimli bir eserdir.[1]
- *Şerhu'l-Erbaîne Hadîs*: Türkçe. İmam-ı Nevevî'nin kırk hadisinin şerhine dair 200 varaklık bir eserdir.[2]
- *Silsilenâme-i Celvetiyye*: Türkçe. Celvetiyye tarikatı silsilesinin biyografisini hâvî 115 varaklık bir eserdir.[3]
- *Şerh-i Usûl-i Aşere*: Türkçe. Necmeddin-i Kübrâ'nın Usûl-i Aşere adlı tasavvufî eserinin 37 varaklık şerhidir.[4]
- *Şerh alâ Tefsîri'l-Cüz'i'l-Âhir li'l-Kâdi'l-Beyzâvî*: Arapça. Beyzâvî'nin Amme cüzünün tefsirine dair 735 varaklık hacimli bir eserdir.[5]
- *Risâle-i Nefesü'r-Rahmân*: Türkçe. Seyyid Abdurrahman b. Abdullah'a ithaf edilmiş ilm-i hâl konulu 10 varaklık bir risaledir.[6]
- *Mecmûatü'l-Müteferrika*: Bazı hadislerin şerhine dair 60 varaklık müstakil yedinci bir mecmuadır.[7]
- *Şerhu'l-Hadîsi "Le ene ekramü Alallâhi"*: Türkçe. "Le ene ekramü Alallâhi min en yedeanî fi'l-arzı ekser min selâs" hadisinin şerhini hâvî 5 varaklık küçük bir risaledir.[8]
- *Şerhu'l-Hadîsi "İzâ tehayyertüm fi'l-Umûri"*: Türkçe. "İzâ tehayyertüm fi'l-umûri fe'sta'înü min ehli'l-umûr" hadisinin şerhini hâvî 17 varaklık bir risaledir.[9]
- *İhtiyârât*: Türkçe. İtikat ve kelâma dair bazı kelime ve kavramların izahını hâvî 14 varaklık bir risaledir.[10]
- *Risâle-i Mesâil-i Fıkhiyye*: Türkçe. Fıkha dair 14 varaklık bir risaledir.[11]

---

1 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 64, Müellif Hattı)
Eser hakkında, Ali Namlı tarafından "Kitâbü'n-netîce" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

2 Eser, birkaç kez basılmıştır. (İstanbul: 1253, 1313, 1317)
Eser hakkında, Hikmet Gültekin ve Samir Erdem tarafından "Kırk Hadis Şerhi" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

3 Eser basılmıştır. (İstanbul: 1291)
Eser hakkında, Bedia Dikel ve Rahmi Serin'in ayrı ayrı sadeleştirme çalışmaları bulunmaktadır.

4 Eser birkaç kez basılmıştır. (İstanbul: 1256, 1291)
Eser hakkında, Mustafa Kara tarafından "Tasavvufî Hayat" isimli bir kitap yayımlanmıştır.

5 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 28-30, Müellif Hattı)

6 Eser, Atıf Efendi Kütüphanesindedir. (1405)

7 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 41, Müellif Hattı)

8 Eser, İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir. (Hüdâyi, 467)

9 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Esad Efendi, 1549)

10 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hâlet Efendi, 414)

11 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 161, Müellif Hattı)

- *Kitâbü'l-Fazl ve'n-Nevâl*: Türkçe. Fıkıh, itikat ve tasavvufa dair 101 varaklık bir eserdir.[1]
- *Tefsîri Sûreti'l-Fâtiha*: Türkçe. Yer yer şiirlerin de yer aldığı Fâtiha suresinin tefsirine dair 25 varaklık bir risaledir.[2]
- *Şerh-i Nazm-ı Hayretî*: Türkçe. Hayretî'nin altı beyitlik manzumesinin 4 varaklık şerhidir.[3]
- *Şerh-i Ebyât-ı Hasan el-Kâdirî*: Türkçe. Hasan el-Kâdirî'nin kaleme aldığı iki beytin 9 varaklık şerhidir.[4]
- *Kitâbü'l-Fasl fi'l-Esrâr*: Türkçe. Tasavvufî bazı ıstılahların izah edildiği 8 varaklık bir risaledir.[5]
- *Esrâru'l-Hurûf*: Türkçe. Arap alfabesindeki harflerin rumuzuna dair 10 varaklık bir risaledir.[6]
- *Mecmûatü'l-Müntehabe*: Bazı eserlerden yapılmış iktibaslarla beraber bazı ayet ve hadislerin tefsir ve şerhine dair 107 varaklık bir risaledir.[7]
- *Bey'atnâme ve İcazetnâmeler*: Türkçe. Bazı zevâta Hakkı tarafından verilen bey'atname ve icazetleri hâvî müstakil bir eserdir.[8]
- *Esrâru'l-Hac*: Bursevî'nin, 1699'daki ilk haccından dönüşü esnasında eşkıya talanında kaybolduğunu belirttiği, haccın hikmetlerine, bazı manzume ve varidatına yer verdiği eseridir. Hakkı'nın kayıp eserlerindendir.
- *Tuhfe-i Şeybiyye*: Hakkı'nın kayıp eserlerindendir.
- *Risâle-i Hayriye*: Hakkı'nın kayıp eserlerindendir.
- *Kitâbü'l-Cehr ve'l-İhfâ*: Hakkı'nın kayıp eserlerindendir.

---

1 Eser, İBB, Atatürk Kitaplığındadır. (Osman Ergin, 609)

2 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hacı Mahmud, 2838)
Eser hakkında Ziyaeddin Coşan tarafından "İsmail Hakkı Bursevi ve Fatiha Suresi Tefsiri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001)

3 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hacı Mahmud, 2749)
Eser hakkında Ahmet Taştan tarafından "Bir Şarih Olarak İsmail Hakkı Bursevi ve Edebi Şerhleri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999)

4 Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir. (Nadir Eserler, 3339)
Eser hakkında Ahmet Taştan tarafından "Bir Şarih Olarak İsmail Hakkı Bursevi ve Edebi Şerhleri" ismiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999)

5 Eser, Atıf Efendi Kütüphanesindedir. (1501)

6 Eser, Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Hacı Mahmud, 2537)

7 Eser, Bursa İnebey Kütüphanesindedir. (Genel, 125, Müellif Hattı)

8 Eser, Beyazıt Devlet Kütüphanesindedir. (Genel, 3507, 7890)

Şairliği

Beyitlerinden yola çıkarak somut örneklerle ilerlemek, şairin şiir dünyasına nüfuz edebilmenin en emin yolu kabul edilir. Bu bakımdan, Hakkı'nın nazmı konusundaki tespitlerin şiirinden örneklerle desteklenmesi, menzile en yakın güzergâh olsa gerektir.

Bursevî Dîvânı'nın önsözünde yer alan,

> "Zaman zaman ba'zı kelimât-ı ma'rifet-âmîz lisânıma cârî olup söylerdim. Ve tıfl-ı dilimi ol makâlât-ı dâiye-engîz ile eğlerdim ki her birin bir feyz-âşinâ-yı hakîkatden işitmiş ve câm-ı himmet-i Rûhu'l-Kuds'den nûş etmiş idim. Tâ ki bu gıdâ-yı rûh ile çâşnî-dâr olup tıfl-ı dilimi terbiye-yâb-ı mekteb-i irfân eyleyip vakt-i betâletimde kendi sözümden şerm-sâr olup insâfa gelem."

ifadelerine bakıldığında, Hakkı'nın genç yaşlarından itibaren şiirle alakadar olduğu görülecektir. Başlangıçta "zaman zaman" şiirle iştigalden ibaret olan nazım süreci, giderek yoğun mesaiye dönüşmüş ve lisanına "cârî olan ma'rifetâmîz" şiirler, hacimli bir dîvân teşkil edecek miktara ulaşmıştır. Harika birçok şiiri, şuarânın mu'tâdı üzere ve dîvân şairlerine has üslupla yazdığı fahriye beyitlerinden fazlasını hak etmiştir:

Hakkıyâ tahrîr-i dîvân itmeden çekme melâl
Çünki şâh-ı ma'nâsın bu arsada dîvânı sür[1]

***

Hakkıyâ Mehdî-sıfat ol Hak ile kâim isen
Eylesün âhir zamânda nice âsârın zuhur[2]

***

Ben ya Sa'dîyem ya Hâfız Hakkıyâ bu nazm ile
Dürr-i yektâdır bu ki şol rişte-i câna geçer[3]

***

Nazm eylemeğe silk-i beyâna güherim var
Deryâ-yı maârifden alınmış dürerim var[4]

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 114b
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 114b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 115b
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 104b

***

Erbâb-ı maârif çıkarup kulzüm-i dilden
Hakkı gibi halka nice dürdâne sunarlar[1]

***

Kadr-i güftârın bilen dünyâda ey Hakkı senin
Âlem-i ukbâda olsun nice bir rahmet ana[2]

***

Mürde diller şimdi benden ahz ider feyz-i hayât
Şeyh-i vaktem ki irâdet ehli telkinimdedir[3]

***

Ben imâm-ı aşkam âlem iktidâ eyler bana
Her müezzin her ikâmetde nidâ eyler bana[4]

***

Râstem kavlimde ki ehl-i tasarruf bir nefes
Tîr-i pertâb-ı kazâya dön dese yoldan döner[5]

***

Hakkıyâ kelâmın ilhâm-ı Hakdır
İrmez ana hayâli şâirlerin[6]

***

Celvetî dergâhlarında aldığı eğitim ve genç yaşta yüklendiği hilâfet görevi, Hakkı'nın rûhî tekâmülünde etkili olmuştur. Gençlik yıllarından itibaren ilim ve şiirle beslenen ruhu, gönlünü de dimağını da şiire ve kitâbete birlikte hazırlamıştır. Şiirle iştigâlin, Üftâde ve Hüdâyî gibi mutasavvıf şairlerle ünlenen Celvetî tarikatının geleneği olduğu da unutulmamalıdır:

Câm-ı aşkı Celvetî bezminde içdin Hakkıyâ
Anın içün zevk-i hâlin oldı gâyetde pesend[7]

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 107b
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 27a
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 123a
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 29a
5 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 125b
6 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 424b
7 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 66b

***

Da'vet itmez Hak bu dergâha anın kim derdi yok
Derd ile vü aşk ile diller delenler es-salâ[1]

***

Bahr-i ummân-ı hakîkatden dür ü mercân sunan
Hakkıyâ şol Şeyh Fazlî-i İlâhîdir bana[2]

***

Ben ne Üftâde ne Mahmûd-ı Hüdâyîyem bugün
Hakkı-i bî-çâreyem yâ Rabbi yâ Allâh meded[3]

***

Ben Celvetîyem Celvetî
Gönlümdedir devrân bana

Gönlüm felek cânım kamer
Âlem bugün seyrân bana[4]

***

Hakkı'nın Celvetî tarikatı şeyhi olması, şiirlerini ilâhî, nefes, nutuk, hatta devriye gibi tekke şiiri nazım türlerinde yazmış olacağını akla getirebilir. Oysaki Hakkı, şiirlerini büyük oranda dîvân şiiri kalıpları içinde, gazel tarzında, aruzla ve dîvân şiiri mazmunlarını kullanarak yazmıştır. Aruz ölçüsüyle kaleme aldığı şiirleri, hece ile yazdıklarından birkaç kat daha fazladır. Bazı ayet ve hadislerin iktibasındaki zaruretler dışında, vezin ihmallerine rastlanmaz. "be-Tarz-ı Gazel" ya da "der-Hakk-ı Gönül" başlığı altındaki gazelleri, dîvân şiirinin seçkin örnekleri arasında yer alacak güçtedir. Dîvân şiiri vadisinden taşarak gelen birçok beyit, Hakkı'nın gazel tarzına sadece heveskâr değil, dîvân şiirinin sağlam ve musanna' örgüsüne kuvvetle yatkın, hatta hâkim olduğunu gösterir:

Yeter meyhâne-i aşk-ı ilâhî ehl-i irfâna
Varup şol mescid-i zühd ü riyâyı cümle yaksunlar[5]

***

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 17b
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 28a
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 28a
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 17b
5 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 113b

Çü şem'-i bezmi yakmışlar ezel bezminde âşıklar
Beni defterlerinde tâ ebed pervâne yazmışlar[1]

***

Nice bir sevdâ-yı aşkınla gönül Mecnûndur
Nice bir kahrın elinden kâmetim çün nûndur[2]

***

Hadîs-i aşka geldikde müderris yan verir zîrâ
Yüzünden okumakdır kârı bilmez dikkat-i tefsir[3]

***

Sürse Hakkı kul piyâde nat'-ı ma'nâda eger
Bâzî-i aşkında anın şâh mât olmakdadır[4]

***

Bursevî şiirinin en karakteristik özelliği, daha ziyade dîvân edebiyatı nazım türlerinde kaleme alınmakla birlikte tekke edebiyatı konularını işliyor olmasıdır. Sûfî ruh hâli, Hakkı'nın şiir evrenidir. Göğüs kafesimizde birer kalbimizin olduğunu hissettirir. Başkasına ait hayatlardan ve hüzünlerden değil, kendi kusurlarımızdan ötürü yaşadığımız acılardan söz eder. Gazel tarzında yazılmakla beraber tasavvufî muhtevanın yer aldığı aşağıdaki beyitler, onun dışta, şekilde ve hayalde kalmadan dîvân şiiri mazmunlarını tasavvufî tasavvurlara taşıyarak duygu ve düşünce zeminini tasavvufî muhteva ile kurguladığını gösterir:

Elinde rişte-i tesbîhi zâhidâ kıra gör
Bahâne tanrısıdır istemez atâya sebeb[5]

***

Nesîm ezhâr-ı bâğı müjdesiyle eyledi dil-şâd
Mürîd-i bûy olan dil andelîbin kıldı ol irşâd[6]

***

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 96a
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 99b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 125a
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 96a
5 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 99b
6 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 71b

Hakîkat bilmesen ilm ile bahr olsan değil nâfi‘
Dür-i şeh-vâr çıkmaz bir kurı deryâyı neylerler[1]

***

Şol gönüller kim bugün yâr ile halvet buldılar
Kesret içre vahdet ü vahdetde kesret buldılar[2]

***

Hakkıyâ nefy eyledinse dilden ağyâr-ı Hak'ı
Yâri buldun sırrı bildin anladın "illâ" nedir[3]

***

Buna hece vezni ve dörtlüklerle yazdığı ilâhî formundaki manzumeler de eklendiğinde, Hakkı'nın kadim şiirin her türünde başarılı olduğu görülür:

Mâl ü menâl ile mağrur olanlar
Ehl ü ıyâl ile mesrûr olanlar
Kasr u sarây ile ma'mûr olanlar
Kahr eliyle vîrân olurlar bir gün[4]

Fürkatde kalmışız bir nice gündür
Semt-i vasla lutf et yüzümüz döndür
Âteş-i hicrânı dilden söyündür
Gülşen-i vuslatda kalmak nasîb et[5]

***

Hakkı'yı yâ Rab etme senden dûr
Zenb-i vücûdun eylegil mağfûr
Her ne etdimse bunca şerr ü şûr
Tübtü ilallâh estağfirullâh[6]

***

Bursevî'nin hayatı, eserleri, müfessir ve mutasavvıf yönü ile ilgili birçok tebliğ, makale ve risale yayınlanmış olmasına rağmen, edebî yönü ile ilgili

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 171a
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 171b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 171a
4 *Dîvân*, İlahi-63, Bayezid, 139a
5 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 44a
6 *Dîvân*, İlahi-65, Bayezid, 75a

yeterince araştırma yapıldığını söylemek oldukça zordur. Onun öncelikle bir mutasavvıf mı, yoksa bir müfessir mi olduğunu tartışmaya gerek yoktur. Bu iki güçlü yanı arasında sıkışıp kalmış şairliğini başa yazdırmak gibi bir gayretkeşliğe de gerek yoktur. Ancak teslim etmeliyiz ki Hakkı çok velûd ve çok güçlü bir şairdir.

Şiiri konusundaki bu kısa faslı bitirirken, "Hakkı"nın, Bursevî'nin göbek adı değil, şiirlerinde kullandığı mahlası olduğunu da hatırlamış olalım. Onun "Hakkı" mahlasından annesinin de babasının da hayatta iken haberleri olmamıştır. 1674'te, şeyhi Osman Fazlî'nin oğlu Mehmed Cûdî'nin doğumuna düşürdüğü tarih ve bu tarihi hâvî manzumede kullandığı "Hakkı" mahlası hoşa gitmiş ve Hakkı daha sonra manzum ve mensur bütün eserlerinde bu mahlası kullanmıştır. Yirmi bir yaşına kadar İsmail Aydosî ya da Aydoslu İsmail Efendi olarak bilinen Bursevî, Hakkı mahlasıyla ayrı ve haklı bir rüçhâniyete terakki etmiştir:

Ben semiyy-i zebîham ey âşık
Mahlasım Hakkı ismim İsmâîl[1]

Çün itdin mahlasım yâ Rab Hakkı
Beni abdül-Hak eyle ver terakkî[2]

Hakkı'nın şiirinde fetvadan çok takvayı önceleyen, müsamahasız, hatta sitemkâr beyitlere rastlamak sıklıkla mümkün. Zamaneden şikâyet temalı bu beyitlerin, onun disiplinli ve tavizsiz mizacının ipuçlarını verdiği söylenebilir. Mâsivâdan arınmış duru bir yüreğin samimi telkinleri sayabileceğimiz bu beyitler, kendisine dönük şiirlerinde yakaran, kâriine seslendiği şiirlerinde ise uyaran üsluptadır. Bu, bize onun şiirini daha da sevdiren yanıdır.

Eyledi âhir zamânda fitne her yerden zuhûr
Kalmadı cân içre zevk u gitdi dillerden huzur[3]

***

Hakkıyâ sırr-ı ene'l-Hakk'ı idersem âşikâr
Bâtılân-ı dehrden belki emân olmaz bana[4]

1 *Dîvân*, Rubai 20, Bayezid, 85a
2 *Dîvân*, Müfred-35 , Bayezid, 88a
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 124b
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 29a

***

Habîs etdi halkı duhân-ı habîs
Anı içmez illâ dehân-ı habîs[1]

***

Yetmiş iki fırkanın her biri yetdi yetmişe
Toldı âlem her cihetden hâsılı fısk u fücur[2]

***

Nâs ile ülfetde çok âfet vardır Hakkıyâ
Kûşe-i uzletde olmak şimdi eslemdir bana[3]

***

Bursevî, Arapça ve Farsçada fâris, ilm-i tasavvufta mümâris, zâhirî ilimlerde yed-i tûlâsı olan, vahdet-i vücûd, devir nazariyesi, Işıklar Zümresi, terkin mahiyeti, yıldızların delâleti, tegannînin mübâhati ve sigaranın kerâhati gibi netâmeli birçok konuda görüş beyan etmiş âlim bir şairdir. Ona göre ilimsiz şiir temelsiz duvara benzer. Bu bakımdan dinleyenin söyleyen kadar ârif, söyleyenin ise dinleyenden ziyade âlim olması gerekir.

Hakkı mutasavvıf şairdir ve şiirlerindeki aşk, tasavvufî aşktır. Sûfî duygular şiirinin derinliklerinde kalmamış, öne çıkmıştır. Onun her bir manzumesi, tasavvufî mesajların iletildiği birer vasıta olmuştur. Buna rağmen zevksiz ve didaktik değildir. Mazmunların, teşbih ve istiarelerin külfeti altında kalmadan, şairin kendisine sesleniyormuş gibi, kendinden hareketle okuyucusuna seslendiği şiirlerdir. Kur'ân ve hadislerde belirtilen insanın tabiatını ve tabiatının hayatla olan ilişkisini ele alır. Rabbinin ruhundan üflediği nefes-i Rahmânî'ye rağmen terk edemediği beşerî temâyüllerini, eşref-i mahlûkat olarak yaratılmış olmakla kazandığı izzeti, buna karşılık aczi ve zaafları nedeniyle düştüğü zilleti mercek altına alır. Görüntüyü büyüterek ayrıntıları daha da belirgin hâle getirir. Fânî olanla bâkî olanı, hayır olanla şer olanı, hatta "kâbe kavseyn" ile "ev ednâ"yı, kâh aralarındaki açık fark ve kâh ince detaylarla ele alır. Kur'ân ve Sünnet'e dayalı vahdet-i vücûd görüşünü benimser. Beyitlerinde yer yer âlim yönü öne çıkar; müfessir yanı başını uzatır.

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 55a
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 125a
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 29b

İnsan manzum ve muntazam sözden etkilenen fıtratta olmalıdır ki her daim nazımdan etkilenmiştir. Şiirin verdiği zevk ve huzurla dimağını lezzetlendirmiş, ruhunu yüceltmiştir. Günübirlik kaygıların dışına, yorucu vesveselerin üzerine çıkmıştır. İdrak alanının genişlemesinde, insanî vasıfların kazanılmasında şiirden güç almıştır. Kur'ân da böyledir. Kur'ân'ın etkileyen yanı mu'ciz-beyân oluşudur. Bu nedenle, Hakkı'nın Kur'ân'la iştigâlinin ve müfessir yanının şiiri üzerinde etkili olduğu apaçıktır:

Midâdın Hakkıyâ nakş-ı ilâhîdir bu evrâka
Sözün tefsîr-i Kur'ân-ı azîmü'ş-şân-ı Mevlâ'dır[1]

***

Hakkıyâ Ümmü'l-Kitâb'ın ilmini neşr eyle kim
Bir dahi belki senin gibi doğurmaz analar[2]

***

Her varak ki yazdı Hakkı nüsha-i Rahmân'dan
Ârif-i billâh yanında bin tabak tefsîr olur[3]

***

"Ve'd-duhâ"dır gün cemâline anın zâhir delîl
Anlanır "Ve'l-leyli"den sırr-ı celâl-i Mustafâ[4]

***

Dime Ḥaḳḳī ene'l-Ḥaḳ di hüve'l-Ḥaḳ
Dime Ḥallāc-ı Manṣūr itdi tevḥīd[5]

***

Ene'l-Ḥaḳ ile ber-dār oldı Manṣūr
Ki zīrā eyledi taḥdīd-i tevḥīd[6]

***

Bursevî, ömrünün büyük kısmını uzlette, vaktinin çoğunu çilehanesinde geçirmiş olmasına rağmen "şehrî"dir; şehirlidir:

Ya Dımışku'ş-Şâm olmuş ya Burusa Hakkıyâ
Ya ikâmet ya ki hicret ikisi birdir bana

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 186b
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 102b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 123a
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 15b
5 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 71a
6 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 71a

Nâs ile ülfetde çok âfet vardır Hakkıyâ
Kûşe-i uzlet şimdi eslemdir bana[1]

Şiirinde, Pazar, meta', bey', sûd, kesâd, nakd ve bahâ gibi gündelik kelime ve kavramlara sıkça rastlanır:

Hakkıyâ ruhsata aldanma azîmet gözet
Tâ ki bâzâr-ı fenâda idesin aşk ile sûd[2]

***

Bâzâr-ı aşk içre bugün zühde yok revâc
Var ise kanlu yaş getür hâce gözün aç[3]

***

Hakkı'nın bir mutasavvıf şair olduğunu düşünerek ferâgat, istiğnâ, sabır, kanaat ve rızâ gibi temalarla hayatın bütünüyle dışında kalacağımızı umarken, hikmet beyitleri ve darb-ı mesellerle kendimizi, insanı büsbütün içine alan, hatta hayatın merkezine koyan beyitler arasında buluruz:

Ölmeyince nefs-i bed geçmez hevâsından ebed
Fi'l-mesel ey Hakkı zîrâ hûy cân altındadır[4]

***

Hakkıyâ gamdan eyleme şekvâ
Sabr kıl tâ koruk ola helvâ[5]

***

Ey nefsim olma ehl-i şer
Yüksek uçan alçak düşer[6]

***

Varlığı sevme yokluğu yerme
Kimi sevdâdır kimi gavgâdır[7]

***

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 29b
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 57b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 56b
4 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 159a
5 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 125a
6 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 96b
7 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 124b

Kimse nân istemesün bir kapıdan yohsa o dem
Tarh idin derden o kallâş gedâyı dirler[1]

Varsa bir muhteşemin hânesine bây u gedâ
Gözedin şîşe gibi hâtır-ı bâyı dirler[2]

***

Hakkı'nın şiiri, anlam ve anlatım bütünlüğü bakımından kusursuz, vezin ve kafiye açısından muntazam, şekil ve muhteva yönünden maharetle kaleme alınmış beyitlerle örülüdür. Büyük bir itina ve üstün bir emeğin ürünüdür. Hakkı, duygu ve düşünceyi en güzel ifade edecek şiir dilini bulmuş, bunu da mevzûn ve mukaffâ beyitlerle sunmuştur. Doğal, külfetsiz ve dolaysız anlatım, nazmındaki etkiyi ve lezzeti artırır. Yer yer Yunus'un, Hüdâyî'nin ve Mısrî'nin tesiri görülse de dil ve üslup açısından orijinaldir. Kendine hastır.

Sık sık birlikte kullandığı ilim-irfan, cemâl-celâl, vahdet-kesret, fenâ-bekâ, firkat-vuslat gibi zıt kavramlar, anlatımı etkili ve güçlü kılar. İfadenin netleşmesini ve anlamın pekişmesini sağlar. Şiirin akılda kalmasına imkân tanır:

Ya vatandır ya ki gurbet ikiden hâlî değil
Ya ikâmet ya ki hicret ikiden hâlî değil

Kâr kim mevkûfdur izne velî cebr olmaya
Ya sabırdır ya irâdet ikiden hâlî değil

Nûr u nârın arasında kaldı âhir cân u dil
Yana ya bula selâmet ikiden hâlî değil

İki fırka oldı 'âlem kâmilin hakkında bak
Ya mahabbet ya 'adâvet ikiden hâlî değil

Bezm-i vahşetdir bu dünyâ kâsedir anda felek
Zehrdir ya içi şerbet ikiden hâlî değil

Bakılırsa Şâm'dan ya Rûm'a eylersen sefer
Hakkıyâ nûr u ya zulmet ikiden hâlî değil[3]

1 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 122b
2 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 122b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn,* 472a

MAHMÛD NÂSIH

Künyesi, Seyyid el-Hâc Mahmûd Nâsıh İstanbulî sümme'l-Bursevî'dir. Hayatı hakkında bildiklerimiz, yegâne eseri *Sübhatü's-Sâlikîn*'in başında yer alan -biri kendisine ait olmak üzere- dört ayrı manzum takrizden ve daha sonraki sayfalarda yer yer kendisinden söz ettiği dipnotlardaki bilgilerden ibarettir. Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde, Hüseyin Vassâf'ın *Kemâl-nâme-i Hakkı*'da ve *Sefîne-i Evliyâ*'da, Sakıp Yıldız'ın *Rûhu'l-Beyân* tefsiri üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasındaki Nâsıh hakkındaki bilgilerin, *Sübhatü's-Sâlikîn*'in başında yer alan takrizlere dayandığı anlaşılıyor.

Buna göre, Mahmûd Nâsıh, 1827'de İstanbul'da, Yavuz Sultan Selim Camii'ne yakın Çerâgî Hamza Dede Mahallesi'nde doğdu. Babasını ve annesini küçük yaşta kaybettiği için babaannesi tarafından büyütüldü. Şartların elverdiği ölçüde iyi bir eğitim alması sağlandı. 20 yaşından itibaren on sene kadar İstanbul'da başmahkemede kâtiplik yaptı.

1856'da bir süre Pazarköy'de (Orhangazi) kaldıktan sonra otuz yıl boyunca İsmâil Hakkı Bursevî'nin eserlerini mütalaa ve istinsahla meşgul oldu.

1886'da İznik'e yerleşti. Yedi sene Hayreddin Paşa Medresesi'nde "kûşe-gîr-i uzlet ü vahdet" oldu.

1892'de *Sübhatü's-Sâlikîn*'i tamamladı.

1894'te İnegöl'e yerleşti.

1902'de, tekrar dönüp son birkaç yılını tamamladığı Bursa'da, Tahtakale'de bir han odasında ruhunu Hakk'a teslim etti.

"Derviş-sîret, suhte-sûret bir zât idi." Mücerred yaşadı. Düzenli bir aile hayatı olmamakla birlikte düzenli istinsah hayatı olan, prensipli, disiplinli ve donanımlı bir müstensih idi. Kısa boylu olup sarık sarardı. Herkese renk vermez, lâübâlî meşrep, harâbâtî mezhep görünürdü. Son zamanlarında Bursa'da Tahtakale'deki odasında münzevî yaşadı. Bursa valisi Halil Paşa'nın himmetiyle hânkâh-ı şerîfe çıkılan merdivenin karşısındaki mezaristana defnedildi.

Hüseyin Vassâf, Nâsıh'ın İsmâil Hakkı'ya olan meclûbiyetinden söz ederken onu, "Zamanımızı idrak etmiş âşık ve ârif bir zâttır. İsmâil Hakkı mer-

hum hakkında yazılacak bir eserde Mahmûd Nâsıh'tan bahsetmemek caiz değildir. Zamân-ı Hazret'ten beri belki Hazret'e bu mertebe meftûn kimse az gelmiştir. Bi-hakkın âşık-ı sâdık-ı Hakkıdır."[1] diyerek taltif ediyor.

"İsmâil Hakkı Hazretleri'nin feyz-i nazarlarına ve himmet-i mâneviyelerine mazhar olduğundan, mütâlaa ve iştigâlini onun âsârına hasr etmiştir." dedikten sonra, Nâsıh'ın tahmis ettiği, Namık Kemal'in gazeline ait üç bendi[2] ilâve ediyor:

Bülbül-âsâ aşk-ı cânân ile feryâd eyleyin
Hâne-i adn-i dil-i magmûmu âbâd eyleyin
Akl u fikri hiss ü fehmi bizden ib'âd eyleyin
Ben şehîd-i bâdeyim dostlar demim yâd eyleyin
Kabrimi mey-hâne enkâzıyla bünyâd eyleyin

Bâde vü meyden haber vir başka peygâm istemem
Bâde vü meysiz bu âlemde hiç ârâm istemem
İsterim câm-ı hakîkî zâhirî câm istemem
Vechi var dirse bu tahmîsimde bir nâm istemem
Nâmımı Mahmûd-ı mes'ûd ile müzdâd eyleyin

Gerçi çok âsâr-ı manzûmen yazıldı deftere
Nâsıhâ nazmın sezâdır nakş olunsa mermere
Hîn-i gaslimde bana idin mey ile gargara
Yâdigâr olsun bu nazmım evliyâ-yı sâgara
Per açup gitdi Kemâl ardınca feryâd eyleyin

Mahmûd Nâsıh hakkında yapılacak tespitlerden biri[3] de onun, Bursalı Mehmed Tâhir'den (ö. 1925), Hüseyin Vassâf'tan (ö. 1929), M. Ali Aynî'den (ö. 1945) ve Sakıp Yıldız'dan (ö. 1995) çok daha önce, İsmâil Hakkı Bursevî hakkında ilk kapsamlı inceleme ve araştırmayı yapan gayret ve mahviyet sahibi bir zât olduğudur.

Nâsıh'ın, İstanbul'da, Fatih gibi ilim ve irfan muhitinde yetişip başmahkemede kâtiplik gibi saygın bir göreve atanmışken hangi sebeple Bursa'ya gelip yerleştiğine dair bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, Bursa'da kendisini

1 Hüseyin Vassâf, *Kemalnâme-i Hakkı* (Bursa: İnebey Kütüphanesi, Genel 129), 100.
2 Hüseyin Vassâf, *Kemalnâme-i Hakkı* (Bursa: İnebey Kütüphanesi, Genel 129), 101.
3 Hüseyin Vassâf, *Kemalnâme-i Hakkı* (Bursa: İnebey Kütüphanesi, Genel 129), 101.

karşılayan yakın bir çevresinin olmadığına ve gelir getirici bir işle de iştigal etmediğine bakılırsa, kayd-ı hayattan uzak, münzevî bir ömrü tercih ettiği belli. Bursevî'ye ve eserlerine duyduğu hayranlıkla yıllarını istinsaha vakfettiği, zaman zaman da günlük ihtiyaçlarını karşılayacak kadar az bir dünyalık için İznik ve İnegöl köylerinde fahrî imamlık ve vaizlik yaparak cerre çıktığı kendisinden öğrendiklerimiz arasında. Ayrıca, sezgisi güçlü olduğu kadar da mütevazı bir sima. Fehmi açık bir soydan geldiği âşikâr. Müstensihlik mesleği için gerekli dikkat ve özene sahip. Mütevekkil ve mütehammil.

Nâsıh'ı Nâsıh yapan Bursa'dır ve Bursevî'dir. Bu nedenle Nâsıh, İstanbullu olduğu kadar Bursalıdır da. İyi bir eğitim almış zeki bir İstanbul delikanlısının entelektüel kaygılarıyla, taşra zekâsına ve Anadolu irfanına özenerek, farklı muhitlerden alacağı nasibi de düşünerek İstanbul'dan ayrılmış, Bursa'ya yol düşürmüştür. Aldığı kültür ve edindiği görgüyü İstanbul'la sınırlamadan, bir edebiyat, sanat ve mimarî şehri olan Bursa'da, özlediği hayat tarzına uygun bir muhitte, Hakkı gibi büyük bir mutasavvıf ve velûd bir müellifin âsitânesinde ömür sürmeyi tercih etmiştir.

Bir ihtimal de Anadolu şehirlerine yapacağı bir dizi seyahat ya da iskân edeceği uygun bir muhit ararken Hakkı'nın çekim alanına girmesi ve eserlerinin meftûnu olup Bursa'da kalmasıdır. İstanbul'un dışında yeni bir düzen kurmayı, daha sakin ve daha münzevî bir hayat yaşamayı düşünürken Hakkı'ya duyduğu hayranlığın Bursa'yı tercihinde etkili olmasıdır. Bütün bunların ötesinde, belki de mücbir sebep, Evliya Çelebi'nin gönlüne düşen Emir Sultan neş'esi gibi, Hüdâyî'nin gönlüne düşen Üftâde neş'esi gibi Nâsıh'ın gönlüne de Bursevî neş'esinin düşmesidir ki Bursa'ya gelişi bir erguvan bayramına dönüşmüştür.

Her bir yer değiştirme yeniden doğuş gibidir. Yeni bir hayatla birlikte yeni bir benlik, yeni bir muhitle birlikte yeni bir kimlik kazanmadır. Seyahate ya da hac yolculuğuna çıkanların yeni kararlarla yeni bir hayata niyet etmeleri buna benzer. Nâbî'nin Urfa'dan, Tokadî Emin Efendi'nin Tokat'tan, Cemil Meriç'in Antakya'dan İstanbul'a gelişine mukabil, Mısrî gibi, Bursevî gibi, Nâsıh gibi İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'ya göçen sayısız ehl-i irfan olmuştur. Kimi kısmetini taşrada arayıp azla yetinmiş, kimi taşradaki azla yetinmeyip Dersaadet'in sofralarından telezzüz etmiştir.

Nâsıh, Hakk'ı ararken Hakkı'yı bulmuş, Hakkı'ya yetişememiş olmanın hüznüyle yanmış, uzleti tercih etmiş, teselliyi ondan gelen birer nâme gibi onun satırlarında aramış, ilâhîleriyle avunmuş, elini tutamasa da Hakkı'nın eserlerine adeta lehimlenmiştir.

Tâlip, kendisine uzun süre mürşid arar. Bir ârifin yönlendirmesi ya da bir sadık rüya veya yüce iradenin sevkiyle matlûbunu bulur. Niyâzî'nin Ümmî Sinan'ı, Hüdâyî'nin Üftâde'yi bulması gibi. Şems'in Mevlânâ'yı bulduğu gibi mürşidin müridini bulduğu da olur. Nâsıh'ınki ise farklıdır. Bir mürşide bağlanıp teslim olarak, eserleriyle yeni iklimlere doğru yolculuğa çıkmak gibi bir seyr-i sülûktür onunki. Hakkı nasıl Osman Fazlî'nin mürîd-i hâlisi ise Nâsıh da Hakkı'nın mürîd-i hâlisi ve yâr-ı sâdıkıdır. Hakkı ile birlikte, adı âlem sayfasında ebedî kalacaklardandır.

"Aşk gurbette yaşanır, fürkatle kesâfet kazanır." denir. Nitekim Hakkı ile Nâsıh arasındaki bir buçuk asırlık mesafe Nâsıh'ın hararetini artırmış, Hakkı'nın satırlarından yükselen ateş Nâsıh'ın gönlüne kor gibi düşmüştür. Bu iştiyakla, nem ve küf kokusuna aldırmadan günlerce çilehanede kalmış, çilehanenin loş fakat huzurlu ortamında, adeta Hakkı ile diz dize oturup eserlerini istinsah etmiştir. Eğer Hakkı'nın çilehanesinde Hakkı ile birlikte kırk Hakkı daha var da her gün Hakkı ile birlikte yazıyorlar idiyse, bu kırk Hakkı'nın biri mutlaka Nâsıh olmalıdır.

Nâsıh, istinsah semasının en parlak yıldızıdır şüphesiz. Hakkı'dan yüz elli yıl sonra, aşısını Yunus'tan, Niyâzî'den ve Hüdâyî'den alıp cins cins çoğalttığı güllerine bir bağbân telaşıyla su taşımanın gayretidir Nâsıh'ınki. Hakkı'nın mısraları, Nâsıh'ın sihirli kalemi ile biraz daha aydınlanır, zinetlenir ve gülümser. Cümleler hikmetlenir, paragraflar tablo tablo gönlümüzün duvarlarına asılır. Sanki Hakkı'nın sayfalarını o çevirir de biz okuruz. Hatalarımıza müdahale eder, tashihler yapar. Yeniden bir kez daha okumamızı fısıldar.

Nâsıh, daha önce herhangi bir ustadan ders almış olmasa da şiir ve hatta fena olmadığını, buna rağmen bir kısmı yaşlılık dönemine denk gelen *Sübha*'nın hazırlanması esnasında zühûl ve kusurların olabileceğini, bunun da okuyucular tarafından dâmen-i afv ile setredilmesi arzusunu kendisi özellikle dile getiriyor:

> "Filhakîka bu fakîr, fenn-i şiir ve hattı bir üstâddan taallüm etmedim. Anınçün sözlerim gibi hattım dahi kusûr ve i'vicâcdan âzâde değildir. Husûsan bu âsâr-ı şerîfenin cem' u tahrîri zamânı avân-ı fakr u felâket ve zamân-ı şeybiyyet ve şeyhûhata müsâdif olmağla, gözde gözlük ve kesede bir yüzlük ve siyyemâ hîn-i sabâvetten beri peder ve mâderden öksüzlük âlâm ve ekdârı, akl u fikr u şuûrumu müşevveş kılmış idi. Pes, ihvân-ı zevi'l-ihsândan mercûdur ki bu sebeblerden câmi'u'l-fakîri mazrûr ve halâl-i tahrîr ve takrîrde kusûr vâkıasını dâmen-i afv ile mestûr buyuralar."

Bursevî'nin hayatta olduğu dönemde veya vefatından sonra birçok[1] muhibbi ve müntesibi olmuş, nice müstensih kendisine ve müellefâtına duyduğu hayranlıkla eserlerini çoğaltmıştır. Ancak Hakkı'ya olan rabıtası Nâsıh kadar güçlü olanı azdır. O kadar ki eserlerinin mütalaasıyla geçen kırk yıl zarfında, defalarca müellifine mülâkî olmuş, iltifatını kazanmıştır:

> "İşbu *Mir'âtü'l-Hakâyık* nâm mecmûada mastûr olan nazm-ı şerîfleri istinsâh esnâsında Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri, bir gece âlem-i menâmda arz-ı dîdâr ile bu fakîri dilşâd buyurdular. Şöyle ki:
>
> Gûyâ bu fakîr bir dergâh-ı şerîfde, hâricinde birkaç kademe nerdübân ve nerdübâna nâzır bir penceresi olan hücre-i refî'ada turur iken, bu fakîre 'şeyhin geliyor' denildikde, fakîr dahi pencereden bakdım ki orta boylu, ak ve az sakallı ve nahîfü'l-vücûd, beşerelerinde nûr-ı îmân rû-nümûde bir zât-ı irfân-simât nerdübândan yukarı çıkmakdadır. Hemân bu fakîr istikbâl içün dışarı çıkup ol dahi hücre kapusı önüne geldikde, bu fakîr evvelen yed-i yümnâlarını ve sâniyen kadem-i ulyâlarını takbîl eylediğimde, tebessüm edip kemâl-i derece-i tevâzu'larından bu fakîre 'öyle itme' ya'nî 'elimi öpdüğün yeter, ayağımı öpme' buyurdular ve dîdeden nihân oldular."

Nâsıh, bir müstensihte bulunması gereken maharetli bir elin dışında[2] dikkatli bir göze de sahip olmalı ki birçok vakıf, dergâh ve kütüphanenin dışında, sahhaf raflarını da günlerce taramış ve Hakkı'ya ait eserlerin şurada burada sahipsiz kalmasına razı olmamıştır:

> "1306 senesi şehr-i şerîf-i muharremin on beşinci günü İstanbul'da bir sahhâf yedinde Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri'nin hatt-ı mübârekleriyle mastûr *Vesîletü'l-Merâm* bulunup hezâr sürûr ile tashîh olunmuşdur. El-Hamdü lillâhi'l-muvaffik."

İstinsaha koyulduğu eserleri idrake[3] dalmış bir ruh hâli içinde, kayd-ı zaman ve mekâna düşmeden yaşamış; derûnî bir teheyyücün hercümercîyle ömür sürmüş, her daim samt u sükût içinde mutlu olmuştur. İsmâil

1 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 5b.
2 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 13b
3 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 100a

Hakkı'dan aldığı ilhamla kâh uzleti seçmiş, kâh halk arasına karışıp vaaz ve irşad faaliyetinde bulunmuştur. Büyük ölçüde Hakkı'nın eserlerini istinsahla yetinmiş, daha çok şiir vadisinde kalmayı ihtiyar etmiş, Hakkı şiirinin büyüleyici girdabını kendisi için özgürlük alanı bilmiştir.

Belki de bu mahviyet nedeniyle yaşadığı süre zarfında pek fark edilmemiş, hizmetine mukabil hak ettiği iltifatı görememiştir. Buna rağmen küsmeden ve gücenmeden, bıkmadan ve usanmadan büyük bir cehd ile çalışmış, yegâne eseri *Sübhatü's-Sâlikîn*'i tamamlamıştır.

Nakdü'l-Hâl'in istinsahından sonra kaleme aldığı uzunca bir dipnotta, hayatının 1284 ile 1300 yılları arasında başından geçen acı tatlı olayları özetler. 1284-1285 yılları arasında bir buçuk sene kadar dergâh-ı şerifte Hakkı'nın eserlerini mütalaa fırsatı bulabildiğini ancak postnişinlerden beklediği yakınlığı bulamadığını; 1285 yılında çıktığı hac yolculuğundan 1286 senesinde döndüğünü, tekrar Tahtakale'deki hücresine yerleşip istinsah işine koyulduğunu; rızık temini için bazı köylerde imamet ve irşad faaliyetinde bulunduğunu; bütün bunların "zamân-ı şeyhûhata müsâdif" olmasıyla hayli müşkülât çektiğini anlatır:

> "Câmi'ul-fakîr Seyyid Mahmûd Nâsıhu'l-hakîr der ki: Nâzım-ı fâhim eş-Şeyh İsmâîl Hakkı -şerrefehullâhü bi-mezîdi't-terakkî- Hazretleri'nin işbu mecmû'a-i matbûada mastûr manzûmât-ı şerîfe ve âsâr-ı münîfeleri, bin iki yüz seksen beş senesi şehr-i Recebü'l-müreccebi evâiline değin bir buçuk sene mikdârı bu fakîr, Nâzım şeyh-i müşârun-ileyhin mahrûse-i Bursa'da kâin, derûn-ı feyz-nümûnunda medfûn bulunduğı dergâh-ı şerîfelerinde dâmen-be-miyân-ı hidmet ve hücre-nişîn-i fakr u meskenet olduğum eyyâmda ihtilâs-ı vakt olundukça Nâzım Şeyh-i mumâ-ileyhin kendi kalem-i huceste-rakamlarıyla tahrîr olunmuş ve takrîr-i âtî-i fakîrden müstebân olacağı üzerine dest-i zabt-ı nâ-ehle giriftâr olmuş çend aded kitâb-ı müstetâblarından , kalem-i kâsırî ile bilâ-tertîb evrâk-ı müteaddide üzerine tahrîr olunup sene-i mezkûre yani bin iki yüz seksen beş senesi şehr-i mezbûr evâilinde edâ-i farîzatü'l-hac niyyet-i hâlisasıyla mahrûse-i mezkûreden nehzat ve rihlet idüp bi-tevfîki'llâh ve inâyetihi Ta'âlâ, sene-i mezkûre şehr-i Ramazânü'l-mübârekinden beş gün mukaddem Mekke-i Mükerreme -şerrefehü'llâhü Ta'âlâ ilâ yevmi'l-kıyâme- ye vâsıl olup -el-hamdü li'llâhi Ta'âlâ- ba'de edâ-i nüsüki'l-hac, bin iki yüz seksen altı senesi şehr-i Muharremü'l-harâmı evâsıtında bi's-sıhhati ve'l-âfiye Bursa'ya muvâselet ve mahrûse-i mezbûrede Tahtü'l-kal'a kurbünde Kurşûnîzâde Medresesinde bir hücre-i hâliyeye ferş-i esâs-ı ikâmetden çend mâh mürûrunda, gıdâ-i beşeriyye ve kıvâm-ı bedeniyyeye esbâb-ı zâhiriyye olan ekvât-ı yevmiyeye eşedd-i ihtiyâc-ı âcizî vukûundan, evrâk-ı müteaddide-i müteharrire ile ba'zı kütüb ve resâil-i mu'tebere

hücre-i mezkûrede bıragılup celb-i erzâk-ı mukaddere ve cerr-i nafakât-ı müyessere ümniyyesiyle mahrûse-i mezkûre kurâlarında geşt ü güzâr olundığı eyyâm-ı âlâm-encâmda ol Hazret'in kendü zamânlarında kendülerine vâki oldığı gibice bu fakîr ü hakîrin başına dahi bârân-ı belâ ve musîbet yağmakda ve dûd-ı âh u efgân-ı zucret cânib-i semâya ağmakda oldığı cihetle kemâl-i ıztırâb-ı derûn-ı fakîrî ve tabtâb-ı dil-i mahzûn-ı hakîrîden nâşî hâme-i âcizînin tahrîr ve istinsâh husûsunda ba'zı sehevâtı zâhir olmuş ise de kütüb-i mezkûre dergâh-ı şerîf-i mezkûrede post-nişîn-i meşîhat olmağa gayr-ı lâik Muhammed Fâik nâm bir câhil-i nâ-kâbil ve bahîl-i bed-asîlin yedinde bulundığından sakatât ve sehevât-ı vâkıanın kütüb-i mezkûreden tashîhi içün kitâb-ı mezbûrelerin beşer ve onar dakika müddetle mahallinden ihrâc ve silk-i metâlib-i âcizîye idrâcı emeliyle bahîl-i bed-asîl-i merkûmun dest ü dâmânını telsîm ü takbîl mertebesinde alîl ü zelîl gözsüzler ve bî-kes ü bî-çâre öksüzler gibi feryâd-ı niyâz-bünyâdı arturdığımca ol dahi kelâm-ı istirhâm-ı fakîrîye rağmen kitâb-ı mezkûrların rûy-ı dilârâsını bir dahi göstermeyüp ve câhil-i merkûmun bu muâmele-i nâ-sezâsına sebeb budur ki, 'Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri'nin işbu âsâr-ı manzûmeleri tertîb üzre cem' u tahrîr olundukda ashâb-ı servetden bir kimse tab' u temsîl itdirmiş olsa bir eser-i hayr olur ve haylice ticâret-i dünyevî bulur.'

Sâlifü'l-beyân on beş sene müddetle eyâdi-i sâirede bulunan kütüb ü resâil ve mecmûâtdan ahz u istinsâh olunan âsâr-ı şerîfe-i manzûme ve mensûre dahi demc ü derc ve nukûd-ı sa'y u gayretle tahrîr ve tertîbine mübâşeret olundı.-"

Mahmûd Nâsıh[1], *Sübhatü's-Sâlikîn*'in büyük bir bölümünü yaşlılık döneminde kaleme aldığından bahisle, kusurlarından dolayı sık sık okuyucusundan özr-i taksîrde bulunuyor. Önemli eserler, sahiplerinin yaşlılık dönemine denk gelir anlamında, Nev'î'nin;

Zamân-ı hattı gelse yâr lütfun bî-kerân eyler
Metâ'ın her kişi ahşama karşu râygân eyler

beytini hatırlatan satırlarla dua talep ediyor ve bizlere veda[2] ediyor:

"Fe emmâ bu iş evân-ı şeybiyyet ve zamân-ı şeyhûhata müsâdif olmağla dest ü çeşm-i âcizîde tahrîr-i evvel zamânındaki kadar kuvvet ü fer kalmadığından resm ü hattında kalem-i kâsırî çendân cevdet ve metânet üzre tahrîr idememiş ise de bu mecmûa-i mürettebeye nazar-endâz-ı rağbet olan ihvân-ı zevi'l-irfân, hattın ta'rîfinde vâki' 'el-hattu mâ yukrâ' terkîbinin mefhûmunı der-hâtır idüp sâdece okundığına ve meâl ü mezâyâsı ma'lûm oldığına kanâat ve bu fakîr u hakîr hakkında 'rahmetullâhi aleyhi vâsiaten' kelâmıyla duâ-i hayr ihsân ve inâyet buyurmaları müstercâdır."[3]

1 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 88b
2 Nev'î, *Dîvân*, haz. Mertol Tulum ve M. Ali Tanyeri (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977), 303.
3 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 88b.

ESER HAKKINDA BAZI MÜLÂHAZALAR

• *Sübhatü's-Sâlikîn*, bir mutasavvıf ve bir müfessir olarak tanıdığımız Bursevî'nin aynı zamanda binlerce manzumesi olan güçlü bir şair olduğunu teyit eden önemli bir eser. Hakkı'nın Celvetî geleneğinden gelen şiire düşkünlüğüne, asıl önemlisi şiire olan istidadına ikna olabileceğimiz muhtevalı bir mücelled.

• Bursevî'nin neredeyse bütün eserleri, Bursa'da, İstanbul'da ve diğer farklı adreslerde, dergâhların, şahısların ve sahafların elinde bulunan yazma ve matbu risale ve mecmuaları taranarak, manzume ve mensur takrirleri süzülerek, Hakkı üzerine edebî araştırma ve inceleme yapacak olanların hizmetine sunulmuş müstesna bir kaynak.

• Bursalı Mehmed Tâhir ve Hüseyin Vassâf'ın, yaptıkları araştırmalarda, Mahmûd Nâsıh'ın hayatı ve eseri hakkında etraflı bilgi sahibi olmalarına rağmen *Sübhatü's-Sâlikîn*'i görme fırsatı bulamadıkları anlaşılıyor.

Bu konuda Mehmed Tâhir'in "Vefatından sonra bu yegâne nüsha-i kıymetdârın hangi insafsız ve izansızın yedinde kaldığı anlaşılamadı."[1] notu, eserin kayıp oluşundan duyduğu üzüntüyü ifade ediyor.

Hüseyin Vassâf'ın "Yegâne eseri *Sübhatü's-Sâlikîn* ortada yoktur. Ele geçse de Hazret-i Hakkı'nın kitapları miyânında hüsn-i muhafaza edilseydi ne güzel olurdu."[2] sözleri, aynı üzüntüyü paylaşıyor.

Sakıp Yıldız, eseri gördüğünü ve görür görmez duyduğu hayranlığı belirttikten sonra, doktora tezinde, "İsmâil Hakkı'nın *Sübhatü's-Sâlikîn* adında bir eseri olmamasına rağmen içindekilerin Hakkı'ya ait olması nedeniyle Hakkı'nın eserleri sıralamasında bu esere de bir numara verdik." diyor ve ilâve ediyor:

> "Dîvânı iki kere basılmış olmasına rağmen büyük bir emekle hazırlanmış *Sübhatü's-Sâlikîn*, şimdiye kadar bir araştırmacının eline geçip incelenme veya basılma fırsatını bulamamıştır. İsmâil Hakkı'nın edebî yönünü ve nazımdaki ustalığını edebiyat tarihimize aksettirecek olan bu eser üzerine bir çalışma yapılması zaruridir. Gerçekten büyük bir emek ve sabır mah-

1 Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, haz. Mustafa Tatçı – Cemal Kurnaz, c. 2 (Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti., 2000), 471.

2 Hüseyin Vassâf, *Kemâl-nâme-i Hakkı*, haz. Murat Yurtsever, (Bursa: Arasta Yay., 2000), 100.

sulü olan *Sübhatü's-Sâlikîn* mutlaka basılmalı, Bursa kütüphanesinde yarım asırdır saklı kalan eser Osmanlı klasikleri arasına girmeli, İ. Hakkı'nın Türk edebiyatındaki yeri tespit edilmelidir."[1]

Nâsıh, mesaisi sırasında, Bursevî'ye ait bazı manzumelerin istinsahında zorluklar yaşamış olsa da her başarısından sonra sevincini okuyucusu ile paylaşmakta, takdir mukabilinde kâriinden İhlâs ve Fâtihalar istirham etmektedir:

"Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri, işbu *Vesîletü'l-Merâm* nâm eserinde muharrer olan nazm-ı şerîfleri bir mihnet-i şedîde-i medîde zamânında tahrîr etmek gerekdir ki ekser-i hurûfâtı okunmaz derecede vâki' olmuşdur. Bu fakîr u hâkîr bi-avni'llâhi'l-Kadîr hiçbir harfini okumakdan mahrûm olmayup bi-tamâmihâ ahz u istinsâh ve hurûf-ı hecâ tertîbi üzre bu mecmûa-i mürettebeye sebt ü tahrîre muvaffak oldum.

El-hamdü lillâhi alâ ni'ami tahrîrihi ve'ş-şükri lillâhi alâ tevfîkihi ve takdîrih.

Nazar-endâz-ı mütâlaa olan ihvân-ı zevi'l-irfândan mercûdur ki bu fakîrin rûhı içün üç İhlâs-ı şerîfe ve bir Fâtiha-i şerîfe tilâvetine rağbet ve himmet ve mürüvvet eyleyeler. Li-Câmi'i'l-fakîr Mahmûd Nâsıhu'l-hakîr."[2]

Kimi manzumeleri bir nüsha-i sakîmeden istinsah ettiği için içine sinmediğini itiraf etmekte, daha sağlıklı bir nüshanın ele geçmesi hâlinde tekrar tashih edeceğine dair sözler vermektedir:

"İşbu *Vesîletü'l-Merâm* nâm kitâbdan ahz olunan ibâreler bir nüsha-i sakîmeden istinsâh olunmağla nüsha-i âhar der-dest oldukda mukâbele ve tashîh olunacaktır; inşâallâhü Taâlâ." Li-Câmi'i'l-fakîr."[3]

Kimi manzumelerde, mahlas beytini görmediği durumda, manzumenin sonuna bir mahlas beytini kendisi yazıverip özr-i taksîrde bulunur:

Ey yüzün gözden nihân olmak ne güç
Bu ciğer hecrinle kan olmak ne güç

Ders-i aşkın kim bilür fehvâsını
Anın ile imtihân olmak ne güç

Sarsar-ı mihnet yakup bâg-ı dili
Berg-veş solup hazân olmak ne güç

1 Sakıp Yıldız, "İsmail Hakkı Bursevî, Hayatı, Eserleri ve Rûhu'l-Beyân Tefsiri", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1976, 371.
2 Mahmûd Nâsıh, *Sübhatü's-Sâlikîn*, 13b.
3 Mahmûd Nâsıh, *Sübhatü's-Sâlikîn*, 100a.

Tîr-i himmet irişince menzile
Derd ile kâmet kemân olmak ne güç

Rûh ağlar düşmen-i nefs ise şâd
Hâl ehli dil yaman olmak ne güç

Nâsıhâ meydân-ı nazm u nesrde
Hakkı ile hem-'inân olmak ne güç

"Bu nazm-ı şerîf, Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri'nin hattıyla muharrer olan nüshada dahi mahlas beyti olmadığı hâlde mastûr bulunmuş ise de hâli üzre bırakılmak revâ görülmeyüp mahlas beyti makâmında bir beyt-i âcizâne, mu'terifen bi't-taksîr Câmi'u'l-fakîr tarafından tanzîm ve takrîr olunmuşdur. Mevlâ karîn-i kabûl eyleye."

Sübhatü's-Sâlikîn, Hakkı'nın eserlerini okuma[1] kılavuzu gibidir. İlk bakışta Hakkı'ya ait eserler Nâsıh'ın hattı, diviti ve mürekkebi ile kaleme alınmış kalın bir tomar gibi görünse de satırlar arasında yol alırken, Hakkı'nın peşi sıra Nâsıh ile birlikte yol aldığınızı hissedersiniz. Hezarfen bir mürşid-i kâmili saygı ile izlemeyi Nâsıh'tan öğrenirsiniz. Hakkı'yı Nâsıh'tan dinler gibi haz alırsınız. Hakkı'nın şiirinde ve nesrindeki latif yüzü keşfeder, mazmun ve mefhumlar üzerindeki peçenin bir kat daha açıldığını fark edersiniz.

Dîvân edebiyatı veya tekke edebiyatı, aruz ya da hece vezni, hikemî veya tasavvufî, hangi tarzda yazmış olursa olsun, dîvânı da dâhil neredeyse bütün eserlerinden süzülerek bir araya getirilmiş olan şiirler, öncelikle Hakkı'nın edebî yönü üzerine yapılacak çalışmalar için mühim bir kaynaktır. Dil ve üslup incelemeleri, metin neşri, metin şerhi ve tahlili, mukayeseli edebiyat ve biyografi ve Hakkı'nın gönül evreni konusunda inceleme yapacaklar için bilhassa önemlidir.

Hakkı'nın vâridâtları, tuhfeleri ve es'ileleri başta olmak üzere birçok eserinde, tevazu, tefekkür, tecellî gibi başlıklar altında kaleme aldığı konuları, nesirle yetinmeyip hemen akabinde nazma taşıdığına rastlamak sıklıkla mümkün. Bütün bu manzumelerin, şiir-şinas bir deha ve bir dest-i sehâ ile, bir dîvân gibi eliften başlanarak kafiye gruplarına göre yeniden tanzim edilmiş olan *Sübha*, Hakkı'nın nazmı üzerine yapılacak araştırmaları büyük ölçüde kolaylaştıracaktır.

1 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 55b

Şiirlerinden daha az sayıda olsa bile, önemli makalelerinden seçilerek *Sübha*'ya alınmış birkaç paragraflık uzun anekdotlar, Hakkı'nın şiiri kadar nesrinin de güçlü olduğunu gösterecek, nazımda olduğu kadar nesirde de mahir bir kalem olduğu konusunda fikir verecektir.

Şiirin aynı zamanda bir vâridât, bir sünûhât ve bir fütûhât olduğu düşünülürse (Hakkı, *Dîvân*'ına "Fütûhât-ı Bursevî" adını vermiştir) Hakkı'nın gönül ikliminde yaşadığı haz ve elemini hâvî manzumelerin bir arada olması, *Sübhatü's-Sâlikîn*'e tasavvufî açıdan da ayrı bir değer katmaktadır.

Nâsıh'ın, Hakkı'nın eserlerini istinsahtaki gayesi, onun talim, tedris ve tesir rahlesinden geçme arzusudur. Bu arzu, Nâsıh'ın sanatkâr ve aynı zamanda kalender mizacının tezahürüdür. Öyle ki, Hakkı'nın bazı manzumelerinin tadilatına kendini mezun sayar ve yaptığı tahvilleri açık yüreklilikle not eder:

> "Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri, işbu 'çâr erkân-ı tarîkat' beyânıyla, pîr-i dest-gîri olan Osman Fazlî-i İlâhî -kuddise sırruh- Hazretleri'nin nâm u şân-ı reşâdet-nişânların işâ'a ve i'lân zımnında, silk-i nazma keşîde kıldıkları dürer-i manzûmenin evâsıt ve evâhirinde vâki' birkaç ebyâtın, her ne sebebden ise tezyîn ve tezhîbi cânibine nigâh-ı i'tinâdan müsâmaha buyurmuş olduklarından, mahzâ zât-ı ma'ârif-simâtlarına bir hidmet-i nâçîzde bulunmak ve ol cihetle ni'am-ı himem-i ma'neviyyelerine nâil olmak emeliyle kilk-i acz-i sarîr-i Câmi'u'l-fakîr, ebyât-ı mezkûrenin ba'zı mahallerini tahvîl ve ta'dîl ederek tahrîr, ya'nî zebân-ı hâme-i Nâsıh-ı hakîr, ol zînet-i şi'riyyeden sâde ve âzâde olan ebyâtı tezyîn ve tezhîb yoluna giderek ifâde ve takrîr etmişdir ki, Nâzım Hazretleri'nin Dîvânçe-i Matbû'a-i Mısriyyelerinde mastûr ve manzûme-i mezkûre-i asliyyeleriyle mukâbele ve muvâzene olundukda sûret-zibâ-yı nevîni ve ma'nâ-yı ra'nâ ve rengîni ihvân-ı nazm-âşinâyânın tab'-ı mir'ât-ı mücellâlarında rû-nümâ ve hüveydâ olur; inşâ'allâhü Ta'âlâ. Li-Câmi'i'l-fakîr."

Bazı manzumelerde, adının geçtiği beyitlerdeki "Mahmûd" lafzını kırmızı mürekkeple yazmakta ve bir hüsn-i ta'lîl ile Hakkı'nın kendisini îmâ edişine yormaktadır:

> Şeb içinde idegör seyr-i serî'
> Tâ ki mahmûd olasın inde's-sabâh
>
> "Mahmûd lafzının midâd-ı sürh ile yazıldığı, Câmi'u'l-fakîre îmâendir. Seyyid Mahmûd Nâsıhu'l-hakîr."[1]

1 *Sübhatü's-Sâlikîn*, 57a.

Nâsıh, istinsah esnasında, üzerinde çalıştığı eserin ilham ve feyziyle zaman zaman kendinden geçer. Çalıştığı süreyi ibadet vakti addeder. Yaptığı işin gururunu yaşar. Bu meyanda, bazı beyitlerin kendisini işaret ettiğini umarak Hakkı'nın duasına mazhar olduğuna inanır:

Kadr-i güftârın bilen dünyâda ey Hakkı senin
Âlem-i ukbâda olsun nice bin rahmet ana

"Bu fakîr, Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri'nin ânifen sebkat eden duâ-i hayrına mazhar ve nâil olmuşumdur. El-hamdü lillâhi Ta'âlâ. Li-Câmi'i'l-fakîr."[1]

Nâsıh, her bir manzumenin istinsahı sırasında, Hakkı ile birlikte tefekküre koyulduğundan, her bir beyti evrâd sayıp her biriyle murakabeye daldığından ve şeyhinin kelâmında hikmet devşiren mürîd-i hâlis gibi ihtimamla çalıştığından bahisle,

Yüz yetmiş üç sâl geçmiş bu arûsun burkaın[2]
Açmamış bir kimse rûyun görmemiş çeşm-i cihân

Açdı dest-i hâme-i Nâsıh bak anı ne güzel
Nice demler sa'y edip bâ-avn-i Rabb-i Müste'ân

beyitlerinde dile getirdiği gibi, her bir manzumede adeta duvağı açılmamış taze bir gelinle karşılaştığını ve Hakkı'nın şiirindeki letafeti ilk kendisinin fark ettiğini belirtir.[3]

Nihayet, kırk yıldan ziyade sabır ve sebatla emek verdiği *Sübhatü'ş-Sâlikîn*'i 1310/1892'de tamamladığını müjdeler:

Tamâm oldı bin üç yüz onda bu mecmûa ey ihvân
Bin üç yüz onda encâma resîde oldı ey ihvân

Cem' u telfîki tamâm oldukda târîhin dedim
Nazm-ı Hakkı cem' olundı tab'a lâyık bî-gümân[4]

* * *

1 *Sübhatü'ş-Sâlikîn*, 27a.
2 Yüz altmış yıldan berü çün (293b)
3 *Sübhatü'ş-Sâlikîn*, 6a.
4 *Sübhatü'ş-Sâlikîn*, 6a

NÜSHANIN TANITILMASI

Şekil Özellikleri

Mahmûd Nâsıh Efendi isinsahı *Sübhatü's-Sâlikîn* Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, Genel 1700 numarada kayıtlı, 25,5 x 40 cm ebadındadır. 495 varak hacmindeki nüshanın sırt kalınlığı 6 cm'dir. Eserin manzum kısımları ikişer sütunla ortalama 37 satır aralığında yazılmış, mensur takrirlerde tek sütun kullanılmıştır. Bazı sayfalara derkenar olarak 8-10 kadar manzume aynı kalem ve hatla sonradan ilâve edilmiştir.

Eser, geniş ve büyük, müsvedde için kesilmiş beyaz, âharsız ve zayıf sayfalara özenle ve orta boy harflerle kaleme alınmış, nesihe yakın okunaklı bir hat ile yazılmıştır. Yer yer kırmızı, genellikle siyah ve koyu renkli başlıkların mürekkep kalitesi düşük görünmektedir. Sonradan tamir edildiği anlaşılan, kahverengi, meşin sırtlı, ebrulu, mukavva, miklepsiz, şirazesi dağınık bir cilde sahiptir.

Sık aralıklarla sayfa başlarında, "Kadızâde Sâib Efendi'nin Bursa Mevlevihanesi Dergâhı Kütüphanesi'ne vakfıdır." mührü yer almaktadır. Nüsha, Besmele ve hâtimesi ihmal edilmiş, gösterişsiz büyük bir defter görünümündedir.

Muhteva Özellikleri

- Eserde, mükerrer olanlar dışında Bursevî'ye ait aruzla yazılmış 2400 Türkçe manzume ve hece vezniyle yazılmış 115 manzumeye ek olarak 30 Arapça manzume, 12 Farsça manzume, 20 Arapça takrir ve 1 Farsça takrir yer alıyor.
- Ayrıca eserde, İsmâil Hakkı Bursevî'nin muhtelif makalelerinden seçilmiş, yarımşar sayfa uzunluğunda 515 kadar Türkçe mensur takrire yer verilmiş.
- Vahdet-i vücûd, ene'l-Hak, tasavvuf, mürşid-i kâmil, kâmil-i insan, esmâ-i hüsnâ, Melâmiye Zümresi, hurûf-ı teheccî, şarâb-ı tahûr, bâg-ı İrem, husûf ve küsûf, şetm, hilm, mehdî, deccâl, vahdet, kes-

ret, halvet, celvet, kabir, haşir, şiir, tütün, hurûfilik ve Işıklar Zümresi gibi İsmâil Hakkı'nın önemli mülâhazalarını içeren bu mensur paragraflar, Mahmûd Nâsıh tarafından şerhsiz ve yorumsuz, aynen iktibas edilmiş.

- *Sübhatü's-Sâlikîn*'in İsmâil Hakkı'nın *Kenz-i Mahfî, Nakdü'l-Hâl, Hayâtü'l-Bâl, Kitâbü'n-Necât, Şerhu'l-Muhammediyye, Dîvân, Nefesü'r-Rahmân, Mir'âtü'l-Hakâyık, Kitâbü'l-Fazl ve'n-Nevâl, Tuhfe-i Ömeriyye, Tuhfe-i Atâiyye* gibi muhtelif eserlerinden süzülerek toplanan şiirlerin, yeniden dîvân tarzında ve kafiye sırasına göre tertip edilerek oluşturulduğu görülüyor. Ayrıca, "Bu nazm-ı şerîf, Nâzım *-kuddise sırruh-* Hazretleri'nin hulefasından Mehmed Hikmetî Efendi'nin hattıyla muharrer bir mecmuadan ahz olunmuştur." ve benzeri notlarla Hakkı'ya ait olmakla beraber, adı belirtilmeyen mecmualardan alınmış çok sayıda manzume ve mensur takrir yer alıyor.
- Her bir kafiyede "Matlab-ı Münâcât bi-Kâdi'l-Hacât" başlığı altında münâcâtlar, "Matlab-ı Na't-ı Fahr-i Kâ'inât" başlığı altında na'tlar, "*Matlab-ı İlâhiyyât-ı İrşâd-Âyât*" başlığı altında sûfiyâne şiirler yer alıyor.
- "Bu nazm-ı şerîf, Nâzım -kuddise sırruh- Hazretleri'nin Bâyezid'de Kütüphâne-i Umûmî'de mahfûz *Tuhfe-i Hâsakiyye* nâm mecmuasında hâmişen mastûr olan nazımlardandır." gibi, her bir manzume ve mensur takririn başında varak numarası verilmese de, hangi eserden ve hangi adresten alındığına dair eksiksiz me'hazlar verilmiş.
- Konu ve duygu bütünlüğünü bozmadan, mahlas beyitleri bulunmayan kimi manzumelere, Mahmûd Nâsıh tarafından beyitler ilâve edilmiş. Sonuna "Bu nazm-ı şerîf, me'hazı olan *Muhammediyye Şerhi*'nin Mevâkıf faslında mahlas beyti olmadığı hâlde beş beyit mikdârı bulunup iki beyit dahi âcizâne ve nâçizâne Câmi'u'l-fakîr tarafından îrâd ve inşâd olunup nazm-ı mezkûr ol vechile tezyîl olunmuşdur." ve benzeri notlar düşülmüş.

- "Bu nazm-ı şerîf, Nâzım -*kuddise sırruh*- Hazretleri'nin mensûbatından bir kimsenin kalem-i sekâmet-rakamıyla muharrer bir nüsha-i sakîmeden tahrîr olunmağla, nazm-ı mezkûrun beşinci beytinin cüz-i sânîsi âhirinde vâki' 'yolundan' lafzı yolunda olmadığı, muharrir-i mezkûrun ya sehvinden ya cehlindendir. Eğer ihvân-ı ashâb-ı maârif nezdinde kabûle karîn olacağını bilseydim cüz-i mezkûr aslında 'Hamîr olduk senin kudret yolundan' değil, 'Hamîr olduk senin kudret elinden' olmak gerekdir, der idim. Li-Câmi'i'l-fakîr Mahmûd Nâsıhu'l-hakîr." dipnotundaki gibi birbirinden güzel ta'zîr ve tahrîm ifadeleri ile kimi beyitler Nâsıh tarafından tashih edilmiş.
- Neredeyse aynı muhteva ve aynı coşku ile Hakkı'ya ait 20 kadar manzume yine Nâsıh tarafından on beşer, yirmişer beyit uzunluğunda tezyil edilmiş.
- Eserin başında, Mahmûd Nâsıh'ın eserini mütalaasına sunduğu üç ayrı zevatın esere yazdığı uzun manzum ve mensur takrizler yer alıyor. Bunlar, ilki mensur diğer ikisi manzum olmak üzere Sultan Ahmed Camii müezzini İsmâil Hakkı Efendi, İznik kasabası eşrafından Ahmed Hamdi Efendi ve Bâb-ı Âlî Mühimme Kalemi hulefasından İsmet Bey'e ait.
- *Sübhatü's-Sâlikîn*'in ilk sayfalarında, Mahmûd Nâsıh'ın kaleme aldığı manzumede yer alan,

  Yüz altmış yıldan berü çün bu arûsun burkaın
  Açmamış bir kimse rûyun görmemiş çeşm-i cihân

beytinden eserin, Bursevî'nin vefatından 160 yıl kadar sonra yazımına başlanmış ve 40 senede tamamlanmış olduğu anlaşılıyor.

- Eserin, sadeleştirme ve şerh etme gayretine düşülmeden kaleme alınmış, mütevazı bir istinsahtan ibaret olduğu görülüyor.
- Eserin, 476^a - 476^b - 477^a - 477^b - 478^a - 478^b - 479^a - 479^b - 485^a - 485^b sayfalarında Mahmûd Nâsıh'ın kendisine ait manzume ve mensurelerle, Vecdî, Vâlî, Hüdâyî, Kemalpaşazâde Ahmed Efendi,

Abdülmecid Sivâsî ve Kassâbzâde mahlaslı şairlerin gazel, kıt'a ve müfredleri veya bu şiirlere Nâsıh tarafından yapılan tahmisler yer alıyor.

Bu sayfalarda ayrıca,

- Nâsıh tarafından istinsah edilmiş Hakkı'ya ait bazı eserlerin sonunda, yine Nâsıh tarafından yazılmış tarih manzumeleri ve tarih beyitleri,
- Pazarköy ve İnegöl'de sakin eşraftan bazı zevatın vefatına veya çocuklarının ya da torunlarının velâdetine, askere giden evlatlarına, taşındıkları yeni evlerine, mağazalarına dair Nâsıh tarafından yazılmış tarih manzumeleri ve tarih beyitleri,
- Cami ve çeşme gibi bazı hayrat eserlerin ihyasına ve tecdidine dair biraz da iltimas dâiyesiyle Nâsıh tarafından yazılmış tarih manzumeleri ve beyitleri,
- Hakkı'nın *Rûhu'l-Beyân* tefsiri tamam olduğunda muhtelif zevatın düşürdüğü tarih beyitleri,
- *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* yazmalarından birinin hâmişinde kayıtlı 310 beyitlik bir İstanbul Mesnevisi'nin tebyizi,
- Birgivî'nin ve İbn-i Kemâl'in muhtelif eserlerinden Nâsıh tarafından yapılmış iktibaslar yer alıyor.

• *Sübhatü's-Sâlikîn*'in, Bursevî'nin *Silsile-nâme*'de beyan ettiği "Eş'ârımız on binden ziyadedir."[1] ifadesiyle, Mahmûd Nâsıh'ı harekete geçiren haz ve heyecanın ürünü olduğu aşikârdır.

1 İsmâil Hakkı Bursevî, *Silsilenâme-i Celvetiyye*, (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, Nr. 230) 82b.

Sübhatü's-Sâlikîn'in Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi 1699 Numarada Kayıtlı Diğer Nüshası

Mahmud Nâsıh'a ait Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi 1699 numarada kayıtlı bu nüsha, çalışmamıza esas aldığımız 1700 numaradaki nüshaya nazaran, daha önce kaleme alınmış; aynı manzume ve takrirlerin yer aldığı nâkıs bir nüsha hüviyetindedir. Mukavva kapak, sırtı bez ciltli bu nüshanın başında bir dibace ya da bir takdim yazısı bulunmuyor. Esere, Mahmud Nâsıh'ın kendi kalemiyle, doğrudan Bursevî'nin tarihçe-i hayatı ile giriş yapılmıştır.

Eser, aynı sayfa ebatlarına ve aynı yazı karakterine sahiptir. Manzumelerin siyah, mensur takrirlerin kırmızı mürekkeple kaleme alındığı altmış dört sayfalık (32 varak) büyük boy ince bir defter görünümündeki bu eserde manzumeler, eserin başından itibaren kafiye sırasına göre tertip edilmiştir. Yer yer, sonradan ilâve edildiği anlaşılan derkenar manzumeler de aynı düzen içindedir. Eserde, elif kafiyede 101, be kafiyede 37, te kafiyede 75, se kafiyede 3, cim kafiyede 11, hâ kafiyede 7, hı kafiyede 2, dal kafiyede 66, zel kafiyede 2, rı kafiyede 42 (rı kafiyeden sonrası yok) olmak üzere 342 manzume yer almaktadır.

Manzumeler arasında Edeb, Ümenâ, Sebat, Re'fet, Râh-ı Muhammedî, İnsan-ı Kâmil, Mekke-i Mükerreme, Yüz Yirmi Dört Bin Evliyâ, Ves'elullâhe min fazlih ayeti tefsiri gibi başlıklar altında, iki de vâridle birlikte on dört mensur takrir mevcuttur. Manzumelerin başında, "ez-dîvânçe-i nâzım mûmâ ileyh", "ez-Kitâbü'l-Fazl ve'n-Nevâl nüvişteest", "İşbu nazm-ı şerîf nâzım mûmâ ileyhin Halîliyye nâm kitâbından ahz olunmuştur"; mensur takrirlerin başında da "ez-Kitâb-ı *Şerh-i Muhammediyye* der-evâhir-i cild-i evvel li-Şeyh müşârun ileyh" tarzında, kırmızı kalemle yazılmış me'haz notları bulunmaktadır.

1699 numarada kayıtlı bu nüshanın ilk sayfasında Mahmud Nâsıh'ın 1299 tarihli mührü mevcuttur. Nüshanın sayfaları arasında yer yer "Kadızâde Sâib Efendi'nin Bursa Mevlevîhânesi Kütüphanesine vakfı" mührüne rastlanmaktadır. Ayrıca nüshanın ilk sayfasının sonuna, Mahmud Nâsıh Efendi tarafından "Bursa Namazgâh-ı Kebîr Camii imamı Hafız İbrahim Efendi'ye terk ve teslim olunmuştur." kaydı ilâve edilmiştir.

METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

Sübhatü's-Sâlikîn ile ilgili çalışmamızı iki bölümde topladık. Birinci bölümde, eserde yer alan şiir ve takrirlerin müellifi Bursevî'den ve eserin müstensihi Nâsıh'tan, ikinci bölümde ise eser ve muhtevasından söz ettik.

Sübha'nın tek yazma nüshası, Bursa İnebey Kütüphanesinde kayıtlı, müstensih Mahmûd Nâsıh'ın istinsah ettiği nüshadır. Bursevî'nin eserlerinden seçilmiş bazı mensur paragraflarla beraber bugün elimizde mevcut olan şiirlerinin tamamına yakınını ihtiva etmektedir.

Bu çalışmada Hakkı'nın nesri ve nazmı üzerine tahkik ve tespitler yapma, hükümler çıkarma yerine, eserin bir an önce edebiyat ve bilim dünyamıza neşrini önemsedik. Daha sonra yapılacak kapsamlı çalışmalar için bir ön hazırlık olmasını düşündük. Nüshada yer alan manzum ve mensur şiir ve takrirlerin Hakkı'nın kendi el yazısı telifatıyla mukayesesini bir sonraki mesaiye bıraktık.

Öncelikle müfessir ve mutasavvıf olarak tanıdığımız Hakkı'nın nesir ve şiirdeki başarısına bir farkındalık sağlamayı amaçladık.

Nâsıh'ın hayatıyla ilgili topladığımız bütün bilgileri değerlendirirken Hakkı'nın hayatı ve eserleriyle ilgili pratik ve kronolojik özet malumatla yetindik. Eser isimlerinin tespitinde ve telif sırasına göre numaralandırılmasında Doç. Dr. Ali Namlı'nın verdiği bilgilere itibar ettik.[1] Çok sayıda mevcut bilginin tekrarını haşiv saydık. Sanatına ve şiir dünyasına daha fazla yer ayırmayı düşündük. Şiirinden örneklerle temellendirmeye çalıştık.

Nâsıh gibi mütehassıs bir müstensihle karşılaşmak ve *Sübha* gibi bir istinsah harikası ile uzun süre meşgul olmak müstensihlik mesleğinin hakkını teslim ve kadr u kıymetini takdir sadedinde birkaç kelâm etmeyi de zaruri kıldı.

Sübha'da, Hakkı'nın muhtelif eserlerinden süzülen şiirler, aruz ve hece ayrımı yapılmaksızın yeniden bir dîvân tertip eder gibi, kafiye düzenine göre sıralanmıştır. Bu, okuyucunun aradığı manzumeyi bulabilmesini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bunu zorlaştırmadık. Müdahale etmeden, eserin olduğu gibi neşrini esas aldık ve yeni bir tertibe gitmedik.

1 Ali Namlı, *İsmâil Hakkı Bursevî Hayatı Eserleri Tarikat Anlayışı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2001). 165.

Hece ve aruz ölçüsüyle yazılmış şiirlerin taktî‘ ve tahkikini yapmakla birlikte manzumelerin başında vezin kalıplarını ve adlarını belirtmedik. Okuyucularımızın ıttılâına bıraktık. Vezin ihmal ve noksanlarına dipnotta işaret ettik.

Beyitlerle yazılmış manzumelere beyit numarası, dörtlüklerle yazılmış manzumelere dörtlük numarası verdik.

Arapça ve Farsça kaleme alınmış az sayıdaki şiiri, orijinaliyle ve Arap harfleriyle vermekle yetindik; tercümesine girişmedik.

300a-400a sayfaları arasında yoğunlaşan mükerrer manzumeleri, varsa farklarını belirttikten sonra metnin dışında bıraktık. Bunları "MY." dipnotlarıyla belirttik. Kayıp olduğunu fark ettiğimiz birkaç sayfayı yine dipnotta belirttik.

Metinde eksik bırakılan ya da okunamayan yerlerde tarafımızdan eklenen kelime veya heceler, köşeli parantez "[ ]" içinde verilmiş, bazen […..] şeklinde boş bırakılmıştır.

Sübha'daki mensur takrirler, Hakkı'nın muhtelif eserlerinden alınmış paragraflardan ibarettir. Aslında başlıkları yoktur. Metnin muhtevasından haberdar eden ve metnin içinden alınmış kısa ibareler, tarafımızdan başlık olarak konmuş ve köşeli paranteze "[ ]" alınmıştır.

İçindekiler bölümünde yoğunluğu artırmamak için her bir şiirin sayfa numarasını ayrı ayrı belirtmedik. Kafiye sırasını takip ederek şiirlere ulaşılabileceğini düşündük. Mensur takrir başlıklarının ve bu takrirlere ait sayfa numaralarının verilmesiyle yetindik.

Eski imlâya yabancı okuyucu kitlemizi bezdirmeme ve şiirden alacağı zevki azaltmama mülâhazasıyla -kelimenin anlamının değişmeyeceğinden emin olduğumuz birkaç noktada- günümüze yakın biçimi tercih ettik:

efendüm, nefsüm, emelüm… yerine efendim, nefsim, emelim… gibi.

gelmişdür, almışdur, kılmışdur… yerine gelmişdir, almışdır, kılmışdır… gibi.

anuñ, senüñ, sizüñ… yerine anıñ, seniñ, siziñ… gibi.

görilmek, sorılmak, konılmak… yerine görülmek, sorulmak, konulmak… gibi.

görinmek, bulınmak, dokınmak… yerine görünmek, bulunmak, dokunmak … gibi.

Transkripsiyonsuz metin neşrinin bilimsel sayılamayacağı, aynı metnin bir kez daha ve yeni baştan transkripsiyonlu neşrinin yeni bir külfet getireceği endişesiyle metni transkripsiyonsuz neşretmeyi hiç düşünmedik.

Transkripsiyonun yüzü biraz asık olsa da, ortalama okuyucunun metne ısınmasını bir süre geciktirse de Arapça alfabe ile yazılmış bir metni transkripsiyon alfabesi kullanmadan günümüz alfabesine taşımak mümkün değildir. Aksi hâlde, ha (ح) ve sin (س) ile yazılan "mahsûs" (hissedilen, âşikâr) kelimesiyle hı (خ) ve sad (ص) ile yazılan "mahsûs" (ayrı, müstakil) kelimesini; kaf (ق) ile yazılan "temellük" (yaltaklanma) kelimesiyle kef (ک) ile yazılan "temellük" (mülk edinme) kelimesini; sin (س) ve te (ت) ile yazılan "mestûr" (örtülü, gizli) kelimesiyle sin (س) ve tı (ط) ile yazılan "mastûr" (satırlara geçirilmiş) kelimesini; ha (ح) ve sin (س) ile yazılan "havâss" (hisler) kelimesiyle hı (خ) ve sad (ص) ile yazılan "havâss" (saygınlar) kelimesini; ha (ح) ile yazılan "taht" (alt, aşağı) kelimesiyle hı (خ) ile yazılan "taht" (hükümdarın oturduğu koltuk) kelimesini; sin (س) ile yazılan "sûr" (sevinç, şenlik) kelimesiyle sad (ص) ile yazılan "Sûr" (kıyamette üflenecek Sûr borusu) kelimesini; hatta Hudâ ve hüdâ kelimelerini birbirinden ayırt etmek kolay olmayacak, bazen aksine bir anlam istihracına neden olabilecektir. Bu sebeple transkripsiyondan vazgeçmedik.

Farsça ve Arapça terkiplerde tire (-) ve apostrof (') kullanılmıştır:

sadaka-i câriye, serv-i revân, şâh-ı devlet, bâd-ı sabâ.

beytü'l-hazen, şerefü'l-mekân, azîmü'ş-şân, gurûbü'ş-şems, maracü'l-bahreyn.

Farsça ve Arapça birleşik isim ve sıfatların arasına tire (-) konuldu:

vazife-şinâs, âlem-şümûl, cihân-nümâ, bed-güher, hamiyet-perver.

Farsça ve Arapça ön ve son ekler tire (-) ile ayrıldı:

ber-kemâl, an-karîb, nâ-sezâ, bilâ-sebeb, ilâ-nihâye, sefer-ber, keder-nâk, defter-dâr, şifâ-yâb, esrâr-engîz.

Birinci tekil şahıs eklerinde düz-geniş yapı kullanıldı:

bülbülem, âşıkam, bî-nevâyam, garîbem… gibi.

Sıkça rastladığımız c-ç, k-g, ub-up yazım farkları günümüze yakın kullanım biçiminde tevhid edildi:

giçe-gice, gelüb-gelüp, gâh-kâh… gibi.

Farsçadaki vâv-ı ma'dûleler uzun a (â) ile gösterildi:

gazel-hân, hâce, hâr… gibi.

Atıf vavı, "vü, u, ü" şekliyle yazıldı:

arz u semâ, neşv ü nemâ, rehâ vü sehâ… gibi.

"hoş, post, dost" gibi aslında uzun ünlü bulunduran Farsça kelimelerde kısa ünlü kullanıldı.

Müellifin nesrinde ve şiirindeki dokuyu bozmadan, metnin özüne sadık kalarak, müstensihin gösterdiği özenle birlikte okuyucunun alacağı hazzı da düşünerek hacimli bir yığın tomarı nadide bir esere dönüştürmeye çalıştık.

SONUÇ

İki cilt hâlinde yayımlamayı düşündüğümüz elinizdeki eser, çeşitli zaman aralıklarında kaleme alınmış yirmi yıllık mesainin ürünüdür. Bu çalışma ile bir müfessir ve bir mutasavvıf olarak tanıdığımız Bursevî'nin aynı zamanda güçlü bir şair ve usta bir nâsir olduğunu da duyurmuş olduk. Edebî dehasının tahkik edileceği daha sonraki çalışmalara kaynak sağladığımızı düşünüyoruz. Okuyucu gruplarından her birinin tat alabileceği sunumla, kadim kültürümüzün zengin kaynaklarından birini günümüze taşıdık. Şerh ve tahlil konusunu, daha sonraki bağımsız çalışmalara bıraktık. Zihnimizi statik bilgilerle doldurmazdan önce, gönüllerimizi dinamik duygularla coşturacak yüzlerce Hakkı şiirini okuyucularıyla buluşturduk. Göz alıcı nesrinden haberdar etmiş olduk.

İsmâil Hakkı Bursevî, 18. yüzyılın ilk çeyreğini idrak etmiş velûd bir âlim-i fâzıl, saygın bir mürşid-i kâmil ve müstesna bir şair-i mâhirdir. Başta *Rûhu'l-Beyân* tefsiri olmak üzere, hadis, fıkıh, kelâm, itikat, hikmet ve lügata dair çok sayıda eseri, köklü bir medrese eğitimi aldığının kanıtıdır. Zahirî ilimlere kuvvetle vâkıf olduğunun vesikalarıdır. Muhammed Üftâde, Aziz Mahmûd Hüdâyî, Zâkirzâde Abdullah ve Osman Fazlî-i İlâhî gibi isimlerle ünlü Celvetiyye tarikatının 32. ve son şeyhi oluşu, bâtınî ilimleri haiz olduğuna tanıklık eder. Tekke geleneği ve tecrübesine ziyadesiyle sahip olduğunu gösterir. Kaleme aldığı on binden fazla manzume, aynı zamanda mühim bir sanatkâr ve güçlü bir şair olduğunu ifade eder. Hakkı, bu üç meziyeti bir arada tutan, ilim, irfan ve edebiyat dünyamızın nadir isimlerindendir.

Dergâhını şehrin merkezinde, çarşının tam da ortasında kurmakla beraber sosyal ilişkilerinin gelişmesine tama' etmemiştir. Dünyanın âlâyişine karşı tam bir istiğna ile çilehanesinde kalarak inzivâyı ihtiyar etmiş, vaktinin neredeyse tamamını eser telifine sarf etmiştir. Balkan muhaciri olmasına rağmen şehrin hemşehrisi olmayı seçmiş, Bursa'yı çok sevmiş ve Bursevî mahlasını tahallus etmiştir. Vefatından sonra da ya Bursa onu akla getirmiş ya da adı Bursa'ya muzâf olmuştur.

Dîvân şiiri olsun tekke şiiri olsun, malzemesi aynı olmakla beraber, her bir manzumede işlenen konular, benzer edebî sanatlarla farklı şairler tarafından, farklı dönemlerde, farklı üslupla kaleme alınmıştır. Hakkı'nın şiiri, daha çok dîvân edebiyatı nazım şekilleriyle yazılmış olsa da tekke edebiyatı konularına yer verir mahiyettedir. Tekke şiirinin sanat endişesi taşımaksızın didaktik amaçla kaleme alındığı doğrudur. Ancak Hakkı'da durum farklıdır. Dönemini aşan, gelecek nesilleri de içine katabilecek çok daha geniş kitlelere seslenen, didaktik olmaktan ziyade gönüllere nüfûz eden, coşturan, edebî sanat ve hikemî zarafet endişesinden hiç de uzak olmayan niteliktedir. Her bir manzumesinde, bir mürşid-i kâmilin gönül dünyasından taşarak gelen ilâhî feyz ve manevî hazzın lezzeti vardır.

Tekke edebiyatı, dîvân edebiyatı ya da halk edebiyatı, hangisine mensup olursa olsun her şairin her bir manzumesi onun dönemine kadar yaşanan edebî ve medenî tekâmülün izlerini taşır. Hakkı'nın şiiri de böyledir. Günümüz Türkçesine hayli yakın, anlaşılması oldukça kolaydır. Bizi o günlere değil, o günleri bugünlere taşıyacak mahiyettedir. Yazıldığı ve zevkle okunduğu dönemin tazeliğindedir. Bu bakımdan *Sübhatü's-Sâlikîn*'in eski kütüphanelerimize yeni okuyucular kazandıracak kıymette olduğunu düşünebilir, el yazması eski eserlerimize merak uyandırma umuduyla yayına hazırlandığını söyleyebiliriz.

Sübha'nın neşrinden sonra, Celvetî şiir geleneği diyebileceğimiz bir zümre edebiyatının varlığından söz edebiliriz. Hakkı bu kümenin son yıldızıdır. Şiire gençlik yıllarında başlamış ve sünnet-i seniyye-i Celvetiyye sayan bir anlayışla ömrünün sonuna kadar sürdürmüştür. Üftâde, Hüdâyî ve Zâkirzâde Abdullah Bîçâre'nin fevkinde başarı göstemiştir. *Sübha*'da toplanan 2514 harika manzume bunun yegâne şahididir.

Elinizdeki eser, Mahmûd Nâsıh gibi eşine az rastlanır, mütebahhir bir müstensihi ve onun yegâne eseri *Sübhatü's-Sâlikîn*'i edebiyat dünyamıza -bu kez günümüz alfabesiyle- yeniden kazandırmış olması bakımından ayrıca önemlidir.

Sübha, Hakkı'nın vefatından yaklaşık bir buçuk asır sonra yazımına başlanmış, manzumelerinin neredeyse tamamının, Türkçe mensurelerinin

ise önemli kısmının bir araya getirildiği hacimli bir külliyatdır. Hakkı'nın çeşitli eserlerindeki şiirlerinin süzülerek bir araya getirilmesi niyetiyle, kafiye düzenine göre yeniden bir dîvân tertip eder gibi özen ve dikkatle hazırlanmış ilk çalışma ve ilk kaynaktır. Dönemin şiir anlayışıyla birlikte dil ve ifade özellikleri hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz çok sayıda şiiri ihtiva etmektedir. Hakkı'nın manzumelerinin yer aldığı eserlere götüren bibliyografya ve bir kılavuz hükmündedir. Müellif nüshasını aşan kıymette, büyük bir emekle hazırlanmış hüviyettedir. Muhtevanın bütünüyle Hakkı'ya ait olmasıyla birlikte, Nâsıh'ın kaleminden çıkmış yeni bir eser görünümündedir. Yazma eserlerimizin istinsah örnekleri arasında farklı ve önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışma ile Bursevî'nin edebî yönüyle ilgili araştırmalara bir başlangıç yaptığımıza inanıyoruz. *Sübha* üzerine yapılacak bundan sonraki incelemelerin Hakkı'nın şiiri konusunda elde edilecek sonuçlar bakımından yararlı olacağı kanaatindeyiz. *Sübha*'nın neşri bu kabil araştırmalara kaynaklık edebilirse amacına ulaşmış sayılır.

Neşrin hazırlığı esnasında harcanan emek ve dikkat ancak bu kadarına yetebildi. Bunun bir önemi de yok. Asıl önemlisi, Hakkı'nın binlerce manzumesine birer birer göz atarken şu iki dizeye rastlamış olmak terimizin soğumasına fazlasıyla yetti:

Elinde rişte-i tesbîhi zâhidâ kıragör
Bahâne tanrısıdır istemez atâya sebeb

İsmâil Hakkı Bursevî

KAYNAKLAR

Atlansoy, Kadir. *Bursa Şairleri (Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri)*. Bursa, 1998.

Aynî, Mehmet Ali. *Türk Azizleri I (İsmâil Hakkı)*. İstanbul, 1944.

Ayvansarâyî, Hafız Hüseyin b. Hacı Cemal. *Hadîkatü'l-Cevâmi', I-II*. İstanbul, 1281/1864.

bozkurt Nebi, KAYA Nevzat. "İstinsah". *DİA.* 23: 369-371. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri*. Hazırlayan Mustafa Tatçı - Cemal Kurnaz. Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti., 2000.

Hüseyin Vassâf. *Kemâl-nâme-i Hakkı*. haz. Murat Yurtsever. Bursa: Arasta Yayınları, 2000.

Hüseyin Vassâf. *Sefîne-i Evliyâ*. çev. Mehmet Akkuş - Ali Yılmaz, İstanbul: Seha Neşriyat Tic. A.Ş., 1990.

İsmâil Hakkı Bursevî. *Silsilenâme-i Celvetiyye*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, nr. 230.

Kara, Mustafa. *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul, 1985.

Kara, Mustafa. *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler, I-II*. Bursa, 1990-1993.

Kemikli, Bilal. *Sûfî Şairin İzinde Şiir ve İrfan*. İstanbul: Kitabevi, 2011.

Lâmiî Çelebi. *Terceme-i Nefehatü'l-Üns.* İstanbul, 1270/1854.

Mahmûd Nâsıh. *Sübhatü'ş-Sâlikîn*. Bursa: İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, Genel, nr. 1700.

Mehmed Şemseddin. *Bursa Dergâhları*, *Yâdigâr-ı Şemsî*. haz. Mustafa Kara - Kadir Atlansoy. Bursa, 1997.

Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri, I-II*. İstanbul, 1333/1915.

Muallim Nâci. *Esâmî*. İstanbul, 1308/1890.

Namlı, Ali. *İsmâil Hakkı Bursevî Hayatı Eserleri Tarikat Anlayışı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2001.

Safâyî Mustafa. *Tezkiretü'ş-Şuarâ*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 2549.

Yıldız, Sakıp. "Türk Müfessiri İsmâil Hakkı, Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu", (Orijinali Fransızca olan basılmamış doktora tezi), Erzurum, 1976.

Yurtsever, Murat. "İsmâil Hakkı Tekkesi", *DİA.* 23: 110. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

Yurtsever, Murat. *İsmâil Hakkı Bursevî Dîvân*, Bursa: Arasta Yayınları, 2000.

METİN

SÜBHATÜ'S-SÂLİKÎN

Mahmûd Nâsıh

TAKRİZLER

[2a] BİRĀDER-İ SAʿD-AḪTERİM HEM-MEẔHEB Ü HEM-MEŞREBİM ḤĀFIẒU'L-ḲUR'ĀN FĀ'İḲU'L-AḲRĀN İSMĀʿĪL ḤAḲḲĪ EFENDİ'NİÑ TAḲRĪẔ-İ NEFĪSİDİR

Maʿlūm-ı erbāb-ı nühā ve meczūm-ı aṣḥāb-ı ẕekā oldığı üzre, müṭālaʿanıñ rūḥa ġıdā, ḫuṣūṣan kütüb-i taṣavvuf müṭālaʿasınıñ çeşm-i ḳalbe cilā oldığı her ṣāḥib-i inṣāfıñ müsellemidir. Bu ḥaḳīḳat naṣıl teslīm olunmaz ki ehlüllāhıñ āṯārını müṭālaʿa, dāfiʿ-i küsūf-ı cismānī ve rāfiʿ-i ḫusūf-ı nefsānīdir. Sāḥa-i mele-i aʿlā ve sarāy-ı ʿālem-i bālāda olan envār-ı ceberūt ve aḳmār-ı melekūt rū-nümā olup maḳām-ı sırr-ı vaḥdet ve menzil-i nūr-ı ḥaḳīḳate yol açılur. Ahālī-i ilāhiyyeniñ kemāl-i merḥametlerinden, her maḳām ehliniñ ḥāline münāsib kelām-ı menṯūreleri oldığı gibi āṯār-ı manẓūmeden ẕevḳ-yāb olanlara daḫi hediyye-i behiyyeleri çoḳdur.

Ez-ān-cümle, ḫātimetü'l-müfessirīn Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī-i Celvetī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşʿār-ı ʿāşıḳānesi ehl-i ḥāle maḫṣūṣ bir naġme ile terennüm idilince, ʿArabī'de *Ḳaṣīde-i Bürde*, Fārisī'de *Meṯnevī-i Şerīf* derecesinde bir teʾṯīr-i ʿacīb ḥāṣıl olup ehl-i ʿaşḳıñ ʿaşḳını tecdīd ve şevḳini tezyīd itdigi erbāb-ı ḥāliñ maʿlūmlarıdır. Şeyḫ-i müşārun ileyhiñ ehl-i ʿaşḳa yādigār bıraḳdığı her biri bir ders-i ʿaşḳ olan manẓūmeleriniñ on biñi mütecāviz oldığı *Silsiletü'l-Celvetiyye* nām eṯer-i muʿteberlerinde "Āṯār-ı manẓūmemiz on biñden ziyādedir." buyurmasıyla ṯābitdir.

Ol ḥażretiñ manẓūm ve menṯūr āṯārınıñ keṯreti ve bilād-ı İslāmiyye'ye intişārı sebebiyle on biñ manẓūmesiniñ bir yerde cemʿi ādetā mümteniʿ gibi iken birāder-i ḫoş-süḫanım, dāder-i şīrīn-dehenim, şāʿir-i edīb, kātib-i lebīb bir ẕāt-ı sütūde-ṣıfāt oldığı efʿāl-i ḥasene ve aḳvāl-i müstaḥsenesinden ẓāhir ve vāżıḥ, es-Seyyid el-Ḥāc Maḥmūd Nāṣıḥ Efendi, bu emr-i ʿasīri, taḫt-ı derūnunda cālis olan sulṭān-ı ʿaşḳıñ fermānıyla der-ʿuhde idüp ʿömr-i ʿazīziniñ ekṯer-i aʿvām ve eyyāmını bu ḫidmet-i şerīfeye ḥaṣr iderek, diyār-be-diyār giderek ve bi'l-cümle sihām-ı metāʿib ve şedā'ide gögüs gererek ve estaʿīẕü billāh ﴿كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾[1] kelām-ı ilāhiyyesi müfādınca yedlerinde bulunan kitāb ve mecmūʿalardan intisāḫ ve intifāʿ içün nice buḫalā ve cühelāya boyun bükerek ve bir şāʿiriñ "*Āb-ı rūyuñ dökme her naḫl-i pelīdiñ pāyına / Mīve-i ümmīd olmaz yā olur ʿālem*

1 "Koca koca kitaplar taşıyan merkebin durumuna benzer." el-Cumʿa, 62/5.

bu ya" beyti me'ālince kendülerinde mevcūd oldığı görülen veya ḫaber alınan o miṡillü āṡār-ı şerīfeden ḥuṣūl-i mīve-i maḳṣad-ı meẕkūre içün nice eʿālī ve edānīniñ dūn ḥużūrlarına āb-ı rū dökerek ve baʿż-ı eṣnāf-ı ṣaḥḥāf mālı olan āṡār-ı meẕkūreyi iştirā içün kendi me'kūlāt ve melbūsāt-ı żarūriyyesine ṡarfı ehemm ü elzem olan aḳçe ile anları alup kendi faḳīrāne ve ṣābirāne ve belki şākirāne geçinerek on biñ miḳdārı āṡār-ı manẓūmāt-ı şerīfeniñ bi-tevfīḳillāhi Taʿālā cemʿine muvaffaḳ olup ve bu ḫidmet-i mebrūre muḳābelesinde menāfiʿ-i ṣūriyyeden hīçbir ümniyye efkārında olmayup ancaḳ iḫvān-ı mü'minīniñ kendüye raḥmet-ḫān olmaları niyyet-i ḫāliṣasıyla şehr-i şehīr-i Bursa Cāmiʿ-i Kebīr'i Kütübḫānesi'ne vażʿ itmek ʿazm ü cezmindedir.

Bu ẕāt-ı memdūḥu'ṣ-ṣıfāt naṣıl raḥmet ile yād olunmaz ki sālik-i ṭarīḳ-i āḫiret olan ẕevātıñ dest-i taʿẓīmlerinde bulunup anıñ ile iḥṣā-i esmā-i ilāhiyye olunduḳda ḥāṣıl olan menāfiʿ-i uḫreviyyeye vāsıṭa olmaḳda mesbaḥa-i hezār ḥabbeye şebīh oldığından bu mecmūʿa-i merġūbe-i mürettebeyi "Sübḥatü's-Sālikīn" ile tesmiye ve tevsīm itmiş ve bu eṣer-i dāfiʿu'l-kederi bir tertīb-i zībā ile tertīb itmiş. Yaʿnī her naẓmıñ hangi kitābda ve hangi mecmūʿada ve hangi kütübḫānede bulundığını her naẓmıñ bālāsında taḥrīr ve cā-be-cā Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ le'ālī-i kelimāt-ı menṣūrelerini ḫilāl-i manẓūmātda tasṭīr ve ḳalem-i ʿUṭārid-raḳam-ı ehl-i ʿilm ü ʿirfān ile beyān olunmuş üç ḳıṭʿa terācim-i aḥvāllerini daḫi derc ü tezbīr itmişdir.

Ve baʿżan aṣl-ı nüsḫa-i Nāẓım'da dört beyt ve bilā-maḫlaṣ bulunan naẓmlara maḫlaṣ-ı şerīf-i Nāẓım ile kendi maḫlaṣını ḥāvī bir beyt-i pesendīde ilḥāḳ ile beş beyte iblāġ ve tetmīm ve her ḳāfiye naẓmlarını üç ṣınıf idüp ṣınıf-ı evvele "*Maṭlab-ı Münācāt bi-Ḳāḍi'l-Ḥācāt*" ve ṣınıf-ı ṯānīye "*Maṭlab-ı Nuʿūt-ı Faḫr-i Kā'ināt ʿAleyhi Efḍali't-Taḥiyyāt*" ve ṣınıf-ı ṯāliṯe "*İlāhiyyāt-ı İrşād-āyāt*" diyü işāret ḳılmışdır. Ve bu eṣer-i bihteriñ ẕeyline biraz da Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ṭarz-ı meṣnevīde olan naẓm-ı selīslerini ve yüzden ziyāde tevārīḫ-i nefīslerini terḳīm ile taḫtīm eylemişdir.

Cenāb-ı Mevla'l-müteʿāl kendisiyle ol eṣer-i muʿteberi müṭālaʿa iden ve ṭarīḳ-ı müstaḳīme giden iḫvān-ı mü'minīni Şeyḫ-i mūmā ileyhiñ şefāʿat-i ʿaliyyesine maẓhar eyleye. Āmīn.

el-Muḳarriżu'l-faḳīr el-muḥtāc ilā-raḥmeti'r-Raḥmān, el-müʾeẕẕin fī-Cāmiʿi Sulṭān Aḥmed Ḫān *-eskenehüllāhü fī-dāri'l-cinān-*

[2b] TERCEME-İ ḤĀL-İ ŞEYḪ İSMĀʿĪL ḤAḲḲĪ *-ḳUDDİSE SIRRUH-* BE-KİLK-İ ŞİKESTE-ZEBĀN-I ESʿAD-I ḤAḲĪR[12]

Ol ẕü'l-cenāḥayn-i ʿulūm-i ẓāhire ve bāṭına ve mecmaʿu'n-nehreyn-i maʿārif-i bārize ve kāmine ḥażretleriniñ peder-i ḫayr-maẕharları İstanbul'da kā'in Aksarāy maḥallesi sükkānından Muṣṭafā nām bir merd-i ṣalāḥ-irtisām olup ḥarīḳ-ı kebīr vuḳūʿundan nāşī eṣāṣiyle ḫānesi sūzān ve kāḫ-ı intiẓāmı esāsından vīrān olmaġla feyż-i Ḥaḳḳ'ı ṭaleb ve cüst ü cūy-ı ḳısmet-i Rab dāʿiyesiyle müteveccih-i cihet-i hicret ve ecille-i ricāl-i Celvetiyye'den Atbāzārī Emīr Efendi dinmekle maʿrūf es-Seyyid eş-Şeyḫ Faẕlu'l-İlāhī ʿOṯmān Efendi *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ol hengāmda cāy-ı irşādları olan Rūmili ḳaṣabātından Aydos nām ḳaṣabada menzil-ārā-yı iḳāmet olmuş idi.

Mūmā-ileyh İsmāʿīl Ḥaḳḳī Ḥażretleri'niñ vücūd-ı bedrü'ş-şuhūdı sinīn-i hicriyye *-ʿalā ṣāḥibihā efḍalü'ṣ-ṣalāti ve't-taḥiyye-*den biñ altmış üç senesi şehr-i ẕi'l-ḳaʿde evā'ilinde bir rūz-ı yekşenbe ḳaṣaba-i mezbūrede ṭāliʿ ve pertev-i mehdi ile ufḳ-ı mīlādı lāmiʿ olup kūdek-i se-sāle iken bā-delālet-i peder ol şems-i semā-i ʿirfānıñ naẓar-ı iksīrlerine maẓhar ve iḳtibās-ı nūr-ı teveccühleriyle ḳurṣ-ı meh-i istiʿdādları żiyā-güster ve sinleri üss-i ʿaşerāt ve ʿaşr-i āyāt olduḳda mürşid-i mūmā-ileyhiñ aḳdem-i ḫulefā ve ekrem-i aḳrabāsından ʿAbdülbāḳī Efendi'niñ maḥmiyye-i Edirne'de zāviye-i terbiyelerinde irsāl-i meḥāsine ḳadar taʿallüm-i Ḳur'ān-ı Kerīm ü kitābet ve baʿż-ı muḳaddimāt-ı ʿulūm-ı ʿArabiyye'yi ḳırā'at itdikden ṣoñra ol ʿaşırda medīne-i Filibe'den İstanbul'a hicret ve Atbāzārı semtinde cāmiʿ-i şerīfi tedrīs ve meşīḫatlarıyla hem-reng-i cennet iden Mürşid-i müşārun-ileyh Ḥażretleri'niñ dergāh-ı icābet-penāhlarına mālīde-i

1 Bu takriz 293a'da mükerrerdir. MY.

2 Mütercim-i mūmā-ileyh *-esbaġallāhü niʿamehü ʿaleyh-* ḥażretleri, cennet-mekān Sulṭān Maḥmūd Ḫān-ı ṣānī ʿaşrında ṣadr-ı Rūmili pāyelü naḳībü'l-eşrāf ve ḳıṣṣa-nüvīs-i taḥrīr-i zamān, şāʿir-i āteş-zebān Muḥammed Esʿad Efendidir ki gürūh-ı mülġā-yı yeñiçeriyānıñ sebeb-i ilġā ve ṣūret-i imḥā ve ifnāları beyānında yazdıġı *Üss-i Ẓafer* nām tārīḫ-i muʿteber ve *Terceme-i Müstaṭraf* nām ḫūb eseri ḥaḳḳā kemāl-i faẕl u kemāline iki şāhid-i ʿādildir. Ve bir ḳıṭʿa müretteb dīvān-ı belāġat ʿünvānı İstanbul'da Ayasofya-i Kebīr ḳurbünde ḥasbeten lillāh binā ve iḥyā eyledigi kütübḫānesinde manẓūr-ı ʿayn-ı ʿācizī olmuşdur. Li-cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥ el-ḥaḳīr.

rūy-ı istirşād ve aḫẕ-ı inābetle dāḫil-i silsile-i mürīdān-ı pāk-nihād olup ders ü devrine ḥāżır ve iktisāb-ı maḳāmāt-ı nevādir iderek çoḳ geçmedin yigirmi yaşını mütecāviz iken istiʿdād-ı Ḫudā-dād ile meʾẕūn biʾl-irşād ve emr-i Mürşid-i müşārun-ileyh ile maḥrūse-i Bursa'da seccāde-nişīn-i neşr-i ṭarīḳat ve ʿulūm-ı şettāda teʾlīfāt-ı rāʾiḳā ve taṣnīfāt-ı fāʾiḳaya biʾl-feyżiʾl-ilāhī vażʿ-ı ḳalem ü kitābet idüp baʿdehū on sene miḳdārı medīne-i Üsküb'de terbiye-i ḳulūb ve pīr-i Şeyḫ-i Ekber-naẓīrini menfāsı olan cezīre-i Ḳıbrıs'da Maġosa nām maḥalde ziyāret ve aḫẕ-ı envāʿ-ı füyūżāt ve bereketden ṣoñra yine maḥrūse-i mezbūreye ʿavdetle ifāde-i lafẓiyye ve maʿneviyyeye müdāvemet ve baʿdehū iki defʿa icrā-yı farīża-i ġazā ve iki kerre ziyāret-i beyt-i Ḫudā itdikden ṣoñra bā-işāret-i maʿneviyye biñ yüz otuz senesi ehl ü evlādıyla Dımışḳu'ş-Şām'a ʿazīmet ve üç sene ḳadar anda meḳs ü iḳāmet idüp baʿd ez-ān Üsküdar'a gelüp orada biraz müddet kūşe-nişīn-i inzivā ve ḫalvet olduḳdan ṣoñra bā-sevḳ-i maʿnevī yine Bursa cānibine sevḳ-i maṭıyye-i naḳl ü ḥareket ve dāʾire-i ḳadīmelerinde merkez-nişīn-i irşād u ʿibādet olup biñ yüz otuz beş senesi bā-tenbīh-i Ḫayru'l-Verā Cāmiʿ-i Muḥammedī ile müsemmā ve meṭāf-ı ḳudsiyān ve cāy-ı icābet-i duʿā-yı zāʾirān u müsāfirān olan maʿbed-i şerīf ve ḫānḳāh-ı münīfi binā ve derūn-ı nūr-nümūnunda ḫāk-i iksīr-sāyına cebhe-sā olan mürde-dilānı himmet-i mürşidāneleriyle iḥyā idüp teʾlīf-i elīf ve taṣnīf-i laṭīf ile güẕārende-i eyyām iken biñ yüz otuz yedi sāli, ʿazm-i ʿālem-i viṣāl idüp cāmiʿ-i şerīf-i meẕkūruñ miḥrābı ṭarafında vāḳiʿ ḫaṭīresinde defīn-i ḫāk-i pāk-i türbet olmuşlardır.

Mevālī-i devriyyeden Bursalı ʿAbdulhādī Efendi, merḥūmuñ irtiḥāllerine yazdıḳları "Ḥaḳ ḥaḳ didi ʿazm eyledi Ḫaḳḳī Efendi cennete" (1137) tārīḫ-i metīni, seng-i mezār-ı bāhirü'l-envārına naḳş olunmuşdur.

ʿAzīz-i sālifü't-taḥrīr -ʿalā rūḥihī taḳdīsātü'l-Ḳadīr- kelām ṣıfatına maẓhar ve ḥaḳ bu ki naẓmen ve neṣren taḥrīratı, hem-reng-i Cāmiʿ-i Rūm ve cāmiʿ-i şettā-yı ʿulūmdur.

Silsile-i Celvetiyye nām eṣer-i fāḫirlerinde rişte-bend-i taḥrīr olduḳları üzre yüzden mütecāviz müʾellefāta muvaffaḳ ve kitābeten daḫi nice

nüsaḫ u mecāmiʿ taḥrīriyle maẓhar-ı luṭf-ı Ḥaḳ olup ez-cümle üç mücelled-i kebīr *Rūḥu'l-Beyān* nām tefsīr-i şerīf ve Ḳāḍī Beyḍāvī'niñ *Cüz-i Nebe* tefsīrine ḥāşiye ve *Şerḥ-i Ḥadīṣ-i Erbaʿīn* ve *Tefsīr-i Fātiḥatü'ş-Şerīfetü't-Türkiyye* ve Taşkoprī-zāde merḥūmuñ *Fenn-i Ādāb-ı Münāẓara*'dan risālesi üzerine şerḥ ve *Şerḥ-i Muḥammediyye* ve *Şerḥ-i Meşnevī* ve *Şerḥu'l-Kebā'ir* ve *Şerḥ-i Uṣūl-i ʿAşere* ve *Şerḥ-i Pend-i ʿAṭṭār* ve *Şerḥ-i Fıḳh-ı Keydānī* ve uṣūl-i ḥadīṣden *Şerḥ-i Nuḫbetü'l-Fiker* ve *Şerḥ-i Manẓūme-i Yūnus Emre* ve *Şerḥ-i Dīvān-ı ʿAlī* ve *Şerḥ-i Risāle-i Mevleviyye* ve *Şerḥ-i ʿUḳūd-ı İbn-i Nablūsī* ve *Şerḥ-i Mektūbāt-ı İbn-i Meylaḳ* ve *Kitāb-ı Zübdetü'l-Maḳāl* ve *Kitābü'l-Ḥiṭāb* ve *Kitāb-ı Faṣlü'l-Ḥiṭāb* ve *Kitābü'n-Necāt* ve *Kitāb-ı Kebīr* ve *Kitābü'n-Netīce* ve *Kitābü'l-Faẓl ve'n-Nevāl* ve *Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ve *Kitāb-ı Ḥayātü'l-Bāl* ve *Kitābü'l-Ḥaḳḳı'ṣ-Ṣarīḥ ve'l-Keşfü'ṣ-Ṣaḥīḥ* ve *Kitābü'ẕ-Ẕikr veʾş-Şeref* ve *Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* ve *Kitāb-ı Tamāmü'l-Feyż* ve *Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* ve *Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* ve *Meclis-i Ḥaḳḳī* dinmekle maʿrūf on iki māha maḳṣūm *Kitābü'l-Vaʿẓ ve'n-Naṣīḥa* ve *Kitāb-ı Ḥuccetü'l-Bāliġa* ve *Kitābü's-Sülūk* ve *Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* ve *Tuḥfe-i Recebiyye* ve *Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* ve *Tuḥfe-i Ḥüseyniyye* ve *Tuḥfe-i Ḫalīliyye* **[3a]** ve *Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* ve *Risāle-i Baḥriyye* ve *Risāle-i Şemʿiyye* ve *Risāle-i Nefesü'r-Raḥmān* ve sā'irleri gibi ki isimleri nā-maʿlūm-ı enām oldığı üzre kimini lisān-ı ʿArabī ve kimini lisān-ı Türkī üzre taḥrīr u taḳrīr buyurmuşlardır.

Maʿāni-i daḳīḳa-i ehl-i ḥāl ve rumūzāt-ı raḳīḳa-i erbāb-ı bāli ḥāvī on biñden ziyāde nuʿūt u ilāhiyyāt ve eşʿār-ı tecelliyāt-āyātı oldığı meşhūd u meşhūrdur. Ve cā-be-cā taḥrīr buyurmuş olduḳları mektūbāt-ı ʿArabiyye ve Türkiyyeleri ḥaḳḳā ki üstādāne oldığı müsellem-i cumhūrdur.

Kendüden ṣoñra necl-i necīlleri Şeyḫ Muḥammed Bahā'üddīn Efendi cā-nişīn-i irşād olup lākin çoḳ geçmedin vefāt yaʿnī biñ yüz otuz sekiz senesi ʿazm-i cennāt-ı ʿāliyāt idüp vālid-i ḫālidü'l-meḥāmidleri cenbine defn olunmuşdur. *Ḳaddesallāhü sırrahümā ve efāżallāhü ʿaleynā birrahümā*.

İŞBU TAḲRĪR-İ ĀTĪ DAḪİ ṬARĪḲAT-I ʿALİYYE-İ ḲĀDİRİYYE MEŞĀYIḪINDAN BURSEVĪ ŞEYḪ AḤMED ZİYĀ'ÜDDĪN İBNİ EŞ-ŞEYḪ FAḪRÜDDĪN EFENDİ'NİÑ BURSA'DA MEDFŪN BAʿŻ-I MEŞĀYIḪ-I KİRĀMIÑ TERĀCİM-İ AḤVĀLLERİNİ ḤĀVĪ "GÜLZĀR-I ṢAFĀ VEFİYYĀT-I ʿUREFĀ" NĀM EṢER-İ MUʿTEBERLERİNDEN AḪẒ OLUNMUŞDUR

Ḳıdvetü'l-muḥaḳḳıḳīn üsvetü'l-mudaḳḳıḳīn eş-Şeyḫ ʿİsmāʿīl Ḥaḳḳī aʿṭāhullāhu mezīde't-teraḳḳī, peder-i ʿālī-güherleri semiyy-i Faḫr-i Enbiyā *-ʿaleyhi efḍali't-taḥāyā-* Muṣṭafā ismiyle müsemmā olup dārü's-salṭanati'l-ʿaliyye maḥmiyye-i Ḳosṭanṭiniyye'de Aḳsarāy maḥallesi sükkānından iken ḥarīḳ-ı kebīrde eṣāṣ-ı beytleri muḥteriḳ ve niẓām-ı ḥālleri müteferriḳ olduḳda vilāyet-i Rūmili'nde Aydos nām ḳaṣabaya hicret ve bāʿiṣü't-terceme İsmāʿīl Ḥaḳḳī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri ḳaṣaba-i meẓkūrede biñ altmış üç ẓi'l-ḳaʿdesi evā'ilinde bir rūz-ı yekşenbede tevellüd idüp kūdek-i se-sāle iken pederleri mūmā-ileyhi, ṣaḥibü't-tevālīfi'r-rā'iḳa ve't-tasānīfü'l-fā'iḳa, küberāy-ı meşāyıḫ-ı Celvetiyye'den, mıṣr-ı maʿārifiñ ḳandi, Atbāzārī Seyyid Şeyḫ ʿOṣmān Fażlī Efendi Ḥażretleri'niñ ḥużūr-ı fā'iżü'n-nūrlarına īṣāl idüp şeref-i dest-būsları ile müşerref ve gūş-ı hūşlarını dürer-i maḥabbet-i Şeyḫ-i mūmā-ileyh ile müşennef itmişler imiş.

Ve li-hāẕā mürşidleri müşārun-ileyh ḥażretleri, bāʿiṣü't-terceme ḥażretlerine aḥyānen, "Sen bizim üç yaşıñdan berü mürīd-i ḫāliṣimizsiñ." diyü ḫiṭāb buyururlar imiş.

Baʿdehū bāʿiṣü't-terceme ḥażretleri deh sāle resīde olduḳda, dāru'n-naṣr ve'l-meymene medīne-i Edirne'de ʿazīzleri müşārun-ileyhiñ ḫalīfe-i evveli Abdülbāḳī Efendi'niñ zīr-i terbiyelerinde olup irsāl-i liḥye idinceye dek anda iḳāmet ve ʿazīzleri müşāruñ-ileyhe mārru'ẕ-ẕikr ḳaṣaba-i Aydos'dan İstanbul'a hicret ve Atbāzārı ḳurbünde Ḳul Cāmiʿi nām maʿbed-i münīfde seccāde-nişīn-i meşīḫat olmaġla mūmā-ileyh Edirne'den gelüp dāḫil-i bezm-i müşārun-ileyh olduḳda ol sāʿat mübāyaʿaya işāret ve telḳīn-i ẕikr-i müselsel ile maẓhar-ı himmet ü ʿināyet olmuşlardır.

Bir rūz-ı fīrūzda baʿde ṣalāti'l-işrāḳ ḫābda müşāhede iderler ki mürşidleri müşārun-ileyh bāb-ı ḥaremden bīrūn olup baʿiṣü't-terceme ḥażretlerine "Gel göreyim bu ṭarīḳat-ı ʿaliyyeden sańa istiʿdād ve aḫẕ-ı feyż-i ilāhīye liyāḳat-ı Ḫudā-dād gelmiş midir?" diyü işāret idüp ol daḫi varup zānū-yı mübāreklerine vażʿ-ı ser ve maḫzen-i sırr-ı ilāhī olan derūn-ı ḫālet-nümūnlarından füyużāt-ı Rabbāniyye'yi deryūze-ger olduḳda dest-i kerem-peyvestlerin cebhe-i mūmā-ileyhe nihāde idüp "Hā seniń istiʿdādıń gelmiş, hā seniń istiʿdādıń gelmiş!" diyü iki kerre bu gūne edā ve bu ṭavr u üslūb üzre gūyā ve besmele-i şerīfe ile sūre-i Fātiḥatü'l-Kitāb'ı tilāvet ve ez-baṭntā-be-ḳadem nefḫ idüp "Var imdi seni dārü's-salṭanati'l-ḳadīme maḥrūse-i Bursa'da mesned-nişīn-i ḫilāfet eyledim." buyurmuşlar.

Nefḫ-i meẕkūrdan ṣoñra deryā-yı feyż-i ilāhī cūş ve cūy-bār-ı esrār-ı nā-mütenāhī ḫurūş idüp āyāt u eḥādīṣ üzerlerine teʾvīlāt, taḥrīr ve kütüb-i cāmiʿa ve nāfiʿa teʾlīf ü tasṭīr buyurmuşlardır.

Ez-ān-cümle üç mücelled-i kebīr tefsīrü'l-Ḳurʾān el-müsemmā bi-*Rūḥi'l-Beyān* ve *Tefsīrü Sūreti'l-Fātiḥa* biʾt-Türkī ve uṣūl-i ḥadīṣden *Şerḥ-i Nuḫbetü'l-Fiker* ve *Şerḥu'l-Meṣnevī* ve *Şerḥu'l-Muḥammediyye* ve *Şerḥ-i Pend-nāme-i ʿAṭṭār* ve *Şerḥu'l- Kebā'ir* ve *Kitābü'l-Ḥaḳḳı'ṣ-Ṣarīḥ ve'l-Keşfü'ṣ-Ṣaḥīḥ* ve *Şerḥ-i Ḥadīṣ-i Erbaʿīn* ve *Şerḥ-i Ādāb* ve *Kitāb-ı Kebīr* ve *Kitābü'l-Ḫiṭāb* ve *Kitabü'n-Necāt* ve *Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ve *Kitābü'n-Netīce* ve *Kitāb-ı Tamāmü'l-Feyż* ve *Kitābü'ẕ-Ẕikr ve'ş-Şeref* ve *Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* ve *Kitāb-ı Müteferriḳāt* ve sāʾirleri gibi ki kimini lisān-ı ʿArabī ile taḥrīr ve kimini zebān-ı Türkī ile taḳrīr buyurmuşlardır. Ve āṯār-ı manẓūmeleri on biñden ziyāde oldıġı meşhūr ve meşhūddur.

Deryā-yı ṭabīʿat-ı şiʿriyyelerinden bir ḳatre nümūne olmaḳ içün bu naẓm-ı şerīfleri teyemmünen taḥrīr olundı:

Nūr-ı ẕāta irmege maḥv-ı ṣıfāt itmek gerek
Māsivāya cümle terk-i iltifāt itmek gerek

Cümle efʿāl ü ṣıfātı sālikiń bulsa feña
Ẕāt-ı Ḥaḳ'da ʿāḳibet ifnā-yı ẕāt itmek gerek

[3b] Bunda fetvānıñ esāsı münhedimdir zāhidā
Bunda taḳvādan libāsı ḳat ḳat itmek gerek

Görmege Ḥaḳḳ'ıñ cemālin ʿālem-i sır içre sen
Göz yumup bu cism ü cānıñdan vefāt itmek gerek

Ḥaḳḳıyā cāna gerekse ḥikmet-i Ḥaḳ'dan ġıdā
Dā'imā perhīz ü terk-i ṭayyibāt itmek gerek

ʿAzīz-i müşārun-ileyh iki defʿa nā'il-i ecr-i ġazā ve iki kerre zā'ir-i Beyt-i Ḫudā olmuşlardır.

Mürşidleri Şeyḫ ʿOs̱mān Efendi Ḥażretleri biñ yüz iki senesinde menfiyyen Cezīre-i Ḳıbrıs'da Maġosa nām maḥalde tārik-i dünyā ve reh-rev-i ʿālem-i beḳā olduḳdan yigirmi sekiz sene mürūrundan ki biñ yüz otuz tārīḫidir, ʿālem-i ġaybdan me'mūren Dımışḳu'ş-Şām'a hicret ve ehl ü evlādıyla Bursa'dan ol belde-i mübārekeye ʿazīmet idüp orada üç sene miḳdārı iḳāmet ve baʿdehū belde-i Üsküdar *-ṣānehallāhü ʿani'l-bevār-* da daḫi biraz müddet kūşe-nişīn-i inzivā ve ḫalvet olmuşlardır.

Ve baʿdehū bi-tekrārin sevḳ-i ilāhī ile semend-i ʿazīmete süvār olup maḥrūse-i Bursa'da yine maḳām-ı ʿālīlerinde temekkün ü ḳarār itmişler ve terk-i ruḫṣat ve rāh-ı ʿazīmete gitmişlerdir.

Ve biñ yüz otuz beş sāl-i ḫuceste-fālinde işāret-i Rasūl-i Ekrem ve beşāret-i Nebiyy-i Muḥterem *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* ile maḥrūse-i meẕkūrede bāzār-ı milḥ ḳurbünde bir zāviye-i ʿaliyye binā ve ṣūfiyān-ı sāf-dilāna mesken ü me'vā idüp Cāmiʿ-i Muḥammedī diyü tesmiye ve Seyyidü'l-Mürselīn'e nisbetle ḳadr u menzilesin tenmiye buyurmuşlardır.

Şuʿarā-yı ʿaṣr ve büleġā-yı dehr gün-ā-gün tārīḫ-perdāz olup kendüleri daḫi, beyt:

Ḳāle li't-tārīḫi bānīhi'l-faḳīr
Temme Beytullāhi ṣallū vaʿbüdū

diyü tārīḫ-i bināyı bu güne taʿbīr ve dervāze-i dāḫili-i zāviyede tasṭīr itdirmişlerdir.

Ve Üsküdar'da ārāmları eş̱nāsında pīrān-ı ṭarīkatlarından Şeyḫ Muḥammed Üftāde ve Şeyḫ Maḥmūd Hüdāyī *-ḳuddise sırruhumā-* temeş̱ş̱ül idüp Ḥażret-i Üftāde, kelāma āġāz ile "İşte Üftāde Üftāde ve Hüdāyī Hüdāyī

diye diye sen de anlara vāṣıl olduñ." diyü tebşīr-i meserret-engīz ile serefrāz eylemişlerdir.

Maḥrūse-i meẕkūrede, zāviye-i ʿāliyelerinde ibādāt u ṭāʿat ve teʾlīfāta iştiġāl ve eṭrāf u enḥāya ḫalīfeler irsāl itmek üzre iken biñ yüz otuz yedi sālinde sinn-i şerīfleri yetmiş beşe resīde ve mürġ-ı rūḥ-ı laṭīfleri ḫār-zār-ı taʿalluḳāt-ı sivāʾiyyeden mütevaḥḥiş ü remīde olduḳda, beyt:

اگر صد بمانی و گر صد هزار
بخاك اندر آید سرنجام كار[1]

vefḳınca "Kebş-i rūḥum Ḥaḳḳ'a ḳurbān eyledim" (1137) mıṣrāʿını muḳaddemen gūyā oldıġı üzre rāh-ı Ḥaḳ'da gūsfend-i revānın kārd-i sertīz-i ʿaşḳ ile ḳurbān ve ʿazm-i buḥbūḥa-i cinān eylemişdir.

Zāviye-i ʿāliye-i meẕkūreleri derūnunda bā-emr-i Nebevī binā ve iḥyā eyledikleri maʿbed-i şerīfiñ miḥrābı verāsında medfūn ve raḥmet-i vāsiʿa-i ilāhiyyeye maḳrūndur.

Ḥīn-i intiḳāllerinde şuʿarā-yı ʿahdleri gūn-ā-gūn tārīḫler söylemişlerdir. Nitekim Abdülbāḳī Efendi-zāde Abdülhādī Efendi, tārīḫ-i fevtini bu gūnā gūyā olmuşdur:

Ḳuṭb-ı zamān-ı Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī ḥaḳ bu kim
İrişdi ʿilm-i ẓāhir u bāṭında ḥaḳḳā ġāyete

Oldı bihişte tāʾir-i ḳudsi-i rūḥı per-feşān
Müsterşidānın eyledi üftāde ḫāk-i fürḳate

Taḥrīr itdim Hādiyā tārīḫ-i sāl-i riḥletin
Ḥaḳ Ḥaḳ didi ʿazm eyledi Ḥaḳḳī Efendi cennete (1137)

Ve faḫrü'l-mevāli'l-ʿiẓām Egerci-zāde Ḥasan Hātif Efendi daḫi böyle gūyā olmuşdur:

Ḥażret-i Ḥaḳḳī Efendi kim o ḳuṭb-ı ʿālemiñ
Sīnesi Ṭūr-i tecellī vü dili āgāh-ı Ḥaḳ

Cilve-gāh-ı Celvetī'de oldı nice rūzgār
Mürşid-i menzil-resā-yı sālikān-ı rāh-ı Ḥaḳ

1 Yüz veya yüz bin [sene] kalsan bile / Toprağa çıkar işin sonucu

ʿİzz ü iḳbāl ile çoḳ müddet şeref-yāb oldılar
Minber ü miḥrāb u kürsī pāy-gāh-ı cāh-ı Ḥaḳ

İrciʿī emrin işidüp itdi derḥāl imtiṣāl
ʿAṣıḳıń endīşesi vallāhi Ḥaḳ billāhi Ḥaḳ

Fevtiniń tārīḫidir Hātif ḥurūf-ı dāġ-dār
Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī ʿāzim-i dergāh-ı Ḥaḳ (1137)

ʿAzīz-i mūmā-ileyh, kerāmāt-ı ʿilmiyye ve kevniyye-i ẓāhire ile mevṣūf ve vāridāt-ı Rabbāniyye ve küşūf-ı bāhire ile maʿrūf idi.

Ve min-kerāmātihī, ḫulefā-i kirāmlarından Şeyḫ el-Ḥāc Yaḥyā Efendi ki ʿAzīz-i mūmā-ileyhiń terbiye-i ʿaliyyeleri ile mürebbā ve teʾdīb-i seniyyeleri ile müzekkā ve taʿlīm ü taṣfiyeleri ile ʿālim ü dānādır, Mekke-i Mükerreme *-şerrefehallāhü Taʿālā ilā yevmi'l-ḳıyāme-*ye istiḫlāf olunup **[4a]** ol maḳām-ı mübārekede otuz yedi sene mücāveret ve icrā-künende-i merāsim-i ḫilāfet olmuşlardır.

ʿAzīzleri curʿa-nūş-ı cām-ı memāt ve ʿāzim-i cennāt-ı ʿāliyāt olduḳda, ḳabr-i münevverlerini ziyārete ḳaṣd u niyyet ve baʿdeʾz-ziyāre şehr-i Ḳosṭanṭiniyye *-ḥamāhallāhü ʿani'l-beliyye-*de şerīatda ḳardaşları ve ṭarīḳatda pīr-daşları, ʿAzīz-i mumā-ileyhiń ḫalīfe-i dīgeri Şeyḫ Süleymān Ẕātī Efendi Ḥażretleri'ne mülāḳī olduḳda, eṣnā-yı müṣāḥabetde şöyle taḳrīr u ifāde eylemişler ki biń yüz on beş senesinde pīr-i dest-gīrimiz İsmāʿil Ḥaḳḳī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'ni ziyāret-i bā-saʿādetleri ile ḳarīrü'l-ʿayn olmaġı aḳṣā-yı merām idinüp iştiyāḳ-ı tām ve şevḳ-i mā-lā-kelām ile maḥrūse-i Bursa'ya müteveccih olup şehr-i meẕkūra yaḳın bir maḥalle geldigimde ḫāṭır-ı faḳīrāneme şöyle ḫuṭūr eyledi ki "Āyā pīr-i dest-gīrimiz bu ʿabd-i ḥaḳīrleri mecīʾinden āgāh mıdır?" Meger pīr-i dest-gīrimiziń ol zamānda şeref-i ṣoḥbetleriyle müşerref ve teklīf-i ḫidmetleriyle mükellef olan iḫvān u dervīşāna "Bizim Yaḥyā Mekke'den geliyor, varıń istiḳbāl idiń." diyü buyururlar. Anlar daḫi bu kelāmlarını laṭīfeye ḥaml idüp işe muḳayyed olmazlar. Biraz tavaḳḳuf idüp emirlerin iʿāde ve öyle taḳrīr u ifāde buyururlar. Yine laṭīfe ẓannıyla istiḳbāle ḳıyām u ḥareket etmediklerinden, mütehevvirāne "Āyā ne içün kelām-ı ḫayr-encāmımızı ṭutmaz ve Yaḥyā'yı istiḳbāle gitmezsiz?" buyurduḳda iḫvān u dervīşān ve ḫavāṣṣ u ʿavām,

bi'l-cümle iʿtiẕār-ı ḳıyām idüp bu faḳīri istiḳbāle revān olduḳlarında bu faḳīr daḫi şehre düḫūl eylemiş idim. Gördüm ki iḫvān u dervīşān beni istiḳbāle gelürler. Eyledigim şekk ü şübheye āh u vāh ve deryā-yı ḥayretde şināh eyledim.

Müstaḳbilīn ile baʿde'l-mülāḳāt ve'l-muṣāfaḥa anlar daḫi ḳıṣṣayı vuḳūʿı üzre iḫbār eylediklerinde kemāl-i ḫacālet ü nedāmetden Ḥażret-i ʿAzīz'iñ meclis-i şerīf-i melā'ik-celīs ve maḫfil-i münīf-i kerrūbiyān-enīslerine nice varup ḫāk-pāy-ı iksīr-āsālarına ne ḥāl ile rūy-sūde oldıġım bilemedim. Ḥużūr-ı pür-nūrlarında bir zamān ser-fürū idüp ṣūret-i bī-cān gibi ḫamūş ve aḥvāl-i vücūdı ferāmuş eyledigimde Ḥażret-i ʿAzīz ḥālime merḥameten bu ḥaḳīr-i keşīrü't-taḳṣīre luṭf ile muʿāmele ve rıfḳ ile mükālemeye āġāz idüp "Yaḥyā müsterīḥ ol. Cürmüñi ʿafv eyledik. Ammā bu miṣillü efkār lāyıḳ-ı dervīşān ve bu günā endīşe şāyeste-i ṣūfiyān-ı ṣāf-menişān degildir. Zīrā bunda şekk ü şübhe rāyiḥası ve ẓann ü gümān şā'ibesi vardır ki āyā ʿazīzimiz mecī'imizden āgāh degil midir dimek olur. İmdi bu şübheyi izāle ve sizi tekrār cānibimize imāle içün ṣūfīleri istiḳbāle irsāl eyledik. Yoḫsa iẓhār-ı keşf ü kerāmet ve ibrāz-ı ḫāriḳ-ı ʿadet içün degildir. Zīrā erenler, «الكرامة كحيض النساء» buyurmuşlardır." diyü bu ḥaḳīr-i ḫāk-sārı bu ḥüsn-i nevāziş ile türāb-ı meẕellet-i ḫacāletden refʿ buyurdular diyü taḳrīre icrā eylemişdir.

Ve min-kerāmātihī, bu mürvārīd-i girān-bahā daḫi mümā-ileyh Şeyḫ Süleymān Efendi risālesinde keşīde-i silk-i taḥrīrdir ki biñ yüz otuz beş senesi Ḥażret-i Pīr-i dest-gīrimiz Şām-ı şeref-encāmdan gelüp Üsküdar'da sākin olduḳları eyyāmda bir gün bu faḳīre meşāyıḫ-ı ʿiẓāmıñ āyīn-i maʿhūde ve ʿādet-i meşhūdeleri üzre istiḫāre eylemekle emr buyurdılar. Bu faḳīr daḫi baʿde'l-istiḫāre ʿālem-i maʿnāda kendimi Gelibolı şehrinde Yazıcı-zāde Muḥammed Efendi maġārasına varmış gördüm. Orada Yazıcı-zāde *-ḳuddise sırruh-* temeṣṣül idüp envāʿ-ı nevāziş ile bu faḳīre iltifāt buyurup mübārek dest-i kerāmet-peyvestleri ile üç defʿa arḳamı sıġadılar. Ve elimden ṭutup şehriñ içine götürüp gūyā şehri bize teslīm itdiler. Bu müşāhededen ṣoñra yine kendimi İstanbul'da Ḳāsımpaşa ḳaṣabasında görüp baʿdehū Ḥażret-i Pīr su'āl buyurup, "İstiḫārende ne ṣūret ẓuhūr eyledi?" didikde, bu faḳīr daḫi meclis-i şerīflerinden dūr ve cemāl-i meh-veşlerinden mehcūr olma-

maḳ içün Gelibolı ẓuhūrını ketm ü iḫfā ve ḳaṣaba-i Ḳāsımpaşa ẓuhūrını inhā eyledigimde ḫande-künān, "O da olur ammā sen muḳaddemen Gelibolı şehrini müşāhede eylemediñ mi?" didikde, mebhūt u maḥcūb olmamla hemān maʿa'l-iʿtiẕār ḳadem-i saʿādet-tevʾemlerine cebhe-sāy oldum. ʿAzīz Ḥażretleri giryān olarak, "Oġlum çoḳ zamān idi ki dergāh-ı Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a niyāz ve kālā-yı eşk-i çeşmi dest-āvīz-i Ḫudā-yı çāre-sāz iderdim ki ḫulefāmızdan bir kimse Gelibolı'da Yazıcı-zāde *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ muʿāvenet-i rūḥāniyyeleri ile orada bulunan ṭālibān-ı ehl-i īmānı ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Muḥammediyye'ye daʿvet ve maḳām-ı maḥmūdlarında ḫidmet-i pür-meymenet eyleye. El-ḥamdü lillāhi Taʿālā duʿā ve niyāzımız ḥayyiz-i ḳabūlde vāḳiʿ oldı." diyüp bu faḳīri Gelibolı'ya istiḫlāf ve şöyle tenbīh-i ekīd-i bī-ḫilāf buyurdılar ki otuz yedi senesi tamāmına dek şehr-i Gelibolı'dan yek ḫatve bīrūn olmayup biñ bir gün çille-i hicreti tamām idüp baʿdehū biz daḫi bir sebeb ẓuhūruyla Bursa'ya gitdigimizde "Otuz yedi senesi ḫitāmına dek sarāy-ı ʿuḳbāya göçmez ve şarāb-ı mevti içmez isek ziyāretimize gelesin. Eger bi-ḫükmi'l-Ġaffār, ʿāzim-i dārü'l-ḳarār olursaḳ **[4b]** meʾmūr oldıġıñ ümūr ile meşġūl olup baʿde zamān āḫar yere hicret ile işāret olunduḳda gücenmeyüp hicreti, ʿayn-ı luṭf u ʿināyet bilüp semʿan ve ṭāʿaten diyüp sünnet-i meşāyıḫdan ayrılmayasın." buyurdılar.

Bu ḥaḳīr daḫi çillemiz tamām oldıġında Ḥażret-i Pīr'iñ ziyāret-i ʿaliyyelerine ʿazīmet efkārında iken peyām-ı irtiḥālleri vürūduyla nālān ve firāḳları ile giryān u sūzān olduḳ diyü taḳrīr u taḥrīr itmişlerdir.

ʿAzīz-i mumā-ileyhiñ evṣāf-ı celīle ve efʿāl-i cemīlesi güncāyiş-peẕīr-i ḳalem-i şikeste-raḳam-ı rāḳımu'l-ḥurūf-ı melhūf olmamaġın bu miḳdār ile terk-i iṭnāb olundı. «الفطرة تنبئ عن الغادر»

Himmet-i mürşidāneleri ile çoḳ kimseler ḥażīż-i nefsāniyyeden evc-i rūhāniyyete ḳadem-nihāde ve ʿalāyıḳ-ı sivā'iyyeden āzāde olmuşlardır. Ezān-cümle ḫulefā-i kirāmlarından Şeyḫ Muḥammed Ḥikmetī Efendi ve Şeyḫ Yaḥyā Efendi ve Şeyḫ Süleymān Ẕātī Efendi ve Şeyḫ ʿOṣmān Vaḥdetī Efendi ve Rodoslı Şeyḫ ʿAlī Efendi ve Şeyḫ Sünnetī Efendi ve Şeyḫ Aḥmed Pertevī Efendi ve İçilili Şeyḫ ʿAbdülʿazīz Efendi ve Ḳırımlı Şeyḫ Ḥāmid-zāde Şeyḫ Faḳrī Efendi ve sā'ir ricāl-i ṭarīḳat ve reh-revān-ı rāh-ı ḥaḳīḳat gibi.

Ḳaddesallāhü esrārahüm ve zādellāhü envārahüm.

EŞ-ŞEYḤ MUHAMMED BAHĀ'ÜDDĪN İBNİ EŞ-ŞEYḤ İSMĀʿĪL ḤAḲḲĪ *-ḳUDDİSE SIRRUH-*

Kālā-yı girān-bahā-yı vücūd-ı mesʿūdı mārrü'ẕ-ẕikr Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ṣulb-i muṭahharlarından be-dīdār ve kārgāh-ı ʿālem-i nāsūtda ḳıymet-dār ve taḥṣīl-i ʿulūm-ı maʿārif ile fażīlet-şiʿār olup vālid-i keşīrü'l-meḥāmidlerinden mübāyiʿ u münīb ve gülzār-ı ṭarīḳatda gūyiyā ʿāşıḳ-ı şūrīde-ḥāl bir ʿandelīb idi.

Peder-i vālā-ḳadrleriniñ mürġ-ı rūḥ-ı pür-fütūḥı pervār ve bihişt-i berīnde āşiyān-sār olduḳda maḥrūse-i Bursa'da zāviye-i cedīde-i meẕkūrede cālis-i seccāde-i peder ve ʿömr-i muḳadderleri ẕikr u fikr u ʿibādāt u ṭāʿāt ile güẕer idüp bir sene miḳdārı sālikān-ı ṭarīḳata rehber ve meşām-ı ʿuşşāḳa güftār-ı ʿanber-bārlarıyla muʿaṭṭar olduḳda biñ yüz otuz sekiz sālinde rūḥ-ı laṭīfi zāviye-i bedenden ḫāric ve evc-i ʿılliyīne ʿāric oldı.[1]

Gevher-i pür-bahā-yı cism-i nāzikleri zāviye-i meẕkūrede defīn ve peder-i kerāmet-eşerine ḳarīndir. Şeyḫ-i mūmā-ileyh ḥażretleri, beyt:

از کرامات بلند اولیا
اولا شعرست و آخر کیمیا[2]

---

1 Mūcib-i esef ve müstevcib-i taʿaccüb aḥvālindendir ki Şeyḫ İsmaʿīl Ḥaḳḳī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ maḳām-ı irşādına ḳāʿid ü ḳā'im olan ferzend-i dil-pesendi Muḥammed Bahā'üddin Efendi, peder-i saʿd-aḫterlerinden bir sene ṣoñra yaʿnī biñ yüz otuz sekiz senesinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā itmekle, sene-i meẕkūrede gerek Şeyḫ-i müşārun-ileyhiñ ve gerek maḥdūm-ı mūmā-ileyhiñ dervīşān u muḥibbānından şehr-i Bursa'da birçoḳ kimse mevcūd olup anlardan beş on kimseleriñ ġayret ü iʿānetleriyle yüz ʿaded miḳdārı aḳçe toplanup anıñ ile bir mücessem ve muntaẓam ṭaş yapdırılup ve şuʿarā-yı aşırdan bir ẕātıñ metīn ü dil-nişīn manẓūme-i tārīḫiyyesi yazdırılup maḥdūm-ı mūmā-ileyhiñ ḳabr-i şerīfine rekz ü naṣb olunmaḳ ümūr-ı mümkine ve müstaḥseneden iken, bi'l-ʿaks görenleriñ maʿlūmları oldıġı üzre ḥacer-i meẕkūruñ müstaḳīmen yazılmaġa süsʿati olmadıġından ancaḳ ʿalāmet-i ḳabr olaraḳ iki ḳarış tülünde ve bir ḳarış ʿarżında ve üzerinde münḥarifen muḥarrir Rāḳım maḥlaşlı bir şāʿiriñ işbu beyt-i sādesi taḥrīr olunmuşdur:

Duʿā-güyān didiler Rāḳımā merḥūm içün tārīḫ
Muḥammed Şāh li-Ḥaḳḳī dāyesi ḥūru'l-cinān olsun

Muḫtemeldir ki ḥacer-i meẕkūrı da şāʿir-i meẕkūr şemere-i fu'ādı żāyiʿ olmamaḳ içün kendi mālından on ġuruş ṣarfıyla yapıvirmişdir.

Bu ʿabd-i faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥ-ı ḥaḳīr dir ki, beyt-i sāde-i meẕkūr yerine,
Ḥaḳḳı-zāde Ḥaḳ diyüp ʿuḳbāya riḥlet eyledi

Didiler hep muḥibbānı aña cennet mekān olsun
Muḥibb-i muḫliṣi Rāḳım didi merḥūm içün tārīḫ

Muḥammed Şāh li-Ḥaḳḳī dāyesi ḥūru'l-cinān olsun
dinilse idi daha ḫoş olurdı.

2 Evliyanın büyük kerametlerinden / İlkin şiir [gelir] ötekisi kimya

feḥvāsınca aḥyānen şiʿr-i āb-dār ile ḫāṭır-ı pejmürde-i yārānı isḳā ve bülbül-i ṭabʿı, gülistān-ı belāġatda kelimāt-ı mevzūne ile naġamāt icrā iderdi.

Nitekim eşrefü'l-meşāyiḫ -ẕü'l-ḳadri'ş-şāmiḫ- Eşref-zāde Şerefüddīn Efendi'niñ himem-i ʿaliyyeleriyle taʿmīr u tevsīʿ olunan ḫānḳāh-ı ṣūfiyān-penāhlarına bu tārīḫ-i raʿnāyı inşā ve inşād eylemişlerdir:

Āl-i Eşref-zādegān'dan şöhret ü şānı Şeref
Himmet-i bālāsı ile itdi tecdīd-i maḳām

Ḥarf-i cevher-dār ile didi Bahā tārīḫini
Eymen-i evḳāt içinde oldı bu buḳʿa tamām

ʿAzīz-i mumā-ileyh cilve-gāh-ı şerīatda bir maḥbūb-ı ẕī-bahā ve ḫānḳāh-ı ṭarīḳatda merġūb-ı üli'n-nühā idi.

Raḥmetüllāhi ʿaleyhi ve ʿalā ebeveyhi.

EŞ-ŞEYḪ İSMĀʿĪL ḤAḲḲIYYÜ'L-CELVETĪ Bİ'L-CĪM[1]

Mevlidleri Edirne ḳurbünde Aydos nām ḳaṣabadır. Pederleri Muṣṭafā bin Bayram Çavuş Ṭoġancıyān dergāh-ı ʿālī-i İstanbul'da Aḳsarāy maḥallesinde sākin iken ḥarīḳ-ı kebīrde ḫāneleri zer miṣāl güdāḫte-i nār-ı celāl olmaġla oradan hicret idüp bir çiftlik münāsebeti ile meẕkūr Aydos ḳaṣabasında tavaṭṭun itmiş idi. Li-muḥarririhī:

Devr-i eflāk ile döner ādem
Hīç bir yerde ṭuramaz bir dem

Fehm idenler bu cünbiş içre nükāt
Didiler fi'l-ḥarekāti berekāt

Eyyām-ı ḥadāṣetinde Edirne'de Şeyḫ ʿAbdülbāḳī Efendi nezdinde kesb-i ʿulūm ve cemʿ-i fevā'id-i ehl-i fühūmdan ṣoñra İstanbul'da Atbāzārī Emīr Efendi dinmekle velvele-ārā olan Seyyid ʿOṣmān Efendi ki, li-muḥarririhī:

Gelmemişdir muʿādili taḥḳīḳ
Aña benzer ḳanı ehl-i tedḳīḳ

Anlara irtibāṭ idüp çend sāl zīr-i terbiyelerinde taṣfiye-i aḥvālden ṣoñra diyār-ı Rūm'da şehr-i Üsküb'de istiḫlāf olunmuşlar idi. Birḳaç sene mürūrundan ṣoñra devāhī-i ḳāṣımetü'ẕ-ẓahr-i eyyām-ı būḳalemūndan biri ki istilā-yı küffār-ı Nemçedir, علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد[2] maẕmūnı üzre ḳable'l-vuḳūʿ oradan maḥrūse-i Bursa'ya hicret itdiler. Li-muḥarrihi:

نگران شو ببلدهٔ برسا
اهلها لایزال محروسا

بلدة طیبة وصفش بود
کس نظیرش ندید و هم نشنود

1 İşbu taḳrīr-i dil-peẕīr daḥi eş-Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ hem-ʿaṣrı olan bir ẕāt-ı maʿārif-simātıñ ḳalem-i deḳā'ik-raḳamıyla taḥrīr u tasṭīr olunmuş ve maḥrūse-i Bursa sekenesi eṣrāfından Muḥammed Eṣref Beg yedindeki bir mecmūʿada mesṭūr bulunmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr.

2 Hadise için derman, vaki olmadan evvel olmalı

رشك الوند بود كهسارش
كه رسد فرق فرقدان سارش

لولۀ آب حياتش جارى
رب اجعله بدارى جارى[1]

Bursa'ya hicretlerinde ḫāne-i Sebzī Efendi ẕātlarına meşrūṭ ve zimām-ı taṣarrufı ḥalḳa-i meşiyyetlerine merbūṭ ḳılınup orada tekyelenürler, fe-emmā Cāmiʿ-i Kebīr'de ʿavāmm u ḫavāṣṣa vaʿẓ u teẕkīr iderlerdi.

[5a] Sulṭān Muṣṭafa-yı ṯānī raġbetle getürdüp iki defʿa sulṭān-ı meẕkūruñ maʿiyyet ü istiṣḥābıyla ġazāda bulundılar.

Bursa'ya vaḳt-i ḳudūmlarından bu zamāna gelince, yigirmi seneye bāliġ olmuşdur, ṣavmaʿa-nişīn-i ḥayāt olup *Rūḥu'l-Beyān fi-Tefsīri'l-Ḳur'ān* nām bir tefsīr-i celīl tertīb idüp üç mücelled-i kebīr itmişlerdir. Tefsīr-i meẕkūrda derc olunan ġarāyib-i ḳarāyiḥ ve ʿacāyib-i sevāyiḥ bir tefsīr ehline maḳdūr olmamış ve kimse ol gencīne-i esrāra dest-res bulmamışdır. Li-muḥarririhī:

Menḳıbetden olam diyen kişi sīr
Yeter insāna menḳıbet tefsīr

Bundan ġayri daḫi āṯār-ı celīleleri vardır ki ẕikr olunur:

Ḥadīṯ-i Erbaʿīn Şerḥi ve *Fıḳh-ı Keydānī* üzerine *Şerḥ-i Kebīr* ve *Şerḥ-i Muḳaddime-i Cezerī* ve *Şerḥ-i Ādāb li-Ṭaşköprī-zāde* ve *Şerḥ-i Muḥammediyye* ki *Ferāḥu'r-Rūḥ* ile müsemmā iki cild-i kebīrdir. Bu şerḥ-i ḫaṭīrda *Kitāb-ı Muḥammediyye*'niñ cemīʿ-i luġatın ḥall ve maʿāni-i maḳṣūdesin tebyīn ve taṣavvufāne yerlerin keşf ü īżāḥdan ṣoñra müfredāt ve rubāʿiyyatdan māʿadā biñ ʿaded ḳadar manẓūm ilāhī derc itmişlerdir.

Ve ḥurūf-ı hecā üzre müretteb ilāhiyyāt üslūbunda dīvānları vardır.

Ve *Kitābü's-Secv* ve *Risāletü't-Temşīş fi-Şerḥi Ṣalāti İbni Meşīş* ve *Risāle-i Keşfü'l-Ġıṭā li-Ehli'l-ʿAṭā* ve *Kitāb-ı Tamāmü'l-Feyż* ki anda esrār-ı Celve-

1 Bursa beldesine bakagör / Oranın ehli zeval bulmaz korunmuş halde
Belde-i tayyibe onun vasfı idi / Kimse eşini ne gördü ne işitti
Elvend onun dağlarını kıskanırdı / Öyle ki Ferkadan yıldızına varır başı
Âb-ı hayat akar oluğundan / Yâ Rabbi! Orada onu cârî kıl.

tiyye'yi derc itmişlerdir. Ve Şeyḫ ʿOṯmān Faẕlı-i İlāhī ile olan müẕākerātın baʿżısın lisān-ı ḳaleme getürüp söylemişlerdir.

Ve *Meṯnevi-i Şerīf*'i ḥikāye-i vezīr encāmına dek mücelled-i kebīr olmaḳ üzre şerḥ eyleyüp tertīb üzre ebyātıñ her birine taʿarruż itmişlerdir. Ve her biriniñ ẕeyline de maʿānī-yi medlūlesinden māʿadā işārāt-ı ḫafiyye yazmışlardır ki kitāb-ı meẕkūruñ bir şāriḥine müyesser olmamışdır.

Ve *Kitābü'l-Mesā'ili'l-Cāmiʿa fī-ʿUlūmi'n-Nāfiʿa* ki içinde bir cüz miḳdārı ḫuṣūṣ üzre nevāfil-i ṣalavāt-ı muʿtāde ki Reǧā'ib ve Berāt ve Ḳadir'den ʿibāretdir, aḫbār-ı ṣaḥīḥa ile iṯbāt ve işārāt-ı ẕevḳiyye ile ṣıḥḥatine nükāt yazmışlardır.

Ve *Kitāb-ı Esrāru'l-Ḥac* ki elifāt-ı erbaʿada (1111) ḥac itdiklerinde Ḥaremeyn-i Şerīfeyn'de ṣebt itmişlerdir. Lākin ʿavdetde beyne'l-Ḥaremeyn istīlā-yı ʿArab vāḳiʿ olmaǧla bādiyede nice āṯār-ı celīle ile żāyiʿ olmuşdur.

Ve *Kitāb-ı Tuḥfetü'l-Leṭā'if* ve *Vāridāt-ı Ḥaḳḳıyye* ve *Kitāb-ı Eyyühe'l-Bülbül* ve *Kitāb-ı Furūḳ* ki içinde nevādir-i ʿulūm derc olunmuşdur.

Ve *Kitābü'l-Levā'iḥ* ve *Şerḥ-i Tārīḫ-i İbni Kemāl* ve bundan māʿadā resā'il ve münşe'ātları bisyārdır. Naẓm:

İtse Ḥaḳ bir ḳula Ḥaḳḳ'ı ilhām
Biter ilhām ile cemīʿ-i mehām

Çünki tevfīḳdir mü'eṯṯir olan
Buldı tevfīḳ ile murādı bulan

Eylese bendesini Bārī tām
Kārınıñ fetḥi n'ola bulsa ḫitām

İntehā kelāmü'ş-Şeyḫ.

Ve *Ḳavāʿidü'l-Fürs* olmaḳ üzre bir eṯer-i celīleleri daḫi görülmüşdür.

Ve bir manẓūm *Miʿrāciyye*leri daḫi vardır ki ḥaḳḳında

Ḳāmet-i maḥbūbe-i Miʿrāc geydi nev ḳabā

mıṣrāʿ-ı tārīḫ vāḳiʿ olmuşdur.

Ve Ḥażret-i Şeyḫ ḫoş-nüvīs yaʿnī ṣülüṯ ve nesiḫ ve taʿlīḳ ḫaṭları bī-tekellüf-i üstādāne maṭbūʿ olmaǧla mürīdān u aḥibbādan niçeler kāǧıdları

nüḳāṭ-ı maʿāṣīden dūr ḳılup ṣāf gibi mecmūʿaların ve niçeler daḫi āhārlı ve āhārsız ṭabaḳçe-i kāġıdların ḥużūrlarına ḳoyup ʿummān-ı feyżden endāḫte-i sāḥil olan cevāhir-i āṣār-ı mütenevviʿalarıyla tekmīl ve tezyīn ricāsında olup baʿde'l-müsāʿade lil-mesʾūl çok kimseleriñ mekteb ü mescidi ve kütübḫāneleri daḫi müstasʿidlerdir.

Ḥażret-i Şeyḫ *-ḳuddise sırruh-* ḳaddi evsaṭ ve vücūdı naḫīf ve ṣaʾimü'd-dehr ve ʿafīf ve libās u ṭaʿām u şarābda hem-vāre muvāfıḳ-ı şerʿ-i şerīf ve düşmen-i tekellüf olduḳları gibi ser-zede-i vücūd olan gerek tārīḫ-i velādet ü sūr u binā ve gerek āḫir-i ẕikr-i cemīl ü duʿālarda ve meslek-i ṣuʿarā-yı zamāne üzre naẓm-gū olduḳlarında ṭarḥ-ı tekellüf buyurup belāġat ve feṣāhat envāʿından bedīhe-i mevzūnelerine ne munżam bulunmuş ise anıñla intifā iderlerdi. Ve ekşeriyyā ḫoş-āyende ve şīrīn ü dil-nişīn ebyāt ẓuhūr iderdi.

Ve daḫi ġaraʾib-i ḥaṣāʾişden şümār olunmaġa sezā eṭvārlarından biri budur ki "*Ben Feyżāż-ı muṭlaḳda beyne'l-kerāmeti'l-ʿameliyye ve ʿilmiyyeye muḫayyer olup kerāmet-i ʿilmiyyeyi iḫtiyār eyledim.*" mefhūmunı muṭażammın kelimāt buyurmuşlardır. Ḫuṣūṣ-ı meẕkūr fī-nefsi'l-emr bī-irtiyābdır. Zīrā her çend ki kendüleriñ murādı üzre naẓmen ve neşren bir eşer-i celīl irādesiyle ḫāme-bedest olduḳlarında ḳaṭʿā müsveddeye ve dūr-ā-dūr efkāra iḫtiyāc ve tevaḳḳufsuz ser-i ḳalemden aḥsen-i niẓām ve aṭyeb-i intiẓām ve pesendīde maʿānī ve kelām olmaḳ üzre az vaḳitde zīver-i ḫalḫāl-i iḫtitām müyesser olurdı.

Bināberīn hezār teẕākire-i aḥbāb ve rengīn mekātib-i aṣdıḳā-yı bī-irtiyāb ve cemʿiyyetlerde müstemiʿāna ḥālet-fezā edʿiyeler ve menābir u cevāmiʿde süziş-āver-i hażırān olur ḫuṭabāt u müseccaʿāt ve medḥe sezā olan dostānı mevzūn medīḥalar ki zāde-i ḳalem-i müşgīn-raḳamlarıdır, bir ferd ḥaḳḳında mesmūʿ degildir.

İşbu muḥarrerāt-ı ātiye, Şeyḫ-i mümā-ileyhiñ ḳalem-i şerīfleriyle taḥrīr buyurduḳları varaḳanıñ ṣūretidir. Ṣūret-i varaḳa biñ otuz üçden otuz beşe gelince Üsküdar'da mekşimiz eyyāmında teʾlif olunan eşerlerdir:

Tuḥfe-i İsmāʿiliyye (Türkī), *Tuḥfe-i Ḫalīliyye* (Türkī), *Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* (Türkī), ḳırḳ cüzʾdür, *Kitāb-ı Kebīr* (maḫlūṭ), *Risāletü'l-Ḥażarāt* (Türkī), *Tuḥfe-i ʿAṭāʾiyye* (Türkī), *Kitābü'l-Cehr ve'l-İḫfā* (ʿArabī), *Kitābü's-Sülūk* (Türkī), *Kitābü'ẕ-Ẕikr ve'ş-Şeref* (maḫlūṭ), *Kitābü'l-Ḥaḳḳı'ṣ-Ṣarīḥ ve'l-Keş-*

fü'ṣ-Ṣaḥīḥ (ʿArabī), bā-ṭabaḳ-ı kebīr cüz, *Tuḥfe-i Vesīmiyye* (Türkī), *Tuḥfe-i Baḥriyye* (Türkī), *Beyʿat-nāme-i Ser-ḫāṣakiyān Muḥammed eş-Şehīr bi-Evren-zāde, Kitāb-ı Ḥüccetü'l-Bāliġa* (Türkī), *Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* (maḫlūṭ), *Şerḥ-i Ḳaṣā'idü'ş-Şeyḫ Ḥasanü'l-Ḳādirī* (Türkī), **[5b]** *Naḳdü'l-Ḥāl* (bā-ṭabaḳ-ı kebīr cüz-i maḫlūṭ), *Zübdetü'l-Maḳāl* (Türkī), *Müteferriḳāt-ı Ḥaḳḳī* (maḫlūṭ), *Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* (Türkī), *Kitāb-ı Şeceretü't-Tevḥīd* (ʿArabī), *Vesīletü'l-Merām* (Türkī), *Müzīlü'l-Aḥzān* (maḫlūṭ), *Tuḥfe-i ʿAliyye* (Türkī), *Risāle-i Ḥüseyniyye* (Türkī). Bu yigirmi beş ʿaded kitāb Üsküdar'da üç sene ẓarfında ḳaleme gelen teṣānīf-i Ḥaḳḳıyyedir.

Baʿde ez-ān Üsküdar'dan Bursa'ya ʿavdetde Bursa'da te'līf olunan kütüb-i Ḥaḳḳıyyedir ki ber-vech-i ātī ẕikr olunur. *Kitābü'n-Netīce* (Bā-ṭabaḳ-ı kebīr elli cüz'den mütecāvizdir). *Şerḥ-i Pend-i ʿAṭṭār* (Türkī), *Kitāb-ı ʿİzzü'l-Ādemī* (maḫlūṭ), *Kitāb-ı Ḥayātü'l-Bāl* (maḫlūṭ), *Kitābü'l-Fażl ve'n-Nevāl* (Türkī), *Şerḥ-i Ḥadīṣü'l-Erbaʿīn* (Türkī), *Şerḥu'l-Uṣūl li-Teysīri'l-Vüṣūl* (Türkī), *Kitāb-ı Silsiletü'l-Celvetiyye*.

* * *

İŞBU *SÜBḤATÜ'S-SĀLİKĪN* NĀM MECMŪʿAYA İḪVĀNIMIZDAN İZNİḲ ḲAṢABASI EŞRĀFINDAN AḤMED ḤAMDĪ EFENDİ'NİŃ SÖYLEDİGİ TĀRĪḪ-İ SELĪS Ü NEFĪSDİR[1]

İstanbul'da Çerāgī Ḥamza dirler bir maḥalle kim
Saḳızaġacı dinmekle daḫi bulmuş imiş şöhret

Yavuz Sulṭān Selīm'iń cāmiʿi ḳurbünde imiş o
İde Mevlā o sulṭānı ġarīḳ-ı lücce-i raḥmet

Ḥācī Maḥmūd Efendi nām bir ẕāt-ı süḫan-ver kim
ʿAcāyib ẕāt idi dervīş-sīret sūḫte-ṣūret

Biń iki yüzle ḳırḳ üçde tevellüd idüp ol yerde
Ḳalup cedde yedinde vālideynin itmemiş rü'yet

Yigirmi yaşına dek oḳuyup yazdıḳda ṣoñra ol
Kitābet eylemiş baş maḥkemede on sene müddet

Ṣoyunmuş māsivā ṣevbinden āḫir bir ʿabā geymiş
Biń iki yüzle yetmiş üçde itmiş Bursa'ya hicret

Yigirmi yıl Burusa'da iḳāmet eyleyüp andan
Biń iki yüzle toḳṣan dörtde İznik'e idüp nehżat

Otuz sene Burusa'da iḳāmet eyleyüp andan
Biń üç yüz üçde işbu arż-ı İzniḳ'e idüp nehżat

İdüp İzniḳ'de Ḫayreddīn Paşa Medresesi'n mesken
Yedi yıl anda olup kūşe-gīr-i ʿuzlet ü vaḥdet[2]

Yazup bu ẕāt eslāfıń niçe biń naẓm-ı şīrīnin
Dimāġ-ı cānı almış sükker-i eşʿārdan leẕẕet

Daḫi bi'l-cümle manẓūmāt-ı İsmāʿīl Ḥaḳḳī'yı
Yazup bir ḫūb tertīb üzre itmiş cemʿine himmet

Gören ehl-i dil ol mecmūʿa-i maṭbūʿayı dir kim
Zihī mecmūʿa-i nüzhet zihī saʿy u zihī ġayret

Degil mecmūʿa ḥaḳḳā bir kitāb-ı pür-maʿānīdir
Ki her maʿnā-yı raʿnāsı virir ehl-i dile ḥayret

1 Bu takriz 293b'de mükerrerdir. MY.
2 Yedi: Birḳaç (293b)

Degil mecmūʿa bir dilber ki olmuş kadd-i bālāsı
Ḳabā-yı naẓm u neşr-i nāẓım u cāmiʿle pür-zīnet

Degil mecmūʿa bu bir gül-sitān-ı bī-ḫazāndır kim
Ṣadā-yı bülbülānı ḳalb-i ʿuşşāḳa virir nüzhet

Yaḫud bir ravżadır ki ḫāki küḥl-i dīde-i dildir
Ki var ezhār u eşmārında hem biñ dürlü ḫāṣiyyet

Yaḫud ol bir münādīdir ki her dem ḥasbeten lillāh
Ṭarīḳ-i vuṣlat-ı Ḥaḳḳ'a ider ʿāşıḳları daʿvet

Yaḫud bir sāḳi-i bezm-i füyūżāt-ı ilāhīdir
Ṣunar dil-teşnegān-ı ehl-i ʿaşḳa sāġar-ı ʿizzet

Bunı ey sālik-i ʿāḳil bıraḳma sübḥa-veş elden
Bu mecmūʿa var iken elde şeyḫe meyḫe ne ḥācet

Aña ṣad ḥayf kim bundan be-her gün almayup bir ders
İder ol rūz u şeb kendi gibi bir cāhile ḫidmet

Gel ey dervīş seni irşāda kāfīdir bu mecmūʿa
Oḳu her dem bunı āyīne-i ḳalbiñ bula ṣafvet

Bunuñ maʿnā vü mefhūm u mezāyāsıyla ʿāmil ol
Kelām-ı Ḥaḳḳī'yı gūş it dilerseñ Ḥaḳḳ'a ḳurbiyyet

Var imdi sen de ey şeyḫ-i muḳallid birḳaç aḥmaḳ bul
Ki ʿāḳil ʿāḳil ile aḥmaḳ aḥmaḳla ider ülfet

Var iken elde böyle mürşid-āsā nüsḫalar yāhu
Saña eyvallāh itmez kimse virme kendüñe zaḥmet

Sezādır nām-ı vālāsı ki olmuş Sübḥatü's-Sālik
Ki her naẓmı birer tesbīḥ-i dür gibi girān-ḳıymet

Saña ṣad müjde kim ey Ḥācī Maḥmūd-ı Sitanbulī
Bu saʿyiñ nezd-i Ḥaḳḳ u Ḥaḳḳī'da maḳbūl olur elbet[1]

Saña ṣad āferīn kim ʿaṣr-ı Ḥaḳḳī'dan berü hergiz
Bu naḳş-ı dil-peẕīre kilk-i dīger virmemiş ṣūret

N'ola reşk eyler ise ḫāmeñe Mānī ile Bihzād
Ki bī-taʿlīm-i üstād dād-ı Ḥaḳdır saña bu ṣanʿat[2]

1 nezd-i Ḥaḳ: ʿind-i Ḥaḳ (293b)

2 Fi'l-ḥaḳīḳa bu faḳīr fenn-i şiʿir ve ḳāʿide-i ḥaṭṭı bir üstāẕdan taʿallüm itmedim. Anıñçün sözlerim gibi ḥaṭṭım daḫi ḳuṣūr ve iʿvicācdan āzāde degildir. Ḫuṣūṣan bu āṣār-ı şerīfeniñ cemʿ u taḥrīri zamānı avān-ı

Var iken böyle naḳş-ı ḫūb u raʿnā dilkeş-ā-dilkeş
İder mi ʿāḳil öyle naḳş-ber-dīvāra hīç raġbet

Bu āṣār-ı şerīfiñ cemʿ u taḥrīrin sağa Mevlā
Müyesser eylemiş ḥaḳḳā bu ne niʿmet bu ne devlet

Oḳuyanlar bunı Ḥamdī disünler cāmiʿu'n-naẓmıñ
Bi-ḥaḳḳ-ı Ḥaḳḳı-i ḥaḳ-gū maḳāmın Ḥaḳ ide cennet

Tamām olduḳda taḥrīri zebān-ı ḫāme-i Cāmiʿ
Biñ üç yüz onda bā-ʿavn-i Ḫudā ağa dimiş temmet[1]

Biñ üç yüz on bir olduḳda İzniḳ'den[2]
Gelüp itdi anı İnegöl'e daʿvet[3]

Vedāʿ idüp bize ol ẕāt gitdi İzniḳ'den[4]
Dil-i aḥbābı sūzān itdi ammā āteş-i fürḳat

* * *

faḳr u felāket ve zamān-ı şeybiyyet ve şeyḫūḫata müşādif olmaġla gözde gözlük ve kīsede bir yüzlük ve siyyemā ḥīn-i ṣabāvetden berü peder u māderden öksüzlük ālām u ekdārı, kānūn-ı derūn u bīrūnumı pür-āteş ve ʿaḳl u fikr u şuʿūrumı müşevveş ḳılmış idi. Pes, iḥvān-ı ẕevi'l-iḥsāndan mercūdur ki bu sebeblerden cāmiʿu'l-faḳīri maʾẕūr ve ḥalāl-i taḥrīr ve taḳrīrde ḳuṣūr vāḳıʿasını dāmen-i ʿafvile mestūr buyuralar. Ve minallāhi'l-ʿināyetü fi'l-bidāyeti ve'n-nihāyeti.

1 Ağa biñ iki yüz ṭoḳsan yedi sāli dimiş temmet (293b)
2 olduḳda İzniḳ'den: olduḳda semen-sārā-yı İznik'den. MY.
3 Gelüp itdi: Gelüp peyk-i ḳader itdi. MY.
4 ẕat gitdi: ẕat-ı maḥvī gitdi. MY.

[6a] TAḲRĪŻ-İ DĪGER BERĀY-I ĪN MECMŪʿA-İ DİL-PEẔĪR BE-ḪĀME-İ CĀMİʿU'L-FAḲĪR MAḤMŪD NĀṢIḤU'L-ḤAḲĪR[1]

Yüz yetmiş üç sāl geçmiş bu ʿarūsuñ burḳaʿın[2]
Açmamış bir kimse rūyun görmemiş çeşm-i cihān

Açdı dest-i ḫāme-i Nāṣıḥ baḳ anı ne güzel
Niçe demler saʿy idüp bā-ʿavn-i Rabb-i müsteʿān

Zühre anıñ gūşuna mengūş olup ṣad şevḳ ile
Ṣaçı içün ṣaçdı aña aḫterānın āsümān

Sicn-i ġamda niçe yıl mescūn iken yaḫud bugün
Yūsuf-āsā çıḳdı bu dilber göründi nāgehān

Geldi bezm-i ʿaşḳa elde sāġar-ı ser-şār ile
Dir nidā idüp geliñ bu meclise ey ʿāşıḳān

Nūş idiñ bu bādeyi eyler bunuñ bir curʿası[3]
Mürde-i ṣad-sāleye baḫş-ı ḥayāt-ı cāvidān

İşte meclis işte sāḳī işte bāde sūfiyā
Sen de ʿāşıḳlar gibi gel bu mey-i ʿirfāna ḳan[4]

Bu eẕerden şübhesiz memnūn olup hep ehl-i ʿaşḳ
Rūḥ-ı İsmāʿīl Ḥaḳḳī oldı bī-şek şād-mān

Ḥamdü lillāh irdi pāyāna bunuñ taḥrīri de
Bārekallāh-ḫān olup gökden aña kerrūbiyān

Ḥaḳ budur kim biñde bir şükründen anıñ ʿācizim
Biñ yıl ʿömrüm olsa her bir mūyum olsa bir zebān

Bu faḳīre āferīn-ḫān olaraḳ yazsa sezā[5]
Ḫāme-i muʿcizle taḳrīżin süḫan-sāzı zamān

1 Bu manzume 293b'de mükerrerdir. MY.
2 Yüz yetmiş üç sāl geçmiş: Yüz altmış yıldan berü çün (293b)
3 Bādeyi eyler bunun: bāde-i gül-fāmı kim (293b)
4 Sen de ʿāşıklar gibi gibi gel bu: Ḳan yudup oṭurma sen de gel (293b)
5 Bu faḳīre: Nāṣıḥī'ye (294a)

Ḫoş dimişler sürresin kendi keser ṭıfl-ı yetīm
İşte taḳrīż itdi anı Nāṣıḥī-i nātüvān

Yā ilāhī Şeyḫ Ḥaḳḳī ḥürmetiyçün luṭf idüp
Vir bu ʿabd-i ʿācize nâr-ı cehennemden emān

Yalıñız bir ben degil yā Rabbi bu mecmūʿayı
Maẓhar-ı ʿafvıñ ola bi'l-cümle yārān oḳuyan

İrmesün bād-ı semūm-ı dest-i nādān bu güle
Şeh-per-i ḥıfẓıñ ola her demde añа sāye-bān

Çeşm-i nādān görmesin bu lü'lü-i şeh-vāreyi
İsm-i aʿẓam-veş anı ḳıl ʿayn-ı nādāndan nihān

Cemʿ u telfīḳi tamām olduḳda tārīḫin didim
Naẓm-ı Ḥaḳḳī cemʿ olundı ṭabʿa lāyıḳ bī-gümān (T. 1297)

Tamām oldı biñ üç yüz onda bu mecmūʿa ey iḫvān
Biñ üç yüz onda encāma resīde oldı ey iḫvān

* * *

BĀB-I ʿĀLĪ'DE MÜHİMME ḲALEMİ ḪULEFĀSINDAN ʿİZZETLÜ ʿİSMET BEG EFENDİ'NİÑ TAḲRĪŻ-İ NEFĪSİDİR

Erbāb-ı ḳalem terbiyet-āmūz-ı ümemdir
Ādāb-ı ümem mā-ḥaṣal-ı feyż-i ḳalemdir

Ḳadr-i ḳalemi añla ki iclāl-i ʿaẓīmi
Çün nezd-i ilāhīde bile cāy-ı ḳasemdir

Mīzāb-ı ḳalemden dökülen āb-ı maʿārif
Bāġ-ı vaṭan-ı devlete bārān-ı keremdir

Ehl-i ḳalemiñ bilmelidir ḳadrini zīrā
Endīşeleri ʿāleme ebvāb-ı niʿamdır

Aḥbāba şekerdir sözi aʿdāya zehirdir
Bu ḍarb-ı meṯeldir ki dinir ḫāme dü femdir

Efrādını teḵṯīr ide Allāh o gürūhuñ
Kim ẕātları cāmiʿ-i envāʿ-ı himemdir

Baḳ ehl-i ḳalemden Ḥācī Maḥmūd Efendi
Hem maḫlaṣı Nāṣıḥ özi pākīze-şiyemdir

Şeyḫ Ḥaḳḳī'nıñ on biñ ḳadar āṯārını işte
Cemʿ eylemiş ehl-i dile bu nüṣḫa ehemdir

Sāliklere bir *Sübḥa* dimiş nāmını ammā
Bu nām aña bir sādece ʿünvān u ʿalemdir

Bir *Sübḥa* ki her ḥabbesi olsa dür-i yektā
Elbet buña nisbetle anıñ ḳıymeti kemdir

Al destiñe bu nüṣḫa-i merġūbeyi gūyā
Elfāẓ u maʿānīsi cevāhir ile yemdir

Giryān olaraḳ baḳ ne didi ol ḳoca Nāṣıḥ
Ḳaḥbe felegiñ kārı bize cevr ü sitemdir

Var ise eger sehv-i ḳalem ṭut beni maʿẕūr
Teşvīş iden ẕihnimi faḳr ile heremdir

Cürʾet idemem baḫṣi dırāz itmege zīrā
Ṣıḳlet-res olur rūḥa vü tezyīd-i elemdir

Her söze ḳulaḳ ṭutma begim ḳalma işiñden
Ġam-nāk olanıñ sözleri de mūriṯ-i ġamdır

Ḥaḳ saʿyini meşkūr ide ol fāżıl-ı dehriñ
Zīrā eṯeri maḥkeme-i ʿaḳla ḥakemdir

ʿİsmet anı gördi didi tārīḫini lafẓen
Biñ üç yüz onuncı senede cemʿi etemdir

* * *

[6b] SÜBḤATÜ'S-SĀLİKĪN[1]

KÜLLİYĀT-I MANẒŪMĀT-I ŞEYḪ İSMĀʿĪL ḤAḲḲĪ[2]
-ḲUDDİSE SIRRUH-[3]

EʿŪẒÜ BİLLĀHİ MİNE'Ş-ŞEYṬĀNİ'R-RACĪM

1 Oldı ḳurb-ı ḥarem-i Raḥmānī
Sebeb-i buʿd-i şer-i şeyṭānī

2 Eyleyen Ḥaḳḳ'a ilticā her dem
Baṣar ol dā'ire-i ḳudse ḳadem

3 Her kimiñ oldı melāẕı Mevlā
Olmaya bīmi dīvden aṣlā

4 Nūrdur ẕikr-i pāk-i Rabb-i enīs
Gider anıñla ẓulmet-i iblīs

5 Ḥaḳḳıyā ḳıl eʿūẕü billāhı
Diliñe vird ü ḥırz her gāhī

---

1 Bu cüz'de mesṭūr olan bi'l-cümle manẓūmāt ve menṣūrāt tertīb-i cedīd üzre cüz-i dīgere naḳl olunmuşdur. *el-ḥamdü lillāh*. MN.

2 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.

3 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.

BİSMİLLĀHİRRAḤMĀNİRRAḤĪM[1]

1 Besmele[2] oldı ser-i sūreye tāc
Ġaḍabı itmege raḥmet tārāc

2 Oldı Ṭūbā gibi ḳaddi memdūd
Medd-i raḥmetle ider ʿāleme cūd

3 Sīnde olmaġile üç dendān
Diş biler raḥmete her bir şeyṭān

4 Lafẓatullāh gözedir ʿİzz ü Celāl
İsm-i Raḥmān ider ʿarż-ı Cemāl

5 Müʾminiñ muʿtemedi oldı Raḥīm
Ḥaḳḳıyā beste-durur aña caḥīm

* * *

1 Besmele oldı raḥmete iḳlīd[3]
Der-i taḥḳīḳ budur bī-taḳlīd[4]

2 Sīnden irdi selām-ı sermed
Mīmden ṭoġdı Muḥammed Aḥmed

3 Lafẓatullāh ism-i aʿẓamdır
Allāh Allāh diyen mükerremdir

4 Bāb-ı raḥmet ḳaçan ola meftūḥ
Dāḫil-i ṣadr-ı ġayb olur bu rūḥ

5 Raḥmetinden açıldı her gülşen
Dīdeler oldı nūrdan rūşen

6 Raḥmet-i ḫāṣṣadır feyż-i ʿulūm
Olmadı ʿālim olan kimse melūm

7 Raḥmete müntehī olur bu sülūk
Anıñ ile ġınā bulur ṣaʿlūk

8 Ḥaḳḳıyā ẕeyl-i raḥmeti ṭutagör
Vaṣl-ı Raḥmān u Raḥīm'e yetegör

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Fażlı ve'n-Nevāl.* MN.
4 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.

1 Besmele oldı uṣūl-i esmā[1]
Ki anıñla ṭurur bu arż u semā[2]

2 Ḥurumāt-ı ḥaḳīḳatiñ biridir
Ḥaḳḳ'ı taʿẓīm ḳılur iseñ yeridir

3 Feṭḥ iden bāb-ı cenneti budur
Keşf iden sırr-ı raḥmeti budur

4 Raḥmet-i vāsiʿasın eyleme żīḳ
Ki bu ṣaḥrā degildir öyle mażīḳ

5 Baḥr olur baḥr gibi her demde
Yoḳ-durur feyżi anıñ bir yemde

6 İbtidā intihā bunuñla olur
Evvel-i devr āḫirine gelür

7 Emr-i ḫaṭṭī degildir işbu sülūk
Devrdir ḥalḳa ṭarīḳ-ı meslūk

8 Menzil-i vaṣla irmege bu sebīl
Yā Muḥammed bize şefāʿat ḳıl

9 Ḥalḳa-i mīm içinde maḥṣūruz
Sūr-veş yaʿnī dāḫil-i ṣūruz

10 Didiler ʿarş-ı aʿẓama çü felek
Ḳaldı devrinde ins ü cinn ü melek

11 Dönelim imdi ḥażrete dönelim
Menzil-i evvele irüp ḳonalım

12 Çünki hep bende-i Ḫudā'yuz biz
Ḳapusundan niçün cüdāyuz biz

13 Yā ilāhī bi-ḥaḳḳı besmele sen
Eyle Ḥaḳḳī ḳuluñı bā-sen esen

1 Min-*Kitāb-ı Zübdetü'l-Maḳāl.* MN.
2 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.

[7a] 14 Ġaḍabıñdan ṣıġınup raḥmetiñe
Ḥālimiz ʿarż ideriz ḥażretiñe

15 Ḳıl bize feyż-i rıżāñı çü müdām
İçelim maḳʿad-ı ṣıdḳ içre müdām

* * *

1 Besmele olmasa memdūd eger[1]
Bulunur muydı kā'ināt meger[2]

2 Raḥmet-i vāsiʿadan ṭoġdı cihān
Buldı çün perverişi cism ile cān

3 Açdı çün bir nefes-i Raḥmānī
Ḳıldı merkezden evce seyrānı

4 İtdi aʿlā vü esfeli iḥyā
Kimini rāst ḳıldı kimini yā

5 Ḥaḳḳıyā merdüm-i çeşmi sil baḳ
Nice rūşen-durur cemāl-i Ḥaḳ

* * *

1 Ṣūret-i besmeleyi n'eyledi Ḥaḳ[3]
Resm-i ḳaddin nice medd eyledi baḳ[4]

2 Ḳāmet-i raḥmet oldı çün memdūd
ʿArş-ı aʿlāya irişdi ser-i cūd

3 ʿArş u ferş oldı bu raḥmet ile pür
Ṣadef-i ʿāleme ṭoldı ṣan dür

4 Serine tāc ḳıldı sūre anı
İtdi zeyn anıñ ile Ḳur'ān'ı

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl.* MN.
2 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.
3 *Nefesü'r-Raḥmān* nām risāleden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.

5 Muṣḥaf-ı Ḥaḳ olup-durur bu vücūd
Saṭr-ı ḳaddinde var āyāt-ı sücūd

6 Āyet-i nūrdur yüzüñ taḫḳīḳ
Olagör nūr-ı Ḥaḳḳ'a Ḥaḳḳī ḥaḳīḳ

* * *

1 Besmele oldı ʿāleme miḥrāb[1]
İʿtimād eylemeyen oldı ḫarāb

2 Ḳulzüm-i raḥmetini itmese med
Kimse bulmazdı vücūd içre meded

3 Elifi gizli oldı Raḥmān'ıñ
Var ise keşf idegör ʿirfānıñ

4 *Yā İlāhī bi-ḥaḳḳı Bismillāh*
Bizi sırr-ı nevādan it āgāh[2]

5 *Nāṣıh'ı Nāẓım ile ḥaşr eyle*
Bu eşerin cihāna neşr eyle[3]

6 *Biri Ḥaḳḳī biri Nāṣıḥ biri de*
Sā'il-i ḥācet olmalı geride

7 *Zād alur anlarıñ ardınca giden*
Dāne-çīn olana besdir dökülen

8 *Ġam güni raḥmetiñden itme cüdā*
Vir Nebī'niñ şefāʿatiyle rehā

9 *Ḥaḳḳī'nıñ naẓmı ḥaḳḳı'çün yā Rab*
Nāṣıḥ'ıñ cemʿi ḥaḳḳı'çün yā Rab

10 *Nāşiri de her iki mest ile*
Dost idüp ber-Murād u şād eyle[4]

* * *

1 *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 nevādan: Ḳur'ān'dan dimekdir. MN.
3 Bu naẓm-ı şerīf aṣlında üç beyt olup iki beyt-i aḫīr Cāmiʿu'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīriñ ḳalem-i ʿacz-şarīri ile ʿilāve ve taḥrīr olunmuşdur.
4 Son beş beyit ise M. Yurtsever tarafından celb-i iltimâs ve mahz-ı ilticâ sadedinde tezyîl ve tanzîr olunmuştur. MY.

EL-ḤAMDÜ LİLLĀHİ RABBİ'L-ʿĀLEMĪN[1]

1 Ḥamdü lillāh ki ḳıldı feyż-i vücūd[2]
Cūd idüp virdi dile nūr-ı şühūd

2 Ḥamdü lillāh ki açıldı ʿālem-i ḳuds[3]
İrdi andan meşāma nefḫa-i üns

3 Ḥamdü lillāh ki irdi semʿa nidā
Ḳāle yā ʿabde lā teḫaf ebedā

4 Ḥamdü lillāh ki gördi gözler anı
Ḳıldı nūrı iḥāṭa cān u teni

5 Ḥamdü lillāh alup dem ile vużū
Ṭurdum el ḳavşurup añа ḳarşu

6 Ḥamdü lillāh bu ḥamdi bildirdi
Şükr-i niʿmetle dilim ṭoldurdı

7 Ḥamdü lillāh ki virdi faḳr u fenā
Ṣundı miftāḫ-ı kenz-i lā-yefnā

8 Ḥamdü lillāh ki Ḥaḳḳı-i maḥzūn
Ġam-ı ʿaşḳ ile oldı şād-derūn

9 Evvelā naʿt-ı Bārī eyleyelim[4]
Ṣoñra maḳṣūd neyse söyleyelim[5]

10 Künhüne gerçi irişmez idrāk
Ne ḳadar olsa da ḫıred derrāk

11 Yalıñız ʿaḳl degil keşf daḫi
Ṣıġmaz ol dā'ire-i ẕāta aḫī

12 Odur ol Ẕü'l-Celāli ve'l-İkrām
Bende-i dergehidir cümle kirām

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḥavāṣṣı'l-Ḳur'ān. MN.
2 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.
3 ki açıldı: açıldı MY.
4 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaliliyye* nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 294b'de mükerrerdir. MY.

13 Çün didi faʿlem ennehü ol şāh
Sen de di lā ilāhe illallāh

[7b] 14 Ki Muḥammed'den olmasa taʿlīm
Mess iderdi bizi ʿaẕāb-ı elīm

15 Cehldir şol ʿaẕāb-ı rūḥānī
Ki ḳabūl itmez ebed rūḥ anı

16 Meger ola o rūḥ rūḥ-ı ḥabīṯ
İde cehl ile kendini telvīṯ

17 Yüri uy şerʿ-i Rasūl'e ey yār
Tā naṣīb ola menzil-i aḫyār

18 Naẓm-ı Ḳur'ān içindedir maʿnī
Naẓm ile maʿnīyi ḫoş gör yaʿnī

19 İkisinden de yaʿnī oḳu sebaḳ
Muṣḥafıñ āyīne-veş yüzine baḳ

20 Anda tenzīh var daḫi teşbīh
Gerçi yoḳdur Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a şebīh

21 Naʿt-ı kevneyni bilmeyen ādem
İdemez maʿrifete vaż'-ı ḳadem

22 Didi "leyse ke-miṯlihī" o Ġanī
Semt-i tenzīhe çekdi yaʿnī seni

23 Virdi ḥükmin vücūb-ı ẕātīniñ
Ṣoñra hem rütbe-i ṣıfātīniñ

24 Ki odur cümleyi semīʿ u baṣīr
İşidüp görmesinde yoḳ taḳṣīr

25 Sā'ir evṣāfı daḫi fehm idegör
Bu iki meslege birden gidegör

26 Ẕü'l-cenāḥayn olmadıḳça kişi
Uçamaz maṭlaba vü bitmez işi

27 Bu iki perden añladıñsa murād
İtme hergiz bańa su'āl īrād

28 Gelicek semt-i ġaybdan āvāz
Mürġ-ı rūḥ-ı Rasūl idüp pervāz

29 Āl ü aṣḥābı ḳodı mürşid-i rāh
İtdiler daʿveti bilā-ikrāh

30 Ṣundılar bezm-i ṣafāda cāmı
Geçdi keyf-i raḥīḳı encāmı

31 Meşrebiñ pāk ise küdūretden
İçegör cāmı yed-i ḳudretden

32 Var ise ẕerre deñlü īmānıñ
İtme inkār feyżin ʿummānıñ

33 Eyle erbāb-ı ḳabūli taṣdīḳ
Olasın ḫalḳ içinde tā ṣıddīḳ

34 İre taḥḳīḳe ʿāḳibet taḳlīd
Açılur bāb eldedir çü kilīd

35 Nesʾelüllāhe Taʿālā biʾz-zāt
En yemünne bi-aʿẓamiʾl-leẕẕāt

36 Felehüʾl-hamdü veʾṣ-ṣalātü ʿalā
Muṣṭafāhü ve ālihiʾl-aʿlā

37 Minnet Allāhü ʿaẓīmüʾş-şāna[1]
Ḥamd-i bisyār o Rabb-i Mennānʾa[2]

38 Münʿim-i bī-nihāyedir taḥḳīḳ
Hem odur midḥat ü ṣenāya ḥaḳīḳ

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 295a'da mükerrerdir. MY.

39 Çıḳarup kenzden iẓhār itdi
Ẓulmet-i leylimiz nehār itdi

40 Elimiz aldı o Ḳādir Mevlā
Ṣundı ḳudretle ḳalem-i aʿlā[1]

41 Nūndan ẓāhir olup bunca ṣüʾūn
Ḳıldı bir noḳṭadan hezār süʾūn

42 Aḳdı levḥ üstüne bunca deryā
Añа deryā dimez mi dil der ya

43 Ḳaṭresi içre biḥār oldı nihān
Ṭoldı ol feyż ile cemīʿ-i cihān

44 Feyżdir ʿālemiñ ḳıvāmı bugün
Hem odur bāʿiṯ-i devāmı bugün

45 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a hezārān ṣenā
Virdi feyżiyle bu faḳīre ġınā

46 Rūḥ-ı pāk-i Rasūl'e ṣad ṣalavāt
Ola ender-ḫalevāt ü celevāt

47 Āl ü aṣḥābına hezār selām
Eyleriz ḳaddimizi anlara lām

[8a] MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT[2]

1 Dilerim dem-be-dem ey Bāriḫudā
Ẓikriñi eyle dil ü cāna ġıdā[3]

2 Eyleyüp ġarḳa-i deryā-yı şühūd
Sen beni ḥażretiñden itme cüdā

3 Raḥmetiñ besmelesin ser-tāc it
Sūre-i sırdan ayırma ciddā

1 ḳudretle ḳalem-i aʿlā: ḳudret ile ḳalem-i aʿlā MY.
2 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 295b'de mükerrerdir. MY.

4 Sīne-gülzār u bülbül-i cānım
Ẕikr ü fikriñ ile pür-ṣīt u ṣadā

5 Naḳş-ı esmāda ider bir levḥa
Ḳalemim ḥāṣılı biñ dürlü edā

6 Varaḳ-ı maʿrifetim gül gibi şen
Nūru vechi'l-ilāhi fīhi bedā

7 Vaḥdete remz-i ḫafīdir noḳṭam
Elifim mebde-i ḥurūf-ı hüdā

8 Lafẓ u maʿnā çü berr ü baḥrimdir
Devr ider dā'iremde şāh ü gedā

9 Tīr-i kilkim şu deñlü düz gider
Bulmaz ehl-i menāzil aña medā

10 Naʿt-i pākiñdir ilāhī bu rumūz
Ẕātıñ evṣāfıdır ḳamu Eḥadā

11 Kimse bilmez velī bu esrārı
Sen bilürsin yine anı Ṣamedā

12 Rū-be-dergāh-ı ḥażret āverde'em
Her ümīdem zi-tü revā-bādā

13 Ḥürmet-i Muṣṭafā içün yā Rab
Hem daḫi āl-i küdūrāt-zidā

14 Ḳalbim ilhāma eyleyüp muʿtād
Semʿimi ḳıl maḥall-i luṭf-ı nidā

15 Ḥaḳḳī'yı eyle dergehiñde ḳabūl
Maẓhar-ı luṭf-ı rıżā ḳıl ebedā

* * *

[ŞEYḪ ṢAFİYYÜDDĪN MŪSĀ ERDEBİLĪ][1]

Şeyḫ Ṣadreddīn Mūsā[2], Şeyḫ Ṣafiyyüddīn'iñ veled-i ṣulbīsidir ki cām-ı maʿrifeti vālidi yedinden nūş idüp bezm-i vaḥdetde ṣafālar sürmüş ve rūy-ı maṭlūbı görmüş ve āḫir vālid-i mācidi seccādesine oturmuşdur. Zīrā enbiyāda -aleyhimü's-selām- niçeleriniñ evlādı daḫi enbiyā oldığı gibi, baʿż-ı evliyānıñ evlādı vālidine āyīne olmuş ve ṣūret-i kemāl bulmuşdur. Egerçi baʿż-ı merātib mīrāṯ degildir; ḳuṭbiyyet gibi. Belki gāh olur vālidiniñ baʿżı maʿārifine vāriṯ olup ḳuṭbiyyeti ġayra intiḳāl ider. Ḳālellāhü Taʿālā: ﴿يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾[3] Naẓm:

1 Yā ilāhī bir nefes vir tā ki ḫārım gül ola
Açıla ḥālim gülistānı dilim bülbül ola

2 Dāsitān idem on iki ismi biñ bir perdede
Bāġ-ı dilde her biri bir dāne-i sünbül ola

3 Ṭıfl-ı dilde her ne deñlü ḳābiliyyet yoġ ise
Feyż-i aḳdesden meded ḳıl tā ki ʿaḳl-ı kül ola

4 Niçesin ḳıldıñ Burāḳ-ı himmet-i cāna süvār
Ḳuvvet-i dil vir baña da tā sañā Düldül ola

5 Yā ilāhī beżm-i vaṣla daʿvet eyle ḳullarıñ
Anlarıñ biri de şāhā işbu Ḥaḳḳī ḳul ola

[DİḤYETÜ'L-KELBĪ -*RAḌIYALLĀHÜ ʿANH*-][4]

Diḥye, ʿArab içinde ecmel-i ehl-i zamānī idi. Ḥattā Medīne-i Münevvere'ye vārid olduḳda anı müṭālaʿa ve seyrān iden ḥāmile ḫātūnlar ol ḥīnde ḥamllerin vażʿ itdiler. Yaʿnī heybet-i cemālden fenāya vardılar ve inḫilāḫ u insilāḫ buldılar; nisve-i Züleyḫā, Yūsuf'ı müşāhedelerinde medhūşe olup ellerin sikkīn ile taḳṭīʿ itdikleri gibi.

---

1 Ez-*Kitāb-ı Silsile-i Celvetiyye der-Terceme-i Ḥāl-i Şeyḫ Ṣafiyyüddīn Mūsā el-Erdebilī -ḳuddise sırruh-*. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 295b'de mükerrerdir. MY.

3 "Rahmetini dilediğine has kılar" Âl-i İmrân, 3/74.

4 Ez-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* nüvişte est. MN.

Ve Cibrīl -*ʿaleyhi's-selām*- ekṣer-i evḳātda Rasūlullāh'a -*ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem*- Diḥyetü'l-Kelbī -*raḍıyallāhü ʿanh*- ṣūretinde temeṣṣül idüp gelürdi ve ḥāżır olan ṣaḥābe anı Diḥye'ye ḳıyās iderlerdi.

Ve ṣūret-i meẕkūre ile temeṣṣülden murād Cenāb-ı Nebeviyyi Ḥaḳḳ'ıń teʾnīsi ve kendi ʿindinde olan rütbesini taʿrīf idi. Gūyā dimek oldı ki "Yā Muḥammed, benimle sen miyānında ṣūret-i cemālden ġayrı nesne yoḳdur!" Anıńçün ḥabībi daḥi ṣūret-i cemāl-i tām üzre ḫalḳ itmiş idi. Şöyle ki "أنا أملاه" buyurdı. Yaʿnī gerçi Yūsuf -*ʿaleyhi's-selām*- benden ebyaż idi velākin benim melāḥat ü ḥalāvetim aña ġālibdir. Yaʿnī bende ve benim ḥüsn ü cemālimde ān didikleri maʿnā vardır ki ol maʿnā Yūsuf'da yoḳ idi. Ve ol ān fi'l-ḥaḳīḳa mecmaʿu'l-esmā olduḳlarınıń eṣeridir. Ve esmerü'l-levn ile vaṣf olunduḳları fi'l-ḥaḳīḳa sīmā-i ʿArab üzre olduḳlarına dāldir. Ve ol sümret āyīne-i ilāhī olduḳlarına nişāndır. Zīrā çehre-i maḥbūbda ḫāl yaʿnī siyāh noḳṭadır ki cemāl-i maḥbūbı gösterir. Rūy-ı māhda kelef gibi ki muṭālaʿaya āyīne gibidir. Şemsde ise bu ḥālet yoḳdur. Anıńçün iḫtiṭāf-ı ebṣār eyler.

[8b] Ve meşhed-i ḥüsnüń temāşāları çoḳdur. Ḥattā baʿż-ı evliyā daḥi mübtelā olurlar. Velākin mecāz yüzünde olan ʿaşḳ-bāzī gibi degildir. Zīrā ʿaşḳ u maḥabbet herkesiń ḥāline göredir. Ve evliyānıń taʿalluḳı sāʾir taʿalluḳāta ḳıyās olunmaz. Zīrā anlarıń ḥāli nikāḥ-ı ḥāḳīḳīye menūṭdur. Nefs ile degil, belki Ḥaḳ iledir. Bu cihetden anlarda şehvet ü hevā olmaz. Ve nikāḥ-ı şerʿī daḥi bu maʿnāyı izāle içündür. Ve şerʿ u ḥaḳīḳate tābiʿ olmayan kimse efʿālinde ḥayvān gibidir ki, mücerred şehvete dāʾirdir. Ve bu maʿnāda Ḳurʾān'da gelür: [1]﴿غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ﴾ Yaʿnī ol zamānda ve cemīʿ-i ezmānda zinā-kārlarıń ḥālleri mücerred sefḥ ü ṣabb-ı menī idi; tevlīd-i evlād degil idi. Pes, şerʿ, ıṭlāḳdan ḥacr eyleyüp nikāḥ ile bend eyledi ve ṭaleb-i nesli ile ḳayd itdi. Nitekim Ḳurʾān'da gelür: [2]﴿وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ Tā ki herkes hevāsı üzre yürimeye; belki şerʿa tābiʿ ola. Ve ʿamelini iżāʿat itmeye; belki andan bir ṣemere ḳaṣd eyleye.

Ve nikāḥ yüzünde ḥüsn ü cemāl maṭlūb oldı. Tā ki muvāṣalada mezīd-i irtibāṭ buluna. Zīrā Allāh Taʿālā ictimāʿı sever; iftirāḳı degil. Pes, ḳalbi taʿalluḳāt-ı aġyārdan taṭhīr lāzım geldi. Tā ki Ḥaḳḳ'a vāsiʿ ve ḫalḳa ḍīḳ ola.

1 "Zina etmemeleri." en-Nisâ, 4/25.

2 "Ve Allah'ın sizin için yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın." el-Bakara, 2/187.

Ve Ḥaḳ ẓāhir ve mütebeyyin ve ʿilm-i ilāhī müteʿayyin olduḳdan ṣoñra bāṭıla yer ḳalmaz. Ve evḥām zā'ile olur.

Mervīdir ki bir gün bir kimse Cenāb-ı Nübüvvet'e *-ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām-* gelüp yā Rasūlallāh ben bu gice Ḥaḳ Taʿālā'yı ʿarşı üzerinde gördüm didi. Cenāb-ı Nübüvvet buyurdular ki ʿarşı nerede idi. Ol kimse daḫi deryā üzerinde idi didi. Cenāb-ı Nübüvvet buyurdular ki seniñ gördigiñ ʿarş-ı iblīsdir. İntehā. Zīrā ʿarş-ı iblīs baḥr-i muḥīṭ ortasındadır. İmdi naẓar eyle iblisiñ telbīsligine ki ol kimseye ʿarşı baḥr üzerinde gösterdi. Maḳṣūdı ise ilbās-ı emr idi. Tā ki ol kimse gördigini Ḥaḳ iʿtiḳād eyleye ve īmāndan ḫāric ola. Nitekim Ḳurʾān'da gelür: ﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾[1] Yaʿnī yerler ḫalḳ olunmazdan evvel ʿarş-ı ilāhī mā-i ʿaẕb-i müncemid üzerinde idi. Ve Ḥaḳḳ'a ʿarş istinādından gūyā Ḥaḳ ʿarş üzerinde olmaġı īhām itdi. İşte sūret-i Ḥaḳ'da bāṭıl didikleri budur ki anı teşḫīṣ ve temyīze ḳalbde nūr-ı maḳẕūf lāzımdır. Ve bu nūruñ fiḳdānından ekṣer-i süllāk iʿtiḳād-ı bāṭıl ile ḥaḳdan cüdā düşdiler.

El-ḥāṣıl nūr-ı ilāhī ile teʾyīd ḥāṣıl olmadıḳça necāt yoḳdur. Zīrā iblīsiñ sālik ile melāʿibi çoḳdur ve ḥīle ve mekri ḥadden artuḳdur. Zīrā bi'l-aṣāle iḍlāl ü izlāl içün ḫalḳ olunmuşdur. Enbiyā ve evliyā bi'ẕ-ẕāt hidāyet içün ḫalḳ olunduḳları gibi. Velākin «من لم يهد الله فما له من هاد، ومن يضلل الله فهو في قبضته الجلال، ومن يهده فلا مضل له فهو في قبضته الجمال، فعليك بالحبرة والعبرة وبالخشوع والعبرة، فقد ورد أنّ جبريل وميكائيل يبكيان من خوف مكر الله»[2]

Naẓm:

1 İlāhī beni benden eyle cüdā
İdem yoluña baş u cānı fedā

2 Cemāliñ ḳabżasında ḳıl cānımı
Celāliñden irgürme aṣlā ṣadā

3 Reh-i vaṣlıñıñ reh-zeni çoḳ-durur
Sañadır recā intihā ibtidā

1 "Henüz Arş'ı su üstünde iken." Hûd, 11/7.

2 Kim Allah tarafından doğru yola iletilmezse, artık onun için bir yol gösterici yoktur. Allah kimi saptırırsa o, Allah'ın celâl azametinin pençesindedir. Eğer Allah onu hidayete erdirmezse, onu saptıracak kimse yoktur. Bu durumda o, O'nun cemâl azametinin pençesindedir. Öyleyse sana düşen nimetlerden ibret alıp huşu içinde olmaktır. Cebrâil ve Mikâil'in Allah'ın gazabından korkarak ağladıkları bildirilmiştir..

4 Ne çāre bugün ʿabd-i maḥż olmaġa
Naẓar bula şehden meger kim gedā

5 Eger fażlıñ olmazsa ḫalḳa imām
İlāhī kime ideler iḳtidā

6 Ḫudāyā bu Ḥaḳḳī'yı irşād ḳıl
Ola meslegi tā ṭarīḳ-ı hüdā

ER-RE'FETÜ[1]

Re'fet[2], ʿulemā-i ẓāhir ʿindinde şiddet-i raḥmetdir. Ve raḥmet eger ṣıfāt-ı fiʿlden olursa īṣālü'l-ḫayr ve defʿu'ş-şer maʿnāsına olur. Ve eger ṣıfāt-ı ẕātdan olursa irāde-i īṣālü'l-ḫayr ve defʿu'ş-şer dimek olur. Ve ḫaḳīḳati, ehl-i īmāna kemālāt-ı maʿneviyyeyi ifāḍadır; maʿrifet ve tevḥīd gibi. Ve ʿulemā-i bāṭın dimişlerdir ki re'fet maḳlūbdur. Yaʿnī re'f, refe'eden maḳlūbdur ki re'f bir münḫariḳ nesneyi ḫıyāṭat ve ıṣlāḥ ile mülte'im ḳılmaḳdır.

Allāh Taʿālā'nıñ daḫi Ra'ūf oldıġı raḥmetiniñ āṣārıdır ki ʿibādıñ dīnlerinde fāsid olan umūrını sebeb-i ṣalāḥ olan telḳīn ile ıṣlāḥ eyler. Nitekim vāʿiż-i nāṣıḥ ve tevbe-i naṣūḥ didikleri umūr-ı dīnde vāḳiʿ olan perīşānlıġı cemʿ itdikleri içündür. Ve Rasūlullāh -*ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem*- daḫi [3]﴿رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ ile vaṣf olundı. Ve ra'ūfıñ taḳdīm olundıġı, netīceye ihtimām içündür. Yaʿnī Cenāb-ı Nübüvvet raḥmet-i külliyye-i ilāhiyye olmaḳ ḫasebiyle ḫalḳıñ umūr-ı dīniyyesin ıṣlāḥ eyledi. Belki umūr-ı dünyeviyyeye daḫi niẓām-ı tām verdi. Ve Ḳur'ān'da gelür: [4]﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا﴾ Yaʿnī vech-i arż ve aḥvāl-i ʿibād şerʿ ile ve lisān-ı nübüvvetle ıṣlāḥ olunup ʿaḳāyid ü aʿmāl **[9a]** ve bu aḥvāl-i ʿibād niẓām bulduḳdan ṣoñra ḫilāfına ẕāhib olup ifsāddan ḥaẕer idiñiz.

El-ḫāṣıl Cenāb-ı Risālet ki maẓhar-ı ṣıfāt-ı Ḥaḳdır ve Ḥaḳḳ'ıñ ra'ūfiyyeti sırrıyla ḳā'imdir. Ve şān-ı ʿālīsi dā'imā re'fet ve raḥmetdir. Pes, vereṣe ki meẓāhir-i evṣāf-ı nebeviyyedir; anlara daḫi lāzım olan enfüs ve āfāḳı mürāʿāt ve umūr-ı dīniyye ve dünyeviyyeyi muḥāfaẓa ve dā'ire-i ʿālem-i īcāda murāḳabedir. Ve bu maʿnā mefḳūd olsa menāzil-i ḳalbiyyeden biri müntaḳıż olmaġla ḳamer-i ḳalb daḫi devrine niẓām viremez. Ve yigirmi

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.
2 Bu takrir 299a'da kısmen mükerrerdir. MY.
3 "Çok şefkatli ve çok merhametlidir." et-Tevbe, 9/117.
4 "Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın." el-Aʿrâf, 7/56.

sekiz menziliñ her birine kemā yenbaġī giremez. Ve ḫāricde ḳalmaġla āvāre olur. Pes, merkez-i vaṣl-ı Ḥaḳḳ'ı nice bulur.

Vallāhü'l-hādī. Naẓm:

1 Ey Raʾūfün Raḥīm olan Mevlā[1]
V'ey Ġaniyyün Kerīm olan Mevlā

2 Süfre-i raḥmetiñ nevālesine
Cemʿ olur cümleten aʿlā ednā

3 Kimine ṣaff-ı niʿāl oldı maḳām
Kimi ṣadr içre oṭurur bālā

4 Ḥikmetiñ ḳıldı ʿālemi tertīb
Ḳalmadı bir ḳuṣūr yer aṣlā

5 Ḳanmaz āb-ı zülāl-i feyżiñe dil
Kim şekerden olup-durur aḥlā

6 Yüzüñi görmege ṭoymaz diller
Gerçi ġāyetde olupdur eclā

7 Sāʾiliñdir ḳapuñda Ḥaḳḳī ḳul
Cümleden sensin ʿaṭāya evlā

* * *

1 Görünmez dīdeme dünyā vü ʿuḳbā[2]
Bañа ẕātıñ müyesser eyle Mevlā
Görünmez māsivā hergiz ser-ā-pā[3]
Bañа ẕātıñ müyesser eyle Mevlā

2 Kimi bāġ u kimi bustānı ister
Kimi ḳul u kimi sulṭānı ister
Kimi ḥūr u kimi ġılmānı ister
Bañа ẕātıñ müyesser eyle Mevlā

1 Bu manzume 295b'de mükerrerdir. MY.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 görünmez: gerekmez (299a)

3 Kimi efʿāle himmet eylemişdir
Kimisi de ṣıfātı gözlemişdir
Çü her biri bir izi izlemişdir
Bańa ẕātıń müyesser eyle Mevlā

4 Gelüp semt-i maḥabbetden vefālar
Aradan refʿ ola cümle cefālar
İrüp ẕātıń nesīminden ṣafālar
Bańa ẕātıń müyesser eyle Mevlā

5 Bir ismiń Bāṭın u birisi Ẓāhir
Vücūda geldi senden bu meẓāhir
Derūn-ı Ḥaḳḳī'yı şād eyle āḫir
Bańa ẕātıń müyesser eyle Mevlā

[REDD-İ SELĀM][1]

Ḥadīṯde gelür ki, Cenāb-ı Risālet *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* "Benden ṣoñra gelen ümmet-i icābetime selām idiñiz." diyü sipāriş buyurmuşlardır. Pes, her kimiń lisānından ki iblāġ-ı selām ḥāṣıl ola, "Ve ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām." diyü cevāb virmek gerekdir.

Ve "ümmet-i icābet" dinildi. Zīrā ümmet-i daʿvete selām yoḳdur; meger ki żarūretden ola. Meṣelā eger dīn ü dünyāsında bir mefsededen ḫavf iderse kāfire selām virmek cā'izdir. Zīrā selām āteş-i fitne ve fesādı iṭfā ider. Zīrā mü'mine göre taʿẓīmi ve kāfire göre fi'l-cümle iltifātı müşʿirdir.

Ve fıḳıhda gelür ki, "es-selāmü ʿaleyküm" dimek yaʿnī evvelinde elif-lām ile, "selāmün ʿaleyküm" dimekden efḍaldir. Zīrā kelimede ḫarf ziyāde olıcaḳ ṣevāb daḫi ziyāde olur. Ve bir cemāʿatden biri selām virmek kāfīdir. Ve selām virilen daḫi cemāʿatden olup aralarından biri redd-i cevāb itmek besdir ki aña sünnet-i kifāye dirler. Meger ki her birine "es-selāmü ʿaleyke yā fülān, es-selāmü ʿaleyke yā fülān" diyü taṣrīḥ idüp selām vire; bu ṣūretde her biriniń üzerine redd-i selām lāzımdır.

Su'āl olunursa ki, her birini taṣrīḥ itmese daḫi ḥāżır olan cemāʿatiń her biri redd-i selām itmek lāzım idi, zīrā ḥużūr bulundı. Nitekim cenāze ḥāżır

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.

olsa orada ḥāżır olanlarıñ cümlesi üzerine ṣalāt-ı cenāze vācib olur; gerekse oraya mürūr ṭarīḳiyle uġrasun. Zīrā farż-ı kifāye olmaḳ ġā'ib oldıġı ṣūretdedir. Cevāb budur ki ṣalāt-ı cenāze şefā'at içündür. İḫṣār-ı şüfa'ā ise mendūbdur. Selām ise taḥiyyet-i mücerrededir. Bu cihetden ḥużūr-ı cenāze ḥużūr-ı selāma ḳıyāṣ olunmadı.

Velākin ẓāhir olan cemā'atiñ cümlesi "ve 'aleykümü's-selām" dimek efḍaldir. Ve keẕālik "es-selāmü 'aleyküm" ve "'aleykümü's-selām"dan her biri "cem'" kelimesiyle īrād olunmaḳ gerekdir. Ya'nī "es-selāmü 'aleyk" ve "'aleyke's-selām" dimemek gerekdir. Zīrā mü'minleriñ yanlarında melā'ike-i kirām vardır. Pes, anları daḥi ḥiṭābda idḥāl gerekdir. Nitekim namāzıñ selāmında daḥi niyyet olunur; eger ṣaġında ve eger ṣolunda. Ve bir kimse bir meclisden rücū' itdikde selām virmek selām-ı evvelden efḍaldir ki bedeninde her şa'rası üzerine biñ ḥasene yazılır ve biñ derece ref' olunur. Ve ol meclis aña yevm-i ḳıyāmete dek istiġfār eyler. Zīrā zamān ve mekān insānıñ 'ameline ḥayran ve şerren şāhiddir.

Zīrā dimişlerdir ki, farż nāfileden efḍaldir. İllā üç yerde 'aks üzeredir. Evvelkisi budur ki, mu'sira, ya'ni medyūn faḳīre mühlet virmek vācibdir. Ve ibrāsı ya'ni ẕimmetini **[9b]** ol deynden berī ḳılup hibe itmek sünnetdir; velākin bu sünnet ol farżdan efḍaldir. Zīrā faḳīre fā'ide-i külliyesi vardır. Ve ikincisi ibtidā-i selām sünnet ve reddi vācibdir. Velākin ibtidāda fażīlet ziyādedir. Ve üçüncisi eẕān sünnetdir, velākin imāmetden efḍaldir. Egerçi imāmet farż-ı kifāyedir. Ve eẕānıñ fażīleti budur ki; da'vet-i ilallāh ṣūretidir. Da'vet ise ṣıfat-ı enbiyā ve evliyādır. Ve Rasūlullāh *-ṣallallāhü 'aleyhi ve selem-* bir def'a seferde deve üzerinde eẕān virmişlerdir. Ve Ḥażret-i 'Ömer *-raḍıyallāhü 'anh-* "لو لا الخليف لأذنت" buyurmuşlardır. Ya'nī meşġale-i ḫilāfet olmayaydı ben de eẕān virirdim. Ya'nī eẕānıñ vaḳtini muḥāfaẓa lāzımdır. Meşġūl ise vaḳit ḳaydında olmaḳ müşkildir. Zīrā iki ḳayd bir yerde olmaz.

Ve eẕān vaḳt-i ṣalātı i'lān içün olmaġla orada "ḳad ḳāmeti'ṣ-ṣalāt" dinilmedi ve vaḳt-i şurū'da dinildi. Zīrā vaḳt-i şurū'da ḫalḳı mekānlarından iḳāmet lāzımdır.

Şābbe, ya'nī genç ve tāze ḫātūna selām virmek mekrūh ve yedine yapışmaḳ menhīdir. Ḥattā Rasūlullāh *-ṣallallāhü 'aleyhi ve selem-* ḫātūnlara

mübāyaʿa vaḳtinde aṣlā biriniñ elini mess itmediler. Belki bir ḳadeḥ içine ṣu ḳoyup yed-i mübāreklerini ol ṣuya ṣoḳdılar; ṣoñra ḫātūnlar daḫi ellerini ṣoḳup teberrük itdiler. İşte bundan fehm olundı ki Şāriʿ bu ḳadar maʿṣūm ve maḥfūẓ iken bu maḳūle töhmete dā'ir olan nesneden ḥaẕer idicek, sā'ir nefsi üzerine emīn olmayanlarıñ ḥālleri nice olmaḳ gerekdir. Gel imdi aḥdāṣ ve nisvān ile ṣoḥbet ve iḫtilāṭdan perhīz idelim. Zīrā irādet-i ṣādıḳa ehline kemāl-i taḳvā lāzımdır ki taḳvā şerīʿata ve ṭarīḳata maʿāṣī ve zellāt ve tenezzülātdan iḥtirāzdır. Fe-emmā bu aʿṣārda ʿAnḳā ve kīmyā ve vefā gibi mevcūdü'l-ism ve maʿdūmü'l-cismdir. Ḫuṣūṣān ne fażāḥat-ı ʿaẓīmedir ki meşāyiḫ ve ṣūfiyān nāmına olanlar sū-i ḥālde ʿavāmm-ı nāsdan beter olmuşlardır. *Ve'l-ʿıyāẕü billāhi Taʿālā*.

Ve müştehāt olmayan ʿacūz ile muṣāfaḥa itmek lā-be'sdir. Ẕimmī ile muṣāfaḥa itmek mekrūhdur; zīrā fi'l-cümle taʿẓīm bulunur. Ve eger muṣāfaḥa vāḳiʿ olursa elini ġasl ide. Ve ʿālim-i ʿāmiliñ ve sulṭān-ı ādiliñ yedini taḳbīl itmek cā'izdir ve belki sünnet-i selefdir. Zīrā onlar maḥall-i taʿẓīm ve kerāmetdir. Ve sulṭān ḥużūrunda taḳbīl-i arż itmek mekrūhdur. Anıñçün bundan küfür lāzım gelmez. Zīrā bi-ṭarīḳi'l-ʿibāde degil belki bi-ṭarīḳi't-taḥiyyedir. Ve bir kimse ile muṣāfaḥa idüp kendi elin būs itmek menhī ve fiʿl-i Mecūsdur. Ve ʿulemā ve selāṭīne taʿẓīmen ḳıyām itmek meşrūʿdur. Ḥattā dimişlerdir ki Rasūlullāh'ıñ *–ṣallallāhü ʿaleyhi ve selem-* ʿammi-zādesi Caʿfer *-raḍıyallāhü ʿanh-* Ḥabeş'den rücūʿ ve ḳudūm itdikde Rasūlullāh aña ḳā'im olup iki gözleri miyānını taḳbīl eyledi ve sürūrlarından buyurdular ki «أَأَفْرَحُ بِفَتْحِ خَيْبَرَ أَمْ بِقُدُومِ جَعْفَرٍ»[1] Yaʿnī fetḥ-i Ḫayber'le mi mesrūr veyā ḳudūm-ı Caʿfer'le mi feraḥ-nāk olayım. Zīrā iki feraḥ bir yere geldi ki ḳudūm-ı Caʿfer, Ḫayber'iñ fetḥi gününe müṣādif olmuş idi. Ve bundan aḫẕ olundı ki Allāh Taʿālā'nıñ faẓl u raḥmeti ile feraḥ-nāk olmaḳ gerekdir; velākin faẓl u raḥmetde müfżil ve raḥīm olan Allāh Taʿālā'yı müşāhede ṭarīḳiyle. Zīrā yalıñız niʿmetde ḳalan, münʿimden maḥrūm olur.

Pes, niʿmet de ḫoş; velākin münʿim andan yegdir. Bu cihetden evlā ile ʿamel idüp Ḥaḳḳ'ı ḳabūl itmek lāzımdır. Egerçi niʿmeti daḫi red yoḳdur. Naẓm:

1 Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 163, r. 13580.

1 Yā Rabbi çoḳdur niʿmetiñ[1]
Çoḳ ḥamd ü şükr olsun saña
Pāyānı yoḳdur raḥmetiñ
Çoḳ ḥamd ü şükr olsun saña

2 Ḳalbi idüp pür-maʿrifet
Ẕenbi idersin maġfiret
Senden-durur ẕāt u ṣıfat
Çoḳ ḥamd ü şükr olsun saña

3 Çün ḫāke nefḫ itdiñ nefes
Dil bülbül oldı ten ḳafes
Feyżiñ olupdur çün Aras
Çoḳ ḥamd ü şükr olsun saña

4 Baḥr-i kerem mevvācdır
Her dil aña muḥtācdır
Ḥaḳḳī'ya luṭfuñ tācdır
Çoḳ ḥamd ü şükr olsun saña

* * *

1 Ey ġanī Allāh senden ḥācetim[2]
Devlet-i ʿaşḳıñ naṣīb eyle bańa
Faḳr u ʿacz ile kesildi ṭāḳatim
Devlet-i ʿaşḳıñ naṣīb eyle bańa[3]

2 Kim ki ʿaşḳıñdan ṭutupdur Ẕü'l-feḳār
Ḳaṭʿ-ı aġyār itmege aña ne var
Oldı sermāye elimde iftiḫār
Devlet-i ʿaşḳıñ naṣīb eyle bańa

3 Buldı İbrāhīm Edhem çün seni
Taḫtı ḳodı mesken itdi külḫanı
Devlet-i ʿaşḳıñ ile oldı ġanī
Devlet-i ʿaşḳıñ naṣīb eyle bańa

1 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.

4 Māl ü mülk ehli çeker dürlü keder
Elde ṭurmaz devlet ü dībā gider
Ḥaḳḳī ḳul ṭuṭup yüzin sen şāha der
Devlet-i ʿaşḳıñ naṣīb eyle baña

* * *

1 یا من بدا جمالك فی كل من بدا[1]
بادا هزار جان مقدس ترا فدا[2]

2 یا من هو المشاهد فی كل ما بدا[3]
دریافت حسن ترا كرد جان فدا

3 نور جمال وحدت تو آشكار شد
برحالتی كه می نرود بر زبان ادا[4]

4 شاه از جلال و هیبت تو جبهه بر سجود
در شاهراه فقر و فنا خاك شد گدا

5 پایی نمی رسید بكهسار وصف تو
از كنه ذات كوش نیابد بجز صدا

6 یا رب بنور پاك جبین پیمبری
حقی بجوید از تو بتو شهره هدا[5]

* * *

1 Bār-ı miḥnetle büküldi ḳaddimiz[6]
Ḳıl naẓar luṭfuñla ey Bāriḫudā
Oldı ḳahr-ı dil bu yolda seddimiz
Ḳıl naẓar luṭfuñla ey Bāriḫudā[7]

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 *Beyt-i evvel Mevlānā Cāmī'niñ ve māʿadāsı bu faḳīr Ḥaḳḳī'nıñdır.*
3 Nüsḫa-i dīger.
4 1. Ey görünen her şeyde cemâli görünen! / Bin mukaddes cân sana feda olsun
2. Ey görünen her şeyde görünen! / Senin güzelliğini bulmak için cânını feda etti
3. Cemâl-i vahdetinin nuru âşikâr oldu / Onun zikri de dilinden gitmiyor
5 4. Şâh, senin celâl ve heybetinin karşısında alnını secdeye götürdü / O büyük fakr u fenâ yolunda yok oldu
5. Senin vasfının yüceliğine hiçbir dağın ayağı yetişmez / Zâtının künhünden kulağa sadece onun sesi gelir
6. Ya Rab! Peygamberinin alnındaki pâk nur hakkına / Hakkı, o yolda senden seni arasın
6 Bu naẓm-ı şerif, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından meʾḫūẕdur. MN.
7 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.

2 Nār-ı ġamda dil kebāb oldı yeter
Eşkimiz reng-i şarāb oldı yeter
Ten yıḳıldı cān ḫarāb oldı yeter
Ḳıl naẓar luṭfuñla ey Bāriḫudā

3 Senden olmazsa naẓar bī-çāreye
Söyler āḫir dilde yāre yāreye
Sen virirsiñ nūrı aġ u ḳaraya
Ḳıl naẓar luṭfuñla ey Bāriḫudā

4 Ḳılma yā Rab yoluña ʿişyānı sed
Dergehiñden itme bu muḥtācı red
Eyle Ḥaḳḳī ḳuluña yā Rab meded
Ḳıl naẓar luṭfuñla ey Bāriḫudā

* * *

1 Bir ehl-i derdem āh āh[1]
Yā Rabbi ḳıl dermān bañа
ʿAbd-i faḳīrem pādişāh
Yā Rabbi ḳıl iḥsān bañа

2 Cān bülbülünden ḳaydı kes
İtme dili ḥabs-i ḳafes
Gülzār-ı ʿaşḳıñ her nefes
Yā Rabbi ḳıl ḫandān bañа

3 Ġayra yeter ṣaldıñ yeter
İşim benim senden biter
Müşkil belā odı düter
Yā Rabbi ḳıl āsān bañа

4 Zühdüm budur ki var yoḳ
ʿAşḳım budur ki zār yoḳ
Şol dīni ki esrārı çoḳ
Yā Rabbi ḳıl īmān bañа

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Dir Ḥaḳḳī ḳul nice irem
Ḳanda seni bulup görem
Her vech ile luṭf u kerem
Yā Rabbi ḳıl her ān bańa

* * *

1 Ḳahr elinden kime şekvā idelim[1]
Kerem ü luṭfuńa ḳaldıḳ Mevlā
Sen var iken bize ḳanda gidelim
Kerem ü luṭfuńa ḳaldıḳ Mevlā[2]

2 Kārımız ṣubḥ u mesā oldı günāh
Ḥālimiz bu günāh ḳıldı tebāh
Ḳapuńa yüz süregeldik Allāh
Kerem ü luṭfuńa ḳaldıḳ Mevlā

3 Ṣoldı bād-ı hevā ile gülümüz
Ḳaldı ḫāmūş şöyle bülbülümüz
ʿĀciziz nesneye irmez elimiz
Kerem ü luṭfuńa ḳaldıḳ Mevlā

4 Bize bizden iki ʿālemde n'olur
Derde dermān olursa senden olur
Ḳapuńı terk iden āḫir yańılur
Kerem ü luṭfuńa ḳaldıḳ Mevlā

5 Esmese her nefesde bād-ı bahār
Ḳuruyup güller olur hem-çün ḫār
Dir bu Ḥaḳḳī-i faḳīr ü nā-çār
Kerem ü luṭfuńa ḳaldıḳ Mevlā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerif daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.

1 Ey kerem ü merḥamet ıssı Ḫudā[1]
Eylegil irşād-ı ṭarīḳ-i hüdā[2]

2 Kūh-i dile nice bir ʿaks eyleye
Sūy-ı sivādan ḳurı ṣīt ü ṣadā

3 Ḳulle-i ġaybıńdan irişdir bizim
Güş-ı dil ü cānımıza ḫoş nidā

4 Öyle nidā kim aña şāyestedir
Olmaġa bu cān-ı ʿazīzim fedā

5 Sen ki ḳamu ʿāleme sulṭānsın
Ḳullarınıń kemteri Ḥaḳḳī gedā

* * *

1 Yā ilāhī mübtelā-yı derd-i cürmüz ḳıl devā[3]
Bir naẓar eyle silinsün levḥ-i dilden māsivā[4]

2 Āteş-i ġamda kebāb oldı yeter cān ü ciger
Dīde pür-āb u derūn-ı dil ney-āsā pür-hevā

3 Bād-ı hicrān esdi vü ḳıldı bahārım pür-ḫazān
Bülbül-i cān beste-dildir bir nefes ṭutmaz nevā

4 Berg-i gül oldı perīşān ü kesildi būy-ı bāġ
Ḫār-zār oldı hezār-ı cāna āḫir müstevā

5 Evliyānıń ḥürmetine vir ʿulüvv-i himmeti
Gevher ü seng ola Ḫaḳḳī iʿtibārında sevā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niń *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerif, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niń ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niń ḫaṭṭıyla muḥarrer, İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri mecmūʿa-i meẕkūreyi ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına tertīb ve taḥrīr buyurmuşlar. MN.
4 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.

1 Yā ilāhī der-i iḥsānıña geldi fuḳarā[1]
Fuḳarāyı ḳoma kim ola zebūn-ı ümerā[2]

2 Merdüm-i çeşmimi aġlatma ilāhī çü yetīm
Çünki baḥr-i keremiñ ġarḳıdır aġ u ḳara

3 Muntaẓırdır leb-i deryā-yı firāḳ içre göñül
Vaṣlıña ṣal bizi şimden girü ey Rabb-i verā

4 Kaʿbe-i ẕātıñadır dāʿiyesi ehl-i diliñ
Daʿvet it saʿy idelim ol yere berran baḥrā

5 Niçe demdir ki gözüm yaşı ḳızıl ḳan oldı
Niçe bir Nīl gibi eyle sirişkim icrā[3]

6 Cān-ı Ḥaḳḳī'ya cihān teng gelür oldı ʿaceb
Sendedir sırr-ı seriyy-i ʿaceb-i her dü serā[4]

* * *

1 Yā Rab senden dā'im dileriz rıżā[5]
Ḳullarıñ içinde eyle murtażā
Maḥv ola ʿafvıñla cümle mā-meżā
Defʿ ola luṭfuñla hep sū'ü'l-ḳażā

2 Maḥv ü fenāya irişdir ʿāşıḳı
Şükr ü rıżāya irişdir ṣādıḳı
Sen eylegil yine aña lāyıḳı
Eyle izāle ḳalmasun bir eẕā

3 Maẓhar eyle bizi sırr-ı iḫlāṣa
İlḥāḳ it keremden sen ḫāṣu'l-ḫāṣa
İbtilādan çāre yoḳdur ḫalāṣa
Var ise ḥikmetde eger iḳtiżā

1 Bu naẓm-ı şerīfi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri biñ yüz iki senesinde ʿāzim-i beyt-i mükerrem olduḳlarında eşnā-yı rāhda tanẓīm buyurmuşlar.
Bu naẓm-ı şerīf daḥi, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri sālifü'l-beyān ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına tertīb ve taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.

3 *Çeşme-i feyżiñi şimden geri eyle icrā: Nüsḫa-i dīger*

4 *Nūruña āyinedir çünki seniñ her dü serā: Nüsḫa-i dīger*

5 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ḥaḳḳī sürer dergāhıña yüzini
İki çeşme eyler iki gözini
Hicrānıñdan ṣaḳla anıñ özini
Hem bu mavṭıñ içre hem rūz-ı cezā

* * *

1 Yā Rab virme benim hīç lāyıḳım bañā[1]
Eyle ne ise luṭf u keremden sezā sañā[2]

2 Her-bār müttekā-yı ʿaṭāña ṭayanuram
Sensin ḳavī senedim yā ḫayra müddeʿā[3]

3 Gözüm ḳarası aġı ṭalup baḫr-i eşkime
Çıḳmak müyesser olmadı eyvāh bir yañā

4 Yüz biñ ḫaṭāyı ḳaṭresi maḥv itse n'ola[4]
Mevc ursa bād-ı raḥmet ile ḳulzüm-i ʿaṭā

5 İksīr zer ḳılursa n'ola cevher-i misi
İksīr olur seniñ naẓarıñla bu dil şehā

6 Ḥaḳḳī her ān perdeleri bürünüp gelür
Yā Rab ḥicāb içinde ḳoma aç yüzüñ añā

* * *

1 يا منشئ السحاب و يا منزل الندى[5]
أنزل على من مطر الفيض و العطا

2 يا باعث الخلائق من حفرة القبور
ابعث الى جنانك من مرقد الثرى

3 أنت الذي يلوذ به الخلق كافة
كف عن الجرائم و استبدل الخطا[6]

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden meʾḫūẕdur. MN.
2 Yā Rab lāyıḳım benim itme keẓā bana MY.
3 senedim: sened bañā MY.
4 itse: itse ger MY.
5 Bu naẓm-ı şerīf-i ʿArabī daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
6 1. Ey bulutları yaratan ve kırağıyı indiren! / Feyiz ve atâ yağmurundan indir üzerime
2. Ey mahlûkâtı kabir çukurundan yeniden dirilten! / Yeryüzü kabrinden katına gönder
3. Sen, bütün mahlûkâtın sığındığı zâtsın / Cürümlere bakma, hataları tebdîl et

4 أنت الذي يراه عيون الموحدين
انظر بعين رحمتك و ارفع الغطا

5 قد صار بالقبايح حالى مكدرا
أرجوك مراَة سويداى الصفا

6 ارحم عبيدك حقى لشيبه
قد لهزمت الخد كضح و كالدجى[1]

* * *

1 Nūr-ı vechiñ şemʿ-i ẕātıñ ḳıl bize
Rabbenā etmim lenā envāranā
Yoḳ günehden ġayrı bir ḥāṣıl bize
Rabbenā va'ġfir lenā evzāranā

2 Biz tenezzül ehliyüz telvīn ile
Sen terakḳī ver bize temkīn ile
Dem-be-dem bī-vāsıṭa telḳīn ile
Rabbenā ʿaẓẓim lenā aḳdāranā

3 Ẓāhir olsa nūr-ı ẕātıñ pertevi
Şen olur anıñla cān u dil evi
Ẓulmeti sürsün żıyā-i maʿnevī
Rabbenā ṭahhir bihī esrāranā

4 Feyż-i ʿaşḳıñla pür olup ḥavż-ı dil
Ḳanalım āb-ı ḥayāt'a muttaṣıl
Ġayra baḳmaḳdan bu çeşm-i cānı sil
Rabbenā nevvir bike ebṣāranā

5 Ḳanġı dil kim ide keşretden güẕer
ʿĀlem-i vaḥdetde seyr idüp gezer
Eyledi Ḥaḳḳī saña senden sefer
Rabbenā sehhil lenā esfāranā[2]

1 4. Sen, muvahhidlerin gözlerinin gördüğüsün / Rahmet gözünle bak da perdeyi kaldır
5. Halim çirkinliklerle bulandı / Süveydâmın aynasına ne olur safâ ver
6. Kulun Hakkı'yı kocamasından dolayı affet / Gündüzün aydınlığı ve gecenin karanlığı gibi yanağı parçaladım

2 *Rabbenā bārik lenā esfāranā: Nüsḫa-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-.*
Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

[İSTİʿDĀD VE ḲĀBİLİYYET]

Ve fi'l-ḥadīṯ: «مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلامِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ»[1] Bu ḥadīṯde fıṭratdan murād ḳabūl-i İslām'a istiʿdāddır. Velākin bu maʿnā bi-ḥasebi'l-cibille anıñ şaḳī olmasını münāfī degildir. Anıñçün aḥvāl-i ʿārıża ḥasebiyle tehevvüd veya tenaṣṣur veya temeccüs itmişdir. Mebḥūṯun ʿanh olan maʿnā daḫi böyledir. Meṯelā, cümle ṣularıñ **[10b]** āb-ı ḥayāt ve āb-ı zülāl olmaġa istiʿdādı vardır. Velākin şūre yerlere mürūr itmekle ṭabʿından çıḳar ve mürūr itdigi maḥalliñ evṣāfıyla ẓāhir olur. Ẓāhir-bīn olan kimse anı aġzına alup tecrübe itdikde bu ṣuyuñ āb-ı zülāl olmaġa istiʿdādı yoġimiş dir. Murādı ʿadem-i istiḥḳāḳını beyāndır. Ammā ol ki Şeyḫ Saʿdī *Bostān*'ıñda buyurur: "Tüvān pāk-kerden zi-jeng āyine / Velīkin ne-yāyed zi-seng āyine." Bu beyitden murād ḥaḳīḳatde sengiñ āyine olmaġa ʿadem-i istiʿdādını beyān degildir. Belki ṭaşın ol maʿnāya ḳuvvet-i baʿīde ile istiʿdādı vardır. Fe-emmā sā'ir filizāt-ı rażīża gibi baʿż-ı ʿavārıż-ı türābiyye ve hevāiyye ile ṭabʿından çıḳup ṭaş olmuşdur. Bu cümleden ẕeheb ü fiżża selāmet bulup ḥayāt-ı aṣliyyeleri üzre ẓuhūr itmişlerdir

Ve ebyāt-ı *Meṯnevī*'den iltiḳāṭ olunmuşdur: "Dād-ı ū-rā ḳābiliyyet şarṭ nīst / Belki şarṭ-ı ḳābiliyyet dād-ı ūst." Yaʿnī dād-ı Ḥaḳḳ'a ḳābiliyyet şarṭ degildir. Belki ḫilāf ve ʿaksidir. Zīrā ʿālem ʿademde iken vücūdda ḳābiliyyet yoḳ idi. Belki muṭlaḳ dād-ı Ḥaḳ ile ẓuhūr itdi. Vücūd üzre mübtenī olan kemālāt daḫi böyledir.

Pes, aṣılda nefs-i istiʿdād bile ʿaṭā-i ilāhīdir. Ve bunuñ fevḳinde daḫi kelām vardır. Āyīne-i ṣāf-dilāna rūşendir.

«لا يُسأل عما يفعل إعملوا فكل ميسر لما خلق له مجبور مختار. ولا يعرف هذا المعنى إلا المقربون والأبرار»

1 Buhârî, "Cenâiz", 79, r. 1358

Naẓm:

1 Sen hidāyet itmeseñ yā Rab baña[1]
Nice irem kendi kendimle sańa[2]

2 Kimse istiʿdād ile bulmaz seni
Tā meger ʿavniñle ola müctebā

3 Māyedir senden ʿināyet cümleye
Yoḫsa aṣṣı eylemez kesb ü ʿanā

4 Himmet ister evliyādan her denī
Himmet-i ʿālī begim n'itsün aña

5 Laʿl ü yāḳūt olmadı her bir ḥacer
Gerçi kim yeksān ṭoġar şems-i ḍuḥā

6 N'eylesün aña güneş nūrı bugün
Kim anı ḫuffāş ḳılmışdır Ḫudā

7 Ḫıżr elinden cām içmez degmeler
Ṣun bu cāmı ehl-i ẕevḳe sāḳiyā

8 İrmedikçe noḳṭa-veş şol merkeze
Kimse bulmaz devr içinde müstevā

9 Şol giyāhıñ ḥāline baḳ bāġda
Sidre'den olmaḳ diler ol Müntehā

10 Var ṣadef-veş dā'imā ḫāmūş ol
Bildiñ ise bulduñ ise Ḫaḳḳıyā

* * *

1 Yaḳmasun cān-ı żaʿīfi tāb-ı ḫurşīd-i Celāl[3]
Ḳıl bizi yā Rab yarın taḥte'l-Livā-i Muṣṭafā
Sāye-i Faḫr-i Cihān'da bulalım ḫoş ḥüsn-i ḥāl
Ḳıl bizi yā Rab yarın taḥte'l-Livā-i Muṣṭafā[4]

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Fetḥi Mekkete'l-Mükerreme. MN.
2 Bu manzume 299a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Livā'ü'l-Ḥamd. MN.
4 Bu manzume 299b'da mükerrerdir. MY.

2 ʿArṣa-i maḥşerde ḥayrān olıcaḳ ḫalḳ-ı cihān
Biñ ḳadem hem bir ḳadem üstüne ṭurdıġı zamān
İns ü cinn ü cān ḥarāretden diye çün el-emān
Ḳıl bizi yā Rab yarın taḥte'l-Livā-i Muṣṭafā

3 Anda her bir kāmiliñ ḥālince bir sancaḳ gele
Peyrev-i kāmil olan ʿuşşāḳ şād olup güle
Faḫr-i ʿĀlem cümleden ʿālī livā ala ele
Ḳıl bizi yā Rab yarın taḥte'l-Livā-i Muṣṭafā

4 Ḥürmet-i elḥamdü lillāh ḥaḳḳ-ı bismillāh içün
Sırr-ı tevḥīd-i ḥaḳīḳī-i dil-i āgāh içün
Ḳabża-i sīm-i Livā'ü'l-Ḥamd'i ṭutan şāh içün
Ḳıl bizi yā Rab yarın taḥte'l-Livā-i Muṣṭafā

5 Ādem ü men dūnehü taḥte'l-Livā ola yarın
Ümmet-i Faḫr-i Cihān ʿizz ü şeref bula yarın
Ḥaşr iderseñ Ḥaḳḳī'yı taḥte'l-Livā n'ola yarın
Ḳıl bizi yā Rab yarın taḥte'l-Livā-i Muṣṭafā

اللهمّ اجعلنا من المحشورين تحت لوائه والمسرورين بلقائه بحرمة إصطفائه

[11a] MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT -ʿALEYHİ EFḌALÜ'Ṣ-ṢALAVĀT-[1]

1 Çün tecellī itdi eşyāya Cenāb-ı Kibriyā
Ẓāhir oldı evvelā nūr-ı Muḥammed Muṣṭafā[2]

2 On sekiz biñ ʿālemiñ taḫtına sulṭān eyleyüp
Virdi esmā kenziniñ miftāḥını Mevlā aña

3 Sırr-ı mübhem nūr-ı Ekrem rūḥ-ı aʿẓam andadır
ʿAḳl-ı evvel söylenir dillerde aña dā'imā

4 Ādem ü men dūnehü taḥte'l-Livā'sı olmasa
Rūz-ı maḥşerde kime eylerler idi ilticā

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-İftitāḥ-ı Ẓuhūr-ı Kā'ināt. MN.
2 Bu manzume 299b'de mükerrerdir. MY.

5 Maẓhar-ı ẕāt oldığına ruḫları şāhid yeter
Böyle olsa olıcaḳ bir yüzde envār-ı Ḫudā

6 Şānını "levlāk" ile taʿẓīm idüp Allāh anıñ
Ḫilʿat-ı pāk-i "le-ʿamrük"den aña biçdi ḳabā

7 Kaʿbe-i maḳṣūda irmez sālik olanlar ebed
Girmeyince rāh-ı şerʿına Rasūl'üñ Ḥaḳḳīyā

* * *

1 Ey vücūduñ bāġ-ı ʿālemde dıraḫt-ı Müntehā[1]
Serv-i bostān-ı ṣafā verd-i riyāż-ı ışṭıfā[2]

2 Yanmadı miḥrāb-ı ḳudretde seniñ gibi çerāġ
Cāmiʿ-i cūd içre bir ḳandīl-i ḥaḳsın pür-żiyā

3 Çün sarāy-ı sırda ḫurşīd-i cemāliñ gördiler
Ẕerre-vār oldı yoluñda enbiyā vü evliyā

4 Ḥüsn-i Yūsuf pertev-i envār-ı ḥüsnüñdür seniñ
Bir melāḥat kānısın hergiz naẓīr olmaz sańa

5 Kim seni gördüyse irdi devlet-i ʿuẓmāya ol
Kim sańa irdiyse gördi nicedir nūr-ı Ḫudā

6 Vaṣfını inşā içün levḥ u ḳalem ḫalḳ itdi Ḥaḳ
Ḫulḳuñı ifşā içün Ḳurʾān'ı hem ḳıldı ʿaṭā

7 Çün ḳarār itdiñ şefāʿat taḫtı üstünde ezel
Tā-ebed sāyeñde rāḥat buldı erbāb-ı hüdā

8 "Küntü kenzen" gevheri senden ṣaçıldı ʿāleme
Ḫilʿat-ı ʿaşḳ u maḥabbet hem biçildi bī-riyā

9 Çünki sensin "ḳābe ḳavseyni ev ednā" maẓharı
ʿArş-ı maḳṣūda irişdir Ḥaḳḳī-i zārı şehā

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-İftitāḥ-ı Ẕuhūr-ı Kāʾināt. MN.
2 Bu manzume 299b'de mükerrerdir. MY.

1 Derd-i hicrānıñ beni zār eyledi[1]
Yā Rasūlallāh teraḥḥum ḳıl bańa
Tīġ-ı ʿaşḳıñ cānıma kār eyledi
Yā Rasūlallāh teraḥḥum ḳıl bańa[2]

2 ʿĀşıḳıñ yoḳ senden özge maṭlabı
Naʿt-ı pākiñdir hemān vird-i lebi
Bāb-ı luṭfuñdan ıraġ itme beni[3]
Yā Rasūlallāh teraḥḥum ḳıl bańa

3 ʿĪd-i vaṣlıñ ḳaddimi itdi hilāl
Lebleriñden ḳıl bańa feyż-i zülāl
Ümmetiñ ednāsıdır bu bī-mecāl
Yā Rasūlallāh teraḥḥum ḳıl bańa

4 Nūruñ ile buldı ʿālemler vücūd
Sırrıñ ile ḳıldı kāmiller şühūd
Eyle Ḥaḳḳī bendeñe çoḳ luṭf u cūd
Yā Rasūlallāh teraḥḥum ḳıl bańa

* * *

1 Ṭoġdı nūruñ ʿāleme virdi żiyā[4]
Zā'il oldı ẓulmet-i ʿarż u semā
Şād olup ol dem didi bāy u gedā
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā[5]

2 ʿĀlemiñ güldi yüzi geldiñ çü sen
Ḳalb-i ʿālem oldı teşrīfiñle şen
Nūra ġarḳ oldı cihānda cān u ten
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

3 Maḳdemiñ gözlerdi çeşm-i nergisān
Muntaẓırdı gelmeñe bāġ-ı cihān
Tāzelendi çün bahār āḫir-zamān
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Beyān-ı Cinān. MN.
2 Bu manzume 301a'da mükerrerdir. MY.
3 *"Nefsī nefsī didigi gün her nebī ". Li-Cāmi'i'l-fakīr.*
4 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Mebʿaṯü'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām-*. MN.
5 Bu manzume 300b'de mükerrerdir. MY.

4 Mevlid-i pākiñ oḳunsun ʿāleme
Şerbet-i feyżiñ ṣaçılsun ādeme
İrmedi evvelki ümmet bu deme
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

5 Sende ẓāhir oldı çün nūr-ı ezel
ʿĀṣıḳ u meftūnuñ oldı her güzel
Ḥaḳḳıyā āvāz-ı ḫūb ile di gel
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

* * *

1 Diyelim "el-ḥamdü lillāhi'l-ġafūr"[1]
Ṭoġdı nūr-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā
Diyelim "eş-şükrü lillāhi'ş-şekūr"
Ṭoġdı nūr-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā[2]

2 İtdi çün dünyāyı teşrīf ol vücūd
Ol nefesde ḳıldı Mevlā'ya sücūd
Gitdi ẓulmet geldi envār-ı şühūd
Ṭoġdı nūr-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

3 Kaʿbe'den āvāz işitdiler ḳatı
Geldi diyü ol cenāb-ı ḥażreti
Müjdeler buldı cihānda ümmeti
Ṭoġdı nūr-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

4 Gördiler bürhān-ı Ḥaḳ oldı ʿıyān
Bütleri ṣındı ʿadūnuñ ol zamān
Ṭoldı ol āvāzdan cān u cihān
Ṭoġdı nūr-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

5 Eyleyüp ḳalbiñ riyādan pāk ü ṣāf
Muṣṭafā'nıñ sünnetin ṭut bī-ḫilāf
Ḳıl cemāli kaʿbesin Ḥaḳḳī ṭavāf
Ṭoġdı nūr-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Mebʿaṣü'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 300b'de mükerrerdir. MY.

1 Ḥüsnüñe pervāne oldum yanayım yā Muṣṭafā[1]
Feyżine dil-teşneyim ṣun ḳanayım yā Muṣṭafā[2]

2 Nice bir sen Leylī'niñ Mecnūn u ser-gerdānıyım
Şerbet-i vaṣlıñ içür uṣlanayım yā Muṣṭafā

[11b] 3 Āşinā-yı dergeh-i vālā-yı vaṣlıñ ḳıl beni
Meclisiñden niçe bir bīgāneyim yā Muṣṭafā

4 Dest-i luṭfuñla dilim maʿmūr u ābādan ḳıl
Her ṭarafdan yıḳılup vīrāneyim yā Muṣṭafā

5 Ol ḳadar eyle tecellī Ḥaḳḳī-i bīçāreye
Vechiñi gördükde Ḥaḳḳ'ı ṣanayım yā Muṣṭafā

* * *

1 Ey kerem kānı Muḥammed Muṣṭafā[3]
Maẓhar-ı luṭf u vefā ṣıdḳ u ṣafā[4]

2 Ẕātınıñ pīrāyesidir ḥüsn-i ḫulḳ
Sırrıña sermāyedir sırr-ı Ḫudā

3 Lebleriñ feyż-i ilāhī menbaʿı
Meşrebiñ ʿayn-ı ʿulūm-ı enbiyā

4 Yalıñız nūr-ı Ḥicāz olmaḳ degil
Şems-i ẕātıñ ṣaldı pertev her yaña

5 ʿArş u ferş ehli düşüpdür ḥayrete
Seyrine hīç kimse bilmez intihā

6 Ḳıl şefāʿat Ḥaḳḳī-i bī-çāreye
Yā şefīʿa'l-ḫalḳi yā ḫayra'l-verā

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Aḥlāku'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 300b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Esrāru'l-Vaḥy. MN.
4 Bu manzume 300a'da mükerrerdir. MY.

1 Menbaʿ-ı ʿilm-i Ḫudāsın yā Muḥammed Muṣṭafā[1]
Dem-be-dem feyż-āşināsın yā Muḥammed Muṣṭafā[2]

2 Sen ne rūḥ-ı aʿẓam olduñ Ḥaḳ bilür ancaḳ seni
Añlamaz bu ʿaḳl orasın yā Muḥammed Muṣṭafā

3 Her kelāmıñ muʿcize her kārıñ iḥsāndır bize
Cānib-i Ḥaḳ'dan ʿaṭāsın yā Muḥammed Muṣṭafā

4 Zinde-i cām-ı ṣafā nāzende-i dergāhsın
Zübde-i āl-i velāsın yā Muḥammed Muṣṭafā

5 Ḥaḳ seniñ ẕāt u ṣıfāt ile hep ʿirfānıñdadır
Ḥaḳḳ'a mir'āt-ı celāsın yā Muḥammed Muṣṭafā

6 Tāc-ı İskender saña taḫt-ı Süleymān n'eylesün
Sen şeh-i mülk-i beḳāsın yā Muḥammed Muṣṭafā

7 Şerbet-i vaṣlıñla dermān eyle Ḥaḳḳī ḫastaya
Sen ḳabūl eyle recāsın yā Muḥammed Muṣṭafā

* * *

1 Ṭoġdı ḥüsnüñ āfitābı dillere yā Muṣṭafā[3]
Feṭḥ-i bāb oldı Ḫudā'dan ḳullara yā Muṣṭafā[4]

2 Himmetiñ te'ṣīridir bunca teraḳḳī baḫş iden
"Seyr ilallāh" ehli şol kāmillere yā Muṣṭafā

3 Bülbül-i şeydā nice ʿaşḳıñla ser-mest olmasun
Düşdi reng-i vech-i pākiñ güllere yā Muṣṭafā

4 Ḳılmasaydı ġulġul-i ʿaşḳıñ ḳulūb içre ḳarār
Düşmez idi naʿt-i pākiñ dillere yā Muṣṭafā

5 Merḳad-i pākiñ ziyāret itmek içün ʿāşıḳān
Derd-i ʿaşḳıñla düşüpdür yollara yā Muṣṭafā

6 Ḥaḳḳī-i bī-çāre deryā-yı ġamıñda ġarḳ olup
Döndi çeşminden aḳan ḳan seyllere yā Muṣṭafā

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Esrāru'l-Vaḥy. MN.
2 Bu manzume 300b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Esrāru'l-Vaḥy. MN.
4 Bu manzume 300b'de mükerrerdir. MY.

1 Ḫalḳı irşād ile Ḥaḳḳ'a irgürür[1]
Muʿcizāt-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā
Dem-be-dem ölmüş gönüller dirgürür
Muʿcizāt-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā[2]

2 Irmaġ eyler barmaġın gāhī o yār
Gāh ider māhı iki şaḳḳ āşikār
Şāhbāz-ı Ḥaḳdır eyler dil şikār
Muʿcizāt-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

3 Ser-te-ser olmuş iken ʿālem Ḫabeş
Bir işāretle ṭulūʿ eyler güneş
Tā-ḳıyāmet açılur gül-ġonca-veş
Muʿcizāt-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

4 Gösterir ism-i Ḳadīr'i her biri
Feṭḥ ider tenhā cihānda her yiri
Ḫastayı ṣaġ ölmüşi eyler diri
Muʿcizāt-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

5 Ḥaḳḳıyā kim eyler irşādı ḳabūl
İki ʿālemde olur ehl-i vüṣūl
Bildirir Ḥaḳ olduġun cāna Rasūl
Muʿcizāt-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

"ANIŃÇÜN ŞOL Kİ KĀMİLDİR AŃA İTMİŞDİR İẒʿĀNI"[3]

İẓʿān, ḳabūl ve inḳıyād dimekdir. Suʾāl olunursa ki ʿumūm-ı müʾminīn anı, yaʿnī Nebiyy-i ẕī-şānı ḳabūl ve ḥaḳīḳatin iḳrār itmişlerdir; pes, cümlesi kāmil olmaḳ lāzım gelür. Cevāb budur ki burada iẓʿān ile murād ḫavāṣṣıń ṣıfatı olan maʿnādır ki ḳabūl ve iḳrārda ʿavām ile iştirākdan ṣoñra, menşaṭ ve mekrehde ḳavlen ve fiʿlen ve ḥālen anıń sīretine ittibāʿdır. Pes, anı bu vecih ile ḳabūl idenlere ve bu maʿnānıń ẕevḳine irenlere ebedī taġayyur ve tezelzül gelmez. Fe-emmā ʿavāmm-ı ehl-i īmān mekrehde serīʿü'r-rucūʿdur.

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Muʿcizāt. MN.
2 Bu manzume 299b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Muʿcizāt. MN.

El-ḥāṣıl herkesiñ naḳd-i ḥāli meḥekde ẓāhir olur. Nice muḳırr-ı evliyā geçinenler vardır ki evliyāyı görseler ṣanemden firār ider gibi firār iderler; pes, nice muḳırr-ı evliyā olmuş olurlar. Ve nice muḳırr-ı cenāb-ı Muṣṭafā vardır ki, **[12a]** farażā Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* gününde gelmiş olsa ṭaraf-ı ḫilāfda bulunurdı; pes, nice muṣaddıḳ olmuş olur.

İmdi ey ṭālib-i tevfīḳ ve rāġıb-ı taḥḳīḳ. Kelām-ı daḳīḳ budur ki Ḥaḳḳ'a ve peyġambere kemā yenbaġī īmān getirmek degme mü'miniñ şānından degildir. Belki anlarıñ ḥālidir ki Faḫr-i ʿĀlem'e muʿāṣır olmaḳ ve olmamaḳ anlara müsāvīdir. Zīrā anıñ maẓhariyyetini ve ḳavl ü fiʿliniñ sırrını bilmişlerdir. Pes, bu sır ile dā'ir olanlara ebedī iʿtirāż ve inḳıbāż gelmez ve bu maḳūleleriñ naḳd-i ḥāli bir vecih ile taġayyür bulmaz. Zihī saʿādet ve şeref. Fe'fhem, fe'inne taḥte hāẕe'l-ḥarfi mine'l-kelām, cümelen keşīreten ve's-selām. Naẓm:

1 Nūr-ı Ḥaḳdır cism ile cān-ı cenāb-ı Muṣṭafā[1]
Gösterir anda anı ān-ı cenāb-ı Muṣṭafā

2 Degme bir cāna müyesser olmaz idrāki anıñ
Ehl-i sırdır iden iẕʿān-ı cenāb-ı Muṣṭafā

3 Nice görsün dīde-i fānī ile her dūn anı
Andan ʿālīdir dilā şān-ı cenāb-ı Muṣṭafā

4 Ger beşer şeklinde geldiyse yine Ḥaḳdır Rasūl
Sırra mebnī oldı bünyān-ı cenāb-ı Muṣṭafā

5 "Küntü kenz"e bir ṭılısm-ı aʿẓam oldı ṣūreti
Gevher-i Ḥaḳ ṭoldı vicdān-ı cenāb-ı Muṣṭafā

6 Görmeyince dīde-i cān ile bürhānıñ anıñ
Ḥaḳḳıyā müşkildir īmān-ı cenāb-ı Muṣṭafā

* * *

1 Bu manzume 300a'da mükerrerdir. MY.

1 Ey cemāliñ maṭlaʿ-ı envār-ı Mevlā Muṣṭafā[1]
Zülf ü ḫāliñ mecmaʿ-ı esrār-ı Mevlā Muṣṭafā[2]

2 "Küntü kenz"iñ gevher-i ġaybı vücūduñdur seniñ
Sende ẓāhir oldı hem āṣār-ı Mevlā Muṣṭafā

3 Cümleden evvel taʿayyün cāmını nūş eyleyüp
Bezm-i vaḥdet içre olduñ yār-ı Mevlā Muṣṭafā

4 ʿĀlem-i ervāḥda "ḳālū belā" bezminde de
Sen idiñ öñ eyleyen iḳrār-ı Mevlā Muṣṭafā

5 Ṣūret-i insānda geldiñ ʿālem-i mülke velī
Āyineñden görünür dīdār-ı Mevlā Muṣṭafā

6 İsm-i aʿẓamdır naẓar-gāhıñ ezelden tā-ebed
Ẓāhir ü bāṭın olup bīdār-ı Mevlā Muṣṭafā

7 Bir gül-i ter yoḳ-durur ẕātıñ gibi bu bāġda
Açılupdur gerçi çoḳ gülzār-ı Mevlā Muṣṭafā

8 Evvel ü āḫir seniñ ẕātıñ-durur maḳṣūd olan
Yār sensiñ ġayrılar aġyār-ı Mevlā Muṣṭafā

9 Ḳalb-i Ḥaḳḳī iḫtiyār-ı ʿaşḳ-ı pākiñ eyledi
Ey cihānda cümleden muḫtār-ı Mevlā Muṣṭafā

* * *

1 Ġarḳa-i envār-ı Ḥaḳdır cism ü cān-ı Muṣṭafā[3]
Günden aẓhardır begim nūr-ı ʿıyān-ı Muṣṭafā[4]

2 Ravżasından her gice nūr-ı ilāhī berḳ urur
Maṭlaʿ-ı şems-i ḥaḳīḳatdir mekān-ı Muṣṭafā

3 Kim aña virse selām Allāh aña vire selām
Ḥaḳ ḳatında ʿālīdir zīrā ki şān-ı Muṣṭafā

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Bedāyiʿ. MN.
2 Bu manzume 300a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Faẕīletü'ṣ-ṣalātı ʿale'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
4 Bu manzume 300b'de mükerrerdir. MY.

4 Bir ṣalāt iden ʿaceb mi biñ ḫaṭā maġfūr ola
Çün şefāʿat-gāh olupdur āsitān-ı Muṣṭafā

5 Herkese ḥālince ʿuşşāḳa ṣunar bir verd-i ter
Açılur rengīn ü raʿnā gül-sitān-ı Muṣṭafā

6 Ẓāhir u bāṭında Ḥaḳḳī görmesün ḫavf u ḥisāb
Yā İlāhe'l-ʿĀlemīn bulsun emān-ı Muṣṭafā

* * *

1 Ey Rasūl-i Muṣṭafā-yı Kibriyā[1]
V'ey ḥabīb-i muḳtedā-yı enbiyā[2]

2 Menbaʿ-ı feyż-i tecellī-i ezel
Mecmaʿ-ı esmā-yı ḥüsnā-yı Ḫudā

3 Dürc-durur ravżañ vücūduñ bir güher
Gevheriñ nām-ı şerīfi Muṣṭafā

4 Çün ser-i serviñ zemīn-i Ravża'dan
ʿArş-ı aʿlāya irer rūz-ı cezā

5 Beẕl idüp berg-i şefāʿat ümmete
Mīve-çīn itseñ ḳıyāmetde n'ola

6 Bir naẓar ḳıl ḫasta diller cemʿine
Derdliyüz dermān umageldik şehā

7 Senden özge ʿāṣiyān-ı ümmete
Yoḳ-durur iki cihānda mültecā

8 Ḥaḳḳī'ya eyle tecellī-i rıżā
Rūz-ı maḥşer kim ola faṣl-ı ḳażā

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ḥaşr. MN.
2 Bu manzume 300a'da mükerrerdir. MY.

[12b] 1 Maṭlaʿ-ı nūr-ı ilāhīdir yüzüñ yā Muṣṭafā[1]
Cümle vaḥy-i āsümanīdir sözüñ yā Muṣṭafā[2]

2 Leyle-i Miʿrāc'da bulduñ maḳām-ı ḳurba rāh
Āşikāre gördi Allāh'ı gözüñ yā Muṣṭafā

3 Allāh Allāh dir seni seyr eyleyen ehl-i naẓar[3]
Maẓhar-ı tām oldı zīrā ki özüñ yā Muṣṭafā

4 Kim bulurdı menzil-i vaṣl-ı ilāhīden nişān
Ṭutmasaydı ger sülūkünde iziñ yā Muṣṭafā

5 Eyle Ḥaḳḳī bendeñi şāyān-ı feyż-i merḥamet
Oldı zīrā kim ḳadīmī öksüzüñ yā Muṣṭafā

* * *

1 Virdi müjdeñ kā'ināta tāze cān[4 5]
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā
Dir işidüp mevlidiñ cān u cihān
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

2 Ṭoġmadı ẕātıñ gibi ey māh-veş
Devr-i īcād içre hergiz bir güneş
Dir eger Rūm u eger Hind ü Ḥabeş
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

3 Reşḳ-i ruḫsārıñ olup her tāze gül
Āh ider ʿaşḳıñla bülbül-veş göñül
Sende ẕāhir oldı sırr-ı ʿaḳl-ı kül
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

---

1 Bu naẓm-ı şerīf maḥallinde, ḫīn-i intisāḫda baʿż-ı ġavā'il-i şedīdeden nāşī me'ḫaẓınıñ beyānından ġaflet-i ʿacizī vāḳiʿ olmuşdur. MN.

2 Bu manzume 299b'de mükerrerdir. MY.

3 "Seni gördükde her ehl-i naẓar" dinse "seni seyr eyleyen" dimekden daha evlā olacaġı her maʿnā-şināsānıñ maʿlūmıdır. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥ el-ḥaḳīr.

4 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Naḳdü'l-Ḥāl* nām kitāb-ı maʿrifet-nişābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Bu manzume 301a'da mükerrerdir. MY.

4 ʿİllet-i ġāʾiyye-i arż u semā
Evc-i ʿirfān içre mānend-i hümā
Feyż-i luṭfuñ her ḳula virir nemā
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

5 Virdi feyż-i maḳdemiñ dünyāya nem
Ṭaşdı Ḥaḳḳī ʿaşḳıñ ile hem-çü yem
Mevlidiñle oldı herkes muġtenem
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

* * *

1 Ey Rasūl-i müctebā v'ey ḥabīb-i kibriyā[1]
Ṣallallāhü ʿaleyke ve sellim teslīmā
Çün ṣalāt u selāmıñ oldı kilīd-i rıżā
Ṣallallāhü ʿaleyke ve sellim teslīmā[2]

2 Ḫalḳa Ḫālıḳ'a dersin ʿirfān dersini dirsin
Tecellīye maẓharsın güneş gibi aẓhersin
Bir rūḥ-ı münevversin bir zāt-ı muṭahharsın
Ṣallallāhü ʿaleyke ve sellim teslīmā

3 Āyīnesin esmāya nişānsın müsemmāya
Bulduñ Ḥaḳ'dan ḥimāye aldıñ feyżden māye
ʿUrūc itdiñ semāya çıḳdıñ burc-ı esmāya
Ṣallallāhü ʿaleyke ve sellim teslīmā

4 Eyledi Ḥaḳ Ḥażreti seni sırr-ı raḥmeti
İdüp sen de şefḳati didiñ āḫir "ümmetī"
Bu Ḥaḳḳī'nıñ ḫidmeti dilinde virdi ḳatı
Ṣallallāhü ʿaleyke ve sellim teslīmā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kitābü'n-Necāt* nām eşer-i muʿteberinden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

[ṢŪRET-İ MUḤAMMEDİYYE][1]

Çünki kenziñ ẓuhūrundan maḳṣūd, ṣūret-i Muḥammediyye'niñ[2] maẓhar-ı tām olmasıdır. Pes, ṣūret-i Muḥammediyye, ṣūret-i Ḥaḳḳdır ki ʿālem-i imkānda andan ebdaʿ ṣūret yoḳdur. Nitekim dimişlerdir: «لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبْدَعُ مِمّا كَانَ» Yaʿnī ʿālem u ādemden ebdaʿ nesne yoḳdur. Ve her ne ki ʿilm-i ilāhīde vardır; anıñ ṣūret-i bedīaʿsı bu āfāḳ u enfüsdür. Ve bu ṣūret-i bedīʿanıñ ebdaʿı, ṣūret-i Muḥammediyyedir ki ẓāhirde esmeriyyet ve emlaḥiyyeti ile cümleye fāʾiḳ ve bāṭında ecmaʿiyyet ve ekmeliyyeti cihetinden ʿālem ü ādem üzerine tercīḥ ve tafḍīle lāyıḳdır. Ve bu sırra remz ider delāʾil bī-şümār ve işāret ḳılan berāhīn bisyārdır. Nitekim erbāb-ı ʿirfāna ḫāfī degildir. Naẓm:

1 Ey teẕerv-i ḫoş-ḫırām-ı būsitān-ı ışṭıfā
V'ey hezār āvāz-ı gülzār-ı meʿālī Muṣṭafā

2 Sūre-i Nūr'a yüzüñ levḥ-i ilāhī olmasa
Ebrüvānıñdan yazılmaz idi bismillāh añа

3 Noḳṭa-i nūr-ı siyāh-ı ḫāliñe beñzer ḳanı
Muṣḥaf-ı tekvīn içinde āyet-i vaḥdet-nümā

4 Lebleriñden feyż alur baḥr-i belāġat tā-ebed
Feyż-i lafẓıñdan bulur her maʿni-i şīrīn-nümā[3]

5 Olmasaydıñ meşhed-i ḥüsne melāḥat-baḫş eger
Ḳanda olurdı Züleyḫā Yūsuf ile mübtelā

6 Kenz-i maḫfī sırrını Ḥaḳḳī'ya iẓhār eylediñ
Devlet-i ʿuẓmāya irdi ol faḳīr-i bī-nevā

* * *

1 Bu taḳrīż ve naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kenz-i Maḫfī* nām kitāb-ı maʿrifet-nişābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 301a'da mükerrerdir. MY.

3 şīrīn-nümā: şīrīn-edā (301a)

[ʿUBŪDİYYET-İ RASŪL][1]

Ve insān-ı kāmile şeref-i ẕātī, Ḥaḳḳ'a ḳul olmaġladır[2]. Bu sebebden Cenāb-ı Nebevī buyurur ki «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ القِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ»[3] yaʿnī ben siyādet ve riyāsetimle faḫr itmem; belki ʿubūdiyyet-i Ḥaḳ ile faḫr iderim. Zīrā ʿubūdiyyet insānıñ ṣıfat-ı ẕātiyyesidir; faḳr gibi. Ulūhiyyet ve rubūbiyyet ve ġınā, Ḥaḳḳ'ıñ ṣıfat-ı ẕātiyyesi oldıġı gibi. Ve burada veled-i ādemden murād, bi-ḥasebi'l-ʿörf, nevʿ-i Ādemdir. Yaʿnī Ādem oġlınıñ seyyidiyim dimek Ādem'iñ ve ẕürriyyetiniñ seyyidiyim dimekdir. Ve illā Ādem'den efḍal olmamaḳ lāzım gelir. Maʿa hāẕā «أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ القِيَامَةِ» ḥadīṯi, Ādem'den ve evlādından ʿumūmen efḍal oldıġında ṣarīḥdir.

Burada siyādeti taṣrīḥ ve yevm-i ḳıyāmeti taʿyīniñ sırrı, ümmetini kendi ḳapusuna irşāddır ki ṭoġrı oraya geleler ve şefāʿat bulalar ve murāda nā'il olalar. Zīrā ġayrı ḳapulardan maḳṣūd ḥāṣıl olmaz. Şol sebebden ki anlar daḫi bu ḳapuya muḥtāclardır. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾[4] Yaʿnī maḳām-ı maḥmūd āḫiretde şefāʿat-i ʿuẓmā maḳāmıdır ki cemīʿ-i enbiyāya ol maḳāmdan şefāʿate iẕin virilür.

İşte ḳul olursañ böyle ḳapuya ḳul ol ve ḳapuñı ṣalavāt ile açup ḳapa. Tā ki şefāʿate iresin ve cennete giresin. Naẓm:

[13a] 1 Ey güzel yüzlü Rasūlullāh şefāʿat ḳıl bana
Çün buyurduñ kim güzellerden olur ḥācet revā

2 Şemʿ-i ḥüsnüñ seyr idüp pervāneñ oldı mihr ü māh
Kim dönerler üstüñe her rūz u şeb çün āsiyā

3 Çün "ene emlaḥ" diyüp virdiñ melāḥatdan nemek
Bu nemekden Yūsuf'ı ḥasret-nigāh itdiñ sañā

4 Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā keşf it yüzüñ
Tā ki dīdārıñla ola dīde-i dil rūşenā

5 Āh kim müstaġraḳ-ı deryā-yı ḥayretdir bugün
Şeyḫ Ḥaḳḳī olalı ʿaşḳıñ yüzüyle āşinā

---

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḫaliliyye* der-Beyān-ı Ḫıfẓu'l-Ḥarem ve'l-ʿIyāl. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 301a'da mükerrerdir. MY.
3 Tirmizî, "Menâkıb", 3, r. 3615.
4 "...ki, Rabbin seni Makam-ı Mahmud'a ulaştırsın." el-İsrâ, 17/79

[MÜʾMİN-İ MÜKELLEFE BİR ḤÜKM-İ İLĀHĪ TEVECCÜH İTDİKDE][1]

Ve Ḳurʾān'da gelür: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾[2] Pes, eger tevfīḳ-i Bārī yārī olursa, raḥmet-i ḫāṣṣa-i ilāhiyye sebebiyle ẓulmet-i ḫaṭādan ḫalās olup nūr-ı tevbe ile münevver olur. Ve ʿindallāh cāy-gāh-ı ḳabūl bulur ve ʿindeʾr-Rasūl ṣadr-ı ʿizzete gelür.

Ve melāʾikeniñ ḫāline daḫi naẓar eyle ki istiġfār ve duʿā ile imdādıñda bulunup ne mertebe ḫayır-ḫāhıñ olmuşlar. Ve ḳadr u ḳıymetiñ bilmişlerdir ki tefrīḥ-i ḫāṭır-ı Ḥabīb içün seni ḫālet-i ziştden ṣūret-i nīgūya ḳomaġa beẕl-i maḳdūr iderler.

Ḥattā dimişlerdir ki müʾmin-i mükellefe bir ḥükm-i ilāhī teveccüh itdikde anıñ ṭarīḳinde bir melek oṭurup anı ol ḥükmi ḳabūl ve anıñla ʿamele dāʿī ve bir şeyṭān daḫi muḳābelesinde ṭurup ḫılāfına sāʿī olur. Pes, anıñ ki ʿālim-i ezeliñ ḫiṭābı gūşunda ve itdügi iḳrār hūşundadır; naḳż-ı ʿahdinden ḫaẕer idüp ḥükm-i ilāhīye iḳbāl ve şerʿ-i Muḥammedīʾyi ḳabūl idüp saʿādet-i ezeliyyesiniñ āṣārını iẓhār eyler.

Vāy aña ki ol ḥükmüñ ḳabūlüni redde döndüre ve ṣaḥīfe-i ʿameline ḫaṭādan noḳṭa ḳondura ve Rasūlullāhʾı maḥẕūn ide ve ışrār yoluna gide. Naẓm:

1 Yā Muḥammed yā Rasūlallāh yā ḫayraʾl-verā
Naḳş-ı ismiñle müzeyyendir ṣüreyyā vü ṣerā

2 Vaḥyden çün māʾide tenzīl ḳıldı Cebreʾīl
İbtidā itdiñ ẓiyāfet-ḫāneñi ġār-ı Ḥirā

3 Rūḥ-ı Ḳudsī-veş Emīn olduñ kelām-ı ḫażrete
Gerçi erbāb-ı ḫıyānet eyledi çok iftirā

4 Baḥr-i ʿaynıñ merdüm-i çeşme göründi mevci çün
Ḳulzüm-i nūr oldı vāllāhi ḳamu aġ u ḳara

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaṣakiyye* nüvişte est. MN.

2 "O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir." el-Ahzâb, 33/43

5 Ẕirve-i ʿarş āşiyān oldı teniñ terkībine
Leyle-i Miʿrāc'da ġayrı bilinmez māverā

6 Beẕl-i naḳd-i cān iden vaṣlıñ metāʿın ḳabż ider
Kim budur bāzār-ı ʿaşḳ içre dile beyʿ u şirā

7 Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī yā Rasūlallāh seniñ
Rāh-ı teslīmiñde itmez ẕerrece çūn ü çirā

[EŞRĀṬ-I ṢUĠRĀ VE EŞRĀṬ-I KÜBRĀ][1]

Ve ḥadīṣde gelür ki: «مَنْ قَلَّدَ إِنْسَانًا عَمَلًا، وَفِي رَعِيَّتِهِ مَنْ هُوَ أَوْلَى مِنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَجَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ»[2] Ve bu ḥadīṣ, pādişāha ve vezīre ve sā'ir ümerāya ve ḳāḍīya ve nā'ibe ve mütevellīye ve emṣāline şāmildir ki bunlardan biri bir nā-ehle bir nesne taḳlīd itmiş olsalar Allāh Taʿālā ve Rasūl'üne ve cemāʿat-ı mü'minīne ḫıyānet itmiş olurlar. Ve ḥadīṣde gelür ki: "İrtifāʿ-ı emānet eşrāt-ı sāʿatdendir." iżāʿat-i ṣalāt gibi. Ve ʿulemā buyurmuşlardır ki, elf yaʿnī hicret-i Nebeviyye'den biñ sene fāṣıldır ki, eşrāṭ-ı ṣuġrā ile eşrāṭ-ı kübrā arasını faṣl ider. El-ḥāṣıl biñden evvel mürūr iden eşrāt-ı ṣuġrā ve biñden ṣoñra ẓuhūr iden eşrāṭ-ı kübrādır. Pes, iżāʿat-ı ṣalāt ve ḫıyānet ve emṣāli biñden evvel olan ḳıyāmet ʿalāmetlerindendir. Biñden ṣoñra ne ʿalāmetler ẓuhūr itse gerek ve ne ḳıyāmetler ḳopsa gerekdir?

Ve bu faḳīr bir defʿa rü'yā-yı ṣādıḳada Rasūl-i Ekrem'i *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* ḥilye-i aṣliyyesi üzre görüp "Yā Rasulallāh siziñ vücūduñuz kīmyādır dirler." didim. Buyurdular ki "Benim vücūdum biñden ṣoñra kīmyā olur." Yaʿnī ḫalḳ arasında şerāyiʿ-i Nebeviyye ile ʿamel olmayıcaḳ aradan irtibāṭ mürtefiʿ olup ol ʿazīzü'l-vücūdı bulmaḳ degil belki rü'yāda görmek bile nādir olup kīmyā mertebesine varır ki ḥālā bu aʿṣār bu ḥāl üzredir. Naẓm:

1 Yā Rasūlallāh vücūduñ oldı maḫż-ı kīmyā
Kimse bilmez künhiñi ne enbiyā ne evliyā

2 Nār-ı ʿaşḳıñda erir eczā-i ʿālem dem-be-dem
Cevherin ṣāf itmede yanup yaḳılur aṣfiyā

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.
2 Zeylaî, *Nasbu'r-Râye*, IV, 62.

3 Levḥ-i sīmīn-i teniñ zer-naḳş-ı aḫlāḳ olmasa
Böyle ʿizzet virmez idi ẕātıña Ẕü'l-kibriyā

4 Kān-ı ʿizzetden alındı cevher-i ẕātıñ seniñ
Aġzını açmaz ṣadef hergiz ider senden ḥayā

5 İster iseñ sen de bāzār-ı ḳabūl içre revāc
Müşterī ol naʿtınıñ gevherlerine Ḥaḳḳıyā **[13b]**

* * *

1 Ey pertev-i envārı çü ḫürşīd-i hüveydā[1]
Allāhü ʿazīz eylemedi miṣliñi peydā

2 Gördükde seni maẓhar-ı sırr-ı "ene emlaḥ"
Oldı bu cihān ḥalḳı sańa ʿāşıḳ-ı şeydā

3 Her kim seni ḥaḳ bilmeye Ḥaḳ görmedi bugün
Ẓāhirde vü bāṭında o aʿmā ḳopa ferdā

4 Seyyāḥ-ı cihān-gerd gibi ʿaşḳ ile girdi
Abdālıñ olup ḫırḳa-i sevdāya süveydā

5 Ḳıl feyż-i şefāʿat ile Ḥaḳḳī ḳula dermān
Ey şāh-ı cihān tā dimeye derd ile derdā

* * *

1 Olmasa Maḥmūd ẕātıñ yā Muḥammed Muṣṭafā[2]
Medḥ olunmazdı ṣıfātıñ yā Muḥammed Muṣṭafā

2 N'ola olsa leẕẕet-i güftār içün ṭūṭī-i dil
Ṭālib-i ḳand ü nebātıñ yā Muḥammed Muṣṭafā

3 Menzil-i ḳurb içre manẓūr-ı Ḥaḳ olmaz mı göñül
Olsa feyż-i iltifātıñ yā Muḥammed Muṣṭafā

4 Dest-gīr ol her birin çāh-ı tenezzülden çıḳar
Ḥāline raḥm it ʿuṣātıñ yā Muḥammed Muṣṭafā

5 Bulmaġa ḳayd-ı ḥayāt ile ʿulüvv-i mertebe
Ḥaḳḳī ḳul umar berātıñ yā Muḥammed Muṣṭafā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḫażretleri'niñ *Müteferriḳāt* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḫażretleri'niñ *Müteferriḳāt* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ey yüzi enver Muḥammed Muṣṭafā[1] [2]
Ey sözi sükker Muḥammed Muṣṭafā

2 Sen melāḥat kānısın olsañ n'ola
Cümleden dilber Muḥammed Muṣṭafā

3 Ḫāce-i kevneyndir her nüsḫayı
Hep oḳur ezber Muḥammed Muṣṭafā

4 Her gören anı Taʿālallāh dir
Maẓhar-ı ekber Muḥammed Muṣṭafā

5 Noḳṭa-i ḫāli-durur ʿanber-şiʿār
Būyı misk-i ter Muḥammed Muṣṭafā

6 Ḥaḳḳıyā ḫalḳ-ı cihān anıñ ḳulı
Cümleye server Muḥammed Muṣṭafā

* * *

1 Ey Rasūl-i ḳıble-gāh-ı aṣfiyā[3]
V'ey imām-ı enbiyā vü evliyā

2 Gül yüzüñ gülzār-ı cennetden nişān
Dür sözüñ sırr-ı kelām-ı Kibriyā

3 Sīm sīmāsın dökülmüş nūrdan
İstemez çeşm-i siyāhıñ tūtiyā

4 Micmere-gerdān olup şems ü ḳamer
Bezm-i ḫidmetde dönerler bī-riyā

5 Cilve-gāh-ı ism-i aʿẓamdır yüzüñ
İtmesünler mi cemāliñden ḥayā

6 Bulmaḳ isterseñ eger nūr-ı ebed
Ḫāk-i pāyin küḥl-i çeşm it Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Nefesü'r-Raḥmān* nām risālesinden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, risāle-i meẕkūreyi, İmām ʿAbdullāh Efendi'niñ oġlı Seyyid ʿAbdurraḥmān Efendi'ye hediyye olmaḳ üzre te'līf buyurmuşlar. MN.

3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mü'ellefātından olup İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ, *Kitābü'n-Necāt* nām eṣer-i muʿteberiniñ faẓla evrāḳında mesṭūr bulunan naẓm-ı şerīflerdendir. MN.

1 Merḥabā ey menbaʿ-ı feyż-i Ḫudā[1] [2]
Merḥabā ey maṭlaʿ-ı nūr-ı hüdā

2 Mevlidiñle müjde irdi ʿāleme
Hep feraḥ-nāḳ oldılar bāy u gedā

3 Ḫoş nefes virdiñ bu mürde dillere
Vaṣfıñıñ biñde biri olmaz edā

4 Ḫalḳa iḥsān it şefāʿat şerbetin
ʿĀṣiyānı ḳılma bezmiñden cüdā

5 ʿAşḳıñı miḥrāb idüpdür cān u dil
Ey gürūh-ı enbiyāya muḳtedā

6 Ṣalli ve sellim dimek Ḥaḳḳī yeter
ʿĀrife n'eyler daḥi ġayrı edā

* * *

1 Gevher-i yektā-yı deryā-yı keremsin Aḥmedā[3]
Bir ʿaẓīmü'l-ḫulḳ ẕāt-ı muḥteremsin Aḥmedā[4]

2 Bülbülān-ı ümmetiñ ʿaşḳıñla feryād itmede
Bir gül-i bī-ḫār-ı bostān-ı İrem'sin Aḥmedā

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḳalem-i mübārekleriyle muḥarrer *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur.
İşbu *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿada mesṭūr olan naẓm-ı şerīfleri intisāḫ eṣnāsında Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, bir gice ʿālem-i menāmda ʿarż-ı dīdār ile bu faḳīri dilşād buyurdılar. Şöyle ki:
Gūyā bu faḳīr bir dergāh-ı şerīfde, ḫāricinde bir ḳaç ḳademe nerdübān ve nerdübāna nāẓır bir penceresi olan bir ḥücre-i refīʿada ṭurur iken, bu faḳīre "şeyḫiñ geliyor" dinildikde, faḳīr daḥi pencereden baḳdım ki orta boylı aḳ ve az saḳallu ve naḫīfü'l-vücūd ve beşerelerinde nūr-ı īmān rū-nümūde bir ẕāt-ı ʿirfān-simāt nerdübāndan yuḳaru çıḳmaḳdadır. Hemān bu faḳīr istiḳbāl içün ṭışarı çıḳup ol daḥi ḥücre ḳapusı öñüne geldikde, bu faḳīr evvelen yed-i yümnālarını ve ṣāniyen ḳadem-i ʿulyālarını būs ve taḳbīl eyledigimde, tebessüm idüp kemāl-i derece-i tevāżüʿlarından bu faḳīre "öyle itme", yaʿnī "elimi öpdügüñ yeter, ayaġımı öpme" buyurdılar. Ve dīdeden nihān oldılar.
Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, mecmūʿa-i meẕkūrede muḥarrer olan naẓm-ı şerīfleri bir mihnet-i şedīde-i medīde zamānında taḥrīr itmek gerekdir ki ekṣer-i ḥurūfātı oḳunmaz derecede vāḳiʿ olmuşdur. Bu faḳīr u ḥaḳīr bi-ʿavnillāhi'l-ḳadīr, hīçbir ḥarfini oḳumakdan maḥrūm olmayup, bi-tamāmihā aḫẕ ü intisāḫ ve ḥurūf-ı hecā tertībi üzre bu mecmūʿa-yı mürettebeye ṣebt ü taḥrīre muvaffaḳ oldum.
El-ḥamdülillāhi ʿalā-niʿami taḥrīrihi veʾş-şükri lillāhi ʿāla-tevfīḳihi ve taḳdīrihi.
Naẓar-endāz-ı mütālaʿa olan iḫvān-ı ẕevi'l-ʿirfāndan mercūdur ki bu faḳīriñ rūḥı içün üç iḫlāṣ-ı şerīfe ve bir sūre-i fātiḥa-i şerīfe tilāvetine raġbet ve himmet ve mürüvvet eyleyeler.
El-ḥamdü lillāhi enʿamenī bi-niʿmeti rüʾyetihi. Ve ekramenī bi-mezīdi himmetihi.
Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥ el-ḥaḳīr.

4 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

3 Dāḫil-i dergāh olup bulduñ taḳarrub Ḥażrete
Her cihetden maḥrem-i sırr-ı ḥaremsin Aḥmedā

4 Bir naẓarda mālik-i dīnār buldı devleti
Mālik-i dīnār-ı maʿnā vü diremsin Aḥmedā

5 Şeyḫ Ḥaḳḳī ʿaşḳ-ı pākiñ ile şāb olmaḳdadır
Tā-be-baḫş-ı vāṣıl-ı sinn-i heremsin Aḥmedā

* * *

[14a] 1 Ey teẕerv-i bāġ u bustān-ı ṣafā[1]
Serv-i āzād-ı riyāż-ı ışṭıfā[2]

2 Şems-i ẕātıñ eyledi çün kim ẓuhūr
Ẓāhir oldı rūy-ı esmādan ḫafā

3 Buldılar rāh-ı sülūküñden nişān
İtdiler ervāḥ saña iḳtifā

4 Āyine olduñ vücūd-ı muṭlaḳa
Bir göründi sende rūy ile ḳafā

5 Bezm-i ʿahdiñde içerler ṭolu cām
Tā Elest'den cümle erbāb-ı vefā

6 Her ne dem yād olsa ol nām-ı şerīf
Ḥaḳḳıyā terk-i ṣalāt oldı cefā

FĪ-İCĀBETİ'L-MÜ'EẔẔİN[3]

Bir kimse mü'eẕẕine icābet eylese, yaʿnī mü'eẕẕin söyledigi kelimātı ol daḫi söylese, mü'eẕẕine iʿṭā olunan ecir ḳadar aña daḫi ecir ihsān oluna. Mü'eẕẕiniñ ise ṣavtı bāliġ oldıġı maḥalle dek cemīʿ-i eşyā ḳıyāmetde aña şehādet eyleyüp «أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا»[4] olsa gerekdir. Yaʿnī ehl-i maḥşer içinde şān ve şöhretlü ve ḥürmetlü ola. Velākin gerekdir ki bilā-ücret eẕān vire. Bir kimse yedi sene bilā-ücret rıżā-i Ḥaḳ içün eẕān virse anıñ ḳabirde cesedi çürimeye; enbiyā ve evliyā ecsād-ı laṭīfesi çürimedigi gibi.

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā.* MN.
2 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl* fī-tefsīri sūreti'l-Fātiḥati bi-lisāni't-Türkiyyi. MN.
4 Müslim, "Salât", r. 14.

Pes, iḫlāṣ-ı niyyet gerekdir. Māl muḳābelesinde olan nesneye ise ecr-i āḫiret yoḳdur. Zīrā ġaraż-ı dünyāya mebnī olur. Dünyā ve āḫiret ise bir yerde müctemiʿ olmaz.

Ve dimişlerdir ki mü'eẕẕin ibtidā "*Eşhedü enne Muḥammeden Rasūlullāh*" didikde bir kimse anı işidüp baş barmaḳlarınıñ ṭırnaḳların būs idüp gözleri üzerine vażʿ eylese ve daḫi "*Ṣallallāhü ʿaleyke yā Rasūlallāh*" dise ve ikinci kerre "*Muḥammedü'r-Rasūlullāh*" didikde daḫi bu vecihle idüp "*Ḳurratü ʿaynī bike yā Rasūlallāh*" dise göz aġrısı görmeye diyü Ḳuhistānī'de ve Mużmerāt'da ve baʿż-ı kütüb-i muʿteberede muṣarraḥdır

Ve *Ḳıṣaṣu'l-Enbiyā* nām kitābda gelür ki Ādem *-ʿaleyhi's-selām-* Rasūlullāh'ıñ *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* cemāline ʿāşıḳ olduḳda, Allāh Taʿālā ṣūret-i şerīfe-i Muḥammediyye'yi Ādem'iñ ibhāmī ṭırnāġı üzerine naḳş idüp Ādem anı gördükde bi'ż-żarūre öpüp gözlerine sürerdi ve vażʿ-ı meẕkūr ol zamāndan ḳaldı. Ve baʿż-ı ʿulemā-i rüsūmuñ mevżūʿdur didügine iltifāt olunmaya; zīrā lafẓı mevżūʿ olsa daḫi maʿnāsı ṣaḥīḥdir. Ḫuṣūṣan taʿẓīm-i Rasūl'e delālet ider ki dīne anda ḥalel yoḳdur ve anı inkārdan ʿulemā-i kibārdan nicelerini red itmek lāzım gelür. Lā-siyyemā fuḳahādan ġayrı ehl-i tefsīrden daḫi ẕāhib olmuş vardır; Tefsīr-i Fārisī ṣāḥibi Ḥüseyin Vāʿiẓ Kāşifī ve emṡāli gibi.

Ve bir nesne ki feżā'ile müteʿalliḳdir; bi'l-ittifāḳ anda müsāmaḥa cā'izdir ki aḥkām gibi anıñ senedini taṣḥīḥde tedḳīḳ olunmaz. Faʿrifhü.

Ve ḥadīṡ-i ṣaḥīḥde gelür ki, bir kimse eẕān āḫirinde bu duʿāyı oḳusa şefāat-ı Nebeviyye añа vācib ola. Yaʿnī şefāʿat olunmasında şübhe ḳalmaya. Ve ol duʿā budur:

«اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ وَالفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ»[1]

Burada Vesīle'den murād şol maḳām-ı ʿālīdir ki cennetde anıñ fevḳinde maḳām yoḳdur ve ol maḳām Rasūlullāh'a maḫṣūṣ ve añа vüṣūl ümmetiñ duʿāsına menūṭdur. Anıñçün ümmet, baʿde'l-eẕān ol vecih ile duʿā itmek gerekdir. Tā ki Rasūlullāh anıñ duʿāsıyla ol maḳāma vāṣıl ve ol daḫi

1 Buhârî, "Ezân", 8, r. 614.

Rasūlullāh'ıñ şefāʿatına nā'il ola. Zīrā bu iki ḥāl biribirine merbūṭdur ki ġayret-i ilāhiyye bābındandır.

Naẓar eyle ki pādişāh ra'iyyetiñ ḳabūli ile taḫta cülūs ider. Pes, bu ṣūretde sulṭān-ı aʿẓam ra'iyyet elinde olmuş olur ve sulṭān daḫi baʿde'l-cülūs emr ü nehy ve ḥall ü ʿaḳd ider. Pes, bu maʿnāya raʿiyyet daḫi sulṭān elinde olmuş olur. Bu bir sırr-ı ilāhīdir ki erbābı bilir. Zīrā bu ʿālem ṣūret-i iżāfetdir. Ve sırr-ı rubūbiyyet ʿibād ile dā'ir olduġı gibi sırr-ı salṭanat daḫi raʿiyyet ile ḳā'imdir. Egerçi Allāh Taʿālā ġaniyyün bi'ẕ-ẕātdır. Ve sulṭānıñ vücūdı daḫi raʿiyyete merbūṭ degildir; belki iżāfet didigimiz aḥkāma dā'irdir. Fe'fhem cidden.

Ve duʿā-yı meẕkūrda fażīletden murād, kemālāt-ı beşeriyye ve sā'ir enbiyā üzerine izdiyāddır. Nitekim [1]﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾ kelām-ı rabbāniyyesi añа işāretdir.

Ve maḳām-ı maḥmūddan murād şol maḳām-ı küllīdir ki maḳām-ı şefāʿat daḫi anda dāḫildir. Ve maḳām-ı şefāʿat "raḥmeten li'l-ʿālemīn" olmaḳ sırrıdır. Zīrā Allāh Taʿālā yevm-i ḳıyāmetde bir vecih ile ġażab eyleye ki öyle ġażab itmiş olmaya. Pes, öyle ẓuhūr-ı ġażab vaḳtinde bī-pervā şefāʿat ṣadedinde olmaḳ Rasūlullāh'ıñ maẓhar-ı raḥmet-i külliyye olduġundandır. Bu cihetden sā'ir enbiyā -*ʿaleyhimü's-selām*- baʿż-ı maḳāmātda fezaʿdan ḳıyām idemeyüp diz üzerine çökerler. **[14b]** Ve Rasūlullāh ol fezaʿdan emn üzre olup Rabbü'l-ʿĀlemīn'e ümmeti ve sā'ireler ḥaḳḳında münācāt ve niyāz üzre ola.

İşte bu mertebe, baḳiyye-i nefsden bi'l-külliye necāt ile olur. Anıñçün añа maẓhār-ı tām didiler ki sā'irler ol derecede olan tecellīye nā'il degillerdir. Ne vecih ile nā'il olurlar ki, şems bir ve ḳamer daḫi birdir ki añа maẓhār-ı tāmdır. Ve sā'ir nücūm-ı zāhire ḳameriñ şuʿbeleridir. Yaʿnī gerçi ʿurūḳ muḫtelifedir, fe-emmā aṣıl birdir.

Ve bu keṣret ve vaḥdetiñ naẓā'iri çoḳdur ki ʿālemiñ ẓāhiri keṣrete ve bāṭını vaḥdete maẓhardır. Ki cemīʿ-i keṣerāt mertebe-i vāḥidiyyete ve cemīʿ-i vāḥidāt mertebe-i eḥadiyyete müntehī olup vāḥidiyyet daḫi aḥadiyyet deryāsına ġarḳ olıcaḳ ʿālemde vaḥdetden ġayrı ḳalmaz; ki tevḥīd-i ḥaḳīḳī añа vüṣūl ile olur. Naẓm:

1 "Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir." el-Bakara, 2/253.

1 Ey sözüñ maḳbūl-i dergāh-ı Ḫudā[1]
Ey yüzüñ māh u naẓar-gāh-ı Ḫudā[2]

2 Meclis-i erbāb-ı dilde gelmedi
Lebleriñ mānendi bir şīrīn-edā

3 ʿĀlem-i ibdāʿa Allāhü'l-ʿaẓīm
Ẕāt-ı pākiñ ile ḳıldı ibtidā

4 Maʿṣıyet-kārāna eyle bir nefes
Ola dilden ol nefes tā ġam züdā

5 Çünki ẕātıñ oldı maḥmūdü'l-maḳām
Ehl-i cürme ḳıl şefāʿat Aḥmedā

6 Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā
Yoluña olsun bu Ḫaḳḳī ḳul fedā

* * *

1 Çoḳ şenā vü çoḳ selām olsun sañā[3] [4]
Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā
Ḳurb-i "ev ednā" maḳām olsun sañā
Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā

2 Bulalı çeşmiñ tecellīden cilā
Birdir ʿālemde sañā bedr ü dücā
Yā semā olmuş mekānıñ yā şerā
Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā

3 Feyżiñe nisbetle deryādır ḳalīl
Nergisiñ yanında zerrīndir ʿalīl
ʿAndelīb-i ravżañ oldı Cebreʾīl
Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā

1 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.
2 māh: ay (301b)
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl.* MN.
4 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

4 Şerʿ-i pākiñ Ḥaḳḳ'a ṭoġrı rāhdır
Sünnetiñ ṭutmaḳ ne ʿālī-cāhdır
Şeyḫ Ḥaḳḳī ḫādim-i dergāhdır
Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā

* * *

1 Yüzüñe çün düş oldum yā Muḥammed Muṣṭafā[1]
ʿAşḳ u şevḳiñ ile ṭoldum yā Muḥammed Muṣṭafā

2 Nār-ı şevḳiñde ḳo yansun cān u dil pervānesi
Nār içinde nūr buldum yā Muḥammed Muṣṭafā

3 Ḫāce-i ʿilm-i ledünnīsin bu ḥikmet-ḫānede
Senden özge ders aldım yā Muḥammed Muṣṭafā

4 Baḥr-i feyżiñde çü gördüm dürlü cevher vardır
Ben de ol deryāya ṭaldım yā Muḥammed Muṣṭafā

5 Dir bu Ḥaḳḳī sırr-ı esmā vü ṣıfāt-ı Ḥaḳḳ'ı ben
Sende buldum sende bildim yā Muḥammed Muṣṭafā

* * *

1 Bir naẓar eyle derūna yā Muḥammed Muṣṭafā[2]
Tā küdūret gide dil āyīnesi bula ṣafā[3]

2 Bir tecellī eyle kim nūr ola maḥżā şeş cihet
Ṣūret-i vech ile birlik bula maʿnā-yı ḳafā

3 Yā Rasūlallāh çünki ṭutmadım sünnetleriñ
Cürmümi bildim velī iḳrārıma ḳıldım vefā

4 Olagelmiş dā'imā senden ʿaṭā bizden ḫaṭā
Biñ vefā eylersiñ ümmetde görürseñ bir cefā

5 Kendiñi ḫardalca görmez fi'l-ḥaḳīḳa Ḥaḳḳī ḳul
Çün seniñdir sünbüle devrinde sırr-ı ışṭıfā

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl.* MN.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl.* MN.
3 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.

1 Yā Rasūlallāh cemāliñ ḫoş gülistāndır bańa[1]
Ruḫlarıńdan her biri bir verd-i ḫandāndır bańa[2]

2 ʿĀlem-i nūr-ı siyāhıń ʿaksidir gīsūlarıń
Her biri bir deste sünbül yā ki reyḥāndır bańa

3 Çeşm-i ḥaḳ-bīniń ki oldı vaṣfı mā zāġa'l-baṣar
İltifātı nūr-baḫş-ı dīde-i cāndır bańa

4 Devr-i īcād içre oldı ruḫlarıń şaḳḳu'l-ḳamer
Anı taṣdīḳ eylemek ḫoş dīn ü īmāndır bańa

5 Neşve-i feyż-i kelāmıńdan derūnum germ olur
Şol dehānıń sāġar-ı ṣahbā-yı ʿirfāndır bańa

6 Dir bu Ḥaḳḳī ḳıl tecellī çün nefes āḫir ola
Kim cemāliń göricek cān virmek āsāndır bańa

* * *

1 Maṭlaʿ-ı nūr-ı tecellīdir cemāl-i Muṣṭafā[3]
Menbaʿ-ı feyż-i tesellīdir maḳāl-i Muṣṭafā

2 İktibās-ı nūr ider berḳ-ı cemālinden güneş
Tāb-baḫş olur dile nār-ı celāl-i Muṣṭafā

3 Bedr olur āyīne-i ḥālinde ʿaḳs-i nūr-ı Ḥaḳ
Her kime ḳılsa naẓar çeşm-i kemāl-i Muṣṭafā

4 Tāze vü ter gül biter gülzār-ı dilde dā'imā
Aḳsa mīzāb-ı zebānından zülāl-i Muṣṭafā

5 ʿAşḳ u şevḳi ile sīneń Ḥaḳḳıyā meşḥūn olup
Gözlerińden bir naẓar çıḳmaz ḫayāl-i Muṣṭafā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niń ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Oldı göñül ʿāşıḳ saña[1]
Ey şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā
Bir kez yüzüñ göster baña
Ey māh-ı tābān Muṣṭafā

2 Ruḫsārıñ oldı verd-i ter
Her dem ter ü tāze biter
Pür-āh u efġānem yeter
Ey ravḥ u reyhān Muṣṭafā

3 İtdiñ çü dergāha şitāb
Oldı saña çoḳ feṯḥ-i bāb
Allāh'ı gördüñ bī-niḳāb
Ey nūr-ı Yezdān Muṣṭafā

4 Şerʿiñ bize minhācdır
Belki ser üzre tācdır
ʿĀlem saña muḥtācdır
Ey fażl-ı Raḥmān Muṣṭafā

5 Ḥaḳḳī ḳul olup bī-ḳarār
Kūy-ı viṣāle yol arar
Ḳıl ẕāt-ı pākiñ āşikār
Ey sırr-ı pinhān Muṣṭafā

* * *

1 ʿĀşıḳ-ı dīdārıñ olmuşdur göñül yā Muṣṭafā[2]
Her gice bīdārıñ olmuşdur göñül yā Muṣṭafā

2 Ḳul olurdı görse ger Yūsuf seni bu ḥüsn ile
Nicesi olmaz bu ʿālem saña ḳul yā Muṣṭafā

3 Būsitān-ı ẕātıña dest-i ḫazān irmez ebed
Açılur her dem yüzüñde tāze gül yā Muṣṭafā

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Kühl-i mā-zāġa'l-başar çekdi Ḫudā çün çeşmiñe
Rāst gitdiñ Ḥaḳḳ'a ḳaldı ṣaġ u ṣol yā Muṣṭafā

5 Ḳanda dergāh-ı cenābıñ ḳanda Ḥaḳḳī ḳul velī
ʿAşḳ u şevḳiñ ile buldı sańa yol yā Muṣṭafā

* * *

1 Yā Rasūlallāh cānım nice bir ġam-gīn ola[1]
Bir naẓar ḳıl tā ki çeşmim her naẓar Ḥaḳ-bīn ola

2 ʿAşḳ u şevkiñle göñül telvīne düşdi n'eylesün
Bārī bir kerre yüzüñ göster ki pür-temkīn ola

3 Gülşen-i ḥüsnüñde efġān eylemek ḳānūndur
Ṣabr ider mi anda bülbül kim gül-i nesrīn ola

4 Vir icāzet ravżańa dāḫil olup ʿāşıḳlarıñ
Her birisi gül cemāliñden seniñ gül-çīn ola

5 Ey imām-ı enbiyā vü pādişāh-ı evliyā
Ḳıl naẓar Ḥaḳḳī'ya tā ḫidmet-güẕār-ı dīn ola

* * *

1 Merḥabā ey Muṣṭafā-yı her dü ʿālem merḥabā[2]
Merḥabā ey seyyid-i evlād-ı Ādem merḥabā

2 Şīve-i ḥüsn ü cemāliñ ʿālemi meftūn ider
Ey dil ü cān revnaḳ-ı rūyuyla ḫurrem merḥabā

3 Ey miyān-ı ebruvānı ḳıble-gāh-ı ehl-i dil
Eyler aṣḥāb-ı teveccüh ańa her dem merḥabā

4 Şerbet-i ḫasta-dilān olmuşdur elfāẓıñ seniñ
Bir müferriḥ vażʿ ile biñ derde merhem merḥabā

---

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *'İzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecmūʿü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ḫātemiñ faṣṣında yazılsa n'ola "Allāhü nūr"
Faṣṣ ile nūr olduñ ey ẕāt-ı mükerrem merḥabā

6 Ḥaḳḳī-i ʿāşıḳ ḳudūmuñ gūş idelden şād olup
Dir seniñ ʿaşḳıñ ile ey Ḥaḳḳ'a maḥrem merḥabā

* * *

1 Ey ḥabīb-i maḥrem-i rāz-ı Ḫudā[1]
V'ey şefīʿ-i arṣa-i rūz-ı cezā

2 Mültecā-yı evvelīn ü āḫirīn
Muṣṭafā-yı mürselīn-i enbiyā

3 Ṣāḥib-i tāc u Burāḳ-ı berḳ-seyr
Ehl-i Ḥavż-ı Kevṯer ü ehlü'l-livā

4 Naʿt-ı pāki raḥmeten li'l-ʿālemīn
İsm-i sāmīsi Muḥammed Muṣṭafā

5 Cilve-gāhı ẕirve-i ʿarş-ı berīn
Ḳalbi mir'āt-ı cemāl-i Kibriyā

6 Yoluna Ḥaḳḳī ḳuluñ cān u seri
Ṣad hezārān cān ile olsun fedā

* * *

1 Ey yüzüñ mir'āt-ı nūr-ı Kibriyā[2]
V'ey özüñ miḥrāb-ı esmā-i Ḫudā

2 Sözleriñ ḳand ü nebāt-ı maʿrifet
Her biri bir güne bir vaḥy-i semā

3 Lebleriñden feyż-baḫş olsañ dile
Maʿrifet bāġında bulur ḫoş nemā

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Gülşen-i dehre seniñ gibi ebed
Gelmemişdir ʿandelīb-i ḫoş-nevā

5 Ṣanki cism-i nāzenīniñ ravżada
Dürr-i yektādır ṣadef içre şehā

6 Ḥaḳḳī'ya baḳ bir nigāh-ı luṭf ile
Tā bula āyīne-i ḳalbi ṣafā

* * *

[15a] 1 Ey ḥabīb-i Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı ʿālem merḥabā[1]
V'ey ṭabīb-i derd-i bī-dermān-ı ādem merḥabā[2]

2 Maḳdemiñle şöyle şād oldı cemīʿ-i kā'ināt
Kim gelür her dilden ʿālem içre her dem merḥabā

3 Görmesem vaṣfıñ işitsem bārekallāhdır sözüm
Söylerem ger vechiñi bī-perde görsem merḥabā

4 Nūr-ı ẕātıñ seyr idüp dir reşk ile şems ü ḳamer
Ey sipihr-i maʿnīde nūr-ı mükerrem merḥabā

5 Biñ bir esmā naʿt-ı pākiñle süḫan-perdāzdır
Saña ez-cümle ider şol ism-i aʿẓam merḥabā

6 Dir bu Ḥaḳḳī cümle-i yārān-ı ʿaşḳ ile bugün
Ey sarāy-ı vaḥdet içre sırra maḥrem merḥabā

* * *

1 ایـها العشـاق أصـحاب الهـدا[3]
أبشـروا قد ضاء نـور المصطفـى[4]

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.

4 Bu naẓmı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer ve İstanbul'da Ġalata Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd bir mecmūʿada daḥi mesṭūr olup burada "ḳad żā'e" bedeli oldığı manẓūr-ı Cāmiʿu'l-faḳīrdir
Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri Tekfurṭaġlı Dāvud Aġa-zāde Ḫalīl Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

من جانب القدس قد جاء الندا
أبـشروا قد ضاء نـور المصـطفـى[1]

2 أول الأرواح خـتـم المـرسـلـين
أفضل الأشياء محبوب المعين
ليس إلا رحـمـة للعـالـمـين
أبشروا قد ضاء نور المصطفى[2]

3 خير خلق الله فى عفو الخطاء
محض فضل الله فى باب العطاء
أقدر الإنسان فى رفع الغطاء
أبشروا قد ضاء نور المصطفى[3]

4 ذرة من نور شمس الضحى
شعلة من شمعه بدر الدجى
قطرة من بحره علم الورى
أبشروا قد ضاء نور المصطفى[4]

5 استضاء الخلق من أنواره
استفاد الناس من أسراره
استبان الحق من أطواره
أبشروا قد ضاء نور المصطفى[5]

6 كان عند الله محمود المقام
من صفات الحسن ممدوح الأنام
سارعوا صلوا عليه بالسلام
أبشروا قد ضاء نور المصطفى[6]

1 Ey hidâyet sahipleri âşıklar! / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu
Mukaddes canipten geldi bir nidâ / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu

2 Ruhların ilki, peygamberlerin sonuncusu / Eşref-i mahlûkât, Mu'în olan Allah'ın sevgilisi
Âlemlere rahmetten başka bir şey değildir o / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu

3 Hataları affetmede Allah'ın en hayırlı kulu / Atâ kapısında Allah'ın mahzâ fazlı
Perdeyi kaldırmada en güçlü insan / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu

4 Gündüz güneşi, onun nûrundan bir zerredir / Gece dolunayı, onun mumundan bir şu'ledir
Âlemin ilmi, onun denizinden bir katredir / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu

5 Mahlûkat onun nûrlarından doğdu / İnsanlar onun sırlarından istifâde etti
Tavırlarından hak ortaya çıktı / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu

6 Allah katında makamı mahmûddur / Güzellik sıfatlarıyla insanların övdüğüdür
Haydi salât ve selâm getirin ona / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu.

7 عظموا الشهر الذي فيه الولاد
اقرؤوا أوصافه بين العباد
قال حقى فيه يا أهل الرشاد
أبشروا قد ضاء نور المصطفى[1]

* * *

1 Çünki var āyīne-i vechinde nūr-ı Kibriyā[2]
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı cenāb-ı Muṣṭafā
Ṣāfdır ḳalbim güher-veş yoḳ-durur kibr u riyā[3]
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı Cenāb-ı Muṣṭafā[4]

2 Rūz u şeb çıḳmaz ḫayālimden o naḫl-i ser-bülend
Bu dil ü cān riştesin itdim anıñ ʿaşḳına bend
Nice bulsam derdime dermān ʿaceb ben derd-mend
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı Cenāb-ı Muṣṭafā

3 Bülbül-i dil gül-ruḫundan ger alursa reng ü bū
Dir gül-i Firdevs-i aʿlāya bulunmaz hīç bu
Dir bu Ḥaḳḳī açıla şāyed cemāline ḳapu
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı Cenāb-ı Muṣṭafā

* * *

1 Maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā'sın tā-ezel[5]
Yā Rasūlallāh yüzüñ göster bańa
Gelmemişdir saña beñzer bir güzel
Yā Rasūlallāh yüzüñ göster bańa[6]

2 Ādem'iñ sensin teninde cān olan
Yūsuf'uñ sensin yüzünde ān olan

1 Doğumun olduğu ayı ta'zim edin / Kullar arasında evsâfını dillendirin
Hakkı dedi: Ey rüşt sahipleri! / Sevinin, Mustafa'nın nûru doğdu
2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri Tekfurṭaġlı Dāvud Aġa-zāde Ḫalīl Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 kibr u riyā: gerd-i riyā (302a)
4 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.
5 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
6 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY

Dilde sensin ṣūret-i Raḥmān olan
Yā Rasūlallāh yüzüñ göster bańa

3 Şerḥiñ eyler cümle evrāḳ-ı vücūd
Sendedir sırr-ı vücūd ile sücūd
Eyleyüp ben ʿāṣıḳa inʿām u cūd
Yā Rasūlallāh yüzüñ göster bańa

4 Aldı senden ġonce-i ʿAdn āb-ı rūy
Buldı senden ḥüsn-i ḫūyı nīk-ḫūy
Oldı çeşmim aġlamaḳdan hem-çü cūy
Yā Rasūlallāh yüzüñ göster bańa

5 Ẕāt-ı pākiñ ḳılma gözlerden nihān
Ḳalmasun tārīk-i hicrānda cihān
Tā-be-key Ḥaḳḳī'yı eyle imtiḥān
Yā Rasūlallāh yüzüñ göster bańa

* * *

1 Ey ruḫuñ pertev-i ḫūrşīd-i tecellī-i Ḫudā[1]
Ki zevāl irmez ańa şems-i felek-veş ebedā[2]

2 Gördiler çünki seni taḫt-nişīn-i ʿaẓamet
Ser-fürū eylediler sańa ḳamu şāh u gedā

3 Rütbe-i faẓlıñı iḳrār idüp ehl-i felek
Didiler Leyle-i Miʿrāc'da mübārek bādā

4 Feyż-i aḳdes ḳodı bir feyż-i muḳaddes sende
Ki ser ü cān-ı hezārān olur ol sırra fedā

5 Naʿt-ı pākińden anıñ beste-zebāndır büleġā
Ḥaḳḳıyā kim ola künhünce ide anı edā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.

1 Eylediñ teşrīf-i gülzār-ı cihān[1]
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā
Maḳdemiñ şād itdi ḫalḳı nāgehān
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā[2]

2 Gözler idi dīde-i ʿālem seni
Görmege müştāḳ idi Ādem seni
Pādişāh olur gören bir dem seni
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

3 Sensin ʿālem içre sırr-ı "men ʿaref"
Sensin iden ādeme baḫş-i şeref
Nūruña ġarḳ oldı ʿālem her ṭaraf
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

4 Mevlidiñ vird-i zebāndır ber-devām
Oḳunur naʿtıñ ilā-yevmi'l-ḳıyām
Dir bu Ḥaḳḳī ʿāşıḳıñ her ṣubḥ u şām
Merḥabā ey Faḫr-i ʿĀlem merḥabā

* * *

1 Göreli āyīne-i vechinde nūr-ı Kibriyā[3]
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı cenāb-ı Muṣṭafā
Ṣāfdır ḳalbim güher-veş yoḳ-durur gerd-i riyā
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı cenāb-ı Muṣṭafā

2 Rūz u şeb çıḳmaz ḥayālimden o naḫl-i ser-bülend
Bu dil ü cānı o serviñ eyledim ʿaşḳıña bend
Seyr-i vechi ile dermān-cūy olup bu derd-mend
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı cenāb-ı Muṣṭafā

3 Ḍarb-ı tīġ-ı ʿaşḳ ile bendin kesildi ʿırḳ-ı cān
ʿAşḳ ucundan ḳalmadı gitdi ḳamu cān u cihān

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 302b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd kendi ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

Ḥaḳḳıyā ḥaḳdır kelāmım āşikāran ü nihān
Olmuşam müştāḳ-ı dīdār-ı cenāb-ı Muṣṭafā

* * *

1 Ey ḥarem-i muḥterem-i evliyā[1]
Mescid-i maʿmūr-ı sırr-ı enbiyā[2]

2 Bir yanıñ oldı o gülüñ ravżası
Minber çün ʿarş-ı berīn bir yaña[3]

3 Ḫıżr gelür dergehiñe ḫidmete
Her gün o miḥrāba olur cebhe-sā

4 Ġıbṭa-i eflāk-durur ol ḳıbāb
Reşḳ-i bihişt oldı o pākīze-cā[4]

5 Ḳabriñe yetmiş biñ olup türbedār
Bunca melek şeh-per ururlar aña[5]

6 Ġarḳa-i raḥmet oluban zā'iriñ
Bir daḫi görmez ġażab-ı Kibriyā[6]

7 Ḥaḳḳī ḳulı dergehiñe lāyıḳ it
Ḫidmetiñi ide seniñ dā'imā

* * *

1 Yā Rasūlallāh yā ḫayra'l-verā[7]
Server-i pür-ḥaşmet-i her dü serā

2 Ṭoġdı ḫurşīd-i cemāliñ ʿāleme
Ṭoldı nūr ile ş̱üreyyā vü ş̱erā

1 ḥarem-i muḥterem-i evliyā: imām-ı muḥterem-i evliyā (MY)
2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde meẕkūr ve kendi ḫaṭṭıyla muḥarrer nüsḫadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Minber: Minberiñ, berīn: aʿlā (MY)
4 bihişt: cennāt (MY)
5 Bunca melek: Ḳudsiyāndır (MY)
6 ġażab-ı Kibriyā: ʿaẕāb-ı Kibriyā (MY)
7 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

3 Lehce-i pākiñ çü gösterdi beyān
Seyf-veş anda kesildi "hel yerā"

4 Kaʿbe-i ʿulyā revānıñdır seniñ
Cismiñ oldı ṣūret-i Ümmü'l-Ḳurā

5 Şeyḫ Ḥaḳḳī āsitāneñde seniñ
Kemterīn-pāye ḳuluñdur serverā

* * *

1 Yā Rasūlallāh yā şemse'ḍ-ḍuḥā[1]
Yā Ḥabīballāh yā bedre'd-dücā

2 Serv-i ẕātıñ Sidre'den aʿlā-durur
Anıñ içün vaṣfı bulmaz intihā

3 Ruḫlarıñ ʿaks-i tecellīdir seniñ
Āyineñde görinür nūr-ı Ḫudā

4 Ḥaḳ seniñle ḫatm-i esmā eyledi
Mühr-i ẕī-şānıñ nişān oldı añа

5 Maḫzen-i ʿilmiñden alur behreyi
Enbiyā vü evliyā vü aṣfiyā

6 Böyle bir sulṭāna ḳul olmaḳ yeter
Ġayrı bir devlet gerekmez Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Ṭoldı çün esrār ile ḳalb-i cenāb-ı Muṣṭafā[2]
Oldı ṣan mecmūʿa ẕāt-ı müsteṭāb-ı Muṣṭafā

2 Ḫācesidir mekteb-i ʿirfānda ṭıfl-ı diliñ
Her kemāle bābdır Ümmü'l-Kitāb-ı Muṣṭafā

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de mevcūd kendi ḫaṭṭ-ı şerīfleri ile muḥarrer olan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Feyż-baḫş-ı ṣad maʿānīdir anıñ her lafẓı pür
Cemʿ ü farḳı farḳ ider faṣlu'l-ḫiṭāb-ı Muṣṭafā

4 Leyle-i Miʿrāc'da olup ʿaraḳ-rīz ol ḥabīb
Ḳomadı ḥācet güle būy-ı gül-āb-ı Muṣṭafā

5 Giceler buldı tecellī-i ilāhīden ġıdā
Ḥubb-i ṣāfī oldı gündüzler şarāb-ı Muṣṭafā

6 ʿAşḳına ḳul olalı ol pādişāhıñ Ḥaḳḳī ḳul
Rūz u şeb ārām-gāhı oldı bāb-ı Muṣṭafā

* * *

1 Ṣaldı pertev ʿāleme ḫurşīd-veş[1]
Nūr-ı pāk-i Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā
Oldı Ḥaḳ'dan ḫalḳa bir özge güneş
Nūr-ı pāk-i Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

2 ʿİlm içinde pertev-i ẕāt iken ol
Açdı esrār-ı ṣıfāt-ı Ḥaḳḳ'a yol
Ṭoldı cümle fevḳ u taḥt u ṣaġ u ṣol
Nūr-ı pāk-i Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

3 Āf-tāb anıñ bir ednā pertevi
Şendir ol nūr ile bu ʿālem evi
Oldı sārī ḫalḳa ṣūrī maʿnevī
Nūr-ı pāk-i Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

4 Çün ṭulūʿ itdi o ḫūrşīd-i ḳıdem
Zā'il oldı cümle ẓulmāt-ı ʿadem
Sırrıña nefḫ itdi Ḥaḳḳī özge dem
Nūr-ı pāk-i Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Yā Rasūlallāh müştāḳım sańa[1]
ʿArż-ı dīdār ile luṭf eyle bańa
Gözümi yüzüñle eyle āşinā
ʿArż-ı dīdār ile luṭf eyle bańa

2 Bülbül-i cān dā'imā pür-āhdır
Gül ruḫuñçün ʿāzim-i dergāhdır
Çün yüzüñ āyīne-i Allāhdır
ʿArż-ı dīdār ile luṭf eyle bańa

3 Görmez isem gün yüzüñ ḳan ṭolarım
Ṣan ḫazān irüp ṣararup ṣolarım
Ḥaḳḳī ḳul dir yüzüñi ārzūlarım
ʿArż-ı dīdār ile luṭf eyle bańa

* * *

1 Ey ḳadi serv-i bülend-i aṣfiyā[2]
Nām-ı nāmīsi Muḥammed Muṣṭafā

2 Ser çeküpdür şöyle naḫl-i ḳāmetiñ
Sidre'den belki olupdur Müntehā

3 Cennet-i ʿAdn'e ṣafā virdi ruḫuñ
Ḥūr u ġılmān buldı ol yüzden bahā

4 Ravża-i Rıḍvān olupdur merḳadiñ
Nāzil olur her nefes raḥmet sańa

5 Senden aldı pertevi şems ü ḳamer
Ṭoldı ʿālem ser-te-ser nūr u żiyā

6 Ḥaḳḳī'nıñ yüz biñ günāhına eger
Bir şefāʿat eyleseñ besdirańa

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd kendi ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ey Rasūl-i ümmet-i ḫayru'l-ḳurūn[1]
Merḥabā yā merḥabā yā merḥabā
Perde-i ervāḥdan olduñ birūn
Merḥabā yā merḥabā yā merḥabā[2]

[15b] 2 Muntaẓırdı cümle-i ʿālem sańa
Nergis-āsā gözler idi her yańa
Gördiler āḫir seni ańa ańa
Merḥabā yā merḥabā yā merḥabā

3 Būyuñ ile gül-sitānda bitdi gül
Ḫāk-i bustān miske döndi gitdi kül
Rūyuñ ile güldi vech-i ʿaḳl-ı kül
Merḥabā yā merḥabā yā merḥabā

4 Müjdeñ ile oldılar gül-bāng-zen
Naʿralar urdılar anda merd ü zen
Ḥamdü lillāh buldı ʿālemler düzen
Merḥabā yā merḥabā yā merḥabā

5 Ḥaḳḳıyā oldı vücūd-ı Muṣṭafā
Cümle ḫalḳa bāʿiṣ-i ẕevḳ u ṣafā
Merḥabādır vird-i erbāb-ı vefā
Merḥabā yā merḥabā yā merḥabā

* * *

1 Ḥamdü lillāh virdim oldı rūz u şeb[3]
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā
Söylerim bāṭında vü ẓāhirde hep
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā[4]

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Seyyid ʿAbdürraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 302b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, maḥrūse-i Bursa'da Şeyḫ Aḥmed Efendi *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ dergāh-ı şerīfi post-nişīni ʿAlī Sırrī Efendi yedinde bulunan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

2 Çün "elestü" didi Ḥaḳ rūz-ı ezel
Sem'ime irdi ḫıṭāb-ı Lemyezel
Bu cevābı cümleden buldum güzel
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā

3 Ger ḳalem ger dilde āṣārım budur
Ger sefer ger der-ḥażar yārim budur
Tā ki zinde olam iḳrārım budur
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā

4 Yā dürüst ü yā şikest ola bu ten
Cān u dil ġam-nāk ola yaḫud ki şen
Ṣıdḳ ile her dem direm vallāhi ben
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā

5 Çün ola āḫir nefesde iḫtiżār
İḳtiżā itdikde dünyādan güẕār
Söylerim riḥlet deminde zār zār
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā

6 Çün belürmez ola bu yolda izim
Ṭoġrıla ser-menzil-i ḥaşre özüm
İki ʿālemde budur Ḥaḳḳī sözüm
Rabbiyallāhu nebiyyi'l-Muṣṭafā

* * *

1 Yā Rasūlallāh nām-ı pāk ile[1]
Muṣṭafā'sın Muṣṭafā'sın Muṣṭafā
Çeşm-i māzāġ u dil-i derrāk ile
Müctebāsın müctebāsın müctebā[2]

2 Çünki itdiñ ẕirve-i ʿarşa ʿurūc
Ḫāne-i terkībden ḳıldıñ ḫurūc
Baḥr-i nūra hem-çü ḫūrşīd-i bürūc
Āşināsın āşināsın āşinā

1 Bu naẓm-ı şerīf, maḥrūse-i Bursa'da ṣaḥḥāf Emīn Efendi Ṣopalı-zāde Ḥācī Süleymān Beg yedinde bulunan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuṣdur. MN.

2 Bu manzume 301b'de mükerrerdir. MY.

3 Cismiñe şerʿ-i şerīf oldı ġıdā
Ruḥuña sırr-ı laṭīf oldı ġadā
Uydı sañā cümle-i bāy u gedā
Muḳtedāsın muḳtedāsın muḳtedā

4 Eyleyüp ḫandān çün bāġ-ı İrem
Vaʿdiñe ṣādıḳsın ey kān-ı kerem
Ḥaḳḳī'yı ḳıldıñ ġamıñla muḥterem
Pür-vefāsın pür-vefāsın pür-vefā

* * *

1 El-meded ey āşinā-yı baḥr-i ẕāt-ı Kibriyā[1]
El-kerem ey feyż-baḫşā-yı gürūh-i aṣfiyā[2]

2 Ġonce-i ümmīd açılsun bāġ-ı feyż içre bugün
Nefḥa-i luṭfuñ irişdir yā Rasūlallāh bañā

3 Ḥikmet-i Loḳmān nuṭḳuñdan virildi tā-ezel
Maḥzen-i ʿirfān ʿilmiñden güşād oldı şehā

4 Nūr-ı ẕātıñ ʿālemi ḳıldı münevver ser-te-ser
Ṭoġmadı vechiñ gibi ʿālemde şems-i pür-żiyā

5 Sen o şāh-ı pür-kerem pür-feyżsin ʿālemde kim
Devlet-i ʿaşḳıñla bulmuşdur fenā ehli ġınā

6 Bir gedādır dā'imā sen şāhı eyler ārzū
Ümmetiñden Ḥaḳḳī-i bī-çāre ey nūr-ı Ḫudā

* * *

1 Muṣṭafādır cümle ḫalḳa reh-nümā[3]
Muṣṭafādır ehl-i ʿaşḳa muḳtedā[4]

2 Ṭutagör dāmān-ı şerʿ-i Aḥmed'i
İresin ser-menzil-i maḳṣūda tā

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.

3 Kimse bulmazdı bugün rāh-ı vüṣūl
Olmasaydı rehberi ger Muṣṭafā

4 Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat dā'imā
İtdi nūr-ı Muṣṭafā'ya iḳtidā

5 Teşne-i cām-ı viṣāl-i Ḥaḳ iseñ
Bezm-i ʿaşḳa var düḫūl it ʿāşıḳā

6 Zühd ile gümrāh olanlar oldılar[1]
ʿAşḳa uy Ḥaḳḳ'ı severseñ sālikā

7 Ẓāhir u bāṭın şefāʿat ḳıl ümīd
Ümmet iseñ Muṣṭafā'ya Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Ġarḳa-i nūr eyledi ḫalḳı cemāl-i Muṣṭafā[2]
Feyż-i cām-ı maʿrifet ḳıldı maḳāl-i Muṣṭafā[3]

2 ʿArş-ı aʿlā pāye-i ḳadrinde pest oldı anıñ
Gör neye irdi ḥaḳīḳatde kemāl-i Muṣṭafā

3 Süfre-i ümmīd māl-ā-māl-i maʿnā oldı hep
On sekiz biñ ʿāleme irdi nevāl-i Muṣṭafā

4 "Ve'ḍ-ḍuḥā"dır gün cemāline anıñ ẓāhir delīl
Añlanur "ve'l-leyli"den sırr-ı cemāl-i Muṣṭafā[4]

5 Ṭutagör Ḥaḳḳī bugün dāmān-ı şerʿ-i Aḥmed'i
Mürşid-i kāmil saña besdir ḫıṣāl-i Muṣṭafā

* * *

1 oldılar: ḳaldılar (MY)
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.
4 Bu dördünci beyit, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dīvānçe-i maṭbūʿa-i Mışriyye ve İstanbuliyye*'sinde yoḳdur. Bu faḳīr anı Nāẓım'ıñ İstanbul'da Sulṭān Bāyezīd Cāmiʿ-i şerīfi ḳurbünde kā'in Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de mevcūd kendi ḫaṭṭıyla muḥarrer olan nüsḫada buldum. El-ḥamdü lillāhi Taʿālā. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

1 Cilve-gāh-ı nūr-ı Ḥaḳ oldı cenān-ı Muṣṭafā[1]
Sūret-i āyīne-i sır oldı cān-ı Muṣṭafā

2 Muṣṭafā mecmūʿa-i ḥüsn-i ṣıfāt u ẕātdır
Her göze ẓāhir degildir līk ān-ı Muṣṭafā

3 Cevher-i nā-yāb-ı ʿirfān ile pürdür bāṭını
Beñzemez bir kāna bir vech ile kān-ı Muṣṭafā

4 Ḥātem-i ġayretle maḫtūm olmasa ẕātı anıñ
Açılurdı herkese sırr-ı nihān-ı Muṣṭafā

5 "Ḳābe ḳavseyn"i şeb-i miʿrācda itdi güẕer
Tīrin irgürdi "ev ednā"ya kemān-ı Muṣṭafā

6 Ḥaḳḳıyā ḳahr u ġażabdan daʾimā olur emīn
Şol dil ü cān kim bula bir dem emān-ı Muṣṭafā

* * *

1 Ey Rasūl-i maḥrem-i rāz-ı cenāb-ı Kibriyā[2]
"Lī maʿallāh" ḫalveti maḫṣūṣdur Ḥaḳ'dan sańa

2 Ey ḥabīb-i menbaʿ-ı feyż-i şifā-baḫş-ı Ḫudā
Kevŝer'iñle zindedir Ḫıżr u Mesīḥā bī-mirā

3 Ey ṭabīb-i ḫaste-i hicrān-ı dermān-cū-yı dil
Şerbet-i feyżiñde mużmerdir nice yüz biñ şifā

4 Ey şefīʿ-i rūz-ı ḥaşr-i evvelīn ü āḫirīn
Nuṭḳuña dil-bestedir hep enbiyā vü evliyā

5 Efḍal-i ḫalḳ-ı cihān ü efḍal-i mevcūdsın
Nām-ı pāk ü ḥüsn-i ṣavt u rūy-ı ḫūba āşinā

6 Ekrem-i dergāh-ı Ḥaḳḳ u aʿẓam-ı ehl-i ḳabūl
Kim seniñdir ism-i aʿẓam ḫādimiñ şāh u gedā

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'n-Nezīr* ve *Mecmaʿu'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eŝer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Dīvān*'ında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Eşref-i aṣḥāb-ı daʿvet maẕhar-ı ḫayru'l-kütüb
Hem feṣāḥat hem belāġat sende ḫatm oldı şehā

8 Aḳdem-i feyż-i tecellīsin ki senden ṭoġdı hep
Bu cihān içre eger Ḥaḳḳī eger sā'ir verā

* * *

1 Ey cemāliñ maṭlaʿ-ı envār-ı ḫurşīd-i Ḫudā[1]
Senden eyler istifāde māh-ı pertev dā'imā

2 Kevkebiñ ol deñlü ʿālīdir şeref burcunda kim
İdemez idrāk anı çeşm-i Ṣüreyyā vü ṣerā

3 Ruḫlarıñda mevc urur bir vech ile deryā-yı nūr
Çeşme-i ḫurşīd anıñ yanında gūyā ḥavż-ı mā

4 Bir girān-māye gühersin ḳulzüm-i cūd içre kim
Kimse bilmez ḳıymetiñ ger olmasa feyż-āşinā

5 Sen tecellī itmedikçe ʿālem-i ervāḥda
Olmadı gözler şühūd-ı ḥażret ile rūşenā

6 Gevher-i ḥubb-i ḥabībullāh ḳadrin añla var
Ḳıymetin bil tā-ebed dilden bıraḳma Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Ey cemāliñ maṭlaʿ-ı envār-ı Mevlā Muṣṭafā[2]
Ey maḳāliñ me'ḫaẕ-ı esrār-ı Mevlā Muṣṭafā

2 Ümmetiñden kim saña yār-i vefādār olmadı
Fi'l-ḥaḳīḳa oldı ol aġyār-ı Mevlā Muṣṭafā

3 Rāh-ı ʿaşḳıñ sāliki elbet irer ser-menzile
Dār içinde ol olur deyyār-ı Mevlā Muṣṭafā

4 Kim ġubār-ı māsivādan pāk ider çeşm-i dili
Görinür senden aña dīdār-ı Mevlā Muṣṭafā

1 Üsküdar'da Şeyḫ Behcet Efendi Dergāh'ında kā'in Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu daḥi kütübḫāne-i meẕkūrede maḥfūẓ mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Şāh-ı iḳlīm-i şühūd-ı Ḥażret-i Allāhsın
Sende ẓāhirdir ḳamu āṣār-ı Mevlā Muṣṭafā

6 Ḳanmaḳ isterse şarāb-ı vaṣlıña bir teşne-dil
Cism ü cānın eylesün īṣār-ı Mevlā Muṣṭafā

7 On sekiz biñ ʿālem içre her ne kim mevcūddur
Oldı Ḥaḳḳī cümleden muḫtār-ı Mevlā Muṣṭafā

* * *

1 Ey ḥarem-i muḥterem-i Muṣṭafā[1]
Zümre-i ehl-i dile cāy-ı ṣafā

2 Dāḫil-i Firdevs olur zā'iriñ
Sende bulur gül gibi būy-ı vefā

3 Vech-i ilāhī görünür ser-be-ser
Āyineñ içinde görünmez ḳafā

4 Baḥr-i ʿAdin'sin ki derūnuñdadır
Dürr-i yetīm-i ṣadef-i ışṭıfā

5 Ḫāk-i deriñ küḫl-i cevāhir-durur
Cümle-i emrāża türābıñ şifā

6 Keşf-i serā-perde iderseñ eger
Cehr ola Ḥaḳḳī gözüne her ḫafā

* * *

1 Bir naẓar ḳıl yā Muḥammed Muṣṭafā[2]
Tā göñül āyīnesi bula ṣafā

2 Çün şefāʿat-gāh-ı ʿālemsin ezel
Eyleseñ n'ola ebed vaʿde vefā

3 Ey ʿaṭāsı çoḳ ḫaṭāya baḳma kim
Eksik olmaz ʿāṣī ümmetden cefā

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ṣıḥḥat-ı dil şerbet-i feyżiñdedir
Bir nefesde ḫaste-dil bulur şifā

5 Bildi çün kim senden özge şāh yoḳ
Ḫidmetiñle Ḥaḳḳī itdi iktifā

* * *

[16a] 1 Cānımıñ cānānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā[1]
Derdimiñ dermānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā[2]

2 Çıḳmadı baḥr-i maḥabbetden seniñ gibi güher
ʿİlm ü ḥikmet kānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā

3 Cümle ʿālem ʿilmiñe nisbet seniñ bir ḳaṭredir
Maʿrifet ʿummānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā

4 Nūr-ı ẕātıñdır cihān mirʾātı içre cilve-ger
Yūsufʾuñ da ānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā

5 Ḳulluġuñla iftiḫār eyler nebī vü ger velī
Cümleniñ sulṭānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā

6 Nūr-ı ẕāta maẓhar-ı tām oldıġıñda şübhe yoḳ
Ḥaḳḳīʾnıñ bürhānı sensin yā Muḥammed Muṣṭafā

MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT

1 ألا يا أيها الساقي[3] الذي سقياه أحيانا[4]
أرحنا من بلاء الغم والبلبال أحيانا[5]

2 ممات البال فى فقد الحميا أيها الندمان
لعل الله أحيانا بها في حال محيانا[6]

1 Ez-*Divānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 302a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı belīġ-i ʿArabī, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri Seyyid ʿAbdürraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 302b'de mükerrerdir. MY.
5 Ey su verişi, bizleri dirilten sâkî! / Gam ve endişe belasından kurtar bizi bazen
6 Ey tevbekâr! Kalbin ölümü, heyecanın kaybedilmesidir / Umulur ki Allah, onunla bizi diri halimizde de diriltir

3 لنا من سكرة الصحباء صعقات تحاكى الرعد
ولكن ليس ينصب بها ماء محيانا[1]

4 كأن الخضر من عين الحيوة قام بالفيض
فيحيى الله من فيض يزيل الظمأ أعيانا[2]

5 الا حقى فتب من توبة فيها وداع الراح
ففيها عفو مولانا وغفران خطايانا[3]

* * *

1 الحمد[4] لمن أرسل للناس رسولا[5]
بالعلم وبالحلم خلوقا وحمولا[6]

2 قد أشرقت الأرض بأنوار هداه
يمشون بها ثمة فروعا وأصولا[7]

3 يا رب عهود لزمت عهدة الإنسان
لكن هو قد كان ظلوما وجهولا[8]

4 من كان له الشرع [العشق] الى الله دليلا
قد صادف فى الغاية زلفى ووصولا[9]

5 اغفر لعبيد لك قد سمى حقى
وارحمه بجناتك يا رب دخولا[10]

* * *

1 Dostun sarhoşluğundan, gök gürültüsünü taklit eden yıldırımlarımız var / Fakat onda hayat suyumuz yoktur
2 Sanki Hızır hayat pınarından feyz ile kalktı / Allah da susuzluk sıkıntısını gideren bir feyiz ile diriltti
3 Ey Hakkı! İçinde rahata vedanın olduğu bir tevbe ile tevbe et / Zira onda Mevlâmızın affı ve günahların bağışlanması vardır
4 Bu manzume 302b'de mükerrerdir. MY.
5 Bu naẓm-ı şerîf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur
Bu naẓm-ı şerîf-i ʿArabī, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarında daḫi mesṭūrdur. MN.
6 İnsanlara rasûl gönderene hamd olsun / Ki o ilim ve hilmi kuşanmış ve yüklenmiştir
7 Yeryüzü onun hidâyet nûrları ile parladı / O nûrlarla yürür ata ve torun
8 Ya Rab! İnsanın ahdine eşlik eden nice zamanlar var / Fakat o çok zâlim ve çok cahil idi
9 Şeriat (aşk) kim için Allah'a götüren bir rehber olsa / Gayesine ulaşacak ve varacaktır o kişi
10 Hakkı denilen kulunu affet / Ya Rab! Cennetine almakla ona merhamet et

1 هام[1] قلبی بحبه لیلا[2]
سال عینی فأظهرت سیلا[3]

2 قد سبانی جماله البدر
اذ تجلت بحسنها لیلا[4]

3 کیف یسلو بحبه قلب
أفرغ العشق علیه کیلا[5]

4 منذ قد صرت أسیر المعشوق
لم أمل عن جنابه میلا[6]

5 الذي واحد من ألف مرید
لم ینل من لقاءه نیلا[7]

6 قد من قد لباس النخوة
ولذا جر غنجه ذیلا[8]

7 صار ورد اللسان یا حقی
وإنما یا أسفا وا ویلا[9]

* * *

1 أیها الإخوان[10] أصحاب الصفا[11]
أیها الأحباب أرباب الوفا[12]

2 جاهدوا في الله من غیر فتور
أنظروا في اجتهاد المصطفی[13]

1 Min-*Şerḥi'l-Muḥammediyye* Fī-Faṣlı Ḳaṣīdeti li-Ḥażreti'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām-*. MN.
2 Bu manzume 302b'de mükerrerdir. MY.
3 Kalbim gece vakti onun sevgisiyle yandı tutuştu / Gözlerimden yaş aktı da sel oldu
4 Onun dolunay gibi cemâli beni esir aldı / Zira geceleyin güzelliğiyle tecelli etti
5 Kalp onun sevgisiyle nasıl teselli bulur? / Üzerine bolca aşk boşaltmışken
6 Maʿşûka esir olduğumdan beri / Onun katından bir şey ümit etmedim
7 Öyle bir zât ki binden bir mürid bile / Ona kavuşmaya nâil olamadı
8 Kibir libâsı giyenin elbisesi yırtılmıştır / Bu yüzden cilvesi, eteğini sürüklemiştir
9 Ey Hakkı! Oldu dilin gülü / Esefler ve vâveylâlar
10 Bu manzume 302b'de mükerrerdir. MY.
11 Bu naẓm-ı şerîf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
12 Ey safa sahibi kardeşler! / Ey vefâ erbâbı dostlar!
13 Bıkmadan Allah yolunda cihât edin / Mustafâ'nın gayretine bakın

3 حسبنا الله هو نعم الوكيل
إنه في كل حال قد كفى[1]

4 كل عن شرك الورى توحيده
قال إلا الله بعد أن نفى[2]

5 من رأى غير الإله في الوجود
كان عند الحق من أهل القفا[3]

6 جاء هذا الشيخ حقي البرسوى
طالبا منكم دعاء الإصطفا[4]

* * *

1 قد[5] أشرق دنيانا[6]
من نور محيانا
الله تجلى في
مرآت سويدانا[7]

2 العشق لنا راح
والشوق لنا روح
والفيض لنا روح
من حضرت مولانا[8]

3 الزاهد لا يدري
للعشق من القدر
إذ ليس من الصدر
من أول ما كانا[9]

---

1 Allah bize yeter, ne güzel vekildir o / Her durumda yeterdir o
2 Tevhîdi, mahlûkların şirkinden beridir / Nefyettikten sonra sadece Allah demiştir
3 Kim vücûdda İlahtan başkasını görürse / Hak katında kafa (?) ehlinden olur
4 Şeyh Hakkı el-Bursevî geldi / Sizden temiz olma duası diler
5 Bu manzume 303a'da mükerrerdir. MY.
6 Bu naẓm-ı selīs, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur
Bu naẓm-ı ʿArabī, mu'aḫḫaran İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mü'ellefātından olup ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle muḥarrer *Mecī'ü'l-Beşīr* nām kitābında müsvedde miṣillü meṣṭūr bulundıġı manẓūr-ı Cāmiʿu'l-faḳīr olmuşdur.
7 Dünyamızı aydınlattı / Hayatımızın nurundan
Allah tecelli etti / Süveydâmızın aynasına
8 Aşk rahattır bize / Şevk ruhtur bize
Feyiz ruhtur bize / Hazret-i Mevlâmızdan
9 Zâhid bilmez / Aşkın kadrini

4 من كان له حال
لا يشبعه قال
قد عسله بال[1]
من لذة سلوانا[2]

[16b] 5 لا تبتغ ماء النيل
او زمزم اسماعيل
يكفي لك عشق الإيل
يروى هو ظمآنا[3]

6 الطالب حيران
والعاشق سكران
فى الباطن نيران
لا تشبه نيرانا[4]

7 يا طالب الاصباح
من مشرق الأرواح
جز ظلمة الأشباح
نور لك اعيانا[5]

8 إن كنت تريد الجاه
دع جملة ما تهواه
لا يملك غير الله
من كان سليمانا[6]

Çünkü göğüste değildir / Yaratıldığından beri

1 بال: يعنى القلب [حقى] (Bâl, kalp demektir.)

2 Kimin hâli varsa / Doyurmaz söz onu
Kalbini bal etmiştir / Tesellimizin lezzetinden

3 Nil'in suyunu arama / Ya da İsmail'in zemzemini
Îl'in (?) aşkı sana yeter / Susuzluğumuzu o giderir

4 Tâlib hayrandır / Âşık ise sarhoş
İçerde öyle bir ateş var ki / Benzemez ateşimize

5 Ey sabahları arayan! / Ruhların doğuş yerinden
Hayaletlerin zulmeti yontuldu / Nûrdur sana aʿyân

6 Eğer câh istersen / Heves ettiğin her şeyi bırak
Allah'tan gayrısı mâlik değil / Süleyman olana

9 قد جاء لك العرفان
قد ضاء لك البرهان
يا حقى فللمنان
حمد يفى الإحسانا [1]

* * *

1 حرقتى[2] زادت بنار الإبتلا[3]
ليت أمى لم تلدنى بالبلا[4]

2 أى قلب زاره عشق الحبيب
أخرج الأغيار صونا للولا[5]

3 كحلن بالعشق قلبا لا يرى
أنه فى عينه عين الجلا[6]

4 كوكبى من مقتضاه الإستفال
مقتضى شمس الحبيب الإعتلا[7]

5 أيها الحقى من أفنى ذاته
واصل المعشوق و إلا فلا[8]

* * *

1 دعانا[9] الساقى للشرب المصفى[10]
فحياه الإله الحق الأعلى[11]

2 ولا تنظر الى مجنون عشق
بتحقير بحق حب ليلى[12]

1 Geldi sana irfân / Oldu bürhân sana âyân
Ey Hakkı! Mennân'adır / Bir Hamd ki yetişir ihsâna
2 Bu manzume 303a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dîvânçe-i Nâẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Dert ateşiyle arttı elemim / Keşke doğurmasaydı beni bu belaya annem
5 Sevgilinin aşkının ziyaret ettiği her kalp / Sadakati muhafaza için ağyârı çıkardı
6 Gözünün çok parlak gördüğünü bilmez / Bir kalbe aşkı sürme çektiler
7 Batmaktır, yıldızımın muktezâsı / Sevgilinin güneşi ise yükselmektir kaderi
8 Ey Hakkı! Zâtını yok eden ma'şûka ulaşır / Yok etmeyen ise ulaşamaz ona
9 Bu naẓm-ı ʿArabī, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer ve İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de mevcūd *Dīvān*-ı müşriflerinde hāmişen mesṭūr oldıġı manẓūr-ı Cāmiʿu'l-faḳīr olmuşdur. Ez-*Dîvânçe-i Nâẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
10 Bu manzume 303a'da mükerrerdir. MY.
11 Sâki bizi saf içkiye çağırdı / Yüce ve Hakk olan İlah da onu diriltti
12 Aşkın mecnûnuna düşük nazarıyla bakma / Leylâ'nın sevgisinin hakkı için

3 لأن أكثرت من شرب المدام
فها أنت الذي صاحبت عقلا[1]

4 مذاق الوصل أحلى كل شيئ
لذيذ الطعم من من و سلوى[2]

5 رجائي منك أن لا تعرض عنا
حبيبى بالذي أعطاك حسنا[3]

6 سلام أيها الإخوان عليكم
فإن الحقى اختار البلايا[4]

* * *

1 Bāʿiş-i ışlāḥ-ı dildir şerbet-i ẕikr-i Ḫudā[5]
Degme bir şerbetde yoḳdur leẕẕet-i ẕikr-i Ḫudā[6]

2 Dūr ider fikr-i sivādan ʿāḳibet cān u dili
Budur ey ʿilm ehli budur ḥikmet-i ẕikr-i Ḫudā

3 Ger misi ʿayn-ı zere tebdīl iderse kīmyā
Ḫalḳı Ḥaḳḳ'a döndürür ḫāṣıyyet-i ẕikr-i Ḫudā

4 Ḥaḳ dilinden ẓāhir olur fi'l-ḥaḳīḳa ẕikr-i Ḥaḳ
Var ise kāmildedir ehliyyet-i ẕikr-i Ḫudā

5 Rūz-ı merg olur zebān-ı ḥalḳ dem-beste ḳamu
Bu demi ḫoş gör ki vardır ḳuvvet-i ẕikr-i Ḫudā

6 İstimāʿ-ı ẕikr iden raḳṣa gelür Ḥaḳḳī hemān
Döndürür anı felek-veş ḥālet-i ẕikr-i Ḫudā[7]

* * *

1 Şarabı çok içmişsen / İşte akla arkadaşlık eden sensin
2 Kavuşmanın lezzeti tatlıdır her şeyden / Kudret helvası ve bıldırcından daha lezzetli
3 Ricacıyım senden, bizden yüz çevirme! / Ey sevgili, sana bu güzelliği verenin hakkı için
4 Selam üzerinize olsun, ey kardeşler! / Çünkü Hakkı, belaları seçti
5 Ez-*Mecmūʿa-i Mesāʾil-i Müteferriḳa* bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
6 Bu manzume 303a'da mükerrerdir. MY.
7 Yaʿnī ẕikr-i Ḥaḳ dilde kār-ger olıcaḳ cünbiş īrāş ider. Nitekim vecd-i ṣaḥīḥ erbābınıñ ḥālidir, meger müntehī ola. Yaʿnī müntehāya vüṣūlden nāşī temkīn-i dil anı ḫareketden menʿ ider. Egerçi nefs-i dil dāʾimā müteḥarrikdir. Faʿlem ẕālike. (Ḥaḳḳī)

[İKİ ḲIYĀMET BİR ĀDEMİÑ BAŞINA ḲOPMAZ][1]

Baʿd ez-ān ism-i Ḳahhār'ıñ tefāṣīl-i bedīʿası vardır ki burası maḥall-i beyānı degildir. [2]

El-ḥāṣıl ḳıyāmet ikidir ki biri ḳıyāmet-i ṣuġrādır ve biri ḳıyāmet-i kübrādır. Ḳıyāmet-i ṣuġrā, enfüsde olan fenā-i eyniyyāt ve ḳıyāmet-i kübrā, āfāḳda olan fenā-i taʿayyünātdır. Ve āfāḳ ve enfüs biri biriniñ āyīnesidir. Çünki ḳıyāmet-i ṣuġrāda vücūd-ı kevnīden eṣer ḳalmaya, ḳıyāmet-i kübrādan daḫi elem ḳalmaz. Zīrā iki ḳıyāmet bir ādemiñ başına ḳopmaz.

Ve eger riyāżāt ve mücāhedāt ve vüṣūl ilallāh ile vücūd-ı ḥādiṯ mużmaḥil olmazsa, āḫir başına ḳıyāmet ḳopar. Yaʿnī āḫiretde ḳıyāmet başına ḳopmaḳ gibi ḥālāt-ı ḥā'ile ẓuhūr eyleye. Zīrā ḫavf itmeyen, āḫir ḫavfa düşer. Ve ḫā'if olan emn ü emān bulur. Ve ẕikr olunan ḳıyāmet-i ṣuġrā mertebe-i "ev ednā"da ḥāṣıl olur ki "ḳābe ḳavseyn"den ṣoñradır. Zīrā "ḳābe ḳavseyn" mertebe-i ṣıfāt ve "ev ednā" mertebe-i ẕātdır; ki biri maḳām-ı farḳ ve biri maḳām-ı cemʿdir. Naẓm:

1 Gel beri gel ẕāt-ı Ḥaḳ'da bul fenā-ender-fenā
Bulasın tā kim ṣıfāt içre beḳā-ender-beḳā

2 Çün vücūduñ ṭaġı çarḫa atıla yüñler gibi
Ḳalmaya arż-ı taʿayyünde ḥicāb-ı māsivā

3 Sedd-i İskender gibi varlıḳ ḥicāb oldı yeter
Keşf iderseñ bu ḥicābı görine vech-i Ḫudā

4 Didi Ḳur'ān içre ol Ḥaḳ ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾
Sāyeden dön ṣu gibi ḫurşīde ir gör ʿāṣıḳā

[17a] 5 Çün bilürsin ṣūret-i ʿālem-durur maḥż-ı ḫayāl
İdegör keşf-i ḥaḳāyıḳ andadır göze cilā

6 Geç bu tenden cāna ir cānıñ içinde sırrı gör
Çeşm-i sır ile naẓar ḳıl Ḥaḳḳ'a dā'im Ḥaḳḳıyā

1 Ez-*Şerḥ-i Esmā-i Sebʿa* der-İsm-i Ḳahhār nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 303a'da mükerrerdir. MY.

1 Ey ādemi esrārına maẓhar ḳılan ḳādir Ḫudā[1]
ʿĀlemlere sulṭān idüp server ḳılan ḳādir Ḫudā[2]
2 Esmāyı taʿlīm eyleyüp esrārı tefhīm eyleyüp
Bir ḳabża ḫāki maʿnīde cevher ḳılan ḳādir Ḫudā
3 ʿAḳla muṣāḥib eylediñ īmāna ṣāḥib eylediñ
Tāc-ı vaḳārı başına zīver ḳılan ḳādir Ḫudā
4 Zülf-i celāliñ andadır ḫāl-i cemāliñ andadır
Ey ḥüsn-i ẕātıñla anı dilber ḳılan ḳādir Ḫudā
5 Çıḳduġı dem fevḳ'al-felek şākird olup añа melek
ʿİlm içre anı cümleye rehber ḳılan ḳādir Ḫudā
6 Yā Rab bi-nūrı Muṣṭafā vir ḳalb-i Ḥaḳḳī'ya ṣafā
Ey ādemi pür-feyż idüp perver ḳılan ḳādir Ḫudā

[TE'ENNĪ][3]

Maʿlūm ola ki Allāh Taʿālā iki günde yerleri ve iki günde menāfiʿini ve iki günde göñülleri ḫalḳ eyledi. Eger murād itse idi ṭarfetü'l-ʿayn içre ḫalḳ iderdi. Fe-emmā ḫalḳı te'enni yoluna irşād içün böyle eyledi. Zīrā te'nennī Raḥmān'dan ve ʿacele şeyṭāndandır. İllā altı yerde degil.

Evvelkisi, namāzı taʿcīl itmek; vaḳti düḫūl itdikde.

كما ورد أول الوقت رضوان الله وقد استثنى منه الفجر فإنه يستحب فيه الأسفار. كما ورد أسفروا بالفجر فإنه أعظم للأجر. وكذا تبريد الظهر في الصيف[4].

İkincisi, defn-i meyyitde taʿcīl itmek; ḫāżır olduḳda.

بعد أن يتحقق أنه مات فمثل المطعون والمفلوج والمسبوت أي المغشي عليه ينبغي أن لا يسرع بتجهيزهم حتى يمضي يوم وليلة ليتحقق موتهم. كما في أنوار المشارق[5].

Üçüncisi, ḳızları tezvīcde taʿcīl itmek; ḥadd-i bülūġa irişdikde.

Dördüncisi, deyni ḳażāda taʿcīl itmek.

---

1 Ez-*Kitâb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Beyān-ı Cinān nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 303a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitâb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Beyān-ı Cinān nüvişte est. MN.
4 [Hadislerde] Vârid olduğu üzere namazı vaktin evvelinde kılmak Allah'ın rızasına daha uygundur. Bundan sadece sabah namazı istisna tutulmuştur. Zira sabah namazını vakit girer girmez değil biraz bekledikten sonra kılmak müstehabdır. Zira hadiste gelir: "Fecri biraz geciktirin, çünkü ecrin büyüğü bundadır." Yazın sıcağında öğle namazını biraz geciktirmek de böyledir.
5 *Envâru'l-Meşârik*'te geçtiği üzere, bir kişinin öldüğü anlaşıldıktan sonra örneğin bu kimse kötürüm, ve sakat birisiyse ve bayılmış olması ihtimali sözkonusu ise cenaze ve defin işleri için bir gün bir gece geçinceye ve öldüğü kesinleşinceye kadar acele etmeye gerek yoktur.

Beşincisi, müsâfir geldikde iḥżār-ı taʿāmda taʿcīl itmek.
Altıncısı, günâhdan tevbeyi taʿcīl itmek.

فإنه قد ورد هلك المسوّفون[1]

Naẓm:

1 Gel berü ey ṭālib-i Mevlā olan[2]
Ḥaḳ yoluna cān u başı ḳıl fedā
Gel berü ey rāġıb-ı aʿlā olan
Eyle ednādan sefer Allāh'a tā

2 Gir göñül menzil-gehinde ol muḳīm
ʿAşḳa uy budur ṣırāt-ı müstaḳīm
Ṣıḥḥat-i cān bul yeter ṭurduñ saḳīm
İç şarāb-ı maʿrifet oldur devā

3 Nefsiñi bil Rabbiñi bilmek budur
Cümleden var fānī ol ölmek budur
Ḳan aḳıt gözden sañа gülmek budur
Naḳd-i ʿömri ḳılma isrāf-ı hevā

4 ʿAlleme'l-esmā seniñ şānıñdadır
Cennet-i aʿlā seniñ cānıñdadır
Sevdiginiñ her dem seniñ yanıñdadır
Gözleriñ var ise açup baḳsañа

5 Varlıġıñ bendin ayaġıñdan çözüp
ʿArş u ferşi kūşe kūşe hep gezüp
On sekiz biñ ʿālemi Ḥaḳḳī süzüp
Ḳandadır var ara sırr-ı Kibriyā

* * *

1 Olupdur kenz-i maḫfiden nice yüz biñ güher peydā[3]
ʿAcebdir bir şecerden hem olur bunca ṣemer peydā[4]

1 Zira erteleyenlerin helak olduğu vârid olmuştur.
2 Bu manzume 303b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Tertībi'l-Enbiyā -*ʿaleyhimü's-selām*-. MN.
4 Bu manzume 304b'de mükerrerdir. MY.

2 O kenziñ virdi miftāḥın eline ādemiñ āḫir
Anıñçün ṣūret ü maʿnā olur bunca beşer peydā

3 Ẓuhūrına nihāyet yoḳ daḫi nūrına ġāyet yoḳ
Gider biri gelür biñi ḳılur Ḥaḳ nice er peydā

4 Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'ẓ-ẓāhir hüve'l-bāṭın
Odur maḫfī ʿavālimden odur ḳılan eşer peydā

5 Göründi ṣūret-i ādemde esmā gösterüp anda
Müsemmāsından ammā olmadı hergiz ḫaber peydā

6 Bu sırra vāriṣ olduñsa eger Ḥaḳḳī bu ʿālemde
Ṭoġar senden nice āṣār olur ferzendler peydā

* * *

1 Kīmyā-yı faḳrı ṭut devlet naṣīb olsun sañā[1]
İḫtiyār-ı ẕillet it ʿizzet naṣīb olsun sañā[2]

2 Tāʿat ile cennete ir yoḳluḳ ile ḳurbete
Ẓāhir u bāṭın iki niʿmet naṣīb olsun sañā

3 Vech-i kāmilde ẓuhūr iden Ḫudā nūrına baḳ
Tā cemāl-i ḥażreti rü'yet naṣīb olsun sañā

4 ʿAvn-i Ḥaḳ isterseñ ehl-i Ḥaḳḳ'a dā'im ol muʿīn
Enfüs ü āfāḳda nuṣret naṣīb olsun sañā[3]

5 Ehl-i tevḥīd ehl-i tecrīd ehl-i tefrīd ol yüri
Keşret içre özge bir vaḥdet naṣīb olsun sañā

6 Ḥaḳḳıyā dünyā vü ʿuḳbā berzaḫından ḳıl güẕer
İşbu yolda menzil-i vuṣlat naṣīb olsun sañā

[DÜNYĀ ṢŪRETDE KÖHNEDİR][4]

[17b] Baʿd ez-ān dünyā cüvān üslūbunda göründigi, maʿnāsına naẓar iledir. Fe-emmā ṣūretde köhnedir. Nitekim Ādem *-ʿaleyhi's-selām-* ḫalḳ olunduḳda dünyā añā ḫitāb idüp "Yā Ādem ter ü tāzeligim gidüp pīr oldıġım zamānda geldiñ." didi.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı İslāmı ʿÖmer *-raḍıyallāhü ʿanh-*. MN.
2 Bu manzume 304b'de mükerrerdir. MY.
3 nuṣret: furṣat (304b)
4 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Miʿrācı'n-Nebī *-ʿaleyhi's-selām-*. MN.

Pes, bu ṣūretde dünyā ile murād, yeryüzünde olan āṣārdır. Zīrā āṣār tenezzül üzredir. Fe-emmā her ʿaṣırda aña maḥabbet, cüvān olup ḳuvvet bulmaḳdadır. Naẓm:

1 Dirīġā sālikānı rāh-ı Ḥaḳ'dan azduran dünyā[1]
Bu deñlü ʿömr ile nefsü'l-emrde az ṭuran dünyā

2 Yüzine ġaflet ehliniñ bir iki gün gülüp āḫir
Sarāy-ı sūr iken mātemle anı büzdüren dünyā

3 Ḳarārıñ selb idüp ehl-i hevānıñ āsümān-āsā
Cihānı kūşe kūşe ġaflet ile gezdiren dünyā

4 Bu deñlü pīr iken envāʿ-ı zīnet ʿarż idüp ḫalḳa
Dil-i nādāna kendin tāze vü ter sezdiren dünyā

5 Saña da virdigi āḫir kefendir ḳıl ḥaẕer Ḥaḳḳī
Bu ḫalḳıñ yollarına çāh-ı miḥnet ḳazdıran dünyā

* * *

1 Derd ile Allāh diyen ʿāṣıḳlara[2]
Ḥalḳa-i tevḥīde gelsünler ṣalā
Cān ile yāhū diyen ṣādıḳlara
Ḥalḳa-i tevḥīde gelsünler ṣalā[3]

2 Ḳanġı dil kim ʿaṣḳ-ı Ḥaḳḳ'a bendedir
Dā'imā ḳan aġlayup efgendedir
Tā cigerden Ḥaḳ diyenler ḳandadır
Ḥalḳa-i tevḥīde gelsünler ṣalā

3 Ẕikr u fikr-i āteş ur cān u dile[4]
Kül olur şirk ü riyā tevḥīd ile
Var ise Allāh diyenler derd ile
Ḥalḳa-i tevḥīde gelsünler ṣalā

1 Bu manzume 304a'da mükerrerdir. MY.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Miʿrācı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
3 Bu manzume 304b'de mükerrerdir. MY.
4 fikr-i āteş ur: fikr āteş urur (304b)

4 Aġlayanlar işbugün yarın güler
Gözleri yārin görüp yaşın siler
Ḥaḳḳıyā derd ile yārin kim diler
Ḥalḳa-i tevḥīde gelsünler ṣalā

[TEĠAYYÜR VE TEḲALLÜB][1]

El-ḥāṣıl insānıñ bāṭını serīʿu't-teġayyür, keşīru'l-ḫavāṭırdır. Şöyle ki, her nefesde mir'āt-ı ḥālinde bir ṣūret mütecellī olur. Ve dā'imā kendini teġayyür ve teḳallüb üzre bulur. Bir vecih ile ki, eger bu teḳallüb-i muḫtelifeniñ āṣārı perde-i derūndan bīrūn olsa ve ḫalḳ ebṣār-ı ẓāhire ile seyre gelse ʿacā'ibden neler görünürdi.

Ve keẕālik eflāk arasında devr u seyr cihetinden felek-i ḳamerden sürʿatlü yoḳdur. Zīrā şemsiñ bir senede devr itdigi menāzil ve burūcı, ḳamer bir ayda devr ider. Pes, felek-i ḳameriñ sürʿat-i seyri ādemiñ sürʿat-i ḫavāṭırına münāsib olmaġla, ādem bu felekde iskān olundı. Naẓm:

1 Ben Celvetīyem Celvetī[2]
Göñlümdedir devrān bańa
Cismim felek cānım ḳamer
ʿĀlem bütün seyrān bańa[3]

2 İtdi tecellī Lemyezel
Meydāna geldim ey güzel
Ṭāvūs-ı ḳuds idim ezel
Oldı ebed cevlān bańa

3 Pervāne-veş dönsün dönen
Yaḳsun bu şemʿa cān u ten
Bende yanupdur cümle ben
Nūr ile bir nīrān bańa

---

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Miʿrācı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḳalem-i şıḥḥat-raḳamlarıyla muḥarrer olan Naḳdü'l-Ḥāl nām kitāb-ı maʿrifet-nişāblarında daḥi mesṭūr olup ancaḳ baʿż-ı ebyāt ve elfāẓı buña mübāyin bulundıġı manẓūr-ı Cāmiʿu'l-faḳīr olmuşdur. Naẓm-ı manẓūr-ı meẕkūr zīrde bi-ʿibāretihā taḥrīr olunur.

3 Bu manzume 304a'da mükerrerdir. MY.

4 Gönlüm benim seyrān-gehim
Kürsī vü ʿarş devrān-gehim
Ṣūretle sır cevlān-gehim
Ḥaḳ virdi giñ meydān bańa

5 Bir sır idim ender-nihān
Ṣūret bulup oldum ʿıyān
Görmez beni aʿmā olan
Düşmen olur nādān bana

6 Bu levḥ içinde her kenār
Bir noḳṭadan ġayrı ne var
Bu remzi Ḥaḳḳī kim ṭuyar
Ben ḳul odur sulṭān bańa

* * *

1 Eṣ-ṣalā ey ʿārif-i billāh olanlar eṣ-ṣalā[1]
Ey ṣalātı ṭoġrı Mevlā'ya ḳılanlar eṣ-ṣalā[2]

2 Dā'imā miḥrāb-ı ẕātā ḳarşu ṭutup yüzini
Secdede kendin yoġ idüp Ḥaḳ bulanlar eṣ-ṣalā

3 Bu namāz içre kimiñ ḳarşusına el baġlayup
Ḳanġı ḳapuya ḳul oldıġın bilenler eṣ-ṣalā

4 Cümle eşyā ṣan mü'eẕẕindir enallāh çaġırır
Bu nidādan ḥiṣṣe-i ʿirfān alanlar eṣ-ṣalā

5 Daʿvet itmez Ḥaḳ bu dergāha anı kim derdi yoḳ
Derd ile vü ʿaşḳ ile diller delenler eṣ-ṣalā

6 Mescid-i erbāb-ı dil dildir bilürsiñ Ḥaḳḳıyā
Bu maḳāma var ise ṭoġrı gelenler eṣ-ṣalā

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Esrāri'l-Vaḥy. MN.
2 Bu manzume 303b'de mükerrerdir. MY.

1 Aġlamaḳdır dā'imā[1] kārıñ seniñ[2]
N'oldı ey cān bülbüli n'oldı sańa
Ṭuṭdı ḫalḳ-ı ʿālemi zārıñ seniñ
N'oldı ey cān bülbüli n'oldı sańa[3]

2 Āhdır Ferhād-veş dā'im sözüñ
Aġlamaḳda ʿayn-ı deryādır gözüñ
Kül idüp pervāne-veş yaḳdıñ özüñ
N'oldı ey cān bülbüli n'oldı sańa

3 Bir ġarīb-i bī-nevā mısın bugün
Ehl-i derde āşinā mısın bugün
Ṣoḥbet-i gülden cüdā mısın bugün
N'oldı ey cān bülbüli n'oldı sańa

4 Bī-ḥicāb olmaḳ dilersiñ yār ile
Bunca ṣoḥbet var iken aġyār ile
Ḥaḳḳī gibi ḳaldıñ āh ü zār ile
N'oldı ey cān bülbüli n'oldı sańa

* * *

[18a] 1 Ḳo hevāyı hüdā gerekse sańa[4]
Ḳo sivāyı Ḫudā gerekse sańa[5]

2 Yār işiginde bir faḳīr olagör
Gice gündüz ʿaṭā gerekse sańa

3 Açagör cān ḳulaġını ey cān
"İrciʿī"den nidā gerekse sańa

4 Ḳıl hevā-yı hüviyyete pervāz
Ol hevāda hümā gerekse sańa

1 dāi'mā: rūz u şeb (304a)
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḳasīdeti li-Ḥażreti'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
3 Bu manzume 304a'da mükerrerdir. MY.
4 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḳaṣīdeti li-Ḥażreti'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
5 Bu manzume 305a'da mükerrerdir. MY.

5 Maraż-ı ʿaşḳa mübtelā olagör
Dil ü cāna şifā gerekse sañā

6 Ḥaḳ ile Ḥaḳ olagör ey Ḥaḳḳī
Ebedī ger beḳā gerekse sañā

"ŞULAR KİM BİLMEYELER BULMAYALAR"[1]

Yaʿnī maṭlūb olan nesne min-vechin maʿlūm gerekdir. Zīrā mechūl-i muṭlaḳ ṭarafına taḥrīk-i ẕihn ve tevcīh-i dil mümkin degildir. Pes, Faḫr-i ʿĀlem'iñ ʿilm ü kemāline bi-vechin mā maʿlūmiyyet ḥāṣıl olmaḳ iḳtidāya sebep ve iḳtidā daḫi ʿilm-i küllīye bāʿiṣ ve ʿilim daḫi medār-ı vicdān ve vüṣūldür. Naẓm:

1 Rāh-ı ʿaşḳa girmek isterseñ eger[2]
Gel Ḥabībullāh'a eyle iḳtidā
Vaṣl-ı Ḥaḳḳ'a irmek isterseñ eger
Gel Ḥabībullāh'a eyle iḳtidā

2 İtmeyince ol ḥabībe iḳtidā
Ḥaṣıl olmaz sālike vaṣl-ı Ḫudā
Mürşid-i kāmilden olma gel cüdā
Gel Ḥabībullāh'a eyle iḳtidā

3 Cennete ir ṭut şerīʿat yolunı
Ḳurbete ir ṭut ṭarīḳat yolunı
Vuṣlata ir ṭut ḥaḳīḳat yolunı
Gel Ḥabībullāh'a eyle iḳtidā

4 Ḥaḳḳıyā tevfīḳ olursa ger refīḳ
Menzile āsān irer her bir ferīḳ
İḳtidādan ġayrı yoḳdur çün ṭarīḳ
Gel Ḥabībullāh'a eyle iḳtidā

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı İslām-ı ʿAbdullāh ibn Selām -*raḍıyallāhü ʿanh*-. MN.
2 Bu manzume 304a'da mükerrerdir. MY.

1 Didi [1]﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ﴾ ol Ḫudā[2]
Eyledi bu ümmeti efḍal şehā[3]

2 Cümle ümmetden muʾaḫḫardır bugün
Cümleden aḳdem dur[ur] rūz-ı cezā

3 Ḥaḳ Muḥammed ümmetine virdügin
Ḳılmadı bir ümmete aṣlā ʿaṭā

4 Cümle ḫalḳa anları baş eyledi
Belki başlar tācı itdi bī-merā

5 Yüzleri ḥüsn ü bahānıñ maṭlaʿı
Dilleri āyīne-veş ʿayn-ı ṣafā

6 Sözleri reşk-āver-i āb-ı ḥayāt
Gözleri pür-nūr-ı vech-i Kibriyā

7 Ḳāmet-i iḳbāline bu ümmetiñ
Hem-ser olmaz Sidre kʾoldur Müntehā

8 Ḳurb-ı "ev-ednā"yadır himmetleri
"Ḳābe ḳavseyn"i geçerlerse nʾola

9 Medḥin eyler anlarıñ ehl-i zemīn
Vaṣfıñ eyler dāʾimā ehl-i semā

10 Sevmesiñ mi ḫalḳ-ı ʿālem anları
Sevdi Ḥaḳ Ḳurʾān'da medḥ itdi dilā

11 Nūr-ı Ḳurʾān maẓharıdır ẓāhirā
Sırr-ı Raḥmān menbaʿıdır bāṭınā

12 Yeg-durur dünyādan eñ ednāları
Bu Muḥammed ümmetiniñ Ḥaḳḳıyā

* * *

1 "Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz." Âl-i İmrân, 3/110.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı'l-Muʿcizāt. MN.
3 Bu manzume 305a'da mükerrerdir. MY.

[MUḤĀLE ḲUDRET TAʿALLUḲ İTMEZ][1]

Pes, taġlīṭ içün baʿż-ı ümmīlere "Ḥaḳ Taʿālā kendi gibi bir ẕāt ḫalḳ itmege ḳādir midir?" diyü suʾāl itmek ḫaṭā-i ʿaẓīmdir. Hemān "Muḥāle ḳudret taʿalluḳ itmez." dimek gerekdir.

ʿÖrfī-i Şīrāzī:

ذات تو قادرست بایجاد هر محال
الا بآفریدن چون تو یگانهٔ[2]

ʿÖrfī bu beytde olan ʿibāretle sū-i edep itmişdir. Egerçi murādı muḥāle ḳudret taʿalluḳ itmez dimekdir.

Zīrā mevcūd üç mertebedir. Yaʿnī vücūda üç emr taʿalluḳ ider. Biri vücūb ki vācibü'l-vücūd dinilür; murād Allāh Taʿālādır. Ve biri imkān ki mümkinü'l-vücūd dinilür; murād ʿademden ẓuhūra gelen mevcūdātdır. Ve biri imtināʿ ki mümteniʿu'l-vücūd dinilür; murād anuñ ẓuhūrına ḳudret-i Ḥaḳ ṭaʿalluḳ itmeyen maʿdūmātdır. Ve ʿinde'l-ḳavm maʿdūmāt didikleri esmā daḫi böyledir. Yaʿnī mümteniʿāt ol esmādır ki anıñla tecellī-i ilāhī vāḳiʿ olmamışdır. Belki ġayb-ı muṭlaḳda ve sicn-i ẕātda ḳalmışdır.

Enbiyā ve evliyādan kimseniñ aña ʿilmi taʿalluḳ itmemişdir. Nitekim Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* bu maʿnāya işāret idüp buyurur: «أواستأثرتَ به في علمك».[3] Ve bunuñ ḫilāfına olana mümkināt dirler ki on sekiz biñ ʿālemiñ mülk ü melekūtundan ʿibāretdir. Naẓm:

[18b] 1 Çün tecellī eyledi ḳādir Ḫudā[4]
On sekiz biñ ʿālem oldı nām aña

2 ʿĀrş u kürsī ẕerresidir mülkünüñ
Ḳaṭre-i feyżi-durur deryā şehā

3 Kendini göstermek içün gözlere
Ṣaldı envār-ı cemālin her yaña

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Muʿcizāt. MN.
2 Senin Zâtın her muhali var etmeye kâdir / Çünkü ancak yaratmakla yegâne olan sensin
3 İbn Hıbbân, *Sahîh*, III, 253, r. 972.
4 Bu manzume 303b'de mükerrerdir. MY.

4 Görmek isterseñ eger ol dilberi
Gözleriñ var ise açup baḳsaña

5 Cümle ʿālem ol yüzi göstermese
Kim olurdı ol cemāle āşinā

6 Küḥl-i tevḥīd olmasa bir dīdede
Olmaz ol nūr ile hergiz rūşenā

7 Sırr-ı Ḥaḳḳ'ıñ cilve-gāhıdır göñül
Dil-durur ol nūra mir'āt-ı ṣafā

8 Yār ile tenhā dilerseñ ṣoḥbeti
Sür göñülden māsivāyı Ḥaḳḳıyā

* * *

1 N'eyler ʿāşıḳ olan māsivallāhı[1]
Mevlādır cümleden maṭlab-ı aʿlā
N'eyler ṣādıḳ olan manṣıb u cāhı
Mevlādır cümleden maḳṣad-ı aḳṣā[2]

2 Er iseñ dünyāya ṣaḳın aldanma
Reng ü būyun görüp āteşe yanma
Ḥaḳ'dan ġayrı sańa yār olur ṣanma
Mevlādır cümleden maṭlab-ı aʿlā

3 Dünyānıñ ṣafāsı kederdir āḫir
Māl ü mülki ṣudāʿ-ı şerdir āḫir
Merciʿiñ Ḫudā-yı ekberdir āḫir
Mevlādır cümleden maḳṣad-ı aḳṣā

4 Ḥaḳḳıyā göñülde māsivā n'eyler
Ḥaḳ'dan hüdā yeter bu hevā n'eyler
Ḥaḳ'dan ġayrı sańa āşinā n'eyler
Mevlādır cümleden maṭlab-ı aʿlā

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ġazveti Bedir. MN.
2 Bu manzume 305a'da mükerrerdir. MY.

1 Gicelerde yanıcaḳ şemʿ-i ḳubūr-ı şühedā[1]
ʿArş-ı aʿlāya irer pertev-i nūr-ı şühedā[2]

2 Misk ü ʿanber ḳoḳar ol maḳbereden her şeb ü rūz
Eyleseñ bir dem-i ferḫunde mürūr-ı şühedā

3 Demleriyle bile defn oldıġı bu kim o demiñ
Misk ola rāyiḥası vaḳt-i nüşūr-ı şühedā

4 Her biri Sündüs-i nevle ṣalınur cennetde
Gerçi bir köhne kefen oldı sütūr-ı şühedā

5 Anlara mātem ider ḫalḳ-ı cihān ammā kim
Ḳurılur öldigi gün sūr-ı sürūr-ı şühedā

6 Dem-i nezʿa iricek ḥāżır olur bunca melek
Yoḳ-durur kimsede hīç ẕevḳ u ḥużūr-ı şühedā

7 Cenneti ġayrıların dürr ile yāḳūt olıcaḳ
Nūrdan baḫş olunur cümle ḳuṣūr-ı şühedā

8 Virilür herkesiñ aʿmāline vezn ile ṣevāb
Bī-ḥisāb ʿarż olunur anda ücūr-ı şühedā

9 Ḳanda isterse cinān içre ḫırāmān gezer
Ehl-i berzaḫ idemez böyle süyūr-ı şühedā

10 Maẓhar-ı sırr-ı beḳādır çürimez tenleri hīç
Görmez eksikligi ey Ḥaḳḳī büdūr-ı şühedā

* * *

1 Cism ü cān ḳaydından āzād olalım[3]
Geliñ ʿazm idelim cānāndan yaña
Cānib-i vuṣlata bir yol bulalım
Geliñ ʿazm idelim cānāndan yaña[4]

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Cihādı Uḥud. MN.
2 Bu manzume 305a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitābı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Cihādı Uḥud. MN.
4 Bu manzume 305a'da mükerrerdir. MY.

2 Taḥḳīḳ iden bugün dilde īmānı
Baş u cāna baḳmaz gözler meydānı
Gör nice şühedā virdiler cānı
Geliñ ʿazm idelim cānāndan yaña

3 Şühedā tenlerin ḳoyup giderler
Mürġān-ı sebz olup pervāz iderler
Diyār-ı ġurbeti cānā n'iderler
Geliñ ʿazm idelim cānāndan yaña

4 Bezm-i ʿaşḳa irüp ṣoḥbet bulmaġa
Ẕevḳ-ı rūḥānīden naṣīb almaġa
Cāndan öte geçüp sefer ḳılmaġa
Geliñ ʿazm idelim cānāndan yaña

5 Ölmeyince kişi bu sırra irmez
İrmeyince cānān yüzini görmez
Cān eglenmez Ḥaḳḳī bu yolda ṭurmaz
Geliñ ʿazm idelim cānāndan yaña

* * *

1 Olmaḳ isterseñ eger āyīne-i ʿālem-nümā[1]
Sil ġubār-ı māsivādan cevher-i ẕātıñ dilā[2]

2 Gevher-i esrār-ı ẕāta bir göñül bulmaz vüṣūl
Olmayınca işbugün deryā-yı ʿaşḳa āşinā

3 Rāh-ı ʿaşḳı pāk idüp cārūb-ı ẕikr ile yüri
Menzil-i maḳṣūda ir Allāh ile ol dā'imā

4 Cebre'īl-i feyż gelmezse bilinmez emr-i Ḥaḳ
Kimseye açılmaz ebvāb-ı sarāy-ı Kibriyā

5 ʿĀlem-i ġayba irişmek daʿvīsi olur muḥāl
Ger şehādet itmese ṣıdḳına şerʿ-i Muṣṭafā

6 Devlet ü ʿizzet dilerseñ faḳr u ẕillet ḳıl ḳabūl
İmtiṯāl it emr-i Ḥaḳḳ'a bul saʿādet Ḥaḳḳıyā

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Fetḥi Mekkete'l-Mükerreme. MN.
2 Bu manzume 303b'de mükerrerdir. MY.

[19a] 1 ʿĀlem-i ġurbetden hicret idelim[1]
Geliñ ʿazm idelim vaṭandan yaña
Fürḳatden vuṣlata ṭoġrı gidelim
Geliñ ʿazm idelim vaṭandan yaña[2]

2 Nesīm-i dost esdi göñül bāġına
Āteş-i ʿaşḳ düşdi gül ocaġına
Ḥaḳ'dan ḫaber geldi cān ḳulaġına
Geliñ ʿazm idelim vaṭandan yaña

3 Ṭāvūs-ı ḳuds olup açalım peri
Lā-mekān idelim ʿāḳibet yeri
Saʿy idüp bir ḳadem gidüp ileri
Geliñ ʿazm idelim vaṭandan yaña

4 Saʿādet aña kim Ḥaḳ yolundadır
Furṣat elindedir ʿaşḳ dilindedir
Ḥaḳḳıyā selāmet dost ilindedir
Geliñ ʿazm idelim vaṭandan yaña

* * *

1 Ey göñül ʿaşḳ-ı Ḫudā'ya āşinā ol āşinā[3]
Ey göñül şevk-i liḳāya āşinā ol āşinā[4]

2 Varlıġıñ ʿaşḳ āteşine yaḳ fenā bul cümleden
Bu fenādan da beḳāya āşinā ol āşinā

3 Nice bir nefse esīr ol rūz u şeb ey derd-mend
Cān ilinden bir devāya āşinā ol āşinā

4 Sen bu ilden ʿāḳibet ʿazm-i vaṭan ḳılsañ gerek
Ġurbet içre āşināya āşinā ol āşinā

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Feṭḥi Mekkete'l-Mükerreme. MN.
2 Bu manzume 304b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Ṣalāti ʿale'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
4 Bu manzume 304a'da mükerrerdir. MY.

5 Derd ile āh u fiġān it ġonce-i maḳṣūd içün
Bülbülā ḫār-ı cefāya āşinā ol āşinā

6 On iki ʿilmi fedā ḳıl şol ledünnī ʿilmine
Nice bir ṣīt u ṣadāya āşinā ol āşinā

7 Ḫıżr elinden bir ḳadeḥ nūş eyleyüp ölmezden öñ
Bu fenā içre beḳāya āşinā ol āşinā

8 Nice bir ırmaḳ gibi böyle bulanmaḳ ʿāşıḳā
Var yüri baḥr-i ṣafāya āşinā ol āşinā

9 Bulmaḳ isterseñ eger ḥāl ehlini ḳāli bıraḳ
Yıldızı terk eyle aya āşinā ol āşinā

10 ʿAḳl-ı küllüñ var ise vaḥdet gözet ḳo keṯreti
Sen de sırr-ı Kibriyā'ya āşinā ol āşinā

11 Baḳma dehr-i dūna ey dil maṭlab-ı aʿlāyı gör
Zāġı n'eylersin hümāya āşinā ol āşinā

12 Ġāfil olma kimseye bāḳī degildir bu cihān
Ḳo cefāyı gel vefāya āşinā ol āşinā

13 Ḥaḳḳıyā dā'im ṣalāt ile selām it virdiñi
İşbu yüzden Muṣṭafā'ya āşinā ol āşinā

[BENDE][12]

Bende, muṭlaḳā esīre dirler; erkek olsun, dişi olsun, müsebbā olsun, ḫānegī olsun. Yaʿnī eger ḳādir olup bende āzād eylediyse ikinci mevḳıfe güẕer ide. İtmediyse biñ yıl orada vuḳūf eyleye. Li-muḥarririhī:

Bende kim bende eyleye āzād
Bende iken ola yarın şehzād
Ne revādır bu deñlü kīse ile
Kesmeye mālı ucundan bir zād

1 Bu naẓm-ı şerīf, me'ḫaẕı olan *Muḥammediyye Şerḥi*'niñ Mevāḳıf faṣlında maḫlaṣ beyti olmadığı ḥālde beş beyit miḳdārı bulunup iki beyit daḥi ʿācizāne ve nāçizāne Cāmiʿu'l-faḳīr ṭarafından īrād ve inşād olunup naẓm-ı meẕkūr ol vecihle tezyīl olunmuşdur.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 305a'da mükerrerdir. MY.

Zamānemiziñ devlet-mend olanlarınıñ ekṣeri, ol ġāyete resīde oldı ki, zamān-ı ṣıḥḥatinde ʿıṭḳ-ı riḳāb degil belki ḥāl-i iḥtiżārında ḥıfẓ-ı emvāl ve istiḫdām-ı bendegān ile vaṣıyyet iderler.

Ve'l-ʿıyāẕü billāhi Taʿālā. Naẓm:

1 Eylemezseñ bu yolda mālı fedā
Nefsiñe çoḳ cezā olur ciddā

2 Ne revādır ġanī iken bugün
Olasıñ rūz-ı ḳıyāmetde gedā

3 Tā-be-key cemʿ-i zer ey bāzirgān
Ḳıl perīşān anı berāy-ı Ḫudā

4 Ġonce-veş ṣaḳlama zeriñ zinhār
Ola rūz-ı ecel nihān peydā

5 Ḥaḳ içün bendeler āzād eyle
İdegör farżı ḫulūṣ üzre edā

6 *Tā ki luṭf-ı Ḫudā'ya maẓhar olup*
Görmeye rūy-ı ḳahrı göz ebedā

7 *Umaram Nāṣıḥā saña Ḥaḳḳī*
Eyleye yā veledī diyü nidā

* * *

1 Ḳamu ẕikr u fikri bugün ʿāşıḳıñ[1]
Ḫudādır Ḫudādır Ḫudādır Ḫudā
Murādı her işde bugün ṣādıḳıñ
Rıżādır rıżādır rıżādır rıżā[2]

2 Bu gülşende bülbül gibi ḳıl figān
Bu şemʿ āteşine çü pervāne yan
Ḫudā'dan fenā ehline armaġan
Beḳādır beḳādır beḳādır beḳā

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Merātibi Ehli'l-Cennet. MN.
2 Bu manzume 304a'da mükerrerdir. MY.

3 Maḳām-ı dile dāḫil ol ʿaşḳ ile
Semāʿ it selām-ı Ḥaḳḳ'ı şevḳ ile
İşi ʿāşıḳın dā'imā ẕevḳ ile
Ṣafādır ṣafādır ṣafādır ṣafā

4 Bu şehr-i vücūda iren ādemī
Girer bir nice ṣūrete her demi[1]
Bu sırrıñ eger var ise maḥremi
Ṣalādır ṣalādır ṣalādır ṣalā

5 Çü yoḳ feyż-i Ḥaḳḳ'a bugün ḥadd ü ʿad
Dile Ḥaḳḳī sen de mezīd-i meded
Vefā ehline kār-ı Mevlā ebed
Vefādır vefādır vefādır vefā

[KĀMİLDEN ṢĀDIR OLAN DAḪİ KĀMİLDİR][2]

[19b] Ve bu maḳāmdandır ki dirler[3]: "Enbiyā ve kümmel-i evliyādan ṣādır olan ʿulūm ve aʿmāl, kemāliyyedir." Zīrā kāmilden ṣādır olan daḫi kāmildir. Ve sā'ir ehl-i īmāndan ṣādır olan ʿulūm ve aʿmāl, cemāliyye ve luṭfiyye; ve kefere ve fecereden ṣādır olan celāliyye ve ḳahriyyedir. Bu sebebden kefere ve fecereden ṣādır olan ʿulūm ve aʿmāl, dā'ire-i mużıldedir; ki aṣlā iʿtibār olunmaz. Zīrā ḥaḳ ṣūretinde olsa daḫi bāṭıldır. Şol sebebden ki, īmān ve taḳvā ve sülūk üzerine mebnī degildir. Ve īmān üzerine mebnī olan daḫi aṣlında sülūk-i ṣaḥīḥ üzerine mebnī olmayıcaḳ, erbāb-ı kemāliñ āṣārı gibi degildir; belki andan aşaġadadır. Zīrā ṣāḥibi cenāḥ-ı vāḥid üzredir. Ve yevm-i ḳıyāmetde taḳaddüm ve ta'aḫḫur ve cinānda ʿulvī ve süflī olmaḳ tefāvüt-i meẕkūra rāciʿdir.

Pes, ehl-i īmānıñ kimi ebrār kimi muḳarrabīndir. Ve muḳarrabīn daḫi ṭabaḳāt-ı muḫtelifedir. Ve bunlarıñ aḥvāli dünyāda mestūre ve āḫiretde ẓāhiredir. Zīrā bu mavṭın, maḥall-i imtiḥān ve mekān-ı setrdir. Nitekim

1 *"Girer nice biñ": Nüsḫa-i maṭbūʿa-i Mışriyye.*
2 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 305b'de mükerrerdir. MY.

Ḥadīṯ-i Ḳudsī'de gelir: [1]«أوليائي تحت قبابي لا يعرفهم أحد غيري» Yaʿnī evliyā ve ḫavāṣṣ-ı ümmete ġayriyyet ile muttaṣıf olan kimseler anlarıñ ḥāllerine vāḳıf ve esrārlarına vāṣıl degillerdir. Naẓm:

1 Ḳanġı dil kim rāh-ı Ḥaḳ'da buldı tevfīḳ-ı Ḫudā
Enbiyā vü evliyāya itdi lā-büd iḳtidā

2 Ādem-i kāmilde kāmildir begim ʿilm ü ʿamel
Bu kemāl-i ādeme muḥtācdır şāh u gedā

3 Mekteb-i ʿilm-i ledünnīde ḥaḳāyıḳ dersin al
Ḳīl ü ḳāli ḳo dilińden dińleme ṣīt u ṣadā

4 Ger ʿibādetde ḥużūr-ı dilden almazsañ naṣīb
Bu ʿibādet-gāh içinde ḳılmadıń farżı edā

5 Sen seni ḳaldır aradan Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ ile ol
Ḥaḳ'da bul Ḥaḳḳ'ı yine Ḥaḳ'dan ṣaḳın olma cüdā

[YİGİRMİ BEŞ ḲUṬUB GELMİŞDİR][2] [3]

Ve ümem-i ūlāda yigirmi beş ḳutub gelmişdir faḳat. Zīrā enbiyā çoḳ gelmişdir ki yüz yigirmi dört biñ yaḫud iki yüz yigirmi dört biñdir. Bu ümmet-i merḥūme içinde ise her ʿaṣırda ḳuṭub-ı vücūd vardır ki medār-ı ʿālemdir. Ve sā'ir aḳṭāb u efrād her ʿaṣırda gāh yüz yigirmi dört biñ ve gāh daḫi ziyāde olur. Ve bunlar enbiyā maḳāmına ḳā'imlerdir.

Anıñçün şerāyiʿ ve ḥaḳāyıḳla ḳā'im olup ẓāhir u bāṭın niẓām-ı ʿāleme sebeb olmuşlardır. Ve silsile-i ṭarīḳat bunlara merbūṭdur. Velākin irşādda ḳuṭub olmaḳ şarṭ degildir. Ancaḳ ḳuṭbiyyet mertebedir; salṭanat gibi. Belki şarṭ olan ʿayne'l-yaḳīn ehli olmaḳdır. Bunlar ise her ʿaṣırda müteʿaddid olur. Ve ḳuṭb-ı vücūd daḫi tecellī-i Ḥaḳ ile vücūd bulur. Naẓm:

1 Gazzâlî, *İhyâ*, IV, 357.
2 Ez-*Kitāb-ı Silsiletü'l-Celvetiyye* nüvişte est. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 305b'de mükerrerdir. MY.

1 Nedir cihānda medār-ı devā'ir-i esmā
Vücūd-ı ḳuṭb ki oldur ʿazīz-i arż u semā

2 Bu noḳṭa içre yigirmi sekiz ḥurūfı bilen
Maʿārif ehli yanında olur ḳatı esmā

3 Egerçi şekl-i ṣuver bir degil biñ olmuşdur
Velī secencel-i vaḥdetde bir-durur sīmā

4 Efendi çeşm-i ʿanāṣırla baḳma eşyāya
Ḳalur bu gözle naẓar eyleyen kişi aʿmā

5 Melā'ike sañā nisbetle ḫādim-i derdir
Bu ḥāli bilmeyesin sen ne ḥāldir ammā

6 Ne vech ile gülüp açılmasın yüzi vü gözi
Ki feyż-i Ḥaḳ virir erbāb-ı Ḥaḳḳ'a neşv ü nemā

7 N'ola olursa güher-rīz ḫāme-i Ḥaḳḳī
Güher-niṣār idegeldi ṭaşınca bir dāmā[1]

DER MİDḤAT-İ MUḤYİDDĪNÜ'L-ʿARABĪ EL-MÜLAḲḲAB İMĀMÜ'L-EVLİYĀ VE ŞEYḪU'L-EKBER -ḲUDDİSE SIRRUHÜ'L-AṬHER-[2]

1 Vaḥdet-i ẕātiyye sırrıdır imāmü'l-evliyā[3]
Keşret-i esmāya ism-i aʿẓamıdır muḳtedā

2 Her ʿaşırda şems birdir maẓhar-ı nūrı da bir
Söylenen dillerde mihr ü māhdır ṣubḥ u mesā

3 Ger teneffüs ister iseñ ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi sen
Eyle bir ṣāḥib-nefesden ḳalbi pür-nūr u żiyā

1 "Dāmā, deryā maʿnāsına oldığını Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, *Muḥammediyye Şerḥi'*nde beyān buyurmuşdur. MN.
2 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.

4 Şeyḫ-i Ekber şemsdir kim her velīdir çün ḳamer
Āyinedir eyleyen iẓhār-ı nūr-ı Kibriyā

5 Heft esmā sebʿa-i seyyāre-i enfüs-durur
Nūrdan ḫālī degil āfāḳ u enfüs Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Ey tecerrüd ḫırḳası ḫoş zīb ü zīnetsin bańa[1]
Geymedim bir böyle ḫırḳa āferīn olsun sańa[2]

2 Tāc-ı terki şāhlar geysün de görsün şehligi
Bes degil mi İbni Edhem ḥāli ʿālemde şehā

3 Ḫusrev-i maʿnā olan dervīşe n'eyler salṭanat
Anıń içün iḫtiyār eyler ḳabā üzre ʿabā

[20a] 4 Mülk-i dil olsa musaḫḫar ser-fürū eyler cihān
Żabṭ iden ḫātem-durur mülk-i Süleymān'ı dilā

5 Mesken-i Ḥaḳ olmaġa diller ḫarāb-ābād olur
Yüz yere ḳor her ṭaraf ḫurşīd-cūy olan binā

6 Varlıġı virdiń ne var ise irişdiń yoḳluġa
Yoḳluḳ içre başḳa ʿālem vardır elbet Ḥaḳḳıyā

[ALLĀH TAʿĀLĀ VAḤDETİŃ MEBDE'İDİR][3]

«لاَ إِلَـهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْـدَهُ لاَ شَـرِيكَ لَـهُ، لَـهُ المُلْـكُ وَلَـهُ الحَمْـدُ وَهُـوَ عَلَـى كُلِّ شَـيْءٍ قَدِيـرٌ»
Bu maḳūleye gerçi ẕikir dirler. Fe-emmā duʿā daḫi ıṭlāḳ olunmuşdur. Ve ańa duʿā-i yevm-i ʿarefe dirler. Velākin ol güne iḫtiṣāṣı yoḳdur. Belki cemīʿ-i evḳātda vird-i mültezemdir ki kelime-i tevḥīddir.

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 307b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitābü'n-Necāt* der-Mebḥaṣ-i Edʿiyye. MN.

Ve yevm-i ʿarefeye iżāfeti maʿnā-yı tenzīhden ötüridir. Zīrā ḥuccāc ol gün ʿArafāt'da mücerredāne ẕāt-ı mücerrede yüz ururlar. Ve ḥuccācıñ mücerrādāne olduḳları ẓāhirdir ki libās-ı maḫīṭ ve mürekkebden ʿārīlerdir. Ẕāt-ı ilāhiyye-i ġaniyye daḫi fi'l-aṣl niseb ve iżāfātdan mücerreddir. Anıñ içün dimişlerdir ki, "Et-tevḥīdü isḳāṭü'l-iżāfāt." Yaʿnī tevḥīd-i ḥakīkī, taʿayyünāt-ı esmā'iyye ve ṣıfātiyye perdelerini ḫarḳ ve oradan ẕāt-ı mücerrede sırrına teraḳḳīdir.

Pes, bunda nefy-i şirket, vaḥdet-i muḳayyede olan vaḥdet-i muṭlaḳa sırrına işāretdir. Ve buradan dirler ki: "Vaḥidüñ bilā-ʿaded." Yaʿnī Allāh Taʿālā'nıñ vaḥdeti, ʿadediñ mebde'i olan vaḥdet degildir. Belki ol vaḥdetiñ mebde'idir. El-ḥāṣıl cümle vaḥdetler Ḥaḳḳ'ıñ vaḥdetinden aḫẕ olunmuşdur. Pes, vaḥdet-i Ḥaḳ, bir vaḥdete mużāf degildir. Belki vaḥdetler ol vaḥdete mużāfdır, Faʿrif cidden.

Ve mülkden murād taṣarruf-ı muṭlaḳdır ki ẓāhir ve bāṭına şāmildir. Ve ḥamd ol taṣarrufātda Maḥmūd olmasına rāciʿdir. Anıñçün gelür ki "ve'ş-şerru lā ileyk." Yaʿnī Ḥaḳḳ'a göre şer nesne yoḳdur; belki şerri ḥikmet ile ḳażā eylemişdir. Ḥikmet ise ḫayr-ı maḥżdır. Ve Ḳadīr ismi taṣarrufāt-ı külliyye ve cüz'iyyeye göre ḳudret-i kāmilesine işāretdir. Zīrā ʿaczden berī ve żaʿfdan ʿarīdir. Anıñçün buyurur:[1] ﴿وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ﴾ Ve buyurur: ﴿وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا﴾[2] "Evd", fetḥa ile ṣıḳlet dimekdir. Yaʿnī ecrām-ı ʿulviyye ve süfliyyeniñ ḥıfẓı Allāh Taʿālā'ya aġır gelmez. Belki ḳavī ve metīn olan kimseye bir dirhem nice ise, semāvāt ve arż daḫi Allāh Taʿālā'ya göre bir dirhem nesne ḳadar bile degildir. Belki ẕerre ḳadar ṣıḳleti yoḳdur.

Ve ḥadīṣde gelür: "*Lā ilāhe illallāh efḍalü'l-eẕkārdır.*"[3] Zīrā nefy ile lā-taʿayyün ve iṯbāt ile taʿayyün ʿālemini müştemildir. Ġayb ve şehādet bu iki ʿālemde dāḫildir. Anıñçün yalıñız ġayba dā'ir olan "hū hū" ẕikrinden ve yalınız şehādete nāẕır olan "Allāh Allāh" ẕikrinden "*Lā ilāhe illallāh*" efḍal oldı. Naẓm:

1 "Bize bir yorgunluk da dokunmadı." Kâf, 50/38.
2 "Gökleri ve yeri koruyup gözetmek ona güç gelmez." el-Bakara, 2/255.
3 Tirmizî, "Daʿavât", 9, r. 3383.

1 İdelim iṣbāt-ı tevḥīd ile nefy-i māsivā[1]
Ṭutalım bāġ-ı beḳāda ʿandelīb-āsā nevā

2 Nefy ü iṣbāt içredir ġayb u şehādet ey göñül
Ẓāhir u bāṭın iki sırrı idüpdür iḥtivā

3 Ger hevā-yı vaḥdete pervāza eylerseñ heves
Keṣrete ḳılma taʿaşşuḳ eylegil ḳaṭʿ-ı hevā

4 Bu lisānıñ perdesinde olma ẕikre müştaġil
Perde-i eflāki geçmezse duʿā olmaz revā

5 Ḥaḳḳıyā ḫarc eyle cism ü cānıñı Ḥaḳ yoluna
Kīse-i cānıñda var çün naḳd-i aʿżā vü ḳuvā

[EVLİYĀ-İ ḤAḲḲ'A MÜVĀLĀT VE AʿDĀ-İ ḤAḲḲ'A MUʿĀDĀT][2]

Ve Ḥażret-i Kelīm'e -*ʿaleyhi's-selām*- ḫiṭābāt-ı ilāhiyyede gelür ki, "Yā Mūsa hel vāleyte lī veliyyen ve hel ʿādeyte lī ʿadüvven." Yaʿnī evliyā-i Ḥaḳḳ'a müvālāt ve aʿdā-i Ḥaḳḳ'a muʿādāt üzre olmaḳ Ḥaḳ içün olan ʿibādātıñ efḍalidir. Çünki emr-ber-ʿaks olup muʿādāt-ı evliyā ve müvālāt-ı aʿdā vāḳiʿ ola, böyle olan daḫi şāyeste oldıġı vecih üzre cezā-i ʿameline mülāḳī olur.

Gel imdi evliyāyı lisānıña ḫayır ile al ve ʿāḳibetinde raḥmet bul. Ve illā dā'ire-i ġaḍabda ḳalursın ve belānı bulursın. Ve belki īmānsız olursın. Zīrā Allāh Taʿālā evliyāsına buġż idenlere ġaḍab ider. Şol esediñ şibline taʿarruż idenlere esed ġaḍab ve hücūm itdigi gibi. Nitekim ḥadīṣ de bu mażmūn üzre vārid olmuşdur. Naẓm:

1 Bu manzume 307b'de mükerrerdir. MY.
2 Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri, bu kitābı Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyīb Efendi nāmına teʾlīf buyurmuşlardır. MN.

1 Bulagör vicdānıñ içre sırr-ı pāk-i evliyā
Kim o sırr-ı pākdir ʿālemde feyż-i enbiyā

2 Ḫān-ı feyż-i evliyādan bī-naṣīb olma ṣaḳın
Bāʿiṯ-i feyż-i ḥayā ol feyż olupdur ḥāliyā[1]

3 Dostlar ʿālemde maḥzūn u ʿadūlar şād-mān
ʿAksine devr ider oldı ʿāḳibet bu āsiyā

4 Ḳalmaz ayaḳda ser-i dervīş irer tā ʿarşa dek
Bir gün olur pāy-māl erbāb-ı ʿizz ü kibriyā

5 Ḥaḳ'dan özge yoḳ-durur Ḥaḳḳī bugün bu ʿarṣada
Ya neden eyler şühūd ehli olan kibr u riyā[2]

[TEMEṢṢÜL İDEN ṢŪRET VE AṢIL ṢŪRET][3]

[20b] Ve bu ẕikr olunan maʿnā içün İbrāhīm bin Edhem'i *-ḳuddise sırruh-* yevm-i terviyede Baṣra'da ve Mekke'de gördiler. Maʿa hāẕā Baṣra ile Mekke miyānı mesāfe-i bāʿīdedir. Ve cā'izdir ki İbrāhīm'iñ bu ḥāli ebed ile vāḳiʿ olan ḥāl gibi ola ki anlar kendi maḳāmlarında ṣūretlerin iḳāme eyleyüp kendüleri maġrib ve maşrıḳ miyānında seyāḥat iderler ve murād itdikleri maḳāmda olurlar.

Anıñçün anlara abdāl dimişlerdir ki bedeliñ cemʿidir. Ve burada bedel, mübeddelün minhiñ ʿaynıdır. Zīrā temeṣṣül iden ṣūretle aṣıl ṣūret, ḥaḳīḳat-ı vāḥide ve şaḫṣ-ı vāḥiddir. Nitekim billūrdan bir ḫāne vasaṭında müştaʿil olan sirācıñ her ṭarafda bir ṣūreti görünür. Maʿa hāẕā aṣl-ı sirāc birdir. Ve Kaʿbe'niñ baʿż-ı evliyānıñ ayaġına geldigi daḫi bu ḳabīldendir. Ve ṣabāḥ-ı miʿrācda Ḳuds-i Şerīf'iñ ve Mescid-i Aḳṣā'nıñ temeṣṣüli daḫi bu bābdandır; gerek sen aña ḳā'imdir di, gerek müteḥarrik di.

Ey bī-ḫaber! Allāh Taʿālā insānı kendi sırrına maẓhar ḳıldı. Pes, eger Ḥaḳḳ'a göre "eyn" ve "beyn" var ise aña göre daḫi vardır. Velākin seni maḥcūb iden bu ṣūretdir. Pes, eger bu ṣūret-i ʿārıża ḳaydından āzād olsañ

1 ḥayā: Ḫudā (MY)
2 Ez-*Kitāb-ı Zübdetü'l-Maḳāl* nüvişte est. MN.
3 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.

inkār itdigiñ nesneyi iḳrār iderdiñ. Gel imdi şimdi iḳrār idegör ki iḳrār ve iʿtiḳād vesīle-i kemāl ve evvel-i kārdır. Yoḫsa fuḳahā gibi her ʿaḳlıñ irmedigi nesneyi inkār idecek olursañ Ḳurʾān'sız ve īmānsız olursın. Zīrā Ḳurʾān'da seniñ ʿaḳl-ı ḳāṣırıñ muḥīṭ olmadıġı esrār çoḳdur. Ve Ḳurʾān sańa ictihād ile emreder. Pes, eger ictihād iderseñ ve sańa tevfīḳ-i ilāhī irişürse evliyānıñ kemālātına sen daḫi nāʾil olursın. Ve kerāmāta müteʿallıḳ baʿż-ı aḥvāl *Kitābü'n-Necāt* nām eṣerimizdedir.

Vallāhü'l-ʿalīmü'l-ḫabīr. Ve hüve ʿalā külli şeyʾin ḳadīr:

1 Maṭlaʿ-ı envār-ı Ḥaḳdır evliyā
Maẓhar-ı esrār-ı Ḥaḳdır evliyā

2 Māsivāya eylemezler iltifāt
Dāʾimā der-kār-ı Ḥaḳdır evliyā

3 Allāh Allāh dir görenler anları
Ṣūret-i dīdār-ı Ḥaḳdır evliyā

4 ʿArş u kürsīden geçer himmetleri
Her nefesde cār-ı Ḥaḳdır evliyā

5 Evliyā oldı esās-ı kāʾināt
Cümleye dīvār-ı Ḥaḳdır evliyā

6 Ser-te-ser virir kerāmetden ḫaber
Maṣdar-ı āṯār-ı Ḥaḳdır evliyā

7 Evliyāyı nice inkār idesin
Şāhid-i girdār-ı Ḥaḳdır evliyā

8 Açagör çeşm-i diliñden perdeyi
Dem-be-dem bīdār-ı Ḥaḳdır evliyā

9 ʿAzm-i rāh-ı Kāʿbe-i ẕāt eylemiş
Ḥācī-veş züvvār-ı Ḥaḳdır evliyā

10 Ḫayr ile yād eyle Ḥaḳḳī Ḥaḳ erin
Efḍalü'l-eẕkār-ı Ḥaḳdır evliyā

* * *

[İNSĀN MİR'ĀTÜ'L-ḤAŻRETEYNDİR][1]

Dimişlerdir ki: "İnsān mir'ātü'l-ḥażreteyndir." Yaʿnī ḥażret-i ilāhiyye ve ḥażret-i kevniyyeyi cāmiʿdir. Ve ḥaḳīḳat-i ilāhiyyesi cihetinden muṭlaḳdır. Anıñçün bu cihetden bilā-vāsıṭa idrāk-i Ḥaḳ mümkindir. Yaʿnī ṣıfāt ve ḥālāt ve edevāt inżımāmī olmasa daḫi idrāk olunur. Zīrā bunlarıñ inżimāmı ḥażret-i kevniyyeye göredir; ki muḳayyeddir.

Bu maḳāmda müste'hil ile ġayrıñ miyānında fāriḳ vardır. Zīrā müste'hil olan kimse basīṭ-ı maḥżı bilā-ḳuyūd idrāk ider. Ġayr-ı müste'hil ise āyīne-i ḳuyūddan naẓar ider. İşte idrākiñ ġayrı aḥvālde daḫi kāmil ve nāḳıṣ arasında farḳ vardır. Zīrā meşārib ḥālidir ki tefāvüt üzeredir. Faʿrifhü. Naẓm:

1 Ḥaḳḳ'a āyīnesin senden görinür vech-i Ḥaḳ ammā
ʿAcebdir gördügüñ sensin arada ġayrı yoḳ sīmā

2 Seni gören görür Ḥaḳḳ'ı seniñ de gördügüñ Ḥaḳdır
Velākin gördügüñ kimdir anı bilmek gerek ḳaṭʿā

3 Baḳarlar ānı görmezler oḳurlar sırrı bilmezler
Ḥicābı gözden almazlar ḳalurlar cāhil ü aʿmā

4 Viren oldur alan oldur ḳılan oldur ḳalan oldur
Cihānıñ māliki oldur ḳamu ḳuldur odur Mevlā

5 Eger bildiñse bulduñsa Ḥaḳ ile hem-ḥaḳ olduñsa
Seniñdir Ḥaḳḳıyā ol Ḥaḳ eger bugün eger ferdā

* * *

1 Ḫudā-yı kerīmiñ işi ber-devām[2]
ʿAṭādır ʿaṭādır ʿaṭādır ʿaṭā

2 Ḳuluñ kārı tedbīr-i Ḥaḳḳ'a müdām
Rıżādır rıżādır rıżādır rıżā

1 Ez-*Kitâb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.
2 Ez-*Kitâb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.

3 İrādet Ḥaḳḳ'ıńdır ḳamu kārda
Taṣarruf anıńdır bu āṣārda

4 O deyyārı seyrāna bu dārda
Ṣalādır ṣalādır ṣalādır ṣalā

[21a] 5 Açılsa tecellī-i Ḥaḳḳ'a baṣar
Görünmez olur māsivā ser-te-ser

6 Ṭarīḳ-ı vüṣūli dilerseń eger
Fenādır fenādır fenādır fenā

7 Ṣaḳın mühreye baḳma ḳoyup düri
Ḳulaġa ḳoma ḳīl ü ḳāli yüri

8 Cihān evvelen āḫiran bir ḳurı
Ṣadādır ṣadādır ṣadādır ṣadā

9 Dilerseń dü ʿālemde ger āb-ı rū
Ḳıl ey Ḥaḳḳī ḫūn-ı cigerle vużū

10 Namāza bu vech ile açmaḳ ḳapu
Revādır revādır revādır revā

[ḤAḲ KENZ-İ MAḪFĪ İDİ][1]

Yaʿnī ḫalḳıń ẓuhūrı Ḥaḳ iledir. Zīrā Ḥaḳ kenz-i maḫfī idi ki esmā ve ṣıfātıń tecellīsi ile ẓāhir oldı. Bu maʿnāya bināʾen Ḥaḳ Ḥaḳ ile oldı. Zīrā vücūd-ı ḫalḳ Ḥaḳdır.

Ve Ḥaḳ, bāṭıl muḳābelesinde daḫi müstaʿmeldir. Pes, cümle-i kāʾināt Ḥaḳdır ki kimi Hādī ve kimi Mużıl ismindedir. Ve Mużıl isminde olana Ḥaḳḳ-ı iżāfī dirler; münkerāta bāṭıl-ı izāfī didikleri gibi. Ve bāṭıl-ı muṭlaḳ maʿdūmatdır ki, aṣlā libās-ı vücūd telebbüs itmemişlerdir. Ve bu maḳūle maʿdūmāta mümteniʿāt daḫi dirler. Ve Ḥaḳḳ'a göre mümteniʿ yoḳdur. Velākin maḥalliń ʿadem-i ḳābiliyyetinden muḥāl ve mümteniʿ

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.

dirler. Yaʿnī maʿdūm olan nesne eger ḳābil-i vücūd olsa, lā-cerem tecelli-i vücūd bulurdı. Fe-emmā ḥacer gevher olmadıġı gibi, muḥāl daḫi mümkin ve mevcūd olmaz.

Ve's-selāmü ʿale'l-fehīm. Ve'l-melālü ale'l-belīd. Ve't-taʿlīmü ʿalellāhi'l-azīzi'l-ḥamīd.

Naẓm:

1 Āsümānem ʿarş u kürsī sīne vü dildir bańa
N'ola devr eylerse cānım şeş cihetden her yańa

2 ʿĀşıḳ-ı maġlūb bilmez Ḥaḳ'dan özge bir ḫaber
Māsivā-yı Ḥaḳḳ'ı n'eylersin su'āl idüp ańa

3 Ḥaḳ ile Ḥaḳ olmaġa lāzım-durur ifnā-yı ẕāt
Perdedir dīdār-ı Ḥaḳḳ'a baḳma hergiz sen sańa

4 Sen ne deńlü ẕikr-i Ḥaḳ eylersen istiġrāḳ ile
Ol ḳadar Ḥaḳ da seni feyż-i şühūd ile ańa

5 Bir yüze eyle naẓar āyīne-i ekvānda
Gerçi her yüzden görinür ṣūret-i Ḥaḳ Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Ḳanġı dilde āteş-efrūz olsa nūr-ı Kibriyā[1]
Ḳalmaya sūzān ola anda ḫas-ı kibr u riyā

2 Ẕikr-i Ḥaḳdır ṭālibe ser-menzil-i vaṣla refīḳ
Tā-ezelden tā-ebed budur ṭarīḳ-ı aṣfiyā

3 Ẕākiriń ẕikrinde var ise ḫulūṣ-ı ḳalbi ger
Ẓāhir ola ḳalbi mir'ātında nūr-ı evliyā

4 Ẓāhir-i ten sākin ü ḫāmūşdur hem-çün zemīn
Bāṭın-ı dil ẕikr-i Ḥaḳ ile döner çün āsiyā

5 Rākib-i reh-vār-ı aʿmāl olsa ẕikr-i Ḥaḳ eger
Vāṣıl olur bār-gāh-ı ḥażrete tā Ḥaḳḳıyā

1 Ez-*Kitâb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.

1 Boyun virdim ben Allāh'ıñ emrine[1]
Fermāna yatana ṣalādır ṣalā
Kimse ṭoymaz bu dünyānıñ ʿömrine
Ḥaḳḳ'a giden cāna ṣalādır ṣalā[2]

2 ʿÖmür bāġçesine ḫaẕān irmeden
Defter-i aʿmāli ecel dürmeden
Emr olup bu beden ḳabre girmeden
Daʿvet-i Raḥmān'a ṣalādır ṣalā

3 Cism ü cānı virüp fenā yoluna
Düşelim gidelim cānān iline
Açmış cemāliñi Mevlā ḳuluna
Bugün bu seyrāna ṣalādır ṣalā

4 Gülzār-ı fenāya beḳā olur mı
Bu nefes bu ḳafes böyle ḳalur mı
Nefsini bilmeyen Ḥaḳḳ'ı bilür mi
Bu ʿilm ü ʿirfāna ṣalādır ṣalā

5 Ḥaḳḳ'a yüz ṭutmaġa ābdest alsunlar
Ḥaḳ ile dā'imā ḳā'im olsunlar
Gelüp Ḥaḳḳī namāzını ḳılsunlar
Cümle-i iḫvāna ṣalādır ṣalā

[ON BEŞ SENEDEN ṢOÑRA ḤÜSN-İ YŪSUF BİZE İNTİḲĀL EYLEDİ][3]

Yevm-i erbaʿā ṣabāḥında bu ʿibāret-i Türkiyye bilā-iḫtiyār vāḳiʿ oldı ki; "On beş seneden ṣoñra Ḥüsn-i Yūsuf bize intiḳāl eyledi."[4]

Bunda iki iḥtimāl vardır.

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 307b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.
4 Kısmen bu mensur takrir ve sonundaki manzume 307b'de mükerrerdir. MY.

Biri budur ki; on beş yaşından ṣoñra dimek ola. Pes, maʿnā bu olur ki, Yūsuf -*ʿaleyhi's-selām*- bu ʿālemde ḥüsn ile ne vecihle meşhūr olduysa sen daḫi ṣūret ü sırr-ı ḥüsn ile meşhūr olduñ. Nitekim ḥadīṣde gelür ما بعث الله رسولاً إلا كان حسن الوجه حسن الإسم حسن الصوت[1] Ve bu mertebeniñ āṣārındandır ki, ḳable'l-bülūġ meclis-i vaʿża cülūs müyesser olmuşdur.

Ve biri daḫi budur ki; devr-i sünbüle bir şehrdeki otuz veya yigirmi ṭoḳuz gündür. Devr-i ḳamerī gibidir ki nıṣfı ẓuhūr ve nıṣfı ḫafā üzerinedir. Ve ẓuhūrı, ümem-i ḫāliye ḥāline işāretdir ki anlarıñ kemālātı ism-i ẓāhire dā'irdir. Ve ḫafāsı bu ümmet-i merḥūme şānına remizdir ki bunlarıñ kemālātı ism-i bāṭına nāẓırdır. Anıñçün muʿcize-i ġālibe Ḳur'ān-ı ʿaẓīmdir ki naẓm u maʿnāsıyla belīġ ve muʿcizdir. Ve ism-i bāṭından bī-ḥiṣṣe olanlar kemālāt-ı maʿneviyyeden ḥaẓẓ-ı cüz'ī almışlar ve derece-i maʿrifetden inḥiṭāṭ bulmuşlardır.

Pes, gūyā ḥüsn ü cemāl didikleri maʿnā iki ḳısımdır. Bir kısmı ḥüsn-i ẓāhirdir ki ḳurūn-ı ūlāya naṣīb olmuş ve bir ḳısmı ḥüsn-i bāṭındır ki ḳurūn-ı aḫīr anıñla imtiyāz bulmuşdur. Bu cihetden elf sene ki **[21b]** devr-i Muḥammedīdir, aña devr-i ḳamer dediler ki, devr-i ḳalbdir. Zīrā ibtidādan daḫi ʿaḳl-ı evvel ḳalb-i ʿālem idi. Āḫir yine mezīd-i kemāl devr-i ḳamerde ẓuhūr itdi. Ve ol kemāl ehline göre ẓāhir ve ġayrılara göre bāṭındır. Naẓar eyle ki bu ḳadar kerāmāt-ı ʿilmiyye ki erbāb-ı ḥālden ṣādır olur; erbāb-ı ẓāhiriñ gözlerine girmez. Zīrā naẓarları ḥisse maḳsūrdur. Fe-emmā erbāb-ı bāṭın ḳadr-i kelām ve rütbe-i maʿrifeti bilürler. Ve istiʿdādlarına göre raġbet ḳılurlar ve müntefiʿ olurlar. Ve bu maḳūle maʿnā anlara kerāmet-i kevniyyeden efḍal gelür. Zīrā kerāmet-i kevniyyeniñ beḳāsı yoḳdur ki bi-ḥasebi'l-ḥāl vāḳiʿ olur ve zevāl bulur.

Kerāmet-i ʿilmiyye ise maġz-i Ḳur'āndır ki, ʿalā merri'z-zamān ṣafaḥāt-i dehrde bāḳī ḳalur. Ḫuṣūṣan ki bu ʿilm ʿubūdiyyeti münāfī degildir. Ḫavāriḳ-i ʿādāt ise ṣāḥibini rubūbiyyete çeker. Ve ḫalḳıñ ḍalāline bāʿiṯ olur. Bu cihetden vārid olmuşdur ki; "Rabb-i ʿabd olma, ʿabd-i Rabb ol." Zīrā her ne ḳadar ḫalīfe-i Ḥaḳ olsañ daḫi kendi nefsiñ ḥasebiyle ḫalīfesin yoḫsa Ḥaḳḳ'ıñ ḥasebiyle degil. Ve eseri budur ki "bi-ḥasebi nefsihi" ḫalīfe olan kimse ʿaczden ḫālī degildir ki her muṭālebe olunan nesneniñ ʿuhdesinden

1 Harâitî, *İ'tilâlü'l-Kulûb*, I, 166, r. 341.

gelemez. Ve cemīʿ-i merātibde emr-i vücūdı kemā hüve ḥaḳḳuhü muḥāfıẓ ḳılamaz. Zīrā sine ve nevmden ḫālī degildir. Vaṣf-ı Ḥaḳ'da ise gelür: ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾[1]

Su'āl olunursa ki, her ne ki vaṣf-ı Ḥaḳdır vaṣf-ı ʿabdde daḫi olmaġa ṣāliḥdir. Bu sebebdendir ki; İdrīs -*ʿaleyhi's-selām*- taḳlīl-i ġıdā ve teşdīd-i riyāżetden nāşī on altı sene ḳadar zamān anı sine ve nevm aḫẕ itmedi. Ve ekl ve şurb eylemedi. Tā ki ḳutb-ı eflāk olan felek-i rābiʿa merfūʿ oldı ki felek-i şemsdir.

Cevāb budur ki, bu derece daḫi insānıñ ḥaddine göredir. Pes, ṣıfāt-ı ilāhiyye, ẕātiyye ve ṣıfāt-ı ḫalḳıyye, ʿārıżıyyedir. El-ḥāṣıl mādām ki maḫlūḳda cihet-i keyāniyye vardır; vaṣıf da żīḳdan ḫālī degildir. Allāh Taʿālā ise vāsiʿ-i ʿalīmdir. Ve bundan ẓāhir oldı ki kemāl Ḥaḳḳ'ıñ vaṣf-ı ẕātīsi ve noḳṣān daḫi ʿabdiñ vaṣf-ı ẕātīsidir. Ve daʿvā-yı kemāl itmek memnūʿdur. Zīrā elbise-i ʿāriyye ile tezeyyün ve tecemmül iden kimseye iftiḫār ve ġınc u dilāl düşmez.

Ve bu maʿnāya remz içün ḥadīṯde gelür ki: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ وَلَا فَخْرَ»[2] Yaʿnī siyādet ki ʿaṭā-i ilāhīdir; anıñla faḫr itmek muʿṭī müşāhedesiyledir. Ve illā iftiḫār aṣlī ve ẕātī ʿubūdiyyet iledir. Bu cihetden Cenāb-ı Nübüvvet teʾeddüb idüp siyādetden iḫbār eyledi. Fe-emmā daʿvā eylemedi. Pes, ümmetinden her kim ki varṭa-i daʿvāya düşdi; terk-i edeb eyledi. Zīrā ki edebde metbūʿuna muḫālefet eyledi. Faʾlem ẕālike. Naẓm:

1 Rūy-ı Yūsuf āyine-veş buldı ḫoş ḥüsn ü cilā
Ol yüzi seyr itmege var ise çeşmiñ eṣ-ṣalā

2 Cān yüzin görmek müyesser olmaz āḫir bu göze
Bulmasa mirʾātı cism-i tīreden anıñ ṭılā

3 Meşhed-i ḥüsn içre olmaz her ṣafā ammā dile
Çekdi Yūsuf işbu vech ile belā-ender-belā

4 Çün belā-yı ʿaşḳdan oldı hübūṭı ādemiñ
Ṭoldı derd ü miḥnet-i dehr ile vādī-i velā

1 "Onu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku." el-Bakara, 2/255.
2 Tirmizî, "Tefsir", 18, r. 3148.

5 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'da fenā bul luṭf u ḳahra baḳma kim
ʿÖmr irer encāma vü bulmaz nihāyet ibtilā

[DAʿVĀ-YI ENE'L-ḤAḲ EYLEYEN MANṢŪR][1]

Maʿlūm ola ki bir pādişāh bir ḳuluna cemīʿ-i ḫazā'inini teslīm idüp cümletü'l-mülk ehli eylese ol ḳul ʿubūdiyyet-i aṣliyyesine baḳup yine pādişāh ḫidmetinde ke'l-evvel kā'im olmaḳ gerekdir. Tā ki ʿuhde-i şükürden bīrūn ola. Ve eger ben sulṭān oldum diyü salṭanat daʿvāsına düşerse, āḫir ḳatl olunur. Zīrā mertebe-i ʿubūdiyyet ve mertebe-i salṭanatı biri birine ḫalṭ idüp kendi ḥaddin fehm itmemiş olur. Ḳul ise "min ḥayṯü hüve sulṭān" olmaḳ iḥtimāli yoḳdur.

İşte bu miṯāl şol ehl-i cemʿ ḥaḳḳındadır ki vücūd-ı imkānī faḳrından ḫalāṣ olup Rabb-i ġanīniñ tecellīsine maẓhar olduḳdan ṣoñra daʿvā-yı rubūbiyyete düşe. Ve kendi ʿubūdiyyetin nisyān idüp kendini Ḥaḳ yerine ḳoya. Ve maẓhar oldıġı esmā-i ilāhiyye kendinde bi-ṭarīḳi't-tecellī olduġun bilmeye. Pes, bu maḳūleniñ bāṭını maḫfūż olmadıġı gibi ẓāhiri daḫi maḫfūż degildir. Nitekim daʿvā-yı ene'l-Ḥaḳ eyleyen Manṣūr'uñ ḥālinde maʿlūmdur. El-ḥāṣıl veliyy-i maḫfūż odur ki ḥālet-i cemʿde daḫi farḳı elden ḳomaya. Ve ene'l-ʿabd dimekden ḫālī olmaya. Nitekim kümmel-i evliyā bu ḥāl üzre mürūr itdiler. Ve şaṭḥ u daʿvādan maṣūn oldılar.

Ve şeyḫim Seyyidü'l-aḳṭāb Seyyid ʿOṯmān Faẓlī İlāhī'den *-ḳuddise sırruh-* mesmūʿumdur ki buyurmuşdur: "Ḥāl-i fenāda ġaleyān üzre iken bu maʿnā, yaʿnī daʿvā ḳalbime mürūr eyleyüp ṭarfetü'l-ʿaynda yine zā'il oldı." El-ḥāṣıl tecellī-i vaḥdetde daʿvā-yı rubūbiyyetden maṣūn olduḳların beyāndır. Zīrā bir emr ki ṭarfetü'l-ʿaynda gelüp yine güẕer eyleye ve bir daḫi ʿavdet eylemeye, anıñ içün vücūd olmaz. Ve ṣübūtı olmayan nesnede daḫi daʿvā bulunmaz. İlā āḫirih.

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.

[ŞEYḪİM SEYYİD ʿOṢMĀN FAŻLĪ][1]

[22a] Altıncısı budur ki[2]; beyt-i meẕkūrda Şeyḫim Seyyid-i meẕbūruñ sīret-i ḥasenesine işāret ve ḫalīfe oldığına remz vardır. Şöyle ki, anıñla münāsebet itmek hemān Cenāb-ı Nübüvvet ile münāsebet gibidir. Ve baʿż-ı taḥrīrātında gelür ki; Allāh Taʿālā beni üç nesneye maḥabbet ile merzūḳ eyledi. Biri her ṣalāt içün tecdīd-i vużūʿ ve biri her vaḳitde cemāʿate ḥużūr ve biri her ʿibādet ve muʿāmele ve ʿādetde kitāb ve sünnete temessük. *-Raḍıyallāhü ʿanh-*. Ve yigirmi üç sene ḳuṭub oldığına bu ʿibāretle remz ider ki, «إنّ ذاةً تـدلّ عليهـا حـروف أعثمًـا[3] صـارت طبقـا بقـدر حسـاب كـج» İntehā. Ve anıñ eṭvārı ve sā'ir esrār-ı Ṭarīḳat-ı Celvetiyye bi'l-cīm *Tamāmü'l-Feyż* nām eṣerimizde mufaṣṣal ve meşrūḥdur. Naẓm:

1 Ben Celvetīyem Celvetī
Ḳalbimdedir devrān bañа
Devr-i ḳamer gibi ḳatı
ʿĀlem bütün seyrān bañа

2 Pervāne-veş dönsün dönen
Yaḳsun bu şemʿa cān u ten
Benden yanupdur cümle ben
Nūr ile bir nīrān bañа

3 Bir sır idim ġāyet nihān
Ṣūret bulup oldum ʿıyān
Görmez beni aʿmā olan
Düşmen olur nādan bañа

---

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 307b'de mükerrerdir. MY.

3 "Aʿṣemen", taāḥīf ile "'Oṣmān" olur ki kendi ism-i şerīfidir. "Ṭubḳ" taāḥīf ile ḳuṭb olur. "Kec", ḥesāb-ı ebcedde yigirmi üçdür. Yaʿnī 'Oṣmān ismiyle müsemmā olan żāt yigirmi üç sene ḳuṭb oldı dimekdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
Nāẓım -ḳuddise sırruh- Ḫāżretleri'niñ beyt-i meẕkūrda buyurdığı kitāb-ı mezbūrda bu taḳrīriñ ʿünvānında baʿde'l-intibāh leyletü'l-erbaʿā' bu beyt-i Türkī vārid oldı ki;

"Emr ile ḳā'im olmadadır ḫayr ʿāḳibet
Seyyid-i şerīfle eyle yüri münāsebet"

diyü taḥrīr ve beyt-i mezbūrı altı vecihle şerḥ ve taḳrīr buyurmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥ el-ḥaḳīr.

4 Yolum ḳatı şeh-rāhdır
Şeyḫim ʿaceb āgāhdır
Aṣlım benim Allāhdır
Çoḳdur bugün iḥsān bańa

5 Ger merkez ola ger kenār
Bir noḳṭadan ġayrı ne var
Ḥaḳḳī bu sırrı kim ṭuyar
Ben ḳul odur sulṭān bańa

[FEŻĀ'İL-İ MEKKE-İ MÜKERREME][1]

Verade vaḳtü'ṣ-ṣabāhi yevme'l-iṯneyn:

Beyt:

Manẓar-ı Ḥaḳ maẓhar-ı elṭāf-ı Rab
Mekke-i pür-faẓl-ı bilād-ı ʿArab

Yaʿnī bu beyt Mekke-i Mükerreme'niń medīḥindedir. "Manẓar-ı Ḥaḳ", yaʿnī naẓargāh-ı Ḥaḳ oldıġı budur ki; ẕāt-ı aḥadiyye ṣūretidir ki, āfāḳda insān-ı kāmil meṣābesindedir. Yaʿnī enfüsde insān-ı kāmil, ism-i cāmiʿi yüzünden nice min-ḥayṯü'ẕ-ẕāt ve'ṣ-ṣıfāt naẓargāh-ı ilāhī ise, āfāḳda daḫi Mekke-i Mükerreme böyledir. Velākin bu maʿnā Mekke'ye nisbet olunmaḳ, müştemil oldıġı beyt-i mükerrem iʿtibārıyladır. Zīrā aṣl-ı faẓīlet beytiñdir ki, Mekke'ye göre ḳālıbdan ḳalb ve libāsdan beden ve aʿżādan evvelā tekevvün eyleyen ʿacebü'ẕ-ẕenb didikleri nesnedir ki, nuṭfe-i insān ḥāvī oldıġı toḫumdan maḫlūḳdur. Pes, bundan fehm olunur ki, mīveden ibtidā tekevvün iden mādde lüb ve baʿdehū ḳışrdır. Ve rūḥ gerçi ẓuhūrda muʾaḫḫardır; velākin taʿayyünde muḳaddemdir. Ve taʿalluḳunuń taʾaḫḫurı fī-nefsi'l-emr taḳaddümüne mānīʿ degildir. Belki ol nuṭfeniń taʿayyün bulması daḫi rūḥ iledir. Pes, nuṭfe ve sāʾir mevādd-ı nuṭfe rūḥ ile devr ider. Ve "Ṣūret-i mādde tamām olduḳda taʿalluḳı ẓāhir olur." sırrına vāḳıf olmayan rūḥ, "Ḫāricden geldi, taʿalluḳ itdi." ḳıyās ider. Nitekim Ḳurʾān'da ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾[2] kelāmınıń ẓāhiri anı īhām ider.

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.
2 "İçine ruhumdan üflediğim zaman" el-Hicr, 15/29.

El-ḥāṣıl Beytullāhi'l-Mükerrem, sā'ir büyūtuñ rūḥ ve ḳalbi meşābesindedir ki rūḥ ve ḳalb evveliyyet ile muṭṭaṣıf oldığı gibi Beyt-i Mükerrem daḫi evveliyyet ile muṭṭaṣıfdır. Ve Kaʿbe-i ḳalb diyüp ḳalbi Kaʿbe'ye teşbīh itdikleriniñ sırrı daḫi buradan fehm olunur. Zīrā insānıñ naẓargāh-ı ilāhī oldığı ḳalb iʿtibārıyladır ki tecelliyāt-ı ilāhiyyeye maẓhar olan ḳalbdir. Şu ḳadar vardır ki, berekātı bedene daḫi sārīdir. Kaʿbe'niñ berekātı daḫi Mekke'ye sārī oldığı gibi. Bu cihetden insān-ı kāmiliñ bedeni ve Mekke-i Mükerreme'niñ kendi daḫi taʿẓīm olunur. Ḫattā derūn-ı insānda olan ḳuvā, derūn-ı Mekke'de olan sükkān daḫi muʿaẓẓamlardır. Ve buradan baʿż-ı ehl-i maʿrifet dimişlerdir ki; ḥacc farż oldığı gibi ehl-i Mekke daḫi ḥuccāc üzerine farżdır. Yaʿnī bi-ḳadri'ṭ-ṭāḳa anlara riʿāyet itmelü ve delīli daḫi anlardan ṭutmalıdır. Tā ki anlar daḫi emvāl-i ḥuccācdan müntefiʿ olalar.

Lākin bu aʿṣārda cehil ġālibdir ki, zamān-ı evvele ḳıyās olunmaz. Ve irtikāb-ı maʿāṣī daḫi fāşī ve münteşirdir. Egerçi emvāl-i meksūbede daḫi ḫayır yoḳdur. Zīrā ekşeri ṭarīḳ-i ḥelālden degildir. Ḫuṣūṣan kāsibleriñ sūʾ-i iʿtiḳādları vardır. Yaʿnī kesbleri ḫabīṯ iken ṭīb iʿtiḳād iderler. Ve ḥaḳīḳatü'l-ḥāl kendülerine taʿrīf olunsa iʿrāż iderler. Ve iʿtiḳādları üzre muṣırr ve muḳīm olurlar.

İşte bu taḳrīrden Kaʿbe'niñ fażīlet-i ẕātiyye ve şeref-i aṣlīsi maʿlūm oldı. Ve anıñ şeref-i iżāfīsi daḫi vardır ki maẓhar elṭāf-ı Ḫaḳ oldığıdır. Ve ol elṭāf budur ki Kaʿbe, mehbiṭ-ı vaḥy-i ilāhī ve ervāḥ-ı ḳudsiyyedir. Ḫattā dimişlerdir ki ḫuddām-ı Kaʿbe olan melāʾike sā'ir melāʾikeden rusül-i beşer gibidir. Sā'ir efrāddan, yaʿnī rusül ve enbiyānıñ sā'ir ḫalḳ üzerine fażīleti nice ise ḫuddām-ı Kaʿbe olan melāʾikeniñ daḫi sā'ir melāʾike üzerine rüchānı böyledir. Pes, şerīfiñ ḫidmeti cihetinden Kaʿbe daḫi şerīfdir.

Buradan dimişlerdir ki insāna şeref celīsinden gelir. Yaʿnī mücālese itdügi kimseniñ ʿulüvv-i ḳadrine göre ʿālī-ḳadr olur. Ve denā'et daḫi böyledir. Pes, şol yerde ki insānıñ celīsi o maḳūle melāʾike-i kirām ola, o ḳadar şeref ve eşer bulur ve rūḥāniyyet peydā ider.

Ve bir daḫi budur ki Kaʿbe, mavṭın-ı aḳdām-ı enbiyā ve evliyādır ki; **[22b]** Ādem'den ġāyete dek mebʿūṯ olan enbiyā -*ʿaleyhimü's-selām*- anı

ziyāret itmişlerdir. Ve "Nūḥ ve Ṣāliḥ -*ʿaleyhimes-selām-* ḳavmine iştiġālleri ḥasebiyle ziyāret itmemişdir" didikleri ṣaḥīḥ degildir. Ḫuṣūṣan ki Nūḥ'uñ -*ʿaleyhi's-selām-* sefīnesi ṭūfānda beyt üzerine gelüp devr ü ṭavāf itdügi meşhūrdur. Ve her nebī ḳavminiñ mükezzibleri bi-ṭarīḳi'l-istīṣāl helāk olduḳdan soñra mü'min olanları istiṣḥāb idüp Kaʿbe'ye müteveccih olmuşdur.

Ve bir daḫi budur ki ümmet-i merḥūmeniñ ekābir ve eṣāġirine ziyāretgāhdır. Ve ne ḳadar nüfūs-ı fāżıla var ise himmetlerin orada alıḳomuşlardır. Ve Ḳur'ān'da [1]﴿عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ﴾ kelām-ı şerīfī añа işāret ider. Zīrā beden ol maḳām-ı ʿālīden munfaṣıl oldıġı gibi ʿalāḳa-i rūḥ daḫi munḳaṭıʿ olsa meded-i ilāhī daḫi munḳaṭıʿ olmaḳ lāzım gelir. Zīrā feyż-i ilāhī bi-ḳadri'l-ittiṣāldir. Anıñçün terk-i vird itmek mezmūmdur. Ve aṣfiyānıñ ḥālleri Ḥaḳḳ'a ittiṣāl-i dā'im olıcaḳ, himmetleri daḫi Kaʿbe'ye muttaṣıl olmaḳ lāzım olur. Bu cihetden ilā āḫiri'd-dünyā muḳīm-i Mekke gibi olurlar ve ecirleri munḳaṭıʿ olmaz. Ve baʿż-ı evliyāya sūret-i ḥac müyesser olmamışdır; maʿnāda ziyāret-i Kaʿbe naṣīb olmuşdur. Ve belki Kaʿbe anıñ ziyāretine gelmişdir. Ve nice mükāşifler ḫod ṭayy-ı mesāfe ṭarīḳıyla zamān-ı ḳalīlde Mekke'ye ve ʿArafāt'a vāṣıl olurlar. Ve yaḫud oṭurduḳları yerde ḳarşularında ẓāhir olur. Ve yāḫud temeṯṯül ṭarīḳıyla yanlarına gelür.

Ve dimişlerdir ki, mesācid ile Kaʿbe-i Mükerreme'niñ farḳı ḥacer ile cevheriñ farḳı gibidir. Yaʿnī Kaʿbe ḥacer ve mederden binā olunsa daḫi yine alṭundan ve cevherden mebnī gibidir. Ve sā'irler zer ü gevherden ṣūret bulsa yine ḥacer ve ḥaşebden mebnī gibidir. Pes, bir yerdeki bu maḳūle şeref-i ẕātī ve iżāfī ola, sā'irlere ḳıyās olunmaz.

Ve ḳalb-i insān Kaʿbe'den eşrefdir. Zīrā binā-i Ḥaḳdır. Kaʿbe ise, binā-i ḫalḳdır ki Ḫalīldir -*ʿaleyhi's-selām-*. Egerçi ki emr-i Ḥaḳ iledir velākin emr ile mebnī olan bi'z-zāt yed-i ḳudretle mebnī olan ile bir degildir. Ve fuḳarā-i ehl-i sülūk daḫi böyledir. Yaʿnī anlar fi'l-ḥaḳīḳa mülūk-i maʿneviyyedir. Ve ẓāhirde ḫırḳa-i tecrīdde ve şāl ü şemle-i fenāda olduḳları, ʿulüvv-i şān ve kemāl-i heybet ve celāllerini münāfī degildir. Pes, anlarıñ muraḳḳaʿları ḫilʿat-ı şāhīden enfes ve külāhları tāc-ı sulṭānīden aʿlā ve ḥücre-i inzivāları

1 "Bu onlara ardı kesilmez bir lütuf olarak verilmiştir." Hûd, 11/108.

ḳaṣr-ı zer-endūd-ı melikīden rūşendir. Ve kendüleriniñ bāṭınları zücāc-ı aṣfā meṣābesinde olıcaḳ, bedenleri ve mużāfāt-ı bedenleri daḫi böyledir. Aḥvāl-i selāṭīn ve mülūk ise bunlarıñ ḫilāfınadır. Faʿrif.

Baʿd ez-ān Mekke-i Mükerreme ḥaḳḳında "pür-fażl-ı bilād-ı ʿArab" dinildi; efḍal-i bilād-ı ʿArab maʿnāsına. Bu taḫṣīṣdan sā'ir bilād-ı ṭavā'if-i muḫtelife üzerine ʿadem-i fażlı lāzım gelmez. Belki cümleden muṭlaḳā efḍaldir. Zīrā bilād-ı ʿArab üzerine rāciḥ olıcaḳ, sā'ir bilād üzerine daḫi rāciḥdir. Zīrā, nebī ʿArabī ve Ḳur'ān ʿArabī ve lisān-ı ehl-i cennet ʿArabī olmaġla ʿArab daḫi sā'ir milelden efḍal olmaḳ lāzım geldi. Ve kendileriniñ fażlı bilādınıñ daḫi fażlını mūcibdir. Nitekim "*şerefü'l-mekān bi'l-mekīn*" dinilmişdir. Yaʿnī bir mekānda şeref mefḳūd iken şeref-i mekīn ile şerīf olıcaḳ, şerīf, şerīf-i eşref olur. Lā-siyyemā Mekke'niñ vasaṭu'l-arżda ve miyān-ı bilād-ı ʿArab'da oldıġınıñ fażlı kāfīdir. Zīrā berekātı, ibtidā bilād-ı ʿArab'a ve ṯāniyen sā'ir bilāda sārīdir.

Ve serseriyān her yerde cārīdir ki nice emṯilesi bu kitābda mürūr itmişdir. Ve dimişlerdir ki, "Ravża-i Muṭahhara ve ḳabr-i münīf-i Nebevī Kaʿbe'den efḍaldir. Zīrā Eşref-i Kā'ināt ve Ekmel-i Mevcūdāt ʿaleyhi mine'ṣ-ṣalavāt ve't-teslīmāt, mā lā yefīhi't-taḳrīrātü ve't-taḥrīrātü ẕü'l-ḥażreteyndir ki ḥażret-i aḥadiyye ve vāḥidiyyeyi yaʿnī cemʿ u farḳı ve ḥaḳīḳat-ı fāʿiliyye ve ḳābiliyyeyi ve ilāhiyye ve kevniyyeyi cemʿ itmişdir. Pes, maḳām-ı maʿnevīleri maḳām-ı Maḥmūd ve muḥīṭ-i cemīʿ-i maḳāmāt oldıġı gibi maḳām-ı ṣūrīleri daḫi ecmaʿu'l-maḳāmāt ve efḍalü'l-emākin ve'l-eyniyyātdır." El-ḥāṣıl ẕāt cümle-i esmādan aʿlā ve cemīʿ-i ṣıfātdan bālādır. Velākin ẕāt-ı maʿa'ṣ-ṣıfāt yalıñız ẕātdan ve ṣıfātdan berterdir. Anıñçün fenā fillāh derece-i ʿulyā ise de beḳā billāh fażīlet-i müṣlādır.

Gel imdi ey sālik bir ḫoş ṭarīḳa sālik ol. Ve ḫalvet ü celveti cemʿ idüp bir özge kemāl bul.

Nes'elüllāhe en yüveffiḳanā li-vüṣūli cenābih, bi-ḥürmeti vesīleti bābih. Naẓm:

1 Kaʿbedir maṭlaʿ-ı envār-ı Ḫudā[1]
Kaʿbedir maʿden-i esrār-ı Ḫudā

2 Ḥarem-i Kaʿbe'de encāma irer
Ne ḳadar var ise eṭvār-ı Ḫudā

3 Kaʿbedir mavṭın-ı aḳdām-ı ümem
Kaʿbedir mecmaʿ-ı āṣār-ı Ḫudā

4 Mehbiṭu'l-vaḥy ü maʿdenü'l-berekāt
Mevḳıf-ı cümle-i aḥyār-ı Ḫudā

5 Ṣūret ü sırr-ı ʿālem-i ceberūt
Beyt-i ʿālī-i nām-dār-ı Ḫudā

6 Ḳudsiyān-ı melekūta maḥdūm
Nāzenīn-i şeref-şiʿār-ı Ḫudā

7 Ḥaceri āyinesinden görinür
Çeşm-i ehl-i dile dīdār-ı Ḫudā

8 Ḥicridir dā'ire-i ḳavs-i vücūb
Menzil-i sırr-ı pāk-i Bāriḫudā

9 Şevḳ ile ṭā'ife-i ṭā'if olur
Ṣubḥa dek her gice Bīdār-ı Ḫudā

10 Ṣāfdır rūy-ı ruḫāmı çün cām
Rūşenādır ḥarem-i dār-ı Ḫudā

[23a] 11 Zemzem'i reşk-i şarāb-ı Kevṣer
ʿAyn-ı feyż-i derūn-ı yār-ı Ḫudā

12 Minberi cāy-ı ḫuṭbe-i ʿaẓamet
Pāyesi nüh felek-iş'ār-ı Ḫudā

13 Aḳıdır aġzı ṣuyuñ ḥuccācıñ
Feyż-i mīzāb-ı zer-nigār-ı Ḫudā

1 Bu manzume 296a'da mükerrerdir. MY.

14 Nedir anda o maḥfel-i Ḥanefī
Revnaḳ-ı Kaʿbe-i ebrār-ı Ḫudā

15 Ṣūret-i servdir mināreleri
Her biri sırr-ı āşikār-ı Ḫudā

16 Oldı anda maḳām-ı İbrāhīm
Beyt-i maʿmūr-ı felek-vār-ı Ḫudā

17 İḫtiyār elde degil sevmekde
Kaʿbedir mevlid-i muḫtār-ı Ḫudā

18 Raḥmete ġarḳ olur anda ādem
Ẕerrece görmez o āzār-ı Ḫudā

19 Birine yüz biñ olur ecr-i ʿamel
İrişir ʿāmile idrārr-ı Ḫudā

20 Kaʿbe'niñdir bu ticāret cümle
Sen de eyle yüri bāzār-ı Ḫudā

21 ʿAşḳ u şevḳ ile çün ḳaṭār olmuş
Çekilüp gitmede züvvār-ı Ḫudā

22 Ḥaḳḳıyā furṣat ele girmiş iken
Olagör sen de ṭalebkār-ı Ḫudā

* * *

1 Ḥubb-i ẕātīden tecellī eyledi çün ol Ḫudā[1]
Virdi erbāb-ı ḳulūbe feyż-i aḳdesden nemā[2]

2 Feyż-i aḳdes kim anıñ bir ḳaṭresinde münderic
Nice yüz biñ baḥr-i mescūr-ı hevā-ender-hevā

3 Düşmeyince baḥr-i ʿaşḳa ḳābil-i feyż olmadı
Ger olursa ʿilm ü ʿirfān ile deryā-āşinā

4 Maʿni-i ʿaşḳı nedir hergiz melā'ik bilmedi
Kim o derse ādem-i maʿnā idüpdür ibtidā

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 296a'da mükerrerdir. MY.

5 Gel meded-cū ol bu cūy-ı feyżden ey ehl-i dil
Tā lebiṅden ola cārī ʿilm ü ḥikmet dā'imā

6 Nāṣiye-sāy ol ʿubūdiyyetle dergāh-ı Ḥaḳ'a
Secde-i şükr ise her yüzden murādıṅ Haḳḳıyā

* * *

1 Eyledi Ḥaḳ ʿaḳl-ı evvelden cihāna ibtidā[1]
Ḳad tecellā nūruhū fī-külli vechin mā bedā[2]

2 Noḳṭa-i ẕātı imām-ı cümle-i esmā olup
Ol imāma itdiler ervāḥ u ecsām iḳtidā

3 Āşikār oldı ne var ise ḳamu sırr-ı nihān
Özge ṣūret virdi maʿnāya tecellī-i Ḫudā

4 Her giyāhı bir zebān itdi beyān-ı vaḥdete
Bāġ-ı tevḥīd içre virdi bülbüle ḥüsn-i edā

5 Her dehenden ʿaḳs ider bu lāciverdī ḳubbeye
Her nefesde nice hāy-u-hūy u ṣad ṣīt u ṣadā

6 Şāhlar ārāyiş-i ẓāhir bulup dīhimden
Ḫırḳaya çekdi serin bāṭında dervīş ü gedā

7 Ḥaḳḳıyā āyīne-i Ḥaḳ olmasañ ʿālemde ger
Ḳılmaz idi Kibriyā-i ẕātına ẕātıṅ ridā

* * *

1 ʿAşḳ içinde her ne kār itsem günāh olmaz baña[3]
Her esen bād-ı hevā bādī-i āh olmaz baña

2 Ḥalḳa-i ṭaḳdīre oldum cān u dilden beste-ser
Kendi tedbīrimle hergiz rū-be-rāh olmaz baña

3 Cāy-ı bī-cādan ḫaberdār oldı çünki bu dilim
Rāh-ı Ḥaḳ'da degme menzil cāy-gāh olmaz baña

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 307b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* nüvişte est. MN.

4 Olalı leşker-keş-i ṣaff-ı süṭūr-ı maʿrifet
Bu ḳalem-rev içre bir ġayrı sipāh olmaz bańa

5 Ehl-i zühdüñ şerr ü şūrundan n'ola ḳılsam ḥaẕer
ʿĀşıḳam ʿāşıḳdan özge ḫayr-ḫāh olmaz bańa

6 Şeyḫ-i vaḳtem ḫırḳa-i tecrīde girdim tā-ebed
Dilden özge Ḥaḳḳıyā bir ḫāniḳāh olmaz bańa

[MUḤİBBİYYET MAḲĀMI][12]

Ve şol ḥadīṯ ki, "Allāh Taʿālā beni ḫalīl ittiḫaẕ itdi." buyurmuşdur. Bu ḫullet ile murād ḫullet-i İbrāhīmiyye degildir. Ve illā ḥabīb ü ḫalīl berāber olmaḳ lāzım gelür. Belki bāṭın-ı ḫulletdir ki sırr-ı maḥabbetdir. Fe'fhem cidden.

Ve bundan aḫẕ olundı ki insān ibtidā muḥibb ve baʿdehū maḥbūb olur. Ve muḥibbiyyet maḳāmı, maḳām-ı daʿvā olmaġla ibtilādan ḫālī degildir. Zīrā ṣıdḳ-ı daʿvāya ḥuccet ve bürhān gerekdir. Ve anıñ bürhānı belāya ṣabr; belki anıñla teleẕẕüẕdür. Zīrā luṭf u ḳahrıñ mebde'i birdir. Ve mebde-i evvele vāṣıl olan kimseden cemīʿ-i iżāfāt sāḳıṭ olur.

Allāhümme ente'ṣ-ṣabūr fe-ṣabbirnā. Naẕm:

1 ʿĀşıḳıñ daʿvāsına ḥuccet yeter derd ü belā
Aġlama derd ü belādan kim odur sırr-ı velā

2 Ḫāne-i cāna belā gūyā ki bir cārūbdur
Yā ki bir ṣayḳaldır anıñla virir ḳalbe cilā

3 ʿĀşıḳa nisbetle birdir fehm iderseñ āh u hū
Hū dem-i luṭfa göre āh oldı vaḳt-i ibtilā

[23b] 4 İşbu meydān içre bu sırrı bilür var ise ger
Merd ise meydāna gelsün eṣ-ṣalādır eṣ-ṣalā

5 Ḥaḳḳıyā meydān seniñdir sünbüle devrinde çün
Dāne ṣaç ehl-i dile tā ki ġıdā-yı rūḥ ola

1 Nāẕım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri bu risāle-i maʿrifet-isāleyi, İmām ʿAbdullāh Efendi'niñ oğlı ʿAbdurraḥmān Efendi'ye hediyye olmaḳ üzre, biñ otuz yedi senesinde te'līf buyurmuşlar. MN.

2 Ez-risāle-i *Nefesü'r-Raḥmān* nüvişte est. MN.

TEVḤĪD[1]

Tevḥīd[2], lüġatda bir nesneniñ vāḥid olduġun bilüp aña göre birdir diyü ḥükm itmekdir. Ve ıṣṭılāḥda ẕāt-ı ilāhiyyeyi efhām ve evhāmıñ taṣavvur itdügi nesnelerden tecrīd ve belki niseb ve iżāfātdan taʿriye ve vaḥdet-i ḥaḳīḳiyyesini iṯbātdır.

Zīrā tevḥīd üç vecih ile iṯbāt olunur. Biri, "*Lā maʿbūde illallāh*"dır ki maʿbūd-ı ḥaḳīḳīyi iṯbātdır ki Allāh Taʿālādır.

Ve maʿbūd-ı bāṭılı nefydir ki aṣnām ve emṯālidir.

Ve her hevā-yı nefs olan aṣnām maḳūlesidir ki nefs-i insān aña ʿubūdiyyet gösterir. Ḥattā [3]﴿وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾ āyeti tefsīrinde dimişlerdir ki aṣnāmdan murād naḳdeyndir. Yaʿnī altun ve gümüşdür. Ve bu ikisi taḫṣīṣ olundıġı ḥalḳıñ meyl-i ġālibine binā'endir. Zīrā māla māl didikleri meyl-i nefsden içündür. Ve cümleden ziyāde dirhem ve dīnāra meyl bulunmaġla gūyā aʿẓam-ı aṣnām oldı. Aʿẓam-ı aṣnām ise muʿẓam-ı ḥicābdır.

Anıñçün dünyāya ḥicāb-ı keṯīf-i ẓulmānī didiler. Zīrā envāʿ-ı şehevāt ve aṣnāf-ı hevāyı müştemildir ki cümlesi sebeb-i buʿddur; nefse ve ṭabʿa göre. Egerçi sebeb-i ḳurbdur; ḳalb ve rūḥa nisbetle. Zīrā mükāşif olan, bu eşyāda esmā-ı ilāhiyyeyi muṭālaʿa ider. Ve esmādan müsemmāya intiḳāl eyler. Ve her seyr itdügi eṯer Ḥaḳ olur ki ol seyre āyīne taʿbīr olunur; yoḫsa ḥicāb olmaz. Zīrā āyīne ẓāhir olan ṣūrete perde degildir. Naẓm:

1 Cemāl-i Ḥaḳḳ'a āyīne olupdur cümle-i eşyā
Eger çeşm-i diliñ açıḳ ise seyr itseñe sen ya

2 Diliñde maʿrifet gūyā ṣadefde dürr ü mercāndır
Gehī sākin olur gāhī nedendir ki ṭaşar deryā

3 Bilürsiñ anı görmezsiñ görürsiñ anı bilmezsiñ
Saña aʿmā dise gözlü degil midir dürüst āyā

4 Yüri tīġ-ı riyāẓetle bu nefsi mürde ḳıl ey cān
Şühūd-ı Ḥaḳ ise maḳsūduñ eyle ḳalbiñi iḥyā

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
3 "Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut." İbrâhim, 14/35.

5 Bu tevḥīdi muḳaddem Ḥaḳḳıyā ḳalbiñde rāsiḫ ḳıl
Dem-i āḫirde vardır çün bilürsiñ fitne-i maḥyā

[VĀV-I VELĀYET KAʿBE DĪVĀRINDA YAZILUR][12]

Egerçi mertebe-i nübüvvet münḳaṭıʿadır. Nitekim Ḥadīṯ-i şerīfde gelür: «ذَهَبَتِ النُّبُوَّةُ، وَبَقِيَتِ الْمُبَشِّرَاتُ»[3] Yaʿnī Cebrāʾīl vesāṭatıyla vech-i ʿāmdan olan nübüvvet min-baʿd münḳaṭıʿadır. Velākin rüʾyā-yı ṣādıḳa ve ilhāmāt-ı ḥaḳḳa muttaṣıladır; gerek melek vesāṭatıyla olsun ve gerek bilā-vāsıṭa olsun. Zīrā herkesiñ beynehü ve beynallāh vech-i ḫāṣṣı vardır ki ol vecih ile baʿż-ı aḥyānda Ḥaḳ'dan aḫẕ-ı feyż ider. Ve orada melek tavassuṭ itmez. İşte «أخبرني ربّي» dinilür; bu mertebeden söylerler. Egerçi böyle dimek maḥcūblara girān gelür; velākin ten-perver olduḳları cihetden ḥicāb-ı keṯīf ü ġalīẓ ile muḥtecib olmuşlar ve ẓulümāt içinde ḳalmışlar ve ʿālem-i envāra mühtedī olmamışlardır. Bu cihetden ʿārifleriñ ḥālleri ve Ḥaḳ ile muʿāmeleleri anlara ʿaceb gelür. Ve ḳıyās-ı nefs idüp inkār iderler. Belki erbābına ṭaʿn eylerler.

Feʾemmā meṯel-i meşhūrdur ki «أَوْسَعتُهُم سبًّا وَ أَوْدُوا بِالإِبِلِ» Yaʿnī baʿż-ı Aʿrābıñ develeri ġāret olunduḳda düşmen elinden taḫlīṣa ḳādir olmayup ardlarınca çoḳ sebb u şetm eyledi. Ve anlar benim develerimi alup götürdiler ise hele ben daḫi anlara murādım üzre bol bol sögdüm didi. Ve bundan ise sebb ideniñ murādı ḥāṣıl olmaz.

Ey ʿārif vāv-ı velāyet Kaʿbe dīvārında yazılur; velākin herkes anı görüp oḳumaz. Ve ṣaḥīfe-i ḳalbde daḫi resm olunmuşdur; fe-emmā bu gözler anı görmez; belki aña başīret lāzımdır. Anıñçün ḥadīṯ-i ḳudsīde gelür: «أوليائي تحت قبابي لا يعرفهم أحد غيري»[4] Yaʿnī evliyā libās-ı beşeriyyet ile mestūrlardır. Ḳubbe altında olan kimse ise ḳubbe ile muḫāṭ ve mestūr oldığı gibi anları daḫi Allāh Taʿālā bilür; ġayrı bilmez. Yaʿnī ġayriyyet mertebesinde ḳalanlar bilmezler. Belki şevb-i ġayriyyetden ḫalāṣ olanlar bilürler ki aña Ḥaḳ ile Ḥaḳ olmaḳ dirler.

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 307a'da mükerrerdir. MY.
3 İbn Mâce, "Tabir", 1, r. 3896.
4 Gazzâlî, *İḥyâ*, IV, 357.

Gel imdi ey yār-ı ʿāḳil, yāra aġyār olma ve yārlardan geri ḳalma. Sülūk eyle, tā ki iresin ve saʿy eyle, tā ki göresin. Ve sen seni görme anı gör. Zīrā ḳul iseñ sulṭānı gör. Senden senlik gitmedikçe ḥicāb açılmaz. Ve varlıḳ zā'il olmadıḳça yār seçilmez. Sen mevhūmü'l-vücūdsın; pes ḫayāle uyma ki yañılursın. Ve Ḥaḳ'da fānī olagör ki āḫir Ḥaḳk-ı muṭlaḳ ile añılursın. Zīrā Ḥaḳ vücūd-ı muḥaḳḳaḳ ve bāḳī ve sen vehme mülāḳīsin. Saʿy eyle ki tevḥīdde eşeriñ olsun ve Ḥaḳḳ'ıñ nāmıyla nāmıñ ḳalsun. Ve "Muḥammed Rasūlullāh" didikçe ümmet-i mużāfadan oldıġıñ ẓuhūr bulsun.

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ، وَعَلَيْكَ السَّعْيُ إِلى أَنْ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ، فَسِيرُوا هَذَا جمدا وَلَيْسَ وَرَاءَه إِلَّا الْكَعْبَةِ الْحَنَّانِ الْمَنَّانِ الدَّيَّان

Naẓm:

1 Evliyādır vāriṣ-i mīrāṯ-ı ʿilm-i enbiyā
Evliyādır maẓhar-ı nūr-ı cemāl-i Kibriyā

[24a] 2 Evliyādır bāde-nūş-ı meclis-i feyż-i Ḫudā
Evliyādır maḥrem-i sırr-ı ḫulūṣ-ı bī-riyā

3 Evliyādır tāc-pūş-ı ʿizzet ü cāh u celāl
Kim ider anıñ cemālinden ferişteler ḥayā

4 Evliyādır āsiyāb-ı çarḫa aḳṭāb-ı metīn[1]
Anlara vā-bestedir her dem ser-i kār u giyā

5 Evliyādır beyt-i maʿmūr-ı felekde muḳtedā
Evliyādır ẓāhir u bāṭın imām-ı etḳıyā

6 Evliyādır şemʿa-i şuʿle-fürūz-ı nūr-ı Ḥaḳ
İḳtibās it dā'imā ol nūr-ı Ḥaḳ'dan Ḥaḳḳıyā

1 aḳṭāb-ı metīn: aḳṭār-ı metīn (307a)

[ENBİYĀDAN VE EVLİYĀDAN ṢĀDIR OLAN ĠAYRA ḲIYĀS OLUNMAYA][1]

El-ḥāṣıl gerçi her nesnede müʾeṯṯir Allāh Taʿālādır. Velākin vaḥdet-i vücūd sırrına nāʾil olan ile perde-i iṯneyniyyetde ḳalan berāber degildir. Nitekim baʿż-ı eşḫās ḥaḳ söyler; velākin sırrından bī-ḫaber olmaġla maḳbūl degildir. Bu maʿnāya bināʾen cāʾizdir ki enbiyādan ve evliyādan ṣādır olan ġayra ḳıyās olunmaya. Zīrā āgāh olandan ṣādır olan nesne ya müʾevvel veya maġlūbdur ki muʿteber degildir. Anıñçün Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* ḥaḳḳında evvel-i emirden عَفَا اللَّهُ عَنْكَ dinildi. Yaʿnī senden ṣādır olan nesne ẕenb ise de ẕenb degildir; zīrā maʿfüvvdür. Ve yine geldi ki ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾[2] Yuḳarıda ʿafv ile taʿbīr olundıġı maḥall-i cezāda olmadıġı içündür. Anıñçün lafẓ-ı ẕenb ẕikr olunmadı. Ve aşaġıda maġfiret ile taʿbīr olundı. Zīrā ẕenb, maḥall-i mükāfātdadır. Çünki ḥabībiñ ḥāli iksīrdir. Lā-cerem ẕenb, ṭāʿate mübeddel oldı. Nitekim Ḳurʾān'da gelür, ﴿فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾[3] Pes, seyyiʾāt-ı muḳarrebīn yabana degildir. Ve ibtidāda seyyiʾe oldıġı intihāda ṭāʿat olduġuyla maġlūbdur. Ve Cüneyd-i Baġdādī'den suʾāl olunup, «هل يزني العارف» dinildikde ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا﴾[4] diyü cevāb virdi. Yaʿnī maḳdūr olan nesne vaḳt-i muʿayyende vücūd bulur. Ve tevbe ve rücūʿ-ı müstemirrānı izāle ḳılur. Ve cāʾizdir ki burada zinā ile murād zinā-i ṭarīḳat ola. Yaʿnī bir nesneye şürūʿ-da ya vech-i şerʿīyi veya ẕikri istiḥżār itmeyüp beşeriyyet ḥasebiyle baʿż-ı mertebe ẕühūl ve nefs ile ḥareket ẓuhūr eyleye. Ve bu maḳāmıñ fehmi ziyāde ṣuʿūbetlidir, ilḥād ve ḫaṭādan ḥaẕer lāzımdır. Naẓm:

1 Nūr-ı Ḥaḳ'dandır vücūd-ı enbiyā vü evliyā
Anlara gel ẓulmet isnād itme ḳıl Ḥaḳ'dan ḥayā

2 Āyine ṣāf olsa n'eyler ẕerrece anda keder
Māsivādan pāk ü ṭāhirdir ḳulūb-ı aṣfiyā

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭāʾiyye* nüvişte est. MN.
2 "Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın." el-Feth, 48/2.
3 "Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir." el-Furkân, 25/70.
4 "Allah'ın emri kesinleşmiş bir hükümdür." el-Ahzâb, 33/38.

3 Şānını taʿẓīm ider ʿuşşāḳıñ Allāhü'lʿaẓīm
Anları yaḳmaz ebed nār-ı celāl-i Kibriyā

4 ʿAbd-i maḥż olsa kişi n'eyler riyāset tācını
Bende-i muḫlişde olmaz ẕerrece kibr ü riyā

5 İdegör aġrāż-ı nefsāniyyeden ḳalbi selīm
Tā selāmet bulasın rūz-ı cezāda Ḥaḳḳıyā

[NAMĀZ ʿABD İLE RABB'IÑ MİYĀNINI CEMʿ İDER][1]

Ve Ḳurʾān'da zīnet ile kitāb ve sünnete işārāt vardır. Nitekim gelür: ﴿وَخُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾[2] Yaʿnī libās-ı ẓāhir, zīnet-i beden, namāzıñ ṣıḥḥatine daḫi şarṭ oldığı gibi Ḳurʾān daḫi zīnet-i ṣalātdır. Zīrā Ḳurʾān ḳareʾedendir ki cemʿ maʿnāsınadır. Namāz ise ʿabd ile Rabb'ıñ miyānını cemʿ ider. Zīrā münācāt iki kimse arasında olur. Ve Fātiḥa'da daḫi bu cemʿ vardır ki ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾[3]den mefhūmdur. Bu cihetden vażʿ-ı yedeyn irsālden aḳvādır. Zīrā vażʿda żamm vardır. Nitekim İmām-ı Aʿẓam ẓāhib olmuşdur. Ve irsāl-i yed itmek meẕheb-i İmām-ı Mālikdir. Velākin Rasūlullāh'dan -*ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām*- leyle-i miʿrācda beyt-i maʿmūrda namāz ḳılurken ṣādır olmuşdur. Ḥāṣılı budur ki insān-ı kāmiliñ ḥālet-i maḫṣūṣası vardır ki ḥāle göre vażʿ-ı maḫṣūṣ iḳtiżā ider. Velākin ġālib olan vażʿ-ı yedeyndir. Nitekim imām ve erbāb-ı ḥaḳāyıḳ añа ẓāhib oldılar.

Ve bu taḳrīrden fehm olunur ki münācāt-ı Bārī ḥālet-i ṣalāta maḫṣūṣ degildir. Zīrā Ḥażret-i Mūsā'nıñ Ṭūr'da münācātı namāz içinde degil idi. Belki bir ṭaşa istinād idüp ḳıyām ḥālinde münācāt itmiş idi. Ve ol vaḳitde üzerinde aḳ ʿabāsı ve belinde līf ḳuşaġı var idi. Ve Rasūlullāh daḫi siyāh ʿabā giymişlerdir. ʿĀl-i ʿabā didikleri bundandır ki, dört kimesneyi ʿabāsı altına almış idi ki Ḥażret-i ʿAlī ve Fāṭıma ve Ḥasan ve Ḥüseyndir -*raḍıyallāhü ʿanhüm*-. Naẓm:

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.
2 "Her mescitde ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin)." el-Aʿrâf, 7/31.
3 "(Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." el-Fâtiha, 1/5.

1 Geliñ dervīş olup giyelim ʿabā
Dervīşe yaraşmaz zīrā kim ḳabā

2 Açalım varaḳ-ı ġonce-i dili
Esüp ʿināyetden nesīm-i ṣabā

3 Ḫurşīd-i cemāli görelim bir gün
Bād-ı fenā bizi itmedin hebā

4 Perīşān idelim ʿalāḳaları
Ṭağıdup her yañа çü eydi Sebā

5 Maḳām-ı ḫidmetde ṭuralım dā'im
Ne vech ile ṭurdılarsa üdebā

6 Ḥaḳḳıyā şöyle ol bu dünyāda kim
Diyeler ʿuḳbāda sаña merḥabā

VE BU FAḲĪR ḤAḲḲĪ'YA NEFES-İ RAḤMĀNĪ BİRḲAÇ KĀMİLDEN MENFŪḪDUR[1]

Felillāhi'l-ḥamd ve'l-minneh. Biri pīr-i ṭarīḳatımdır ki İstanbul'da Muṭavvel dersine meşġūl iken biñ seksen beş tārīḫinde baʿde'l-işrāḳ ʿālem-i maʿnāda sūre-i Fātiḥa'yı mine'l-ḳarn ile'l-ḳadem nefḫ itmişdir.

Ve biri Ḫatmü'l-Evliyā'dır ki bilād-ı Rūmiyye'den Üsküb'de mutevaṭṭın iken aġzıma nefḫ-ı rūḥ itmiş. Ve libās-ı dābūlī ve ittikā-i ʿaṣā ve kirāʿdan menʿ eylemiş. Ve ʿavām ve ḫavāṣ arasında mütedāvel olan duḫāna ḫabīṯ ve ḥarāmdır ve şāribi şeyṭānī ve nefsānīdir dimişdir.

Ve biri küberā-i ṭarīḳatımızdan Bursa'da āsūde Şeyḫ Muḥammed Üftādedir ki ṭarīḳ-ı fenāya irşād eylemişdir.

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.

Ve biri ʿuẓamā-i ṭarīḳatımızdan Üsküdar'da mütevārī-i ḫāk-i fenā olan Şeyḫ Muḥammed Hüdā'īdir ki ṭarīḳ-i beḳāya remz eylemişdir.

Ve biri Şeyḫ ʿAbdü'l-Ḳādirü'l-Ceylānīdir ki Mekke-i Mükerreme'de mücāvir iken ḥarem-i Kaʿbe'de ẓāhir olup esmā-i ilāhiyyede teraḳḳī virmişdir.

Ve biri Şāmāt'dan maʿdūd olan Cebele nām ḳaṣabada medfūn meşhūr ʿālim İbrāhīm Edhemdir ki zühde delālet itmişdir.

Ve biri Ḫıżırdır -*ʿaleyhi's-selām*- ki vaḳt-i seḥerde Ḥaṭīm-i Kaʿbe'de mülāḳī olup ḫayır duʿā eylemişdir ve duʿāsı ne vecihle oldığı burada ẕikr olunmaz. Zīrā zamāneniñ müddeʿīleri ḳabūl itmezler. Ve ol duʿā Ḫatmü'l-Evliyā'nıñ Fütūḥāt-ı Mekkiyye'si ebvābından bir bāb-ı maḫṣūṣdur.

رزقنا الله وإياكم حقائق ذالك الباب إنّه فيّاض الوهّاب

Naẓm:

1 Çoḳ mı gördüñ bir faḳīriñ dānesi ḫırmen ola
Ḳalbiniñ her kūşesi esrāra bir maḫzen ola

2 Nice demlerdi ki aġlardı yetīm-i dehr olup
Fażl-ı Ḥaḳ'dan şimdi müstabʿad mi ḳalbi şen ola

3 Ḫār içinde gördüñ ise bülbüli ḳılma ʿaceb
Gide gide belki cāyı sāḥa-i gülşen ola

[24b] 4 Kiminiñ geç açıla verd-i gülistān-ı dili
Kimine neşv ü nemā sünbül gibi irken ola

5 Her ne dirlerse disünler Ḥaḳḳıyā aġyār-ı Ḥaḳ
Yārdan aldıñ naẓar çeşmiñ hele rūşen ola

* * *

[ṬAYY-İ ZAMĀN VE MEKĀN][1]

Ve maḥkīdir ki, bir kimse Mışır'da ḫānesinden ḫamīrin alup fırına ṭabḫ içün götürür iken cünüb olmaġla, ḫamīri kenār-ı Nīle ḳoyup berāy-ı iġtisāl ṣuya ġavṣ itdikde kendini bir şehirde buldı ki Mışır'a bir aylıḳ mesāfe idi. Orada altı yedi sene ḳadar mekṣ ve te'ehhül ve evlādı olduḳdan ṣoñra bir gün orada yine berāy-ı iġtisāl bir ṣuya ġavṣ idüp ser gösterdikde kendini Nīl kenārında buldı ki ḫamīri henüz orada ṭururdı. Ḫānesine geldikden ṣoñra mütezevvic oldıġı şehre ḫaber irsāl idüp ḫātūnunı ve evlādını istidʿā eyledi. Anlar daḫi baʿde zamān gelüp biri birilerin bildiler. Ve nice müddet bir yerde muʿāşeret ḳıldılar.

Ve bunuñ emṣāli ṭayy-i zamān ve mekān ve basṭa müteʿallıḳ āṯār-ı keṣīre vardır. Ve bundan nefesiñ imtidādı ve ṣadaḳa ile nefsiñ ṭūl u beḳā ve müddetiniñ izdiyādı fehm olundı. Naẓm:

1 Ey Receb Paşa bu maʿnā müjde olmaz mı sańa
Bāb-ı ʿömr ü devlet-i cāvīd açılmaz mı sańa

2 Bir eliñ kān-ı seḫā vü bir eliñ baḥr-i ʿaṭā
Ḫaḳ seniñ eyliklerin ecrini ḳılmaz mı sańa

3 On yedi yıl hā vü dü ḳāf ola gūyā kūh-ı Ḳāf[2]
Sū-be-sū eṭrāf-ı ʿālem hep seçilmez mi sańa

4 Naḳş-ı mühr-i salṭanat "Allāhü vāḥid" oḳunur
"Ṯāniye'ṯneyn" aṭlası bir gün biçilmez mi sańa

5 Dir bu Ḫaḳḳī devr-i dünyā āḫire irmezden öñ
ʿAşḳıña bezm-i cihānda cām içilmez mi sańa

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN

2 Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḫażretleri bu naẓmıñ üçünci beytinde "hā vü dü ḳāf" kelāmıyla memdūḥı olan Receb Paşa'nıñ ismine remz buyurmuşdur. Zīrā bir hā ve iki ḳāf ḥarfi ḥesāb-ı ebced üzre Receb ismine müsāvī oldıġı maʿlūmdur. Fe'emmā "on yedi yıl" kelāmı, bu faḳīriñ fehmine göre üç maʿnāya maḥmūldür. Biri budur ki tārīḫ-i te'līf-i kitāb ki biñ üç yüz otuz birde, sene-i meẓkūreden on yedi sene ṣoñra vezīr-i mezbūra rütbe-i ṣadāret virilür; kūh-ı Ḳāf, cibāl-i sā'ireden aʿẓam oldıġı gibi vezīr-i meẓbūr daḫi ṣadr-ı aʿẓam olacaġına remz itmiş ola. Biri daḫi budur ki sinīn-i meẓkūre mürūrundan ṣoñra vezīr-i mezbūra bi-ḥasebi'l-istiʿdādü'l-bāṭiniyye rütbe-i velāyet iʿṭā olunup beyne'l-ḫavāṣ veliyy-i mükerrem olacaġına īmā itmiş ola. Biri daḫi budur ki vezīr-i mezbūr on yedi sene vezāret ve baʿdehū rehrev-i ṭarīḳ-i āḫiret olacaġına işāret itmiş ola. Vallāhu aʿlemü bi'ṣ-ṣevāb. Li-Cāmiʿi'l-Faḳīr.

[ḤAŻRET-İ MURTAŻĀ][1]

İşte kiminde ḳuvvet-i cesed ve kiminde ḳuvvet-i ḳudsiyye īdāʿ olundı. Ḥaṭṭā Ḥażret-i Murtażā *-kerremellāhü vecheh-* bāb-ı Ḫayber'i ḳalʿ u ṭarḥ itdikde altmış yetmiş ḳadar kimse müctemiʿ olup yerinden taḥrīk idemediler. Ve sırrından su'āl olunduḳda didiler ki: «ما قلعت باب خيبر بقوة جسمانية ولا بحركة غذائية لكنى أُيّدت بقوة ملكوتية ونفس بنور ربها مضيئة» Ve baʿż-ı muḥaddiṯīn gerçi bu ḳıṣṣanıñ aṣlını cerḥ iderler; velākin kendileri mecrūḥ olduḳlarındandır. Zīrā Ḥażret-i ʿAlī'den bu maḳūle nevādir mütevātirdir. Naẓm:

Nedir bīşe-zār-ı şecāʿatda şīr
ʿAlīdir ʿAlīdir ʿAlīdir ʿAlī
Şecāʿat seḫāvet anıñ şānıdır
Bunuñla olurlar olanlar velī

Ve andan ṭarīḳ-i seferde su'āl idüp siziñ esb-i reh-vār ve Düldül-i berḳ-āṣārıñız niçün sürçmez didiklerinde cevāb virüp, "Benim feres ü baġalım il tarlasını cignemez." didi. Ve yine buyurdı ki, "Eger bańa bir mūrçeniñ aġzından yapraġını ẓulmen aḫẕ itmek muḳābelesinde yedi iḳlīmi virseler ḳabūl itmem." didi. İşte ʿulüvv-i himmet-i ricāl böyle ve ʿadl yüzünden ḥāṣıl olan ḳuvvet-i bāṭına daḥi şöyledir. Naẓm:

1 Bugün iḳlīm-i ʿadle var mı vālī ey Receb Paşa
Nice ola bu ḫalḳıñ böyle ḥāli ey Receb Paşa

2 Görünmez bīşe-zār-ı ʿadl ü faẓl içinde şīr-i ner
Baḳılsa ʿarṣa-i merdān ḫālī ey Receb Paşa

3 Neden meyl eylemez semt-i ṣalāḥa merkez-i ʿālem
Kemālin buldı devriñ iḫtilāli ey Receb Paşa

4 Eger bu böyle ḳalursa çıḳar bir gün Benü'l-Aṣfer
Yā Mehdīdir veya ʿĪsā me'āli ey Receb Paşa

5 Musaḫḫar olsa bārī destiñe mühr-i Süleymānī
Yeter cinnīler itdi mekr ü āli ey Receb Paşa

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.

6 Görünse Ḳāf-ı ḳudretde ruḫ-ı pür-nūr-ı Sīmurġ'ı
Uçursa lāne-i dilden melāli ey Receb Paşa

7 Bu ʿarż-ı ḥāl-i Ḥaḳḳī pek oḳunsun işbu demlerde
Cihānıñ şöyle ṭursun ḳīl ü ḳāli ey Receb Paşa

[MAʿRİFETULLĀH][1]

Ve zamānımızda nice ehl-i riyāżet görmüşüzdür ki maʿrifetullāhdan bī-ḫaberlerdir. Anıñçün maʿrifetullāh olan yerde keşret-i riyāżet ve şiddet-i mücāhede iḳtiżā itmez. Ve riyāżet itmek taḥsīn-i aḫlāḳ içündür. Ve żikre mülāzemet itmek evḳātı muḥāfaẓadan ötüridir. Ve illā feṭḥ-i ilāhī vāḳiʿ olmadıḳça bir nesne kārger olmaz. Velākin ṭarīḳ-ı edeb ʿinde'l-esbāb ḳıyāmdır. Zīrā Allāh Taʿālā gerçi bir işi esbāb ile işlemez; velākin ʿinde'l-esbāb işler. Ve bu maʿnā sırr-ı ʿaẓīmdir ki muḥāfaẓası lāzımdır.

Ve ṭarīḳ-i żikirde olana lāzımdır ki ḥażret-i maḫṣūṣa murād itmeye. Zīrā bi-ḥasebi'l-istiʿdād feṭiḥ her ne ise gelür ḥāṣıl olur. Ve belki vaḳt-i iştiġālde maʿnā-yı żikri bile mulāḥaẓa itmeye. Zīrā lafıẓ **[25a]** ḥicāb-ı ẓulmānī oldıġı gibi maʿnā daḫi ḥicāb-ı nūrānīdir. Ve kelime-i żikre iştiġāl itmek, emre imtiṯāl ve muṭālaʿa-i Ḳurʾān ṭarīḳıyladır. Ve bir nesne ile ki insān anıñla meʾmūr ola, anda ẓulmet olmaz. Belki ol emr izāle-i ẓulmete vesīledir. Pes, ḫaḳīḳati, teveccüh-i maʿnevī-i ilāhī ve tevfīḳ-i ḫāṣṣ-ı Bārī ve ṣūreti kelimāt-ı eẕkār ve elfāẓ-ı evrāddır. Naẓm:

1 Nūş idelden bezm-i dilde şerbet-i żikr-i Ḫudā
Cān dimāġında ḳalupdur leẕẕet-i żikr-i Ḫudā

2 Neşve-yāb-ı ḥālet-i ʿaşḳ eyler āḫir sāliki
Kim müʾeşşirdir ziyāde ṣoḥbet-i żikr-i Ḫudā

3 Sırr-ı vaḥdetden ḫaberdār olmaḳ isterseñ eger
Ḳalbi āgāh eyler andan keşret-i żikr-i Ḫudā

4 Naḳd-i ʿömri żevḳ-i dünyāya yeter ṣarf eylediñ
Bes degil mi şükr iderseñ niʿmet-i żikr-i Ḫudā

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.

5 Māsivā-sūz oldı bir vech ile kim hergiz ḳomaz
Ġayrdan bir ẕerre dilde ġayret-i ẕikr-i Ḫudā

6 Ḥaḳḳıyā āḫir nefesde defʿ ider her vaḥşeti
Oldı ise evveli ünsiyyet-i ẕikr-i Ḫudā

[RİYĀŻET VE MÜCĀHEDE İÇÜN ZAMĀN GEREKDİR][1]

Ve maḥkīdir ki, *Ḳūtü'l-Ḳulūb* ṣāḥibi İmām-ı Mekkī cibāl-i Mekke'de devr idüp on iki sene ḳadar berdī didikleri nebātıñ köküni yerdi. Ve ol otuñ teʾşīrinden bedeni yemyeşil olmuş idi. İşte bu riyāżet ve mücāhededen bu ḳadar maʿārif ve ḥaḳāyıḳ ḥāṣıl olmaġı çoḳ görme. Ve niçün bu maḳūlelere çoḳ ve bize az oldı diyü çehreñi dürme. Ve sen de saʿy eyle ṭurma. Li-müʾellifihī:

Ġālib olmaz mı begim düşmene her kim seferi
Müştemil ola sitāre ʿadedince neferi

Ḍarb-ı dest ile şu kim ṭılsım-ı kenzi ide ḥal
Lā-cerem zūr ile bulur o murāda ẓaferi

Neṣr: Ve baʿdehū zamān gerekdir. Zīrā ṭarfetü'l-ʿaynda ne ḥāṣıl olur ve berḳ-ı Yemānī ile kim yola gidebilir. Çil sāl gerekdir ki ṭīn-i faġfūrī ḳıymet bula. Ve zamān ister ki ʿūd-ı ḳımārī rāyiḥadār ola. Ḫuṣūṣan ki insānıñ kemāli tedrīcīdir; taḫmīr-i ṭīneti tedrīc ile olduġı gibi. Pes, Ḥaḳ Taʿālāʾya göre gerçi zamān olmaz. Belki Ḥaḳ ḫāliḳ-ı zamān ve mebde-i dehr ve mübdi-i dīhār u dīhūrdur. Velākin maḫlūḳāta göre leyl ü nehār mūcibince zamān cārī olur. Anıñçün ṭıfl iken şāb ve baʿdehū şeyḫ ve baʿdehū hirem olurlar. Nitekim tertībi bālāda mürūr itdi.

Ve Ḫıżr -*ʿaleyhi's-selām*- yüz yigirmi sene mürūrunda pīr olup tekrār vücūda gelür. Ve ḥayāt-ı tāze bulur ve cüvān olur. Maʿa hāẕā müterevḥindir. Yaʿnī ṣuver-i rūḥāniyye ile temeşşüle ḳādirdir. Zīrā ziyāde leṭāfet-i bedeniyyesi vardır. Ve ser-i mehcūrān-ı dergāh, iblīs-i bed-ḫāh ḥaḳḳında daḫi ḥadīṣ-i teceddüd-i vücūd ṣābit ve ter ü tāzegī-i beden vāḳiʿdir. Egerçi fi'l-

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaṣakiyye* der-Terceme-i Ḥāl-i ʿAbdullāh Vālidü'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.

ḥaḳīḳa ecsām-ı laṭīfedendir ki ism-i laṭīf taḥtında dāḫildir. Velākin bi-ḥasebi mürūri'l-evḳāt nebāt-ı zehr ve şecere-i semm olan cismine zübūl ve pejmürdegī ḥāṣıl olur.

Ve yevm aṣlında yigirmi dört sāʿatdan ʿibāretdir. Ṣoñra şems ve ḳamer ḫalḳ olunup taṣnīf ḳılınmış ve leyl ü nehār vücūda gelmiş ve füṣūl-i erbaʿa vücūda gelmekde evḳāt biri birinden teşhīṣ olunmuşdur. ﴿ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾[1] Fe'emmā ehlüllāhıñ ẓāhirleri leyl ü nehārda ve bāṭınları lā-leyl ü lā-nehārdadır ki mebde-i leyl ü nehārdır. Ve bu ʿālem-i ıṭlāḳdan ötüri ḥālā ʿālem-i mīṣāḳda ke'l-evvel ḥāżırlardır. Naẓm:

1 Çün elestü didi Ḫaḳ didiler ervāḥ belā
Tā ki iḳrār ile zā'il ola her dürlü belā

2 Gerçi devr ile hezārān ṭavırdan geçdim
Daḫi gūşumdadır ol demde ḫiṭāb-ı Mevlā

3 Nev-be-nev irmededir ḫalḳa o gülbāng-i eẕān
İşidir var ise cān gūşı ile anı ṣalā

4 Ḫoş didi ʿārif olan bu sözi kim ḥāżır-bāş
Kim seniñle biledir sırr-ı ʿaliyy-i aʿlā

5 Bir daḫi görmeye dünyāda vü ʿuḳbāda ḥicāb
Yüzüñi göster ilāhī ebedī Ḫaḳḳī ḳula

VE ḤİKMET İKİDİR[2]

Biri ḥikmet-i ṭıbbiyye ve biri ḥikmet-i ẕevḳiyyedir ki Ḫażret-i Loḳmān'da ikisi daḫi mevcūd idi. Ve bir ḥikmet daḫi vardır ki aña ḥikmet-i baḫşiyye dirler. ʿİnde'l-ʿulemā şāyiʿ olan ḥikmet budur. Ve Şihābü'ddīn el-Maḳtūl ḥikmet-i baḫşiyye ve ḥikmet-i ẕevḳiyyeyi cāmiʿ ve bu cemʿ ile bu ümmet içinde münferid idi. Lākin ziyāde mecẕūb ve maġlūb oldığından ʿulemā-i Ḫaleb anı ikfār idüp ḳatl ve şehādet derecesine irişdirdiler. Ve ḳafāsı, ḳafesinden munfaṣıl olup arża süḳūṭdan ṣoñra lisānından bir ʿArabī rubāʿī ṣādır oldı.

1 "Bu mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir." Yâsîn, 36/38.
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* der-Terceme-i Ḥāl-i ʿAbdü'l-Muṭṭalib Ceddü'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN

İşte bu maḳūle ḫavārıḳ ẓuhūrundan ṣoñra yine ferāʿine ve decācile tek ṭurmayup nefs ile çift olurlar. Ve Nesīmī daḫi anlarıñ fetvāsıyla meslūḫ olmuşdur. Ve ʿAbdü'l-Muṭṭalib yüz ḳırḳ sene muʿammer olup āḫir arż-ı Yemen'den Reʿā didikleri yerde **[25b]** defn-i ḫāk oldı. Zīrā herkesiñ türābı nereden me'ḫūẕ ise ʿāḳibet orada medfūn olur. Ve ferʿ u cüz aṣl u külle inżimām bulur. Naẓm:

1 Çü ḳalmaz kimseye āḫir vefāsız yārdır dünyā
Çü muṭrib her zamān bir dārda devvārdır dünyā

2 Şarāb-ı merg içer anıñ elinden ʿāḳibet ādem
Ne ẓālimdir ne ḳātildir ne zehr-i mārdır dünyā

3 Temelden ḳaṣr-ı şāhī ṣarṣarından ṣarṣılur ṭurmaz
Yaḳar āh-ı gedā-veş cān-ı ḫalḳı nārdır dünyā

4 O bir cellāddır gün başına biñ baş alur bī-şek
ʿAceb bī-raḥm ʿaceb ḫūn-rīz ʿaceb ġaddārdır dünyā

5 Çeker alur elinden sübḥasın dervīşiñ āḫir kār
Bisāṭ-ı ḳabr ider seccādesin ʿayyārdır dünyā

6 Niye maġrūr olur merdān-ı Ḥaḳ bu ʿişve-i dehre
Zen-i pākīze-ṣūret maʿnīde murdārdır dünyā

7 Yüri nüzhet-geh-i pehnā-ver isterseñ yarın Ḥaḳḳī
Göñül virme bugün bu dāra zīrā ṭardır dünyā

NIŻR'IN İSM-İ EVVELİ ḲAYSDIR[1]

Ṣoñra neżāret ve ḥüsn ve cemālinden ötüri Nıżr ile telḳīb olundı. Pes, Nıżr żād-ı muʿceme iledir. Ḳālellāhü Taʿālā: [2]﴿نَضْرَةَ النَّعِيمِ﴾ Yaʿnī ehl-i cennetiñ yüzlerinde revnaḳ-ı niʿmet ve eṣer-i sürūr ve behcet müşāhede olunur. Ve ḳālellāhü Taʿālā: [3]﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ Evvelkisi yaʿnī vücūhuñ nażāreti ṣūret-i naʿīme göre ve ikincisi maʿnā-yı naʿīme göredir. Yaʿnī bi-ḥasebi'l-aʿmāli'l-bedeniyye naʿīm-i cennetden yüzleri pür-revnaḳ

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* der-Terceme-i Ḥāl-i Nıżr min-Ecdādı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 "Nimetlerin sevincini görürsün." el-Mutaffîfîn, 83/24.
3 "O gün bir takım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar." el-Kıyâme, 75/22-23.

ve behā oldığı gibi bi-ḥasebi'l-maʿrifeti'l-ilāhiyye müşāhede-i ḥażretden gözleri daḫi rūşenā olur. Zīrā her maʿnā bir ṣūretiñ eşeridir. Naẓm:

1 Hep bilürler anı kim sırr-ı tecellī-i Ḫudā
Dilde ṣūret bulsa dil eyler añа cānı fedā

2 İstemezler şāh-meşrebler Ḫudā'dan ġayrısın
Māyil olur māsivāya gerçi her ednā gedā

3 Şerbet-i ʿaşḳ içdiñ ise tenḳıye buldı diliñ
Oldı teʾṣīri anıñ efkār u derd ü ġam züdā

4 Şīve-i ḥüsni gözüñ var ise seyr it āşikār
Ḳad bedet envāruhü fī külli şeyʾin ḳad bedā

5 Ḥiṣṣe-mend ol Leyle-i Miʿrāc'dan ḳo ṣaġ u ṣol
Rāh-ı Ḫaḳ'da olmasun reh-zen sañа ṣīt u ṣadā

6 Ḫaḳḳıyā gel noḳṭayı miḥrāb-ı ebrūdan gözet
Ger imām olmaḳ dilerseñ Aḥmed'e ḳıl iḳtidā

[ḪAḲ TAʿĀLĀ[1] RUḪṢAT İLE ʿAMELİ DAḪİ SEVER][2]

Ve ḫuff üzerine mesḥ itmek icmāʿ ile ṣābitdir. Ve baʿżılar ki her vużūʾda nezʿ-i ḫuff itmek ʿazīmetdir diyü ġasl-i ricl iderse isāʾet itmiş olur. Zīrā ayaġında ḫuff olmaḳ mesḥe ʿalāmetdir. Ve anı nezʿ itmek inkāra nişāndır. Neʿūẕu billāhi mineʾl-cehl.

Ve erbāb-ı taḥḳīḳ buyurmuşlardır ki vaḳt-i żarūretde ruḫṣat ile ʿamel itmek ʿazīmetdir. Zīrā Ḫaḳ Taʿālā ruḫṣat ile ʿameli daḫi sever. Pes, ehl-i ʿazīmet ne vecih ile maḥbūb-ı ilāhī ise vaḳt-i żarūretde ehl-i ruḫṣat daḫi böyledir. Feʾemmā bu mesʾeleden ekṣer-i ʿulemā ġāfillerdir. Anıñçün baʿż-ı ehl-i tekellüf vaḳt-i ruḫṣatda ʿazīmet ile taʿammül iderler. Meṣelā; eyyām-ı ʿīdde meclisde züvvār var iken anları ḳoyup ḍuḥā namāzı ḳılmak gibi. Zīrā meclis-i ziyāret ṣalāt-ı ḍuḥāya bedeldir. Şol cihetden ki her-bār ʿīd ve ziyāret olmaz.

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 Ruḫṣat, bir nesnede sühūlet göstermek ki tażyīḳ ve teşdīd muḳābilidir. ʿAzīmet, bir nesneyi işlemege teveccüh-i tām itmek maʿnāsınadır. Li-Cāmiʿih.

Nitekim eyyām-ı sūrda ve aʿyādda nice umūr vardır ki muraḫḫaṣdır. Ḍarb-ı deff itmek ve ḳaṣāyid oḳuyup teġannī eylemek, teferrüc-künān besātīn ve riyāża çıḳmaḳ ve emṣāli gibi. Egerçi ġayrı ezmānda daḫi muraḫḫaṣdır. Feʾemmā ẕikr olunan eyyāma ziyāde iḫtiṣāṣı vardır. Memnūʿ olan kefereniñ nev-rūzunda ḫurūc-ı besātīn ve emṣāli ile anlara müşābehet ve müşāreketdir. Nitekim Dımışḳu'ş-Şām'da Naṣārā'ya muvāfaḳat iderler; eger ḥayātlarında ve eger memātlarında. Ve bu bir cehl-i ʿaẓīmdir ki oralara sārīdir. Bi-ḥamdillāh diyār-ı Rūm bu maḳūle emr-i fāḥişden maṣūndur. Egerçi baʿż-ı ehl-i hevā baʿż-ı umūrda teşebbüh ve muvāfaḳatdan ḫālī degillerdir. Zīrā şehevātıñ ġaleyānı ve hevānıñ ġalebesi zamānıdır.

Ve nefs-i emmāre her mükellefde mürekkebdir ki nefsde ṭahāret olmasa fi'l-meṣel derūn-ı Kaʿbe'de ḥücre ittiḫāẕ olunsa fā'idesi olmaz. Ve ṭahāret olsa her yer Kaʿbe olur. Nitekim dirler: "Şerefü'l-mekān bi'l-mekīn." Ve ḥadīṣde gelür ki, "Allāh Taʿālā benim ümmetime her mekānı mescid ḳıldı." Yaʿnī pāk eyledi; ki anda teyemmüm ve orada edā-i ṣalāt muṭlaḳā cā'izdir. Meger emr-i ʿārıż ile nā-pāk ola; mezābil ve maʿāṭın-ı ibil ve merābıṭ-ı ġanem ve emṣāli gibi. Ḥaṭṭā hammām içinde namāz cā'iz oldı; eger ḳıldığı mevāżıʿ pāk ise. Ve illā cāmekānda edā ider.

Ve ʿalā hāẕā faʿmel ẕālike. Naẓm:

[26a] 1 Ben ki ehl-i ʿaşḳ u şevḳam secde-gāhımdır fenā
Dā'imā işbu esāsa eylerem ḥālim binā

2 On iki oldı menāre cāmiʿ-i cān u dile
Kim virir her biriniñ ḳındīli eṭrāfa senā[1]

3 Dört müʾeẕẕin cemʿ olur beş vaḳt içinde rūz u şeb
Hem virir ḫalḳa ṣalātı hem ider Ḥaḳḳ'a ṣenā

4 Bu ṭoḳuz ḳubbe yedi adım olur miḥrāba dek
Kim olur anda muṣallī maẓhar-ı "ṣümme denā"

5 Vir selāmı al selāmı tā selāmet bulasın
Bir selāmı kim ferişteler iderler iʿtinā

1 Senā: Yıldırımdan ḥāṣıl olan ziyā (Nāṣıḥ)

6 Ḥaḳḳıyā her secdede bir dürlü faḳr u fāḳa var
Ol ḥużūr-ı Ḥaḳ'da ḳā'im bulasın tā kim ġınā

[ḲALP SİKKE VE ṢAĠ AḲÇE][1]

Ve bizim zamānımızda şeyḫim Seyyidü'l-Aḳṭāb ʿOṣmān Fażlī-i İlāhī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'ne İstānbul'da Süleymāniyye Cāmiʿi'nde kürsī taʿyīn olunduḳda rü'esā-i ehl-i inkār müctemiʿ olup refʿ-i ẕikr itmek murād itdiklerinde ol vaḳtiñ ḳā'im-i maḳāmına ʿarż olınacaḳ ol daḫi ʿārif ü munṣıf ādem olmaġın "Aṣl-ı ẕikirden menʿ olunmaz; velākin ādāba muḫālif nesne var ise tenbīh olunur." diyüp bir gün bi-nefsihi meclis-i vaʿża ḥāżır ve baʿdehū hey'et-i ḥalḳa-i ẕikre ve keyfiyetine nāżır olıcaḳ "Ḥāṣā biz bu maḳūle meclis-i ẕikri menʿ idemeziz ve söylesek aġzımız yanar." diyü ḳıyām idüp gitdi. Meẕkūr ʿuṣbetü'l-inkār bu sözden mütenebbih olmayup Edirne'de Şeyhü'l-İslām ʿAlī Efendi'ye maḥżar-ı ʿazīm irsāl itdiklerinde Şeyhü'l-İslām daḫi bunlarıñ itdikleri elfāẕ-ı fāḥişe ve maʿānī-i ḳabīḥalarına muṭṭaliʿ olıcaḳ "Edebleriyle oṭursunlar; yoḫsa cümlesini kerāsīden ʿazl ve aḳṣā-yı bilāda iḳṣā ile istemedikleri yerde naṣb iderim." diyü irsāl-i cevāb idicek ġuṣṣalarından nefesleri ṭuṭuldı. Ve ʿarżları ve ʿırżları bir manġıra ṣatıldı. Ve çoḳ geçmeyüp birer birer dārü'l-cezāya gitdiler. Ve aʿmāl-i seyyi'eleriniñ mükāfātı menziline yitdiler.

Ḳanġı zamānda gördüñ ki münkiriñ ḳalp sikkesi yüridi. Ve belki ṣaġ aḳçesi bile çüridi. Zīrā derūnları aġrāż-ı nefsāniyye ile māl-ā-māl ve bīrūnları şöhret ve riyā ile pür-iḫtilāldir. Naẓm:

1 Tenḳiye eyler derūnı şerbet-i ẕikr-i Ḫudā
Nūra ġarḳ eyler birūnı keşret-i ẕikr-i Ḫudā

2 ʿĀrifiñ göñlünde n'eyler māsivāllāh fikri kim
Defʿ ider zūr ile anı ḳuvvet-i ẕikr-i Ḫudā

3 ʿĀşıḳıñ eglencesidir gülşen-i tevḥīdde
Özge ḥāletdir göñülde ḥālet-i ẕikr-i Ḫudā

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

4 Ne raḥīḳ-i cennete beñzer ne feyż-i Zemzem'e
Cümleye ġālib gelür keyfiyyet-i ẕikr-i Ḫudā

5 İḫtiyār-ı kūşe-i vaḥdet ḳıl ey Ḥaḳḳī yüri
Bes degil mi saña dā'im ṣoḥbet-i ẕikr-i Ḫudā

* * *

1 Edirne şehrine vardıñ mı gördüñ mi nedir ol cā[1]
Ki heykel gibi devr idüp aḳar her cānibinde mā

2 Nedir Sulṭān Selīm'iñ cāmiʿinde ol ʿaceb peyker
Ki miṯlin görmemişdir ḫalḳ olaldan dīde-i dünyā

3 Gül-ābın görseñüz gülzār-ı cennet derdüñüz nā-çār
Ki būy-ı ḥālet-efzā-yı meşām-ı cāndır ḥaḳḳā

4 Egerçi her yanı bir bāġ u bir bāġçe-durur anıñ
Riyāżında velīkin mār u mūr olmuş-durur peydā[2]

5 Yüzin görme cihānıñ merd iseñ ʿālemde ey Ḥaḳḳī
Nedir nefʿi ʿacūz-i dehr zişt olmuş veya zībā

* * *

1 Vaḥdet-i Ḥaḳḳ'a naẓar eyler hep[3]
Cümle esmā vü cemīʿ-i eşyā
Gösterir ʿāşıḳa rūy-ı maṭlab
Cümle esmā vü cemīʿ-i eşyā

2 Gerçi yoḳdur nesebi vü sebebi
"Ḳul hüvellāhü eḥad"dir nesebi
Sırr-ı Ḥaḳdır didi taḥḳīḳ Nebī
Cümle esmā vü cemīʿ-i eşyā

---

1 Bu naẓm-ı raʿnā, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Tekfurṭaġlı Muḥammed Ḥiḳmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 *Nüsḫa-i dīger:*

Bu ḥāl ile yine ʿibretle anı eyleseñ seyrān
Olupdur bāġ u bustānında nice mārlar peydā

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḫlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Kevṣer-i vaḥdeti içen erler
Söyleyüp vaṣfını Eḥad dirler
Neṣr ider ẕāt-ı Ḥaḳḳ'a gevherler
Cümle esmā vü cemīʿ-i eşyā

4 Göreyim dir iseñ eger dīdār
Olagör Ḥaḳḳıyā bugün bīdār
Ne-durur ʿārife deyyār ile dār
Cümle esmā vü cemīʿ-i eşyā

* * *

1 Ey göñül zühdi bıraḳ gel ʿaşḳa eyle iḳtidā[1]
Bulmaḳ isterseñ eger semt-i viṣāle ihtidā

2 Ten nedir kim anı ḳurbān itmeye erbāb-ı ʿaşḳ
Cān nedir kim olmaya cānān yolunda ol fedā

[26b] 3 Bil fenā-fillāhdır emr-i sülūke intihā
Nitekim derd ü belādır işbu yolda ibtidā

4 Māsivā-yı Ḥaḳ nedir ki dilde dā'im söylenür
Ṣūret-i ʿālem ki bil andan münezzehdir Ḫudā

5 Ḥaḳḳıyā ṣūret ile maʿnāyı farḳ itmek neden
Lü'lü-i ẕī ḳıymet olur mı ṣadefden hīç cüdā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

DER-ḤAḲḲ-I ŞEYḪ ḤÜSEYİN EFENDİ EL-CĪZEVĪ EL-MIṢRĪ[1]

1 Yine kesb-i ṣafā-yı ḫāṭır-ı deryā-miṣāl içün
Kenār-ı Nīl'e çıḳmış Cīze'de ol gevher-i yek-tā

2 Hevā-yı Cīze miḳdār-ı ḫıredden oldığı efzūn
Budur kim sū-be-sū ṣu üzredir meskenleri gūyā

3 Ḥüseynīdir maḳām-ı ḫātır-engīz-i ṭarab-sāzı
Ṣabā-yı ḫoş-nefes her dem olupdur anda rūḥ-efzā

4 Ne luṭfı ola Mıṣr'ıñ Ḳāhire nām ola çün dilde
Olupdur gerçi ḫāki ehl-i dilden ʿanber-i sārā

5 Yüri cūyende-i āb u hevā olma bu ʿālemde
Naẓar ḳıl āb-ı Nīl'e cūy-ı cennetden dilerseñ mā

6 Ne deñlü mevc-ber-mevc ola çeşm-i ehl-i dünyāda
Yine feyż-i ilāhīden olur bir ḳaṭre biñ deryā

7 N'ola sīr-āb-ı feyż-i ʿaşḳ-ı pāk olmazsa bu Ḥaḳḳī
Ki müsteskī gibi āteş belürmişdir dilinde tā

* * *

1 Levḥ-i dil pāk olmasa feyż-i ḳalem olmaz aña[2]
Câme dībā olmasa zerrīn ʿalem olmaz aña[3]

2 Sāḳī-i Ḥaḳ'dan şu kim nūş eyleye câm-ı şühūd
Bir daḫi ġaflet ḫumārından elem olmaz aña

3 Ḳanġı dil ki cennet-i ʿācilde ide ʿişreti
Naḳd-i vaḳti beẕl idüp hergiz selem olmaz aña

4 İtse temkīn ehli ger iṣbāt-ı muṭlaḳda ḳarār
Bir daḫi nefy-i sivādan lā vü lem olmaz aña

1 Bu naẓm-ı raʿnā, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḫlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḫlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.

5 Ḥaḳḳıyā bugün tedārik eyleyen dil zād-ı rāh
Yarın içre n'eyleyem ya ne ḳılam olmaz aña

* * *

1 Ben esīr-i ʿaşḳam ol vāli-i ʿādildir baña[1]
Zehr-i ḳahrı nūş-dārū-yı ġam-ı dildir baña

2 Ger beni maḳbūl-i dergāh itse ol şāh-ı cihān
Yoluna maḳtūl olmaḳ belki ḳābildir baña

3 Şöyledir bende cünūn-ı ʿaşḳ bilemem nām u şān
Nām-ı Leylī yād iden Mecnūn ʿāḳildir baña

4 Mesti-i ṣahbā-yı ʿaşḳ içre geçirdim ʿömrümi
Ḥāṣılı bī-ḥāṣılī-i ʿaḳl ḥāṣıldır baña

5 Ḥaḳḳıyā ben māsivādan şöyle rū-gerdān iken
Sū-be-sū ʿālem neden bilmem ki mā'ildir baña

* * *

1 Maṭlaʿ-ı ḫūrşīd-i ġaybem sāyedir ʿālem baña[2]
Secde eyler anıñ içün sāyeler her dem baña[3]

2 İçdigim sāġarlarıñ her ḳaṭresi deryā olur
Bezm-i feyż içre n'ola reşk eyler ise Cem baña

3 Nice mużmar ise kān içre güherler bī-naẓīr
Genc-i lafẓ içre yatur biñ maʿnī-i mülhem baña

4 Ādem-i evvel benim devrimde gelseydi eger
Ser-fürū eylerdi āḫir cümleden aḳdem baña

5 Dest-i Ḥaḳḳī perde-i ġaybı n'ola keşf eylese
Saña nā-maḥrem olan esrār olur maḥrem baña

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Maḥrūse-i Bursa'da muʿallim-i ṣıbyān Muṣṭafā Şerīf Ḥāce yedinde bulunan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. Mu'aḫḫaran Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ kütübḫānesinde maḥfūẓ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer bir mecmūʿada bulunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.

* * *

1 Devlet ü iḳbāl dirler itmedim iḳbāl aña[1]
Açmadım ol cānibe ʿömrümde aṣlā bāl aña[2]

2 Ben dıraḫt-ı maʿrifet-perverde ḳıldım cān ile
Mīve-i āṣārım oldı fi'l-ḥaḳīḳa dāl aña

3 Ḳīl ü ḳāl-i medrese virdi melāl āḫir bańa
Ṣarf ḳıldım gerçi nice nice māh ü sāl aña

4 Ḥāli ẕemm eyler iken zāhid olup beste-zebān
Sū-i ḥālinden ne ʿārıż oldı baḳ ol ḥāl aña

5 Ṭūṭī-meşreb ẓann idüp taʿlīm-i zāġ itme ṣaḳın
Ḳīl u ḳāle bāʿiṣ olur ögredirseñ ḳāl aña

6 Ḥaḳḳıyā naḳd-i hüner her yerde geçmez ʿārif ol
Ol ki bilmez ḳadrini ʿālemde virme māl aña

* * *

1 Ey göñül yanmaḳ düşer tennūr-ı ʿaşḳ içre sańa[3]
Kim yanup yaḳılmadan ġayrı ne var sańa bańa

2 Eyle bu yolda fenā fillāhdan taḥṣīl-i zād
Kim fenā vü maḥv-ı maḥż ile irer sālik aña

3 Ẕākir iken Ḥaḳ yanında ʿāḳibet meẕkūr olur
Kim zebān-ı Ḥaḳ ile Ḥaḳḳ'ı ḥaḳīḳatde aña

4 Var şühūd vaḥdet-i ṣırfa irişdir bir nefes
Ḫalḳ ile maḥcūb olma nāẓır ol Ḥaḳ'dan yaña

5 Çün ḳadem alup teraḳḳī idesin ekvāndan
ʿĀlem-i vācibden ire sırrıña ḫoş merḥabā

1 Maḥrūse-i Bursa ahālīsi eşrāfından meclis-i ticāret re'īsi Muḥammed Eşref Beg'iñ yedinde bulunan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, medīne-i Üsküdar'da Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kā'in Pertev Paşa Kütübḫāne-si'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Sen saña ʿārif olup sırrıñda bul sırr-ı Ḥaḳḳ'ı
Çekme vaṣl içre ṣaḳın hicrān belāsın Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Varup ḥarīm-i Kaʿbe'ye girmek naṣīb ola[1]
Rūy-ı murādı cümleye görmek naṣīb ola

2 Devr eyleyüp ḥarīmi çün ḳudsiyān-ı ʿarş[2]
Virdin çü sübḥa çekme çevirmek naṣīb ola

3 Teskīn idüp ḥarāret-i cān u cigerleri
Ẕevḳ-i naʿīm-i Zemzem'i sürmek naṣīb ola

4 Gül-zār-ı ḳudse girmişe dönüp ḥarīmde
Gül-ġonce-i tecellīyi dirmek naṣīb ola

5 Ḥaḳḳī vücūdı hem-çü ẕebīḥ eyleyüp fedā
Ḳurbān yerine sen seni virmek naṣīb ola

* * *

1 Buldı sırr-ı iftiḳārı enbiyā vü evliyā[3]
Faḳr ile faḫr itmeden maḥrūm oldı aġniyā

2 Dervīşiñ her bir demi miʿrāc olsa çoḳ mıdır
Kim olupdur keşret-i perhīz ile rūḥ-āşinā

3 Bu fenā bezminde maḥrūm olmadı Allāh diyen
Ḳūt-i rūḥ ister iseñ Allāh'ı ẕikr it dā'imā[4]

4 Cehr iderseñ ẕikr-i Ḥaḳḳ'ı çoġ olur şāhidleriñ
Kim işidenler şehādet ideler yarın saña

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. Mecmūʿa-i meẕkūreyi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri biñ yüz yigirmi iki senesi Mekke-i Mükerreme'ye ʿazīmet eşnāsında taḥrīr buyurmuşlar. MN.

2 ḥarīmi: ḥarīmini (MY)

3 Bu naẓm-ı şerīf İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi'nde Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitābü Mecī'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ḳuvvet-i rūḥ: Zinde rūḥ (MY)

5 Būriyā ile bisāṭ-ı aṭlası bir göreniñ
Ṭā'atine ṣıġmadı bir vech ile aṣlā riyā

6 Miḥnet-i cānı ḳoyup rāḥat gözetme cism içün
Bir gün ola cümle zaḥmet raḥmet ola Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Dökse tīġ-ı 'aşḳ ḳanıñ ḳan bahā olmaz aña[1]
Vaṣl-ı cānān olur erzān cān bahā olmaz aña

2 'Ārifān içre metā'-ı küfr ḳıymetdārdır
Fi'l-ḥaḳīḳa degme bir īmān bahā olmaz aña

3 Heft perde şöyledir bu ḫāne-i çeşm içre kim
Heft necmi eyleseñ iḥsān bahā olmaz aña

4 'Aşḳ içinde ḳadr-i ān-ı vāḥidi bilmek gerek
Dehr içinde virseler biñ ān bahā olmaz aña

5 Cevher-i sırr-ı ene'l-Ḥaḳ fażl-ı Ḥaḳdır Ḥaḳḳıyā
Yoḫsa hergiz kūşiş-i insān bahā olmaz aña

* * *

1 Būy-ı vaḥdet getürüp cāna yine bād-ı ṣabā[2]
İtdi ol şevḳ ile gül gibi anı çāk-i ḳabā

2 Sırr-ı iḫlāṣa irişmezse eger 'āşıḳ olan
Eyledi cümle-i a'mālini mānend-i hebā

3 Sır ile irdi iren bezm-i viṣāle āḫir
Cān u ten hem-reh-i sır olmadan itdiler ibā

4 Bellüdür ḳubbe-i ġayretde olan hep sādāt
'Urefā vü büdelā vü nüḳabā vü nücebā

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i mu'teber-i meẕkūresinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i mu'teber-i meẕkūresinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Yoḳ-durur seyr ilallāha nihāyet didiler
Bunı kim künhi ile eyleye idrāk ʿacabā

6 Sebeb-i mevt-i dil oldı belī ḥırmān-ı feyż
Bundan özge daḫi olur mı cihān içre vebā

7 Ḥaḳḳıyā ḫayr-ı ḫalef olmaġa saʿy it sen de
ʿAşḳ ile geldi vü hem ʿaşḳ ile gitdi ābā

* * *

1 Sidre gibi Müntehādır himmet-i ʿāşıḳ dilā[1]
N'ola olsa cāy-gāhı "lā ḫalā velā melā"

2 Bezm-i ʿaşḳ içre n'ola ʿāşıḳ zehirler nūş ide
Çoḳ belā çekmek gerekdir ḥāṣıl olunca velā

3 İmtiḥān içün degil midir hübūṭı Ādem'iñ
Bu belādan aġlamaz rūz-ı ezel diyen belā

4 Her ne deñlü imtiḥān kim gönderir ḥükm-i ḳażā
Her biri āyīne-i ḳalbe virir başḳa cilā

5 İbtilāyı milḥe teşbīh eyledi erbāb-ı dil
Eyleyen insānı ıṣlāḥ ibtilādır ibtilā

6 ʿAşḳ-bāzī Ḥaḳḳıyā hergiz ḳolay olmaz ḳolay
Cān u serden ger geçer var ise gelsün eṣ-ṣalā

* * *

1 Mey-i ʿaşḳ ile olanlar sükārā[2]
Ayılmazlar meger ferdāda yārā

2 Yaşım deryāsı itdi gözlerim ġarḳ
Görünmez oldı anda aġ u ḳara

1 Bu daḫi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūresinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu daḫi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūresinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu ʿaşḳa olmadı mālik ḥaḳīḳat
Cihān içre ne İskender ne Dārā

4 Ḥaḳīḳat şemʿiniñ pervānesidir
Döner ʿaşḳ ile mihr-i ʿālem-ārā

5 Bu ʿaşḳıñ ġāyeti idrāk olunmaz
Ḳalur ḥayretde hep efkār u ārā

6 Bu feyżiñ ḳaṭresin deryāya virme
Bu ʿaşḳa teng olupdur ṣaḥn-ı ṣaḥrā

7 Bu menşūr-ı ḥaḳīḳat üstüne sen
Yed-i ḳudretle çekdiñ Ḥaḳḳī ṭuġrā

* * *

1 Ḥāl-i dilden ger suʾāl eyler iseñ[1]
Kīmyādır kīmyādır kīmyā
Sırrı bildir diyü ger söyler iseñ
Kīmyādır kīmyādır kīmyā

2 Herkes olmaz ʿāşıḳ-ı dīdār-ı Ḥaḳ
Herkes almaz sırr-ı maʿnādan sebaḳ
Ehl-i Ḥaḳḳ'a bu cihān içinde baḳ
Kīmyādır kīmyādır kīmyā

3 Eyleyegör bu ḥayālātı güẕer
Ḳıl bu cism ü cān ḥicābından ḥaẕer
Evliyādan ehl-i ʿaşḳa bir naẕar
Kīmyādır kīmyādır kīmyā

4 Ḥaḳḳı biñ yıl çün güẕer ide cihān
Sırr-ı peyġamber olur āḫir nihān
Anıñ içün bu nefes āḫir zamān
Kīmyādır kīmyādır kīmyā

* * *

1 Bu daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūresinde hāmişen meṣṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

MAḲĀM-I MAḤABBET[1]

[27a] Bu maḳāmıñ Muḥammedîlere iḫtiṣāṣı vardır. Anıñçün Cenāb-ı Nübüvvetʾe -*ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü veʾs-selām*- Ḥabîbullāh dinildi. Yaʿnī maḳām-ı fenāya göre maḥbūb ve maḳām-ı beḳāya nisbetle muḥibdir. Egerçi cemīʿ-i enbiyānıñ kemālātıyla daḫi muttaṣıfdır; ṣafiyy ve neciyy ve ḫalīl ve kelīm ve rūḥ olmaḳ ve emṡāli gibi. Ve vereṡe-i ümmet daḫi bu minhāc üzredir. Bu cihetdendir ki ḳıyāmetde "nefsī nefsī" dimezler. Zīrā baḳiyye-i vücūddan ḫalās olmaḳda metbūʿalarına tābiʿlerdir. Egerçi böyle olmaḳdan biʾl-küllī ye enbiyādan efḍal olmaḳ lāzım gelmez. Ve baʿżılarınıñ bu maḳāmda kelimāt-ı ġarībeleri vardır ki ẕikr olunmaz.

Ve muḥibb-i mecāzī ile muḥibb-i ḥaḳīḳī miyānında farḳ budur ki muḥibb-i mecāzī kevne taʿalluḳ ve taʿaṣṣuḳ itmişdir. Muḥibb-i ḥaḳīḳīniñ taʿalluḳ ve taʿaṣṣuḳı ise ʿaynadır. Yaʿnī ol kevniñ ḳayyūmı olan müsemmā-yı ʿayn-ı vāḥideyedir. Pes, bu ikide aṣl-ı maḥabbet, ḥaḳīḳat-ı vāḥide ve ṣürūṭ ve levāzım ve esbāb daḫi emr-i vāḥiddir. Ancaḳ iḫtilāf müteʿallaḳdadır ki ẕikr olundı. Ve bu heyemān ki muḥibb-i mecāzī ve ḥaḳīḳī ile ḳāʾimdir; daʿvā-yı maḥabbet idenlere ilzām-ı ḥüccet içündür. Zīrā ṣol yerde ki ʿaṣḳ u maḥabbet ġālib ola; ʿaḳl u ṣuʿūr ẕāhib olur ve fenā-i ẕāt ḥuṣūle gelür. Pes, bu ġaybūbet olmayıcaḳ daʿvā-yı maḥabbetden ne ḥāṣıl olur. Teʾemmül eyle ḥāl-i Mecnūnʾı ki ḥubbuñ cemīʿ-i eczāsına sereyānından faṣd itdirdikde deminden Leylī resm olundı. Ve Manṣūrʾuñ deminden "eneʾl-Ḥaḳ" ṣādır oldı. Ve Mecnūnʾuñ ḳuvvet-i ceẕbe ve maḥabbeti anı āḫir maḳām-ı ḥāḳīḳate dāʿī oldı. Zīrā dimişlerdir ki "el-mecāzü ḳanṭaratüʾl-ḥaḳīḳa."

ʿAṣḳ ise muṭlaḳā bir raḳīḳadır ki maṭlūba vesīledir. Ve mecāz ile ḥaḳīḳat arasında ḥicāb ziyāde raḳīḳdir; meger ki ʿāṣıḳ olmaya. Bu ṣūretde maḳām-ı ḥaḳīḳate ʿubūr ve düḫūl müyesser olmaz. Zühd ile ʿaṣḳıñ miyānı ḍabb ile nūn gibidir ki aṣlā münāsebeti yoḳdur. Ve buradan fehm olundı ki fāsıḳ-ı ʿāṣıḳ ṣālih-i zāhidden aṣlaḥdır. Zīrā ʿaṣḳ cevher-i ʿulvīdir ki ṣāḥibini aʿlāya ve belki aʿleʾl-eʿālīye ceẕb ider.

---

1 Nāẕım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleriʾniñ *Müzīlüʾl-Aḥzān* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. Nāẕım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri, Kitāb-ı meẕkūrı biñ otuz dört senesi Medîne-i Üsküdarʾda iḳāmeti eṡnāsında ḳırḳ günde teʾlīf buyurmuşlardır. MN.

Ve melā'ikede muṭlaḳ maḥabbet vardır; ʿaşḳ didikleri ḥālet yoḳdur. Zīrā ʿaşḳ mūcib-i ibtilādır; melā'ike ise ibtilādan müberrādır. Ve bundan ẓāhir olur ki dār-ı dünyā dār-ı ibtilādır. Ve ibtilā-i mü'min maḥż-ı raḥmetdir ki sebeb-i ışṭıfā ve ictibādır. Anıñ içün enbiyā ve evliyā belāyādan aġlamadılar. Zīrā bildiler ki belā āyīneye sebeb-i taṣfiye ve aʿlā-yı derecāta terḳiyedir. Marīż ise devāsı acı nesnede olduġın bilse bi'l-āḫara ol mürri iḫtiyār ider. Nitekim baʿż-ı ʿuşşāḳ dimişlerdir: Mıṣraʿ:

Bu derd ile bu ʿālemden giderler şöyle ʿāşıḳlar.

Yaʿnī derd-i ʿaşḳa ilā āḫiri'l-ʿömr dermān olmaz. Ve ṭālib-i dermān olan bī-derd kalur. Ve bī-derd olan ḥayvān olur. Çünki insān mertebesine nüzūl eyledi. Gerekdir ki anıñ sīretiyle ḳā'im ve ḥaḳīḳatini taḥṣīle muḳdim ve mülāzim ola. Vallāhü'l-muʿīn.

Ve dimişlerdir ki Allāh Taʿālā ins ü cinni ʿaḳıl ve şehvet üzerine mefṭūr eyleyüp ḳuvvet-i müfekkire ve sā'ir ḳuvā daḫi virdi. Tā ki ʿaḳılları ile şehveti red ideler. Ve ḳuvvetleri ile taḥṣīl-i maʿārif eyleyeler. Ve Ḳur'ān muṭlaḳā ʿaḳlı red içündür. Anıñçün şāriʿa iḳtidā itmeyenler merdūd oldılar; felāsife ve ḥükemā ve emṡāli gibi. Zīrā eger ʿaḳl u fikr kifāyet eyleyeydi, ʿibādet-i eṣnām ve emṡāli münkerāt ẓuhūr itmezdi. Pes, ʿuḳūl-i cüz'iyyeye iʿtibār yoḳdur. Belki muʿteber olan ʿaḳl-ı ḳudsīdir ki şerā'iʿ ve aḥkām ile ʿamel ve ictihādıñ ṣemeresidir. Naẓm:

1 Cānib-i maʿṣūḳdan esdi yine bād-ı ṣabā
ʿĀṣıḳıñ oldı girībānı çü gül-ġonce ḳabā

2 Derd-i ʿaşḳa ḳā'il ol ki bundadır dermān-ı dil
Olmasun ʿömr-i ʿazīziñ derdsizlikden hebā

3 Ger maḥabbet leẕẕeti irse dimāġ-ı cānıña
Zehr olursa ṣundıġı maḥbūbuñ itmezsin ibā

4 İbn-i Edhem ʿaşḳ ile terk itdi tāc u taḫtını
Düşdi rāh-ı ʿaşḳa Belḳīs eyledi terk-i Sebā

5 Ḥaḳḳıyā maḥv u fenā ḳıl kendiñi maḥbūbda
İbtilāya baḳma zīrā vardır anda ictibā

* * *

1 ʿAşḳ bir yoldur ki yoḳdur tā-ebed ġāyet añā[1]
Ya nice olsun nihāyet menzil-i vuṣlat añā

2 Vuṣlat içre şevḳ vardır fürḳat içre iştiyāḳ
Vaṣl içinde vaṣl vardır eylegil himmet añā

3 Cennet-i Firdevs'e girmek kim muḳarreb şānıdır
Ol maḳāma dāḫil ol kim baġludur rü'yet añā

4 Feyż-i Ḥaḳ'dan müstemid olan göñül bī-vāsıṭa
Silsile-bend olmaġı n'eyler idüp minnet añā

5 Ḳadr-i güftārıñ bilen dünyāda ey Ḥaḳḳī seniñ
ʿĀlem-i ʿuḳbāda olsun nice biñ raḥmet añā[2]

* * *

1 ʿİlminiñ bir pertevindendir bugün şemsü'ḍ-ḍuḥā[3]
Oldı her bir ẕerresi ol perteviñ bedrü'd-dücā[4]

2 Ḳalb-i ʿārif maṭlaʿ-ı şems-i cemālüllāhdır
On sekiz biñ ʿāleme andan ṭoġar nūr-ı Ḫudā

3 Biñ bir esmānıñ tecellīsin şühūd itse n'ola
Görinür āyīnesinde ism-i aʿẓam dā'imā

4 Semʿine her dem ḫiṭāb-ı Kibriyā irmekdedir
Gūyiyā Mūsā bin ʿİmrāndır vücūd-ı evliyā

5 Tā-ebed seyr-i ilallāh eyler ehl-i maʿrifet
Sidre-i seyri olur sā'irleriñ hep Müntehā

6 Ẕerrede ḫurşīd seyrin eyler erbāb-ı şühūd
Hem olur bir ḳaṭrede baḥr-i muḥīṭa āşinā

7 Kim bula sebʿ-i meṣānī pertevinden nūr u fer
İstemez seyyāre vü sebʿ-i Ṣüreyyā'dan żiyā

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu faḳīr, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ ānifen sebḳat iden duʿā-i ḫayrına maẓhar ve nā'il olmuşumdur; el-ḥamdülillāhi Taʿālā. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
3 Bu naẓmıñ maṭlaʿı, beyne'n-nevm ve'l-yaḳaẓa dinilüp baḳiyyesi ṣoñra ilḥāḳ olundı. (Ḫaḳḳī)
4 Bu daḫi Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

8 Bāġ u bustān ʿārif-i billāha besdir bu göñül
Feyż-i ilhām-ı ilāhīden bulur neşv ü nemā

9 Tā-ebed ḥamd ü ṣenā virdin ḳoma dilden ṣaḳın
Kim ezelden maẓhar olduñ luṭf-ı Ḥaḳḳ'a Ḥaḳḳıyā

* * *

[27b] 1 Gerçi kim ḥālā Dımışḳu'ş-Şām meskendir bañā[1]
Fi'l-meṣel ṣaḥrā da olsa semm-i sūzendir bañā

2 Kim bañā ārām-ḫāne olmasa bir dārda
Ḫārḫār-ı cāndır ne cāy-ı ḫuftendir bañā

3 Bu muḳarnes ḳubbe ḫalḳa cāmı çoḳ ḥammām ise
Āteş-i derd ü elemden ʿayn-ı külḫandır bañā

4 N'eylesün eyyām-ı sūr-ı ʿālemi miḥnet-zede
Çünki dilde yoḳ sürūrum sūr şīvendir bañā

5 Ġayra Fervendīn olursa bāʿiṣ-i celb-i neşāt
Ṣavlet-i bürd-i belādan līk Behmendir bañā

6 Her ne deñlü giç olursa cānıma aḫşam-ı merg
Nā-murādem çün ṣabāḥ ol vaḳt irkendir bañā

7 Çāhdır gūyā ġam u derd ü belāsı ʿālemiñ
Çāh içinde bu dil-i üftāde Bījendir bañā

8 Ḥīle ile ser-nigūn itdi Şaġād ol Rüstem'i
Āh kim bu Zāl-i dünyā merd-efgendir bañā

9 Devr-i Mevlānā'ya beñzer fi'l-ḥaḳīḳa bu zamān
Her zamān feryād içün dil ṣanki ney-zendir bañā

10 Ḳaṣd-ı cān ile çeküpdür tīġını Behrām-ı çarḫ
Ḥamlesiniñ her biri bir ḳaṭʿ-ı gerdendir bañā

11 Şöyledir mīzān-ı çarḫıñ ḥāli kim bir dirhemi
Ġayra nisbet belki biñ ḳanṭār āhendir bañā

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

12 Ben ḫazān içre ṣolup gitdim çü berg-i nesterīn
Düşmeniñ ammā bahār-āsā yüzi şendir bańa

13 ʿĀrife düşmez şikāyet bir ḥikāyetdir murād
Bu ḳażā rūz-ı ezel zīrā muʿayyendir bańa

14 Rütbemi taʿrīf eylersem de vechi vardır
Maʿrifet āyīnesi zīrā ki rūşendir bańa

15 Ḥikmetü'l-ʿaynım ḳabūl itmezse n'ola felsefī
Ḫāce-i ilhāmdan ʿilmim müberhendir bańa

16 Rūḥa rāḥat-baḫşdır feyż-i kelām-ı ḥikmetim
İbn-i Sīnā'nıñ işārātı fürū-tendir bańa

17 Bülbül-i Firdevs-i maʿnīyem hezār āvāz ile
Ḫār-zār-ı dehr-i pür-āzār gülşendir bańa

18 Bezm-i feyżimde çeker ṣubḥ u mesā lāle ḳadeḥ
Müşgimi zerrīn ḳadeḥ ezmekde hāvendir bańa

19 Her gülüñ bir būyun aldım her yemiñ dür-dānesin
Dāne-çīn olmaḳda her bir ʿarṣa ḫırmendir bańa

20 Kīse-i ḳalbim nuḳūd-ı maʿrifetle pür-durur
ʿAdd olunsa dāne-i ḫaşḫāş u erzendir bańa

21 ʿAḳl-ı faʿʿālem ki teʾṣīr-i nüfūs eyler sözüm
Merd-i maʿnāyam taṣarrufda cihān zendir bańa

22 Her ne cevher kim murād itsem aña dil kāndır
Ḳılmaġa hıfẓ-ı ḥaḳāyıḳ cān maḫzendir bańa

23 Bu şeb-i tārīk-i dilde yazmaġa sırr-ı Ḥaḳ'ı
Zeyt-i imdād-ı ilāhī ṣāf rūġandır bańa

24 Bilmiş ol meyḫāne-i ʿaşḳ-ı ilāhīdir göñül
Bu şarāb-ı nāba ẓarf olmaḳda çün denndir bańa

25 Bu cünūn ile olur olmaz fünūn ile begim
Anıñ içün bu cünūnum özge bir fendir bańa

26 Hey meded bir er bulunmaz himmet eyler bu zamān
Dost ẓann itdiklerim ʿālemde düşmendir bańa

27 Ṣabr ile āḫir bu bāġ içre ḳoruḳ ḥelvā olur
ʿĀḳibet ümmīd-i saḫtım mūm u lādendir bańa

28 Ẓāhir u bāṭın ʿarūs-ı ārzū āmādedir
ʿArż-ı dīdār itmege ḥāżır müzeyyendir bańa

29 Ser-fürū itmem denī dünyāya Ḥaḳḳī tā-ebed
Pehlevānem himmetim ʿayn-ı Tehemtendir bańa

30 Bu zen-i dehre zebūn olmaḳdan ise fi'l-meṣel
Ġayret idüp cān virmek andan ehvendir bańa

* * *

1 Olmaz ey cānān cān senden cüdā[1]
Sańa cānım da vücūdum da fedā

2 Şāh eşigin bekleyen de şāh olur
Gerçi kim ṣūretde görinür gedā

3 İntihāsı vaṣl-ı Ḥaḳdır didiler
Eyleyenler ders-i ʿaşḳa ibtidā

4 Noḳṭadır miḥrābı erbāb-ı diliñ
Gerçi kim bāya iderler iḳtidā

5 Aldı bismillāhdan şāfī cevāb
Güş iden Ḥaḳ'dan bugün ḥüsn-i edā

6 Çün ki Ḥaḳ ḥāżırdır ey Ḥaḳḳī niçün
Ḥāżıra ġā'ib gibi itmek nidā

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

[28a] 1 Her nefes Ḥaḳ'dan bugün bir tāze iḥsāndır baña[1]
Nefḫ-i rūḥ itmek anıñçün ḫalḳa āsāndır baña[2]

2 Meclis-i redd ü ḳabūl olsa ḳaçan yevmü'l-ḳıyām
ʿAşḳ u şevḳim ṣıdḳıma bī-şübhe bürhāndır baña

3 Ben zebān-ı ḫalḳa baḳmam Ḥaḳ-durur ḥep söyleden
Her süḫan kim söylenür maʿnāda Ḳurʾāndır baña

4 Ben ḥaḳīḳat ehliyem kim iḳtirānım Ḥaḳḳ'adır
Gelsün anlar kim bu aʿṣār içre aḳrāndır baña

5 Bes degil mi çeşme-i irşāddan feyż aldığım
Ḫıżr elinden gūyiyā bir Āb-ı Ḥayvāndır baña

6 Baḥr-i ʿummān-ı ḥaḳīḳatden dür ü mercān ṣunan
Ḥaḳḳıyā şol Şeyḫ Fażlī Seyyid ʿOsmāndır baña

* * *

1 Şām'a hicret itdigim ẓāhirde miḥnetdir baña[3]
Maʿnīde ammā baḳılsa ʿayn-ı raḥmetdir baña[4]

2 Şām içinde rūza irişdi tecellīden göñül
Anıñ içün Bursa vü Rūmili ẓulmetdir baña

3 Ḥaşr u neşr olunca bir yerde ḳarār itmem ebed
Şol vaṭan didikleri maʿnāda ġurbetdir baña

4 Biñ bir isminden Ḥaḳ'ıñ Ḥaḳḳ'a seferdir maḳṣadım
Gerçi her ism-i ilāhī bir ḥaḳīḳatdir baña

5 Dir bu Ḥaḳḳī ey mürīd-i Ḥaḳ olan irşāda gel
Ḥaḳḳ'a yol bulmaḳ saña özge hidāyetdir baña

* * *

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

1 Ey ʿaceb bilsem nedendir derd-i bī-dermān bańa[1]
Vaṣl içinde ya ne maʿnādan gelür hicrān bańa[2]

2 Ben vücūdumdan bi-küllī geçmişem yıllar-durur
Nice biñ yıl devr idersem gelmeye bir ān bańa

3 Devr ide ide irişdim çünki devr-i āḫire
Ṣundılar evvel deminde kāse kāse ḳan bańa

4 Ger benim Ḥaḳ oldıġım inkār ide Münker Nekīr
Ḥaḳ şehādet eylesün īmān ile Ḳurʾān bańa

5 Bir avuç ṭopraḳ ṣaçam ben ehl-i maḥşer başına
Nār ile ḳarşu gelürse Ḥaḳḳıyā Raḥmān bańa

* * *

1 Dervīş odur ki faḳr u fenā ańa zād ola[3]
Yoḳluḳ metāʿın aḫẕ ide varı mezād ola[4]

2 Tāc u ḳabāyı terk ide bir ḫırḳaya gire
Ḳayd-ı maʿāşda olmaya fikri meʿād ola

3 Ḫāk-i tevāżuʿa düşe vü ḳoya riyāsını
Anda vücūd nāmı hemān ḳurı ad ola

4 Ẓulm eylemeye nefsine yād ide yarını
Zīrā o gün muʿāmele-i ʿadl ü dād ola

5 Ḥaḳḳī şu dil ki çāh-ı ġam-ı cisme düşmeye
Ḳabr içre rūḥı ʿāḳibetü'l-emr şād ola

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

1 Gel göñül āyīnesine vir cilā[1] [2]
Tā tecellīden yüzi pür-nūr ola

2 Her kim iṣbāt-ı Ḥaḳ eyler cāndan
İstemez nefy-i sivāya dilde lā

3 Kaʿbe-i maḳṣūda himmetdir ṭarīḳ
Zād-ı rāh-ı Ḥaḳ-durur derd ü belā

4 Olsa dil Düldül-süvār-ı ʿaşḳ-ı pāk
Ḥaḳḳ'a miʿrāc itse anıñla n'ola

5 İbtilā çoḳdur cihān içre velī
Derd-i ʿaşḳa beñzemez bir ibtilā

6 Ḥamdü lillāh eyledi sulṭān-ı hū
Ḫılʿat-ı sırrın ʿaṭā Ḥaḳḳī ḳula

* * *

1 Bir ḳapunuñ ḳulıdır şāh u gedā[3]
Ol ḳapuya ser ü cān cümle fedā[4]

2 Kimse ʿālemde ḳabūl itmez hīç
Anı kim redd ide ḳażā-i Ḫudā

3 Sālik-i ehl-i baṣīret yoḳdur
Bellüdür yoḫsa şāh-rāh-ı hüdā

4 Meded itmezse eger feyż-i ezel
Ḳuruyup cān u dil ḳalur ebedā

5 Ḥaḳḳıyā alma gūşuña hergiz
Bu cihān oldı ḳurı ṣīt u ṣadā

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

[28b] 1 Kim ki ʿāşıḳdır bugün meydāna gelsün eṣ-ṣalā[1]
Baḳmasun rāh-ı Ḫudā'da cāna gelsün eṣ-ṣalā[2]

2 Dīn-i ʿaşḳa girmege zünnār-ı zühdi ḳaṭʿ idüp
Küfr içinde ḳalmasun īmāna gelsün eṣ-ṣalā

3 Sidre'de Cibrīl ü ʿarş üzre eẕān virir melek
Mü'min olan daʿvet-i Raḥmān'a gelsün eṣ-ṣalā

4 Kaʿbe-i dil fetḥ olup ḥaccı ḳabūl oldı ise
Şükr içün bu niʿmete ḳurbāna gelsün eṣ-ṣalā

5 Bāb-ı Ḥaḳ'dan ġayrı yoḳdur ʿāşıḳa çün kim ḳapu
Ḳul olan var ise ol ṣulṭāna gelsün eṣ-ṣalā

6 Feyż-i Ḥaḳḳ'a Ḥaḳḳıyā ḳanmak dilerse bir göñül
Bu ḳalemden Çeşme-i Ḥayvān'a gelsün eṣ-ṣalā

* * *

1 Olmasa dil ʿaşḳıñ ile āşinā[3]
Hīç olur muydı gözi rūşenā[4]

2 Nāḳıṣ olan ḫalḳa naẕar ṣalmada
Kāmil açar gözini Ḥaḳ'dan yaña

3 Rü'yet-i dīdār dilerseñ eger
Āyineñi pāk idüp baḳ saña

4 Ḥā'il olur ẓulmet-i imkān dile
Keşf ile ger olsa da şems-i ḍuḥā

5 Ḥayret-i kübrāda durur cān u dil
Söyle eger var ise çāre aña

6 Ḥaḳḳ'ı bulan ḫalḳı n'ider bir daḫi
Maḳʿad-ı ṣıdḳ içre ḳalur Ḥaḳḳıyā

1 Nāẕım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Budur erbāb-ı dil içre müddeʿā[1][2]
﴿لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾[3]

2 Fi'l-ḥaḳīḳa faẕ̇l-ı Ḥaḳdır saʿy-i dil
Ṭurma şükrin eyle bu faẕ̇lın edā

3 ʿĀlem-i ġaybıñ bilen teʾş̱īrini
Bu şehādetde sükūt eyler şehā

4 Bilmeyen nefsin ne bilsin Rabb'isin
Maẓhar-ı nefs içre ẓāhirdir Ḫudā

5 Sende sensin ẓāhir olan ey ʿaceb
Gözüñ açup sañā bir keẓ baḳsañā

6 Ḥaḳḳıyā küfre çıḳar īmān yolı
Ḥimmet eyle iresin maṭlūba tā

ṬAĠ-I TEKŪRĪ'DE MONLĀ MÜNTEHĀ MECMŪʿASINA YAZILDI[4]

1 Sidre-i çarḫ-ı berīne çekdi ser[5]
Ḳadd-i ḳadr-i bī-miṣāl-i Müntehā

2 Zebreḳān-ı baḫtı pertev-pāş olup
Ḫīrelendi reşkden ʿayn-ı Sühā

3 Cild-i sürḫ ile bulur mecmūʿası
Rengden laʿl-i müẕāb-āsā bahā

4 Ḫān-ı elvān-ı hüner çoḳdur velī
Ṭabʿ-ı ḫām-ı ʿāmda yoḳ iştihā

5 Çekdi bezm-i Rūm'dan Ḥaḳḳī ayaḳ
Buldı zīrā devr-i ādem intihā

---

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
3 "İnsan için ancak çalıştığı vardır." en-Necm, 53/39.
4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.

* * *

1 Bu cihāna gelen āḫir gitdi[1]
Kimseye ḳalmadı fānī dünyā
Menzilin ʿālem-i ʿuḳbā itdi
Kimseye ḳalmadı fānī dünyā[2]

2 Yoḳ vefāsı gedāya vü şāha
Düşürür cümlesin āḫir çāha
Dönegör imdi irken Allāh'a
Kimseye ḳalmadı fānī dünyā

3 Bu ʿacūza göñül viren ādem
Çoḳ peşīmān olısardır ṣoñ dem
Ḳalmadı kimseye senden aḳdem
Kimseye ḳalmadı fānī dünyā

4 İrişe bir gün "irciʿī" emri
Naḳl ide berzaḫa Zeyd ü 'Amr'i
Ḥaḳḳıyā eyleme ifnā ʿömri
Kimseye ḳalmadı fānī dünyā

* * *

1 Eyledi Ḥaḳ ʿaḳl-ı evvelden cihāna ibtidā[3]
Buldı Ādem'le binā-i ālem āḫir intihā

2 Evvel ü āḫir bir oldı gitdi āḫir ikilik
Faṣl-ı nışf-ı dā'ire vaṣl oldı buldı şekl-i hā

3 Fetḳa nisbet biri ʿulvī vü biri süflī dinür
Cevher-i vāḥiddir ammā retḳ ola arż u semā

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ādemi deryā idüp ḳıldı ġıdāsını semek
Virdi hem deryā ile ḥūtuñ ḥayātın ol Ḫudā

5 "Kim ki bildi nefsini ol bildi āḫir Rabb'ini"
Vaḥdete remz itdi işbu sözde Şāh-ı Enbiyā

6 Ḥaḳḳıyā şol ḥalḳanıñ devrini tekmīl eylediñ
Vaḥdeti keşretde bulduñ āferīn olsun sańa

* * *

1 Bir dilberiñ meftūni'em[1]
Yūsuf naẓīr olmaz ańa
Bir Leylī'niñ Mecnūn'ı'em
Her dil ḫabīr olmaz ańa[2]

2 Laʿlinde ḫoş gül-ḳandi var
Rūyunda ḫāl-i Hindī var
Bir zülfünüñ biñ bendi var
Kimdir esīr olmaz ańa

3 Her kim görürse ol güli
Bī-şübhe olur bülbüli
Rūyı güşādedir velī
Herkes baṣīr olmaz ańa

4 ʿĀşıḳ olan cānın ezer[3]
Şeydā olup ṭurmaz gezer
Biñ yıl eger ḳılsa naẓar
Hīç kimse sīr olmaz ańa

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
3 ezer: üzer (306b)

5 ʿĀlem eger olsa Ḥabeş
Bir demde virir biñ güneş
Ol bir ġanīdir Ḥaḳḳī-veş
Ednā faḳīr olmaz aña

* * *

1 Ey cemāliñ āşikār u gözlerim ḥayrān aña[1]
Ey yüzüñ gülzārı açılmış göñül ḫandān aña

2 Ḳanda baḳsam gördigim nūr-ı cemālidir anıñ
Göz müsellemdir aña teslīmdir bu cān aña

3 Hīç kendi ẕātına evṣāfı olur mı ḥicāb
Sen aña bī-perde baḳ var ise ger īmān aña

4 Rütbe-i imkān olupdur çün ridāü'l-Kibriyā
Āyine olmazsa bir göz bulmadı meydān aña

5 Ḥaḳḳıyā daʿvāyı terk it tā ki kāmil olasın
Kim saña ḳulluḳ düşer bil luṭf ile iḥsān aña

* * *

1 Nice bir bīgānesin Allāh'dan[2]
Āşinā ol āşinā ol āşinā
Bir ḫaber al ḳul iseñ ol şāhdan
Āşinā ol āşinā ol āşinā

2 Bir dili āgāh ile ṣoḥbet dile
Vaḥdete ir keşret-i tevḥīd ile
Seyr-i yāra revzen aç çeşm-i dile
Āşinā ol āşinā ol āşinā

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *'İzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Maẓhar-ı esmā-durur eşyā ḳamu
Ḳıl müsemmāya bu esmādan ṭapu
Çünki Ḥaḳ oldı seniñle rū-be-rū
Āşinā ol āşinā ol āşinā

4 Ḥişşe al Ḥaḳḳī gibi sözden bugün
Ḥaḳḳ'a baḳ ger var ise gözden bugün
Vech-i Mevlā ile her yüzden bugün
Āşinā ol āşinā ol āşinā

* * *

1 Feyż-i aḳdesdir derūnum bāġına viren nemā[1]
Eyleyen nūr-ı tecellīden dilim ʿālem-nümā

2 Mürġ-ı cānım ʿālem-i lāhūtdan geldi gider
Ḫākde zīrā ki mesken ṭutmaz elbette hümā

3 Olmuşam ḥabs-i ḳafes bāġ-ı fenāda çün hezār
Ḳalmışam zindān-ı tende teng iken arż u semā

4 Bī-baṣīret hīç mümkin mi göre āṣārımı
Ḳanda seyr ide cemāl-i Yūsuf'ı ehl-i ʿamā

5 Vech-i Ḥaḳḳ'a açılur Ḥaḳḳī gibi āḫir gözi
Ḫalḳ-ı ʿālemden şu kim çeşm-i dil ü cānı yuma

* * *

1 Bülbül iseñ giryeyi kār it sańa[2]
Aġlama ḥāliñ bu cihānda bańa

2 Bāġ-ı İrem ṣanma bu dünyā evin
İtme ḳıyās ey kişi ḫārı ańa

3 Ḳaldı göñül künc-i belā içre hāy
Raḥmet ańa kim anı bir dem ańa

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün
[……...] sözüne naẓar ḳılsaña

5 [……...] nüvīs Ḥaḳḳī'ya
Nāṣıḥ […...] ḳalem ḳaldı ṭaña[1]

* * *

1 Her nefes Ḥaḳ'dan gelen emr-i ḳażāya merḥabā[2]
Her ḳażāyı ḫoş gören ehl-i rıżāya merḥabā[3]

2 Ger gül ü ger ḫār ola gülşende bülbül dillere
Ṣarṣar u yā ṣubḥ-dem bād-ı ṣabāya merḥabā

3 Armaġanıdır Ḥaḳḳ'ıñ çün kim ʿanāṣır ādeme
Āb u ḫāk ü āteş ü feyż-i hevāya merḥabā

4 Yā cefādır yā vefādır yā luṭufdur yā ḳahır
Yā elem yā leẕẕet ü ẕevḳ ü ṣafāya merḥabā

5 Ḫoş gelür ehl-i niyāza nāz-ı maḥbūb ey göñül
Her ne yüzden gelse ol şeh bu gedāya merḥabā

[29a] 6 Her ne kim dest-i ʿaṭādan bu ten-i ʿüryān giyer
Hem ḳabāya merḥabā vü hem ʿabāya merḥabā

7 Bir müsāfirḫānedir Ḥaḳḳī derūn-ı ehl-i dil
Her ne kim vārid olur mihmān-sarāya merḥabā

* * *

1 *"Ṭaña", "kemāl-i taʿaccüb" maḳāmında istiʿmāl olunan kelime-i Türkī-i ʿatīḳadır. Bu naẓm-ı belīġ aṣlında dört beyit olup beyt-i aḫīr Cāmiʿu'l-Faḳīr ṭarafından ikmāl olunmuşdur.*

2 İstanbul'da türbe-i Şeyḫ Ebü'l-Vefā ḳurbünde Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevcūd Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kitābü'n-Necāt* nām eṣer-i muʿteberiniñ evvelinde merbūṭ evrāḳdan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 296a'da mükerrerdir. MY.

1 Ben imām-ı ʿaşḳam ʿālem iḳtidā eyler bañā[1]
Her müezzin her iḳāmetde nidā eyler bañā

2 Noḳṭayam ki ehl-i terḳīb irmedi esrārıma
Gerçi terkīb içre her noḳṭa ṣalā eyler bañā

3 Ḥarf-i maʿnāyam ki elfāẓ ehli bilmezler beni
Kendi zuʿmunca egerçi ṣad edā eyler bañā

4 Görmemişken ʿālem-i ġurbetde rūy-ı āşinā
Şimdi yār aġyārı cümle āşinā eyler bañā

5 Māverā-yı ʿarş u kürsīdir benim cevlān-gehim
Gerçi bu ʿālemde iller merḥabā eyler bañā

6 Biñ belāya uġrasa ger nışfı ḳalur yanına
Ol ki cāhillik yüzünden bir cefā eyler bañā

7 Ben ḥayāt-ı bāḳiye buldum ölürsem ġam degil
İsm-i aʿẓam el açup dāʾim duʿā eyler bañā

8 Ben ki İsmāʿīl Ḥaḳḳīyam bu Beytullāhʾda
Yoluna ḳurbān içün beni fedā eyler bañā

* * *

1 Faḳr ile faḫr eyle ey dil tā ġınā gelsün sañā[2]
Ẕillet içre ʿizzet-i bī-intihā gelsün sañā

2 ʿĀlem-i ġurbetde olmaḳ ehl-i vaḥdet ḥālidir
Yum gözüñ bīgāneden tā āşinā gelsün sañā

3 Eyle mirʾātıñ muṣayḳal cirm-i māha ḳıl naẓar
Ḥāżır u āmāde ol nūr-ı liḳā gelsün sañā

4 Ehl-i ʿirfān ʿālem-i mīṣāḳı dāʾim didiler
Aç ḳulaġıñ sen de her demde nidā gelsün sañā

1 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābuʾş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecmūʿatü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. Ve kitāb-ı meẕkūrlar üçi bir cildde mücelled olaraḳ Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫanesi'ndedir. MN.

2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Sen cefā itme sañа dā'im vefālar idene
Kim mükāfāt-ı vefā içün vefā gelsün sañа

6 ʿĀşıḳ iseñ gice gündüz eyle iḥyā-yı sünen
Tā iki ʿālemde nūr-ı Muṣṭafā gelsün sañа

7 İr ḥużūr-ı kāmile yādıñda ḳalsun ẕikr-i hū
Vāridāt-ı Ḥaḳ dem-ā-dem Ḥaḳḳıyā gelsün sañа

* * *

1 ʿİzzet isterseñ cihānda ey göñül[1]
Kīmyā ol kīmyā ol kīmyā
Devlet isterseñ cihānda ey göñül
Kīmyā bul kīmyā bul kīmyā

2 ʿAşḳ ile zer eyle kendiñ ser-te-ser
Çün bilürsin bir degil ṭaş u güher
Ḳālden ḥāle iriş ol muʿteber
Kīmyā ol kīmyā ol kīmyā

3 ʿAşḳ ile āteşlere eyle düḫūl
Tā ki ḳalbiñ eriye ey bü'l-fuḍūl
Ger dilerseñ devlet-i feyże vüṣūl
Kīmyā bul kīmyā bul kīmyā

4 Cümle-i evṣāfıñı tebdīl ḳıl
Kendiñi ʿirfān ile tekmīl ḳıl
Ḥaḳḳıyā bir ḫāṣṣiyet taḥṣīl ḳıl
Kīmyā ol kīmyā ol kīmyā

* * *

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 İrmezse elim vuṣlata[1] [2]
Vā fürḳatā vā fürḳatā
Çıḳmazsa yolum ḥażrete
Vā ḥasretā vā ḥasretā

2 Kenʿān'da yatur ġamla ten
Cān Yūsuf'ı Mıṣr içre şen[3]
Ger ḥāṣıl olmazsa vaṭan
Vā ġurbetā vā ġurbetā

3 ʿAşk aldı İbn-i Edhem'i
Derd oldı anıñ her demi
Şöyle füzūn ʿaşkıñ ġamı
Vā şiddetā vā şiddetā

4 Fürḳat beni nūn eyledi
Ġurbet bana gör n'eyledi
Āḫir ḳażā çün böyledi
Vā veyletā vā veyletā

5 Yā Rab saña irgür beni
Yolda ḳoma cān u teni
Bulmazsa Ḥaḳḳī ḳul seni
Vā miḥnetā vā miḥnetā

* * *

1 Bu daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
3 Cān: Dil (306b)

1 Görmek isterseñ eger dīdār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-niḳāb[1]
Dīde-i cān u dile vir nūr-ı ẕikr ile cilā
Ḳurb ü buʿduñ vehmi gitsün ḳalmasun aṣlā ḥicāb
Dīde-i cān u dile vir nūr-ı ẕikr ile cilā

2 Ol saña senden ḳarīb iken cüdā olmaḳ nedir
Kaʿbe ile arada ḳıble-nümā olmaḳ nedir
Bilmek isterseñ tecellī āşinā olmaḳ nedir
Dīde-i cān u dile vir nūr-ı ẕikr ile cilā

3 Bunda aʿmā olan ādem anda aʿmādır hemān
Nūrdan maḥrūm olup ẓulmetde ḳalur bī-gümān
Ṭālib iseñ ger cemālüllāhı seyre her zamān
Dīde-i cān u dile vir nūr-ı ẕikr ile cilā

4 Şol baṣīret kim olupdur ġarḳa-i deryā-yı nūr
Keşf-i ẕāt ile bulupdur Ḥaḳḳıyā bī-ḥad sürūr
Her nefesde olmaḳ isterseñ ehl-i ḥużūr[2]
Dīde-i cān u dile vir nūr-ı ẕikr ile cilā

* * *

1 Maʿni-i esmā bulur eşyāya olan āşinā[3]
Gevher-i yek-tā bulur deryāya olan āşinā

2 Sünbül-i ḫoş-bū ḳoḳar bustān-ı ṣūret bekleyen
Ḫāṭırın taṭyīb ider maʿnāya olan āşinā

3 ʿĀlem-i farḳ içre ḳalur eyleyen ḳaṣd-ı türāb
Māye-i cemʿi bulur şol māya olan āşinā

4 Esfel-i sāfilde ḳalma eyle aʿlāya ʿurūc
Ādem olur cennetü'l-meʾvāya olan āşinā

5 Nice bir maẓharda ẓāhir göresin tecrīde ir
Ṣuda nʾeyler ʿaks-i ayı aya olan āşinā

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 isterseñ: isterseñ eger (MY)
3 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ehl-i Ḥaḳḳ'ıñ çeşmine Ḥaḳḳī görünmez māsivā
Yār u aġyārı n'ider Mevlā'ya olan āşinā

* * *

1 İtdi Ḥaḳ ḳudretle Genc-i Şāygān'a ibtidā[1]
Yaʿnī ıẓhār-ı şü'ūnāt-ı nihāna ibtidā

2 Feyż-i aḳdesle ʿilimde bulıcaḳ aʿyān s̱übūt
Eyledi feyż-i muḳaddes ile cāna ibtidā

3 Bilmedi rūḥ-ı revānıñ imtidādın kimse hīç
İtmemişdi Ḥaḳ o dem zīrā zamāna ibtidā

4 Çünki ḫalḳ itdi ḳalem levḥına da urdı raḳam
Baʿdehū ḳıldı Ḫudā ḫalḳ-ı cihāna ibtidā

5 Ẓāhir oldı sırr-ı [2]﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾
İdicek işbu zemīn ü āsümāna ibtidā

6 Beş ʿaded ḳavm eyledi çün kim bu dünyādan güẕer
Eyledi altıncısın bu ḳavm-i cāna ibtidā

7 İrdi ʿömri çünki cān ḳavminiñ altmış biñ yıla
Ḳıldı āḫir Ādem-i ḫoş-dāstāna ibtidā

8 Baʿde çil sāl Ādem'e feyż itdi evlādına līk
Ḳıldı ḳable'l-erbaʿīn keşf ü ʿıyāna ibtidā

9 İntihāsı "küntü kenz"iñ oldı naḳd-i maʿrifet
Ḥubb-i ẕāt-ı Ḥaḳdır ey Ḥaḳḳī o kāna ibtidā

* * *

1 Bu daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 "Rahmân, Arş'a kurulmuştur." Tâhâ, 20/5.

1 Yüri menşūr-ı aḥvāle çekegör ʿaşḳdan ṭuġrā[1]
Ki tā maḳbūl ola senden ḳamu kübrā ḳamu ṣuġrā

2 Taʿalluḳ ṭutma hergiz māsivāya aç gözüñ zīrā
Hicāb-ı vech-i muṭlaḳdır eger ūlā eger uḫrā

3 Bu deryā-yı muḥīṭ-ı ʿaşḳa seyr içre kenār olmaz
Olupdur ġāyeti işbu sülūküñ ḥayret-i kübrā

4 Rumūz-ı Ḥaḳḳ'a ʿārif ol künūz-ı ʿaşḳa vāḳıf ol
Eger insān-ı kāmil olmaḳ ise maḳṣadıñ yārā

5 Naẓar eyle cihāna dīde-i keşf ü şühūd ile
Ki ḫār içre biter gülzār-ı gevher-pāş olur ḫārā

6 Bulagör Ḥaḳḳıyā bir devlet-i ʿuzmāyı ʿaşḳ ile
Ki aña reşk ide her ḥāl ile İskender ü Dārā

* * *

1 ʿAndelīb-i dil-girifte hem-zebān olmaz baña[2]
Ṭā'ir-i ḳudsem bu ʿālem āşiyān olmaz baña[3]

2 Bir hümā-yı evc-i lāhūtem ki yoḳ fevḳimde kes
Merkez-i nāsūt-ı kem-pāye mekān olmaz baña

3 Ṣūretā tengem velī enbüh-nihādem maʿnīde
Bu cihān-ı teng-meydān ḫānümān olmaz baña

4 Künbed-i gerdūna güncāyiş degil belki bugün
Ḫayme-i pehnā-yı Sidre sāye-bān olmaz baña

5 Ben ki ʿaḳl-ı evvelem ʿilmim muhīṭ-i kül-durur
Sırr-ı "küntü kenz" maḫfī vü nihān olmaz baña

6 Ders-ḫān-ı mekteb-i ʿirfān benem bī-lafẓ u ḥarf
Lafẓ u ḥarf ehli şerīk-i ders-i cān olmaz baña

1 Bu daḥi eşer-i muʿteber-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'nin Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẓ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

7 Çeşm-i ehl-i ʿāleme gūyā ḫayāl-i ḫāb idim
Gerçi fī nefsi'l-emr hergiz gümān olmaz bańa

8 Günde yetmiş biñ tecellī görinür āyīneme
Bir naẓarda līk iki yüz ʿıyān olmaz bańa

9 Ṣāf ṭut mir'ātıma ḳalbiñ ola tā rū-be-rū
Tīre-dil zīrā ki ṣāḥib-imtiḥān olmaz bańa

10 Ben ki şeyḫ-i aṣġaram dilde ne şeyḫ-i ekberem
İʿtibār-ı cāhil-i dūn-ı cihān olmaz bańa

11 Dīv bir laḥża reg-i cismimde seyr itmez benim
Nūr olur zīrā ġıdā bir ḳaṭre ḳan olmaz bańa

12 Ol ḳadar maʿnāda ḥükm-endāz-ı tīr-i himmetem
Kim cebīn-i mihr ü māh ednā nişān olmaz bańa

13 ʿAzm-i rāh-ı ʿālem-i bāḳī idersem n'ola kim
ʿĀlem-i fānīde menzil cāvidān olmaz bańa

14 Ḥaḳḳıyā sırr-ı ene'l-Ḥaḳḳ'ı idersem āşikār
Bāṭılān-ı dehrden belki emān olmaz bańa

* * *

1 Şāh-ı maʿnāyam ki her maṭlab müyesserdir bańa[1]
Ḫusrev-i naẓmem maʿānī hep müsaḫḫardır bańa[2]

2 Şiʿr-gū olmaḳ degildir şān-ı rütbem n'eyleyem
Yoḫsa her güne muḫayyel nükte ezberdir bańa

3 Seyf-i ser-tīz-i belāġatdir elimde kilk-i naẓm
Pāyıma her bir süḫan efgende-i serdir bańa

4 Kimseden bir ṭarz u ṭavr-āmūz-ı güftār olmadım
Tā-ezelden şīve-i güfte muḳadderdir bańa

5 Āsümān-i iḫtirāʿa nerdübāndır himmetim
Her teveccüh bir muḳarnes maʿnīye derdir bańa

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

6 Sözlerim bāḳīdir evrāḳ-ı cihānda tā-ebed
Fi'l-meṣel kāvīde naḳş-ı ḫūb mermerdir bańa

7 Ben ne Veysīyem ne Nefʿīyem ne Yaḥyā bu zamān
Rütbeme nisbet velī anlar muʾaḫḫardır bańa

8 İftiḫārım faż̇l-ı Mevlā-yı ʿaṭā-baḫş iledir
Kim anıń tevfiḳı işbu yolda rehberdir bańa

9 Yoḳ bugün taḥdīṣ-i niʿmet itmede aṣlā beze
Ben ʿAlīyem faż̇l ile aṣḥāb Ḳanberdir bańa

10 Ḥaḳḳıyā gūyā zer-i maḥlūldür her bir sözüm
Ḥoḳḳa-i zerrīn-devātım maʿden-i zerdir bańa

* * *

1 Ey göńül maḥzūn-ı ʿaşḳ olmaḳ yeter şādī sańa[1]
Pīr-i ʿaşḳıń işbu yolda budur irşādı sańa[2]

2 Pey-rev-i erbāb-ı ʿaşḳ olmaḳ dilerseń sen daḫi
Dāʾimā ʿuzlet-nişīn ol bu yeter vādī sańa

3 Bülbül-i gülzār-ı ḳudsüń gūş idüp efġānını
Ārzū-yı vaṣla olsun baʿiṣ ü bādī sańa

4 Leẕẕet-i ʿaşḳ-ı ilāhīden bulursań çāşnī
Cān u dilde tā-ebed bāḳī ḳalur dadı sańa

5 Gel bugün ferdāya ṣalma rüʾyet-i dīdārı sen
Kim bugündür fi'l-ḥaḳīḳa rūz-ı mīʿādī sańa

6 Virdi gözle Ḥaḳḳıyā ḳılma naẓar sen vāride
Virir elbet vāridi kim virdi evrādı sańa

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 305b'de mükerrerdir. MY.

1 Ben ne ḫākem ki olam ḫāṣiyyet ile kīmyā[1]
Hep olan aḥvāl-i gūn-ā-gūn olupdur sīmyā[2]

[29b] 2 Sürme-i çeşm-i zemīn-i pest idim ḫılḳatden öñ
Ḫākden maṭbuʿ olup geldim göründüm tūtiyā

3 Dām-gāh-ı ʿāleme geldim ṭutuldum ʿāḳibet
ʿAndelīb-āsā fiġān oldı bañа gāv-ı giyā

4 Peykerim reşk-āver-i rūḥāniyān idi benim
Yūsufem çāh içre baḫtım döndi hem-çün āsiyā

5 Ya bu ḫāk-i tīre nice āyine ola ʿaceb
Yüzine baḳmaġa eyler dīde-i ʿālem ḥayā

6 Saʿy idüp peymāne-i iḫlāṣdan ol cürʿa-nūş
Kim götürmez bezm-i ʿaşḳ aṣlā riyāyı Ḫaḳḳıyā

* * *

1 Ben İmām-ı Aʿẓamem ḫalḳ iḳtidā eyler bañа[3]
Her mü'eẕẕin maḥfil üstünde duā eyler bañа[4]

2 Bendedir sırr-ı Muḥammed ṣalli yā Rabbi ʿaleyh
ʿĀṣıyān ʿafv-ı günāh içün recā eyler bañа

3 Ḳurb-ı sulṭān ādemi sulṭān ider bu ʿāleme
N'ola dirsem ḫalḳ-ı ʿālem ilticā eyler bañа

4 Vāriṣ-i peyġamber olmaḳdır çü şānı ümmetiñ
Her nefes Rūḥu'l-Ḳudüs vaḥy-i Ḫudā eyler bañа

5 Bir faḳīrem bāb-ı Ḫaḳ'da benden ednā kimse yoḳ
Cümle bu eylikleri Ḫaḳ Ḫaḳḳıyā eyler bañа

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 305b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 306a'da mükerrerdir. MY.

1 Bülbülem zāġān-ı ʿālem hem-zebān olmaz bañā[1]
Ṭūṭīyem her bir Mışır sükker-sitān olmaz bañā[2]

2 Rūm'dan Şām'a egerçi eyledim seyr ü sefer
Bāġ-ı Firdevs olsa ʿālem āşiyān olmaz bañā

3 Gülşen-i dilde hezār ism-i ilāhī oḳurum
Güft ü gūy-ı mürġ-ı bī-dil dāstān olmaz bañā

4 Ben ġıdā-yı feyż-i Mevlā ile buldum perveriş
Her ġıdā ḳuvvet-fezā-yı cism ü cān olmaz bañā

5 Şems-i vaḥdet ideli çeşm-i dile Ḥaḳḳī ẓuhūr
Keşret-i ḫalḳa baḳup hergiz gümān olmaz bañā

* * *

1 Ey göñül ʿizzetle żillet ikisi birdir bañā[3]
Ya küleh ya tāc-ı devlet ikisi birdir bañā[4]

2 Ya gül ü ya ḫār ola yār u ya aġyār ola
Ya maḥabbet ya ʿadāvet ikisi birdir bañā

3 Olmadı ḫalḳıñ dilinden çünki bir kimse ḫalāṣ
Ya selāmet ya melāmet ikisi birdir bañā

4 Çekmedi ben çekdigim miḥnetleri bir kimse hīç
Şimdi ya miḥnet ya rāḥat ikisi birdir bañā

5 Ḳanġı gün aḫşama irmez ʿālem-i dünyāda baḳ
Ya żiyā ola ya ẓulmet ikisi birdir bañā

6 Göz göre mir'āt-ı ʿālemde çü yoḳ rūy-ı ṣafā
Ya ṣafā vü ya küdūret ikisi birdir bañā

7 Alışur terkīb-i zehr-i mār ile tiryāḳlar
Ya elemdir ya ki leẕẕet ikisi birdir bañā

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.

8 Naḳd-i ʿömri virmeden ġayrı nedir ʿālemde sūd
Ya ḫasāret ya ticāret ikisi birdir bañā

9 Bu kemāl ile çü noḳṣānım arar ḫalḳ-ı cihān
Ya faẓīlet ya cehālet ikisi birdir bañā

10 Ya Dımışḳu'ş-Şām olmuş ya Burusa Ḥaḳḳıyā
Ya iḳāmet ya ki hicret ikisi birdir bañā

* * *

1 Yā Rab cemāliñ āyeti her yüzde ẓāhirdir bañā[1]
Her ḳanġı muṣḥaf kim oḳursam sūresi birdir bañā[2]

2 Tā ʿaḳl-ı evvelden vücūd eṭvārını seyr eyledim
Şimdi Ṭarīḳ-i Celvetī yolumda āḫirdir bañā

3 Lafẓı oḳur ḥayvān olan maʿnā bilür insān olan
Her ṣūreti bu ʿālemiñ baḳılsa biñ sırdır bañā

4 Çekdim maʿiyyet cāmını bezm-i şühūd içre çü ben
Sāḳī-i Ḥaḳ her bir nefes devr içre ḫāżırdır bañā

5 Ḥaḳḳī sözüm ḥaḳdır benim ʿaşḳ-ı Ḫudādır meẕhebim
Baḳ zāhid-i bī-meẕhebe bu yolda münkirdir bañā

* * *

1 Ölüm tuḥfesidir müʾmin ḳullarıñ[3]
Feraḥ-baḫşı-durur maḫzūn dilleriñ
Menzili Ḥaḳ-durur cümle yollarıñ
Ölüm vaḳti biliñ ḳarībdir bañā

2 Daʿvet olsa Ḥaḳ'dan ḳula bir nefes
ʿAndelīb-i cāna teng olur ḳafes
ʿÖmre ṭoymaḳ olmaz bu deñlüsi bes
Ölüm vaḳti biliñ ḳarībdir bañā

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Ḥaḳḳī ḳul āh idüp yanar yaḳılur
Mevtini añlayan tedārik ḳılur
Belki nāgāh ölüm gele kim bilür
Ölüm vaḳti biliñ ḳarībdir bańa

* * *

1 Kīmyā-yı ʿaşḳa maẓhar olmasa ehl-i fenā[1]
Yüzleri hergiz ṣararmazdı zer-āsā dā'imā

2 Dil-durur miftāḥ-ı ḥażret ʿaşḳ ile ḥıfẓ it anı
Bār-gāh-ı vuṣlata girmek dilerseñ ʿāşıḳā

3 Ẕevḳ-i ẕikri bulmayan ādem dimāġında leẕīẕ
Baḳmadı şol cennet-i Firdevs-i aʿlādan yańa

4 N'eylesün bu çerb ü şīrīn-i cihān-ı fānīyi
Menn ü selvā-yı ḥaḳīḳat cāna olmuşken ġıdā

5 Ġūrbet ü fürḳatde ḳalmaḳ kār-ı ʿāḳilden degil
Var ḳadīmī yāriñ ile olagör sen āşinā

6 Bir megesdir māsivā ʿAnḳā şikār itmez anı
Sende var himmet-bülend ol ʿārif iseñ Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Āsitān-ı ʿaşḳı bekle feṯḥ-i bāb olsun sańa[2]
Gözle dīdār-ı murādı terk idüp ṣīt u ṣadā

2 Dest-res bulmazsañ ey dil dāmen-i maḳṣūda ger
Şāh iseñ de senden aʿlādır cihānda bir gedā

3 Baḳma ṭāḳ u ṭumṭurāḳ-ı ġāfilān-ı dehre sen
İster iseñ ḳabriñ ola ʿāḳibet cennet-serā

4 Bāṭıl u bīhūdeden ġūş u dil ü dīdeñ ṣaḳın
Sırr-ı Ḳur'ān'ı bilüp tā göresin nūr-ı Ḥudā

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūz bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN

5 Enbiyā vü evliyā işrine gitmekdir murād
Kim anıñla menzil-i vaṣla irersin sālikā

6 Ẓāhir u bāṭın yüri ey Ḥaḳḳī vīrān ol hemān
Her ṭarafdan tā tecellī ide nūr-ı Kibriyā

* * *

1 Bülbülem zārī benim eglencem olmuşdur şehā[1]
Eylerem bustān-ı ʿālemde ġarībāne nevā

2 Çıḳmışım ḥubbü'l-vaṭandan ḫayli demdir ben ġarīb
Yoḳ mıdır bu dār-ı ġurbetde benimle āşinā

3 Bu maḥabbet baḥriniñ hīç ḥaddi yoḳ pāyānı yoḳ
Dā'imā ʿāşıḳlara andan çıḳar dürr-i ṣafā

4 Olmayınca ḫāk-i pāy-ı zümre-i ʿuşşāḳ-ı Ḥaḳ
Cān gözine ʿāşıḳā mümkin mi bulmaḳ tūtiyā

5 Çünki çevgān-ı ḳażā gösterdi gūy-ı miḥneti
Ḳondı meydān-ı maḥabbetde dinildi eṣ-ṣalā

6 Āh kim gülzār-ı ʿömrüñ bir gül-i bī-ḫārı yoḳ
Ṣad hezārān āh u vāh itseñ sezādır Ḥaḳḳıyā

* * *

1 نیستم من مرد دعوی امتحان داند مرا[2]
من نیم آن کس که یك کس میتوان داند مرا

2 کس نداند من چه گونه مسلمانم در جهان
کر کسی میداندم پیر مغان داند مرا

3 شیخ صنعانم که بستم چون کمر زنار را
تانپنداری که هر بی دین جوان داند مرا[3]

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Üsküdar'da Selimiye Ḳışlası ḳurbünde Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda, Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ bir mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 1. Değilim ben kavga adamı imtihan bilir beni / Öyle kimse değilim ki bilebilsin biri beni
2. Kimse bilmez ben ne türlü bir müslümanım cihanda / Bir kimse bilirse pir-i mugan bilir beni
3. Şeyh Sanʿân'ım diye zünnar kemerini taktım / Sanma ki her dinsiz olan bilir genci de bilir beni

4 هرکسی از نقش من نقشی کرفت اندر جهان
من از آن برتر که کبر و مسلمان داند مرا

5 من کمان تیر تقدیرم مبر هرگز گمان
در ندانی تو کمان آسمان داند مرا

6 گندمم در کشتزار عالم کن یا که جو
سنبلهم را هر که رویانید آن داند مرا

7 هفت دریا راز فیضم قطرۀ جزئی بدان
حقیا بحر محیط بی کران داند مرا[1]

* * *

1 Nice-durur aḥvāliñiz[2]
Yārān ḫaber viriñ bańa
Ol dosta gitmeñ yalıñız
Yārān[3] ḫaber viriñ bańa[4]

2 Ḥaḳ'dan irişince ḫaber
Elbet muḳarrerdir sefer
Çün ḳāfile gide seḥer
Yārān ḫaber viriñ bańa

3 Cemʿiyyet-i ḫāṣ olıcaḳ
Ẕevḳ-i dil ü cān bulıcaḳ
Bezm içre sāġar ṭolıcaḳ
Yārān[5] ḫaber viriñ bańa

4 Taḳrīr idüp eṭvārıñız
Baḫş eyleyüp envārıñız
Keşf eyleyüp esrārıñız
Yārān ḫaber viriñ bańa

1 4. Benim nakşımdan nakış aldı dünyadaki herkes / Ben o denli üstünüm ki gavur ve müslüman bilir beni
5. Ben takdir okunun yayıyım sakın şüphe etme / Sen bilmezsin gök kuşağı (göğün yayı) bilir beni
6. Kün aleminin tarlasındaki buğdayım yahut arpasıyım / Başağımı kim açtırdıysa o bilir beni
7. Yedi deryadır feyzimin sırrı cüzi bir damla bil / Ey Hakkı uçsuz bucaksız bahr-i muhit bilir beni

2 Bu naẓm-ı şerîf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Şehr-i Bursa'da kendi kütübḫānesinde maḥfūẓ bir mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Yārān: İḫvān (306b)

4 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.

5 Yārān: İḫvān (306b)

5 Çün didiler Rūm'ı bıraḳ
Şām içre eyle oturaḳ
Ḥaḳḳī neden düşdi ıraḳ
Yārān[1] ḫaber viriñ bańa

* * *

1 Eşk-i çeşm ü ḫūn-ı dil dīnār u dirhemdir bańa[2]
Kim maʿāẕallāh faḳdı māye-i ġamdır bańa[3]

2 Bir gül-i ṣad-berg-i feyże virmege neşv ü nemā
Ḳaṭre-i eşkim seḥer vaḳtinde şebnemdir bańa

3 Zaḫm kim peydā idüpdür tīġ-i ʿaşḳ ile dilim
Yārdan luṭf-ı süḫan ol zaḫma merhemdir bańa

4 Ḳurṣa-i māhem ki çoḳ eksikligim vardır benim
Her kim eylerse kemāl-i vaṣfımı kemdir bana

5 Nās ile ülfetde çoḳ āfāt vardır Ḥaḳḳıyā
Kūşe-i ʿuzletde olmaḳ şimdi eslemdir bańa

* * *

1 Ḳan döker dil bu dem-i hicrānda[4]
Fürḳatā vā fürḳatā vā fürḳatā
Ḳalmadı tāb u tüvānım cānda
Ḥasretā vā ḥasretā vā ḥasretā[5]

2 Māh-ı raḫmet eyledi çün ʿazm-i rāh
Nār-ı hicre yandı ʿāşıḳ āh āh
Yūsuf-ı dil buldı ṣanki ḳaʿr-ı-cāh
Miḫnetā vā miḫnetā vā miḫnetā

1 Yārān: İḫvān (306b)
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 306b'de mükerrerdir. MY.
4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.

[30a] 3 Olmuş iken nūr ile ʿālem güneş
Ḳıldı ẓulmetle cihānı çün Ḥabeş
Yandı bu fürḳatle cānım nār-veş[1]
Ḫurḳatā vā ḫurḳatā vā ḫurḳatā

4 N'eylesün n'itsün Muḥammed ümmeti
Çeksün āḫir işbu derd ü miḥneti
Ḥaḳḳıyā mātem idüp söyle ḳatı
Kürbetā vā kürbetā vā kürbetā

* * *

1 Ḫāmeden ṭaşdı feyż ile deryā[2]
Aña deryā dimez mi dil der ya[3]

2 Düşmen-i ʿilme ider celb-i memāt
Olur aḥbāba bāʿiṯ-i maḥyā

3 Bikr-i maʿnāya olur nā-maḥrem
Her kimiñ olmasa çeşminde ḥayā

4 Noḳṭayı bildiñ ise Ḥaḳḳī dime
Bu raḳamlar neden oldı āyā

* * *

1 Varup ḥarīm-i Kaʿbe'ye irmek naṣīb ola[4]
Rūy-ı murādı cümleye görmek naṣīb ola

2 Devr eyleyüp ḥarīmini çün ḳudsiyān-ı ʿarş
Virdin çü sübḥa çekmek çevirmek naṣīb ola

3 Teskīn idüp ḥarāret-i cān u cigerleri
Ẕevḳ-i naʿīm-i Zemem'i sürmek naṣīb ola

---

1 nār-veş: şeme-veş (307a)

2 Bu naẓm-ı selis, İstanbul'da Şeyḫ Ebu'l-Vefā türbesi ḳurbünde Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevẓūʿ bir nüsḫa-i saḳīmede dört beyit oldığı ḥālde bulundı. Ve nüsḫa-i meẕkūreniñ saḳīme oldığından ʿaded-i ebyātda iştibāh olundı. Anıñçün bir beytiñ yeri açıḳ ḳonuldı
Mine'l-mecmūʿati'l-meẕkūre. MN.

3 Bu manzume 307a'da mükerrerdir. MY.

4 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ yediyle muḥarrer ve kütübḫāne-i meẕkūrda mevcūd bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Gülzār-ı ḳudse girmişe dönüp ḥarīmde
Gül-ġonce-i tecellīyi dirmek naṣīb ola

5 Ḥaḳḳī vücūdı hem-çü ẕebīḥ eyleyüp fedā
Ḳurbān yerine sen seni virmek naṣīb ola

1 Ḥāne kim sulṭān nüzūl ide añā[1]
Fi'l-haḳīḳa tā-ebed bulmaz fenā

2 N'eylesün ol ḥāneyi Rabbü'l-Menūn
Kim ḥayāt oldı añā aṣlü'l-binā

3 Bu fenā içre beḳāda ṭut vatan
İki ʿālemde ebed görme ʿanā

4 Zī-bahār u revnaḳ-ı Bāġ-ı İrem
Tā-ḳıyāmet bülbülān eyler ṣenā

5 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan sañā çün tuḥfedir
Cān u dilden eyle mevte iʿtinā

* * *

1 Dest-i ʿaşḳ eyledi varım yaġmā[2]
Cümle-i dār u diyārım yaġmā

2 Seyl-veş ʿaşḳ ile aḳdı yaşım
N'eyleyem ḳıldı ḳarārım yaġmā

3 Bülbül-i cāna gül-i maʿnā bes
Ṣūret-i bāġ u bahārım yaġmā

4 Ādeme yeg-durur melāmet-i ʿaşḳ
N'ola olsun disem ʿārım yaġmā

5 Naḳd-i ʿaşḳ elde büyük devletdir
Alan alsun heme kārım yaġmā

6 Ẓulmet ü nūr bañā birdir hep
Ḳılmışam leyl ü nehārım yaġmā

1 Mine'l-mecmūʿati'l-mezkūre. MN.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-mezkūre. MN.

7 Ḥaḳḳıyā cünbiş-i ʿaşḳ ile bugün
Ḳıldım evżāʿ-ı vaḳārım yaġmā

* * *

1 Şöyle ṭaşdım ʿaşḳ ile kim ḳaṭredir deryā bańa[1]
Şöyle bir vādīye düşdüm tengdir ṣaḥrā bańa

2 İdeli yāriń cemālin cümle eşyāda şühūd
Gör nice aġyār iken yār oldı hep eşyā bańa

3 Gördiler ben gördigim dīdārı kimse görmedi
Bī-baṣīretler cihānda oldılar aʿdā bańa

4 Ṭūr'dan seyr eyleyen dūr oldı vech-i yārdan
Anıń içün Ḥaḳ görindi didi yā Mūsā bańa

5 Lafż u ṣavt u ḥarf olupdur vech-i maʿnāya niḳāb
Ben ki Miʿrāc ehliyem bī-perdedir maʿnā bańa

6 Ben kitāb-ı ʿaşḳam esrār-ı ilāhī bendedir
Gör neler iḥsān itdi Ḥaḳḳıyā Mevlā bańa

* * *

1 Ẓuhūr-ı ʿaşḳ olıcaḳ ol dem āteşler olur peydā[2]
Belā ḍarbından ey dil dürlü cünbişler olur peydā

2 Ṭoḳunduḳça ḳażādan tāziyāne iki pehlūya
Hele seyr it biricik nice terkeşler olur peydā

3 Ne cellād-ı siyāset-gāh-ı miḥnetdir sipihre baḳ
Keser bir demde biń baş nāgehān başlar olur peydā

4 Ne mümkin baḳmamaḳ rūy-ı ʿacūz-ı dehre ey ʿāşıḳ
İrişür ġamzeden tīri çü yay ḳaşlar olur peydā

1 Mine'l-mecmūaʿati'l-meẕkūre. MN.
2 Bu naẓm-ı şerîf, Nāzım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń *Dīvān*'ında hāmişen mestūrdur. MN.

5 Yüri ḥüsn-i ʿamel ḳıl bu ʿibādet-gāh-ı dehr içre
Ki her nīkū ʿamelden Ḥaḳḳī meh-veşler olur peydā

* * *

1 Ey göñül āḫir belā-yı ʿaşḳa olduñ mübtelā[1]
Aldı her yanıñ belā olduñ hemān ʿayn-ı belā

2 Gerçi bir bār-ı girāndır ʿaşḳ-ı pāk-i Ḥaḳ velī
Bu belādan aġlamaz rūz-ı belā diyen belā

3 Māsivādan reng alup pür-jeng olur mir'āt[2]
ʿAşḳ bir ṣayḳal-durur kim dem-be-dem virür cilā

4 Herkesiñ bir günedir derd ü belāsı ey göñül
İbtilā-yı ʿaşḳa ammā beñzemez bir ibtilā

5 İşte meydān-ı belā ʿuşşāḳ[3]
Var ise merdān-ı meydān Ḥaḳḳıyā eyle ṣalā

* * *

1 İster iseñ māye-i ẕevḳ u ḥużūr[4]
Ḥaḳḳ'a dā'im āşinā ol āşinā
Ġam gidüp hāṣıl ola cāna sürūr
Ḥaḳḳ'a dā'im āşinā ol āşinā

2 Nice bir ġurbetdesin gözle vaṭan
Nice bir fürḳatdesin ir vaṣla sen
ʿĀḳil iseñ çek elin bīgāneden
Ḥaḳḳ'a dā'im āşinā ol āşinā

3 Nefse yār olma gider aġyārıñı
Sen saña yār ol bulagör yārıñı
Yāra ṣarf it her nefesde varıñı
Ḥaḳḳ'a dā'im āşinā ol āşinā

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāzım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dīvān*-ı meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.
2 mir'āt: mir'ātlara (MY)
3 ʿuşşāḳ: ʿuşşāḳa el virdi yine (MY)
4 Bu naẓm-ı şerīf daḥi *Dīvān*-ı meẕkūrda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.

4 Gül-sitāna gir naẓar ḳıl bülbüle
Cān u dilden nice ʿāşıḳdır güle
Sen de būy-ı āşināyı bul güle
Ḥaḳḳ'a dā'im āşinā ol āşinā

5 Māsivāya baḳma dā'im Ḥaḳḳ'a baḳ
Ḥaḳḳ'ı şerḥ eyler cihānda her varaḳ
Ḥaḳḳıyā her dem dilersiñ luṭf-ı Ḥaḳ
Ḥaḳḳ'a dā'im āşinā ol āşinā

* * *

1 Ey göñül ölmezden öñ isterseñ Allāh'a liḳā[1]
Evvelā maḥv ol özüñden ṣoñra bul Ḥaḳ'da beḳā

2 Perdedir dīdār-ı Ḥaḳḳ'a cümle evṣāf-ı vücūd
Ṭal fenā deryāsına ol Ḥaḳḳ'a andan āşinā

3 Āyine pāk olmasa ʿaḳs eylemez aña ṣuver
Pes nice bula tecellī dilde olsa māsivā

4 Māsivā bir ẕerredir gūyā yanında ʿāşıḳıñ
Ẕerreler hīç āfitāba ḥā'il olur mı şehā

5 Gel Ḥaḳḳ'a Ḥaḳ ile miʿrāc eyleyüp temkīne ir
Hem ʿurūc u hem nüzūlüñ bula Ḥaḳ'da intihā

6 Cām-ı cemʿ-i ẕātı nūş itdiñse ṣaḥva iregör
Sekr içinde çoḳ-durur ʿuşşāḳa zīrā ibtilā

7 Cām-ı vaḥdet içdi Manṣūr oldı mest ammā çi sūd
Kim "hüve'l-Ḥaḳ" sırrını ḳıldı "ene'l-Ḥaḳ"dan ṣalā

8 Ḥaḳḳıyā ṭaʿn eyleme ʿāşıḳlara ʿāşıḳ iseñ
ʿAşḳ içinde bul fenā ḳo ḳīl ü ḳāli bir yaña

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi *Dīvān*-ı meẕkūrda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.

1 Yārānlarım size ḫaber vireyim[1]
Ölüm vaḳti biliñ ḳarībdir bañā
Ölmeden bir daḫi sizi göreyim
Ölüm vaḳti biliñ ḳarībdir bañā

2 Ṭoprāġımdan būy-ı fenā irişür
"İrciʿī"den bañā nidā irişür
Dünyā gider āḫir ʿuḳbā irişür
Ölüm vaḳti biliñ ḳarībdir bañā

* * *

1 ʿAşḳdır ser-levḥa-i mecmūʿa-i sırr-ı Ḫudā[2]
Mekteb-i ʿirfānda ʿaşḳ ile iderler ibtidā[3]

2 ʿAşḳdır şol şuʿle-efrūz-ı vücūd-ı kāʾināt
Kim ḳılupdur ʿālem-i hejdeh-hezārı pür-ziyā

3 Kār-gāh-ı ʿālemiñ ʿaşḳ eyledi bünyādını
Düzdi üstād-ı ezel bir ṣanʿat ādemden añā

4 "Küntü kenzen"den vücūda geldi evvel bir güher
Ol güherden ṣaçdı yüz biñ gevher-i bī-intihā

5 Baḥr-ı cūd-ı bī-kerān-ı Ḫaḳ temevvüc eyledi
Düşdi aṣdāf-ı vücūd-ı ādeme dürr-i ṣafā

6 Ol dür-i yektāya bir ġavvāṣ olımaz dest-zen
Olmayınca işbugün deryā-yı ʿaşḳa āşinā

7 Ḫaḳḳ'a ḳurbet ister iseñ varıñı ʿaşḳa degiş
Ḫaḳḳıyā bī-ʿaşḳ olanlar oldılar Ḫaḳ'dan cüdā

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi *Dīvān*-ı meẓkūrda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 296a'da mükerrerdir. MY.

1 قد تجلى الحق من مرآة أصحاب الصفاء[1]
من محياهم بدى نور الحبيب المصطفى[2]

2 ʿAşḳ bir nūr-ı ilāhīdir ki eyler ādemi
Maẓhar-ı tāb-ı tecellī maṭlaʿ-ı şems-i hüdā

3 Neşve-yāb-ı sāġar-ı ʿaşḳ-ı ilāhī eylemez
Yārdan aġyārı vü aġyārdan yārı cüdā

4 Cilve-i ḥüsn-i ezeldir Yūsuf'uñ mir'ātını
Eyleyen bu resme çeşm-i ehl-i ʿaşḳa pür-cilā

5 Yādigār-ı ʿaşḳdır ḳalmış bugün Ferhād'dan
Şol ṣadā-yı āh kim ʿaks eyler āh itseñ sańa

6 ʿAşḳdır menzil-resān-ı ʿālem-i üns ü ḥużūr
Vādi-i zühd ü riyādan gel güẕer it sālikā

7 Ḥaḳḳıyā ʿāşıḳlara besdir melāmet ḥırḳası
ʿĀr-durur ehl-i dile ārāyiş-i ehl-i riyā

* * *

1 إن أهل العشق قد صاروا بنور الكبرياء[3]
ضل عن هذا الطريق الحق أصحاب الريا[4]

2 Cāy-ı bī-cāy-ı Ḫudādır cilve-gāhı ʿāşıḳıñ
Füsḥat-ı meydān-ı ʿaşḳa tengdir arż u semā

3 Bir dile ʿaşḳ-ı ilāhīniñ ḳonulsa ẕerresi
Şübhe yoḳdur kim nuḥāsın eyler anıñ kīmyā

4 ʿAşḳdır bir bād-pā Refref ki iltir ādemi
Bir nefesde bār-gāh-ı ḳurb-i "ev-ednā"ya tā

5 Ḥaḳḳıyā cüyā-yı nūr-ı ẕāt-ı pāk-i Ḥaḳ iseñ
ʿAşḳ ile mir'āt-ı ḳalbe dem-be-dem vir sen cilā

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 296a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 296a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Şu dem ki feyż-i Ḥaḳ itdi tecellīden eṣer peydā[1]
Merāyā-yı cihān içinde oldı nūr u fer peydā[2]

2 Temevvüc eyledi deryā-yı ẕāt-ı bī-kerān-ı Ḥaḳ
Açıldı "küntü kenz" oldı nice rengīn güher peydā

3 Dü dest-i ḳudret-i elṭāf u ḳahrı muḳteżāsınca
Olupdur kā'ināt içre nice nefʿ u żarar peydā

4 Dıraḫt-ı ʿaşḳı dikdi çün zemīn-i ḳalb-i ādemde
ʿAcebdir bir şecerden oldı bunca bār ü ber peydā

5 Niḳāb-ı "len terānī" urdı vech-i pākine āḫir
Anıñçün Ḥaḳ nihān oldı melek peydā beşer peydā

[30b] 6 Egerçi tekye-gāh-ı pīr-i çarḫıñ çoḳdur abdālı
Velī nādirdir ey Ḥaḳḳī k'ola bir gerçek er peydā

* * *

1 Ezelden eylemiş Ḥaḳ ʿāşıḳıñ sermāyesin belvā[3]
Belāsız işbu bāzār içre geçmez ẕerrece daʿvā[4]

2 Sivādan rişte-i meyli kesüp Ḥaḳ ile olmaḳdır
Nedir bildiñ mi ey zāhid ḥaḳīḳatde bugün taḳvā

3 ʿAzīmet Kaʿbedir ruḫṣat seniñ eski mekānıñdır
Bilindi sālikā bundan nedir taḳvā nedir fetvā

4 Sivā-yı Ḥaḳ'dan eyle bir ʿaceb perhīz ey ʿāşıḳ
Nüzūl itsün ġıdā-yı rūḥ yenilsin menn ile selvā

5 Maḥabbetdir bugün maḳṣūd işbu bezm-i ʿālemden
Şu kim bī-behredir andan nedir bilmez begim ḥalvā

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 296b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 296b'de mükerrerdir. MY.

6 Tenūr-ı ġamda sūzān olduñ ise aġlama Ḥaḳḳī
Bilürsiñ düşmez ʿuṣṣāḳa belā-yı ʿaṣḳdan şekvā[1]

* * *

1 Kaʿbe-i vaṣlıñda ḳurbān olmaġa cānlar fedā[2]
Tek irişsün ol maḳāma sālik-i rāh-ı fenā[3]

2 Ẕerre-vār ey ʿāṣıḳ-ı bī-çāre maḥv it kendüñi
Tā tecellī eyleye ḫūrşīd-i nūr-ı Kibriyā

3 Ḫāk-i pāy-i ehl-i dil olmaḳ-durur devlet bugün
Kim ḳulūb ehli ider ḫāki naẓarla kīmyā

4 Ey bugün bu ʿālem-i mülk içre ġurbet-keş kişi
Bulagör bir rehber ile Ḥaḳḳ'a rāh-ı ihtidā[4]

5 Ḥaḳḳıyā gir pūte-i ʿaṣḳa vücūduñ eyle ḳāl
Ḥāl ü ḳāli bir yaña ḳıl bulasın sırr-ı Ḫudā

* * *

1 Gözüm ʿaṣḳıñla giryān olıcaḳ seller olur peydā[5]
Yüzümde keşret-i giryeyle hem yollar olur peydā[6]

2 Ġam-ı cānānı çek ey ʿāṣıḳ āḫir iresin vaṣla
Bu gülzār içre zīrā ḫārdan güller olur peydā

3 Meşām-ı cāna irse her ḳaçan gülzār-ı Ḥaḳ'dan bū
Göñül dirler derūn bāġında bülbüller olur peydā

4 Derūnı ehl-i ʿaşḳıñ şimdi bir ḫum-ḫānedir gūyā
Ḫızar tāb-ı maḥabbetden nice müller olur peydā

5 Eger nūş eylediñse Ḫıżr elinden Āb-ı Ḥayvān'ı
Dehānıñ Ḥaḳḳıyā pür-feyż olup diller olur peydā

1 "Yaḳışmaz çünki ʿuṣṣāḳa belā-yı ʿaṣḳdan şekvā" dinse de yaḳışur direm. Li-Cāmiʿi'l-fāḳīr. "Yaḳışmaz ʿāṣıḳa zīrā belā-yı ʿaṣḳdan şekvā" dinse de yaḳışur zann iderem. Li-Cāmiʿi'l-fāḳīr.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 296b'de mükerrerdir. MY.
4 Ḥaḳḳ'a rāh-ı ihtidā: rāh-ı Ḥaḳḳ'a ihtidā (296b)
5 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
6 Bu manzume 296b'de mükerrerdir. MY.

* * *

1 Bülbüli n'eyler göñül çün kendi bülbüldür şehā[1]
Feyż-i Ḥaḳ bāġında bitmiş ʿaşḳ bir güldür añā[2]

2 Sensin ey pākīze-rū cām-ı Cem-i gītī-nümā
Ṣūret-i āyīne-i Ḥaḳ'sın gözüñ var baḳsaña

3 Ṣıdḳ-ı dil sermāye-i bāzār-ı Ḥaḳdır ṣūfiyā
Naḳd-i iḫlāṣ olmasa müflis geçer ehl-i riyā

4 Bunca yıllardır ki ārām itmeyüp ṣubḥ u mesā
Bir nefesle devr ider ṭolab-ı çarḫ-ı bī-vefā

5 Menzil-i maḳṣūduña āḫir bulursın ihtidā
İṣr-i ehl-i Ḥaḳ'dan ayrılma cihānda Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Gel Ḥaḳīḳat erleriniñ yoluna gir sālikā[3]
Bulmaḳ isterseñ eger dergāh-ı Ḥaḳḳ'a ihtidā[4]

2 Şemʿ-i envār-ı tecellī yaḳdıñ ise dilde sen
Ḳalmadı ʿaḳl-ı maʿāşıñ nūrına ḥācet sañā

3 Ṭālib-i ʿirfān iseñ var ṣoḥbet it mürşid ile
Ṣoḥbet-i mürşid virir çeşm-i dile nūr u żiyā

4 Ṣūrete baḳmaz ḥaḳīḳat ehli sīretdir murād
Sāyede yeksān görinür baḳsaña şāh ü gedā

5 Ḥaḳḳıyā müştāḳ iseñ nūr-ı cemāle irmege
Var ḥicāb-ı ġafleti refʿ eyle ẕikr it dā'imā

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 297a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 297a'da mükerrerdir. MY.

1 Yaḳanlar naḳd-i ḥālin āteş-i iḫlāṣda cānā[1]
Ṣafā-yı vaḳte irüp pāk olurlar sīm ü zer-āsā[2]

2 Yüri ālāyiş-i reng-i cihāndan kendüñi ṣāf it
Olup hem-reng-i āb-ı ṣāf çıḳsun cümleten sevdā

3 Yeter mürġ-ı diliñ pā-beste-i ḳayd-ı ʿalāyıḳdır
Anı āzād ḳıl tā āşiyān-ı Ḥaḳ'da ide cā

4 ʿAcebdir ehl-i ʿaşḳıñ kevkebi rifʿatdedir dā'im
Teveccüh eylese seyrinde pest olur anıñ Ṭūbā

5 Riyā erbābınıñ Ḥaḳḳī libās-ı aṭlasından geç
Melāmet ḫırḳasın gey ʿaşḳ ile ālemde bī-pervā

* * *

1 Ey göñül vech-i Ḥaḳḳ'a sensin ridā'ü'l-Kibriyā[3]
Olma bī-perde ṣaḳın vech-i Ḫudā'dan ḳıl ḥayā

2 Eyledi berḳ-ı tecellī nice Mūsā'yı ḥarīḳ
Beñzemez zīrā o berḳ-ı dīde-sūza bir żiyā

3 Ḫābdan bīdār olan bilse n'ola ḳadr-i cemāl
Yoḫsa aʿmā Yūsuf'ı görmez ne bilsün ḳadri ya

4 Zühd ile zinhār maḥcūb-ı ilāhī olma var
Kār-ı ʿaşḳ ile dilerseñ özge bir kār u giyā

5 İrmeye tā kim fenā-i muṭlaḳa bir rāh-rev
Ḥaḳḳ-ı bāḳī cānibinden irmeye gūşa biyā

6 Ber-ṭaraf ḳıl ḥāb-ı ġaflet perdesin şimden geri
Meşhed-i Ḥaḳḳ u ḥaḳā'iḳsin gözüñ aç Ḥaḳḳıyā

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 297a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

ÜSKÜBĪ ÇENGĪ-ZĀDE MECMŪʿASINA ʿALE'L-FEVR YAZILDI[1]

1 Murtażā Aġa ki oldur maʿden-i ṣıdḳ u ṣafā
Ser-bülend-i ehl-i dil ser-ḫayl-i erbāb-ı vefā

2 Tārik-i dünyā-yı dūn u sālik-i rāh-ı fenā
Mālik-i mülk-i cihān ḥasbiyallāhü ve kefā

3 Neşve-yāb-ı feyż-i ṣahbā-yı maḥabbet olalı
Ṣoḥbet-i bezm-i cihāndan eylemişdir iḫtifā

4 N'eylesün tīmārı tīmār-ı dil-i maḥzūn iden
Ṣundı çün tecrīdden ʿaşḳ aña dārū-yı şifā

5 Ḥaḳḳıyā ḳayd-ı cihān derd ü belādır ʿārife
İbn-i Edhem-vār ʿüryān ol yeter çekdiñ cefā

BURSA'DA ŞEYḪ MUḤAMMED ṢAḤAFĪ EFENDİ'YE ʿALE'L-FEVR YAZILDI[2]

1 Rabb'imiz esmā yüzünden virdi biñ dürlü şifā
Ḥāṣıl oldı ol şifā ile dil ü cāna ṣafā

2 Bā-ḫuṣūṣ ola teveccüh sizden işbu ḫasteye
Pes ümīd oldur ki emrāż ide bizden iḫtifā

3 Münḥarif olmaḳ ʿaceb mi devr-i āḫirde mizāc
Ḳālıb u ḳalbi çeküp insānıñ envāʿ-ı cefā

4 Çün Muḥammed Mehdī ẓāhir ola ḫalḳ-ı ʿāleme
El urup nabż-ı cihāna ʿahdine ide vefā

5 Ḥaḳḳıyā ol demde sen baḫr-i fenāya ġarḳ olup
Ḥaḳ dilinden söyleyesin "ḥasbiyallāh ve kefā"

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.
2 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.

1 Olaldan baḥr-i dilde mevc-i ʿaşḳ-ı bī-kerān peydā[1]
Olupdur feyż-i aḳdesden nice ʿilm-i nihān peydā

2 Eşer nā-būd u nā-peydā iken şol kenz-i maḫfīden
Hemān bir demde oldı üç yüz altmış biñ cihān peydā

3 Şüʾūnātıñ büridi ʿaskeri ervāḥ u ecsāmı
Yüridi ḳahr u luṭf oldı hezārān imtiḥān peydā

4 Düşüp bir noḳṭa-i vaḥdet ḳalemden levḥ-i maḥfūẓa
Taʿayyün buldı keşret oldı ḥarf-i bā hemān peydā

5 Tecellī-i ilāhīden irişdi ʿīde ʿarşullāh
Geyüp aṭlas ḳabāyı oldı bu nüh āsümān peydā

6 Elif imdād idüp cümle ḥurūfa maḫrec-i nūndan
Bu levḥ içre nice yüz dört kitāb oldı ol ān peydā

7 Şühūduñ var ise her ẕerrede Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'ı seyr it
Olupdur cism-i ʿālem muḫtefī vü maḫfī cān peydā

* * *

[31a] 1 Sirişk-i ʿāşıḳı seyr it dilerseñ lü'lü-i lālā[2]
Ḥaḳīḳat yüzi gözin gör ki yoḳdur anda hīç illā[3]

2 Şu deñlü ġarḳa-i maḥv u fenā olmuşdur ʿāşıḳlar[4]
Görünmez ẓāhir u bāṭında anlardan eşer aṣlā

3 Mecāza baḳmadı hergiz ḥaḳīḳat gözleyen gözler
Eliñ çek münkirā anlarda yoḳdur didügüñ kellā

4 Mücerred zühd ile sālik olanlar pest olup ḳaldı
Cenāh-ı ʿaşḳ ile pervāz idenler oldılar bālā

---

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 297a'da mükerrerdir. MY.
4 Bu naẓm-ı şerīfiñ, ikinci beytiniñ mışrāʿ-ı evvelinde vāḳiʿ "ġarḳa-i maḥv ü fenā" yerine "ġarḳa-i baḥr-i fenā" yaḫud "ġarḳa-i deryā-yı maḥv olmuşdur" olaydı daha münāsebetli; ve üçünci beytiniñ, mışrāʿ-ı şānīsinde vāḳiʿ "eliñ çek" yerine "diliñ ṭut" dinileydi daha leṭāfetli olacaġı ġavvāṣ-ı baḥr-i naẓm olan iḫvāna ḫafī degildir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr.

5 Kimi ṣāḥib-cemāl ü kimisi ehl-i celāl oldı
Kemāl erbābı oldı Ḥaḳḳī ammā cümleden aʿlā

* * *

1 İnkāra düşüp ḳaldı bugün kim ki didi lā[1]
Nūş eylemedi ʿaşḳ ile ol şerbet-i illā[2]

2 İṣbāt-ı vücūd eyleyen ādem nice yüzden
Bir vech ile hīç idemedi ṣoḥbet-i illā

3 İnkāra düşen itmedi tevḥīd Ḫudā'yı
Şirk içre bulunmaz güzelim vaḥdet-i illā

4 Nefy eyle seni ḳalmasun aṣlā eṣeriñ hīç
Tā ẓāhir ola çeşmiñe keyfiyyet-i illā

5 Dergāh-ı Ḥaḳ'a irgürür ey Ḥaḳḳī bir añda
Ḫāk içre ḳomaz ehl-i dili ʿizzet-i illā

* * *

1 Maṭlaʿ-ı şems-i hüdādır evliyā[3]
Maẓhar-ı nūr-ı Ḫudādır evliyā[4]

2 Evliyādır reh-nümā-yı ehl-i dil
Ehl-i ʿaşḳa muḳtedādır evliyā

3 Enbiyānıñ vāriṣi anlar-durur
Peyrevān-ı Muṣṭafādır evliyā

4 Nūr-ı ẕāt-ı Ḥaḳḳ'a mir'āt oldılar
Pür-cilādır pür-ṣafādır evliyā

5 Evliyāyı eyleme inkār var
Mefḫar-ı arż u semādır evliyā

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 297a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 297a'da mükerrerdir. MY.

6 Ḥaḳḳıyā merdāndan himmet dile[1]
Pāk-dil şīrīn-edādır evliyā

* * *

1 Göñüldür maṭlaʿ-ı esrār-ı Mevlā[2]
Göñüldür cilve-gāh-ı Ḥaḳ Taʿālā[3]

2 Göñüldür çünki ḫalvet-ḫāne-i Ḥaḳ
Göñülden ġayrıya yol virme aṣlā

3 Dil-i ʿuşşāḳ olupdur nūr-ı Ḥaḳḳ'a
Begim ʿaşḳ ile mirʾāt-ı mücellā

4 Göñüldür rāz-dār-ı "lī maʿallāh"
Gider aġyār u ḳalur Rabb-i aʿlā

5 Dil ehli olmayınca kimse itmez
Bu nāsūt içre bir seyr-i muʿallā

6 Derūnuñ pāk idegör māsivādan
Olagör Ḥaḳḳıyā himmetle bālā

* * *

1 Ḳalemdir ibtidā-yı ḫalḳ-ı Mevlā[4]
Ḳalemdir ser-nüvīs-i levḥ-i aʿlā[5]

2 Ḳalemdir nükte-perdāz-ı maʿānī
Ḳalemdir vehb-i maḥż-ı Ḥaḳ Taʿālā

3 Bu bir şāḫ-ı nebāt-ı maʿrifetdir
Şeker-rīz olmada ḫalḳa ser-ā-pā

4 Bu bir Ḫıżr-ı ḥaḳāyıḳdır ḥaḳīḳat
Çıḳarır Āb-ı Ḥayvān-ı muʿammā

1 "Evliyādan Ḥaḳḳıyā himmet dile" olsa daha evlā olur direm. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 297b'de mükerrerdir. MY.
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 297b'de mükerrerdir. MY.

5 Ḳalem teskīn ider tāb-ı derūnı
Ḳılur feyż-i Ḥaḳ'ı taḥrīr u imlā

6 Ṣaḳın daḫl itme naẓm-ı ehl-i ʿaşḳa[1]
Nedir ḥikmet te'emmül eyle cānā

7 Sözi ʿāşıḳların cān-baḫş olupdur
Odur Ḥaḳḳī cihānda sırr-ı ʿĪsā

BİÑ ṬOḲSAN ṬOḲUZ SENESİNİ ḤĀVĪ OLDIĠI KELİMĀTDANDIR[2]

1 Ḫayāl-i ḥāba beñzer ḥāl-i dünyā[3]
Niçün maġrūr olur insān aña ya

2 Ḥaḳīḳat ṣandıġıñ zā'il olur hep
Göçer bir sāyedir baḳılsa gūyā

3 Kebūter-ḫānedir ṣayd eyler āḫir
Seni bir luʿb ile bu çarḫ-ı mīnā

[31b] 4 Virir sükker yerine zehr-i ḳātil
Bu cellādıñ budur muʿtādı ḳaṭʿā

5 Ḫudā'ya Ḥaḳḳıyā ʿāşıḳ olanlar
Göze göstermedi dünyā vü ʿuḳbā

* * *

1 Diyelim gel derūn-ı dilden tā[4][5]
حَسْبِيَ اللهُ وَحْدَهُ وَكَفَى[6]

2 İdelim Ḥaḳḳ'a teveccüh dā'im
إِنَّهُ مُحْسِنٌ إِلى مَنْ عَسَى

1 ʿaşḳa: Ḥaḳḳ'a (297b)
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 297b'de mükerrerdir. MY.
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 297b'de mükerrerdir. MY.
6 vaḥdehü: Taʿālā (297b)

3 Ẕikr u tevḥīdi pīşe idinelim
لَيْسَ فِي مَا سِوَاهُمَا جَدْوَى

4 Niʿmete şükr ü miḥnete ṣabr it
إنْ أَرَدْتَ النَجاتَ فِي الأخْرى

5 Ṭālib-i Ḥaḳ iseñ eger gerçek
اِرْفَعْ الْكِذْبَ عَنْكَ اِطْلاقا

6 Degme kes menzile irer ṣanma
ضَلَّ أهْلُ الرِيَا عَنِ المَعْنَى

7 Ḥaḳḳıyā işr-i mürşide iregör[1]
إنَّه مَوصِلَةٌ إلى المَوْلَى

DER BEYĀN-I ÇĀR ERKĀN-I ṬARĪḲAT VE VAṢF-I ĀN MÜRŞİD-İ PĀK-SĪRET Kİ NĀM U ŞÖHRETEŞ ATBĀZĀRĪ ʿOṢMĀN FAŻLĪ EFENDİ'EST[2][3]

1 Çār erkān iledir resm-i ṭarīḳatda binā
Yaʿnī dört miftāḥ ile feṭḥ olunur bāb-ı Ḫudā

2 Ḳuvvet-i şehviyyeyi taż'īf idüp her ḥālde
Eylemek lāzımdır ıṣlāḥ-ı ṭabīʿat evvelā

3 Ṭabʿ-ı sālik ekl ü şürb ü nevm ile maḥcūb olur
Kim behāyim vaṣfıdır bunlar ḥaḳīḳatde şehā

4 Ṣāniyen terk-i hevā elzemdir erbāb-ı dile
Nefs-i emmāre anıñla tā bula rāh-ı hüdā

5 Ḥubb-i māl ü ḥubb-i cāh ü ḥubb-i dünyāyı ḳoyup
Ḫubb-i Mevlā ile ola gice gündüz āşinā

6 Ṣālisen ʿazm eyleyüp bezm-i dile ide düḫūl
Rūḥa ārāyiş vire ʿirfān ile ṣubḥ u mesā

1 iregör: giregör (297b)
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 298a'da mükerrerdir. MY.

7 ʿAsker-i cehli ḥişār-ı dilden iḫrāc eyleye
ʿİlm-i efʿāl ü ṣıfāt u ẕāta mesken ola tā

8 Rābiʿan bīrūn ide seyrinden aġyārı ḳamu
Ḥażret-i Mevlā'ya ide ol teveccüh dā'imā

9 Baʿdehū dāḫil ola bezm-i viṣāl-i ḥażrete
Kim ḥaḳīḳat dinilen maʿnā budur beyne'l-verā

10 Çünki aġyār-ı Ḫudā levḥ-i naẕardan maḥv ola
Ẓāhir olur naḳş-ı esrār-ı bedīʿ-i Kibriyā

11 Kimse yol bulmaz o dergāha meger fānī ola
Menzil-i maḳṣūda irmek ḫayli müşkildir dilā

12 Ehl-i berzaḫ çoḳ-durur bu yolda ey himmet eri
İdegör bir mürşid-i kāmil izine iḳtidā

13 İresin tā ġāyetine sen de bu dört pāyeniñ
Ger Ḫudā imdād iderse luṭf u cūd ile saña

14 Her ʿaṣırda bir ḫilāfet ṣāḥibi mevcūddur
Ḫalḳ-ı ʿālem ẓāhir u bāṭında tābiʿdir aña

15 Nitekim ḫālī degil sulṭān-ı ẓāhirden serīr
Öyledir sulṭān-ı bāṭın ḥāli de ey muḳtedā

16 Ġavṯ-ı aʿẓām bir-durur irşād ehli çoḳ-durur
Yaʿnī anlar kim bulupdur Ḥaḳ ile dā'im beḳā

17 Gel beri mir'āt-ı ḳalbiñ pāk iden insāna baḳ
Nice bir bulmaz derūnuñ nūr-ı Ḥaḳ ile cilā

18 Ey dirīġā ehl-i istiʿdād żāyiʿ olmada
Ṭālib-i Ḥaḳ olana gitdikçe gelmekde fenā

19 Gel gözüñ var ise seyr it āf-tāb-ı vaḥdeti
ʿĀlem-i cism içre vardır nice biñ arż u semā

20 Gevher-i ẕī-ḳıymete irsün eliñ bu kānda
İşbu ʿaṣrıñ kāmili kimdir idem vaṣfın edā

21 Yaʿnī kim ṣāḥib-fenā ṣāḥib-beḳā olmuş bir er[1]
Ḫān-ḳāh-ı ʿālem içre şimdi kimdir müctebā[2]

22 Mürşid-i kāmil ki olmuş ẕātı bī-miṣl ü naẓīr
Āsümān-ı feyżde mānend-i pür-mihr ü żiyā

23 Ẓāhir u bāṭın mükemmel Ḥażret-i Sulṭān Emīr
Yaʿnī Atbāzārī ʿOṣmān Fażlī-i kān-ı vefā

24 Rūḥ-ı ʿālemdir bugün anıñçün ol sırr-ı ʿazīz
Eylemişdir şehr-i İstanbul'da aḥbāb ile cā

[32a] 25 Ser-fürū itmişdir aña cümle sulṭān u vezīr
Ḳıble-gāh-ı ʿālem olmuşdur o bī-şekk ü mirā[3]

26 Çün Ḫudā gösterdi anıñ maẓharından çoḳ eṣer
Ẓāhir u bāṭından aña dimedi bir kimse lā

27 Nice inkār ide Ḥaḳ ẓāhir iken ol cebhede
Yā meger ḫuffāş ola yā ola çeşminde ʿamā

28 Ṭāʿat-i Ḥaḳ bulmasa anıñ nihādında kemāl
Olmaz idi her sözi her fiʿli maḳbūlü'l-verā

29 Ẓāhiri ʿilm ile maʿmūr u derūnı nūrdur
Nūr olunca bir kişi itmez żiyāsı iḫtifā

30 Oldı biñden ṣoñra bī-şekk ü mirā ṣāḥib-mi'e
Uydı iḫlāṣ ile aña cümle-i ehl-i riyā

31 Vech-i pākin seyr idüp ʿibretle aña ḳıl naẓar
Nūr-ı pāk-i ḥażreti görmek dilerseñ ʿāşıḳā

32 Bāġ-ı feyżinden anıñ var sen de ol ḫoş ḫūşe-çīn
Ḳılmadın bu rūzgār ʿömrüñ bahārına cefā

33 Ey cefā kānı nihādıñda mürüvvet yoḳ mıdır
Nice bir olmaḳdasın dünyā gibi sen bī-vefā

1 bir er: özi (298a)
2 şimdi kimdir müctebā: bir veliyy-i müctebā (298a)
3 mirā: riyā (298a)

34 Bulmayanlar ṣoḥbet-i mürşid ebed dil-mürdedir
Nūş idenler sāġar-ı ʿirfānı buldılar ṣafā

35 ʿĪsī-i vaḳtiñ naẓar ḳıl ḥāriḳ-ı ʿādātına
İşte Mehdīdir gelen yārān-ı ʿaşḳa eṣ-ṣalā

36 Nefḫ-i İsrāfīl-veş ḥaşr eyler ervāḥı ḳamu
Ten ḳubūrundan çıḳup iḳrār ider ervāḥ aña

37 Bildirir ölmezden öñ ölmek nedir ʿāşıḳlara
Lā-cerem ṯābit olur bürhān ile her müddeʿā

38 Bī-nevālar naġmeye āġāz idüp bülbül gibi
Sidre-i cānda ṭutarlar Rūḥ-ı Ḳudsī-veş nevā

39 Esmeyince bād-ı feyż-i ʿilm ü irfān ṣūfiyā
Nice bula gülşen-i ṭabʿıñ güli neşv ü nemā

40 ʿİlm ü irfān yolunı bulmaḳ nice āsān olur
Olmayınca böyle bir er saña evvel reh-nümā

41 Noḳṭadır pergār-ı ʿālemden murād olan hemīn
Sen de bul ol noḳṭanıñ ʿilmine rāh-ı ihtidā

42 Baḳma ʿādāta naẓar eyle ʿibādāta yüri
Gör ne vech ile gidüpdür enbiyā vü evliyā

43 Zīnet ü şöhret hevāsından ferāġat eylegil
Ḫāne-i ṭabʿ içre şehvātı idinme müttekā

44 Mā'il-i murdār olan esfelde ḳalur zāġ-veş
ʿĀşıḳ-ı yār olan olur evc-i maʿnāda hümā

45 Küḥl-i tevḥīd ile feṭḥ eyle baṣīret çeşmini
Ḫāk-i pāy-ı mürşidi ḳıl çeşm-i cāna tūtiyā

46 Derd-i dūrī zaḫm-ı hicrāndan ḫalāṣ olsun diliñ
Bir ṭabīb-i ḥāẕiḳa teslīm olup var bul şifā

47 Müddeʿī çoḳdur cihānda mürşid azdır ḳıl ḥaẕer
Müddeʿīden bulmadı bir kimse derdine devā

48 Bir zamāndır bu ki tābiʿ oldı herkes nefsine
Ġālib oldı ehl-i taḳvā üzre erbāb-ı hevā

49 Kendi nefsiñden velī mesʾūl olursın sen yine
Ġayrınıñ ḥālin ḳo imdi nice bir çūn ü çerā

50 İşte mürşid işte rāh-ı müstaḳīm gel gir yola
Ġayret eyle sańa kāmiller diyeler merḥabā

51 İncedir rāh-ı ḥaḳīḳat dirseñ ey ṣūfī eger
Maṭlab-ı aʿlā içün āḳil çeker lā-büd ʿanā

52 Pāye pāye ḳaṭʿ ider meydānı ḫūrşīd-i felek
Devr ider ḫaylī zamān olunca vaḳt-i istivā

53 Çıḳ şeb-i ẓulmetden ey ṣūfī yeter ẓulmetdesin
Ḫāne-i dil rūz-ı ʿirfān ile olsun rūşenā

54 Ḳanġı gündür ki anıñ aḫşāma irmez āḫiri
Bu nehār-ı ʿömrüñe vardır ġurūb elbette hā

55 Ey dirīġā yol ıraḳ menzil görünmez gözlere
Böyle rāh-ı pür-ḫaṭarda ḥālimiz āyā n'ola

56 Çekmege bār-ı Celāl'i kimde var tāb u tüvān
Kimdir ol ki eyleye anı cihānda iddiʿā

57 Ḳahr eli red eylemişdir nice erbāb-ı dili
Anıñ içün az olur bu yolda ehl-i ışṭıfā

58 Luṭf ile ḳahrıñ belāsı sehldir ṣanma ṣaḳın
Ger ḳolay olsa olur mıydı fenā ehli dü-tā

59 ʿĀlem-i mülk ü melek cinn ü beşer arż u semā[1] [2]
Ādem-i maʿnā yanında şey degildir Ḥaḳḳıyā

ḤARFÜ'L-BĀ
MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT[3]

1 Yā ilāhī feṯḥ-i bāb it feṯḥ-i bāb[4]
Yā ilāhī eylegil refʿ-i niḳāb

2 Tā ki ʿāşıḳlar cemāliñ göreler
Bī-cihet bī-perde vü bī-irtiyāb

3 Eylegil īmānımız yā Rab ʿıyān
Ġayb-ı sırdan gūş-ı cāna ḳıl ḫiṭāb

4 Māsivā reh-zen-durur dā'im bize
Bunca düşmenden çeker dil ıẕṭırab

5 İtmege bu nefs ü şeyṭāna cihād
Sen bize göster bugün rāh-ı ṣavāb

6 Feṯḥ u nuṣret senden olur dā'imā
Ḳabża-i ḳudretdedir cümle riḳāb

7 Bī-naṣīb itme ġanīmetden bizi
Muġtenem ḳıl luṭfuñ ile bī-ḥisāb

8 Ẓāhir u bāṭın umar imdādıñı
Ḥaḳḳı-i zār u zebūn u dil-ḫarāb

---

1 semā: felek (298a)

2 **[32b]** Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri, işbu çār-erkān-ı tarīḳat beyānıyla pīr-i dest-gīri olan ʿOṣmān Fażlī-i İlāhī -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ nām u şān-ı reşādet-nişānlarını işāʿa ve iʿlān żımnında, silk-i naẓma keşide ḳıldıḳları dürer-i manẓūmeniñ evāsıṭ ve evāḫirinde vāḳiʿ bir ḳaç ebyātıñ, her ne sebebden ise tezyīn ve teẕhībi cānibine nigāh-ı iʿtinādan müsāmaḥa buyurmuş olduḳlarından, maḥżā ẕāt-ı māʿārif-simātlarına bir ḫidmet-i nā-çīzde bulunmaḳ ve ol cihetle niʿam-ı himem-i maʿneviyyelerine nā'il olmaḳ emeliyle kilk-i ʿacz-i ṣarīr-i cāmiʿü'l-faḳīr ebyāt-ı meẕkūreniñ baʿż-ı maḥallerini taḥvīl ve taʿdīl iderek taḥrīr, yaʿnī zebān-ı ḫāme-i Nāṣıḥ-ı ḥaḳīr, ol zīnet-i şiʿriyyeden sāde ve āzāde olan ebyātı tezyīn ve teẕhīb yoluna giderek ifāde ve taḳrīr itmişdir ki Nāẓım Ḥażretleri'niñ *Dīvānçe-i* maṭbūʿa-i Mışriyyelerinde mesṭūr ve manẓūme-i meẕkūre-i aṣliyyeleriyle muḳābele ve muvāzene olunduḳda ṣūret-zībā-yı nevīni ve maʿnā-yı raʿnā ve rengīni iḫvān-ı naẓm-āşināyānıñ ṭabʿ-ı mir'āt-ı mücellālarında rū-nümā ve hüveydā olur inşā'allāhü Taʿālā. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥu'l-Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Miʿrāc. MN.

4 Bu manzume 308b'de mükerrerdir. MY.

* * *

1 Yā ilāhī feṯḥ-i bāb it feṯḥ-i bāb[1]
Ḳıl bizi luṭfuñla dā'im kām-yāb[2]

2 Ṣal bizi irken ġamıñ bāzārına
İdelim bu ġamda şenlik iktisāb

3 Ḳısmet-i ʿaşḳıñ naṣīb it sen bize
Naḳd-i ʿömr içre bize oldur niṣāb

4 Eyleme şermende-i cürm-i vücūd
Ḳılma dest-i red ile göñli ḫarāb

5 Nefs-i ẓālimden gider ālāyişi
Pāk u ṣāfī ḳıl dili mānend-i āb

6 Bir günehdir iltifāt-ı māsivā
Kim sezādır aña biñ dürlü ʿaẕāb

7 Baş dildir bu vücūd içre bize
Eylemişdir aña aʿżā intisāb

8 Çoḳ fesād üzre ola ʿālemde ser
Bir ḳadem bulmaz kişi rāh-ı ṣavāb

9 Aḳmasun dirseñ gözüñden acı yaş
Feyż-i Ḥaḳ'dan içegör şīrīn şarāb

10 Ḥaḳḳıyā yalvar güzel Mevlā'ya tā
Keşf ide vech-i ḥaḳīḳatden niḳāb

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı'ṣ-Ṣırāt. MN.
2 Bu manzume 308b'de mükerrerdir. MY.

1 Ḥicāb-ı keşreti ḳaldır aradan[1]
Yüzüñ göster bize her yüzde yā Rab
Tecellī eyle cāna her aradan
Yüzüñ göster bize her yüzde yā Rab[2]

2 Çü ṭoġdı kā'ināta pertev-i ẕāt
O pertevden ẓuhūra geldi mir'āt
Oḳundı ḥüsnüñ evṣāfında āyāt
Yüzüñ göster bize her yüzde yā Rab

3 Gehī devlet ḳabāsına girersin
Gehī dervīş ʿabāsına girersin
Cemīʿ-i ʿālem içre cilve-gersin
Yüzüñ göster bize her yüzde yā Rab

4 Cihānda on sekiz biñ gülşeniñ var
Görinür gülde vech-i aḥseniñ var
Benim nem var ne var ise seniñ var
Yüzüñ göster bize her yüzde yā Rab

5 Saña ʿāşıḳ olaldan Ḥaḳḳī-i zār
Şeb ü rūz aġlayup dīdārıñ umar
Gözine yār ola bu cümle aġyār
Yüzüñ göster bize her yüzde yā Rab

* * *

1 Bizi dūzaḫdan āzād eyle yā Rab[3]
Cināna ṭoġrı irşād eyle yā Rab[4]

2 Yaḳup kül itme hicrān āteşinde
Viṣaliñle dili şād eyle yā Rab

3 Çü yoḳdur ḳahrına bir ẕerre ṭāḳat
Esirge luṭfa muʿtād eyle yā Rab

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ehli'ẕ-Ẕünūb. MN.
2 Bu manzume 308b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye.* MN.
4 Bu manzume 308b'de mükerrerdir. MY.

[33a] 4 Nihāyet yoḳ-durur baḥr-i ʿaṭāya
Ḫaṭāyı cümle berbād eyle yā Rab

5 Yaḳarsıñ ʿāḳibet dūzaḫda yarın
Bizi sen bārī hennād eyle yā Rab

6 Çıḳarma bir nefes rāh-ı rıżādan
Dem-ā-dem ẕikriñi zād eyle yā Rab

7 Göñülde ʿaşḳıñı nehrü'l-ḥayāt it
Bize fażlıñla imdād eyle yā Rab[1]

8 Diler Ḫaḳḳī ḳuluñ uçmaġa uçmaḳ
Yeter muʿtād-ı feryād eyle yā Rab

* * *

1 Esīr itme bizi sen nefs elinde[2]
Esirge luṭf u iḥsān eyle yā Rab
Ḳoma sālikleri ġurbet ilinde
Esirge luṭf u iḥsān eyle yā Rab[3]

2 Bañа yoḳ fā'ide bir ẕerre benden
Ne cānımdan ne ḫāk-ālūde tenden
Zebūn-ı māsivāyam çāre senden
Esirge luṭf u iḥsān eyle yā Rab

3 Olupdur nefs ile ḥālim mükedder
Ḳoyup fermānıñı şeyṭāna uyar
Elim ṭut bañа ṭoġrı yolı göster
Esirge luṭf u iḥsān eyle yā Rab

4 Bu zīnetden bu şöhretden fenā vir
Bu ʿādetden bu bidʿatdan uṣandır
Bu nāmus u bu ʿārıñ şīşesin kır
Esirge luṭf u iḥsān eyle yā Rab

1 fażlıñla: feyżiñle (308b)
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Esrāri'l-Vaḥy. MN.
3 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.

5 Ḳuluñ Ḥaḳḳî'yı eyle ḫayra tevfîḳ
Ola tā ṣāliḥ u ṣāfî vü ṣıddîḳ
Bi-ḥaḳḳı sırrı pāk-i ehl-i taḥḳīḳ
Esirge luṭf u iḥsān eyle yā Rab

* * *

1 Senden umar murādı her mevcūd[1]
Ḳullarıñ vir murādını yā Rab
Senden ister dil ü cān feyż ile cūd
Dilleriñ vir murādını yā Rab[2]

2 Baḥr-i feyżiñde ḳaṭredir ʿālem
Mihr-i luṭfuñda ẕerredir ādem
Umarız faż̈l u cūduñı her dem
Ḳullarıñ vir murādını yā Rab

3 Ḳıl nevāliñle ser-efrāz bizi
Ḳıl viṣāliñle ehl-i rāz bizi
Ḳıl taḳabbül ḳamu niyāzımızı
Ḳullarıñ vir murādını yā Rab

4 Saña el ḳavşurup ṭuranlar içün
Seni bī-perde şol görenler içün
Cümle maḳṣūdına irenler içün
Dilleriñ vir murādını yā Rab

5 Ḥaḳḳî'ya ger nesīm-i feyżiñ ese
Dil ü cānında tāb-ı hicri kese
ʿAfv it anı ne ḳadar mücrim ise
Vir faḳīriñ murādını yā Rab

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḫavāṣṣı'l-Ḳur'ān. MN.
2 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.

1 Cemāliñ nūrına eyle sezā-vār[1]
Celāliñ āteşinden ṣaḳla yā Rab
Yeter yanup yaḳıldıḳ böyle her-bār
Celāliñ āteşinden ṣaḳla yā Rab[2]

2 Derūna feyż-i aḳdesden nemā vir
Dile nūr-ı tecellīden cilā vir
Dem-ā-dem ḫāne-i cāna żiyā vir
Celāliñ āteşinden ṣaḳla yā Rab

3 Çü oldı raḥmetiñ īcāda bādī
Ḳayursañ n'ola luṭfuñla ʿibādı
Bu Ḥaḳḳī'nıñ cemāliñdir murādı
Celāliñ āteşinden ṣaḳla yā Rab

[RĀḤAT-I RŪḤ][3]

Ve kāmillere insilāḫ ve nāḳışlara menām virildi. Tā ki maḳām-ı ervāḥa dāḫil olup vaṭan-ı aṣlī rāyiḥasın istişmām ideler. Ve ʿālem-i ḳudsüñ envārıyla müste'nis olalar. Buradandır ki ẕevḳ-i bedenden, ṣafā ve üns-i rūḥ aḳvādır. Yaʿnī ḫābda rūḥ āşiyānesine sevḳ olunsa, rāḥat-ı rūḥ rāḥat-ı bedene ġālib olur. Ve ẕevḳ-i ẓāhirde bulmaduġı ḥāli ẕevḳ-i bāṭında bulur.

Ve buradandır ki, mürġān-ı ervāḥ-ı kümmel, āşiyān-ı ezele pervāz idüp uçdılar. Ve bu gülzār-ı fenāda ḳarār idemeyüp mavṭın-ı evvele göçdiler. Ve ġurbet-i kevnden ḫalāṣ oldılar ve vaṭanda ḳaldılar. İşte giryān olanlar firāḳ ucundan giryān ve nālān olanlar hicrān derdinden nālān olurlar. Baʿdehū seyl-nişīb ü firāz-ı kūh u deşti güẕer idüp, deryāya vuṣūlde sākin oldığı gibi vāṣıl-ı Ḥaḳ olanlar ḫāmūş olurlar. Zīrā ʿaşḳıñ ġaleyānı zevāl bulur. Ve "ḳābe ḳavsenyn"iñ ḥükmi tamām olur. Naẓm:

1 Mine'l-Mecmūʿati'n-nefîseti bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* MN.
2 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Müteferriḳāt* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Enīsim yoḳ bu dār içre
Meded yā Rab meded yā Rab
Celīsim yoḳ diyār içre
Meded yā Rab meded yā Rab

2 Ḳażādan bilmezem n'oldum
Belā deryāsına ṭaldım
Düşüp ġurbetlere ḳaldım
Meded yā Rab meded yā Rab

3 Gözüm Ceyḥūn u dil pür-ḫūn
Elemden ḳāmetim çün nūn
Benem hicriñ ile maḥzūn
Meded yā Rab meded yā Rab

4 Çü ney feryād ider cānım
Yeter tā böyle nālānım
Naẓar ḳıl bańa sulṭānım
Meded yā Rab meded yā Rab

5 Dil-i Ḥaḳḳī olupdur zār
Aña ne bāġ u ne gülzār
Celāliñle yeter āzār
Meded yā Rab meded yā Rab

* * *

1 Ġarībem hīç enīsim yoḳ[1]
Meded yā Rab meded yā Rab
Vaḥīdem hīç celīsim yoḳ
Meded yā Rab meded yā Rab[2]

2 Tenim tenhālara ṣaldıń
Serim sevdālara ṣaldıń
Gözüm deryālara ṣaldıń
Meded yā Rab meded yā Rab

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń, İstanbul'da türbe-i Şeyḫ Vefā ḳurbünde, Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevcūd *Kitābü'n-Necāt* nām eṣer-i muʿteberiniń evvelinde merbūṭ evrāḳdan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.

[33b] 3 Ne ʿālemde ḳarārım var
Na dār u ne diyārım var
Ne yār-ı ġam-güsārım var
Meded yā Rab meded yā Rab

4 ʿAlevlendi dilimde nār
Yanup yaḳıldım āḫir-kār
Benem ḫaste benem nāçār
Meded yā Rab meded yā Rab

5 Bu Ḥaḳḳī'ya naẓar eyle
Günāhından güẕer eyle
Nüḫāsın ʿayn-ı zer eyle
Meded yā Rab meded yā Rab

* * *

1 Ġarībem hīç enīsim yoḳ[1]
Meded yā Rabbi yā Rabbi
Vaḥīdem hīç celīsim yoḳ
Meded yā Rabbi yā Rabbi

2 Ḳażādan ʿaşḳı çün buldum
Belā baḥrinde ġarḳ oldum
Mededsiz çāresiz ḳaldım
Meded yā Rabbi yā Rabbi

3 Yıḳıldı cümle bünyādım
Hemān ḳaldı ḳurı adım
Yine sendedir imdādım
Meded yā Rabbi yā Rabbi

4 Dili bāġ-ı İrem eyle
Aña sırrıñ ḥarem eyle
Bu Ḥaḳḳī'ya kerem eyle
Meded yā Rabbi yā Rabbi

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūz *Dīvān-ı Belāġat* ʿünvānlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

[YEHŪD NESEB-İ CELĀL-İ ĀDEMĪDENDİR][1]

Baʿd ez-ān Yehūdlarʾıń ʿināḍlarına naẓar eyle ki ʿammīleri evlādından mebʿūṯ olan nebiyy-i kerīme mütābaʿat itmeyüp ʿāṣī oldılar. Ve ʿamm, ṣınvü'l-eb olıcaḳ aña ʿiṣyān babaya ʿiṣyāndır. Ve pedere ʿiṣyān ʿuḳūḳdur ki sebeb-i ġażab-ı Raḥmāndır. Anıńçün Allāh Taʿālā ṭāʾife-i Yehūdʾı, Ḳurʾān'da ġażab ve laʿnet ile ẕikr ider. Ve kār-ı Yehūd'da ḳaṭʿ-ı raḥm daḫi vardır. Yaʿnī dīn yüzünden ḳaṭʿ-ı raḥm itdikleri gibi dünyā cihetinden daḫi ḳāṭıʿ oldılar. Yaʿnī hem ṣūrī ve hem maʿnevī ḳāṭıʿlardır. Ve raḥm ki Raḥmān isminden meʾḫūẕdur. Ḳāṭıʿı Ḥaḳ'dan maḳṭūʿdur. Pes, Yehūd, neseb-i celāl-i ādemīdendir; neseb-i cemālden degil. Naẓm:

1 Cemāliń ārzū eyler göńüller
Celāliń perdesin refʿ eyle yā Rab
Cemālińden açılur tāze güller
Celāliń perdesin refʿ eyle yā Rab

2 Ġażabdan raḥmetedir istinādım
Ḳahırdan luṭfuńadır iʿtimādım
Benim ʿarż-ı cemālińdir murādım
Celāliń perdesin refʿ eyle yā Rab

3 Tecellī eyleseń diller olur şād
Ḫarāb olan göńüller olur ābād
Yeter olduḳ celāliń ile berbād
Celāliń perdesin refʿ eyle yā Rab

4 Yüzin gül gibi ʿarż itmezse yārim
Ṣolar āḫir gider bāġ u bahārım
Cemālińle geçe leyl ü nehārım
Celāliń perdesin refʿ eyle yā Rab

5 İlāhī sensin aʿlālardan aʿlā
Bu Ḥaḳḳī oldı ednālardan ednā
Yüzüń göster ḳula ey Rabb-i Mevlā
Celāliń perdesin refʿ eyle yā Rab

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń *Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

"BU MİʿRĀC İLE ÇIḲARLAR SEMĀYA"[1]

Yaʿnī[2] ẕikr olunan nerdübān muḥtażar olanlarıñ gözlerine ẓāhir olup ḥüsnüne ziyāde taʿaccübünden nāşī rūḥ bedenden müfāraḳat itdikde gözleri añа dikilüp ḳalur. Ve rūḥ anıñ üzerinden semāvāta ʿurūc ider. Eger müʾmin ise bāb-ı semā açılup ʿālem-i ʿulvīde maḳarrına dek gider. Ve eger kāfir ise[3] ﴿لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ﴾ ḥasebince bāb-ı semāya müntehī olduḳda girü red olunup siccīnde ḥabs olunur. Naẓm:

1 Āsümānıñ ḳapusın rūḥumuza
Açıvir yā Müfettiḥa'l-Ebvāb

2 Ḳoma beyne's-semā'i ve'l-arż ey
Yeri gögi yaradan ʿālī cenāb

3 Ne ḳadar bār-ı günāh olsa daḫi
Dest-i luṭfuñla ḳaldır itme ʿaẕāb[4]

4 Yerlere ṣalma bizi luṭf eyle
Düşürüp ẕillete mānend-i türāb

5 Rūḥ-ı pāk-i Nebī içün ey Ḥaḳ
Cān-ı Ḥaḳḳī'ya ṣafā vir çün āb

* * *

1 Baḫr-i fażlıñ[5] ḳaṭresidir niʿmet-i dārü'ş-şevāb[6]
Maḥż-ı ʿadliñ cemresidir niḳmet-i dārü'l-ʿiḳāb[7]

2 Raḥmetiñ ṣundı şarāb-ı cāvidānī ʿāşıḳa
Ḥikmetiñ ḳıldı nice zāhidleriñ baġrın kebāb

3 Luṭf u ḳahrıñdan nişān oldı ḫaḳīḳat nūr u nār
Kimi rāḥat buldı ḫalḳıñ kimi çekdi ıżṭırāb

---

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Miʿrācü'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.
3 "*Onlara göklerin kapıları açılmaz.*" el-Aʿrâf, 7/40.
4 luṭfuñla: ʿafvıñla (309a)
5 Baḫr-i fażlıñ: Feyż-i fażlıñ (309a)
6 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Cehennem ve Ehlihā. MN.
7 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.

4 Şol ki düşdi nār-ı hicrāna ezel yandı ebed
Olmadı yā Rab viṣāliñ neşvesinden behre-yāb

5 Şemʿine pervāne olmaḳdan murādı ʿāşıḳıñ
Nārıñ içre nūr olup yanmaḳ-durur cümle ḥicāb

6 Nūş-ı cām-ı ʿaşḳa gelmişdir bu bezm-i fānīye
Yoḫsa ʿāşıḳlar gözine māsivā ʿayn-ı serāb

7 Ṣandı ḫāk-i tīredir aṣl-ı binā-yı ādemī
Düşdi şeyṭān rütbeden oldı ḫarāb-ender-ḫarāb

8 Ḥaḳḳıyā fażl-ı ilāhī ister iseñ rūz u şeb[1]
Ḳıl tevāżuʿ ehl-i Ḥaḳḳ'a çün nem-i ebre türāb

* * *

1 Yā ilāhī devlet-i ʿaşḳ ile eyle kām-yāb[2]
Faḳr ile faḫr eylemek sırrına eyle feṭḥ-i bāb[3]

2 Ḳıl dil ü cānım hemīşe āşinā-yı feyż u cūd[4]
Eyleme bir ḥāl ile sāḥil-nişīn-i ıżṭırāb

3 Pāre pāre ola teʾsīr-i ġamıñla seng-i dil
Eriye ḫāk ü hevā vü āteşim ola çü āb

[34a] 4 Rūz-ı ḥaşr olmazdan öñ öldür beni dirgür beni
Ḳıl ḥesābım ṣun kitābım ṣor suʾālim vir cevāb

5 Ger beni ẓulmetden iḫrāc eylemezsen işbugün
Tāb-ı ḥaşr içre yarın cān u ciger ola kebāb

6 Ḥaḳḳī ḳuluñ iʿtimādı fażlıñadır yā Kerīm
Eylemişdir dergeh-i fażl u ʿaṭāya intisāb

1 fażl-ı ilāhī: feyż-i ilāhī (309a)
2 Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri, ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī nāmına taḥrīr buyurmuş olduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.
4 "Ḳıl dil ü cānım hemīşe ġarḳa-i baḥr-i sükūn". (Nüsḫa-i dīger)

* * *

1 Ey kerīm Allāh settārü'l-ʿuyūb[1]
V'ey raḥīm Allāh ġaffārü'ẕ-ẕünūb[2]

2 Luṭf ile eyle tecellī ḳullara
İde bād-ı raḥmetiñ dā'im hübūb[3]

3 Her ne deñlü bende bed-kār olsa da[4]
Senden ʿafv itmek olupdur ḫūb ḫūb

4 Şuʿle-dār eyle tecellī nūrını[5]
Ḳurtula ẓulmetden erbāb-ı ḳulūb

5 Ol cemāliñle neşāṭ-efzā bize
Zā'il ola dildeki ġaym-ı kürūb

6 Ṣadr-ı ʿālem ḥürmetine Ḥaḳḳī'nıñ
Ḳalbine feth ola ebvāb-ı ġuyūb

* * *

1 Būy-ı ʿaşḳıñdan dile yā Rabbi reyḥān it naṣīb[6]
Bülbül-i cāna gül-i ḫandān-ı ʿirfān it naṣīb[7]

2 Bir nefesde nefs-i ʿĪsī buldı çün feyż-i ḥayāt
Mürdeyem Rūḥu'l-Ḳudüs'den nefḫa-i cān it naṣīb

3 Ḫayliden sāḥil-nişīn-i baḥr-i ümmīdem yeter
Bir tehī destem bañа da dürr ü mercān it naṣīb

4 Süfre dildir mā'ide envāʿ-ı esmādır añа
Niʿmet-i elvāndan bu cāna da ḫān it naṣīb

---

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş olduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.
3 "Bād-ı iḥsānıñ dile ide hübūb". (Nüsḫa-i dīger)
4 "Her ne deñlü kārı zişt olsa ḳuluñ". (Nüsḫa-i dīger)
5 "Her ne deñlü şuʿle-dār olsa yaḳīn" (Nüsḫa-i dīger)
6 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
7 Bu manzume 309a'da mükerrerdir. MY.

5 Şeyḫ Ḥaḳḳī cām-ı ʿaşḳıñdan cüvān olmaḳ diler
Bezm-i luṭfuñda añа feyż-i ferāvān it naṣīb

* * *

1 Yā ilāhī meşhed-i ḥüsnüñde yoḳdur hīç ḥicāb[1]
Ḳıl tecellī tā ki dilden zā'il ola iḥticāb

2 Dil saña başḳa ḥicāb oldı bu dilden sen geçür
Vir bаña dīdār-ı pāk-i sırra seyr-i bī-niḳāb

3 Bu serābı kim görür ʿayn-ı şarāb olmaḳ ṣanur
Gerçi kim ʿārif gözine görinür ʿālem serāb

4 Yā ilāhī şeş-cihetden nūr-ı vechiñ irişe
Bu ʿimāret-ḫāne-i ẕāt u ṣıfātım ḳıl ḫarāb

5 Şeyḫ İsmāʿil Ḥaḳḳī bār-gāha yalvarup
Dir duʿāmız eyle yā Rabbi kerem ḳıl müstecāb

MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT -ʿĀLEYHİ EFḌALÜ'T-TAḤİYYĀT-[2]

1 Ey cenāb-ı ẕāt-ı Mevlā'ya ḥabīb[3]
Gül ruḫuñdan aldı būyı ʿandelīb

2 Ḫasta diller çāre bulmazdı ebed
Olmasaydıñ derd-i ʿuşşāḳa ṭabīb

3 Lebleriñ mercān u güftārıñ dürer
Ruḫlarıñ güldür zenaḫdānıñ çü sīb

4 Ceddiñ İbrāhīm ü İsmāʿīldir
Hem ḥabīb olduñ cihānda hem nesīb

5 Eyleseñ ger Yūsuf'a ʿarż-ı cemāl
Çün Züleyḫā olur idi dil-firīb

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *'İzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.
3 Bu manzume 309b'de mükerrerdir. MY.

6 Āşinā ol Ḥaḳḳī-i bī-çāreye
Rūz-ı maḥşerde ḳoma anı ġarīb

* * *

1 Ey Nebiyy-i şefīʿ-i ehl-i ẕünūb[1]
Nār-ı ḥasretle yandı gitdi ḳulūb[2]

2 Reşş-i āb-ı şefāʿat eyle meded
Feyż-i iḥsāndır çü ʿādet-i ḫūb

3 Kerem eyle yüzüñ niḳābın aç
Tā cemāliñden olmayam maḥcūb

4 Ruḫlarıñ luṭfuña şehādet ider
Ey gül-i gül-sitān-ı ġayb-ı ġuyūb

5 Saña ḳılsun naẓar naẓar ehli
Sendedir ḥüsn-i Yūsuf-ı Yaʿḳūb

6 Ḥaḳḳīyā būy-ı ravżadır maḳṣūd
Būydan gül-ruḫuñ-durur maṭlūb

[ḤASENÜ'L-İSM VE ḤASENÜ'L-VECH][3]

Ve fi'l-ḥadīṯ: «ما بعث الله نبياً إلا حسن الإسم حسن الوجه حسن الصوت»[4] Ḥasenü'l-ism olmaḳ iki vecihledir. Biri medlūli iʿtibāriyledir ki maʿānī-i ḥasenesi vardır. Ve biri taʿayyün ḥasebiyledir. Zīrā ʿinde'ṣ-ṣūfiyye taʿayyün-i isimdir ki ism-i ḥaḳīḳīdir. Yaʿnī enbiyānıñ aʿżā ve cevāriḥi vech-i mülāyim üzredir.

Bu ṣūretde taḫṣīṣ-i vecihde fā'ide budur ki fi'l-aṣl, maḥall-i liḳā vecihdir. Anıñçün dirler ki fülānıñ ḥüsn-i liḳāsı vardır; ḥüsn-i beşere ve ṣabāḥat-ı rūyı maʿnāsına. Ve bu cihetdendir ki aḫyārdan ʿAbdullāh bin Selām, cenāb-ı cemīlü'l-vech, hasenü'l-liḳā, faḫr-i ʿālem Muḥammed Muṣṭafā

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri bu mecmūʿayı, Tekfurṭaġlı Dāvūd Aġa-zāde Ḫalīl Efendi nāmına taḥrīr buyurmuşlar. MN.
2 Bu manzume 309b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 309b'de mükerrerdir. MY.
4 Harâitî, *İ'tilâlü'l-Kulûb*, I, 166, r. 341.

-ʿaleyhi efḍalü't-teḥāyā- teşrîf-i Medîne ḳıldıḳlarında ibtidâ-yı mülâḳâtda, «ما هو بوجه كذّاب» diyüp bilâ teʾḫîr kemer-bend-i İslâm oldı. Yaʿnî bu maḳûle yüz, keẕẕâb yüzi degildir; ḫâṣṣâ. **[34b]** Belki bu, cemâl-i Bârî'den görünen eṣer ve bu ḥüsn-i bedîʿde cilve-ger olan nûr u fere nişân-ı ḥaḳîḳat ve menâr-ı ṣıḥḥat-i ḥaḳîḳatdır. Egerçi aʿmâlara göre maḥall-i şübhe ve mecâl-i tereddüddür. Naẓm:

1 Ey fürûġ-ı rûy-ı ʿâlem-tâbı reşk-i âf-tâb
Ravża-i ʿAdn olur âb-ı ʿârızıñdan feyż-yâb

2 Ey teẕerv-i ḫoş-ḫırâm-ı bû-sitân-ı ışṭıfâ
Serv-i bâġ-ı nâz-mendi server-i ʿâlî-cenâb

3 Cevher-i lafẓıñ nʾola rengîn olursa maʿnîde
Buldı teʾṣîr-i lebiñden ṣûret-i laʾl-i müẕâb

4 Devr-i îcâd içre sensin merkez-i ḥüsn ü cemâl
Üstüñe mihr ü mâh-ı ʿâlem döner çün âsiyâb

5 İştiyâḳından döker dîde şarâb-ı arġavân
Âteş-i hicrânıñ ile cân u dil olur kebâb[1]

6 Şeyḫ Ḥaḳḳîʾya der-i luṭfuñ nice mesdûd ola
Âsitâneñden bulurken feṯḥ-i bâbı şeyḫ u şâb

* * *

1 Yâ Rasûlallâh götür şîrîn cemâliñden niḳâb[2]
Âsitânıñ bekleyen ʿâşıḳlara ḳıl feṯḥ-i bâb[3]

2 Şerbet-i nuṭḳuñ devâ-yı ʿillet-i hicrândır
ʿÂşıḳ-ı dil-teşneye ġayrı gerekmez bir şarâb

3 Bezm-i ḫâṣṣ-ı ḥażrete ḳıl bunda daʿvet cânımız
Baḳma noḳṣâna eger olduḳsa küstâḫ-ı cenâb

1 Bu naẓm-ı raʿnâ, Nâẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerîfleriyle, *Mir'âtü'l-Ḥaḳâ'iḳ* nâm mecmûʿalarında [daḥi] mesṭûr bulunup ancaḳ beşinci beyit maḳâmında işbu "Bezm-i ġamda câm-ı çeşmim pür-şarâb-ı erġavân/ Nâr-ı ʿaşḳıñda dil ü cânım olupdur çün kebâb" beyti, müşbet oldığı manẓûr-ı ʿâcizîdir. Li-Câmiʿi'l-faḳîr
Ez-*Tuḥfe-i Ḥüseyniyye* nüvişte est.

2 Ez-*Kitâb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-evâ'il-i cild-i evvel. Bu naẓm-ı şerîf, Nâẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayâtü'l-Bâl* nâm mecmûʿalarında daḥi mesṭûrdur. MN.

3 Bu manzume 309b'de mükerrerdir. MY.

4 Mevlid-i pākiñ gice gündüz seniñ şerḥ eyleriz
Ṭoġalı bu cāna ʿilm-i nāfiʿ-i Ümmü'l-Kitāb

5 Gūş-ı cān ile dem-ā-dem gūş idüp evṣāfıñı
Görmedin ẕātıñ ḳulaḳdan ʿāşıḳıñdır şeyḫ u şāb

6 Yā Ḥabīballāh cenāb-ı pākiñe lāyıḳ budur
Devlet-i vaṣlıñla ḳıl Ḥaḳḳī faḳīri kām-yāb

"LĪK YÜZ ON BEŞ ṢAḤĀBE VAR İDİ"[1]

Yaʿnī ṣuya ṭālib olanlar[2]. Ve illā o seferde mevcūd olan aṣḥāb *-raḍıyallāhü ʿanhüm-* üç biñ, belki daḫi ziyāde idi. Baʿd ez-ān feyż-i āb muʿcizesi Tebūk ġażāsında daḫi vāḳiʿ olup otuz biñ ṣaḥābe müstefīż olduḳlarından māʿadā on iki biñ at ve on beş biñ deve daḫi sīr-āb oldılar. *Fe-Sübḥāne'l-Ḳādirü'l-Mennān.*

Rūşenī: "Parmaġıñdan aḳıdup āb-ı revān-baḫş-ı revān/ Nice yüz biñ kişiden defʿ idisersin ʿaṭaşı". Naẓm:

1 Yā Rasūlallāh yüzüñden ṭoġdı nūr-ı āf-tāb
Yā Ḥabīballāh sözüñden oldı ḫalḳa feṭḥ-i bāb

2 Oldı her bir barmaġıñ bir lūle-i feyż-i Ḫudā
Ṭoldı her bir teşne-dil erbāb-ı ʿaşḳıñ ḥavżı āb

3 İsm-i Feyyāż ol ḳadar ḳıldı tecellī sende kim
Feyżiñe nisbet görinür bunca deryālar serāb

4 Ṣunmasañ erbāb-ı dil bezmine ʿaşḳıñ cürʿasın
Yā Rasūlallāh olurdı cümleniñ ḥāli ḫarāb

5 Nice yüz biñ teşneye bir ḳaṭre-i feyżiñ yeter
Defʿ olur bir ḳaṭreden yüz biñ kişiden ıżṭırāb

6 ʿİlm-i Ḥaḳ bir baḥr u sen bir dürr-i yektāsın añа
Feyż-i hū bir şerbet ü sen sāḳi-i ṣāfī şarāb

7 Dāyedir feyżiñ bugün erbāb-ı istiʿdāda kim
Anıñ ile gösterir ṣad-perveriş Ümmü'l-Kitāb

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Muʿcizāt. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 310a'da mükerrerdir. MY.

8 Cism ü cān-ı Ḥaḳḳī'yı iḥyā iden feyżiñ-durur
Feyż-i āb ile olur zīrā ki perverde türāb

* * *

1 عاشقم عاشقم بروی حبیب
که رساند مرا بکوی حبیب

2 کرنه بویش رسد بمن مردم
زنده ام زنده ام ببوی حبیب[1]

3 ساربانا بهانهٔ میساز
بوکه ره میرسد بکوی حبیب[2]

4 دل عشاق را نیاز آرد
جان فدا میکنم بخوی حبیب

5 حقی حلاج زمانم زیرا
دلم آمیخته بموی حبیب[3]

* * *

MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT[45]

1 رغبوا في الله يا أهل الطلب
إنّ وعد الموت حق مقترب[6]

2 Vir ḥayāt-ı nev dile ẕikr ile var
Ḫufte-leb olma çü mürde rūz u şeb

3 من له علم الإلهي الجليل
عنده جلّ المنى كل الإرب[7]

4 İtmeyen bāzār-ı ʿaşḳ eyler ziyān
Bu kesādıñ defʿine bulmaz sebeb

1 1. Aşığım aşığım sevgilinin yüzüne / Öyle ki iletti beni mahallesine sevgilinin
2. Yok eğer kokusu gelmezse bana öldüm / Dirlikteyim dirlikteyim kokusuyla sevgilinin
2 3. Ey deveci bir bahane çıkar / Ola ki yol varır mahallesine sevgilinin
3 4. Gönül aşıkları niyaza getirir / Can feda kılayım huyuna sevgilinin
5. Ey Hakkı devrin Hallacıyım zira / Gönlüm karışmış saçına sevgilinin
4 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Vefātü'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
5 Bu manzume 310a'da mükerrerdir. MY.
6 Ey talep ehli! Rağbetiniz Allah'a olsun / Ölüm vaadi haktır, yaklaşmaktadır
7 Yüce ilâhî bilgiye sahip olan kişi /

5 أدرك العشاق في هذا الطريق
أيها الزهاد ما هذا الحرب

6 Ḳaṭʿ-ı raḥm-i ʿaşḳ iden bulmaz felāḥ
Oldı zīrā ʿaşḳ mānend-i eb[1]

7 قد فشى في الأرض أنواع الفساد
من فساد الباطن يا للعجب

8 Ṣabr idenler ṭaʿat-i Ḥaḳḳ'a bugün
Buldılar ṭaḳvā ile Ḥaḳḳ'a niseb

[35a] 9 اقتبس يا صاحن من نور الخجاز
قبل أن يعلوك من قبر اللهب

10 Nūr içinde ʿūd-ı hindī-veş düten
Yanmadı hicrān odına çün ḫaşeb

11 مت من الأوصاف قبل أن تموت
ميّت الأحياء عبد منتخب

12 Ṣoḥbet-i şāh ister iseñ Ḥaḳḳıyā[2]
Ẓāhir u bāṭın gözet resm-i edeb

* * *

1 ʿAşḳıñ ʿıyān oldı baña[3]
Ḥayretde ḳaldım ben ġarīb
Şevḳiñle oldum āşinā
Miḥnetde ḳaldım ben ġarīb[4]

2 ʿAşḳıñla düş oldum göre
Bunca melāmet-gerlere
Ādem gibi düşdüm yere
Ẕilletde ḳaldım ben ġarīb

1 ʿaşḳ: ʿaşḳ kim (MY)
2 şāh: Ḥaḳ (310a)
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ḫalḳ-ı Ādem -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
4 Bu manzume 310a.'da mükerrerdir. MY.

3 Ḥaḳ'dan ʿināyet olmasa
Nice nesīm-i luṭf ese
Sen yardım it ben bī-kese
Fürḳatde ḳaldım ben ġarīb

4 ʿAşḳıñla ḥālim bildiler
ʿĀlem melāmet ḳıldılar
Hep dostlarım ṭaġıldılar
Vaḥdetde ḳaldım ben ġarīb

5 Cennet iken benim yerim
Ḥaḳḳī yere düşdi tenim
Terk itdim eski meskenim
Ġurbetde ḳaldım ben ġarīb

[FETḤ-İ ḲARĪB MERTEBESİ][1]

Maʿlūm ola ki[2] her mertebeniñ kemāli, andan teraḳḳī ile ḥāṣıl olur. Pes, sālik egerçi fetḥ-i ḳarīb mertebesinde envār-ı yaḳīn ile münevver oldı. Velākin maʿārif-i ilāhiyyeniñ ẓuhūrı, mertebe-i rūḥa teraḳḳīye menūṭ ve ḥaḳā'iḳ-i ilāhiyyeniñ sünūḥı, mertebe-i sırra teraḳḳīye merbūṭdur. Pes, ibtidā ẓuhūr iden envār, andan maʿārif, andan ḥaḳā'iḳdir ki kemālāt-ı mürettebedir. Erbāb-ı ḥaḳā'iḳiñ kemālleri ıṭlāḳī ve ḥaḳīḳī ve māʿadāsınıñ iżāfī ve nisebīdir. Dimişlerdir ki, şerīʿatla ṭabīʿatı ve ṭarīḳatla nefsi ve maʿrifetle rūḥı ve ḥaḳīḳatle sırrı ıṣlāḥ itmek gerekdir. Tā ki şehvet ʿiffete ve hevā hidāyete ve cehl maʿrifete ve meyl-i māsivā Ḥażret-i ʿUlyā'ya mübeddel ola. Naẓm:

1 Ḳanġı dil kim buldı Ḥaḳ'dan nuṣret-i fetḥ-i ḳarīb
Gitdi ẕillet geldi āḫir ʿizzet-i fetḥ-i ḳarīb

2 Ṭoldı çün "el-faḳru faḫrī" cevherinden maʿdeni
Kenz-i lā-yefnādan aldı devlet-i fetḥ-i ḳarīb

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 310b'de mükerrerdir. MY.

3 Yıḳmayınca şol ḥiṣār-ı nefsi ḍarb-ı ẕikr ile
Ḥāṣıl olmaz ehl-i cehde ḳudret-i feṭḥ-i ḳarīb

4 Nice bilsün leẕẕet-i ʿaşḳı bugün zāhid olan
Ḳonmadı ḫān-ı diline niʿmet-i feṭḥ-i ḳarīb

5 Cān gözin ḳıl pür-cilā-yı naḥl-i envār-ı yaḳīn
Tā ki ḥāṣıl ola saña rü'yet-i feṭḥ-i ḳarīb

6 Rūḥ bir sulṭān u ʿaḳl-ı kül vezīr-i dil-peẕīr
Ṣan ḳuvādır ʿasker-i pür-şevket-i feṭḥ-i ḳarīb

7 Sancaġında yazılu "*naṣrun minallāh*" āyeti
Bu-durur fehm eyler iseñ ḥikmet-i feṭḥ-i ḳarīb

8 Maʿrifet nūrın ḥaḳīḳat sırrın isterseñ eger
Bul muḳaddem Ḥaḳḳıyā var ḥālet-i feṭḥ-i ḳarīb

* * *

1 El-ḥamdü lillāhi'l-kerīm[1]
Geldi yine māh-ı Receb
Eş-şükrü lillāhi'l-ʿaẓīm
Geldi yine māh-ı Receb

2 Ṣaldı ʿināyet pertevin
Nūr eyledi Ḥaḳ cān evin
Şen ol bu iḳbāle sevin
Geldi yine māh-ı Receb

3 ʿAbidleriñ güldi yüzi
Açıldı ʿāşıḳlar gözi
Ṣavm ile ḫoş gör gündüzi
Geldi yine māh-ı Receb

4 Cürm ü günāha ġam yiyen
Ḥālim nice olur diyen
Ey ʿafv ü ġufrān isteyen
Geldi yine māh-ı Receb

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyyeti'l*-meşhūreti fī-Faṣlı Elleẕīne lā Ḥisābe Lehüm ve lā ʿAẕāb. MN.

5 Şām-ı Reǧāʾib ḳıl namāz
Tā ṣubḥa dek eyle niyāz
İḳbāl idüp bā-ʿizz ü nāz
Geldi yine māh-ı Receb

6 Ẕikr it cenāb-ı ʿizzeti
Fikr eyle aḥvāliñ ḳatı
Fevt itme Ḥaḳḳī furṣatı
Geldi yine māh-ı Receb

[PĀYE-İ VELĀYET][1]

Ey sālik[2], bu maḳāmda bir rāz-ı nihānī daḫi ẓuhūr itdi ki, Ḥasan Baṣrī dāʾire-i velāyete degil, belki baʿżılar derece-i ḳuṭbiyyete ḳadem baṣmışdır, diyü ẕāhib olmuşdur.

Pes, bundan ebeveyniñ ṣıḥḥat-i nikāhı lāzım geldi. Zīrā zinādan tevellüd iden kimse ebedī veliyy-i ḫāṣṣ-ı ʿörfī olmaz dimişlerdir. Ve bu maḳāmda Rasūlullāh -*ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem*- buyurdı ki «وُلِدْت مِنْ نِكَاحٍ لَا مِنْ سِفَاحٍ»[3] Zīrā cāhiliyyet ṣıḥḥat-i nikāḥa mānīʿ degildir. Ve velāyete mānīʿ olan zinādır; gerekse ṣūretde İslām içinde olsun. Şol cihetden ki gāh olur müslimiñ ṣūretde nikāḥı olur; velākin ḥaḳīḳatde dürüst degildir. Ya baʿżı şurūṭuña ʿadem-i muḳārenetle ki evvel-i tezvīcde olur. Veya baʿdeʾn-nikāḥ münāfī bulunur, **[35b]** ya ḳavlen veya fiʿlen. Anıñçün ʿindeʾl-iştibāh tecdīde muḥtācdır. Ve eger nikāḥ bu vecih üzre olmaz ise mevlūdden ḫayır yoḳdur. Yaʿnī gerçi veled-i zinā olan kimse ẓāhirde ṣalāḥına bināʾen ḳāżī ve imām ve şāhid ve emṣāli olmaḳ dürüst olur. Velākin aṣlı fāsid olmaġla ictihād itse daḫi pāye-i velāyete ḳadem basamaz. Zīrā izdivāc-ı maʿnevī, izdivāc-ı ṣūrīniñ ṣıḥḥatine mevḳūfdur. Naẓm:

1 Alan bu nefesden dilā būy-ı ḥāl
Ṣaḥīḥuʾn-nesebdir ṣaḥīḥuʾn-neseb
İden pūte-i ḥālde nefsi ḳāl
Ṣaḥīḥuʾn-nesebdir ṣaḥīḥuʾn-neseb

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye fi-Tercemeti Aḥvāli Ḥasan bin Yesār-ı Baṣrī*. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 310b'de mükerrerdir. MY.
3 İbnü'l-Mulakkin, *el-Bedrü'l-Münîr*, VII, 634.

2 Nesebden murādım nedir izdivāc
Ki ola nikāḥı ṣaḥīḥu'l-mizāc
Bu sūḳ-ı ḥaḳīḳatde bulan revāc
Ṣaḥīḥu'n-nesebdir ṣaḥīḥu'n-neseb

3 Menī ṣulb-i ṭāhirden itse nüzūl
Olur silsile ḥalḳa-bend-i ḳabūl
Nefes virmege fi'l-ḥaḳīḳa uṣūl
Ṣaḥīḥu'n-nesebdir ṣaḥīḥu'n-neseb

4 Nefes pāk olmaḳ toḫumdur hemān
Dil-i ḳābil oldı yeri bī-gümān
Nedir Ḥaḳḳıyā ehl-i dil her zamān
Ṣaḥīḥu'n-nesebdir ṣaḥīḥu'n-neseb

[ŞEYḪ ŞİHĀBÜDDĪN MUḤAMMED TİBRĪZĪ][1]

Câme-i maʿrifetiñ ṣāḥib-i taṭrīzi, Ḥażreti Şeyḫ Şihābüddīn Muḥammed Tibrīzī[2] *-ḳuddise sırruh-*. Āẕerbaycān ki verā-yı ʿIrāḳ'da iḳlīm-i maʿrūfdur; Tibrīz, tānıñ kesriyle ekber-i müdenidir. Yaʿnī ol iḳlīmiñ müştemil oldıġı şehirleriñ aʿẓamı Tibrīzdir ki Şihābüddīn Muḥammed orada ʿālem-i şühūdı teşrīf itmişdir. Ve sāḥa-i ʿayn-ı ḫāricīye ḳonup āḫir göçüp gitmişdir. Ṭarīḳat-i meẕkūrı Rüḳneddīn'den aḫẕ eyleyüp vaṣl-ı Ḥudā'ya yol bulmuş ve āḫir seccāde-i irşādda ḫalîfe-i aʿẓam olmuşdur. Zīrā silsileniñ evveli añа müntaḳil ve āḫiri daḫi añа muttaṣıldır. Naẓm:

1 Recm-i şeyṭān itdi Şeyḫ Şihāb
Āteşi gitdi ḳaldı ṣāfī āb

2 Kim ki bu nārı itmedi iṭfā
Dūzaḫ-ı buʿda girdi çekdi ʿaẕāb

3 Bu ʿanāṣır belādır insāna
Bu belādan çeker insān ʿiḳāb

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 310b'de mükerrerdir. MY.

4 Ḳaldı Aʿrāf'da ehl-i berzaḫ
Ne cehennem ne ʿiḳāb u ne ṣevāb

5 Yā ilāhī naẓar it ḥālimize
Yandıḳ āteşlere miṣāl-i kebāb

6 Sañadır ilticāmız ey Mevlā
Eylegil ḳullarıña feṯḥ-i bāb

7 Ḳılma senden bu Ḥaḳḳī'yı maḥcūb
ʿİzzetiñ ḥaḳḳı eyle refʿ-i niḳāb

* * *

1 Nihāl-i Sidre vü Ṭūbā gibi olup aḳṭāb[1]
İder tenāvül-i ber ol nihālden aḥbāb[2]

2 Cihānda ehl-i nefes ḫidmetinde ḳā'im ol
Bilürsin oldı ne merbūblar ṣoñı erbāb

3 Bu ḥalḳaya yüri ser-beste ol bu silsilede
Bu ḥalḳadan olur elbette ḫalḳa feṯḥ-i bāb

4 Fenāya irmege ḫalvet gerekdir ehl-i dile
Beḳāyı celvet ile buldı ḳamu şeyḫ u şāb

5 Birisi oldı "ev ednā" birisidir "ḳavseyn"
Bu feyż ile velī pür olmaġa gerekdir "ḳāb"

6 Şarāb-ı nāb gibi eyle sirişk-i çeşmi[3]
Derūnı āteş-i ʿaşḳ ile eyle Ḥaḳḳī kebāb

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu manzume 311a'da mükerrerdir. MY.
3 çeşmi: çeşmiñi (MY)

EDEB[1]

Edeb[2], ümūr-ı müstaḥseneyi riʿāyet ve ḫayrātı cemʿdir. Zīrā meʾdübeden müştaḳdır ki ṭaʿām üzerine ictimāʿ maʿnāsınadır. Keẕālik edeb daḫi ḫayrātıñ ictimāʿından ʿibāretdir. Pes, müstaḥsenātdan birin işleyüp birin terk eylese aña ṣāḥibü'l-edeb dinilmez. Tevbe ve inābet gibidir. Nitekim bālāda mürūr eyledi.

Ve ḥadīṯde gelür ki: [3]«إنّ الله أدّبني فأحسن تأديبي» Bunuñ taḳdīri, «إنّ الله أدّبني أحسن تأديبي» dimekdir. Zīrā bu fāya fā-i tefsīriyye dirler. Yaʿnī ne ḳadar meḥāsin ü ḫayrāt var ise Allāh Taʿālā bende cemʿ eyledi. Ve beni mecmūʿa-i feżāʾil ü menāḳib ḳıldı. Ḥaṭṭā Cibrīl gelüp luġat-ı İsmāʿīl'i aṣlı üzerine telḳīn eyleyüp efṣaḥ-ı füṣaḥā-i ʿAdnāniyye ve eblaġ-ı bülaġā-yı / bülaġāʾ-i Ḳaḥṭāniyye olmaġa bāʿiṯ bu maʿnā oldı. Anıñçün ʿArab-ı ʿArbā anı ve cemīʿ-i aḳvāl ü efʿālini ziyāde istiḥsān iderlerdi. Ve Muḥammed tesmiyesine sebeb bu oldı. Zīrā merraten baʿde uḫrā Maḥmūddur. Ve ne ḳadar kemālāt-ı ṣūriyye ve maʿneviyye var ise andan aḫẕ olundı. Ḥattā kātibe, ḳaṭʿ-ı ḳalemi ve keyfiyyet-i ḫaṭṭı tefhīm itdi. Egerçi kendi kitābet itmezdi. Ve cemīʿ-i ehl-i ṣanāʾiʿa ṣanʿatlarınıñ deḳāʾiḳini ögretti. Nitekim Şeyḫ Muḥyiddīnü'l-ʿArabī -*ḳuddise sırruh*- cemīʿ-i ʿulūmdan nice deḳāʾiḳ-i maʿneviyye ve leṭāʾif-i lafẓıyyeye işāret eylediler ki erbāb-ı fünūn ol deḳāʾiḳ ve leṭāʾife aṣlā ıṭṭılāʿları yoġ idi. Ve kendi melekelerini nihāyetü'l-ʿuḳūl ḳıyās eylerlerdi. Heyhāt.

İlḫ [4]﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 311b'de mükerrerdir. MY.
3 Sehâvî, *el-Makâsıdu'l-Hasene*, s. 73, r. 45.
4 "Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır." Yûsuf, 12/76.

Naẓm:

[36a] 1 Kangı cān u dilde ṣūret bulsa maʿnā-yı edeb
Sırr-ı aʿlā ehli eyler anı ednā-yı edeb

2 Maḥrem-i rāz olmaġa dergāh-ı şāhen-şāhda
Lā-cerem lāzımdır ola ṣūret-ārā-yı edeb

3 Dürr-i ḥikmetle pür eyler ʿālemi hem-çün ṣadef
Mevc-ḫīz olsa ḳaçan ādemde deryā-yı edeb

4 İster iseñ ger hünerden ḫilʿat-ı fāḫir ṭırāz
Olmaya ārāyiş-i cāna çü dībā-yı edeb

5 Peyker-i zībāya beñzer gerçi ʿilm ü maʿrifet
Rūḥ bulmaz olmayınca līk iḥyā-yı edeb

6 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan ḥayā eyle şühūduñ var ise
Söyleme sırr-ı ene'l-ḥaḳḳı gözet cāy-ı edeb

* * *

1 Sırrımıñ seyrinde ḥayrān oldılar ervāḥ hep[1]
Her ḥicāba ṣūret-i cism oldı ʿālemde sebeb[2]

2 Sırr-ı vaḥdet bildiñ ise ṭālib ü maṭlūb odur
Ger ṭaleb olmazsa Ḥaḳ'dan yoḳ yere çekme taʿab[3]

3 Sīnedir yāḳūt-ı aḥmerden düzülmüş taḫt-gāh
Dürre-i beyżā gibi berḳ urmuş anda vech-i Rab

4 Çeşmi rūşen ḳıl ki mihr ü māhdır iki gözüñ
Cism ü cān içre anıñla farḳ olur bu rūz u şeb

5 ʿĀlem-i sırra düşünce ṣūret-i tenzīhi gör
Ṣūrete geldikde teşbīhe baḳup ḳılma ʿaceb

1 Min-*Kitābi'n-Netīce* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.
2 Bu manzume 312a'da mükerrerdir. MY.
3 Ger ṭālib olmazsa: Ṭālib olmadıñsa (MY)

6 Ey ʿaceb Ḥaḳḳī gibi var mı Ḥaḳḳ'ıñ dīvānesi
ʿAḳlınıñ fikrinde ḳaldı ḫāṭır-ı Rūm u ʿArab

* * *

1 Ṣūret-i sır ne-durur ṣūret-i eşyādır hep[1]
Cümle eşyāda tecellī iden esmādır hep[2]

2 Ṣūrete ḳılma naẓar maʿnīye eyle güẕeri
Çeşmiñe ẓāhir olan ʿayn-ı müsemmādır hep

3 Bu vücūd içre ne küllī vü ne cüz'ī vardır
Ḳayd u ıṭlāḳdan ol ẕāt-ı muʿarrādır hep

4 Bilmeyen vaḥdet-i ẕātı düşer āḫir şirke
Yoḳ-durur "lā" bu cihānda ḳamu "illā"dır hep

5 Nefsini bilmeyen ey Ḥaḳḳī ne bilsüñ Ḥaḳḳ'ı
Cāhile ṭutma ḳulaḳ kim sözi daʿvādır hep

[ʿAŞḲ U MAḤABBET][3]

Baʿd ez-ān gerçi baʿż-ı aḫbārda Allāh Taʿālā, şiddet-i maḥabbetle mevṣūfdur. Fe-emmā aña göre ʿaşḳ ve ʿāşıḳ ve maʿşūḳ dimek vārid olmamışdır. Ṣıfāt-ı ilāhiyye iʿtidāl üzredir. ʿAşḳda ise ifrāṭ maʿnāsı vardır. Nitekim mürūr itdi.

Fe-emmā ḥāl-i insān ifrāṭ ve tefrīṭden ḫālī degildir. Ḥattā Cenāb-ı Nübüvvet *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* ḳable'n-nübüvvet cebel-i Ḥirā'da müte'ellih iken ifrāṭ-ı maḥabbetden ḳalblerinde ġaleyān ḥāṣıl olup kendilerin ṭaġdan aşaġa ṭarḥ itmek ḫāṭırası olurdı. Baʿde'n-nübüvvet bu ḥālet ilā-āḫiri'l-ʿömr kemāl-i iʿtidāle irdi. Ve aña "ṣaḥv baʿde's-sekr" dirler ve "beḳā baʿde'l-fenā" daḫi ıṭlāḳ olunur. Ve bu mertebeye vüṣūlüñ ibtidā vesīlesi, meşrūʿāt ile ʿamel ve nevāfil-i ḫayrātı ikṣār itmekdir. Zīrā bu maʿnā maḥabbet-i Ḥaḳḳ'a bāʿiṣ olur. Ve bu maḥabbet daḫi ʿabdi cānib-i Ḥaḳḳ'a ceẕb

1 Min-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 312a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

idüp hevā ve istifrāġ-ı irādet ve maḥabbet ve ṣebāt ve ʿaşḳ ẓuhūr idüp "ḳābe ḳavseyn"-i ṣıfāta vüṣūl ve "ev ednā"-yı ẕātā düḫūl ve āḫir bi-ḥasebi'l-ġālib maḳām-ı farḳ-ı ṣānīye rücūʿ ḥāṣıl olur. Anıñçün maʿārif-i ḥaḳḳāniyye-i maḳbūle didikleri, taḳvā ve ʿamel-i meşrūʿ ve sülūk-i ṣaḥīḥ üzerine mebnī olandır. Ve illā şeyṭāniyyedir ki Mużill ismine dā'ir ve istidrāca nāẓırdır. Faʿrif.

Ve bundan fehm olunur ki, erbāb-ı sülūke mücāhedāt ve riyāżāt ve nevāfil-i ṭāʿāt ve ḫayrātda daḫl iden kimse cāhil-i maḥżadır. Ḥattā dimişlerdir ki, "iktisāb-ı vācibāt ve iḫtiyāb-ı maḥremātdan māʿadā taʿaffüf ʿani'l-mekrūhāt ve terk-i fażālāt-ı mübāḥāt daḫi lāzımdır." Zīrā mekrūh ile maḥbūb bir yerde cemʿ olmaz.

Ve bir mübāḥ, ḳaṭʿī oldıġı ṣūretde daḫi żarūret mess iderse aḫẕ ve illā terk olunur. Ve ḥattā bir ḥelāliñ ḫavāṣṣ-ı rediyyesi olsa andan daḫi ictināb lā-büddür. Laḥm-i baḳarıñ eklini ikṣār ve anıñ üzerine idmān gibi. Fe-emmā lebeni, laḥmi gibi degildir. Zīrā leben, nebātāt-ı keşīreniñ ḫavāṣṣ-ı laṭīfesini ḥāvīdir. Anıñçün Cenāb-ı Nübüvvet, leben şürb itdiklerinde bereket ve ziyāde ile duʿā iderlerdi. Ḫāṣṣasından ġayrı ḫod fıṭrat-ı aṣliyyeye dāldir. Anıñçün leyle-i Miʿrāc'da şürb-i lebeni iḫtiyār eyledi. Fıṭrat didikleri ise, ʿālem-i ervāḥda iḳrār ve ʿālem-i ecsāmda muḳteżā-yı iʿtirāf üzre īmān-ı şerʿī ve ʿāmel-i merʿīdir. Zīrā ʿālem-i ervāḥda imān ve küfür iʿtibār olunmaz. Şol cihetden ki orada daʿvet-i Rasūl yoḳdur. Zīrā daʿvet ve teklīf makām-ı imtiḥāndadır ki maḳām-ı ʿayn-ı ḫāricīdir. Şol maʿnādan ki münāzaʿāt ve muḫālefāt-ı ṭabīʿiyye ve nefsāniyye bu maḳāma maḫṣūṣdur. Anıñçün emir ve nehiy maḳām-ı kürsīden taḳsīm olunur. Fe'fhem. Naẓm:

[36b] 1 Nefs ü ṭabʿıñ māsivādan itmeyince ictināb[1]
Ḥażret-i Ḥaḳ'dan dil ü cān eylemez feyż iktisāb

2 ʿİlmiñe maġrūr olma bulagör ʿayne'l-yaḳīn
Ṭutmasun jengār-ı pindār ile mir'ātıñ ḥicāb

1 Bu manzume 312a'da mükerrerdir. MY.

3 ʿİlm-i resmī ḳanda ve ilm-i ḥaḳīḳī ḳandadır
Bir midir hīç āb-ı çāh u feyż-i ṣāfī-i seḥāb

4 Kim ki taʿṭīl eyledi esbāb-ı taḥṣīli bugün
Ḳıldı ẕātın iki ʿālemde ḫarāb-ender-ḫarāb

5 Feyż-i Ḥaḳ'dan ger nemā bulduñsa Ḥaḳḳī şükrin it
Ravża-i cānıñ ebed ṣolmaz ḳalur bu āb u tāb

[İNSĀN-I KĀMİLİÑ ḤAYĀTI VE MEMĀTI][1]

Eger su'āl olunursa ki, insān-ı kāmiliñ ḥayāt ile memātı ḥāli nicedir ki, ḥayātında sā'ir efrād-ı nās gibi marīż ve cüvān ve pīr olup ṣūretine taġayyür gelür. Memātında ise rūḥ-ı müdebbiriñ sereyān-ı berekātı ile inḥilālden maṣūn olur.

Cevāb budur ki burada ḥāl-i ḥayāt, ḥāl-i memāta ḳıyās olunmaz. Zīrā ḥāl-i ḥayātda devr-i felek iʿtibār olunur; ḥāl-i memātda degil. İnsān ise taḥte'l-felekdedir ki dā'im te'esṣür üzerinedir. Anıñçün ʿĪsā -*ʿaleyhi's-selām*- felekde pīrlik gelmez; ervāḥa gelmedigi gibi. Zīrā felek ʿālem-i te'ṣīrdir; te'esṣür degil. Ḫıżr -*ʿaleyhi's-selām*- ise ʿömr-i ṭabīʿī, yaʿnī yüz yigirmi sene tamāmında, vücūdı tecdīd olunur. Zīrā arż ʿālem-i te'esṣürdür; te'ṣīr degil. Ve bir daḫi budur ki insān kemāle irince sā'irler gibidir. Kemāl ise evāḫir-i ʿömürde ancaḳ ḥuṣūle gelür. Pes, ḥayātına zamān ḳalmaz ki taġayyürden ḫalāṣ ola. Rūḥ ise umūr-ı bāṭınayı taḳviyet ider; umūr-ı ẓāhireyi degil. Anıñçün kāmiliñ rūḥāniyyeti ġālibdir. Ve cismāniyyeti şol ḳadardır ki fi'l-meṣel gül yapraġıyla ṭoḳunsañ kemāl-i żaʿfından münfaʿil olur. Meger ki maġlūbü'l-ḥāl buluna.

El-ḥāṣıl mavṭın-ı dünyāda bulunduḳça rūḥdan cisme fā'ide olmaz. Zīrā cism ʿarża-i ʿavārıżdır. Memātda ise ḥāl münḳalib olur ve beden nıṣf ḳalur. Ve rūḥuñ kemāli aña ḥavāle olur. Ve mıḳnāṭīs ḥadīdi ceẕb itdügi gibi ol daḫi cesedi kendine ceẕb idüp inḥilāl ve infisāḫa māniʿ olur. Ve kendi ʿālem-i beḳādan olup fenā bulmadıġı gibi beden daḫi aña mülteḥiḳ olur ve beḳā bulur. Naẓm:

1 Min-*Kitāb-ı Müteferriḳāt.* MN.

1 Ey cān göñül bāġını ḳıl feyż ile sīr-āb
Tā görmeye āzār-ı ḫazān ola nemā-yāb

2 Ḳalbinde anıñ kim buluna feyż-i Ḫudā-dād
Ṣūretde eger pīr ise de maʿnīdedir şāb

3 Berḳ ile yanup yaḳılur ādem bu fenāda
Ya nice tecellī odına dil getüre tāb

4 Bir merd-i sebük-rūḥ cihān içre bulunmaz
Ten-pervere açıldı bugün meclis içün bāb

5 Bir kāmile ir kim seni taḫlīṣ ide senden
Tā kim göresin sen de Ḥaḳḳ'ıñ yüzini bī-ḥāb

6 Ẓaʿf irse kemāle dil olur anda tüvānā
Ḥaḳḳī gibi ki yeñmez anı Rüstem ü Sührāb

* * *

1 Gül ʿaşḳınadır nāle vü feryād-ı ʿandelīb[1]
Maḳṣūd nedir gülden efendi bilür lebīb

2 Āheste esmese bu dil-ḫasteye ṣabā[2]
Tīz irse gelse dem ḳademiyle bize ṭabīb

3 ʿĀşıḳ odur ki ḫançer-i ḳahra boyun vire
Meşhūrdur ki ḍarb-ı ḥabīb oldı çün zebīb

4 Dil micmerinde ʿanber-ḥālet yanar müdām[3]
Şemm itseñ anı bu-durur oldıġı böyle ṭīb

5 Fażl-ı Ḥaḳ ile Āl-i Rasūl oldı ʿāḳibet
Ḥaḳḳī'ya nʾola dir ise erbāb-ı dil nesīb

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Müteferriḳāt.* MN.
2 Āheste: Āheste-rev (MY)
3 ʿanber-ḥālet: ḥālet-i ʿanberdedir (MY)

1 Fenā buldı ḳaṣr-ı vücūdum fenā[1]
Ḫarābem ḫarābem ḫarābem ḫarāb
Fenā ḫākine düşdüm oldum hebā
Türābem türābem türābem türāb[2]

2 Gözüm yaşı oldı çü Ceyḥūn u Nīl
Aḳar ʿaşḳ ile rūz u şeb fī-sebīl
Ḫayāl olmuşam derd ile şöyle bil
Serābem serābem serābem serāb

3 Nedir sīnede dil güher kānda
Ya mercāndır baḥr-i ʿummānda
Girüp pūte-i ʿaşḳa her ānda
Müẓābem müẓābem müẓābem müẓāb

4 İñildim ṭutup ʿālemi diñle sen
ʿAcebdir ki ben aġlaram ḫalḳ şen
Bu bezm-i belāda ḥaḳīḳatde ben
Rebābem rebābem rebābem rebāb

5 Ne sırdır bugün var iken elde cām
İrişür iken feyż-i Ḫaḳ ber-devām
Yine Ḫaḳḳıyā ʿaşḳ odunda müdām
Kebābem kebābem kebābem kebāb

[FAŻL-I ḤAḲḲ'A ṬOYDUM DİME][3]

Ve ḥadīs-i Buḫārī'de gelür ki, Eyyūb *-ʿaleyhi's-selām-* bir gün ġusl iderken üzerine altun çekirge yaġdı. Hemān ṣevbi içine cemʿ itmege başladı. Orada ḫiṭāb-ı Bārī geldi ki, "Yā Eyyūb seni māl ile iġnā itmedik [mi?] Ya bu çekirgeyi cemʿ itmege ḥācet nedir?". Eyyūb didi ki: "Belī yā Rabbī; velākin seniñ bereketiñden baña ġınā gelmez." Yaʿnī faż̈l-ı ilāhī her ne ḳadar mezīd olursa, müfż̈il-i ġanīye muż̈āf olıcaḳ, insān devletlü daḫi olsa aña faḳīr olmamaḳ olmaz.

1 Min-*Kitāb-ı Müteferriḳāt.* MN.
2 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Müteferriḳāt.* MN.

Var imdi faẓl-ı Ḥaḳḳ'a ṭoydum dime. Çünki enbiyādan bu maḳūle işāretler vāḳiʿ oldı. Sen daḫi mütenebbih olup anlarıñ ṭarīḳine sülūk eyle. Zīrā ʿilim ve māla ḥırṣ ve anlarıñ ḥaḳḳında ḥased ve ġıbṭa cā'izdir. Şol cihetden ki māl-ı ḥelāli ḫayrāta ṣarf idersin. Ve fuḳarānıñ ḫāṭır-ı münkesirin su'āl eylersin. Ve ḫalīfe olduġuñ mālıñ ʿuhdesinden gelürsin. Rıżā-i Ḥaḳ bulursın. Ve ʿilm-i nāfiʿ ile kendi vücūduñ ve sā'iriñ aḥvāli muntaẓam olup «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ»[1] sırrı ile ḳıyām bulursın. Ve daḫi ﴿وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ﴾[2] maẓmūnı üzre ẕikr-i bāḳī ehli olursın. Ḫuṣūṣan ki ehl-i Ḥaḳ ile ʿilm-i ilāhī müẕākeresiniñ sā'ir müẕākerāt üzerine rüchān-ı ʿaẓīmi vardır. Ve ehl-i cennetiñ daḫi cennetde iḫvān ile mücāleselerinde müẕākereleri odur. Naẓm:

1 Gevher-i ʿirfān dilerseñ kān-ı dilden ḳıl ṭaleb
Dürr-i yektā-cū iseñ ʿummān-ı dilden ḳıl ṭaleb

2 İḳtibās-ı āteş eylerseñ sivā-sūz olmaġa
Āh-ı germ-i ʿālem-efrūzān-ı dilden ḳıl ṭaleb

3 Şāh-ı maʿnādır göñül ger var ise bir ḫāhişiñ
ʿArż-ı ḥāl ile anı dīvān-ı dilden ḳıl ṭaleb

4 Sīne-i zāhidde eyler mi tekāpū esb-i ʿaşḳ
Sen anı var ʿāşıḳā meydān-ı dilden ḳıl ṭaleb

5 Būy-ı Ḥaḳ almaḳ dilerseñ ḫār-zār-ı nefsi ḳo
Bāġ-ı maʿnāda gül-i ḫandān-ı dilden ḳıl ṭaleb

6 Ṭabʿ u nefs ehli ne bilsün naḳd-i ḥāli Ḥaḳḳıyā
Ol zeri sen kīse-i imkān-ı dilden ḳıl ṭaleb

* * *

1 Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'ân", 21, r. 5027.
2 "İnsanlara yararlı olan ise yerde kalır." er-Ra'd, 13/17.

[ERBĀB-I ḲĀL VAR İSE AṢḤĀB-I ḤĀL DAḪİ VARDIR][1]

İşte ṭarīḳ-i tezkiyeye sülūḳ idenler bu sebebden sālik olurlar. Tā ki berzāḫdan ḫalāṣ olalar. Ve kendilerini dārü'l-cemālde bulalar. Çünki ṭarīḳ-i Ḥaḳ eṣʿabü'ṭ-ṭuruḳdur ki ṭarīḳ-i dünyā ve ṭarīḳ-i cennetden eşed ve maḫūfdur. Lā-cerem bu maʿnādan āgāh olanlar, mürşid-i kāmil dāmānına teşebbüṣ itdiler. Ve rāh-ı vaṣla delīl-i āgāh ile gitdiler. Zīrā herkes bu vādi-i hevlnākde bedraḳa olup ṭālibleri Kaʿbe-i maḳṣūda delālete ḳādir olmaz. Ve gümrāh kendi gibi gümrāh ile yol bulmaz. Ve faḳīr olana faḳīr-i aḫardan ġınā gelmez. Ve ehl-i dünyā ve āḫiret ve ehl-i mevlā, ʿalā-külli ḥāl bī-delīl ḍāll olurlar.

Buradandır ki seyyidü'ṭ-ṭā'ife Cüneyd-i Baġdādī ve Ebū Yezīd-i Bisṭāmī *-ḳuddise sırruhümā-* buyurmuşlardır ki, «من لا شيخ له فشيخه الشيطان» Yaʿnī üsṭād ve muḳtedā olmayıcaḳ, ġul-i beyābān-ı nefs ve şeyṭāndan ḥaẕer gerekdir. Bunlarda muḫayyele müteʿalliḳ umūr bisyārdır ki taḫtında ḫaḳāyıḳ yoḳdur. Serāb gibi ki baʿīdden āb gibi taḫayyül olunur; fe-emmā ṣu degildir. Ve şeyḫ kāmil olıcaḳ, ʿālem-i ḫaḳāyıḳa düḫūl ve Kaʿbe-i murāda vüṣūl asān olur. Ve bunda daḫi ṭālibe ḳuvvet-i istiʿdād ve maṭıyye-i himmet lāzımdır. Zīrā bāṭında dāʿiye żaʿīf ve ḫāricde kesel ḳavī olıcaḳ, esbābıñ fiḳdānı sebebiyle müsebbeb daḫi ḥāṣıl olmaz. Sūz ḥarrāḳadadır, ḥaddāḳada degil. Yaʿnī ḳav didikleri nesne raṭb u ter olıcaḳ çaḳmaḳda ḳuṣūr olmaz, belki ḳuṣūr yaş ḳavdadır.

Bu cihetden baʿż-ı ẓurafā dimişlerdir ki, beyt:

> Bilmeziz bir dil ki ṭūṭī gibi güftār eyleye
> Söyledir mi yoḳ cihānda bilmeziz söyler mi yoḳ

Yaʿnī söyledir vardır ki kitāb-ı nāṭıḳ gibi insān-ı kāmildir. Velākin ṭūṭī gibi ḳābil-i taʿlīm ve ḫiṭāb yoḳdur. Bu söz daḫi ġālibe mebnīdir. Ve illā intihā-i zamān-ı ʿĪsā dek *-ʿaleyhi's-selām-* söyledir ve söyler vardır. Egerçi ẓuhūr büṭūna intiḳāl eylemişdir. Yaʿnī bu aʿṣārda ẓāhirde āṯār yoḳdur. Egerçi bāṭında envār vardır. Zīrā şems maşrıḳdan **[37a]** ṭulūʿ itdikçe maş-

1 Min-*Kitāb-ı Zübdetü'l-Maḳāl.* Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri bu kitāb-ı şerifi, Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına teʾlīf buyurmuşlar. MN.

rıḳ-ı rūḥāniyyetden envār-ı envāʿ-ı tecelliyāt ṭulūʿ itmekdedir. Pes, ḥālā erbāb-ı ḳāl var ise, aṣḥāb-ı ḥāl daḫi vardır; egerçi mestūrlardır. Ve ekṣer-i ḫalḳ fısḳ ve fücūr üzredir. Zīrā inḳirāż-ı ʿālem ḳarīb olduḳça, ḥāl bu minvāl üzre olur. Naẓm:

1 Ḥaḳḳ'ı gözler ḳalmadı ḫalḳıñ gözi kör oldı hep
Meclis-i ʿirfāndan erbāb-ı dil dūr oldı hep

2 Oldılar ʿifrīt-i nefse hep Süleymānlar zebūn
Ehl-i ʿizzet pāy-māl olmaḳda çün mūr oldı hep

3 Ḳalmadı bu meclis-i üns içre bir ehl-i ḥayā
ʿIrż vardır dir iken küstāḫ u maġrūr oldı hep

4 Kimi münkir kimi mülḥiddir şehā gördükleriñ
Terk-i şerʿ u terk-i taḳvā ile meşhūr oldı hep

5 Ḥaḳḳıyā tevḥīd-i ṣırfa eyler iseñ ger naẓar
Cümle iş maḳdūr u cümle ḫalḳ maḳhūr oldı hep

[TUḤFE-İ RECEBİYYE][1]

Bu miyānda kemer-beste-i himmet olup [2]﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ vefḳınca taḥṣīl-i ziyādeye ṭālib ve baʿż-ı āṯārımızı mütālaʿaya rāġıb olmaġla ān-ı vaḥīdede baʿż-ı āṯār ve esrār derc ve naḳd-i ʿömr-i girān-māyeden eyyām-ı maʿdūde taḥrīrine ḫarc olunup nām-ı nāmī ve ism-i sāmīlerine nisbet ile *Tuḥfe-i Recebiyye* dinildi. Ve bi-ṭarīḳi'l-hediyye cenāblarına refʿ olundı. Naẓm:

1 Naḳş-ı dil-keşdir ḥaṭṭ u levḥ-i maʿānīdir kitāb
Herkese açılmaz esrār-ı nihānīdir kitāb

2 Sīne-bend-i sīm yā zerrīn heykeldir ḳavī
Ḥırz-ı erbāb-ı dile ḥırz-ı Yemānīdir kitāb

3 Anı sünbül-zār-ı ḥikmetden getürdi ehl-i ʿilm
Ṭurfa āhū-yı dil içün armaġanīdir kitāb

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri bu kitābı, Şām vālīsi Receb Paşa'ya hediyye olmaḳ üzre te'līf buyurmuşlar. MN.

2 " 'Rabbim! İlmimi arttır' de." Tâhâ, 20/114.

4 ʿAndelīb-i dil niçün eglenmeye bu bāġda
Būy-ı maʿnā olmaġa ḫoş gül-sitānīdir kitāb

5 Ḫaḳḳıyā monlā-yı Ḫıżr'ı ṭıfl-ı ebced-hān ider
Mekteb-iʿirfāna bāb-ı imtiḥānīdir kitāb

[ḪİLĀFET-İ ẒĀHİRE VE BĀṬINA][1]

Ve andan mertebe-i ḫilāfet-i ẓāhire ve bāṭına İmām Ḥasan'a *-raḍıyallāhü ʿanh-* intiḳāl itmişdir ki anlarıñ altı ay ḳadar ḫilāfetleriyle «الخلافة من بعدي ثلاثون سنة» maẓmūnı ḥuṣūle gelmiş ve otuz sene anlarıñ müddet-i ḫilāfetleriyle tamām olmuşdur. Ve bu müddetiñ bu uslūb üzre tamāmından çehār yāriñ ḫilāfete müteʿayyin olduḳları ẓāhir oldı. Egerçi zamān-ı saʿādetlerinde remz ile işāret eylediler ve taṣrīḥ idüp benden ṣoñra Ebū Bekr ḫalīfe olur diyü söylemediler idi. Ḫuṣūṣan bilürler idi ki ṣaḥābe *-raḍıyallāhü ʿanhüm-* aralarında bilā-vāsıṭa Ḥaḳ'dan aḫẕ itmege ḳādir kimseler var idi. Pes, anlarıñ ictimāʿ ve taʿayyünleri Ḥaḳ Taʿālā ve Rasūlullāh'ıñ taʿyīnleri gibi idi. ʿAceb esrār-ı ilāhiyye ki ṭavr-ı ʿaḳıldan bīrūn ve dāḫil-i dā'ire-i ehl-i derūndur. Andan ṣoñra ḫilāfet-i ẓāhire ve bāṭına ʿÖmer b. ʿAbdü'l-ʿAzīz-i Emevī'ye intiḳāl eyledi. Zīrā İmām Ḥüseyin *-raḍıyallāhü ʿanh-*, mertebe-i şehādet bulup serīr-i ḫilāfet-i ẓāhireye cülūs itmemişdir. Ve Muʿāviye ve andan ṣoñra ʿÖmer-i mezbūra gelince mülūkden maʿdūd idi. Ve ʿÖmer ki ḫilāfeteyn ile ḳā'im olanlarıñ altıncısıdır. Andan ṣoñra on ikiye gelince ḫilāfet-i meẕkūre kimlere intiḳāl itdügi maʿhūd degildir. Şu ḳadar vardır ki, āḫir zamānda ẓuhūr idecek Mehdī-i Müntaẓar ol on ikiniñ biridir. Velākin ḫilāfete ḳarīb baʿż-ı mülūk daḫi gelmişdir. Melīk-i Ṣāliḥ ve emṡāli gibi.

İşte bu ẕikr olunan on iki ḫalīfe, ḳutb-ı ẓāhir ve bāṭın olup iki ṭarafı cemʿ idenler ve iki saʿādetle müstesʿid olanlardır. Fe-emmā yalıñız ḫilāfet-i bāṭına ile ḫalīfe olan bisyār ve ʿadedleri bī-şümārdır. Zīrā egerçi her ʿaṣırda medār-ı ʿālem ve ġavṡ-ı aʿẓam vāḥid olur. Fe-emmā mertebe-i irşāda iren aḳṭāb çoḳdur ki tecellī-i ʿaynī erbābıdır. Vücūd ise tecellī-i Ḥaḳḳī'ya maẓhardır. Ve bunlarıñ cümlesi fi'l-ḥaḳīḳa üstüvānāt-ı ʿālem ve müstened ve

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. *N*āẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, bu kitābı Tekfūrṭaġ'lı el-Ḥāc Muḥammed ʿAṭā'ullāh Efendi'ye ḥediyye olmaḳ üzre te'līf buyurmuşlar. MN.

miḥrāb-ı benī Ādemdir. Zīrā bunlar olmasa ʿālem-i vücūd ḳıvām bulmaz ve ṭarfetü'l-ʿayn bāḳī olmazdı. El-ḥāṣıl nefes-i Raḥmānī bunlardandır ki ʿālemiñ ẓāhir ve bāṭınına nefḫ iderler. Ve bu nefḫa ile ʿālem daḫi dem-bedem cemīʿ-i eczāsıyla böyle giderler. Naẓm:

1 Mevsim-i gül geçmedin ey bülbül-i dil ḳıl şitāb
Būy-ı bāġ-ı maʿrifetden nefḫa-yāb ol nefḫa-yāb

2 Evliyā-yı Ḥaḳḳ'a ser-beste olupdur kā'ināt
Ṭaġılurdı olmasa şīrāze eczā-i kitāb

3 Güft ü gūy-ı māsivāyı gel ḳulaġıñdan çıḳar
Tā ki semʿ-i cāna Ḥaḳ'dan irişe ḥüsn-i ḫitāb

4 Dönmedin devr-i felek bul bir żiyā-i maʿnevī
Görmeye hergiz ġurūbı hem-çü māh u āfitāb

[37b] 5 Ḥaḳḳıyā erbāb-ı Ḥaḳ'dan himmet alursañ eger
Açılur bāb-ı saʿādet üstüñe bī-irtiyāb

[BAṬINLARINA ŞEDD-İ ḤACER İDERLERDİ][1]

Ve buradandır ki Rasūl-i Ekrem *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* buyurur: «أَجُوعُ يَوْمًا وَأَشْبَعُ يَوْمًا»[2] Yaʿnī taʿdīl-i ṣūrī gāh cūʿ ve gāh şibaʿda oldığı gibi taʿdīl-i maʿnevī daḫi gāh şühūd-ı ʿāmda ve gāh şühūd-ı ḫāṣdadır ki şühūd-ı evvel, şānīye göre istitār ḥālidir. İşte cūʿuñ fā'idesi budur. Bu cihetden baṭınlarına şedd-i ḥacer iderlerdi. Ve Ḥażreti ʿAlī'niñ daḫi *-kerremallāhü vecheh-* ʿādetleri idi. Ve ehl-i ḥadīṯ gerçi bu maʿnāyı cerḥ iderler. Velākin mecrūḥ olduḳlarındandır ki cūʿ ile ʿilāc-ı ṭabʿ itmeyüp hemezāt-ı şehevāt ile zaḫm-nāk ḳalmışlardır. Belki bu maʿnā erbāb-ı ḥaḳā'iḳ ʿindinde ṣaḥīḥ ve müstaḳīmdir. Ve sırrı budur ki ḥacerde ṣiḳlet-i mādde vardır.

Rasūlullāh'ıñ ise vech-i şerīfleri, rūḥ-ı laṭīfleri gibi ʿālem-i melekūta dā'imā ṣuʿūda ḳaṣd iderdi. Pes, ḥacer-i saḳīl ile taʿdīl bulundı. Tā ki zemīnde ḳarār-dāde olup ehl-i milki Ḥaḳḳ'a daʿvet ve maḳām-ı vaḥdete irşād

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.
2 Tirmizi, "Zühd", 35, r. 2347.

ideler. Pes, eger ol şühūd-ı ḫāṣ baʿż-ı evḳātda olmayup belki müstemir olsa, ḫidmet-i teblīġ muʿaṭṭal ḳalurdı. Anıñçün intiḳāllerine ḳarīb «فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْه» vārid oldı. Zīrā ol vaḳitde emr-i teblīġ tamām olmuşdı. Ve kendileri vuṣlat-ı Ḥaḳḳ'a muntaẓır idiler ki keşretiñ vaḥdete rücūʿı zamānı idi. Bu demde ise nūr-ı vaḥdet ile istitār gerekdir. Ve buradan ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾[1] sırrı daḫi ẓāhir oldı. Naẓm:

1 Āh kim bu ʿālem-i keşretde ḳaldım ben ġarīb
Āşinādan dūr olup ġurbetde ḳaldım ben ġarīb

2 Gül cemālinden cüdā düşdüm o yāriñ ḫayf kim
Bülbül-i şeydā gibi ḫasretde ḳaldım ben ġarīb

3 Nice demlerdir vaṭandan olmuşam mehcūr ben
Ḳandadır vuṣlat ili fürḳatde ḳaldım ben ġarīb

4 Derdime dermān umarken derd içinde ḳaldım āh
Mübtelā-yı hicr olup hicretde ḳaldım ben ġarīb

5 Zevraḳ-ı dil Ḥaḳḳıyā girdāb-ı ʿaşḳa düşdi çün
Böyle ser-gerdān olup ḫayretde ḳaldım ben ġarīb

[KĀḌİYĀNİ FİʾN-NĀR][2]

Pes, bundan fehm olundı ki müftī, padişāhıñ ʿAlīm ismine ve ḳāḍī-i ʿasker Ḥākim ismine maẓhardır. Ve beynlerinde ʿumūm-ı ḫuṣūṣ-ı muṭlaḳ vardır. Zīrā her ʿalīm olan ḥākim olmaz; velākin her ḥākim olan ʿālim olur. Ve illā[3] «قَاضِيَانِ فِي النَّارِ» taḥtında düḫūl bulur. Yaʿnī bir ḳāḍī ki cāhil olup ḥükm ider; ehl-i nārdır. Ve keẕālik bir ḳāḍī ki ʿālim olup ġaraż-ı dünyā içün ḫilāf-ı şerʿ ḥükm ider; ol daḫi ehl-i nārdır. Pes, «وَقَاضٍ فِي الجَنَّةِ» vefḳınca, ʿālim olup muḳteżā-yı şerʿ ile ḥükm iden ehl-i cennet olur.

Ve dimişlerdir ki, Benī İsrā'il, zamānında üç ḳāḍī naṣb iderlerdi. Tā ki ḫaṣım birine ḳanāʿat itmezse öbürlerine daḫi mürācaʿat eyleye. Bir gün bir

1 "(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" el-İnşirah, 94/1.
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri bu kitābı, Ḥāṣakī Muḥammed Aġa'ya hediyye olmak üzre te'līf buyurmuşlar. MN.
3 Tirmizi, "Ahkâm", 1, r. 1322.

melek bunları imtiḥān içün ṣūret-i beşere temeṩṩül ve benī ādem heyʾeti üzre teşekkül idüp ve bir ḳışraġa rākib olup bir çeşme başında ṭurdı. Gördi ki bir kimse bir inegi buzaġusuyla sürüp oraya gelür. Melek hemān orada işāret idüp buzaġu ḳışraḳ yanına geldi. Ol kimse her ne ḳadar buzaġuyı anası ṭarafına döndürmek istediyse mümkin olmadı. Āḫir melek aña "Buzaġudan ne istersin, bu benim ḳışraġımdan ṭoġmuşdur." didükde aralarında münāzaʿa vāḳiʿ olıcaḳ, ḳāḍī-i evvele teveccüh itdiler. Melek ilerüce varup ḳāḍīya bir miḳdār māl-ı dünyā ʿarż itdi. Ol kimse gelüp murāfaʿa olduḳlarında ḳāḍī buzaġuyı melege ḥükm itdi. Ve oradan çıḳup ikinci ḳāḍīya teveccüh itdiklerinde melek yine evvelce varup ḳāḍīya bir miḳdār rüşvet ʿarż itdikde ol daḫi buzaġuyı melege hükm itdi. Oradan üçünci ḳāḍīya gelüp aña daḫi bir miḳdar nesne ʿarż itdikde; ḳāḍī, "Ben ḥāʾiżam bugün ḥükm idemem." didi. Melek eyitdi: "Bu ne aṣıl işdür ki erkek ʿavret gibi ḥāʾiż ola." Ḳāḍī daḫi "Ya erkek ḥāʾiż olmasını istibʿād idersiñ de buzaġunuñ ḳısraḳdan ṭoġmasını niçün istibʿād itmezsin?" diyücek, melek orada buzaġuya işāret idüp buzaġu anasınıñ yanına vardı. Ve melek; «قَاضِيَانِ فِي النَّارِ وَقَاضٍ فِي الجَنَّةِ» diyüp oradan ġāʾib oldı.

Bu sebebden didiler ki, bu söz melek aġzından menḳūldür. Fe-emmā bu vecih ile menḳūl olmaḳ lisān-ı Nebevīden ḥadīṩ olmaġı münāfī degildir. Yaʿnī aṣlı kelām-ı melek ve ferʿi kelām-ı Nebevīdir. Ve bir dürlü ḫaber daḫi vardır ki aṣlı kelām-ı Nebevī ve ferʿi meṩeldir. [1] «لَيْسَ الْخَبَرُ كَالْمُعَايَنَةِ» ḥadīṩi gibi ki ḥālā ʿulemā anı meṩel mecrāsına icrā iderler. [2] "الْخَمْرَ أُمُّ الْخَبَائِثِ" daḫi böyledir. Zīrā bu kelāmı ṣūfīye isnād iderler. Yaʿnī ṣūfī dir ki ḫamr ümmü'l-ḫabāʾiṩdir. Maʿa ḫaẕā bu söz aṣılda kelām-ı Nebevīdir. Fe-emmā lisān-ı ṣūfīde çoḳ devr itmekle ṣūfīye nisbet olundı. Naẓm:

1 Ṣūfīyā ger bādeden eylerse ṭabʿıñ ictināb
Sür bize cāmı bu meclisde olalım feyż-yāb

2 Derd-i ser efzūn olurdı olmasa dünyāda mey
Defʿ-i derd-i ser içündür ʿāṣıḳa bezm-i şarāb

3 Sāḳiyā ṣun bir şarābı ki içen ayılmaya
Bilmeye dünyā vü mā-fihāyı tā rūz-ı ḥesāb

1 Ahmed b. Hanbel, III, 341, r. 1842.
2 Nesâî, "Eşribe", 45, r. 5666.

4 Ḳaynayup mül gibi dil ṭurmaz hevādan n'eylesün
Āteşinden cān kebāb olup aḳar çeşminden āb

5 Bülbüli mest eyledi te'ṯīr-i feyż-i bülbüle
Düşdi gül üstine gitdi kendüsinden āb u tāb

6 Ḥaḳḳıyā her ʿuḳdeyi ḥal eyledim dünyāda ben
Olmadı mümkin velīkin müşkil-i ʿaşḳa cevāb

[ENE'L-ḤAḲ DİMEMEK GEREKDİR][1]

İşte[2] saña bir miṯāl īrād ideyim ki andan Ḥaḳ rūşen ve müddeʿā müberhen ola. Meṯelā ḳamer ki maẓhar-ı şemsdir. Yaʿnī nūrı anıñ nūrundan müstefāddır ve cirmi şemsiñ cirminden aṣġardır. Pes, şems cirm-i ḳamere kendi miḳdārı ile tecellī ve muḳābele itmemişdir. Belki ḳameriñ cirmine göre żavʾı münʿakis olmuşdur. Zīrā eger şems kendi cirminde olan nūruñ mecmūʿuyla muḳābele itmiş olsa, aṣġar ekbere ẓarf gibi olmuş olur; bu ise muḥāldir. Pes, bu ortada ḳamer, nūrı şemsden istifādesine göre ene'l-ḳamer diyecek yirde ene'ş-şems dise min-vechin ṣaḥīḥ ve min-vechin ġayr-ı ṣaḥīḥdir. Çünki min-külli'l-vücūh ene'ş-şems dimege vecih yoḳdur. Bu cihetden vācib oldı ki ene'l-ḳamer diye ve ḳuṣūrını bile ve daʿvāyı terk eyleye.

Ve insān daḫi böyledir. Yaʿnī aña daḫi vācib olan "ene'l-ʿabd" dimekdir. Nitekim Leyle-i Miʿrāc'da vāḳiʿ oldı. Yoḫsa "ene'l-Ḥaḳ" dimemek gerekdir. Zīrā kemāl oldur ki daʿvāyı ḳoyasın ve Ḥaḳ seniñ ḥaḳḳıñda şehādet eyleye. Nitekim Cenāb-ı Nübüvvet ḥaḳḳıñda vāḳiʿ oldı. Ḳālellāhü Taʿālā: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾[3] Yaʿnī remy-i ḥaṣā iden ẓāhirde Cenāb-ı Nübüvvet ve bāṭında Cenāb-ı Ḥaḳdır. **[38a]** Ve Ḥaḳ, ṣūret-i Muḥammed'de ẓāhir olmuşdur. Anıñçün aña maẓhar-ı tām didiler. Zīrā kümmel-i vereşeniñ maẓhariyyetleri kendilerine göre tām ve Cenāb-ı Nübüvvet'e göre ġayr-ı tāmdır. Zīrā maẓhariyyet-i tecellīde nās tefāvüt üzredür. Yaʿnī herkesiñ āyīnesinde incilā ve inkişāf bir degildir. Anıñçün kimi ʿālim ve kimi aʿlemdir. ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾[4]

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri bu kitābı, ʿÖmer Baḫrī Efendi'ye hediyye olmaḳ üzre te'līf buyurmuşlar. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 311b'de mükerrerdir. MY.

3 "Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı." el-Enfâl, 8/17.

4 "Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır." Yûsuf, 12/76.

Naẓm:

1 Maẓhar-ı Ḥaḳ oldığıñ fehm eyle ammā ḳıl edeb
Ḳo bu daʿvāyı ki daʿvā içre vardır çoḳ taʿab

2 Ḥaḳ iken daʿvāsı baḳ Manṣūr'ı ber-dār itdiler
Kesdiler ṣaġ u ṣolun çün oldı daʿvāsında çeb[1]

3 Daʿvī-i innī enallāh eyledi çünki dıraḫt
Nice iḫrāḳ itdi anı ḳıl naẓar nār-ı ġażab

4 İstiḥālāt-ı ḥaḳāyıḳ çün muḥāl oldı ebed
ʿAbd-i Ḥaḳ nice olur Ḥaḳ ya nice ʿabd ola Rab

5 Allāh Allāh dirse ger sende cemāl-i Ḥaḳ gören
Sen ene'l-ʿabdü dimekden fāriġ olma bī-sebeb

6 Gerçi Ḥaḳḳīyam ene'l-Ḥaḳ'dan velī dem urmazam
Varımı ṣarf eyledim ḳulluḳ yoluna cümle hep

[ES-SULṬĀNÜ ŻILLÜLLĀHİ FĪ ARŻİH][2]

Ve ḥadīṯde gelür ki, [3]«السُّلْطَانُ ظِلُّ اللهِ فِي الْأَرْضِ» Yaʿnī her ʿaṣırda olan sulṭān-ı ümem ḥaḳīḳat-ı ilāhiyyeniñ sāyesidir.[4] Yaʿnī ol ḥaḳīḳatden sāye menzilesindedir. Ve ṣūret-i ʿālem sulṭān-ı aʿẓam ile ḳā'im oldığı gibi melekūt-ı ʿālem daḫi ḥaḳīḳat-i ilāhiyye ile ḳā'imdir. Ve her ʿaṣırda olan ḳuṭb-ı vücūd ẕikr olunan ḥaḳīḳat-ı ilāhiyyeniñ maẓharıdır. Pes, ṣūret-i ʿālem ism-i ẓāhirle ve maʿnā-yı ʿālem ism-i bāṭınla devr ider. Ve ikisi daḫi iki şaḫıṣ ile ḳā'im olur. Ve bundan ol şaḫıṣlarıñ sulṭān-ı ʿālemiñ kendi olmaḳ lāzım gelmez. Nitekim [.....] sulṭānı, sulṭāna mużāf ve ḫar-bendeler daḫi anıñ mużāfātındandır. Böyle iken bunlardan cemāl-i ʿırż-ı sulṭāna şeyn gelmez. Zīrā mertebelerine göre ṣulṭānıñ iẓhārıyla ẓāhir olmuşlar ve taʿayyün-i tām bulmuşlardır.

El-ḥāṣıl şemsiñ eşyāya müdāḫalesi iżā'et ve işrāḳda oldığı gibi tecellī-i ilāhī'niñ iżā'eti daḫi eşyā ile böyledir ki māhiyyāt, kendi ṣuver-i ʿarażiy-

1 çeb: ḫab (311b)
2 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. MN.
3 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, IX, 478, r. 6988.
4 Kısmen bu mensur mukaddime ve sonundaki manzume 311a'da mükerrerdir. MY.

yesi ile ke'l-ekalldir. Şu ḳadar vardır ki nūr-ı ilāhīniñ āyīnesi olmuşlardır. Ve nūr-ı ilāhī daḫi anlarıñ aḥvāline āyīne olmuşdur. Nitekim āb, āsiyābı devr iden ṭaşlarıñ ve levāzımınıñ merātibidir. Zīrā şu olmasa aḥvāl-i āsiyābdan hīçbir nesne ẓuhūr bulmazdı. Binā'en ʿalā hāẕā feyż-i āsiyāb munḳaṭıʿ olmadıḳça aḥvāl-i āsiyāb daḫi vücūda gelmekdedir. Feyż-i maʿnevīye ise ınḳıṭāʿ yoḳdur. Zīrā şuver-i eşyā mütebeddel oldığı ṣūretde yine rūḥ-ı ẕātīniñ ʿanāṣır ve mevādda taʿalluḳ-ı tāmmı vardır. Egerçi fehmi ʿasīrdir; bu sebebdendir ki ʿālemde meyyit yoḳdur ki ʿavāmm-ı ʿulemā aña cemād dirler.

Bu maḳāmıñ bundan ziyāde ṭafṣīle mecāli var ise de taṣrīḥi müşkil olmaġla ẕikri ṭayy ve minḳār-ı ḳalemden cereyānı menʿ olundı. Naẓm:

1 Dest-i ḳudretle döner bu nüh ḳıbāb
Feyż-i āb ile nitekim āsiyāb

2 Cünbiş-i rūḥ oldı cisme müstenid[1]
Olmasa ger rūḥ ten olur ḫarāb

3 Ṣanma ḫālī ʿālemi sen rūḥdan
Bir serāb oldı ki var anda şarāb

4 Ger Ḥaḳḳ'ı görmek dilerseñ baḳ saña
Ḥaḳḳ'a zīrā āyīne oldı türāb

5 Nūr-ı māh oldı mihrden müstefād
Bir olupdur āf-tāb u māh-tāb

6 Şeyḫ Ḥaḳḳī'dan su'āl eyle anı
Tā ki vire saña ḥaḳḳānī cevāb

1 Cünbiş-i rūḥ: Cünbiş-i cism (311a)

[ERBĀB-I ṬURUḲUÑ İḪTİLĀFI][1]

Ve erbāb-ı ṭuruḳuñ iḫtilāfı[2], yaʿnī kimi Ḫalvetiyye ve kimi Celvetiyye ve kimi Ḳādiriyye ve kimi Naḳşibendiyye ve Saʿdiyye ve kimi Bayrāmiyye ve kimi Rufāʿiyye ve kimi Edhemiyye ve emṡāli olmaḳ gibi, istiʿdādāt ve meşāribiñ tenevvüʿüne dāʾirdir. Ve bināʾen ʿalā ḥaẕā taʿaddüd-i ṭuruḳ-ı ḥaḳḳada ṣāliklere teysīr vardır; iḫtilāf itmede teysīr oldığı gibi. Ve iḫtilāf-ı luġātda Ḳurʾān daḫi böyledir. Yaʿnī Ḳurʾān'ıñ ḳabāʾil-i ʿArab'dan yedi ḳabīle luġatı üzerine vārid ve nāzil oldığı teysīr-i ümmet içindir. Tā ki her ehl-i luġat kendüye āsān olan vecihle aḫẕ ide. Ḥattā baʿż-ı ḳabāʾil bā ve cīm ve zā ve kāf-ı ʿAcemiyye daḫi tekellüm itmeleriyle ḥurūf-ı teheccī otuz iki iʿtibār olunur. ʿAded-i esnān daḫi o ḳadardır.

Ruḫṣatla ʿamel itmek ʿaẕīmetle ʿamel gibidir. Zīrā ikisi daḫi müraḫḫaṣdır. Egerçi baʿżı bāridler teşdīd idüp ḫuffeyn üzerine mesḥ itmezler. Dāʾimā ġasl-i ricl iderler. Ve bunuñ emṡāli ṭarīḳ-i tekellüfde olanlar çoḳdur. Şu ḳadar vardır ki ṭarīḳ-i mücāhededе olan kimse eşaḳ ve esʿab ile ʿamel ider. Bu cihetden meẕheb-i Şāfiʿī üzre olan ehlüllāh, ġayrı meẕāhib üzre olanlardan bisyārdır. Zīrā meẕheb-i Şāfiʿī'de şerʿ-i Mūsāʾdaki gibi umūr-ı şāḳḳa ve aḥvāl-i ṣaʿbe ve aḥkām-ı şedīde vardır. Naẕm:

1 Vaṣl-ı Ḥaḳ düşvār olup sālik çeker bunca taʿab
Böyle ḳurmuş bu ṭarīḳ-i ḥaḳḳı ʿuṣṣāḳa Çalab

2 Nāz ider ḫūb u niyāz içre ṭurur ʿāṣıḳ olan
Tā ezelden böyledir ʿāṣıḳ ile maʿṣūḳ hep

3 Çāk çāk itmek degil ceybin ṭamardan ḳan ṭamar
Derd-mend ʿāṣıḳ bu yolda n'eylesün n'itsün ʿaceb

4 Derde düş kim derd içinde gizlidir dermān yine
Derd-i dil olmazsa itme ārzū-yı vaṣl-ı Rab

5 Ḥaḳḳıyā ʿaṣḳ u maḥabbet derdidir hep çekdigim
Ḥaḳ bilür yoḳdur bu maʿnāya daḫi ġayrı sebeb

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 311b'de mükerrerdir. MY.

[MĀLİKİ YEVMİ'D-DĪN][1]

Ḳalellāhü Taʿālā[2]: [3]﴿لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ Yaʿnī tecelli-i vaḥdet ile eşyā maḳhūr olup taʿayyünātıñ fenāsıyla mülk Allāh Taʿālā'nıñ oldığı mütehaḳḳıḳ olur. Egerçi ʿālem-i fenā ʿindinde ʿālem-i vücūd ḥālā ol üzerinedir. Ve [4]﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ sırrı bāḳīdir. Bu sebebden dimişlerdir ki «قيامة العارفين دائمةٍ İşte bundan fehm olunur ki dünyā ve mā fīhā ḫayālātdır. Zīrā egerçi vücūd-ı ḥaḳīḳī ile muttaṣıf olsa fenā bulmaz ve fānīleriñ dīdelerine fānī görünmezdi. Naẓm:

1 Çeşm-i Ḫaḳ-bīne cihān ʿayn-ı serāb oldı serāb
Kim serāba aldana teşne ḳalur bulmaz şarāb

2 Ḫāne-i cān u dil-i dervīşe olmaz revzene
Kim fenā-ender-fenādan oldı her yanı ḫarāb

3 Bilmez iseñ ger taṣavvuf n'eydügin ṣor ʿārife
Ölmedin öñ nefsi itmekdir fenā ile türāb

4 Bellüdür Kaʿbe ki bāb-ı mürşid-i kāmil-durur
Virmegil ḳıble-nümā gibi derūna ıżṭırāb

5 Ḫaḳḳıyā şems-i tecellīden cilā vir cānıña
Kim zevāle irdi ʿömr itdi zamānıñ iḳtirāb

* * *

1 Nār-ı ḥasretle yanup[5] cān u ciger oldı kebāb[6]
Sāḳiyā ṣun āb-ı rūyuñçün bize cām-ı şarāb[7]

2 Āteş-i derd-i derūnum her yaña ṣaldı ʿalev
Āh kim söyünmedi gerçi aḳar çeşmimden āb

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 312a'da mükerrerdir. MY.
3 "Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır." Ğâfir, 40/16.
4 "Ceza gününün (ahiret gününün) maliki." el-Fâtiha, 1/4.
5 ḥasretle yanup: ḥasretde yeter (312a)
6 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
7 Bu manzume 312a'da mükerrerdir. MY.

[38b] 3 Bu vücūd iḳlīmi ḳābil mi ʿimāret bulmaġa
Mülk-i İbrāhīm-i Edhem ʿaşḳ ile oldı ḫarāb

4 Ādem oldur ki bihişte ḳılmaya hergiz naẓar
Kevṡer'e minnet ḳomaz zīrā göñülde feyż-i nāb

5 Rāh-ı Ḥaḳ'da cān u başa baḳmayup Ḥaḳḳī bugün
Virelim ḥükmün vücūdın olmadın bu ten türāb

* * *

1 ای دوستان[1] ای دوستان[2]
باز آمد آن ماه رجب
اقبال و تعظیم میکنید
چون میهمان ماه رجب[3]

2 گویند شهر الله نام
در حق او خاص و عوام
پس واجب آید بهر حق
خدمت بجان ماه رجب[4]

3 تسبیح و ذکر و روزه و
شغول استغفار باش
فردا شفاعت میکند
آن مهربان ماه رجب [5]

4 گرد مناهی را مگرد
از در مشو با ذل رد
شهر حرام و شهر فرد
شد در زمان ماه رجب [6]

1 Ez-*Mecmūʿa-i Leṭā'if* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 312a'da mükerrerdir. MY.
3 Ey yârenler! Ey yârenler / Geri döndü o Receb ayı
Karşılayın ve ululayın / Çünkü misafirdir Receb ayı
4 Dediler Allah'ın ayı diye ismine / Cümle halk onun hakkında
Artık vacip olur Hak için / Hizmet etmek canla Receb ayında
5 Tesbih, zikir, oruç ve / İstiğfarla meşgul ol
Yarın şefaat eyler / O merhametli Receb ayı
6 Haramların yöresinde dolanma / Kapıdan çevrilme zilletle
Hürmetli ay biricik ay / Oldu Receb ayı zamanında

5 جان و دلم غمناك بود
درد درونم درر بود
حقی صفا و جای سود
گشته است دان ماه رجب[1]

FĪ-ḤAḲḲI ŞEHRULLĀHİ RECEBÜ'L-FERDİ'L-AṢAM[2]

1 Ḥażret-i Ḥaḳ'dan[3] olup ḫalḳa ʿaṭā
Ḫoş geldi şehrullāh Receb
Maġfūr olur anda ḫaṭā
Ḫoş geldi şehrullāh Receb[4]

2 Ferd oldı ferdullāh içün
Sır oldı dil-āgāh içün
Zād oldı ḫalḳa rāh içün
Ḫoş geldi şehrullāh Receb

3 Şehr-i aṣamdır añа ad
İtmez ẕünūb-ı ḫalḳı yād[5]
Taʿẓīmine gel adım ad
Ḫoş geldi şehrullāh Receb

4 Tevḥīd-i efʿāle iriş
Ḳāli bıraḳ ḥāle iriş
Her dürlü āmāle iriş
Ḫoş geldi şehrullāh Receb

1 Canım gönlüm dertliyken / İçimdeki derdi kapıp götürdü
Ey Hakkı fayda mekanı ve safa / Olmuş bil Receb ayını
2 Bu naẓm-ı şerîf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ 'Abdürraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş olduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Ḥażret-i Ḥaḳ'dan: Ḥaḳ'dan (MY)
4 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.
5 ẕünūb-ı ḫalḳı: günāh-ı ḫalḳı (312b)

5 Ḥaḳḳī ḳoyup ṭūl-i emel
Kesb eyle var ḥüsn-i ʿamel
Çün māżīye irişmez el
Ḫoş geldi şehrullāh Receb

DER-ḤAḲḲ-I ŞEHR-İ MEẔKŪR[1]

1 Eyledi şehr-i Receb'de Ḥaḳḳ'a miʿrāc ol ḥabīb
Oldı ehl-i ʿarş ü ferşiñ cümle derdine ṭabīb[2]

2 Seyr idüp ol gicede āyāt-ı kübrā-yı Ḥaḳḳ'ı
Hem cemāl-i Ḥaḳḳ'ı gördi şād olup cān-ı keşīb

3 Sidre anıñ olmadı seyrine āḫir Müntehā
Eyledi tā ''ḳurbi ev ednā"ya dek seyr-i ʿacīb

4 Cebre'īl āḫir rikābından cüdā düşdi anıñ
Bulmadı ḳuvvet perinde Sidre'de ḳaldı ġarīb

5 Sırr-ı miʿrāc-ı Rasūlullāh'dan oldı bī-ḫaber
Bulmayan ṭıfl-ı dili taʿlīme Ḥaḳḳī bir edīb

* * *

1 Zāhid-i efsürdeye ṣunma şarāb[3]
Kim şarāb içse olur ḥāli ḫarāb[4]

2 Bu fenā fillāha irmez bir kişi
Ḫāk-sār olmazsa mānend-i türāb

3 ʿĀrş ü ferşi ḳıl sülūk ile güẕer
Ḥaḳ ḳatında olasın ʿālī-cenāb

4 Bir ʿaceb ḥāl içredir insāna baḳ
Her biri bir isme nice oldı bāb

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.

5 Fi'l-ḥaḳīḳa ḳanṭara oldı mecāz
Ger ḥaḳīḳat-cū iseñ eyle şitāb

6 Ḥaḳḳıyā te'şīr-i Ḥaḳ der-kār olup
Oldılar saña musaḫḫar şeyḫ ü şāb

* * *

1 Kimde kim var ḥikmet-i meskūtün ʿanhādan cevāb[1]
Virsün ol Allāh içün şol devre-i hādan cevāb

2 Bir su'ālim var saña kim andadır yüz biñ su'āl
Vir bañа şol penc bāl ü perr-i ʿĀnḳā'dan cevāb

3 Her su'ālin virdiler bir bir cevābın ehl-i dil
Ḳaldı ammā bir elif bir hemze bir bādan cevāb

4 Mehdī'den herkes ḫaber virir velī bilmez nedir
Pes nice virsün ḥaḳīḳat üzre ʿĪsā'dan cevāb

5 Ḳāl ü ḳīliñ her birinde ḳaldı biñ dürlü naẓar
Anıñ içün virmedi lafẓ ehli maʿnādan cevāb

6 Geç su'āl ü geç cevābı Ḥaḳḳıyā dem-beste ol
Ne müsemmādan ḫaber söyle ne esmādan cevāb

* * *

1 İdegör kendiñi Ḥaḳḳ'a taḳrīb[2]
Gerçi oldur saña hem-demde ḳarīb

2 Mübtedī müntehī olunca dilā
Olur işbu cihān içinde ġarīb

3 İntiẓām-ı dile saʿy it irken
ʿUnṣuruñda bozulmadın terkīb

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecī'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. Ve kitāb-ı meẕkūrlar üçi bir cildde mücelled olaraḳ Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'ndedir. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ne ise ʿālem odur bu ādem
Bir-durur her birisinde tertīb

5 Olsa insān maẓhar-ı esmā
Ṭoġar andan nice āṣār-ı ʿacīb

6 Ḥaḳḳıyā mutmaʾinne olmasa nefs
Alur anıñ dilini şekk-i mürīb

* * *

1 Nesīm-i ʿināyet iderse hübūb[1]
Ter ü tāze olup açılur ḳulūb

2 Şemīm-i gülistān-ı feyż olsa fāş
Olur cān meşāmı anıñla meşūb

3 Ṭulūʿ eylemez pertev-i şems-i cān
Ḳamer-vār dil itmedikçe ġurūb

4 Nedir ʿālem içre hüner ʿaşḳdır
Ki sāʾir añа nisbetle oldı ʿuyūb[2]

5 Günāh-ı vücūd oldı aṣl-ı ḫaṭā
Egerçi ṣayılmaz fürūʿ ẕünūb

6 Bürünme yüri perde-i ġayb ile
İder Ḥaḳ sañа Ḥaḳḳī keşf-i kürūb

* * *

1 Cigerimden irişür būy-ı kebāb[3]
Gösterir dīdelerim reng-i şarāb

2 Yıḳılur āhım ile künbed-i çarḫ
Bir gün olur bu cihān dārı ḫarāb

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Ki sā'ir: Sā'ir (MY)

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstānbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ *Dīvān-ı Belāġat* ʿünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Derde ṭāḳat getürür mi insān
Olsa pūlād eriyüp olur āb

4 Cevher-i ʿaşḳı bulmadı kimse
Olmayınca vücūd-ı fānī müẕāb

5 Ḥaḳ ile Ḥaḳ olan olur ḫāmūş
Gelmez aġzından anıñ ġayrı cevāb

6 Ḥaḳḳıyā oldı vücūd ʿayn-i ḫaṭā
Seni ḳaldır aradan işle ṣavāb

* * *

1 Eyledim bir bār-gāha cān ü dilden intisāb[1]
Kim olur ol bār-gehden feyż-i Ḥaḳḳ'a feṯḥ-i bāb

2 Eyledim bir mesned-i ʿālī-cenāba istinād
Kim olur ḫāk-i deri küḥl-i cilā-yı şeyḫ u şāb

3 Eyledim ʿālemde bir miḥrāb-ı Ḥaḳḳ'a iʿtimād
Kaʿbe-i nūr eyleyüpdür arḳasın bī-irtiyāb

4 Eyledim bir pādişāha ḫidmeti kim ṣubḥ u şām
Secde eyler dergehinde zebreḳān u āfitāb

5 Eyledim bir menbaʿ-ı feyż-i Ḫudā'ya ittibāʿ
Kim anıñ ser-çeşmesinden nūş eyler Ḫıżr āb

6 Eyledim bir kīmyā-yı devleti taḥṣīl kim
Ḥaḳḳıyā olur yanında şermden cevher müẕāb

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstānbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ *Dīvān-ı Belāġat* ʿünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Nār-ı ġamda oldı cān ü dil kebāb[1]
Yā ilāhī reşş-i āb it reşş-i āb
N'eyleyem n'idem yine ḥālim ḫarāb
Ehl-i derdem isterem şāfī cevāb

2 Nūr dirken yaḳdı cānım özge nār
Ṭurmayup cānım o nār içre yanar
Bańa mı ḳaldı cihānda āh ü zār
Bende mi ḫatm oldı derd-i şeyḫ u şāb

3 Ḫārdan ḳurtulmadı gülzār-ı dil
Bülbül-i cān düşdi zāra muttaṣıl
Böyle ḳalursa beni maʿdūm bil
Yā meger ola Ḫudā'dan feteḥ-i bāb

4 Ḥaḳḳıyā nūş eyle zehr-i ḳahrı sen
Luṭf ile başıń ola bir gün esen
Ṭut elińde ṣabrı dā'im çün resen
Gide gide ḥāliń ola müsteṭāb

* * *

1 Vuṣlata irmez elim fürḳatde ḳaldım ben ġarīb[2]
Āşinādan dūr olup ġurbetde ḳaldım ben ġarīb[3]

2 Tīġ-ı ḫūn-efşān-ı ġamdan ḫīrelendi gözlerim
Rūz gitdi irdi şeb ẓulmetde ḳaldım ben ġarīb

3 Ẕerre-vārem mihr-i ʿālem-tāba ḳarşu fi'l-meṣel
Bī-vücūdem bir ḳurı şöhretde ḳaldım ben ġarīb

4 Ṣadme-i ġam lerze-dār itdi beni çün zelzele
Iżṭırāb-ı dil ile miḥnetde ḳaldım ben ġarīb

5 Bir nişīmen-gāhda yoḳdur bańa cāy-ı ḳarār
Ḥaḳḳıyā derd ü ġam-ı hicretde ḳaldım ben ġarīb

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niń *Dīvān*-ı meẕkūrlarınıń ẕeylinde mesṭūr naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niń ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niń ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.

* * *

1 Allāh Allāh nedir bu dildeki tāb[1]
Nār-ı ʿaşḳ ile ṣanki oldı kebāb[2]

2 Açılup ḫāne-i vücūduma baḳ
Oldı her yanı zaḫmdan bir bāb

[39a] 3 Sürʿat-i bād-ı ḳahrı seyr eyle
Ḳalʿ ider bīḫden dili yap yap

4 Virmek ister nemā dıraḫt-ı dile
İtmek ister aña feyżi işrāb

5 Ḥaḳḳıyā kimse bilmedi ḥāliñ
Oldı ḥāliñ ġam-ı ʿaşḳ ile ḫarāb

* * *

1 Bu gülşen-i feyż içre olan gül gibi sīr-āb[3]
Rengīn olursa n'ola sözde çü mey-i nāb

2 Bülbül gibi çek sübḥa-i esmāyı seḥerde
Ḳıl rūy-ı müsemmāyı çü gül vechiñe miḥrāb

3 Sen māha naẓar eyle gözüñ var ise gökde
Gerçi görinür yerde daḫi gün gibi mehtāb

4 Bu ẓarf-ı zücācī ki göñüldür bu ten içre
Ḳıl māʿrifetiñ rengini çün mey aña işrāb

5 Ḥaḳḳī ki bugün şeyḫ olupdur bu cihānda
Virirse n'ola dest-i irādet aña her şāb

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ne sır olsun bu kim bir noḳṭadan geldi ḳamu terkīb[1]
Cihān mecmūʿasına virdi envāʿ-ı raḳamdan zīb

2 Göñül mecmūʿa-i kübrā-yı vaḥdetdir ḥaḳīḳatde
İdüpdür keşret-i feyż ile dest-i Ḥaḳ anı teẕhīb

3 Nice yüz biñ ṣuverde gösterüp esmā-i ḥüsnāyı
Yed-i ḳudret ʿacebdir eyler anı dem-be-dem taḳlīb

4 Nedir bildiñ mi sen üç nesneniñ sırrın bu ʿālemde
Ṣalāt ü ṭīb ü nisvān kim ḥabībe itdi Ḥaḳ taḥbīb

5 Göñül hergiz ḳocalmaz dirler ammā gör bu teʾşīri
Ġam-ı ʿaşḳ u maḥabbet eyledi şübbānı gerçek şīb

6 Bu bāġ-ı maʿrifetde Ḥaḳḳıyā pür-mīvesin ammā
Meşām-ı cāna herkes ḳoḳmaġa ṭutmaz eliñden sīb

* * *

1 Sālikā birḳaç suʾālim var saña vir ḫoş cevāb[2]
Olmaya anda ḫaṭā belki ola ʿayn-ı ṣavāb

2 Müʾmin-i cin kim ide bu kār-ḫāne içre ḫayr
Ḳanda ola āḫiretde ḫayrına cāy-ı ṣevāb

3 Şol dıraḫt-ı sebz kim Ḳurʾān vaṣf eyler anı
Ābda āteş olur mı yā ki āteş içre āb

4 Nūr-ı Ḥaḳ'dan müstefād iken baḳa nūr-ı baṣar
Görmeyüp anı nedendir ʿayn-ı ʿālemde bu ḫāb

5 Çün tevekkül emr-i Ḳurʾān oldı īmān ehline
Böyle iken ya neden farż oldı saʿy ü iktisāb

6 Kesb iden kimdir ya cebr ü iḫtiyārıñ aṣlı ne
Baḳ ne maʿnādan döner şol āf-tāb ü āsiyāb

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Bezm-i ʿaşḳa bes şerīʿatle ḥaḳīḳat Ḥaḳḳıyā
Birini eyle şarāb ü birini eyle kebāb

* * *

1 Ber-murādem devlet-i ʿaşḳ ile ben[1]
Ḳām-yābem kām-yābem kām-yāb
Reşḥa-i şevḳ ile ṭoldı cān ü ten
Feyż-yābem feyż-yābem feyż-yāb

2 Feyż-i ʿaşḳ ile aḳar mā-i maʿīn
Cūy-ı şevḳ ile döner çarḫ-ı berīn
Ben de ʿaşḳ u şevḳ ile dönüp hemīn
Āsiyābem āsiyābem āsiyāb

3 Olmuşum esmā-i ḥüsnā maẓharı
Bendedir ẕāt ü ṣıfātıñ sırları
Sır içinde bulmaḳ isterseñ yeri
Ḥaḳḳ'a bābem Ḥaḳḳ'a bābem Ḥaḳḳ'a bāb

4 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ sildi çün āyīnemi
ʿAşḳ ile ḳaldırdı kibr ü kīnemi
Her kederden ḳıldı ṣāfī sīnemi
Hem-çü ābem hem-çü ābem hem-çü āb

* * *

1 Güẕergāh-ı fenādan geldi geçdi er olanlar hep[2]
İrişdi menzile hem āḫir er-perver olanlar hep[3]

2 Gider tāc ü ḳabā bir gün olurlar cümleden ʿüryān
Yaturlar ḳul gibi ḫāk içre şol server olanlar hep

3 Ṭutarlar ʿarṣa-gāh-ı ḥaşri ṣīt-ı ḥasretā ile
Bugün bezm-i cihānda ehl-i şūr ü şer olanlar hep

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ, İstānbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ *Dīvān-ı Belāġat* ʿünvānlarında hāmişen mesṭūr olan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.

4 Ḳurılur taḫt-gāh-ı ʿadl-i Ḥaḳ meydān-ı maḥşerde
Ṣorılurlar raʿiyyetden bugün dāver olanlar hep

5 Başarlar ol bisāṭ-ı ʿadle bir bir Ḥaḳḳıyā aḳdām
Ṭurur cümle berāber dāver ü çāker olanlar hep

* * *

1 Bir gün gelür ki bu ḳafes-i ten olur ḫarāb[1]
Ḫāk-i fenāyı mesken ider cümle şeyḫ u şāb[2]

2 Ḳaṣrı mezār ü mesnedi seng-i mezār olur
Ṣan câme-ḫāb-ı rāḥat olur cismine türāb

3 Ey teşne dil sen āb-ı ḥayāt-ı ḥaḳīḳat iç
Ṣūretde ābdır bu cihān maʿnīde serāb

4 Bir gün muḳaddem eyle tedārük zevādeñi
Derd ile aġla baġrıñı del ḳıl seni kebāb

5 Yā Rabbī eyle Ḥaḳḳī'ya çoḳ luṭf u çoḳ kerem
Ḳahrıñ yüzünden eylemegil ẕerrece ʿitāb

* * *

1 Açarsa bāb-ı şühūdı Müfettiḥu'l-Ebvāb[3]
Derūna dāḫil ola nūr-ı ẕāt-ı ʿālem-tāb[4]

2 Ne deñlü kend'öziniñ çehresin yere sürse
Ṣafā-yı ḳalbe yine beñzeyemez āb-ı nāb

3 Şühūd-ı nūr-ı ḥaḳīḳat iderdi hep aġyār[5]
Velī bu bābı ider sed ġayret-i aḥbāb

4 Anıñçün ʿālem-i ʿaşḳıñ leẕīẕdir feyżi
Sürūş-ı ġayb dur[ur] eyleyen anı işrāb

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.
5 nūr-ı ḥaḳīḳat: rūy-ı ḥaḳīḳat (312b)

5 Yanar tenūr-ı maḥabbetde cān u dil Ḥaḳḳī
Celāl-i ʿaşḳ derūnı meger ider ilhāb

* * *

[39b] 1 Ey dil cihān ʿayn-ı serāb[1]
Sen andan ümīd itme āb
Saʿy it göñül ḳaṣrını yap
Mevlā'dan iste feṭḥ-i bāb[2]

2 Her ẕerre Ḥaḳ'dan feyż alur
Her ḳaṭre andan cān bulur
Olursa Mevlā'dan olur
Mevlā'dan iste feṭḥ-i bāb

3 Terkīb-i ażdād eyledi
İnsān diyü ad eyledi
Ṣūret virüp dād eyledi
Mevlā'dan iste feṭḥ-i bāb

4 Geç aġ u ḳaradan göñül
Deryā vü ṣaḥrādan göñül
Ayrılma Mevlā'dan göñül
Mevlā'dan iste feṭḥ-i bāb

5 Ẕikr eyle Ḥaḳḳī muttaṣıl
Tā açılınca bāb-ı dil
Esbābdan cümle kesil
Mevlā'dan iste feṭḥ-i bāb

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 312b'de mükerrerdir. MY.

1 Sālikā Ḥaḳ'dan dilerseñ ola saña feṯḥ-i bāb[1]
Dest-i himmetle aradan idegör refʿ-i ḥicāb[2]

2 Pāk-meşreb ṣāf-dil olmak gerekdir ʿāşıḳa
Tā ki gūş-ı cāna ire Ḥaḳ Taʿālā'dan ḫiṭāb

3 Var ḥaḳīḳat Yūsuf'unuñ bī-niḳāb it seyrini
Nice bir Kenʿān ilinde olasın pür-ıżṭırāb

4 Tā-be-key meyl-i sivāy-ı Ḥaḳ göñül inṣāfa gel
Rāh-ı Ḥaḳ'da sen de bir seyr ü sülūk it iktisāb

5 Ḥaḳḳıyā çoḳdur ġamı maḥbūb u maṭlūbuñ seniñ
Cānıña minnet bil itse ḳahr yüzünden ʿitāb

* * *

1 İrişince bir ḳula elṭāf-ı Rab[3]
Bāb-ı ḫidmetde çeker renc ü taʿab[4]

2 Her biri bir yüzden olur şād-kām
Kimi esbāb ile kimi bī-sebeb

3 Ger ḥarīm-i ḳurba isterseñ düḫūl
Gözle dā'im bāb-ı Mevlā'da edeb

4 Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl yoḳdur ey göñül
Līk lāzımdır saña anı ṭaleb

5 Ḥaḳḳıyā ʿāşıḳlar içre işbugün
Vuṣlat-ı maʿşūḳdan yoḳdur eḥab

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 313a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 313a'da mükerrerdir. MY.

1 Kemāle irmege ādem çeker hezār taʿab[1]
Mülāzemet iderek ḥāṣıl oldı her maṭlab[2]

2 Ne şeyḫ ḳaldı ne ṣūfī ne ḳāḍī vü müftī
Zebūn-ı fitne-i āḫir zamān oldı hep

3 ʿAceb olur mı ki bir gün boşalmaġa çāre
Ġam-ı cihān ile dil ṭoldı oldı leb-ber-leb

4 Eliñde rişte-i tesbīḥi zāhidā ḳıragör
Bahāne tañrısıdır istemez ʿaṭāya sebeb

5 Bu ʿaşḳ bādiye-i bī-nihāyet ey Ḥaḳḳī
Nireye çıḳsa gerekdir ʿacabā rāh-ı ṭaleb[3]

* * *

1 Gerden-keş olma kibr ile aşlıñ-durur türāb[4]
Her çend ʿulüvv-i cāha eger itseñ intisāb[5]

2 Bir demdir ʿömri ādemiñ ey ġırra-i emel
Gör bir nefesde zā'il olur ḥabbe-i ḥabāb

3 Cāvīd ṣanma ʿālemiñ ey dil ʿimāretin
ʿİbret gözüyle baḳ ki ḫarābdır begim ḫarāb

4 İtmez riyāset ādemi ʿālemde ser-bülend
Ṣūretde ḳalma ister iseñ ṣāfī-i cevāb

5 Ehl-i reşādıñ ey göñül işrin gözet yüri
Rāh-ı ḫaṭāya gitme ṭururken reh-i ṣavāb

6 Āḫir ḫazāna irse gerek nev-bahār-ı ʿömr
Ey Ḥaḳḳī zaḫm-ı ḫārı çeker cümle şeyḫ u şāb

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 313a'da mükerrerdir. MY.
3 ʿacabā: ʿaceb (MY)
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 313a'da mükerrerdir. MY.

1 Görmemek dā'im tecellī iden envārı'aceb[1]
Bilmemek her sīnede seyr iden esrārı 'aceb[2]

2 Ẓāhiri maẓharla yek-sān görmeniñ ma'nāsı ne
Ḥāṣılı farḳ itmemek naḳş ile dīvārı 'aceb

3 Olmamışken bir nefes şol ṣoḥbet-i gülden cüdā
Bülbül-i şūrīdeniñ efġān ile zārı 'aceb

4 Çün bilürsin bī-vücūd olmaḳ gerek erbāb-ı 'aşḳ
Silmemek āyīneden gerd-i ġam-ı 'ārı 'aceb

5 Ḳanda buldı āteş-i Nemrūd ol ḫāṣṣiyyeti
Sırr-ı İbrāhīm'i pür-nūr eyleyen nār-ı 'aceb

6 Nice bir ola giriftār-ı ġam-ı ẕenb-i vücūd
Vaḳt-i 'afv olmadı mı Ḥaḳḳī günehkārı 'aceb

[40a] ḤARFÜ'T-TĀ

MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT [ENBİYĀ VE EVLİYĀYA TA'ẒĪM][3]

Ḥattā cenāb-ı nübüvvet, ümmete ta'līm-i edeb içün buyurdılar ki, «لا تُفَضِّلوني على يُونُس بن مَتَّى»[4] Ya'nī nübüvvetde cemī'-i enbiyā iştirāk üzredir ki bu ḫuṣūṣda biribirlerinden farḳları yoḳdur. Egerçi ġayrı vücūh ile tefaḍḍül vāḳi'olmuşdur. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: ﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾[5] Pes, ümmete lāzımdır ki enbiyā ve evliyāya ta'ẓīm eyleye. Ve şān-ı 'ālīlerine lāyıḳ olmayan vecihle tekellüm itmeye. Ve illā meclisine ġażabu'llāh ḥulūl ider. Ḥattā beyne'ṣ-ṣaḥābe *-raḍıya'llāhü 'anhüm-* vāḳi' olan müşācerātdan imsāk eyleye. Zīrā anlar muḳtedā-yı dīndir ki müte'aḫḫar olanlar dīni anlardan aḫẕ itmişlerdir. Pes, şākird mu'allim ḥaḳḳında bed söylemek de küfrāndandır.

---

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 313a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmū'ati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓli ve'n-Nevāl* fī-Tefsīri Sūreti'l-Fātiḥati'ṣ-Şerīfeti bi-lisāni't-Türkiyyi. MN.
4 İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl*, VIII, 526, r. 6325.
5 "İşte peygamberler! Biz onların bir kısmını bir kısmına üstün kıldık." el-Bakara, 2/253.

İmdi bu taḳrîrden maʿnā fehm eylediñse ve ḥaḳîḳatü'l-ḥāl nedir bildiñse sükūt eyle. Zîrā bu ʿālem dār-ı ibtilādır. Ve dār-ı ibtilāda olan belādan ḫālī olmaz. Ve belānıñ ekşeri daḥi cerā'im ve tenezzülāt ve zellātıñ mu'āḫaẕātındandır. Zîrā Allāh Taʿālā [1]﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾dir. Ve mālikiñ memlūk ḥaḳḳında olan muʿāmelātı hikem-i bāliġa üzerine mebnīdir. Ve bundan aḫẕ olundı ki, «قيامة العارفين دائمة» vefḳınca ʿāriflere dünyā ve āḫiret birdir. Anıñçün vārid oldı ki, [2]«حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا» Yaʿnī yediñde mīzān-ı ilāhī olan şerʿ var iken kendiñi vezn eyle ve veraʿ ve taḳvāda ḥāliñ ne vecih iledir muḥāsebe eyle. Pes, eger bu muḥāsebeyi taʿcīl iderseñ ferdā muḥāsebesinden ḫalāṣ olursın. Ve illā ḳanāṭır-ı Ṣırāṭ üzerinde ḳalursın. Ve şefāʿat irişmezse cezā-i sū bulursın.

Bu daḫi, yaʿnī şefāʿat olmaḳ daḫi Ḥaḳ ʿabd olmadıġı maḳāmdadır. Ve şol kimse ki Allāh Taʿālā'nıñ dünyā ve āḫiretde mālik ve cezāʿ ve mükāfāta ḳādir oldıġın bile; ḥużūr-ı Ḥaḳ'da ve ḥużūr-ı melā'ikede terk-i edeb itmez. Ve enfāsını iżāʿat eylemez. Belki Allāh Taʿālā'yı rāżī ve melā'ike-i ḫafaẓayı mesrūr idecek ḳavl ü fiʿilde bulunur. Ve bir belā ile mübtelā olsa ﴿إِنَّا لِلَّهِ﴾ diyüp ṣabr ile bi-ġayri ḥisāb ecir bulur. Yoḫsa Ḥaḳḳ'a muʿāraża itmez. Zîrā muʿāraża nefis ve şeyṭāndandır. Ve nefis ve şeyṭāna tābiʿ olan āḫir cezāsın bulur. Naẓm:

1 Yā mālik-i yevmü'd-dīn[3]
Her ḥālimiz āsān it
Ẕikriñ dile ḳıl telḳīn
ʿİrfānıñı iḥsān it

2 ʿİlm ile mükerrem ḳıl
ʿAyn ile muʿaẓẓam ḳıl
Ḥaḳ ile muḳaddem ḳıl
Sen kāmil-i insān it

3 Deynim ola çün teslīm
Virdim ola ḥā vü mīm
ʿArż ola dem-ā-dem cīm
Sen luṭf-ı firāvān it

1 "Ceza gününün (ahiret gününün) maliki." el-Fâtiha, 1/4.
2 Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 25, r. 2459.
3 Bu manzume 313b'da mükerrerdir. MY.

4 Yā Rabbi bu dünyāda
Hem mavṭın-ı ʿuḳbāda
Ūlāda vü uḫrāda
Sen luṭf-ı firāvān it

5 Ey erḥam ü ey ekrem
Esrārıña ḳıl maḥrem
Ḥaḳḳī ḳuluñı her dem
Ṣad luṭfuña şāyān it

[DĪVĀNEYE ḲALEM YOḲDUR][1]

El-ḥāṣıl ṭoġrılıḳ dīnde olur; emr ü nehyiñ ḥükmüni icrā ile. Bu ise emr-i maʿnevīdir. Ve şol egrilik ki ṣūretde olur; añа iʿtibār yoḳdur. Belki nice egrilik ṭoġrılıḳ ḥükmündedir. Meselā ḥācī ṭavāfda ṣaġ ve ṣola döndigi ṭoġrılıḳdandır. Fe-ammā bu devri namāz içinde itse egrilikdendir. Zīrā namāzıñ vaż'-ı aṣlīsi emr-i bāṭın ve ṭavāfıñ emr-i ẓāhir üzerinedir. Ve ṭā'ife-i ṣūfiyyeniñ devr itdügi nihāyet-i eflāke dekdir. Çünki seyr-i eflāk tamām ola devr daḫi tamām olur. Ve Celvetiyye ṭā'ifesi, cīm ile, emr-i bāṭın iḫtiyār itdiler ki ḥareket-i maʿneviyye ile iktifā itdiler. Zīrā ḥareket-i ṣūfiyyede maḫṭūrāt çoḳdur ki herkes şurūṭ ve ḳuyūd ile añı icrāya ḳādir degildir.

Pes, eslem olan vecd-i ḳavī bulunmadıḳça ḥareket itmeye; ve illā mes'ūl olur. Zīrā vecd, bī-iḫtiyār olmaḳdır ki vācid dīvāne gibidir. Dīvāneye ise ḳalem yoḳdur. Nitekim dimişlerdir: "Dīvāne-rā ḳalem nīst." Ehl-i ḥiss ü şuʿūr ise kendi nefisleriyle ḥareket iderler. Nefis ise maġżūbün ʿaleyhdir. Binā'en ʿalā ẕālik ehl-i nefs daḫi böyledir.

El-ḥāṣıl cemīʿ-i ṭuruḳ-ı ḥaḳḳa ehliniñ teveccühi Ḥaḳḳadır; eger niyyet-i ṣādıḳa var ise. Ve illā ḫalḳadır. Ḫalḳa çıḳan ṭarīḳ ise herkesiñ ṭarīḳıdır; ṭarīḳ-i Kaʿbe degildir. Naẓm:

1 Budur ehl-i ṭarīḳıñ mültecāsı
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet
Budur erbāb-ı taḥḳīḳıñ recāsı
Ṭarīḳ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bī-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.

2 İlāhī ḳıl ṭarīḳ-ı ʿaşḳa irşād
İre tā menzile ʿāşıḳ ola şād
Namāz içre niyāz içre budur yād
Ṭarīḳ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet[1]

3 Çü taḥmīl eylediñ bār-ı emānet
Yine sen eyle yā Rabbī iʿānet
Egerçi sańa yol çoḳdur be-ġāyet
Ṭarīḳ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

4 Çü düşdüñ ġurbete āḫir iliñden
Ḥamīr olduḳ seniñ ḳudret yoluñdan[2]
Çıḳarma Ḥaḳḳī'yı ṭoġrı yoluñdan
Ṭarīḳ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

* * *

1 Budur senden recā ey Rabb-i Raḥmān[3]
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet
Budur dā'im duʿā-yı ehl-i īmān
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet[4]

2 Vücūdum ẕenbini ʿafv it kerem ḳıl
Ḳoma varlıḳ vücūdumda ʿadem ḳıl
Bu yolda ʿāşıḳı ṯābit-ḳadem ḳıl
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

1 Ṭarīḳ-ı müstaḳīme: Ṣırāt-ı müstaḳīme (313b)

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mensūbātından bir kimseniñ ḳalem-i seḳāmet-raḳamıyla muḥarrer bir nüsḫa-i saḳīmeden taḥrīr olunmaġla (40b) naẓm-ı meẕkūruñ beşinci beytiniñ cüz-i şānīsi āḫirinde vāḳıʿ "yoluñdan" lafẓı "yolunda" olmadığı, muḥarrir-i merḳūmuñ ya sehvinden ya cehlindendir. Eger iḫvān-ı aṣḥāb-ı maʿārif nezdinde ḳabūle ḳarīn olacaġını bilseydim cüz-i meẕkūr aṣlında "Ḥamīr olduḳ seniñ ḳudret eliñden" olmaḳ gerekdir, [der idim.] Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣiḥu'l-ḫaḳīr.
İḫvānımızdan İznīḳī Aḥmed Ḥamdī Efendi'niñ bu mecmūʿayı ḥīn-i müṭālaʿada, bu faḳīre ḫiṭāben taḳrīr-i dil-pezīridir ki teşekküren ber-vech-i ātī taḥrīr olunmuşdur: "Ey cāmiʿ-i manẓūmāt v'ey merd-i maʿārif-simāt Maḥmūd Nāṣıḥ Efendi. Kelāmıñ ḳabūle ḳarīn ve şāyān-ı taḥsīn ü āferīndir. Zīrā Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri kelām-ı meẕkūruyla, estaʿīẕü billāh, *"fe'iẕā sevveytühū ve nefaḫtü fîhi min rūḥî"* kelām-ı Rabbāniyye'si me'āli üzre, 'icīn-i behīn-i 'izzet-rehīn-i vücūd-ı Ḥażret-i Ādem -ʿaleyhi's-selām- dest-i ḳudret ve yed-i ḥikmet-i ilāhiyye ile taḥmīr ve tesviye olundığına īmā buyurmuşdur. El-faḳīr es-Seyyid Aḥmed Ḥamdī-i İznīḳī."

3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı'ṣ-Ṣırāṭ. MN.

4 Bu manzume 313b'de mükerrerdir. MY.

3 Ḥicābı ḳaldır ʿāşıḳlar gözünden
Tecellī eyle iḥsānıñ yüzünden
Çıḳarma kāmil insānıñ izinden
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

4 İrerse baḥr-i faẓlıñdan eger nem
O nemden söyüne nār-ı cehennem
Ḳoma pergār-veş her yana dönem
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

5 Ne ince yol-durur rāh-ı ḥaḳīḳat
Ne güçdür rāh-ı Ḥaḳ'da istiḳāmet
Bi-ḥaḳḳın vāṣıl-ı dergāh-ı vuṣlat
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

6 Bu yolı seçmegi āsān eyle
Bu ilden göçmegi āsān eyle
Ṣırāṭı geçmegi āsān eyle
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

7 Şerīʿat nūrı ile ḳalbi ṭoldur
Ṭarīḳat ḥālini bu cāna buldur
Ḥaḳīḳat sırrını Ḥaḳḳī'ya bildir
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme ḳıl hidāyet

* * *

1 Yā Rab bu dünyāda āḫir nefesde[1]
Bizi īmān ile göçenlerden it
Çünki bāḳī degil cān bu ḳafesde
Pervāz idüp sañа uçanlardan it[2]

2 Ḳabirden ḳalḳıcaḳ sen ṭut elimiz
Allāh Allāh diyü döndür dilimiz
Uġrayıcaḳ şol Ṣırāṭ'a yolumuz
Berḳ-ı ḫāṭıf gibi geçenlerden it

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣli'ṣ-Ṣırāṭ. MN.
2 Bu manzume 313b'de mükerrerdir. MY.

3 Budur senden cān ü gönülden maṭlab
Maḥşer içre bizi ḳoma teşne-leb
Ḥabīb'iñ elinden luṭf idüp yā Rab
Kevṡer şarābını içenlerden it

4 Cemʿ idüp dünyāda süʿadā ile
Ḳıl müşerref bezm-i ṣulaḥā ile
Ḥaşr idüp enbiyā evliyā ile
Al ü yeşil sancaḳ açanlardan it

5 ʿAşḳıñ ile geçüp cümle-i evḳāt
Ḥaḳḳī'yı ʿāşıḳlar zümresine ḳat
Libās-ı taḳvāyı üstüne ḳat ḳat
Çün ḥulle-i sündüs biçenlerden it

* * *

1 Yā Rabbenā eyle yolumuz āsān[1]
Şehr-i visāliñe irmek naṣīb it
Cām-ı tecellī-i ẕātıñ ḳıl iḥsān
Varup bezm-i ḫāṣṣa girmek naṣīb it[2]

2 Nice bir dilimiz ḥasretle yana
Nice bir gözümüz ḳana boyana
Luṭf it bahārımız irken uyana
Tecellī güllerin dirmek naṣīb it

3 Vaṭan eyle bize dārü'ṣ-selāmı
Ḫaṭīratü'l-ḳudse irgür maḳāmı
Güş idüp ḥażretden gelen kelāmı
Bī-perde cemāliñ görmek naṣīb it

4 Ġurbetde nice bir çekelim taʿab
Her neye baḳılsa āşinā ḳıl heb
Oḳunmadın ecel nāmesi yā Rab
Fürḳat defterini dürmek naṣīb it

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı'n-Nüşūr. MN.
2 Bu manzume 313b'de mükerrerdir. MY.

5 ʿĀşıḳ olan n'eyler cennetiñ ḥūrın
Ġam bilür dāreyniñ ẕevḳ u sürūrın
Ḥaḳḳī'ya iḥsān it cemāliñ nūrın
Viṣāliñ ẕevḳini sürmek naṣīb it

* * *

1 Yā Rab çıḳar dilden ḥubb-i sivāyı[1]
ʿAşḳ u şevḳiñ ile ṭolanlardan it
N'eyler ʿāşıḳ olan ġayrı hevāyı
Maḥabbetiñ ḳadrin bilenlerden it[2]

2 ʿAşḳıñ ile olup vālih ü ḥayrān
Senden ġayra aṣlā çekinmeye cān
Sensin bize gerçek dīn ile īmān
Bu dīn ü īmānı bulanlardan it

3 Müddeʿīler ücret ister cenneti
Muḥaḳḳiḳler umar senden vuṣlatı
Herkesiñ bir nesneyedir raġbeti
Bizi ehl-i vuṣlat olanlardan it

4 Saña ḳul it dā'im Ḥaḳḳī faḳīri
Ḳılma anı māsivānıñ esīri
Ey cihānıñ sulṭān-ı bī-naẓīri
Saña gerçek ṭapu ḳılanlardan it

* * *

1 İlāhī ḳulları ḳıçinde bizi[3]
Emriñi nehyiñi bilenlerden it
Gözleyüp işāret itdügüñ izi
Ṭoġrılup ḳapuña gelenlerden it

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣlı Fetḥi Mekke. MN.
2 Bu manzume 314a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣlı Fetḥ-i Mekke. MN.

2 Pāk idüp ẓāhir ü bāṭını ḳamu
Gözümüz ḳanıyla alalım vużū
Namāza ṭurıcaḳ vechiñe ḳarşu
Ḥużūr-ı ḳalb ile ḳılanlardan it

3 Nefḫ-ı rūḥ it bize ādem olalım
Secdemizde būy-ı fenā bulalım
Ṭopraḳdaki sırrıñ nedir bilelim
Ḫāk içre cevāhir bulanlardan it

4 ʿAzrā'īl urıcaḳ yeryüzine kef
Ṭoldurduñ ḳabżasın sırr-ı "men ʿaref"
Ādem ile virdiñ yerlere şeref
Bizi gerçek ādem olalardan it[1]

5 N'eylesün ḳul olan māl ile cānı
Yetmez mi buldıġı aña sen şāhı
Ḥaḳḳı'ya naṣīb it fenā fillāhı
Ölmezden öñ anı ölenlerden it[2]

* * *

[42a] 1 Ḳahr u celāliñ nārına yaḳma[3]
Yā Rab selāmet yā Rab selāmet
Çeşm-i ġażabla ḳullara baḳma
Yā Rab selāmet yā Rab selāmet[4]

2 Bū Bekr'e didi ol Kân-ı Maʿnā
"Lā taḥzen innallāhe maʿanā"
Bu ġār-ı ḥüzn içre ḳoma tenhā
Yā Rab selāmet yā Rab selāmet

1 Sayfa sonundaki bu manzumede mahlas beytinin olmaması, nazmın en az beş kıta olup 41a ve 41b sayfalarının kayıp olduğunu düşündürüyor. (MY)
2 Bu beşinci kıta 314a'dan alınmıştır. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣlı Hicreti'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
4 Bu manzume 314b'de mükerrerdir. MY.

3 Şol ʿankebūtuñ gerdigi tārı
Ḳudretiñ perde çekdi ey Bārī
Pāy-ı aġyāra çignetme yāri
Yā Rab selāmet yā Rab selāmet

4 Ḥışn idüp ġārı Muṣṭafā'ya sen
Ṣaḳladıñ anda bunca düşmenden
İtdiñ Ḫalīl'e āteşi gülşen
Yā Rab selāmet yā Rab selāmet

5 İsm-i Selām'ıñ ḥaḳḳıçün yā Rab
Ḥaḳḳī-i zārı ṣaḳla rūz u şeb
Nār-ı fürḳatde ḳılma muʿaẕẕeb
Yā Rab selāmet yā Rab selāmet

[EŞEDDÜ'L-BELĀ ʿALE'L-ENBİYĀ][1]

Baʿd ez-ān Faḫr-i ʿĀlem'iñ ḥālet-i nezʿde çekdikleri şiddet ve zaḥmet birḳaç maʿnāya maḥmūldür.

Evvelkisi budur ki Faḫr-i ʿĀlem, aṣlü'l-mevcūdāt olmaġla ḥayāt-ı insāniyye, beden-i şerīflerine ziyāde taʿalluḳ itmiş idi. Pes, infiṣāl ve inḥilālinde zaḥmet gördiler. Anıñçün dimişlerdir. Beyt:

الفت مگیر همچو الف هیچ باکسی
تا بستهٔ الم نشوی وقت انقطاع[2]

İkincisi budur ki mizāc-ı şerīfleri aʿdelü'l-emzice idi. Anıñçün sā'irlerden ziyāde elem iḥsās itdiler. Nitekim ḳuravī ile şehrīde müşāheddir. Zīrā ḳuravī olan kimse mezāvil-i aʿmāl şāḳḳa itmekle baʿż-ı aʿżāsı ziyāde ġılẓat ve ḫuşūnet üzredir. Şöyle ki, degme ḥārr u bārid ve mü'eẕẕī nesneden müte'ellim olmaz. Ammā şehrī böyle degildir. Rūḥ ḥāli daḫi buna ḳıyās oluna. Ammā bundan ehl-i ḥicāb olanlarıñ mevti āsān olmaḳ münfehim olmaz. Belki anlar yine ḥāllerine göre zaḥmet çekerler.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣlı Vefātı'n-Nebī *-ʿaleyhi's-selām-*. MN.
2 Elif gibi ülfet etme hiç kimseyle / Tâ ki eleme düşmeyesin ayrılık vaktinde

Üçüncisi budur ki evcāʿ ve ālāmıñ cereyānı muḳteżā-yı beşeriyyetdir. Velākin enbiyā ve kümmel-i evliyāya göre ẓavāhir-i ecsāmadır; bevāṭına degildir. Zīrā bāṭınları maḳām-ı ünsde ḥāżır ve cemāl-i Ḥaḳḳ'a nāẓırdır.

Dördüncisi budur ki ecr-i cezīle vüṣūl içündür. Zīrā āḫiru'l-ibtilādır. Pes, «أشدّ البلى على الأنبياء» maẕmūnı üzre Faḫr-i ʿĀlem'iñ her ḥuṣûṣda ibtilāsı sā'irleriñ ibtilāsına ġālibdir.

Beşincisi, ümmetini tesliyedir. Tā ki mevt ḥālinde bu şiddet yalıñız bizedir dimeyeler. Anıñçün Ḥażret-i ʿĀ'işe *-raḍıyallāhü ʿanhā-*, "Faḫr-i ʿĀlem'den ṣoñra kimseye şiddet-i mevti kerāhet itmem." buyurmuşdur.

Altıncısı, Cenāb-ı Ḥaḳ'dan kendi mevtiniñ ṣuʿūbetini ve ümmetiniñ mevtiniñ sühūletini recāsınıñ ṣemeresidir. Nitekim *Muḥammediyye*'de gelür. Su'āl olunursa ki ibtilāyı ṭaleb itmek yoḳdur. Zīrā «واسأل الله العفو والعافية» vārid olmuşdur. Cevāb budur ki bu ibtilā menfaʿat-i ümmeti müteżammın olmaġla şefḳaten ʿaleyhim kendileriniñ ṣuʿūbet-i mevtini istidʿā itdiler.

Yedincisi ol ḥāleti müşāhede idenlere ecr-i cezīliñ ḥuṣūlidir. Zīrā anıñ şiddetini görenler meşaḳḳate düşerler. Anıñçün eṭfāliñ 'inde'l-mevt muḳāsāt-i şedā'id itdikleri, ebeveyn ve sā'ir eḳārib ve ecānibden ḥāżır olanlara keffāretdir. Pes, eṭfāl ve ṣıbyānıñ sekerāt-ı mevtleri kendi nefislerini tekmīle rāciʿ degildir. Belki ġayra göredir. Naẓm:

1 Yā Rabbi bizi ġarḳa-i envār-ı ḥużūr it[1]
Dilden ġam-ı dūrī-i der-i ḥażreti dūr it

2 Çeşmim ḳadeḥi ṭoldıġı dem yaş ile āḫir
Göster baña dīdārıñı pür-ẕevḳ u sürūr it

3 Şol dem ecel-i şīrī hücūm eyleye cāna
Feryād-res ol bendeñe ol demde ẓuhūr it

4 Şol dem ki ġurūb eyleye ḫurşīd-i ḥayātım
Ḳabrim evini şemʿ-i tecellī ile nūr it

5 Ḳıl bār-ı belā-yı eceli çekmegi āsān
Bu yolda kerem ḳıl baña bu mātemi sūr it

1 envār-ı ḥużūr: deryā-yı ḥużūr (314a)

6 *Nāṣıḥ ḳuluñuñ her ne ḳadar var ise cürmi*
Ḥaḳḳī'ya bağışla anı sen ʿafv-ı ḳuṣūr it[1]

[ZÂHİR VE BÂTININ HİDÂYETİ][2]

ولذا قال تعالى[3]: واسألوا الله من فضله. أي لا تعتمدوا على الكسب، بل على الفضل الإلهي ومن جملة الفضل الإرشاد الى باب المرشد، فانه فضل أي فضل، وذلك زائد على ما ناله أهل الظاهر، فإن أساتذتهم إنما يرشدونهم الى طريق الأحكام، وأما الإنسان الكامل فيرشد الى كل المراتب والأحوال السنية، لاسيما الحكمة والمعرفة الإلهية التي هي ألذ الاغدية وأحلى الأشياء، فكان الهداية الى الباطن أقوى من الهداية الى الظاهر، لأن الظاهر منظر الخلق والباطن منظر الحق، ولا شك أن دار السلطان لابد وأن تكون مزينة بنفائس البسط بعد تطهيرها عن المزابل والقاذورات، فاجعل جل همتك الى هذا التطهير والتزيين، ويكفيك علم الحال في الظاهر من غير تعمق فيما توغل أهل الرسوم، نسأل الله العصمة من الاشتغال بما سواه و نستدعى هداه.[4]

Naẓm

1 Saña senden sülūk ile bulalım[5]
Hidāyet eyle yā Rabbi hidāyet
Sarāy-ı vaṣla irüp şād olalım
ʿİnāyet eyle yā Rabbi ʿināyet

2 Gider telvīni bu dillerden āḫir
Sühūletle geçür yollardan āḫir
Uçur dergāhıña billerden āḫir
Hidāyet eyle yā Rabbi hidāyet

1 Bu naẓmıñ nüsḫa-i aṣliyyesinde maḥlaṣ beyti olmadığından, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ maḥlaṣ-ı şerīflerini ḥāvī beyt-i āḫir, bu faḳīr-i Cāmiʿu'l-ḥaḳīr ṭarafından taḥrīr olundı.

2 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 314b'de mükerrerdir. MY.

4 Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: Allah'tan, onun lütfunu isteyin. Yani kesbe değil, ilahî fazla dayanın. Fazlın içerisinde bir mürşide ulaştırmak da vardı. Zira bu, fazl üstüne fazldır. Bu, zâhir ehlinin elde ettiğinden fazladır. Çünkü onların hocaları, onları ahkâmların yoluna ulaştırır. İnsan-ı kâmil ise bütün mertebelere ve yüce hâllere, özellikle de hikmet ve en lezzetli gıda ve en tatlı şey olan ma'rifet-i ilâhiyeye ulaştırır. Bâtına olan hidâyet, zâhire olan hidâyetten daha güçlüdür. Çünkü zâhir, insanların baktığı; bâtın ise Hakk'ın baktığı yerdir. Şüphesiz sultanın evi, çöplerden ve pisliklerden temizlendikten sonra en nefis şeylerle süslenmiş olmalıdır. Bütün himmetini bu temizleme ve süslemeye hasret. Zâhirde, şekil ehlinin meşgul olduğu şeylere girmeden ilmihâl sana yeter. Allah'tan, O'ndan başkasıyla meşgul olmaktan bizi korumasını ve hidâyetini dileriz.

5 sülūke ile: sülūke yol (314b)

[42b] 3 Avāmm-ı nāsa bu niʿmet seniñdir
Ḫavāṣṣ-ı ḫalḳa bu minnet seniñdir
Ḳamu ʿālemlere raḥmet seniñdir
ʿİnāyet eyle yā Rabbi ʿināyet

4 Ḳamu ecsāma virdiñ rūḥ-ı ẕātī
Geyürdüñ ḫilʿat-ı pāk-i ṣıfātı
Bulalım rütbe-i bāḳī ḥayātı
Hidāyet eyle yā Rabbi hidāyet

5 Bilüp menşūr-i māhiyyāt-ı raḳḳı
İdelim ḥażret-i ẕāta teraḳḳī
El açup dergehe dir Şeyḫ Ḥaḳḳī
ʿİnāyet eyle yā Rabbi ʿināyet

* * *

1 Yā ilāhī ḳıl derūnum feyżini ʿaynü'l-ḥayāt[1]
Görmeyem tā bu ḥayāt ile cihān içre memāt[2]

2 Ravża-i Rıḍvān'a naḳl eyle vücūdum ẕerresin
Eyle ḫurşīd-i nigāhıñla faḳīre iltifāt

3 Luṭf idüp benden beni al vir bańa senden seni
Tā gide fānī gele bāḳī ṣıfāt u bāḳī ẕāt

4 İsm-i Ḳayyūm'uñ tecellīsinden eyle ḥiṣṣe-mend
Feyż-i iḥsānıñla tā olam ġıdā-i kā'ināt

5 Bu dilim ḳıble-nümā-veş lerze-dār olmaḳ neden
Kaʿbe-i ẕātıñda bulmuşken kemāl üzre ṣebāt

6 Yā ilāhī eylegil Ḥaḳḳī ḳuluñ ʿaẕbü'l-fu'ād
Tā lisānından ola cārī nice nehr-i Furāt

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 314b'de mükerrerdir. MY.

1 Ey tecellī-i cemāliñ maẓharıdır kā'ināt[1]
Yüzlerinden ẓāhir olmuş pertev-i ẕāt ü ṣıfāt[2]

2 Āyīne sensin sańa ṣūret seniñ maʿnā seniñ
Cemʿ ile farḳ-ı tecellīden idersiñ iltifāt

3 Ṣūretiñ naḳşında ʿālem cümle ser-gerdāndır
Devr ider ʿaşḳıñla gökler bir nefes bulmaz ṣebāt

4 Ḳulzüm-i ḳahrıñda girdāba düşürme ādemi
Var iken luṭf u keremden cūş ider Nīl ü Furāt

5 Cünbiş-i Ḥaḳ olmasa Ḥaḳḳī ṭutar mıydı ḳalem
Levḥ-i ʿālemde yazılmazdı bu deñlü beyyināt

[ŞEHVET VE HEVĀNIÑ ḲILLETİ BĀ'İŞ-İ ʿİŞMETDİR][3]

Ve ḥadīṣde gelür ki[4], "Allāh Taʿālā'nıñ üç yüz altmış ḫulḳı vardır. Ki bir kimse tevḥīd ile ol ḫulḳuñ birini cemʿ itse cennete dāḫil olur". Orada Ḥażret-i Ṣıddīḳ *-raḍıyallāhü ʿanh-* su'āl idüp "Yā Rasūlallāh ʿaceb ol aḫlāḳdan biri bende var mıdır?" diyücek Cenāb-ı Nübüvvet buyurdılar ki, "Yā Ebā Bekr, ol aḫlāḳıñ biri degil belki cümlesi sende mevcūddur. Ve ol aḫlāḳıñ Allāh Taʿālā'ya ziyāde sevgilüsi seḫādır." İntehā bi'l-maʿnā. Ve seḫā odur ki, bilā ʿivāż iʿṭā-i māl eyleye. Ve baʿż-ı küberā-i ḥaḳīḳat buyurdılar ki, "Seḫā ʿalā-ḳaderi'l-ḥāce olan ʿaṭādır." Zīrā eger ḥācet miḳdārından ziyāde olsa belki muʿṭıyyün leh olan kimseniñ helākine sebeb olur.

Bu cihetdendir ki, Ḳur'ān'da gelür: ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ﴾[5] Yaʿnī herkese iʿtidāldan ziyāde rızıḳ iʿṭā olunsa sebeb-i baġy ü ṭuġyān olur. Şol sebebden ki nefs-i emmāre hemān müsāʿadeye müteraḳḳibedir. Eger müsāʿade bulsa Firʿavn olur. Pes, esbāb-ı şehvet ve hevānıñ ḳıllet bāʿiş-i ʿişmetdir. Nitekim dinilmişdir: «إنّ مِنَ العِصْمة أنْ لا تجِدَ» Ve ʿadem-i basṭdan muṭlaḳā ḳabż lāzım gelmez. Zīrā Ḫāliḳ Rāzıḳdır; meger

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Uṣūl-i ʿĀşere* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 314b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.
5 "Allah kullarına (tümüne birden) rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde mutlaka azgınlık ederlerdi." eş-Şûrâ, 42/27.

ki helāki cūʿa muʿallaḳ ola. Bu ṣūretde cūʿ sāʾir emrāż gibi olur. Nitekim Mekke-i Mükerreme'de yetmiş ʿaded peygamber cūʿdan ve yetmiş ʿaded peygamber daḫi kehleden helāk oldılar. Fe-sübḥānallāh.

Ḳālellāhü Taʿālā: [1]﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ İşte bu mertebeye ḳabż-ı muṭlaḳ dirler ki, tażyīḳıñ ġayrıdır. Nitekim: [2]﴿وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ﴾ tażyīḳa işāretdir; ḳūt ve kifāfıñ vücūdiyle.

Vallāhü'l-muʿṭıyyü'l-cevād. Naẓm:

1 İlāhī ḳullarıñ muhtācdır inʿām ü iḥsān it
Kerīmā raḥmetiñden rūz u şeb feyż-i dil ü cān it

2 Derūn-ı dilde ʿuḳde ḳalmasun dest-i celāliñden
Tecellī-i cemāliñle açup gül gibi ḫandān it

3 Bu ḥikmet-ḫānede taʿlīm ḳıl ʿilm-i ledün dersin
Ḳoma nāḳıṣ bizi sen maʿrifetle kāmil insān it

4 Saña iḳbāl iden erbāb-ı istiʿdādıñ ey Mevlā
Ṭarīḳıñ her ne deñlü ṣaʿb ise fażlıñla āsān it

5 Bu Ḥaḳḳī bendeñi ḫāḳ-i siyehden ʿayn-ı zer eyle
Ḥaḳīḳat ʿilminiñ gevherlerine ḳalbini kān it

* * *

1 İlāhī bizi baḥr-i ġufrānıña[3]
Keremle dem-ā-dem ṭalanlardan it
İrişdir nice luṭf u iḥsānıña
Rıżā vü ḳabūlüñ bulanlardan it[4]

2 Ṣaḥāyif olupdur günehden siyāh
Ne şekle ḳodı anı gerd-i günāh
Recāmız budur senden ey pādişāh
Bizi şol yüzi aġ olanlardan it

1 "O, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanırlar." el-Enbiyâ, 21/23.
2 "Rızkı dar olan." et-Talâk, 65/7.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥu'l-Uṣūli ʿAşera* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.

[43a] 3 Uyar ḳullarıñ ḫābdan bir nefes
Sivāya naẓar itmeden çeşmi kes
Ḳırılmazdan evvel bu ḫākī ḳafes
Vücūdı ʿimāret ḳılanlardan it

4 İlāhī n'idersiñ ḳuluñ yandırup
Kebāb eyleyüp nārda döndürüp
Bu Ḥaḳḳī ḳulı Kevŝer'e ḳandırup
Anı feyżiñ ile ṭolanlardan it

[DEVR-İ ZAMĀN BİR DAḪİ OLA Kİ ḲARĀRINA GELE][1]

Dimişlerdir ki, ḳarn-ı evvelde ʿimāme-bend-i şühūd olanlara "ṣaḥābe" ve ḳarn-ı ŝānīde kemer-bend-i vücūd olanlara "tābiʿīn" ve ḳarn-ı sālişde maẓhar-ı feyż-i vücūd olanlara "tebeʿu tābiʿīn" ıṭlāḳ olundı. Baʿdehū ḫavāṣṣ-ı ümmete ʿubbād u zühhād diyü nām virdiler. Baʿdehū ehl-i bedʿ ü ehvā ẓuhūruyla iḫtilāl-i ḥāl ḥāṣıl olıcaḳ, ḫavāṣṣ-ı ehl-i sünnet ism-i taṣavvufla şöhret-yāb olup ile'l-ān bu nām-ı nāmī ḳaldı.

Egerçi mutaṣavvife miyānında ilḥād ü zındıḳa çoġaldı ve on iki ḳısımdan ancaḳ birine ehl-i sünnet dinildi. Zīrā ʿuḳūl tefāvüt ve idrākāt, tebāyün ve istiḫrācāt iḫtilāf üzre oldıġından her biri[ni] bir meyl-i hevā ile zāġ-veş bir cānibe ṣaldı. Ve ehl-i sünnet metāʿ-ı nigīn gibi aġır bahāya ṣatıldı. Zīrā ʿazīzü'l-vücūduñ ḳıymeti keŝīr ve nādirü'd-dehriñ ḳadri ḫaṭīr olur. Ḳanı bir merd-i meydān ki çevgān ü güy-bāz ola. Ve ḳanı bir ser-i ġaltān ki Manṣūr gibi iştihār bula. Heyhāt, devr-i zamān bir daḫi ola ki ḳarārına gele. Naẓm:

1 Yā ilāhī dilimi feyżiñ ile şīrīn it
Ḳoma telvīnde bu cānımı pür-temkīn it

2 Eyleyüp ḥālime tevcīh-i vücūh-i esmā
Rūy-ı aḫlāḳımı gül-çehre gibi taḥsīn it

1 Bu taḳrīr-i dil-peẕīr, saḳīmü'l-ʿibāre bir nüsḫadan aḫẕ olunmuş ve nüsḫa-i meẕkūre, şehr-i Bursa mülḥaḳātından İnegöl nām ḳaṣabada mutavaṭṭın müteşeyyiḫān-ı zamāndan Ṣofyevī Muṣṭafa Behcet Efendi yedinde bulunmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
Min-*Kitāb-ı Zübdetü'l-Maḳāl.*

3 Noḳṭa-i dā'ire-i enfüs ü āfāḳ idüp
Ḳalbimi muṣḥaf-ı ekvānda çün Yāsīn it

4 Eyle miḥrāb-ı hüdāda beni ebrāra imām
Rāh-ı ḥaḳḳda kerem it mürşid-i ehl-i dīn it

5 Şol zamān kim ola merg ile cihān beste-zebān
Ḳoma ḥayretde beni ḥuccetimi telḳīn it

6 Çeşm-i cānı sañа her yüzde muḳābil eyle
Ẕāt-ı pākiñ ḥaḳḳıçün Ḥaḳḳī ḳulı ḥaḳ-bīn it

FĪ-RÜ'YETİLLĀHİ TA'ĀLĀ[1]

Ma'lūm ola ki Allāh Ta'ālā kendi ẕātını Ẓāhir u Bāṭın isimleriyle vaṣf itmişdir. Ẓāhir oldığı āyāt-ı tevḥīde ile ve Bāṭın oldığı ḥaḳā'iḳ-i esmāsıyladır.

Pes, ebṣār-ı ḥāriciyye-i nās, āyāt ve şevāhid-i tevḥīde naẓar ider. Bu ṣūretde meşhūd olan ḫalḳdır ki aña meẓāhir dirler. Ve iṯbāt u nefy bu maḳāmda cārīdir. Zīrā ehl-i şirkiñ ilāh ittiḫāẕ itdikleri aṣnām, ṣuver-i eşyādandır. Anıñçün bu maḳāmda "*Lā ilāhe illallāh*" dinildi.

Fe-ammā baṣā'ir-i daḫiliyye-i nās, ḥaḳā'iḳ-i esmā ve ṣıfāta nāẓırdır; ki bu ṣūretde meşhūd olan Ḥaḳdır ki aña Ẓāhir dirler. Bu mertebede iṯbāt ve nefy mutaṣavver degildir. Zīrā hüviyyet-i ẕātiyyede kimseniñ Ḥaḳ ile iştirāki yoḳdur ki şerīki nefye muḥtāc ola. Nitekim iḳlīm-i vāḥidde sulṭān-ı vāḥid ḥaḳḳında «لا سلطان إلا هو» dinilmez; zīrā fī nefsi'l-emr münāzi'i yoḳdur. Ve vehm ü ḫayāl emr-i bāṭıldır. Binā'en 'alā hāẕā bāṭılıñ ḥaḳ üzerine ḥükmi yoḳdur. Anıñçün Ḥaḳ Ta'ālā "ilāhün vāḥid"dir ki cemī'-i vaḥudāt ve keṯürātıñ mebde'idir. Ve bu maḳāmda «لا موجود إلا الله» dinilür ki ḥaḳīḳat-i tevḥīddir.

Ve Ḳur'ān'da[2] ﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ﴾ ile murād, ebṣār-ı ḥāriciyyedir ki maḥsūsāta ta'alluḳ ider. Ḥaḳ Ta'ālā ise maḥsūs degildir. Ve illā maḥṣūr ve muḳayyed olmaḳ lāzım gelür. Ve künh-i ẕātı i'tibārıyla ebṣār

1 Min-*Kitābi'ẕ-Ẓikr veş-Şeref.* MN.
2 "Gözler onu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder." el-En'âm, 6/103.

degil, başā'ir ile rü'yetden müberrādır. Ve şol ki Ḳur'an'da gelür: ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾[1] mertebe-i rubūbiyyetde olan naẓardır ki tecelliyāt-ı ṣıfātiyyeye nāẓırdır. Bu mertebede ise aña başā'ir taʿalluḳ ider. Ve idrāki mümkin olur. Ehl-i cennetiñ ise ḳalb ve ḳālıb ve cesed ve ṣūret ve sırrı yek-pāre olmaġla ebṣār ile rü'yetleri ẕāt-ı Ḥaḳḳ'ı ḥaṣr ü taḳyīd eylemez.

Ve fi'l-ḥaḳīḳa Ḥaḳ kendi esmāsı gözüyle mer'īdir. Zīrā bu ortada sivā yoḳdur. Ve bir nesne kendi ʿaynını görmek iʿtibār iledir ki bir mertebeden bir mertebeye göredir; «السلام عليك يا أيّها النبي» gibi. Fe'fhem.

Pes, ʿulemānıñ bāb-ı rü'yetde iḫtilāfları ʿadem-i müşāhadeden ve beyne'l-maḳāmāt ʿadem-i temyīzdendir. Ve Ḥaḳḳ'ı rü'yet, kemāl-i tenezzühüni münāfī degildir.

Vallāhü aʿlemü ḥaḳīḳate'l-ḥāl. Naẓm:

1 Yā Rabbe'l-ʿālemīn işbu kā'ināt
Nūr-ı cemāliñe olmuşdur mir'āt

2 Çeşm-i başīretle naẓar ḳılana
Görinür yüzünde pertev-i ṣıfāt

3 Ġamz ider āṣārıñ seni her yerde
Eger pinhān olup perdededir ẕāt

4 Gāh olur kim berḳ-ı ẕātıñ ʿaks ider
Bir olur dīde-i sırra şeş cihāt

5 Gören seni ḫayrān görmeyen ḫayrān
Bu ḫayretden yoḳdur ebedī necāt

[43b] 6 İrişdir bu Ḥaḳḳī ḳulı temkīne
Telvīn içinde vir temkīn ü ṣebāt

1 "O gün bir takım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar." el-Kıyâme, 75/22-23.

[RUḪṢAT VE ʿAZĪMET][1]

Suʾāl olunursa ki çünki aʿmā-yı ṣaḥābe baṣīr gibi idi. Pes, neden ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ﴾[2] buyurdı. Cevāb budur ki, refʿ-i ḥaracdan ʿadem-i cihād lāzım gelmez. Anıñçün baʿż-ı rivāyātda İbn-i Ümmi Mektūm eyyām-ı ḫilāfet-i ʿÖmerʾde *-raḍıyallāhü ʿanh-* yevm-i Ḳādisiyyeʾde ṣāḥibü'l-livā olup orada istişhād olundı. Ve Ḳādisiyye, Kūfeʾden öte ḳurā-yı ʿAcemʾden bir ḳaryedir ki orada muḥārebe-i ʿAcem vāḳiʿ olup Ḥażret-i ʿÖmer ẓafer buldı. Ve ġanāʾim-i keṯīre ile Medīneʾye dönüp geldi.

Pes, bu mesʾele her ābdestde ayaġını ġasl ideniñ ḥāline döndi. Yaʿnī bir kimse mesḥ-i ḫuffüñ cāʾiz oldıġını bilüp iʿtiḳād eylese, velākin bi-ṭarīḳı'l-ʿazīme her ābdestde ayaġını ġasl eylese lā beʾsdir. Bu cihetden nice ruḫṣatlar vardır ki ʿazimet ṣūretine girer. Velākin baʿż-ı ʿazīmet vardır ki memnūʿdur; müsāfir olan ḳaṣr itmeyüp itmām-ı ṣalavāt ve reḳaʿāt itmesi gibi. El-ḥāṣıl müsāfire ḳaṣr-ı reḳaʿāt itmek vācibdir. Şöyle ki eger itmām iderse isāʾet itmiş olur. Zīrā şerʿda ʿaḳıl ile ve reʾy ile ʿamel yoḳdur. Ve ʿabd-i müstaḳīme lāzım olan emir üzerine muḳīm olmaḳdır. Ve aslā mesḥ itmeyüp ġasl-i ricl itmek daḥi eyü degildir. Belki tekellüf meẕmūmdur; namāzlarda taʿyīn-i sūre itmek gibi. Zīrā görenler ve işidenler sū-i iʿtiḳāda düşerler ve şerʿden münḥarif olurlar.

Ve bir kimse muḳteżā-yı zamānı bilmese cāhil olur. Ve mevāżiʿ-i tühemden ittiḳā lāzımdır. Nitekim ḥadīṯde gelür. [3]«اتَّقُوا مَوَاضِعَ التُّهَمِ» Yaʿnī ḫalḳı sū-i ẓanna düşürecek aḳvāl ve efʿālden ḥaẕer idiñüz. Ve meşhūrdur ki her yerde teʾvīl cārī olmaz. Pes, cāddeden müfāraḳat iden helāk olur ve menzile irmez.

Vallāhü'l-hādī ilā ṭarīḳın müstaḳīm. Naẓm:

1 ʿAşḳ ile göñül ḫaste
Yā Rab bańa dermān it
Ḳaldım ḳatı dem-beste
Demdir bańa iḥsān it

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.
2 "Köre güçlük yoktur." en-Nûr, 24/61.
3 Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûʿa*, s. 80, r. 10.

2 Ḳaddim ile çün nūnem
Çeşmim ile Ceyḥūnem
Baġrım ile pür-ḫūnem
Refʿ-i elem-i cān it

3 Luṭfuñ bańa nūr virsün
Feyżiñ beni dirgürsün
Bir būy-ı nesīm irsün
Bāġ-ı dili ḫandān it

4 Bir ḳılca dil ü cāndır
Ḳahrıñ ḳılıcı ḳandır
Dil-teşneleri ḳandır
Tā-key cigeri ḳan it

5 Ey yer ü gögüñ şāhı
ʿĀlemleriñ Allāh'ı
Şol sańa çıḳan rāhı
Ḥaḳḳī ḳula āsān it

[TE'ŞĪR-İ DU'Ā VE ŞİFĀ-İ NEBĀTĀT][1]

Ve dimişlerdir ki baʿż-ı edʿiye ḥiss ve ḫayāl ve ʿaḳıl mertebelerine göre üç kerre oḳunmaḳ gerekdir. Meşelā ḫasta veya ṣu üzerine üç kerre oḳuya ve nefḫ ide; tā ki teʾşīr-i duʿā ve nefḫ-i nefes ile üç mertebede ṣıḥḥat bula. Zīrā ḫastada mertebe-i ḥis maġlūb ve dimāġda ḫayālāt bisyār ve ʿaḳılda żaʿf ü iḫtilāl vardır.

Ve mecnūna şerbet içürdükleri ışlāḥ-ı dimāġ içündür. Zīrā eczā-i şerbet ḫāṣṣası ile müʾeşşirdir. Ve baʿż-ı meshūr ve mecānīne eyyām-ı bahārda baḳardan ḥāṣıl olan tereyaġı, ʿaleʾr-rīḳ elli dirhem içürseler ḫāṣṣası ile şifā bula. Zīrā baḳar, envāʿ-i nebātātdan otlayup anlarıñ ḫāṣṣaları süde ve süddeñ yaġa intiḳāl ider. Nitekim ʿaselde şifā oldığı daḫi bu maʿnāya dāʾirdir. Zīrā zenbūr-i ʿasel, eczā-i ʿaseliyyeyi nebātāt ve ezhār ve eşmārdan aḫż ü ceẓb eyler. Ve baḳar cāmūsa ve ġayrıya şāmildir. Ve defʿa-i vāḥidede elli dirhemi içmege ṭāḳat yoġ ise bārī birḳaç ṣabāḥ birer miḳdār nūş ide.

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* nüvişte est. MN.

Ve ḫayālden mā-ʿadā vehm didikleri ḳuvvet daḫi vardır ki andan ḫalāṣ olmadıḳça bāb-ı lāhūt meftūḥ olmaz. Yaʿnī tevḥīd-i efʿāl ile ḥicāb-ı ḥissi ve ṣıfāt ile ḥicāb-ı ḫayāli ve ẕāt ile ḥicāb-ı vehmi izāle idüp melekūt ve ceberūt ve lahūtı seyr ile maḳṣūd-ı dil ü dīde cilve-ger-i ḫayyiz-i ḥuṣūl olur. Naẓm:

1 Gel ey dilber yüzüńden aç niḳābı gözlerim nūr it
Yüzüm güldür derūnum feyż-i iḥsānıńla mesrūr it

2 Eyā sāḳī bańa cām-ı viṣāliń ṣun bu meclisde
Dilimden ġam serimden ġayrınıń sevdāsını dūr it

3 Serīr-i ʿaşḳ u şevḳińde Süleymān eyle bāṭında
Gerekse ben faḳīri ḫāk-sār u ẕāhiren mūr it

4 Yeter ġurbetde āvāre olup ḳaldım bu illerde
Yeter dār ü diyārı gezdirüp tā böyle mehcūr it

5 Göńül āyīnesin ṣad-pāre ḳıldı ṣadme-i ḳahrıń
Bu Ḥaḳḳī-i ḫarāb-ābādı şimden ṣońra maʿmūr it

DER-ḤĀLET-İ ŞİKESTEGĪ VĀḲİʿ ŞÜD[1]

1 İlāhī ḳulzüm-i züḫḫār-ı feyż ü cūdı mevvāc it
Yeter ben teşneyi bir ḳaṭre āb-ı luṭf-ı muḥtāc it

2 Gedā-yı külḫanīyem ḫastelikden ser-te-ser yandım
Şarāb-ı ʿāfiyetle cümle-i emrāżı iḫrāc it

3 Serīr-i ṣıḥḥate iclās eyle pādişāh-āsā
Ḥayātıń sırrına ṣūret vir anı başıma tāc it

4 Daḫī ben menzilim irgür hemīn dergāh-ı maḳṣūda
Yeter tīr-i belāya cism ü cānım böyle umac it

5 Çerāġ-ı dīde-i dil ṣarṣar-ı ġamdan söyünmüşdür
Feraḥdan bir çerāġ iḥyā idüp cān içre isrāc it

1 Bu naẓm-ı şerīf, Üsküdar'da Selīmiyye Ḳışlası ḳurbünde, Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kâ'in Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niń ḫaṭṭıyla mesṭūr bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Kemāl-i ḳudretiñ īlāc ider leyli nehār içre
Bu miḥnet demlerinde ḳaṣr idüp rāḥatda idmāc it

7 İlāhī ḳıl naẓar Ḥaḳḳī'ya tā ārām-ı cān itsün
Yeter cān ü dilin envāʿ-ı derd ü ġamla izʿāc it

* * *

1 Maẓhar-ı nūr-ı cemāliñdir ser-ā-ser kā'ināt[1]
Pertev-i ḥüsnüñle rūşendir ḳamu sitt-i cihāt

2 Şöyle te'ṣīr eyledi senden tecellī ʿāleme
ʿArş ü ferş ü cümle ẕerrāt oldılar ʿarşü'l-ḥayāt

3 Ḫırmen-i ṣunʿuñ ṭolu ḫaşḫāş ü simsimdir seniñ
Bī-nihāyet dāneden memlū-durur anbār-ı ẕāt

4 İtmek içün ḳudretiñ āṣārını ẕātıñ şühūd
Ẓāhir oldı vechiñe ḳarşu bu mir'āt-ı ṣıfāt

5 Feyż-i ʿaşḳıñ ḳatresinden ṭaşdı şol baḥr-i muḥīṭ
Özge bir mevce getürdi çünki esdi ẕāriyāt

6 Rūşen oldı iki ḫaṭ bir noḳṭadan bu levḥda
Kim ülü'l-ebṣāra vardır anda nice beyyināt

7 Münkir aʿmādır bu furḳān içre bu Ḳur'ān'dan
Kimde kim Ḳur'ān yoḳ īmānına yoḳdur ṣebāt

8 Ṣoḥbet-i insān-ı kāmildir bu meclisden murād
Kim anıñ evṣāf-ı cāmıdır ṭahūr ü ṭayyibāt

9 Cām-ı feyżi ḳābil-i irşād olan yārāna ṣun
Bulalar tā ʿaşḳ ile ʿaḳlıñ belāsından necāt

10 İbn-i Edhem ḳurdı naṭʿ-ı şāhīde bāzī-i ʿaşḳ
İbn-i Sīnā uydı ʿaḳl-ı ḳāṣırına oldı māt

11 Naḳd-i vaḳtiñ Ḥaḳḳıyā ṣarrāfa ḫarc eyle yüri
İtme ʿālemde fülūs ehline ṣarf-ı iltifāt

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi kütübḫāne-i meẕkūrede maḥfūẓ mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Yā Rab cemāliñi görenlerden it[1]
Ẕevḳ-i vaṣlıñ dā'im sürenlerden it

2 Menzil-i murāda ölmezden evvel
Erenleriñ ḥaḳḳı erenlerden it

[44a] 3 Sarāy-ı vaḥdete yol bulup āḫir
Maḳām-ı vuṣlata girenlerden it

4 Serā-perdelerin açup esmānıñ
Müsemmāya ṭoġrı ṭuranlardan it

5 Ḥaḳāyıḳ bāġına girüp her nefes
Dürlü dürlü güller direnlerden it

6 İsmā'īl Ḥaḳḳī ḳuluñı yā Rab
Fānīyi bāḳīye virenlerden it

* * *

1 Yā Kerīm ü Yā Raḥīm ü yā ilāhe'l-'ālemīn[2]
Yardım it saña irenler ḥürmetine yardım it
Yā Cevād ü yā Laṭīf ü yā Mucībe's-sā'ilīn
Yardım it saña irenler ḥürmetine yardım it

2 'Avniñ olmazsa nice manṣūr ola cān ü dilim
Rehberim olmazsa tevfīḳiñ nice bulam yolum
Düşdüm ayaḳdan eger luṭfuñla ṭutmazsañ elim
Yardım it saña irenler ḥürmetine yardım it

3 Yardımıñla girdi girenler sarāy-ı vaḥdete
Yardımıñla irdi irenler ḥużūr-ı 'izzete
Ẓāhir ü bāṭın ḳatı muḥtācız 'avn ü nuṣrete
Yardım it saña irenler ḥürmetine yardım it

4 Ādemi ḳıldıñ ḫalīfe 'āleme virdiñ şeref
Enbiyā vü evliyāyı eylediñ ḫayr-ı ḫalef
Yā ilāhī dir bu Ḥaḳḳī ḳul açup dergāha kef
Yardım it saña irenler ḥürmetine yardım it

1 Mine'l-mecmū'ati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ.* MN.
2 Mine'l-mecmū'ati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ.* MN.

* * *

1 İlāhī ʿaşḳıña cānım rehīn it[1]
Dilim feyż-i firāvana ḳarīn it[2]

2 Geçür ʿilme'l-yaḳīniñ perdesinden
Nigāhım çeşme-i ʿaynü'l-yaḳīn it

3 Derūnum maḥrem-i sırr-ı ḥaḳīḳat
Birūnum ḫādim-i şerʿ-i metīn it[3]

4 Çü virdiñ ḳalbime tevfīḳ-i ilhām
Emānetde çü Cibrīl-i emīn it

5 İlāhī Ḥaḳḳ'ı itdikde daʿvet
Yirin fażlıńla Firdevs-i berīn it

* * *

1 Yā ilāhī tā'ib ü müstaġfirem[4]
Maġfiret ḳıl maġfiret ḳıl maġfiret
Gice gündüz ṭāʿatiñde ḳāṣıram
Merḥamet ḳıl merḥamet ḳıl merḥamet

2 Bendeden çün ṣādır ola bir günāh
Bir günāha n'ola itse biñ gün āh
Baḳmayup ẕenb-i vücūda yā ilāh
Maġfiret ḳıl maġfiret ḳıl maġfiret

3 Perdelerden dīdemiz eyle maṣūn
Ṣūret-i āyīneye dönsün derūn
Ola günden güne envārıñ füzūn
Merḥamet ḳıl merḥamet ḳıl merḥamet

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.
3 metīn: mübīn (315a)
4 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Meci'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 ʿAfv ü ġufrān sende deryādır hemān
Maḥv ider āṣār-ı cürmi bī-gümān
Nice maḥrūm ola ya ġufrān uman
Maġfiret ḳıl maġfiret ḳıl maġfiret

5 İrişe Ṭūbā-yı maḳṣūda elim
Vāṣıl ola menzil-i vaṣla yolum
Di bu Ḥaḳḳī ḳula ey Ḥaḳḳī ḳulum
Merḥamet ḳıl merḥamet ḳıl merḥamet

* * *

1 Yā Rab ḳaçan bu cān tenden ayrılur[1]
Kerem it īmānı aña yoldaş it
Nuṭḳa ṭāḳat ḳalmaz dilim lāl olur
Luṭf eyle Ḳurʾān'ı aña yoldaş it

2 Ḫarāb ola ḳaçan ḳafesi teniñ
Adı ḳala ol ḳafesde o teniñ
Ne düşerse yā Rab şānıña seniñ
Ol nefesde anı aña yoldaş it

3 ʿAzrāʾīl emriñle gele yanıma
El ura sīnemde ṭatlu cānıma
Cānım alup giderken Raḥmān'ıma
Müjde-i Rıḍvān'ı aña yoldaş it

4 Şol dem ki bedeniñ ḳabr ola yeri
Çürüye her yeri ḳalmaya biri
Tenhālarda ḳoma Ḥaḳḳī faḳīri
Luṭf eyle iḥsānı aña yoldaş it

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla, İstānbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ, müretteb *Dīvānları* ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Yā Rab bize seḥer yellerin esdir[1]
Dostuñ ḳoḫusunı almaḳ naṣīb it
Kenʿān illeriniñ yillerin esdir
Mıṣır'da Yūsuf'ı bulmaḳ naṣīb it

2 Fürḳatde ḳalmışız bir nice gündür
Semt-i vaṣla luṭf it yüzimiz döndür
Āteş-i hicrānı dilden söyündür
Gülşen-i vuṣlatda ḳalmaḳ naṣīb it

3 Gözlerimden aḳar dā'im ḳanlu ṣu
ʿAceb mi alursam ḳan ile vużū
Vaḳtimiz geçmedin yā Rab yā hū
Namāzı Kâʿbe'de ḳılmaḳ naṣīb it

4 Aġ u ḳara bize berzaḫ olupdur
Niceler bu yolda böyle ḳalupdur
Ḥaḳḳī'nıñ murādı bāġı ṣolupdur
Bu gül ter ü tāze olmaḳ naṣīb it

* * *

1 Gönülden saña ṭoġrulsun irādet[2]
ʿİnāyet eyle yā Rabbi ʿināyet
Bu yollarda saña eyle delālet
Hidāyet eyle yā Rabbi hidāyet

2 ʿİnāyet itmeseñ ger sen mürīde
Murāda irmeyüp ḳalur geride
Nice bir derd ile cānın eride
ʿİnāyet eyle yā Rabbi ʿināyet

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Divān*-ı meẕkūrları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Üsküdar'da Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kâ'in, Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Ne ḳāle var ne ḥāle iʿtimādım
Ne isme var ne resme istinādım
Seni bulmaḳ-durur ancaḳ murādım
Hidāyet eyle yā Rabbi hidāyet

4 Bu ṣaḥrādan beni deryāya irgür
Bu ṣūretden beni maʿnāya irgür
Bu Ḥaḳḳī ḳulı sen Mevlā'ya irgür
ʿİnāyet eyle yā Rabbi ʿināyet

* * *

1 Yā ilāhī beni ol dem ki idersin daʿvet[1]
Cānımı rāh-ı viṣāliñde süvār-ı ʿamel it
Gerdenimde ḳoma bir kimseye aṣlā minnet
Luṭf u iḥsānıña bu merd-i ġarībi maḥal it[2]

2 Saña mihmān olayım aç baña Firdevs'e deri
Kevṣer-i feyżini ṣun tā olam anıñla diri
Çünki meydān-ı fenāda ḳomuşam cān ü seri
Beni al benden efendim seni niʿme'l-bedel it

3 Geçirüp cümle berāziḫ eleminden cānım
Şād-mān eyle ḳuluñ vaṣlıñ ile sulṭānım
Virme yā Rabbi yarın ḫaṣm eline dāmānım
Her ne meʾmūl ise taṣdīḳ-i recā vü emel it

4 Eyle Ḥaḳḳī'ya naẓar rūşen idüp iki gözin
Güldür aġlatma efendim dem-i āḫirde yüzin
Nice dünyāda anıñ şerʿ-i Rasūl itdiñ izin
Āḫiretde eṣerin ṣoḥbet-i faḫru'l-milel it

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.

1 Vechiñ görelden ḥayrānem ey dost[1]
Cāmıñ sürelden sekrānem ey dost

2 Miftāḥ-ı bābem faṣlü'l-ḫiṭābem
Ümmü'l-kitābem Ḳur'ānem ey dost

3 Nūruñdur ʿālem sırrıñdır ādem
Saña dem-be-dem mihmānem ey dost

4 Tenim keṣretde dilim vaḥdetde
Dest-i ḳudretde çevgānem ey dost

5 Ḥaḳḳīyam el-ḥaḳ sözümdür Ḥaḳ Ḥaḳ
Ḥaḳḳıñda muṭlaḳ biryānem ey dost

* * *

1 Cemāliñ nūrunı feyż it ilāhī[2]
ʿİnāyet eyle sulṭānım ʿināyet
Çü sensin pādişāhlar pādişāhı
ʿİnāyet eyle sulṭānım ʿināyet[3]

2 Esīr-i fürḳati āzād eyle
Ġam-ı hicrānı refʿ it şād eyle
Ġarībi luṭfuñ ile yād eyle
ʿİnāyet eyle sulṭānım ʿināyet

3 Keremden cāy-ı bī-cā ḳıl mekānım
Seniñle āşinā it cism ü cānım
ʿIyān eyle bana sırr-ı nihānım
ʿİnāyet eyle sulṭānım ʿināyet

4 Yeter vādī-i fürḳatde ġarīb it
Saña ceẕb eyle ʿuşşāḳı ḳarīb it
İlāhī Ḥaḳḳī'ya vuṣlat naṣīb it
ʿİnāyet eyle sulṭānım ʿināyet

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mü'ellefātından *Kitābü'n-Necāt* nām eşer-i muʿteberiniñ faẓla evrāḳında mesṭūr bulunmuşdur. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Kerīmā ʿāşıḳān-ı ḥażretiñe[1]
Reh-i vaṣlıñ kerem eyle güşād it
İrişdir menzil-i maḳṣūda āḫir
Ṣafā vir dillerine ber-murād it[2]

2 Nigāh-ı luṭfuña sen eyle maẓhar
Sarāy-ı vaṣlıñı luṭf eyle göster
Şular kim nūr-ı pāk-i ẕātıñ ister
Cemāliñle tecellī eyle şād it

3 Tarīḳ-i ʿaşḳ içinde kāmil olam
Ḥaḳīḳat Kāʿbe'sine vāṣıl olam
Maḳām-ı vuṣlata tā nā'il olam
Fenā fillāhı bu Ḥaḳḳī'ya zād it

* * *

1 Ḳapuñda ber-ḳarār-ı ʿaşḳ-ı pākem[3]
İlāhī vuṣlatıñla şād-kām it
Nice bir künc-i ġamda derd-nākem
Elim ṭut vāṣıl-ı genc-i merām it[4]

2 Dil ü cānım ṭolup nūr-ı maḥabbet
Gele āyīne-i ḳalbe leṭāfet
Yeter ḳahr u celāliñ virdi heybet
Cemāliñden niḳābı keşf-i tām it

3 Esirge Ḥaḳḳī'yı feyż [ü] ʿaṭā ḳıl
İçür dārū-yı iḥsānıñ devā ḳıl
Yem-i fażlıñda dā'im āşinā ḳıl
Tarīḳ-i Ḥaḳ'da anı ber-devām it

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.

MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT -ʿALEYHİ EFḌALÜ'Ṣ-ṢALAVĀT-[1] [MAḲĀM-I MAḤMŪD][2]

Ḳālellāhü Taʿālā: [3]﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ Yaʿnī Ḥabīb'im, elbette Rabb'iñ seni ḳabriñden baʿṯ idüp seniñ ve cemīʿ-i ḫalḳıñ ḳatında maḥmūd olan maḳāmda iḳāmet eyleye ki ol maḳām şefāʿat-i uẕmādır. Baʿż-ı kibār buyurmuşlardır ki maḳām-ı maḥmūd, cemīʿ-i maḳāmātıñ merciʿi ve tamām-ı esmā-i ilāhiyyeniñ manẓarı bir maḳāmdır ki bāb-ı şefāʿat bu maḳāmda güşāde olur. Naẓm:

[44b] 1 Göñül maḥbūs-ı zindān-ı elemdir
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat
Gözüm ser-çeşme-i ḫūn-āb-ı ġamdır
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

2 Muḥammed Muṣṭafādır dilde nāmıñ
Daḫi Maḥmūddur ʿālī maḳāmıñ
Seniñ maḳbūldür cümle kelāmıñ
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

3 Eliñde teşnegāna cām-ı Kevṯer
Dilińde ümmetiñ ẕikri mükerrer
Der-i ümmīd sensin rūz-ı maḥşer
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

4 Dilim ġamdan hezārān yāre oldı
Ḥarāretden ciger ṣad-pāre oldı
Yüzüm bunca günehden ḳara oldı
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

5 Ne deñlü ümmetiñ olsa günehkār
Senin gibi hele bir şāfiʿi var
Kerem ḳıl Ḥaḳḳī içün Ḥaḳḳ'a yalvar
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'ṣ-Şefāʿat. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 315a'da mükerrerdir. MY.
3 "Rabbin seni Makam-ı Mahmud'a ulaştırsın." el-İsrâ, 17/79.

* * *

1 Şefiʿu'l-ḫalk maḥbūb'ul-verāsın[1]
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat
Şeh-i ḫoş-lehce-i her dü serāsın
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat[2]

2 Özüñ ṣadr-ı cemīʿu'l-mürselīndir
Yüzüñ bedr-i münīr-i ehl-i dīndir
Sözüñ maḳbūl-i Rabbü'l-ʿĀlemīndir
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

3 Didi serviñ ḥaḳḳı Ḳurʾān bilā-meyl
Yüzüñde Ve'ḍ-ḍuḥā zülfüñde Ve'l-leyl
Yüzüm mecrā vü eşḳim oldı çün seyl
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

4 Hemān sen üstüme ṣal sāye ey şāh
Yeter yaḳdı beni nār-ı firāḳ āh
Şefāʿat'çün seni gönderdi Allāh
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

5 Eliñde şol Livā'ü'l-Ḥamd ḥaḳḳı
Ola taḥte'l-livāda ḥaşr Ḥaḳḳī
Degil Firdevs'e vir Ḥaḳḳ'a teraḳḳī
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

* * *

1 Yā Rasūlallāh sözüñ ḳand ü nebāt[3]
Feyż-i nuṭḳuñ mürdeye ʿaynü'l-ḥayāt[4]

2 Kim saña irdiyse hergiz ölmedi
Kim seni gördüyse n'eyler beyyināt

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Münācāt nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 315b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Nüzūli'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*- bi-Medīneti'l-Münevvere. MN.
4 Bu manzume 315b'de mükerrerdir. MY.

3 Bir naẓarla nice aʿmālar görüp
Ẓulmet ehli buldılar envār-ı ẕāt

4 Āşinā ḳıldıñ nice bīgāneyi
Buldı ġamdan ʿāşıḳ olanlar necāt

5 Ḫalḳı irşād idi hicretden ġaraż
Yoḫsa birdi sańa hep sitt-i cihāt

6 Gördiler ḳāl ehli ḥāliñ bildiler
İşigiñde oldılar ḳul ḳat ḳat

7 ʿİlmiñe yoḳdur nihāyet tā-ebed
Ḥilmiñ ʿāṣīlerde ḳomaz seyyi'āt

8 Yā Rasūlallāh naẓar ḳıl Ḥaḳḳī'ya
Ol zamān kim ḳan döke çeşm-i ʿuṣāt

* * *

1 İki ḳaşıñ arasında oldı ḥāliñ sırr-ı ẕāt[1]
Oldı ol miḥrābda gūyā imām-ı kā'ināt[2]

2 İki şemʿ-i pür-żiyādır iki çeşmiñ pertevi
Biri nūr-ı ẕāta remz eyler biri nūr-ı ṣıfāt

3 Şol ülü'l-ebṣār kim nūr-ı cemāliñ gördiler
Ẓulmet oldı gözlerine leyle-i Ḳadr ü Berāt

4 Lebleriñ Muṣḥaf sözüñ anda Kelāmullāhdır
Feyż-i nuṭḳuńla ẓuhūr eyler bu denlü beyyināt

5 Zülfüñ oldı ʿālem-i ġaybü'l-ġuyūbuñ maẓharı
Ruḫlarıñ eyler o maʿnāya şehādet çün ṣikāt

6 Göreli sende tecellī-i enallāhı ʿıyān
Ġā'ib oldı çeşm-i Ḥaḳḳī'dan bugün sitt-i cihāt

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Miʿrāc nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 315b'de mükerrerdir. MY.

1 Yā Rasūlallāh dehānıñ menbaʿ-ı āb-ı ḥayāt[1]
Yā Ḥabīballāh cenānıñ maṭlaʿ-ı envār-ı ẕāt[2]

2 Çekmeseydi perteviñden çeşme sürme mihr ü māh
İtmez idi rūz u şeb her biri seyr-i kāʾināt

3 Her biri bir ṭūṭī-i gūyādır ʿuşşāḳıñ seniñ
Vireli nuṭḳuñ dimāġa leẕẕet-i ḳand ü nebāt

4 Keşret-i esmā seniñ ẕātıñ kitābı şerḥidir
Vaḥdetiñ āyātını tafṣīl ider sitt-i cihāt

5 Feyż-i ism-i aʿẓām ile zindedir dāʾim diliñ
Ẕātıña gelmez taġayyür laḥża ey kāmil-ṣıfāt

6 ʿAşḳıñ ile devreder bunca melek bunca felek
Merkez-i ʿaşḳıñda buldı cümle-i ʿālem şebāt

7 Rüʾyet-i dīdārıñ ile ʿīd-i ekber eyleye
Ḳıl tecellī Ḥaḳḳī-i bī-çāreye rūz-ı vefāt

* * *

1 Ṣūret ü sırr-ı Muḥammed'den gelür feyż-i ḥayāt[3]
ʿAḳl-ı küldür kim odur aṣl-ı vücūd-ı kāʾināt[4]

[45a] 2 İsm-i Muḥyī ṣūretidir baḳ Muḥammed resmine
Dālı ṭolı cāmdır iç şerbet-i ḳand ü nebāt

3 Ḥayyu Bāḳī'den şu kim feyż-i ḥayāt alur bugün
ʿÖmr-i bāḳī ile bulsa n'ola ʿālemde şebāt

4 Naʿt-ı pākin idegör vird-i zebān-ı ḳāl ü ḥāl
Vir selāmı cān u dilden ḳıl aña her dem ṣalāt

5 Ẓāhir u bāṭın gözet var āsitān-ı ḥażreti
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'ı severseñ ḳılma ġayra iltifāt

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Vefātı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 315a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 315b'de mükerrerdir. MY.

[AḴṬĀB VEREŞE-İ ENBİYĀDIR][1]

Ve enbiyānıñ -*ʿaleyhimü's-selām*- cümlesi ḫulefā-i Ḥaḳdır. Ve ümem-i sālifede altı biñ sene içinde ancaḳ yigirmi beş ḳuṭub gelmişdir. Zīrā enbiyā keşīr olmaġla aḳṭāba ḥācet yoġ idi. Belki aḳṭāb baʿż-ı ezmān-ı żarūretde geldi. Fe-emmā bu ümmet-i merḥūmeniñ ilā-āḫiriʾz-zamān aḳṭābı çoḳdur. Zīrā vereşe-i enbiyādır ki enbiyāya bedeldir. Bu maʿnā aḳṭāb-ı ümmetiñ kemāline delālet ider.

Ve bu sırr-ı serīden ġāfil olan kimse Ḥaseneyn ḥażerātınıñ nübüvvetine ẕāhib olur. Zīrā İmām-ı Ḥasan ve İmām-ı Ḥüseyn'iñ -*raḍıyallāhü ʿanhümā*- cihet-i velāyet ve ḫilāfetleri nübüvvete bedeldir. Ve illā, velākin Rasūlullāh ve ḫātemü'n-nebiyyīn emri muḫtel olur. Zīrā ḫatm-i nübüvvet odur ki andan ṣoñra ne nebiyy-i müşerriʿ ve ne nebiyy-i mütābiʿ gelmeye. Ḥaseneyn ise nübüvvetleri taḳdīri üzre nebiyy-i mütābiʿ olmaḳ lāzım gelür. Enbiyā-i Benī İsrāīl gibi; ki şeriʿat-ı Mūsā'ya tābiʿler idi.

ʿAceb zamānda bulunduḳ ki ġayūrı ḳalīl ve ṭabībi ʿalīldir. Her gördükleri ḫāceyi faḳīh ẓannederler. Ve her işitdikleri mülḥidi şeyḫ ṣanurlar. Neʿūẕü bi'llāhi min-ẕālik. Li-muḥarririhī:

Şeyḫ odur ḥüccet ü bürhānı anıñ
Elde dilde Kitāb u sünnet ola

Yanmaya nār-ı bidʿat içre bugün
Tā ki yarın ṭuraġı cennet ola

Ḫulefā-i enbiyānıñ evveli ebu'l-beşer Ādemdir. Nitekim Ḳurʾān'da gelür: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾[2] Ve āḫiri Rasūlullāhdır. Nitekim āyet-i sābıḳadan mefhūmdur. Ve Rasūlullāh ḥaḳḳında lafẓ-ı ḫilāfet olmadıġı andan aʿlā vecihle taʿbīr olunmaġladır. Nitekim Ḳurʾān'da gelür: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ﴾[3] Ve yine gelür: ﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾[4] Ve sāʾir taʿẓīmāt ki anlarıñ ḥaḳḳında vāḳiʿ olmuşdur; hīç bir nebī ḫuṣūṣunda

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.
2 "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." el-Bakara, 2/30.
3 "Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar." el-Feth, 48/10.
4 "Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur." en-Nisâ, 4/80.

vāḳiʿ olmamışdır: «لَوْلاكَ لَوْلاكَ لَما خَلَقْتُ الْأَفْلاك»[1] ﴿لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾[2] ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾[3] ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾[4] ve emṡāli gibi. Zīrā enbiyā ve evliyānıñ vücūdātı bu raḥmetde dāḫildir. Şöyle ki, vücūd-ı Sühā-dey Rasūlullāh ile feṭḥ-i bāb-ı ġayb olmasa ve semāvāt-ı ervāḥ ve arāżi-i ecsādıñ ratḳı anıñla fetḳ bulmasa hīç bir ferd rāyiḥa-i vücūdı şemm itmez ve teng-nāy-ı ʿademden çıḳup ṣaḥrā-yı pehnā-ver-i vücūda adım atmazdı. Naẓm:

1 Ey vücūduñ mebde-i ibdāʿ-ı cümle kāʾināt
Mebde-i ʿālem seniñle itdi feṭḥ-i bāb-ı ẕāt

2 Şāhbāz-ı dil-şikār-ı ḳulle-i lāhūt iken
ʿĀlem-i nāsūta emr-i Ḥaḳ ile açdıñ ḳanat

3 Bulmasa senden nefes dönmezdi fānūs-ı felek
Şemʿ-i ʿaşḳıñdır derūnuñda ki bulmuşdur ṣebāt

4 Naʿt-gūy-ı ẕāt-ı pākiñdir zebān-ı ehl-i dil
Hep ḥadīṯ-i baḥṯ-i evṣāfıñdır ki serd eyler rüvāt[5]

5 Āşinā ol ḳulzüm-i vaḥdetde bu Ḥaḳḳī ḳula
Almasun keṯretde eṭrāfın anıñ mevc-i ṣıfāt

* * *

1 Ben bir gedā-yı bī-ser ü pā bir ḥaḳīr ẕāt[6]
Sen bir serīr-i nāzda sulṭān-ı kāʾināt

2 Yektā vücūd-ı ʿālem-i terkīb ser-be-ser
Ḳuṭb-ı medār-ı cümle-i eczā-yı şeş cihāt

3 Serv-i ḫırām-ı ḳaddiñe ḥasret-nigāhdır
Ṭūbā-yı ser-keşīde-i cennāt-ı ʿāliyāt

1 Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûʿa*, s. 295, r. 385.
2 "Ömrüne andolsun ki onlar (şehvetten) gözleri dönmüş halde sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlar." el-Hicr, 15/72.
3 "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." el-Kalem, 68/4.
4 "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." el-Enbiyâ, 21/107.
5 evṣāfıñdır: evṣāfıñ (MY)
6 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri biñ yüz yigirmi yedi senesinde Aydos Ḳaṣabası cāmiʿ-i şerīfi imāmı ve kendi birāder-i saʿd-aḫteri Muḥammed Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 ʿAşḳ ile olmuşam ṭutayım feyż-rīz-i naʿt
Sīr-āb olur mı naʿtım ile gülşen-i ṣıfāt

5 Çendān ki lāyıḳ-ı nigehiñ degilse de[1]
Ḥaḳḳī'ya eyle kūşe-i çeşmiñle iltifāt

* * *

1 Ben bir gedā-yı bī-ser ü pā ḥaḳīr ẕāt[2]
Sen bir serīr-i nāzda sulṭān-ı kā'ināt[3]

2 ʿAşḳ ile olmuşam ṭutayım feyż-rīz-i naʿt
Sīr-āb olur mı naʿtım ile gülşen-i ṣıfāt

3 Şol ʿandelīb-i gülşen-i Ḳur'āndır diliñ
Kim dāstānıñ oḳumada ehl-i şeş-cihāt

4 Serv-i ḫırām-ı ḳaddiñe ḥasret-nigāhdır
Ṭūbā-yı ʿAdn ü Sidre-i eflāk-i ʿāliyāt

5 Çendān ki lā'iḳ-ı nigehiñ ger degilse de
Ḥaḳḳī'ya eyle kūşe-i çeşmiñle iltifāt

* * *

1 Yeter baġrım kebāb oldı elemden[4]
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat
Yeter cānım ḫarāb oldı sitemden
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

2 Emel gülzārını feyżiñle ter ḳıl
ʿAmel bāġın anıñla pür-eŝer ḳıl
Ġamıñla imṭiḥānı sen yeter ḳıl
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

---

1 nigehiñ: nigehiñ ger (MY)
2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḥlī Efendi'ye taḥrīr buyurmuş olduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 ḥaḳīr: bir ḥaḳīr (MY)
4 Üsküdar'da Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kā'in, Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri ḫaṭṭıyla mesṭūr bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Belā burcunda seyyāram şeb ü rūz
Olupdur tāb-ı derdim āteş-efrūz
Yeter ola bu āteş-pāre dil-sūz
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

4 Cemāliñden şafaḳ göster bu çeşme
Olupdur aġlamaḳdan ʿayn-ı çeşme
Yeter ʿayn-ı ʿināyetden girişme
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

5 Belādan özge yoḳdur cānıma zād
Yeter zād-ı ġama ḳıl cānı muʿtād
Giriftār oldı Ḥaḳḳī eyle āzād
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

* * *

1 Ey ruḫuñ ġıbṭa-i verd-i cennet[1]
Reng ü būyı ḳomaz güle minnet

2 Kevṣer-i selsebīldir şerʿiñ
İki cūy oldı farż ile sünnet

3 Sen Muḥammed'sin ʿālem içre sañа
Kim müẕemmem didi buldı lāʿnet

4 Naẓarıñ ṭaşı ider laʿl ü güher
Bulur anıñla tāclar zīnet

5 Şeb-i İsrā'da irüp ceẕbe-i Ḥaḳ
Cismiñe virdi rūḥ-veş miknet

6 Eyle Ḥaḳḳī'ya merḥametle nigāh
Tā ki zā'il ola zaḥmet miḥnet

7 *Nāṣıḥ-ı ʿācize şefāʿat ḳıl*
Tā ola na'il-i fevz ü raḥmet

1 Bu naẓm-ı münīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 Elā ey menbaʿı feyż-i maḥabbet[1]
Elā ey maṭlaʿı şems-i ḥaḳīḳat

2 Gülistān-ı cemāliñ ʿandelībi
Riyāż-ı maʿnīde ṭāvūs-ı ḥażret

3 Diliñ levḥ-i ḥaḳḳā'iḳdir Ḫudā'dan
Yüzüñden oḳunur āyāt-ı raḥmet

4 Cihātıñ "s̱emme vechüllāh"a yoldur
Saña yoḳdur ḳażā hengām-ı rü'yet

5 İki ḳabżañdadır dünyā ile dīn
Virildi saña Ḥaḳ'dan dest-i ḳudret

6 Dimezdi [2]﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ﴾
Saña Ḥaḳ virmese ger sırr-ı vaḥdet

7 Naẓar eyle bu Ḥaḳḳī der[d]-mende
Umar senden ḳıyāmetde şefāʿat

* * *

1 Ḫarāb oldum yine dest-i sitemden[3]
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat
Kebāb oldum yine nār-ı elemden
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

2 Yüzüm yoḳ varmaġa dergāh-ı Ḥaḳḳ'a
Gözüm bu derd ile ṣan oldı seḳā
Şefāʿat eyle bu ben müstaḥiḳḳa
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Meci'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓmlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 "Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı." el-Enfâl, 8/17.

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Üsküdar'da, Selīmiyye ḳışlası ḳurbünde, Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kā'in, Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ bir mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Nice bir mübtelā-yı iftirāḳam
Nice bir hicr ile pür iḥtirāḳam
Nice bir vaṣl-cū ṣāḥib-firāḳam
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

4 Teraḳḳī vir bu ekvāndan elim al
Sülūkümde vücūd iḳlimine ṣal
Yeter derd āteşinde olmuşam ḳāl
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

5 Bu yolda ḥayret-i kübrāda ḳaldım
Bu ilde miḥnet-i ʿuẓmāda ḳaldım
Çü Ḥaḳḳī vaḥşet-i tenhāda ḳaldım
Şefāʿat yā Rasūlallāh şefāʿat

MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT[1]

1 Tuḥfedir Ravża'sına ümmet-i merḥūmundan[2]
Diyelim Faḫr-i Cihān rūḥuna her dem ṣalavāt
ʿArab'ından ʿAcem'inden Ḥabeş ü Rūm'undan
Diyelim Faḫr-i Cihān rūḥuna her dem ṣalavāt

2 Sebeb-i maġfiret-i cürm ü ḫaṭādır ṣalavāt
Bāʿiṯ-i merḥamet ü luṭf u ʿaṭādır ṣalavāt
Müʾmin-i kāmile her demde revādır ṣalavāt
Diyelim Faḫr-i Cihān rūḥuna her dem ṣalavāt

3 Dir iseñ ola cinān içre sarāyıñ yāḳūt
Gice gündüz ṣalavātı idegör cānıña ḳūt
Bulmaġa nūr-ı ṣalāt ile Ṣırāt üzre s̱übūt
Diyelim Faḫr-i Cihān rūḥuna her dem ṣalavāt

4 Ṣalavāt ile şefāʿat bulalım rūz-ı ḥesāb
Olmaya cān ü ciger āteş ile tā ki kebāb
Sāye-i ʿarşa irüp bulmaġiçün ḥüsn-i meʾāb
Diyelim Faḫr-i Cihān rūḥuna her dem ṣalavāt

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı'ṣ-Ṣalāti 'ale'n-Nebī -*'aleyhi's-selām-*. MN.
2 Bu manzume 316a'da mükerrerdir. MY.

5 Ṣalavāt ehline ey Ḥaḳḳī Ḫudā oldı muʿīn
İtdi īṣāline seyyāḥ-ı melekler taʿyīn
Dir iseñ cümle duʿāya diye Cibrīl āmīn
Diyelim Faḫr-i Cihān rūḥuna her dem ṣalavāt

* * *

[45b] 1 Gelüñüz nūş idelim cām-ı ṣafā-yı ṣalavāt[1]
Bulalım ḫaste-dile feyż-i şifā-yı ṣalavāt

2 Ṣıdḳ u iḫlāṣ ile pür-nūr idüp dillerimiz[2]
Ḳılalım ḫalvet ü celvetde sezā-yı ṣalavāt

3 Revzen-i Ravża'sını gözleye bu gözlerimiz
İdelim pāk zebānlarla edā-yı ṣalavāt

4 Şuʿle-i şemʿ-i maḥabbetle yakup cānımızı
Ḳılalım dilleri pür-nūr u żiyā-yı ṣalavāt

5 Muṣṭafā nūrını yarın göreyim dirseñ eger
Çek bugün çeşm-i dile küḥl-i cilā-yı ṣalavāt

6 Ger ḳabūl ola namāzımla niyāzım dirseñ
Bil ki ḥācetler olur cümle revā-yı ṣalavāt

7 Vir ṣalāt ismi anıldıḳça ṣaḳın olma baḫīl
Ger dilerseñ bulasın feyż-i ʿaṭā-yı ṣalavāt

8 Kim baḫīl ola aña virmeye her dem ṣalavāt
Bulmaya derdine ʿālemde devā-yı ṣalavāt

9 Ol ḳadar Faḫr-i Cihān rūḥuna gülbāng it kim
Ḳubbe-i çarḫa çıḳa ṣīt u ṣadā-yı ṣalavāt

10 Nice irsün ʿameliñ menzil-i ʿilliyyīne
Bulmayınca reh-i ʿaşḳ içre hüdā-yı ṣalavāt

11 İrgüren ṣıdḳımızı evc-i hevā-yı hūya
Oldı bī-şübhe şeb ü rūz hümā-yı ṣalavāt

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı's-Ṣalāti ʿale'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 pür-nūr: pür-zīver (316a)

12 Ḥaḳḳī taʿẓīm içün Allāh Muḥammed nūrın
İtdi ṣallū ḫaberi birle ṣalā-yı ṣalavāt[1]

* * *

1 Feṯḥ olur bāb-ı āsümān-ı murād[2]
Diyelim rūḥ-ı Rasūl'e ṣalavāt
Cism ü cān aġzına gelür ḫoş dad
Diyelim rūḥ-ı Rasūl'e ṣalavāt[3]

2 Şemʿi ʿaşḳı uyandırup ṭuralım
Ey göñül ṣaġ u ṣolumuz görelim
Ṣalavāt ile ḥażrete irelim
Diyelim rūḥ-ı Rasūl'e ṣalavāt

3 Nefes-i pāk ile döner eflāk
Ṣalavāt ile ṭurur merkez-i ḫāk
Eylediñse bu sözi ger idrāk
Diyelim rūḥ-ı Rasūl'e ṣalavāt

4 Ḳoḳalım būy-ı Muḥammed gülde
Yaḳalım ʿūd-ı maḥabbet dilde
Ġayrı sermāye çü yoḳdur elde
Diyelim rūḥ-ı Rasūl'e ṣalavāt

5 Çünki emreyledi Allāh u Rasūl
İmtiṯāl eyler emre elbet ḳul
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a olmaġa maḳbūl
Diyelim rūḥ-ı Rasūl'e ṣalavāt

1 Bu manzume 316a'da mükerrerdir. MY.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Bu manzume 316a'da mükerrerdir. MY.

[IŞIKLAR ZÜMRESİ][1]

«قال بعض العارفين[2]: كَمْ مِنْ رَجُلٍ بِخُراسان هُو أَقْرَبُ إِلَى هَذا الْبَيْتِ مِمّنْ يَطُوفُ بِه»
وَفي الْحَدِيثِ: «إنّ لله تعالى عِباداً تَطُوفُ بِهِم الْكَعْبَةُ[3]»

Mıṣraʿ:

«بعد منزل نبود در سفر روحاني»

Bundan maʿlūm olur ki, enbiyā ve evliyā bāṭınlarıyla maḳṣūdlarına vāṣıl iken ẓāhirleriyle yine ictihād itmeden ḥālī degiller idi. Zīrā tecelliyāt-ı şühūdiyyeye aʿmāl-i vücūdiyye ẓurūf vāḳiʿ olmuşdur. Pes, aḥkām-ı ẓāhire ile taḳayyüd üzre olmayup tehāvün ve tekāsül ṭarīḳine sülūk idenler Işıḳlar zümresinden olup ṣadedden çıḳarlar. Bünyād-ı dīnlerini dest-i ihmāl ile yıḳarlar ve kendilerini āteş-i ḥasrete yaḳarlar. Naẓm:

1 Emr-i Ḥaḳ'dan ṭaşra çıḳma resm ü erkānı gözet
Küfr elin ṭutma bu yolda dīn ü imānı gözet

2 Bāb-ı Ḥaḳ'da çünki bir bī-çāre ḳulsın ey kişi
Gūşuñı ol şāha ṭut cān ile fermānı gözet

3 Nefse şeyṭāna ḳul olma ḫār olursın ʿāḳibet
Sen de var insān iseñ ol Rabb-i raḥmānı gözet

4 Her gülüñ bir būyı var her ṭāʿatiñ bir leẕẕeti
Bülbül iseñ mescide gel ol gülistānı gözet

5 Cevr-i ḫārı çekdi Ādem ʿāḳibet irdi güle
Ādem iseñ sen de Ḥaḳḳī cāna cānānı gözet

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı 'Ahd ü Mīṯāḳ nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 316a'da mükerrerdir. MY.
3 Ârîflerden biri demiştir ki: Horasan diyarında nice kimseler vardır ki şu beyte (Beytullâh'a) tavaf eden kimselerden daha yakındırlar. Nitekim hadiste şöyle gelir "Allah'ın öyle kulları vardır ki Kâbe onları tavaf eder." Gazzâlî, *İhyâ*, I, 243.

[ḤURŪF-I TEHECCĪ][1]

Maʿlūm ola ki[2] Ādem'e iḥṣān olunan ṣuḥufda ḥurūf-ı teheccī münderic idi. Baʿżılar bu ḥurūfa bi-ḥasebi'ẓ-ẓāhir işāretler göstermişlerdir ki ẕikr olunur: [A] Allāh, el-Evvel, el-Āḫir, el-Eḥad, [B] Bediʿu's-semāvāti ve'l-arż, Bāsiṭ, Baṣīr, Bārī, Birr, Bāḳ[ī], Bāʿiṯ, Bāṭın, [T] Tevvāb, [S] Ṣābitun lemyezel ve lāyezāl, [C] Cemīl, Celīl, Cevād, Cebbār, Cāmiʿ, [Ḥ] Ḥalīm, Ḥamīd, Ḥakīm, Ḥafīż, Ḥasīb, Ḥaḳ, Ḥayy, Ḥāfıẓ, [Ḫ] Ḫālıḳ, Ḫabīr, Ḫafıż, [D] Dā'im, Deyyān, Māliki yevmi'd-dīn, [Ẕ] Ẕü'l-celāli ve'l-ikrām, Ẕü'l-fażli'lʿāẓīm, Ẕü'lʿarşi'l-mecīd, Ẕü'ṭ-ṭavl, [R] Rabbü'lʿālemīn, Raḥmān, Raḥīm, Rāzıḳ, Ra'ūf, Reşīd, Raḳīb, Rāfiʿ [Z] Zāriʿ, Zerūʿu min-şedīdi'lʿiḳāb, [S] Semīʿ, Serīʿu'l-ḥisāb, Serīʿu'l-icābe, Selām, Sübbūḥ, Sulṭān, [Ş] Şekūr, Şehīd, Şedīdü'l-baṭş, Şedīdü'lʿiḳāb, [Ṣ] Ṣamed, Ṣabūr, Ṣādıḳu'l-vaʿd, [Ż] Żārr, Żiyā'u's-semāvāti ve'l-arż, Żāminu'r-rızḳa külle eḥad, [Ṭ] Ṭayyib, Ṭūba limen eṭāʿah, [Ẓ] Ẓāhir, Ẓāhiru emrihī, Ẓaferun men eṭāʿah, [ʿA] ʿAlīm, ʿAlī, ʿAẓīm, ʿAzīz, ʿAdl, ʿAfüvv, [Ġ] Ġafūr, Ġanī, Ġıyāṯ, [F] Ferd, Faʿʿālün limā yürīd, **[46a]** Fettāḥ, [Ḳ] Ḳuddūs, Ḳahhār, Ḳābıż, Ḳādir, Ḳavī, Ḳayyūm, [K] Kebīr, Kerīm, Kāf, Kā'inün ḳable külli şey, Kā'inün baʿde külli şey [L] Laṭīf, Lehū mā fi's-semāvāti ve'l-arż, Lehü'l-ḫalḳu ve'l-emr, [M] Māliki yevmi'd-dīn, Mü'min, Müheymin, Mevlā, Mütekebbir, Maḥmūd, Maʿbūd, Münʿim, Mütefażżıl, Muṣavvir, Muḳīt, Muʿizz, Müẕill, Mücīb, Mecīd, Metīn, Muḥiṣ, Mübdī, Muʿīd, Muḥyī, Mümīt, Mācid, Muḳtedir, Muḳaddem, Mu'aḫḫar, Müteʿāl, Malikü'l-Mülk, Muntaḳım, Māniʿ Muġnī, Muḳsıṭ, [N] Nūru's-semāvāti ve'l-arż, Nāfiʿ, [V] Vāḥid, Veliyy, Vedūd, Vāriṯ, Vehhāb, Vekīl, [H] Hādin, [Lām Elif] Lā ilāhe illallāh, [Y] Yaʿlemü mā fi's-semāvāti ve'l-arż.

Baʿd ez-ān bu ḥurūf-ı müfredeniñ ẕikr olunan vecih üzre esmā ve ṣıfāt-ı Ḥaḳḳ'a işāreti iktifā ṭarīḳiyledir. Kemā ḳāle'ş-şāʿir: «قلت لها قفي فقالت لي قا» Yaʿnī veḳaftü kelīmesinden yalıñız ḳāf ile iktifā olunup veḳaftü murād olundıġı gibi, ḥurūf-ı muḳaṭṭaʿanıñ daḫi her birisi esmā ve ṣıfāt-ı Ḥaḳḳ'a delālet eden elfāẓ ve kelimātdan bir cüz'dür ki kelimeden anıñla iktifā olunmuşdur. Velīkin bu ḥurūfuñ bundan ġayrı enfüs ve āfāḳda maʿānī-i

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Tertībü'l-Enbiyā -*ʿaleyhimü's-selām*-. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 316b'de mükerrerdir. MY.

bāṭınası vardır ki anı terkīb-i ʿanāṣır ve ṭabāyiʿi ḥall idenler bilür. El-ḥāṣıl netāyic-i mükāşefātdandır. Aña vāṣıl olanlar her yerde herkese açılmazlar. Ḳāle'l-Kemālü'd-dīn el-Ḫucendi:

گرت دانستن علم حروفست آرزو صوفی
نخست افعال نیکو کن چه سود از خواندن اسما
بنا اهل ار نشان دادی کمال از خاك درگهش
کشیدی کحل بینایی ولی درچشم نابینا[1]

Naẓm:

1 Bu ḥurūf ile biçilmişdir ḳabā-yı maʿrifet
Bu ḥurūf ile açılmışdır sarāy-ı maʿrifet

2 Bu ḥurūf ile olur miʿrāc bu ʿāşıḳlara[2]
Açılup vaḳt-i seḥer bāb-ı semā-yı maʿrifet

3 Bu ḥurūf ile ider erbāb-ı dil ṭāliblere
Merkez-i tevḥīdden her dem ṣalā-yı maʿrifet

4 Bu ḥurūfa irmeyenler şöyle ḳalurlar faḳīr
Dillerine tā-ebed gelmez ġınā-yı maʿrifet

5 Ḥaḳḳıyā ʿilm-i ḥurūfı degme kes ḳılmaz şikār
Zāġ-meşreblerden ʿālīdir hümā-yı maʿrifet

* * *

1 Ey göñül ġam çekme kim şādī seniñdir ʿāḳibet[3]
İşbu yolda Ḥaḳḳ'ıñ irşādı seniñdir ʿāḳibet[4]

2 Ol semend-i himmete bu yolda bī-pervā süvār
Luṭf-ı Bārī raḥmet-i Hādī seniñdir ʿāḳibet

1 Ey sofu senin harflerin ilmini bilmek için arzun varsa
İlkin hayırlı işler kıl çünkü isimleri okumaktan ne fayda
Ey Kemâl ehil olmayana gösterdiysen onun kapısındaki toprağı
Basiret sürmesi çekmişsin fakat körün gözüne

2 miʿrāc bu: miʿrāc-ı hū (316b)

3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Miʿrācı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.

4 Bu manzume 316b'de mükerrerdir. MY.

3 Bir gün olur feṯḥ ider ḥışn-ı murādı Ḥaḳ saña
Cümle-i ervāḥıñ imdādı seniñdir ʿāḳibet

4 Ḳabża-i ḳahr ü celāliñ zehri hep tiryāḳ olur
Dest-i luṭfuñ leẕẕet ü dadı seniñdir ʿāḳibet

5 Ebr-i ġam zāʾil olup şems-i feraḥ ẓāhir olur
Şol ezel ki nūruñ ābādı seniñdir ʿāḳibet

6 Muntaẓır ol Ḥaḳḳıyā fermān-ı Ḥaḳḳ'a bir nefes
Luṭf-ı Ḥaḳḳ'ıñ nūn ile ṣādı seniñdir ʿāḳibet

[MAḤABBET][1]

Baʿd ez-ān[2] Ḥaḳ Taʿālāʾnıñ dostlarından murād, ʿumūm ve ḫuṣūṣ üzre müʾminlerdir. Velākin īmān-ı taḥḳīḳī ve ʿıyānī ehline olan maḥabbet, īmān-ı taḳlīdī ve bürhānī erbābına olan maḥabbetiñ fevḳindedir. Pes, müʾmine lāzımdır ki maḥbūb-ı Ḫudā olan evliyāya muḥib ola.

Şerīʿatda Ḥaḳḳ'ıñ bendeye maḥabbeti odur ki; dünyāda aña tevfīḳ u hidāyet murād eyleye ve āḫiretde ḥüsn-i ṣevāb ve kerāmet-i bī-ḥisāb iʿṭā ide. Ve bendeniñ Ḥaḳḳ'a maḥabbeti odur ki, anıñ ṭāʿatini murād ide ve maʿsiyetinden ictināb üzre ola. Ve ḥaḳīḳatde Ḥaḳ Taʿālāʾnıñ bendeye maḥabbeti anı cenāb-ı ḳudsine taḳrīb ve bendeniñ Ḥaḳḳ'a maḥabbeti anıñ şühūdını ġayrıdan taḫlīṣdir. Naẓm:

1 Dilerseñ bulasıñ ḳurbet-i Mevlā
Ḥaḳḳ'ıñ dostlarını sevegör ey dost
İsterseñ olasıñ rütbede aʿlā
Ḥaḳḳ'ıñ dostlarını sevegör ey dost

2 Maḥabbetdir ḳula vāsıṭa olan
Maḥabbetle bulur Mevlāʾyı bulan
Evliyāyı sever Ḥaḳ'dan feyż alan
Ḥaḳḳ'ıñ dostlarını sevegör ey dost

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Esrāri'l-Vaḥy. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 317a'da mükerrerdir. MY.

3 Evliyādır Ḥaḳ'dan ḥayā eyleyen
Terk-i daʿvā terk-i riyā eyleyen
Budur ḫalḳı hep evliyā eyleyen
Ḥaḳḳ'ıñ dostlarını sevegör ey dost

4 Ġıll ü ġışı terk it muḥibb ol ey yār
Maḥabbetden ġayrı ʿālemde ne var
Nice bir idersiñ ḥaḳ ehlin inkār
Ḥaḳḳ'ıñ dostlarını sevegör ey dost

5 Ḥaḳḳī'dan gūş eyle kelām-ı Ḥaḳḳ'ı
Bulagör cānib-i Ḥaḳḳ'a teraḳḳī
Bilmek ister iseñ sırr-ı edaḳḳı
Ḥaḳḳ'ıñ dostlarını sevegör ey dost

[EHL-İ SAʿĀDET VE ERBĀB-I ŞEḲĀVET][1]

[46b] [2] Ḳālellāhü Taʿālā: ﴿ذَلِكَ﴾: Şu ẕikr olunan aʿnāḳ ve eṭrāf. ﴿بِأَنَّهُمْ﴾: Ol sebebledir ki, taḫḳīḳ, küffār. ﴿شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾: Allāh'a ve Rasūl'üne müşāḳaḳa, yaʿnī muḫalefet iderler. «المُشَاقَّةُ كَونُ كلٍّ مِن العَدُوّين في شق غير شق الآخر»: Ve her kim ki Ḫudā'ya ve rasūlüne muḫalefet eyleye. ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾. [3] ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾: Pes, Allāhü Taʿālā saḫt ʿuḳūbetdir. Yaʿnī muḫālif olanları dünyāda giriftār ve āḫiretde ḫār ider.

Bu kelāmdan münfehim olur ki, her saʿādet ve şeḳāvet ki ʿabde dünyāda ve āḫiretde ḥāṣıl olur; ʿabdiñ kesbi anıñ mūcibi olur. Pes, saʿādet ehli esbāb-ı saʿādete temessük, ve şeḳāvet erbābı dāmen-i şeḳāvete teşebbüṣ itdikleri, iḫtiyār ve kesbleriyledir. Ve ḥaḳīḳat-i kesb ü iḫtiyār daḫi muḳteżā-yı ẕātīdir.

«فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ»

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ġazve-i Bedir nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 317a'da mükerrerdir. MY.
3 "Allah'ın cezası şiddetlidir." el-Enfâl, 8/13.

Naẓm:

1 Emr-i Ḥaḳ'dan ṭaşra çıḳma ey göñül fermān gözet
Ṣıdḳ ile ḳul ol rıżā-yı ḥażret-i sulṭān gözet

2 Nefs ile şeyṭān sańa rehzen-durur aç gözüñi
Ġāfil olma ṣaġ u ṣola ḳıl naẓar her ān gözet

3 Cehle yār olan kişiniñ irmedi Ḥaḳḳ'a eli
Ḥaḳḳ'a vuṣlat ister iseñ ʿilm ile ʿirfān gözet

4 Ḳıl ġazā-yı maʿnevī ile cihād-ı ekberi
Var zebūn-ı düşmen olma merd iseñ meydān gözet

5 Ẕü'l-celāl'iñ ḳahrına düş olmadan iste emān
Ẕü'l-cemāl Allāh'dan var ʿafv ile ġufrān gözet

6 Nice bir şirk ü riyā vü nice bir ceng ü cedel
Meclis-i tevḥīde gel İslām ile īmān gözet

7 Tiġ-ı fürḳat kesmedin şol gerden-i cānıñ seniñ
Ḳıl taḥammül derd-i yāra vuṣlat-ı cānān gözet

8 Ḥaḳḳıyā bulmaḳ dilerseñ ger cihān içre kemāl
İr erenler ṣoḥbetine kāmil-i insān gözet

[ḤAŻRET-İ ḤAMZA][1]

Baʿd ez-ān[2] Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* Ḥamza'nıñ şehādetine muṭṭaliʿ olduḳda, āteş-i ḥasrete sūzān ve derd-i firāḳ ile giryān olup yetmiş tekbīr ile yaḫud yetmiş defʿa namāzın ḳıldılar. Kemā fī-*Tefsīri't-Tıbyān*: Mervīdir ki, Faḫr-i ʿĀlem Medīne'ye ʿavdetlerinde "Ḥamza'nıñ ehl-i beytine ṭaʿām götürüñ, zīrā anlar muṣībete meşġūllerdir." buyurdılar. Ḥālen bu zamānede muṣībet-zede olanlara ṭaʿām iḥżār itmek andan ḳalmışdır. Naẓm:

1 Yas u mātem eylediler Ḥamza'ya
Aġladılar mü'minīn ü mü'mināt
Merşiyeler söylediler Ḥamza'ya
İńlediler mü'minīn ü mi'mināt

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ġazve-i Uḥud nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 317a'da mükerrerdir. MY.

2 Gördiler ʿamm-i Rasūl'i ol zamān
K'eylemiş Allāh'ına teslīm-i cān
Cānların nār-ı firāḳ ile hemān
Dāġladılar mü'minīn ü mü'mināt

3 Gördiler kim düşmüş ol yüzi ṣulu
Ṭaşdılar deryā gibi dilden ḳamu
Dökdiler gözyaşların mānend-i cū
Çaġladılar mü'minīn ü mü'mināt

4 Çün şehīd oldı cenāb-ı Ḥamza āh
Ḥaḳḳıyā Mevlā'ya ṭoġrı ṭutdı rāh
İtdi āyetle tesellī ol ilāh
Diñlediler mü'minīn ü mü'mināt

"BULDI MERYEM BİKR İKEN BİR ŞEMME ḤÜSNÜÑDEN SENİÑ BU SEBEBDEN ṬAPDILAR ʿĪSĀ'YA ÇENDĪN MĀH U SĀL"[1]

Maʿnā-yı beyt budur ki[2], Meryem-i ʿAẕrā seniñ ḥüsnüñden yaʿnī ḥüsn-i ẕātī ve ḥüsn-i ṣıfātıñdan cüz'ī eṣer ve żiyā bulmaġla, bu sebebden Naṣārā ṭā'ifesi Ḥażret-i ʿĪsā -*ʿaleyhi's-selām*-a bu ḳadar ay u yıl ṭapdılar. Ve anı maʿbūd idindiler. Yaʿnī Meryem'e olan tecellī-i ḥüsnüñ eṣeri, Ḥażret-i ʿĪsā -*ʿaleyhi's-selām*-da ẓāhir olmaġla, ol eṣeri müşāhede idenler aña ʿĪsā ʿıṭlāḳ idemeyüp tañrıdır didiler. Ve bu ḳadar ḫārıḳ-ı ʿādāt, Ḥaḳ'dan ġayrıdan ṣādır olmaz diyü iddiʿā itdiler.

Pes, bu ʿālem ḫalḳını ḥayrete düşüren seniñ ʿaşḳıñ ve ʿaks-i pertev-i envār-ı ḥüsnüñdür. Nitekim Yūnus Emrem -*ḳuddise sırruh*- buyurur: "Yūsuf yüzünde ne gördi Ẕüleyḫā / İşi efġān olupdur ʿaşḳ elinden". Yaʿnī Ẕüleyḫā Yūsuf'uñ cemālinde nūr-ı ilāhī cilve-ger oldıġın müşāhede itdikde, dīdār-ı gül tecellīsinden āh u efġāna düşen bülbül-i şūrīde gibi, Ẕüleyḫā daḫi ʿaşḳ u şevḳe düşüp nālān u giryān oldı.

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 317b'de mükerrerdir. MY.

Bu kelāmda işāret vardır ki her maẓharda ẓuhūr bir degildir. Baʿżına cüz'iyyet ve baʿżına külliyet ile virilmişdir. Ve her naẓar daḫi berāber degildir. Sāḥibiniñ idrākine göredir. Şol ehl-i mecāz ki meḥābīb yüzine naẓar ider; anda idrāk yoḳdur. Zīrā hevā ve şehvet anıñ ḥālini tekẕīb ider. Pes, naḳşdan naḳḳāşa intiḳāl ve ṣūretden maʿnāya ıṭṭılāʿ herkesiñ şānından degildir. Nitekim şehvet-perest olanlar ḥaḳḳında şeyḫ Saʿdī buyurur:

چرا طفل يك روزه هوشش نبرد
كه در صنع ديدن چه بالغ چه خورد
محقق همی بيند اندر ابل
كه در خوبرويان چين و چگل[1]

Naẓm:

1 Ey göñül Mecnūn iseñ Leylā gözet
Bülbül iseñ bir gül-i raʿnā gözet

2 Naḳşa maġrūr olma var naḳḳāşı gör
Ṣūreti ḳo ʿālem-i maʿnā gözet

[47a] 3 Ḥaḳ yüzin her yüzde seyr it bī-cihet
Cān gözüyle baḳ cihān-ārā gözet

4 Yūsuf'a irdi tecellīden naṣīb
Ḥüsn ile n'itdi anı Mevlā gözet

5 ʿAşḳına āhir Ẕüleyḫā düş olup
N'oldı gör ʿālemde ol şeydā gözet

6 Buldı Meryem şemme-i ḥüsn-i Ḫudā
Geldi vaṣf-ı Ḥaḳ ile ʿĪsā gözet

7 Sende çeşm-i Ḥaḳ açıldıysa eger
Ḥaḳḳ'ı pinhān görme var peydā gözet

8 Nūr-ı Ḥaḳḳ'ıñ kevkebi senden ṭoġar
Ḥaḳḳıyā ednāyı ḳo aʿlā gözet

1 Niçin birkaç günlük çocuğun aklı gitmez baştan
Yaratılmışa bakmak büyük için de küçük için de [ne fark eder]
Hakikati arayan görür devede [dahi]
Çin ve Çiğil güzellerinin yüzündekini

* * *

1 Şol ki buldı dosta ol irşād-ı dost[1]
Çıḳmadı hergiz dilinden yād-ı dost[2]

2 Ḳul ider ḫalḳ-ı cihānı kendine
Her kim olursa bugün āzād-ı dost

3 Ḳaṭresin deryā ider ʿāşıḳlarıñ
Dem-be-dem feyż-i nem-i imdād-ı dost

4 Zīr-i bālinde felek bir beyżadır
Mürġ-ı dil kim oldı ol ṣayyād-ı dost

5 Tā-ebed görmez göñül vīrānlıġın
Şol tecellīden olan ābād-ı dost

6 Gāh luṭfı ḳahr olur gāh ḳahrı luṭf
Her nefesde böyledir muʿtād-ı dost

7 Varlıġın ʿāşıḳlarıñ yoġ eyleyüp
Ṣanʿat-ı nev gösterir īcād-ı dost

8 Cān meşāmına virir būy-ı ṣafā
Her ḳaçan irse nesīm-i bād-ı dost

9 Ḫaḳḳıyā hicriñ ġamın çekme ebed
Olduñ ise vaṣl ile dil-şād-ı dost

"HER KİM ĪMĀNA GİRE BULSUN EMĀN"[3]

Maʿlūm ola ki[4] o gün, yaʿnī fetḥ-i Mekke güni, Faḫr-i ʿĀlem'iñ ḳılıcından bir ḳaç ṣınıfa emān virildi. Evvelā īmāna gelene. Ṣāniyen ḥarem-i Kaʿbe'de bulunanlara. Ṣālişen Ebū Süfyān ve Ḥakīm b. Ḥizām'ıñ ḫānesine girenlere. Rābiʿan kendi ḫānesine girüp ḳapusın ḳapayup ḥāline meşġūl olanlara. Ḫāmisen üzerinden ālet-i ḥarbi ḳoyup İslām'a el uzatmayanlara. Sādisen Ebū Ruveyḥā nām ṣaḥābīniñ sancaġı altına gelenlere.

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 317b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke nüvişte est. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 318a'da mükerrerdir. MY.

Su'āl olunursa ki; Ebū Süfyān ve Ḥakīm'iñ ḫānesine düḫūl idenlere ne sebebden emān virildi? Cevāb budur ki, Ebū Süfyān ve Ḥakīm, eşrāf-ı Ḳureyş'den olmaġla faḫr u şerefi severler idi. Pes, Faḫr-i ʿĀlem anlara ikrāmen ve ḫāṭırlarını taṭyīben ve ẕikirlerini iʿlā'en ḫānelerine düḫūl idenlere emān virdi. Velākin anlarıñ ḫāneleri bu zamān ḫāneleri gibi olmayup teng olmaġla ḥarem-i Kaʿbe daḫi maḥall-i emān olup dā'ire-i emān tevsīʿ olundı. Ve Ebū Ruveyḥā'nıñ taḥte'l-livāsı daḫi anlara żam olundı. Naẓm:

1 Emān bulmaḳ dilerseñ ḳahr-ı Ḥaḳ'dan
Cenāb-ı Muṣṭafā'ya ilticā it
Şefaʿāt iste gel baḳma ıraḳdan
Yeter kendiñ der-i Ḥaḳ'dan cüdā it

2 Cigerden ḳan ile her dem vużū ḳıl
Ḳıyām it Ḥaḳḳ'a ḳarşu ser-fürū ḳıl
Göñül mir'ātın añа rū-be-rū ḳıl
Gözüñ Ḥaḳ nūrı ile rūşenā it

3 Göñül bir Kaʿbedir ol yāre mesken
Añа kes girmez aġyār-ı cihāndan
Firār it ol ḥaremden yañа irken
Ḳoma bīgāne kendiñ āşinā it

4 Ḥaḳ emriyle bilinür ṣaġ ile ṣol
Rasūl'üñ sünnetiyle bulunur yol[1]
Bu yolda menzile Ḥaḳḳī ẓafer bul
Rasūl'e uy seni taḥte'l-livā it

1 bulunur: açılur (318a)

[HİCRET-İ ŞŪRĪ ŻARŪRĪDİR][1]

Baʿd ez-ān[2] Faḫr-i ʿĀlem'e feṭḥ-i Mekke müyesser olduḳdan ṣoñra, orada tavaṭṭun itmedikleri müşʿirdir ki kemāl, muhācerün ileyh olan maḥalde sükündur. Zīrā muhācerün minh olan mevżiʿ ki masḳaṭ-ı reʾsdir; maḳām-ı ṭabīʿata işāretdir. Andandır ki bu hicret-i ṣūriyyeniñ sırrı vereşede daḫi cārīdir. Yaʿnī evliyānıñ ekşeri hicret-i żarūriyye ile mübtelādır. Ve anlardan birini ehl-i beledi iḫrāc ve nefy itseler, bir daḫi o şehirde tavaṭṭun idüp ḳarār-dāde olmaz. Meger ziyāret ve baʿż-ı meṣāliḥ ṭarīḳi ile düḫūl ide. Feʾfhem. Naẓm:

1 Dilerseñ Kaʿbe-i vaṣla irişmek
Sülūk eyle sülūk eyle sülūk it
Cemāl-i Ḥaḳ ile dāʾim görüşmek
Sülūk eyle sülūk eyle sülūk it

2 Yeter derd-i firāḳa mübtelāsın
Yeter bu ilde ġurbet-āşināsın
Çeküp bu yolda ol yāriñ cefāsın
Sülūk eyle sülūk eyle sülūk it

3 Saña senden ḳarīb iken ʿacebdir
Sen andan dūr olasın ne sebebdir
Çü ḳaṣdıñ menzil-i dīdār-ı Rabdır
Sülūk eyle sülūk eyle sülūk it

4 Bugün saʿy it çü vardır tāb dilde
Yarın ḳalmaz bilürsin furṣat elde
Yeter aʿmā gezersin işbu ilde
Sülūk eyle sülūk eyle sülūk it

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ḥaccetü'l-Vedāʿ nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 318a'da mükerrerdir. MY.

[47b] 5 Ṭabīʿat menzilinden çıḳ sefer ḳıl
Maḳām-ı ḳalb[e ṭut] rū sırra toġrul[1]
Kelām-ı Ḥaḳḳī'yı gūş eyle ḥaḳ bil
Sülūk eyle sülūk eyle sülūk it

* * *

1 Didi Faḫr-i Cihān idüp tenbīh[2]
Ekṣirū ẕikra hādimü'l-leẕẕāt[3]

2 Dem-i āḫirde emānet cānı
Melekü'l-mevt ḳabż ider biẕẕāt

3 Yıḳılur ḳaṣr-ı Ḳayṣer ʿālemde
Daḫi Dārālara ḳalmaz dārāt

4 Nefy ider ḫalḳı diyār-ı ʿademe
İdemez kimse vücūdun iṣbāt

5 Yüri imdi yıḳılmadın yıḳılup
Ṭaşı ṭaş üstüne ḳoma heyhāt

6 Pehlevān gibi almadın ayaġıñ
Bu cihān ḫīlekārın ardıña at

7 *Nāṣıḥā Şeyḫ Ḥaḳḳī ḥürmetine*
Ḫāne-i ḳabirde var rāḥat yat

* * *

1 Maḳām-ı ḳalb rū sırra toġrul: Maḳām-ı ḳalb[e ṭut] rū sırra toġrul (MY).
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Vefātı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām-*. MN.
3 Bu manzume 318a'da mükerrerdir. MY.

1 Siḥr-i dünyāya zebūn olmuşdur[1]
Nice Hārūt ile nice Mārūt[2]

2 Aldanup nefs-i şūma bi'l-āḫara
Yerleri oldı ʿālem-i nāsūt

3 Uymasa nefsine eger şeyṭān
Eylemezdi hevāsını ol pūt

4 Nefs ü şeyṭān u şehvet-i dünyā
ʿAḳl u cān u dili ider mebhūt

5 Ḳılup insān-ı zindeyi mürde
Cismin eyler aña ḳurı tābūt

6 Geçegör azdan aza ol ḫursend
Baḳma yāḳūta var ise ger ḳūt

7 *Sözleriñ cevherine ey Ḥaḳḳī*
N'ola reşk eylese laʿl ü yāḳūt

[İRTİŻĀŻ-I ŞARĀB-I ṬAHŪR][3]

Ḳalellāhü[4] Taʿālā fī-sūreti'd-Dehr: [5]﴿وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا﴾ Daḥi ebrār olan ḳullara Perverd-gārı şarāb-ı pāk içüre. Yaʿnī hem nefse'l-emr-de ednās ve ercāsdan pāk ola ve hem içenleri melāẕ-ı ḥissiyyeye meyl ve māsivā-yı Ḥaḳḳ'a rükūn ve denes çirkinden taṭhīr ide. Tā ki müṭālaʿa-i cemāle tecerrüd idüp Ḥaḳḳ'ıñ liḳāsı ile iltiẕāẕ bulalar. Ve anıñ beḳāsı ile bāḳī olalar.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Vefāti'l-Ḥasan ve'l-Ḥüseyn -*raḍıyallâhü ʿanhümā*-. MN İşbu iki ḳıṭʿa naẓm-ı şerīf, nüsha-i maṭbūʿa-i Mışriyye ve İstanbuliyye'de maḥlaṣ beyitleri olmamaḳ üzre mesṭūr bulunmuşdur. Ve beyt-i meẕkūr maḳāmında, her bir beyit Cāmiʿu'l-faḳīr ṭarafından ilḥāḳ olunmuşdur.

2 Bu manzume 318a'da mükerrerdir. MY.

3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-İnsilāk ile'l-Cenneh. MN.

4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 318b'de mükerrerdir. MY.

5 "Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." el-İnsân, 76/21.

Beyt:

از سقاهم ربهم بين جملهٔ ابرار مست
در جمال لايزالى هفت و پنج و چار مست[1]

Ve ʿinde'l-muḳarrebīn şarāb ile murād, maḥabbet-i ẕātiyye şarābıdır ki rıḳḳıyyet-i aġyār küdūretinden pākdir. Ve kāsesi ke's-i rubūbiyyet ve terbiyedir. Naẓm:

1 İçegör cām-ı ʿaşḳdan bir ʿaceb mey
Olagör tā-ebed mestāne-i dost
Dile revzenler aç del baġrı çün ney
Ola cānıñ tecellī-ḫāne-i dost

2 ﴿وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ﴾[2]den reşḥa-dār ol
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı pāk-i Ḥaḳ ile ṭol
Bu keyfiyetle bilme ṣaġ ile ṣol
Olup Mecnūn gibi dīvāne-i dost

3 İçegör bezm-i vaḥdetde bu cāmı
Geçegör keşret içre ʿār u nāmı
Vücūd evṣāfını yaḳup tamāmı
Bu şemʿa olagör pervāne-i dost

4 Gönül kim cennet-i ʿācildir el-ḥaḳ
Bu cennet içredir her ẕevḳ-i muṭlaḳ
Saña her yüzden olmuş āşinā Ḥaḳ
Niçün sen olasın bīgāne-i dost

5 Şehādet ḳıl bu vaḥdet vechine gel
Bu ġayra eyle tekbīr el getür el[3]
Yüzin gör yāriñ olsun şübhe münḥal
O zülfe eyle destiñ şāne-i dost

1 "Rableri onları suvarır"dan anla ki salihlerin cümlesi mest Hakkın cemâlinde yedi [gök], beş [havas] ve dört [unsur] mest
2 "Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." el-İnsân, 76/21.
3 ġayra: ġayba (318b).

6 Olanlar Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a naẓargāh
Siler āyīnesin çün ṣafḥa-i māh
Aña ʿāşıḳ olur ṣoñ demde Allāh
Viren cānı olur cānāne-i dost

* * *

1 Gel ey sālik fenā fillāha ir ol ḥāli taḥṣīl it[1]
Beḳā billāh bulup ṣoñra sülūk u seyri tekmīl it[2]

2 Ḥaḳīḳat ʿālem-i kübrā seniñ kendi vücūduñdur
Bu icmāli şühūduñ var ise şerḥ eyle tafṣīl it

3 Bu ʿilme ʿaḳl eli irmez bu keşfe ecnebī girmez
Bu ḥāle āşinā olmaġa terk-i ḳāl ile ḳīl it

4 Bu nār-ı ʿaşḳa pervāne gibi yanmaḳ gerek āḫir
Murādıñ yanmaḳ ise nice bir tevcīh ü teʾvīl it

5 Ḳadem başmaḳ dilerseñ menzil-i maḳṣūda ey sālik
Bu yolda var ʿalāyıḳ bārını taḫfīf ü taḳlīl it

6 İşitdiñ enbiyā ḥālin işitdiñ evliyā ḥālin
Ḳoma ferdāya furṣat var iken bu işde taʿcīl it

7 Ten İsmāʿīl'in İbrāhīm-i cāna eyleyüp teslīm
Bugün ḳurbān-ı ʿaşḳa Ḥaḳḳıyā tekbīr ü tehlīl it

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Temṣīli'd-Dāreyn. MN.
2 Bu manzume 318b'de mükerrerdir. MY.

[ʿAŞḴ MAḤABBETİN COŞMASIDIR][1]

قال بعض الكبار[2]: المحبة نهاية علم العبد الى الله تعالى، والعشق إفراط المحبة. **[48a]**

وأصل المحبة الميل الى ما يوافق المحب، فمحبته سبحانه تمكينه الى حضرته وسعادته وإفاضة. رحمته الخاصة من كمال القرب والعصمة الخاصة من كشف الحجب عن قلبه حتى يراه بنوره وينظر إليه ببصيرته باستهلاك بصره وعينه بعين نوره، وشأن تجليه تعالى كما قال سبحانه فى الخبر القدسى: فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ولسانه الذي ينطق به[3]

Naẓm:

1 Ey dil olagör maẓhar-ı envār-ı maḥabbet
Ey dil bulagör cevher-i esrār-ı maḥabbet

2 Āṣārı vü efʿāli vü evṣāfı güẕer ḳıl
Ẕāt ʿālemidir ġāyet-i eṭvār-ı maḥabbet

3 Ẕāt-ı ezelī sırrına irmek diler iseñ
Her dem olagör peyrev-i āṣār-ı maḥabbet

4 Leẕẕet nedir ʿālemde maḥabbet eṣeridir
İsterseñ eger leẕẕeti ḳıl kār-ı maḥabbet

5 Her kimde maḥabbet yoġ ise ṭatmadı ḥalvā
Ẕevḳ ile berāber degil aḫbār-ı maḥabbet

6 ʿAşḳ içre durur vuṣlat-ı Yūsuf'la Ẕüleyḫā
Vuṣlat dileyen eylemez inkār-ı maḥabbet

7 Leylā'yı diler var ise Mecnūn olagörsün
ʿĀḳil odur ʿālemde ola yār-ı maḥabbet

8 Zāhid ne bilür ḳıymetini gevher-i ʿaşḳıñ
Rūz-ı ezelī itmedi bāzār-ı maḥabbet

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı İnkişāfi'l-Leẕẕāt. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 318b'de mükerrerdir. MY.

3 Büyüklerden biri şöyle demiştir: Muhabbet, kulun Allah Teâlâ'ya ulaşan ilminin sonudur. Aşk ise muhabbetin ifrât halidir.
Muhabbetin aslı, sevenin uygun gördüğü şeye meyletmektir. Allah'ın muhabbeti, huzuruna ve saadetine ulaştırması, kemâl-i kurbundan hususî rahmetini ve kalbinden perdeleri kaldırarak hususî korumasını ihsan etmesidir. Böylelikle O'nu, nûruyla görür. Görüşünü ve gözünü yok ederek, basîreti, bizzat nuru ve tecellisinin şe'ni ile O'na bakar. Tıpkı kudsî hadiste buyurduğu gibi: Onu seversem onun işiten kulağı, gören gözü, konuştuğu dili olurum.

9 Her ḳanġı göñülde olur ise ʿalev-endāz
Ḥaḳḳī eṣer-i ġayr ḳomaz nār-ı maḥabbet

[ÇEŞM-İ SER İLE NAẒAR VE DÎDE-İ SIR İLE MÜLĀḤAẒA][1]

Ḳālellāhü Taʿālā[2] fī sūreti Yūnus: ﴿قُلِ﴾: Yā Muḥammed söyle şol müşriklere ki senden āyāt ṭaleb iderler. ﴿انْظُرُوا﴾: Çeşm-i ser ile naẓar veya dīde-i sır ile mülāḥaẓa idiñiz. ﴿مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾: Acāyib fıṭratdan göñüllerde ne nesneler vardır. ﴿وَالْأَرْضِ﴾: Daḥi bedāyiʿ-i ḳudretden yerde ne şeyler mevcūddur. Tā kemāl-i ṣunʿ-ı ilāhī ve belāġ-ı ḥikmet-i pādişāhī üzerine size delīl ola. ﴿وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ﴾: Daḥi āyātı müşāhede ve neẕīr olan rusülüñ kelāmını istimāʿ itmek ʿaẕāb-ı ilāhīyi defʿ itmez.[3] ﴿عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾: Devlet-i taṣdīḳden maḥrūm olan gürūhdan, yaʿnī şol müşrikleriñ ki benim ʿilmimde ʿadem-i taṣdīḳleri ṣābitdir; anlarda müşāhede-i aṣār idecek beṣāir-i ṣıfātiyye ve ebṣār-ı ẕātiyye yoḳ ve sebeb-i ʿaẕāb-ı ṣūrī ve maʿnevī olacaḳ ḥicābları çoḳdur. Naẓm:

1 Görünen nūr-ı Ḥaḳdır her aradan
Şühūd eyle şühūd eyle şühūd it
Odur ẓāhir Ṣüreyyā vü ṣerādan
Şühūd eyle şühūd eyle şühūd it

2 Sivādan pāk olsa ḳanġı mirʾāt
İder nūr nūr Ḥaḳḳ'ı iẓhār u iṣbāt
Ẓuhūrundan ḫafīdir ol Ġanī ẕāt
Şühūd eyle şühūd eyle şühūd it

3 Kemāline şehādet eyler ʿālem
Cemāline delālet eyler ādem
Naẓar ḳıl enfüs ü āfāḳa her dem
Şühūd eyle şühūd eyle şühūd it

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Maʿrifetiʾr-Rabbi veʾn-Nefs. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 318b'de mükerrerdir. MY.
3 "Fakat âyetler ve uyarılar inanmayan bir topluma hiçbir fayda sağlamaz." Yûnus, 10/101.

4 Ḥaḳḳ'a eyler teveccüh cümle yüzler
Eger cism ü eger cān anı özler
Açıldıysa eger dīdāra gözler
Şühūd eyle şühūd eyle şühūd it

5 Ḥarīm-i ḳuds-i lāhūta irince
Çalış tā bezm-i ḫāṣṣa sen girince
Ḳamu āyātı ey Ḥaḳḳī yerince
Şühūd eyle şühūd eyle şühūd it

* * *

1 Gel ey dil cām-ı Cem-veş kendiñi āyīne-i ṣāf it[1]
Yeter jeng-i keder āyīneñ üzre sen de inṣāf it[2]

2 Muḥīṭ olmaḳ dilerseñ ʿālem-i esrārı ser-tā-pā
ʿUlüvv-i himmet ile çarḫa ser çek kendiñi Ḳāf it

3 Çerā-gāhıñ eger olduysa sünbül-zār-ı lāhūtī
Vücūduñ misk-i maʿnādan yüri var ṣūret-i nāf it

4 Eliñ ger irmediyse Sidre vü Ṭūbā-yı taḥḳīḳa
Diliñ sen tā-be-key ey müddeʿī ālūde-i lāf it

5 Bugün bu meşreb-i Ḥaḳḳī'dan iç cām-ı muṣaffāyı
Bu germiyyetle kendiñ meclis-i maʿnāda vaṣṣāf it

[SENİÑ ḪIŻIR'IÑ ḤAḲĪḲAT-I MUḤAMMEDİYYE'DİR][3]

Ve didiler ki[4] her şerīʿat ki ḥaḳīḳat ile mü'eyyed olmaya, maḳbūl degildir. Ve her ḥaḳīḳat ki şerīʿat ile muḳayyed olmaya, ẕī-maḥṣūl degildir. Yüri imdi inkārı defʿ idüp şerīʿat ve ḥaḳīḳatı iṯbāta saʿy eyle. Ve ẕü'l-cenāḥayn ol. Ve illā fi'l-meṯel, aġzıñla ḳuş ṭutsañ yine bu hevāda uçmazsın. Ve Mūsā ile Ḫıżır ṣūretin bulmazsın. Bu āb-ı ḥayāt'dan bir ḳaṭre içmezsin. Ve seniñ

1 Min-*Kitāb-ı Ḥücceti'l-Bāliġa.* MN.
2 Bu manzume 319a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitābi'n-Necāt.* MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 319'da mükerrerdir. MY.

Ḫıżır'ıñ ḳaḳīḳat-i Muḥammediyyedir. Ki ẕāt maʿa't-taayyüni'l-evveldir ki ism-i aʿẓāmdır. Ve ol ḥaḳīḳatiñ meẓāhiri olan ḥaḳāyıḳ-ı külliyedir ki; ʿulemā-i billāhdır. Yoḫsa ʿulemā-i rüsūm degildir. Zīrā bu ʿālem anlarıñ fehm itdikleri gibi lafẓ-ı mücerred degildir. Belki maʿāni-i ḥaḳīḳiyyeyi müştemildir. Fe-emmā bāb-ı melekūt ve maʿārif münfetiḥ olmaġla **[48b]** şehevāt-ı melekiyye ve rüsūmiyyeyi izāle lāzımdır. Nitekim bābü'l-ʿilm-billāh münfetiḥ olmaġa, kevneynden lemḥa ḳalmamaġa mevḳūfdur.

Ya bu ḳadar taʿayyünāt-ı vücūdiyye ve şehevāt-ı ṭabīʿiyye ve aġrāż-ı nefsāniyye perdeleri var iken cemāl-i ḥaḳīḳat nice ẓāhir ve rūy-ı maʿnā nice bāhir ola.

Ve minellāhi't-tevfīḳ li-külli fehmin celīl ve daḳīḳ. Naẓm:

1 Ḳalemden feyż-cū iseñ yüri levḥ-i dili ṣāf it
Bu nefsiñ ḳaṭresin cānā ġarīḳ-ı baḥr-i evṣāf it

2 Vücūduñ şehr-i dāru'l-mülki içre nefse ẓulm itme
Yeter ḳıldıñ teʿaddī ḫalḳa Allāh içün inṣāf it

3 Bu ism ü resmiñ erbābı eṣer bulmaz ḥaḳīḳatden
Bu maʿnādan ḫaber-dār olmadıñsa nice bir lāf it

4 Çü yoḳdur sende sırr-ı Hüdhüd ü Sīmurġ ʿālemde
Ṭutalım bülbül-āsā kendüñi bā-ẕirve-i Ḳāf it

5 Yüri Ḥaḳḳī yüri Ḥaḳ'dan eṣer bulmaḳsa maḳṣūduñ
Ṭārīḳ-i Ḥaḳ'da kendiñ peyrev-i aḫyār-ı eslāf it

[ḲIṢṢA-İ ḪIŻIR][1]

Nitekim[2] Ḫıżır -*ʿaleyhi's-selām*- oṭurdığı yer ne ḳadar yābis olsa fi'l-ḥāl yeşillenürdi. Ve Cibrīl'iñ rākib oldığı dābbe, Feresü'l-ḥayāt olmaġla başdığı yerde giyāh-ı sebz ẓuhūr iderdi. Anıñçün Sāmiriy, feres-i Cibrīl'de bu ṣūreti müşāhede idicek, iṣrinden bir ḳabża türāb aḫẕ idüp iẕābe itdügi cevher-i gūsāle-peykere ṭarḥ idicek, ḫuvār ḥāṣıl oldı. Nitekim ḳıṣṣası sūre-i Ṭāhā'dadır.

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 319a'da mükerrerdir. MY.

Yaḥyā -*ʿaleyhi's-selām*- istişhād olunduḳda ḳuvvet-i ḥayātından demi ġaleyān idüp üzerine yetmiş biñ ādem ẕebḥ olunmadıḳça sākin olmadı. İşte kāmilleriñ vāṣıl olduḳları ḥayāt bu maḳūle ḥayāt-ı ilāhiyyedir. Yoḫsa ḥayāt-ı kevniyye degildir. Naẓm:

1 Her kimiñ ẕātında var sırr-ı ḥayāt
Cümle-i aḥvāli olur ṭayyibāt

2 Nefḫ-i Cibrīl oldı çünki Meryem'e
Ṭoġdı ʿĪsā'dan bu deñlü beyyināt

3 Ger nefes aldıñsa kāmilden bugün
Tāze bitdiñ bu nefesden çün nebāt

4 Ṭūṭi-i rūḥa ḳafes oldı bu ḫāk
Virdiler añа ġıdā ḳand ü nebāt

5 Ṣūret-i ʿālem ḳamu telvīn ise
ʿĀrife temkīnden besdir ṣebāt

6 Ger fenā vü ger beḳādır ḥāl-i dil
Yoḳdur ʿālemde beḳā içün berāt

7 Menzile irdi bu deñlü rehrevān
Ṭurma sen de sālik iseñ adım at

8 Evvel ü āḫir çü yāriñ Ḥaḳ-durur
Ḥaḳḳıyā aġyāra itme iltifāt

[MELĀMİYYE BEYĀNINDADIR][1]

Ey ʿārif![2] Naẓar eyle ki Allāh Taʿālā Manṣūr-ı ber-dārı mübtelālarıñ ser-dārı eyledi. Tā ki ʿibret-i ʿurefā olup hīçbir kimse bu daʿvāda olmaya. Zīrā bu daʿvānıñ ẓāhir-i vücūda żararı oldığı gibi bāṭın-ı ḥāle daḫi żararı vardır. Bu sebebdendir ki Manṣūr'uñ rūḥı üç yüz yıl meclis-i Rasūl'den -*ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem*- maḥcūb oldı. Tā ki cümle-i ervāḥ-ı enbiyā müctemiʿ olup şefāʿat itdiler. Ve Seyyid Nesīmī ve Şihābüddīn el-Maḳtūl daḫi böyledir ki,

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 319a'da mükerrerdir. MY.

gerçi bunlar daḫi fehm-i ḥasen ile fehmeylemişlerdi. Velākin şol nesne ki setr içün idi, anı iẓhār itdiler. Ve ḥāllerine ġālib olup efrād-ı nās gibi melāmiyyeden olmadılar.

Zīrā aṣlında melāmiyye ẓevāhir-i aḥvālde ʿāmme-i nās ile müşārik olanlardır. Anıñçün ol bābda nefisleri anlara melāmet ider. Zīrā ḥālleri mestūrdur. Nefis ise ẓuhūr-ı ḥāl ister. Tā ki cānib-i ḫalḳdan āsār-ı maḥabbet vücūda gele ve murād-ı nefis ḥāṣıl ola. İşte kāmiliñ nefsi kāmile melāmet ider. Zīrā zebūn ve maġlūbdur. Nāḳıs ise kendi nefsini melāmet ider. Zīrā ki nefsi ġālibdir. Naẓm:

1 Ṭalup baḥr-i ġama çekme melāmet
Kenārı ṭut ger isterseñ selāmet

2 Ḳo Zeyd ü ʿAmr ile hergiz cidāli
Cedel zīrā olur şirke ʿalāmet

3 Kerāmetden ṣayılmaz ḫark-ı ʿādāt
Zebūn itmek-durur nefsi kerāmet

4 Ḳażā itmez şu kim deyn-i Ḫudā'yı
Çeker lā-büd ḳıyāmetde ġarāmet

5 Şu kim ḫilʿat geyer esmā yüzünden
Bulur sulṭān-veş ḳadr ü feḫāmet

6 Vużū al Ḫaḳḳıyā ḫūn-āb-ı dilden
Yüzüñ aġ ola tā-rūz-ı ḳıyāmet

* * *

[49a] 1 Ẓuhūr-ı ẕāta esmā oldı mir'āt[1]
Görünmezdi bu mir'āt olmasa ẕāt[2]

2 Egerçi āyīne yüz biñ görünür
Velī yüz birdir anda iki heyhāt

3 Bu vaḥdet cāmını nūş eyleyen dil
İder mi vaḥdet içre keṣret iṣbāt

1 Min-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.
2 Bu manzume 319b'de mükerrerdir. MY.

4 Taʿayyün çeşm-i cāna oldı perde
Egerçi gösterir sırrını āyāt

5 İrilmez ʿayna ʿāşıḳ olmayınca
Ṭutalım Ḥaḳḳıyā ʿilm ola ḳat ḳat

* * *

1 Ey ʿaḳlı olan menzil-i ʿirfāna şitāb it[1]
Ḳo serdī-i pindārı bu yolda işi tāb it[2]

2 Maġfūr olur ẕenb şefāʿat ide ger ʿaşḳ
Sen ister iseñ ʿāşıḳa biñ kerre ʿitāb it

3 Baḳ ḳangımıza açıla fāliñ yüzi āḫir
Al Muṣḥaf-ı Mevlā'yı ele feṯḥ-i kitāb it

4 Dil feyż-peẕīr olmayıcaḳ mürde bil anı
Kerdir ḳulaġı ger añа ṣad-bār ḫiṭāb it

5 Zencīr-i ecel çekmedin evvel seni ḳabre
Düş ʿaşḳ ile Ḥaḳḳī yola var Ḥaḳḳ'a metāb it

* * *

1 Nice bir intiẓār-ı vuṣlat-ı dost[3]
Nice bir zār zār-ı fürḳat-i dost[4]

2 Dār-ı ġurbet bir aḳçaya degmez
Var iken gözde eşk-i ḥasret-i dost

3 Cām-ı çeşmim boyanur reng-i meye
Gelicek ḫāṭırıma ṣoḥbet-i dost

4 Bezm-i dünyāda ʿayş ü nūş olmaz
Ḳaldı ʿuḳbāya begim ʿişret-i dost

5 Ārzū-yı dilim hep oldı hebā
Olalı peyrev-i irādet-i dost

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 319b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 320a'da mükerrerdir. MY.

6 Çekdi evc-i hevāya Manṣūr'ı
Lā-cerem ceẕbe-i maḥabbet-i dost

7 Süregör yār iseñ aġyārı
Var ise ger diliñde ġayret-i dost

8 Ḥaḳḳıyā zehr ise de nūş idegör
Her ne ṣunduysa ezel ḥażret-i dost

ŞEBĀT[1]

Şebāt[2], yaʿnī tevbe ve rücūʿ üzerine ṣābit-ḳadem olmaḳ gerekdir. Zīrā ʿamel-i ḫayr devām üzerine olmadıġı ṣūretde tārikü'l-vird-i melʿūn ṣāḥibi meẕmūm olıcak, tāʿatden maʿṣiyyete rücūʿ iden mürted bi-ṭarīḳi'l-evlā meẕmūmdur. Ve ḥadīṣde gelür: [3]«أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَدْوَمُهَا» Ve Ḳurʾān'da gelür: [4]﴿وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ﴾ Yaʿnī īmān ve ṭāʿatle Ḥaḳḳ'a iḳbālden ṣoñra küfür ü maʿṣiyyetle idbār itmeñüz; zīrā insānıñ derekātı seyyiʾāt ve cehli ḳadar oldıġı gibi, derecātı daḥi ḥasenāt ve maʿrifeti miḳdārıdır. Anıñçün ḥadīṣde gelür: [5]«اقْرَأْ وَارْتَقِ» Yaʿnī cennetde irtiḳā-i derecāt, mertebe-i ḳırāʾet ve maʿrifet ḳadardır. Pes, Ḳurʾān'ı ḳanġı āyetde tamām ve maʿrifeti ḳanġı mertebede ḳarār iderse anıñ maḳāmı odur.

Bu cihetden gerekdir ki ḳahḳarī ḳabīlinden olmaya. Belki «سابقوا» «سارعوا» ve «سيروا» gibi emirlere imtiṣāl idüp sābıḳlardan ola. Ve tīrini cümle-i menāzilden dūr bula. Ve Ḳurʾān'da gelür: [6]﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ﴾ Ve bu istiḳāmet, istiḳāmet-i iʿtidāliyyedir. Her ḳavl ü fiʿl ü ḥālde cārī ve cemīʿ-i ḥudūduñ mürāʿātına sārī olup ʿuhdesinden ḫurūc itmek ġāyetde ṣaʿb olmaġla Rasūlullāh *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* cenābları, [7]«شَيَّبَتْنِي هُودٌ» yaʿnī sūre-i Hūd'da vāḳiʿ olan emr-i istiḳāmet beni pīr itdi, ve ṣaḳalım aġartdı. Ve bu maʿnādan ötüri duʿā idüp [8]«اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي بِمَاءِ الثَّلْجِ وَالبَرَدِ» buyururlardı. Ḥattā

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 320a'da mükerrerdir. MY.
3 Buhârî, "Rikâk", 18, r. 6464.
4 "Sakın ardınıza dönmeyin." el-Mâide, 5/21.
5 Ebû Dâvud, "Vitr", 20, r. 1464.
6 "Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol." Hûd, 11/112.
7 Tirmizî, "Tefsir", 56, r. 3297.
8 İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadîs*, III, 367.

vaḳt-i namāzda ʿuhde-i emirden ne vecihle bīrūn oluram diyü ḥarāret-i dil ḥāṣıl olup teskīnini murād iderlerdi ki, ṣelc ü bered, yaʿnī Türkīde "ṭolu" didikleri dāne ṣuyı ile maġsūl olmaḳdan maḳṣūd defʿ-i ḥarāret-i meẕkūredir. Ve bunuñ daḫi ġāyeti, emr-i ilāhīye kemā yenbaġī imtiṯāle tevfīḳı ṭalebdir. Bu cihetden ol ḥālde sīnelerinde ġaleyān ḥāṣıl olur. Ve cūṣişi iḥsās olunurdı.

Ve meşāyıḫ-ı ṭarīḳat -*ḳaddesellāhü esrārahüm*- buyurmuşlardır ki, «مرتدّ الطريقة أعظم ذنبا من مرتدّ الشريعة» Ve bunuñ sırrı şol kelāmdan maʿlūm olur ki dimişlerdir: «من عرف طريقا إلى الله فسلكه ثم رجع عنه عذبه الله بعذاب لم يعذب به أحدا من العالمين» Yaʿnī mürtedd-i şerīʿatiñ ʿaẕābı cismānī ve mürtedd-i ṭarīḳatıñ ʿaẕābı rūḥānīdir. Ve ʿaẕāb-ı rūḥānī ʿaẕāb-ı cismānīden eşeddir. **[49b]** Zīrā rūḥ laṭīf oldıġı cihetden bār-ı ḫafīf bile añа ṣaḳīl gelür; fekeyfe ki bār-ı girān.

Ve bunuñ emṯāli budur ki bir kimse ṣaḥīḥ velākin faḳīr olsa faḳrı cihetinden ʿaẕāb-ı rūḥānī çeker ve ṣıḥḥat-i vücūdı añа çendān fāʾide itmez. Ve bir kimse daḫi saḳīm velākin ġanī olsa seḳāmeti cihetinden ʿaẕāb-ı cismānī çeker. Velākin ġınāsına baḳup yine ḫoş-ḥāl olur. Zīrā maraż ve faḳrıñ ictimāʿı ziyāde zehir-nākdir.

Ve bir daḫi budur ki mürtedd-i şeriʿat cāhil ve mürtedd-i ṭarīḳat ʿārifdir. Ve ʿālim ile cāhil berāber degildir. Belki ʿālimiñ ʿaẕābı eşeddir. Anıñçün ilzām-ı ḫüccetden ṣoñra ʿinād üzerine olanlar ziyāde ẕemm olundılar. Ḳālellāhü Taʿālā: [1]﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ﴾

Ve bir daḫi, ḫāric-i bābda olan ile dāḫilde olanıñ farḳı vardır. Pes, ehl-i şerīʿat ḫāric-i bābda ve ehl-i ṭarīḳat dāḫil-i bābda gibidir. Ve dāḫiliñ ḫurūcı ḫāriciñ rücūʿundan eşeddir. Bu maḳāmdan dimişlerdir ki "Erbāb-ı ṭarīḳatiñ münḥarif ve müddeʿīleri, erbāb-ı ẓāhiriñ münkirlerinden aḳbaḥdır." Zīrā erbāb-ı şerʿ, ḫāric-i bābdadır ki daḳḳ-ı bāb iderek düḫūl itmek iḥtimālleri vardır. Zīrā daʿvā-yı vüṣūl itmezler. Ehl-i ṭarīḳ ise vüṣūl iddiʿā iderler. Pes, sāde-dili münkir de olsa müddeʿīyi irşāddan ehvendir.

Ey, bu daʿva çāhına düşenleriñ ekṯeri ḳaʿr-ı çāhda ḳalmışlar ve ḫurūca yol bulmamışlardır. Ve nice fāsıḳlar ve münkirler ṭāʿate ve iḳrāra gelüp

1 "Kendileri de bunların hak olduklarını kesin olarak bildikleri halde sırf zalimliklerinden ve büyüklük taslamalarından ötürü onları inkâr ettiler." en-Neml, 27/14.

bi-tevfîḳillāhi Taʿā1ā yol almışlardır. Fikr eyle Fuḍayl-ı ʿİyāż ve Mālik-i Dīnār ve İbrāhīm-i Edhem ve emṣālini ki maḥrūmü'l bidāye iken merzūḳu'n-nihāye oldılar. Ve naẓar eyle Fātiḥ Sulṭān Meḥemmed'iñ Şeyḫi Aḳşemseddīn'e ki Ḥācī Bayram Velī'ye inkārı var idi. Ve āḫir anıñ zencīrine bend oldı; ṣāḥibü'l-*Muḥammediyye* gibi. İlḫ... Naẓm:

1 Miḥver-i istiḳāmete naẓar it
İnḫirāf üzre olmadan ḫaẕer it

2 Pāye-i tevbede ṯābit- ḳadem ol
Ṭurma eṭvārı cümleten güẕer it

3 Himmetiñ eyle ey mürīd ʿālī
Mis-i aḥvāliñi tebdīl-i zer it

4 Ṭurma bu bādiye-i fürḳatde
Menzil-i vuṣlata ʿazm-i sefer it

5 Urmaġa sırr-ı "ene'l Ḥaḳ"dan dem
Sen de Manṣūr gibi terk-i ser it

6 Ḥaḳḳıyā ṭatlu itmege ḫalḳıñ
Āġzını bu ḳalemiñ ney-şeker it

[VAḤDET DİDİKLERİ KEŞRETİÑ ZEVĀLİDİR][1]

Pes, ṣūfi-i sünnī odur ki ḥulūl iʿtiḳād itmeye[2]. Yaʿnī Allāh Taʿālā ṣu ẓarfa ḥulūl ider gibi kimseniñ cesedine ḥulūl itmemişdir. Zīrā bu iʿtiḳād üzre olmaḳ Naṣrāniyyetdir. Ve ittiḫād daḫi iʿtiḳād itmeye. Yaʿnī Ḥaḳ Taʿālā'nıñ bir nesne ile mütteḥid oldıġı yoḳdur. Zīrā ol nesneyi yaratmazdan evvel ne vecihle Ġaniyyün bi'ẕ-ẕāt ise "el-ān ʿalā māʿaleyhi kān" vefḳınca yine ol ġınā-yı tām üzredir. Ve vaḥdet didikleri keşretiñ zevālidir. Yoḫsa Rabb ile ʿabdiñ ittiḫādı degildir.

Ve ʿabdiñ vücūdı daḫi keşretdendir. Çünki keşret zā'il ola, vücūd-ı vāḥidden ġayrı ḳalmaz ki vücūd-ı Ḥaḳdır. Zīrā vücūd-ı mümkin ḥādiṯdir. Ḥādiṯ ise fī-nefsi'l-emr hālikdir. Anıñçün Ḳur'ān'da gelür: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 320a'da mükerrerdir. MY.

﴿وَجْهَهُ﴾[1] Ve vücūd-ı mümkine vücūd virüp iṣbāt iden ʿulemā iʿtibārāt-ı ẓāhireden ötüridir. Ez-cümle vücūd-ı mümkin maḥall-i teklīfdir. Ve bī-maḥal teklīf ṣaḥīḥ degildir. Zīrā teklīf olunan nesne kesb ile vücūd bulur. Kesb ise maḥalliñ taʿayyününe menūṭdur. Nitekim seng-i āsiyāb olmasa yalıñız ṣu ile dāne un olmaz. Feʾfhem. Nazm:

1 Vücūd evṣāfını yaḳ nār-ı ʿaşḳa kendiñi ḳal it
Bu ḳīl ü ḳāl içinde sen seni gel ḳoma bir ḥāl it

2 Yeter kim çaġlayup ṭaşmaḳdasın seyl-i revān-āsā
Bu nehri bir gün evvel cānib-i deryāya īṣāl it

3 Vücūd-ı vāḥidi görmek dilerseñ Ḥaḳ gözünden baḳ
Yüri aḳ yüzle var dergāha eşk-i çeşmiñi al it

4 Bilen söyler mi anı bilmeyen söyler meṣeldir bu
Eger gördüñse bildiñse irişdiñse diliñ lāl it

5 İkilik āşiyānından idüp pervāz ey Ḥaḳḳī
Seni ḳudsīler ile birlige yitmekde hem-bāl it

[ŞEYḪİÑ ʿAḲLI, RŪḤI VE SIRRI AḲVĀDIR][2]

El-ḥāṣıl ʿaḳıl, üstāẕdan ʿulūm-ı ẓāhire istifāde ve rūḥ, şeyḫden ʿulūm-ı bāṭına ve sırr, Rasūlullāh'dan tecerrüd ve inḳıṭāʿ aḫẕ eyler. Ve ʿaḳıl rūḥuñ ve rūḥ sırrıñ tenezzülātından olmaġla bu kemālātıñ mecmūʿı şeyḫde bulunur. Zīrā şeyḫiñ ʿaḳlı, sāʾireden idrākde ziyādedir ki ʿakl-ı meʿāddır. ʿUlūm-ı ẓāhirede sāʾir ʿulemādan aḳvādır. Ve şeyḫiñ rūḥı maʿrifetullāhda ekmeldir. Anıñçün ġayrılar daḫi ol ḥuṣūṣda añа mürācaʿat iderler. Ve şeyḫiñ sırrı ḳaṭʿ-ı ʿalāḳada ġayrılardan aḳvādır. Anıñçün ṭālib-i tecerrüd olanlar añа mülāzemet iderler. İşte bu maʿnā gerçek şeyḫe göredir. Egerçi dünyā kiẕb ile māl-ā-māldir.

Ve bu faḳīr bu maḥalli taḥrīr eṣnāsında Üsküdar'da pīrān-ı ṭarīḳatımızdan Ḥażret-i Maḥmūd Hüdāyī *-ḳuddise sırruh-* türbe-i ṭāhiresi ziyāretine varup teveccüh olunduḳda ṭaraflarından ʿaks iden naẓımdır ki ẕikr olunur:

1 "Onun zatından başka her şey yok olacaktır." el-Kasas, 28/88.
2 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.

1 Sırrıma sırrıñ irişdi sırrımı sende gözet
Her ne ki sende kemāl oldı anı bende gözet

2 Dīde-i rūḥ ile seyr eyle cemāl-i maʿrifet
Her ne ṭāʿat ki idersiñ ṣūret-i tende gözet

3 Māsivādan kim ki sırrın kesdi oldı mürde-vār
Zümre-i mevtā içinde sen anı zinde gözet

4 "Ṣemme vechüllāh"dır ʿārifleriñ seyrān-gehi
Ḳanda kim ḳılsañ naẓar var sen anı anda gözet

5 Ḥaḳḳıyā sırr-ı "ene emlaḥ" nedir bildiñ ise
Her kemāliñ ṣūretin bir vech-i aḥsende gözet

[DAʿVĀ-YI ENE'L-ḤAḲ MEMNŪʿ OLDI][1]

Ḳālellāhü[2] sübḥānehū ve Taʿālā: [3]﴿هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ Maʿlūm ola ki "hüve" kelimesi taḳdīm olundı; [4]﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ﴾ ve emṡāli gibi. Maʿa hāẕā merciʿi sebḳ itmemişdir. Nitekim inḳıtāʿı añа dāldir.

Müteʿayyendir ki Allāh Taʿālādır. Şol sebebden ki ehl-i arż ve semānıñ derūnunda muẓmer ve lisānında tesbīḥ odur. Nitekim evvelki maẓmūn ḥaḳḳında gelür: **[50a]** [5]﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ Pes, kāfiriñ ḥāli bu olıcaḳ müʾminiñ ḥāli bi-ṭarīḳiʾl-evlādır. Ve insān ḳalbine getürmedigi nesneyi lisāna almaz. Bu cihetden ḳıble-i ḳulūb Allāh sübḥānehū ve Taʿālā olmuş olur.

Ve ikinci mefhūma göre gelür: [6]﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ Yalıñız delālet maʿnāsına olmaḳ ehl-i ẓāhir ḳavlidir. Ve şol ki ehl-i ḥaḳīḳat muʿteḳadidir; ḥaḳīḳate maḥmūl olmaḳdır. Yaʿnī cemīʿ-i eşyā, maḳāmlarına münāsib olan zebān ile tesbīḥ-i Ḥaḳ ve taḥmīd-i Rabb-i muṭlaḳ iderler; insān ve sāʾir ẕevi'l-ʿuḳūl gibi. Bu müddeʿāya şāhid budur ki, mü'eẕẕiniñ

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 320b'de mükerrerdir. MY.
3 "O, sizi karada ve denizde gezdirip dolaştırandır." Yûnus, 10/22.
4 "Güzel sözler ancak ona yükselir." Fâtır, 35/10.
5 "Andolsun, eğer onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan, mutlaka 'Allah' derler." Lokman, 31/25.
6 "Her şey O'nu hamd ile tespih eder." el-İsrâ, 17/44.

āvāzı resīde oldığı mevżıʿa dek ḥacer ve şecer ve meder yevm-i ḳıyāmetde şehādetine şehādet itseler gerekdir. Burada ise delālet maʿnāsınıñ maʿnāsı olmaz. Ve şehādet lafıẓ ile olur.

Pes, bundan fehm olundı ki cemīʿ-i eşyā mütekellimdir. Velākin tekellümüni erbāb-ı mükāşefe keşf iderler. Ve anlar işidirler. Ve anlar gūş itmeyüp istimāʿ itmedikleri içün inkār iderler. «المرء عدّو لما يجهل» maẓmūnı üzre cārīlerdir. Pes, maḥcūblarıñ ḥāllerine ve inkārlarına iltifāt yoḳdur. Zīrā «من لم يذق لم يعرف» ḳabīlindendir. Ve sırr-ı tekellüm ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ﴾[1] naṣṣ-ı şerīfinden mefhūmdur. Yaʿnī çünki herkes kendi şākile ve münāsibi üzre ʿamel eyler ve iş gösterir. Ḥaḳ Taʿālā'nıñ daḫi kārı böyledir ki eşyāyı esmāsına maẓhar ḳıldığı gibi ṣıfātına daḫi āyīne ḳılmışdır; ḥayāt ve ʿilim ve irādet ve ḳudret ve semiʿ ve baṣar ve kelām gibi. Bu cihetden cemīʿ-i eşyāda ṣıfāt-ı meẕkūre müteḥaḳḳiḳadır. Eger dergāh-ı Ḥaḳ'da bī-perde olsañ bī-şübhe işidirdiñ. Zīrā bu ʿālem kelām ve simāʿdan ʿibāretdir. Anıñçün erbāb-ı meẕāḳ kelām ve simāʿdan sīr olmaz. Buradandır ki «من عرف الله طال لسانه» dirler. Ve kelām-ı ilāhīde aṣıl olan Ḥażret-i Ḳur'āndır. Gerçi her dil lisān-ı Ḥaḳdır. Fe'fhem cidden.

Ve erbāb-ı nihāyet ġāyetlerin ḳaleme meşġūl olurlar ve tilāvet-i Ḳur'ān ve simāʿından leẕẕet bulurlar. Zīrā kelām āḫirü'ṣ-ṣıfātdır. Taʿayyün-i ilāhīniñ evveli hüviyyet-i ẕātiyye ve āḫiri kelāmdır. Bu maḳāmdandır ki mevlūdüñ daḫi eṭvārı tekellümdür. Ve semʿ daḫi raḥm-ı māderde iken ẓuhūr ider. Anıñçün ġayrdan ḥāmile olan zeni ḳable'l-vażʿ vaṭy ve nikāḥ menhīdir. Şol maʿnādan ki vaṭy ile ḥiss-i semʿ ḳuvvet bulur. Ve ġayrıñ mezraʿasında ʿameliñ maʿnāsı olmaz.

İşte bundan eşyā ile Ḥaḳḳ'ıñ irtibātı ẓāhir oldı. Ṣānīʿ ile maṣnūʿuñ irtibāṭı gibi ki maṣnūʿ sānīʿiñ kemāline āyīnedir. Ve ol kemāl ṣūret-i ṣıfat-ı sānīʿdir. Ve āyīne bī-ṣūret olmaz. Ve ol vecih ile biri birine peyvestedir; rūḥ ile heykel-i ṭabīʿī gibi. Yaʿnī rūḥuñ ṣūreti ve āyīnesi ceseddir ki rūḥuñ kemālātı anda ẓāhirdir. Anıñçün bu ʿālemsiz Ḥaḳ idrāk olunur dimek ṣaḥīḥ degildir. Ve dünyāda baʿż-ı eşyā, ṣıfat-ı noḳsān üzre olmaḳ kemāl-i Ḥaḳḳ'ı münāfī degildir. El-ḥāṣıl ṣāḥib-i kemāliñ ṣunʿı nāḳış ise de kāmildir. Ṣāḥib-i noḳṣānıñ ise kāmil ise de nāḳışdır. Zīrā kendi ẓātında nāḳış olan kimseniñ ṣıfatı

1 "De ki: 'Herkes kendi yapısına uygun işler görür.'" el-İsrâ, 17/84.

daḫi aña göredir. Naẓar eyle ki Ḥaḳ Taʿālā'nıñ ʿilmi ve sā'ir ṣıfātı kāmildir ki muḥīṭdir ve ʿalā-hāẕā vechi't-tamāmdır. İnsān ise her çend maẓhar-ı Ḥaḳ olsa da maḥall-i keyānīsi muḳteżāsı üzre ḫalḳıyyeti ḥicāb ve ʿalāmet[i] noḳṣāndır.

Bu cihetden daʿvā-yı ene'l-Ḥaḳ memnūʿ oldı. Zīrā ẓuhūrda külliyet olmayıcaḳ taṣarruf-ı muṭlaḳ mümkin olmaz. Anıñçün Ḥallāc ber-dār olmaḳdan kendini taḫlīṣ idemedi. Nefs-i Ḥaḳ ise ber-dār olmaḳdan berīdir. Su'āl olunursa ki daʿvā emr-i bāṭına göredir ki ẓāhir ile miyānda fārūḳ vardır. Cevāb budur ki taṣarruf yalıñız bāṭınıñ degildir. Belki baʿż-ı umūrda ẓāhir daḫi müdāḫale ider. Ve cesed āyīne-i rūḥ oldıġı ḫod bālāda beyān olundı. Pes, cesed rūḥa tābiʿdir ki anıñ ḥükmündedir. Nitekim baʿż-ı ekābir-i muḥaḳḳıḳīn buyurur: «لنا من أمره روح وجسم» Yaʿnī rūḥ ve cismiñ ikisini daḫi ʿālem-i emirden ʿadd itdi. Maʿa hāẕā ẓāhirde ʿālem-i emirden olan rūḥdur faḳaṭ; velākin emre tābiʿ olan daḫi emr gibidir. Fe'fhem.

Su'āl olunursa ki berekāt-i rūḥ bedene sārī olıcaḳ bedene inḥilāl gelmemek lāzım gelür. Maʿa hāẕā ecsād-ı enbiyāya daḫi inḥilāl gelmişdir. Nitekim istişhād olunduḳları aña şāhiddir. Cevāb budur ki istişhād-ı enbiyā daʿvā üzerine mebnī degildir. Belki ḥikmet-i bāliġaya dā'irdir. Yaʿnī enbiyāda daʿvā yoḳdur. Tā ki niçün istişhād olundı ve daʿvāsına göre ḫilāfı gerek idi diyeler. Ve baʿdel-inṭikāl inḥilāl memnūʿdur. Zīrā enbiyā ve ṣıddıḳīn ve şühedānıñ lüḥūmı arża muḥarremdir. Ve baʿż-ı ʿavārıż ḥasebiyle olan taġayyürāta iʿtibār yoḳdur.

El-ḥāṣıl ʿabdiñ ṣıfat-ı ẕātiyyesi faḳr ü ʿacz ü noḳsañ ve Ḥaḳḳ'ıñ ṣıfat-ı ẕātiyyesi ġınā ve ḳudret ve kemāldir. Binā'en ʿalā hāẕā insāna gerekdir ki daʿvādan imtināʿ ve ictināb ide. Zīrā kendinde ẓuhūr iden ṣıfat-ı kemāliyye kendi ḥasebiyledir; yoḫsa bi-haṣebillāh degildir. Fe'fhem cidden. Naẓm:

1 "Ene'l-Ḥaḳ"dan dem urma daʿvīyi maʿnāya tebdīl it
Dilerseñ rāst ḳıble vechiñi Mevlā'ya taḥvīl it

2 Nizāʿ-ı salṭanat itse kişi maḳtūl olur āḫir
Eger gerçek ḳul iseñ ḳo nizāʿı ṣulḥı taḥṣīl it

3 Nefes almaḳ dilerseñ mürşid-i kāmilden āḫir kār
Hele evvel ʿubūdiyyet rusūmın cümle tekmīl it

[50b] 4 Fenā ehli bu ḳīl ü ḳālden ḫāmūş olur elbet
Saña muḥkem nefes budur yeter ḥaḳ sözi teʾvīl it

5 Yüri Ḥaḳḳī teraḳḳī ister iseñ ʿālem-i ḳurba
Seni bu evc-i daʿvādan ḫaḍīḍ-i ʿacze tenzīl it

İḤTİŻĀR ḤĀLİNDE HERKESE ʿİLM-İ YAḲĪNĪ ḤĀṢIL OLUR[1]

Nitekim[2] Ḳurʾān'da gelür: [3]﴿فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ Ve bu yaḳīn daḫi ekṣer-i ḫalḳa, aḥvāl-i āḫirete göredir. Fe-emmā muḳaddemen sülūki olmayana ʿilm-i billāhdan teraḳḳī virmez. Zīrā burada bī-baṣīret olan orada daḫi bī-baṣīret olur. Şu ḳadar vardır ki ehl-i nāra ilzām-ı ḥuccet olmadıḳça nāra sevḳ olunmasalar gerekdir. Bu maʿnā ise fi'l-cümle esrār-ı ḳaderiñ inkişāfına mevḳūfdur. Pes, her mücrim ḥāline göre ol maʿnāya vuḳūfdan ṣoñra muʿaẕẕeb olacaḳdır. Tā ki Ḥaḳ Taʿālā'yı ẓulme nisbet eylemeye. Ḳālellāhü Taʿālā: [4]﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ Yaʿnī ẓulüm Ḥaḳ'dan mübālaġa ile merfūʿdur. Şöyle ki anda ednā-yı ẓulüm yoḳdur. Fe-keyfe ki ḥadden mütecāviz ola. Faʿrif. Naẓm:

1 Dilā ger Rabb'iñi bilmek dilerseñ nefsiñ idrāk it
Ḥayāt-ı bāḳiye bulmaḳ dilerseñ nefsi ihlāk it

2 Nedir ebvāb-ı ʿilm içre taṣavvuf vāḳıf olduñ mı
Fenā fillāha ir yaʿnī bu yolda sen seni ḫāk it

3 Vücūduñ cübbesi özge ḥicāb olmuş-durur Ḥaḳḳ'a
Yüri var dest-i ġayretle yaḳasın cübbeniñ çāk it

1 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 321a'da mükerrerdir. MY.
3 "Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün keskindir." Kâf, 50/22.
4 "Rabbin kullara (zerre kadar) zulmedici değildir." Fussilet, 41/46.

4 Derūnuñ ḫāne-i sulṭān-ı maʿnīdir ḫaberdār ol
Anı cārūb-ı ṭevhīd-i ḥaḳīḳī ile ḫoş pāk it

5 Ḥaḳīḳat menzili ṣad merḥale dūr oldı gözlerden
Bu rāh-ı dūrda sür esb-i ʿazmi cüst ü çālāk it

6 Dilerseñ ravża-i cān u dili ḳılmaḳ ter ü tāze
Seḥerlerde olup bīdār Ḥaḳḳī çeşmi nem-nāk it

* * *

1 Gel beri gel māsivādan ʿuzlet it[1]
Baʿdehū Mevlā ile var ṣoḥbet it[2]

2 Başmaḳ isterseñ bisāṭ-ı ḳurbete
Nefsiñi baṣ işbu yolda ġayret it

3 Sırr-ı Ḥaḳḳ'ı mes ise āḫir murād
Mürşid-i kāmil elin ṭut beyʿat it

4 Āb-ı feyż-i Ḥaḳ ile pāk olmaġa
Pāklerle gice gündüz ülfet it

5 Māsivā efkārını dilden gider
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ ile üns it rāḥat it

[ḲALB-İ ʿĀRİF CENNET-İ ʿADN GİBİDİR][3]

Yevmü'l-erbaʿā beyne'ṣ-ṣalāteyn vārid olan mışrāʿdır: "Ḳaddiñe nisbetle oldı ḳadd-i Ṭūbā ḫaylī pest." Ve bunda remz vardır ki ḳalb-i ʿārif cennet-i ʿAdn gibidir; ki şecere-i maʿrifet anda ġars olunmuşdur. Ve bu şecereden ehl-i īmān ve ehl-i ʿirfānıñ cümlesine naṣīb vardır. Zīrā şol ki leṭā'if-i aḫkāmiyyedir; ḥaẓẓ-ı ehl-i īmāndır. Ve şol ki ḥaḳā'iḳ-i raḥmāniyyedir; behre-i ehl-i dildir. Gūyā ḳalbden iki lūle cereyān ider ki biri ābdır ki kesbīdir. Ve biri şerbet-i şekerdir ki feyżīdir.

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Uṣūl-i ʿAşere* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 321a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-nüvişte est. MN.

Gel imdi lūle-i şekerden içmege raġbeti ziyāde eyle. Egerçi ki āb daḫi lāzımdır. Zīrā bilürsin ki lebenden maḳṣūd zebed ve semendir. Ve cevz ü bādāmdan murād dehendir. Çünki ʿināyet-i Ḥaḳ ola; ḳışr ile bile maḥfūẓ olur ve kemāl bulur. Ve mışrāʿ-ı meẕkūrda ḫiṭābıñ ʿibāreti gerçi bu faḳīredir; velākin cümle erbāb-ı maʿārif bi-ṭarīḳi'l-işāret anda dāḫildir. Ve merātib-i maʿrifet tefāvüt üzre oldıġı ḫod maʿlūmdur. Bu uslūb üzre tekmīl olunmuşdur ki, naẓm:

1 Ḳanġı cān u dil ki ola dāḫil-i Bezm-i Elest
Bāde-i feyż-i ilāhīden olur ġāyetde mest

2 Sen ki cān içre dıraḫt-ı maʿrifet ġars eylediñ
Ḳaddiñe nisbetle oldı ḳadd-i Ṭūbā ḫayli pest

3 Kaʿbe-i ẕāta düḫūle herkesi Mevlā ḳomaz
Şol ḥacerle itmeyince şīşe-i ʿārı şikest

4 Mescid-i Aḳṣā-yı dil ṭutmaz binā bī-iʿtikād
Kim Süleymān ise vażʿ eyler aña bir pāy-best

5 Bu namāz-ı "ṣemme vechüllāh"ı kim eyler edā
Almayınca Ḥaḳḳıyā ḫūn-ı cigerle ābdest

* * *

[SŪḲDA MAṬBŪḪ VE MAʿMŪL OLAN NESNELERDE TAḤARRĪ VE İḤTİYĀT GEREKDİR][1]

Ve bundan maʿlūm olur ki ʿadem-i neẕāfet muḥtemil olan mevāżıʿ-ı müştebehede veraʿ evlādır. Ve bundan bu aʿṣārıñ ḥāli ḫarābdır. **[51a]** Ḫuṣūṣan ki sūḳda maṭbūḫ ve maʿmūl olan nesnelerde taḥarrī ve iḥtiyāt gerekdir. Meṣelā baʿż-ı nesnelerde yumurṭa ḳorlar. Muḳaddem yumurṭayı bir ḫoş ġasl itmek gerekdir. Ve ṣu içinde ḳaynadıġı ṣūretde daḫi ġasl itmek lāzımdır. Zīrā baʿżıları ḫīn-i ġalayānda münkesir olup içine murdār ṣu girüp murdār olur. Ve ṣu ḳıllet üzre olan bilādıñ ḥāli eşeddir. Ve ṭahāretten

1 Ez-*Kitâb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*nüvişte est. MN.

ebʿaddir. Ve Naṣārā'nıñ nevrūzlarında ihdā olunan ḳızıl yumurṭayı ekl itmek lā be'sdir. Zīrā [1]﴿وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ﴾ ʿumūmunda dāḫildir. Ve mücerred ṣabḍ ʿillet-i menʿ olmaz. Nitekim *Kitābü'l-Ḥaḳḳı'ṣ-Ṣarīḥ ve'l Keşfü'ṣ-Ṣaḥīḥ* nām eṣerimizde taḳrīr itmişizdir. Ve ehl-i kitāb ʿinde'ẕ-ẕebḥ zikr-i ṣanem itdigi mesmūʿ olsa ẕebīḥa-i Mecūsī gibi ekli ḥarāmdır. Ve eger mesmūʿ olmasa ẓāhiri üzre icrā olunur. Ve haḳīḳatinden teftīş olunmaz. Egerçi bu aʿṣārıñ ehl-i kitābı müşriklerden beter necis olmuşlardır.

Pes, «التقوى فوق أمر الفتوى» dirseñ ḥaẕer eyle ve iḥtiyāt ile ʿamel ḳıl. Ve eger «لا خراج في الدين» dirseñ ḳolayıña yüri. Ve bu maḳāmātıñ ḥaḳā'iḳına vüṣūl ve ʿilmine düḫūl keşf-i ṣaḥīḥa menūṭdur. Zīrā her ʿaḳılda idrāk-i kāmil yoḳdur. Ve fehm ü istiḫrācı dürüst degildir. Bu cihetdendir ki bu ezmānda beyne'n-nās iḫtilāl-i tām ve teşvīş-i ʿām vardır.

Ve'l-emrü ilallāhi Taʿālā fī külli'l-ümūr. Naẓm:

1 Eger ümmet iseñ gerçek Rasūlullāh'a ḳıl ḫidmet
Ki yaʿnī şerʿini gözle eger farż u eger sünnet

2 Ḳamu varıñ aña virseñ bulursuñ başḳa bir varlıḳ
Gel imdi yoḳluġa ir kim bu yoḳluḳ içredir devlet

3 Melāmet ḫırḳasına gir selāmet yaḳasına ir
Ki zehri içmeyen ādem nedir bilmez ebed şerbet

4 Şerīʿat Ḥaḳḳ'a ẓāhirden gider bir yol-durur ammā
Ḥaḳīḳatde ṭarīḳatden bulunur Kaʿbe-i vuṣlat

5 Cünūn-ı ʿaşḳ var ise yeter Leylī saña maʿşūḳ
Götürmez bār-ı ʿaḳlı her kim ola sālik-i ḥażret

6 Dilerseñ Muṣḥaf'ı insān-ı kāmil yüzini seyr it
Ülü'l-ebṣār ʿindinde odur şol nūrdan āyet

7 Gel İsmāʿīl Ḥaḳḳī gel bu rāzı açma nādāna
Ḳoma bīgāneyi bu meclis-i ʿirfāna ḳıl ġayret

1 "Sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir." el-Mâide, 5/5.

[MEŞĀMIÑ RĀYİḤA-İ ḤAḲ İSTİŞMĀM İDE][1]

Gel imdi serābda ve ẓılde ḳalma. Ve ġayrı şeyi nesne ẓan itme. Ve illā ḥissiñ ġalaṭa maḥmūl olur. Ve ehl-i mükāşefe seni taġlīṭ iderler. Ve ʿinde'l-kül feżāḥata düşersin. Ve çünki meşāmıñ rā'iḥa-i Ḥaḳ istişmām ide; dimāġ-ı cānıñ muʿaṭṭar olur. Ve eger bu istişmām ḳuvvet bulursa rā'iḥa dimāġıñda ḳalup meẓāhire daḫi muḥtāc olmazsın. Naẓar eyle ki bir nesneniñ rā'iḥa-i ḳaviyye-i miskiyyesi dimāġıñı bir ḫoş ṣabġ eylese, min-baʿd ol nesneyi istişmām itmeseñ daḫi dirsin ki henüz rā'iḥa dimāġımdadır. İşte bu miṡāli bir ḫoş fehm eyle; tā ki ẓāhirden bāṭına ʿudūl idesin. Ve tecrīd ve tefrīdden ḫaberdār olasın.

Ve's-selāmü ʿalā ehli hāẕe'l-maḳām. Fe-innehüm ʿindellāhi'l-meliki'l ʿallām. Naẓm:

1 Gel ey dil seyr-i eṭvār it gel ey cān çeşmi bīdār it
İçi taşı pür-envār it vücūduñ maḥż-ı esrār it

2 Vücūd-ı Bāḳī'ye vir bu vücūd-ı fānīyi ṭurma
Günüñ geçmezden evvel bāri bir pür-sūd bāzār it

3 Cihān aġyārdır yum gözleriñ aġyārdan irken
Eger bulmaḳ dilerseñ yāri ʿaşḳı kendiñe yār it

4 Ḫayāle aldanup ḳalma vehim deryāsına ṭalma
Sivāyı bir pula alma Ḥaḳ ile özüñe bir kār it

5 Göze küḥlü'l-cevāhir çek bugün tevḥīdden Ḥaḳḳī
Yine Ḥaḳḳ'a Ḥaḳḳ'ıñ nūrı ile baḳ seyr-i dīdār it

[ẒULMET VE NŪR BİR MAḤALDE İZDİVĀC İTMEZ][2]

Ve nefs-i insān şeyṭāndan beterdir. Anıñçün andan aʿda'l-aʿdā diyü taʿbīr olundı. Tefekkür eyle ki şeyṭānı ibā ve istikbāra ḥaml iden nefsidir. Ve bu nefis ki mebḥūtun ʿanhādır. Nefs-i ḥayvāniyye didikleridir ki maṭıyye-i insāndır. Zīrā rūḥ-ı müdebbir didikleri ezelen ve ebeden saʿīddir. Pes, şeḳā-

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭı-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭı-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.

vet nefs-i meẕkūreniñ şānındandır. Anıñçün baʿż-ı meṭāyā cümūḥ olur. Bu sebebden ḍarb ve teʾdīb olunur. Suʾāl olunursa ki nārda muʿaẕẕebe olan nefs-i ḥayvāniyye olıcaḳ rūḥ-ı müdebbir nice olur. Cevāb budur ki evvel vaḳitde rūḥ-ı müdebbiriñ nefs-i ḥayvāniyyeden ʿalāḳası munḳaṭıʿa olur; dünyāda ḥāl-i ʿiṣyānda ḥaṣṣa-i nūr-ı nebevī mufāraḳat itdügi gibi. Zīrā ẓulmet ve nūr bir maḥalde izdivāc itmez. Belki ẓuhūr-ı nūrda ẓulmet mestūre ve ẓuhūr-ı ẓulmetde nūr mestūr olur. Nitekim kāmilleriñ cihet-i celāliyyeleri cihet-i cemāliyyelerinde maġlūbdur. Nitekim nāḳışlarıñ cihet-i cemāliyyeleri cihet-i celāliyyelerinde mestūrdur.

Ve ehl-i celāle zātiyyūn didikleri iki maʿnādan ötüridir.

Biri budur ki anlar içün ehl-i cemāl gibi naʿīm ṣıfātı yoḳdur. Yaʿnī āḫiretde ekl ü şürb **[51b]** ü nikāḥ ve emṣāli ile mütenaʿim olmazlar.

Ve biri daḫi budur ki celāl nūr-ı siyāhdır. Yaʿnī bāṭını nūr ise daḫi ẓāhiri ẓulmetdir. Ve leyl ʿālem-i zāta işāretdir. Zīrā eşyā içün anda ẓuhūr yoḳdur. Nehār ise böyle degildir. Bu maʿnādan nehār ʿālem-i ẕātā işāretdir. İşte insān cesed ve rūḥ arasında olduḳça ẓulmet ve nūrdan ḫālī degildir. Anıñçün dirler ki, "Müşāhedetü'l ebrār beyne't-tecellī ve'l-istitār." Çünki muḳarrabīnden ola ve rütbe-i sırrı bula; lā leyl ve lā nehār ʿālemine dāḫil olur ki ibtidāsı ʿālem-i ʿilimdir ki ʿālem-i ceberūtdur. Ve intihāsı ʿālem-i ẕātdır ki ʿālem-i lāhūtdur.

Vallāhü'l-Hādī ve'r-Reşīd minhü't-teʾyīd li-külli saʿīd. Naẓm:

1 Gel vücūduñ mülküne sulṭān olup anı gözet
Çün raʿiyyetdir bu mülk içre ten ü cānı gözet

2 Ḥilye-i şāh ʿadl ü inṣāf oldıġın bilmez misin
Ḳo bu ẓulm-i nefsi böyle emr ü fermānı gözet

3 Muṭlaḳā aʿdā ile ceng itmege meʾmūrsın
Aç gözüñ ey şāh-ı ʿālem ḥükm-i Yezdān'ı gözet

4 Herkesiñ ḫālince bir nefsi vü şeyṭānı var
Virme kendiñ düşmene īmān u Ḳurʾān'ı gözet

5 Ṣaġ u ṣoldan itmeden ḫālī degil aʿdā hücūm
Gel binā-i dīne raḫne virme her yanı gözet

6 Ḥaḳḳıyā meydān-ı ʿaşk-ı pāk er meydānıdır
Baḳma ġayra işbu meydān içre merdānı gözet

* * *

1 Nefḫ-i Ḥaḳ'dan bulduñ ise dilde ger rūḥu'l-ḥayāt[1]
Eylediñ bu rūḥ-ı cān-baḫş ile sen defʿ-i memāt

2 Bu cesetde kīmyā olmaḳ nedir nefs ü nefes
Rūḥ-veş teʾsīr ḳılmaḳ oldı esmā vü ṣıfāt

3 Mesken-i sulṭān olmaz ḫāne maʿmūr olmasa
Biri birine göredir ṭayyibūn u ṭayyibāt

4 Ġālibü'ṣ-ṣafrā ola çün kim mizāc-ı ādemī
Zehr olur anıñ yanında şerbet-i ḳand ü nebāt

5 Güfte-i ʿaşk ile bulmaz zāhidiñ ḳalbi nemā
Ṣaḫraya teʾsīr ider mi hīç riyāḥ-ı nāṣirāt

6 Heft perde gözlerim gözlerse Ḥaḳḳī n'ola kim
Luṭf u iḥsānı bańa Ḥaḳḳī olupdur ḳat ḳat

* * *

1 Ey Celāl-i ḥażretiñdir perde-pūş-ı kāʾināt[2]
Bu mehābetden görünmez dīde-i idrāke ẕāt

2 Çeşm-i idrāki ne deñlü ʿārifiñ olsa güşād
Perdedārıdır yine ol zātıñ esmā vü ṣıfāt

3 [3]﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ gösterdi ferdāniyyetin
Enfüs ü āfāḳa baḳ görmek dilerseñ beyyināt

4 ʿĀlem-i ṣūret teġayyür bulmada her rūz u şeb
Yā ḥaḳā'iḳde nedir bu evvel ü āḫir ṣebāt

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫatt-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭı-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
3 "De ki: 'O, Allah'tır, bir tektir.'" el-İhlâs, 112/1.

5 Zinde ḳıldı ʿālem-i maʿnā yüzünden ṣūreti
Ẓāhir oldı bāṭın-ı ġayb-ı ilāhīden ḥayāt

6 Ger ḥayāt-ı bāḳiye bulmaḳ dilerseñ Ḥaḳḳıyā
Feyż-i Ḥaḳ'dan Āb-ı Ḥayvān iç ki yoḳ anda memāt

* * *

1 Metāʿ-ı fānīye baḳma naʿīm-i bāḳī gözet[1]
Mey-i fenāyı n'idersin beḳāda sāḳī gözet

2 Vücūd-ı vāḥide şāhid gerek ise ʿālemde
Baṣīretiñ var ise enfüs ü āfāḳı gözet

3 Bu Kaʿbe-i eḥadiyyetde yoḳdur ey dil ḳayd[2]
Ṭavāf-ı ẕāt idüp ʿālem-i ıṭlāḳı gözet[3]

4 Bu ḫalḳ naḳşıdır esmā vü ṣıfāt-ı Ḥaḳḳ'ıñ[4]
Bu naḳş-ı ḫalḳda ʿibret ile Ḫallāḳ'ı gözet

5 Ṭarīḳ-ı zühd ü riyānıñ netīcesi olmaz
İrişmege Ḥaḳḳ'a Ḥaḳḳī rāh-ı ʿuṣṣāḳı gözet[5]

[BEVĀṬIN LÜBĀB VE ẒĀHİR ḲIŞR GİBİDİR][6]

Ve şol ki hadīṯde gelür: [7]«اطلبوا العلم من المهد إلى اللحد» Bundan murād ʿilm-i ilahīdir. Nitekim kelime-i ibtidā ve ġāyetden mefhūmdur. Zīrā ʿilm-i ḥāl didikleri muġayyā ve maḥdūddur. Fe-emmā ʿilm-i ḥaḳā'iḳa nihāyet yoḳdur. Anıñçün ṭaleb-i mezīd ile emir vārid olmuşdur. Ḳāle Taʿālā: ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾[8] Pes, şol ʿilmiñ ki cümle-i evḳātda mezīdi maṭlūbdur; ʿilm-i ledünnīdir. Zīrā maʿlūm-ı celīl-i Ḥaḳ bī-ġāyet oldıġı gibi, aña taʿalluḳ iden ʿilim daḫi bī-nihāyetdir. Aḥkām ve ʿilm-i aḥkām ise böyle degildir. Ve bundan tenbīh vardır ki insān rūḥ ve cesedi ḥāmildir ki biriniñ ġıdāsı ʿamel ve biriniñ ẕevḳ-i ʿilm ü maʿrifetdir.

---

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭı-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 yoḳdur: yoḳ-durur (MY)
3 idüp: idüben (MY)
4 vü: vü hem (MY)
5 rāh-ı: reh-i (MY)
6 Uḫize hāẓa't-taḳrīr min-*Kitābi'ẕ-Ẕikr veʾş-Şeref.* MN.
7 Hadis kaynaklarında yer almamaktadır.
8 " 'Rabbim! İlmimi arttır' de." Tâhâ, 20/114.

[52a] Bu yüzden efrād-ı ehl-i teklīfe lāzımdır ki ʿilm-i aḥkām ve ʿilm-i ḥikmetiñ her birinden müstefīd ve ẓāhir u bāṭından müstefīż ola. Ve eger bevāṭını inkāra düşerse ehl-i ilḥād olur. Zīrā bevāṭın lübāb ve ẓāhir ḳışr gibidir. Ki ikisi daḫi maḳāmında kemāl ve biri birine muṭṭaṣıl maʿnādır. Pes, kelām-ı ilāhīyi bevāṭından iḫlā itmek cenāb-ı Ḳadīr'i ʿacze nisbet ve nüsḫa-i ḥaḳā'iḳa iṣbāt-ı töhmetdir. Cenāb-ı Nebevī'ye cevāmiʿu'l-kelim iʿṭā olunup feṣāḥat ve belāġat ve maʿānīde ġāyet-i ḳuṣvāya bāliġ olıcaḳ, muḳteżā-yı Kelām-ı Ḳadīm nice olmaḳ gerekdir te'emmül oluna. Naẓm:

1 Mecmūʿa gibi sīneni pür-naḳş u nigār it
Taḥṣīl-i kemāl eylemegi kendüñe kār it

2 Evrāḳ-ı gülüñ rengine ʿibretle naẓar ḳıl
Ger būy ise maḳsūd diliñ bülbül-i zār it

3 Pīr olmaḳ ile ʿilmi ḳoma gül gibi elden
Ey pīr ḫazānıñ yüri çün faṣl-ı bahār it

4 Ṣal mürġ-ı dili ġayret idüp ṭurfa teẕerve
Her noḳṭa-i naẓm içre nice maʿnā şikār it

5 Bāzār-ı ḥaḳīḳatde revāc ister iseñ ger
Ḥaḳḳī zer-i ibrīz ile var ḳalbiñ ʿayār it

* * *

1 Göñüldür maṭlaʿ-ı envār-ı ḥażret[1]
Göñüldür maḫzen-i esrār-ı ḳudret

2 Göñüldür menbaʿ-ı feyż-i ilāhī
Ki oldur sükker-i şīrīn-i şerbet

3 Teveccüh olmasa ey dil göñülden
Bulur mı düşmen üzre şāh nuṣret

4 Göñül Allāh'a ʿāşıḳdır ezelden
Çü göre yüzin alur anı ḥayret

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *ʿİzzü'l-Âdemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Gönül āyīnedir dīdār-ı Ḥaḳḳ'a
Görünmez Ḥaḳ açılmazsa baṣīret

6 Ṣafā bul Ḥaḳḳıyā şimden girü var
Ḳoma āyīne-i dilde küdūret

* * *

1 Ḳalb içre dile maʿrifeti ḳālıbı terk it[1]
İşrāḳī gibi sır ile söyle lebi terk it

2 Levḥ-i diliñi sāde ḳılup naḳş-ı sivādan
Cānıñda ʿalāḳa ḳoma her maṭlabı terk it

3 İr ʿālem-i envāra ṭoġa başıña tā gün
Bu ʿālem-i ẓulmetdeki rūz u şebi terk it

4 Cāh ister iseñ māha naẓar eyle felekde
Belki düşesin çāha çeh-i Naḫşeb'i terk it

5 Deryā olayım dirseñ eger keşf yüzünden
Ey Ḥaḳḳī ḳo bu ʿaḳlı vü bu meşrebi terk it

* * *

1 Ey naẓar-bāz görem dirseñ eger ter mirʾāt[2]
Olmaya dil gibi bir şaʿşaʿa-güster mirʾāt[3]

2 Olmasun diyü naẓar ehli cihānda ḫod-bīn
Perde-i ġayret ile çehresin örter mirʾāt

3 Olmasun mı güher-i āyinesi pertev-pāş
Ādemiñ ṭabʿ-ı ṣafā-baḫşına beñzer mirʾāt

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mirʾātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mirʾātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 53a'da mükerrerdir. MY.

4 Ḳalb-i ʿārif gibi pāk eyledi āyīnesini
Olmadı gerd-i küdūretle mükedder mir'āt

5 Rū-be-rū oldum o yār ile bugün ey Ḥaḳḳī
Bundan özge naẓar-ı ʿārife n'eyler mir'āt

* * *

1 ʿAşḳ odına yandıńsa[1]
Ṣabr it göñül ṣabr it
Feyż-i Ḥaḳḳ'a ḳandıńsa
Şükr it göñül şükr it

2 Berḳ urdı çü nūr-ı Ḥaḳ
Güldi yüzimiz muṭlaḳ
ʿAksi neredendir baḳ
Fikr it göñül fikr it

3 Sür lā ile illāyı
Bul maṭlab-ı aʿlāyı
Ḥaḳḳī gibi Mevlā'yı
Ẕikr it göñül ẕikr it

* * *

1 Ḳalem ü kāġıd u devāt ü midād
Kātibiñ oldı ḫaṭṭına edevāt

2 Bir mürekkebden olur bunca ḥurūf
Bir nefesden gelür nice aṣavāt

3 Bilmedi kimse bu sırrı Ḥaḳḳī
Meger ehl-i ḫalavāt ü celevāt

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

[52b] 4 Cümleniñ aʿlemidir şāh-ı rusül
Diyelim rūḥ-ı pākine ṣalavāt

5 *Nāẓım'ıñ ḥürmetine ey Nāṣıḥ*[1]
Vire Mevlā saña yüz biñ ḥasenāt

* * *

1 Ṭālib-i dünyā olan[2]
Nādim ola ʿāḳibet
Ṭoġrı yolı yañılan
Nādim ola ʿāḳibet

2 Māsivādan ṭolanlar
Ḥaḳ'dan ġāfil ḳalanlar
İnkār ehli olanlar
Nādim ola ʿāḳibet

3 Emrini ṭutmaz ise
Yoluna gitmez ise
Tevbeyi itmez ise
Nādim ola ʿāḳibet

4 Ḳıymayanlar varına
İrmeyenler yārına
Ṣalan güni yarına
Nādim ola ʿāḳibet

5 Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'ı bilmeyen
Arayuban bulmayan
Ḥaḳ ile Ḥaḳ olmayan
Nādim ola ʿāḳibet

1 Bu naẓm-ı raʿnā, Nāẓım-ı dānā Ḥażretleri'niñ kendi ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer olan nüsḫada daḥi dört beyit bulundığından beşinci beyit Cāmiʿu'l-faḳīr ṭarafından ilḥāḳ olundı
Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur.

2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳa'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

[VAḤDET-İ VÜCŪD ʿABD VÜCŪD-I RAB OLA DİMEK DEGİLDİR][1]

Ḥaḳ ile Ḥaḳ olmaḳ didikleri, maʿnā-yı saḥīḥ ki fāsidü'l-iʿtiḳād olan kimseler ḳā'ilini taḫṭıʾe ve belki ikfār iderler. Zīrā ẓāhiri, maʿnā-yı ittiḥād īhām ider. Vücūd-ı ḥādiṯ ise vücūd-ı ḳadīm ile mütteḥid olmaḳ muḥāl ve ol maḳūle müddeʿīniñ daʿvāsı bāṭıla ve ḥāli sü'ü'l-ḥāl olmaḳ ẓāhir ve rūşendir. Pes, ikfārıñ müteʿallaḳı bi-ḥasebi'l-ḥaḳīḳa erbāb-ı ilḥād olmaḳ görünür. Zīrā kelām-ı mezbūr aṣḥāb-ı ḥaḳā'iḳdan daḫi ṣādır olmuşdur.

Ve kümmel-i evliyāyı ilḥāda nisbet itmek muḳteżā-yı maʿrifet degildir. Ḥāṣıl budur ki aṣḥāb-ı ḥaḳā'iḳa göre kelām-ı meẕkūrda bi-ḥasebi'ẓ-ẓāhir īhām var ise de bi-ḥasebi'l-ḥaḳīḳa ilḥāddan dūr ve zeyġ u ḍalāletden mehcūrdur. Zīrā anlarıñ maḳṣūdları vücūd-ı ḥādiṯde taʿalluḳāt-ı fāniye bi'l-külliye mużmaḥille olduḳdan ṣoñra vücūd-ı Ḥaḳ müzāḥame-i şirket tevehhümünden ḫalāṣ oldığın beyāndır. Zīrā vücūd-ı ḥādiṯiñ ḳıvāmı taʿalluḳāt iledir. Çünki taʿalluḳāt reʾsen münḳaṭıʿa ola, vücūd-ı fānīden eṯer ḳalmayup ʿadem ḥükmünde olur. Ve ol vaḳitde ẓuhūr iden ancaḳ vücūd-ı vācib olur. Vaḥdet didikleri maʿnā bundan ʿibāretdir.

Pes, vaḥdet, vücūd-ı ʿabd, vücūd-ı Rab ola dimek degildir. Belki vücūd-ı ḥādiṯ-i ʿabd iʿtibārdan sāḳıt olup vücūd-ı vācib-i Rab, ʿalā mā hüve ʿaleyh ẓāhir ola dimekdir. Bu söz ise ḫaṭā degildir. Vücūd-ı ḥādiṯ hüḳm-i ʿademde oldığına ʿulemā bi'l-ittifāḳ ḳā'il olduḳları gibi ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾[2] de olan baʿż-ı vücūh üzre vücūd-ı ẓıllī ve tecellī-i ilāhīye daḫi ḳā'illerdir.

Ḥaḳḳī «فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ أَيُّهَا الْعُلَمَاءُ الْعَامِلُون»

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 "Onun zatından başka her şey yok olacaktır." el-Kasas, 28/88.

1 Ne bilsün ehl-i zühd olan rumūzı[1]
Rumūz-ı ʿaşḳı ʿāşıḳdan suʾāl it
Çıḳarmaz degme kimse bu künūzı
Künūz-ı ʿaşḳı ʿāşıḳdan suʾāl it

2 Bu esrār-ı meṣānīdir bilinmez
Ledünnī ʿilmidir ki ders olunmaz
Olur olmaz işāretden alınmaz
Rumūz-ı ʿaşḳı ʿāşıḳdan suʾāl it

3 Diyüp şevḳ ile hū hū mürġ-ı ḳumrī
Geçer bülbülleriñ ẕikr ile ʿömri
Ne bilsün Ḥaḳḳıyā herkes bu emri
Rumūz-ı ʿaşḳı ʿāşıḳdan suʾāl it

* * *

1 Ey göñül sen de[2]
Ḥaḳḳ'a pervāz it
Düşmegil bende
Bāliñi bāz it

2 Cānı virdiñse
Ḥaḳḳ'a irdiñse
Ḥaḳḳ'ı gördüñse
Ḫalḳa var nāz it

3 ʿĀrifiñ yüzi
Ḥaḳ-durur özi
Diñle bu sözi
Cānda iḫrāz it

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmışdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūrdan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ṣıdḳ ile diñle
Ḥaḳ sözi añla
Derd ile iñle
Beñziñi sāz it

5 Ḥaḳḳıyā āḫir
Oldı Ḥaḳ ẓāhir
Ḫalḳı hep bir bir
Terke āġāz it

* * *

1 ʿĀşıḳa ṭaʿn eyleme baġrın delersin ʿāḳibet[1]
Böyle ḫāṭır delmeden sen ne dilersin ʿāḳibet

2 Feyż-i ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan içüp bul ḥayāt-ı bāḳiye
Yoḫsa ḫuşk olup bu bāġ içre ṣolarsın ʿāḳibet

3 Ẕerreni ḫurşīde irgür ḳaṭreñi ʿummān ḳıl
Ḫākiñi zer eyle kim ṭopraḳ ṭolarsın ʿāḳibet

4 İḫtiyārıñla bu nefsi ḫāk ile yeksān ḳıl
Kim żarūrī ḳabrde secde ḳılarsın ʿāḳibet

5 Ḥaḳḳıyā deryā-yı ʿaşḳa ṣal vücūduñ zevraḳın
Çün seni ṣaḥrā-yı ʿuḳbāya ṣalarsın ʿāḳibet

* * *

1 Kāmil-i insānadır iḥsān-ı dost[2]
ʿĀrif-i billāhadır vicdān-ı dost[3]

2 Her kim evvel eyledi beẕl-i vücūd
Buldı āḫir luṭf-ı bī-pāyān-ı dost

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kitābü'n-Necāt* nām eṣer-i muḳbilleriniñ faẓla evrāḳında mesṭūr bulunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ 'Abdürraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 321a'da mükerrerdir. MY.

3 Güy-ı maḳṣūd ur yüri çevgān ile
Kim açıḳdır dā'imā meydān-ı dost

[53a] 4 ʿAndelībā irmedin faṣl-ı ḫazān
Bul bahār içre gül-i ḫandān-ı dost

5 Olagör ġavvās-ı baḥr-i maʿrifet
Bulasın tā kim dür ü mercān-ı dost

6 Ġulġule-sāz ol seḥerde Ḥaḳḳıyā
Açılur ol dem der-i dīvān-ı dost

* * *

1 Çoḳdan ḳudūmuna göñül eylerdi intiẓār[1]
Ḫoş geldi māh-ı mevlid-i Sulṭān-ı Kā'ināt
Dil ʿandelībi olmuş idi ġāyet ile zār
Ḫoş geldi māh-ı mevlid-i Sulṭān-ı Kā'ināt[2]

2 Çünki ufuḳda görünedüşdi yeñi hilāl
Nūr-ı cemāl itdi tecellī gidüp celāl
İḳbāli cānı eyledi şen ḳalmadı melāl
Ḫoş geldi māh-ı mevlid-i Sulṭān-ı Kā'ināt

3 İtdi o nūr bu meh-i pür-nūrda ẓuhūr
Kim pertevinden aldı şuʿāʿın cemāl-i ḥūr
Ey Ḥaḳḳī fi'l-ḥaḳīḳa budur efḍal-i şühūr
Ḫoş geldi māh-ı mevlid-i Sulṭān-ı Kā'ināt

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAbdürraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 321a'da mükerrerdir. MY.

1 Seyr-i esmāyı dilerseñ vech-i eşyādan gözet[1]
"Küntü kenzen" sırrını ammā müsemmādan gözet[2]

2 Bu vücūd-ı mümkine eyle nevāfilden naẓar
Var vücūd-ı vācibi sen farż-ı Mevlā'dan gözet

3 Sen seni senden görürsin Ḥaḳ Ḥaḳ'ı Ḥaḳ'dan görür
Gel beri her vechi bir mir'āt-ı mīnādan gözet

4 Var ise sende ḥaḳīḳatdan eṣer şerʿ içre ger
Zübdeyi al şīrden her māyeyi mādan gözet

5 Bir elif Ḥaḳḳī muḳavves oldı irdi āḫire
Evvelin bir noḳṭadan var āḫirin yādan gözet

* * *

1 Devr-i cām-ı feyż ider her demde sāḳī-i Elest[3]
Var ise ẕevḳiñ eger ḳıl cānıñı evkār-ı mest[4]

2 Biñ bir esmādan tecellī ḳılmaġa mir'āt-ı dil
Ol ḳadar olmaḳ gerek dest-i fenā ile şikest

3 Mīve-çīn olmaḳ dilerseñ Sidre-i maḳṣūddan
Bul fenā evvel meṭālibden sivāya ṣunma dest

4 Himmeti ʿālī gerek erbāb-ı ʿaşḳıñ dā'imā
Düşmez ʿālemde hümā-meşreb olana meyl-i pest

5 Bir ṣanem-ḫāne gibidir ḫalḳa bu dünyā-yı dūn
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a ḳul olmaz tā-ebed dünyā-perest

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḳalem-i müşgīn-raḳamlarıyla muḥarrer *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ ü taḥrīr olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 321a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 321b'de mükerrerdir. MY.

1 Erbāb-ı ḳulūb ʿaşḳ ile çekmekde melāmet[1]
Aṣḥāb-ı fenāya ne melāmet ne selāmet[2]

2 Ṣabr eyle göñül derd ile Eyyūb da olsañ
Dermān irişür bir gün olur derdiñe elbet

3 Ger ġarḳ-ı fenā olduñ ise ḫāṭırayı ḳo
Levḥ-i dile bir şey'e ḳoma noḳṭa-i raġbet

4 Bir mürşide uy nefsiñe uyma ḥaẕer eyle
Cān içre gerekse saña ser-menzil-i vuṣlat

5 Ḥaḳḳī gibi bir şeyḫ bulup geç ikilikden
Erbāb-ı irādetde begim olmaz irādet

DER-ḲUDŪM-I ŞEHR-İ RAMAŻĀN-I ŞERĪF[3]

1 Beşāretdir ḳamu şāh u gedāya[4]
Saʿādetle irişdi şehr-i ümmet
İşāretdir kerāmāt-ı Ḫudā'ya
Saʿādetle irişdi şehr-i ümmet

2 Bu şehr içre ṭoġar nūr-ı tecellī
Dil ü cāna gelür Ḥaḳ'dan tesellī
Olur ʿāşıḳlara iḥsān-ı küllī
Saʿādetle irişdi şehr-i ümmet

3 Bilür şol kimse kim ḳadr-i ṣıyāmı
Sivādan ṣavmını hergiz ṣıya mı
İdegör Ḥaḳ ile Ḥaḳḳī ḳıyāmı
Saʿādetle irişdi şehr-i ümmet

* * *

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 321b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 321b'de mükerrerdir. MY.

1 Sarāy-ı cānı pāk idüp dehānı bāb-ı tevḥīd it[1]
Bu keşretden geçüp cān u teni esbāb-ı tevḥīd it[2]

2 Yeter bu berr-i farḳ içre oṭurduñ ḫuşk-leb ḳaldıñ
Girüp deryā-yı cemʿa sen seni ġarḳ-āb-ı tevḥīd it

3 Seriñde var ise sevdā-yı ʿaşḳ-ı Lā-yezālī'den
Diliñ mestāne-i cām-ı şarāb-ı nāb-ı tevḥīd it

4 Ne mescid bil ne meyḫāne ne ʿāḳil ol ne dīvāne
Gelüp ʿaşḳ ile meydāna dile işrāb-ı tevḥīd it

5 Riyāż-ı cennete gir cānıñ içre özge feyże ir
Bu Ḥaḳḳī gibi bāġ-ı cānıñı şād-āb-ı tevḥīd it

* * *

1 Nigāh-ı çeşmiñe[3] ḥayrān olup-durur her-heft[4]
O heft perde içün cūşa gelür[5] ḳulzüm-i heft[6]

2 Şerer-feşāndır āhım çü ṭābʿ-ı ḳaddāḥa
O āteş ile ṭutuşmaz yanar tenim çün neft

3 Fiġān ki sāḥa-i dil oldı sāhire-mānend
Nigāh-ı ḳahr ile buldı o deñlü ḳuvvet-i teft

4 Ten-i nizārıma semmü'l-ḫıyāṭ cevlān-geh
Ki cism-i rişte aña nisbet oldı ġāyet zeft

5 Cihān tekye vü ben anda ḫırḳa-ber-dūşum
Çü şāh n'eyleye dervīş câme-i zer-beft

6 Degil maḥall-i iḳāmet bize sarāy-ı sipenc
Ki fi'l-meşel dinür ey Ḥaḳḳī her ki āmed reft

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 321b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
4 *Nergis. (Ḥaḳḳī)*
5 gelür: gele (MY)
6 *Çeşmde yedi ʿaded perdeye işāretdir. (Ḥaḳḳī)*

1 Ẕevḳ-i ʿilm-i "min-ledün" virdi dile Āb-ı Ḥayāt[1]
Tāzelendi lā-cerem ol feyż ile ẕāt u ṣıfāt

2 Maʿden-i ʿilm-i ḥaḳḳā'iḳdır derūn-ı ehl-i dil
Cevheriniñ ḳıymetine irmez ʿaḳl ey pāk ẕāt

3 Lafẓ-ı ʿārif lūle-i feyż-i ilāhīdir bugün
Ney-şeker gibi döker maʿnāyı mānend-i nebāt

4 N'ola ger olsa zebān-ı ʿārife hem-çün ḳalem
Ḳalb-i pāki ol ḳalem feyżine olmuşdur devāt

5 Çāre yoḳdur pāk ü ṭāhir olmayınca vuṣlata
Ṣoḥbet-i Ḥaḳḳ'a gerek elbet nüfūs-ı ṭayyibāt

6 Sidre vü ʿarş-ı muʿallā teng olur meydānına
Ḳanġı mürġ-ı dil ki Ḥaḳḳī aça lāhūta ḳanat

* * *

1 Murāda her cihetden ʿālem-i fānīde irdiñ ṭut[2]
Ümīdiñ bāġına bülbül gibi bī-şübhe girdiñ ṭut

2 Aḳar āḫir gözüñden nūr u fer Zerḳā olursañ da
Ki ḥiddetle ıraḳdan ẕerre-i nāçīzi gördüñ ṭut

3 Miyānından ḳaparlar pehlevān olsañ da āḫir kār
Cihānda Rüstem-āsā ṣad hezārān pençe burduñ ṭut

4 Cihān bir demdir ādem bir nefesdir didi ʿārifler
Gerekse Nūḥ-āsā sen de biñ yıl ʿömr sürdüñ ṭut

5 ʿİmāret ḳılma dünyāyı ki bu cāy-ı sipenc oldı
Bugünden Ḥaḳḳıyā gel ʿālem-i ʿuḳbāyı yurduñ ṭut

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

1 Gönül vîrânesin âbâd iden dost[1]
Derûnı ġuṣṣadan âzâd iden dost[2]

2 Ḳoyup ʿâşıḳları râh-ı fenâya
Sarây-ı vuṣlata irşâd iden dost

[53b] 3 Celâli perdesin açup yüzünden
Cemâlin görmege muʿtâd iden dost

4 Kimin Yaʿḳûb-veş Beytü'l-Ḥazende
Kimin Yûsuf gibi dil-şâd iden dost

5 Kimin Leylî idüp kimini Mecnûn
Kimin Şîrîn kimin Ferhâd iden dost

6 Virüp feyżi ile leẕẕet dimâġa
Bu Ḥaḳḳî'ya kemâl-i dâd iden dost

* * *

1 Yüri cisr-i mecâzîden ʿubûr it[3]
Ḥaḳîḳat menziline var[4] ḥużûr it[5]

2 Dilerseñ ḫalvet-i cânânı ʿâşıḳ
Gönülden cümle-i aġyârı dûr it

3 Vücûd iḳlîminiñ Mehdî'si sensin
Yeter mestûrsın âḫir ẓuhûr it

4 Beḳâ-yı ẕâta irmek ister iseñ
Fenâ vâdîlerinden gel mürûr it

5 Ḫudâ'dandır yine her ḫayra tevfîḳ
Yeter aʿmâliñe ey dil ġurûr it

6 Ḥaḳîḳat dilberini gözle Ḥaḳḳî
Yeter meyl-i cinân u meyl-i ḥûr it

---

1 Bu naẓm-ı şerîf, Nâẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mecmûʿatü'n-Nefîse* nâm mecmûʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 321b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dîvânçe-i Nâẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 var: ir (322a)
5 Bu manzume 321a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Māsivā aṣnāmını deyr-i diliñden ḳıl şikest[1]
Kaʿbe-i ʿulyā-yı ḳalbiñ pāyesini itme pest[2]

2 Cilve-gāh-ı dilde ṣol maʿşūḳayı görmez gözi
Nice nā-bīnālar olmuşdur anıñçün büt-perest

3 Saʿy idüp cām-ı muṣaffā-yı maḥabbet nūş ḳıl
Tā-ebed ayılmadı ʿaşḳ ile her kim oldı mest

4 Māsivā-yı Ḥaḳ Taʿālā'yı ferāmūş eyledi
Her kime bir curʿa ṣundı sāḳī-i Bezm-i Elest

5 Rāh-ı ʿaşḳa varını bi'l-cümle ṣarf eyler bugün[3]
Ṣanma ʿāşıḳ ola bu bāzār içinde teng-dest

6 Geç iżāfāt u ḳuyūdı Ḥaḳ ile Ḥaḳ olagör
Nīste ġam çekme Ḥaḳḳī olmaġıl ḫandān-ı hest

* * *

1 Şarāb-ı ʿaşḳa ḳanmak ister iseñ[4]
Yüri var ehl-i tevḥīdiñ elin ṭut
Bu ġafletden uyanmaḳ ister iseñ
Yüri var ehl-i tevḥīdiñ elin[5] ṭut[6]

2 Olanlar ehl-i tevḥīd ile dem-sāz
İderler ʿālem-i lāhūta pervāz
Açılmaz kimseye tevḥīdsiz rāz
Yüri var ehl-i tevḥīdiñ elin ṭut

3 Vesīle olmasaydı ehl-i tevḥīd
Bilinmezdi nedir esrār-ı tefrīd
İriş taḥḳīḳa olma ehl-i taḳlīd
Yüri var ehl-i tevḥīdiñ elin ṭut[7]

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 322a'da mükerrerdir. MY.
3 varını bi'l-cümle: cümleten varını (322a)
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 elin ṭut: yolun elin ṭut (nüsḫa-i dīger)
6 Bu manzume 322a'da mükerrerdir. MY.
7 elin ṭut: yolun elin ṭut (nüsḫa-i dīger)

4 Bulanlar ẕevḳ-i tevḥīdi velīdir
İrenler aña ḫalḳıñ efḍalidir
Eli kāmillerin bil Ḥaḳ elidir
Yüri var ehl-i tevḥīdiñ elin ṭut

5 Derūnı cümleden ṣoymaḳ gerekdir
Bu sırrı Ḥaḳḳıyā ṭuymaḳ gerekdir
İmām-ı ʿaşḳa çün uymaḳ gerekdir
Yüri var ehl-i tevḥīdiñ elin ṭut

* * *

1 Ġam-ı hicrān-ı cānāna[1]
Taḥammül it taḥammül it
Tesellī eyleyüp cāna
Taḥammül it taḥammül it[2]

2 Kimi gül gibi bend-i ḫār
Kimi bülbül-veş eyler zār
Ḳamunuñ çünki derdi var
Taḥammül it taḥammül it

3 Şeb-i fürḳatde ġam-ḫār ol
Seḥerde bülbül-i zār ol
Gül içün hemdem-i ḫār ol
Taḥammül it taḥammül it

4 Eliñden gelse bir çāre
Ḳalur mıydı diliñ yāre
Yüri ṣabr eyle bī-çāre
Taḥammül it taḥammül it

5 Çekerse Ḥaḳḳī ġam ḫançer
Olursañ pāre pāre ger
Virüp Manṣūr gibi [tā] ser
Taḥammül it taḥammül it

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 322a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Faḳr ile faḫr it isteme devlet[1]
Ẕillet içredir ṣūfiyā ʿizzet[2]

2 Her ne dirlerse ḳo disün iller
Eyleme Ḥaḳ'dan ġayrıya raġbet

3 Ṭālib-i loḳma olmadı Loḳmān
Aç olan oldı maʿden-i ḥikmet

4 Ḍarb-ı hū ile burc-ı nefsi yıḳ
İste Allāh'dan ḳuvvet ü ḳudret

5 Ādem-i maʿnā ehl-i ʿirfāndır
Eyle anlarla dā'imā ṣoḥbet

6 Ḥaḳḳıyā Kaʿbe ārzūlarsın [sen]
Var mıdır ḳalbiñde ḳavī himmet

* * *

1 ʿİṣmet içün uruldı şol ḫātem-i nübüvvet[3]
Ḫātem bulunmaz ey dil ger olmaz ise ʿiṣmet

2 ʿİṣmet nedir sivādan maḥfūẓ ola dil ü cān
Girmeye anda illā kim maʿrifet ḥaḳīḳat

3 ʿĀrif ki ol velīdir sırrı ile ʿalīdir
Emri ḫafī celīdir ʿacz ile buldı ḳudret

4 Mūsā ki gitdi Ṭūr'a Ṭūr içre irdi nūra
Hārūn'a didi sen ṭur sür Ḥaḳ ile ḫilāfet

5 Bu meclise girenler bu ṣoḥbete irenler
Bu sāġarı sürenler bulsa ʿaceb mi ḥālet

6 Evvel ki āḫir oldur bāṭın ki ẓāhir oldur
Ḥay lā-yemūt olıcaḳ yā kimedir vaṣıyyet

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

2 Bu manzume 322a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Meci'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Ḥaḳ kim benem vekīli Ḥaḳdır benim vekīlim
Bir heftede virildi biñ kerre biñ vekālet

8 Ḥaḳḳī ne dirse gūş it cümle kelām-ı Ḥaḳdır
Gözden geçür cihānı vaḥdetde görme kesret

* * *

1 Gözetme ey göñül ṣaġ u ṣolı gel[1]
Ṣırāt-ı müstaḳīme bul hidāyet
Yüzüñ Ḥaḳḳ'a ṭutup añla yolı gel
Ṣırāt-ı müstaḳīme bul hidāyet

2 Çü yoḳdur vech-i Ḥaḳḳ'ıñ ṣaġ u ṣolı
Erenler ṭutdılar ol veche yolı
Dilerseñ ẕāt-ı muṭlaḳda ḳabūli
Ṣırāt-ı müstaḳīme bul hidāyet

3 Eger olduñ ise müştāk-ı dīdar
Naʿīm-i cennete aldanma zinhār
Hüviyyet menziline iregör var
Ṣırāt-ı müstaḳīme bul hidāyet

4 Ḳafā ehli olan görmez bu nūrı
Nice alsun ayaḳsız rāh-ı dūrı
Dilerseñ Ḥaḳḳıyā semt-i sürūrı
Ṣırāt-ı müstaḳīme bul hidāyet

* * *

1 Tecellī ire Ḥaḳ'dan bendesine[2]
Ḳıyās eyle ne sāʿatdir o sāʿat
Tecellī nūrı ile ṭola sīne
Naẓar eyle ne ḥāletdir o ḥālet

2 Süregör ẕevḳini bir dem ṣafānıñ
Göregör yüzini ol yār-ı cānıñ

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi kitāb-ı meẕkūrlarda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi kitāb-ı meẕkūrlarda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

Alagör himmetini evliyānıñ
Ḥaḳīḳatde ne himmetdir o himmet

3 Yüri tenhālara ṣal cān u cismi
O tenhāda müsemmā bul ḳo ismi
Ḥaḳīḳat ehline yār ol ḳo resmi
Bilür misin ne ṣoḥbetdir o ṣoḥbet

4 Şu kim gülzār-ı ʿaşḳa ola bülbül
Meşāmına irişe nefḫa-i gül
Ne yerde açıla ey Ḥaḳḳī sünbül
Yüri fikr it ne ḳudretdir o ḳudret

* * *

1 Gözleri giryān eyler āh mevt[1]
Cigeri biryān eyler āh mevt

2 Ṭarḫ ider cismin libāsın cāndan
ʿĀḳibet ʿüryān eyler āh mevt

3 Dest-i ḳahr ile yıḳar her cānibin
Dilleri vīrān eyler āh mevt

4 Ne oġul ne ḳız ne iḫvāna baḳar
Cümleyi ṭālān eyler āh mevt

5 Kimse saġ ḳalmaz olur dil-ḫaste hep
Ḫastayı nālān eyler āh mevt

6 Şöyle teʾsīr eyler insāna ġamı
Cigerini ḳan eyler āh mevt

7 Serv-ḳad nice nihāl-i tāzeyi
Ḫāk ile yek-sān eyler āh mevt

8 İrüp İsmāʿīl Ḥaḳḳīʾya ḳażā
Cānını ḳurbān eyler āh mevt

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi kitāb-ı meẕkūrlarda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ḥilye-i ʿaşḳı[1]
Ḳalbe zīver it
Muṣḥaf-ı şevḳi
Dā'im ezber it

2 ʿAşḳ ile gel sen
Ḳalbiñi irken
Seng-i mermerken
ʿAyn-ı cevher it

3 Tā-be-key bu lāf
Var eyle inṣāf
Ḳalbiñi ḳıl ṣāf
Ḥaḳḳ'a maẓhar it

4 Ḥarf atup gezme
Fiʿliñde azma
İsmiñi bozma
Ḫayra maṣdar it

5 Dir bu Ḥaḳḳī ḳul
Baḳma ṣaġ u ṣol
Allāh'a yol bul
ʿAşḳı rehber it

* * *

1 Derd-i yārı çekmeyen dermāna irmez ʿāḳibet[2]
Cānını beẕl itmeyen cānāna irmez ʿāḳibet

2 Kisvet-i "el-faḳru faḫrī" oldı şānı dervīşiñ
Geymeyen bu kisveti ol şāna irmez ʿāḳibet

3 Ẕillet-i ehl-i fenāyı ʿayn-ı ʿizzet añla kim
Ẕillet-i ʿabd olmasa sulṭāna irmez ʿāḳibet

4 Resm-i ʿaḳlı sil göñülden ger dilerseñ naḳş-ı ʿaşḳ
ʿİlmini cehl itmeyen ʿirfāna irmez ʿāḳibet

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi kitāb-ı meẕkūrlarda hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūz Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ ḫaṭṭıyla, *Dīvān-ı Belāġat* ʿünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Levḥ-i Ḥaḳdır cümle eşyā anda sen esmāya baḳ
Bu naẓardan dūr olan ʿirfāna irmez ʿāḳibet

6 Bulmayan Ḥaḳḳī bugün insān-ı kāmil ṣoḥbetin
Dūr olup Allāh'dan Raḥmān'a irmez ʿāḳibet

* * *

1 Ey gönül gel nice bir meyl-i cihān-ı dūn it[1]
Bāl-i himmetle uçup mertebeñi gerdūn it

2 Sidre'den eyle güẕer ẕirve-i ʿarşa ṭoġrı
Oradan ʿazmiñi dergāh-ı Ḥaḳḳ'a maḳrūn it

3 Kāse-i ʿilm-i ledün şerbetini nūş eyle
Ḳadeḥ-i ḥavṣalañı feyż ile var meşḥūn it

4 Diliñi ṣayḳal-ı ʿaşḳ ile mücellā eyle
Ṣūret-i Ḥaḳḳ'a baḳup kend'özüñi meftūn it

5 Gāh irüp ḳurb-ı "ev ednā"ya çü tīr-i menzil
"Ḳābe ḳavseyn"e irüp ḳaddiñi gāhī nūn it

6 Pāye-i ḥikmetiñe ehl-i ḫıred bulmaya yol
İlmiñi ḥikmetiñi ḥasret-i Eflāṭūn it

7 Yā ilāhī demidir şād ola ḳalb-i Ḥaḳḳī
Beyt-i aḥzānda anı nice bir maḥzūn it

* * *

1 Deyr-i dil naḳş-ı sivā ile olupdur sūmenāt[2]
Her heves anda bulupdur ṣūret-i Lāt u Menāt

2 Ẓulmet-i tende olupdur Āb-ı Ḥayvān nā-bedīd
Ṣu içinde ṣuya dil-teşne olupdur kā'ināt

3 Perde çekdi yüzine işbu taʿayyün çün seḥāb
Ṣan seḥāb içre olup pinhān görünmez şems-i ẕāt

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dīvān*-ı meẕkūrları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dīvān*-ı meẕkūrları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Çār ʿanāṣırla düşüp bend-i girāna mürġ-ı cān
Baġladı her yanını bī-çāreniñ sitt-i cihāt

5 Ẓill-i ẕā'ildir cihān maġrūr olma fānīye
Bī-beḳā dünyāda var mı gözle hīç resm-i ṣebāt

6 Ẕāt-ı Ḥaḳḳ'ı bulmaḳ ise Ḥaḳḳıyā maḳṣūd-ı dil
Maḥv-ı maḥż olmaḳ gerekdir cümle efʿāl ü ṣıfāt

* * *

[54a] 1 Nice bir ders-i Fütūḥāt u Füṣūṣ u Lemeʿāt[1]
Ṣūfiyā ḳāl ile hīç kimse bulur mı ḥālāt[2]

2 Ele aldıñsa Nuṣūṣ'ı bulup ol Miftāḥ'ı
Açılur bāb-ı ḥaḳīḳat içilür çoḳ Reşeḥāt

3 Kimseye sırrın açar ṣanma Kitābü'l-Esrār
İtmeyince leb-i şīrīn Ḥikemle kelimāt

4 Muntaẓam ḳılsa seni silsile-i Naẓm-ı Sülūk
Dürr-i Menṣūr'uñ ola ḳıymeti fevḳa'l-ġāyāt

5 Ḥaḳḳıyā levḥ-i Maʿānī oḳuyan ehl-i Beyān
İrişür ʿayn-ı ʿıyāna görünür ṭalʿat-ı ẕāt

* * *

1 Eylemez ʿāşıḳ olanlar hūy u hāya iltifāt[3]
Sen de ey dil eyleme hergiz hevāya iltifāt[4]
Sālike lāyıḳ degil ẕevḳ u ṣafāya iltifāt
Ehl-i diller itmediler māsivāya iltifāt

2 Ḥaḳḳ'a ʿāşıḳsın egerçi ey göñül daʿvā ile
Āşinālıḳ ḳılmadıñ bir dem velī Mevlā ile
Nice bir dil-bestesin sen Sidre vü Ṭūbā ile
Ehl-i diller itmediler māsivāya iltifāt

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 322b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 322b'de mükerrerdir. MY.

3 Ḥaḳḳıyā dünyā vü ʿuḳbā cisrini eyle ʿubūr
Bu fenā vādīlerinden idegör evvel mürūr
ʿĀḳil iseñ olmaġıl ʿaşḳ-ı Ḫudā'dan ẕerre dūr
Ehl-i diller itmediler māsivāya iltifāt

* * *

1 Her kimde ki ẓāhir ola maʿnā-yı maḥabbet[1]
Her ḥāline ġālib gele sevdā-yı maḥabbet

2 Zāhid bileyim dirseñ eger ḥālet-i ʿaşḳı
Nūş eyle bugün ʿaşḳ ile ṣahbā-yı maḥabbet

3 *ʿAşḳ ile semāʿ itmemege çāre olur mı*[2]
Üflense eger cān u dile nāy-ı maḥabbet

4 Bir ẕerre gelür gūşesine ʿarş ḳonulsa
Ol deñli-durur vüsʿat-ı ṣaḥrā-yı maḥābbet

5 Çoḳ ʿāḳili Mecnūn ide āḫir göresin sen
Germ olur ise hāline Leylā-yı maḥabbet

6 Naẓmıñ ne ʿaceb olsa dürer-bār-ı maʿānī
Cūş eyledi Ḥaḳḳī yine deryā-yı maḥabbet

* * *

1 İksīr-i ʿaşḳıñ bes baña devlet[3]
Pādişāhāna itmezem minnet[4]

2 Ḳuvvet oldur ki evliyānıñdır
Yoḳdur ʿālemde öyle bir ḳuvvet

3 *Sālik-i nāḳış menzile irmez*[5]
Şeyḫ-i kāmilden olmasa himmet[6]

---

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu naẓmıñ üçünci beyti aṣlında "Çārem ne-durur eylemesem ʿaşḳ ile semāʿ / Üflendi bugün cān u dile nāy-ı maḥabbet" idi
Ve naẓm-ı ātīniñ keẕālik üçünci beyti, nüsḫa-i maṭbūʿada hīç yoḳ idi. İkisi daḫi ḳalem-i Cāmiʿu'l-faḳīr ile ṣalāḥ ve ikmāl olundı; elḥamdülillāh.
3 İksīr-i ʿaşḳıñ: ʿAşḳıñ iksiri (MY)
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 nāḳış menzile: nāḳış-ı bī-hūş (MY)
6 *Işbu üçünci beyt, Cāmiʿu'l-fakīrindir.*

4 Rāḥat-ı ʿaşḳa vāṣıl olan dil
İki ʿālemde çekmedi zaḥmet

5 Nār-ı fürḳatde kül olup gitdi
İçmeyen Ḥaḳḳī sāġar-ı vuṣlat[1]

* * *

1 Semend-i ṭabʿıña baḳma yol almaġa saʿy it[2]
İriş maḳām-ı dile Ḥaḳḳ'ı bulmaġa saʿy it[3]

2 Boşal bu fikr-i sivā-yı Ḥudā'dan ey sālik
Ġam-ı maḥabbet ile var ṭolmaġa saʿy it

3 Nice bir menzil-i ten bekleyesin miḥnet ile[4]
Bu ḫāneden göçüp ol cānda ḳalmaġa saʿy it

4 Hümā gibi yüri bālāya per-güşād eyle
Hevā-yı ʿaşḳa dil-i pāki ṣalmaġa saʿy it

5 Dem-i cigerle vużū eyle pāk ü ṭāhir ol
Namāz-ı dā'imi var sen de ḳılmaġa saʿy it

6 Çıḳarmaḳ ister iseñ ger güherlerin ʿaşḳıñ
Yem-i derūn-ı dile Ḥaḳḳī ṭalmaġa saʿy it

* * *

1 Ṭāḳ-ı mīnā-yı felek lā-büd olur bir gün şikest[5]
Böyle ʿālī künbediñ ḳādri olur ġāyetde pest

2 Zehr-bār olur ṭaʿāmı ʿāḳibet seyr eylegil
Süfre-i cūd-ı cihāna ʿāḳil iseñ urma dest

1 Bu manzume 322b'de mükerrerdir. MY.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 322b'de mükerrerdir. MY.
4 Dizede farklı vezin denenmiştir. MY.
5 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

3 Ẕevḳi bezm-i ʿālemiñ degmez ḫumārına begim[1]
ʿĀḳil isen var nūş it sāġar-ı Bezm-i Elest

4 ʿĀḳil ü ferzāne ẓan itdikleriñ dīvānedir
Ḳanı bir hüşyār ādem cümle-i insān mest

5 Ḥaḳḳıyā sermāyedir erbāb-ı ʿaşḳa nīstī
Her kim ol iksīri buldı olmadı maġrūr-ı hest[2]

* * *

1 Bir ḫāne-i dil kim ola pür-nūr-ı maḥabbet[3]
Elbette olur her yeri maʿmūr-ı maḥabbet

2 Sūzān-ı ġam-ı ʿaşḳ nice olmasun ādem
Yaḳdı bütün ʿālemleri tennūr-ı maḥabbet

3 Ya āba vü [ya] nāra düşerse n'olur ʿādem
Ġālib gelür insāna begim zūr-ı maḥabbet

4 Zāhid ġam-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a düşmezse derūnuñ
Nice olasın dünyede mesrūr-ı maḥabbet

5 Ḥaḳḳī ḳadem-i ṣıdḳ ile sāliklere dā'im
Açıḳ görinür şāh-rev-i Ṭūr-ı maḥabbet

* * *

1 [Sen]ki tekbīr idesin vaḳt-i namāz[4]
Māsivāyı māverā'ü'ẕ-ẓahra at
[Eyle]yesin Ḥaḳ ile gizli niyāz
Māsivāyı māverā'ü'ẕ-ẓahra at

1 Bu naẓmıñ üçünci beytiniñ mıṣrāʿ-ı evveli aṣlında "Ẕevḳi bezm-i ʿālemiñ degmez ḫumārına anıñ" idi. Aḫīr-i mıṣraʿda vāḳiʿ "anıñ" lafẓı refʿ olunup anıñ yerine "begim" lafẓı vażʿ olundı; ki bu maḳāmda "begim" lafẓınıñ münāsib-i tāmmesi vardır. Zīrā zevḳ-i ʿayş ü ʿişret ekṣeriyyā ehl-i servet olan beglerde olur. Ve bir de ibāre lafẓ-ı zā'ideden taʿriye olundı. Çünki "Ẕevḳi bezm-i ʿālemiñ degmez ḫumārına" dinildikde maʿnā tām olup "anıñ" lafẓınıñ īrādına ḥācet mess itmez. Pes, lafẓ-ı meẕkūruñ zā'ide oldığı lafż u maʿnā-şināsāna ḫafī degildir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥ el-ḥaḳīr..

2 Bu manzume 323a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla, *Dīvān-ı Belāġat* 'ünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevī-ḫānesi Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Çıḳdı Mūsā Ṭūr'a bu sevdā ile
İrdi ḥażret ʿarşa ol maʿnā ile
Var münācāt içre ḳoma ġā'ile
Māsivāyı māverā'ü'ẓ-ẓahra at

3 Ḳıbleye çün dönderesin yüzüñi
Ḥaḳḳ'a taḥvīl eyle ol dem özüñi
Yüz yüze ol Ḥaḳ ile aç gözüñi
Māsivāyı māverā'ü'ẓ-ẓahra at

4 Çār tekbīr itdiler mevti içün
Hem daḫi hep māsive'l-Mevlā içün
Sen de saʿy it Ḥaḳḳī bu maʿnā içün
Māsivāyı māverā'ü'ẓ-ẓahra at

* * *

1 Bir köhne-serādır bu dünyā evi[1]
Yıḳılmaġa ṭutdı yüzi ʿāḳibet
Yanup çıḳar yer yer anıñ ʿalevi
Yıḳılmaġa ṭutdı yüzi ʿāḳibet

2 Çār ʿanāṣır idi terkīb-i dünyā
Āb ile ḫāk idi āteşle hevā
İḫtilālin buldı āḫir bu dünyā
Yıḳılmaġa ṭutdı yüzi ʿāḳibet

3 Ḳanı añа maġrūr olan ādemler
Eyleyenler anda nice ʿālemler
Ne eyüler ḳaldı bunda ne kemler
Yıḳılmaġa ṭutdı yüzi ʿāḳibet

4 Ḳanı Ḥaḳḳī bunda bunca mürābiṭ
Şarḳ u ġarbı ṭutan ehl-i Ḥaḳ żābiṭ
Yaḳlaşdı olmaġa ḳubbesi sāḳıṭ
Yıḳılmaġa ṭutdı yüzi ʿāḳibet

* * *

1 Bu daḫi kütübḫāne-i meẕkūrede maḥfūẓ mecmūʿa-i mezbūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

[54b]

1 [1]يا عباد الله طلاب النجات[2]
جاهدوا بالله سفساف الصفات

2 واذكروا ذكرا كثيرا دائما
إن ذكر الرب يمحو السيئات

3 إن أهل الذكر فازوا بالمراد
فانظروا آثارهم بالكائنات

4 قد مضت أيام عمري في الهوى
ليت شعري كيف أحوال الممات

5 ايها الحقي تأهب للبقاء
إن شربت الكأس من ماء الحيات[3]

* * *

1 [4]انما الدنيا عجوز كافرة[5]
طلقوها رغبة للآخرة

2 من له عين يرى في الباطن
ان للدنيا عيوبا ظاهرة

3 كلنا عريانا الا من عليه
حلة من نور تقوى فاخرة

4 دارنا دار البلايا والمحن
راحة الإنسان فيها قاصرة

5 رب قلب غائب عن ربه
ليس يدري ما القلوب الحاضرة

---

1 Ez-*Dîvânçe-i Nâẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 323a'da mükerrerdir. MY.
3 1. Ey necât isteyen Allah'ın kulları! / Ey kötü sıfatları olanlar! Allah için cihad edin
2. Daima ve çokça zikredin / Rabbi zikretmek, günahları siler
3. Ehl-i zikir, murada erdi / Kâinattaki izlerine bir bakın
4. Ömrümün günleri hevâda geçti / Keşke ölülerin hâlleri nasıldır, bileydim
5. Ey Hakkı! Bekâya hazırlan / Eğer âb-ı hayattan bir bardak içtiysen
4 Ez-*Dîvânçe-i Nâẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 323a'da mükerrerdir. MY.

6 لا تكن مغبونا أي حقي حذر
رب صفقات من عبد خاسرة[1]

ḤARFÜ'Ş-ṢĀ[2]

[55a] 1 Ey cemāliñ yüzi her bir yüzde fāş[3]
Yaḳmasun nār-ı celāliñ el-ġıyāṣ
Ey dilim ḳahrıñ[4] odında ke'l-firāş
Yaḳmasun nār-ı celāliñ el-ġıyāṣ

2 Düşmüşüm baḥr-i belāya el-meded
Yanmışım nār-ı ḳażāya el-meded
Ṭāḳatim yoḳ ibtilāya el-meded
Yaḳmasun nār-ı celāliñ el-ġıyāṣ

3 Tā-be-key bu miḥnet-i devrān bañа
Tā-be-key bu miḥnet-i hicrān bañа[5]
Tā-be-key bu āteş-i sūzān bañа
Yaḳmasun nār-ı celāliñ el-ġıyāṣ

4 Çünki oldum ʿaşḳıñıñ āvāresi
ʿĀḳibet açıldı göñlüm yāresi
Derd ile ḳan oldı baġrım pāresi
Yaḳmasun nār-ı celāliñ el-ġıyāṣ

5 Ḥaḳḳī'yı yā Rabbi güldür bir nefes
Nice bir cānı ola ḥabs-i ḳafes
Aḫẕ ide nūr-ı cemāliñden ḳabes
Yaḳmasun nār-ı celāliñ el-ġıyāṣ

1 1. Dünya muhakkak yaşlı ve nankördür / Âhireti istemek yolunda onu boşayın
2. Kimin gözü varsa bâtını görür / Dünyanın açık kusurları vardır
3. Hepimiz üryânız elbisesi olanlar hariç / Süslü takva nurundan
4. Evimiz, bela ve sıkıntı evidir / Onda insanın rahatı azdır
5. Rabbinden gâfil nice kalp vardır ki / Huzurda olan kalpler nedir, bilmez
6. Aldanma ey Hakkı, dikkat et! / Kulda vardır nice hüsran dolu alışverişler

2 Bu naẓm-ı şerîf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri, ḫalîfesi Muḥammed Ḥikmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş olduġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 323a'da mükerrerdir.

4 Ey dilim ḳahrıñ: Ey dem-i ḳahrıñ (323a)

5 miḥnet-i hicrān: ḥālet-i hicrān (323a)

* * *

1 Nedir dilde derūn-ı lāle-veş ḳan olmaġa bāʿiş[1]
Ya ḳan şeklinde[2] ṣahbā-yı belā-yı cān[3] olmaġa bāʿiş[4]

2 Binā-yı kār-gīr-i dilde aṣlā yoġ iken raḫne
Bu maʿmūre nedendir böyle vīrān olmaġa bāʿiş

3 Bu ādem serv-i āzād-ı bihişt-i cāvidān iken
Nedir berg-i ḫazān-āsā perīşān olmaġa baʿiş

4 Görünmezdi ezel levḥinde naḳş-ı ḫayr u şer aṣlā
Ne maʿnādır ebedde küfr ü īmān olmaġa baʿiş

5 Bu ʿālem aṣl-ı vāḥidden ṭoġup gelmişdi dünyāya
Nedir baʿżı reʿāyā baʿżı sulṭān olmaġa baʿiş

6 Adıń dillerde bir ṭıfl-ı yetīm iken seniń Ḥaḳḳī
Nedir merdān içinde şimdi ẕī-şān olmaġa bāʿiş

* * *

1 Çü ḥubb-i ẕāt-ı Bārī oldı bāʿiş[5]
Ḳamu ervāḥ u ecsām oldı ḥādiş

2 Tecellīden ṭoġup geldi bu ekvān
Bu tuḫm-ı ʿālemi Ḥaḳ oldı ḥāriş

3 ʿİlelden ṣunʿ-ı Bārīdir münezzeh
Ḥaḳīḳat yoḳdur aġrāż u bevāʿiş

4 Çü itdiń ʿahd-i tevḥīdi muḳaddem
Yemīnińde ṣaḳın sen olma ḫāniş[6]

5 Muḥib iseń eger maḥbūba taḥḳīḳ
Ṣaḳın Ḥaḳḳī ḳoma araya ṣāliş

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 şeklinde: renginde (323b)
3 belā-yı cān: belā cān (MY)
4 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.
5 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń Tekfurṭaġ'lı Muḥammed Ḥikmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş olduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
6 Şu kim itdi ezelde Ḥaḳ ile ʿahd
Yemīninde ebed olmadı ḫāniş *(Nüsḫa-i dīger)*

* * *

1 Cihānda ʿaşḳdır insāna mīrāṯ[1]
Odur ʿārif olan her cāna mīrāṯ

2 Bu miḥnet-ḫānede bil ġamdan özge
Ne ata ḳodı ne ḫod ana mīrāṯ

3 Gedānıñ zādı ġamdır kūşelerde
Odur taḫtında hem sulṭāna mīrāṯ

4 Ne çekdi Yūsuf'a baḳ çāh içinde
Budur bu cümle-i iḫvāna mīrāṯ

5 Ölür dirilür insān nice kerre
Budur Ḥaḳḳī ḳamu yārāna mīrāṯ

* * *

1 Ḫabīṯ itdi ḫalḳı duḫān-ı ḫabīṯ[2]
Anı içmez illā dehān-ı ḫabīṯ[3]

2 İbāḥat var anda diyen ādeme
Dir ehl-i kināye fülān-ı ḫabīṯ

3 Şu yer kim dinür ḳahve-ḫāne añā[4]
Ne söz oldıġına mekān-ı ḫabīṯ

4 Metāʿ-ı ḫabīṯi ṣaḳın alma sen
Ki anıñla pürdür dükkān-ı ḫabīṯ

5 Neler gördi Ḥaḳḳī gözüñ ʿāḳibet
Neler gösterir gör zamān-ı ḫabīṯ

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle muḥarrer *Mir'atü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.
4 añā: be-nām (323b)

1 Eyleme sırr-ı ḳaderden var baḥs[1]
Eyleme ol nükteden iẓhār-ı baḥs[2]

2 Her taṣarruf Ḫāliḳ'ıñdır çünki hep
Oldı bil ehl-i fenāya ʿār baḥs

3 Mübtelā-yı iʿtirāż oldı melek
Ādem içün itme sen tekrār-ı baḥs

4 Ey ʿaceb bilsem nedir aṣlı anıñ
Yār baḥs eyler bugün aġyār baḥs

5 Zeyd ü ʿAmr ile cedelden fāriġ ol
Ṣūfiyā var eylegil inkār-ı baḥs

6 Aġzıña mühr-i sükūt ur Ḫaḳḳıyā
Ehl-i dilden itmedi deyyār baḥs

* * *

1 Riyādır Ḫaḳ'dan ey dil dā'imā dūr olmaġa bāʿiṣ[3]
Yüri iṣbāt-ı vaḥdet ḳıl gidüp ṣānī ile ṣāliṣ[4]

2 Bu dünyā mezraʿ-ı ʿuḳbā olupdur çünki saʿy eyle
Vücūduñ dānesin ṭarḥ eyle ol Allāh içün ḥāriṣ

3 Nice bir ḳīl ü ḳāl-i medrese inṣāfa gel şimdi
Ledünnī ʿilmin öġren enbiyāya olagör vāriṣ

4 Tecellī eylediyse sırrıña nūr-ı Ḳıdem ey dil
Gidüp bu ẓulmet-i ʿunṣur nedir fehm eylediñ ḥādiṣ

5 Yüri taḫḳīḳ-i īmān eyleyüp eyle yemīn Ḫaḳḳī
Sivā-yı Ḫaḳḳ'ı ṭarḥ it tā-ebed var olmaġıl ḥāniṣ

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 323a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 323a'da mükerrerdir. MY.

1 Ġurūr-ı dil-durur pā-bend-i pindār olmaġa bāʿiṣ[1]
Riyā-yı nā-sezādır ehl-i inkār olmaġa bāʿiṣ[2]

2 Ṣaḳın dem-sāz-ı ehl-i ġaflet olma bezm-i dünyāda
Ki zīrā hem-nişīn-i bed-durur ḫār olmaġa bāʿiṣ

3 Ḳalurdı pister-i ġafletde dā'im bī-ḫaber ʿāşıḳ
Velī dest-i ʿināyet oldı bīdār olmaġa bāʿiṣ

4 Yine ḥüsn-i ezeldir ʿandelībe bāʿiṣ-i feryād
Ne ān ki gül-sitānda gül ola zār olmaġa bāʿiṣ

5 Ḥaḳīḳat şemsiniñ pertevidir Ḥaḳḳıyā cümle[3]
Cihān ḫalḳı bu güne ġarḳ-ı envār olmaġa bāʿiṣ

ḤARFÜ'L-CĪM

[55b] 1 İlāhī çeşm-i cānımdan niḳāb aç[4]
Şühūd-ı ẕātıña vir bañа miʿrāc[5]

2 Yeter ẓulmetdeyim imkān içinde
Tecellī-i vücūduñ nūrını saç

3 Fenā fillāhdır dīdāra çāre
Budur sāliklere maʿnāda minhāc

4 Budur dervīşe sulṭānlıḳ ḥaḳīḳat
Yedullāh'dan geye başına zer-tāc

5 Bu sırrı itdi çün bīgāneye fāş
Neler çekdi ser-i Manṣūr-ı Ḥallāc

6 Ḳuluñ Ḥaḳḳī-i bī-dermānı yā Rab
Ḳapuñdan ġayrıya sen ḳılma muḥtāc

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.
3 pertevidir: pertevi-durur (MY).
4 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.

1 Ey yüzüñ gözden nihān olmaḳ ne güç[1]
Bu ciger hecriñle ḳan olmaḳ ne güç[2]

2 Ders-i ʿaşḳıñ kim bilür feḥvāsını
Anıñ ile imtiḥān olmaḳ ne güç

3 Ṣarṣar-ı miḥnet yaḳup bāġ-ı dili
Berg-veş ṣolup ḫazān olmaḳ ne güç

4 Tīr-i himmet irişince menzile
Derd ile ḳāmet kemān olmaḳ ne güç

5 Rūḥ aġlar düşmen-i nefs ise şād
Ḥāl-i ehl-i dil yaman olmaḳ ne güç

6 *Naṣıḥā meydān-ı naẓm u neŝrde*[3]
Ḥaḳḳī ile hem-ʿinān olmaḳ ne güç

[ESMĀ-İ ḤÜSNĀ ÜÇ ḲISMA MÜNḲASİMDİR][4]

Maʿlūm ola ki[5] Esmā-i Ḥüsnā üç ḳısma münḳasimdir. Evvelkisi esmā-i ẕātdır; ism-i Allāh, ve ism-i Ḥaḳ gibi. Ve ikincisi esmā-i ṣıfātdır; ism-i Ḥayy ve ʿAlīm gibi. Ve üçüncisi esmā-i efʿāldir; ism-i Ḫāliḳ ve ism-i Rezzāḳ gibi. Ve bu esmānıñ cümlesinden vāṣıl-ı Ḥaḳ olanlarıñ ḫaẓẓ u naṣībi vardır. Anıñçün "تخلقوا بأخلاق الله" vārid olmuşdur. Ve ẕāt ʿurūcen muʾaḫḫar ve nüzūlen muḳaddemdir. Zīrā ḳuluñ ẕātında ẓuhūr iden evvelā esmā-i efʿāl-i āṣārı ve ṯāniyen esmā-i ṣıfāt-ı envārı ve ṯālisen esmā-i ẕāt-ı esrārıdır. Bu fenā tamām olup ʿālem-i beḳāya ʿavdetde mertebe-i ẕātdan ṣıfāta ve andan efʿāle nüzūl ider. Pes, faʿāl-i muṭlaḳ Allāh Taʿālā oldıġını bilüp muḳteżāsıyla ḥareket itmek, tecellī-i efʿāl āṣārındandır. Meṯelā, bir kimseyi pādişāh nefy-i beled eylese, ol kim-

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırrruh*- Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer olan nüsḫada daḥi maḥlaş beyti olmadıġı ḥālde mesṭūr bulunmuş ise de ḥāli üzre bıraḳılmaḳ revā görülmeyüp maḥlaş beyti maḳāmında bir beyt-i nāçīzāne muʿterifen biʾt-taḳṣīr Cāmiʿuʾl-faḳīr ṭarafından tanẓīm ve taḥrīr olunmuşdur. Mevlā ḳarīn-i ḳābul eyleye.
4 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Miʿrācı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
5 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 324a'da mükerrerdir. MY.

se bunuñ ṣūretinden maʿnāsına intiḳāl idüp pādişāh, Ḥaḳ elinde bir ḳaleme beñzerdügün bilüp anıñ yüzünden levḥ-i vücūdda müntaḳaş olan ṣuver-i muḫtelife, Ḥaḳḳ'ıñ fiʿli oldıġını añlayup pādişāhı ẕemm itmek degil, belki bu ḫuṣūṣda añа medḥ ü şenā idüp bu iş kendiniñ ġayra oldıġı ṣūretde gücenmedigi gibi kendi nefsi ḥaḳḳında daḫi cezaʿ ve fezaʿa düşmezse tevḥīd-i efʿāle maẓhar oldıġı şābit olur. Ve illā benim gibi muḳallid olup her ṭabāncadan ṭıfl-āsā aġlarsa bu maḳamıñ muḥaḳḳiḳi olmaz.

Ḳālellāhü Taʿālā: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾[1] وفيه إشارة إلى ما ذكرنا والله الهادي

Ve her ṣınıfıñ ḥaḳīḳatiyle müteḥaḳḳiḳ olan, Allāh Taʿālā'yı añlayup bu ʿilimde şühūd ṣāḥibi olmaḳ tecellī-i ṣıfāt envārındandır. Meṣelā ṣuda muḥyī ṣıfatı olmaḳ ve nebātātda rāziḳ ṣıfatı olmaḳ ve insānda ʿilim ve cümle ẕī-rūḥ-da ḥayāt ṣıfatları olmaḳ. Ḥaḳ Taʿālā'nıñ bu ṣıfatlar ile evvel-i meẓāhirde ẕuhūrundan bilse ve cümle ṣıfāt-ı kā'inātı Ḥaḳḳ'a nisbet ḳılsa ve vücūdunda semʿ ve baṣar ve bunlarıñ emṣāli ṣıfāt-ı Ḥaḳ oldıġın añlasa tevḥīd-i ṣıfāt tecellīsine maẓhar oldıġı şābit olur. Ve taḳābül-i esmādan ḥāṣıl olan ne ḳadar evṣāf-ı müteżādde var ise cümlesini hażm idüp kemāl ehli oldıġı bāhir olur. Bu cümleden ṣoñra ḥayvān-ı nāṭıḳ maʿnāsı efrād-ı nāsda ṣūret bulup bi-ḥasebi't-taṣaḫḫuṣ müteʿaddid oldıġı bī-ḥasebi'l-ḥaḳīḳa ol maʿnāda ittiḥādı mānīʿ olmadıġını bildigi gibi bu ḳadar bī-ḥisāb maḫlūḳātıñ teʿaddüd-i eşḫāṣı daḫi taʿaddüd-i ẕātı münāfī olmadıġını bilüp «الواحد لا يصدر عنه إلاّ الواحد» mefhūmunca emr-i vāḥid olan feyż-i vücūddan ḥicāb-ı keṣreti refʿ idüp "lā mevcūde illā hū" sırrına vāṣıl olursa, sāġar-ı tecellī-i ẕātdan şarāb-ı vaḥdet nūş ve vücūd-ı vaḥdetden ġayrıyı ferāmūş ider. "Ḳanda baḳsam gözime ṣūret-i Raḥmān görinür" maḳālesi ile zemzeme-perdāz olur. Ve tevḥīdde tecrīd ve tecrīdde tefrīd bulur. Ve efʿāli ẕāta ve ẕātı ṣıfāta ilḥāḳ idüp el-ān ʿalā mā kāne ʿaleyh mūcibince keṣretden ḳurtulur. Ve Ḥaḳ ve ʿabd ne sır idügün bilür. Ve bu maḳamıñ daḫi tafṣīli vardır; maḥallinde gelür. Naẓm:

1 Gel ʿālem-i maʿnāya
Miʿrac idegör miʿrāc
ʿAzm eyle "ev ednā"ya
Miʿrāc idegör miʿrāc

1 "Şüphesiz Allah katında din İslam'dır." Âl-i İmrân, 3/19.

[56a] 2 Var ol ulu dergāha
İr ḳurb-i şehen-şāha
Her demde sen Allāh'a
Miʿrāc idegör miʿrāc

3 Ḥaḳ ceẕbesin ʿāşıḳlar
Bu yolda Burāḳ eyler
Bulduñsa o ḥāli ger
Miʿrāc idegör miʿrāc

4 Bu ʿālem-i ferşi ḳo
Ol ʿālem-i ʿarşı ḳo
Baṣ ayaġıñı yā hū
Miʿrāc idegör miʿrāc

5 Ṭut daʿvet-i Raḥmān'ı
Gir yoluna bul añı
Ḥaḳḳī ḳo ten ü cānı
Miʿrāc idegör miʿrāc

* * *

1 N'eylesün ḳand ü nebātıñ şerbetin[12]
Şol kişi kim ola memrūrü'l mizāc

2 Her ne deñlü levn-i Kevṯer olsa aḳ
N'eyler anı nūş idenler āb-ı zāc

3 Türbe-i ṣāḥib-dil ʿAdn oldı hemān
Dīv iseñ cennetde ṭurma ṭaşra ḳaç

4 Münkiriñ dermān bulunmaz derdine
İtmeyince ʿaşḳ ile cāna ʿilāc

5 ʿĀşıḳa zāhid ḳarīn olmaz ebed
Eylemez insān ile dīv izdivāc[3]

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣlı Vefātı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 324b'de mükerrerdir. MY.
3 *"İmtizāc" olsa daha münāsebetli olur ẓann iderim. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*

6 Kimi münkir kimi mulḥid mudde'ī
Ṭoldı ʿālem ehl-i lecc ü iʿvicāc

7 Ḥaḳḳıyā nādir-durur ʿaẕb ü fürāt[1]
Oldı ḫalḳıñ ekṣeri milḥ-i ücāc

* * *

1 Ṭatmadı bī-derd olanlar leẕẕet-i īmānı hīç[2]
Bilmedi bī-ʿaşḳ olanlar ṣoḥbet-i ʿirfānı hīç[3]

2 Feyż-i ʿaşḳa münkir olan dīv insān olmadı
İçmedi ol Ḫıżr elinden Çeşme-i Ḥayvān'ı hīç

3 Çeşm-i cāna çekmeyen küḥl-i cilā-yı maʿrifet
Tā-ebed görmez cemāl-i ḥażret-i cānānı hīç

4 Pāre pāre olmayınca nefs-i münkir Ṭūr-veş
İtmedi iḳrār ḥāl-i Mūsī-i 'İmrān'ı hīç

5 Evvel īmān āḫiri ʿaynü'l-ʿıyān oldı anıñ
Āf-tāba istemez bīnā olan bürhānı hīç

6 Ṭutalım baḥr-i fenā fillāha ġarḳ olduñ bugün
Añladıñ mı şol beḳādan sāḥil-i ʿummānı hīç

7 Maḥv-ı muṭlaḳ maẓhar-ı Ḥaḳ olmayınca bir kişi
Bilmedi hergiz nedir bu yoġ u varıñ şānı hīç

8 Ẕiḳr odur ẕākir odur meẕkūr odur eẕkār odur
İşbu tevḥīde ḥaḳīḳat kimse bilmez ṣānī hīç

9 Gel Muḥammed meşrebinden nūş idüp cām-ı ṣafā
ʿAşḳ-ı Ḥaḳ bezminde alma ʿaynıña devrānı hīç

10 Ẓāhir u bāṭın Ḥaḳḳ'ıñdır her taṣarruf Ḥaḳḳıyā
Kim bilür iḳlīm-i vāḥidde iki sulṭānı hīç

* * *

1 ʿaẕb ü fürāt: ʿaẕb-i fürāt (324b).
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḥavāṣṣı'l-Ḳur'ān. MN.
3 Bu manzume 324b'de mükerrerdir. MY.

[BĪ-ṬARĪḲ ĀDEM MENZİLE İRMEZ][1]

Ve ṭarīḳat-ı ricālde olanlarıñ ekşeri seyr-i ekvān ile mübtelālardır. Ve bu faḳīre seyr-i meẕkūr bir defʿa vāḳiʿ olup aḳṭār-ı arżı cemīʿan devr eyledim. Ve her nāḥiyede bir dürlü ādemī görüp iḥżār olunan ṭaʿāmlarından ekl eyledim. Ve her şehirde Şeyḫ-i Ekber *-ḳuddise sırruhü'l-aṭher-* ṣūretin gördüm ki elinde muṣḥaf ṭutup tilāvet-i Ḳurʾān eyler. Feʾfhemiʾl-esrār min-hāẕihiʾl-aḫbār.

Ve Ḫıżrʾa *-ʿaleyhiʾs-selām-* bir ḳaç defʿa mülāḳī olup andan nefes-i duʿā aldım. Nice umūr-ı müşkilede baña iʿānet eyledi. Ve her ne cānibe ʿazm itdim ise işāret-i ilāhiyye ve iẕn-i nebevī ve telvīḥ-i Ḫıżrī ve remz-i Ekberī ve lemḥ-i Fażlī-i İlāhī ile vāḳiʿ oldı. Veʾl-ḥamdülillāhi Taʿālā.

Ve bu aʿṣārda ḫalḳıñ ḥāli yamandır ki nāʾil olmadıḳları umūrı inkār ve istibʿād ile muḳayyedler. Ve "leyseʾl-ḫaberu keʾl-muāyene" ḫaberinden ḫaberleri yoḳdur; muʿāyeneden ne vecih ile bā-naṣīb olalar. Bī-ṭarīḳ ādem menzile irmez ve ṭaş cilā ile ṣūretin virmez. Yüri gözüñ aç göresin ve ḫużūr-ı şāhda ṭurasın. Naẕm:

1 Yüri dīdār dilerseñ gözüñ aç
Dīdeden yaş yerine ḳanlar ṣaç

2 İregör faḳr ile bābullāha
Anda vardır nevāle-i muḥtāc

3 Cismiñi ṣūret-i rūḥa ḳorsañ
ʿĀlem-i sırra idersin miʿrāc

4 Saña aṭlas yerine ḫırḳa yeter
Seriñe bes külāh nʾeyler tāc

5 Ṣarb olur zaḫmı ḳaplasa nāsūr
Aña irkenden eyle var ʿilāc

6 Ḫaḳḳīʾyı diñle diñleme ġayrı
Bir midir mā-i ʿaẕb ü milḥ u ücāc

1 Bu taḳrīr-i dil-peẕīr, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleriʾniñ *Tuḥfe-i ʿAṭaʾiyye* nām eşer-i muʿteberinden aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 İlāhī yüzüñi bu gözüme aç[1]
Yüzüme nūr-ı ẕātıñ pertevin saç

2 Ḳalupdur ẓulmet-i tende bu cānım
Tecellī şemʿini sen eyle isrāc

3 Çü nūruñdur ezelden mürşid-i rāh
Bizi itme bu yolda ġayra muḥtāc

4 Süvār eyle bu yolda ʿaşḳ u şevḳe[2]
İdelim ʿālem-i maʿnāya miʿrāc

5 Geyür dest-i keremden ḫilʿat-i ḳurb
Ḳo ʿizzetle vaḳārıñdan sere tāc

6 Bu Ḥaḳḳ'nıñ ḳabūl eyle duʿāsın
Bulalım biz de saña ṭoġrı minhāc

* * *

1 Dilerseñ ger viṣāl-i Ḥaḳḳ'a minhāc[3]
Ṭarīḳ-i ʿaşḳdan ḳıl aña miʿrāc[4]

2 Ḳaṭı nādirdir ehl-i maḳʿad-ı ṣıdḳ
Velī ehl-i cinān efvāc efvāc

3 Ġanī bi'ẕ-ẕātdır ol Ḥayy u Ḳayyūm
Ṣıfāt u ẕāt-ı ʿālem aña muḥtāc

4 Şunuñ kim iftiḳārı ġālib oldı
Ġanī billāh oldı ḳalmadı aç

5 Nihāyet bu fenā deryā gibidir
Görünmez ʿālem-i maḥv içre emvāc

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu yolda ʿaşḳ: Burāḳ-ı ʿaşḳ (323b)

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.

6 Ene'l-Ḥaḳḳ'ı ḳo Ḥaḳḳī di hüve'l-Ḥaḳ
Ki daʿvā ile bildiñ n'oldı Ḥallāc

* * *

[56b] 1 Bāde-i ʿaşḳ-ı Ḫudā'dan neşve-yāb olmaḳ ne güç[1]
Bezm-i ünse dāḫil olup feṯḥ-i bāb olmaḳ ne güç[2]

2 Dest-i luṭf-ı Ḥaḳ ʿimāret ḳılmış iken ādemi
Ṣadme-i ḳahrı ile āḫir ḫarāb olmaḳ ne güç

3 Hicr elinden cām-ı dīde pür-şarāb-ı erġavān
Āteş-i derd ile cān u dil kebāb olmaḳ ne güç

4 Cennet-i raḥmet müyesser olsa ʿīd eyler göñül
Bir nefes nār-ı ġażab içre ʿaẕāb olmaḳ ne güç

5 Ḥaḳḳıyā ehl-i fenā buldı beḳā-yı cāvidān
Rāh-ı Ḥaḳ'da ölmeden öñdin türāb olmaḳ ne güç

* * *

1 Her yüzde olan ṣūret-i Raḥmān'a gözüñ aç[3]
Tebdīl-i câme[4] itse de sulṭāna gözüñ aç[5]

2 Bu merkez-i ʿālemde ḫilāfet kimedir baḳ
Ādem yüzini gözle bu insāna gözüñ aç

3 Ebvāb-ı kerāmet açılur niceye ammā
Ṣadr içre olan ṣāḥib-i ʿirfāna gözüñ aç

4 Āḫir gözüñi yummadan ey bī-baṣar ādem
Vir cān u seri rü'yet-i cānāna gözüñ aç

5 Gördüm diyeni oda yaḳarlar bu meṣeldir
ʿAḳlıñ var ise Ḥaḳḳı-i dīvāne gözüñ aç

---

1 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 323b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bu naẓm-ı şerīfiñ şāh beytiniñ yaʿnī beyt-i evveliniñ mışrāʿ-ı şānīsinde vāḳiʿ "câme" lafẓı medd-i cīm ile telaffuẓ olunduḳda vezne ḫalel geleceği ehliniñ maʿlūmı olmaġla Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri kendi ḥaṭṭ-ı şerīfleriyle muḥarrer olan mecmūʿalarında żarūreten li'l-vezn ḳaṣr-ı cīm ile telaffuẓ olunmaġa tenbīhen cīm-i meẕkūre üzerine bir feṯḥa vażʿ itmişlerdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr.

5 Bu manzume 324a'da mükerrerdir. MY.

DER-ḤAḲḲ-I MÜDDEʿĪ[1]

1 Ṣanki zer-endūde misdir müddeʿī bulmaz revāc[2]
Ṣubḥ-ı kāẕib gibi kim maḥlūṭ olupdur anda ẕāc[3]

2 Şīve-i şīre neden ḳādir olur rūbeh-nihād
İtse de ger kendine ol yüzde biñ dürlü ʿilāc

3 Meşrebi nā-pāk ü güftārı olupdur hem-çü yaḫ
Miʿdesi pür-zehr ü zaḳḳūm u yüziniñ rengi zāc[4]

4 ʿArż-ı küfriyyāt ider ḫalḳa taṣavvufdur diyü
Müʿmin iseñ kāfiriñ aṣlā yanında ṭurma ḳaç

5 Kān-ı ʿālem Ḥaḳḳıyā pür-cevher-i ʿirfāndır
Yoḳ-durur seng-i siyāh-ı ḳīl ü ḳāle iḥtiyāc

* * *

1 ʿĀrifiñ destinde ḫāme müşg-bār olmaz mı hīç[5]
Feyż-i cārīden o lūle çeşme-sār olmaz mı hīç

2 Leylī yüzünde gören envār-ı ḥüsn-i Ḫāliḳ'ı
ʿAşḳıña Mecnūn-veş bī-iḫtiyār olmaz mı hīç

3 Nice ṣabr itsün Ẕüleyḫā gül-cemāl-i Yūsuf'a
Görse bülbül gülşeni pür-āh u zār olmaz mı hīç

4 ʿAşḳ bir nār u anıñ eski ocaġıdır göñül
Çün ocaġ u nār ola anda yanar olmaz mı hīç

5 Bir dile tāb-ı tecellī eylese Ḥaḳḳī hücūm
Ẓulmet-i āfāḳ u enfüs tār ü mār olmaz mı hīç

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAbdurraḥmān Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 324a'da mükerrerdir. MY.
3 ẕāc: Ẓulmet dimekdir. (Ḥaḳḳī)
4 zāc: Ḳara boya dimekdir. (Ḥaḳḳī)
5 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 ʿĀşıḳ-ı dīdār olan bī-iḫtiyār olmaz mı hīç[1]
Yāre yār olan ḥaḳīḳat derde yār olmaz mı hīç

2 ʿĀlem-i bāṭıñda her yüzden tecellī isteyen
Ẓāhiren āyīne-veş pür-inkisār olmaz mı hīç

3 Nice itsün ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ taʿalluḳ ġayrıya
Ġayrıya meyl ü maḥabbet añа ʿār olmaz mı hīç

4 Ḳanġı dilde kim düte vaḳten fe-vaḳten dūd-ı āh
ʿAşḳdan ol dūd olan dillerde nār olmaz mı hīç

5 Biñ bir ismiñ Ḥaḳḳıyā būyundan olan pür-meşām
Ṣad fiġān ile bu gülşende hezār olmaz mı hīç

* * *

1 Süḫan kim pür-ġarażdır anda teʾsīr olmaz hīç[2][3]
Cesed kim pür-marażdır cevher-i iksīr olmaz hīç

2 Dil-i ʿāşıḳ ebed feyż-i Ḥaḳ'a ḳanmaḳ muḥāl oldı
Yedi deryāyı müsteskī içerse sīr olmaz hīç

3 Bulur mı lāʿl ü mercān ṣūretin bī-terbiye gevher
Cigerde ḫūn vaḳti gelmeyince şīr olmaz hīç

4 Şunuñ baḫt-ı siyāhı ki ola ʿālemde māder-zād
O reng ile ḳalur elbet añа tedbīr olmaz hīç

5 Hep ins ü cinn-i lafẓ u maʿnī Ḥaḳḳī'ya musaḫḫardır
Süleymān-ı cihānda var mıdır tesḫīr olmaz hīç

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 anda: anda bil (MY)
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Maḳṣūd yüzin görmege Ḥaḳ'dan göze muḥtāc[1]
Ḳaṣr-ı niʿamı bilmeġe ʿārif öze muḥtāc

2 Açıldı yüzi gözi ḳatı ehl-i hevānıñ
Yüzsüzlere yüz virmemege pek yüze muḥtāc

3 Vāʿiẓ ḳo sözi cānı düketme dil ucundan
Vaʿẓ eylemege şimdi dükenmez söze muḥtāc

4 Çoḳdur yoḳuşı ʿālem-i feyżiñ yol alınmaz
Baṣt olmaġa mevḳūf Ḫudā'dan düze muḥtāc

5 Ḥaḳḳī yüri bu ʿālem-i miḥnetde yetīm ol
Kim merḥamet-i ḫalḳ bugün öksüze muḥtāc

* * *

1 Cihānda şād olmaḳ ʿaşḳa muḥtāc[2]
Göñül ābād olmaḳ ʿaşḳa muḥtāc[3]

2 Gelince sīneye ḫayl-i ġam-ı ʿaşḳ
İder fikr-i sivāyı cümle tārāc

3 Ṭarīḳ-ı ʿaşḳıñ ey dil āḫiri yoḳ
Ḳodı başın bu yolda nice Ḥallāc

4 Şunuñ kim ʿaşḳı yoḳdur bir gedādır
Giyerse ṣūretā [ger] şāh-veş tāc

5 Cemāl-i Ḥaḳḳ'ı görmek ister iseñ
Bugün ʿaşḳ ehline ḫoş baḳ gözüñ āc

6 Giyenler Ḥaḳḳıyā ʿaşḳıñ libāsın
Gerekmez anlara aṭlas ne dībāc

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 324b'de mükerrerdir. MY.

1 Bāzār-ı ʿaşḳ içinde bugün zühde yoḳ revāc[1]
Var ise ḳanlu yaş getür ey ḥāce gözüñ aç

2 Var ʿāḳil iseñ sen de bir özge ticāret it[2]
ʿAşḳıñ ġınāsı gelmez ise gitmez iḥtiyāc[3]

3 Ḳıldı iḥāṭa ẓulmet-i ʿunṣur vücūduñı
Yaḳ şems-i Ḥaḳ'dan ʿālem-i cān içre bir sirāc

4 Ṭoġdı ḥaḳīḳat ehline bir özge nūr-ı pāk
Şol dem ki itdi cism ile cān añda izdivāc

5 Ṣıḥḥat dilerseñ eyle ṭabībe mürācaʿat
Derd-i derūna eyleyegör Ḥaḳḳıyā ʿilāc

* * *

1 Vefā isterseñ Allāh'dan bugün cevr ü cefādan geç[4]
Ṣafā ümmīd iderseñ ʿişret-i ẕevḳ ü ṣafādan geç[5]

2 Dilā bīgānelerle āşinā olmaḳ saña düşmez
Kesil bīgāneden Mevlā'dan ayrı āşinādan geç

3 Seniñ gibi hezārıñ baġrına ḫār oldı bu gülşen
Taʿalluḳ eyleme hergiz bu dehr-i bī-vefādan geç

4 İrişmek ister iseñ menzil-i maḳṣūda sen āḫir
Ṭarīḳ-i evliyāyı gözle cisr-i māsivādan geç

5 Mürīd-i ʿaşḳ iseñ terḳ-i irādet eyle ey ṣūfī
Vücūduñ maḥv-ı kül ḳıl gel fenādan geç beḳādan geç

6 Eliñ ʿarş-ı berīne irse Ḥaḳḳī olmaġıl maġrūr[6]
"Ev ednā" merkezin gözle maḳām-ı Müntehā'dan geç

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 *"Var sen de ʿāḳil iseñ" olsa daḥa selāsetli olur direm. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*
3 Var ʿāḳil isen: ʿAḳlıñ var ise (MY)
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 325a'da mükerrerdir. MY.
6 *"Eliñ" yerine "Başıñ" olsa kelām-ı meşhūra muvāfıḳ olur. Fe'fhem. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*

ḤARFÜ'L-ḤĀ[1]

[57a] 1 Yā ilāhī vaṭanım terk itdim
Oldum ʿaşḳıñ ile āḫir seyyāḥ
Bir ḳarār üzre ṭurmayup gitdim
Oldum ʿaşḳıñ ile āḫir seyyāḥ

2 Gāh deryālara düşüp ṭaldım
Gāh ṣaḥrālara düşüp ḳaldım
Her birinden birer naṣīb aldım
Oldum ʿaşḳıñ ile āḫir seyyāḥ

3 Ne ise cümle bāṭın u ẓāhir
Cümle esmāyı ṭolaşdım bir bir
Bulmaġa her bir eşerde bir sır
Oldum ʿaşḳıñ ile āḫir seyyāḥ

4 Yā ilāhī bu sipihr-i devvār
Şarḳ ile ġarbı ṭolaşır her-bār
Ḥaḳḳī dir ben daḫi olup seyyār
Oldum ʿaşḳıñ ile āḫir seyyāḥ

* * *

1 Ṭutagör ey dil bugün semt-i ṣalāḥ[2]
Tā ki yarın bulasın fevz ü felāḥ

2 Bu ṣalāḥın maʿnīsın bildiñ mi sen
Ẕikr idesin bi'l-ġudüvvi ve'r-ravāḥ

3 Ẕikr ile ışlāḥ-ı bāṭın idesin
Açasın sırrıñ ile Ḥaḳḳ'a cenāḥ

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstānbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḳalemiyle muḥarrer, *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecī'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Tā ḥarām iken saña ol bār-gāh
Tā-ebed ola ḥaḳīḳatde mübāḥ

5 Ẓulmet-i tende olan reh-rev bugün
Nūr-ı cāna irişüp göre ṣabāḥ

6 Herkese olmaz müyesser feyż-i Ḥaḳ
İḫtişāşı derūna infitāḥ[1]

7 Ḳanda bulurduñ bu feyżi Ḥaḳḳıyā
Bulmasa Ḥaḳ'dan derūnuñ inşirāḥ

* * *

1 Bāġ-ı vaḥdetden irişür ṭīb rīḥ[2]
Cān meşāmmı olur ol dem müsterīḥ

2 Keşret-i ʿālem ṣıfātıñ ḥükmidir
Remz ider ẕāta dimez añı ṣarīḥ

3 Ḥüsn-i evṣāfı gözet eşyāda var
Gör ne ānı gösterir vech-i melīḥ

4 Ḥüsn-i ẕātı var-durur her ẕerrede
Gösterir gerçi göze vaṣf-ı ḳabīḥ

5 Ḳādir iseñ ḥüsn-i ẕāta ḳıl naẓar
Gör ne vech ile olupdur ol ṣabīḥ

6 Söyleseñ yüz biñ dil ile medḥini
Ol yüzüñ medḥinde dükenmez medīḥ

7 ʿAşḳ ile var ṣıḥḥat-ı dil bulagör
Ḳalma Ḥaḳḳī böyle bīmār u cerīḥ

* * *

1 İḫtişāşı: İḫtişāşıdır (MY)
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ eşer-i muʿteber-i meẕkūrlarında hāmişen mestūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

ḤİLM[1]

Ve ḥilm oldur ki bir mücrimi cürmi ḥālinde muʾāḫaẕeye ḳādir iken ḥāli üzerine terk idüp mükāfātı teʿḫīr itmekdir. Pes, ḥalīm aña dirler ki ḳudret var iken ve mānīʿ yoġ iken muʾāḫaẕede taʿcīl itmeye. Ve ṣabūr ile ḥalīmiñ farḳı budur ki ṣabūrda baʿde zamānin muʾāḫaẕe iḫtimāli ġalibdir. Ḥalīmde ise ʿadem-i muāḫaẕe rāciḥdir. Meṣelā bir mücrim baʿż-ı evḳāt-ı fāżılada vefāt eylese ḥürmet-i vaḳt içün suʾāl-i ḳabr añdan merfūʿ olur. Fe-emmā mużiyy-i vaḳtden ṣoñra muḳteżā-yı ḥilm budur ki biʾl-külliye suʾāl-i meẕkūr terk oluna ve muḥāsebe-i nefsi yevm-i ḳıyāmete teʾḫīr oluna.

Ve bundan fehm olundı ki ḥilm gerçi keyfiyyāt-ı nefsāniyyedendir; fe-emmā Ḥaḳ Taʿālāʾya nisbetle terk-i muʿāḫaẕe maʿnāsına meʿḫūẕdur. Raḥmet gibi ki infiʿāl-i nefsānīdir. Ḥaḳḳ'a göre īṣāl-i niʿmet murāddır. Ve ġaḍab ki berāy-ı intiḳām ḫūn-ı ciger ġaleyānıdır. Ḥaḳḳ'a iżāfetle maġḍūbun ʿaleyh olan kimseniñ mücāzātı gibi cezā itmekdir. Ve sāʾir nuʿūt-ı kevniyye ki Ḥaḳ Taʿālāʾya isnād olunur; aña ḳıyāṣ oluna. Egerçi baʿż-ı ṣıfātı teʾvīl itmeyüp ḥāli üzerine ibḳā ve ʿilmini Ḥaḳḳ'a tefvīż itmek daḫi ḳavāʿid-i ehl-i ḥaḳāʾiḳdendir. Ve eṣerde gelür ki [2]«كَادَ الْحَلِيمُ يَكُونُ نَبِيًّا» Yaʿnī nefsi heyecān-ı ġażabdan żabṭ iden kimse mertebe-i nebevīye ḳarīb olur. Zīrā kemāl-i ḥilm, ṣıfāt-ı enbiyādandır. Anıñçün ümmetleriniñ eẕā ve cefāsına ṣabr iderler. Ve muʿāḫeẕeden iġmāż eylerler. Ve muʿāḫeẕe degil belki hidāyetle duʿā ḳılurlar. Nitekim duʿā-i nebevīde gelür: «اللهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»[3]

Ve dimişlerdir ki; ''الحلم هجاب الآفات'' Yaʿnī ḥilm, āfāt-ı āfāḳiyyeden bir perdedir ki niceler ḥilm ile necāt buldılar. Ve niceler daḫi ʿacele ve ġażab ile helāk oldılar. Lā-siyyemā ṣıfāt-ı sebʿ ẕemīmedendir ki ebvāb-ı sebʿa-i nārıñ biridir. Ve ḥilm aḫlāḳ-ı ḥāseneniñ milḥidir ki bī-milḥ taʿāmda leẕẕet

1 Bu taḳrīr-i dil-peẕir Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleriʾniñ *Naḳdü'l-Ḥāl* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Sehâvî, *el-Makâsıdu'l-Hasene*, s. 497, r. 788.

3 Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 45, r. 1375.

olmadığı gibi bī-ḥilm daḫi aḫlāḳda ḥalāvet yoḳdur. Ve ḥilm u milḥ ʿaḳs-i müstevī düşdükleri daḫi bedā'iʿdendir; [1]﴿كُلٌّ فِي فَلَكٍ﴾ gibi.

Ve Eflātūn-ı İlāhī dimişlerdir ki, "Ṣaṭvet ve baṭşa ḳādir olmayana ḥalīm dimezler." Nitekim zāhid, baʿde'l-ḳudret tārik-i dünyā olan kimseye dirler. Yoḫsa bulmadığı nesneyi nice terk ider ve zāhid olur. Ve bunuñ naẓīri ġazādır. Yaʿnī bir kimse kāfir-i zindeyi ḳatl ile ġāzī olur; yoḫsa kāfir-i mürdeyi degil. Ve bir kimseye ḳuvvet-i şehveti var iken terk-i zinā itdi dinilür; yoḫsa ʿamel-mānde olduḳda degil. Anıñçün Allāh Taʿālā tārikü'ş-şehvet olan şābbıñ ḥāli ile beyne'l-melā'ike mübāhāt ider. Zīrā muḳteżā-yı şehveti li-eclillāh terk ider; yoḫsa ḳādir olmadığından degil. Ve ʿalā hāẕā, her nesneniñ kemāli vaḳtine göredir. Faʿrif. Naẓm:

1 Yā ʿibādallāh yā ehle'ṣ-ṣalāḥ[2]
Cāhidū fillāhi en tebġu'l-felāḥ

2 Mürde olmazsa ṣıfāt-ı nefs-i bed
Nice dil-zinde olup bula necāḥ

3 Şeb içinde idegör seyr-i serīʿ
Tā ki Maḥmūd olasın ʿinde'ṣ-ṣabāḥ[3]

4 ﴿لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾[4]
فاعبدوا الله غدوًا والرواح

5 Bulmadı feyż-i ilāhīden eṣer
Gelmeyince ḳalb-i ʿabde inşirāḥ

6 Ḥaḳḳıyā mürġ-ı dile ʿaşḳ ile şevḳ
Oldı Ḥaḳḳ'a uçmaġa iki cenāḥ

* * *

1 "Her biri bir yörüngede yüzmektedirler." Enbiyâ, 21/33.
2 Bu manzume 325a'da mükerrerdir. MY.
3 *Maḥmūd lafẓı, midād-ı sürḫ ile yazıldığı ism-i Cāmiʿü'l-faḳīre īmā'endir. Seyyid Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr.*
4 "İnsan için ancak çalıştığı vardır." en-Necm, 53/39.

[ʿĀLEM-İ ḪALḲ ʿĀLEM-İ EMR VE RŪḤ-I İNSĀNĪ][1]

Maʿlūm ola ki[2] Allāh Taʿālā, on sekiz biñ ʿālem ve baʿż-ı rivāyātda üç yüz altmış biñ ʿālem ḫalḳ eyledi. Ve bu ʿālemiñ cümlesi iki ʿālemde mündericdir ki biri ʿālem-i ḫalḳ ve biri ʿālem-i emrdir. Kemā ḳālellāhü Taʿālā: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾[3] ʿĀlem-i ḫalḳ, ʿālem-i ʿayn ve kevn ve ḥudūṯdur; rūḥānī olsun cismānī olsun. Ve «سمي عالم الخلق خلقاً لأنه أوجده بالوسائط من شيء» Ve ʿālem-i emr, ʿālem-i ʿilm ü ilāh ve vücūbdur. Ve «سمي عالم الأمر أمراً لأنه لا من شيء بل بأمر كن»

Ve rūḥ-ı insānī maẓhar-ı ẕāt-ı ilāhiyyedir. Ḫaḳ Taʿālā anı feyż-i aḳdesiyle iẓhār itmişdir. Ve ibtidā ḳudretullāh añа taʿalluḳ itmişdir ki ol ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye ve ʿaḳl-ı evveldir. Ve bu rūḥ ḥaḳīḳatde mübhem degildir. Zīrā biʾẕ-ẕāt Ḫaḳḳ'a ʿārif olan insān-ı kāmil rūḥa daḫi ʿārifdir. Pes, ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾[4] istibhām içün degildir. Belki rūḥı taʿrif içündür. Yaʿnī "rūḥ ʿālem-i emr ve beḳādandır; ʿālem-i ḫalḳ ve fenādan degildir" dimekdir.

Suʾāl olunursa ki, bundan ẓāhir olur ki manṣıb-ı ḥabībullāh rūḥa cāhil olmaḳdan ʿālīdir. Pes, Yehūdʾuñ suʾāline cevāb virmeyüp intiẓār-ı vaḥye sebeb nedir? Cevāb budur ki rūḥ emr-i ġāmiżdır. O maḳūle ḫar-meşrebler taʿrīf ile anı fehm idemezler. Pes, Rabbü'l-ʿālemīn bir vecihle cevāb gönderdi ki aḥibbā anıñla āşinā ve aʿdā andan bīgāne oldılar ve herkese rütbesine göre tesellī ḥāṣıl oldı. Ve bu rūḥ oldur ki ādemiñ vücūdına nefḫ olundı. Yaʿnī bilā-ḥulūl añda ẓāhir oldı ve eşeri olan rūḥ-ı ḥayvānī ile bilindi. Hem maʿlūm hem mechūl oldı. Ve bunda olan tafṣīl ḳaleme gelmez. Ve gelse daḫi ʿaḳla ḥayret getirir. Bir miḳdārı yuḳaruda taḥrīr olundı. Naẓm:

1 Emriñ ile ilāhī geldi bu rūḥ
Ḥāṣıl oldı anıñla bunca fütūḥ

2 Perde-i ġayb pūş olmuş iken
Ceyb-i insāndan āḫir itdi sünūḥ

---

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Esrāri'l-Vaḥy. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 325a'da mükerrerdir. MY.
3 "Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir." el-Aʿrâf, 7/54.
4 "De ki: 'Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir.'" el-İsrâ, 17/85.

3 Oldı bir ṣadr-ı muʿallā ehli
Der-i ʿirfānı buldı kim meftūḥ

4 Sırr-ı Ümmü'l-Kitāb'a vāṣıl olan
Oḳuyup n'eylesüñ mütün u şürūḥ

5 ʿİlm odur ki vire dile ṣıḥḥat
Ol degil ki ide dili mecrūḥ

6 Ḳalmadı iḫtiyāc miṣbāḥa
Bulıcaḳ nūr-ı āf-tāb vużūḥ

7 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'ıñ olsa imdādı
Medd olur her nefes çü ʿömr-i Nūḥ

* * *

1 İçelim vaḳt-i ṣabāḥ cām-ı ṣubūḥ[1]
Ki odur ehl-i dile rāḥat-ı rūḥ[2]

2 Ṣubḥ-dem bār-gāh-ı Ḥażret-i Ḥaḳ
ʿArż-ı ḥācāt içün olur meftūḥ

3 Ḥāb-ı ġaflet marażdır insāna
Gözüñ aç eylegil ʿilāc-ı cürūḥ

4 Saña ʿilm-i şuʿūr yetmez tā
İtmeyince dile küşūf sünūḥ

5 Ḥaḳḳıyā noḳṭadır aṣlı ʿilmiñ
Yazdılar ṣoñra işbu metne şürūḥ

* * *

1 Dest-i feyż[3] ile açılsa der-i rūḥ[4]
Çoḳ meʿānī ider derūna sünūḥ[5]

2 Gūşiş-i sālik ile açılmaz
Ḥaḳ'dan olur yine olursa fütūḥ

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 325b'de mükerrerdir. MY.
3 feyż: luṭf (325b)
4 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 325b'de mükerrerdir. MY.

3 Metndir ʿilm-i ilāhī muġlaḳ
İdemez ḥall o metni deġme şürūḥ

[57b] 4 Ṣaġ sözdür didügüñ belki seniñ
Olur erbābı yanında mecrūḥ

5 Bir midir yerde olan ẕerre ile
Pertev-endāz olan gökdeki yūḥ

6 Şīt ü İdrīs oldı gerçi nebī
Anları geçdi risālet ile Nūḥ

7 Bilür elbette neşve-yāb-ı ġabūḳ[1]
Ki virir başḳa keyf cāna ṣabūḥ

8 Feyżden ġayrısına ey Ḥaḳḳī
Tevbe olsun rüsūma cümle naṣūḥ

* * *

1 Bezm-i ʿaşḳ u şevḳe gel tā içesin ṭolu ḳadeḥ[2]
Şol ḳadeḥ kim zā'il olur ḳaṭresinden ṣad teraḥ

2 Bu ḫayālāta şühūduñ var ise virme vücūd
Kim görinür dürdan ḳılsañ naẓar hem-çün şebaḥ

3 Manṣıb-ı faḳr u fenāyı iste şāh-ı ʿaşḳdan
ʿArż-ı ḥāliñ üstüne tā kim çeke ol şāh ṣaḥ

4 Ḫār baḳma ḫāra gül-çīn olmaḳ ise ger murād
Didiler zīrā miḥen taḥtında vardır çoḳ menaḥ

5 Ḥaḳḳıyā "el-leyletü ḥublā" nedir bildiñ mi hīç
Kim şeb-i ġam āḫiri elbet olur rūz-i feraḥ

* * *

1 ġabūḳ: ġabūn (325b)
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Pertev-i şems-i tecellīdir murādım her ṣabāḥ[1]
Perde-i nūr-ı siyāh oldı ümīdim her revāḥ[2]

2 Birisi bedr-i Cemāl ü birisi şems-i Celāl
İki ḥaddiñden gelür ṣadra kemāl-i inşirāḥ

3 Açıvir mihmān-ı ġayba rūz u şeb bāb-ı dilim
Yā ilāhī senden olur olur ise infitāḥ

4 Menzil-i maḳṣūda irmez pey-rev-i ʿaşḳ olmayan
Berzaḫ-ı nefs içre ḳalur ṭutmayan semt-i ṣalāḥ

5 ʿĀşıḳ-ı dergāh birdir yār birdir Ḥaḳḳıyā
Ḳul olan ol pādişāha bulısar āḫir felāḥ

* * *

1 Ger dilerseñ yār ile levḥ-i dile naḳş-ı felāḥ[3]
Nefsiñi tezkiye ḳıl eyle vücūduñ ıṣlāḥ

2 Şol göñül āyinesi kim ṭuta jengār-ı fesād
Hīç mümkin midir anda görine rūy-ı ṣalāḥ

3 Bestedir bāb-ı emel ḫalḳa iki ʿālemde
Dest-i luṭf ile meger feṭḥ ide anı Fettāḥ

4 Naḳd-i cān virmeyen ol yārı ḫarīdār olmaz
Māla mevḳūfdur elbette begim ʿaḳd-i nikāḥ

5 Pāy-ı zühd ile kişi pāye-i vaṣla irmez
ʿAşḳ u şevḳ olmasa cān u dil-i insāna cenāḥ

6 Ṣalma girdāb-ı hevāya bu göñül zevraḳını
Düşme var bād-ı ġurūr ile ġama ey mellāḥ

7 Ḥaḳḳıyā leyle-i Miʿrāc'a ʿalāmet vardır
Ṣāf olur anda göñül yüzi gibi rūy-ı ṣabāḥ

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 325b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitābü Meci'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmışdur. MN.

1 أعيدوا على جام الصباح[1]
فقد جاء بالروح وقت الرواح

2 ولا يرجع الدهر بعد المضى
ففى الحال هيئ لك الإرتياح

3 ومن يطعن الشرب فى مجلسي
جدير بطعن برأس الرماح[2]

4 خذوا واشربوا واغسلوا روحكم
بصاف من الراح دون ماء قراح

5 ومن ذاق من راحنا لم يمت
الا ناديا صاح أهل الصلاح [3]

6 لعمرك يا حقي عيش مدام
بلا اختتام ولا افتتاح[4]

* * *

ورد في حجر اسماعيل قبيل وقت الشافعي[5]

1 نورنا يستغني عن نور الصباح
منه سر الذات قد والله باح

2 نشرنا نشر يفوق النافجة
شمه يا صاح في الافاق فاح

3 علمنا علم عزيز معتبر
فيضنا فيض عزيز مستباح

---

1 Bu naẓm-ı ʿArabī, Üsküdar'da Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kā'in Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 1. Bana sabahın içki bardağını geri getirin / Çünkü rahatlık vaktinde rahatlık getirmişti
2. Geçtikten sonra zaman geri gelmez / Şu anda rahatlama sana hazırlanmıştır
3. Kim bir mecliste içme hakkında kötü konuşursa / Mızrağın ucuyla kendisine vurulmasını hak eder

3 *Bu mıṣrāʿ, veznen bir ḍarb ziyāde geliyor. (Nāṣıḥ)*

4 4. Alın, için ve ruhlarınızı yıkayın / Temiz su olmadan saf içki ile
5. Kim bizim içkimizden içerse ölmez / Ehl-i salaha bağıran kimse hariç
6. Ey Hakkı! Seni içki hayatıyla yaşatacağız / Sonu ve başlangıcı olmaksızın

5 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri biñ yüz yigirmi yedi senesinde, Aydos ḳaṣabası cāmiʿ-i şerīfi imāmı ve kendi birāder-i ṣaʿd-aḫteri Muḥammed Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 من أطال القول في أقوالنا
لم يحاك صوته إلا النباح

5 قال اسماعيل حقي قول حق
نافذا في قلب صب كالرماح[1]

* * *

1 ʿİnāyet eylese Fettāḥ açılsa bāb-ı rūḥ[2]
İrerdi ʿālem-i sırdan derūn-ı ḳalbe fütūḥ[3]

2 Tecellī ister iseñ ṣubḥ-gāh bīdār ol
O demde sāḳi-i Ḥaḳ'dan irer dimāġa ṣabūḥ

3 Seniñ dilińde ṭaleb yoḳdur ey kişi yoḫsa
Baṣīretiñ var ise işte bāb-ı Ḥaḳ meftūḥ

4 Bu sırra ceẕbe ile vāṣıl olur kāmiller[4]
Baḳılsa saʿy ile bitmez ḥaḳīḳat ʿömr-i Nūḥ

5 Füyūż-ı Rūḥ-ı Ḳudüs Ḥaḳḳī itmese imdād
Bu deñlü luṭf-ı maʿānī neden iderdi sünūḥ

* * *

1 Her ne deñlü zāhidā olsañ bugün ehl-i ṣalāḥ[5]
Düşmeyince ʿaşḳa olmazsıñ yarın ehl-i felāḥ[6]

2 Söylese erbāb-ı dil her bir nefesden cān ṭoġar
Ẓulmet-i ġam maḥv olur ol demde mānend-i ṣabāḥ

3 Ḳabża-i dest-i celāl-i Ḥaḳ'da münkirler ḳalup
Bulmadılar ẕerrece nūr-ı Ḥudā'dan inşirāḥ

---

1 1. Nurumuz, sabahın nuruna muhtaç değildir / Ondan çıkmıştır vallahi zâtın sırrı
2. Bizim kokumuz, misk kokusunu aşar / Onun kokusu, arkadaşım, âfâka yayıldı
3. Bizim ilmimiz, azîz ve muteberdir / Feyzimiz, azîz ve helâldir
4. Bizim sözlerimize dil uzatan kimse / Sesiyle havlamayı taklit etmiştir
5. İsmâil Hakkı hak söz söyledi / Âşık bir kalbe mızrak gibi nüfuz eder

2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

3 Bu manzume 325b'de mükerrerdir. MY.

4 olur: oldı (MY)

5 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

6 Bu manzume 325b'de mükerrerdir. MY.

4 Tā'ir-i ḳudsī gibi pervāzına göz irmedi
Şol ki açdı ʿaşḳ u şevḳi seyrine iki cenāḥ

5 Ruḥṣata aldanma Ḥaḳḳī gir ʿazīmet yoluna
ʿAşḳdan maḥrūm ider bilmezleri zühd-i mübāḥ

ḤARFÜ'L-ḤĀ

[İMĀMÜ'L-ʿĀLİMĪN][1]

Ve bu maḳāmdandır ki *Emālī* nām naẓmda gelür:

ولِلصّادقات الرجهان فاعلم
على الزهراء في بعض الخصال

Yaʿnī mefżūl olan min-vechin fāżıl olmaḳ baʿīd degildir. Zīrā kemāl-i muṭlaḳ Allāh Taʿālā'nıñdır. Ve Ḳur'ān'da gelür: ﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾[2] Ve kemāl-i nebevī daḫi böyledir ki, [3]﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾ aña işāret ider. Yaʿnī maḫlūḳāta göre anıñ daḫi kemāli kemāl-i muṭlāḳdır. Anıñçün efḍalü'l-enbiyā dinildi. Pes, sā'irleriñ kemāli, kemāl-i iżāfī oldı. Yaʿnī biri birlerine nisbetle kimi fāżıl ve kimi mefżūl oldı.

Ve fāżıllarda Ḫatmü'l-Evliyā *-ḳuddise sırruh-* cümleniñ fevḳinde oldıġı lede'l-ekābir bāhirdir. Ve Dīvān-ı Ḫatm'de kendi nefsinden iḫbāren gelür:

Beyt:

الله يعلم والدلائل تشهد
إني إمام العالمين محمد

Ammā her ehl-i ʿālem olan ʿālim olmaḳ lāzım gelmez. Yaʿnī imām olmaḳ gerçi kāmile göre müteḳarrer; **[58a]** fe-emmā baʿż-ı ḳuyūd ile müteḳayyeddir. Bu ise imāmü'l-ʿālimīn olmaḳ lāzım gelür; kesr ile. Zīrā ʿālimler daḫi ʿālemlerdendir. Ammā her ehl-i ʿālem olan ʿālim olmaḳ lāzım gelmez. Ve

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Müteferriḳāt* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 "İşte peygamberler! Biz onların bir kısmını bir kısmına üstün kıldık." el-Bakara, 2/253.
3 "Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir." el-Bakara, 2/253.

cā'izdir ki; "إني إمام العالمين" ola; kesr-i lām ile. Ve Ḫatm-i meẕkūruñ baʿż-ı aḥvāl ve feżā'ili *Temāmü'l-Feyż* nām kitābımızda ve ġayrı āṯārımızdadır.

Raḳanallāhü şefāʿatühü fi'd-dāreyn. Ve nefeḫnā fınā min-rūḥiḥi'l-ʿālemīn.
Naẓm:

1 Fehm olunur ṣanma kemālāt-ı Şeyḫ
ʿİlm-i ledün oldı kerāmāt-ı Şeyḫ

2 Her ne ḳadar diḳḳat iderseñ eger
ʿAḳla ṣıġar ṣanma Māḳālāt-ı Şeyḫ

3 Nefy-i ḳuvā-yı münkir erbāb-ı Ḥaḳ[1]
ʿAḳil olup eylegil iṯbāt-ı Şeyḫ

4 Feṭḥ-i ilāhī gerek ādemde kim
Eyleye iḳrār-ı Fütūḥāt-ı Şeyḫ

5 Farż idelim ki olasın ehl-i ḥāl
Bir mi seniñle baḳ a ḥālāt-ı Şeyḫ

6 Meşhed-i Ekber bu-durur sālikā
Şāhid-i Ḥaḳ oldı delālāt-ı Şeyḫ

7 Bes mi degil Ḫātem-i cāna Füsūs
Anda-durur Ekber-i āyāt-ı Şeyḫ

8 Maḳṣadı tevsīʿ-durur raḥmeti
Gerçi ki var ġayrı mühimmāt-ı Şeyḫ

9 Vaḥdeti bildirdi ḳabūl eyledik
Keṯreti refʿ itdi işārāt-ı Şeyḫ

10 Ṭatlu gelür cāna şekerden daḫi
Aġza alındıḳda ʿibārāt-ı Şeyḫ

11 Her kim anıñ nefḫi ile buldı cān
Oldı şeref-yāb-ı ḳarābāt-ı Şeyḫ

1 münkir: şübeh (MY)

12 Aña ṭufeyl oldı ḳamu evliyā
Buldı dimāġa nice leẕẕāt-ı Şeyḫ

13 Her ne ḳadar vaṣf oluna Ḥaḳḳıyā
Andan öte oldı maḳāmāt-ı Şeyḫ

* * *

1 Ben ki ṭutdum ṣıdḳ ile şol pīr elin[1]
ʿAbd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫ
Añladım bildim nedir ḫidmet yolın
ʿAbd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫ

2 Bir eli ṭutdum gerekmez ġayrı el
Bir nefes yetmez mi tā rūz-i ecel
Var mıdır ḫidmetden özge hīç ʿamel
ʿAbd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫ

3 Şeyḫimiñdir bu taṣarruf ben hebā
Ẕerre-vārım şeyḫim olmuşdur ṣabā
Ḫırḳa-pūşem ʿabde n'eylermiş ʿabā
ʿAbd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫ

4 Çünki şeyḫim mülk-i maʿnā ḫūbıdır
Kirpigim anın kapu çārūbıdır
Dervīşiñ ḫidmet eyü üslūbıdır
ʿAbd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫ

5 Ḥaḳḳī irdim seyyidü'l-aḳṭāba ben
Yoluna ṣıdḳ ile ḳodum cān u ten
İşbu ḳulluḳ ḥaḳ-durur ḥaḳ añlasañ
ʿAbd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫim ʿabd-i şeyḫ

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Kitābu'ẕ-Ẕikr ve'ş-Şeref* nām eṣer-i muʿteberlerinden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Tīġ-ı ʿaşḳ ile dil ü cānım olupdur iki şāḫ[1]
Ol sebebden cümle-i eczā bulupdur infisāḫ

2 ʿArş-ı aʿẓam cilve-gāh-ı cümle-i ervāḥdır
Ḳalb-i ʿārif oldı ammā sırr-ı Ḥaḳḳ'a özge kāḫ

3 Dā'imā ʿahd-i ezel ḫāṭır-nişānımdır benim
Ol ḫiṭāb-ı Kibriyā'dan ṭoludur ḥālā ṣimāḫ

4 Resm-i ḳīl u ḳāli ḳaldır levḥ-i dilden ey faḳīh
Tā ki ʿilm-i ḥāl ol levḥ içre bula irtisāḫ

5 Teng-nāy-ı ʿālem-i kevn içre ḳalma Ḥaḳḳıyā
Māverāsında anıñ gözle dile cāy-ı ferāḫ

* * *

1 Şeyḫ odur ki diyicek aña mürīdi yā şeyḫ[2]
İde biñ feyż ile bir demde añı iḥyā şeyḫ[3]

2 Açıla revzene-i ḳalbi cihān-ı ġayba
Dāḫil-i gülşen-i Firdevs ola gūyā şeyḫ

3 Cümle aʿżāsına sārī ola sırr-ı ḥikmet
Ḥaḳ ile gūş idüp anıñla ola gūyā şeyḫ

4 Şöyle telvīn ile temkīni riʿāyet ide kim
Ḫalḳ u yā Ḥaḳ mı olupdur diyeler āyā şeyḫ

5 ʿAmeli zerr-i ṭılāʿ ide nüḫās-ı ḳalbi
Bir ʿazīz ola vücūd içre hemān kīmyā şeyḫ

6 Ḥaḳḳıyā n'ola çıḳarsa dür-i ḥikmet dilden
Olıcaḳ feyż-i ilāhī ile çün deryā şeyḫ

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ Tekfūr Ṭaġlı Muḥammed Ḥikmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş olduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ Bursevī Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 326a'da mükerrerdir. MY.

1 Oldı ḳalbim ʿaşḳıñ ile iki şāḫ[1]
Çeşmime teng oldı bu ṣaḥn-ı ferāḫ

2 Naʿre-i ser-mest-i cām-ı ʿaşḳ ile
Günbed-i mīnāya ṭolmuşdur ṣarāḫ

3 ʿArş-ı maḳṣūda irişmekdir hüner
İstemem ʿālī-serā zer-naḳş kāḫ

4 İsteyenler ʿālem-i sırra sülūk
Bulsun evvel cism ü cāndan insilāḫ

5 Maẓhar-ı Ḥaḳ oldıġıçün pīrler
Ḥaḳ söze Ḥaḳḳī ṭutar cāndan ṣımāḫ

* * *

1 Derūn-ı ʿāşıḳ-ı ṣādıḳda ʿaşḳ bulsa rüsūḫ[2]
Ne ʿār ḳalur ne nāmūs hep olur mensūḫ[3]

[58b] 2 Mürīd ḳuvvet ile ṭıfla beñzer ey sālik
Başīret ehline dīvār-ı muḥkem oldı şüyūḫ

3 Sarāy-ı vaṣla girer ṣanma her denī küstāḫ
O semte yol bulamaz ḥāṣılı bugün her şūḫ

4 Riyāżet ile yemekden kesil Ḫudā'ya iriş
Nice bir ḳayd-ı ġam-ı ṣevb ü şarāb u maṭbūḫ[4]

5 Ḥaḳḳī dünyā vü aña ṭālib olanlar meṣeli
Fi'l-ḥaḳīḳa bir ālāy kelb ü lāşe-i menfūḫ[5]

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 326a'da mükerrerdir. MY.
4 Son üç mısrada farklı vezin uygulanmıştır. MY.
5 lāşe-i menfūḫ: ḥımār-ı menfūḫ (MY)

ḤARFÜ'D-DĀL

MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT [LİSĀN ḲALBİÑ TERCEMĀNIDIR][1]

İmdi ʿubūdiyyetiñ var ise ḳalbiñe naẓar eyle. Eger ḳalbiñ Ḥaḳḳ'a secde itdiyse febihā. Yaʿnī cemīʿ-i aʿżā ve cevāriḥiñ daḫi secde ve inḳıyād ider; lisanıñ daḫi itdügi daʿvāda ṣādıḳ. Ve illā her yüzden ḥāliñ müşevveş olur ve lisān-ı mücerredle ḳalursın. Lisān ise münāfıḳda daḫi vardır; maʿa hāẕā muʿteber degildir. Zīrā līsan ḳalbiñ tercemānıdır. Çünki ḳalbde olmayan nesneyi söyleye kāẕib olur.

Ve bundan namāzıñ ṣıḥḥat ve fesādı maʿlūmdur. Yaʿnī ḳalbde iʿtiḳādı yoġise aʿżā ve cevārihiñ ḥarekātı bāṭıl olur. Ve eger iʿtiḳādı olup ve lākin efkār ve ḫavāṭırı çoḳ ise ḳabūl ve reddi añа göre olur. Yaʿnī ḥużūr-ı ḳalbī miḳdārı ḳabūl olup māʿadāsı merdūd olur. Zīrā ġaflet üzerine vāḳiʿ olmuşdur. Meger ki orada şefiʿ ola ki cemāʿat ile ḳılınan ṣalātdır. Zīrā cemāʿatiñ her birinden bir cüz-i ṣalāt maḳbūl olsa cümlesi cemʿ olunup bir ṣalāt-ı tāmme olur. Ve eczā-i nāḳıṣaya şefāʿat idüp cümlesiniñ ḳabūl-i ṣalātına bāʿiṣ olur.

Ve buradan maḳām-ı şefāʿat ne idügi maʿlūm oldı. Anıñçün şerʿde vārid oldı ki, bir cenāze üzerine yüz mü'min ḥāżır ola. Ve yaḫud ḳırḳ ʿaded bārī buluna. Zīrā ḳırḳ ʿaded ehl-i ʿumūm bir veliyy-i ʿörfī ḥükmündedir. Velīniñ ise şefāʿati maḳbūledir. Ve eger ol cenāzede bi'l-fiʿl velī bulunursa daḫi ḳuvvetlü olur. Zīrā bir veliyy-i vāḥid ke-elfdir. İşte bu maḳāmdandır ki cāmiʿler ve daʿvet-i ṣalāt içün mināreler binā olundı. Ve cenāze namāzına terġīb vāḳiʿ oldı. Zīrā eger cenāze ṣuleḥā-i nāsdan ise ḥāżır olan cemāʿate sebeb-i maġfiret olur. Ve illā cemāʿat-i ḥāżıra meyyite duʿā iderler. Pes, iki ṣūretde daḫi fā'ideden ḫālī degildir. Naẓm:

---

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl* fi-Tefsīri Sūreti'l-Fātiḥati'ş-Şerīfeti bi't-Türkiyyi. MN.

1 Yā ilāhī cümle-i aḥvālde senden meded[1]
ʿĀciz ü bī-çāreye sensin ḳamu işde sened

2 Āsiyābı fi'l-ḥaḳīḳa rūz u şeb ṣu döndürür
Ḳā'im olur muydı ḫāne olmasaydı ger ʿamed

3 Döndürür eflāk-i hefti ʿarş-ı aʿẓam dem-be-dem
Cünbiş-i ʿaşḳ oldı maʿnen ʿarşa ammā muʿtemed

4 Yā ilāhī gerçi dillerde döner āyetleriñ
Āyetiñ ḥaḳḳı dili döndürme senden ḳılma red

5 İrmese dil birlige ḳalb ile maḳbūl olmaya
Vaṣl-ı dergāha ola āḫir bu ġaflet yolda sed

6 Yā ilāhī eyleme Ḥaḳḳī ḳulı senden cüdā
Tā ki ḳulluḳ āsitānında ola ḳā'im ebed

* * *

1 Yā ilāhī feyż-i cūd it feyż-i cūd[2]
Fażlıña yoḳdur çü ġāyāt u ḥudūd[3]

2 Vir bize sermāye-i ʿaşḳdan naṣīb
İdelim bāzār-ı ʿirfān içre sūd

3 Ḳıl tecellī-i cemāliñ bī-niḳāb
Ḥāṣıl ola ḳalbe envāʿ-ı şühūd

4 Nūr-ı vaḥdet eyleyüp cāna ṭulūʿ
Zāʿil ola ẓulmet-i ẕenb-i vücūd

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ şehr-i şehīr-i Bursa'da kā'in zāviye-i şeref-ḥāviyelerinde post-nişīn-i meşīḫat olanlardan biriniñ ḫaṭṭ-ı nüsḫa-i Nāẓım'a taḳlīden taḥrīr itmiş oldıġı ve ḥālen kütübḫāne-i Nāẓım'da mevcūd bulundıġı nüsḫadan aḫẕ ü intisāḫ olunmaġla muḥarrir-i meẕkūruñ nüsḫa-i mezbūreyi ḫīn-i taḥrīrde sehevāt-i ḳalemiyyesinden olan ve bu naẓm-ı şerīfiñ ikinci beytiniñ evvelki mıṣrāʿında midād-ı sürḫ ile yazılan "vāv" ḥarfi ve altıncı beytiniñ mıṣrāʿ-ı şānisinde "ḳā'im" kelimesidir. Ve muḥarrir-i meẕkūruñ ḫaṭṭ-ı Nāẓım'a sebeb-i taḳlīdi bu mecmūʿada ḥarf-i mīm ḳāfiyesinde taḥrīr olunan naẓm-ı şerīflerden biriniñ ẕeylinde ḳalem-i ḳāṣırī ile taḥrīr ve taḳrīr olunur. İnşā'allāhü Taʿālā. Li-Cāmiʿi'l-ʿācizi'l-faḳīr. Seyyid Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr.

2 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke nüvişte est. MN.

3 Bu manzume 326a'da mükerrerdir. MY.

[59a] 5 Vech-i küllīden teveccüh eyleyüp
İdelim dergāhıña gerçek sücūd

6 ʿĀlem-i ıṭlāḳa irgür cānımız
Nice bir işbu iżāfāt u ḳuyūd

7 Pür-meşām it būy-ı vaḥdetden dili
Micmer-i ʿaşḳıñda yaḳ mānend-i ʿūd

8 Ḥubb-i ẕātī sırrına maẓhar ḳılup
Ḥaḳḳī-i nā-çāra luṭf it yā Vedūd

* * *

1 Yā ilāhī ḳıl tecellī-i cemāl[1]
Rūz u şeb müştāḳ-ı dīdārem meded
Çeşmime sensiz cihān oldı ḥayāl
Görmege didārı bīdārem meded[2]

2 Vuṣlatıñ şehrine irgür cānımı
Vech-i pākiñ eylegil seyrānımı
Ṣun tecellīden gül-i ḥandānımı
Gülşeniñde bülbül-i zārem meded

3 Gönlüme virmez ṣafā bāġ-ı cihān
Cānımı ḳandırmaz enhār-ı cinān
İki ʿālemde seni özler bu cān
ʿĀşıḳam dīdārıñ umaram meded

4 Cām-ı vaṣlıñ ṣun bańa ṭolı ṭolı
Mest olup bilmez olam ṣaġ u ṣolı
İrgürem dergāhıña āḫir yolı
Ḳuvvet iḥsān eyle bīmārem meded

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Faṣli'ṣ-Ṣırāṭ. MN.
2 Bu manzume 326b'de mükerrerdir. MY.

5 Uçmaġa dergāhıña vir per bañā
Ṭarfetü'l-ʿayn içre ire cān sañā
Ḳıl naẓar Ḥaḳḳī-i mücrimden yañā
Āh bir ʿabd-i güneh-kārem meded

* * *

1 Yā ilāhī baḥr-i feyżiñden meded[1]
Eylegil iḥsānıñı çün cūy meded[2]

2 Raḥmetiñ miḥrābdır ehl-i dile
Cān u tende ġayrı yoḳdur müstened

3 Nūr-ı ẕātıñ oldı eşyāyı muḥīṭ
Ḳaldı ol nūr içre ʿālemler ebed

4 Virmeseñ şems-i tecellīden nişān
Nice eylerdi seni diller raṣad

5 Geldi hūdan gitdi hūya bu vücūd
Ger ḳabūl ola bu eṣnāda ya red

6 Ḥaḳḳıyā tecrīd ü tevḥīd ehli ol
Tā ferīd ide seni Ferd ü Eḥad

* * *

1 Yā ilāhī ẕerreler mihriñle bulmuşdur vücūd[3]
Ḳaṭreler hep senden almışdır nemi ey baḥr-i cūd[4]

2 Kibriyā-yı len-terānīden niḳāb urduñ yeter
Feyż-i envār-ı cemāl it idelim ẕātıñ şühūd

3 Yüz sürüp dergāhıña fānī olanlar cümleden
Ḳıldılar añlar saña ẓāhirde bāṭında sücūd

4 Ceẕbe-i ʿaşḳıñla āsān it sülūkün ʿāşıḳıñ
İrgüren sensin saña sen dest-gīr ol yā Vedūd

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 326b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 326b'de mükerrerdir. MY.

5 Feyż-i aḳdesden şular kim bulmadı neşv ü nemā
Ḥaḳḳıyā bāzār-ı ʿirfānda aña yoḳ ẕerre sūd

* * *

1 Yā men erāde dā'iretü'l-cūdı ve'l-vücūd[1]
İcʿal teveccühenā ilā merkezi'ş-şühūd[2]

2 Fürḳat şebinde böyle ḳoma beste-i elem
Übsüṭ yedī nevāleke şümme'rfaʿi'l-ḳuyūd

3 Yoḳ senden özge ḥālimize raḥm ider bizim
Ente'r-Raḥīmü ve'l-keremü minke yā Vedūd

4 Dest-i ecel yaḳamızı çāḳ eyler ʿāḳibet
Yessir lenā bi-luṭfike fī-cenneti'l-ḫulūd

5 Yā Rab ḥarīm-i vuṣlatı Ḥaḳḳī'ya ḳıl naṣīb
Heccertehü'lletī hiye bi'r-rükkeʿi's-sücūd

[FAḲĪR OLAN KİMSE ĠANĪNİŃ ĀYĪNESİDİR][3]

Leyletü'l-Cumʿa[4] baʿde'l-intibāh ḳīle lī hāẕe'l-mışraʿi't-Türkī: "Kim ġınā ile ġanī olmaz ġanī." Maʿlūm ola ki, bu kelām-ı maʿnī-dārıń bir manṭūḳı ve üç medlūli vardır. Manṭūḳı ẕiḳr olunandır. Ve añıń maʿnāsı budur ki, bir kimse evvelden nişāba mālik olup, ġanī olduḳdan ṣoñra tekrār bir nişāba daḫi mālik olup mālı mużāʿaf olmaġla aña ġanī dinilmez. Belki yine evvelki ġınā ile ġanīdir. El-ḥāṣıl ġanī-i evvel, ke'l-evvel ġanīdir ki, aña ṣoñradan ġanī oldı dinilmez. Allāh Taʿālā'nıń ġınāsı ẕātīdir; yoḫsa ʿārıżī degildir. Zīrā cemīʿ-i kā'ināta beẕl-i vücūd itdikden ṣoñra levāzım-ı vücūdātı dahi iʿṭā itmişdir. Ḥattā nāsıń sebeb-i ġınāsı olan umūrı īcād eylemiş ve cevāhir içün ṭaġlar ve kānlar düzmüş ve maʿdeniyyāt iẓhār itmişdir ki insān-ı ʿāḳil anı idrākden ḳāṣırdır.

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 326b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
4 Kısmen bu mensur takrir ve sonundaki manzume 327a'da mükerrerdir. MY.

Pes, Ḥaḳ Taʿalā ġaniyy-i muṭlaḳdır ki hīç bir nesneye iḥtiyācı yoḳdur. Ve iḥtiyāc ve emṣāli ṣıfatlardan müberrādır. Belki cemīʿ-i mevcūduñ aña iḥtiyāc ve żarūreti vardır. Nitekim ṣamediyyet ile ẕātını vaṣf eylemişdir. Zīrā maṣmūduñ ileyh, yaʿnī muḥtācüñ ileyh ve ġanī biʾẕ-ẕātdır. **[59b]** Ḥattā selāṭīn ve mülūk bile bu ḳadar ḫazāʾin ile yine muḥtāclardır. Zīrā Ḥaḳ Taʿalāʾnıñ ḫazāʾine iḥtiyācı yoḳdur. Belki ḫazāʾin-i semāvāt ve arżı o ḫalḳ eylemişdir. Mülūk ise böyle degildir. Belki anlar ḫazīnelerini Ḥaḳḳʾıñ ḫazīnelerinden cemʿ iderler ve aña muḥtāc olurlar. Ve nefād bulsa żarūret çekerler. Ḥattā ʿilm-i iksīre mālik olsalar daḫi żarūretden ḫalāṣ olmazlar. Zīrā ol ʿilmi taʿlīm iden daḫi Ḥaḳdır. Pes, müteʿallemiñ ol ʿilimde Ḥaḳḳʾıñ taʿlīm ve telḳīnine żarūreti vardır. İşte Ḥaḳ Taʿāla Ġanī ve Cevād oldıġı maʿnā-yı meẕkūrdandır.

Suʾāl olunursa ki ġınā-yı muṭlaḳıñ ḥükmi bu idi ki herkes ġınā-yı tām bula ve ʿālemde faḳīr nāmına kimse ḳalmaya. Maʿa hāẕā ekṣer-i nās fuḳarā ve ehl-i żarūretdir ki maʿāşlarını kedd-i yemīn ve ʿaraḳ-ı cebīn ile taḥṣīl iderler.

Cevāb budur ki muḳaddemen bildiñ ki saña beẕl-i vücūd iden Allāh Taʿālādır. Pes, bu ḫuṣūṣda saña niʿmet-i ʿaẓīmesi vardır ki seni zindān-ı ʿademden ʿarṣa-i vücūda çıḳardı. Ve nūr-ı vücūd ile ẓulmet-i ʿademi izāle eyledi. Ve sen henüz Ādemʾiñ ẓahrında iken ḥirfetleri ve ṣanʿatları Ādeme taʿlīm eyledi. Ve kesb-i rızḳa anı medār ḳıldı. Bu daḫi Ḥaḳḳʾıñ saña bir başḳa niʿmeti oldı. Ve çünki sen bu ʿāleme ʿibādet ve maʿrifet içün geldiñ. Bunuñ māʿadāsı saña biʾl-ʿārıż lāzım; biʾẕ-ẕāt degil. Ve şol ʿibādet ve maʿrifet ki maḳṣūdun biʾẕ-ẕātdır. Rızḳ-ı ḳalīl ile ḳıyām bulur; ziyādece māla żarūret ḳalmaz. Zīrā māl-ı zāyidden ekṣeriyyā ṭuġyān ḥāṣıl olur. Ve ṭāġī ve bāġī olan kimse ʿibādet ve maʿrifetden bī-ḫaber ve ʿāṭıl ḳalur. Maʿa ḫāẕā esmā-i ilāhiyye ḫalḳıñ aḥvālde tafāvütlerini iḳtiżā ider. Zīrā cümlesi reʾīs ve ġanī olsa merʾūs ve faḳīr ḳalmaz. Ve keẕālik cümlesi merʾūs ve faḳīr olsa reʾīs ve ġanī dinilmez. Ve niseb ve iżāfāt vücūd bulmaz. Ve mertebe-i ulūhiyyet ise nisbet ve iżāfetden ʿibāretdir. Nitekim ehline maʿlūmdur.

Tefekkür eyle ki, faḳīr olan kimse ġanīniñ ʿāyīnesidir. Zīrā vücūd-ı muḥtāc olmasa ġınā ve cūd ṣıfatları vücūd bulmaz. Ve keẕālik müteʿallim olmasa kimseye ʿālim ve muʿallim dinilmez. Zīrā ʿālimiñ ʿālim oldıġı ifāża-i ʿilm ile maʿlūm olur; müʾminiñ imānı iḳrār ile ẓāhir oldıġı gibi. Ve bu iżāfāt ki vardır; cennetde bile carīdir. Zīrā ehl-i cennetiñ cümlesi ger-

çi mülūḳ ḥükmindedir; anıñçün nāme-i ilāhīde «مِن الملك الحي الباقي إلى الملك الحي الباقي» yazılur. Velākin derācāt-ı muḫtelife ḥasebiyle biri birlerine iżāfetleri vardır. Anıñçün baʿż-ı derecāt-ı ʿāliye vardır ki derecāt-ı sāfile ehli añı yerden gökde yıldız gibi görürler. İşte bu tefāvüt aʿmāl-i şerʿiyye ve maʿārif-i merʿiyye ile ḥāṣıl olur.

Gel imdi kesbiñi añа ṣarf eyle; rızḳ-ı maʿnevīyi ziyāde ḳılmaġa saʿy it. Ki bu rızḳıñ ḳalīli ile bile ġanīsin; fe-keyfe ki keṯīr ile. Nitekim rızḳ-ı ṣūrīniñ keṯretinden fi'l-ḥaḳīḳa insān ġanī olmaz. Belki faḳrı ziyāde olur. Şol sebebden ki keṯīrü'r-rızḳ olanıñ ekṯeri ḥarīṣ olur. Ve ḥarīṣiñ gözini ṭopraḳ ṭoldurur.

Bu cihetden ḳanāʿat ve ġınā-yı ḳalb ehli, faḳīr ise de ġanīdir. Ve bir kimse ʿilm-i nāfiʿa maẓhar olup anıñla ġanī oldıġını bilmek gerekdir. Zīrā ʿilim, ṣıfāt-ı şerīfe-i ilāhiyyedir. Ve ṣıfāt-ı ilāhiyye ile muttaṣıf olan kimse faḳīr olmaz. Nitekim muttaṣıf olmayan ġanī ise daḫi faḳīr olur. Zīrā rūḥuñ bu ʿālem-i süflīye hübūṭundan maḳṣūd, nuʿūt-ı kevniyye ile ittiṣāfı degildir. Belki nuʿūt-ı ilāhiyye ile ittiṣāfıdır. Añıñçün dirler ki ṭavr-ı insānīde kemāl-i ilāhī ve ṭavr-ı ilāhīde kemāl-i insānī lāzımdır ki gāh meʿāddan mebdeʾe ʿurūc ve gāh mebdeʾden meʿāda nüzūl vāḳiʿ olur. Ve Ḥaḳ ile seyr ü ṭayr vücūd bulur. Naẓm:

1 Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Cevād
Yā Ġanī biʾẕ-ẕāt yā Rabbeʾl-ʿibād

2 Bī-bahāne eylediñ īcād-ı ḫalḳ
Bir bahāne ile vir ġamdan güşād

3 Nice bir maḥzūn u giryān olalım
Bülbül-i cān u dili sen eyle şād

4 ʿĀşıḳa feyż it fenā ṣahbāsını
Sālike baḫş eyle yā Rabbī murād

5 Sālik-i dergāhıñ olan ehl-i dil
Bulmadı bu yolda ġamdan özge zād

6 Ḥaḳḳīʾyı ṣaġ u ṣola baḳdırmayup
Vir ṭarīḳ-i müstaḳīm içre reşād

* * *

1 Mübtelā-yı derd-i ʿişyānem meded[1]
Ṭālib-i dermān-ı ġufrānem meded[2]

2 Eyleme şermende-i cürm ü günāh
Gerçi kim bir ʿāṣī insānem meded

3 Bir faḳīrem ey ġanī Perverdgār
Dem-be-dem muḥtāc-ı iḥsānem meded

4 Ṣun bańa cām-ı viṣāl-i ḥażretiń
Kūşe-gīr-i bezm-i hicrānem meded

[60a] 5 Geçdi ʿömrüm devr-i sāġar-veş benim
Şimdi derd ile ciger ḳanem meded

6 N'ola ger deryā-miṣāl olsa yaşım
Cürm ile bī-ḥadd ü pāyānem meded

7 Ṭutmadım "firrū ilallāh" emrini
ʿAbd-i ābıḳ gibi ḥayrānem meded

8 Ṭāʿat ü taḳvāya çün yār olmadım
Āh kim aġyār-ı meydānem meded

9 Ḳılmadım mürşid ḳapusunda ḳarār
Böyle ser-gerdān-ı devrānem meded

10 Nev-bahār-ı ʿömrüme irdi ḫazān
Ben neme ḫandān u giryānem meded

11 Dest-gīr ol pādişāhā Ḥaḳḳī'ya
Derd-mend-i derd-mendānem meded

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ḥaşr nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 327a'da mükerrerdir. MY.

1 Yā Rab āsān ḳıl ḥisābım el-meded[1]
Ṣaġ elimden ṣun kitābım el-meded[2]

2 Sil ḫaṭāmı nāme-i aʿmālden
Yoḳ-durur kār-ı ṣavābım el-meded

3 Çün beşerden şer cüz oldı n'eyleyem
Yoḳ-durur ḫayr iktisābım el-meded

4 Yaġdırup bārān-ı feyż-i raḥmetiñ
Baḥr ḳıl ḳaṭre ṣevābım el-meded

5 Perdedir dīdārıña ẕenb-i vücūd
Aradan refʿ it ḥicābım el-meded

6 İtdüġüñ demde bańa benden su'āl
Luṭf ile eyle ḫiṭābım el-meded

7 Yoḳdur elde dilde ʿöẕr ü ḥüccetim
Bī-lisānem bī-cevābem el-meded

8 Cürm ü ʿiṣyān ehliyem ġāyet velī
ʿAfvıñadır intisābım el-meded

9 Cennet-i Rıḍvān'ıñ içre vir sükūn
Pür-ġam u pür-ıżṭırābem el-meded

10 Ḥaḳḳī'yı dünyā vü ʿuḳbāda ḳoma
Ḳıl seni ḥüsnü-meʿābım el-meded

* * *

1 Ey dilim derdine dermān olan Allāh meded[3]
Nice bir eyleyeyim miḥnet ile āh meded[4]

2 Ḳuluñum gerçi sańa lāyıḳ-ı ḳurbān degilim
Cigerimden dökülen ḳan nedir ey şāh meded

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Mavṭın-ı Evvel. MN.
2 Bu manzume 327b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Müteferriḳāt* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Nüsḫa-i ḫaṭṭ-ı Nāẓım'da mīm ile "Ey dilim derdime" ṣūretinde görüldi. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

3 Gül gülmege yüz var mı bu ḫār eclinden[1]
Cānımı yaḳdı çü nār āh-ı seḥer-gāh meded

4 Nice bir beyt-i ḫazende olayım çün Yaʿḳūb
Yūsuf-ı maḳṣadıma vir bańa bir rāh meded

5 Ẓulmet-i ġamda ḳoma Ḥaḳḳī-i miskīni gözet
Bir tecellī ile nūr it dilin ey māh meded

* * *

1 Ey yüzi gülzār senden bu meded[2]
Pür-fiġānem ḳandan oldı bu meded

2 Teşnelikden āteşe döndüm hemān
Merḥamet ḳıl vir bańa bir ṣu meded

3 Ḫāk-sār itdi beni gerd-i günāh
ʿAfv idüp rūy-ı siyāhım yu meded

4 Nice bir peyġūle-i ġamda yatur
Dest-gīr ol cānıma yā hū meded

5 ʿĀfiyetle Ḥaḳḳī'yı irgür sańa
Ḳalmasun rāh-ı belāda o meded

ḤAḲ TAʿĀLĀ VAʿDİNDE ṢĀDIḲDIR[3]

Yaʿnī[4] her ne ki dünyā ve āḫirete müteʿalliḳ vaʿd itmişdir; elbette anı işler. Zīrā muḳteżā-yı kerem anıñ fiʿlidir. Şol cihetden ki; ḫalḳa anda fā'ide vardır. Çünki ḫalḳı ribḥ içün ḫalḳ itdi. ʿAṭāsı dā'imā mütevātir olmaḳ lāzım geldi; ḫuṣūṣan ki vaʿd ṭarīḳiyle ola. Velākin vaʿīd ve taḫvīfiñ ḥükmüni virmese nesne lāzım gelmez. Zīrā ʿArab o maḳūle nesneyi kerem ʿadd ider. Meṣelā bir ādem āḫarı taḫvīf idüp "seniñ burnuñı ve ḳulaġıñı keserim" veyaḫud "sańa beş yüz degnek ḍarb iderim" didikden ṣoñra itmese ke-

1 Gül: Güle kim (MY)
2 Bu daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Müteferriḳāt* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Tuḥfe-i Ḫalīliyye* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 327b'de mükerrerdir. MY.

rem ider. Ammā bu söz mü'minlere göredir. Ammā küffār ḥaḳḳında vaʿīd muḥaḳḳaḳdır ki ḫulūd-ı ʿaẕābdır. Zīrā anlar küfürleri sebebiyle raḥmete müstaḥıḳ degillerdir. Naẓm:

1 Ey kerem ıssı Zü'l-celāl
Ḳullarıña eyle meded
Yaḳmaya tā nār-ı celāl
Ḳullarıña eyle meded

[60b] 2 Derdiñ odına yanmışuz
Cānımızdan uṣanmışuz
Raḥmetiñe ṭayanmışuz
Ḳullarıña eyle meded

3 Sırr-ı ẕātıñ ḥaḳḳı içün
Kelimātıñ ḥaḳḳı içün
Vaṣlıña teraḳḳī içün
Ḳullarıña eyle meded

4 Ḥaḳḳī aġlayu aġlayu
Dir yüzümüñ kirini yu
Cān vire hū diyü diyü
Ḳullarıña eyle meded

* * *

1 Yā ilāhī faẓlıña eyle ḳarīn[1]
Nā'il-i iḥsānıñ olmaḳdır murād
Yā ilāhī iki ʿālemde hemīn
Nā'il-i iḥsānıñ olmaḳdır murād

2 Bendedir ʿacz ü ḍalālet maʿṣiyet
Sendedir ḳudret hidāyet maġfiret
Ḳıl Ḥabīb'iñ ḥürmetine merḥamet
Nā'il-i iḥsānıñ olmaḳdır murād

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecmū'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eṣer-i muʿteberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Luṭf u iḥsānıńla oldı bu vücūd
Fażlıń ile ḳıldı her mü'min sücūd
Eyle dā'im maẓhar-ı ifḍal ü cūd
Nā'il-i iḥsānıń olmaḳdır murād

4 Ḳul senińdir ḳullara fermān seniń
Sā'il-i dergāhıńa iḥsān seniń
Ḥaḳḳī'ya luṭf u kerem her ān seniń
Nā'il-i iḥsānıń olmaḳdır murād

* * *

1 Ey ʿālemi var eyleyen[1]
Senden meded senden meded
Cānı tene yār eyleyen
Senden meded senden meded

2 Āb u hevā vü ḫāk ü nār
Ādemde oldı āşikār
Ey eyleyen erkānı çār
Senden meded senden meded

3 Esmāyı fāş itdiń ḳamu
Raḥmet ile aḳdı bu ṣu
Ḳalbim yüzin feyżińle yu
Senden meded senden meded

4 Fürḳat odundan vir necāt
Sālim ola ẕāt u ṣıfāt
Senden umar hep kā'ināt
Senden meded senden meded

5 Maʿnā yüzin iẓhār ḳıl
Luṭfuń sözin tekrār ḳıl
Ḥaḳḳī gözin bīdār ḳıl
Senden meded senden meded

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń eşer-i muʿteber-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 ʿAşḳıñla ḥayrān olmuşum[1]
Yā Rab meded yā Rab meded
Derdiñle giryān olmuşum
Yā Rab meded yā Rab meded

2 Ey ins ü cinni yaradan
Ḳurtar beni bu yāreden
Ḳaldır ḥicābı aradan
Yā Rab meded yā Rab meded

3 Sırr-ı ṣıfātıñ ḥaḳḳıçün
Envār-ı ẕātıñ ḥaḳḳıçün
Dā'im ṣebātıñ ḥaḳḳıçün
Yā Rab meded yā Rab meded

4 Çün işbu menzilden göçem
Dergāha ṭoġrı per açam
Vaṣlıñ hevāsında uçam
Yā Rab meded yā Rab meded

5 Bilmem ki ḳanda gideyin
Tā derde çāre ideyin
Dir Ḥaḳḳī ḳul āh n'ideyin
Yā Rab meded yā Rab meded

* * *

1 Bu naẓm-ı şerîf, İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmî'de maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla *Dīvān-ı Belāġāt* ʿünvānlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Luṭfuñadır istināḍ-ı müʾminīn[1]
Yā Kerīmu yā Raḥīmu yā Vedūd
Faẓlıñadır iʿtimād-ı ehl-i dīn
Yā Kerīmu yā Raḥīmu yā Vedūd

2 Teşne-diller feyżiñe ḥayrāndır
Ḥaste-diller ṭālib-i dermāndır
ʿĀdetiñ her sāʾile iḥsāndır
Yā Kerīmu yā Raḥīmu yā Vedūd

3 Çün seniñ keydiñ-durur keyd-i metīn
Olmaz insān-ı żaʿīf andan emīn
Ṣıġınur senden saña ʿālem hemīn
Yā Kerīmu yā Raḥīmu yā Vedūd

4 Ḳul seniñ ḳudret seniñ fermān seniñ
Dil seniñ dil derdine dermān seniñ
Ḥaḳḳī-i bī-çāreye iḥsān seniñ
Yā Kerīmu yā Raḥīmu yā Vedūd

* * *

1 Yandı ʿaşḳ odunda bu cānım meded[2]
Senden olur cāna cānānım meded[3]

2 Dergehiñden sāʾili red eyleme
Luṭf u iḥsān eyle sulṭānım meded

3 Yolda ḳaldım ḳāfile gitdi ḳamu
Menzile irişdi aḳrānım meded

4 Bulmasun āḫir-nefes şeyṭān yol
Ol ʿadūdan ḳurtar īmānım meded

5 Dir bu Ḥaḳḳī şīr-i feyżiñ olmasa
Eylemez bir ḳaṭre bu ḳanım meded

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Dīvān*-ı meẕkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 327a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Gülşen-i ʿaşḳıńda bülbül olmuşum yā Rab meded[1]
Āh ü zār içinde her dem ḳalmışım yā Rab meded[2]

2 Ne enīsim ne celīsim var bu miḥnet-ḫānede
Ḥayret-i kübrāya āḫir ṭalmışım yā Rab meded

3 ʿĀşıḳıń ḥālin ne bilsün zāhid-i fersūde-dil
Düşmen-i ʿuşşāḳı sańa ṣalmışım yā Rab meded

4 Çün fenā fillāhdan bād-ı ḫazān esdi dile
Anıń içün berg-i gül-veş ṣolmuşum yā Rab meded

5 Enbiyā vü evliyā iṣrine sālik olalı
Biń ḫaṭar her bir adımda bulmuşum yā Rab meded

6 Yā ilāhī Ḥaḳḳī'yı senden cüdā ḳılma ebed
Çün sańa yüz yerde secde ḳılmışım yā Rab meded

* * *

1 Nice bir nār-ı elemde yanayım yā Rab meded[3]
Cām-ı vaṣlıń ṣun bańa tā ḳanayım yā Rab meded[4]

2 Şemʿ-i ʿaşḳıń itdi sūzān ʿāḳibet bāl ü perim
Zinde ḳıl kim bir yanıḳ pervāneyim yā Rab meded

3 Şerbet-i vaṣlıńdadır ehl-i cünūn-ı ʿaşḳa hūş
Nice bir dīvāneyim uṣlanayım yā Rab meded

4 Dest-i luṭfuńla ʿimāret eylegil cān u dilim
Ṣadme-i ḳahrıń ile vīrāneyim yā Rab meded

5 Dir bu Ḥaḳḳī bī-vücūd itdi beni seyl-i fenā
Āsiyāb-ı ʿaşḳa düşmüş dāneyim yā Rab meded

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 327b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.

1 Yā mücībe'ş-şā'ilīn senden meded[1]
Yā muḥibbe'l-'ārifīn senden meded[2]

2 Berzaḫ-ı ḫavf u recādır işbu rāh
Yā emāne'l-ḫā'ifīn senden meded

3 Vech-i pākiñde gözüm bī-perde ḳıl
Yā celīse'ẕ-ẕākirīn senden meded

4 Vaḥşet-i kübrāda ḳaldı cān u dil
Yā enīse'l-'āşıḳīn senden meded

5 Eyleme cānım maḥabbetden cüdā
Yā ḥabībe'l-'ālemīn senden meded

6 Dir bu Ḥaḳḳī dā'imā feryād idüp
Yā Kerīm ü yā Mu'īn senden meded

* * *

1 Yā Eḥad ü yā Ṣamed[3]
Sen meded eyle meded
Eylemegil bizi red
Sen meded eyle meded[4]

2 Yañılmayalım izi
Yolda ḳoma 'ācizi
Elimiz al ṭut bizi
Sen meded eyle meded

3 Maṭlabımız bulalım
Şen ü dil-şād olalım
Feyżiñ ile ṭolalım
Sen meded eyle meded

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmū'asından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmū'asından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.

4 Gerçi çoḳ-durur taḳṣīr
ʿAfv it ey Rabb-i Ḳadīr
Dir bu Ḥaḳḳī-i faḳīr
Sen meded eyle meded

* * *

1 Ey ki ẕātıñ ile vaṣfıñ oldı Allāhü Eḥad[1]
Şānıña Ḳur'ān içinde dindi Allāhü'ṣ-Ṣamed[2]

2 Sen nisebden gerçi kim olduñ münezzeh ey Ġanī
Nisbetiñde "lem-yelid" didiñ "ve lem-yūled" sened

[61a] 3 Açılur sırr-ı ulūhiyyet derūn-ı ʿārife
Eyleseñ feyż-i rubūbiyyetden ey Mevlā meded

4 Sen ene'l-Ḥaḳ söyleseñ hū hū direm ol dem saña
Hem hüviyyetdir murādım her cihetden bī-cesed

5 Żaʿf-ı ḥāli oldı Ḥaḳḳī'nıñ mużāʿaf ey Kerīm
Ol żaʿīfe eyle şimden ṣoñra sen luṭf-ı ebed

DER-SEFER-İ BEÇ GÜFTE EST[3]

1 Ḫayli demdir şīşe-i çeşm-i cihān pür-nem-durur[4]
ʿAsker-i İslām'ı bir dem güldür Allāh'ım meded
Ḳalb-i maḫzūn-ı ġuzāta nuṣretiñ merhem-durur
Cümleniñ maḳṣūdı şimdi oldur Allāh'ım meded

1 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretlericniñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur.
Bu naẓm-ı şerīf mu'aḫḫaran İstanbul'da Sulṭān Bāyezid Cāmiʿ-i şerīfi ḥavlısında kā'in Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer bir mecmūʿada manẓūr-ı ʿācizī olmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣihu'l-ḥaḳīr.

2 Beyt-i evveliñ mıṣraʿ-ı şānīsinde üzerine sürḫ ile ḫaṭ çekilen terkīb, aṣlında "Şānıña dindi cihān ḫalḳında" ṣūretinde idi. Ḳalem-i Cāmiʿu'l-faḳīr anı terkīb-i muḥarrer üzre taḥrīr eyledi. Fe'fhemü'l-maʿnā.

3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

4 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.

2 On sekiz biñ ʿālemi var eyleyen sensin yine
Kimin aġyār u kimin yār eyleyen sensin yine
Nārı İbrāhīm'e gülzār eyleyen sensin yine
Güldür īmānı vü küfri ṣoldur Allāh'ım meded

3 Ġarḳa-i ḫūn-ābe-i ḳahr u celāl it kāfiri
İçmesün āb-ı zülāl-i rāḥat-ı ḳalbī biri
Nice bir itsün Muḥammed ümmeti āh u ġırı
Ortadan āṣār-ı ẓulmi ḳaldır Allāh'ım meded

4 Enfüs ü āfāḳıñ aḥvāli perīşāndır bugün
Ḫalḳ-ı ʿālem āteş-i miḥnetde biryāndır bugün
Merd ü zen bī-tāb olup derd ile giryāndır bugün
Cümleniñ ḳalbin feraḥla ṭoldur Allāh'ım meded

5 Nice demlerdir ki İslām ehli dir Allāh bes
Vaḳtine merhūndur ẓāhir ḥuṣūle bu heves
Tīġ-i ḳahr u intiḳāmıñla ʿurūḳ-ı küfri kes
Kāfire küfri cezāsın buldur Allāh'ım meded

6 Menzil-i maḳṣūda irgür gösterüp rāh-ı ṣavāb
Sūre-i "innā fetaḥnā" ḥaḳḳıçün ḳıl fetḥ-i bāb
Ḥaḳḳī-i bī-çāreniñ eyle duʿāsın müstecāb
Nice günlerdir ki ġam-gīn dildir Allāh'ım meded

MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀ'İNĀT *ʿALEYHİ EFḌALİ'Ṣ-ṢALAVĀT*[1]

1 Çerāġ-ı dīde-i ādem Muḥammed[2]
Delīl-i rūşen-i ʿālem Muḥammed

2 Ḥarīm-i ṣadrı dārü'l-mülk-i maʿnā
Dili sırr-ı Ḥaḳḳ'a maḥrem Muḥammed

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.

3 Fürūġundan olur peydā nice māh
Tecellī eylese bir dem Muḥammed

4 Bu bezm-i ʿaşḳda dil-teşnegāna
Ṣunar her demde cām-ı Cem Muḥammed

5 Beḳā-i ẕātına nūrı nişāndır
Olupdur neyyir-i aʿẓam Muḥammed

6 Bu Ḥaḳḳī ḳaṭre-i feyżidir anıñ
Olupdur ʿilm ile çün yem Muḥammed

* * *

1 ʿĀlemleri nūr eyledi dīdār-ı Muḥammed[1]
Bülbülleri zār eyledi ruḫsār-ı Muḥammed[2]

2 Aṣdāf-ı ezelden yine bir dürr-i yetīmi
ʿĀşıḳlara ʿarż eyledi bāzār-ı Muḥammed

3 Her bir gülünüñ rāyiḥası ʿālemi ṭutdı
Feryāda getürdi dili gülzār-ı Muḥammed

4 Üftādelere dest-res oldı kereminden
Her-bār budur ehl-i dile kār-ı Muḥammed

5 ʿĀcizlere her demde şefāʿatla seneddir
Ḳudretle yapıldı belī dīvār-ı Muḥammed

6 Ġam çekme bugün cümle-i aġyār-ı Ḫudā'dan
Ḥaḳḳī olabildińse eger yār-ı Muḥammed

* * *

1 Ey ferīd-i ṣadef-i baḥr-i vücūd[3]
Gevher-i pür-fürūġ-ı kān-ı şühūd[4]

2 Şāh-ı iḳlīm-i ʿadl ü dād u kerem
Zebreḳān-ı sipihr-i raḥmet ü cūd

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.
3 Şehr-i şehīr-i Bursa'da Şeyḫ Aḥmed Ġazzī *-ḳuddise sırruh-* dergāh-ı şerīfi post-nişīni ʿAlī Sırrī Efendi yedinde bulunan bir mecmuʿdan aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.

3 ʿİllet-i ġāʾiye-i kevn ü mekān
Cümleden ẓāhir u bāṭın maḳṣūd

4 Menbaʿ-ı feyż-i zülāl-i ḥikmet
Maṭlaʿ-ı nūr-ı tecellī-i Vedūd

5 Kimse bilmez ṣıfāt-ı ʿulyāñı
Künh-i ẕātıñ bilür ancaḳ Maʿbūd

6 İşbu bāzār-ı vücūd içre seniñ
ʿAşḳıñ ile ider idenler sūd

[61b] 7 Saña ṣunuldı şarāb-ı Kevṯer
Saña virildi maḳām-ı Maḥmūd

8 Ḥaḳḳī-i zārı yā Rasūlallāh
Eylegil bendeleriñden maʿdūd

* * *

1 Ey ḥabīb-i muḥabbeb-i ʿālem[1]
Saña virildi maḳām-ı Maḥmūd
V'ey şefīʿ-i muşaḳḳaʿ-ı ʿādem
Saña virildi maḳām-ı Maḥmūd

2 Ḥaḳ seni cümleye itdi taḳdīm
Destiñe ḳıldı livāyı teslīm
Ehl-i ʿiṣyāna raḥmet oldı ʿaẓīm
Saña virildi maḳām-ı Maḥmūd

3 Olmasañ sen yaradılmazdı felek
Bulmaz idi vücūd ins ü melek
Ḥāṣıl olur seniñle cümle dilek
Saña virildi maḳām-ı Maḥmūd

4 Ḥaḳḳī ḥaḳḳında Ḥaḳ içün söyle
Aña ʿuḳbāda şefāʿat eyle
Gelmedi bir seniñ gibi böyle
Saña virildi maḳām-ı Maḥmūd

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 Ey gül-i nev-ḫīz-i gülzār-ı şühūd[1]
Pertev-efzā-yı tecellī-i vücūd[2]

2 Ġarḳa-yāb-ı ḳulzüm-i züḫḫār-ı feyż
Sīr-şīr-i sāġar-ı leb-rīz-i cūd

3 Çehre-i kürsī vü ʿarş-ı ins ü cin
Pāy-ı Sidre pāyeñe eyler sücūd

4 Meşhed-i ḥüsn ü cemāliñ ānısın
Āyineñde görünür vech-i Vedūd

5 Ḥaḳ ile Ḥaḳ olıcaḳ Miʿrāc'da
Ḳaldı ḥaḳḳ-ı muṭlaḳ u gitdi ḳuyūd

6 ʿĀşıḳıñ olmaḳ-durur ʿahd-i ezel
Ḥaḳḳī ḳula budur aḳvā-yı ʿuhūd

* * *

1 Yā Rasūlallāh seniñ derdiñle bīmārım meded[3]
Teşne-i feyż-i zülāl-i vuṣlat-ı yārım meded

2 Bāġ-ı ḥüsnüñde geçilmez āh u zārından diliñ
Dem-be-dem bülbül gibi pür-āh u pür-zārım meded

3 Nūruña pervāne gibi dā'imā devr eylerim
Yandı şevḳimden derūnum gūyiyā nārım meded

4 Meclis-i ünsüñden olmaz hīç bir ʿāşıḳ cüdā
ʿĀşıḳım ben de o bezm-i ünsi umarım meded

5 Muṣṭafā'sın müctebāsın muḳtedāsın müctebā
Derd-mendim ʿācizim bed-ḥāl ü bed-kārım meded

6 Ḥaḳḳī-i bī-çāre ser virdi reh-i ʿaşḳıñda çün
Lā-cerem cān u cihāndan dir ki bīzārım meded

1 Ez-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 328a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūẓ Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer *Dīvān-ı Belāġat* 'ünvānlarında hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.

* * *

1 Ümmetiñ içre bir ʿabd-i kemterim[1]
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded
Cürmüme senden şefāʿat isterim
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

2 Sen şeh-i ʿālī-cenāb u ben gedā
Nice idem ḥālimi bilmem edā
Cān u başım yoluña olsun fedā
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

3 Oldı ismiñ Ṣādıḳu'l-Vaʿdü'l-Emīn
Ẕāt-ı pākiñ raḥmeten li'l-ʿālemīn
Sırr-ı ẕātıñ ḥürmetiçün ol muʿīn
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

4 Ey şefīʿ-i ʿāṣiyān-ı ins ü cān
Saña dil-beste-durur cān u cihān
Ḥaḳḳī-i bī-çāre n'itsün el-amān
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

* * *

6 ʿĀzim-i gülzārıñ oldı bu göñül[2]
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded
Bülbül-i pür-zārıñ oldı bu göñül
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded[3]

2 Dā'imā şūrīde olan sen güle
Aġlar iken şād olup āḫir güle
Vir tesellī işbu maḫzūn göñüle
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫalīfesi mümā ileyh Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 328b'de mükerrerdir. MY.

3 Ravżaña ḥasret olup cān bülbüli
Ḳoḳmaġa eyler temennī sen güli
Serv-i vaṣla irişe şāyed eli
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

4 Yollarıñ ḫār-ı muġāylānı şehā
Tāze vü ter açılan güldür bańa
Yolda pā-māl eyleme irgür sańa
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

5 Ḥüsnüñe ʿāşıḳ olup Ḥaḳḳī seniñ
Geçdi ḳaydından ser ü cān u teniñ
Ḳıl şefāʿat cürmüne baḳma anıñ
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

* * *

1 Yandı hicrān āteşine cān u dil[1]
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded
Ḳan aḳar iki gözümden muttaṣıl
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

2 Ruḫlarıñda açılur vaḥdet güli
Cān virir dīdārıña cān bülbüli
Ravżaña irişmege āḫir yolı
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

3 Şerbet-i vaṣlıñdadır ṣıḥḥat dile
Zaḫma merhem ur ḳoma bu derd ile
Ḥaḳḳī'yı dergāh-ı Mevlā'dan dile
El-meded ey Faḫr-i ʿĀlem el-meded

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *ʿİzzü'l-Ādemī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Olmuşuz ġarḳ-āb-ı deryā-yı günāh[1]
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded
Ḳalmışuz hicrān ġamında āh āh
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded[2]

2 İtmedik çün bir dem iḥyā-yı sünen
Ḳaldıḳ āḫir böyle bīrūn ez-senen
Ḳıl bizimçün sen ricā-yı Ẕi'l-Minen
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

3 ʿAzm-i rāh-ı Ḥaḳḳ'a saʿy-ı bāl yoḳ
Ṭāʿat-ı fermāna ḥayf iḳbāl yoḳ
Ravżaña pervāza perr ü bāl yoḳ
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

4 Āşiyān-ı ʿaşḳa bülbül olmadıḳ
Tāb-ı şevḳiñ ile gül gül olmadıḳ
Āteş-i ġamda yanup kül olmadıḳ
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

5 Çün maḳām-ı vaṣla ire rāstān
Şād u şen ola cemīʿ-i dostān
Olmasun hicr ile Ḥaḳḳī dāstān
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

* * *

1 Derd-i ʿaşḳa mübtelāyım yā Rasūlallāh meded[3]
Şevḳ ile pür-ibtilāyım yā Rasūlallāh meded

2 Yemm-i feyżiñ ḳaṭresinden nem irişdi cānıma
Kim ḥarāret-āşināyım yā Rasūlallāh meded

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ 'Abdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 328b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, maḥrūse-i Bursa'da ṣaḥḥāf eşnāfından Ṣopalı-zāde Ḥācī Süleymān Beg yedinde bulunan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Nicesi olam ṭaleb-kār-ı ḥayāt-ı bāḳiye
Dergehiñde bī-ḥayāyım yā Rasūlallāh meded

4 Yāy-veş ḳaddim ḫamīd ü ebr-veş eşkim revān
Zārī-i dilde çü-nāyım yā Rasūlallāh meded

5 Dir bu İsmāʿīl Ḥaḳḳī gülşen-i ḥüsnüñde ben
ʿAndelīb-i bī-nevāyım yā Rasūlallāh meded

* * *

1 Bir ġarībim bu cihānda yā Rasūlallāh meded[1]
Aġlarım her dem her ānda yā Rasūlallāh meded

2 Nār-ı ġamda āh kim yandı kebāb oldı ciger
Ḳalmadı ṭāḳat bu cānda yā Rasūlallāh meded

3 Olmuşum mecnūn-ı ʿaşḳıñ geşt idüp saḥrāları
Yoḳ ḳarārım bir mekānda yā Rasūlallāh meded

4 Dil kebūter gibi dönmekde hevā-yı ʿaşḳda
Ḥāli budur her zamānda yā Rasūlallāh meded

5 Nev-bahār-ı vaṣlıña irmek-durur maḳṣūdı çün
Ḳalmasun Ḥaḳḳī ḫazānda yā Rasūlallāh meded

* * *

[62a] 1 Bāġ-ı ḥüsnüñde hezāram yā Rasūlallāh meded[2]
Mübtelā-yı āh u zāram yā Rasūlallāh meded[3]

2 Düşeli sevdā-yı reng-i lāle-i ruḫsārıña
Nālede bī-iḫtiyāram yā Rasūlallāh meded

3 Şuʿle-i şemʿ-i ruḫuñ sūzān idüp bāl ü perim
Hem-çü pervāne yanaram yā Rasūlallāh meded

4 ʿAzm-i rāh-ı ravżañ itmekdir murādım dāʾimā
Līk pek bī-iḳtidārem yā Rasūlallāh meded

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Bu manzume 328b'de mükerrerdir. MY.

5 Dir bu Ḥaḳḳī derdime dermān yine senden olur
Ḳalmamışdır ġayrı çārem yā Rasūlallāh meded

* * *

1 ʿAyn-ı ẕenb oldı vücūdum ser-te-ser[1]
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded
Eyleyüp ʿayn-ı ʿināyetle naẓar
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

2 Āyinem oldı kederden rū-siyāh
Ṭutdı rūy-ı cānımı gerd-i günāh
Buldı ġāyet sū-i ḥālim āh āh
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

3 Nice bir rehzen ola telvīn-i dil
Nice bir ḥükm ide cāna āb u gil
Bu-durur Ḥaḳḳī recāsı muttaṣıl
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

* * *

1 Vücūduñ yā Rasūlallāh olupdur bāʿiṣ-i īcād[2]
Saña vaḳt-i tecellīde ḳalemden vażʿ olundı ad[3]

2 Diliñdir cilve-gāh-ı nūr-ı ẕāt-ı Ḥażret-i Bārī
Seniñ āyīneñe özge cilā virmiş-durur üstād

3 N'ola cism-i laṭīfiñ olsa ʿarş-ı aʿẓam-ı ṣānī
Ki olmuşdur muḥīṭ-i ḥüsn ü şeḳl-i ḫūb-ı māder-zād

4 Şeb-i Miʿrāc'da ʿayn-ı şühūduñ yā Rasūlallāh
ʿIyān gördi cemāl-i Ḥaḳḳ'ı bī-teʾvīl-i nūn u ṣad

5 Didi çün "mā-rameyte iẕ-rameyte" Ḥażret-i Allāh
Ṣaḥīḥ oldı seniñ ḥaḳḳıñda ḥaḳ olmaḳda bu isnād

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 328b'de mükerrerdir. MY.

6 Ḫudā ḥaḳḳı bu Ḥaḳḳī bendeñi luṭf it ḳabūl eyle
Ki sensin yā Nebiyyallāh sulṭān-ı kerem-muʿtād

[ḪÜLĀṢATÜ'L-KĀ'İNAT VE ZÜBDETÜ'L-MEVCŪDĀT MUḤAMMED MUṢṬAFĀ][1]

Ve baʿż-ı ʿurefā dimişlerdir ki; beyt:

Bal dimekle ṭatlu olmaz çün dehān
Yüri anı ṭatmaġa saʿy it hemān

Fe-emmā ʿārif odur ki, zübde-i maʿrifetden çāşnī-dār ve eleẕẕ-i eşyā olan ḥaḳāyıḳ u ḥikemden ḫaberdār ola. Ve maṭbaḫ-ı īcādda dīk-i ḥaḳīḳatde puḫte olan leẕāʾiẕ-i ʿulūm-ı ilāhiyyeden biri de budur ki, ʿālem-i vücūd bir şecer-i Müntehā gibidir. Anıñ aṣlı ʿaḳl-ı evvel ve aġṣānı efrād-ı mükevenāt ve evrāḳı melāʾike ve mīvesi insān-ı kāmil ve zübdesi ādem-i ḥaḳīḳī-i ekmeldir ki, dürr-i yetīm-i ṣadef-i ışṭıfā, vāsıṭa-i ʿıḳd-ı rusül Muṣṭafā *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* Ḥażretlerinden ʿibāretdir. Zīrā ḫülāṣatü'l-kāʾināt ve zübdetü'l-mevcūdātdır ki, rişte-i niẓām-ı vücūd aña bend olmuşdur. Ve her ferd māʾide-i ʿaynıñ leẕẕetin anıñ terbiyesiyle bulmuşdur. Nitekim, "أَنَا مِنَ الله وَالْمُؤْمِنوُن مِنْ فَيْضِ نُورِي" aña bürhān ve sened; " لَوْلاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلاك" ḫüccet ve müsteneddir. Zihī sālār-ı ḳāfiledir ki peyrevleriniñ cümlesi menzil-i murāda vüṣūl buldılar. Ve muḫālifleriniñ hem-künānı gümrāh ve nā-būd oldılar. Naẓm:

1 Ey gül-i raʿnā-yı bāġ-ı feyż ü cūd
Sünbül-i ḫoş-būy-ı bustān-ı vücūd

2 Hāven-i ʿālemde olduñ misk-sāy
Būy-ı miskiñ aḫẕ iden dil n'eyler ʿūd

3 Ruḫlarıñ pertev-niṣār-ı mihr ü māh
Oldı çeşmiñ çeşme-i nūr-ı şühūd

1 Bu taḳrīr-i dil-peẕīr, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Zübdetü'l-Maḳāl* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Allāh Allāh dir gören dīdārıñı
Vechiñe bi'l-ıżṭırār eyler sücūd

5 Sāye-endāz olmasa cismiñ n'ola
Oldı ẕātıñ bī-ḥudūd u bī-ḳuyūd

6 Ola Ḥaḳḳî'dan revān-ı pākiñe
Her nefesde ṣad selām u ṣad dürūd

[VĀSIṬA-İ VAṢL-I EḤAD VE ṢAMED FAḪR-İ ʿĀLEM MUḤAMMEDDİR][1]

Maʿlūm ola ki, ṭāḳ-ı bāb-ı cennete ḳalem-i ḳudret ile kelime-i şehādet taḥrīr olunduḳda, ʿārifān-ı ervāḥ u ecsāma maʿlūm oldı ki, vāsıṭa-i vaṣl-ı Eḥad ve Ṣamed, Faḫr-i ʿĀlem Muḥammeddir *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-*. Zīrā ol celāle-i pür-mehābete Muḥammed'den ġayrı muḳārin ḳılınmadı; egerçi cemīʿ-i esmā-i külliyye-i kümmel ol ism-i şerīfiñ taḥtında müdḫaldir. Pes, fuḳahānıñ "لَوْلاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلاك" kelām-ı ʿizzet-medārını cerḥ itdikleri, fehimde mecrūḥ olduḳlarından nāşīdir. Zīrā kelām-ı mezbūrdan şān-ı enbiyāyı tenzīl lāzım gelmez. Şol maʿnādan ki, işāret-i ḫiṭābda cümlesi dāḫillerdir. Pes, dimek olur ki, "Ḥabīb'im eger sen ve seniñ ṣaffıñda olan enbiyā ve aṣfiyā ʿillet-i ġā'iye-i īcād ü ibdāʿ olmayaydı eflāki, yaʿnī ʿālem-i hejdeh-hezārı ḫalḳ itmezdim." Velākin eflāk, muʿẓam-ı ecrām olmaġla anıñla taʿbīr olundı. Pes, bu maʿnā üzerine cemīʿ-i aṣfiyā teşrīfde **[62b]** dāḫil oldılar.

Ve bundan ṣalavāt-ı şerīfeniñ sırrı daḫi ẓāhir oldı. Anıñçün ḥadīṯde gelür ki, [2]«إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَيَّ فَعَمِّمُوا» Yaʿnī "Bañа taṣliye itdiginiz zamānda enbiyāya da taṣliye idiñiz. Zīrā benim gibi anlar daḫi mebʿūṯlardır." El-ḥāṣıl, "Allāhümme ṣalli ʿalā-seyyidinā Muḥammedin ve ʿalā-āli Muḥammed ve sellim." didikde bi-ṭarīḳi'l-ilḥāḳ, "Ve ʿalā-cemīʿi'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn." daḫi diyüñüz dimek oldı. Ve taṣliyeden muḳārenet-i meẕkūreniñ sırrı ve

1 Bu taḳrīr-i dil-peẕīr, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Sehâvî, *el-Makâsıdu'l-Hasene*, s. 88, r. 67.

vesāṭat-i meẕbūreniñ emri rūşen oldı. Zīrā vāsıṭaya şükr itmek ʿaḳıl ve naḳil ile vācibdir. Bu cihetden bir murtāż ve mücāhid yoḳdur ki, bilā-vāsıṭa ḥarem-i ḳurba gire ve meclis-i vaṣla ire.

Bu maʿnādan ötüri leyle-i Miʿrāc'da ḳarʿ-ı bāb-ı melekūt vāḳiʿ olduḳda, bāb-ı semā-i dünyāya pās-bān ve ḥavāle ḳılınan İsmāʿīl nām melek "kimdir?" didikde, orada Cibrīl, "Muḥammed ve benim." diyicek ol melek daḫi "Sizden ġayrıya feṭḥ-i bāb itmemek ile meʾmūrum." diyü cevāb virdi. Yaʿnī nübüvvātdan bir nübüvvete tābiʿ ve anıñ taṣliye ve ṣenāsında olmadıḳça, bāb-ı ġayb kimseye meftūḥ olmaz. Bu sebebden felāsife ve ḥükemā ve rehābine ve berāhime ve emṣāli dergāhdan dūr ve ḥarīm-i ḳabūlden mehcūr oldılar. Zīrā her çend ki, ṭarīḳ-i riyāżetde kemer-bend ve maḳām-ı mücāhededе dil-pesend olmuşlardır; velākin çi-fā'ide ki, ʿaḳla uymuşlar ve libās-ı mütābaʿatı üzerlerinden ṣoymuşlardır. Bu cihetden menzil diyerek ḳaʿr-ı dūzaḫa çekilüp gitdiler. Ve maḳām-ı ḳurba bedel buʿd u ḳaṭīʿat derekesine yitdiler. Naẓm:

1 Vesīle ister iseñ bār-gāha
Muḥammeddir Muḥammeddir Muḥammed
Nedir rehber gedāya pādişāha
Muḥammeddir Muḥammeddir Muḥammed

2 Muḥammed'siz yol alınmaz bir adım
Dinilmez ḫayr-ı maḳdem ḫayr-ı ḳādim
Bu şerʿa ẓāhir u bāṭında ḫādim
Muḥammeddir Muḥammeddir Muḥammed

3 Nedir Ḥaḳḳ'ıñ mürīdi vü murādı
Nedir rāh-ı Ḥaḳḳ'a dāʿī vü hādī
Nedir bu ʿālemiñ bed'ine bādī
Muḥammeddir Muḥammeddir Muḥammed

4 Vücūdı maẓhar-ı Ḥaḳdır ezelden
Görinür Ḥaḳ cemāli ol güzelden
Viren beyʿat ṭutan bu ḫalḳı elden
Muḥammeddir Muḥammeddir Muḥammed

5 Öter her dürlü dilden her ḳafesde
Bulunmaz feyżi Ceyḥūn u Aras'da
Bu Ḥaḳḳī'nıñ delīli her nefesde
Muḥammeddir Muḥammeddir Muḥammed

* * *

1 Ey bir naẓarı bendeyi şāh eyleyen Aḥmed[1]
Dervīş bulur luṭfuñ ile devlet-i sermed

2 Refʿ itse n'ola Ḥaḳ serini serv-i Livā'nıñ
Ol deñlü ider raḥmetiniñ sāyesini med

3 Ṭūbā ile Sidre saña nisbetle olur pest
Kim gördi seniñ gibi elif-ḳāmet ü ḫoş-ḳad

4 Ḫūn oldı ciger ṭatmayalı ṭatlu sözüñden
Ey Aḥmed-i ḫoş-lehce vü Maḥmūd u Muḥammed

5 ʿArż itse n'ola ḥālini dergāhıña Ḥaḳḳī
Zīrā ki kerem kānısın olmaz kereme sed

* * *

1 Revādır cümle dillerde dinürse ẕü'l-celāl Aḥmed[2]
Daḫi vaṣfında anıñ söylenürse ẕü'l-cemāl Aḥmed[3]

2 Celāle ẓāhiri maẓhar cemāle bāṭını meclā
Olupdur bu iki vaṣf ile nāmı ẕü'l-kemāl Aḥmed

3 Ṣunar dil-teşneler destine dā'im Āb-ı Ḥayvān'ı
Döner muḥtāc olanlar üstüne ol ẕü'n-nevāl Aḥmed

4 Anıñ Ḳur'ān'da aḫlāḳın idüpdür çün Ḫudā taʿẓīm
Ḳıyās eyle bu maʿnādan nedir bil ẕü'l-ḫiṣāl Aḥmed

5 Gider Ḥaḳḳī diliñden ẓulmet-i fürḳat olur zā'il
Şefāʿat şemʿini ger yandırırsa ẕü'l-viṣāl Aḥmed

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi kitāb-ı meẕkūrdan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Muʿcizāt. MN.
3 Bu manzume 329a'da mükerrerdir. MY.

"ÇIḲUBAN GÖKLERE TĀ ḲĀBE ḲAVSEYN"[1]

Burada ġāyet muġayyāda dāḫil degildir[2]. Yaʿnī "tā"nıñ mā-baʿdi, mā-ḳabli cinsinden ḫāricdir. Zīrā maḳām-ı "Ḳābe Ḳavseyn", eflāk cinsinden degildir. Pes, eflāke ʿurūc ṣūrī ve [3] ﴿قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَ﴾ ya maʿnevīdir. Yaʿnī Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* bu ḳadar ṣūrī ve maʿnevī ʿālī mertebe bulmuş iken yine [4] ﴿رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ sırrınıñ muḳteżāsıyla ḫalḳ arasına geldi. Ve anıñ daʿvet ve irşādıyla göñül yüzleri güldi. Naẓm:

1 Yanmasun nār-ı ġamıñla sīneler
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded
Pāre pāre olmasun āyīneler
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

2 "Ḳābe Ḳavseyni ev Ednā"dır yeriñ
Kān-ı vaḥdetden alındı gevheriñ
ʿĀşıḳa dergāh-ı Mevlādır deriñ
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

3 Aġlamaḳdan gözlerim döndi yeme
ʿArż-ı dīdār eylegil bu ʿāleme
Nice bir yansun göñül nār-ı ġama
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

4 Girmeseñ irşād ile ger araya
Ḥaḳ naṣīb olmazdı biz āvāreye
Ḳıl tenezzül Ḥaḳḳī-i bī-çāreye
Yā Rasūlallāh şefāʿat el-meded

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Nüzūl-i Nebī *-ʿaleyhi's-selām-* be-Medīne-i Münevvere. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 328b'de mükerrerdir. MY.

3 "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." en-Necm, 53/9.

4 "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." el-Enbiyâ, 21/107.

[63a] 1 ʿĀṣiyān-ı ümmete rūz-ı cezā[1]
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded
Çün teraḥḥumdur sañа dā'im sezā
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded[2]

2 Yüzlere seyl-āb idince ḳanlu yaş
Ḳorḳulardan gidicek ʿaḳl-ı maʿāş
Eyle Maḥmūdiyyetiñ sırrını fāş
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

3 Ten żaʿīf ü āteş-i dūzaḫ ḳatı
ʿĀcizān-ı ümmetiñ yoḳ ṭāḳatı
Görmesünler ḥirḳati vü fürḳati
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

4 Cürm ü ʿiṣyān ile olduḳ rū-siyāh
Ḥālimiz düşvār olupdur āh āh
Çünki sensin ʿāleme fażl-ı ilāh
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

5 Olmasun cān u ciger ġamda kebāb
Görmesün dūzaḫda ten aṣlā ʿaẕāb
Senden olur olur ise feṭḥ-i bāb
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

6 Cümleden ʿālī maḳāmıñ haḳḳıçün
Cümle ʿālemlerde nāmıñ ḥaḳḳıçün
Ḥaḳ ile bunca kelāmıñ ḥaḳḳıçün
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

7 Dest-gīr ol Ḥaḳḳī'yı yerden getür
Menzilin cennāt-ı Rıḍvān'a yetür
Cümle mü'minlerle maḳṣūdın bitür
Ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh meded

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ẕikr-i Ehl-i Ẕünūb. MN.
2 Bu manzume 328b'de mükerrerdir. MY.

MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT[1] [HER MÜBĀH OLAN NESNEYİ İRTİKĀB İTMEK YOḴDUR][2]

Baʿd ez-ān bu meẕkūrdan münfehem olur ki, pāk-nihād olan kimse dāʾimā envāʿ-ı ṭīb ile muʿaṭṭar ve muṭayyeb olup ṭıbāʿ-ı selīmeniñ istiḫbāṯ ve istiḳẕār itdügi nesnelerden iḫtirāz ider. Yaʿnī ehl-i mürüvvet ve aḫlāḳ-ı cemīle erbābınıñ istiṭābe itmedigi umūrı irtikāb itmez. Ḫuṣūṣan ki, güẕergāh-ı Ḳurʾān-ı ẕī-şān olan dehānı mekrūhātdan pāk ṭutar. Ve melāʾike-ye eẕiyyet ve cefā itmez. Belki melāʾike ile āşinālıġa ve Ḫaḳ ile münācāta muʿīn olan ṭayyibātı aḫẕ ider. Her mubāḥ olan nesneyi irtikāb itmek yoḳdur. Fe-keyfe mekrūh veya müştebeh ve ḥarām ola. Ḳāle Ḫażretüʾş-Şeyḫ Necmüddīn *-ḳuddise sırruh-* fī *Teʾvīlāt*:

الإسراف في ارتكاب المباحات يوجب حرمان المناجات

Naẕm:

1 Āşinālıḳ ḳoḳusın almaġa yoḳdur çāre
Yanmayınca bu beden micmeri içre çün ʿūd[3]

2 Dütegör bezm-i maḥabbetde dilā ʿāşıḳ iseñ
Yan yaḳıl tā kül olup zāʾil olunca bu vücūd

3 Cevher-i ẕātı kimiñ yanmasa biʾl-külliyye
Çıḳar elbet dem olur āh u fiġānından dūd

4 Āh-ı ʿāşıḳda yanar līk vücūd-ı ʿāşıḳ
Ḳalmaz āhından eṣer ḥāṣıl olunca maḳṣūd

5 Ḫaḳḳıyā ruḫṣata aldanma ʿazīmet gözle
Tā ki bāzār-ı fenāda idesiñ ʿaşḳ ile sūd

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Aḫlaḳu'n-Nebī *-ʿaleyhi's-selām-*. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 329a'da mükerrerdir. MY
3 "Micmer-i ʿaşḳ içre çü ʿūd" (*Nüsḫa-i dīger)*

[BĀĠ-I İREM][1]

İrem[2] ol şehr-i ʿaẓīmiñ ismidir ki, anı ʿĀd oġlı Şeddād binā eylemişdir. Bi-ṭarīḳi'l-icmāl ḳıṣṣası budur ki; ʿAbdullāh bin Ḳılābe *-raḥimehullāh-* ʿAdn ṣaḥrāsında güm-gerde üştürin cüst ü cū idüp gezerken beyābānda bir şehre irişdi ki, eṭrāfı gerd-ā-gerd dīvār çekilmiş ve anıñ ḥavālīsinde ḳuṣūr-ı bisyār vaż' u binā olunmuş. Bir vecih ile ki uʿcūbe-i ʿālemdir. Ḥāl-i şütürden teftīş içün der-i ḥiṣāra geldikde gördi ki, ḳapunuñ her dü mıṣrāʿı ḳıymetī cevāhir ile mükelleldir. Engüşt-ber-dehān taʿaccüb eyledi. Ve orada insāndan ferd nādīde olmaġla müteḥayyir ḳaldı. Li-muḥarririhī:

Ne kişverdir bu kim sükkānı yoḳdur
Ne yerlerdir bu kim insānı yoḳdur
Ne gülzār-ı cihān-ı bī-beḳādır
Açılmış bir gül-i ḫandānı yoḳdur

Çün şehre girdi ne görür: Bir şehr-i ḥayret-efzā ki, ḳuṣūrları yāḳūt ve zebercedden sütūnlar üzerine ḳurulmuş. Ve bināsınıñ bir kerpici zer ve bir kerpici sīmden urulmuş. Ve ferşi aña göre döşenmiş. Ve seng-rīzesi yerine āb-dār mürvārīd ḳonmuş. Ve her ḳaṣrıñ eṭrāfında āb-ı revān ve içinde lü'lü' ü mercān vardır. Ve aġaçlarınıñ tenleri zerden ve bergleri zebercedden ve şükūfeleri sīmden sāḫtedir. Ḫod-bā-ḫod zemzeme-perdāz olup didi ki; ﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ﴾[3] Mısrāʿ: "În-çi menzil çi bihişt īn-çi maḳāmest īn-cā." Li-muḥarririhī:

Bināsı sīm ü zer ü seng-rīze incidir
Cihānda var ise cennet didikleri budur

Pes, ibn Ḳılābe bi-ḳadri'ṭ-ṭāḳat ḥammāl-i cevāhir olup oradan Yemen'e ʿavdet eyledi. Ve bu ḳıṣṣa zebān-ı ḫalḳa düşüp fāş oldı. Li-muḥarririhī:

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Cihād-ı Uḥud. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 329a'da mükerrerdir. MY.
3 "Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir." Muhammed, 47/15.

Didiler genc buldı ʿAbdullāh
Oldı dürr ü cevāhir aña güvāh
Deveyi dürre eyledi tebdīl
ʿİlm-i iksīrden budur āgāh

El-ḥāṣıl o vaḳitde ḥākim-i Şām olan Muʿāviye *-raḍıyallāhu ʿanh*-iñ semʿine resīde olduḳda, ibn Ḳılābe'yi istiḥżār idüp ḥikāye-i bü'l-ʿacebiñ ser-i maṭlaʿdan dāmen-i maḳṭaʿa varınca istimāʿ eyledi. Ve bu vaṣıf ile mevṣūf dünyāda şehir olur mı diyü Kaʿbü'l-Aḥbār'a suʾāl ḳıldı.

Kaʿb didi ki: "Neʿam, bunuñ ẕikrini Ḥażret-i Ḳurʾān müştemildir. Nitekim Ḥaḳ Taʿālā buyurur: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ﴾[1] Ve bu ẕātü'l-ʿimādı Şeddād bin ʿĀd binā eylemişdir."[2]

Ve o bir pādişāh-ı ẕü'l-iḳtidār idi ki, bütün dünyāya mālik olmuş ve ṭoḳuz yüz yıl ʿömür naḳdin bulmuş idi. Ẕikr-i cenneti işitdikde iḳlīm-i Yemen muḥtevī oldıġı ʿAdn şehriniñ ṣaḥrālarından bir mevżiʿ-i dil-keşde İrem didikleri medīneyi bināya ṣarf-ı maḳdūr eyledi. Ve rūy-ı zemīnde **[63b]** ne ḳadar sīm ü zer ü cevāhir var ise cemʿ itdi. Ve bir zende ḫātem ü ḫalḫāl ü gūş-vāre ḳomayup çūb-i cefā ṭoḳunan maẓlūmlarıñ feryādı ʿayyūḳa dek gitdi. Ve yüz biñ ḳadar bennā taʿyīn idüp, üç yüz yılda şehr-i İrem ve bāġ-ı dil-nişīn ü muḥterem, sālifü'ẕ-ẕikr olan vaṣıf ile vücūd bulup kār-ı binā encāma resīd oldı. Ve on sene daḫi tehyi'e-i rāha işṭiġāl gösterüp Şeddād'a ḫaber bāliġ olduḳda, ümerā ve mülūk-i ʿālemi cemʿ idüp dārü's-salṭanadan cemm-i ġafīr ile temāşā-yı şehre müteveccih olup bir merḥale mesāfe ḳaldıḳda, Allāh Taʿālā ḳudret-i ḳāhire ve ḥikmet-i bāhiresiyle bir melek gönderüp ṣayḥasıyla cümlesin rāh-ı ʿademe döndürdi. Ve üzerlerinden libās-ı ḥayāt-ı müsteʿārı alup Bāġ-ı İrem'den bedel anları ʿüryān ü biryān tennūr-ı dūzaḫa gönderdi. Naẓm:

1 "(Ey Muhammed!) Rabbinin, (Hûd'un kavmi) Ad'e, şehirler içinde benzeri kurulmamış olan... ne yaptığını görmedin mi?" el-Fecr, 89/6-8.

2 Meẕkūr Kaʿb, Muʿāviye'ye ḫitāb idüp buyurdı ki: "Ol şehir ḥālā naẓar-ı merdümden pūşīdedir. Velākin seniñ eyyām-ı ḥükūmetiñde bir kimse ṭaleb-i üştürle ol maḥalle vāṣıl olsa gerekdir ki, anıñ vaṣfında dinilmişdir: "Kūtāh-bālā ve sürḫ-reng ve sebz-çeşm ola ki; çehresinde ḫāli ve gerdeninde ʿalāmeti vardır." Baʿde ez-ān ibn Ḳılābe'ye naẓarı taʿalluḳ itdiḳde, "Hüve vallāhu ẕālike'r-racül." didi. Ve bu ḳıṣṣa baʿż-ı tefāsīrde ṭūl u dırāz yazılmışdır. Maḥallinde mütālaʿa oluna. Li-muḥarririhī:

1 Ḫaẕān oldı gitdi bahār-ı vücūd
Şebe irdi āḫir nehār-ı vücūd

2 Bir adım murāda ḳadem başmadın
Yıḳıldı ḫarāb oldı dār-ı vücūd

3 Ne Bāġ-ı İrem ḳaydı şimdi bańa
Göńül bülbüli oldı zār-ı vücūd

4 Bihişte bedel dūzaḫ-ı ġamdayım
Söyünmez yanar āh nār-ı vücūd

5 Bilinmez bugün Ḥaḳḳī encām-ı kār
Ne merkezde ola ḳarār-ı vücūd

AṢḤĀB-I ŞİMĀL[1]

Bunlar[2] nefis ve ṭabīʿat berzaḫında ḳalup ḳalb ve rūḥa irmeyenler ve şirḳ ü riyā ẓulmetine düşüp nūr-ı tevḥīdi görmeyenlerdir. Neʿūẕü billāhi Taʿālā bunlarıń ḥaḳḳında; [3]﴿فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ﴾ vārid olmuşdur. Pes, çünki bunlar mevcūdātıń keşretine nāẓır olduḳlarından māʿadā Vācibü'l-Vücūd'uń daḫi keşret ve taʿaddüdini tecvīz eylediler. Lā-cerem anları red ve maḳālelerini ibṭālen; [4]﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ dinildi. Naẓm:

1 Perde-i keşret açılup yüzden
Gel Ḥaḳḳ'ı gerçek idelim tevḥīd
Dūr olup resm-i māsivā gözden
Gel Ḥaḳḳ'ı gerçek idelim tevḥīd

Ey göńül ʿandelībi ʿibret al
N'oldı āşüftegān-ı Bāġ-ı İrem
Bī-murād olmaġa ʿazīmet ḳıl
Dime bāġ-ı murāda nice irem.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḥavāşşu'l-Ḳur'ān. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 329b'de mükerrerdir. MY.
3 "İşte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır. Bir de cehenneme atılma vardır." el-Vâkıa, 56/93-94.
4 "De ki: 'O, Allah'tır, bir tektir.'" el-İhlâs, 112/1.

2 Hū hüviyyetdir ara her yerde
Bī-cihet gözle cümle yerlerde
Ẓāhir u bāṭın ḳalmayup perde
Gel Ḥaḳḳ'ı gerçek idelim tevḥīd

3 Lā-mekān murġı ol Ḥaḳḳ'a per aç
ʿĀlem-i ḳudse ṭoġrı ḳıl miʿrāc
Keşrete baḳma gel bu şirkden ḳaç
Gel Ḥaḳḳ'ı gerçek idelim tevḥīd

4 Sırrına vāṣıl ol bu tevḥīdiñ
Ḳalmasun resmi şirk ü taḳlīdiñ
Sen ezel Ḥaḳḳ'a çün "belā" didiñ
Gel Ḥaḳḳ'ı gerçek idelim tevḥīd

5 Ḫalḳa-i ẕikre gel düḫūl eyle
Kendiñi var ṣāḥib-vüṣūl eyle
Pendini Ḥaḳḳī'nıñ ḳabūl eyle
Gel Ḥaḳḳ'ı gerçek idelim tevḥīd

[SŪRE-İ İḪLĀṢ][1]

Yaʿnī[2] Ḥażret-i Ḳur'ān'ıñ maḳāṣıdı üç nesneyi beyāna münḥāṣırdır ki, biri ʿaḳāyid ve biri aḥkām ve biri ḳaṣaṣdır. Ve sūre-i İḫlāṣ beyān-ı ʿaḳāyide mütekeffil olmaġla Ḳur'ān'ıñ üç ḥiṣṣesinden bir ḥiṣṣesi gibi oldı. Binā'en ʿalā hāẕā ḥadīṯ-i ṣaḥīḥde vārid oldı ki; [3]«قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ» Naẓm:

1 "Ḳāf" "Ve'l-Ḳur'ān" nedir şol "Ḳul hüvallāhü eḥad"
"Ṣād" "Ve'ṣ-ṣaffāt" bil kim oldur "Allāhü'ṣ-ṣamed"

2 "Lem-yelid"dir hem "ve lem-yūled" nesebden pākdir
Gerçi kim andan ṭoġupdur cümle ʿālem lā-yuʿad

3 Çün didi "leyse ke-miṯlih" ol Ḫudā'yı bī-miṯāl
Pes nice "küfv" ola anıñ ẕāt-ı pākine eḥad

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḫavāṣṣu'l-Ḳur'ān. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 329b'de mükerrerdir. MY.
3 Muslim, "Salâtü'l-Müsâfirîn", r. 259.

4 Vaṣfınıñ deryāsına yoḳdur ḥaḳīḳatde kenār
Kimse bilmez naʿtiniñ ṣaḥrāsına pāyān u ḥad

5 Dāne-veş dām-ı sivāya düşmesün diller diyü
Ṣayd idüp ʿārifleri virdi müsemmādan meded

6 Ṣaçdı cevher gibi esmāsın cemīʿ-i ʿāleme
Eyledi "hū" da hüviyyet sırrın anlara sened

7 On sekiz biñ ʿālemi āyīne ḳıldı pür-cilā
Tā ki kendin göstere ol bunca yüzden bī-ʿaded

8 Sırr-ı tevḥīde irenler irdiler iḫlāṣ ile
Vāy o kim oldı aña şirk ü riyā dīvārı sed

9 Ḥaḳḳıyā şol kim ezel sırrına irdi işbugün
Görmedi hicrān ilinde ġuṣṣa vü ġam tā-ebed

"ḲUBŪRUNDA DİRİLERDİR NEBĪLER"[1]

Zīrā cesedleriniñ ʿadem-i tefessüḫ ve inḥilālleri ḥayātlarına delīldir[2]. Ve fi'l-ḥadīṯ: [3]«إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ» Bu ḥadīṯiñ taḥḳīḳi budur ki, insānıñ ẕātı iki heykeli müştemildir ki, biri heykel-i cismānī-i ẓülmānī ve keṯīf-i ferʿī. Ve biri heykel-i rūḥānī-i nūrānī ve aṣlīdir. Çünki heykel-i nūrānī, riyāżet ve mücāhedāt-ı şāḳḳa vesāṭatıyla heykel-i ẓulmānī küdūrātından pāk ve envār-ı tecelliyyāt ile [4]﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾ muḳteżāsınca arż-ı vücūd tāb-nāk ola. Lā-cerem **[64a]** anıñ berekātı; «وللأرض من كأس الكرام نصيب» ḥükmünce beden ve ḳuvāya sārī olup ol daḫi beḳā bulur. Ve neş'e-i uḫreviyye intişāsınıñ ibtidāsına dek münḫal olmayup ḥāli üzerine ṭurur. El-ḥāṣıl eczā-i ṣūriyye tefessüḫ ve teferruḳ ḳabūl itmeyüp neżāreti üzere ḳalur. Zīrā tevḥīd-i ḥaḳḳanī eṯer eyleyüp bedeni tefessüḫ ve inḥilāli mūcib olan ʿufūnetden tenḳıye eylemişdir. Velākin enbiyānıñ mizācları ziyāde iʿtidāl üzre olmaġın cesedleri daḫi zamān-ı ḥayātlarında gibi ziyāde neżāret ve ṭarāvet üzeredir.

1 Ez-metn-i *Kitāb-ı Muḥammediyye.* MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 330a'da mükerrerdir. MY.
3 Ebû Dâvud, "Vitr", 26, r. 1531.
4 "Yeryüzü Rabbinin nuruyla aydınlanır." ez-Zümer, 39/69.

Evliyānıñ ecsādı ise bu mertebe degildir. Yaʿnī gerçi anlarıñ daḫi cesedlerine türāb teʾsīr itmez. Velākin ecsād-ı enbiyāya göre nevʿan ẕüyūl gelür. Ve herkes tenḳıyesi ḳadar eṣer bulur. Pes, türāb ki, aṣılda taṭhīr içündür. Nitekim āb-ı nā-pāk ḫāk-ālūd olsa, anıñla saḳī olunan zerʿ ḫāk vesāṭatıyla pāk olur. Ammā ebdān-ı kümmele teʾsīr itmez. Zīrā anlarıñ ebdānı nüfūs-ı pākleri berekātıyla müneḳḳā olmuşdur. Türābıñ tenḳıye ve taṭhīrine iḥtiyācı ḳalmamışdır. Ve bundan münfehim olur ki, ẕenb-i vücūddan ḫalāṣ olmayanlarıñ vücūdlarını türāb ekl ider. Yaʿnī ʿavām-ı müʾminīniñ bedenleri çürür. Ve çüridikleri raḥmet-i Ḥaḳ'dandır. Tā ki terbiye bulup neşʾe-i cināniyyeye müstāʿid olalar.

Pes, ey ṭālib-i Ḥaḳ! Bugün cidd ü cehd idüp tezkiye-i nefs idenler cennete düḫūle dek aṣlā berzaḫ görmezler. İtmeyenler ise ṭarīḳ-i cennete sülūki, ibtidā-i mevt, elem ve sekerāt ile bedʾ idüp andan suʾāl-i ḳabr ile mübtelā olurlar. Ve andan mevāḳıf-ı ḳıyāmet şiddetlerine uġrarlar. El-ḥāṣıl cennete düḫūle istiʿdād gelinceye dek görmedikleri miḥnet ḳalmaz. Gör imdi bu dünyāda müddet-i ḳalīlede taḥṣīli āsān olan kārıñ ne ṣuʿūbetleri ẓuhūr ider. Ve ne müddetler cevr çekilür. Zīrā ḳıyāmet güni elli biñ yıldan ʿibāretdir. Naẓm:

1 Ey göñül şol kim ölür ölmez[din] öñ ölmez ebed
Bir ḥayāt-ı bāḳī bulur ki fenā bulmaz ebed

2 Ter ṭurur cism-i laṭīf-i enbiyā vü evliyā
Tā-ḳıyāmet bāġınıñ gül-ġoncası ṣolmaz ebed

3 Ravża-i ḳabr içre kāmil gül gibi terdir müdām
Nev-bahārına vücūdınıñ ḫazān gelmez ebed

4 Cevher-i ḥāli şunuñ kim ʿaşḳ odunda ola ḳal
Bir daḫi ḳāl ehli-veş nār içre ḳal olmaz ebed

5 Faḳr u ẕillet içre her kim çürüyüp ṭopraḳ olur
Ḳabr içinde gözleri ṭopraḳ ile ṭolmaz ebed

6 Gözleri nem baġrı ḳan olmazsa ḳanġı ʿāşıḳıñ
Mātem-i hicrān ile āh eyleyüp gülmez ebed

7 Söyleme zāhidlere Ḥaḳḳī ḫaber bu ʿaşḳdan
Şol ki ḥayvāndır cihānda ʿaşḳı ol bilmez ebed

"Kİ EVVEL MEHDĪ ÇIḲAR ṢOÑRA DECCĀL"[1]

İmām Suyūṭī *-raḥimehüllāh- Risāletü'l-Keşf*'de yazmışdır ki[2]: "Güneşiñ maġribden ṭulūʿundan on sene muḳaddem Deccāl ve Deccāl'den yedi sene evvel Mehdī ẓuhūr ider. Ve Mehdī'den muḳaddem daḥi nice eşrāṭ ẓuhūr itse gerekdir. Ez-cümle muḳaddeme-i Deccāl olan Benī Aṣfer müstevlī olup Rūm ve Anaṭolı'yı żabṭ ideler. Ve arż-ı ʿArab'da sābıḳan ẕikr olunan Aʿmāḳ nām şehre dek gideler."

Ve Mehdī'niñ vaḳt-i ẓuhūrı maḳṭūʿ degildir. Baʿżılar biñ iki yüz ve baʿżılar biñ iki yüz dörtde dimişler. Ve fi'l-ḥadīṣ: «خَيْرُكُمْ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ خَفِيفَ الْحَاذِ، قَالَ: الَّذِي لَا أَهْلَ لَهُ وَلَا وَلَدَ»[3] Bu ḥadīṣde mi'eteynden murād, elfden ṣoñra olan mi'eteyndir ki, Mehdī'niñ ẓuhūrı vaḳtidir. Ve ol vaḳitde herc ü merc vāḳiʿ olmaġla mücerred olan müte'ehhil ḳadar fitne görmez ve zaḥmet çekmez. Ve baʿżılar elfden evvel olan mi'eteyne ḥaml itmişlerdir. Zīrā Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-*iñ ḫayriyyet ile şehādet itdigi ḳurūndan ṣoñra şer ġālibdir. Pes, dünyāda ziyāde fesād ve fitne ẓuhūr itdigi vaḳitde āzādelik ensebdir. Naẓm:

1 Meyl-i ferzend ü zen idüp ey dil
Eyleme cānı gel giriftār-ı bend[4]

2 ʿAḳlıñı başıña divşür imrūz
Çünki vardır mecāl-i gūş-ı pend

3 İdemez murġ-ı beste-per pervāz
Çāre-cū olsa da eger her-çend

4 Bulmadı rāh seyr-i ṣaḥrāya
Ḳanġı āhū ki ola bend-i kemend

5 Ne belādır bu zamānda ġam-ı zen
Ne ġam-ı bī-emān-durur ferzend

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Eşrāṭi's-Sāʿat. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 330a'da mükerrerdir. MY.
3 Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, XII, 550, r. 9867.
4 cānı gel: cānı (MY)

6 Rūz u şeb ġālib olup fikr-i maʿāş
Zehr olur ādeme aġzındaki ḳand

7 *Nāṣıḥā oḳuyan bu naẓmı ider*
Şeyḫ Ḥaḳḳī'yı bu faḳīri pesend[1]

[64b] "BU SEBEBDEN EHL-İ ĪMĀN DÖGÜNE"[2]

Yaʿnī[3] ḳışırlıḳ ʿilletine bināʾen dünyāda ehl-i īmān ḳalmaya. Pes, Mehdī-zāde ve zamānınıñ müʾminleri maḳbūż olduḳda, ḳalanlar ṣūret-i insānda ḥayvānāt olalar. Yaʿnī ḥaḳḳāʾiḳ-i behīmiyye ve sübeʿiyyeniñ kemāli anlarda ẓāhir olup şehvet-i mücerrede tābiʿ olalar. Ve dāʾire-i ʿaḳıl ve naḳilden ḫāric olup ḥudūdullāha riʿāyet itmeyeler. Ve ḥelāl ü ḥarām ḳaydında olmayalar. Pes, ḳıyāmet anlarıñ üzerine ḳopup ʿālem ḫarāb ola. Ve ẓuhūr büṭūna naḳil eyleye. Naẓm:

1 Pīr-i ʿaşḳıñ gözetmeyen emrin
Ḳalur āḫir cihānda bī-irşād

2 Ġam-ı hicrāna düşüp āḫir-kār
Olmaz ʿālemde bir nefes dil-şād

3 Ḥabs-i zindān-ı vücūd olma ṣaḳın
Bulagör ʿālem-i fenāya küşād

4 Ḳopmadın şol ḳıyāmet-i kübrā
Eyle hep taḫt u raḫtıñı berbād

5 Şol ki ḳayd-ı hevāya düşmüşdür
Olmaz envāʿ-ı belādan āzād

6 Şehvet-i ṣırfanıñ ne ʿālemi var
Ḥayf kim ādem ola gāv-nihād

7 N'eylesün bāṭını ẓāhir ehli
Añlamaz işbu fenni her üstād

---

1 *Bu naẓmıñ aslında maḫlaṣ beyti olmadığından beyt-i mezkūr maḳāmında ḳalem-i Cāmiʿu'l-faḳīr bā-ʿacz ü taḳṣīr aña bir beyt-i sāde ilḥāḳ ve taḥrīr eylemişdir ki ḳabūli müstercādır.*

2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Sedd-i Bābü't-Tevbe. MN.

3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 330b'de mükerrerdir. MY.

8 *Görse naḳş-ı ḳalem-i Ḥaḳḳī'yı*
Nāṣıḥā lāl olur idi Bihzād[1]

* * *

1 Ey göñül bildiñ mi āḫir sen nedir mebde' me'ād[2]
Añladıñ mı mekteb-i 'irfān içinde nūn u ṣād[3]

2 Çünki yoḳ sūduñ neye geldiñ fenā bāzārına
Bilmediñ 'aşḳıñ revācın ṭuymadıñ zühde kesād

3 Yād ḳıl ol demleri kim ḥikmet-i Mevlā ile
Ḳalmaya bu hey'et üzre 'ālem-i kevn ü fesād

4 Günbed-i eflāk bād-ı ḳahr ile vīrān ola
Şol celāliñ āteşinden yerler ola çün remād

5 Câme-i dehr ola 'āşıḳlar yaḳası gibi çāk
Kāġıd-āsā āsümān ḳat ḳat dürile bī-'inād

6 'Arṣa-gāh-ı maḥşere cem' ide cinn ü ādemi
Rūy-ı 'adl ile tecellī ḳılmaġa Rabbü'l-'ibād

7 Ḥalḳa ḥalḳa devr ide ḫalḳı melekler 'askeri
İdeler Ḥaḳ'dan firār idenleri hep ışṭıyād

8 Ehl-i īmān yüz yigirmi ṣaf ola anda tamām
Ola seksen ṣaf Muḥammed ümmeti ehl-i reşād

9 Ḥaḳ Ta'ālā eylese ecrin mużā'af ümmetiñ
Faḫr-i 'Ālem ḥürmetine baḫş ide dürlü murād

10 Ḥaḳḳıyā irmek dilerseñ menzil-i maḳṣūda ger
Eyle iḥyā-i ṭarīḳ-i Muṣṭafā'da ictihād

---

1 Bu naẓmıñ daḥi sābıḳı gibi aṣlında maḥlaṣ beyti olmadığından beyt-i meẕkūr maḳāmında Câmi'u'l-faḳīr añа bir beyt-i sāde ilḥāḳ ve taḥrīr eylemişdir. Nezd-i üdebāda ḳabūli müstercādır.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Tebeddülü'l-Arż. MN.
3 Bu manzume 330b'de mükerrerdir. MY.

"DAḪİ MEHDĪ CİHĀNA GELMEMİŞDİR"[1]

Mehdī-i muntaẓarıñ ismi Muḥammed bin ʿAbdullāhdır[2]. Baʿżılar veled-i İmām Ḥüseyn'den baʿżılar veled-i İmām Ḥasan'dan olmaġa ẕāhib olmuşlar, baʿżılar daḫi veled-i ʿAbbās'dan olmaḳ rivāyetin ḳılmışlardır. Zīrā ʿAbdullāh bin ʿAbbās *-raḍıyallāhü ʿanhümā-* dünyāya geldikde Mehdī anıñ neslinden gelmek üzre işāret-i Nebeviyye ṣādır oldı. Ve yine bir gün Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* Ḥażret-i ʿAbbās'a mülāḳī olup buyurdılar ki: «أَلَا أُبَشِّرُكَ يَا أَبَا الْفَضْلِ؟ قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَتَحَ بِي هَذَا الْأَمْرَ، وَبِذُرِّيَّتِكَ يَخْتِمُهُ»[3] Pes, bundan münfehim olur ki, emr-i ḫilāfet, ẕürriyyet-i ʿAbbās ile ḫatm olunur ki, Mehdīdir. Anıñçün Nāẓım, "Beytü'l-Ḫilāfe" faṣlında bu ḥadīṯiñ mażmūnunı īrād eyleyüp didi:

Velī ẕürriyyetiñle ḫatm olısar
Ḳıyāmet günlerine dek gidiser

Ḳāle fī *İnsāni'l-ʿUyūn*: وظهوره يكون بعد أن يكسف القمر في أول ليلة من رمضان، وتكسف الشمس في النصف منه مثل ذلك لم يوجد منذ خلق الله السموات والأرض عمره عشرون سنة، وقيل أربعون سنة، ووجهه كوكب دري على خده الأيمن خال أسود، يخرج في زمان الدجال، وينزل في زمانه عيسى ابن مريم وأما ما ورد لا مهدي إلا عيسى ابن مريم. فلا ينافي ذلك لجواز أن يكون المراد لا مهدي كاملا معصوما إلا عيسى ابن مريم عليه الصلاة والسلام.[4]

[ON ṬOḲUZDUR ZEBĀNİYĀN-I VÜCŪD][5]

Ḳalallāhü Taʿālā[6] fī-sūreti'l-Müddeṯir: ﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾[7] Yaʿnī cehennem üzerine mü'ekkel on ṭoḳuz melek vardır. On ṭoḳuza inḥiṣārıñ vechi budur ki, nüfūs-ı insāniyyeniñ ḳuvvet-i naẓariyye ve 'ilmiyyesinde fesādına sebeb olan on iki ʿaded ḳuvā-yı ḥayvāniyyedir ki ḥavāss-ı ḫams-i ẓāhire ve ḫams-i bāṭına ve şehvet ve ġażabdır. Bunlar icmālen cild-i evvelde meẕkūr

1 Ez-metn-i *Kitāb-ı Muḥammediyye.* MN.
2 Bu mensur takrir 330b'de mükerrerdir. MY.
3 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, I, 315.
4 Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, I, 279.
5 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* Fī-Faṣlı Cehennem ve Ehlihā. MN.
6 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 330b'de mükerrerdir. MY.
7 "Üzerinde on dokuz (görevli melek) vardır." el-Müddessir, 74/30.

ve kütüb-i kelāmda mesṭūrdur. Ve yedi ʿaded ḳuvā-yı ṭabīʿiyyedir ki; ḳuvvet-i cāẕibe ve māsike ve hāżıma ve dāfiʿa ve ġāẕiye ve nāmiye ve mevlidedir ki, kütüb-i ḥikmetde meşrūḥen beyān olunmuşdur. Pes, bu on iki ile yediniñ mecmūʿı olan on ṭoḳuz ḳuvā menşe-i āfāt olmaġla ʿaded-i Zebāniye daḫi bu ʿadede münḥaṣır oldı. Ve bu ḳuvā ki, ḥaḳīḳatde ḥāl-i rūḥa nisbetle caḥīm gibi olan beden-i insānīde der-nişīn on ṭoḳuz Zebāniye gibidir. Pes, bu ḳadar ʿalā'iḳ ve ʿavā'iḳ ile imtiṣāl-i ṭāʿata rāh, meger ʿināyet ve iʿānetullāh ola. Naẓm:

1 On ṭoḳuzdur zebāniyān-ı vücūd
Ḳılur anı şühūd ehli şühūd

2 Der-nişīn-i beden olup bekler
Bend ider ādeme hezār ḳuyūd

3 Ḳıl ḥaẕer geçme ol ḳapudan kim
Nār-ı buʿd içre olursın nā-būd

4 Başagör şol bihişt-i cāna ḳadem
Bu bihişt içredir ʿumūmen cūd

5 Vardır on toḳuzı her şāhıñ
Alup eṭrāfını anıñ çü üsūd

6 Ḳanġı şeh on ṭoḳuza ġālib ise
On sekiz biñ cihānda oldı vedūd

[65a] 7 Naḳdiñi rāh-ı ẓulme ṣarf itme
İdegör sūḳ-ı adāletde sūd

8 *Luṭf idüp Nāṣıḥ'a yā Şeyḫ Ḥaḳḳī*
Ḳıl anı bendeleriñden maʿdūd[1]

* * *

1 *Bu naẓmıñ daḫi sābıḳı miṣüllü aṣlında maḥlaṣ beyti olmadıġından ḳalem-i Cāmiʿu'l-faḳīr, bā-ʿacz ü taḳṣīr beyt-i aḫīri aña ilḥāḳ ve taḥrīr itmişdir.*

1 Yana yana kül olup gitdi vücūd[1]
Nār içinde buldı āḫir nūr-ı cūd[2]

2 Ḳalmadı nāsūt ilinden bir eṯer
ʿĀlem-i lāhūta irişdi şühūd

3 Cism nefse nefs ḳalbe ḳalb daḫi
Rūḥa vü rūḥ eyledi sırra sücūd

4 Bār-gāh-ı ḥażrete irişdi yol
Ḳalmadı bu yolda göñülde ḳuyūd

5 Cevheri kal olanı yaḳmaz caḥīm
Yandı dütdi ʿaşḳ ile mānend-i ʿūd

6 Görmedi dünyā vü ʿuḳbāda ʿaẕāb
Ḥaḳ ṣırāṭ üzre iden nāra vürūd

7 Var ʿalāʾiḳden kesil ir ḥażrete
Esfele baḳma ḳıl aʿlāya ṣuʿūd

8 Ḥaḳḳıyā naḳd-i dil ü cān virmeyen
Ḳılmadı bāzār-ı ḥaḳḳānīde sūd

"KEẔĀ ECRĀ HÜVE'L-AḲLĀM"[3]

Yaʿnī Allāh Taʿālā ẕikr olunan ṭāʾifeniñ her biriniñ sırrına ḳalem-i ḥikmeti böyle icrā itdi.[4] Lā-cerem anlar daḫi yazuyı bozamayup ʿaẕāb-ı mevṣūf ile mübtelā oldılar. Ḳālellāhü Taʿālā: [5]﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ﴾

Bu maḳāmıñ taḥḳīḳi budur ki, Ḥaḳ Taʿālāʾnıñ icrā-yı aḥkām itdügi herkesiñ muḳteżā-yı istiʿdādıyla hükümdür. Ve aʿyān ve istiʿdād ise ḥaḳīḳatde mecʿūle degildir. Ve aʿmāl, muḳteżiyāt-ı aʿyāndan ve meṣūbāt ve ʿuḳūbāt daḫi muḳteżiyāt-ı aʿmālden ve biʾl-vāsıṭa aḥvāl-i aʿyāndandır.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ḥikmeti'l-ʿĀẕāb. MN.
2 Bu manzume 331a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Cehennem ve Ehlühā. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 331a'da mükerrerdir.
5 "O, yaptığından dolayı sorgulanamaz." el-Enbiyâ, 21/23.

Pes, Ḥaḳ Taʿālā cevād-ı muṭlaḳ oldığı cihetden her ʿayn lisān-ı istiʿdād ile neye ṭālib olduysa ol daḫi anı ifāża ḳıldı. Ve bu maʿnāya bināʾen ʿālem-i ṣūretde daḫi vücūd buldı. Meṣelā ḥımārıñ ʿaynı kendi ṣūretine ṭālib olmaġla ḫāricde daḫi ol ṣūret üzre teşekkül eyledi. Ve ḳıs ʿalā hāẕā. Pes, ḥımār-ı meẕkūr Ḥaḳḳ'a ḫiṭāb idüp "Beni niçün ḥımār ḳıldıñ?" dimege ḳādir degildir.

Ḳul fe-lillāhi ḥuccetü'l-bāliġa. [Naẓm]:

1 Her neye ṭālib ise istiʿdād
Oldı herkes anıñla māder-zād

2 İtmedi Ḥażret-i Ḥaḳ kimseye ẓulm
Belki cümle cihāna ḳıldı dād

3 İşbu sırr-ı ʿaẓīme vāḳıf olan
Ḳayd-ı ġamdan olur elbet āzād

4 Vay ol cāhile kim Allāh'a
Eyleye nice ḳabāyıḥ isnād

5 Bilmeye muḳteżā-yı ẕāt nedir
İde fermān-ı Ḥaḳḳ'a bunca ʿinād

6 *Nām-ı Nāṣıḥ ile nām-ı Nāẓım*[1]
Olunur ḫoş duʿā-yı ḫayr ile yād

7 *Şeyḫ Ḥaḳḳī'ya ḫıdmetinden içün*
Nāṣıḥ'ı Ḥaḳ ider elbet dil-şād

"ANIÑ İÇÜN CÜMLE KEMĀL GÖRÜRÜM"[2]

Zīrā fiʿl-i Ḥaḳ'da ḳuṣūr yoḳdur[3]. Nitekim evāʾil-i kitābda taḥḳīḳ olundı. El-ḥāṣıl benim naẓarımda kemālden ġayrı yoḳdur. Zīrā benim naẓarım ẓāhiredir; maẓhara degildir. Maʿa hāẕā fī-nefsi'l-emr maẓharda daḫi noḳṣān yoḳdur. Zīrā kāmile muḳārin olan kāmildir. Nitekim dirler: "Ere

1 Mahlas beyti olmayan bu manzumenin ber-mutad altıncı ve yedinci beyitleri Mahmûd Nâsıh Efendi'ye aittir. MY.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Esrāru'l-ʿĀrifīn. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 331b'de mükerrerdir. MY.

yetişen erdir." Ve Şeyḫ-i Ekber *-ḳuddise sırrıhü'l-aṭhar-* bu sırra işāret idüp buyurur: «إنّما الكون خيال وهو الحق في الحقيقة» Fe'fhem.

Vallāhü Taʿāle'l-muvaffıḳ ve'l-muʿīn. Ve minhe'l-feyżi ke'l-mā'i'l-ma'īn. Naẓm:

1 Naḳş-ı Ḥaḳdır ey göñül ʿālemde her levḥ-i vücūd
Var ise çeşm-i baṣīret sen de ḳıl Ḥaḳḳ'ı şühūd

2 Berḳ urur her ẕerreniñ ṣafḥında bir nūr-ı kemāl
Feyż-i ʿaḳdesden nişāndır cümle-i āṣār-ı cūd

3 Bu cihānda yār ile aġyār dergāh-ı Ḥaḳḳ'a
Her biri ismi yüzünden dem-be-dem eyler sücūd

4 Seyr-ilallāha nihāyet yoḳdur ʿinde'l-ārifīn
Ẕāt u efʿāl ü ṣıfāta pes nice olsun ḥudūd

5 Cism-i ʿāṣıḳ micmer ü dil ʿūd u ʿanberdir aña
Nār-ı ʿaşḳ ile irüşür dem-be-dem ʿayyūḳa dūd

6 ʿAşḳ naḳdin bulmayan olmaz ḫarīdār-ı güher
Yār bāzārında ʿaşḳ ile ider ʿuşşāḳ sūd

7 Baḳma dünyāya megesce olagör ʿAnḳā-ṣıfat
Gözleme ʿuḳbā evin besdir sañа Ḥayy u Vedūd

[65b] 8 Cünbişi Aṣḥāb-ı Kehf'iñ ʿālem-i maʿnādadır
Ṣūretā ehl-i fenā fillāh olan olur rüḳūd

9 Ölmege geldiñ cihāna ölmeden öñ ölegör
Çün beḳā-yı cāvidānī dil-durur dāru'l-ḫulūd

10 Ḥaḳḳıyā hergiz selāmet gözleme zāhid gibi
Bul selāmet var melāmetde ḳo levm itsün ḥasūd

* * *

1 Ḥamdü lillāh ki olup faẕl mezīd[1]
Ehl-i tevḥīdi eyledi teʾyīd[2]

2 Eyleyüp ehl-i dile refʿ-i livā
Çıḳdı eflāke ṣadā-yı tevḥīd

3 Meclis-i ünse geldiler ʿuşşāḳ
Oldı vaḥşetle ehl-i zühd ṭarīd

4 Ḫānḳāh-ı ṭarīḳat-ı ʿulyā
Her ʿaṣırda binā olundı cedīd

5 Ḥaḳḳıyā aġlamaz erbāb-ı dil
Belki her demde ider yüz biñ ʿīd

[ĠAMARĀT-I NĀR-I ʿAŞḲA ḤAVŻ İTMEDİKÇE][3]

Mekārih yaʿnī meʿāli-i umūra ṭabʿıñ kerāhet itdügi esbāb ile tevaṣṣul olunur. Nitekim ḥadīṣde gelür: [4]"حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ" Ve baʿż-ı mükāşifīn Maʿrūf Kerḫī'yi vasaṭ-ı nār ile maḥfūf gördigi delālet ider ki ʿāşıḳ, ġamārāt-ı nār-ı ʿaşḳa ḥavż itmedikçe menzil ü maḳāmına vāṣıl olmaz. Nitekim ḥavlī-i ḫārdan geçmedikçe gülşene düḫūl itmek ḥuṣūle gelmez. İşte cemīʿ-i enbiyā ve evliyānıñ mübtelā olduḳları şiddetler, kendi vücūdlarından ḥucübi bi'l-külliye izāle içündür. Tā ki şühūd-ı ẕātī ḥāṣıl olup ʿaynü'l-ʿayn vücūda gele ve Ḥaḳ ile aralarında aṣlā perde ḳalmaya.

İşte buradandır ki sālik bu dünyāda bir kerre visāde-i mevte vażʿ-ı reʾs itmedikçe ḥayāt-ı tāze bulmaz. Ve mevtden ṣoñra daḫi nihāyet-i beḳāya irince nice müddete muhtācdır. Ve nihāyet-i beḳāda aṣlā ḥicāb nāmına nesne ḳalmaz. Vaṭan-ı aṣla vüṣūl ḥuṣūle gelür ki añа ġarīb-i ḥaḳīḳī dirler. Fe-ṭūbā li'l-ġurabā.

Ve cemāl-i maḥbūb li-ẕātihī ve ḥüsn-i maʿşūḳ li-ẕātihīdir. Ve cemāl ve ḥüsnüñ āṡār-ı ḥissiyyesi olmaġla ḥüsn ü cemāl ʿāşıḳ ve muḥibbe ġālib ve ḥākim olagelmişdir. Ve ḥasene didikleri ṭāʿat daḫi gerçi aṣılda ḥüsnden

1 Ez-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 331b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Müzīlü'l Aḥzān* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Müslim, "Cennet", 1; Tirmizî, "Sıfatü'l-Cennet", 21, r. 2559.

müştaḳdır. Velākin anda ḥüsn-i zāhiriñ ḳuvveti yoḳdur. Zīrā anıñ ḥüsni, ḥüsn-i maʿnevīdir ki īmān bābındandır. Īmān ise ġaybdır ki ḥāl-i ḳalbdir. Bu cihetdendir ki ʿavāmmıñ ḥüsn-i zāhire ve ḫavāṣṣıñ ḥüsn-i bāṭına meyli ġālibdir. Zīrā ʿavām, ẓāhir-bīn ve ḫavāṣ bāṭın-bīndir. Emr-i bāṭına ise herkesiñ dīdesi açılmaz; meger ki feṭḥ-i ilāhī ola.

Ve buradan ehl-i ʿumūm ve ḫuṣūṣuñ ḥālleri maʿlūm oldı. Yaʿnī çeşm-i ẓāhiri güşāde olanıñ meyli şehevāta ve dīde-i bāṭını meftūḥ olanıñ meyli ṭāʿat ve ʿibādātadır. Ve meyl-i evveliñ netīcesi nār ve sānīniñ nūrdur. Ve meyl-i evveli, meyl-i ṣānīye taḥvīl itmege mücāhede dirler. Zīrā riyāżet ve mücāhede olmadıḳça aḥḳām-ı beden erimez ve taʿalluḳāt-ı ḳalb zāʾil olup çürimez. Ve bu maḳāmıñ ṣuʿūbetinden ötüri ekṣer-i nās ḥicābda ḳalmışdır. Ve kesel gerçi ʿasel gibi ṭatludur velākin ġāyeti zehr-i ḳātildir. Zīrā mümīt-i ḳalb ve muḥyī-i nefsdir. Naẓm:

1 Yanmayınca kül olunca nār-ı ʿaşḳ içre vücūd[1]
Meşhed-i ḥüsn içre açılmaz Ḥaḳḳ'a çeşm-i şühūd

2 Gel bu terkīb-i ʿanāṣırdan cüdā ḳıl kendüñi
Birbirinden munfaṣıl ola ʿumūmen tār u pūd

3 Ger vücüduñ ṭaġını Ferhād olup kesdiñse sen
Eylediñ bī-perde Şīrīn'e derūn içre sücūd

4 Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳ bulmadı ḫalḳa naẓar iden kişi
Ḳaldı cismiñ perdesinde cümle-i ehl-i ḳuyūd

5 Mürşid-i kāmil elinden içmeyince bir ḳadeḥ
Mavṭın-ı dünyāda bir dil Ḫıżr-veş bulmaz ḫulūd

6 Gel bugün sermāye-i ʿömri iżāʿat eyleme
Bulagör Ḥaḳḳī gibi bāzār-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'da sūd

* * *

1 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.

1 İdelim cān ü göñülden tevḥīd[1]
Bulalım faẕ̇l-ı Ḫudā'dan te'yīd[2]

2 ʿAmel-i şerʿ-i şerīf olsa ḳavī
ʿİlm ü ʿirfān ola ġāyetde mezīd

3 Dile toḫm-ı ḫulūṣ-efşān ol
Bite sünbül ola bisyār ḥaṣīd

4 Şol ki ten-perver ola ʿālemde
İtmesün şol ġıdā-i cānı ümīd

5 Didi ḥażret "meni'stevā yevmāh"
Oldı maġbūn küllü yevmi cedīd

6 Ḥaḳḳıyā rūz-bih ol dünyāda
İdesiñ her nefesde iki ʿīd

* * *

[66a] 1 Göñüldür maṭlaʿ-ı envār-ı tevḥīd[3]
Göñüldür maẓhar-ı esrār-ı tevḥīd[4]

2 Göñüldür sırr-ı vaḥdetden ḫaber-dār
Anıñdır cümle-i āṣār-ı tevḥīd

3 Göñüldür çün naẓar-gāh-ı ilāhī
Yüzünde berḳ urur dīdār-ı tevḥīd

4 Ḳamu ʿālem görinür idi aġyār
Göñül ger olmayaydı yār-ı tevḥīd

5 Yaḳup berbād ider hep māsivāyı
Derūn-ı dilde olan nār-ı tevḥīd

6 Saʿādet ol ḳula ki Ḥaḳḳī itdi
Ezelden tā-ebed iḳrār-ı tevḥīd

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 331b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 331b'de mükerrerdir. MY.

* * *

1 Var ise āyīne-i ekvāna ḥaḳḳānī şühūd[1]
Bir vücūd oldı görünen anda ey dil bir vücūd

2 Dīde-i Ḥaḳ-bīn odur ki gözleye vaḥdet yüzin
Gerçi keṯret gösterir mevvāc olup deryā-yı cūd

3 ʿĀlem-i ıṭlāḳa düş ki andadır ẕevḳ ü ḥużūr
Hep kederdir ehl-i tevḥīde iżāfāt u ḳuyūd

4 Gel bu bāzār-ı fenāya naḳd-i hesti nīst ḳıl
Bir ticāret eyle ki żımnında vardır nice sūd

5 Ḥaḳḳıyā ṣarf eylediñ cānāna cān u cismiñi
Varlıġı yoḳluḳda bulduñ ḥamdü lillāhi'l-Vedūd

[ḤAYYEN ʿAN-ḤAYYİN VE MEYYİTEN ʿAN-MEYYİTİN][2]

Ey ʿārif[3], işte bu taḳrīrātdan silsile-i maʿneviyye ve añа iḥtiyāc nedir maʿlūm oldı. Zīrā maʿneviyyede ʿilmi, "ḥayyen ʿan-ḥayyin" aḫẕ iderler. Silsile-i ṣūriyyede ise böyle degildir. Belki anlar "meyyiten ʿan-meyyitin" aḫẕ ü istifāde ḳılurlar; ʿulemā-i rüsūmuñ ekṯeri gibi. Anıñçün anlardan ʿulūm aḫẕ idenlerde berekāt-ı keṯīre yoḳdur. Fe-emmā erbāb-ı ḥaḳā'iḳıñ bir dersi ve bir nefesi ṣad hezār ders ü nefes olur. Bu cihetden ṭālib-i ḥaḳā'iḳ olan silsile-i ṣūrīye iʿtibār itmez.

Ḫuṣūṣan bu aʿṣārda ʿulemā-i ḥaḳā'iḳden ġayrısınıñ silsilesi müştebeh ve medḫūldür. Zīrā buʿd-i zamān ile ʿavārıż-ı fāside muḫālaṭa itmişdir. ʿUlemā-i ḥaḳā'iḳ ḥāli ise böyle degildir. Zīrā tecellī-i ilāhī ve feyż-i küllī ehli, ḫurşīd-vār ḍav'-i ʿilminden rūşendir. Naẓm:

1 Ḥaḳdır aṣlım silsilemde māsivā yoḳdur ebed
"Ḳul hüvallāhü eḥad" oḳı vü "Allāhü'ṣ-ṣamed

2 Bir nesebdir bu neseb ki nisbeti yoḳdur anıñ
Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳda ṣayılmaz silsile içre ʿaded

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
2 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 79a'da mükerrerdir. MY.

3 Silsile nūrun ʿalā nūr oldı yā zencīr-i zer
Cümlesi bir ḥalḳadır açma ʿadedden sen ṣaded

4 Hāşimīyim dirse ger maʿnāda bir āl-i Rasūl
Eyleme anı ṣaḳın sehv ile bu ṣūretde red

5 Ben ne Üftāde ne Maḥmūd-ı Hüdāʾīyim bugün
Ḥaḳḳī-i bī-çāreyim yā Rabbi yā Allāh meded

MEYDĀN-I MAḤABBETİÑ ERİ ŞEYḪ MİMŞĀD-I DİNEVERĪ -ḲUDDİSE SIRRUH-[1]

Mimşād[2], kesr-i mīm ile esmā-i Aʿcemiyye'dendir. Nitekim nisbeti aña dāldir. Zīrā luġat-ı ʿArabiyye'de "meşd" yoḳdur. Ve "Dīnever" dāl-ı mühmeleniñ kesriyle ve nūnuñ ve vāvıñ fetḥalarıyla ʿAcem'de bilād-ı cebelden bir beldeniñ ismidir ki naẓargāh-ı Ḥaḳ olmuşdur. Şol maʿnādan ki oradan ʿulemā-i ẓāhir ve ʿurefā-i bāṭından ḫalḳ-ı keşīr ẓuhūr itmiş ve çemen-zār-ı istiʿdādında çoḳ ḳābiliyyetli sebze-i ter bitmişdir. Ki ez-cümle Mīmşād-dır ki Cüneyd-i Baġdādī'den aḫẕ-ı feyż itmiş ve nefes alup ḫırḳa-i ṭarīḳat geymiş ve Cüneyd'iñ yedinden gerçi curʿa-nūş olanlar bisyār ve terbiye-i kemāl-resānından ḳāmet-i Ṭūbā bulanlar bī-şümārdır. Velākin Mimşād'ıñ istiʿdādı, vasaṭü'd-dā'irede noḳṭa-vār olmaġı müstedʿī olup zencīr-i zer-i ṭarīḳatda ḫalḳa-i müstaḳille-i ḳaviyye oldığı raḥmet-i ḫāṣṣa-i ilāhiyyeden maʿdūddur.

Ḳālellāhü Taʿālā: ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾[3] Ve ḳālellāhü Taʿālā: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾[4] Ve ḳālellāhü Taʿālā: ﴿يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾[5]

فمن وجد خيرا فليحمد الله ومن وجد غير ذالك فلا يلومنّ إلّا نفسه. أي فإنّ نفسه يوضع في أصل جبلتها ذالك الخير. وليس الفعل إلّا من القوة. فافهم ذالك فهما جيدا.[6]ا

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 79a'da mükerrerdir. MY.
3 "Allah elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir." el-En'âm, 6/124.
4 "Rabbin dilediğini yaratır ve seçer." el-Kasas, 28/68.
5 "Oysa Allah rahmetini dilediğine tahsis eder." el-Bakara, 2/105.
6 Hayırla karşılaşan kimse Allah'a hamd etsin, bunun dışında birşeyle karşılaşan kimse kendisinden başka kimseyi kınamasın. Aslında nefis yaratılışı itibariyle bu hayır üzeredir. Fiiller güçten ibarettir. Bunu iyi bir şekilde anla.

Naẓm:

1 Oldı çün bend-i sivādan āzād
Şād-kām oldı derūn-ı Mimşād

2 Nice maʿmūr iderdi şehr-i dili
Olmasa feyż-i Cüneyd-i Baġdād

3 Bulagörsün bir özge miʿmārı
Her kim oldı ise ḫarāb-ābād

4 Kāmiliñ ṭut elin ḳıyām eyle
İtmedin dehr ḫākiñi ber-bād

[66b] 5 Kevṡer-i maʿrifete çeşme-durur
Dil-i pür-feyż-i pāk-i ḫāṣṣ-ı ʿibād

6 Lebleriñ ṭut o çeşme-i feyże
Bulasıñ aġzıñ içre tā kim dad

7 Ḥaḳḳıyā āb-ı ḥayāt içdiñ kim
Feyż-i Ḥaḳ ile pür-durur bu sevād

[ŞEYḪ VAṢİYYÜDDĪNÜ'L-ḲĀŻĪ][1]

"Münsī-i ẕikrü's-selefi'l māżī / Şeyḫ Vaṣiyyüddīnü'l-Ḳāżī" [2] *-Ḳuddise sırruh-*. Vaṣiyyüddīn bi-ṭarīḳi't-tefe"ül ism-i kevnīdir ki emr-i dīn añа tavṣiye olunmuş ve ḥıfẓ u himāye ve tedbīr añа mufevveż ḳılınmış dimekdir. Ve baʿż-ı tefe"ül vardır ki anıñ nice ḥaḳā'iḳı ẓuhūr idüp vāḳıʿa muṭābık gelür. Şeyḫ-i mezbūr ḥāli gibi ki ḥāmil-i emānet-i kübrā olup Şeyḫ Muḥammed mezbūruñ vaṣīsi ve gümāşte-i esrārı olmuş ve anıñ yedinden tāc u ḫırḳa-i ṭarīḳat telebbüs idüp aḫir salṭanāt-ı maʿneviyye pāyesin bulmuşdur.

Evā'il-i ḥālinde ḳāżī iken ceẕbe-i ilāhiyye ẓuhūruyla ḳażā ve ḳader anı semt-i tecrīde ceẕb idüp [3]﴿فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ﴾ emri mūcibince ḳażādan ḳażā-i Ḥaḳḳ'a firār itdi. Nitekim niceler tāc ü taḫt ü manāṣıbı terk idüp dervīş ol-

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 79a'da mükerrerdir. MY.
3 "O halde Allah'a koşun." ez-Zâriyât, 51/50.

dılar. Ve manṣıb-ı ʿizzet ve rifʿati dervīşlikde buldılar. Zīrā ḳāżī ve müftī ve müderris ve belki sulṭān ṭarīḳ-ı tecrīde düḫūl idüp dervīş olurlar. Fe-emmā dervīş olan bu maḳūle manāṣıbdan bir nesne ḳabūl itmez. Zīrā manṣıb ḥāli ehl-i ʿörfüñdür.

Bu cihetdendir ki şeyḫim Seyyidü'l-Aḳṭāb *-ḳuddise sırruh-* eyyām-ı ḥayātında bu faḳīr diyār-ı Rūmiyye'den Üsküb'de sākin iken manṣıb-ı fetvā ʿarż olundukda, Şeyḫ-i ʿāli-meşreb "Şeyḫler müftī olmazlar." diyü red idüp bu faḳīre taḥrīr itdikleri nāme-i merġūbeleriniñ ʿünvānında bu ʿibāretle buyurmuşlardır:

بسم من خصّكم بخدمة التقوى وصدّكم بخدمة الفتوى حفظنا من الهلاك والضرّ والشرّ. وهو مكتوب عارض بالعربية فاعرفه

Naẓm:

1 Şāh-ı ʿālemseñ saña besdir bu iḳlīm-i vücūd
Özge ādemseñ ḳamu ʿālem saña eyler sücūd

2 Vir yed-i Perverdgār'a ḳabż u basṭ-ı ʿālemi
Var iken Mevlā-yı muṭlaḳ n'eyler ʿabde bu ḳuyūd

3 Ḫāb-ı ġaflet nice bir nergis gibi bu bāġda
Gül cemālin idegör gülzār-ı ālemde şühūd

4 Ḥalḳa-i tecrīde gir terk-i ʿalāyıḳ eyleyüp
Kim bu ḥalḳa oldı çeşme çeşme-i iḥsān u cūd

5 Aḫker-i ʿaşḳı yaḳup şol micmer-i dilde yine
Ḥaḳḳıyā virdiñ meşām-ı cāna özge būy-ı ʿūd

[VAḲT-İ VEFĀT DAḪİ TAʿRĪF-İ İLĀHĪ İLE MÜTEʿAYYEN OLDI][1]

Baʿd ez-ān[2] bu faḳīriñ velādeti biñ altmış üç ẕi'l-ḳaʿdesi evā'ilinde yevm-i eḥadde vāḳiʿ olmuşdur ki ḥālen biñ yüz otuz yededidedir. Ve sāl-i ʿömr yetmiş beşe bāliġ olmuşdur. Ve vaḳt-i vefāt daḫi taʿrīf-i ilāhī ile müteʿayyen oldı; ḳıyāṣ olunur. Velākin setri vācib ve iḫfāsı lāzım olan umūr-

1 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 79b'de mükerrerdir. MY.

dandır. Ve aña müteʿallik baʿż-ı naẓm, bi-tarīḳi'r-remz ġayrı maḥalde yazılmışdır.

Ey mü'min, bu cümle taḥrīr olunan ḥāşā temeddüḥ ṭarīḳıyla degildir. Belki evliyānıñ nefesini iẓhār ve hem silsilesine irtibāṭa taḥrīżdir. Hemān ḥüsn-i ẓan üzre olup bu Silsile-nāme'de derc olunan kelimāt-ı ʿāliye ile ʿāmil olasın. Ve şeyḫimden mesmūʿumdur ki ben Ḫażret-i ʿAlī'ye irişince otuz birinciyim buyurmuş idi. Bu faḳīr daḫi kelb-i Aṣḥāb-ı Kehf sekizinci oldığı gibi bu silsile-i ṭarīḳat-ı Celvetiyye'niñ otuz ikincisi olmuş olur. Faʿlem ẕālik. Naẓm:

1 Gelberü bu ḥalḳaya bend eyle kendiñ derd-mend
Olagör zencīr-i ʿaşḳ-ı Ḫażret-i Mevlā'ya bend

2 ʿAşḳdır Manṣūr'ı ber-dār eyleyen bu dārda
Sen daḫi al boynuña ʿaşḳ-ı ilāhīden kemend

3 Her ne deñlü dūr olursa menzil-i vaṣl-ı Ḫudā
Var ise cünbiş dil ü cānıñda ṭurma sür semend

4 Şol erenler bāġına gir mīve-çīn ol ey göñül
Mıṣr-ı maʿnāya iriş olduñ ise cūyā-yı ḳand

5 Cām-ı ʿaşḳı Celvetī bezminde içdiñ Ḥaḳḳıyā
Anıñ içün ẕevḳ-i ḥāliñ oldı ġāyetde pesend

* * *

1 Kīmyā-yı ʿaşḳdır iksīr-i aʿẓamdan murād[1]
Feyż-i pāk-i maʿrifetdir ʿārifā yemden murād[2]

2 Feyż-i Rūḥu'l-Ḳuds ile cān-baḫş olur her bir nefes
Bu nefesdir Ḫażret-i ʿĪse'bni Meryem'den murād

3 Maʿrifet taḥṣīlidir sermāye-i dilden ġarāż
Gevher-i ʿilm-i ledündür kān-ı ʿālemden murād

4 Nüsḫa-i kübrā-yı ʿālemden elifdir mā-ḥaṣal
Noḳṭa-i vaḥdet-durur terkīb-i ādemden murād

1 Min-*Kitābi'l-Ḥiṭāb* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 80b'de mükerrerdir. MY.

5 Tercemān-ı sırr-ı bāṭındır zebān-ı ʿārifān
Ḥarf-i maʿnā ẓāhir olmaḳdır belī femden murād

6 Ṣūret-i Ḥaḳdır bugün insān-ı kāmil Ḥaḳḳıyā
Bir dem-i berḳ-ı tecellīdir ḳamu demden murād

[67a] [MEVTİMİZ SEKSENİÑ MĀ-FEVḲİDİR][1]

Biñ yüz otuz altı senesi müştemil oldıġı şehr-i rebīʿu'l-āḫiriñ yigirmi dördünci cumʿa gicesi seḥer-i aʿlāsında bu ʿibāret-i Türkiyye ile vārid oldı ki[2] "Üç seneden ṣoñra ḥelvāya muḥtāc olursın." Bu faḳīr didim ki, "'Acabā mevtden ṣoñra olan ḥelvā mı ola?" Tekrār ḫiṭāb-ı ġaybī vārid oldı ki, "Üç seneden ṣoñra göçersin ve üzeriñe kefen biçersin." Bu faḳīr didim ki, "Yā Rabbe'l-ʿālemīn mevtim ne ḥāl üzre vāḳiʿ olur?" Tekrār ḫiṭāb-ı ġaybī vārid oldı ki:

«وأنت مسعود وآخرك محمود»

اللهمّ اختم لنا بالخير والحسنى والزلفى، وانجز وعدك فأنت صاحب الوفى، وألحقنا بالرفيق الأعلى من النبيين والصديقين والشهداء والصلحاء، وأوصلنا إلى الدرجة العلى وإلى المقام الأقدس الأبهى عند الحضرة العليا، وأنت أكرم الأكرمين وأرحم الراحمين، وآخر دعواهم والحمد لله رب العالمين.

Baʿd ez-ān işāret-i meẕkūre eger bilā teʾvīl gelüp ẓuhūr iderse ġayrı mevāżıʿda ki bu müddetden ziyāde işāret ve taḥrīr olunmuş idi; ziyādesi mensūḫ olur. Ve bu kitābda bālāda nesḫa müteʿalliḳ baʿż-ı esrār yazılmışdır; bir ḫoşca müṭālaʿa oluna. Zīrā kelām-ı ilāhī ṣādıḳdır ve eger teʾvīl üzerine mebnī ise aña göre ṣābit olur. Nitekim bir vakitde bu ʿibāretle dinilmiş idi ki, «أقيموا بمكّة الوجود عشر سنين» Ṣoñra bu işāret mūcibince dāʿiye-i ḥac vāḳiʿ olup Mekke-i Mükerreme'ye vuṣūlümüzde, "mekān-ı mevtimiz nerededir?" diyü münācāt olunduḳda «إلى ما فوف الثمانين» dinildi. Yaʿnī meḳān-ı mevt setr olunup zamān-ı mevtden iḫbār olundı ki seksen iñ mā fevḳidir. Ve ḥālen sinnimiz yetmiş dörde bāliġdir. Eger üç sene işāreti müʾevvel degil ise seksen müʾevvel olup mevt-i ṭabīʿī biñ yüz otuz sekizi tecāvüzden ṣoñra vāḳiʿ olur. Feʾfhem cidden.

1 Ez-*Kitāb-ı Netīce* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāzım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 80a'da mükerrerdir. MY.

Ve şeyḫim Seyyidü'l-Aḳṭāb Seyyid ʿOṣmān Faẓlī-i İlāhī'niñ *-ḳuddise sırruh-* ʿömründen iki seneye ḳarīb zamān nesḫ olunmuş idi. Ḥattā lisānlarından bu vecih ile mesmūʿ olmuş idi ki, "Bir sene içinde üç yaşadıḳ." diyü buyurmuşlar idi. Yaʿnī baʿż-ı kemāl-i insān ki üç seneye taʿlīḳ olunmuş idi; ziyāde istiʿdāddan nāşī iki sene maṭviyy oldı. Gūyā bir senede üç sene yaşadı. Ve ḥattā buyurdılar ki, "İşte nübüvvet zamānı olsa insāna bu vaḳitde gelür velākīn ḫatmiyyet māniʿdir." İntehā.

Ve bu kemāliñ ḥuṣūlünden ṣoñra ḳuṣūr ve küsūr ḳalmayup vücūd-ı beşerī sırr-ı ilāhī ile memlū olup netīcesi ḥayāt-ı ṭayyibe-i bāḳiye olur. Ve eger baḳiyye-i ʿömür yoġ ise bu dārü'l-fenāda bir daḫi ḳarār ve beḳāya ḥācet ḳalmayup saʿādet-i aṣliyye üzre civār-ı ḥażrete intiḳāl vāḳiʿ olur. İlḫ.....

Cāmiʿu'l-faḳīr dir ki: Nāẓım -ḳuddise sırruh- Ḥażretleri yuḳaruda ve bu kitābda bālāda "Nesḫa müteʿalliḳ baʿż-ı esrār-ı ilāhiyye yazılmışdır; bir ḫoşca müṭālaʿa oluna." buyurdıġı, yaʿnī maḥrūse-i Bursa'da kā'in zāviye-i şerāfet-ḥāviyeleri dāḫilinde Cāmīʿ-i Muḥammedī nām maʿbed-i ʿāliye derūnunda vāḳiʿ kütübḫānede mevżūʿ kendi ḳalem-i raḳā'iḳ-raḳamlarıyla Netīce nām kitāb-ı müsteṭāblarınıñ ellinci varaḳasında şöyle taḥrīr ve taḳrīr buyurmuşlardır ki:

صدر عن لسان الحال من السحر الأعلى ليلة الجمعة هذه العبارة التركية المنبئة عن بعض أسرار الإلهيّة وهي هذا: "İki sene oldı buraya geleli." Yaʿnī Üsküdar'dan Bursa'ya ʿavdet ideli gerçi bir sene ve yigirmi gün ḳadar oldı. Fe-emmā evvel yigirmi gün bir sene ḥükmünde ḳılındı. Ve iki sene güẕer itmiş gibi oldı. Nitekim Mekke-i Mükerreme'de olan mücāveretiñ yedinci aydan üç güni bir ay ḥükmünde ḳılınup yedi ayıñ her biri biñ sene ʿadd olunup devr-i sünbüle -ki yedi biñ yıldır- ol müddet-i ṭavīle ḳadar ve mücāveret ve ibtidā devr-i Ādem'den intihā-yı zamāna dek Ḥarem-i ilāhīde iḳāmet ve Ḥaḳ ile ṣoḥbet ʿādd olunmuşdı. Pes, bundan ḳabżdan basṭ sırrı ẓuhūr eyledi. Zīrā bir nesneniñ kemāli içün farż ve taḳdīr olunan müddetiñ bi-ḥasebi'l-istiʿdād baʿżında ol kemāl ḥāṣıl olsa baḳiyye-i müddet mensūḫa olur. Pes, ol kemāliñ ḥuṣūli muʿallaḳātdan olmaġla vaʿd-i ilāhīde ḳiẕb lāzım gelmez. Ve baʿż-ı müddet nesḫ olmaḳ Ḳur'an'ıñ baʿż-ı aḥkāmı mensūḫ olmaḳ gibi olur. İlḫ.

LĀYIḤA-İ SEḤERİYYE[1]

1 Olalım nūr-ı ḥażrete mā'il
Geliñ Ḥaḳḳ'ı tevḥīd idelim tevḥīd
Olalım sırr-ı vaḥdete nā'il
Geliñ Ḥaḳḳ'ı tevḥīd idelim tevḥīd

2 Virüp ḳalbimize ʿaşḳı Lem-yezel
ʿĀşıḳ olmuşıdıḳ o sırra ezel
Tā yüzin göstere bize ol güzel
Geliñ Ḥaḳḳ'ı tevḥīd idelim tevḥīd

3 Tevḥīd ile āḫir açılup dergāh
İrişür menzile her sālik-i rāh
Neler iḥsān ider ẕākire Allāh
Geliñ Ḥaḳḳ'ı tevḥīd idelim tevḥīd

4 Bu ḥalḳaya giren hā olur āḫir
Sırr-ı hüviyyeti ol bilür āḫir
Maṭlab-ı aʿlāyı ol bulur āhir
Geliñ Ḥaḳḳ'ı tevḥīd idelim tevḥīd

5 Tevḥīd dile özge cilādır cilā
Viregör cilāyı kendüñe dilā
Ḥaḳḳī ḳuldan size ṣalādır ṣalā
Geliñ Ḥaḳḳ'ı tevḥīd idelim tevḥīd

* * *

1 Dürre-i beyżā veya yāḳūt-ı aḥmerdir vücūd[2]
Maẓhar-ı sırr-ı "ene emlāḥ"dır esmerdir vücūd[3]

2 Ger şecerden ṣādır olduysa ene'l-Ḥaḳ güftesi
Daʿvi-i Ḥaḳ eylemekde andan aẓhardır vücūd

3 ʿĀlem-i aṣġar dimek ṣūretde olmuşdur laḳab
Cümleden maʿnī yüzünden līk ekberdir vücūd

1 *Bu ʿibāretle işāret vāḳiʿ olmaġla ḥāli üzre ibḳā olundı. Ḥaḳḳī.*
2 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 80b'de mükerrerdir. MY.

4 Rūḥıdır rūḥ-ı ilāhī sırrıdır sırr-ı Ḫudā
Ẓāhir u bāṭında nūr-ı Ḥaḳḳ'a maẓhardır vücūd

5 Kenz-i maḫfīniñ budur ʿālemde muḥkem ṭılsımı
Devlet-i ʿuẓmāya nā'il olmaġa derdir vücūd

6 Maʿrifetden bī-naṣīb oldı vücūdı bilmeyen
Ḥaḳḳıyā Ḳur'ān'a vallāhi berāberdir vücūd

[SÜVEYDĀ][1]

[67b] Nitekim ḳalb-i insāna süveydā didiler. Zīrā ḳalb daḫi medār-ı vücūd ve maẓhar-ı evvel-i feyż ü cūddur. Pes, büṭūnı iʿtibāriyle sevād-ı leyl gibidir; gerekse ẓāhirde daḫi sevād ile muttaṣıf olsun ve gerek olmasun. Ve Rasūlullāh'a *-ṣallallāhü ʿaleyhi vesellem-* esmer ve ḥacere esved didikleri ve emṡāli bundan fehm oluna. Ve meşhūrdur ki Fārisī'de gelür: "Bālā-ter ez-siyāhī reng-i dīger nebāşed." Ve bu maḳāmıñ libāsı ḫırḳa ve ʿimāme-i sevdādır. Nitekim Cenāb-ı Nübüvvet feth-i Mekke güni dülbend-i siyāh ile taʿammūm itdiler. Zīrā siyāh fenā-i ẕāta işāretdir. Kaʿbe ise ẕāt-ı ehadiyye ṣūretidir. Ve sā'ir rengleriñ daḫi her biri bir mertebeye delālet ider. Ve ol mertebeyi fehm iden sālik, ṣūretin maʿnāsına taṭbīḳ itmelüdür. Egerçi bu aʿṣārda siyāhı ve ġayrı elvānı her kim olursa telebbüs ider.

Ve Ṭā'if'de İbn-i ʿAbbās *-raḍıyallāhü ʿanhümā-* maḳāmından telebbüs-i sevāda me'ẕūn olduḳları bi-ṭarīḳi't-teberrükdür. Ve illā iẕn-i ʿāmm-i Rasūlullāh *-ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām-* kāfīdir. Bu daḫi aṣḥāb-ı enfāsa mevḳūfdur. Pes, ortada ṣāḥib-i nefes olmayıcaḳ teberrük ve teyemmün nereden gelür. Faʿrif cidden. Naẓm:

1 Gel baña ʿarż eyleme ey ʿālim-i resmī mevād[2]
Var ise ʿilmiñ nedir bildir baña sırr-ı sevād

2 ʿĀlem-i arż u semāyı bī-sütūn itmek nedir
Ḳudretinden mi ṭururlar var mıdır yoḫsa ʿimād

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 81a'da mükerrerdir. MY.

3 Āb u gilde leẕẕet-i Kevṡer olur mı ey faḳīh
Mes'ele maʿlūmdur lafẓı ḳo bul maʿnāda dad

4 Lāleniñ baġrında dāġ u ʿāṣıḳıñ ḳalbinde derd
Sālik-i Ḥaḳ'da bulunmaz āh ġamdan ġayrı zād

5 Bülbül-i şūrīde-i gülzār-ı feyż ol bir nefes
Ẕevḳ-i maʿnā bul diliñde oḳuma bir ḳurı ad

6 Seyr iderken bu serīr-i dil hevā-yı ʿaşḳ ile
N'eylesün Ḥaḳḳī şu taḫtı ki ola maḥmūl-i bād

* * *

[68a] 1 Açılmaz[1] herkese esrār-ı tevḥīd[2]
Görünmez her göze envār-ı tevḥīd[3]

2 İçegör vaḥdet-i zātiyye cāmın
Egerçi çoḳ-durur eṭvār-ı tevḥīd

3 Neler geldi ser-i Manṣūr'a seyr it
İdüp bīgāneye iẓhār-ı tevḥīd

4 Ezelde çün diliñle itdiñ iḳrār
Ṣaḳın ḳılma ebed inkār-ı tevḥīd

5 Hüve'l-mevcūdü fī dāri'-l-vücūdi
Görür mi ġayrı olan yār-ı tevḥīd

6 Gül-i vāḥdet açıldı cān u dilde
Şeneldi Ḥaḳḳıyā gülzār-ı tevḥīd

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarında ve İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūẓ naẓm-ı şerīfleriyle olan *Divān-ı Belāġat* 'ünvānlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlar miyānında daḫi muḳayyed olup ancaḳ dördünci beyt muḳābili, "Şevāhidden tecellī bulsa bir dil / Nice idebilür inkār-ı tevḥīd" ve beşinci beyt muḳābili, "Ezelden yār olan sırr-ı "belī"ye / Bugün nice olur aġyār-ı tevḥīd" beyitleri muḥarrer görülmüşdür. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

3 Bu manzume 81a'da mükerrerdir. MY.

[SEBEB-İ TE'LĪF-İ TUḤFE-İ ḪALĪLİYYE][1]

Baʿd ez-ān[2], bu sihām-ı rezāyānıñ muḳarṭas u nişānı ve Bābullāh'ıñ ednā-yı gedāyān u efḳar-ı dervīşānı, eş-Şeyḫ İsmāʿil Ḥaḳḳī el-Aydosī, ṣümme'l-Bursevī, ṣümme'ş-Şāmī, ṣümme'l-Üsküdarī *-ḥallaṣallāhü men en yeḳūle hāẕā dehrī ve hāẕihi dārī-*, bu vecih ile naḳş-bend-i ṣaḥīfe-i beyān ve nigārande-i ḫarīṭa-i tibyān olur ki, bundan aḳdem aḫ-ı kebīrim Ḫalīl Çelebi, ʿilm-i ḥālde bir risāle-i cāmiʿa imlāsın ilḳā ve muṭālaʿasıyla tezciye-i evḳāt idecek bir eṣer-i nāfiʿ taḥrīrine istidʿā itdikde, ser-i irādet ve cebīn-i iḫtiyār ceyb-i müsāmaḥaya çekilmiş; zīrā o āna ḳadar mezraʿa-i āmāle nice muḫtaṣarāt ve muṭavvelāt toḫumı ekilmiş idi. Kimi aḥkām u şerāyiʿ ve kimi maʿārif ü ḥikem ve ḥaḳā'iḳden ki elsine-i muḫtelife üzre cārī ve ḥükmi naẓm u neṣir ehline sārīdir.

Maʿa hāẕā sinn ü sāl daḳḳāketü'r-riḳāb olan mā-beyne's-sittīn ve's-sebʿīne dāḫil ve erkān-ı vücūd mütezelzil ve eczā-i binā-i heykel ve ḳuvā müteḫalḫil oldığından māʿadā, muḳāsāt-ı şedā'id-i dehrden ḥālim yaman ve vird-i zebānım ṣubḥ u mesā "amān yā Allāh amān" olup işāret-i ilāhiyye mūcibince bir dārdan bir dāra hicret ve bir maḳāmdan bir maḳāma nehżatdan evrāḳ-ı niẓāmım perīşān ve zimām-ı emrim ḳabża-i cebirde keşān-ber-keşān idi.

Bi'l-āḫire Dımışḳu'ş-Şām'da ber-mūcib-i ḳażā-i mübrem, müddet-i iḳāmetim tamām ve telvīḥāt-ı ervāḥ-ı ḳudsiyye ile cānib-i Üsküdar'a şedd-i ḫirām itdigimde mezkūr birāderiñ *-ḥaḳḳaḳallāhü āmālehū ve ceʿale ile'l-ḫayri meʾālehū-* ṣūret-i ṭalebi āyīne-i ḫāṭıra ʿāks eyledi. Gördüm ki sinn-i ʿömrüm heftādı güẕer itmege ḳarīb oldı ve āf-tāb-ı rūḥ zevāle meyl idüp maġrib-i fenāya düḫūle az zamān ḳaldı. Naẓmun li-muḥarririhī:

Āh kim ṣolsa gerek berg-i vücūd
Yerlere düşse gerek her mevcūd
Kesilüp feyżi bu bāġıñ āḫir
Ḳuruyup ḳalsa gerek çeşme-i cūd

1 Ez-*Dībāce-i Tuḥfe-i Ḫalīliyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 80b'de mükerrerdir. MY.

Bu maʿnāya bināʾen bi-ṭarīḳı'l-iḫtiṣār vażʿ-ı ḳalem olundı. Ve ʿibārātı Türkī-i eshel ve eyser ḳılındı. Tā ki tekellüfden berī ve teʿammülden ʿarī olup mażmūnı dāʾire-i fehme dāḫil ve nefʿi ʿāmm u ḫāṣṣa şāmil ola.

Ve minallāhi'l-imdād minhü'l-mebdeʾi ve'l-meʾad. Naẓm:

1 Çün dil-i teşne bula feyż-i ilāhīden meded
Ṭaşırır kendin çü deryā ḳaṭre olmaz aña sed

2 Feyż-i aḳdesdir ḳalemden dāʾimā cārī olan
Ṣūret-i sırr-ı ezeldir ʿaks-i miʾ āt-ı ebed

3 Sen ki deryā içre bir māhīsin ey dil ġarḳ-ı āb
Ya nedendir ḳulzüm-i ẕātıñda işbu cezr ü med

4 Feyż-i ʿaşḳ u şevḳ ile bāġ-ı derūna vir nemā
Tā ola her gülbün-i ḫāliñ nemādan serv-ḳad

5 Ādem-i maʿnā-durur Ḥaḳḳī bugün eyle sücūd
Ḳılma zāhid ʿāşıḳa şeyṭān-veş hergiz ḥased

[ḲUR'ĀN ḤAḲĀ'İḲ-İ KÜLLİYYEYİ ḤĀVĪDİR][1]

Bu cihetdendir ki Ḳurʾān nice ḥaḳāʾiḳ-i külliyeyi ḥāvīdir ki kütüb-i müteḳaddime andan ḫālīdir. Anıñçün ecmaʿu'l-kütübi'l-ilāhiyye oldı; Rasūlullāh ekmelü'l-enbiyā oldığı gibi. Ve bidāyet ve nihāyet-i velāyet daḫi nübüvvet gibidir. Yaʿnī nūr-ı nübüvvet evvelā cebīn-i Ādem'de cilve-ger ve ṣāniyen āyīne-i Muḥammed'de ṣūret-peẕīr olup cilā-i kemāl tamām ve kitāb-ı ḥaḳāʾiḳ iḫtitām bulduġı gibi pertev-i velāyet daḫi Ḥażret-i Murtażā'da ẓuhūr idüp şerḥ ve tafṣīli ol kitābdan oḳundı. Ve icmāl ü tafṣīl nesīc-i tār u pūd-ı ḥarīr gibi minvāl-i vāḥid üzre ṭoḳundı. Naẓm:

1 Nüsḫa-i āfāḳdan āṣārı bilmekdir murād
Enfüsi seyr itmeden esrārı bilmekdir murād

2 Sālik-i rāh olmadan maḳṣūd menzildir begim
Ḥaḳḳ'a irince nice eṭvārı bilmekdir murād

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.

3 Varlığı terk eyleyüp āḫir fenā fillāhdan
Şol beḳā billāhda ol varı bilmeḳdir murād

4 On sekiz biñ ʿālemi dār itdi Ḫaḳ esrārına
Dārda mihmān olan deyyārı bilmekdir murād

5 Ḫatm-i Ḳurʾān eylemekdir işbu mektebden ġaraż
Ḥarfden Ḫaḳḳī şüʾūn-i yārı bilmekdir murād

[ʿAẕĀB-I ḲABİR][1]

Ve insānıñ mevtden ḫavf itdügi vehmindendir. Zīrā ḳıyās ider ki ḳabirde daḫi ḥayāt-ı dünyeviyye ḥāli bāḳīdir. Bu ise ḥāl-i menām gibidir ki rūḥ ʿulvīye **[68b]** ʿurūc idüp cesed-i mücerred esfelde ḳalur ve ol ḥālde bedeninden bī-ḫaber olur. Cesed-i meyyit aṣlına rücūʿ ider ki türābdır. Ve bu rücūʿdan aña elem yoḳdur. Ve rūḥ daḫi aṣlına rücūʿ ider ki tecellī-i ilāhīdir. Şu ḳadar vardır ki eger bu neşʾeye nüzūlünden kendine teraḳḳī ḥāṣıl olmayup belki nefsiñ ẓulmetinde ḳaldı ise ʿaẕāb-ı rūḥānī çeḳer. Ve ḳıyāmetde cesedine inżimāmdan ṣoñra ʿaẕāb-ı cismānī daḫi görür. Ve eger ʿulūm ve aʿmālden teraḳḳīsi var ise naʿīm-i rūḥānī ile mütenaʿʿim olup iki saʿādetle müstesʿid olur.

Ve ḳabriñ ravża-i cennet veya ḥufre-i nār oldığı bu iki maʿnāya nāẓırdır. Zīrā rūḥ eger saʿīd ise ḳabri tevsīʿ olunur. Ve ḥayāt-ı dünyeviyyesi ṣūreti üzre mütenaʿʿim olur. Ve eger şaḳī ise ḳabri tażyīḳ olunup müteʿaẕẕib ḳalur. Ve ervāḥ Ṣūr-ı İsrāfīl'de olmaḳ bu maʿnāyı münāfī degildir. Zīrā ḳabir daḫi Sūrʾuñ müştemil oldığı emākindendir. Anıñçün dirler ki, "Ṣūrʾdan evsaʿ nesne yoḳdur." Ḫayāl-i insān gibi ki ʿademi bile ẕihinde taṣvīr ider ve aña vücūd virir. El-ḥāṣıl rūḥ-ı saʿīdiñ ʿulvīde ve süflīde olması berāberdir. Yaʿnī ʿālem-i ʿulvīde oldığı ḥālde yine ḳabrine ittiṣāli vardır. Ve rūḥ şaḳī ise ʿulvīden maṭrūd ve ḳabre muttaṣıldır. Zīrā felek-i ḳamer taḥtında cevv-i hevāda olmaġla ḳabirde olmaḳ birdir. Zīrā mā beyneʾs-semāʾi veʾl-arż yine arża mülḥaḳdır. Naẓm:

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.

1 Her nefesde ʿāşıḳa olur tecellī-i cedīd
İrişür dergāh-ı Ḥaḳ'dan ḳalbine feyż-i mezīd

2 Fi'l-ḥaḳīḳa bir-durur aʿlā vü ednā ʿārife
Ḳabr içinde cennet-i aʿlādadır rūḥ-ı saʿīd

3 Ḥaḳ ile alup nefes nefsi ḳoyup ey bü'l-heves
Gel seniñle idelim her bir nefesde iki ʿīd

4 ʿĀrifiñ miʿrācına lāhūt olupdur Müntehā
Pāye-i kemterdir anıñ seyrine ʿarş-ı mecīd

5 Ḥaḳḳıyā āb-ı ḥayāt-ı feyż nūş it ölmedin
Tā ki rūz-ı ḥaşre dek eyyām-ı ʿömr ola medīd

* * *

1 Dil ü cāna ġıdādır ẕikr ü tevḥīd[1]
ʿAceb ẕevḳ u ṣafādır ẕikr ü tevḥīd

2 Derūnı māsivādan pāk ider pāk
Ki çārūb-ı Ḫudādır ẕikr ü tevḥīd

3 Gider āyīne-i dilden kederler
Medār-ı incilādır ẕikr ü tevḥīd

4 Eger rūḥ-ı revān u ger bedendir
Aña buña revādır ẕikr ü tevḥīd

5 Diliñde Ḥaḳḳıyā vird it şeb ü rūz
Ḥaḳḳ'ıñ ḥaḳḳın edādır ẕikr ü tevḥīd

* * *

1 Ẕevḳ-i dilden şürb-i dā'imdir murād[2]
Bulmayan bu şürbi ṭatmaz hīç dad

2 ʿAşḳ bāzārında almazlar vücūd
Vir vücūduñ idegör kendiñ mezād

1 Ez-*Kitâb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Ez-*Kitâb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

3 Ẕevḳ-i dildir ʿāşıḳa viren neşāṭ
Ger neşāṭ ister iseñ ol ẕevḳi dad

4 Ḳurb-i Ḥaḳ vaṣl-ı Ḫudā bulduñ ise
Eyleme buʿd u firāḳı ġayrı yād

5 Āb u gilden baġlama cāna esās
Kim ṣoñı olur anıñ ābād-bād

6 Menzil-i Ḥaḳḳ'a irer Ḥaḳḳī şu kim
Mürşid-i ḥaḳdan ṭutar rāh-ı reşād

[ḤAḲ TAʿĀLĀ'NIÑ TEMEṢṢÜLİ İNSĀN ṢŪRETİNDE VĀḲİʿ OLUR][1]

Nitekim bu maʿnāyı istiʿār ider şol ḥadīṯ-i şerīf ki gelür: «مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا»[2] Yaʿnī mevt-i fenā-yı irādī ile mevtden ve evṣāf-ı nefsden ḫalāṣ olduḳdan ṣoñra bir daḫi mevt yoḳdur; maḳtūl bir daḫi maḳtūl olmadığı gibi. Meger ki ṭabīʿī ile mevt ola. Bu ise ehlüllāh ʿindinde mevtden ʿadd olunmaz; belki añа intiḳāl dirler. Nitekim ḥadīṯde gelür: «المئمنون لا يموتون وإنما ينقلون من دار إلى دار» Bundan fehm olunur ki mü'min ile murād mü'-min-i kāmildir. Zīrā muṭlaḳ kemāle maṣrūfdur.

Ve bu maʿnāyı işʿār idüp Ḳur'ān'da gelür: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾[3] Yaʿnī fī sebīlillāh seyf-i ẓāhir ve seyf-i bāṭın ile şehīd olanlar meyyit ıṭlāḳ olunmaz. Ve şühedā ve ṣıddīḳīne öldi dimek terk-i edeb ve belki ḫaṭā-i maḥżdır. Zīrā anlar ḥāyāt-ı ṭayyibe-i bāḳiyye ile aḥyādır. Bu maʿnādan naʿīm-i rūḥānī ile mütenaʿim ve ġanā'im-i uḫreviyye ile muġtenimlerdir. Ve anlarıñ ervāḥı içün berzaḫda şekl-i cesed vardır. Zīrā insān maʿnāsıyla mükerrem oldığı gibi ṣūretiyle daḫi mükerremdir. Anıñçün Ḥaḳ Taʿālā'nıñ temeṣṣüli insān ṣūretinde vāḳiʿ olur. Nitekim Cenāb-ı Nübüvvet'e şābb-ı emred ṣūretinde temeṣṣül eyledi. Ve ṣalāt-ı maḳbūle daḫi ḳabirde insān ṣūretinde teşekkül idüp maḳbūr ile müste'nis olsa gerekdir.

---

1 Bu taḳrīr, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Seyyīd ʿAbdurraḥīm Tayyib Efendi nāmına te'līf buyurmuş oldığı *Zübdetü'l-Maḳāl* nām kitābından aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûʿa*, s. 368, r. 539.

3 "Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz." el-Bakara, 2/154.

اللهمّ يسّر لنا. Naẓm:

1 Ey bu yüzi isteyen
Çeşm-i diliñ ḳıl güşād
Ey Ḥaḳ içün ġam yiyen
Cānıñı Ḥaḳ ide şād

2 Nūr yüzüñdür ḳamer
Ṭatlu sözüñdür şeker
Ṣūretiñ oldı beşer
Maʿnīde "Allāhü hād"

3 Bendeliginiñ şāyegān
Zindeliginiñ cāvidān
Buldı seniñle emān
Cümle bilād-ı ʿibād

4 Nūn ile ḳıl i'tilāf
Sende-durur sırr-ı kāf
Āyīneñi eyle ṣāf
Açıla çeşm-i fu'ād

5 Ẓāhir iken ṭoġrı yol
Niceye dek ṣaġ u ṣol
Ḥaḳḳ'a iriş Ḥaḳḳī ḳul
Ḥāṣıl ola her murād

* * *

[BEYĀŻ VE SİYĀH İKİ ŻIDDIR][1]

Ve āb daḥi nūr-ı şems gibidir ki fī-nefsi'l-emr levni yoḳdur. Belki anıñ levni şīşeye tābiʿdir. İşte āyīne ẓahrında olan ṭılā-i üsrüb ile ṣūret-nümā oldığı gibi beyāż daḥi ṣūret-i sevād ile yüz gösterdi. Ve eger maʿkūs olup varaḳ-ı siyāh ve midād-ı elvān üzerine olsa fi'l-cümle temeyyüz ve ẓuhūr bulunurdı. Fe-emmā incilā ve inkişāfda evvelki gibi olmazdı. El-ḥāṣıl beyāż ve siyāh iki żıddır ki biri biriyle mütebeyyen olur. Ve sā'ir elvān bu ikiye

1 Bu daḥi kitāb-ı meẓkūrdan aḫẕ olunmuşdur. MN.

tābiʿdir. Ve bunlarıñ imtizācından mürekkebde böyle iken yine sevād aṣıl gibi görinür. Anıñçün baʿż-ı ḥukemā beyāżı elvāndan ʿadd itmemişlerdir. ʿAceb nāzük maḳāmdır ki burada olan esrār-ı taṣavvuf, ẓurūf-ı ḥurūfa güncāyiş bulmaḳdan berī ve libās-ı taḳrīr ve taḥrīr telebbüs itmekden ʿarīdir. Zīrā bu maḳāmdandır ki dirler: «لون الماء لون إنائه» Nitekim bu baḥṣıñ bir miḳdārı baʿż-ı āṯārımızda mübeyyen ve meşrūḥ ve bāb-ı beyānı meftūḥdur.

Ve ʿālem-i ẕāta nūr-ı siyāh didikleri, şeb gibi oldığındandır ki şeb içre eşyā mestūr oldığı gibi. Nitekim Ḳurʾān'da gelür: ﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا﴾[1] ʿĀlem-i ẕāt ve maḳām-ı eḥadiyyetde -ki kenz-i maḫfī maḳāmıdır- ḥaḳāʾiḳ u māhiyyāt-ı esmā ve ṣıfāt maḫfiyye idi. Naẓm:

1 Kenz-i maḫfiden tecellī eyleyüp Ferd ü Eḥad
Ẓāhir oldı ol tecellīden ḥaḳāʾiḳ bī-ʿaded

2 Çün ṭılısm oldı o kenze işbu esmā vü ṣıfāt
Nice feṭḥ itsün anı ḫalḳ olmasa Ḥaḳ'dan meded

3 Sendedir ol kenziñ aṣlı vü ṭılısmıñ ṣūreti
Keşfe ir zīrā ki idrāk eylemez anı ḫıred

4 İstivā-yı ʿarşa irseñ bulmadıñ nıṣf-ı ṭarīḳ
Menzil-i maḳṣūda irince hezārān oldı sed

5 Kevkebiñ ʿālī ise ḳıldıñ bu eflāki güẕer
Eylediñ Ḥaḳḳī-veş andan ʿālem-i ẕātı raṣad

[SIRR-I İSM-İ ʿABDULLĀH][2]

Ve Leṭāʾif-i İşārāt'da gelür ki, bir bāzer-gān-ı pür-heves bir ṭūṭī-i gūyāyı nefesinden ötüri ḥabs-i ḳafes itmişdi. Ṭūṭī-i derd-mend ise dā'imā vaṭanı olan Hind'i ārzū-mend olup fikri anıñ ardınca gitmişdi. Bir gün semt-i vaṭandan bir ḳaç ṭūṭī gelüp anı muḳayyed ve maḥbūs gördüklerinde cümlesi ten-zen olup ḫāke ṭarḥ-ı beden eylediler ve meyyit gibi bī-ḥareket ḳaldılar. Ol maḥbūsa işāret ḳıldılar ki eger ḳafesden ḫalāṣ olmaḳ isterseñ mey-

1 "Geceyi (sizi örten) bir elbise yaptık." en-Nebe', 78/10.
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaṣakiyye* nüvişte est. MN.

yit gibi ḫāke düş ve ḫāmūş ol. Baʿdehū pervāz idüp gitdiler ve Hindistān'a yitdiler. Ol daḫi gördi ki kendine maḫlaṣ ẓuhūr eyledi ve mürşidden ṭarīḳ-i necātdan ḫaber aldı. Hemān orada meyyit gibi uzanup ḳaldı ve kendini deryā-yı fenāya ṣaldı. Bāzer-gān gelüp anı ol ḥāletde göricek teʾessüf idüp feṭḥ-i bāb-ı ḳafes eyledi ve ṭūṭīyi ṭaşra çıḳarup bıraḳdı. Ṭūṭī daḫi furṣatdır diyüp ol demde gözin açup pervāz itdi. Ve āḫir çep ü rāsta baḳmayup mücānisleri menziline yitdi ve ṣūret-i fenā ile necāt buldı.

Pes, ṣūret-i fenāda ḥāl böyle olıcaḳ ḥaḳīḳat-ı fenāda nice olmaḳ gerekdir. İşte gerçek ʿāşıḳıñ ḥāli budur. Ve bir kimse sulṭāndan bir nesne ṭaleb itmelü olsa sulṭānıñ kendini ṭaleb itmek gerekdir ki sulṭānı bulan cemīʿ-i menāṣıbı bulur ve bulmayanıñ naṣībi az olur. Nitekim taḳrīre ḥācet yoḳdur. Ve bundan maʿnā-yı fenā daḫi mefhūm oldı ki ṭaleb-i menāṣıb ṣadedinde olmamaḳ gerekdir. Zīrā müzāḥimi çoḳ bāb ve teşnesi çoḳ ābdır. Ve ḳābilān-i rūzgār, maḥsūdu'l-aḳrān ve maġbūṭu'l-iḫvān olmaḳdan ḫālī degildir.

Ve bu taḳrīrden sırr-ı ism-i ʿAbdullāh rūşen ve mekşūf ve bāb-ı ʿubūdiyet-i ṣırfa meftūḥ oldı. Naẓar eyle bu ḳadar esrāra ki ism-i ʿAbdullāh'ıñ taḥtında bi-lā tekellüf derc olundı. Ve bī-tevaḳḳuf-ı ḳalem tasṭīr ḳılındı.

Naẓm: ﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾[1]

[69a] 1 Olmasa mecmūʿa böyle dil-pesend
Eylemezdi pāy-ı ʿaḳlı ḳayd u bend

2 Dikdi bu servi çü bustān-ı dile
Ṭūbā-zāde'niñ ḳadri bülend[2]

3 Gūyiyā ṭūṭī-i gūyāsın bugün
Aġzıña bu maʿrifetler oldı ḳand

1 "İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir." el-Hadîd, 57/21.

2 Ṭūbā-zāde, ser-ḫāṣakiyān Meḥmed Aġadır ki Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri bu kitābı anıñ nāmına teʾlīf buyurmuşlardır. MN.

4 Eylediñ teshīr bir Şeb-dīz'i kim
Rākib olmaz aña degme şeh-levend

5 Ḥaḳḳī'yı söyletdiñ āḫir luṭf ile
Sırrıña irişmesün ḳahr u güzend

[RASŪLULLĀH DAḪİ ʿABD-İ EBĪ ṬĀLİB OLMAḲ LĀZIM GELÜR][1]

Ve baʿżılar dirler ki ʿAbdü'l-Muṭṭalib, ʿammi Muṭṭalib yanında perverde olmaġla ʿādet-i ʿArab üzre ʿabd dinildi. Zīrā bir yetīm kimiñ yanında neşv ü nemā bulursa, şu yetīm fülānıñ ʿabdidir dirler. Fe'emmā bunda naẓar vardır. Ve illā Rasūlullāh daḫi ʿabd-i Ebī Ṭālib olmaḳ lāzım gelür. Anlar ise yetīm-i Ebī Ṭālib dimekle şöhret-yābdır. Şu ḳadar vardır ki Allāh Taʿālā anları ġayra ʿubūdiyyetle iżāfetden ḥıfẓ eylemişdir. Zīrā ḥaḳḳında ʿAbdullāh buyurmuşdur. Ve şol ki ʿabdullāh-ı ḥaḳīḳi ola ġayra iżāfetden maṣūndur. Naẓm:

1 Şol ki Ḥaḳḳ'a bendedir ġayra mużāf olmaz ebed
Şāhidi Ḥaḳdır kelām-ı Ḥaḳ güẕāf olmaz ebed

2 Yüz süren dergāh-ı Ḥaḳḳ'a ḫalḳa eyler mi sücūd
Kim ki ḫalḳa yüz ṭuta mir'ātı ṣāf olmaz ebed

3 Ṣūretinde ḫalḳ idüp insānı ḳıldı maẓharı
Ehl-i Ḥaḳ vallāhi Ḥaḳdır bunda lāf olmaz ebed

4 Ẓāhir ü bāṭında "lā mevcūde illā hū" diriz
Ehl-i vaḥdet meẕhebinde iḫtilāf olmaz ebed

5 Zāhidiñ āġūşuna gelsün mi bikr-i maʿrifet
Öyle nā-maḥrem ile çünki zifāf olmaz ebed

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaṣakiyye* nüvişte est. MN.

[ĀBĀ-İ NEBEVİYYE ḤAḲḲINDA][1]

Su'āl olunursa ki ābā-i Nebeviyye ḥaḳḳında ne vecih ile iʿtiḳād itmek gerekdir? Cevāb budur ki bu mes'ele iʿtiḳādiyyātdan degildir. Ve lisān-ı ḳalem ile daḫi ʿırż-ı Nebevī'ye şeyn virecek vecih ile taḥrīr ü taḳrīr itmemek lāzımdır. ʿUmūmda idḫāl olunduḳları kāfīdir. Meger ki ḫuṣūṣ üzre ẕikri mūcib nesne ola. Ve baʿż-ı ʿurafā dimişlerdir ki bir vā'iẓde veya müderrisde veya muʿallimde veya bunlarıñ emṡālinde edeb-i ʿibāret olmasa, melā'ike-i raḥmet oradan firār iderler ve ol meclisi ḳoyup giderler. Ve ol maḥalle ġażabullāh nüzūl eyler. Ve'l-ʿıyāẕü billāhi min ẕālik.

Ve bu faḳīr ṭarīḳ-i Şām'da baʿż-ı ebnā-i sebīlden mesmūʿum olmuşdur ki, "Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* Ebū Ṭālib'iñ beslemesi idi." dimişdir. ʿÖrf-i Türk'de ise besleme lafẓı taʿẓīmi muḫildir. Belki taḥḳīr ṭarīḳiyle dirse kāfir olup tevḥīdi yitürür. Ve bī-dīn olup şöyle oturur. Hemān orada bīm-i ḫışm-ı ilāhīden licām-ı dābbeyi ġayrı ṭarafa imāle eyledim. Ve ne söyledimse söyledim ve ne didimse didim. Ḳālellāhü Taʿālā: "Vaʿriż ʿani'l-cāhilīn." Naẓm:

1 Cihānıñ cismine cān oldı tevḥīd
Ṭamarda ḳan yerine ṭoldı tevḥīd

2 Nesīm-i feyż esüp gülzār-ı cāna
Ḳamu dilden açıldı güldi tevḥīd

3 Yeter ṣaġ u ṣola bu nefy ü iṯbāt
Bi-ḥamdillāh ḳarārın buldı tevḥīd

4 Fenā-ender-fenāya irdi ʿālem
ʿAceb ya n'oldı şirk ü n'oldı tevḥīd

5 Beḳā-ender-beḳā bulduñsa ey dil
Bu meclisde dime ṣavuldı tevḥīd

6 Ḳoma Ḥaḳḳī bu miftāḥı eliñden
Açar ebvāb-ı dārü'l-Ḫuld'ı tevḥīd

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaṣakiyye* nüvişte est. MN.

[MÜDDET-İ ṬAVĪLEDE NŪḤ *-ʿALEYHİ'S-SELĀM-* GÜLMEDİ][1]

Burada sańa pend ü naṣīḥat budur ki, şu ḳadar müddet-i ṭavīlede Nūḥ *-ʿaleyhi's-selām-* gülmedi ve teblīġ-i risāletde ańa fütūr gelmedi. ʿAcabā sańa bu ḳadar ʿömür iḥsān olunsa ne ẕevḳler iderdiń ve dünyāya ṭoymayup hevā-yı nefsiń içün çep ü rāst ne yollara giderdiń. Ve sańa yüz yılda bir kerre ṣudāʿ-ı ser isābet idüp bir gün mübtelā olaydıń lisān-ı şikāyetden neler söylerdiń ve eṭıbbā elinden kendińe ne ʿilāclar eylerdiń? Bu ḫod sańa ḳalmayacaġını bilürsin ve ańlarsın. Ve belki her zamān bir vāʿiẓ sözi dińlersin. İşte Nūḥ *-ʿaleyhi's-selām-* bu ḳadar ʿömr-i dirāzdan ṣońra şu ḳadar biń yıl daḫi mürūr eyledi.

Gel imdi senińle derd-i ʿaşḳa düşelim ki bir demimiz hezār sāl ola. Yoḫsa ḥayvān olup hezār sālimiz bir dem gibi gelüp geçmeye. Āh ki: «الدنيا ساعة فاجعلها طاعة» ḥükmünce yalıńız bizim ʿömr-i muḳayyedimiz degil belki dünyā-yı ʿacūzuń bütün ʿömri gitdi ve iş ġāyete yitdi. Ḥāl böyle iken derd ile bir āh çeker işidilmez ve ḥālim nice olur diyü yanup yaḳılur bir ʿāşıḳ görünmez ve ḫāk-i fenāda kimse sürünmez. Naẓm:

[69b] 1 Āh kim ʿaşḳ odına yandım yaḳıldım yā meded
Kimseden olmaz mı bu derd-i dile āyā meded

2 Ḳāmetim oldı kemān u āh u efġānım çü ney
Ḥadden aşdı āteş-i derd-i dilim derdā meded

3 Āh kim girdāb-ı ġamda ġarḳ olup ḳaldı bu dil
Sen çıḳar bu varṭa-i ġamdan beni Mevlā meded

4 Āh kim bu bülbül-i dilden kesilmez āh u vāh
Nice bir bu söz ü sāz u derd-i vāveylā meded

5 Ḥaḳḳıyā āh eylesem biń yıl söyünmez āteşim
Yā meger feyżinden ide Rabbiye'l-aʿlā meded

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥaṣakiyye* nüvişte est. MN.

1 Açılmışdır ḳamuya bāb-ı tevḥīd[1]
Ḳanı gelsün gelen aḥbāb-ı tevḥīd[2]

2 Ḳomaz şirk ü riyāyı dilde aṣlā
Sürer çün ḫār u ḫas seylāb-ı tevḥīd

3 Semā-ı ġaybdan feyż olsa cāna
Dil-i ẕākir olur mīzāb-ı tevḥīd

4 Olan deryā-yı ʿaşḳ-ı pāke ġavvāṣ
Çıḳarmaz mı dür-i nā-yāb-ı tevḥīd

5 Serīr-i vaḥdete sulṭān olurlar
Ṭutanlar Ḥaḳḳıyā ādāb-ı tevḥīd

* * *

1 Zāhid şarāb-ı ʿaşḳı nedir görmedi ebed[3]
Bezm-i dil içre ẕevḳ ü ṣafā sürmedi ebed[4]

2 Reh-vār-ı ʿaşḳa rākib olan yād olup gider
Zāhid yolunı menzile irgürmedi ebed

3 Çevgān-ı himmet olmasa dilde ne fā'ide
Meydān içre gūy-ı murād urmadı ebed

4 Rūz-ı ezelde eylemeyen ʿahdini dürüst
Peymānı üzre ṯābit olup ṭurmadı ebed

5 Ḥaḳḳī peyām-ı ʿaşḳı bilür neydügin velī
Ehl-i zamāne böyle ḫaber ṣormadı ebed

* * *

1 Reh-i īmāna gitmekden[5]
Saʿīd olmaḳ-durur maḳṣūd
Ġazā-yı ekber itmekden
Şehīd olmaḳ-durur maḳṣūd

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Fażl ve'n-Nevāl.* MN.
2 Bu manzume 81a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Fażl ve'n-Nevāl.* MN.
4 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.
5 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā.* MN.

2 Olagör ḥażrete vāṣıl
Sivādan saña ne ḥāṣıl
Bulup bir mürşid-i kāmil
Mürīd olmaḳ-durur maḳṣūd

3 Ẕikirdir sālikiñ kārı
Fikirdir ṭālibiñ yārı
Şükürle niʿmet-i Bārī
Mezīd olmaḳ-durur maḳṣūd

4 Eger Ḥaḳḳī eger aḳdem
Ḫilāfetle gelen ādem
Tecellī-i Ḫudā her dem
Cedīd olmaḳ-durur maḳṣūd

* * *

1 Gülşen-i ṣūretden ey dil būy-ı maʿnādır murād[1]
Ḳaʿr-ı deryāda ṣadefden dürr-i yektādır murād

2 Cümle-i esmā ṭılısm-ı bāb-ı esmādır hemān
Feṯḥ-i bāb olmaḳdan esmāya müsemmādır murād

3 Ṣoḥbet-i insān-ı kāmil itmeden dā'im mürīd
Her tecellīde şühūd-ı ẕāt-ı Mevlādır murād

4 Mācerā çoḳdur ḥaḳīḳatda velī seylāb-veş
Sū-be-sū aḳmaḳdan ey dil vaṣl-ı deryādır murād

5 Ḥaḳḳıyā bu ʿanber-i sārā-yı ḫaṭdan ruḫlara
Vażʿ-ı ḫāl-i noḳṭa-i sırr-ı süveydādır murād

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā.* MN.

1 İbtilā-yı ʿaşḳdan Mecnūn olmaḳdır murād[1]
Özge bir Leylī'ye hem meftūn olmaḳdır murād[2]

2 Her zamān bir Yūsuf'uñ yüzünden ʿarż itmek cemāl
Ḥażret-i Yaʿḳūb-veş maḥzūn olmaḳdır murād

3 Māhi-i ʿaşḳ ādemi āh iltiḳām itmek nedir
Ġavṣ idüp baḥr-i ġama Ẕünnūn olmaḳdır murād

4 Çarḫ şekl-i āsiyāb olmaḳ nedir fikr it daḳīḳ
Ḥabbe-veş taḥtında anıñ un olmaḳdır murād

5 Ḥaḳḳıyā ḫalḳ eylemekden ins ü cinni ol Ḫudā
Rām-ı emr-i Ḥāliḳ-ı bī-çūn olmaḳdır murād

* * *

1 Dest-i ʿaşḳ ile yüri varlıġıñ eyle ber-bād[3]
Nice ṭāġıtdı ise cehd ile ṭaġı Ferhād[4]

2 Gel bugün Ḥaḳḳ'a boyun vir yatagör fermāna
Urmadın gerdeniñi āḫir ecelden cellād

[70a] 3 Pāy-bend oldı saña ʿālem-i mülk ü melekūt
Olagör serv gibi bāġ-ı cihānda āzād

4 Dāne-i gendüme baḳ kendüñi un it evvel
Olasın sünbüle devrinde sen āḫir ābād

5 Şol ki ḥayvān ṣıfat ola bugün zühd ile
Nice ādem olan aña diye yā ādem zād

6 Ḥaḳḳī'ya zehr ü belādır viren ʿālemde ḥayāt
Ġam-ı ʿaşḳ olmasa dünyāda göñül olmaz şād

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.

1 Devr ider dehr içre dolāb-ı vücūd[1]
Evveline āḫiri ḳılur sücūd[2]

2 Bu vücūdı ʿārif-i billāh bilür
Görmez anı yā meger ehl-i şühūd

3 Ḳabżateyn altındadır ehl-i cihān
ʿAdle olmuşdur muḳārin fażl u cūd

4 ʿĀlem-i ıṭlāḳa erbāb-ı dile
On sekiz biñ ʿālem olmuşdur ḳuyūd

5 Ḥaḳḳıyā fānīde bāḳī bul ki tā
Olasın Firdevs'de ehl-i ḫulūd

* * *

1 Cennete girmezse ādem Ḥaḳ yüzin görmez ebed[3]
Ẕevḳ-i bezm-i vuṣlatı cennetde ol sürmez ebed[4]

2 Ḳalb-i kāmildir ḥaḳīḳatde bu cennetden murād
Vay aña kim cennet-i ḳalb içine girmez ebed

3 Ger kemāliñ var ise ḳalbiñde ara cenneti
Yoḫsa taḥṣīl eyle kim bāġ-ı fenā ṭurmaz ebed

4 Ḥaḳḳ'a ṭoġrı mürġ-ı cān pervāz itmezse bugün
Ṣaḥn-ı bāġ-ı lā-mekāna ḥāṣılı irmez ebed

5 Her kimiñ sırrı ezelde Ḥaḳḳ'a oldı muttaṣıl
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ sırr-ı pākin andan ayırmaz ebed

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.

1 Ben ne müftīyim ne ḳāḍīyim ne şeyḫ u ne mürīd[1]
Ne naḳīb ü ne mülāzim ne müderris ne muʿīd[2]

2 ʿİlmime ḥayrāndır dünyāda monlā-yı zamān
Ṣaḥ çeker dīvānım üzre ṣadr-ı sulṭān-ı saʿīd

3 ʿĀciz eyler pehlevānı dest-bürd-i ḳudretim
Ṭutsam elde gürz-i ḫāmem çoḳ nüfūs eyler şehīd

4 Ger celālimden nefes virsem ḳıyāmetler ḳopar
Ger cemālim ṣūretin göstersem olur yevm-i ʿīd

5 Ḥaḳḳıyā şām içre ben rūz-ı tecellī beklerim
Feyż-i Ḥaḳ celbinde dā'im dir dilim "hel min-mezīd"

* * *

1 Şol göñül kim baḥr-i ʿilm-i Ḥaḳ'dan ola müstefīd[3]
Lā-cerem her ḳaṭre olur anda bir dürr-i ferīd[4]

2 Ādemi üstād ider bu kār-gāh-ı terbiye
Mürşid-i kāmilden el almazsa şeyḫ olmaz mürīd

3 Ṭıfl-ı dil ḳābil gerekdir mekteb-i ʿirfānda
Tā ki taʿlīm-i ilāhī cānına ola müfīd

4 Kişt-zār-ı dilde gūn-ā-gūn n'eyler ārzū
Feyżden maḥṣūl yoḳdur olmayınca ol ḥaṣīd

5 Eksük olmaz ʿāşıḳa ṭaʿn u melāmet ḫalḳdan
Kim ki Ḥaḳḳ'a ṭutdı gūşun diñlemez güft ü şinīd

6 ʿĀlem-i vaḥdetde tenhā otursun Ḥaḳḳıyā
Ḫalḳ-ı ʿālemden ḫalāṣ olup vaḥīd olduñ vaḥīd

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.

1 Taʿalluḳ ister iseñ Ḥaḳḳ'a gerçek[1]
Mücerred ol mücerred ol mücerred
İki ʿālemden ey dil var eliñ çek
Mücerred ol mücerred ol mücerred[2]

2 Nice İdrīs tecrīd itdi ẕātın
Nice İlyās āteş ḳıldı atın
Dilerseñ sen de Ḥaḳḳ'ıñ iltifātın
Mücerred ol mücerred ol mücerred

3 Girüp bir ḫırḳaya ʿĪse'bni Meryem
Bıraḳdı tāc u taḫtı İbni Edhem
Ṣoyundı ḫulle-i cennetden Ādem
Mücerred ol mücerred ol mücerred

4 Ḳalender maʿnīde bir pādişehdir
Sivāyı gözlemez ʿālī-nigehdir
Taʿalluḳ ehl-i ʿirfāna günehdir
Mücerred ol mücerred ol mücerred

5 Olagör Ḥaḳḳī-i dervīşe peyrev
Ḳo dünyāyı eger köhne eger nev
Severseñ fāriġ u āzādelik sev
Mücerred ol mücerred ol mücerred

* * *

1 Serīr-i dilde sulṭān oldı tevḥīd[3]
Emīr-i emr ü fermān oldı tevḥīd

[70b] 2 Ḥişār-ı dil alındı nefs elinden
Muʿīn-i ʿasker-i cān oldı tevḥīd

3 Egerçi ṣarpdır zāhid dilinde
Velī ʿuşşāḳa āsān oldı tevḥīd

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Fenāya irişür ẕikr ile sālik
Ki zād-ı ehl-i ʿirfān oldı tevḥīd

5 Dönerler münkirān āḫir bu yola
Ṭarīḳ-i vaṣl-ı Raḥmān oldı tevḥīd

6 Bu Ḥaḳḳī buldı teʾyīd-i ilāhi
Ḫudāʾdan dīn ü īmān oldı tevḥīd

* * *

1 Kesme ümmīdi ne deñlü ġama olsañ muʿtād[1]
Zamān ola bulasın belki ʿaşḳ içinde murād[2]

2 Ḫidmet-i ʿaşḳ idegör kim bu-durur bābullāh
Ṭut nefes her ne sözi kim diye pīr-i irşād

3 Gidegör rāh-ı Ḫudāʾya gice gündüz tenhā
Yanıña faḳr u fenādan alagör vāfir zād

4 Var Süleymān-ı zamān olmaġa saʿy eyleme kim
Rūzgār itmedi mi taḫtını anıñ berbād

5 Āam içinde bulunur cümle murādāt ey dil
ʿĀḳibet ḫayr ola dirseñ ebedī ol nā-şād

6 Ḥaḳḳıyā ḫāne-i dil oldı ser-ā-pā vīrān
Ḫayr ola belki ola bu sebeb ile ābād

* * *

1 Maʿdūma virme gel vücūd nā-būd būd olmaz ebed[3]
ʿĀlem ḫayāl-i maḥżdır anda vücūd olmaz ebed

2 Gel bu fenā bāzārına kim anda yoḳdur hīç kesād
Varlıḳ metāʿın nʾidesin kim anda sūd olmaz ebed

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmışdur. MN.
2 "'Aşḳ içinde bulasın belki zamān ola murād" MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 ʿAşḳ āteşinde varlıġıñ yaḳup kül eyle ey göñül
Hīzemde zīrā lā-cerem ḫoş-būy ʿūd olmaz ebed

4 ʿĀrifleriñ āṣārını eyle baṣīretle şühūd
Yanup yaḳılmış nesnede āṣār-ı dūd olmaz ebed

5 Ḥaḳḳī göñül mirʾātını silmek gerekdir ʿaşḳ ile
Zühd ile çünki ṭuta pās anda şühūd olmaz ebed

* * *

1 Olunca dilde istiʿdād-ı tevḥīd[1]
İder mürşid anı irşād-ı tevḥīd

2 Riyāż-ı dil ter ü tāze olur çün
Ese cān maşrıḳında bād-ı tevḥīd

3 Nedir ẕikr-i ilāhīde ḥalāvet
Ne bilsün olmayan muʿtād-ı tevḥīd

4 Ferāmūş itme iḳrār-ı belāyı
İdegör her nefesde yād-ı tevḥīd

5 Ne deñlü ḳādir iseñ eyle cehri
İrişe cümleye feryād-ı tevḥīd

6 Şu kim şirk-i ḫafīden oldı sālim
Olupdur Ḥaḳḳıyā āzād-ı tevḥīd

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Cülūs itse dile sulṭān-ı tevḥīd[1]
Ola her cānib ābādān-ı tevḥīd

2 Dürer defterlerini ḳīl ü ḳāliñ
Açılsa ḥāl ile bürhān-ı tevḥīd

3 Zemīn ü āsümāna ṣıġmaz āḫir
Budur evvelden ʿālī-şān-ı tevḥīd

4 Bütün dünyāyı ġarḳ-ı feyż ider hep
Temevvüc eylese ʿummān-ı tevḥīd

5 Ebed açılmaz idi bāġda gül
Anı Ḥaḳ itmese ḫandān-ı tevḥīd

6 Dilerseñ bulasın ey Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'ı
İdegör ṣoḥbet-i iḫvān-ı tevḥīd

DER-ḤAḲḲ-I MĀH-I ŞUBAṬ[2]

1 Çıḳsa gitse ʿademe māh-ı şubaṭ[3]
Ḳıldı berdi vücūdumuz berbād

2 Şām'da dirler idi berd olmaz
Olduġundan turunc u hem kebbād

3 Līk ḳaṣdı ḳavurdı berdi bizi
Ḳaṣdı itmek-durur ihlāk-i ʿibād

4 Yā ilāhī ḫarābdır göñlüm
Eyle miʿmār-ı luṭf ile ābād

[71a] 5 Gün olur mı ki esüp bād-ı ṣabā
Diye nevrūz ger mübārek-bād

6 Būy-ı maʿnā meşām-ı Ḥaḳḳī'ya pes
N'eyler ʿārif olana müşg ü zebād

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.

DER-ḤAḲḲ-I MÜRĪD[1]

1 Feṭḥ-i bāb-ı daġalı eylese bir dest-i mürīd[2]
Żammeden feṭḥa ʿudūl eyler olur nāmı merīd

2 Ger dilerseñ olasın sen de mürīd-i ḫażret
Eyle ifnā-yı irādet bi-ṭarīḳi't-teʾkīd

3 Māsivallāha naẓar eylese ṣūfī bir dem
Gördügi pertev-i taḥḳīḳ olur hep taḳlīd

4 Ḳalbine ḫāṭıra-i ġayr gelürse anıñ
Aña lāzım gelür īmānını itmek tecdīd

5 ʿAşḳ Sīmurġ u göñül aña olupdur çün Ḳāf
Tefriḳa ṣūret-i Yeʾcūc ü fenā sedd-i sedīd

6 Ben ne şeyḫim bu zamān içre ne ṣūfī Ḥaḳḳī
Olmuşum dergeh-i Mevlāʾda bir ednā-yı ʿabīd

* * *

1 Göñülden ẓulmeti dūr itdi tevḥīd[3]
Vücūdı ser-te-ser nūr itdi tevḥīd[4]

2 Ġam-ı ẕenb-i vücūd içre idi dil
Ḫaṭāsın cümle maġfūr itdi tevḥīd

3 Yıḳılmışdı ḫarāb-ābād göñlüm
Mücedded anı maʿmūr itdi tevḥīd

4 Tüvānā gösterirdi kendini nefs
Anı żaʿf ile çün mūr itdi tevḥīd

5 Nice feṭḥ-i ḥiṣār-ı dil olurdı
Velīkin rūz u şeb zūr itdi tevḥīd

---

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ 'Abdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 81b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ 'Abdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bu manzume 82a'da mükerrerdir. MY.

6 Dime Ḥaḳḳī ene'l-Ḥaḳ di hüve'l-Ḥaḳ
Dime Ḥallāc-ı Manṣūr itdi tevḥīd

* * *

1 Gel ey ʿārif idüp tecrīd-i tevḥīd[1]
Fenā-yı dilde bul tefrīd-i tevḥīd[2]

2 O kim şirk-i ḫafī ehli olupdur
Aña lāzım-durur tecdīd-i tevḥīd

3 Ene'l-Ḥaḳ ile ber-dār oldı Manṣūr
Ki zīrā eyledi taḥdīd-i tevḥīd

4 Gerekdir mübtedīye nefy ü iṯbāt
Ki bunlarla olur tevkīd-i tevḥīd

5 Bu dünyā ṣavm evidir ehl-i ẕikre
Ṣabāḥ-ı ḥaşre ḳaldı ʿīd-i tevḥīd

6 Bulunmaz Ḥaḳḳıyā her bir ṣadefde
Bu deryā içre mürvārīd-i tevḥīd

* * *

1 Olduñ ise Ḥaḳḳ'a bir dem āşinā[3]
Āşinā bīgāne olmaz tā ebed
Düşmez ey dil vaż'-ı bīgāne saña
Āşinā bīgāne olmaz tā ebed[4]

2 ʿĀlem-i ervāḥa geldikde özüñ
Görmedi mi anda ol yāri gözüñ
Aç gözüñ döndürme ol yüzden yüzüñ
Āşinā bīgāne olmaz tā ebed

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 82a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Tekfurṭaġlı Muḥammed Ḥikmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 *Çünki olduñ Ḥaḳḳ'a evvel āşinā (Nüsḫa-i dīger)*

3 Çün ezelde yār idiñ ol yār ile
Ṭurma oturma bugün aġyār ile
Var yüri yine biliş dīdār ile
Āşinā bīgāne olmaz tā ebed

4 Ḥaḳḳıyā her ẕerrede ol nūra baḳ
Tā gözüñ berrāḳ u yüzüñ ola aḳ
Vuṣlat içre ʿāşıḳa düşmez firāḳ
Āşinā bīgāne olmaz tā ebed

* * *

1 Ẕikri erbāb-ı fenānıñ "Ḳul hüvallāhü aḥad"[1]
Virdi aṣḥāb-ı beḳānıñ oldı "Allāhü'ṣ-ṣamed"

2 "Lem yelid" dirseñ "velem yūled" oḳursın vaṣfını
Bulmadıñ ẕātıñda ammā kim bu maʿnāyı ebed

3 Kim "ve lem yekün lehū küfüven eḥad" dir ḥāl ile
Maḥv idüp şirk-i vücūdı gözlemez rūḥ u cesed

4 "Keyfe medde'ẓ-ẓılli" seyrin eyle bu ekvānda
Tā sañа nūrun ʿalā nūrı ide Allāh med

5 İsm-i aʿẓam vechine eyle naẓar her ḥālde
Kim ḳamu esmāya andadır cihān içre meded

6 ʿĀlem-i ıṭlāḳa düş şimden geri ḳaydı bıraḳ
Olmasun rūy-ı Ḥaḳḳ'a ey Ḥaḳḳī aṣlā nesne sed

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olundı. MN.

1 Derd ile ḫoşdur dilim dermāna meyl itmem ebed[1]
Gözyaşı besdir bańa ʿummāna meyl itmem ebed

2 Cān u ten ḳaydı gerekmez ʿālem-i ıṭlāḳda
Anıń içün cümle-i ekvāna meyl itmem ebed

3 Ġarḳ-ı deryā-yı fenāyım ḳalmadı bende şuʿūr
İltifāt-ı vaṣl u yā hicrāna meyl itmem ebed

4 Olmuşum ʿilm-i ledünnīye bugün Ümmü'l-Kitāb
Var iken şīr ü şeker şol ḳana meyl itmem ebed

5 Faḳr ile faḫr eyleyen dervīş ʿālemde benim
Devlet-i dünyā içün sulṭāna meyl itmem ebed

6 Nūr-ı Ḥaḳ pertev-firūz-ı cism ü cānımdır benim
Nūr içün mihr ü meh-i tābāna meyl itmem ebed

7 Münḥarifdir ṣanma ḳalb-i Ḥaḳḳī Ḥaḳ'dan bir nefes
Merkez-i Ḥaḳḳ'ı ḳoyup yabana meyl itmem ebed

* * *

1 Mihr-i ʿaşḳıń ẕerresinden nūr-ı Ḥaḳ olur bedīd[2]
Eyleye ol nūrdan cān u dilim Ḥaḳ müstefīd

2 Ders-i ʿaşḳı ʿaḳl-ı külden müstefīd olduńsa ger
ʿAḳl-ı cüzʾīye muʿīd-āsā anı olġıl müfīd

[71b] 3 Ben nesebde ʿaşḳ ile āl-i Rasūl'üm şübhesiz
Nisbet-i ferzendde dāḫil-durur zīrā ḥafīd

4 Zemzem ile şüst ü şū idiń beni çün ʿāşıḳım
Ḳā'imim zīrā ḥayāt ile ne mürde ne ḥaşīd

5 Ḥaḳḳıyā müştāḳ-ı Ḥaḳḳ'ım sūrdur mevtim bańa
Yevm-i mevtim şevḳime nisbet gelür çün rūz-ı ʿīd

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niń ḫaṭṭıyla muḥarrer Dīvān-ı şerīflerinde hāmişen mestūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niń ʿAlī Naḫlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

BAHĀRİYYE[1]

1 Nesīm-i ḫoş-nefes ezhār-ı bāġı eyledi dil-şād[2]
Açıldı beste diller ḳalmadı ʿālemde ġamdan zād

2 Ṭarab-sāz oldı bülbül şāḫ-ı gülde ṣubḥ-dem güş it
Nevā-yı ʿaşḳ u şevḳi cān u dilden eyledi ol yād

3 Temāşā eyle kim oldı ḥabābıñ ḳubbesi münşaḳ
Kemāl-i żaʿf-ı fikrinden ṣu üzre urdı çün bünyād

4 Çekerse de zebānıyla n'ola zanbaḳ bugün ḫançer
Zemistānı ḥudūd-ı bāġdan defʿa ider imdād

5 Benefşe derleyüp gök renge girdi sünbül-i ter-vār
İrişdi āba tāb u oldı cānıñ āteşi berbād

6 Ḳızardı verdi gülzārıñ kemāl-i infiʿālinden
Ṣanasın bülbül aġzından oḳundı üstüne evrād

7 Çekilmiş idi serviñ ayaġına cūydan zencīr
Serine mürġ-ı devlet ḳondı āḫir oldı ol āzād

8 Şaḳāyıḳ itmege dāġ-ı derūnı mevc-pūş-ı mey
Ṭutupdur dāmen-i kühsārı tenhā ẕevḳ u mestī-bād

9 Yetīm-i ḳaṭre-i ebri gözetmez diyü nergisler
Çıḳar dīvār üzre yāsemenler gözleyüp mirṣād

10 Ḳurı feryād ider bülbül velīkin bīsütūn üzre
Nice bir āh ile berbād ḳıldı kendüsin Ferhād

11 Ṣafā-yı ḫāṭırı ādem deġişmez ravża-i ḫulde
Ki ol maʿnā bulunmazsa bulunmaz cennet içre dad

12 Ola bir iki gün āyīne-i vechi diyü seyr it
Cihān-ı bī-beḳāyı Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ eyledi īcād

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ 'Alī Naḫlī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 72b'de mükerrerdir. MY.

DER-ḤAḲḲ-I ḲAṢABA-İ ḲARĪNĀBĀD[1]

1 Bu ʿālemde naẓar ḳılsañ bir ādemdir Ḳarīnābād
Ḥaḳīḳat beñzemez ġayra ne ʿālemdir Ḳarīnābād

2 Olupdur feṯḥ ile aḳdem daḫi Aydos ile tevʾem
Bu maʿnādan cihān içre muʿaẓẓamdır Ḳarīnābād

3 Muṣaffādır dili āyīne-veş gerd-i küdūretden
Ki zīrā maẓhar-ı ehl-i dil u demdir Ḳarīnābād

4 Ṭoḳunmaz çeşm-i āşūb-ı cihān ruḫsārına hergiz
Belālardan ḳażālardan müsellemdir Ḳarīnābād

5 Ḳażā-i nāgehān anda meger var ise dilberdir
O yüzden hem-çü zülf-i ḫūb derhemdir Ḳarīnābād

6 Hevā-i ḫūbı ṣıḥḥat-baḫş-ı bīmārān-ı ʿālemdir
Hevāsı şöyle ṭursun āb-ı Zemzemdir Ḳarīnābād[2]

7 Bahārı serdi-i bād-ı ḫazenden çehre aldırmaz
İrem Bāġı gibi her demde ḫurremdir Ḳarīnābād

8 Derūnı olmasun mı cilvegāh-ı "ḥūru maḳṣūrāt"
Ki Ḥaḳḳī gibi çoḳ esrāra maḥremdir Ḳarīnābād

* * *

1 Nesīm ezhār-ı bāġı müjdesiyle eyledi dilşād[3]
Mürīd-i būy olan dil ʿandelībin ḳıldı ol irşād

2 Sürūd-ı ʿandelīb āḫir ṭarab-sāz itdi mürġānı
Bu gül-geşt içre itdi bāz-geştī bir nevā īcād

3 Ḳızardı verdi gülzārıñ kemāl-i infiʿālinden
Leb-i bülbülden oḳundı ṣanasın üstüne evrād

---

1 Bu naẓm-ı raʿnā, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri biñ yüz yigirmi yedi senesinde Aydos ḳaṣabası cāmiʿ-i şerīfi imāmı ve kendi birāder-i saʿd-aḫteri Muḥammed Efendi'ye yādigar olmaḳ üzere taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 āb-ı Zemzemdir: ābı Zemzemdir (MY)

3 Bu naẓm-ı raʿnā daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Benefşe derleyüp gök renge girdi sünbül-i ter-vār
İrişdi āba tāb u oldı cānıñ āteşi berbād

5 Çekildi pāyine serv-i sehīniñ cūydan zencīr
Bu pā-bend ile ḳaldı bū-sitānda olmadı āzād

6 Riyā seccādesin zanbaḳ nice ber-dūş idüpdür baḳ
Anıñçün yoḳ-durur berg-i çenār-āsā elinde zād

7 Kenār-ı bāġ-ı ʿişretde ṭutar elde ḳadeḥ lāle
Ola kim ḳala cām-ı Cem gibi ʿālemde bir ḫoş ad

8 Bu feyże ḫāṭırı ādem degişmez Kevŝer'e aṣlā
Bugün cennetdesin Ḥaḳḳī bi-ḥamdillāhi ẑi'l-imdād

* * *

1 Ṣabr it ey dil ki gelüp geçmekdedir evḳāt-ı derd[1]
Bir iki gündür ki olmuşdur cihān mīḳāt-ı derd

2 Bir zamān bī-derd iken dermān ṣorardıñ derdiñe
Ḥamdü lillāh sende vardır şimdi ṣad ḥālāt-ı derd

3 Bedʾ idince kārgāh-ı ṣunʿa miʿmār-ı ezel
Ekŝerī ḳıldı binā-ı ʿālemiñ ālāt-ı derd

4 Ṣūret-i daʿvāma şāhid ister iseñ zāhidā
Gice gündüz āh u efġānım ider iṯbāt-ı derd

5 Sūre-i Raʿdʾı oḳu vaʿdi ṣabāḥ-ı ḥaşre ḳo
Ḥaḳḳıyā ders ister iseñ bes bugün āyāt-ı derd

* * *

1 Ṣabr it ey dil ki gelüp geçmekdedir evḳāt-ı derd[2]
Lemḥadır dünyā ki olmuşdur aña mīḳāt-ı derd

2 Bir zamān bī-derd iken dermān ṣorardıñ ḫalḳdan
Ḥaḳḳ'a yüz ṭut kim müyesserdir saña ḥālāt-ı derd

1 Bu naẓm-ı raʿnā daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı laṭīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Nefˁ içün maḫlūḳdur gerçi zemīn ü āsümān
Żārr isminden olupdur cümlesi ālāt-ı derd

4 Zāhidā daˁvāya nisbet eyleme ḥālim benim
Gice gündüz āh u efġānım ider iṣbāt-ı derd

5 Muṣḥaf-ı ẕātında Ḥaḳḳī vaˁd ḳaldı yarına
Her nefesde oḳunur bugün nice āyāt-ı derd

* * *

1 Açılmaz herkese esrār-ı tevḥīd[1]
Görünmez her göze envār-ı tevḥīd

2 İçegör vaḥdet-i ẕātiyye cāmın
Egerçi çoḳ-durur eṭvār-ı tevḥīd

3 Ezelden yār olan sırr-ı belīye
Nice olur bugün aġyār-ı tevḥīd

4 İden iḳrār-ı Ḥaḳ rūz-ı ezelde
Ebed itmez bugün inkār-ı tevḥīd

5 Yüri ˁāşıḳ iseñ beẕl-i vücūd it
Ki tā sūd eyleye bāzār-ı tevḥīd

6 Gül-i vaḥdet açıldı Ḥaḳḳī dilde
Şeneldi ˁāḳibet gülzār-ı tevḥīd

* * *

1 Söylesem güftārım olmaz müstezād[2]
Ḳıymetin bilmek dilerseñ ḳıl mezād

2 Söz degildir bu ḥaḳīḳatde velī
Sūz-ı cān olur anıñ ile ziyād

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'nin mü'ellefātından Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ *Dīvān*-ı şerīfleri ẕeylinde daḫi mesṭūr olup ancaḳ iki beyti biri birine muġāyir bulunmuşdur. Nitekim bālāda kitāb-ı meẕkūrdan me'ḫūẕ naẓımlar miyānında taḥrīr olunmuşdur
Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Söz degildir bu biline ẕevḳ ile
Belki olmuşdur sülūk ehline zād

4 Söz degildir bu velī kām-ı dile
Baḫş ider her ḥarfi ṣad ẕevḳ u vedād

5 Bilmedi zevḳ-i kelām-ı ʿāşıḳı
Her kimiñ var ise aġzında sevād

6 Bu sevād ile murādım resmdir
Yaʿni resm-i ẓulmet efzā-yı midād

[72a] 7 Bil nedir ʿālemde el-ʿilmü ḥicāb
Kim aña pindār dirler dilde ad

8 Yoḫsa vaṣf-ı Ḥaḳ-durur ʿilm-i şerīf
Ehl-i ʿilm olanda olur mı ʿinād

9 ʿİlm odur ki keşf ola aña yaḳīn
Bula ḥāl ü ḳāli bir ḫoş ıṭṭırād

10 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ ehliniñ var ḳılleti
Gerçi keṯretden ʿibāretdir ʿibād

* * *

1 Olalı ehl-i şerīʿat mefḳūd[1]
Oldı āṯār-ı ṭarīḳat nā-būd

2 Şīre beñzer şerīʿat-ı ġarrā
Südüñ oldı ticāreti pür-sūd

3 Maʿrifet zübdesidir ol şīriñ
Her dile virmedi anı Maʿbūd

4 Çāşnī-dār olagör andan var
İdegör ol yola beẕl-i mevcūd

5 Ẕāt ü efʿāl ü ṣıfātı viregör
Tā ki ḥāṣıl ola vücūduña cūd

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳ'a sen āyinesin ʿālemde
Görinür sende cümle maḳṣūd

7 Kaʿbe-i ḳalbe eyle Ḥaḳḳī düḫūl
Eyle Ḥaḳḳ'a yüri ḥaḳḳānī sücūd

* * *

1 Nedir Mıṣr u nedir Şām u nedir Baṣra nedir Baġdād[1]
Bu eyyām içre oldı cümlesi gūyā mücerred ad

2 Hüner ʿırḳı şikeste ehl-i dil her gūşa dem-beste
Sülūḳ ehlinde ger teftīş iderseñ bulamazsın zād

3 Bugünden soñra meyli cevredir bu keffe-i dehriñ
Bu mīzān devridir ki āḫir oldı bunda ʿadl ü dād

4 ʿAnāṣırdan dirīġā ḫāk ü ābıñ ḳalmadı ḥükmi
Ki ḫāki ṭutdı āteşler hevāyı çaldı aldı bād

5 Mekānıñ Ravża veyaḫud derūn-ı Ḳaʿbe olmuş ṭut
Ḥużūr-ı dil çü yoḳdur var mı nefʿ-i sübḥa vü evrād

6 İlāhī Ḥaḳḳī-i bī-çāreyi sañа ebed ḳul ḳıl
Cemīʿ-i māsivādan eyle anıñ cānını āzād

* * *

1 Ġāfilān-ı cihān oldı ruḳūd[2]
Ḥiss-i cān oldı olardan mefḳūd

2 Nice insān-ı kāmil ola kişi
İtmeyince tecellī nūr-ı şühūd

3 Ola mı hīç kes ʿārif-i billāh
Bilmeyince nedir bu sırr-ı vücūd

4 Cümle esmā ile ḳıyām eyler
Kā'ināt içre cemīʿ-i mevcūd

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mü'ellefātından *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecī'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eşer-i mu'teberlerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Pertev-i nūr-ı vücūd oldı çü fāş
Ẓulümāt-ı ʿadem oldı nā-būd

6 Ḥaḳḳıyā şükre iştiġāl eyle
Çünki olduñ cihānda maẓhar-ı cūd

* * *

1 Derd ile baġrım kebāb oldı meded[1]
Ḳahr ile cānım ḫarāb oldı meded

2 Aṣlına irdi ʿanāṣır eridi[2]
Çüridi cismim türāb oldı meded

3 Nāy gibi sīnemi deldi belā
Cān u dil pür-ıżṭırāb oldı meded

4 Yıḳdı ḫānem esdi çün bād-ı fenā
Her yanım seyr eyle bāb oldı meded

5 Gözyaşı var bende ġayrı nesne yoḳ
Varlıġım cümle serāb oldı meded

6 ʿAşḳ ile gözyaşı seyl olup aḳar
Reng ile ʿayn-ı şarāb oldı meded

7 Naḳd-i ġam oldı ṣayılmaḳdan berī
Derd ü miḥnet bī-ḥesāb oldı meded

8 Derd-i Ḥaḳ'dan Ḥaḳḳıyā āh eyleme
Cānıma dime ʿaẕāb oldı meded

* * *

1 Ḫudā'dan ḫalḳa iḥsān oldı tevḥīd[3]
ʿİnāyet oldı āsān oldı tevḥīd

2 Kimiñ kim derdi var tevḥīde gelsüñ
Göñül derdine dermān oldı tevḥīd

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ eşer-i meẓkūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 eridi: arıdı (MY)

3 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla *Dīvān*-ı şerīflerinde hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Budur evrād u ez̤kārıñ re'īsi
Ḳamuya ṣanki sulṭān oldı tevḥīd

4 Çıḳar ʿilm-i ledünnīden güherler
ʿAceb deryā-yı ʿummān oldı tevḥīd

5 Anıñla ṭolıdır arż u semāvāt
Ḳamunuñ cismine cān oldı tevḥīd

6 Aña īmān getürmez ehl-i inkār
Naṣīb-i ehl-i īmān oldı tevḥīd

7 Anıñla bulunur seyr-i ilallāh
Cenāḥ-ı ehl-i ʿirfān oldı tevḥīd

8 Gelen gelsün bugün meydān-ı z̤ikre
Ḫudā'ya Ḥaḳḳī dīvān oldı tevḥīd

* * *

1 Hemīşe ḫāk-i mez̤elletde yatur ehl-i şühūd[1]
Baḳılsa z̤errece yoḳdur göñüllerinde vücūd[2]

2 Kimisi ehl-i cemāl ü kimisi ehl-i celāl
Ṭarīḳ-i Ḥaḳ'da-durur fi'l-ḥaḳīḳa her mevcūd

3 Cihāna raġbet idüp cennet ümīdin itme
İki cihān degildir Ḫudā-durur maḳṣūd

4 Şular ki oldı cihānda ṣanem-perest-i hevā
Yed-i celāl ile dergāhdan oldılar merdūd

5 Meger ki ʿaşḳ imiş ey dil müfīd ʿālemde
Bu sūḳa girmeyen ādem netīce itmez sūd

6 Niyāz-ı ḥażret ile Ḥaḳḳıyā seḥer-ḫīz ol
Hemīşe cān u göñülden di var yā Maʿbūd

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dīvān*-ı şerīf-i mez̤kūrlarında hāmişen mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 72b'de mükerrerdir. MY.

1 Dilā āyīne-i ʿālem-nümādır ḥalḳa-i tevḥīd[1]
Cilā-baḫş-ı dil-i ehl-i ṣafādır ḥalḳa-i tevḥīd

2 N'ola her ẕerresi arż-ı vücūduñ nūr-ı maḥż olsa
Miṣāl-i ḳurṣ-ı şems-i pür-żiyādır ḥalḳa-i tevḥīd

3 Derūn-ı ehl-i ẕikre maʿrifet cārī olur andan
Leb-ā-leb ḥavż-ı pür-feyż-i Ḫudādır ḥalḳa-i tevḥīd

4 Sezādır olsa ẕikrullāhdan inkār ehli gerden-keş
Ḳılāde-vār zeyn-i evliyādır ḥalḳa-i tevḥīd

5 Müşābihdir şekilde devr-i hā-i lafẓatullāha
Muḥīṭ-i sırr-ı pāk-i Kibriyādır ḥalḳa-i tevḥīd

6 Yüri naḳş eyle ẕikr ü fikri Ḥaḳḳī ḫātem-i dilde
Medār-ı ḥıfẓ-ı aʿżā vü ḳuvādır ḥalḳa-i tevḥīd

* * *

1 يا أولي الأبصار قوموا للشهود[2]
قد تجلت طلعة شمس الوجود

2 من رأى هذا الجمال المستطاب
زال عن عينيه اثار الهجود

3 قال موسى رب أرنى قيل له
لن تراني عينا إلا بالسجود[3]

4 فاسجدوا لله يا أهل الفناء
واعبدوه مطلقا لا بالقيود

5 من رأى الأغيار لا توحيد له
انه قد صار من أهل الجحود

1 Bu naẓm-ı şerîf, İstanbul'da Kütübḫâne-i 'Umûmî'de maḥfûẓ Nâẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerîfiyle muḥarrer *Dîvân-ı Belâğat*-'ünvânları ẕeylinde mesṭûr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerîf, Nâẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dîvân*-ı şerîf-i meẕkûrlarında mesṭûr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 1. Ey basîret sahipleri! Şahitliğe kalkın! / Vücûd güneşinin doğuşu tecelli etti
2. Kim bu hoş cemâli görürse / Gözlerinden uykusuz gecelerin izleri gider
3. Mûsa, "Rabbim! Bana (kendini) göster" dedi. Ona denildi ki: / Beniz gözle değil, ancak secdelerle görebilirsin

6 لا يرى إلا باسم والصفة
جل ذاتا عن أمارات الحدود

أيها الحقي تجوع كي تراه
7 وانقطع عن ما سوى الله الودود[1]

* * *

1 Rūz u şeb eyle keşret-i tevḥīd[2]
Ḥāṣıl olunca vaḥdet-i tevḥīd

2 Ceẕbeden cünbişe gelüp bu cesed
Olsa ger dilde ḥālet-i tevḥīd

3 Sırr-ı tevḥīdle döner çü eflāk
Żabṭ ider arżı ṣūret-i tevḥīd

4 Ḳaldı şirk-i vücūd içinde ebed
İtmeyen cānla ṣoḥbet-i tevḥīd

5 Tengnā-yı dili ṣaḥrā eyler
Vüsʿatı ile raḥmet-i tevḥīd

6 Hedm ider māsivāyı ey Ḥaḳḳī
Olsa bāzūda ḳuvvet-i tevḥīd

* * *

1 Ṣafā-yı ḳalbe sebeb oldı rūz u şeb tevḥīd[3]
Cilā-yı rūḥa medār oldı ʿāşıḳā tecrīd[4]

2 Ḳalurdı varṭa-i daʿvāda hep mükāşifler
ʿIyān yüzünden eger eylemezse Ḥaḳ teʾyīd

1 4. Ey fenâ ehli! Allah'a secde edin / Kayıtsız, mutlak olarak O'na ibadet edin
5. Kim ağyârı görür ise tevhidi yoktur / İnkâr ehlinden olmuştur o
6. Ancak isim ve sıfat ile görür / O'nun zâtı sınırların emârelerinden yücedir
7. Ey Hakkı! O'nu görmek için acıkıyorsun / Vedûd olan Allah'tan başkasından ümidini kes!

2 Bu naẓm-ı şerîf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kitābü'n-Necāt* nām eşer-i muʿteberiniñ evvelinde merbūṭ faẓla evraḳında mesṭūr bulunan naẓımlardan meʾḫūẕdur. MN.

3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

4 Bu manzume 82a'da mükerrerdir. MY.

3 Dirīġ ki ṭuymadı sırr-ı Ḫudā'yı dānişmend
Egerçi fen ile ʿālem içinde oldı ferīd

4 Ṭarīḳ-i ʿaşḳ u maḥabbetde ictihād eyle
İriş menāzil-i taḥḳīḳa ṭay idüp taḳlīd

5 Şular ki rü'yet-i dīdāra vāṣıl oldı bugün
Cināna dāḫil olup bildi nedir yevm-i mezīd[1]

6 Cihān-ı fānīye aldanma Ḥaḳḳī ʿāḳil ol
Sarāy-ı ʿaşḳa düḫūl it ki ol-durur cāvid

* * *

1 Gör ne ism-i aʿẓam olmuşdur vücūd[2]
Özge sırr-ı mübhem olmuşdur vücūd[3]

2 Ṣūretā ḳılsañ naẓar bir ḳaṭredir
Maʿnīde ammā yem olmuşdur vücūd

3 "Ş̱emme vechüllāh"a bir āyīnedir
Ey ʿaceb bir cām-ı Cem olmuşdur vücūd

4 Fi'l-ḥaḳīḳa ṣūret-i Raḥmān iken
Ẓāhiren bir ādem olmuşdur vücūd

5 Dīde-i Ḥaḳ-bīn ile āyāta baḳ
Zī-kelām-ı muḥkem olmuşdur vücūd

6 Ḥaḳḳıyā ketm eylemek mümkin degil
Dest ü gūş u dīdem olmuşdur vücūd

* * *

1 bildi nedir: gördi nice (MY)
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Bu manzume 82a'da mükerrerdir. MY.

1 Dilā āyīne-i ʿālem-nümādır ḥalḳa-i tevḥīd[1]
Cilā-baḫş-ı dil-i ehl-i ṣafādır ḥalḳa-i tevḥīd[2]

2 Degildir nūr-ı vaḥdet noḳṭa-veş ol devrden ḫāric
Muḥīṭ-ı sırr-ı ẕāt-ı Kibriyādır ḥalḳa-i tevḥīd

3 Sezādır ehl-i inkār olsa gerden-pīç-i ẕikrullāh[3]
Ki zīrā ṭavḳ-ı sīm-i evliyādır ḥalḳa-i tevḥīd

4 Nigīn-i dilde dā'im Ḥaḳḳī ẕikr u fikri naḳş eyle
Midād-ı vuṣlat-ı ẕāt-ı Ḫudādır ḥalḳa-i tevḥīd

* * *

1 Göñül taḫtında sulṭān oldı tevḥīd[4][5]
Şeh-i iḳlīm-i ʿirfān oldı tevḥīd

2 Zemīn ü āsümāna ṣıġmaz iken
Sarāy-ı dilde mihmān oldı tevḥīd

3 İrişmez ʿaḳl-ı kül künhüne anıñ
Bilinmez sırr-ı pinhān oldı tevḥīd

4 Olur dil-mürdeler anıñla zinde
Ḳamu ʿāşıḳlara cān oldı tevḥīd

5 Ḳomaz bir ẕerre dilde şekk ü inkār
Anıñçün dīn ü īmān oldı tevḥīd

[72b] 6 Vücūduñ ḳaṭresin maḥv eyle Ḥaḳḳī
ʿAceb deryā-yı ʿummān oldı tevḥīd

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ kendi ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle mesṭūr nüsḫada daḥi dört beyit bulunmuşdur. Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 82a'da mükerrerdir. MY.
3 *"Sezā" yerine "becā" olsa daha evlā olacaġı ehl-i kelāma hüveydādır. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
5 Bu manzume 82a'da mükerrerdir. MY.

1 Devr-i ẕikre girmeyen ehl-i ʿināد[1]
Semt-i vaṣla bulmadı Ḥaḳ'dan reşād[2]

2 Feyż-i Feyyāż-ı ezel eksik degil
Mā li-rızḳı'l-ʿārifīne min-nefād

3 Cüd bi-nefsin cüd bi-ḳalbin cüd bi-rūḥ
Ḫuẕ bi-sırrıllāhi v'aḳṭaʿ küllü vād

4 Dest-i Ḥaḳ'dan iç şarāb-ı vaḥdeti
Mest ü medhūş ol ilā yevmi't-tenād

5 Zāhidā tevḥīde gel tevḥīde gel
Yoḳ-durur bāzār-ı ʿaşḳ içre kesād

6 Ḥaḳḳ'a teslīm eyledim ser-rişteyi
Yola girdim Ḥaḳḳıyā "vallāhü hād"

* * *

1 Ey göñül sīretdir olan bil bu ṣūretden murād[3]
Āşinā-yı maʿrifet olmaḳdır bu ülfetden[4] murād[5]

2 Devlet-i dünyāya yoḳdur raġbeti ʿāşıḳlarıñ
Kīmyā-yı ʿaşḳdır ʿālemde devletden murād

3 Ġarḳa-i maḥv ü fenā ol terk idüp inniyyeti
Bir dür-i yektāya irmekdir ḥaḳīḳatden murād

4 Vāṣıl-ı dergāh-ı Rabbü'l-ʿālemīn olmaḳ-durur
Mürşid-i kāmil ile dünyāda ṣoḥbetden murād

5 Mübtelā-yı derd-i ʿaşḳ ol cidd ü cehd it ey göñül
Bu göñül derdin ḳazanmaḳdır bu ṣıḥḥatden murād

6 Ḥaḳḳıyā sevdā-yı ḫām-ı māsivādan fāriġ ol
Māsivā-yı Ḥaḳḳ'ı terk itmekdir ʿiffetden murād

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 82b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
4 bu ülfetden: ülfetden (nüsḫa-i dīger)
5 Bu manzume 82b'de mükerrerdir. MY.

1 قل من يدعوا الى الله الأحد[1] [2]
جل من يهدى الى الله الصمد

2 إنما الدنيا مكان الابتلاء
فاستعن بالله في دفع الكمد

3 إن أردت رؤية نور الجمال
فامح نقش الغير من لوح الخلد[3]

4 تب الى الله الغيور المنتقم[4]
ايها المغرور مت قبل اللحد

5 إن نور الحق يذهب با لظلام
ليت يوما ترتجى منه المدد

6 أيها الحقي الى من ترتجى
مالك مما سوى الله سند[4]

* * *

1 ای کواه عشق من جسم نزار و روی زرد[5]
منکرا در حجتم بنکر مکن با من نبرد[6]

2 در کلستان ازل آزاده بوده م سروش
عشقم آورد بخار این جهان موثوق کرد

3 کر غریق عشق باشی غم مخور ای آشنا
کوهر درمان یابی در تک دریای درد[7]

---

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 82b'de mükerrerdir. MY.
3 1. De ki: Kim ehad olan Allah'a davet eder / Samed olan Allah'a ulaştırırsa yüce olur
2. Dünya ancak sınav yeridir / Kasveti defetmede Allah'tan yardım iste
3. Cemâl nurunu görmek istersen / Ebedîlik levhasından gayrın nakşını sil
4 4. Gayûr ve müntakim olan Allah'a tevbe et / Ey mağrûr! Mezardan önce öl
5. Hakkın nuru karanlığı yok eder / Keşke meded umduğun bir gün olaydı
6. Ey Hakkı! Kimden meded umarsın? / Allah dışında sana sened yoktur
5 Bu manzume 83a'da mükerrerdir. MY.
6 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-. MN*.
7 1. Ey aşkımın şâhidi nahif cismim ve sarı yüzüm / Bak benim delilime, benimle yarışa girme
2. Ezel gülistanında özgür idim servi gibi / Aşkım, bu dikenli dünyayı bu hale getirdi
3. Ey bilen kişi! Gamlı olma, aşka boğul / Dert denizinde derman incisini bulursun

4 تا نپنداری که آسان شد سلوک راه عشق
چونکه پل باریک باشد بکذرندش فرد فرد

5 صوفیان شهر در آلایش همچون زنان
ای جهان پیموده دیدی هیچ کس پاکیزه مرد

6 برک کل بکذار بلبل چون بریزد صرصرش
هین بساط عیش عشرت از حریمش در نورد

7 حقیا سوزان تاب آتش عشقم هنوز
از که خواهم از کجا یابم عجب من آب سرد[1]

1 Āteş-i āhım ile oldı vücūdum berbād[2]
Eylemez kimse anıñçün beni ʿālemde yād[3]

2 Zehr-i ġamdır bańa bu ṭās-ı felekden ḥışşe
Gelmeye ḫān-ı feraḥdan ebedī aġzıma dad

3 Gördi yoḳ ẕerre ḳadar dādıańa Şīrīn'iñ
Ġam ile başın alup ṭaġlara düşdi Ferhād

4 Maṣrafım maṭbaḫ-ı çarḫ içre belādır her dem
Hey meded hey ezelī bańa ḳażādır īrād

5 Āh kim bādiyesinde nice ber-gerdānım
Girmedi çün elime şimdiye dek aṣlā zād

6 Āsiyāb-ı felege kendimi virdim āḫir
Nice bir dāne miṣāli çekerim bir ḳurı ad

7 Ruḫ-ı cān dest-i ḳażādan edeli sīlī-ḫār
Görmedi rūy-ı feraḥ olmadı dil āḫir şād

1 4. Aşk yolcusunun yolu kolaydır, düşün / Çünkü nazik merdivende tek tek geçtiler
5. Şehrin sofileri kötü kadınlar gibidirler / Ey dünyada yürüyen kişi! Hiç temiz adam gördün mü?
6. Bülbül gül yaprağını bırakıyor çünkü kasırga düşürüyor / İşret zamanında hanesine bir şey götürmedi
7. Ey Hakkı! Aşk ateşiyle hâlâ yanmaktayım / Ben soğuk suyu istiyorum. Acaba nerede bulayım?

2 Üsküdar'da Selīmiye Ḳışlası ḳurbünde Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kā'in Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla mesṭūr bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Beyt-i evveliñ mıṣrāʿ-ı şānīsi, "Eylemez kimse anıñçün beni bu ḫānede yād" olsa vezin kāmil olur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

8 Bāzi-i çarḫ kimi itmedi āḫir maġlūb
Oynada şeş ciheti bir gün ola şol nerrād

9 Alamaz kimse bu idrāk ile naḳşın çarḫıñ
Virmesün yoḳ yere hīç kendine zaḥmet Bihzād

10 Nereden seyl gibi böyle ṭolardı çeşmiñ
İtmese ʿaşḳıñ eger eşk ile Ḥaḳḳī imdād

BĀḲĪ-ZĀDE VAṢFINDA YAZILUP KENDÜYE İRSĀL OLUNDI[1]

1 Ey cemāliñ pertev-endāz-ı cihān-ı ʿadl ü dād
Şuʿle-pāş-ı ḫāne-i dilhāy-ı erbāb-ı vidād

2 Deffet-i ṭabʿıñ şu deñlü mū-şikāf oldı seniñ
Lafẓıña virmez Arisṭo ʿaḳlı maʿnā-yı müfād

3 Fikriñe irmez ḥayāl-i ḫurde-i ehl-i ḫıred
Senden aḫẕ eyler zekā ʿālemde ʿaḳl-ı müstefād

4 Rişte-i tedbīriñe merbūṭdur cümle ümūr
Ḥüsn-i reʾyiñdir viren aḥvāl-i ḫalḳa ıṭṭırād

5 Silsile-cünbān-ı lafẓıñ olsa bir ednā faḳīr
Tāc-ı zerrīnle idersiñ anı hem-çün Keyḳıbād

6 Belki bir mücrim ḥużūr-ı ʿizzete gelse ḫacil
ʿUḳdesin ḥall eyleyüp virür yed-i lafẓıñ güşād

7 Mücrimi ʿafv eylemek ṭursun ne minnetdir aña
Kim ġarīḳ-i ḫān-ı elṭāfıñdır aṣnāf-ı ʿibād

8 Maʿden-i aḫlāḳda olduñ zer-i ḫāliṣ-ʿayār
Naḳd-i ḥāliñ eylemez kimse anıñçün intiḳād

9 Şöyle vir āyīne-i tedbīre fikriñle cilā
Cümle-i ehl-i naẓar fikr eylesün rūy-ı murād

1 Üsküdar'da şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda kā'in Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

10 Ḫāk-i tīre ʿaks-i envār-ı cemāliñle seniñ
Reşk-i Mirʾāt-ı Sikender oldı ey ṣafī-nihād

11 Ehl-i tīre senden ögrensünler insāniyyeti
Allāh Allāh ṭabʿ-ı tīre virmesün şekl-i cemād

12 O sitād-ı kār-gāh-ı faż̈l-ı Bākī-zāde kim
Rişte-bend-i ʿadlidir aḥbāb u aʿdā-yı bilād

13 Meşraʿ-ı feyż-i ḥikemdir ḫāme-i ḥükmi anıñ
Gösterir fermānına aʿlā vü ednā inḳiyād

14 Tāḳ-ı ḫaṭṭı kürsīye olsa ʿaceb mi muṭṭaṣıl
Bī-ʿimād oldı yanında ḫāne-i ḫaṭṭ-ı ʿimād

15 Çün zer-i maḥlūl olur rengīn ü ġāyet dil-firīb
Kāġıd-ı sīm üzre cārī olıcaḳ reşḥ-i midād

16 Mevleviyyet ḫilʿati olsun ṭırāz-ı maʿdelet
Eylesün taḳdīr ile tedbīri anıñ ittiḥād

17 Ḫāne-i ḳaṣṣārdan dūd-i şerer-ālūd ile
Dütmesün hergiz maʿāẕallāh kānūn-ı fuʾād

18 Ḥaḳḳıyā vir duʿā bizden budur ṣubḥ u mesā[1]
Tā ḳıyāmet ber-serīr-i ʿizz ü nāzı şād-bād

* * *

1 Ben hümā-yı evc-i ġaybım āşiyānım nā-bedīd[2]
Şeş cihet ḳaydından āzādım mekānım nā-bedīd

2 Pertev-endāz-ı tecellī-i ilāhīyim velī
Kimseler görmez beni ḥüsnümde ānım nā-bedīd

3 Hem faḳīrim hem benimdir "küntü kenzen" devleti
Gevherim-veş bu cihān içre dükānım nā-bedīd[3]

4 "Ḳābe ḳavseyn-i ev ednā"dır nişāngāhım benim
Ṣūretā baḳsañ velī tīr ü nişānım nā-bedīd

1 vir duʿā: virdü duʿā (MY)
2 Bu naẓm-ı şerīf, kütübḫāne-i meẓkūrede maḥfūẓ mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Gevherim-veş: Gevherim hem (MY)

5 Ben ġarīḳ-i ḳulzüm-i nā-ḳaʿr-yāb-ı ḥikmetim
ʿAyn-ı Ẕünnūn olmuşum ki cism ü cānım nā-bedīd

6 Ben çerāġ-ı pertev-efrūz-ı cihānım bī-cihet
Nūr-pāşım her ṭaraf şems-i cihānım nā-bedīd

[73a] 7 Kendime kendim gerek ammā yidim ben gendümi
Ben ġıdā-yı ekremim gendümde nānım nā-bedīd

8 Saʿd u naḥs aḥkāmını benden oḳur ehl-i nücūm
Āsümānım gūyiyā ammā ḳaranım nā-bedīd

9 Medd-i bismillāh ile buldum nefes Raḥmān'dan
Feyż-i nuṭḳum ḫalḳa mümtedd ü dehānım nā-bedīd

10 ʿArşa-gāh-ı Kaʿbe'den miʿrāc buldum ʿarşa dek
Şimdi baḳsañ anda beyt-i Ümmühān'ım nā-bedīd

11 Gösterir esmā-i sebʿam şol menārāt-ı ḥarem
Bu fenā içre menār-ı cāvidānım nā-bedīd

12 Nüsḫasın benden alupdur levḥ-i maḥfūẓuñ melek
Maḥv ü iṯbātım bedīd ü kātibānım nā-bedīd

13 Ben ṭarīḳ-i Ḥaḳ'da toz ḳondurmam aṣlā üstüme
Eşheb-i himmet-süvārım ki ʿinānım nā-bedīd

14 Māderim benden ṭoġup buldı bir özge perveriş
Ḳan iken süd oldı şimdi tende ḳanım nā-bedīd

15 Eylerim taʿlīm-i esmā mekteb-i ʿirfānda
Ben lisānü'l-ġaybım ammā ki beyānım nā-bedīd

16 Bu ṣadefde ṭutalım bir dürre-i beyżā benim
Gerden-i insānda ʿıḳd-ı cümānım nā-bedīd

17 Şimdi gözlerden nihān u nā-bedīdim Ḥaḳḳıyā
Ṣanma ḳabrimde ola nişānım nā-bedīd[1]

18 Kim naẓīre dir ise bu naẓm-ı ʿālī üstüne
Yoluna cānım niṯār olsun cenānım nā-bedīd

1 nişānım: nām u nişānım (MY)

ḤARFÜ'Ẕ-ẒĀL

1 Sālikā gel rāh-ı ʿaşḳda mürşid eyle ittiḫāẕ[1]
Ger dilerseñ menzile irüp olasın sen de şāẕ[2]

2 ʿĀḳil iseñ zāhid-i ḫod-bīne itme intisāb
Bāb-ı ʿaşḳdan ġayrı zīrā ʿāḳile yoḳdur melāẕ

3 Her kelāmı ʿārifiñ bir sehm-i nāfiẕdir dilā[3]
Tā derūna kār idüp eyler o sāʿatde nifāẕ

4 Zehr-i ʿaşḳı ṭatmayan bilmez cihānda leẕẕeti
ʿĀşıḳ olan çün şeker eyler anıñla iltiẕāẕ

5 Gel fenā dergāhına sırr-ı beḳāyı bilmege
Eyle Ḥaḳḳī'nıñ saña Ḥaḳ üzre bu pendini bāẕ

* * *

1 ʿĀlem-i ʿaşḳ içre bāña gelmedi ġamdan leẕīẕ[4]
Oldı cāna çāh-ı dilde āb-ı Zemzem'den leẕīẕ[5]

2 Her kim oldı işbu miḥnet-ḫānede mecrūḥ-ı ʿaşḳ
Olmadı anıñ yanında acı merhemden leẕīẕ

3 Ehl-i zühde nisbet ile semm-i ḳātildir bu ʿaşḳ
Olmaz ʿāşıḳlar yanında līk ol semden leẕīẕ

4 ʿĀşıḳıñ yanında birdir ṭatlı vü acı ebed
Olmadı şol Çeşme-i Ḥayvān aña yemden leẕīẕ

5 Ṭabʿ-ı Ḥaḳḳī feyż-pāş olmaḳda oldı çün seḥāb
Yoḳ-durur ehl-i dile ʿālemde ol nemden leẕīẕ

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ Tekfurṭaġlı Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 83a'da mükerrerdir. MY.
3 *"Ārifiñ her bir sözi bir sehm-i nāfiẕdir dilā". (Nüsḫa-i dīger)*
4 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ Tekfurṭaġlı Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 83a'da mükerrerdir. MY.

1 Bezm-i ʿālemde dilerseñ āb-ı Kevs̱er'den leẕīẕ[1]
Şerbet-i ʿirfān olupdur şehd ü şekkerden leẕīẕ[2]

2 Feyż-i Ḥaḳ'dan ehl-i dil güftāre gelse ṭūṭī-vār
Yoḳ-durur ʿālemde aṣlā bil o sözlerden leẕīẕ

3 Ehl-i ʿaşḳıñ derd ile bir kerre āh u nālesi
Dillerine bil gelür ḳand-ı mükerrerden leẕīẕ

4 Derd ü ġam mihr ü maḥabbet ḳalb-i ʿuşşāka gelür
Ḫān-ı elvān-ı mülūk-i misk-perverden leẕīẕ

5 ʿAşḳ ile Ḥaḳḳī içenler ḳalbiniñ ḫūn-ābesin
Buldılar ẕevḳini anıñ şīre-i terden leẕīẕ

* * *

1 Ḥaḳ yolunda mürşid eyle ittiḫāẕ[3]
Sālik-i Ḥaḳḳ'a gerek melceʾ melāẕ[4]

2 Geldi bezm-i ʿaşḳa cümle ehl-i dil
Oldı ol meclisden ehl-i zühd şāẕ

3 Ehl-i derde cümlesi yeksāndır
Zehr ile sükkerle eyler iltizāẕ

4 Bir ʿaceb teʾs̱īri vardır ʿāşıḳıñ
Kūh-ı pūlāda ider āhı nefāẕ

5 Kimisi nār-ı cehennemden ḳaçar
Kimisi cennetden eyler el-ʿıyāẕ

6 Ẕātıñı eyle müyesser Ḥaḳḳī'ya
İki ʿālemden geçür yā Müsteʿāẕ

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẕım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 83a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẕım -ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 83a'da mükerrerdir. MY.

ḤARFÜ'R-RĀ

MAṬLAB-I MÜNĀCĀT Bİ-ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT

1 İdegör besmeleyle bed'-i umūr[1]
Ola her kārıñ ʿāḳibet maʿmūr[2]

2 Ẕikr ile ḥāṣıl olur her bereket
Yoḳ ḫilāfım ve ʿaleyhi'l-cumhūr

3 Kim ki nisyān ide bu besmeleyi
Ola kārında ṣad ḳuṣūr u küsūr

4 Ḥall ola ʿuḳdeleriñ bi'l-cümle
Ḳalbiñi eyle rabṭ-ı Rabb-i ġafūr

5 Ḥaḳḳıyā her nefesde ḥāżır ol
Ẕikr-i dā'imle çün olduñ me'mūr

[73b] [ḤALLĀC MAḤCŪB OLDI][3]

Dimişlerdir ki Ḥallāc[4], ʿālem-i istiġrāḳa düşüp bi-ḥasebi ġalebeti'l-ḥāl ene'l-ḥaḳ dimesiyle dünyāda ber-dār oldığından māʿadā rūḥı Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-*iñ rūḥundan üç yüz seneye ḳarīb maḥcūb oldı. Zīrā daʿvāsında ẓāhiren şerʿiñ ḥurmetini hetk itmek var idi. Pes, her ḥālde edeb riʿāyet olunmasına ġalebe-i ḥāl ʿöẕür olmaz ve sebeb-i red olur. Gör imdi Ḥaḳḳ'ıñ ehl-i sırr ile daḳā'iḳ muʿāmelesini ve andan ʿibret-gīr ol. Ve illā red sañа senden ḳarīb olur.

ʿAcebdir bu zamān ḫalḳından ednā ḥāl ehli olanlar ki ibtidā daʿvāları ulūhiyyetdir. «كُنْ عَبْدَ ربّ لَا تَكُنْ رَبَّ عَبْدٍ» Bundan soñra bu ḳadar feżāḥatle mübtelā olup yine tenezzül ve teraḳḳī nedir bilmezler. Ve kendilerini bi-ḥasebi'l-mertebe cümleniñ fevḳinde ḳıyās iderler. Belki ʿāleme bizim

1 Mine'l-mecmūʿati'ş-şerīfeti bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 83b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke nüvişte est. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 73b'de ikinci kez ve 83b'de mükerrerdir. MY.

gibi gelmemişdir dirler. Nitekim baʿż-ı muṭaṣavvifeye baʿż-ı merātib-i cüz'iyye görünüp "ʿAcabā peyġamber bu mertebeye gelmiş midir?" dimişdir. Derd-mend bilmez ki cümle vāṣıl oldığı ḳāl ü ḥāl Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem*-iñ şefāʿatiyledir. Pes, şol Türk ki selāṭīniñ muʿaṭṭar ve mümessek mürġ-ı biryānın tenāvül itmemişdir. Añа ṭuzlu cāmus eti ḫoş gelür. ʿĀlemde leẕẕet neydügin bilmez. Bilmediġini bilmeyüp inkāra düşer. Neʿūẕü billāhi Taʿālā. Anıñçün dinilmişdir:

سوف ترى إذا أنجل الغبار
لأفراس تحتك أم حمار

Naẓm:

1 Yā ilāhī bendeden eksük degil cürm ü ḳuṣūr
Rabbenā fa'ġfir lenā ve'rḥam lenā ente'l-ġafūr
Derd-mendiz ʿāciziz ḳılma ḳapuñdan bizi dūr[1]
Rabbenā fa'ġfir lenā ve'rḥam lenā ente'l-ġafūr

2 Giryeden ḫūn-ābe-i dilden sezā alsam vużū
Ṣıdḳ ile döndürmedim miḥrāb-ı ẕāt-ı pāke rū
Vaʿde-i luṭf eyleyüp çün kim didiñ "lā taḳnaṭū"
Rabbenā fa'ġfir lenā ve'rḥam lenā ente'l-ġafūr

3 Mübtelā-yı derd-i ʿisyānız devā senden bize
Ḫasta-i dūri-i dergāhız şifā senden bize
ʿAfv eyle ġufrāna muḥtācız ʿaṭā senden bize
Rabbenā fa'ġfir lenā ve'rḥam lenā ente'l-ġafūr

4 Nefsimizle olmuşuz yā Rab günāh içre muḳīm
Bir ḳadem senden yaña göster ṣırāṭ-ı müstaḳīm
Şerbet-i ġufrānıña ḳandır ḳoma böyle saḳīm
Rabbenā fa'ġfir lenā ve'rḥam lenā ente'l-ġafūr

1 *"Mübtelā-yı derd-i ʿisyānı ḳapuñdan ḳılma dūr" (Nüsḫa-i dīger)*

5 Ḥaḳḳī-i bī-çāreye luṭfuñla yā Rab ḳıl naẓar
Ḳalmaya āyīne-i ḳalbinde bir ẕerre keder
Māsivādan pāk idüp ẕenb-i vücūdın hep gider
Rabbenā fa'ġfir lenā ve'rḥam lenā ente'l-ġafūr

* * *

1 Yā ilāhī bi-ḥaḳḳı peyġamber[1]
Bańa tevfīḳıń eylegil rehber[2]

2 Māsivā ger iderse reh-zenlik
Eyle ḥıfẓıń ḥavālesine siper

3 İrişince selāmete yā Rab
Ḳıl bu yolda ḥimāyeñi yāver

4 Ḥażarımda ola luṭfuñ ḥāżır
Ṣāḥibim ol idince ḳutlu sefer

5 Vir kemāl-i şühūduñı cāna
Ola efzūn anıńla nūr-i baṣar

6 Ẓāhir u bāṭınımı pür-nūr it
Ḳalmaya āyinemde ẕerre keder

7 Ḳadem-i ṣıdḳa sezā-vār eyle
Maḳṣad-ı ṣıdḳı bańa eyle maḳar

8 Nice luṭfuñ görüldi yā Rabbī
Naẓarıń eyle daḫi bālā-ter

9 Baḥr-i feyżiń nihāyeti olmaz
Ḳaṭredir ańa ḳamu deryālar

10 Micmer-i cān u dil-i Ḥaḳḳī'da
ʿAşḳ u şevḳińle yaḳ ʿūd u ʿanber

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.

2 Bu manzume 83b'de mükerrerdir. MY.

[74a] 1 Yā ilāhī eylegil āyīneme bir dem naẓar[1]
Bir naẓarla zā'il ola tā ki andan her keder

2 Yā ilāhī feyż-i fażlıñ eksük itme bir nefes
Her nefesde tā güşāde ola yüz biñ verd-i ter

3 Yā ilāhī kīmyā-yı ḳudretiñden ẕerre vir
Tā ola bir ẕerreden işbu vücūdum ʿayn-ı zer

4 Yā ilāhī ʿaşḳ u şevḳiñden naṣīb it bir şerer
Bir şererden yana varlıḳ ḳalmaya aṣlā eṣer

5 Yā ilāhī ḥikmetiñ deryāsınıñ vir ḳaṭresin
Ḳaṭresinden ḳalb-i Ḥaḳḳī beẕl ide ṣad ṣad güher

* * *

1 Yā Rabbi beni ḳuvvet-i tevḥīde irişdir[2]
Maḥrūm ḳoma ʿālem-i tecrīde irişdir

2 Bu enfüs ü āfāḳı bańa eyleme menzil
Andan ḳadem-i ṣıdḳ ile tefrīde irişdir

3 Efʿāl ü ṣıfātıñ ḥaḳḳı aç perde-i ẕātıñ
Göster yüzüñi bu ḳuluñı ʿīde irişdir

4 İrgür bańa imdādıñı esmā cihetinden
Feth itmege her cānibi teʾyīde irişdir

5 Çoḳ ḳullarıñı sańa irişdirdiñ ilāhī
Ḥaḳḳī ḳula da ḳıl naẓar anı da irişdir

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

1 Yā ilāhī olıcaḳ menzilimiz ḥufre-i gūr[1]
Ḳoma ẓulmetde bizi üstümüze indir nūr[2]

2 Çehre-i rūḥ-ı revānı keremiñden güldür
Bizi aġlatma ne deñlü çoġ ise bizde ḳuṣūr

3 Cānımızla tenimizle saña teslīm olduḳ
Ḫāk-i ẕilletde ḳoma bendeleriñ hem-çün mūr

4 Ḳabża-i ḳahrıña alma bir avuç ṭopraġı
Olmuşuz çünki seniñ luṭfuña yā Rab maġrūr

5 Dil-i Ḥaḳḳī'yı nihān-ḫāne-i ġafletde ḳoma
İdicek raḥmetiñ āṣārı ḳamu ḫalḳa ẓuhūr

* * *

1 Yā ilāhī ḳaṭre-i deryā-yı ġufrānıñla sen[3]
Yu vücūdum ẕenbini tā ḳalmaya andan eṣer
Yā ilāhi ẕerre-i ḫurşīd-i iḥsānıñla sen
Ḳıl münevver cān u dil āyīnesin gitsün keder

2 Yā ilāhī meslek-i ẕāt u ṣıfāta aç yolum
Vir fenā-ender-fenā gelmezden öñ bańa ölüm
Ḳıl ḥabībe ḫāṣ ümmet di bańa gerçek ḳulum
Tā ki ḫalḳ u Ḥaḳ yanında ben de olam muʿteber

3 Yā ilāhī enbiyā vü evliyānıñ ḥürmeti
Cism içinde seyr iden şol sırr-ı cānıñ ḥürmeti
Dir bu Ḥaḳḳī fāş olan nūr-ı ʿiyānıñ ḥürmeti
Eyle vech-i muṭlaḳıñ dā'im naẓargāh-ı baṣar

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 74b'de ve 84a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mü'ellefātından *Kitābü'ş-Şecere* ve *Kitāb-ı Mecī'ü'l-Beşīr* ve *Vāridāt* nām eṣer-i muʿteberlerinde hāmişen meṣṭūr bulunan naẓımlardandır. MN.

1 Cümle ʿālem rūşenā'ī-i tecellī buldıġı[1]
Yā ilāhī hep seniñ luṭfuñla iḥsānıñladır
Ger melek ger ins ü ger cinniñ tesellī buldıġı
Yā ilāhī hep seniñ luṭfuñla iḥsānıñladır

2 Ṭālibe ḳuvvet virüp āsān eylersiñ yolun
Gösterirsiñ ʿāşıḳa ġurbet iliniñ menzilin
Nice ṣādıḳ dāmen-i vaṣla irişdirmek elin
Yā ilāhī hep seniñ luṭfuñla iḥsānıñladır

3 Evvel ü āḫir ne var ise kemāl-i ādemī
Ẓāhir u bāṭın ne feyż olursa ḳalbe her demi
Ḥaḳḳī'ya itmek musaḫḫar on sekiz biñ ʿālemi
Yā ilāhī hep seniñ luṭfuñla iḥsānıñladır

* * *

1 Yā ilāhī dileriz ḥażretden[2]
Sözümüz eyle şehādet āḫir
Bulalım ḳuvvet-i dil ḳudretden
Sözümüz eyle şehādet āḫir[3]

2 ʿAfv idüp cümle-i ḳuṣūrumuzı
Cebr-i maḥż eylegil küsūrumuzı
Nefḫ ide çünki ecel Ṣūr'umuzı
Sözümüz eyle şehādet āḫir

3 Çeşmimiz cūy u rūyı sāz ḳılup
Ḥażret-i ʿizzete niyāz ḳılup
Ḥaḳḳī-i zār dir yanup yaḳılup
Sözümüz eyle şehādet āḫir

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūż Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Dīvān-ı Belāġat*-ʿünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ 'Abdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 83b'de mükerrerdir. MY.

1 İlāhī mücrimim ġufrān seniñdir[1]
Faḳīrim ey Ġanī iḥsān senindir[2]

2 Nice bir derd-nākim künc-i ġamda
Yine āḫir bańa dermān senindir

3 Seḥerde ḫāb-ı ġafletden uyandır
Ki ol demde ḳula dīvān senindir

4 "Nefaḫtü fīhi min rūḥī" didiñ çün
Ten-i ādemdeki bu cān senindir

5 Didiñ "Lā-taḳnaṭū min-raḥmetillāh"
ʿİbāda müjde-i Ḳurʾān senindir

6 Bu Ḥaḳḳī ḳulı yā Rabbī ḳabūl it
Eger bende eger sulṭān seniñdir

[74b] [İBTİLĀ SEBEB-İ DERECĀTDIR][3]

Suʾāl olunursa ki, Allāh Taʿālā kendi ẕātını rahmān ve raḥīm ile vaṣf iderken yine bu muṣībetler ve derdler ile mübtelā itmişdir ki ġażab ṣūretidir. Cevāb budur ki, Allāh Taʿālā ʿālem ve ādemi raḥmetiyle ḫalḳ itmişdir. Pes, ġażab daḫi gerçi ṣıfat-ı ilāhiyyedir; fe-emmā müteʿallaḳı ḥādiṣdir. Yaʿnī ṭaraf-ı ʿabdden mūcib olmadıḳça ġażab taʿalluḳ itmez. Ve anıñ mūcibi günāhdır ve günāh mūcib-i ʿuḳūbetdir. Ve dünyā ʿuḳūbeti müʾmine raḥmetdir. Zīrā vāḳiʿ olan aḥvāl-i mekrūheye keffārāt-ı ẕünūbdur. Eger bu keffārāt olmasa āḫiretde muʿaẕẕeb olmaḳ lāzım gelürdi. Veyaḫud ibtilā, sebeb-i derecātdır ki dünyāda maʿnevī ve āḫiretde ḥissīdir. Ve enbiyā ve kümmel-i evliyānıñ meṣāʾib ve belāyāsı bu ḳabīldendir. Anıñçün niceleri şehīd ve niceleri daḫi ġayrı vecihle mübtelā oldılar.

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 83b'de mükerrerdir. MY.

3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl fī-Tefsīr-i Sūreti'l-Fātiḥati'ṣ-Ṣerīfeti bi't-Türkī.* MN.

Pes, belā mūṣıl-ı derece-i kemāl oldı. Bu yüzden dünyā dār-ı belā oldı. Yaʿnī müʾmine ġażab ṣūretinde raḥmet oldı ve kāfire raḥmet ṣūretinde ġażab oldı. İşte bu maḳāmdandır ki, «الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ، وَجَنَّةُ الْكَافِرِ»[1] vārid olmuşdur. Ve ḥükm-i beşeriyyet evcāʿ ve emrāżda iştirāk iḳtiżā ider. Egerçi kāmiliñ ḳalbi sālimdir; yaʿnī Ḥaḳḳ'a teslīmdir ki ẕerre ḳadar iʿtirāżı yoḳdur. Zīrā ḳażā ve ḳadere vāḳıfdır. Ve sırr-ı ilāhī daḫi teʾellüm ve teʾeẕẕī götürmez. Şol maʿnādan ki ʿālem-i tecerrüddür ve şol yerde ki ḥaṭab olmasa āteş neyi iḥrāḳ ider. Pes, āteş dünyāda mürtefiʿ olmaz. Hemān sen muḥteriḳ olmayagör; İbrāhīm *-ʿaleyhi's-selām-* gibi ki nār-ı Nemrūd'da yanmadı. Egerçi nārıñ vücūdı var idi. Feʾfhem.

Ve bundan maʿlūm oldı ki kāfiriñ dünyāda ibtilāsı belā-ender-belādır. Ve anıñ ḥaḳḳında olan ġażaba ġażab-ı ḥaḳīḳī dirler. Anıñçün şefāʿat taʿalluḳ itmez. Ve kāfir ḳabża-i celāldedir ki ḥikmet-i ilāhiyye ol ḳabżayı iḳtiżā itmişdir. Tā ki dūzaḫ anıñ ḥükmiyle mümtelī ola. Ve müʾmin ḳabża-i cemāldedir ki cennet anıñla māl-ā-māl olur. İşte budur ki, ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾[2] dinildi. Ve burada daha tefāṣīl vardır ki erbābına maʿlūmdur.

Veʾl-ʿilmü ʿindallāhi Taʿālā. Naẓm:

1 Yā ilāhī çünki baḥr-i raḥmete yoḳdur kenār[3]
ʿAfv ü ġufrān eyleseñ erbāb-ı ʿiṣyānı ne var

2 Yüz ḳarası oldı ḫalḳa gerçi bu gerd-i günāh
Feyż-i ʿafvıñla yusañ anı ne var ey bīr ü bār

3 Āb u gilden ẓulmet-i ʿiṣyāndır ḥāṣıl olan
Nūr-ı raḥmetle tecellī eyleseñ nūr ola nār

4 Ḥüsn-i Yūsuf ḥürmeti ʿafv eylediñ iḫvāndan
Yā Cemīleʾl-vech saña yüz ṭutupdur cān-ı zār

5 Luṭf ile iḥsānıñı Ḥaḳḳīʾya eyle bī-ḥesāb
Biñde biriñ cürmünüñ ṣayma anıñ rūz-ı şümār

* * *

1 Müslim, "Zühd", r. 1.
2 "Bir grup cennette, bir grup ise cehennemdedir." eş-Şûrâ, 42/7.
3 Bu manzume 83b'de mükerrerdir. MY.

[ḤULŪL VEYA İTTİḤĀD YOḲDUR][1]

Ve şeyḫ-i meşāyiḫi'd-dünyā eş-Şeyḫü'l-Ekber ve'l-miskü'l-eẕfer ve'l-kibrītü'l-aḥmer *-ḳuddise sırruhü'l-aṭhar-* kelimātında gelür: «ولست أدرك من شيئ حقيقته وكيف أدركه وأنتم فيه» Ve yine gelür: «سبحان من خلق الأشياء وهو عينها» İşte bu cümlesi Ḥaḳḳ'ıñ iḥāṭasına dāldir ki, tecellīsine rāciʿdir. Anıñçün ẕātını ḳayyūmiyyetle vaṣf eyledi. Zīrā cemīʿ-i eşyā anıñla ḳā'imdir. Ve anıñ ceẕbiyle ṭurur; ḥadīd mıḳnāṭīs ile ṭurdığı gibi. Pes, bunda ya ḥulūl veya ittiḥād veya ġayrı maʿnā mülāḥażası yoḳdur. Rabb'iñ ʿabd olmaḳ iḥtimāli olmadığı gibi. Belki Ḥaḳḳ'ıñ ʿabd yüzünden ẓuhūrı vardır. Ẓuhūr ise ḥaḳīḳateyn-i muḫtelifeteyn olmaġı iḳtiżā itmez. Anıñçün vücūd-ı mümkin didikleri iʿtibārī ve vācibü'l-vücūduñ vücūdı ḥaḳīḳīdir. Ve iʿtibārīye fi'l-ḥaḳīḳa vücūd yoḳdur. Zīrā bir aṣl-ı ṣaḥīḥa müstenid degildir. Fe'fhem cidden.

فإنّه من مذالك الأقدام ولا يثبت فيه إلّا الراسخون في العلم والمقام

Naẓm:

1 Yā ilāhī raḥmetiñ ṭutdı cihānı ser-te-ser
Her ṭarafdan bāġ-ı cāna rūzgār-ı vaṣl eser

2 Cümle-i eşyā seniñ mir'āt-ı ḥüsnüñ olmasa
Sırr-ı ẕātıñdan cihān içre görünmezdi eṣer

3 Ḳaṭre-i feyżiñ dil-i deryāyı eyler pür-ḫurūş
Curʿa-i cām-ı viṣāliñ tāb-ı hicrānı keser

4 Gizli olmaz gözlüye gerçi didiler fi'l-meṣel
Māniʿ-i rü'yetdir ammā olıcaḳ żaʿf-ı baṣar

5 Eyleme Ḥaḳḳī ene'l-Ḥaḳ daʿvīsin zinhār sen
Virdi bu daʿvā içün baḳ ʿāḳibet Manṣūr ser

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

[75a] [MAḲĀM-I ẔĀT][1]

Ve kelimāt-ı Hüdā'ī'de *-ḳuddise sırruh-* gelür ki, beyt: "Ḳo keşf ü kerāmātı / Geç cümle maḳāmātı". Yaʿnī küşūf-ı süfliyye ve kerāmāt-ı kevniyyeyi terk eyle. Ve ʿālem-i ẕāta ve vücūba vüṣūle saʿy eyle. Zīrā ʿālem-i ẕātıñ māʿadāsı kimi ḥucūb-i ẓulmāniyye ve kimi ḥucūb-i nūrāniyyedir ki cümlesi vech-i ẕāta niḳābdır. Ve küşūfda muʿteber olan keşf-i esrār-ı ẕātdır ki ʿilm-i ilāhīniñ muʿẓamıdır. Zīrā keşf-i żamīr ve keşf-i ḳubūr ve keşf-i melek ve keşf-i cin, küşūf-ı kevniyyedendir. Ve keşf-i efʿāl ve ṣıfāt daḫi gerçi küşūf-ı ʿulviyyedendir; fe-emmā ʿālem-i ẕātıñ ḥicābıdır ve niceler daḫi bu ḥicābda ḳalmışlardır. İşte cümle maḳāmātı güẕer eyle didigi maḳām-ı ẕātdan aşaġı olan maḳāmāt-ı külliyye ve cüz'iyyedir.

Gel imdi ḫāliñe maġrūr olma ve bu alçaḳlarda ḳalma. Belki ʿuluvv-i himmet ehli olup aʿle'l-eʿālīye teraḳḳī eyle. Zīrā rāḥat-ı cān u dil oradadır.

Vallāhü'l-hādī ilā-ẕātih ve ila'l-ḥaḳḳā'iḳi ṣıfātih. Nazm:

1 Yā ilāhī senden özge maṭlab-ı aʿlā mı var
Ẕāt-ı bī-hemtāña beñzer ḳullara Mevlā mı var

2 Her nefes senden gelür cān u dile imdād-ı feyż
Raḥmetiñ deryāsı gibi mevc urur deryā mı var

3 Her tecellīde nice dürlü tesellī var bize
Āf-tāb-ı vech-i pākiñ-veş cihān-ārā mı var[2]

4 Bāṭın-ı ʿārifdedir ger var ise sırr-ı naʿīm
Ādeme hīç dilden özge cennetü'l-meʾvā mı var

5 Ḥaḳḳıyā sevdāsı Ḥaḳdır ʿāşıḳ-ı bī-çāreniñ
Bu süveydā içre andan ġayrı bir sevdā mı var

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 vech-i pākiñ-veş: veçhin emşāli (MY)

[HERKES KENDİ ŞIFĀTINDA MAḤŞŪRDUR][1]

Verade fi's-seḥeri'l-aʿlā hāẕe'l-mışrāʿ: "Seyyi'ātım ḥasenātımdır benim". Bu kelām mes'ele-i tebdīle işāretdir. Kemā ḳālellāhü Taʿālā: ﴿فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾[2] Ve aña maġfiret dirler ki seyyi'āt mestūre olup ḥasenāt ṣūreti ẓuhūr ider. ʿAfv ise böyle degildir. Belki ʿan-aṣlin seyyi'ātı maḥvdır. Maḥvda ise ṣūret ḳalmaz. Bu cihetden maġfiret ve tebdīl, ʿafv ü maḥvdan aḳvā oldı. Ve Ḫatmü'l-Evliyā'dan *-ḳuddise sırruh-* menḳūldür ki buyurmuşdur: "Ben zamānımda ehl-i tebdīlden bir kimseye rāst geldim faḳat." Ve bu maʿnā delālet ider ki tebdīl-i meẕkūr iḫtiṣāṣ-ı ilāhī ḳabīlindendir ki herkese müyesser olmaz. Ekṣeriyyā maḥbūb-i ilāhīde olur. Zīrā ṣıbġ-ı maḥabbet sereyān idüp iksīr-i nüḥāsa reng virdigi gibi ol daḫi seyyi'ātı ḥasenāt rengine boyar. Ve nüḥās ẕeheb oldıġı gibi seyyi'āt daḫi ḥasenāt olur.

Naẓar eyle ki ādem ṭürāb iken nefḫ-i rūḥ ile nice insān-ı nūrānī oldı. Ve te'emmül eyle ki ḳavm-i Dāvūd'ı ve ḳavm-i ʿĪsā'yı ki *-ʿaleyhime's-selām-* insān-ı nūrānī iken ne vecih ile ḳırade ve ḫanāzīr oldılar. Pes, evṣāf mütebeddile olur ve ḥasen ḳabīḥ ve ḳabīḥ ḥasen ṣūretine girer. Zīrā ẕātda istiḥāle mümteniʿ ve ṣıfātda mümkindir. Ve herkes kendi ṣıfātında maḥṣūr oldıġı budur. Ve melekü'l-mevt daḫi meyyitiñ ʿameli ṣūretiyle teşekkül ider. Ve her nesneniñ ṣūreti senden sañadır; yoḫsa ḫāricden sañа degildir. Meṣelā melek olmaḳ ve şeyṭān olmaḳ aʿmāliñ netā'icidir. Pes, şol kimse ki ṣūret-i şer bula; kendi nefsini levm eylesün. Zīrā kimseden aña ẓulüm yoḳdur. Nitekim nice kerre taḳrīr olunmuşdur. Fe-emmā fehmi ṣaʿb maḳāmdır. Zīrā esrār-ı ḳadere dā'ir nesnedir.

Vallāhü'l-müʿīn. Naẓm:

1 Yā ilāhī rūyumuzdan gerd-i ʿisyānı gider
Ẕikriñ ile ḳalbimizden naḳş-ı nisyānı gider

2 Bāʿiṣ-i dūrī ne ise bār-gāh-ı ḳurbden
Ḳılma ol bārı ḥavāle ḳullara anı gider

3 Maġfiretle eyle kām-ı cānımız şīrīn-meẕāḳ
Ḳan olupdur derd-i cürm ile ciger ḳanı gider

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 "Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir." el-Furkân, 25/70.

4 ʿAşḳ ile gelsün derūn āyīnesine ḫoş cilā
Bu ḳüdūrāt-ı cihān u ẓulmet-i cānı gider

5 Ẕāt-ı pākiñ ḥaḳḳıçün eyle tecellī Ḥaḳḳī'ya
Kim anıñla ẕāt-ı Ḥaḳ bāḳī ḳalur fānī gider

* * *

[ʿUYŪB-I NĀSI SETR İDESİN][1]

Ve ḥadīşde gelür ki, "Sizden biriñiz bańa bir kimseniñ elem ve keder virecek ḫaberin dimesün. Tā ki arańıza selīmü'ṣ-ṣadr olduġum ḥālde ḫurūca mānic olmaya." Yaʿnī benim siziñ ḥaḳḳıñızda selāmet-i ṣadr üzre olduġım size fā'idelü ve ḫilāfı żararludur. Zīrā inkisāra bāʿiṣ olur. İnkisār ise mühlikdir, ḫuṣūṣan ki cenāb-ı nübüvvetden ola. Ve bunda ġayrıñ mesāvīsinden lisānı taṭhīre daḫi işāret vardır. Zīrā kendi ḥāli ṭururken ġayrıñ ḥāliñe meşġūl olmaḳ ve siʿāyet ve ġammāzlıḳ itmek āṣār-ı şeḳāvetdendir.

Ve āṣār-ı saʿādet odur ki ıṣlāḥ-ı tevfīḳa saʿy idesin. Ve ʿuyūb-ı nāsı setr eyleyüp Settār ismini gözleyesin ve ḫalḳıñ ʿumūmen hidāyetine duʿā eyleyesin ve illā ḳaṭʿ-ı raḥm eylemiş olursın. Şol cihetden ki cümle eczā-i ʿālem mebde'en vāḥide müntehīdir. Pes, duʿā-i ḫayr ile ṣıla lāzımdır. Ne üstüme lāzımdır dimek cehl-i ʿaẓīmdir. Ve bed-duʿā didikleri ol vaḳitde cā'iz olur ki duʿā olunan kimse şeyṭān gibi ḫayırdan bi'l-külliyye mārid ve mütecerrid ola. Egerçi bu ṣūretde daḫi baʿżılar lisānların ṣıyānet idüp söylemediler ve şeyṭāna bile laʿnet eylemediler. Zīrā ańa Ḥaḳḳ'ıñ laʿneti kāfidir. Ve bed-duʿāda tecāvüz iḫtimāli olur. Yaʿnī ḥaddini tecāvüz itmek memnūʿdur.

[75b] Raṣūlüllāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* cenābları duʿā eyleyüp "Yā Rabbi her kime laʿnet itdim ise ol laʿneti ańa raḥmet eyle." diyü buyurmuşlardır. Nitekim [2]﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ āyetiniñ ʿumūmı ańa nāẓırdır. Ve bunuñla muḳaddemen Ebū Riʿl ve Ẕekvān ve ʿUṣayye ḳabīlelerine vāḳiʿ olan laʿnetler mensūḫ oldı ve yerine «اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ» virdi geldi.

1 Ez-*Kitāb-ı Müteferriḳāt* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." el-Enbiyâ, 21/107.

ʿAceb maḳāmdır ki herkesiñ aña ʿulüvv-i himmeti yoḳ ve andan sāḳıṭ olmuş pek çoḳdur. Zīrā bir dānedir ki her ʿuṣfūr-meşrebiñ ḥavṣalasına güncāyiş bulmaz. Ve bir şerbetdir ki her memrūrü'l-mizāca şifā-sāz olmaz; belki anıñ ḥaḳḳından kümmel-i evliyā gelür. Raḥmet sırrını bilürler ve ḳażā ve ḳader ile ʿamel ḳılurlar. Naẓm:

1 Yā ilāhī raḥmetiñ deryāsına yoḳdur kenār
Ġarḳ-ı ʿafv ü maġfiret ḳılsañ ẕünūb ehlin ne var

2 Ger ire şems-i cemāliñden derūna ẕerre nūr
Yaḳmaya hergiz celāliñle bu cism ü cānı nār

3 Nice bir peyġūle-i ġamda ola mestūr dil
Bir neşāṭ-efzā ḫaberle eyle luṭfuñ āşikār

4 Çeşme-i feyżiñ n'ola cārī olursa dillere
Teşnelik ḳalmaz o feyż ile göñüller hep aḳar

5 Ẕāt-ı pākiñ ḥaḳḳıçün Ḥaḳḳī'ya yā Rab raḥmet it
Ümmet-i merḥūme-i ḫāṣānıña ḳıl hem-civār

[MERTEBE-İ İṬMİ'NĀN][1]

Baʿż-ı ahālī-i Üsküdar bu faḳīr içün baʿż-ı buḳāʿ tevcīh olunmaḳ murād itdiklerinde ol gice kelām-ı meẕkūr cānib-i ġaybdan ṣudūr eyledi. Pes, "yeʾmüruke" kelimesiniñ ṣīġa-i mużāriʿ ile vürūdı delālet eyledi ki ahāli-i meẕkūreniñ murād eyledikleri maʿnā ḥāṣıl olmaz; zīrā murād-ı ilāhī degildir. Bu cihetden münfehim oldı ki sen Ḥaḳ Taʿālāʾnıñ şimden ṣoñra saña emr ideceġi yere nüzūl eyle. Yaʿnī ḫalḳıñ murād itdikleri maḥal seniñ nüzūl ve sükūn ideceġiñ maḥal ve menziliñ degildir. Belki seniñ mekānıñ baʿde ez-īn Ḥaḳḳ'ıñ emr idecegi yerdir ki vaḳti geldikde emr ider. Ve sen daḫi iṭāʿat idüp meʾmūr olduġuñ mevżiʿde ḳarār eyle; gerek Üsküdar ve gerek ġayrı.

[2] قيل لي يوم الجمعة بعد الانتباه: «إنزل حيث يأمرك الله بذالك»

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 84a'da mükerrerdir. MY.

Ve bu maḥalde ḳalbimizi sükūn ve iṭmiʾnān üzre buldığımızdan tekrār vārid oldı ki ﴿وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾[1] Zīrā bu maḥal mezāliḳ-i aḳdāmdandır ki Ḥaḳ Taʿālāʾnıñ imtiḥānına dāʾirdir. Anıñçün Ḳurʾān'da gelür: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾[2] Dīn-i Ḥaḳ teslīm ve rıżā-i muṭlaḳdır; millet-i İbrāhīm'den murād budur. Ve şol ki ʿārif-i muḥaḳḳiḳdir; mecāri-i ḳażāda iṭmiʾnān üzre olur. Ve āḫir ﴿يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ﴾[3] ḫiṭābına liyāḳat bulur. Zīrā ḳalb dünyāda muṭmeʾinnün biʾl-īmān olup maḥbūb ve mekrūhda ṣafveti beraber olmadıḳça kemāl bulmaz ve nefs-i muṭmeʾinne ʿidādından olmaz. Pes, ḫiṭāb-ı meẕkūre bu vecih ile sezā olur.

Ve menḳūldür ki İbn ʿAbbās -*raḍıyallāhü ʿanhümā*- Ṭāʾif'de ḳabrine vaż ʿolunur iken orada hāżır olanlar ﴿يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً﴾[4] ṣadāsını işitdiler. İşte bu maʿnā ʿabdiñ Ḥaḳḳ'a iḳbāl ve Ḥaḳḳ'ıñ ʿabdi iclālinden nāşīdir. Ve mertebe-i iṭmiʾnān nihāyetüʾl-merātibdir. Yaʿnī ġāyeti iʿtibāriyle. Ve illā evāʾil-i muṭmeʾinneden mürted olmuşlar çoḳdur.

Ve baʿdehū teẕkīr-i niʿmet içün vārid oldı ki ﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾[5] Yaʿnī baʿż-ı nesneniñ fevti saña mużır degildir. Belki ẓāhiren ve bāṭınen münʿamün ʿaleyh oldığıña şükr eyle ve māsivāya iltifāt eyleme. Ḫuṣūṣan ki Ḳurʾān-ı ʿaẓimü'ş-şān'da gelür: ﴿لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ﴾[6] Yaʿnī feraḥ ve sürūr, ümūr-ı nisebiyyeden ʿibāret nesnelerdir ki ol iżāfetlerden ḫalāṣ olup şecere-i serv gibi bahār ve ḫazānı berāber olmak gerekdir. Ve illā ʿālem-i nisbetde ḳalup ẕāt-ı mücerredeye vüṣūl ḥāṣıl olmaz. Naẓm:

1 Yā ilāhī beni benden oldur
Dergehiñden murād-ı dil oldur

2 Muṭmaʾinneh idüp bu nefsimi sen
Nūr-ı üns ü ḫużūr ile ṭoldur

1 "Kalbi imanla dolu olduğu halde." en-Nahl, 16/106.
2 "Şüphesiz Allah katında din İslam'dır." Âl-i İmrân, 3/19.
3 "Ey huzur içinde olan nefis!" el-Fecr, 89/27.
4 "Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!" el-Fecr, 89/27-28.
5 "Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi?" Lokmân, 31/20.
6 "Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye." el-Hadid, 57/23.

3 Nice bir bu küdūret ü bu elem
Bu ġam u ġuṣṣayı ġayrı ḳaldır

4 Beni irşād eyle bir yola kim
Saña vāṣıl olanlara yoldur

5 Gidelim ṭoġrı maḳām-ı ẕāta
N'idelim anı ki ṣaġ u ṣoldur

6 Sen o sulṭān-ı cihān-ārāsın
Şeyḫ Ḥaḳḳī ḳapuñda bir ḳuldur

[TEVBE VE EVBE][1]

Ve tevbede bir iʿtibār daḫi evbedir ki Ḥaḳḳ'a rücūʿ-ı dā'imdir[2]. Ve enbiyā ve kümmel-i evliyānıñ tevbeleri bu ḳabīldendir. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾[3] Ve ḥadīṯde gelür: «لا يقوم الساعة حتى لا يقال في الأرض: الله» Yaʿnī dünyāda ẕikr-i muttaṣıl ehli bulunduḳça ḳıyāmet ḳopmaz; zīrā rūḥ-ı ʿālemdir. Ve bedende rūḥ olduḳça ʿālem daḫi bāḳīdir. Beden ḳā'im oldıġı gibi ʿālemde insān-ı kāmil olduḳça ʿālem daḫi bāḳīdir. Ve anıñ āḫiri **[76a]** Ḥażret-i Muḥammed Mehdīdir -*raḍıyallāhü Taʿālā ʿanh*-. Ve anıñ velādeti evāsıṭ-ı "fā"da ve ḳıyāmı "ḳāf"dan ṣoñradır.

Su'āl olunursa ki devām üzre ittiṣāl ve istiġrāḳ mümkin olur mı? Cevāb budur ki olur. Zīrā sırr-ı insān sırr-ı Ḥaḳḳ'a muttaṣıl ve envār-ı ʿāliyeye mülteḳī olduḳça ḥicābdan bi'l-külliyye ḫalāṣ bulur. Ve yaz eyyāmında güneş pertev-endāz olur ki anda aṣlā seḥāb yoḳdur. Ve bundan fehm olunur ki nāḳıṣ olanlarıñ ḥālleri ḳış eyyāmında āf-tāba beñzer ki gāh açılur gāh ḳapanur. Naẓm:

1 İlāhī dīde-i cān u dilim ḥayrānıñ olmuşdur
Ṣaçup dür-dāne-i eşki seniñ giryānıñ olmuşdur

2 Yıḳılmışdır vücūdum ḳaṣrı şol deñlü esāsından
Açılmışdır çü ṣaḥrā şeş cihet meydānıñ olmuşdur

1 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 84a'da mükerrerdir. MY.
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḫaliliyye* nüvişte est. MN.
3 "Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir." el-Meʿâric, 70/23.

3 Ḥarīm-i gülşen-i ḳurbüñde bu dil ʿandelīb-āsā
Delüp baġrın çü ney ṣubḥ u mesā nālānıñ olmuşdur

4 Kemāl-i iḫtiyācımdan seḥer dīvāna çıḳdıḳça
Benim bir ʿarż-ı ḥālim üzre ṣad iḥsānıñ olmuşdur

5 Bu derdiñ ḥikmetin fehm eyleyen ehl-i dil ü dāniş
ʿİlāc-ı cism ü cān-ı ʿāşıḳa Loḳmān'ıñ olmuşdur

6 Ḳo yansun āteş-i sūzān-ı ʿaşḳ içre dil-i Ḥaḳḳī
Ezelden çün aña bu vech ile fermānıñ olmuşdur

* * *

1 Niʿmet-i ẓāhir seniñdir niʿmet-i bāṭın seniñ[1]
ʿĀciz oldum ben seniñ şükrüñden ey Rabb-i ġafūr
Her biri bir başḳa raḥmet oldı bu cān u teniñ
ʿĀciz oldum ben seniñ şükrüñden ey Rabb-i ġafūr

2 Ṣad-hezār iḥsān idersin bir nefesde bir ḳula
Döndürürsin nice biñ azmışları ṭoġrı yola
Biñ dili olsa yine kim şükrüñe ḳādir ola
ʿĀciz oldum ben seniñ şükrüñden ey Rabb-i ġafūr

3 Evvelen īmāna açdıñ s̱āniyen iḥsāna der
Ẕevḳ u vicdān ile defʿ itdiñ derūnumdan keder
Ḥaḳḳī ḳul her dem kemāl-i ʿacz ile yā Rabbi der
ʿĀciz oldum ben seniñ şükrüñden ey Rabb-i ġafūr

* * *

1 Dil seniñ yā Rabbi çün Yaʿḳūb-ı maḥzūnuñ-durur[2]
Gerçi kim Yūsuf gibi ʿālemde memnūnuñ-durur

2 Kimseler bilmez bu ʿāşıḳ ḥālini dünyāda hīç
Ol ḳadar dirler ki derd-i ʿaşḳ ile nūnuñ-durur

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle muḥarrer *Dīvān-ı Belāġat*-ʿünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Vaṣf-ı ḥüsnüñ işiden ʿāḳil ḳamu şeydā olur
Tā ezelden dil seniñ cān ile meftūnuñ-durur

4 ʿĀlem-i ʿaşḳa neden geldi bu ādem nāgehān
Anıñ içün kim ḳamu esmāya merhūnuñ-durur

5 Baḥr-i ʿaşḳa ṭaldı gitdi kimse bilmez ḥālini
Ḥaḳḳī-i bī-çāre bu deryāda Ẕünnūn'uñ-durur

* * *

1 İlāhī māye-i feyżiñ ḥayāt-ı cāvidānımdır[1]
Dilim envāʿ-ı esrāra müheyyā curʿa-dānımdır

2 Beni taḳrīb-i dergāh-ı muʿallā eyleyen dā'im
Dilimde ʿaşḳ u şevḳiñ pāye pāye nerdübānımdır

3 Ġamıñla ḫalvete tenden serā-perde çekilmişdir
Ölünce cān-ı bīdārım añа ḫoş pās-bānımdır

4 Şühūduñ menziline irmege eṭvār-ı ʿaşḳ içre
Fenā fillāh sırrı cānıma rāh-ı ʿıyānımdır

5 Vücūdum ḥilye-i envāʿ-ı esmā eylediñ zībā
Maḳām-ı "küntü kenzen" cevher-i esrāra kānımdır

6 Ḳatı çoḳ luṭf u iḥsānıñ görüpdür bende-i Ḥaḳḳī
N'ola elḥamdü lillāh dirse ger vird-i zebānımdır

* * *

1 İlāhī sen ne ʿālī bār-gehsiñ[2]
ʿİbāda emr ile fermān seniñdir
Ġanīlerden ġanī bir pādişehsiñ
Ḳamuya luṭf ile iḥsān senindir[3]

2 Celāliñle tecellī eyleyen sen
Cemāliñle tesellī eyleyen sen
Cihāna feyż-i küllī eyleyen sen
Melek hem ins ü cinn ü cān senindir

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẓkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı İḫżāru'l-Enbiyā' -*ʿaleyhimü's-selām*-. MN.
3 Bu manzume 84b'de mükerrerdir. MY.

3 Ḳıyāmetde ḳurup dīvān-ı ʿālī
Gele dergāhıña cümle ahālī
Biline herkesiñ miḳdār-ı ḥāli
O demde müẕnibe ġufrān senindir

4 Ḫiṭābıñ irişicek rūz-ı maḥşer
Ḳurıla enbiyāya ʿālī minber
Oḳuna cümle-i āyātıñ ezber
Zebūr İncīl ile Furḳān senindir

5 Bula mü'min olanlar müjde bisyār
Ola kāfir olanlar māteme yār
Eger maḥbūs eger ẕevḳ ile seyyār
Bu ʿadl ü faẓl-ı bī-pāyān senindir

6 Dü ʿālem şerḥiñ eyler bir varaḳdır
Kimi luṭfa kimi kaḥra sebaḳdır
Ḳamudan ders-i Ḥaḳḳī ẕikr-i Ḥaḳdır
Dilinde ʿilm ile ʿirfān seniñdir

* * *

1 İlāhī maṭlab-ı ʿāşıḳ[12]
Tecellī-i cemāliñdir
İlāhī maḳṣad-ı ṣādıḳ
Tecellī-i cemāliñdir

2 Bu gün bu ay u bu yıldız
Saña āyīnedir her yüz
Görünen gözlere dübdüz
Tecellī-i cemāliñdir

3 Tecellīden bulan nūrı
N'ider ġılmān ile ḥūrı
Yaḳan ʿaşḳ odına Ṭūr'ı
Tecellī-i cemāliñdir

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ru'yetillāhi Taʿālā. MN.
2 Bu manzume 84b'de mükerrerdir. MY.

4 Ḳılan laʿl ü güher ṭaġı
İden altun ṭopraġı
Uran Mūsālara dāġı
Tecellī-i cemāliñdir

5 Bulan ʿaşḳıñla teʾyīdi
Yüzüñ görüp ider ʿīdi
Bu Ḥaḳḳī ḳuluñ ümmīdi
Tecellī-i cemāliñdir

[76b] ĀḪİR-İ EBYĀT-I KİTĀB-I MUḤAMMEDİYYE[1]

"Ḥabībiñe ṣalāt ile taḥiyyāt / Daḫı āline kim ḫayru'l-beriyyāt"[2]. Beriyyāt, beriyyeniñ cemʿidir; ḫalḳ maʿnāsına. Cemʿiyyeti, envāʿ ve ecnāsı iʿtibāriyledir. Ve vech-i ḫayriyyet, kemālāt ve melekāt-ı fāżıla ile ittiṣāfdır. Baʿd ez-ān, Nāẓım *-ḳuddise sırruh- Kitāb-ı Muḥammediyye*'niñ tamām oldığını ʿibāretle beyān eylediği gibi işāret daḫı vażʿ eyledi ki eñ āḫir olan ḥarf "Tā"dır.

Ve bir remz daḫı budur ki "Tā", taʿayyün-i ṯānī olan taʿayyün-i ṣıfātī ṣūretidir; zīrā noḳṭası ikidir. Nitekim besmelede "bā" taʿayyün-i evvel olan taʿayyün-i ẕātī ṣūretidir; zīrā noḳṭası birdir.

Pes, bu vücūd ve tavābiʿ-i vücūd, ʿālem-i ṣıfātıñ āṯārı olmaġla Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* kitābını "Tā" ile ḫatm eyledi. Tā ki taʿayyün-i ṣıfātīniñ aḥkāmı yerin bulup tekrār fenā-i tām ile ʿālem-i ẕāta rücūʿ ḥāṣıl oldığı fehm oluna. Nitekim vaḳt-i iḫtitāmda mesḥ-i ḳalem ve taʿṭīl-i devāt daḫı ẕikr olunan maʿnāya delīldir. Naẓm:

1 İlāhī dem-be-dem senden recāmız
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir
Budur dergāha rūz u şeb duʿāmız
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir

1 Ez-*Ḫātime-i Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 84b'de mükerrerdir. MY.

2 Bahār-ı ʿömrüñ irdikde ḫazānı
Uçur bāġ-ı cināna mürġ-ı cānı
Ḳoma vaḥşetde bu rūḥ-ı revānı
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir

3 Oḳunmuşdur bu ḥaṭ levḥ-i ezelden
Ḳamu ẕī-rūḥ içer cām-ı ecelden
Siline çün ḳalem ketb-i ʿamelden
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir

4 Tamām olur egerçi sālike rāh
Tamām olmaz velī dünyāda derd-i āh
Diyüp āḫir nefesde Allāh Allāh
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir

5 Cenābıñdan diler Ḥaḳḳī ʿaṭıyyāt
Ḥabībiñe ḳılur her dem taḥiyyāt
Bi-ḥakki'l-āl hem ḫayru'l-beriyyāt
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir

* * *

1 İlāhī feyż-i ʿaşḳıñ cāna sırr-ı cāvidānīdir[1]
Bu sırrı bilmeyenler ḫalḳ-ı ʿālemde edānīdir[2]

2 Bu feyżiñ cürʿasın nūş itmeyen dil-mürdedir āḫir
Yarın şol nūrdan dūr u daḫi nāra müdānīdir

3 Bu ḫāḳ içre eger āb olmasa bitmez nebāt anda
Bu cān içre eger feyż olmasa ʿirfān ne şānıdır

4 Ṭarīḳ-i ʿaşḳda zühd ü riyā olmaz bilür ʿārif
Riyā ehlinde zād olmaz işi maḥżā emānīdir

5 Yüri Ḥaḳḳī yüri Ḥaḳ virdiġi niʿmetlere şükr it
Degildir kesb ile bu belki Ḥaḳḳ'ıñ imtinānıdır

* * *

1 Ez-mecmūʿa-i *Ḥayātü'l-Bāl* bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 84b'de mükerrerdir. MY.

1 Dil seniñ ʿaşḳıñla yā Rab dem-be-dem yanup düter[1]
Eşk-i çeşmimden bu āteş içre verd-i ter biter

2 Ravża-i dil ḫuşk olup ḳalur idi bī-feyż-i ʿaşḳ
Feyż-i ʿaşḳıñdır ki anı böyle dāʾim ter ṭutar

3 Āh-ı āteş-bār-ı bülbüldür güli rengīn iden
Çeşm-i nem-nāki ile gül-berg olur her demde ter

4 Dönmede enfās-ı ʿuşşāḳ ile dolāb-ı felek
Sürʿat-i bād-ı ṣabāya bu nefesle kim yiter

5 Yā ilāhī gülşen-i ʿālemde Ḥaḳḳī derd-mend
Mübtelā-yı ḫār-āzār-ı cefā oldı yeter

* * *

1 Yā Rab dergāhıña budur recāmız[2]
Bizi īmān ile ḫatm eyle āḫir
Bār-gāha budur her dem duʿāmız
Bizi Ḳurʾān ile ḫatm eyle āḫir

2 Sidre-i murāda irüp elimiz
Ṣolmaya her nefes tāze gülümüz
Ẕevḳ-i maʿrifetle ṭolup dilimiz
Bizi ʿirfān ile ḫatm eyle āḫir

3 Tevfīḳ itdiñ çünki bu ṭoġrı yola
Ḥıfẓ eyle naẓardan ṣaġ ile ṣola
Gösterüp cemāliñ bu Ḥaḳḳī ḳula
Bizi ol ān ile ḫatm eyle āḫir

* * *

1 Yā Rab seniñ cemāliñe[3]
ʿĀşıḳ olan çü āb olur
İrenlere viṣāliñe
Ne özge feṯḥ-i bāb olur

1 Ez-mecmūʿa-i *ʿİzzü'l-Ādemī* nüvişte est. MN.
2 Ez-mecmūʿa-i *ʿİzzü'l-Ādemī* nüvişte est. MN.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Muḥammed Ḥikmetī Efendi nāmına taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bende olan sen sulṭāna
Virir başı ḳıyar cāna
Döker yaşı dāne dāne
Yüzi ne ḫoş gül-āb olur

3 Bu meclise varlıḳ sıġmaz
Ḥaddin bilen iner aġmaz
Ḥāl ehli olan māl yıġmaz
Altun añа türāb olur

4 Geldi gitdi nice erler
Ġalṭān oldı nice serler
Āḫir bu dīvārlar derler
Maʿmūr olmaz ḫarāb olur

5 Yā Rab Ḥaḳḳī ḳul dir sañа
Seni vir cümleden bañа
Görünmez māsivā añа
ʿAyn-i ḫayāl-i ḫāb olur

[BĀ-İ BESMELE][1]

Maʿlūm ola ki bā-i besmeleden ṣoñra üç ʿaded dendān ile "sīn", baʿ-dehū medd-i ṭavīl-i ḳadīmi resm-i kūfī ve muḳteżā-yı şerʿ ve kāfī oldıġı emr-i muḳarrerdir. Ve *Tefsīr-i Füṣūlü'l-Mufaṣṣal*'da gelür ki "sīn" kitābet olunmazdan evvel "medd-i bā" itmek menhīdir. Ḥattā zamān-ı emīrü'l-mü'minīn ʿÖmerü'l-Fārūḳ'da *-raḍıyallāhü ʿanh-* bir kimse besmeleyi bu resm üzre kitābet itdikde ki budur "bismillāh", emr idüp, rāsimi ḍarb u teʾdīb olundı. Ḳıṭʿa-i ṣaġīrede kitābet-i muṣḥaf iden gibi. **[77a]** Pes, bundan ḫaṭṭ-ı nesḫiñ, ḫaṭṭ-ı taʿlīḳ üzerine rüchānı ẓāhir oldı. Zīrā ḫaṭṭ-ı taʿlīḳde ḳavāʿid-i ḫaṭṭa riʿāyet itmek nādir vāḳiʿ olur. Ḫuṣūṣan ḥalḳa-i erbaʿa ki ḥalḳa-i hā-i celāle ve mīmāt-ı ṣelāṣedir. Enhār-ı erbaʿa-i cinān anlardan mütefeccirdir, diyü benān-ı şerʿ-i ṣaḥīfe-i beyānda şübhe itmişdir.

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri bu risāleyi İmām ʿAbdullāh Efendi'niñ oġlı Seyyid ʿAbdurraḥmān Efendi'ye hediyye olmaḳ üzre teʾlīf buyurmuşlardır.
Ez-risāle-i *Nefesü'r-Raḥmān* nüvişte est. MN.

Binā'en ʿalā haẕā; besmele-i raḥmetde ol ḥalḳalar dīde-i ehl-i şühūd gibi küşāde olmasa, kātib daḫi rūy-ı raḥmeti görmez. Ve çār cünuñ bihişţde ṣafāsını sürmez. İşte "ez-ẓāhiru ʿünvānü'l-bāṭın" didikleriniñ sırrı budur. Zīrā eşyā esmānıñ resmi ve esmā daḫi müsemmānıñ ṣūretidir. Anıñçün bī-ʿālem Ḥaḳḳ'ı bilmek mümkindir dimek ḳabūlden ḫāric bir kelām-ı ḫālīdir. Naẓm:

1 Yā Rabbi ṣaḥn-ı ʿālem meydān-ı raḥmetiñdir
Feyżiñ göñülde her dem ʿummān-ı raḥmetiñdir

2 Sulṭān-ı bār-gāh-ı ʿİzz ü Celāl sensin
Her gün cihāna vaḳt-i dīvān-ı raḥmetiñdir

3 Tā ʿālem-i ʿademden seyr eyleyüp gelürler
Herkes bu dār içinde mihmān-ı raḥmetiñdir

4 Ṭutsaḳ ʿaceb mi dest-i beyʿatla cān u dilden
Dāmān-ı merd-i kāmil dāmān-ı raḥmetiñdir

5 Ṣūretde gerçi Ḥaḳḳī maḫzūn oldı yā Ḥaḳ
Maʿnā yüzünden ammā şādān-ı raḥmetiñdir

* * *

1 Yā Rabb-i[1] ezel cümle-i taḳdīr seniñdir[2]
Her emri ebed hem daḫi tedbīr senindir[3]

2 Çün devr-i āsiyāba medār oldı cūy-bār
Çarḫ-ı berīn ü arżda teʾṣīr senindir

3 Çünki zebān-ı ʿabdden itdiñ ṣenāyı sen
Tesbīḥle taḥmīdle tekbīr senindir

4 Şāh u gedā libāsına girdiñ cihānda
Ger ṣūret-i gedā vü eger mīr seniñdir[4]

1 Bu naẓmıñ evvel ve āḫir beyti, ebyāt-ı sā'iresine veznen muġāyir oldıġı ehl-i mīzāna ẓāhirdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
2 Ez-mecmūʿa-i *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu manzumede iki ayrı vezin kullanılmıştır. MY.
4 gedā vü eger: nā-kām u eger (MY)

5 Ḥaḳḳī cigerin derdli iden ḳan anıñdır
Cān u dili perverde iden şīr seniñdir

* * *

1 Cümle-i şāh u gedā yā Rabbi fermānıñdadır[1]
Ḫidmetiñle her şeb ü her rūz dīvānıñdadır

2 Rubʿ-ı meskūn u cihāt-ı sitt ü heft iḳlīm hep
Emriñe olup musaḫḫar taḫt-ı sulṭānıñdadır

3 Ṣādır olur ẕāt-ı pākiñden nice yüz biñ şü'ūn
﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾[2] seniñ şānıñdadır

4 Āh kim dūr oldı senden ġaflet ile cān u dil
Ey ʿaceb bī-perde gerçi her nefes yanındadır

5 Her ne ḥarf-i maʿrifet ki ide Ḥaḳḳī'dan ṣudūr
Hep bilürler ehl-i dil ki cümle Ḳur'ān'ıñdadır

* * *

1 Kerīmā dīdeden keşf-i ḥicāb it[3]
Tecellīden tesellīden nişān vir
Raḥīmā Ḥażretiñe feṯḥ-i bāb it
Bize dergāhıñ içre āşiyān vir

2 İrüp şevḳiñ göñül bülbüllerine
Naẓar ide cemāliñ güllerine
İrüp āḫir beḳā menzillerine
Fenā ehline ʿömr-i cāvidān vir

3 Dili mest eyleye bir dem ṣabūḥuñ
İrişe rūḥa envāʿ-ı fütūḥuñ
Bu Ḥaḳḳī mürdeye nefḫ eyle rūḥuñ
Aña feyżiñle yā Rab tāze cān vir

* * *

1 Ez-mecmūʿa-i *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'ik* bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 "O, her an yeni bir ilahi tasarruftadır." er-Rahmân, 55/29.
3 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Sulṭān Bāyezīd Cāmiʿ-i şerīfi ḳurbünde Kütübḫāne-i 'Umūmī'de mevcūd Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Dīvān-ı Belāġat-*'ünvānlarında hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.

1 Faẕlıñla ġanī ḳıl ey Rabb-i ḳadīr[1]
Faḳīrem faḳīrem faḳīrem faḳīr
Allāhü'l-ʿaẕīmsin ammā ben faḳīr
Ḥaḳīrem ḥaḳīrem ḥaḳīrem ḥaḳīr

2 ʿAnāṣır bāġına düşeli cānım
Nice demdir şöyle ḥabs-i zindānım
Sen ḫalāṣ it beni Rabb-i raḥmānım
Esīrem esīrem esīrem esīr

3 Belā-yı Eyyūb'ı çekmişdir tenim
Miḥnet-i Yaʿḳūb'ı görmüşdür cānım
Derd elinde yoġrulmuşdur her yanım
Ḫamīrem ḫamīrem ḫamīrem ḫamīr

4 Ḥayretle gezerim bāġ-ı ʿālemde
Yanarım her nefes āteş-i ġamda
Ḥaḳḳī Ādem peyġambere elemde
Naẕīrem naẕīrem naẕīrem naẕīr

* * *

1 Ey ḫalḳ iden cihānı[2]
Şānıñ seniñ ʿaṭādır
Viren bu cisme cānı
Kārım benim ḫaṭādır

2 Āṯār-ı ḳudretiñden
Envār-ı raḥmetiñden
Esrār-ı ḥikmetiñden
Cān u dile ṣalādır

1 Bu naẕm-ı şerīf daḥi Nāẕım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūẓ kendi ḫaṭṭ-ı mübārekleriyle muḥarrer *Dīvān-ı Belāġat-*'ünvānlarında hāmişen mesṭūr olan naẕımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẕm-ı şerīf daḥi Nāẕım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd kendi ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle muḥarrer olan mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Enhār olup aḳar cūd
Ḳanmaḳda cümle mevcūd
Fiʿliñ hemīşe maḥmūd
Ḳavliñ dürüst edādır

4 Ṭālib diler naʿīmiñ
ʿĀşıḳ diler ḥarīmiñ
Olmaḳ velī nedīmiñ
Maṭlūb-ı evliyādır

5 Şükr eyle Ḥaḳḳī her dem
Tā ḳaṭreñ ola çün yem
Her yerde şān-ı ādem
Ol ḥażrete şenādır

[ĠAḌAB VE ĠAḌAB-I MŪSĀ][1]

Ve Ḥażret-i Mūsā'nıñ birāderi Hārūn[2], ziyāde ḥalīm ve ḥalūḳ idi. Anıñçün Nevābiġ-i Zemaḫşerī'de gelür: «كلّ وزير موسى إلّا وزير موسى» Evvelki mūsā lisān-ı ʿArabī'de ustura maʿnāsınadır ki anıñla baş tırāş eylerler. Ve ḥiddet yaʿnī keskinlik usturaya lāẕım olmaġla mūsā ile tīz maʿnāsı maḳṣūd olur. Yaʿnī her vezīr ustura gibi keskin ve tīzdir. İllā Mūsā'nıñ vezīri olan Hārūn yavaş ve kerīmü'l-ḫulḳdur. Anıñçün Benī İsrā'īl anı Mūsā'dan ziyāde severlerdi. Zīrā Ḥażret-i Mūsā tīz ve ġadūb idi. Ḥattā vaḳt-i ġadabda ḳalensövesinden buḫārlar çıḳar ve belki ʿalevler belürürdi. Ve bu maʿnā idi ki Allāh Taʿālā, Mūsā'nıñ ḳalbine Hārūn'uñ vezāretini ṭaleb itmegi ilḳā itdi. Zīrā ikisi daḫi ḥadīd veya ḥalīm olsa taʿdīl bulunmaz idi. Binā'en ʿalāhāẕā Allāh Taʿālā, Ḥażret-i Mūsā'nıñ ḥiddetini ḫilāfet-i Hārūn ile taʿdīl eyledi; fe-sübḥānallāhi'l-ḥakīm.

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāşakiyye* nüvişte est. MN.

2 "Ḥażret-i Hārūn -*ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām*- efendimiziñ arż-ı ʿArab'da vādī-i Mūsā cihetinde Cebel-i Hūr ẕirvesinde bulunan merḳad-i münevverleriyle mescid-i şerīfleri, muḥtāc-ı taʿmīr bulunması ḥasebiyle maḥallince icrā ḳılınan keşfī mūcibince icrā-yı taʿmīr ve termīmi ḫuṣūṣunuñ evḳāf-ı ḥümāyūn neẕāret-i celīlesinden Bāb-ı ʿĀlī cānib-i sāmīsine recā ve işʿār ḳılındıġı müstaḥberdir." diyü Şabāḥ nām ġazeteniñ biñ sekiz yüz elli altıncı nüsḫasında mesṭūr görülmüşdür. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāşıḥu'l-ḥaḳīr.

Ve Hārūn'uñ ḥüsn-i ḫulḳundandır ki Ḥażret-i Mūsā berāy-ı Tevrāt Ṭūr'a gitdikde Benī İsrā'īl tezyīn-i Sāmirī ile ʿibādet-i gūsāle idüp Mūsā oradan gelüp onları ol ḥālde göricek ġażabından Tevrāt'a müteʿallīḳ olan elvāḥ-ı zebercedi elinden ilḳā idüp Hārūn'uñ ṣaḳalına yapışdı ve cerr eyledi. Maʿa hāẕā sinde Hārūn andan büyük idi. Ve birāder-i kebīr, peder ḥükmünde oldıġın bilür idi. Böyle iken Hārūn yine mücāmele idüp "Şemātet-i aʿdādan ḫaẕeran lā teʾḫuẕ bi-liḥyetī velā bi-reʾsī." didi. Seniñ bāña böyle muʿāmele idecek ne ḥāliñ var dimedi. Ve bizim şerīʿatımızda daḫi vālī ve ḳāḍī ḥīn-i ġażabda meclis-i ḥükūmete oturmaya diyü yazılur. Yaʿnī gerekdir ki ḫuṣamānıñ deʿāvīsini ġażabı zāʾil olduḳdan ṣoñra istimāʿ eyleye. Zīrā belki ġażab ve ġaleyān sebebiyle şerʿa muḫālif söz söyleye veya yañlış iş tuta.

Fe-emmā şöyle bilesin ki enbiyā ve kümmel-i evliyānıñ ġażabları efrād-ı ümmetiñ ġażabları gibi degildir. Pes, ḫaṭā idüp ḳıyās-ı nefs itmeyesin. Ve bizim peyġamberimiz *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* gerçi ġażab iderlerdi. Fe-emmā ġāliben söz söylemezlerdi. Belki hemān eşer-i ġażab yüzlerinde belürürdi.

Suʾāl olınursa ki enbiyāya ġażab münāsib degil iken ne maʿnādan ġaḍūb olurlar? **[77b]** Cevāb budur ki ġażab, ṣıfāt-ı kemāliyye-i ilāhiyyedendir ki ḳabża-i şimāliñ ḥükmidir. Allāh Taʿālā ise dūzaḫ ve bihişti ḳabżateyn ile mālā-māl itmek içün ḫalḳ itmişdir. Nitekim gelür: «لكل واحد منكما ملئها» Suʾāl olınursa ki ġażab ʿārıżdır. Nitekim [1]«سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي» anı işʿār ider. Cevāb budur ki taʿalluḳı ʿārıż olmaḳdan kendi daḫi ʿārıż olmaḳ lāzım gelmez. Zīrā evvelen ẓāhir olan cūd u raḥmeti ve ṯāniyen, bi-ḥasebi cerāyimiʾl-ʿibād āṯār-ı ḳahr u ġaḍabıdır. Bu sebebdendir ki ḫayr biʾẕ-ẕāt muḳteżādır ki Ḥaḳḳ'a mużāf ve şer biʾl-ʿārażdır ki ḫalḳa mensūbdur. Ve bu maḳāmıñ ġayrı vecih ile daḫi taḥkīḳi vardır. Fe-emmā ʿuḳūl-i nās anı bir ḫoş idrāk idemez. Binā'en ʿalā-hāẕā andan ṣafḥ olundı ve ehline ḥavāle ḳılındı. Naẓm:

1 Buhârî, "Tevhid", 22, r. 7553.

1 Ey ki feyż-i raḥmetiñle bāġ-ı dil şād-āb olur
Her deminden her nefesde bir gül-i sīr-āb olur

2 Ey ki nūr-ı mihr mihriñden bulur ṣad tāb cān
Ẕerresinden ʿālem-i dilde nice mehtāb olur

3 Ey ki nār-ı ḳudretiñden şuʿle-yāb olur derūn
Dīdeler çün çeşme teʾṣīr ile pür-āb olur

4 Ey ki sırr-ı ẕātıña ṣūret virir rūy-ı cihān
Seyr iden ammā ki bu yüzden seni kem-yāb olur

5 Ey ki birriñden ber ü baḥr-i cihān pür-fāʾide
Raḥmetiñ deryāsına Ḥaḳḳī gibi ġarḳ-āb olur

[ḪUSŪF VE KÜSŪF][1]

Ve şemsiñ küsūf ve ḳameriñ ḫusūfi ve āḫir zamānda şemsiñ maġribden ṭulūʿı, taṣarruf-ı Ḥaḳḳ'a nişān ve ibṭāl-i daʿvā-yı kefere-i ṣanem-nişāndır. Zīrā eger bu ecrāmı maʿbūd ittiḫāẕ itdiklerinde ṣādıḳ olalardı ʿalāmet-i kiẕbleri ẓuhūr itmezdi ki taġayyür-i ecrāmdır. Zīrā maʿbūd-ı ḥaḳīḳi bir sünen üzre bāḳīdir. Anıñçün baʿż-ı ecrāmı ṣābit ḳıldı; semāvāt gibi. Ve aḥvāl-i muḫtelife gösterdi. Tā ki ṣebāt-ı ẕātına delālet ve şüʾūn-ı mütenevviʿasına ʿalāmet ola. Nitekim rūḥ-ı insān ber-ḳarār ve ḳalb, efkār ve ḫavāṭır ile der-kārdır. Ve bu baḥāne ile aʿżā ve cevāriḥ daḫi ḥarekātdadır. Egerçi dimişlerdir ki, ẓāhir-i insān ṣābitde ve bāṭını ḥarekātdadır. Nitekim ẓāhir-i ʿarş ḥarekātda ve bāṭını ṣebātdadır. Yaʿnī insānıñ ḳalbi felek-i ḳamer gibidir ki serīʿu'l-ḥarekedir. Anıñçün añа beyt-i maʿmūr gibi be-her yevm yetmiş biñ ḫavāḫir dāḫil ve ḫāricdir. Egerçi insān anıñ ekṣerinden ġāfildir. Zīrā ḫucub-i beşeriyyet ile bāṭını müstetir ve ġavāşī-i ṭabīʿat ile derūnı muḥtecibdir. Naẓm:

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

1 Ey nişān-ı ḳudretiñdir çarḫda şems ü ḳamer
Āsümān olmuş mürūr-ı ʿaḳl u idrāke kemer

2 ʿAḳl-ı evveldir esās-ı künbed-i ʿālī binā
Bir şecerdir işbu ʿālem ādem olmuşdur ṣemer

3 Eylediñ Ümmü'l-Kitāb'ı māder-i feyż-i vücūd
Ṭıfl-ı dil pistān-ı ḥikmetden dem-ā-dem süd emer

4 Āb-ı Zemzem ger ḥacerden ḥācīya cārī ola
Cān u dilde var-durur feyżiñden ammā ḫoş ṭamar

5 Bu vücūdı eylediñ rūḥ-ı revāna ḳanṭara
ʿĀlemi ḳıldıñ nitekim cümle-i ḫalḳa memer

6 Eyleme Ḥaḳḳī ḳuluñ āḫir nefesde ḫuşk-leb
Yā ilāhī feyż-i luṭfuñdan seniñ ol yem umar

* * *

1 Ey nesīm-i raḥmetiñ dil-mürdeler iḥyā ider[1]
Bir nefes senden ḫas u ḫārı gül-i raʿnā ider[2]

2 Nice yıllar nār-ı ḳahrıñda yanan mücrimleriñ
Feyż-i luṭfuñ yerlerini cennet-i meʾvā ider

3 Ṭutsa ger mirʾāt-ı dil jeng-i ʿanāṣırdan keder
Bir naẓar senden yüzini cām-ı Cem-āsā ider

4 Ḳaṭre-i feyżiñ recāsıyla güler erbāb-ı cürm
Bīm-i ʿadliñ gözlerini gerçi kim deryā ider

5 Ḳudretiñ yanında olmaz hīç bir nesne muḥāl
İltifātıñ ẕerreyi mihr-i cihān-ārā ider

6 Neşve-i feyżiñle taḫmīr eyle Ḥaḳḳī neşvesin
Nice demlerdir yazup evṣāfıñı inşā ider

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 84b'de mükerrerdir. MY.

ḲADER VE ḲAŻĀ[1]

Ḳader[2], aḥvāl-i mevcūdātdan her ḥāli zamān-ı muʿayyene taʿlīḳa dirler. Ḳażā, ḥükm-i ezelīdir. Yaʿnī āfāḳ ve enfüsde ḫayır ve şer ṣūretinde her ne ẓāhir olup vücūda gelürse cümlesi Allāh Taʿālā'nıñ ḳażāsından ve ḥüḳm-i ezelīsindendir. Bu vücūda gelen umūruñ her birisi vaḳt-i maḫṣūṣda olmaḳ anıñ taḳdīri ve taḥdīdi yaʿnī taʿyīnidir. Naẓm:

1 Ey pādişāh-ı bī-zevāl
Ḥüḳm-i ḳażā senden gelür
Ey ẕü'l-celāli ve'l-kemāl
Ḫışm u rıżā senden gelür

2 Ādem ḫalīfe olduġı
ʿİlm-i ilāhī bulduġı
Ḫalḳ aña secde ḳılduġı
Luṭf u ʿaṭā senden gelür

[78a] 3 İnsāna raḥmet eylediñ
Şeyṭāna laʿnet eylediñ
İḥsānı ḳat ḳat eylediñ
Hep bu vefā senden gelür

4 Ḳıldıñ tecellī ḫāke sen
Virdiñ aña şekl-i ḥasen
Şol ādeme bu cān u ten
Bārī Ḫudā senden gelür

5 Tesbīḥiñ eyler her melek
Emriñle devr eyler felek
Ḥaḳḳī her şeb ṣubḥa dek
Yā Rab nidā senden gelür

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Beyān-ı Cinān nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 85a'da mükerrerdir. MY.

1 Ey ḥikmeti çoḳ Allāh[1]
Loḳmān ilini göster
Bu ḫaste dile her gāh
Dermān ilini göster[2]

2 Şerʿiñ ile ʿāmil ḳıl
ʿİrfān ile kāmil ḳıl
Luṭf it sañа vāṣıl ḳıl
İḥsān ilini göster

3 Beytü'l-Ḥazen'e yāram
Yaʿḳūb-veş aġlaram
Şol Yūsuf içün zāram
Kenʿān ilini göster

4 Ḫidmet ile devvār it
Bu yoḳluġı al var it
Ehl-i edebe yār it
Erkān ilini göster

5 Bu yolda şehā bilmem
Sañа nice irişem
Bu cān gözine bir dem
Cānān ilini göster

6 Ḥaḳḳī ḳula vuṣlat vir
Sen şāh ile ṣoḥbet vir
Ḳulluḳ ile ʿizzet vir
Sulṭān ilini göster

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Fetḥ-i Mekke nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 85a'da mükerrerdir. MY.

1 Ḫudādır mebde-i ʿālem[1]
Hüve'l-Evvel hüve'l-Āḫir
Anıñla zindedir ādem
Hüve'l-Bāṭın hüve'ẓ-Ẓāhir[2]

2 Eger cinn ü eger insān
Musaḫḫar emrine her cān
Ne isterse ider ol ān
Hüve'l-Ḥākim hüve'l-Ḳāhir

3 Tecellī itdi esmādan
Göründi cümle eşyādan
Var āgāh ol bu maʿnādan
Hüve'l-Ḥāżır hüve'n-Nāẓır

4 İdüp sālikleri irşād
Viṣāli ile ḳıldı şād
Elemden eyledi āzād
Hüve'l-Mevlā hüve'l-Ḳādir

5 ʿUyūba baḳmaz ol Mevlā
Ḳuṣūra ḳalmaz ol aʿlā
Odur Ḥaḳḳī ḳula evlā
Hüve'l-Ġāfir hüve's-Sātir

* * *

1 Ḳıl tecellī-i cemāl ey pādişāh[3]
Şevḳ-i dīdārıñla ḥayrānem yeter
Ḳıl tesellī-i viṣāl ey pādişāh
Fürḳatiñle zār u giryānem yeter[4]

2 İrişüp senden tecellī-i şühūd
Pāre pāre ola bu Ṭūr-ı vücūd
Yana benden benligim mānend-i ʿūd
Nār-ı ġamda nice biryānem yeter

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Bedāyiʿ nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 85a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Ehl-i Ẕünūb nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 85a'da mükerrerdir. MY.

3 Şol maḳām-ı ʿayna irşād it beni
Gösterüp dīdārıñı şād it beni
Luṭf u iḥsānıñla ābād it beni
Nice demdir böyle vīrānem yeter

4 Ḥubb-ı dünyādan ḫalāṣ it cānımı
Cennetiñ fevḳinde ḳıl seyrānımı
Saña ṭoġrı açıvir meydānımı
Māsivāda ḥabs-i zindānem yeter

5 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olan gözler seni
Görmege ṭoymaz ḳamu gözler seni
Ḥaḳḳī-i zārıñ seni özler seni
Bülbül-i pür āh u efġānem yeter

* * *

1 Ḫudā'dan gelmişiz cānā[1]
Hüve'l-Evvel hüve'l-Āḫir
İden oldur bizi iḥyā
Hüve'l-Ḫāliḳ hüve'l-Ḳādir[2]

2 Bu deñlü sırrı ʿālemde
Emānet ḳodı ādemde
Tecellī ḳıldı her demde
Hüve'l-Bāṭın hüve'ẓ-Ẓāhir

3 Ṭuyup ol sırr-ı muṭlaḳdan
İriş aña muḥaḳḳaḳdan
ʿİnāyet Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan
Hüve'l-Mevlā hüve'n-Nāṣır

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 85a'da mükerrerdir. MY.

1 Olsa biñ cürme ger bir istiġfār[1]
Maḥv ider cümlesini ol Ġaffār[2]

2 ʿAfv deryā vü ḳaṭredir çü günāh
Ḳaṭre deryāda maḥv olursa ne var

3 Raḥmet-i sābıḳa-i Raḥmānī
Ḳomaz ʿāṣīde ġażabdan āṣār

4 Ne ḳadar seyf-i ṣārim olsa ġażab
Kesdirir sözini raḥmet her bār

5 Yā ilāhī naẓar it Ḥaḳḳī'ya
Olmasun cürmi ḥicāb-ı dīdār

* * *

1 Şevḳ-i dīdārıñla yā Rab iḫtiyār idüp seher[3]
Her cihetden ʿāşıḳıñ çeşmi seni gözler seḥer[4]

2 Şol baṣar kim pertev-i nūr-ı cemāliñ görmedi
Görmedi merdümlerinde ẕerre deñlü nūr u fer

3 On sekiz biñ ʿāleme irdi tecellīden fürūġ
Ẓulmet-i ketm-i ʿademden ḳalmadı aṣlā eṯer

4 Ḳaṭreden deryā görinür ẕerrelerden āf-tāb
Nice idrāk ide ammā nūr-ı ẕātı her baṣar

5 Göreli bī-perde vechiñ Ḥaḳḳī-i ʿāşıḳ seniñ
Ġarḳ-ı nūr-ı vaḥdet olup gitdi ẓulmet ser-te-ser

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.
2 Bu manzume 85b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-.* MN.
4 Bu manzume 85b'de mükerrerdir. MY.

1 Yu vücūdum ẕenbini tā ḳalmaya andan eṣer[1]
Saña nisbet ḳıl beni benden bañа nisbet yeter

2 Nice bir aʿmālime şol Sidre ola Müntehā
Ḥālime ḳuvvet ʿaṭā ḳıl bālime vir bāl ü per

3 Rūḥa yol vir tā ki ʿilliyyīn-i ḳurba irişe
Ḳalmaya siccīn-i nefs içre ide sırra sefer

4 Āşinā-yı baḥr-i tevḥīd-i ḥaḳīḳī ḳıl dilim
Tā ki istiḫrāc idem envāʿ-ı ʿirfāndan güher

5 Bir yanım ṣaḥrā-yı tendir bir yanım deryā-yı cān
Bañа āsān it ikisinden daḫi idem güẕer

6 Ḥaḳḳıyā sulṭān-ı tevḥīd eylese ḳalbe nüzūl
Cünd-i keṣret anda sākin olmaġa bulmaz maḳar

* * *

[78b] 1 Çün seniñ feyżiñ bugün deryāyı eyler şerm-sār[2]
Ḳaṭre-i iḥsāna itseñ bendeñi lāyıḳ ne var[3]

2 Bir mücellā āyīne ḳıldıñ bir avuç toprāġı
Çehresinde ẓāhir oldı ṣūret-i Ḥaḳ āşikār

3 Mevc-ḫīz olsa n'ola deryā-yı luṭfuñ ʿāşıḳa
Ġarḳa-i iḥsānıñ olmuşdur ṣadef-veş her ki var

4 Bir tecellī eyle kim ḥayrānıñ olsun cān u dil
Ḳalmasun bir ẕerre maḥv olsun ḳamu dār u diyār

5 Ḥaḳḳī-i bī-çāreye senden irişsün çāreler
Yā ilāhī merkez-i ʿaşḳıñda eyle ber-ḳarār

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Üsküdar'da Selīmiye Ḳışlası ḳurbünda Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle mesṭūr bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Ez-*Divānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

3 Bu manzume 85b'de mükerrerdir. MY.

MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀʾİNĀT
-ʿALEYHİ EFḌALÜ'Ṣ-ṢALAVĀT-[1]

1 Yā Rasūlallāh ʿilmiñ oldı baḥr-i bī-kenār[2]
Ḳaṭre-i feyżiñle ḳılsañ cānımı zinde ne var

2 Olmasaydıñ feyż-baḫş-ı cān-ı Cibrīl-i emīn
Böyle Rūḥu'l-Ḳuds ile olmazdı hergiz nām-dār

3 Şāḫ-sār-ı himmetiñle olmadı hem-sāye ʿarş
Ẕirve-i ervāḥa ḳıldıñ tā şeb-i İsrā güẕer

4 Şāhbāz-ı ceẕbe-i ḳudret çü açdı bāl ü per
Ẕātıña beñzer teẕervi itmedi aṣlā şikār

5 Cān-ı Ḥaḳḳī olalı sāḥil-nişīn-i fürḳatiñ
Semt-i vaṣlıñdan nice gözlerle gözler rūzgār

* * *

1 Yā Rasūlallāh vücūduñ cevheri ḳıymetlüdür[3]
Cism ü cānıñ câme-i esmā ile zīnetlüdür[4]

2 Sünbüle devrinde geldi gerçi Ādem ʿāleme
Ḥabbe-i ḳalbiñ velī dürden daḫi raġbetlüdür

3 Ḥüsn-i ḫulḳuñ feyż-yāb olsa cemāliñden n'ola
Kim cemīlü'l-ḫulḳ olan evṣāf ile şöhretlüdür

4 Dest-i cūduñdan ḥayā eyler idi deryā seniñ
Bürke-i ebr-i bahārıñ dīdesi ḥasretlüdür

5 Ḫāk-pāyiñ sürmesinden çeşm-i Ḥaḳḳī buldı nūr
Kim aña küḥlü'l-cevāhirden o ḫāṣiyyetlüdür

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 85b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Netīce* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 86a'da mükerrerdir. MY.

[ṬĀ'İFE-İ CİN][1]

Ve ḥadīṯ-i şerīfde gelür ki[2], "Beni Allāh Taʿālā iki ḫaṣlet ile ebu'l-beşer Ādem -*ʿaleyhi's-selām*- üzerine mufażżal eyledi. Evvelkisi budur ki, Ādem'iñ zevcesi Havvā, Ādem'e maʿṣıyet üzerine iʿānet eyledi ve zellesine sebeb oldı. Benim ezvācım ise bana iṭāʿat üzerine iʿānet iderler. Ve ikinci ḫaṣlet budur ki Ādem'iñ şeyṭānı müslümān olmadı. Benim ḳarīnim ise müslümān oldı. Yaʿnī dā'ire-i īmān ve İslām'a dāḫil oldı; sā'ir küffār dāḫil olduḳları gibi. Bu cihetden bana dā'imā ḫayır ile emr ider."

Ve bundan maʿlūm oldı ki şeyṭānıñ żürriyetinden baʿżıları İslām şerʿi ile müslim olurlar; insānıñ küffārı müslümān olduḳları gibi. Ve evlād-ı şeyṭāndan müslümān olanlara cin ve küfr üzre ḳalanlara şeyāṭīn dirler. Egerçi cümlesine daḫi aʿyün-i nāsdan istitārlarından ötüri cin dinilür. Ḥattā bu maʿnāya melā'ikeye daḫi cin ıṭlāḳ olınur; egerçi ʿörfde çoḳluḳ şüyūʿı yoḳdur. İşte Cenāb-ı Nübüvvet'iñ -*ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem*- ḳarīni ḥaḳḳında kelām budur. Yaʿnī İslām-ı ḥaḳīḳī ile müslim olmaḳdır. Nitekim ehlüllāh ẕāhib olmuşlardır. Fe-emmā ʿulemā-i ẓāhiriñ ekẕeri, İslām'ı istislām ve teslīm maʿnāsına aḫż itmişlerdir. Bu ṣūretde ḳarīn-i Nebevī'niñ İslām'ı ehl-i küfrüñ ehl-i ẕimmeti gibi olur. Yaʿnī dār-ı İslām'da olan ehl-i ẕimmet ḳabūl-i muṣālaḥa ve muʿāhede itmeleriyle ehl-i İslām anlarıñ şerr ü şürlarından sālim olduḳları gibi, Cenāb-ı Nebevī daḫi ḳarīnīniñ eẕā ve cefāsından sālim oldı.

Fe-emmā ḳavl-i evvel eṣaḥdır. Zīrā cinniñ baʿżılarınıñ mü'min olduḳları Ḳur'ān'da mesṭūrdur. Ve ġazve-i Bedir'de yetmiş ʿaded mü'min cinnī ḥāżır oldıġı muṣarraḥdır. Ve ḥālā Bedir'de maḳām-ı muʿayyenleri vardır. Pes, ḳarīn-i Nebevī'niñ īmān ve İslām'ına mānīʿ nedir? Ḫuṣūṣan ki Cenāb-ı Nübüvvet'iñ ʿulüvv-i şānı hīçbir vecih ile ḳarīn-i şeyṭānı götürmez; gerek muʿāhid ve gerek ġayrı. Faʿrif cidden. Naẓm:

1 Yā Rasūlallāh ḳarīniñ ḳudsiyān-ı Ḥaḳ-durur
Belki her demde muṣāḥib ḫālıḳ-ı muṭlaḳ-durur

2 Bir libās-ı fāḫire beñzer ḳamu esmā-i Ḥaḳ
Kim o teşrīfe vücūduñ cümleden evfaḳ-durur

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 86a'da mükerrerdir. MY.

3 Enbiyā vü evliyā gerçi kelāmullāhdır
Līk mecmūʿ-i kütüb Ḳurʾān'ıña mülḥaḳ-durur

4 N'ola terkīb-i Muḥammed'le bugün mesbūḳ iseñ
Aḥmedā rūḥ-ı revānıñ cümleden esbaḳ-durur

5 Gül ruḫuñ ẕāt u ṣıfātıñ revnaḳından berḳ urur
Zebreḳān-āsā anıñçün çeşme iki şaḳ-durur

6 Āsitān-ı ravżaña rū-māl idelden Ḥaḳḳī ḳul
Ey şeh-i ʿālem yüzi mirʾātı pür-revnaḳ-durur

* * *

[79b] 1 Reh-i īmāna gitmekden[1]
Saʿīd olmaḳ-durur maḳsūd
Ġażā-yı ekber itmekden
Şehīd olmaḳ-durur maḳṣūd

2 Olagör Ḥażret'e vāṣıl
Sivādan saña ne ḥāṣıl
Bulup bir mürşid-i kāmil
Mürīd olmaḳ-durur maḳṣūd

3 Ẕiḳirdir sālikiñ kārı
Fikirdir ṭālibiñ yāri
Şükürle niʿmet-i Bārī
Mezīd olmaḳ-durur maḳṣūd

4 Eger Ḥaḳḳī eger aḳdem
Ḫilāfetle gelen ādem
Tecellī-i Ḫudā her dem
Cedīd olmaḳ-durur maḳṣūd

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

1 Gülşen-i ṣūretden ey dil būy-ı maʿnādır murād[1]
Ḳaʿr-ı deryāda ṣadefden dürr-i yek-tādır murād

2 Cümle-i eşyā ṭılısm-ı bāb-ı esmādır hemān
Feṯḥ-i bāb olmaḳdan esmāya müsemmādır murād

3 Ṣoḥbet-i insān-ı kāmil itmeden dā'im mürīd
Her tecellīde şühūd-ı ẕāt-ı Mevlādır murād

4 Mācerā çoḳdur ḥaḳīḳatde velī seylāb-veş
Sū-be-sū aḳmaḳdan ey dil vaṣl-ı deryādır murād

5 Ḥaḳḳıyā bu ʿanber-i sārā-yı ḫaṭdan ruḫlara
Vażʿ-ı ḫāl-i noḳṭa-i sırr-ı süveydādır murād

[ṬĀ'İFE-İ MELĀMİYE][2]

[81a] Ümenā, emīniñ cemʿidir; ḳaṣr ile. Bunlar Melāmiyye ṭā'ifesidir ki[3] bāṭınlarında olan esrārdan ẓāhirlerinde eṣer belürmemişdir. Yaʿnī daʿvādan maḥfūẓlardır; egerçi nice kelimāt-ı ʿirfāniyye taḥrīr ve taḳrīr iderler. Zīrā ifşā-yı rāz itseler ḫıyānet itmiş olurlar. Emānete ise muṭlaḳā ḫiyānet olmaz. Fe-keyfe emānet-i Ḥaḳ ola.

Ḳāle Taʿālā: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ﴾[4] Yaʿnī emānet-i ilāhiyye ki ẓāhirde aḥḳām ve bāṭında ḥikemdir; ehl-i mülk ve melekūta ve ḫuṣūṣan melā'ike-i cibāle ki sā'irlerden aḳvādır; ʿarż olunduḳda ol bār-ı girāna insāndan ġayrısı taḥammül itmedi ve üzerine almadı. Belki insān-ı kāmil zīr-i bāra girdi. Zīrā insān-ı nāḳışıñ fi'l-cümle aḥkām ile muʿāmelesi var ise daḫi esrār ile münāsebeti yoḳdur. Ve esrār ile münāsebeti olup ʿuhde-i emānetden gelmeyenler daḫi insān-ı nāḳış ʿidādından oldılar. Tefekkür eyle ki bir kimseyi bir metāʿa veya bir emr-i ḫafīye emīn ḳılup zinhār bu maʿnādan kimseyi āgāh itme diyü tavṣiye olunduḳdan ṣoñra iẓhār ve ifşā eylese emānetden çıḳar

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 67b'de mükerrerdir. MY.
4 "Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi." el-Aḥzâb, 33/72.

ve ḫā'in olur. Esrār-ı ilāhiyye, ḫod Allāh Taʿālā'nıñ bi'ẕ-ẕāt iḫfāsıyla tavṣiye itdügi emrdir. Pes, anı ifşāya cesāret, ḫasāret-i ʿaẓīmedir. Ve ṣaḥābe-i kirāmdan *-raḍıyallāhü anhüm-* Ebū ʿUbeyde bin el-Cerrāh, lisān-ı nübüvvetden emānete taḫṣīṣ olundı. Zīrā emānet Ebū ʿUbeyde'niñ ḥāl-i ġālibi idi. Ḥıfẓ-ı sırr itmek Ebū Ḥuẕeyfe'niñ ḥāl-i ġālibi oldıġı gibi.

Ve ḥadīṣde gelür ki, «العُلَمَاءُ أُمَنَاءُ الرَّسُولِ مَا لَمْ يُخَالِطُوا السُّلْطَانَ»[1] Yaʿnī ʿulemā ḥamele-i esrār-ı rusüldür ki ḫavāṣṣ-ı nāsdır. Pes, ʿavām ile ṣohbet itmek naḳż-ı ʿahde ve ifşā-i rāza sebeb olur. Meger ki muḫālaṭa, ṭaraf-ı sulṭāndan ola; taraf-ı ʿulemādan olmaya. Nitekim muḫālaṭayı ʿulemāya nisbetden ẓāhirdir. Zīrā muḫālaṭa ṭaraf-ı sulṭāndan olıcaḳ ʿulemā mecbūr ve hevā-yı nefsden maḥfūẓ olurlar. Ḫilāfında ise bu maʿnā mefḳūddur. Ve dimişlerdir ki, "Bilā daʿvet bāb-ı sulṭāna tereddüt iden cāhildir; baʿde'd-daʿve icābet itmeyen ehl-i bidʿat oldıġı gibi."

Ve Veṣāyā-yı Loḳmāniyye'de gelür ki, «يا بنيّ كن أمينا تعش غنيا» Yaʿnī emānet sebeb-i ġınādır. Zīrā emīn her belādan āmindir; hā'in hālik oldıġı gibi. Pes, şol yerdeki nefs necāt bula, bi-ḥasebi'l-ġālib māl daḫi añа tābīʿdir. Ve nefse necāt olmadıġı yerde māla nice necāt olur. El-ḥāṣıl nefs selāmet üzre olup māl hālik olsa daḫi yine ġınā bāḳīdir. Zīrā sebeb-i kesb olan nefs beḳādadır. Ve dimişlerdir ki, "Aḫẕ-ı emānete müsāraʿat itme; belki ʿuhdesinden gelmeñ ʿasīr olur ve zebān-ı ʿāmmeye düşüp medḫūl ve müttehim olursın. Ve bir kimse senden naṣīḥat istemedikçe fuḍūlluḳ idüp añа pend vireyim dime; belki mekr ü ḫıdāʿ ile müttehim olasın. Ve mestūr olan nesneyi keşf itme; zīrā ḫubṣ-ı ṭabʿ ile maṭʿūn olursın." Gel imdi cāhil iseñ ʿālim ol ve ʿālim olduḳdan ṣoñra emīn ol. Ve illā ḫıyānet-i eşrāṭ-ı sāʿatden olmaġla mülk-i vücūduñ bozılup ḳıyāmetiñ ḳopar ve zaḥmet çekersin.

Vallāhü hüve'l-ḥāfiẓ. Naẓm:

1 Kenz-i maḫfī sırr-ı Ḥaḳdır ṭılsımıdır bu cesed
Ṭılsımı feṭḥ itmeyince kenz bulamazsın ebed

2 Cām-ı ʿaşḳı nūş ḳılmaḳ herkese olmaz naṣīb
Olmayınca feyż-i pāk-i Ḥaḳ'dan insāna meded

1 İbn Abdülberr, *Câmi'u Beyâni'l-İlm*, I, 641, r. 1113.

3 Boynuña aldıñ emānet bārını çün ey göñül
Ḳıl taḥammül ger dü-tā olursa da derd ile ḳad

4 Sırr-ı mübhemden ḫaber virme ḫıyānetdir ṣoñı
Aġzıña mühr-i süḳūt ur açma gel andan ṣaded

5 Düşmege burc-ı belāya kevkeb-i insān gözet
Nice bu devrān her şeb ṣubḥa dek eyler raṣad

6 Sırr-ı ḥāl it Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan dilerseñ ger ḳabūl
Ḥıfẓ-ı sırr-ı sīne eyle urmaya tā dest-i red

* * *

[82a] 1 Āteş-i ʿaşḳa ḥarīḳam el-meded[1]
Ḳulzüm-i ʿaşḳa ġarīḳam el-meded

2 Ben ki menzil-cūy-ı vaṣlem her nefes
Peyrev-i ehl-i ṭarīḳam el-meded

3 Terk-i zühd ü ʿaşḳı der-kār eyledim
Dāḫil-i ḫayru'l-ferīḳam el-meded

4 ʿIrḳ-ı cānımdan kesildi irtibāṭ
Kim maḥabbetde ʿarīḳam el-meded

5 Ḥaḳḳıyā berḳ-ı tecellīden ʿaceb
Şeş cihetden pür-berīḳam el-meded

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫanesi'nde mevẓūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur.
Ve mecmūʿa-i meẓkūreyi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri ʿAlī Naḥlī Efendi nāmına taḥrir ve tertīb buyurmuşlardır. MN.

[82b] 1 Hemīşe ḫāk-i meẕelletde yatur ehl-i şühūd[1]
Baḳılsa ẕerrece yoḳdur göñüllerinde vücūd[2]

2 Kimisi ehl-i Celāl ü kimisi ehl-i Cemāl
Ṭarīḳ-ı Ḥaḳ'da-durur fi'l-ḥaḳīḳa her mevcūd

3 Cihāna raġbet idüp cennet ümīdin itme
İki cihān degildir Ḫudā virür maḳṣūd

4 Şular ki oldı cihānda ṣanem-perest-i hevā
Yed-i Celāl ile dergāhdan oldılar merdūd

5 Meger ki ʿaşḳ imiş ey dil müfīd ʿālemde
Bu sūḳa girmeyen ādem netīce itmez sūd

6 Niyāz-ı ḥażret ile Ḥaḳḳıyā seḥer-ḫīz ol
Hemīşe cān u göñülden hemān di yā Maʿbūd

[83a] TĀRĪḪ-İ İTMĀM-I TAḤRĪR-İ YEK NÜSḪĀ-İ ŞERĪFE'EST[3]

1 بحمدالله رسید انجا مرا این تحفهٔ مقبول[4]
زدست من قلم در نسخ او شد سرووش آزاد

2 بحمدی یافت آرایش بتصحیحی و تحریری
تفرج هرکه میکردد جمالش میشود دلشاد

3 بسان خط خوبان باغبارین کرد کردا کرد
رخ کلکونهٔ او را حواشی حسن و بهجت داد[5]

1 E*z-Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 72b'de mükerrerdir. MY.
3 E*z-Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 72b'de mükerrerdir. MY.
5 1. Elhamdülillah sonunda makbul meyveye ulaştı
Benim elimden nesh kalemi alması ile âzâd oldu
2. Hamdolsun tashih ve tahriri süslü bulundu
Her ne kadar zorluk olsa da onun cemali gönülleri sevindirir
3. Güzel bir hat ile bahçe yaptı
Onun yanağındaki kakülü güzelliğinin ve mutluluğun haşiyesi oldu

4 چو اتمامش میسر شد تأمل کردمش تاریخ
بدقت حقیا بینی همان از خاطر من زاد

5 در آن دم شاهدئ من که از رویش نقاب انداخت
نکه میکن بکل چون در کلستان از نظر افتاد[1]

* * *

[85a] 1 Yā ilāhī eylegil āyīneme bir dem naẓar[2]
Bir naẓarla tā ki andan zā'il ola her keder

2 Yā ilāhī feyż-i fażlıñ eksük itme bir nefes
Her nefesde tā güşāde ola yüz biñ verd-i ter

3 Yā ilāhī kīmyā-yı ḳudretiñden ẕerre vir
Tā ola bir ẕerreden işbu vücūdum ʿayn-i zer

4 Yā ilāhī ʿaşḳ u şevḳiñden naṣīb it bir şerer
Bir şererden yana varlıḳ ḳalmaya aṣlā eṣer

5 Yā ilāhī ḥikmetiñ deryāsınıñ vir ḳatresin
Ḳatresinden ḳalb-i Ḥaḳḳī beẕl ide ṣad ṣad Güher

* * *

1 Yā Rab beni ḳuvvet-i tevḥīde irişdir[3]
Maḥrūm ḳoma ʿālem-i tecrīde irişdir

2 Bu enfüs ü āfāḳı bańa eyleme menzil
Andan ḳadem-i ṣıdḳ ile tefrīde irişdir

3 Efʿāl ü ṣıfātıñ ḥaḳḳı aç perde-i ẕātıñ[4]
Göster yüzüñi bu ḳuluñı ʿīde irişdir

1 4. Çünkü tamamlanması müyesser oldu, tarihini teemmül et
Ey Hakkı! Dikkatle onları hatırına getir
5. O an benim şahidim ki onun yüzüne örtü örttüler
Güle bak çünkü bahçede dikkat çeker

2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.

3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.

4 ḥaḳḳı: içün (MY)

4 İrgür bańa imdādıńı esmā cihetinden
Feṭḥ itmege her cānibi teʾyīde irişdir

5 Çoḳ ḳullarıńı sańa irişdirdiń ilāhī
Ḥaḳḳī ḳula da ḳıl naẓar anı da irişdir

[85b] MAṬLAB-I NAʿT-I FAḪR-İ KĀʾİNĀT ʿALEYHİ EFḌALÜ'T-TAḤİYYĀT[1]

1 Yā Rasūlallāh eyle ben gedāya bir naẓar[2]
Bir naẓarla tā ki ḫāk-i ḥālim ola ʿayn-i zer

2 Ger naẓar olmazsa senden pest olur ḥālim ḳatı
Ger serim eylerse de bālā-yı ʿālemden güẕer

3 Yā Ḥabīballāh cārīdir gözüm yaşı çü cū
Mācerā-yı maʿṣiyetden itmedim zīrā ḥaẕer

4 Ṣābit olmaḳdır ḳapuńda maṭlab-ı aʿlā bugün
Vayańa dünyāyı devr idüp çü seyyāre gezer

5 Ey şeh-i şāhān Ḥaḳḳī ḳul bi-ḥaḳḳı'l-Ḥaḳ sańa
Bende-i ḫāliṣdir itmez iltifāt-ı nefʿ ü żar

* * *

1 Yā Rasūlallāh maḳāmıń cümleden aʿlā-durur[3]
Dem-be-dem ḥāliń şühūd-ı Ḥażret-i Mevlā-durur[4]

2 Kevṣer-i feyzińden olmaz hīçbir dil-teşne sīr
Sel-sebīl-i cennet-i Firdevs'den aḥlā-durur

3 Gerçi kim āyīne-i Ḥaḳdır ser-ā-ser kā'ināt
Cümleden ammā ki rūy-ı enveriń eclā-durur

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 177a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Uṣūl-i ʿAşere* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 177a'da mükerrerdir. MY.

4 Bir nigāh ile idersiñ ʿāşıḳı fevḳa'l-ʿulā
Pest ḳılmazsıñ maḳāmın himmetiñ bālā-durur

5 Çünki çoḳdur ẓāhir ü bāṭın bu Ḥaḳḳī'da ḳuṣūr
İltifātıñ yā Ḥabīballāh aña evlā-durur

* * *

[86a] 1 Yā Rasūlallāh yā bedra'l-büdūr[1]
Yā Ḥabīballāh yā ṣadre'ṣ-ṣudūr[2]

2 Ṣūret-i Ḥaḳ oldı vechiñden ʿıyān
Kenz-i maḫfī eyledi senden ẓuhūr

3 Ruḫlarıñ āyīnesinden berḳ urur
Dīde-i ehl-i dile ḫurşīd-i nūr

4 Kim ki oldı mest-i ṣahbā-yı ġamıñ
Gelmedi ṣaḥve ilā-yevmi'n-nüşūr

5 Ey ki Loḳmān ḥikmetiñ vaṣfında lāl
V'ey Süleymān pīş-i taḫtıñda çü mūr

6 Ḥaḳḳī'yı naʿtıñla gūyā ḳıl ebed
Lafẓıña mevḳūfdur küll-i ümūr

* * *

1 Yā Rasūlallāh cemāliñ pertevi[3]
Nūr-baḫş-ı dīde-i ʿuşşāḳdır
Şād u şendir ʿaşḳıñ ile cān evi
Dil seniñ dīdārıña müştāḳdır[4]

---

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 177a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf ü münīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l- Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 177a'da mükerrerdir. MY.

2 Ẕerre-i mihr-i cemāliñ itdi berḳ
Birbirinden nūr u ẓulmet buldı farḳ
Feyżiñe dil-teşneler hep oldı ġarḳ
Lebleriñ baḫşende-i eẕvāḳdır

3 Gül-ruhuñ açılsa olsa āşikār
Bülbül-i dilden kesilmez āh u zār
Ḥaḳḳī ḳul olsun ḳapuñda ber-ḳarār
Bir ġarīb-i enfüs ü āfāḳdır

* * *

[86b] 1 Nūr-ı Ḥaḳdır yā Rasūlallāh vücūduñ ser-te ser[1]
Ṣūretā gerçi göründüñ ṣūret-i nevʿ-i beşer

2 İtmeseñ bu būstān-ı ʿāleme vażʿ-ı ḳadem
Müntehā ḳaddiñ ḥaḳḳıçün bitmez idi bir şecer

3 Āb-ı raḥmetle yudı Mevlā seniñ ṭopraġıñı
Eyledi cismiñ ḫamīrin māye-i küll-i hüner

4 Cevher-i ẕātıñ n'ola ṭopraġ ise Ādem gibi
Cevher eyler ṭopraġı ʿālemde iksīr-i naẓar

5 Yā Rasūlallāh bu deryā-yı vücūd içre seniñ
Ẕāt-ı pākiñ fi'l-ḥaḳīḳa oldı bir lü'lū-yı ter

6 Ḫilḳat-ı Ādem'den öñ işitdiler vaṣfıñ seniñ
Gördiler envār-ı ẕātıñ ʿālem içre cilve-ger

7 Ẕātıñ altun cevheriñ iksīr evṣāfıñ bülend
Şānıñ ʿālī mertebeñ rifʿatde ḳadriñ muʿteber

8 Ḳıl şefāʿat ḳalmasun ẕenb-i vücūduñdan eser
Pūte-i ḥāl içre Ḥaḳḳī ola tā mānend-i zer

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Beyān-ı Cinān. MN.

1 Ḥabībā rūz-ı maḥşer ʿarş-ı aʿẓam sāye-gāhıńdır[1]
Ne ʿarş-ı aʿẓam o ednā ḥaḳīḳatde penāhıńdır

2 Ḳamu iḳlīm-i esmā vü ṣıfātıń pādişāhısın
Şefāʿat itmek anıńçün seniń bir ʿālī cāhıńdır

3 Cemīʿ-i ḫāhişiń Ḥaḳ'dan ʿaceb mi olsa ger maḳbūl
Muḳarreblik müsellemlik ḳadīmī bār-gāhıńdır

4 Senińdir ālem-i ġaybu'l-ġuyūbuń cümle esrārı
Anı ḥıfẓ eyleyen dā'im dil-i pür-intibāhıńdır

5 Elińde kenz-i maḫfīniń iki ʿālemde miftāḥı
Dilińde şerʿ ü bürhānıń seniń iki güvāhıńdır

6 Serīr-i Ḥaḳ-durur ḳalbiń hüviyyetdir sarāyıń hem
Tecellī eyleyen dā'im cemāl-i pādişāhıńdır

7 N'ola ʿaşḳıń ġamın Ḥaḳḳī faḳīre eyler iseń zād
Murādı cān u baş ile şeb u rūz ʿazm-i rāhıńdır

BAʿDE'L-İNTİBĀH VĀRİD OLAN BEYT-İ TÜRKĪDİR[2]

Beyt[3]:

Rūḥumuzdan rūḥ üfürdüń ʿāleme
Feyżimizden feyż virdiń Ādem'e

Ḫiṭāb Ḥaḳ Taʿālā'yadır. Velākin bu kelām fi'l-ḥaḳīḳa ʿaḳl-ı evvel lisānındandır ki ibtidā Ādem-i ḥaḳīḳi odur; ibtidā Ḥavvā-yı ḥaḳīḳiyye nefs-i külliyye oldığı gibi. Ve her mertebeniń ḥāline göre Ādem ve Ḥavvā'sı vardır; her vaḳtiń bir Maḥmūd u Ayaz'ı oldığı gibi. Zīrā bu ʿacūz ki taʿayyün-i ḳadīm ve köhne taḳvīmdir; bu āna dek ẓāhirde ve bāṭında ne ṣūretler gösterdi ve ilā- yevmi'l-ḳıyām daḫi ne peykerler gösterir. Pes, ʿömr-i cihān köhne ise de teceddüd-i taʿayyünātına göre yine tāzedir. Anıńçün şeb-i Miʿrāc'da mer'e-i şābbe ṣūretinde ẓāhir oldı.

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Şefāʿat. MN.
2 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 179b'de mükerrerdir. MY.

Ve ṣūret-i dünyā böyle oldığı gibi ṣūret-i dīn daḫi böyledir ki iḥmāli cihetinden baʿżılarına göre köhnelenürse, istiʿmāli yüzünden baʿżılarına nisbetle tāzelenür. İşte dīn ü dünyā ile'l-ebed bu iki maʿnādan ḫālī degildir. Çünki rūḥ-ı evvel-i insānī re'īsü'l-ervāḥdır. Lā cerem cümle-i ervāḥ andan müstefāżdır ki nefes-i Raḥmānī anıñ vesāṭatı ile sā'ir eşyāya sārī olmuşdur.

Ve ervāḥ-ı eşyāya ervāḥ-ı ẕātiyye dirler ki ḳıvām-ı vücūdları añа menūṭdur. Egerçi ki ẓāhirde nicelerinde ḥiss ü ḥareket yoḳdur. Zīrā rūḥ-ı ẕātī emr-i bāṭındır ki anı ehl-i ẓāhir iḥsās idemezler; belki mükāşifler idrāk iderler. Fe-emmā rūḥ-ı insānī ve rūḥ-ı ḥayvānī didikleri eşerlerinden idrāk olunur.

El-ḥāṣıl on sekiz biñ ʿālemde olan mevcūdātıñ rūḥları rūḥ-ı Muḥammedī'niñ āṣārındandır ki tecellī-i ʿāmdır. Ve ḫuṣūṣ üzerine daḫi mü'minlere sārīdir. Nitekim ḥadīṣde gelür: [1] «انا من الله والمؤمنون من فيض نورى» Ve feyż-i Ādem daḫi feyż-i Muḥammedī'den me'ḫūẕdur. Zīrā, «كُنْتُ نَبِيًّا وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ» [2] Rūḥ-ı nebevī daḫi maḳām-ı ervāḥda iken bi'l-fi'l nebī olup kendinden müstefāż ervāḥ-ı enbiyā ve evliyāyı daʿvet eyledi ve ebu'l-beşer Ādem'iñ vech-i ʿarżda maḳām-ı ḫilāfetde olacaġı daḫi orada müteʿayyen idi. Ve muḳteżā-yı maḳāmı olan ʿulūm-i ilāhiyye daḫi ol vaḳitden müstefād olup ṣoñra taʿayyün-i cismānīsinde [3] ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ﴾ mūcibince kendine ifāde olundı. Pes, cümle-i kemālāt rūḥ-ı Nebevī'ye mużāf olup her nebī ve velīniñ istiʿdādı miḳdārı, taʿayyün-i ḫāriclerinde ẓuhūr eyledi. Bu cihetden ḥaḳīḳat-i ilāhiyye şems ve ḥaḳīḳat-i Muḥammediyye ḳamer ve ḫāḳāyıḳ-ı enbiyā ve evliyā sā'ir nücūm-ı münīre gibi olup pertev-i kemālleri daḫi eżvā-i kevākib gibi ṣūret buldı. Ve āfāḳ ve enfüs, envār-ı ẓāhire ve bāṭına ile ṭoldı. Ve ʿālemiñ yüzi her vecihle güldi. [Naẓm:]

1 Ey rūḥ-ı Muḥammed saña her cism ceseddir
Bu feyż-i firāvān-ı diliñ cāy-ı ḥaseddir

2 Ey nūr-ı Nebī cümle-i envārı sipihriñ
Her dīde-i Ḥaḳ-bīn ile hep saña raṣaddır

1 Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, V, 529.
2 İbn Arrâk, *Tenzîhü'ş-Şerî'a*, I, 341.
3 "Allah Adem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti." el-Bakara, 2/31.

3 Ey sırr-ı seriyy-i eḥadī feyż-i revānıñ
Dil-teşnelere ẓāhir ü bāṭında mededdir

4 Ey Aḥmed Eḥad ḥamdiñ içün virdi livā kim
Taḥtında anıñ ʿaskeri bī-ḥadd ü ʿadeddir

5 Şerʿiñ yoluna gitmeyen erbāb-ı ḍalāliñ
Ḳahr u ġaḍab-ı Ḥażret-i Ḥaḳ öñüne seddir

6 Ḥaḳḳī ḳuluña eyle naẓar ey şeh-i ʿālem
Kim ṣubḥ u mesā eşigiñ ol ḫāke seneddir

[87a] DER-ḲUDŪM-I ŞEHR-İ MEVLİDÜ'N-NEBĪ - ʿALEYHİ'S-SELĀM-[1]

1 Cümle ʿālemden ser-āmed Aḥmed-i Muḫtārdır
Māh-ı mevlidde anıñçün çoḳ fażīlet vardır

2 Şol ḳamer yüzlü Muḥammed Muṣṭafā'nıñ ayıdır
Kim anıñ nūr-ı cemāli ġıbṭa-i envārdır

3 Yılda bir kez irmek içün ol zamāna mihr u māh
Şarḳ u ġarba bir nefes diñlenmeyüp devvārdır

4 Naʿt-ḫān-ı mevlidi olsa n'ola dil bülbüli
Gül cemāli ʿaşḳıña pür-nāle vü pür-zārdır

5 Merḥabā ey māh-ı mevlid kim ḥilāliñ göreli
Dīdeler rūşen göñüller feyż-i Ḥaḳḳ'a yārdır

6 Ḥaḳḳıyā sükkerle aġzıñ pür olur ṭūṭī gibi
Çün ṣalāt ile selām aña diliñde vardır

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Netīce* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım- ḳuddise sırruh- nüvişte est. MN.

[YÜRİ SEN ḲUR'ĀN'SIŃ][1]

Ve Ḳur'ān'ıń bir ḳısmı muḥkemātdır ki te'vīl götürmez[2]. Ve bir ḳısmı mü'evvelāt ve müteşābihātdır; vücūd-ı ḥaḳīḳī ve vücūd-ı zıllī gibi. Pes, kendi vücūduńa naẓar eyle ki taʿayyünüń yüzünden nice müteşābihātdır. Ve ḥaḳīḳatiń cihetindeń nice muḥkemdir. Ve sen ḥaḳīḳat-i cāmiʿa oldıġıń cihetden beyne'l-müşābih ve'l-muḥkem ḥayret-i kübrādasıń. Ve ḳalbiń iki yüzüyle ṣāġ u ṣoluńa itifātla ʿaceb sevdādasıń.

Yüri sen Ḳur'ān'sıń. Yaʿnī kitāb-ı cāmiʿsiń ki enfüs ü āfāḳıń esrārı sende mużmer ve ʿuluviyyāt ve süfliyyātıń kemālāt-ı esmā'iyyesi sańa müyesserdir. Ve sen bu ḥayretden cennete düḫūl itseń daḫi ḫalāṣ olmazsıń. Ve bu varṭa-i inḳilābdan ḳurtulmazsıń. Zīrā vücūd-ı ḥaḳīḳī dā'imā televvün üzre ve cemāl-i maʿnā dem-be-dem teġayyürdedir. Ve seniń bu eṣnāda gördigiń ya sūre ya āyet veya kelimedir. Ve eger ebcedden tekrār ḥurūfa döner iseń bildigiń taʿayyünde olan bir noḳṭadır. Ḳanı lā-taʿayyün ki anıń noḳṭasıdır ve anı ʿaḳl ü keşf iḥāṭa itmez. Ve belki orada noḳṭadan daḫi nişān belürmeyüp sen nūn ḳarnında bir noḳṭa gibi ḳalursuń. Ve seniń noḳṭalıġıń anı taḳyīd itmeyüp varlıḳ içinde yoḳluḳ bulursuń.

Lā ilāhe illallāhsıń. Seniń ẕāt u ṣıfāt ve efʿālińi Ḥaḳḳ'ıń ẕāt u ṣıfāt ve efʿālinde ifnā idegör ki üç ʿaded cennet bulasıń.

Muḥammedün Rasūlullāh'sıń. Seniń ẕāt u ṣıfāt ve efʿālińi Ḥaḳḳ'ıń ẕāt u ṣıfāt ve efʿālinde ibḳā idegör ki üç ʿaded daḫi cennet bulasıń. Ve cemʿü'l-cemʿi gözet; tā yedi esmādan yedi cennet ehli olasıń.

Ve bu maḳāmıń maʿārif ve ḥaḳāyıḳından vāridāt ṭarīḳıyle hezār esrār yazıldı. Ve ile'l-ān nice āṣār düzüldi. Fe-emmā heyhāt. Künhine irmek nice mümkin ki vaṣf-ı ḥüsnüne nihāyet yoḳ ve şerḥ-i icmāli ʿaded-i evrāḳdan çoḳdur. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Ey ki mir'āt-i ruḫuńda nūr-ı Ḥaḳ seyrān ider
Bir tecellī eyleseń biń Yūsuf'ı ḥayrān ider

2 Neşve-i feyż-i kelāmıń bādede yoḳdur ki feyẓ
ʿAḳlı ehl-i ṣaḥv ider bāde ise sekrān ider

1 Mine'l-kitābi'l-müsemmāt bi-*Kitābi'n-Necāt.* MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 180a'da mükerrerdir. MY.

3 Ḳābil-i ḥikmet lebiñden bulsa ger ḥabb-i nebāt
Kendini ʿālemde ehl-i derde ḫoş Loḳmān ider

4 Rifʿat-i pāye bulanlar ḫidmetiñden buldılar
Ḫidmetiñ zīrā ḳapuñda ḳulları sulṭān ider

5 Şeyḫ İsmāʿil Ḥaḳḳī'nıñ seniñdir varı hep
Bulsa cān u başı bir bir yoluña ḳurbān ider

* * *

1 Ḫulūṣ ile dil ü cānım Rasūlullāh'a ʿāşıḳdır[1]
Geçer şevḳ ile her ānım aña Allāh ṭanıḳdır[2]

2 Anıñ ruḫsārı çün güldür benim cānım çü bülbüldür
Derūnum lāle-veş dāġ u ciger vallāhi yanıḳdır

3 Gözi āhūsuna āḫir şikār oldum bu deşt içre
Ruḫunda ḫālini gördüm ḳatı müşgīn ü fā'iḳdir

4 Melāḥatde aña Yūsuf olupdur ʿāşıḳ-ı meftūn
Meleklerden perīlerden cemāl ü ḥüsni rā'iḳdir

5 Revānem Ravża'ya rūḥ-ı revānımla gice gündüz
Eşigine yüzüm sürsem n'ola her demde lāyıḳdır

6 Ḳuṣūrı çoḳ-durur gerçi ḳapusunda bu Ḥaḳḳī'nıñ
O şāh-ı ʿālemiñ ammā yolunda ʿabd-i ṣādıḳdır

* * *

1 Ey yüzüñ gülzār u ḥüsnüñ verd-i ḫandānı-durur[3]
Bülbül-i dil ol gülüñ her demde nālānı-durur[4]

2 Her ne deñlü cevher-i şeh-vār-ı ḳudret var ise
Yā Rasūlallāh diliñ ol cevheriñ kānı-durur

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl.* MN.
2 Bu manzume 178a ve 180a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl.* MN.
4 Bu manzume 180a'da mükerrerdir. MY.

[87b] 3 Rūḥ-ı Ḳudsī gerçi ʿĪsā'ya olupdur rūḥ-baḫş
Nefḫiñ ammā Rūḥ-ı Ḳuds'üñ bā'iṣ-i cānı-durur

4 Ẓāhir ü bāṭın seniñdir yā Rasūlallāh beḳā
Cümle-i ʿālem vücūduñda seniñ fānī-durur

5 İrgüren Ḥaḳḳī ḳuluñ ey şāh-ı ʿālem ḳapuña
Tende saʿyi cānda şevḳi dilde īmānı-durur

* * *

1 Ey yüzüñ gülzār-ı ḥüsnüñ ġoncası[1]
Bir naẓar ḳıl bir naẓar ḳıl bir naẓar
Ey ġamıñ her ḫaste-dil eglencesi
Bir naẓar ḳıl bir naẓar ḳıl bir naẓar[2]

2 Çünki var ẕātıñda sırr-ı ıṣṭıfā
Ol sebebden oldı nāmıñ Muṣṭafā
Cān u dil bulsun cemāliñden ṣafā
Bir naẓar ḳıl bir naẓar ḳıl bir naẓar

3 Ḥayret-i kübrāya düşdi ʿāşıḳān
Miḥnet-i ʿuẓmāya düşdi ṣādıḳān
Ṭoldı baġrı ehl-i şevḳiñ ḳara ḳan
Bir naẓar ḳıl bir naẓar ḳıl bir naẓar

4 Āsitāneñ bekleriz ümmīd ile
Tā diyesiñ bendeye benden dile
Ḥālet-i iksīr vir cān u dile
Bir naẓar ḳıl bir naẓar ḳıl bir naẓar

5 Yā Rasūlallāh irşād it yola
Tā seniñle Ḥaḳḳī ḳul Ḥaḳḳ'ı bula
Nūr-ı tām-ı ḥażrete maẓhar ola
Bir naẓar ḳıl bir naẓar ḳıl bir naẓar

* * *

1 İşbu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Bursevī Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr eyledikleri mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 179a'da mükerrerdir. MY.

1 Feyż-i iḥsānıńla ḳıl cān u dilim şād-āb u ter[1]
Yā Rasūlallāh böyle ḫuşk-leb ḳaldım yeter[2]

2 Leblerińden yā Rasūl esdikçe bād-ı ḫoş-nefes
Bāġ-ı dilde her nefesde nice ʿanber-bū biter

3 Gül-ruḫuńdur ʿandelīb-i cānı şeydā eyleyen
Ṭūṭī gūyā bülbül-i şūrīde şevḳińle öter

4 Nār-ı ʿaşḳıńdan çü düşdi bir şerāre cānıma
N'eylesün pervāne-veş ol āteşe yanup düte

5 Cānı sūzān gözleri giryāndır Ḥaḳḳī ḳuluń
Derd-i dilden eşk-i çeşmine dem-ā-dem ḳan ḳatar

[Yā Ḥabīballāh derdinden yaşına ḳan ḳatar][3]

* * *

1 Ey kemend-i ʿaşḳıńa ʿālem esīr[4]
Çeşm-i ʿāşıḳ senden olmaz hīç sīr[5]

2 Sālikān-ı şāh-rāh-ı vaṣlıńa
Derd ü ġam olmuş-durur zādü'l-mesīr

3 Dil piyāde menzil-i vuṣlat baʿīd
Nice āsān ola bu emr-i ʿasīr

4 Çoḳ bahā ister metāʿ-ı vuṣlatıń
Naḳd-i cānım ise bir şeyʾ-i yesīr

5 Ārzū ġāyet dirāz olmaḳdadır
Yetmeye ol menzile ʿömr-i ḳaṣīr

6 Ḳıllet el virdi yine Ḥaḳḳī ḳula
Ey şeh-i ʿālem seniń luṭfuń keşīr

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* ve bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 180a'da mükerrerdir. MY.
3 Nüsḫa-i dīger, bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım. *(Nāsıḫ)*
4 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
5 Bu manzume 180b'de mükerrerdir. MY.

1 Gel ey ʿāşıḳ gel ey ṣādıḳ bugün kendiñ müheyyā ḳıl[1]
Yarın sūr-ı hümāyūn-ı Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlemdir
Sürūr ile dil-i vīrānı maʿmūr eyle iḥyā ḳıl
Yarın sūr-ı hümāyūn-ı Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlemdir[2]

2 İdüp daʿvet ʿumūmen cennet ehlin Ḥażret-i Allāh
Maḳām-ı Muṣṭafā'yı eyleye ḫalḳa teferrüc-gāh
Vire Faḫr-i Cihān'a iki ḫūb-ı reşk-i mihr ü māh
Yarın sūr-ı hümāyūn-ı Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlemdir

3 Birisi Āsiye ola o ḥūruñ birisi Meryem
İki şeh-vār lü'lū kim naẓīrin görmemişdir yem
Bu cem'iyyetde ʿīd-i ekber ide cümle ʿālem
Yarın sūr-ı hümāyūn-ı Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlemdir

4 Bu sūruñ seyrine ḥāżır ola cennāt içinde ḥūr
Bu yüzüñ nūrına nāẓır ola ʿAdn içre ehl-i nūr
Zihī nūr u zihī ḥūr u zihī sūr u zihī mesrūr
Yarın sūr-ı hümāyūn-ı Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlemdir

5 Cemāl-i ism-i aʿẓamdan tecellī-i cihān-ārā
Cebīn-i Muṣṭafā'yı Ḥaḳḳıyā ḳıldı ʿaceb ġarrā
Oḳı Ḳur'ān içinde "ṣeyyibātin" hem "ve ebkārā"
Yarın sūr-ı hümāyūn-ı Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlemdir

* * *

1 Yā Rasūlallāh ruḫuñ reşk-i gül-i nesrīndir[3]
Bülbül-i gülden hezārān ol güle taḥsīndir[4]

2 Cān virirse ʿandelīb-i cān būy-ı Ravża'ña
Bülbüle bī-hūş olmaḳ bāġda āyīndir

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der Faṣl-ı Ḥūr. MN.
2 Bu manzume 180b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, İstānbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevcūd Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Kitābü'n-Necāt* nām kitābınıñ evvelinde merbūṭ evrāḳdan aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 179a'da mükerrerdir. MY.

3 Āsitānıñdır ser-i Cibrīl'e bāliş rūz u şeb
Cevher-i ḫāk-i mezārıñ küḥl-i ḥūr-ı ʿīndir

4 İʿtiḳād-ı Ḥaḳ-durur ehl-i derūnuñ meẕhebi
Secde-i dergāhıñ ehl-i ʿaşḳa eski dindir

5 Naʿtıña Ḥaḳḳī nice ṣūret vire her vech ile
Remz-i sırrıñ naẓm içinde sūre-i Yāsīndir

"REVĀ MIDIR ḤAḲḲ'IÑ NŪRI SÖYÜNE?"[1]

Yaʿnī nūr-ı Ḥaḳ ebedü'l-ābād söyünmez[2]. Zīrā tecellī-i ilāhī bāḳīdir. Ve bu nūruñ söyünmesi ḥikmete muḫālifdir. Velākin emr-i vücūd bir mavṭındandan bir mavṭına naḳl ider. Fe-emmā bu naḳilden ḥaḳīḳatde ʿadem ü fenā lāzım gelmez; belki ḥālā ʿālem-i berzaḫda ervāḥ mevcūdlardır. Ve ervāḥa tabaʿiyyetle enbiyā ve ṣıddīḳīn ve şühedānıñ ecsādına daḫi fenā gelmez. Nitekim sırrı beyān olundı.

Pes, Faḫr-i ʿĀlem ki maẓhar-ı ism-i aʿẓamdır; rūḥan ve cismen ebedī fenā bulmaz. Zīrā vücūd-ı kā'ināta medārdır. Nübüvvetiñ nūrı ḥālā şerīʿat-ı muṭahharada ve velāyetiñ nūrı her ʿaṣırda medār-ı ʿālem olan ġavṯ-ı aʿẓamıñ bāṭınındadır; velākin intiḳāl ṭarīḳiyle degildir. Zīrā Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhü ʿaleyhi vesellem-* ezelen ve ebeden nebī ve velīdir; belki ḫilāfet ṭarīḳiyledir. Fe'fhem cidden. Naẓmun li-muḥarririhī:

[88a] 1 O bir güldür beḳā billāh būyına boyanmışdır
Fenā gelmez vücūdına ḥayāt ābına ḳanmışdır

2 O bir şemʿ-i ilāhīdir yanar ṣūretde maʿnāda
Anı her kim söyündi dirse nār-ı hicre yanmışdır

3 O bir şehdir ki ismine ḳamu esmā ṭurur dīvān
Beḳā-i kā'ināt anıñ vücūdına ṭayanmışdır

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Bedāyiʿ. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 180b'de mükerrerdir. MY.

4 O bir serv-i sehīdir kim ḫazān irmez vücūdına
Ki zīrā bū-sitān-ı cāvidānīde uyanmışdır

5 Tecellī-i beḳāya ḳıl şefāʿat yā Rasūlallāh
Dil-i Ḥaḳḳī fenādan ḫayli demdir kim uṣanmışdır

* * *

1 Revānım bāġınıñ serv-i revānı[1]
Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafādır
Dil ü cānım ḥayāt-ı cāvidānı
Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafādır[2]

2 Gözi siḥr-i ḥelālidir nişānım
Sözi ḳand ü nebāt ü dür-feşānım
Yüzi gülden semenden ʿālī-şānım
Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafādır

3 Boyı Ṭūbā-yı cennetden muʿallā
Ḫūyı ḫūy-ı feriştehlerden aʿlā
Ḳamudan muṭlaḳā maḳbūl-i Mevlā
Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafādır

4 ʿİẕārı āyet-i kübrā-yı ḥażret
Yüzünde zülfi büşrā-yı ḥaḳīḳat
Ḳıyāmetde şefāʿat-gāh-ı ümmet
Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafādır

5 Ṣunan ʿuşşāḳa cām-ı feyż-i küllī
Viren derd ehline yüz biñ tesellī
İden ey Ḥaḳḳī Ḥaḳ ile tecellī
Cenāb-ı Faḫr-i ʿĀlem Muṣṭafādır

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥi'l-Muḥammediyye* fī-Faṣlı Medḥi'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 180b'de mükerrerdir. MY.

1 Ednā görme yeri var ise gözüñ[1]
Anda bunca ʿālī peyġamber yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi bir server yatur
Tevāżuʿeyleyüp süregör yüzüñ
Anda bunca ʿālī peyġamber yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi bir server yatur[2]

2 Cennet türābından iken ol Rasūl
Eylemedi yerden ġayrısın ḳabūl
Anıñçün yer oldı göklerden maḳbūl
Anda bunca mürsel peyġamber yatur
Muḥammed Muṣṭafā gibi er yatur

3 Naẓar idüp ḫāke Ḫudā-yı ekber
Eyledi Ādem'i andan muṣavver
Nice dimesünler ṭopraġa ʿanber
Anda cān meşāmı muʿaṭṭar yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi münevver yatur

4 Nice bahār olup yer şen olmasun
Gül bitürüp yer yer gülşen olmasun
Nice gice gündüz rūşen olmasun
Anda nice gül-ġonce-i ter yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi bir server yatur

5 Ṣafiyyullāh ol ṣadefiñ dürridir
Neciyyullāh Nūḥ peyġamberiñ yeridir[3]
Kelīmullāh Mūsā müsteḳarrıdır
Anda nice ʿālī peyġamber yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi bir server yatur

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥi'l-Muḥammediyye* fī-Faṣlı Vefātı'n-Nebī -*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
2 Bu manzume 181a'da mükerrerdir. MY.
3 peyġamberiñ: peyġamber (MY)

6 "Mūtū ḳable en temūtū" şerbetin
İçmeyen ne bilür fenā ḥāletin
Ḫāk olanlar bilür ḫākiñ ḳıymetin
Anda bunca ṣāḥib-fenā er yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi bir server yatur

7 Naḳd-i ḥāli olan diller bilürler
Çürimez ḫāliṣü'l-ʿayār olan zer
Ḫaḳḳıyā ṣolmayup çü ġonca-i ter
Yerde bunca cism-i peyġamber yatur
Faḫr-i ʿĀlem gibi bir server yatur

* * *

1 Yaḳupdur cānları hicrānıñ odı[1]
Nice ṣabr eylesün sensiz göñüller
Düter dil micmerinden āh ʿūdı
Nice ṣabr eylesün sensiz gönüller[2]

2 Ne mümkindir ki Ceyḥūn olmaya göz
Ne mümkindir ṣararup ṣolmaya yüz
Ne mümkin ṣabr ide bī-çāre öksüz
Nice ṣabr eylesün sensiz gönüller

3 Göñül Yaʿḳūb'una hicrān göründi
Libās-ı mātem-i Yūsuf büründi
Belā vü ġuṣṣa ṭaşıyla urundı
Nice ṣabr eylesün sensiz gönüller

4 Yaḳalar çāk idüp gül gibi bülbül
Gögermiş miḥnet ile reng-i sünbül
Perīşān eylemiş kendini kākül
Nice ṣabr eylesün sensiz gönüller

1 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Vefātü'n-Nebī - 'aleyhi's-selām-. MN.
2 Bu manzume 181a'da mükerredir. MY.

5 Nice āh itmesün bī-çāre diller[1]
Büküldi fürḳatiñ derdiyle biller
Ḳalupdur pādişāhsız bunca ḳullar
Nice ṣabr eylesün sensiz gönüller

6 Bu āteşde cigerler yandı bişdi
Eridi cān u dil maḥva irişdi
Bugün Ḥaḳḳī ġam-ı hicrāna düşdi
Nice ṣabr eylesün sensiz göñüller

"VAḤY İÇÜN YERYÜZİNE AYRUḲ KESİLDİM İNMEZEM"[2]

Yaʿnī[3] vaḥy içün āḫir nüzūlümdür. Pes, bu maʿnā ġayrı ḫuṣūṣ içün nuzūlüni māniʿ degildir. Nitekim Leyle-i Ḳadir'de nüzūli vardır. Ve bundan Ḥaseneyn *-raḍıyallāhü ʿanhümā-*nıñ ʿadem-i nübüvveti ẓāhir oldı. Zīrā Cibrīl'den ġayrı nübüvvetle **[88b]** Allāh Taʿālā ile enbiyā arasında sefīr ve vāsıṭa yoḳdur. Suʾāl olunursa ki Ḥażret-i ʿĪsā *-ʿaleyhi's-selām-*a nüzūlünden ṣoñra vaḥy olunur diyü vārid olan ḥadīṯ ne maʿnāya maḥmūldür? Cevāb budur ki anda münderic olan lafẓ-ı vaḥy maʿnā-yı muṣṭalaḥa maḥmūl olmaya. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Yā Rasūlallāh vaḳt-i iḫtiżār
Aġladı ʿālem seniñçün zār zār

2 ʿAndelībiñ Cebreʾīl'e bu cihān
ʿĀḳibet sensiz göründi ḫār-zār

3 Didi feryād eyleyüp bülbül gibi
Oldı çün kim ol nefes bī-iḫtiyār

4 Vaḥy içün yeryüzine itmem nüzūl
Bir daḫi ben ey Rasūl-i Kirdgār

1 *"Nice āh itmesünler ḫaste-diller", (Nüsḫa-i maṭbūʿa)*
2 Ez-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* der-Faṣl-ı Vefātü'n-Nebī *-ʿaleyhi's-selām-*. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 181a'da mükerrerdir. MY.

5 Gitdi efġān iderek tā Sidre'ye
Doymadı hicrāna oldı dil-figār

6 Ḳaldı yas u mātem içre ʿāḳibet
On sekiz biñ ʿālem içre her ne var

7 Yaḳdı hicrān āteşi cān u dili
Yıḳdı vīrān eyledi dār u diyār

8 Gökde eylerler ferişteler ġırīv
Yerde insān eylemez ġamdan ḳarār

9 Ḥaḳḳī-i dil-ḫasteye eyle nigāh
Düş olupdur derdiñe dermān umar

MAṬLAB-I İLĀHİYYĀT-I İRŞĀD-ĀYĀT[1]

1 Ey şeyḫ beni dergeh-i Mevlā'ya irişdir[2]
Bu yolda ḳoma menzil-i maʿnāya irişdir

2 ʿAşḳımla aḳar gözlerimiñ eşki çü seylāb
Yüzüm süregeldim beni deryāya irişdir

3 Bu ḳāfileden ḳaldım ise ger geri āḫir
Tenhā ḳoma cemʿiyyet-i kübrāya irişdir

4 Ḳapuñda benim cümleden üftāde vü ednā
Bir himmet idüp pāye-i aʿlāya irişdir

5 Feyż-i ezelīden bańa ṣun cām-ı mürevvaḳ
Cān u ciger-i teşneme bir māye irişdir

6 İmdādıñı ḳaṭʿeyleme her ḳanda olursañ
Ḥaḳḳī ḳuluña feyż-i bilā-ġāye irişdir[3]

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.

2 Bu manzume ve sonundaki mensur takrir 181a – 182a'da mükerrerdir. MY.

3 Cāmiʿu'l-faḳīr Seyyid Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr dir ki: Nāẓım-ı fāḫim eş-Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī *-şerrefahullāhü bi-mezīdi't-teraḳḳī-* Ḥażretleri'niñ işbu mecmūʿa-i maṭbūʿada mesṭūr manẓūmāt-ı şerīfe ve āṣār-ı münīfeleri, biñ iki yüz seksen dört senesi evā'ilinden seksen beş senesi şehr-i Recebü'l-müreccebi evā'iline degin bir buçuḳ sene miḳdārı bu faḳīr, Nāẓım Şeyḫ-i müṣāru'n-ileyhiñ maḥrūse-i Bursa'da ḳā'in, derūn-ı feyż-nümūnunda medfūn bulundıġı dergāh-ı şerīfelerinde dāmen-be-miyān-ı ḫidmet ve ḫücre-nişīn-i faḳr u meskenet oldıġım eyyāmda iḫtilās-ı vaḳt olunduḳça Nāẓım Şeyḫ-i mümā ileyhiñ kendi ḳalem-i ḫuceste-raḳamlarıyla taḥrīr olunmuş ve taḳrīr-i ātī-i faḳīrden müstebān olacaġı üzre

dest-i żabṭ-ı nā-ehle giriftār olmuş çend ʿaded kitāb-ı müsteṭāblarından, ḳalem-i ḳāṣırī ile bilā-tertīb evrāḳ-ı müteʿaddide üzerine taḥrīr olunup sene-i meẕkūre, yaʿnī biñ iki yüz seksen beş senesi şehr-i meẕbūr evā'ilinde edā-i farīżatü'l-ḥac niyyet-i ḫāliṣasıyla maḥrūse-i meẕkūreden nehżat ve riḥlet idüp bi-tevfīḳillāh ve ināyetihi Taʿālā, sene-i meẕkūre şehr-i Ramażānü'l-mübārekinden beş gün muḳaddem Mekke-i Mükerreme *-şerrefahüllāhü Taʿālā ilā -yevmi'l-ḳıyāme-*ye vāṣıl olup- el-ḥamdü lillāhi Taʿālā-baʿde edā-i nüsükiʾl-ḥac, biñ iki yüz seksen altı senesi şehr-i muḥarremü'l-ḥarāmı evāṣıtında bi'ṣ-ṣıḥḥati ve'l-ʿāfiye maḥrūse-i Bursa'ya muvāṣalet ve maḥrūse-i mezbūrede Taḥtü'l-ḳalʿa ḳurbünda Kurşūnī-zāde medresesinde bir ḥücre-i ḫāliyeye ferş-i esās-ı iḳāmetden çend māh mürūrunda, ġıdā-i beşeriyye ve ḳıvām-ı bedeniyyeye esbāb-ı ẓāhiriyye olan aḳvāt-ı yevmiyyeye eşedd-i iḥtiyāc-ı ʿācizī vuḳūʿundan evrāḳ-ı müteʿaddide-i müteḥarrire ile baʿż-ı kütüb ve resā'il-i muʿtebere ḥücre-i meẕkūrede bıraġılup celb-i erzāḳ-ı muḳaddere ve cerr-i nafaḳāt-ı müyessere ümniyyesiyle maḥrūse-i meẕkūre ḳurālarında geşt ü güẕār olundığı eyyām-ı ālām-encāmda işbu ānifen tasṭīr olunan naẓm-ı şerīf miṣillü her biri maḥallinde, bālāsına ḳalem-i ḳāṣırī ile meʾḫaẕına mürācaʿatla taṣḥīḥ oluna diyü işāret olunan birḳaç naẓm-ı şerīf mesṭūr olan evrāḳı, mūş-ı bī-hūş (89a) dendān-ı sūhān-miṣāliyle taḥrīb itmiş oldığından naẓm-ı mesṭūr-ı meẕkūruñ üçünci beytiniñ mışrāʿ-ı evvelinde olup maḥalli açıḳ bıraġılan lafẓı telef-kerde-i ḥayvān-ı mażarrat-bünyān meẕkūr oldığı gibi bir ḳaç naẓm-ı şerīfleriñ daḫi keẕālik maḥalleri açıḳ bıraġılan elfāẓı bu faḳīr, Şeyḫ-i mumā ileyhiñ manẓūm ve menṣūr āṣār-ı ḳalemiyyelerin ʿacāleten evrāḳ-ı müteʿaddide üzerine taḥrīr evānında ol ḥażretiñ kendü zamānlarında kendülerine vāḳiʿ oldığı gibice bu faḳīr ve ḥaḳīriñ başına bārān-ı belā ve muṣībet yaġmaḳda ve dūd-ı āh u efġān-ı żucret cānib-i semāya aġmaḳda oldığı cihetle kemāl-i iżṭırāb-ı derūn-ı faḳīrī ve ṭabṭāb-ı dil-i maḥzūn-ı ḥaḳīrīden nāṣī ḫāme-i ācizīniñ taḥrīr ve istinsāḫ ḥuṣūṣunda vāḳiʿ olan baʿż-ı sehevātı baʿde mürūruʾz-zamān ẓāhir olmuş ise de kütüb-i meẕkūre dergāh-ı şerīf-i meẕkūrede post-nişīn-i meşīḫat olmaġa gayr-ı lāʾiḳ Muḥammed Fā'iḳ nām bir cāhil-i nā-ḳābil ve baḫīl-i bed-aṣīliñ yed-i neẕāret-i ḥasāretinde bulundığından saḳaṭāt ve sehevāt-ı vāḳıʿanıñ kütüb-i meẕkūreden taṣḥīḥi içün kitāb-ı meẕbūreleriñ beşer ve onar daḳīḳa müddetle maḥallinden iḫrāc ve silk-i meṭālib-i ʿācīzīye idrācı emeliyle baḫīl-i bed-aṣīl-i merḳūmuñ dest ü dāmānını telṣīm ve taḳbīl mertebesinde ʿalīl ve żelīl gözsüzler ve bī-kes ve bī-çāre öksüzler gibi feryād-ı niyāz-bünyādı arturdığımca ol daḫi kelām-ı istirḥām-ı faḳīrīye ʿadem-i iltifātda ʿinād-ı bī-dādı arturup yaʿnī bu ʿāciz ve żelīle baḫīl-i bed-aṣīl-i mezbūr-ı denāʾet-meftūr, dil-rübā-yı kitāb-ı meẕkūrlarıñ rūy-ı dil-ārāsını bir daḫi göstermeyüp ve cāhil-i merḳūmuñ bu muʿāmele-i nā-sezāsına sebeb budur ki, bu faḳīr ve ḥaḳīr işbu leʾāli-i manẓūmeyi rişte-i taḥrīre dizdigim eşnāda baʿż-ı kesāna dimiş idim ki, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ işbu āṣār-ı manẓūmeleri tertīb üzre cemʿ u taḥrīr olunduḳda aṣḥāb-ı şervetden bir kimse ṭabʿ u temṣīl itdirmiş olsa bir eşer-i ḫayır olur ve ḫaylice ticāret-i dünyevī ve uḫrevī bulur.

Cāmiʿu'l-faḳīriñ bu kelāmını baʿż-ı ġammāz-ı fitne-sāz cāhil-i merḳūmuñ gūş-ı bī-hūşuna üsrüb-āsā iżābe ve ilḳā itmesiyle anıñ daḫi dīk-i ḥıḳd u ḥasedi āteş-i iġvā-yı şeyṭāniyye ile ġaleyāna başlayup kendi taʿbīrince "Eger bu ādem pīrimiziñ kelāmlarını yazup çizüp ve ṭopunı bir yere ṭoplayup basdırır ise, yaʿnī cümlesini telfīḳ ü cemʿ ve nüsaḫ-ı ʿadīdesini temṣīl ü tabʿ itdirir ise, bu āṣār-ı şerīfeler benim yed-i żabṭımda olmaḳ mülābesesiyle ḫāvāṣṣ u ʿavāmmıñ baña olan şecere-i teveccühātlarını köküden ḳalʿ u ḳamʿ ider. Yaʿnī bu kütüb-i şerīfe ve mecmūʿāt-ı münīfeleri görmek içün baʿde ez-īn baña kimse eyvallāh itmez ve mezraʿa-i āmālde bir ḥabbe bile bitmez. El-ḥāṣıl bu yüzden kendüsi müntefiʿ ve raġabāt-ı nās benden mürtefiʿ ve münḳaṭıʿ olur." ḥisāb-ı şeyṭānet-niṣābından nāṣī ber-vech-i meşrūḥ kütüb ve mecmūʿāt-ı şerīfelere ẓafer-yāb olmaḳdan bu faḳīri maḥrūm idüp şāhid-i maḳṣūda verā-yı perde-i ḥirmānda mefḳūd ḳalmaġla rūy-ı dil-küşā-yı maḳṣūddan niḳāb-ı ḥirmānıñ keşfi yaʿnī bu müşkiliñ ḥall ü defʿi, cāhil-i bed-aṣīl-i merḳūmuñ vücūd-ı bī-sūdı pençe-i ḳahr-ı Ḳahhār ile rūy-ı arżdan defʿine mütevaḳḳıf oldığı nümāyān olmaġla, eger bu faḳīr dā'ire-i ḫayātda bulundığım müddetde tīr-i mes'ūl vāṣıl-ı hedef-i ḥuṣūl olmaz, yaʿnī maṭlūb-ı meẕkūr āyīne-i merāmda ṣūret bulmaz ise, ḳalem-i şikeste-zebān-ı Cāmiʿu'l-faḳīr ile her naẓmıñ bālāsına meʾḫaẕı taḥrīr olundığı uṣūl-i ḥasenesine bināʾen işbu mecmūʿa-i maṭbūʿa-i mürettebeye iḫāle-i naẓar buyuran iḫvān-ı ẕī-ʿilm ü ʿirfāndan mercūdur ki o miṣillü saḳāṭāt ve sehevāt manẓūr-ı çeşm-i maʿārif-füṭūrları olduḳda mehmā-emken meʾḫaẓlarına mürācaʿatla taṣḥīḥine raġbet ve himmet ve bu faḳīriñ ḳuṣūr ve noḳṣānını itmām ve ikmāle saʿy u ġayret ve ḥuṣūṣān Nāẓım Şeyḫ-i müṣāru'n-ileyh Ḥażretleri'ne bir ḫidmet-i pür-meymenet ile nā'il-i ecr ü meşūbet olalar dinilmişdi. Beyt, li-Cāmiʿi'l-faḳīr:

"Luṭf-ı Ḥaḳḳ'ıñ ẓuhūrını gūş it
ʿĀṣıḳā gel bu bādeden nūş it"

1 Gerçi kim ālīden ʿālīdir cenāb-ı Kirdgār[1]
Līk olmuşdur cenābına vesīle iftiḳār[2]

2 İftiḳār ile bulur ʿāşıḳ ġınā-yı tāmm-ı dil
Nāz u istiġnā serīri üzre olup şāh-vār

3 Bu ne nāz u bu ne istiġnā olur muḥtāca kim
İḥtiyācı içre eyler ṣadr-ı devletde ḳarār

4 İbn-i Edhem-vār sen de ḥırḳa-i tecrīde gir[3]
Olasıñ dervīşliḳde şāh-āsā nām-dār

5 Ḥaḳ virirse ḫayr ola ey Ḥaḳḳī ẕikriñ tā-ebed
ʿÖmr-i şānīden olursın ʿālem içre ḥişşe-dār

ḤUŻŪR[4]

Ḥużūr[5], ġaybetiñ feth ile żiddıdır. Maḳṣūd ḥużūr-ı ḳalbdir. Yaʿnī kendi nefsinden ġā'ib olup Ḥaḳ ile olmaḳdır ki aña fenā daḫi dirler. Zīrā iki ḥużūr bir yerde olmaz ki biri ḥużūr-ı Ḥaḳ ve biri ḥużūr-ı nefsdir. Meger ki maḳām-ı beḳāda ve mertebe-i "Ḳā'be Ḳavseyn"de ola.

İşbu ḫāl-i pür-melāl senesinden, yaʿnī biñ iki yüz seksen dört senesi ḥitāmından biñ üç yüz senesi ḥitāmına gelince on beş sene mürūrunda maḥrūse-i Bursa'da, inḥişār-ı duḥān dā'iresi baş kātibi, zümre-i Bektāşiyān-ı cedīdeden Ṭırabzonī Ḥalīl Nā'il Efendi vāsıṭasıyla naẓm-ı mesṭūr-ı meẕkūruñ me'ḫaẕı olan *Naḳdü'l-Ḥāl* nām kitāb-ı şerīfe ẓafer-yāb oldıġımda, bi-ʿavnillāhi Taʿāla saḳaṭāt-ı meẕkūre taṣḥīḥ ve sālifu'l-beyān on beş sene müddetde eyādī-i sā'irede bulunan kütüb ve resā'il ve mecmūʿātdan aḫẕ u intisāḫ olunan āṣār-ı şerīfe-i manẓūme ve menṣūre daḫi demc ü derc ve nuḳūd-ı saʿy u ġayret-i mevfūre ṣarf u ḫarc olunaraḳ bi-tekrārin taḥrīr ve tertībine müsteʿīnen billāhi Taʿālā mübāşeret olundı.

Fe-emmā bu iş evān-ı şeybiyyet ve zamān-ı şeyḫūḫata müṣādif olmaġla dest ü çeşm-i ʿācizīde taḥrīr-i evvel zamānındaki ḳadar ḳuvvet ve fer ḳalmadıġından resm ü ḫaṭṭında ḳalem-i ḳāṣırī çendān cevdet ve metānet üzre taḥrīr idememiş ise de bu mecmūʿa-i mürettebeye naẓar-endāz-ı raġbet olan iḫvān-ı ẕevi'l-ʿirfān ḫaṭṭıñ taʿrīfinde vāḳiʿ "el-ḫaṭṭu mā yuḳrā" terkībiniñ mefhūmunı der-ḫāṭır idüp sādece oḳundıġına ve me'āl ü mezāyāsı maʿlūm oldıġına ḳanāʿat ve bu faḳīr ü ḫaḳīr ḫaḳḳında "*raḥmetüllāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten*" kelāmıyla duʿā-i ḫayr iḥsān ve ʿināyet buyurmaları müstercādır.

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl [ki]* bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.

2 Bu manzume 182a'da mükerrerdir. MY.

3 Bālāda bir raḳam ile tasṭīr olunan işbu naẓm-ı şerīfiñ dördünci beytiniñ mısrāʿ-ı şānīsinde maḥalli açıḳ bıraġılan lafıẓ daḫi naẓm-ı şerīf-i meẕkūruñ me'ḫazından taḥrīri zamānı (89b) bālāda basṭ u beyān olundıġı üzre felek-i sifle-perver, tīşe-i ālām u kederle ḳaṣr-ı neşāt u sürūrumı yıḳdıġı ve vücūd-ı hirem-nümūdumı mengene-i cevr ü cefāya ve cendere-i belā ve ibtilāya ḳoyup sıḳdıġı hengāma müṣādif olmaġla kemāl-i ıżṭırāb-ı ḳalb-i faḳīrīden nāṣī ḫāme-i ḳāṣırīniñ sehevātındandır. Me'ḫaẕına mürācaʿatla taṣḥīḥ oluna. Taṣḥīḥ-ṣod elḥamdü lillāh. MN.

4 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.

5 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 182b ve 346a'da mükerrerdir. MY.

Anıñçün ʿilmi maʿrifet üzerine tercīḥ eylediler. Zīrā ʿālim ṣāḥibü'l-fāʾideteyndir ki rabbini ve nefsini müşāhede eylemişdir. Yaʿnī müteʿallaḳ-ı ʿilmi iki nesnedir; ʿilim iki mefʿūle taʿdiye itdügi gibi. Ve bu mertebe fi'l-cümle beḳā-i resm ile olur. Nitekim ṣalātda vāḳiʿdir. Yaʿnī ṣalāt ki ḥāl-i münācātdır; muṣallī bu ḥālde berzaḫīdir. Yaʿnī ṭaraf-ı nefsi ve cānib-i Rabb'i müşāhededen ḫālī degildir. Ve illā münācāt dimek ṣaḥīḥ olmaz. Zīrā münācāt işneyniyyet iḳtiża ider ki biri münācīdir; ṣīġa-i fāʿil üzre. Ve biri münācādır; ṣīġa-i mefʿūl üzre. Ve resm-i nefs fi'l-cümle bāḳī olmadıḳça maʿnā-yı meẕkūr ḥuṣūle gelmez.

Fe-emmā ʿārif yalıñız Rabb'ini müşāhede eyleyen kimseye dirler ki müteʿallaḳ-ı maʿrifeti emr-i vāḥiddir; maʿrifet bir mefʿūle taʿdiye eyledigi gibi. Ve bu mertebede beḳā-i resm yoḳdur. Belki Ḥaḳḳ'ı müşāhede eyleyen Ḥaḳdır; bi-nefsihī. Bu ṣūretde ʿārif fāʾide-i vāḥide ṣāḥibi olur. Ve noḳṣān ile muʿlem ḳalur. Şol kimse ki nefsini müşāhede eyleye faḳat. Yaʿnī müşāhede-i Ḥaḳ'dan bī-behre ola; añа müşrik ve ehl-i daʿvā ve ġaflet dimişlerdir.

Ve ḥāl-i ṣalātda ḥużūr didikleri cemīʿ-i eczā-i ṣalātda niyyeti istiṣḥābdır. Ve ne maḳūle namāz ḳıldıġından ve kimiñ içün ḳılur ve ḳılınan namāz ile kime müvācehe ider ġāfil olmamaḳdır. Ve Ḳurʾān oḳurken daḫi gerekse namāzıñ ḫāricinde olsun kelām ve mütekellimden ẕühūl itmemekdir. Ve sāʾir eẕkārda ve aḥvālde daḫi bu sünen üzerine olıcaḳ; şuhūd-ı dāʾim ehline mülḥaḳ olur ve istiġrāḳ-ı tām bulur. İllḫ. Naẓm:

1 Ḳalb-i kāmil kim bulupdur Ḥaḳ ile dāʾim ḥużūr
Ḫalḳ añа āyīnedir kim Ḥaḳ ider anda ẓuhūr

2 Şol ki cismānī vü rūḥānī ḥicābı ḫarḳ ider
Ẓāhir olur dīdesine ṭalʿat-i "Allāhü nūr"

3 Ġaflet-i ḳo ḳanda iseñ Ḥaḳ Taʿālā andadır[1]
Kendiñi bu mertebe ḳurb ile Ḥaḳ'dan itme dūr

1 Bu naẓm-ı şerīfiñ üçünci beytiniñ mıṣraʿ-ı evveli vasaṭında maḥalli açıḳ bıraġılan lafıẓ daḫi, naẓm-ı meẕkūr meʾḫaẕından taḫrīri zamānı felek-i bī-dād, āteş-i elem ve keder ile ḫānümān-ı ʿaḳl u şuʿūrımı yaḳdığı eyyāma ve çeşme-i çeşmimden ḫūn-āb-ı miḥnet aḳdığı hengāma teṣādüf itmekle kemāl-i ıżṭırāb-ı derūn-ı ʿācizīden nāşī ḫāme-i faḳīriniñ sehevātındandır. Meʾḫazına müracaʿātla taṣḥīḥ oluna. Li-Cāmiʿi'l-ḫaḳīr. Taṣḥīḥ-şod el-ḥamdü lillāh.

4 Ḥaḳ seniñdir belki Ḥaḳ sensin bilürseñ kendiñi
Ger şühūduñ var ise sańa Süleymān ola mūr

5 Şems-i ẕāt-ı Ḥaḳ'dan irişdi tecellī nā-gehān
Çarḫ-ı īcād içre itdi rūyuñı bedrü'l-büdūr

6 Meşhed-i ḥüsn içre ey Ḥaḳḳī çü Ḥaḳdır cilve-ger
Anıñ ānıdır cemāl-i Yūsuf u dīdār-ı ḥūr

* * *

[90a] 1 Ġarḳ-ı ḫūn iden beni bu çeşm-i giryānım mıdır[1]
Sāġar-ı leb-rīzim içre içdigim ḳanım mıdır[2]

2 Çekdigim bār-ı belā vü miḥnet-i ʿaşḳı bugün
Tā ezelden muḳteżā-yı ʿahd ü peymānım mıdır

3 Yā naẓardan düşmüşem çāh-ı ġama Yūsuf gibi
Yā ki dil bir tengnā ṭārīḳ zindānım mıdır

4 Kim bilürdi rāh-ı derdi pīr-i irşād olmasam
Her ser-i sāʿat münebbih āh u efgānım mıdır

5 Siḥrini ehl-i nüfūsuñ böyle ibṭāl eyleyen
Ṭutdıġım elde ʿaṣā-yı şekl-i ṣüʿbānım mıdır

6 Āṣaf-ı devrāna söyleñ Ḥaḳḳ'a ḳurbān oldıġı
Cān-ı İsmāʿīl Ḥaḳḳī emr-i sulṭānım mıdır

MÜRĀʿĀTÜ'L-ḤUDŪD[3]

Ḥudūdullāhdan murād ahkāmullāhdır ki[4], vücūb u ḥaṭr u kerāhet ve nedb ü ibāḥetdir. Zīrā taṣarruf-ı insān bu beş nesneniñ birinden ḫālī degildir. Pes, vācibi terḳle ḥaddi tecāvüz itdügi gibi maḫẓūrı fiʿille daḫi taʿaddī itmiş olur. Ve eger terk ü fiʿilden her birini istiḥlāl ṭarīḳiyle iderse, maʿṣiyetden küfre taʿaddī ider. Yaʿnī ʿāṣī iken kāfir olur. Zīrā aḥkām-ı ilāhiyyeyi ḳalb itmiş olur. Ve şol nesne ki anda kerāhet vardır; andan daḫi tenez-

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 183a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 183a ve 346b'de mükerrerdir. MY.

züh lāzımdır. Zīrā maʿṣiyete dāʿīdir. Ve edna'l-emr ḥaẓẓ-ı nefs bulunmaġla Ḥaḳ'dan buʿda sebebdir. Ve mübāḥda ḥüküm budur ki eger muḫālefet-i nefse aḳreb ise maʿmūl ve illā metrūkdur. Pes, vācib ile mendūba yaʿnī mesnūna teşebbüṣ itmelüdür ki biri emr-i ilāhī ve biri ḳavl ü fiʿil-i nebevīdir. Zīrā burada vācib ile murād farżdan eʿamdır. Yoḫsa yalıñız delīl-i ẓannī ile ṣābit olan nesne degildir. Velākin müctehidiñ delīline göre maẓnūnla daḫi ʿamel lāzımdır. ʿİnde'l-imām vitr ü eḍḥiyye ve emṣāli gibi.

1 Tāc-ı ʿaşḳıñ serime zīnet-i ẕī-şānımdır
Ḫırḳa-i faḳr ü fenā ḫilʿat-i sulṭānımdır

2 Ḫidmet-i pādişeh-i ʿālem-i mülk ü melekūt
Sebeb-i ʿizzet ü cāh-ı beden ü cānımdır

3 N'ola eylersem eger ḥıfẓ u mürāʿāt-ı ḥudūd
Ḫaddim üzre ḥareket mūcib-i ʿirfānımdır

4 Mīve-i maʿrifet ü tāze-nihāl-i ʿamelim
Eṣer-i Sidre-i bālā ser-i īmānımdır

5 Ṣūfī-i ṣāf-dilem cām-ı mürevvaḳ ṭutaram
Süḫanım ehl-i dile feyż-i firāvānımdır

6 Vezn-i aḥkām u ḥaḳḳā'iḳde müsāvāt gerek
Ḥaḳḳī bu maʿnī benim ʿuhde-i mīzānımdır

* * *

[90b] 1 Çünki ʿindallāhi ḥiccü'l-beyt dil-i mebrūr olur[1]
ʿĀrifiñ ẕenb-i vücūdı cümleten maġfūr olur[2]

2 Sālik-i rāh-ı Ḥaḳḳ'a isnād-ı cürm itme ṣaḳın
Ḳāṣıd-ı Kaʿbe ḳamu saʿyinde bil meşkūr olur

3 Ḫāne-i cān ẓulmet-i heykelden āḫir ḳurtulur
Ḳanġı dil şemʿ-i tecellīden begim pür-nūr olur

4 ʿĀrife çeşm-i ʿanāṣırla naẓar ḳılma yüri
Bu naẓarla kim naẓar eylerse gözi kör olur

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 183b ve 346b'de mükerrerdir. MY.

5 Söz hemān maḥv-ı vücūd itmekdedir yoḫsa dilā
Levḥ-i iṣbāta gelince çoḳ ʿilim mesṭūr olur

6 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ feyż-i aḳdesden virir elbet nemā
Ḳaṭreler hep reşk-i baḥr ü baḥrlar mescūr olur

[İSM-İ MUŻIL][1] [2]

ليلة الثلثاء وقت السحر الأعلى ورد الخطاب الإلهى بهذه العبارة: يا اسماعيل سل عنى المسأله، فقلت أعوذ بك منك، قال: كيف تعوذ بي منى وأنا ملجاك وملاذك، والمعوذ منه مخوف البتة فلا يكون ملجاء، قلت العياذ بك منك غير ممكن فى الحقيقة، اذ الشيىء الواحد من حيث هو لا يكون معاذا ومعوذا منه، والذات مجردة عن كل نسبة وإضافة فوجب الرجوع الى الصفات وهو الرجوع والاستعادة من الأسماء الجلالية الى الأسماء الجمالية، وإن كان كل منهما مضافا الى الذات الأحدية كإضافة اليدين الى العنق، يعنى ان القبضتين مرجعهما الى محل ومرجع واحد، فقال الحق تعالى: وصلت، أي العلم الحقيقي الذي لا فلاح إلا عنده ولا نجاة إلا به، ومن ههنا يعرف ان الذات الأحدية لا تطلب إلا بشيء من الأسماء والصفات لا مجردة، لأنها غيب عن العقول والكشوف، ولذا قال تعال: فاعلم انه لا إله الا الله، فعين متعلق العلم وهو مرتبة الألوهية التى بها يقع الارتباط بين الإله والمألوه كالسلطنة التي بها يقع الإتصال بين السلطان الأعظم والرعية لأنه ما لم يتعين السلطنة بجلوس السلطان على السرير كان أمره مجهولا، والمجهول المطلق لا يتعلق به العلم أصلا.[3]

---

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.

2 Bu Arapça takrir ve sonundaki manzume184a, 346b ve 348b'de mükerrerdir. MY.

3 Salı gecesi seherin ilk vaktinde ilahî hitap şu sözlerle vârid oldu: Ey İsmail! Benden bir ey iste. Ben de "Senden sana sığınırım." dedim. O, şöyle dedi: Ben, senin melce' ve sığınağın iken nasıl benden bana sığınırsın? Kendisinden sığınılan, muhakkak korkutucudur. Bu yüzden onun sığınağı olamaz. Şöyle dedim: Senden sana sığınmak, hakikatte mümkün değil. Çünkü o olarak tek olan şey, sığınılan ve kendisinden sığınılan olmaz. Zât, her türlü nispet ve sıfattan mücerettir. O halde sıfatlara dönmek gerekir. Bu ise celâlî isimlerden cemâlî isimlere dönmektir. Her ne kadar her ikisi de ellerin boyna izâfet edilmesi gibi, Zât-ı Ehadiyete izâfet ediliyorlarsa da. Yani her iki hâkimiyetin kaynağı, aynı yerdir. Yüce Allah şöyle buyurdu: Ona yani onsuz felâh ve kurtuluşun olmadığı hakiki ilme ulaştın. Buradan, Zât-ı Ehadiyetin, mücerret değil, ancak bazı isim ve sıfatlarla talep edilebileceği bilinir. Çünkü O, akıllar ve keşifler için gaybtır. Bu yüzden Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur. Dolayısıyla göz, ilme müte'allıktır. Bu ise tıpkı en Büyük Padişah ile tebaa arasındaki irtibatın gerçekleştiği saltanat gibi, İlah ile mahlûkât arasındaki ilişkinin gerçekleştiği ulûhiyet mertebesidir. Çünkü sultanın tahta oturmasıyla ortaya çıkmayan saltanatın durumu meçhûldür. Mutlak meçhûle ise ilim hiçbir şekilde müte'allık değildir.

فإن قلت من أين عرفت أن القاءل هو الله، فلعله من قبيل المكر من جانب الإسم المضل؟ قلت: عرف الفقير حقى حقيقته من جهتين جهة الظاهر وجهة الباطن، أما الجهة الاولى فإن قوله وأعوذ بك منك وارد في الحديث الصحيح على أن الخطاب الله تعالى، ولو كان من عند غير الله لقلت أعوذ بالله منك، كما ورد فى الشرع بقوله أعوذ بالله من الشيطان الرجيم، على أن ظاهر الكلام وما يحتوي من التقريرات في البين مما يجلى عن حقيقة الحال ويكشف القناع عن وجه المقال والمأل، وأما الجهة الثانية فلأن هذا العبد محفوظ من أول حاله الى هذا الأن فلا يرد عليه بالواسطة وبدونها إلا ما كان حقا حقيقا بالكتابة على الأحداق لا على القراطيس والأوراق، وقد قال تعالى: إن الذين اتقوا إذا مسهم طاءف من الشيطان تذكروا فإذا هم مبصرون، على ما مر تقريره، فانظر في هذا الكتاب وفى غيره من اثار هذا الفقير وهي متجاوزة عن المأة عددا، هل ترى فيه عوجا وانحرافا عن الحق؟ نسأل الله حفظه الدائم ونظره القائم.[1]

Naẓm:

1 Ne kim Ḥaḳ'dan gelürse ẓāhir u bāṭın ḳamu Ḥaḳdır
Aḳar mīzāb-ı raḥmetden ki Ḥaḳ'dan feyż-i muṭlaḳdır

2 Derūn-ı ehl-i dil bilmez ḫayālāt ile evhāmı
Ne kim ilhām ola Bārī'den ol emr-i muḥaḳḳaḳdır

3 Bu ḥikmet-ḫāneye her bir ayaḳ başmaz bu dünyāda[2]
Begim ʿilm-i ilāhīden ne añlar şol ki aḥmaḳdır

1 "Konuşanın Allah olduğunu nereden bildin? Belki de mudill ismi tarafından bir yanıltmadır?" dersen, Şöyle derim: Fakir Hakkı, bunun hakikatini, zâhir ve bâtın açısından bildi. Birinci açıdan, "Senden sana sığınırım" sözü, Cenâb-ı Hakk'a ait olduğu belirtilerek sahih hadiste yer almaktadır. Eğer o Allah'tan başkasından olsaydı, "Senden Allah'a sığınırım" derdim. Aynı şekilde Şeriat'ta "Kovulmuş Şeytan'dan Allah'a sığınırım." sözü vârid olmuştur. Kelâmın ve ihtivâ ettiği manaların zâhiri ortadadır ki bu durumun hakikati ortaya çıkmakta ve sözün ve manasının yüzü üzerindeki maskeyi kaldırmaktadır. İkinci açıdan ise, bu kul, ilk anından bugüne kadar korunmuştur. Ona aracılı veya aracısız cevap verilmez. Yoksa kağıtlara ve defterlere değil, göz bebeklere yazmaya ehil ve uygun olmazdı. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Şüphe yok ki Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğu zaman iyice düşünürler, sonra hemen gözlerini açarlar." (el-A'râf 7/201) Bunun manası daha önce verildi. Öyleyse bu fakirin bu kitabına ve diğerlerine -ki sayıları yüzü geçmiştir- bak. Bir çarpıklık ve hakikatten bir sapma görüyor musun? Allah'tan, daimî korumasını ve her zaman var olan nazarını diliyoruz.

2 dünyāda: ʿālemde (348b)

[91a] 4 Zebān-ı ehl-i ḥāle ḳıl ḥavāle feyż-i ʿirfānı
Aḳar tesnīm ü gevher-veş nice ṣāf ü mürevvaḳdır

5 Biri ḳavs-ı vücūb u biri imkānıñ nişānıdır
Tecellīden ḳamer-veş bu ṣanevber-dāne münşaḳdır

6 Gönül müştāḳ u Ḥaḳ müştāḳdır ammā ʿacebdir kim
Bize bizden o sulṭān-ı cihān maʿnāda eşvaḳdır

7 Bu dersi Şeyḫ Ḥaḳḳī'dan taʿallüm idegör zīrā
Aña meftūḥ olan esrār belki sañā muġlaḳdır

* * *

1 ʿİlim bir feyżdir rūḥu'l-ḥayāt-ı cāvidānīdir[1]
Ḳamu ecsād-ı erbāb-ı kemāliñ cān-ı cānıdır[2]

2 Zemīn-i cism-i süflīde ṭaleb-kār olma bu feyże
Ki erbāb-ı dile bu feyż sırr-ı āsümānīdir

3 Bunı işrāḳiyān-ı ehl-i dil dilden dile söyler
Ki zīrā lafẓa sıġmaz özge esrār ü maʿānīdir

4 Bu ders-i ʿaşḳa gel Ümmü'l-Kitāb'ıñ bundadır sırrı
Egerçi derd-i ʿaşḳ insāna Ḥaḳḳ'ıñ imtiḥānıdır

5 Nedir ʿālemde İsrāfil-i vaḳt insān-ı kāmildir
Ki nefḫi bāʿiṣ-i iḥyā-yı ḳalb-i ʿāṣıḳānīdir

6 Mürīd olʿilm ü ʿirfān ister iseñ şeyḫ Ḥaḳḳī'ya
Ki Ḥaḳ'dan ders almış ḫalḳıñ üstāẕ-ı zamānıdır

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 184b ve 346b'de mükerrerdir. MY.

[91b] 1 Feyż-i Ḥaḳ cūy u göñül mīzābdır[1]
Dil ḳadeḥ maʿnā şarāb-ı nābdır[2]

2 Beste-i jeng-i kederdir ekşeri
Ṣāf-dil olmaḳ ḳatı kem-yābdır

3 Ḥaḳ'dan özge ḳıble yoḳdur ʿāşıḳa
"Ṣemme vechüllāh" aña miḥrābdır

4 Sırr-ı Ḥaḳ'dan zāhide ṣorma ḫaber
Fehm iden anı "ülü'l-elbāb"dır

5 Maʿrifetde dāḫil-i ṣadr olmaġa
Mürşid-i kāmil ḥaḳīḳat bābdır

6 Pīrlikde oldı Ḥaḳḳī nev-cüvān
Ḳuvvet-i ḳudsiyye ile şābdır

* * *

1 Ey ṣūfī ṣafā cāmını elden ḳoma zinhār[3]
Ṭā ṭutmaya mir'āt-ı dil ü cānıñı jengār[4]

2 Sen merkez-i teslīmde ṭur noḳṭa miṣāli
İsterse döne ḳudret ile her yañа pergār

3 Bāzār-ı irādetde mürīdiñ işi yoḳdur
Kim dest-i ḳader bestesidir belki ser-i kār

4 İḳrār idegör yārıña bu deyn-i vücūdı
Vir kendiñi aġyār gibi eyleme inkār

5 Uydurdı nefis kendi hevāsına bu ḫalḳı
Merdim diyeni n'eyledi gör bir zen-i mekkār

6 Ednā ḳulıdır Ḥaḳḳī refīʿu'd-deracātıñ
Ammā ki ider ẓıll-i hümā bendeyi ḫünkār

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 185a ve 347a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 185b ve 347b'de mükerrerdir. MY.

ḤÜZÜN[1]

Bu kelime aṣlında ḥüzūnetdendir ki[2] "ḫuşūnet fi'l-arż" maʿnāsınadır. Zīrā hemm ü ḥüzünden nefisde ḥuşūnet ḥāṣıl olur. Bu daḫi ʿavāma göredir. Zīrā ḫavāṣṣ-ı nāsıñ hemm ü ḥüzni başḳa maʿnādandır ki fi'l-ḥaḳīḳa ḳalbe riḳḳat ve leṭāfet īrāṣ ider. El-ḥāṣıl ḥüzün odur ki zamān-ı māżīde fevt olan menfaʿat veyaḫud ḥāṣıl olan mażarrata taʿalluḳ ider. Evliyādan ise fevt olmuş murād yoḳdur. Maḳṣūd murād-ı dīnīdir; murād-ı dünyeviyye degil. Bu sebebden anlarıñ ḥüzni maḳāmāt-ı ʿāliyedendir. Nitekim Yaʿḳūb -ʿaleyhi's-selām- Yūsuf içün bu ḳadar zamān maḥzūn oldı. Ve keşret-i bükādan dīdeleri ḥīrelendi. Ve ʿāriflerden hīçbir kimse ol ḥüzni cerḥ itmedi. Zīrā enbiyā ve evliyā müteḫalliḳ olduḳları aḫlāḳ ve ittiṣāf bulduḳları evṣāfıñ ḥaḳḳā'iḳin bilürlerdi. Ḫuṣūṣan bu mavṭın-ı ġurbet ve imtizāc-ı cism ü cānıñ ḥükmi sūzān ve giryān ve biryān olmaḳdır; ferḥān u ḫandān olmaḳ degil. [Naẓm:]

1 Dil bir cemāle ʿāşıḳ-ı meftūn olup gider
Bu ḥālet ile ḳad daḫi çün nūn olup gider

2 Yūsuf ʿazīz-i Mıṣr olup ʿālemde pür-sürūr
Yaʿḳūb emr-i Ḫaḳ ile maḥzūn olup gider

3 Tiryāḳ-ı ṣabr zehr-i ġamı defʿ ider diyü
Ḳavl-i ḥakīmdir dime maʿcūn olup gider

4 Ben berg-i zerd-i nergise döndüm firāḳ ile
Lāle mey-i viṣāl ile gül-gūn olup gider[3]

[92a] 5 Şemm itmek içün rāyiḥa-i misk-i maʿrifet
Dil çün ġazāle cān u ciger-ḫūn olup gider[4]

6 Seyr-i beriyyeden gelür ey Ḫaḳḳī nice dil
Yūnus-miṣāl baʿżısı Ẕü'n-nūn olup gider

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 185b ve 347b'de mükerrerdir. MY.
3 Lāle: Gül-fem (MY)
4 içün: ile (MY)

1 Baḥr-i bī-pāyān-ı ḥikmetden suʾāl itmek nedir[1]
Var iken ʿilm-i ilāhī ḳīl ü ḳāl itmek nedir[2]

2 Hep bilürler bāb-ı ʿilm-i Muṣṭafādır Murtażā
Meşʾele maʿlūm iken ceng ü cidāl itmek nedir

3 Cevher-i āteşde feyż-i āb olur mı vir ḫaber
Ya giyāh-ı tāzeyi āteş-miṣāl itmek nedir

4 Kendiniñ nūr-ı cemāliyken cemīʿ-i kāʾināt
Kendi kendine yine ḳahr u celāl itmek nedir

5 Lāʾübālī ʿāşıḳa dil cennet-i ʿācil iken
Bādeyi bunda ḥarām anda ḥelāl itmek nedir

6 Maṭlab-ı dil kendüye maʿlūm iken vaḳt-i seḥer
Ḳullarından kendüye ya ʿarż-ı ḥāl itmek nedir

7 Bir avuç toprāġı ṭarḥ-ı dūzaḫ itmekden nʾola
Pūte-i nār içre nūrın böyle ḳāl itmek nedir

8 Sāye-i insān-ı kāmil tā-ebed memdūd iken
Devr-i dünyāda ʿaceb feyʾ-i zevāl itmek nedir

9 Hep bilenler dehri bir ān didiler ammā yine
Eyleyüp taḳsīm anı māh ü sāl itmek nedir

10 Ḳābil-i feyż olmuş iken fiṭrat-ı aṣliyyede
Kimini nāḳıṣ kimin ehl-i kemāl itmek nedir

11 Var iken zāhidde az çoḳ māye-i ʿaḳl-ı meʿād
Ders-i ʿaşḳı evvelā yañlış ḫayāl itmek nedir

12 Çünki yoḳdur nüsḫa-i taḳdīrde ḫaṭṭ-ı ḫaṭā
Ḥālden ḥāle bu insān intiḳāl itmek nedir

13 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ ins ü cinni iki fırḳa eyleyüp
Kendine birin yemīn birin şimāl itmek nedir

Vallāhü aʿlemü biʾl-meʿāl. (Nāsıḫ)

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 185b ve 347b'de mükerrerdir. MY.

[92b] 1 Ḳo bu ʿālem ḳaydını gel ʿālem-i ıṭlāḳı gör[1]
Gözleme ḫalḳ-ı cihānı Ḥażret-i Ḫallāḳ'ı gör[2]

2 Nüsḫa-i enfüsde naḳş-ı Ḥaḳ ḳatı icmāldir
Ḥācetiñ taḥṣīl ise tafṣīl ile āfāḳı gör

3 Rūḥ şeklinde sańa gösterdi sırrın ey ʿaceb
Sendedir var ise bī-şübhe o Ḥayy [u] Bāḳī gör

4 Sırrı keşf itmek seri virmek-durur Manṣūr'a baḳ
Ṭīġ-ı ser-tīz-i celāl ile dem-i mihrāḳı gör

5 Alma var zāhid elinden şerbet-i şehd ü şeker
Ḥaḳḳıyā feyż ister iseñ ṣāġar-ı ʿuşşāḳı gör

ZĀNĪ[3]

[93a] Ve Ḳur'ān'da bi-ṭarīḳi'l-işāret vārid olmuşdur ki[4], ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾[5] Yaʿnī zānī odur ki anda nikāḥ veya mülk olmaya. Ve mevṭū'e ki ʿavretdir; dünyāya işāretdir. Ve dünyānıñ ḥelāl ve ḥarāma şümūli vardır. Pes, bir nesneye olan ʿalāḳa vech-i şerʿī ile olsa, nikāḥ-ı şerʿī gibi ḥelāl ve illā ḥarām olur.

Ve dünyāda iki nesne sā'irlerden eşeddir ki biri şehvet-i baṭn ve biri şehvet-i fercdir. Ve bu iki nesne ʿavām ve ḫavāṣṣa göre muḫtelifdir. Zīrā ʿavām ḥelālden ekl idüp ve ḥelāle ḳırbān idicek muḥāsebeden ḫalās olur. Şu ḳadar vardır ki ekl-i ṭaʿāmda ḳuvvet-i ʿibādet ve ḳırbān-ı nisāda ḥarāmdan ḥaẕer ve veled ṭaleb itmelidür; yoḫsa mücerred icrā-i şehvet degildir. Fe-emmā ḫavāṣṣ-ı nās iki ṣūretde daḫi ḥadd-i şehvetden bīrūn olmaḳ ve bi'l-külliye ṭabīʿatden ḫurūc itmek lāzımdır. Ve illā şā'ibe-i zinādan ḳurtulmaz.

Pes, ḥükm-i ṭarīḳat budur ki ṭaʿām ḥelāl oldıġı ṣūretde daḫi ekli şehvet-i ṭabīʿiyyetden müberrā ola. Nitekim baʿż-ı erbāb-ı sülūk baʿż-ı müştehāyı ḥelāl iken bile tenāvül itmezler ve ḥaẕẕ-ı ṭabīʿatdan iḥtirāz iderler. Zīrā

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 186a 348a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 186b ve 348b'de mükerrerdir. MY.
5 "Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun." en-Nûr, 24/2.

ṭabʿıñ aña inciẕābı ṭarīḳıyla olıcaḳ tenezzül īrāṣ ider. Şehvet-i ferc daḥi aña göredir. İşte bir işi ḥaẓẓ-ı ṭabʿ ve ḥükm-i nefs ile ṭutmaḳ ile Ḥaḳ ile ṭutmanıñ farḳı vardır. Mücerred mübāḥdır dimek kifāyet eylemez. Zīrā nefsü'l-emrde mübāḥ olsa daḥi ḥaẓẓ-ı ṭabʿ ve ḥükm-i nefsle taʿalluḳ bulınacaḳ muḳārenetinden perhīz lāzımdır. Zīrā ḥirmān-ı münācāta bāʿiṣ ḫuṣūṣan ki isrāf üzerine olmaḳ ḥicāb-ı ġalīẓa sebebdir.

El-ḥāṣıl āyet-i meẕkūrede zāniye ile ṭabīʿata işāret vardır ki, muḳteżā-yı şehveti şeriʿat ve ṭarīḳatıñ mecmūʿundan iẕn ü icāzete muḳārin olmayıcaḳ fetvā ve taḳvā bulunmaz. Ve bilā-nikāḥ ʿavrete ḳırbān gibi olur.

1 Nefse yār olma hevāsı vardır
Ḥaẓẓ-ı ṭabʿı ḳo belāsı vardır

2 Eyle bir Loḳmān'dan dārū ṭaleb
Çünki her derdiñ devāsı vardır

3 Ḳo bu hestī-i vücūdı nīst ol
ʿĀlemiñ zīrā fenāsı vardır

4 Câme-i faḳr içre dervīş ol bugün
Bir gün elbette ġınāsı vardır

5 Māsivā bī-gānedir ʿāşıḳlara
Vay aña kim āşināsı vardır

6 Didi lā-mevcūde illallāh hū
Her kimiñ rūḥa ġıdāsı vardır

7 Kim ki itmez tevbe-i ẕenb-i vücūd
Lā-cerem anıñ riyāsı vardır

8 Eylemez Ḥaḳḳī tenezzül ġayrıya
Başḳa bir yār-ı vefāsı vardır

* * *

1 Bāġ-ı ʿömrüñ ṣolmadın ey bülbül-i dil gül ḳopar[1]
ʿĀlem-i bālāya aç ḳudsīler ile bāl ü per[2]

2 ʿArş-ı aʿlādır vücūd-ı ʿādem-i kāmil bugün
Başı ʿarşa irişür her kim anıñ pāyın öper

3 Nuṣret isterseñ eger bu düşmen-i nefs üstüne
Çek ḳılıcın ictihādıñ eyle tevḥīdi siper

4 Gülşen-i aḥvāliñi sīr-āb eyle feyż ile
Evliyādan al nefes kim cānıña ol ṣu seper

5 Kim ki güş itmez bugün mürşid sözin biñ cān ile
Kendi kendi ile āḫir gide gide yol ṣapar

6 Ḳalb-i kāmil Ḥaḳḳıyā ḥürmetlüdür çün Kaʿbe'den
Ẕī-saʿādet aña kim dest-i keremle dil yapar

* * *

1 Āf-tāb-ı ʿālem-ārādır yüzüñden nūr aḳar[3]
Var iken bu nūr-ı ẕātī nūr-ı māha kim baḳar[4]

2 Her kim idrāk itmeye her yüzde yāriñ yüzüni
Varsun ol insān degil belki odur ʿaynü'l-baḳar

3 ʿAḳlı ḳo keşfe iriş cānı ʿimāret bundadır
Vay aña kim heykeli maʿmūr ider cānı yaḳar

4 Ḫār ü ḫasdır māsivā-yı Ḥaḳ aña virme vücūd
ʿAşḳa düş kim māsivāyı nār-ı ʿaşḳ elbet yaḳar

5 Gülşen-i tevḥīde gir Ḥaḳḳī dilerseñ būy-ı Ḥaḳ
Ẕī-saʿādet aña kim bu gülşen içre gül koḳar

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume182b ve 358a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 184b ve 358b'de mükerrerdir. MY.

1 Reh-i viṣāle sülūk ister iseñ bul[1] rehber[2]
Ki rehber olmasa açmaz hevāda mürġān per[3]

2 Yanıñca zād-ı fenāyı ġıdā-yı rūḥ eyle
Gözet nedir bu ṭarīḳ içre iṣr-i peyġamber

3 Hevāya vir ne ki vardır irādet ü ḳudret
Yıḳ işbu ḫāne-i evṣāfı eyle zīr ü zeber

4 Yüzine baḳma cihānıñ ki māsivallāhdır
Vücūd muṣḥafını al ele oḳı ezber

5 Cihāna devr iderek geldi ādem-i maʿnā
Bu ṣūret içre ḥesāb eyle geçdi ḳaç çenber

6 Seni ḳul itdi ʿAliyy-i ʿaẓīm olan Mevlā
Sivāyı idegör āzād sen de çün Ḳanber

7 Bu ʿilm ü maʿrifetiñ pāyesin gözet Ḥaḳḳī
Ki ḫutbe-i şerefiñ oḳuya ehl-i minber[4]

[MANṢŪR-I ḤALLĀC][5]

Ve aña naẓīr budur ki[6], Manṣūr-ı Ḥallāc'ıñ daʿvāsı ḥaḳḳında ki ḳīl ü ḳāl itmişlerdir; kümmel-i evliyā buyurmuşlardır ki, "Eger Manṣūr mürşide muḳārin olaydı ol berzaḫdan ḥalāṣ olurdı." İşte böyle sözi kümmel-i evliyā didügi ṣūretde maḳbūldür ki anlar mertebede Manṣūr'uñ fevḳindedir. Ve ʿālī sāfil üzerine ḥākimdir. Fe-emmā mertebede Manṣūr'dan sāfil olana Manṣūr'ı ol maʿnāda cerḥ itmek ṣaḥīḥ degildir. Zīrā sāfil ʿālī üzerine ḥükm itmez; meger ki ġayrıñ kelāmını ḥikāye ṭarīḳiyle söyleye. Bu daḫi Manṣūr'ı taḥḳīr itmedügi ṣūretdedir. Ve illā ḥikāyesi daḫi maḳbūl degildir. Zīrā Manṣūr'da ol ḳadar ḳuvvet-i ḥāl var idi ki sendāna yaʿnī demür örse -ki ḥaddādlar istiʿmāl iderler- başup "Allāhü ekber" dise, ḥadīd-i şedīd ẕevebān ider ve ṣu gibi aḳup giderdi.

---

1 bul: al (MY)
2 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 187b'de mükerrerdir. MY.
4 ehl-i minber: nice erler (MY)
5 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
6 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 187b ve 358b'de mükerrerdir. MY.

Pes, ṭaʿin daḫi bu ḥāli bulmadıḳça il ḥaḳḳında ne vecih ile aġzın açabilür ve ṭaʿn itmege cürʾet eyler. Zīrā ekṣer-i nās ażʿaf-ı ḥālden bile bī-ḫaberdir; fe-keyfe ki aḳvā-yı ḥāl. Ve bir kimse ʿarż-ı selefi riʿāyet itmese āḫir kendi taʿyīr oluna. Naẓm:

1 Pūte-i ʿaşḳ içre ḳāl olmazsa ḥāli kim bilür
Ṭatmadıḳça bir ḳurı ad ile balı kim bilür

2 Şimdiki ḥāl içre ʿaḳlıñ var ise ger ʿaşḳa düş
Māẓī vü müstaḳbeli terk it meʾāli kim bilür

[93b] 3 Gerçi kim Manṣūr dem urdı ene'l-Ḥaḳ'dan velī
Olmayınca ehl-i Ḥaḳ sırr-ı maḳāli kim bilür

4 Dīde-i ʿuşşāḳa ʿālem ser-te-ser Yūsuf gelür
Olmayınca ehl-i dil ḥüsn ü cemāli kim bilür

5 Cevheri nādāna ʿarż itme ki bilmez ḳadrini
Kem-ʿayār oldı cihān ehli kemāli kim bilür

6 Ehl-i ʿilme Ḥaḳḳıyā ṭaʿn eylemez ʿāḳil olan
Belki ʿayna irişe anıñ ḫayāli kim bilür

* * *

1 Kār-gāh-ı ʿālem içre Ṣāniʿ-i muṭlaḳ nedir[1]
Ṣūret-i āyīne-i ṣunʿ-i bedīʿa baḳ nedir[2]

2 Maẓhar-ı Ḥaḳ didiler ḫalḳ-ı cihānı ser-te-ser
Ẓāhir u maẓhar berāber mi bu sözde Ḥaḳ nedir

3 Ẓāhir olur mı raʿiyyet ṣūret-i sulṭānda
Her biriniñ ḳāmetine cāme-i evfaḳ nedir

4 Cān birdir didiler ammā cihān iki neden
"Ḳabe ḳavseyn" ortasında ḫaṭdan iki şaḳ nedir

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 187b ve 358b'de mükerrerdir. MY.

5 Hep berāber mi cihān ḫalḳı tecellīde ʿaceb
Ger degilse Ḥażret-i Ḳurʾān içinde raḳ nedir

6 Ḫoş ḳaṭār olup çekildi gerçi ʿayna kāʾināt
Ḥaḳḳıyā ʿilm içre ammā cümleden esbaḳ nedir

* * *

1 Ḫābdan[1] bī-dār olan dil şāhid-i dil-dārdır[2]
Ṣūret-i ʿālem aña āyīne-i envārdır[3]

2 Degme sālik tāc ile sulṭān-ı maʿnā olmadı
Ṣanma her bir ḫırḳa-pūşı mālik-i dīnārdır

3 Çeşm-i nergis-vār görmez gerçi kim erbāb-ı ḫāb
İşbu ʿālemde nice āgāh diller vardır

4 ʿĀrifiñ ḫābıʿibādet her demi tesbīḥ olur
Muttaṣıldır ẕikri zīrā her nefes bīdārdır

5 Ḥamdü lillāh deyr-i dil naḳş-ı sivādan pāk olup
Şimdi Ḥaḳḳī bu vücūdum bir ḳurı dīvārdır[4]

* * *

1 Sīnem güher-i maʿrifete kān olupdur[5][6]
Lūlū-yı ṣafāya dilim ʿummān olupdur

2 Lafẓımda olan dilber-i maʿnāya naẓar ḳıl
Raġbetde hemān Yūsuf-ı Kenʿān olupdur

3 Bir mey-kedeyem cām-keş-i feyżim olan dil
İḳlīm-i fenā taḫtına sulṭān olupdur

4 Ben cennet ü dil ḫabbe-i gendüm gibi şīrīn
Ādem göricek ḫabbemi ḫayrān olupdur

---

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 dil-dārdır: dīdārdır (358b)
3 Bu manzume 187b ve 358b'de mükerrerdir. MY.
4 *"Ḥaḳḳıyā şimdi vücūdum" Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*
5 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
6 Bu manzume 188a ve 359a'da mükerrerdir. MY.

5 Çün māye-i ḳudretden olur mā'ide peydā
Ol niʿmet ezelden bańa iḥsān olupdur

6 Teslīm oluñuz emr-i ilāhīye çü Ḥaḳḳī
Kim ol nice Ḥaḳ yoluna ḳurbān olupdur

* * *

1 Āh kim bī-derd olan ādem nice dermān diler[1]
Zaḫmı yoḳ merhem umar ḫaste degil Loḳmān diler[2]

[94a] 2 Zehr-i ḳahrı kāse kāse içmeyen ʿāşıḳ neden
Dest-i luṭf-ı Lem-yezel'den şerbet-i iḥsān diler

3 Çekmeyince derd-i ḫār-ı fürḳati bir ʿandelīb
Bāġ-ı vaṣl içre nice būy-ı gül-i ḫandān diler

4 Sürmedin yüz yerde yüzin ʿāşıḳ-ı miskīn yere
Dīdesini ḳılmadın Ceyḥūn yine ʿummān diler

5 Çāhdan bīrūn olursa ʿāḳibet zindān çeker
Ḥükm-i sulṭāndır ne anı Yūsuf-ı Kenʿān diler

6 Ḥaḳḳıyā daʿvā ile olmaz bu kār-ı Ḥaḳ ebed
Ḥaḳ anıñ daʿvāsına zīrā ḳavī bürhān diler

* * *

1 Ḳalma seyr-i ṣūret içre ʿālem-i maʿnāyı gör[3]
Geç bu ednādan bülend it himmeti aʿlāyı gör[4]

2 Tā-be-key āb içre ʿaḳs-i māha eylersiñ naẓar
Ḳo ḫayāli çarḫ içinde devr iden şol ayı gör

3 Cevher-i maḳṣūd içün kān-ı dile iriş bugün
Ḳaṭrede dürr-i yetīm olmaz yüri deryāyı gör

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 188a ve 359a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 188a ve 359a'da mükerrer olarak yazılmıştır. MY.

4 Gerçi her bir ẕerre nūr-ı mihri ġamz itmekdedir
Görmez ammā ẕerresini dīde-i aʿmāyı gör

5 Ādem-i kāmil iseñ ʿālemde gel daʿvāyı ḳo
ʿAbd-i maḥż olduñsa gerçek ḥidmet-i Mevlā'yı gör

6 Ḥikmet-i ẕevḳiyye her yerde bulunmaz anı sen
Ḳanda ise Şeyḫ Ḥaḳḳī gibi var arayıgör

[KÜNTÜ KENZEN MAḪFİYYEN][1]

ʿİnde's-sabāḥ bu ʿibāret-i Türkiyye vārid oldı[2]. Ve bu vesīle ile maʿnā ṣūret buldı ki "Her ṣāḥib-i nefes kendi kendine nefes ider." Yaʿnī Allāh Taʿālā ġaybü'l-ġuyūb mertebesinden teneffüs-i Raḥmānī ile teneffüs itmişdir; kendi esmā ve ṣıfātını iẓhār içündür. Çünki esmā ve ṣıfāt bī-müsemmā ve bī-mevṣūf ḳıvām bulmaz. Lā-cerem fi'l-ḥaḳīḳa ẓuhūr iden ẕātdır ki esmā ve ṣıfāt libāsıyla telebbüs eylemişdir. Binā'en ʿalā hāẕā kendi nefsi kendine rāciʿdir. Nitekim «كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا» aña dāldir. Yaʿnī «كانَ الْخَلْقُ كَنْزًا مَخْفِيًّا» dimedi. Belki kenz-i maḫfi olmaġa kendüye nisbet itdi. Bu sebebden ẓuhūr iden ḫalḳ ṣūretinde Ḥaḳ oldı. Yaʿnī Ḥaḳ ẓuhūra geldi ve ḫalḳ büṭūnda ḳaldı. Anıñçün dirler ki; mışrāʿ: "Ḫudā ẓāhirdir maḫlūḳ mestūr". [Naẓm:]

1 Meşhed-i ḥüsn-i ilāhīde ʿaceb ān görünür
Ḳanda baḳsam gözüme ṣūret-i Raḥmān görünür

2 Her ḥacer cevher-i ẕī-ḳıymet ü her ẕerre çü zer
Çehre-i ḫārda reng-i gül-i ḫandān görünür[3]

3 Noḳṭadır gerçi göñül nüsḫa-i tekvīn içre[4]
Çeşm-i Ḥaḳ-bīne velī āyet-i Ḳur'ān görünür

4 Ḥālet-i feyż olıcaḳ bir kişiniñ ḳalbinde
Ḳaṭreye ḳılsa naẓar baḥr-i firāvān görünür

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 188a'da mükerrerdir. MY.
3 Çehre-i ḫārda: Çeşme-i ḫārda (359a)
4 nüsḫa-i tekvīn: musḥaf-ı telvīn (359a)

5 Ḥaḳḳıyā rü'yet-i Mevlā'ya ḳosun inkārı
Var iken şāhid-i Ḥaḳ zāhide īmān görünür

[NEFES-İ RAḤMĀNĪ][1]

Nefes-i Raḥmānī[2] ibtidā, ʿaḳl-ı evveliñ vücūdına taʿalluḳ idüp ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ﴾[3] mücibince ʿaḳl-ı evvel daḥi ol nefes ile müteneffes olup anıñ daḥi nefes-i nefīsi ne maḥalle ṭoḳunduysa bād-ı ṣabā ile ezhār açıldığı gibi ol daḥi ḥayāt bulmuş ve zinde olmuşdur. Velākin Ḥaḳḳ'a göre nefes dimek teveccüh-i ḥubbī-i maʿnevīden ʿibāretdir. Ve ḫalḳa göre ṣūret-i nefes olmaḳ daḥi memnuʿ degildir. Nitekim Cibrīl *-ʿaleyhi's-selām-* veraʿ-ı Meryem'e nefḫ itdi ve ʿĪsā'dan daḥi –ʿaleyhi's-selām- nice nefesler ṣādır oldı. Ve ḫasta üzerine veya emṣāline nefḫ itmek daḥi buradan ḳaldı. Zīrā kāmiliñ nefesi teveccüh-i rūḥānī ile tekeyyüf idicek sebeb-i teʾṣīr olur. [Naẓm:]

1 Müdebbir kimdir işbu cisme dirseñ rūḥ-ı aʿẓamdır
Gerek Cibrīl-i ekremdir gerek ʿĪse'bni Meryemdir

2 Külāhı bu cihāndan ʿālem-i tehyīme irgürseñ
Maḳāmıñ yine ʿaḳl-ı evvele nisbet ile kemdir

3 Şu kim āb-ı ḥayāt-ı maʿrifetden içmedi curʿa
Degildir fi'l-ḥaḳīḳa zinde belki mürde ādemdir

4 Vücūduñ Mekke vü anda diliñdir Kaʿbe-i ʿulyā
Derūnuñda olan feyż-i ilāhī ʿayn-ı Zemzemdir

5 İrişmezseñ eger nūr-ı siyāha bu nehār içre
Diliñ ẓulmetde vü cānıñ rehīn-i ġuṣṣā vü ġamdır

6 Sözüñde çāşnī-i ẕevḳ-i vuṣlat vardır ey Ḥaḳḳī
Eliñde ḫāme gūyā ney-şekerden düzme bir femdir

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 188a ve 359a'da mükerrerdir. MY.
3 "De ki: 'Herkes kendi yapısına uygun işler görür.'" el-İsrâ, 17/84.

1 Naġme-i ʿāşıḳda sırr-ı Ṣūr-ı İsrāfîl var[1]
Zinde olmaḳ ister iseñ alagör bir nefḫa var[2]

2 Kār-ger olmaz aña dest-i ḥavādiṯ bir nefes
Olıcaḳ temkīn ile ḳalbiñ bināsı üstüvār

3 Bu reh-i dūruñ piyāde irmedi encāmına
Olmayınca zāhidā dil Düldül-i ʿaşḳa süvār

[94b] 4 Bülbülüñ eyler ṣadāsından teneffür zāġ olan
Hīç iki ẓıd biri biriyle olur mı hem-civār

5 Degme bir dil ḳābil-i feyż olmaz ey Ḥaḳḳī bugün
Hīç dünyāda gedā-meşreb olur mı şāh-vār

[ŞERʿ-İ BĀṬIN][3]

Nitekim ḥadīṯde gelür[4]: [5]«إِذَا أَحَبَّ اللهُ عَبْدًا لَمْ يَضُرَّهُ ذَنْبٌ» Yaʿnī maḥbūb-ı ilāhī olanlar mütedāriklerdir ki, ẕenb üzerine muṣırr olmazlar. Ve baʿż-ı ẕenb ṣūretinde nesneler vardır ki ʿinde'l-ḫavāṣ ẕenb degildir. Egerçi cehele-i nās bilmeyüp ẕenb ʿadd iderler ve ṭarīḳ-i taḳbīh ve teşnīʿa giderler. Fe-ammā baʿż-ı umūr vardır ki aña şerʿ-i bāṭın dirler. Ve bu şerʿ ile ʿāmil olan müẕnib olmaz.

Maḥkīdir ki ṣāḥibü't-Teʾvīlāt Rūzbihānü'l-Baḳlī ṭavāf-ı Kaʿbe iderken bir maḥbūb oġlan görüp ʿāşıḳ oldı; Ẕüleyḫā Yūsufʾı görüp bī-iḫtiyār ʿāşıḳ oldıġı gibi. Ve şeyḫ-i meẕkūr, fi'l-ḥāl varup üzerinden dervīşler ḫırḳasın çıḳarup bir yere emānet-i vażʿ itdi. Ve bir müddet bu hevā-yı bāṭın üzerine müstemir oldı. Egerçi anıñ hevāsı hevā-yı ḥaḳīḳī idi; mecāzī degil. Bi'l-āḫire ṣaḥv u ifāḳate gelüp varup ḫırḳasın maḥallinden aḫẕ ile tekrār telebbüs idüp kendi ḥāline meşġūl oldı. İşte ẓāhir-i ḥāle naẓar iden, bu maḳūle maḳāmda lisān-ı ẕemm icrā ider. Fe-ammā fi'l-ḥaḳīḳa memdūḥdur. Zīrā

1 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 188b ve 359b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Naḳdü'l-Ḥāl* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım nüvişte est. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 188b ve 359b'de mükerrerdir. MY.
5 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, IV, 318.

bu ḥāl meşhed-i ḥüsni muṭālaʿadan gelür. Egerçi böyle aḥvāl-i mütelevvineden kümmel-i evliyā maḥfūẓlardır. Ve Ḥażret-i Ḫıżırʾıñ Ḥażret-i Mūsā ile -*ʿaleyhime's-selām*- vāḳiʿ olan aḥvāli daḫi şerʿ-i bāṭın yüzündendir ki emr-i ilāhīye menūṭdur.

Ve bu ümmetde daḫi baʿż-ı ekāmil vardır ki ḫilāfet-i ḥaḳīḳiyyesi cihetinden vech-i ḫāṣdan aḫẕ ider. Ve ʿuḳūl-i ʿavāmdan ḫāric kendinden aḳvāl ü efʿāl ṣādır olur. Ve böyle maḳāmda ḥavāṣṣıñ ḥāli sükūt ve belki istiḥsāndır. Zīrā ne vecih ile ṣādır ve ne maḳūle maṭlaʿdan ẓāhir olduġun bilürler.

[1]﴿إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾. Naẓm:

1 Meşhed-i ḥüsnüñ tecellīsinde ḥayrānem yeter
Gül cemāliñ ʿaşḳına pür-āh u efġānem yeter

2 Cām-ı feyżiñ ṣun bana tā ḳana ḳana nūş idem
Bezm-i ġamda böyle dil-teşne ciger ḳanem yeter

3 Sünbüle devrinde oldı çarḫımıñ seyri tamām
Bu ḫarāb-ābād olan dünyāda mihmānem yeter

4 Bī-vücūd olmuş iken ʿāşıḳ yine yanmaḳ nedir
Cennet-i Firdevs'de sūzān-ı nīrānem yeter

5 Penc hicretdir ki düşdüm şeş cihātımdan cüdā
Nüh felekde çār-tābʿ u heft-erkānem yeter

6 Ben ki İsmāʿīl Ḥaḳḳīyam bu miḥnet-ḫānede
ḥaḳḳı her nefes biñ kerre ḳurbānem yeter

1 "Şüphesiz, Allah dilediğini yapar." el-Hacc, 22/18.

[95a] BİŃ YÜZ OTUZ İKİNCİ SENESİ ŞEHR-İ RECEBİ BEŞİNDE ŞĀM'DAN RŪM'A HİCRETİMİZDE YOLDA LĀYIḤ OLAN EBYĀTDANDIR[1][2]

1 ʿĀrif-i billāha n'eyler ʿālem içre nūr u nār
Ḫāne-i dilde tecellī şemʿi her demde yanar

2 Şemʿiniń bir pertevine biń güneş pervānedir[3]
Dīdeler anıń ile rūşen olur leyl ü nehār

3 Ḳulzüm-i ʿilm-i ilāhīden çıḳar dürr-i yetīm
Bu tecellī ʿilminiń deryāsına yoḳdur kenār

4 Kim ki ṣundı ḫān-ı zühde bulmadı leẕẕet ebed
Şol ki bezm-i ʿaşḳa irdi ṭutdı ẕevḳ içre ḳarār

5 Bir nefesdir ʿālem-i maʿnā vü ṣūret Ḥaḳḳıyā
Her nefesde bulunur ammā tecellī ṣad-hezār

[ḪIŻIR DEDE][4]

Meẕkūr Ḫıżır Dede[5] Bursa sancaġında Miḫaliç nām ḳaṣaba ṣaḥrāsında raʿy-ı ġanem iderken, berd-i havādan ayaḳları verem-nāk olmaġla ġanem-i ġayrı raʿy itmekden ise kendi ḳuvāy-ı rūḥāniyyemi raʿy itmek evlādır diyü çerā-gāhda ḥareketden taḳāʿud iḫtiyār idüp gelüp Bursa'da Cāmiʿ-i Kebīr'de "eski mināre" didikleri mināre-i ʿatīḳaya istinād, belki eẕān-ı dā'ime ve ṣalāt-ı ḳā'imeniń vāżıʿ ve şāriʿi olan Rabbü'l-ʿibāda iʿtimād eyledi. Ve "Pāy ʿamelden ḳaldı ise dest sübḥa- gerdān olmaġa ḳādir ve zebān daḫi ẕikr-i Ḫudā-yı ḳāhire henüz muḳtedirdir." diyü dergāh-ı melekūta müteveccih olup ẕikr u ṭāʿata meşġūl oldı.

---

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.

2 Bu manzume 156b, 341a ve 343a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım-ı fāḫim -*ḳuddise sırruh*- Ḫażretleri'niń *Kitābü'l-Ḫiṭāb maʿa Varidāt* nām eser-i laṭīfinde daḫi bi-ʿaynihā mesṭūr olup ancaḳ tefennün fi'l-ʿibāret ḳābilinden olaraḳ iki maḥallinde muġāyeret bulunmuşdur ki biri, beyt-i şānīniń mıṣrāʿ-ı evvelinde "biń güneş pervānedir" terkībi yerine "biń güneş secde ḳılur" taḫrīr ve biri, beyt-i rābiʿiń keẕālik mıṣrāʿ-ı evvelinde "zühde" lafẓı yerine "'aḳla" diyü tasṭīr buyurmuşlardır. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Seyyid Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḫaḳīrü'l-İstanbulī şümme'l-Bursevī.

4 Ez-*Kitāb-ı Silsiletü'l-Celvetiyye* nüvişte est. MN.

5 Bu manzume 349a'da mükerrerdir. MY.

Ve bir vaḳitde ki sālifü'ẕ-ẕikr Ḥācī Bayrām Velī Bursa'ya mülāḳāt-ı Seyyid Buḫārī içün gelmiş idi. Ḫıżır Dede aña mübāyaʿa idüp taḥt-ı irādetinde oldı. Ve ictihād eyleyüp ḥāl ü maḳāmdan ne bulduysa mināre dibinde buldı. Taṣarrufa ḳādir kimse idi. Ve ol zamān Cāmiʿ-i Kebīr'iñ pencereleri içinde baʿż-ı ehl-i teshīr ve taṣarruf sākin olurdı. Ve teshīrleri gice içinde bellü olur idi ki, baʿżılarınıñ ḥücresine arslan düḫūl ider idi ki, baʿż-ı ervāḥıñ ṣūreti idi. Ve Şeyḫ Ḫıżır Dede Bursa'da Pınarbaşı maḳberesinde āsūdedir. Ve eski mināre dibi ile'l-ān anıñ şerefiyle şeref-yāb ve müteberrik-i fuḳarā-yı / fuḳarā'-i ṣāliḥīn ve aḥbābdır.

İmdi naẓar eyle şol istiʿdāda ki, bir kimse çoban iken ẕümre-i ḫūbāndan ola. Nitekim Mūsā *-ʿaleyhi's-selām-*raʿy-ı ġanem-i şaʿīb idüp ṣoñra nā'il-i devlet-i nübüvvet oldı. Ve Ḥażret-i Risālet *-ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem-* daḫi ḳable'n-nübüvve nevāḥi-i Mekke-i Mükerreme'de Ḳureyş'iñ develerin raʿy iderdi. Bu cihetden bir kimseye "bire çoban" diseler, "Ya peyġamber çoban degil mi idi?" dise taʿzīr olunup kesr-i ʿırż ve hedm-i binā-i vaḳār olunur. Ḥālen beyne'n-nās çoban ve ümmī ve emṣāli, elfaż-ı zemdendir; elḳāb-ı müşerrefeden degildir. Naẓm:

1 Ḳanġı dil kim anda istiʿdād var
Lā-cerem aġzında anıñ dad var

2 Ḫıżr-veş āb-ı ḥayāt içse n'ola
Ol ki Ḥaḳ'dan ḳalbine imdād var

3 Müddeʿīye eyleme hīç feṯḥ-i bāb
Söyleme rāzı ki anda yād var

4 Kīmyā oldı bugün maʿnā eri
Cismi yoḳ dillerde ḳurı ad var

5 Bir ʿaceb inkāra düşdi şimdi nās
Anda kim ḥaḳḳında nūn u ṣād var

6 Tābiʿ-i Ḥaḳḳī olur erbāb-ı Ḥaḳ
Anda zīrā ḥaḳ yola irşād var

* * *

[95b] 1 Şāh-ı ʿaşḳa bes degil mi bir ʿabā dervīşler[1]
Nāmı kim dervīş ola n'eyler ḳabā dervīşler[2]

2 Bu tecerrüd ḫırḳasında pādişāhlıḳ vardır
ʿĀlem-i maʿnāda sulṭān oldı hā dervişler

3 İbni Edhem tācını gey tā ki sulṭān olasıñ
Dil yeter n'eyler bugün taḫt u serā dervişler

4 İbni Meryem çarḫa çıḳdı ḫırḳa-i tecrīd ile
İstemez ber-dūş-ı bār-ı māsivā dervişler

5 Çün bihişt-i heşti Ādem dāneye ḳıldı fürūḫt
Bir pula ṣaymaz cihānı Ḥaḳḳıyā dervīşler

[SİLSİLENĀME'Yİ SERD İTMEKDEN MURĀD][3]

Ey mü'min işte bu devr-i sünbüle taʿrīfinden silsile-i ādem ve ʿālem ne oldığı ẓāhir ve āḫir evvele devr ü mültaḳī oldığı bāhir oldı. Bu Silsilenāme'yi böyle serd itmekden maḳṣūd, yalıñız esmāsını ẕikr ve elḳābını beyān ve biri birine ṣūretā irtibāṭını ʿıyān degildir. Belki devr-i ṣūrī ve maʿnevīniñ mecmūʿını ifādedir. Tā ki nüfūs anıñla ülfet ve ervāḥ cemʿiyyet ve esrār ḫalvet idüp istīnās bula. Ve ḫalvet ve celvet sırrı biline. Ve ẓuhūr ve büṭūn ve ḫidmet ve nefes nedir idrāk oluna. Ve añа göre Ḥaḳḳ'a ṭarīḳ buluna. Zīrā maḳṣūd Ḥaḳḳ'a ḳurbet ve cenāb-ı Ḥażret'e vuṣlatdır ki, īmān ve iʿtiḳād ve ʿilim ve ʿamel ve taḳvā ve sülūk üzerine mebnī bir emr-i ʿaẓīmdir. Naẓm:

1 Nedir ṭarīḳ-i ʿināyet ṭarīḳ-i beyʿatdır[4]
Ki müntehā-yı ṭarīḳat Ḥudā'ya vuṣlatdır

2 Gel imdi mürşid-i kāmil elin bugün ṭutagör
Ki kāmiliñ eli miftāḥ-ı bāb-ı ḥażretdir

1 Min-*Kitāb-ı Silsiletü'l-Celvetiyye.* MN.
2 Bu manzume 343a'da mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Silsileti'l-Celvetiyye.* MN.
4 Bu manzume 343a'da mükerrerdir. MY.

3 Sülūk ile bulunur menzil-i murāda vüṣūl
Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sülūk eylemek saʿādetdir

4 Ne fehm ider bu kitābıñ kelimātın münkir[1]
Ki ḥāl-i münkir ü nādān hep cehāletdir

5 Kitāb ki ʿayn-ı vücūd oldı naḳşını seyr it
Ki sırr-ı Ḥażret-i Ḳurʾān'a ḫoş delāletdir

6 Çü ḳudret-i eḥadīdir bu levḥa vażʿ-ı ḳalem
Bu dest-i Ḥaḳḳī-i nā-çār maḥż-ı āletdir

İşbu naẓm-ı şerīfiñ meʾḫaẕı olan kitāb-ı Silsiletü'l-Celvetiyye'niñ nısḫı, biñ ki yüz seksen altı senesi, Nāẓım Şeyḫ-i müşārun ileyhiñ maḥrūse-i Bursa'da kāʾin zāviye-i şerāfet-ḫāviyelerinde mevcūd bir nüsḫa-i saḳīmeden ve nısf-ı āḫarı daḫi biñ iki yüz ṭoḳsan iki senesi İstanbul'da Şehīd Maḥmūd Paşa cāmiʿ-i şerīfi ḳurbünde Şeyḫü'l-İslām müteveffā Muṣṭafā ʿĀṣir Efendi Kütübḫānesi'nde mevżuʿ keẕālik bir nüsḫa-i saḳīmeden taḥrīr olunmaġla, naẓm-ı şerīf-i meẕkūruñ altıncı beytiniñ mıṣraʿ-ı evvelinde vāḳiʿ saḳaṭlıḳ, kütübḫāne-i meẕkūrede mevżūʿ nüsḫa-i saḳīme rāḳımınıñ ḫāme-i cehālet-ʿallāmesiniñ kārı olup nüsḫa-i ūlāya daḫi mürācaʿat ise ānifen ḳalem-i mürettib-i faḳīriñ taḥrīri ve taḳrīri üzre düş-vār ve belki eṣʿabü min enne düḫūleʾn-nār olmaġla inşāʾallāhü'l-müveffiḳ veʾl-müyessir, nüsḫateyn-i saḳīmeteyn-i meẕkūreteynden başḳa bir nüsḫa-i ṣaḥīḥaya dest-res olun3duḳda mıṣraʿ-ı meẕkūre taṣḥīḥ olunacaḳdır.

Baʿde murūrü'l-eyyām Üsküdar'da Ḥaydārpaşa Ḫastaḫānesi maṭbaʿasında biñ iki yüz ṭoḳsan bir senesi ṭabʿ olunmuş bir nüsḫaya dest-res olunup saḳaṭ-ı meẕkūruñ taṣḥīḥine muvaffaḳiyyet-i ʿācizī ḥuṣūle geldigi bi'l-memnūniyye bu maḥalle ṣebt ü ḳayd olundı.

* * *

1 Bugün saʿy eyleyüp erbāb-ı dil ol yāri görsünler[2]
Ḳoyup dīdār-ı yārı nice bir aġyārı görsünler[3]

2 Bu ʿālem ḫār-zārında ṣanasın zāġdır zāhid
Ötüp ʿuşşāḳ bülbüller gibi gülzārı görsünler

1 kelimātın: kelāmını (MY)
2 Ez-*Kitāb-ı Netīce* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 343b'de mükerrerdir. MY.

3 Bugün şükr itmeyenler niʿmet-i erbāb-ı irşāda
Yarın erbāb-ı küfrān ile āh u zārı görsünler

4 Gözi açıḳ olanlar meclis-i feyż-i ilāhīde
Yed-i sāḳī-i Ḥaḳ'dan sāġar-ı ser-şārı görsünler

5 Ḳılāde-cū olanlar zīnet içün gerden-i cāna
Neler naẓm eyledi Ḥaḳḳī dür-i esrārı görsünler

* * *

1 Der ü dīvārı n'eyler bu göñül deyyāra mā'ildir[1]
Cemāl-i Ḥaḳḳ'ı gözler dem-be-dem dīdāra mā'ildir[2]

2 Çıḳar bu heykel-i ẓulmetde ḳalmaz ʿāḳibet zīrā[3]
Tecellī āf-tābından hemān envāra mā'ildir

3 Ḳalender gibi ṣaḳlar curʿa-dān-ı dilde esrārı
Şu ʿāşıḳ kim bu ḫalvet-ḫānede ol yāra mā'ildir

4 Ḳul olmaḳdır murādı ʿāşıḳıñ āzād olup n'eyler
İder cān ile ḫidmet çün güzel ḫünkāra mā'ildir

5 Yañılmaz bülbül-i cānı bu Ḥaḳḳī ʿāşıḳıñ n'itsün
İder feryādı zīrā bir gül-i bī-ḫāra mā'ildir

* * *

1 Ḳanġı dil kim bülbül-i pür-nāle vü pür-āh olur[4]
Gülşen-i vaḥdet anıñ sırrında seyrān-gāh olur[5]

2 Ḳul olan sulṭān-ı ʿālī-şānı gözler dem-be-dem
Ḳalmayup ẕerre ḳarārı ʿāzim-i dergāh olur

3 Lā-cerem insān-ı kāmil yüzine eyler naẓar
Ḳanġı ʿāşıḳ kim cihānda ṭālib-i Allāh olur

1 Ez-*Kitāb-ı Netīce* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 343a'da mükerrerdir. MY.
3 *"Ẓulmet-i heykel" olmaḳ gerekdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīri'l-ḥaḳīr.*
4 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 343a'da mükerrerdir. MY.

4 Ṣoḥbet-i mürşid ile ḥāṣıl olur her mertebe
Gide gide dil ḳamu esrārdan āgāh olur

5 Her kimiñ ki cānı çāh-ı ṭabʿ-ı süflīden çıḳar
Ḥaḳḳıyā Yūsuf gibi ʿālemde ʿālī-cāh olur

* * *

1 ʿĀlem-i ʿaşḳ ʿālem-i hūdur[1]
Vaṣl-ı Mevlā'ya vesīle odur[2]

2 Ne müferriḥ zamān olur bu zamān
Ki nesīmi dile ʿanber-būdur

3 İbni Meryem bu deme ʿāşıḳdır
Var ise nefḫ-i Cebre'īl budur

4 Cān u dilde olan leṭāfet-i feyż
Cevher-i laʿl ü yā aḳarṣudur

[96a] 5 ʿAḳs ider dā'imā tecellī-i feyż
Āyine içre ṣanki meh-rūdur

6 Ḥaḳḳıyā ḫayr ola ṣabāḥıñ kim
Ġurresi ġayet ile dil-cūdur

* * *

1 Āşinā-yı yār olan aġyāra bīgāne olur[3]
Dost u düşmen dil içre nice hem-ḫāne olur[4]

2 Zaḫm-ı ten tīmāra ḳābildir bilürler hep anı
Şol oñulmaz yāre olursa yine cāna olur

3 Şıdḳ-ı daʿvāya bugün ʿāşıḳlara bürhān gerek
Şemʿ-i ḥüsne yanmada dil hem-çü pervāne olur

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 343b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 343b'de mükerrerdir. MY.

4 Bilmeyen Ümmü'l-Kitāb'ı dört kitābı bilse de
Feyż-i pāk-i Ḥaḳḳ'a nice dāye vü ana olur

5 Şol naẓar kim oldı Ḥaḳ'dan Şeyḫ Ḥaḳḳī'ya bugün
Ne gedāya ne şehen-şāh-ı cihān-bāna olur

* * *

1 Ḥaḳḳa her kim bāṭıl ıṭlāḳ eylese bāṭıl olur[1]
Ḥilye-i ʿirfāndan cān u dili ʿāṭıl olur[2]

2 Ṣorma Ḥaḳḳī'ı "ʂemme vechullāh"ı bilmez bāṭıla
Bāṭıl olan lā-cerem sırr-ı Ḥaḳḳ'a cāhil olur

3 Kim ki teʾvīl eyleye Ḥaḳḳ'ıñ kelām-ı muḥkemin
Öyle cāhil nicesi Ḳurʾān ile ʿāmil olur

4 Menʿ olur mı ʿarż-ı rūy itse cemāl-i şāhdan
Her kimiñ kim çeşmi var rü'yet añа ḥāṣıl olur

5 Ḳāl u ḳīli çeşmine perde ṭutan dil n'eylesün
Ḥaḳḳıyā görmez o göz kim anda çūb ya ḳıl olur

* * *

1 Nice bir bend-i ḫayāl ol yeter ey dīde yeter[3]
Çeşme açılmaz ise ʿīne vehimden ne biter[4]

2 Şems-i bī-perde gözüñ nūrını efzūn eyler
Çeşm-i ḫuffāş olur evvelkiden anıñla beter

3 Rūy-ı zībā-yı ʿarūsı nice setr ide ḳınāʿ
Var ise perde-i çeşmiñ o yüze perde ṭutar

4 Gel bu bāzāra ḫarīdār-ı metāʿ-ı ʿaşḳ ol
Baḳma kim zāhid-i bī-māye riyā sümʿa ṣatar

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 343b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 343b'de mükerrerdir. MY.

5 Ḥaḳḳıyā ʿaşḳ ḳatārına ḳomazlar zühdi
Sāġar-ı ʿişrete zīrā ki zühd zehr ḳatar[1]

* * *

1 Ezelden ben ḳulun tā evvel-i dīvāna yazmışlar[2]
O sulṭāna ḳatı ʿāşıḳ diyü dīvāne yazmışlar[3]

2 Cebīnim üzre esrār-ı ḳażā-yı Ḥaḳḳ'ı kātibler
Ḳalemden levḥ-i maḥfūẓa yazup ammā ne yazmışlar

3 Çü şemʿ-i bezmi yaḳmışlar ezel beẕminde ʿāşıḳlar
Beni defterlerinde tā-ebed pervāne yazmışlar

4 Egerçi bī-vücūdum ya bu yanmaḳlar nedir bilmem
Bu yanmışı yazanlar belki yana yana yazmışlar

5 Benem şol noḳṭa-i vaḥdet ki bismillāh şeklinde
Beni ḫaṭṭ-ı siyehle sūre-i Ḳur'ān'a yazmışlar

6 Bu feyżim bāde-nūşān-ı ḥaḳāyıḳ ideler çün nūş
Diyeler Ḥaḳḳıyā el-ḥaḳ ḳatı mestāne yazmışlar

* * *

1 Her sözüm ehl-i dile ḳand ü nebāt olmaḳdadır[4]
Niʿmet-i feyżim ġıdā-i kā'ināt olmaḳdadır[5]

2 Ẓulmet-i ten içre feyż-i maʿrifet Ḫıżr-ı dile
Çeşme-i pākīze-i āb-ı ḥayāt olmaḳdadır

3 Heft-perde gözlerimde her biri bir nūrdur
Bana iḥsān-ı ilāhī ḳat ḳat olmaḳdadır

4 Eyledim esmā vü efʿāl ü ṣıfātı hep güẕer
Şimdi çeşm-i sırrıma bil keşf-i ẕāt olmaḳdadır

1 zühd: riyā (MY)
2 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 356b'de mükerrerdir. MY.
4 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
5 Bu manzume 356b'de mükerrerdir. MY.

5 Kim ki buldı bu sarāy-ı dilde ḳurb-ı pādişāh
Añа her dem izdiyād-ı iltifāt olmaḳdadır

6 Sürse Ḥaḳḳī ḳul piyāde naṭʿ-ı maʿnāda eger
Bāzi-i ʿaşḳında anıñ şāh māt olmaḳdadır

* * *

[96b] 1 Ey nefsim olma ehl-i şer[1]
Şer ehli nār içre bişer[2]

2 Nāz u naʿīmi ḳo yeter
Ehl-i niyāz oldı beşer

3 Uçma havālarda yüri
Yüksek uçan alçaḳ düşer

4 Ṭutma diliñde ikilik
Ṣayma biri dörder beşer

5 Dāʿim riyāżet ideniñ
Deryā gibi feyżi ṭaşar

6 Ḥaḳḳī ṣaḳın āḥāddan
Ḥaḳ'dan dile sırr-ı ʿaşer

* * *

1 Vücūd-ı ādem-i kāmil kitāb-ı cāmiʿdir[3]
Yüzünde pertev-i nūr-ı ilāhī lāmiʿdir[4]

2 Muḳanṭarāt-ı ilāhī anıñ nuḳūdıdır[5]
Metāʿ-ı ṣūreti zīrā ki cümle bāyiʿdir

3 Derūnı sırr-ı tecellīde Ṭūr-ı Mūsādır
Hemīşe gūşı ḫitāb-ı Ḫudā'yı sāmiʿdir

4 Viṣāl riştesi ḥabl-i metīn-i cānıdır
Firāḳ berzaḫını rāh-ı Ḥaḳ'da ḳātıʿdır

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 356b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 356b'de mükerrerdir. MY.
5 ilāhī: maʿānī (356b)

5 Hevā-yı ʿaşḳ ise maḳṣūd anda ṣābitdir
Hevā-yı nefsi esāsıyla yoḫsa ḳāmiʿdir

6 Gözünde olsa n'ola sırr-ı heft seyyāre
Dem-ā-dem üstüne şems-i tecellī ṭāliʿdir

7 Cemāli seyrine ḳudsīler izdiḥām üzre
Tebārekallāh ʿaceb ṣunʿ-ı pāk-i Ṣāniʿdir

8 Ne deñlü ẕerre-i ẕātıñ ḫafāya da çekseñ
Sözüñ güneş gibi Ḥaḳḳī cihānda şāyiʿdir

* * *

1 Ey ṣūfī seniñ ṭutdıġıñ iş cümle hevādır[1]
Nefsiñ saña vaʿllāhi ḳatı özge belādır[2]

2 Reh-zen didügüñ dīv ise ger sensin o reh-zen
Şeyṭān dimek sen gibi insāna sezādır

3 Yoḳdur saña beñzer kişi hem ḍāll ü muḍıl hem
Taḳdīr-i Ezel'den bu saña ḥükm-i ḳażādır

4 Merdūd-ı ebed olmaġa saʿy eylediñ āḫir
Evvelde saña ṣūfī dimek ʿayn-ı ḫaṭādır

5 Ḥaḳḳī bu sözi ṣūfī-i maḫṣūṣa didiñ sen
Kim ḳıblesi dünyā vü naẓargāhı sivādır

VÜRİDE FİʾS-SEḤERİʾL-AʿLĀ[3]

1 Ḥamdü lillāh çāh-ı dil pāk oldı gitdi hep keder[4]
Ẓāhir oldı dīdeye yenbūʿ-i hiḳmetden eser

2 Çün mürīd-i dil ḫulūṣ ile çıḳardı erbaʿīn
Şeyḫ elinden Ḥaḳ Taʿālā açdı aña feyż-i der

1 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 357a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kebīr* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
4 Bu manzume 357a'da mükerrerdir. MY.

3 Kāne-mā-kāne diyü ceffe'l-ḳalem söyler velī
Feyż-i Ḥaḳ hergiz kesilmez ehline şām u seḥer

4 Kimi ṭālib kimi maṭlūb oldı erbāb-ı diliñ
Kimse bilmez ḥikmetin illā ki Ḥaḳ'dan bā-ḫaber

5 Bezm-i erbāb-ı dili pür-feyż-i Ḥaḳ ḳıl Ḥaḳḳıyā
Feyż-i aḳdesden naṣīb-i vāfir olduñsa eger[1]

[KİMİ KĀMİL KİMİ NĀḲIṢ VE KİMİ ʿAḲĪM OLUR][2]

Ẓuhūr-ı eşyā ḥubb-i ẕātīye menūṭdur ki andan teveccühāt-ı esmā'iyye ẓuhūr idüp ẓuhūr-ı eşyā daḫi ol teveccühāta merbūṭdur. Ve bundan ḥayāt-ı ẕātiyye ve sā'ir kemālāt-ı ilāhiyyeniñ fevḳi ne mertebede oldıġı bāhir olur. Meşelā bir kimse marīż u żaʿīf olsa te'ehhül itmege ve evlād getürmege heves itmez. Yaʿnī ḳalbinde o maḳūle nesneye taʿalluḳ-ı ḳavī yoḳdur. Şol cihetden ki aʿżā ve ḳuvāsınıñ müsāʿadesi mefḳūddur. Ḫuṣūṣan ki baʿż-ı eşḫāṣ ki kuvāsı ya mefḳūd veyaḫud ʿaḳīmdir; bu ṣūretde teselsüle çāre yoḳdur. Anıñçün ḥadīṯde gelür: «دَعُوا الْحَسْنَاءَ الْعَاقِرَ، وَتَزَوَّجُوا السَّوْدَاءَ الْوَلُودَ»[3] Yaʿnī sevdā-i velūdüñ ḥüsnā-i ʿaḳīm üzerine siyādet ve rüchānı vardır. Zīrā ehl-i silsiledir. Bu cihetdendir ki Ḳur'ān'da ʿaḳīm te'ḫīr olundı. Nitekim gelür: ﴿وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا﴾[4] Bu maʿnādan ḳalem-i aʿlā içün nefes-i külliyye ḫalḳ olunup sırr-ı ünūşet mebde-i eşyā ḳılındı. Ve Ḳur'ān'da ünāşı taḳdīme vecih budur. Nitekim gelür: ﴿يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ﴾[5] **[97a]**

İşte maẓāhir-i esmā ẕükūret ve ünūşet sırrı üzerine cārī ve niceleri ikisinden bile ḫālīdir. Ve ʿaḳim esmāda degil belki bi-ḥasebi'l-ḥikme taʿayyünātdadır. Ve taʿayyünātda ʿaḳim oldıġı gibi istiʿdādātda daḫi vardır. Anıñçün mürşid-i kāmil yüzünden herkes raḥm-i istiʿdādına feyż alup ricāl gibi taṣarruf ṣāḥibi olmaz. Belki kimi kāmil ve kimi nāḳış ve kimi ʿaḳīm olur. "Ẕālike taḳdīrü'l-ʿazīzi'l-ḥakīm." Ve Ḳur'ān'da gelür ki: "Allāhü aʿlimü ḥayşü yecʿalü risāleteh." Yaʿnī irsāl olunmaġa ve ẕürriyyet-i ṣūriyye ve

1 Bu naẓm-ı şerīf, me'ḫazı olan *Kitāb-ı Kebīr*'de Nāẓım-ı fāḥimiñ ḫāme-i ʿārifāne-i muḥaḳḳiḳānesiyle mufaṣṣalan meşrūḥdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
2 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
3 Abdurrezzak, *Musannef*, VI, 159, r. 10343.
4 "Dilediği kimseyi de kısır yapar." eş-Şûrâ, 42/50.
5 "Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir." eş-Şûrâ, 42/49.

maʿneviyye ehli olmaġa kim lāyıḳ oldıġını Allāh Taʿālā bilür. Ve maḥalline göre muʿāmele ḳılur.

İşte bu maḳāmdandır ki gelür: «فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ»[1] ʿAceb sırr-ı ilāhīdir; fehm idene. Ve ʿaceb maḥall-i şükürdür; ḳābil u muḳbil olana. Naẓm:

1 Kenz-i maḫfīdir vücūduñ itdi Ḥaḳ andan ẓuhūr[2]
Cümle eşyāya tecellī ḳıldı andan ism-i Nūr

2 Dāne-veş ketm-i ʿademden oldı her sır āşikār
Her cesed bitdi ter ü tāze ṣan oldı nefḫ-i Ṣūr

3 Ān-ı ġayr-ı münḳasımda basṭ olup kürsī vü ʿarş
Ẓāhir oldı bir nefesde cennet ü ġılmān u ḥūr

4 Raḳṣa girdi bu felekler devr-i dünyā eyledi
Cilve ḳıldı şems-i ʿālem-tāb ile bedrü'l-büdūr

5 Bir dil oldı her giyāh-ı tāze tevḥīd-i Ḥaḳḳ'a
Ġulġule virdi cihān gülzārına ism-i Şekūr

6 Ḥaḳḳıyā çün maʿrifetdir bunda gelmekden ġaraż
Saʿy idüp insān-ı kāmil olmada itme ḳuṣūr

[RŪḤ-I MÜDEBBİR BEDENDEN MÜFĀRAḲAT İTMEDİKÇE][3]

Nitekim Ḳur'ān'da gelür : ﴿كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ﴾[4] Yaʿnī ʿİsā ve vālidesi Meryem ekl-i ṭaʿām ve anıñ netīcesi olan ḳāzūrātla mübtelā iken Naṣārā ṭā'ifesi zuʿm itdigi gibi ne vecih ile ilāh olurlar. Pes, bundan maʿlūm olur ki, insān dünyāda ne ḳadar rūḥānī olsa daḫi maḥall-i keyānīsi iʿtibāriyle fi'l-cümle keşāfetden ḫālī degildir. Ve bu keşāfetdir ki insān ekl ü şürb ve emṣāli umūr-ı ṭabīʿat-i beşeriyye ile ibtilāya bā'iṣ oldıġı gibi ekmeliyyet vechi üzerine tecellīye daḫi mānīʿdir. Anıñçün herkesiñ rūḥ-ı müdebbiri bedeninden müfāraḳat itmedikçe ʿilmi maʿlūma "kemā yenbaġī" muttaṣıl olmaz. Fe'fhem cidden. Naẓm:

1 Müslim, "el-Birr ve's-Sıla", r. 55.
2 Bu manzume 352b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
4 "İkisi de yemek yerlerdi." el-Mâide, 5/75.

1 Şu çeşm-i dil ki vech-i yāri görmez anı n'eylerler[1]
Çü yoḳdur anda Yūsuf bir daḫi Kenʿān'ı n'eylerler

2 Eger būy almaz ise gülşen-i vaṣl-ı ilāhīden
Dil-i bülbül-nevāyı vü meşāmm-ı cānı n'eylerler

3 Bu ṣoḥbetden ġaraż ervāḥ-ı ḳudse mülḥaḳ olmaḳdır
Bu merʿā-yı ʿanāṣırda ḳalan ḥayvānı n'eylerler

4 Bu bezm-i ʿaşḳa gelmekden murād ol cāmı içmekdir
Gönülde feyż olmazsa bedende ḳanı n'eylerler

5 Cehālet Ādeme cennetde de bir nār-ı kübrādır
Çü ẕevḳ-i maʿrifet yoḳ ḥūrī vü ġılmānı n'eylerler

6 Cihān āyīne-i Ḥaḳ ṣūret-i Raḥmān-durur muṭlaḳ
O yüzden Ḥaḳḳıyā aʿmā olan insānı n'eylerler

BU EBYĀTIŃ BAʿŻISI ĠAYBDAN VĀRİD VE BAʿŻISI AŃA İLḤĀḲ OLUNMUŞDUR[2]

1 Nüzūl itdi emr u fermān semādan[3]
Bugün tāc u taḫt u devlet günidir
İsm-i aʿẓam ālāy itdi esmādan
Bugün tāc u taḫt u devlet günidir

2 Bir yere cemʿ olup iḫvān derilsün
Ḫuṭbe oḳunmaġa minber ḳurulsun
Salṭanat yürisün sikke urulsun
Bugün tāc u taḫt u devlet günidir

3 Nice bir ḫırḳa vü nice bir ʿabā
Ḫażretiń elinden geyelim ḳabā
Ne mübārek demdir bu dem merḥabā
Bugün tāc u taḫt u devlet günidir

1 Bu manzume 349b'de mükerrerdir. MY.
2 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
3 Bu manzume 352b'de mükerrerdir. MY.

4 Kenz-i maḫfī idi ẓuhūra geldi
Esmā vü ṣıfātıñ yüzleri güldi
Cevher oldı şu kim āb ile gildi
Bugün tāc u taḫt u devlet günidir

5 El-ḥamdü lillāhi'l-kerīmü'l-miḥsān
Ḥaḳḳī ḳula oldı şāhdan iḥsān
Dervīşlikde bulur ne bulur insān
Bugün tāc u taḫt u devlet günidir

[BÜLBÜL ʿĀŞIḲ-I GÜLDÜR][1]

Nīm-i şeb ẓāhir oldı ki[2] bir bāzergān bir ḳafes içinde bir mürġ-ı ḫoş-elḥān ʿarż itdikde, "Bu mürġuñ ismi nedir?" diyü su'āl olunduḳda "Bülbül-i feryād-güherdir." didi. Feryād-güher ḳaʿide-i Fārisiyye üzre ṣıfāt-ı müşebbehedir. Kemān-ebrū gibi ki, güher feryādıñ fāʿilidir. Lisān-ı ʿArabī'de ḥasenü'l-vechde, vech ḥaseniñ fāʿili oldıġı gibi. Yaʿnī bu bir bülbüldür ki anıñ güher ve māyesi dā'imā feryād u fiġāndır. **[97b]** Zīrā ʿāşıḳ-ı güldür.

Ve bundan murād ʿandelīb-i dildir ki ḳafes-i tende maḥbūs olup ibtilā-yı ʿaşḳla āh u nāleden ḫālī degildir. Zīrā eger mübtelā-yı hicrān ise ḫāli şevḳdir. Ve eger nā'il-i devlet-i viṣāl ise ḫāli iştiyāḳdır. Ve ʿalā- kila'l-ḥāleyn andan hāy u hevā ve ṣīt u ṣadā eksük olmaz. Nitekim *Naḳdü'l-Ḥāl* nām eserimizde mufaṣṣaldır. Naẓm:

1 Bir ḳafesde āh ider bir
Bülbül-i feryād-güher
Ṣordum anıñ adını dir
Bülbül-i feryād-güher

2 Çünki bildim nedir adı[3]
Ḫāṭırımda ḳaldı yādı
Cānıma ġāyet yaradı
Bülbül-i feryād-güher

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 349b'de mükerrerdir. MY.
3 *Bu beyt nüsḫa-i maṭbūʿada yoḳdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*

3 Bu ḳafesde ḥabs olursuñ
Tā-be-key böyle ḳalursuñ
Āh ide ide n'olursuñ
Bülbül-i feryād-güher

4 Düşme zāhidler eline
Uçagör ʿuşşāḳ iline
Baḳma bu bāġıñ gülüne
Bülbül-i feryād-güher

5 Bu gülşen-i fānīyi ḳo
Bāḳī ḳalmaz bu reng ü bū
Eyle Ḥaḳḳī-veş āhı hū
Bülbül-i feryād-güher

[VĀRİŞ-İ RASŪL][1]

والحاصل ان وارث النبي العرفي نبي بالمعنى اللغوي وكذا وارث الرسول العرفي رسول بالمعنى اللغوي وله الفضل على وارث النبوي، فحضرت ختم الأولياء قدس سره أكمل الورثة، دل عليه كثرة تصانيفه وكتبه كما لا يخفى.[2]

Naẓm:

1 Göñül bir cām-ı zerdir anda feyż-i pākdir Kevṣer[3]
Bu feyżiñ neşve-yābı zinde-dildir tā-dem-i maḥşer

2 Nübüvvet ṣūret ü sırr-ı velāyetdir ḥaḳīḳatde
Bu sırrı bilmeyen olmaz nebīye vāriṣ-i Ekber

3 Bu ādem ẓāhir u bāṭın ʿaceb ṣūret ʿaceb sırdır
Zihī āyīne kim olmuş-durur ġāyet żiyā-güster

4 Didiler ehl-i ʿirfān kim bu ādem rūḥ-ı ʿālemdir
Ten-i bī-rūḥda olmaz bilürsüñ ẓerre nūr u fer

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.

2 Elhâsıl, ıstılahtaki nebînin vârisi, sözlük anlamıyla nebîdir. Aynı şekilde ıstılahtaki rasûlün vârisi de sözlük anlamıyla rasûldür ve nebînin vârisinden daha faziletlidir. Hazret-i Hâtemü'l-Evliyâ (Allah sırrını mukaddes eylesin) mirasçıların en ekmelidir. Malum olduğu üzere eserlerinin ve kitaplarının çokluğu da buna delâlet etmektedir..

3 Bu manzume 198a ve 349b'de mükerrerdir. MY.

5 Göründi çeşmiñe bī-perde eşyāda ruḫ-ı esmā
Ḥaḳḳ'ıñ her yüzden olduñ Ḥaḳḳıyā elṭāfına maẓhar

[ŞERĪʿAT VE ḤAḲĪḲAT][1]

فمن لم يكن له شريعة[2] لم يكن له حقيقة، و كل حقيقة ردتها الشريعة فهي رد، لأنه قال تعالى : ﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾[3]، و باب الكمالات كلها باب الشريعة كما أن السعادات كلها باب الإيمان بالله، فإن العلوم و المعارف إنما هي للدرجات المعنوية كما أن الأعمال الشرعية إنما هي للدرجات الصورية، فطوبى للمؤمن الموقن الكاشف المشاهد المعاين في الدنيا و الآخرة، و السعادة لمن جد و اجتهد حتى كان محققا في الأمور الباطنة و الظاهرة.[4]

Naẓm:

1 Gel fenā baḥrine ġavvāṣ ol ki cevher andadır
Ḫāk-i ʿunṣurdan ṭaleb ḳıl maʿden-i zer andadır

2 Ṣūretā arż-ı muḳaddesdir baḳılsa bu vücūd
Şüphesiz maʿnāda ammā sırr-ı Ekber andadır

3 Aç gözüñ insān-ı kāmil vechine eyle naẓar
Kim gözi açıḳlara nūr-ı peyember andadır

4 Çāh-ı nefse düşme kim yoḳdur içinde āb-ı feyż
Cān u dilden ḳıl ṭaleb kim Ḥavż-ı Kevŝer andadır

5 Bu vücūdı yoġa vir varlıḳ dile Allāh'dan
Bir ticāret ḳıl ki sūd-ı baḥr ile berr andadır

6 Var ise dil micmerinde aḫker-i ʿaşḳ-ı Ḫudā
Bilmiş ol ey Şeyḫ Ḥaḳḳī ʿūd u ʿanber andadır

---

1 Ez-*Kitâb-ı Kenz-i Maḫfî* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 198a ve 349b'de mükerrerdir. MY.

3 "Evlere kapılarından girin." el-Bakara, 2/189.

4 Şeriatı olmayanın hakikati yoktur. Şeriat tarafından reddedilen her hakikat, merdûttur. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Evlere kapılarından girin." Her saadetin Allah'a iman kapısı olması gibi, bütün kemâlâtın kapısı da Şeriat kapısıdır. İlimler ve bilgiler manevî dereceler için olduğu gibi, şer'î fiiller de görünüşteki dereceler içindir. Ne mutlu dünyada ve âhirette kesin bilen, keşfeden, şâhit olan ve gören mü'mine! Saadet de hem bâtın hem de zâhir işlerde tahkîk ehli olana kadar çok çalışan ve gayret edenedir.

[MEẒĀHİR][1]

و من هذا[2] قالوا ان من قال إن الله تعالى يمكن أن يدرك بغير المظاهر فقد غلط، إذ لابد أولا من الأثر حتى يستدل به على المؤثر، ثم الأمر على ما يعرفه الكمل والله قد جعل نفسه كنزا مخفيا فظهر بأسمائه و صفاته كما كان ظاهرا بذاته لذاته، و قد عرفت ما عرفت فلا نعيده، ثم ان الدنيا لا يخلو من المظاهر الكلية و الجزئية الى اخر الزمان ثم يظهر أمر اخر على غير هذا النهج، والله يعلم الأدوار و حقائقها.[3]

Naẓm:

1 Maẓhar-ı Ḥaḳdır bu ādem ṣūretinden bellüdür
Ehl-i sır oldıġı anıñ sīretinden bellüdür

2 Her kemāl ehline vardır çeşm-i ḥaḳ-bīne nişān
Herkesiñ faḳr u ġınāsı kisvetinden bellüdür

3 Kāse-i zehrīn-i dehri aġzıña alma ṣaḳın
Ḳanıña ḳaṣd eyledigi şiddetinden bellüdür

[98a] 4 Ḥāl-i ʿāşıḳ her gice āhından olur āşikār
Ṣorma ḥālin zāhidiñ kim ġafletinden bellüdür

5 ʿĀrif-i billāha söz yoḳdur bilür erbāb-ı dil
Rütbe-i teʾṣīri zīrā ṣoḥbetinden bellüdür

6 Bu ḳalemden ẓāhir oldı Kenz-i Maḫfī Ḥaḳḳıyā
Ehl-i ḳudret cevher-i zī-ḳıymetinden bellüdür

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 198a ve 352b'de mükerrerdir. MY.

3 Bu noktadan şöyle dediler: Allah Teâlâ'nın emârelerden başka bir şeyle idrâk edilebileceğini söyleyen kimse yanılmış olur. Çünkü müessire delâlet edebilmesi için öncelikle eser olmalıdır. Ayrıca bu iş, kâmil insanların bildiği gibidir. Allah Teâlâ, kendisini gizli bir hazine kılmıştır. Böylece zâtıyla yine kendi zâtına tecelli ettiği gibi isimleri ve sıfatlarıyla zuhûr etmiştir. Öğrendiklerini öğrendin. Bu yüzden tekrar etmeyeceğiz. Kaldı ki dünya, zamanın sonuna kadar küllî ve cüz'î emârelerle dolu olacaktır. Sonra bu şeklin dışında başka bir durum ortaya çıkar. Allah devirleri ve onların hakikatini bilir.

[SENG-İ SİYĀH ĀYĪNE OLMAZ][1]

Meşelā bir seng-i siyāh olsa ʿādetde āyīne olmaz[2]. Velākin ḳudrete göre ʿacz yoḳdur. Nitekim ʿanāṣırıñ ṣūret-i ādemiyye ile münāsebeti yoġ iken nefḫ-i rūḥla ṣūret-i ʿunṣuriyeden ḫurūc itdi. Ve ḍalʿ-i Ādem'iñ daḫi ṣūret-i Ḥavvā'iyye ile ʿadem-i münāsebeti var iken yed-i ḳudret anı fāḥūrı yaʿnī bardaḳçı ṭīni taṣvīr eyledigi gibi taṣvīr itdi. Ve Ḥavvā ṣūretine ḳodı. Ve buradan fehm olunur: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾[3] Yaʿnī ins ü cin ḳābiliyyet-i ʿibādet ve maʿrifet üzerine ḫalḳ olunmuşdur. Zīrā eger bu ḳābiliyyet olmasa meʾmūr ve mükellef olmazlardı. Velākin her ḳābiliyyet ḳuvveden fiʿile ḫurūc itmek muḳtażā-yı şüʾūn-ı ezeliyye ve taʿayyünāt-ı ġaybiyye olmadığından ekşer ins ü cin ḍalāl üzerine ḳaldılar. Ve fi'l-cümle ʿibādet ve maʿrifet ḥuṣūle gelmek "li-yaʿbudūn" mażmūnunı muṣaḥḥiḥ oldı. Zīrā īcād-ı ʿālemden maḳṣūd-ı aṣlī insān-ı kāmiliñ vücūdıdır ki, vāḥidün ke-elif ḥükmündedir.

Pes, ẓāhirde maẓāhir-i ism-i Muḍıll ziyāde ve maʿnāda mażāhir-i ism-i Hādī efzūndur. Nitekim gelür: «سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي»[4] Yaʿnī raḥmet-i sābiḳa-i vāsiʿa merḥūmuñ maġḍūbdan ziyādeligini iḳtiżā ider. Velākin her raʿiyyet dergāh-ı sulṭāna dāḫil ve meclis-i ḫāṣṣa müsteʾhil olmamaġla ekşer ins ü cin ḫāric-i bābda ḳaldılar. Maʿa hāẕā "ve ileyhi türceʿūn" mūcibince āḫir mebde-i evvele vāṣıl olup keşf-i niḳāb ḥāṣıl olsa gerekdir. Zīrā bi'l-āḫire şems ḍavʾini ve ḳamer nūrını kendilerine żamm itseler gerekdir. Ḳāle Taʿālā ḥikāyeten ʿan-Hūd -*ʿaleyhis-selām*-: ﴿إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾[5] Fe-ẓanni ḫayran velā tesʾel ʿani'l-ḫaber. Naẓm:

1 Kemāle irmeġe insānda istiʿdād lāzımdır
Ṭarīḳa girmeġe evvel kişide zād lāzımdır

2 Bu naḳş-ı maʿrifet her levḥde ṣūret-peẕīr olmaz
O naḳşa maʿnīde bir ḫāme-i Bihzād lāzımdır

1 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 198a ve 349b'de mükerrerdir. MY.
3 "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." ez-Zâriyât, 51/56.
4 Buhârî, "Tevhid", 22, r. 7553.
5 "Şüphesiz Rabbim dosdoğru bir yol üzerindedir." Hûd, 11/56.

3 Ḫalîfe olmaġa bu mekteb-i ʿālemde ṭıfl-ı dil
Aña ʿilm-i ḥaḳāyıḳ ögredir üstād lāzımdır

4 Siyāset-gāh-ı dehr içre kesilmez nefs-i emmāre[1]
Serinde ḍarb-ı tevhīd ile bir cellād lāzımdır

5 Eger būstān-ı ʿālemde ser-i serviñ ire ʿarşa
ʿUbūdiyyet maḳāmında dime āzād lāzımdır

6 Bugün ehl-i fenāya ʿālem-i fānīde ey Ḫaḳḳī
Ne şān u şöhret ü ne ḫalḳ içinde ad lāzımdır

[HĀẒĀ ZAMĀNÜ'S-SÜKŪT][2]

Ve buradandır ki[3] Seyyidü'ṭ-ṭā'ife Cüneyd-i Baġdādī *-ḳuddise sırruh-* buyurur: «لا يعرف الله إلّا الله» Yaʿnī Ḫaḳḳ'ı ancaḳ Ḫaḳ bilür; ḫalḳ bilmez. Ve Ḫaḳ Taʿālā daḫi insānla bilinür. Zīrā kendi ṣıfāt-ı kemāliyyesiniñ ṣūretidir. Ve bu mertebedendir ki ḥadīṯde gelür: «مَنْ رَآنِي فَقَدْ رَأَى الحَقَّ»[4] Yaʿnī Cenāb-ı Nebeviyy'i çeşm-i baṣīretle idrāk iden ve müşāhede ḳılan ve anı bilen Ḫaḳḳ'ı bilmiş ve görmüş olur. Şöyle ki, idrāk-i baṣar-ı ẓāhirī bile mertebesine göre idrāk-i Ḫaḳ'dan maʿdūddur. Ve Ḳurʾān'da gelür: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ﴾[5] Yaʿnī ne ḳadar āfāḳ ve enfüs var ise cümlesi delāʾil-i ḳudretdir. Ve āyāt-ı tenziliyye nice ise āyāt-ı tekvīniyye daḫi bürhān-ı ilāhīdir. İşte baʿż-ı maġlūblar bu maḳāmıñ şühūdundan mütelāşī olurlar. Fe-emmā kemāl-i insānī daʿvādan maḥfūz olmaḳdır ki cihet-i ʿubūdiyyet rāciḥa olmaḳ gerekdir.

Pes, şecere ẓāhirde "enallāh"dir. Ādem bilsün ki maẓhar-ı tāmdır. Ammā lisān mertebesi ol maʿnāya dāll olmaḳ kāfīdir. Ve meşhūrdur ki dirler:

«لسان الحال أنطق من لسان المقال» El-ḥāṣıl nuṭḳ-ı lisān-ı mertebe-i ḥālde selāmet ve intiẓām ve nuṭḳ-ı lisān-ı mertebe-i ḳālde ibtilā ve iżlāl vardır. Ve ḥadīṯde gelür: «وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ»[6] Yaʿnī ādemi ḫor ve bī-miḳdār iden ve ḫufre-i ibtilāya ilḳā ve ṭarḥa bāʿiṣ olan kendi

1 nefs-i emmāre: ʿırḳ-ı emmāre (349b)
2 Ez-*Kitāb-ı Kenz-i Maḫfī* nüvişte est. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 198b ve 349b'de mükerrerdir. MY.
4 Buhârî, "Taʿbîr", 11, r. 6996.
5 "Varlığımızın delillerini, (kainattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz" Fussilet, 41/53.
6 Tirmizî, "İmân", 8, r. 2616.

lisānıdır. Bu cihetden ḥıfẓ-ı lisānda selāmet vardır. Ḫuṣūṣan dimişlerdir ki, «هذا زمان السكوت»

Naẓm:

1 Aç gözüñ mir'āt-ı Ḥaḳ insāndır
Görinen insāndan Raḥmāndır

[98b] 2 Ḫilʿat-ı esmā ile melbūs olup
Ṣūret-i dervīşde sulṭāndır

3 Çünki nefḫ-i rūḥ-ı feyż oldı añа
Maʿnīde cism-i cihāna cāndır

4 Münkire ṣorma bu feyżiñ leẕẕetin
Yedügi içdügi anıñ ḳandır

5 Daʿvīyi ḳo çün ṣadef ḫāmūş ol
Gerçi baṭnıñ pür-dürr ü mercāndır

6 Bāṭına eyle bu ẓāhirden sefer
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a rücūʿa āndır

[MUḤARREMĀT BİLE ḤALĀLĀTA İLḤĀḲ OLUNDI][1]

Baʿd ez-ān[2] ḥelāl-i mużırdan perhīz lāzım gelicek mübāḥ ve mekrūhdan bi-ṭarīḳi'l-evlādır. Ve ekṣer-i nāsıñ ḥicābı ḥicāb-ı ṭabīʿatdır. Ve ṣadr-ı evvelde ḥicāb-ı ṭabīʿat raḳīḳ idi. Zīrā ekṣeriyyā ġıdāları leben ve ḫurmā ve nebātāt idi ki lüḫūm ve düsūm ekl itmek nādir olurdı. Ve mecī-i şerʿ ile bu ḥicāb araḳḳ oldı. Zīrā aṣḥāb *-raḍıyallāhü ʿanhüm-* ġıdā-i laṭīf-i ṭayyib ile talṭīf-i ṭabīʿat ve terbiye-i mizāc eylerler idi. Aġdiye-i muḫtelife ve elvān-ı niʿmet ṣoñra ḥādiṯ oldı. Ve bu ḥadde bāliġ oldı ki muḥarremāt bile ḥalālāta ilḥāḳ olundı. Ve iḫtilāl-i ṭabāyiʿ ve fiḳdān-ı esbābdan sülūk daḫi kem-yāb oldı. Ve ḫalḳ-ı ʿālem taḳlīdde ḳaldılar. Ve iʿtiḳādāt ve aʿmāl müşevveş olup şems maġribinden ṭulūʿ eyledi. Ve ḥayvāniyyet insāniyyete ġalebe ḳıldı. Ve ḥāl-i ḫayāl ile ḥāl-i ḳalb bilinmedi ḳaldı. Ve daʿvālar ṭavīle-i ḫar gibi dirāz ve esbān u ḫarān biri birinden ġayr-ı mümtāz oldı. Ey iḫvān işte ḥükm-i āḫirü'z-zamān budur. Naẓm:

1 Ez-*Kitâb-ı Kenz-i Maḫfî* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 198b ve 349b'de mükerrerdir. MY.

1 Ḫār-ı ten içre göñül bir güldür
Nem-i feyż ile çehresin güldür

2 Bir nefes al bir ehl-i dilden kim
Gülşen-i feyż içre bülbüldür

3 Olma ten-perver işbu ʿālemde
Gile baḳmaz şu kim ʿaḳl-ı küldür

4 Gerçi ṭabʿıñ maṭıyyedir bu yola
Himmetiñ līk özge Düldül'dür

5 Bezm-i ḫāṣṣ-ı Ḥaḳḳ'a itdiñse düḫūl
Cām-ı feyż al ele kim ḫoş müldür

6 Çehre-i maʿrifete her noḳṭañ
Ḥaḳḳıyā hem-çü ḥubb-i fülfüldür

* * *

1 Cemāl-i ẕāt-ı ilāhī ṣıfāt ile bürünür[12]
Bu yüzden ʿāşıḳa yüz biñ niḳāb ile görünür

2 Şuʿāʿ-ı şems-i tecellīye ṭayanmaz ẕerrāt[3]
Hemīşe vechine çün māh perdeler urunur

3 Vücūd-ı muṭlaḳa ʿālī-naẓar gerek ey dil
Egerçi esfel-i sāfilde sāyesi sürünür

4 Bu şems kimseye maḫṣūṣ degildir aç gözüñi
Dime kimi sevinür seyr idüp kimi yerinür

5 Meded irişmez ise feyż-i Ḥaḳ'dan ey Ḥaḳḳī
Taʿalluḳ-ı dil u cān nicesi yunup arınur

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Müzilü'l-Aḥzān* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.
2 Bu manzume 199a'da mükerrerdir. MY.
3 tecellīye ṭayanmaz: tecellīde ṭuramaz (MY)

[99a] 1 Derd-i ʿaşḳa düşdi bu dil derdine dermān arar[1] [2]
Vay aña kim cismine cān girmiş iken cān arar

2 ʿAşḳ bir sırr-ı ilāhīdir ki nūr eyler seni
Bilmeyüp bu sırrı zāhid şīri ḳoyup ḳan arar

3 Cevher-i kīmyā-yı ʿirfān kān-ı dilde bulunur
Ḳaṭre-i ḳalb içre deryā görmeyen ʿummān arar

4 Her kime bu ḫalḳ-ı ʿālemden gerekse vaṣl-ı Ḥaḳ
İrmege ser-menzil-i iḥsāna bir insān arar

5 Ḥaḳḳī ḳul bildi nedir ḳul kim-durur sulṭān bugün
Ḥayret-i kübrāya düşüp ya niçün sulṭān arar

* * *

1 Noḳṭada sırr-ı elif bā gizlidir[3] [4]
Ḳaṭredir kim anda deryā gizlidir

2 Ṣūreti ṣanma ki bī- maʿnā ola
Her isimde bir müsemmā gizlidir

3 Ḫırḳa-i dervīşde sulṭān yatur
Ḫār içinde verd-i raʿnā gizlidir

4 Ḳıl naẓar insān-ı kāmil vechine
Var dime Allāhü aʿlā gizlidir

5 Gerçi esmā vü ṣıfāt itdi ẓuhūr
Ẕāt-ı Ḥaḳ ammā ki ḫālā gizlidir

6 Gözlüye gizli olur mı Ḥaḳḳıyā
Gerçi dirler baʿż-ı eşyā gizlidir

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.
2 Bu manzume 110a, 135a ve 352a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.
4 Bu manzume 110a, 135a ve 352a'da mükerrerdir. MY.

[99b] 1 Nice bir sevdā-yı ʿaşḳıñla göñül mecnūndur[1]
Nice bir ḳahrıñ elinden ḳāmetim çün nūndur[2]

2 Ġarḳa-yāb-ı baḥr-ı derdiñ olalı işbu vücūd
Baṭn-ı ḥūt-ı imtiḥān içre hemān Ẕünnūn'dur

3 Tīġ-ı derd ile ciger ṣad-pāre olmuşdur meded
Her ciger-pārem hezārān ḳaṭre ṣāfī ḫūndur

4 Ben ne Yūsuf ne Süleymān-ı zamānem fi'l-meṣel
Belki Yaʿḳūbem gözüm aġlar dilim maḥzūndur

5 Ḥaḳḳıyā bāzār-ı ʿaşḳıñ sūdı ġamdır her zamān
Kim bu sūdı itmediyse lā-cerem maġbūndur

* * *

1 ʿĀlem-i dünyāyı ḳo ʿuḳbāyı gör[3]
Dīdeñi aç Ḥażret-i Mevlā'yı gör[4]

2 Lafẓ u ṣavtıñ berzaḫında ḳalma var
Vāḳıf-ı esrār olup maʿnāyı gör

3 Ḳaṭre bil bu on sekiz biñ ʿālemi
Māverāsında olan deryāyı gör

4 Nice bir "semmü'l-ḫıyāṭ" ola yeriñ
ʿĀlem-i dilde geñiş ṣaḥrāyı gör

5 Ṣu içinde baḳma ʿaks-i māha sen
Bedr olan çarḫ içre ḳurṣ-ı ayı gör

6 "Küntü kenz"iñ sırrını pinhān ḳıl
ʿĀlem-i esmādaki peydāyı gör

7 ʿĀlem-i ġayba atılmaz sehm-i dil
Şol ḫamīde ḳadden evvel yayı gör

1 Min-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 352a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl.* MN.
4 Bu manzume 341b ve 352b'de mükerrerdir. MY.

8 Olagör Allāh'dan ey dil faḳīr
Hep niyāz içre gedā vü bāyı gör

9 Ḥaḳḳıyā bu ten olur bir gün ḥabeş
Dildeki şems-i cihān-ārāyı gör

[100a] [AṢL-I SAʿĀDET[1] ĪMĀNDIR][2]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾[3]

Maʿlūm ola ki aṣl-ı saʿādet gerçi īmāndır ki şeḳāvet-i küfürden necāt aña menūṭ ve ḳabūl-i ilāhī aña merbūṭdur. Velākin bu mertebeye hidāyet-i ʿāmme dirler ki evvelü'l-bābdır. Anıñçün īmāndan ṣoñra taḳvā ile emr olundı. Maʿa hāẕa īmān ve taṣdīḳ küfürden ictināb ile ḥāṣıl olur. Pes, īmāndan ṣoñra olan taḳvā, īmān-ı ḥaḳīḳīniñ üzerine müterettib olan küfr-i ḥaḳīḳīdir ki aña küfr-i ṭāġūt dirler. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: ﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾[4] Yaʿnī küfr-i ṭāġūt, īmān billāh üzerine taḳdīm olundı. Zīrā küfr-i ṭāġūt cemīʿ-i māsivādan perhīzden ʿibāretdir ki bu maʿnā ḥuṣūle gelmedikçe īmān-ı ḥaḳīḳī müsāʿade itmez.

Bu cihetdendir ki şeyḫim şeyḫ-i ecell Seyyid ʿOṯmān Faẕl-ı İlāhī *-ḳuddise sırruh-* bu faḳīre vārid olan baʿż-ı mekātībinde buyurmuşdur: «فالمعلوم أنّه ما لم يكن كافرا لم يكن مؤمنا وما لكم مؤمنا لم يكن كافرا فعليك بالأوّل وإيّاك بالثاني» İntehā bi-ʿibāretih. İşte bu maʿnā āyet-i meẕkūreniñ maẓmūnuna işāretdir ki remz olundı. Ve ehlüllāh ʿindinde īmān bu küfürdür. Faʿrif cidden.

---

1 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 143a ve 355a'da mükerrerdir. MY.

2 Ez-evvel-i kitāb-ı *Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.
İşbu Vesīletü'l-Merām nām kitābdan aḫẕ olunan ʿibāreler bir nüsḫa-i saḳīmeden istinsāḫ olunmaġla nüsḫa-i āḫar der-dest olduḳda muḳābele ve taṣḥīḥ olunacaḳdır; inşā'allāhü Taʿālā. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr. Biñ üç yüz altı senesi şehr-i şerīf-i Muḥarrem'iñ on beşinci güni, İstanbul'da bir ṣaḥḥāf yedinde, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı mübārekleriyle mesṭūr kitāb-ı meẕkūr bulunup hezār sürūr ile taṣḥīḥ olunmuşdur. El-ḥamdülillāhi'l-muvaffaḳ ve'l-muʿīn, ve'ṣ-ṣalātü ʿalā nebiyyihi'ṣ-ṣādiḳı'l-vaʿdi'l-emīn.

3 "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının, ona yaklaşmaya vesile arayın ve onun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz." el-Mâide, 5/35.

4 "O halde kim tâğûtu tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır." el-Bakara, 2/256.

Ve Tenzîl'de gelür: ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ﴾ Yaʿnī hidāyet-i ʿāmme-i īmāniyyeden ṣoñra hidāyet-i ḫāṣṣa-i ḳalbiyye vardır ki īmān-ı ḥaḳīḳīye irşāddır. Eger ol mertebeye müstaʿid ise taḥt-ı hidāyet-i ʿāmmede dāḫil oldıġı daḥi sebeb-i necātdır. Yaʿnī nār-ı dūzaḫdan ḫalāṣına bāʿiṣdir. Egerçi nār-ı buʿd u ḳaṭīʿadan ḫalāṣ olmaz. Anıñçün Allāh Taʿālā nidā-i baʿīd içün vażʿ olunan yañılmasını īrād eyledi. Zīrā insān mavṭın-ı vaḥdet ve ünsden ḥareket-i nüzūliyye ġāyetine vāṣıl olup aḥkām-ı keṣretle mübtelā olmaġla ʿālem-i vaḥdeti nisyān itmiş ve Ḥaḳ'dan müstevḥiş olmuşdur. Ve ʿaḳl-ı evvelden yigirmi sekiz menāzil-i külliyye ʿubūruyla ebʿad-ı mesāfe-i vücūdiyyede bulunmuşdur. Naẓar eyle ki nereden nereye ḫiṭābdır. Yaʿnī bāṭın-ı cemʿden aḳṣā-yı ẓāhir-i farḳa nidādır ki Ḥaḳḳ'a göre cemīʿ-i eṭvāra müvāṣale var; fe-emmā ʿabde göre yoḳdur.

Bu maʿnādan ötüri ekṣer-i nās nidādan ġāfil olup istimāʿa müʾminler mühtedī oldılar. Ve ṣamemden ḫalāṣ olup [1]﴿ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ﴾ mūcibince daʿvet olunduḳları mavṭına döndiler. Bu ṣūretde kemāl-i ṣuʿūbet-i ṭarīḳdan kimi bir menzil ve kimi birḳaç merḥale gitdiler. Ve kimi vaḳf idüp eṣnā-i ṭarīḳda ḳaldılar. Ve kimi ḳadem-i ṣıdḳda yaʿnī ʿināyet-i ilāhī dā'iresinde bulunup ḳademlerin ilerü vażʿ itdiler. Ve āḫir ser-menzil-i vaṣla dek gitdiler. Ve ḥucūb-i ẓulmāniyye-i cismāniyye ve ḥucūb-i nūrāniyye-i rūḥāniyyeden ḫalāṣ olup keşf-i ḥicāb-ı muṭlaḳ mertebesine dek yitdiler. Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 Ey göñül bu dār-ı ġurbetde yeter ḳaldıñ yeter
Āşinādan böyle dūr olmaḳdan āyā ne biter

2 Bu vücūd evṣāfını ur ʿaşḳ ile āteşlere
Ḳalmasun aṣlā ocaġıñda vücūduñdan düter

3 Gerçi ḫoşdur meşhed-i ḥüsn içre seyr-i āyine
Āyine içre görinen oldı ammā ḫūb-ter

4 Zāġ-meşreb ḫār-zār içre ḳalur ekvānda
ʿAndelīb olan ḳoḳar gülşende elbet verd-i ter

5 Gerçi çoḳdur berzaḫı bu yoluñ ey Ḥaḳḳī velī
Pey-rev-i mürşid olan ser-menzile āḫir yiter

* * *

1 "Rabbine dön!" el-Fecr, 89/28.

[Bİ'L-FİʿL İLE Bİ'L-FİʿİL DAḪİ[1] MÜSĀVĪ OLMAZ][2]

İşte sańa bir vesīle ve bir vāriṣ-i kāmil bulmaḳ lāzım geldi ki ańa mübāyaʿań, mübāyaʿa-i nebeviyye gibi ola. Ve belki mübāyaʿa-i ilāhiyye derecesin bula. Zīrā ṭaleb bilā-maṭlūb kifāyet itmez. Belki maṭlūbı vicdān daḫi lāzımdır; gerek ol maṭlūb ḳarībde olsun ve gerek baʿīdde olsun.

[100b] Nitekim ḥadīṣde gelür: [3]«اطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصِّينِ» Yaʿnī ʿilm-i billāh ṭaleb idiñüz. Gerekse ańa ʿālim olan Çīn vilāyetinde olsun ki bilād-ı maşrıḳıñ aḳṣāsında bir şehr-i ʿazīmdir. Ve bunda işāret vardır ki āḫir-i mevlūd Çīn'de ṭoġsa gerekdir ki anıñ daʿvetini kimesne ḳabūl itmeyüp ʿilim anıńla munḳarıż olsa gerekdir. Ve ʿālim min-baʿdi maʿnā ciheti gibi ṣūret daḫi ʿaḳīm olup ḳıyāmet-i kübrāya dek noḳṣān olsa gerekdir. Ve ʿārif-i meẕkūruñ vücūdı ḳalīl olmaġla vicdāna dek seyyāḥ olmaḳ lāzım geldi. Pes, seyyāḥ olmaḳ Ḥaḳḳ'ı ṭaleb içün degildir. Zīrā Ḥaḳ dā'imā seniñle biledir. Ve sefer ü iḳāmet bu ḫuṣūṣda birdir. Belki Ḥaḳḳ'ı bulanı bulmaḳ içündür. Zīrā vācid-i Ḥaḳ bulunmadıḳça vücūd-ı ḥaḳīḳī bulunmaz. Anıńçün bir üstāẕ şākirdine didi ki: "Yā ġulām bir kerre Bāyezīd'i görmek biń kere Ḥaḳḳ'ı görmekden evlādır. Zīrā Ḥaḳḳ'ı dā'imā görürsin velākin bilmezsin." Var imdi bir bilüre muḳārin ol; tā ki gördigiń ẕātı sańa taʿrīf ide ve rü'yetiń ṣaḥīḥ oldıġı ẓuhūra gele.

Pes, pādişāhı tebdīl-i cāmede gören kimse pādişāh idügin bilmeyicek pādişāhı görmüş olmaz. Ve buradandır ki bi'l-ḳuvve ile bi'l-fiʿil berāber degildir. Zīrā ḳuvvede ẓuhūr yoḳdur. Nitekim bi'l-fiʿil ile bi'l-fiʿil daḫi müsāvī olmaz. Zīrā bi'l-fiʿil pādişāhı müṭālaʿa iden kimse o idügin bilmeyicek bi'l-fiʿil görmüş olmaz. Belki ol rüʿyet ańa bi'l-ḳuvve gibi olur. Nitekim aʿmānıń dā'ire-i başarı güşāde olsa daḫi ḥadeḳası görmeyicek yine aʿmādır. Bu sebebden maḥal kifāyet itmedi. Belki maḥalde nūr olmaḳ daḫi lāzım geldi.

Ve bundan fehm olundı ki insān-ı kāmil ve şeyḫ-i vāṣıl mürīdiń basīretine küḥlü'l-cevāhir gibi sürme-i tevḥīd çeker ve keşretde vaḥdeti ańa muṭālaʿa itdirir. Naẓmun mü'ellifihī:

1 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 143a ve 355a'da mükerrerdir. MY.
3 Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 193, r. 1543.

1 Ḥaḳḳ'a irmek diler iseñ yüri bir mürşide ir
Ṣaḳlama varıñı bu yolda ḳamu varıñı vir

2 Gülşen-i maʿrifete bülbül-i ḫoş-ḫān olagör
ʿĀlem-i ẕāt u ṣıfātıñ gül-i ṣad-bergini dir

3 Ḫırḳa-i ʿaşḳ u melāmetde nice erler var
Ṣūrete baḳmaz o kim isteye bu ḫırḳada sır

4 Kaʿbe'de şol Ḥacer-i Esved'i bildiñ mi nedir
Yaʿnī ẕātıñda olan şīşe-i nāmūsuñı ḳır

5 Şeyḫ Ḥaḳḳī sözini gūşuña menkūş eyle
Ḥaḳ dilinden ne dir ise saña lā-büd ḥaḳdır

[NAẒARDAN SÜḴŪṬ[1] KÜFÜRDEN BETERDİR][2]

Ve bu faḳīriñ şeyḫi Seyyid ʿOṣmān Fażlī-i İlāhī'niñ *-ḳuddise sırruh-* etbāʿından beş ʿaded müteʿayyen kimseler şeyḫe muḫālefet ve iʿtirāż itmelerivle bu ḳadar feżā'il kesb itdikden ṣoñra naẓar-ı Şeyḫ'den sāḳıṭ olup āḫir ḫarāb olduḳları müşāhede olundı. Zīrā naẓārdan süḳūṭ küfürden beterdir. Şol maʿnāya ki küfrüñ īmān ile tedārüki mümkindir; fe-emmā sāḳıṭıñ tevbe ve rucūʿı ṣaḥīḥ degildir. Zīrā beyża-i fāsideye dönmüşdür ki ıṣlāḥı ḳābil degildir. Ve ol maḳūle sāḳıṭ daḫi mürtedd-i muṣır gibidir ki rucūʿ itmek bi-ḥasebi'l-ḥikmeti'l-ilāhiyye şānından degildir.

Su'āl olunursa ki bu ḳadar kesb-i feżā'ilden ṣoñra nice mürtedd ü sāḳıṭ olur? Cevāb budur ki nefs-i muṭma'inne mertebesiniñ ġāyetine irmiş ve Ḥaḳ Taʿālā'ya ẕātı derecesinde fi'l-cümle idrāk irgürmüşdür. Belki esmā ve ṣıfātda ḳalmış ve nefsü'l-emri müşāhededen maḥcūb olmuşdur. Ve illā iʿtirāż itmezdi. Nitekim iblīs daḫi bu maʿnādan ötüri secde ḫuṣūṣunda Ḥaḳḳ'a iʿtirāż idüp kendini Ādem'den ʿālī getürdi ve nefsü'l-emrden ġāfil oldı. Ve böyle itmesiyle ḳuṣūr-ı maʿrifetini bildirdi.

1 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 143a ve 355b'de mükerrerdir. MY.

Naẓar eyle ki ẓāhirde Kaʿbe'ye iren ve meṭāfa giren ḫāmūş olur. Zīrā Kaʿbe ẕāt-ı eḥadiyye ṣūretidir ve Kaʿbe-i ṣūriyyede sükūt lāzım olıcaḳ Kaʿbe-i ḥaḳīḳiyyede feṭḥ-i dehāna mutlaḳā ḳudret olur mı? Fe-keyfe ki iʿtirāż vāḳiʿ ola. Çünki Ḥaḳḳ'ıñ sañа maʿiyyeti sırrı vardır. Pes, sulṭān meclisinde oldığıñ bilüp edebe riʿāyet eyle. Ve kelāmı fi'l-meṣel endāze ile söyle ve lisān-ı ḥāl ü ḳāle iʿtirāż ve ʿadem-i ḳabūl getürme. Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 Şān-ı bende dāʿimā teslīm-i fermān üzredir
İʿtirāż eyler mi şol kim ʿilm ü ʿirfān üzredir

2 Bulmayan īmān u İslām-ı ḥaḳīḳi cānda
Cenneti görmez ḫayāli cismi nīrān üzredir

3 Ḳul nice ʿāṣī olur hergiz efendi emrine
Ḳul türāb üzre efendi taḫt-ı sulṭān üzredir

4 Her ne ḥükm eylerse maʿşūḳ ʿāşıḳa olur muṭīʿ
Luṭf u ḳahrıñ her biri cānā ser ü cān üzredir

5 Ḳalb-i Ḥaḳḳī'ya ṭoḳunma ʿārif iseñ ey kişi
Tā ezelden sırrı anıñ ʿarş-ı Raḥmān üzredir

[ʿOŞMĀN FAŻLĪ-İ İLĀHĪ][1]

[101a] Ve[2] şeyḫim Seyyid ʿOşmān Fażlī-i İlāhī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ sinn ü sālleri erbāʿine düḫūlde tekmīl-i neş'e vāḳiʿ olmaġla, ol eşnāda ḫalvet-i erbāʿine girmişler idi. Ḳırḳ gün aṣlā tekellüm vāḳiʿ olmayup vārid olan ḫulefā ve aḥibbāya kelām-ı gevher-bār taḥrīr idüp pencereden ṭaşra ṣunarlar ve söylemezdi. Ve ol eşnāda ḳırḳ sinne dāḫil olduḳları ṣabāḥıñ işrāḳında İstanbul'da Atpāzārı'nda Ḳul Cāmiʿi'nde fuḳarā ile tevḥīdde iken ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾[3] āyet-i kerīmesi vārid olup sinn-i nebevīye bülūġdan ḳırḳ sene fenā ve yigirmi üç yıl beḳādan ṣoñra maḳbūż olup ẓāhiren ve bāṭınan sinn ü sīret-i nebeviyye üzerine gelüp gitdiler. Ve ʿulemādan yüz elli ʿaded ḫalīfe alıḳo-

1 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 144a'da ve 355a'da mükerrerdir. MY.

3 "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim." el-Mâide, 5/3.

dular. Ve ʿilm-i şerîfi kemā yenbaġī neşr idüp taṣnīfāt ve taḥrīrātdan āṯār-ı celīle terk itdiler. Nitekim bālāda bir miḳdārına işāret olundı.

Ve müceddid-i reʾs-i miʾe-i sāniye olduḳları ʿinde üliʾl-elbāb ḫafī degildir. Ḫuṣūṣan ki umūr-ı devlete iḫtilāl-i tām gelmiş idi. Anlarıñ yüzünden niẓām-ı tām bulup biñ yüz iki senesinde Ḳıbrıs'da Maġosa ḳalʿasında vedāʿ-ı ʿālem-i fānī ḳılmışlardır. Ve zamān-ı mevtlerine yigirmi sene muḳaddem işāret ḳılmışlar idi. Ol vaḳt-i muʿayyende intiḳāl itdikleri *Tamāmü'l-Feyż* nām kitābımızdadır.

Raḥmetüllāhi ʿaleyh-i raḥmeten ḫāṣṣaten lāyıḳaten bi-maḳāmihi ve selāmüllāhi ʿaleyhi selāmen münbiʾen ʿan ʿulüvv-i cāhihi beyne aʿlāmihi min-enāmih.

Suʾāl olunursa ki insān-ı kāmiliñ ḥāli sükūt mıdır nuṭuḳ mıdır?

Cevāb budur ki insān-ı kāmil maẓhar-ı Ḥaḳdır. Ḥaḳ ise mütekellim-i ebedīdir ki anda aṣlā ḫares ve sükūt yoḳdur. Ve insān-ı kāmiliñ rütbesi ḥaḳāyıḳ-ı arż üzerinedir ki sükūn ve sükūtdur. Fe-emmā ẓāhirde sükūtdan bāṭında daḫi sükūt lāzım gelmez. Belki anıñ devr-i ḳalbi, devr-i ḳamer gibi serīʿdir. Pes, Ḥaḳ ile oldığı cihetden ol daḫi mütekellim-i ebedīdir. Egerçi her-bār nāṭıḳ degildir. Zīrā nuṭḳ kelāmdan eḫaṣdır ki lisān ile olan kelāmda müstaʿmeldir. Ḥaḳ Taʿālā ise mütekellimdir; nāṭıḳ degildir. Ve tekellümden murād şüʾūn-ı muḫtelife ṣudūrıdır ki "kün" emriyle devr ider. Feʾfhem veʾntefaʿ yerhamükellāh.

İntehā kelāmüʾn-Nāẓım. Cāmiʿuʾl-faḳīr dir ki: Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* işbu taḳrīr-i dil-peẕīrinde, "nitekim bālāda bir miḳdārına işāret olundı."; buyurdığı oldur ki teberrüken ve teyemmünen bi-aynihā işbu maḥalle ṣebt ü taḥrīr olundı. Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri dir ki:

Şeyḫim Şeyḫ-i ecell Seyyid ʿOṯmān Faẕlī-i İlāhī *-ḳuddise sırruh-* cenābından mesmūʿumdur: Buyurmuşdur ki: "On yedi yaşıma irdikde, sevdā-yı sülūk ile seyāḥat idüp İstanbul'a düḫūlümde, Üsküdar'da āsitāne-i Ḥażret-i Hüdāyīʾye *-ḳuddise sırruh-* varup ol vaḳitde seccāde-nişīn olan Mesʿūd Çelebi, ki Ḥażret-i Hüdāyīʾniñ ḳızı oġlıdır; añа mübāyaʿa murād itdigimde, Cenāb-ı Hüdāyīʾniñ aṣḥābından bir pīr-i nūrānī ẓuhūr idüp Mesʿūd Çelebi ḥaḳḳında, "O bir mecẕūb ādemdir; andan irşād gelmez,

gel seni bir mürşide götüreyim." diyü beni alup İstanbul'da Zeyrek cāmiʿi nām maḥalde yine silsile-bend-i Ṭarīḳat-ı Celvetiyye'den olup muḳaddemen vālidi Ḥażret-i Hüdāyī'ye ẕakīr başı olan Ẕākir-zāde ʿAbdullāh Efendi *-raḥmetullāh-* meclisine getürdükde şeyḫim merḥūm buyurur ki, ibtidā-yı mülāḳātımda naẓarım cemāl-i şeyḫe ṭoḳundığı gibi ben şeyḫimi buldum diyü ḳalbimde bir şehādet-i ṣādıḳa buldum." Ve şeyḫim, meẕkūr ʿAbdullāh Efendi'niñ daḫi beni ibtidā-yı müşāhededе işte bize bir ḥaḳḳānī mürīd geldi diyü ḳalbi şehādet itdigin iḫbār eylemiş ve āḫir kendiniñ ḫidmet-i lāyıḳası ve şeyḫiniñ nefes-i şerīfi bereketiyle ʿulūm-ı evvelīn ve āḫirīn kendine münkeşif olup ʿulūm-ı ẓāhire ve bāṭınada teʾlīfāt-ı rāʾiḳa ve taṣnīfāt-ı fāʾiḳa eylemişdir.

"*Ḥāşiye-i Muṭavvel ve Muḫtasar*" ve "*Şerḥ-i Tenḳīḥ*" ve "*Ḥāşiye-i Telvīḥ*" ve "*Şerḥ-i Ḥanefiyye*" ve "*Şerḥ-i Miftāḥu'l-Ġayb*" ve "*Şerḥ-i Tefsīrü'l-Fātiḥa li'ş-Şeyḫ Ṣadreddīn el-Ḳonevī -ḳuddise sırruh-*" ve "*Kitābü'l-İlāhiyātü'l-Berḳıyyāt*" ve neẕāʾiri gibi.

Ve bu faḳīre şeyḫim mesṭūr Seyyidü'l-Aḳṭāb ʿOṯmān Faẕlī-i İlāhī'niñ meclīs-i münīfine ibtidā-yı düḫūlümde ki ḍaḥve-i yevm-i iṯneyn idi. (sene 1083) Fī-evāsıṭ-ı şehr-i Rebīʿu'l-āḫir. Ben daḫi beyʿat ḫuṣūṣunda feṭḥ-i dehān itmedin kendi irādātımı irādet eyleyüp ol meclisde bilā-teʾḫīr kemer-bend-i mübāyaʿa eyleyüp āḫir kendilerine vāriş olmaḳ üzre tebşīr eylediler. Ve bu faḳīr ol vaḳitde henüz yigirmi yaşında idim. Bir seneden ṣoñra nefḫ-i rūḥ-i ilāhī vāḳiʿ olup bi- ḥamdillāhi Taʿālā ileʾl-ān ol nefḫiñ āṯārı vāḳiʿ oldı. Ve şeyḫimiñ tamāmen aḥvāli ve bu faḳīriñ tefāṣīl-i ḥāli ve Ṭarīḳat-ı Celvetiyyeʾniñ cümle silsilesi ve sāʾir añа müteʿalliḳ olan umūr *Tamāmü'l-Feyż* nām eṯerimizdedir ki şeyḫim müşārun ileyhiñ biñ yüz iki tārīḫinde ḥarem-i lāhūta ḫirāmān oldığında taḥrīr olunmuşdur. Naẓm: **[101b]**

1 Bugün insān-ı kāmil baḳ Kitābullāh'ı nāṭıḳdır
Ne söylerse ḳamu güftārı esrār-ı ḥaḳāʾiḳdır

2 Bu bir ṭuṭī-durur kim anı Ḥaḳdır söyleden dāʾim
Anıñçün bülbülān-ı gülşen-i dehr üzre fāʾiḳdir

3 N'ola ger ʿarş-ı Raḥmān üzre olsa müstevā dāʾim
Serīr-i nāz-ı ʿizzetde oṭurmaḳ añа lāyıḳdır

4 O deñlü rāz-dār-ı perde-i ġaybü'l-maʿānīdir
Ḳamu tedbīri taḳdīr-i ilāhīye muvāfıḳdır

5 Bu sırrı Ḥaḳḳıyā bilmez meger kim ola ṣāḥib-sır[1]
Ki bu sırr-ı ilāhī aġmaż-ı ʿilm-i daḳā'iḳdir

[İSLĀM'IN EVVELİ VE ĀḪİRİ ĠARĪBDİR][2]

Ve[3] ḥadīşde gelür ki [4]«إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا» "Bedeʾe" lafẓı hemze iledir; ʿavdet ḳarīnesiyle. Yaʿnī İslām'ıñ evveli ve āḫiri ġarībdir ki āşināsı ve ehli ḳalīldir. «فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ» Pes, saʿādet ġarīb olanlara. Eger ġarīb-i ṣūrī ve eger ġarīb-i maʿnevī.

Evvelki ġarīb odur ki menzilinden dūr ola ve vaṭanından ayrıla. Zīrā bu maḳūleleriñ ṣūreten āşināsı az olur. Ve bu sebebden ḳalbi inkisār bulur. Ḥaḳ ise ḳalbi münkesir olanlarla biledir.

Ve ikinci ġarīb odur ki ʿālem-i kevnden mehcūr ola ve ʿālem-i vücūda ʿurūc idüp Ḥaḳḳ'a vüṣūl bula. Zīrā bu maḳūleniñ maʿnen āşināsı ḳalīl ve belki vaḳtine ve ḥāline göre hīç bulunmaz. Ve deryā-yı muḥīṭde sefīne-i İskender'e döner. «أَلَا إِنَّهُ لَا غُرْبَةَ عَلَى مُؤْمِنٍ فِي أَرْضِ غُرْبَةٍ غَابَ فِيهِ بَوَاكِيهِ إِلَّا بَكَتْ عَلَيْهِ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ»[5] Yaʿnī bir mü'min arż-ı ġarībede vefāt idüp ve aḳrabā ve maʿārifinden üzerine aġlayan bulunmasa daḫi añа ġurbet yoḳdur. Zīrā yer ü gök anıñ üzerine aġlar ve anı ġarīb ḳomaz. Ve arż u semānıñ aġlaması ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ﴾[6] āyetinden daḫi mefhūmdur. Ve lākin baʿżı ʿulemā ḥaḳīḳat ve baʿżı temṯīldir didi. Ve ehlüllāh ḳatında ḥayāt ve ʿilim ile muttaṣıf olmadıḳ maḫlūḳ yoḳdur; egerçi maḥcūblara ḫafīdir. Velākin her maḫlūḳuñ aġlaması ve söylemesi kendi maḳāmı ḥasebiyledir. Meṯelā ervāḥ aġlarlar; velākin aġlamaları insān ve ecsām gibi dümūʿ ile degildir; belki ḥāllerine göredir. Zīrā gözden yaş dökmek ile aġlamaḳ ʿanāsır ehline maḫṣūṣdur. Ve her ʿanāṣırdan maḫlūḳ olan insān gibi degildir. Vay insāna ki hem gözden hem göñülden aġlar. Yaʿnī hem nār-ı elem ile cānını dāġlar

1 ṣāḥib-sır: ṣāḥib-ḥāl (nüsḫa-i dīger)
2 Ez-*Kitābü'n-Necāt* nüvişte est. MN.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 144a, 144b ve 357b'de mükerrerdir. MY.
4 Tirmizî, "Îmân", 13, r. 2629.
5 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, XII, 295, r. 9422.
6 "Gök ve yer onların ardından ağlamadı." ed-Duhân, 44/29.

ve hem dīdeleri iki dere gibi çaġlar. Velākin ʿāşıḳ olmayan ne bilsün derd nedir.

Gel imdi derd ehli ol ve ṣoñunda murād üzre bir dermān bul. Ve eger ḫasta olursañ ʿaşḳıñ ḫastası ol ki ṣarı çiçek gibi beñziñ ṣararsın. Ve illā ṣaġ olup neye yararsın. Niceler imhāl olundılar; netīcesi [1]﴿لِيَزْدَادُوا إِثْمًا﴾ ḥükmüne girdiler. Ve niceler daḫi muʿammer oldılar; «طُوبَى لِمَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ»[2] dā'iresin buldılar.

Ve ḫastalıḳdan murād zaḫmdır. Ve zaḫm-ı maḳbūl ẕikr olunan derddir. Ve merdūd olan maraż maraż-ı māsivādır. Pes, saʿy eyle ki evvelki marażıñ efzūn ola. Zīrā ṣıḥḥatiñ andadır. Ve ictihād idüp ikinci yāreye merhem uragör. Ve cerāḥatı yuyup silegör. Ve illā helāk olursın. Zīrā taʿalluḳāt-ı fāniye yāresidir ki eyü degildir. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Ḫastayım nā-çārım ey dil bańa dermān yoḳ mıdır
ʿİlletim aṣlın bilür ʿālemde Loḳmān yoḳ mıdır

2 Hüdhüd'üm geldim Sebā'dan özge dil söyler dilim
Manṭıḳu't-ṭayrı bilür şimdi Süleymān yoḳ mıdır

3 Var-durur elbette ḳadr-i gevher-i ʿirfān bilür
Ya ṣadef-perverde eyler baḥr-i ʿummān yoḳ mıdır

4 ʿĀṣıḳıñ ḥālin niçün inkār ider erbāb-ı zühd
Dillerinde yoḫsa hīçbir ẕerre īmān yoḳ mıdır

5 Didi Sulṭānü'r-Rusül "Selmānü minnā" Ḥaḳḳıyā
Bu zamān içre ʿaceb bizden de Selmān yoḳ mıdır

[AĠACIÑ KÖKİ[3] ṢAĠ OLSA][4]

Aḫşam namāzınıñ sünnetinden ṣoñra oḳuya ve ardınca yedi kerre «يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ وَطَاعَتِكَ» «اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ النَّارِ» diye. Tā ki ṭāʿat ve tevḥīd üzre ṣābit olup cehennemiñ yedi ʿaded ḳapusı anıñ ḥaḳḳında mesdūd ve ebvāb-ı ṣemāniye-i cennet meftūḥ ola.

1 "Biz onlara ancak günahları artsın diye mühlet veriyoruz." Âl-i İmrân, 3/178.
2 Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, III, 519, r. 6525.
3 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 144b, 145a ve 357b'de mükerrerdir. MY.
4 Ez-*Kitābü'n-Necāt* nüvişte est. MN.

Burada dînden murâd tevḥīddir ki ḥāl-i ḳalbdir. Nitekim ṭā'at-i ḥāl ḳālıbdır. Evvelkisi ikinciniñ esāsıdır. Zīrā şecereniñ aṣlı gibidir. Ya'nī aġacıñ köki ṣaġ olsa kendi daḫi ṣaġ olur **[102a]** ve mīve virir. Keẕālik īmān ve i'tiḳād daḫi dürüst olsa, münāfıḳ ḥāli gibi olmasa andan ṣemārāt-ı a'māl vücūda gelür. Pes, aṣıl olan tevḥīd üzerine ṣebāt ve devām dilemekdir. Zīrā ṭā'at üzerine ṣebāt aña tābi'dir. Ve bunda ﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا﴾[1] maẕmūnuna işāret vardır. Ya'nī Allāh Ta'ālā muḳallibü'l-ḳulūbdur ki ḳulūbı bir ḥālden bir ḥāle taḳlīb ve taḥvīl ider. Meṣelā īmāna ve ṭā'ate taḥvīl itdügi gibi. ﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا﴾[2] mūcibince ḥüsn-i ḥālini daḫi sū-i ḥāle tebdīl ider. Ve ḥadīṯde gelür: «قَلْبُ الْمُؤْمِنِ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ يُقَلِّبُهُ كَيْفَ يَشَاءُ»[3] Ya'nī mü'miniñ ḳalbi eṣābi'-i ḳudretden işba-i cemāl ve işba-i celāl arasındadır ki bir işba'dan bir işba'a anı taḳlīb ider. Ve taḳlīb ve izāġa ḳıldığında ẓulm itmiş olmaz. Belki ol ma'nā anıñ levḥ-i maḥv-ı iṣbātda olan ḥāline tābi'dir.

Velākin eṣābi'u'l-Ḳahhār dimedi. Belki īmān muḳteżā-yı rahmet olmaġla Raḥmānla ta'bīr eyledi. Ve cā'izdir ki Celāl'e dā'ir olan istidrāc ḥasebiyle ola. Nitekim gelür: ﴿فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا﴾[4] Zīrā a'ṭā'üllāh iki ṭā'ifeye daḫi memdūddur; maḥẓūr degildir[5]. Celālinde ḥikmeti vardır ki fi'l-cümle raḥmetdir. Zīrā ḳażā ve ḳaderiñ gerçi ba'żısı ġaḍab ṣūretindedir. Fe-emmā Ḥaḳḳ'a nisbetle cümlesi raḥmete dā'irdir. Pes, gülşende ḫārıñ vücūdı ḥikmetden ḫālī degildir. Sā'ir ümūr-ı menfūre daḫi böyledir. Naẓar eyle ki küfrüñ vücūdı dünyādan merfū'olmadı. Tā ki ehl-i īmāna muḥārebe bāḳī ola ve imtiḥān yerin bula ve muḳāteleden derecāt-ı 'āliye ẓuhūra gele. Nitekim nefs-i emmāre-i insānıñ vücūdı daḫi böyledir. Bu cihetden cihād-ı aṣġar ve ekber mütedāvel ve insān bir ḥālden bir ḥāle muḥavveldir ki bunda ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾[6] sırrına işāret vardır. Velākin sa'y eyle ki derecāt-ı ḥüsn-i ḥāle teraḳḳī bulasın ve tecelliyāt-ı mütelevvine ehli olasın ve ehl-i vaḳfe ve irtidād olmayasın. Zīrā aña şü'ūn-ı būḳalemūn dirler ki umūr-ı ma'kūsedir.

---

1 "Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme." Âl-i İmrân, 3/8.
2 "Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme." Âl-i İmrân, 3/8.
3 İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs*, III, 9.
4 "Rahmân onlara, istenildiği kadar süre versin!" Meryem, 19/75.
5 *Ya maḥtūṭ ya maḥṣūr veya maḥdūd olmaḳ gerekdir. Li-Cāmi'i'l-faḳīr.*
6 "O, her an yeni bir ilahi tasarruftadır." er-Rahmân, 55/29.

Ve'l-ʿiyāẕü billāhi Taʿālā. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Biñ tecellī bir dem içre berḳ urur bir dem gelür
Gāh setr idüp yüzin gözden nice biñ dem gelür

2 Bu şüʿūn-ı ġaybı seyr idüp şehādet ʿālemin
Her nefesde ṣad-hezārān ʿālem ü ādem gelür

3 N'eylesün feyż-i ilāhī ḫār-ı ḫuşk-i gülşene
Bir gül-i ter var ise aña semādan nem gelür

4 Her kimiñ ceşmi cemāl-i yāre açıldı ise
Tā-ebed bāġ-ı cihānda ḫāṭırı ḫurrem gelür

5 "Ḥūru maḳṣūrāt" esrārın görür mi yādlar
Var ise Ḥaḳḳī'ya ol gül yüzlüler maḥrem gelür

[BİRİ BİRİÑİZDEN ẔEVḲLENİÑÜZ][1]

Ey ehl-i imsāk![2] Ferciñi ḥarāmdan ve ḥarāma muḳārib olan nesneden ḥıfẓ eyle. Ecnebiyye ve şübheli nikāḥla olan ve ḥayż ve nifās ḥālinde ḳırbān ve ityāndan ve ḳable'l-istibrā cāriye vaṭ'ından ve ḫātūnuñuñ ve evlādıñıñ ve aḳrabāñıñ cāriyelerine taʿarruż itmekden ve livāṭa-i ṣuġrādan ve kübrādan ṣaḳıñ ve esbāb-ı zinādan perhīz eyle ve şehvetle mess itmekden ḥaẕer eyle. Zīrā bunlar daḫi zinādandır. Ve eger baṭnıñı ḥelāl ile terbiye ider iseñ ferciñ cihetinden ḥelāl olursın. Zīrā toḫum fāsid olursa ṣemeresi aña göredir. Ve ṭayyīb daḫi böyledir. Ve teveḳkān-ı nefsiñ yoġ iken iktār-ı ḳırbān itme. Zīrā vücūdı kesel-nāk ider ve marīż ḥükmünde ḳılur. Ve eger meyl var ise żararı olmaz. Belki ḳalbi tenvīr ve nefsi taṣfiye ider diyü ḥaḳḳında kelām-ı kibār vardır. Velākin ehl-i bidāyet ile ehl-i nihāyetiñ farḳları vardır. Zīrā ehl-i bidāyetiñ ḥāli şehvet-i nefsāniyyeye ḳarībdir. Zīrā demiñ bidāyetde ḥükmi şehvetdir. Ve ehl-i nihāyetiñ ḥāli şehvet-i ḥaḳīḳıyyedir ki maḳām-ı ʿaşḳa vüṣūlden ṣoñra ẓuhūr ider. Ve ʿurūḳı nūrla memlū olur. Bu cihetden ḳuvvet-i zā'ide gelür. Bu mertebede olanlara ḥubb-i zenān meyl-i dünyādan degildir. Belki ẕevḳ-i ḳurbet ve vuṣla-

1 Ez-*Kitābü'n-Necāt* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur bölüm ve altındaki manzume 145a ve 357b'de mükerrerdir. MY.

ta dâ'ir bir maʿnā-yı ġarībdir. Anıñçün kümmeliñ cimāʿları içün vaḳt-i maḫṣūṣ yoḳdur. Zīrā istiġrāḳları tām ve müşāhedeleri kāmildir. Terbiyesi nā-tamām sālik ise böyle degildir.

Ve izdivāc ġāliben gicede olmaḳ esmā-i ilāhiyyeye nāẓırdır ki esrārdır. Ḫātūnlar ise esrār-ı ilāhiyye ṣūretleridir. Anıñçün vārid oldı ki ﴿حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾[1] Ve gice maẓhar-ı ġaybdır. Ve esrār-ı ġaybiyyeniñ ekṣeri gicelerde vārid olur. Pes, ġayb olan ġayba münāsibdir. Nehār ise maẓhar-ı şehādetdir. Anıñçün setr u cehriñ perdeleri bir degildir. Meger ki kümmel-i evliyāya göre ola. Zīrā anlar "lā leyl ve lā nehār" ʿāleminde gā'iblerdir. Anıñçün kimse anları leylde ve nehārda görmez. Belki gördükleri fülāndır. Ve siyādet-i maʿneviyye ehli ile ḳarābete taḥrīṣiñ maʿnāsı īṣāl-i envār **[102b]** ve ittiṣāl-ı esrārdır. Egerçi ḫalḳıñ ekṣeri bu sırr-ı serīden ġāfil ve emr-i nikāḥ-ı ṣūrī ve maʿnevīyi cāhildir.

Ve Rasūlullāh'ıñ *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* maḫtūnen velādetleri emr-i ḫāric iʿtibāriyledir. Tā ki ʿuyūn-ı nāsdan maṣūn ola. Velākin mıġmaz-ı şeyṭān olan ʿalaḳa ḳabīl-i meẕkūrdan olmamaġla iḫrācı teʾḫīr olundı. Ve ol daḫi melā'ike arasında vāḳiʿ oldı.

Ey ʿārif! Ferciñ ġayrı esrārı vardır. Burada ẕikr olunmaz. Naẓar eyle ki neş'e-i ūlāda nereden gelür ve ne keyfiyyet ile ḥāṣıl olursın. Ve sen fi'l-aṣl ḫaḳīkat-i vāḥide iken nice iki ḫaḳīḳat olduñ ki biri ḫaḳīḳat-ı fāʿiliyye ve biri ḫaḳīḳat-ı ḳābiliyyedir. Ve ḫaḳīḳat-ı fāʿiliyyeyi senden iẓhār ve merʾeden ibṭān itdi. Nitekim ḫaḳīḳat-ı ḳābiliyyeyi merʾeden iẓhār ve senden ibṭān itdi. Ṭurmañız imdi kendiñizden veyaḫud biri biriñizden ẕevḳleniñüz. Naẓar ve tefekkür idiñüz ki mülteẕ ve mülteẕẕün bih kimdir ve iki midir bir midir? Fe-Sübḥāne'l-Ḥakīm. Āyīnede rā'ī yüzin gösterdi ve görünen bir iken iki oldı. Ve iki ṣūret iken yine bir dinildi. İşte ol āyīne seniñ imkānıñ mertebesidir ki anıñ üzerine ne ḳadar ṣuver-i muḫtelife geldi. Nitekim fāḫurī yaʿnī bardaḳçılar ṭīnden neler düzer ve ne ṣūretler gösterir. Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 "Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir." er-Rahmân, 55/72.

1 Ṣūretiñ Ḥaḳdır velī esmāsı biñ bir gösterir
Her ne ṣūret kim görürsüñ cümle bir sır gösterir

2 Kendiñi görmek dilerseñ āyīne bul āyīne
Bāṭını zīrā ki ol āyīne ẓāhir gösterir

3 Bir tecellīden ne deñlü ṣūrete girdi cihān
Cümle-i āṯār içinde bir mü'eṩṩir gösterir

4 ʿAḳl-ı evvel cümleden aḳdem iken bu ʿarṣada
Ya neden cism-i Muḥammed kendin āḫir gösterir

5 Ṣanʿat-ı ilm-i ledünnīde bugün üstād olup
Kendin İsmāʿīl Ḥaḳḳī ḫayli māhir gösterir

[MANṢŪR[1] MAṢLŪB OLDI][2]

İşte bu maḳām-ı daḳīḳ ve ʿamīḳdendir ki Manṣūr-ı Ḥallāc muʿāraża idüp ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾[3] mūcibince Rasūlullāh *-sallallāhü ʿleyhi vesellem-* bu ḫalḳıñ cümlesin Ḥaḳ'dan dilemek gerek idi. Maʿa hāẕā «شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي»[4] diyü şefāʿati ehl-i kebā'ire taḫṣīṣ eyledi. Ve cümle küffārıñ īmānlarını murād itmedi." didikde, rü'yāsında Cenāb-ı nübüvvet añа ʿitāb idüp "Yā Manṣūr! Ḥabīb ki maḥbūbda fānīdir; anıñ kelāmı kelām-ı ḥaḳdır. Yaʿnī maḥbūb anıñ dilinden söyler ve söz anıñ sözidir; benim degil. Pes, ḫuṣūṣ-ı taḫṣīṣde bаña iʿtirāż itmeñde nedir fā'ide yā Manṣūr! Bu terk-i edebden ötüri seriñi virmelüsin." buyurduḳda, āḫir ḳaża-i maʿhūd serine geldi ve cisr-i Baġdād'da maṣlūb oldı. İşte bu iʿtirāż daḫi melā'ikeniñ ebü'l-beşer ḥaḳḳında iʿtirāżları gibi oldı ki āḫir kendileri mülzem oldılar.

Ey ʿaceb verā-i perdede esrār var ki anıñ naḳşından dīdeleri ḫayāl ile görünmez. Nice görinür ki ʿālem ḫayāldir ve ḫayāl ḥaḳīḳatden ne fehm ider ve taṣavvur-ı nāḳıṣ Ḥaḳḳ-ı mutlaḳı nice idrāk eyler. Pes, Ḥaḳḳ'ı bilen yine Ḥaḳdır ve insān fehm itmedügi yerde sükūt itmelüdür. Eger fehmi müyesser ise esbābı yüzünden bir vaḳitde ḫuṣūle gelür ve illā ʿālem-i ġaybda ḳalur ve şehādete gelmez. Zīrā anıñ ḥaḳḳında mümteniʿātdandır. Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 152a ve 357a'da mükerrerdir. MY.
3 "Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın." ed-Duhâ, 93/5.
4 Ebû Dâvud, *es-Sünne*, 23, r. 4739

1 Bāde-i ʿaşḳ-ı ilāhī nūş iden mestāneler
Ellerinde tā ebed ṭutsa n'ola peymāneler

2 ʿĀḳil ü dānāya ṣor esrār-ı Ḥaḳḳ'ı ey göñül
Kim işāretden ne añlar kūdek ü dīvāneler

3 ʿĀḳil ü dānāya ṣor esrār-ı Ḥaḳḳ'ı ey göñül
Kim işāretden ne añlar kūdek ü dīvāneler

4 Ebr-i nīsāndan olursa ger ṣadefler feyż-yāb
Feyż-i Ḥaḳ'dan sen de var dilden çıḳar dür-dāneler

5 Baḳma dervīşe muraḳḳaʿ-pūş gördükde ḥaḳīr
Boş degildir ʿālem içre kenzden vīrāneler

6 Ḥaḳḳıyā Ümmü'l-Kitāb'ıñ ʿilmini neşr eyle kim
Bir daḫi belki seniñ gibi ṭoġurmaz analar

* * *

1 İki lām u bir elif bir hādır[1]
ʿAyn u dāl ortasında bir bādır[2]

2 İkisin cemʿ iden bu maʿnānıñ
Nūn u ḳāf ortasında bir ṭādır

3 Ḳandadır noḳṭa-i vaḥdet söyle
Maẓharı gözle anda peydādır

4 Noḳṭayı ḳıldı elifde pinhān
Kenz-i maḫfīye ẓāhir īmādır

5 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ ile birlik bul kim
Bāṭın-ı ḫalḳ ḳāf ile ḥādır

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 152a'da mükerrerdir. MY.

[CÜNEYD[1], EBŪ YEZĪD VE MANṢŪR][2]

[103a] Fe-emmā Cüneyd-i Baġdādī'niñ "*Leyse fî cennetī sivallāh*" ve Ebū Yezīd-i Bisṭāmī'niñ "*Sübḥāne mā aʿẓamü şānī*" ve Ḥallāc'ıñ "*Ene'l-Ḥaḳ*" didikleri ve emṡāli ʿālem-i cemʿa nāẓırdır. Ve Ebū Yezīd'iñ Ḥallāc'a nisbetle ḳuvvet-i ḥāli olmaġla anı ḳılıç kesmedi. Ḥallāc ise maʿhūddur ki ber-dār oldı. Ve farḳ birḳaç vecihle olur. Bir farḳ ki ḳable'l-cemʿdir ki maḳbūl degildir. Zīrā ḫalḳla Ḥaḳ'dan iḫticābdır. Ve bir farḳ vardır ki baʿde'l-cemʿdir ki vaḥdet ve keṡretiñ mecmūʿunı ḥāvīdir ve bu maḳbūldür. Ve eger baʿde'l-farḳu'ṣ-ṣānī olursa ziyāde maḳbūldür. Nitekim Cenāb-ı Nübüvvet'den naḳl olundı. Pes, ehl-i ḥicāb ehl-i ḳarye ve ehl-i keşf ehl-i şehr gibidir. Ve kemāl odur ki birbirinden ḥiṣṣe-mend olalar. Nitekim erbābına maʿlūmdur. Zīrā ki dimişlerdir: "Men lem yeẓüḳ lem yaʿrif." Zīrā bir kimseniñ cemʿiyyeti ġālib olsa mest gibidir ki arż u semāyı teşḫīṣ itmez ve ḳādir olup bir iş ṭutmaz. Maḳām-ı teblīġ ve daʿvet ise ṣaḥv-ı tām iḳtiżā ider. Nitekim mest ifāḳat bulmadıḳça iḳāmet-i ṣalāt idemez. Ve farḳ-ı evvel ehli daḫi cāhil Türk'e beñzer ki ebcedi bilmez; ya Ḳur'ān'ı nice taʿlīm ide.

Ve şitāda berr ü baḥriñ iştidādı tecellī-i celāle rāciʿdir. Nitekim ṣayfıñ ḥāli cemālden ʿibāretdir. Ve celāle göre ʿālem-i baḥr ʿālem-i berden eşeddir ki helāki aġlebdir. Anıñçün sālikler ḳıyāmet-i ṣuġrāda çok zaḥmet çekerler ve ekṡeri münḥarif olurlar. إلّا من عصمه الله تعالى وحفظ حاله وجعل إلى الخير مآله

Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 "Ḳābe ḳavseyn" ʿārifā[3] şol ḳurb-i "ev ednā" mıdır
Sırr-ı "ev ednā" maḳām-ı Rabbiye'l-aʿlā mıdır

2 Farḳ u cemʿiñ biri birinden nedir farḳı ʿaceb
Bir midir yoḫsa biri aʿlā biri ednā mıdır

3 Şeş cihetden çün berīdir "naḥnü aḳreb"der niçün
Ṣūret-i teşbīhde tenzīhe ya īmā mıdır

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 152a ve 357a'da mükerrerdir. MY.
3 ʿārifā: ʿāşıḳā (357a)

4 Bu taʿayyünde neden Manṣūr "ene'l-Ḥaḳ" söyledi
Ḥaḳ mıdır daʿvāsı yaḫud bir ḳurı daʿvā mıdır

5 Ḥaḳḳıyā evṣāf-ı Ḥaḳ Ḥaḳ'dan sañа ḫilʿat-durur
Ḳıl teferrüc ʿālem-i āṣārı ʿīd eyyāmıdır

[EMĀNET-İ ESRĀR-I ḪUDĀ][1][2]

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾[3] Bu āyetde olan emānet iki dürlü emānetdir. Biri emānet-i ẓāhiredir ki şerāyiʿ ve aḥḳāmdır. Biri daḫi emānet-i bāṭınadır ki maʿārif ve ḥaḳāyıḳ ve bilā-vāsıṭa olan feyż-i ilāhī ve sırr-ı Rabbānīdir. Ve emānet-i ẓāhireyi küffār-ı şerāyiʿa taʿlīm itmek cā'iz olmadıġı gibi emānet-i bāṭınayı daḫi küffār-ı ḥaḳāyıḳa ifşā itmek cā'iz degildir. Ve şol sālik ki "emānet bendedir" diyü daʿvā eyleye ve "ene'l-Ḥaḳ" ve anıñ emṣāli esrār-ı mektūme söyleye; emānete ḫıyānet itmiş olur. Zīrā emānet nā-ehle teslīm olunmaz; belki ehline virilür. ʿAvām-ı nās ise o maḳūle emānete ehil degildir. Anıñçün esrāra müteʿalliḳ nesne gūş itdikleri zamān çün ü çerā iderler ve dillerin ṭutup ehli bilür dimezler.

Ve cümle enbiyā ve evliyā ʿAdl ismine nāẓırdır ki niẓām-ı ʿālem içün gelmişlerdir. Ve her kimden ki iḫtilāle müteʿalliḳ ḳavl ü fiʿil ṣādır ola, peyrev-i enbiyā ve evliyā olmaḳdan sāḳıṭ olur. Bu bir özge sırr-ı ilāhīdir ki degme bir sālike iḥsān olunmamışdır. Belki bu sırr-ı serīniñ maẓharı ekmel-i nās olanlardır ki her perdeyi uṣūlüyle ṭutarlar ve her yerde maḳāmıñ ḥükmüni virirler. Ve böyle biterler ve böyle yiterler. Beyt:

Çünki ḫāhem k'ez ġamet āhī konem
Çün ʿAlī sır-rā fürū çāhī konem

Yaʿnī maḥrem-i esrār-ı Cenāb-ı Ḫudā āyīne-i pāk-i ḥaḳāyıḳ-nümā Faḫr-i ʿĀlem *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-*bir defʿa Ḥażret-i ʿAlī'ye *-kerremallāhü vecheh-* esrār-ı ilāhiyyeden bir nesne söyleyüp "Yā ʿAlī bu sırrı ketm eyle." diyü tavṣiye eylediler. Ve yed-i kerīmelerin reʾs-i ʿAlī üzre ḳoyup telḳīn-i tevḥīdden ṣoñra "Ṣaḳın bunı ġayra söyleme." diyü söylediler.

1 Ez-*Tuḥfe-i Baḥriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 152b ve 357a'da mükerrerdir. MY.
3 "Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik." el-Ahzâb, 33/72.

Velākin ʿAlī'ye bir ḥālet gelüp żabṭ itmege ḳādir olmayıcaḳ varup bir leb-i çāha āh-keşān oldı. Ve ol āhıñ teʾşīrinden ḳaʿr-ı çāhda bir ney bitüp bir şūbān anı kesüp nefḫ idicek cemīʿ-i maḳāmāt-ı mūsıḳıyye andan ẓuhūr itdi. Ve ol teʾşīr ol maḳāmlarda ḳaldı. Bu sebebdendir ki ʿaşḳ-ı ṣūrī ve mecāzī ve ḥaḳīḳīde maḳāmāt ve semāʿ yüzünden āh u iñildi çoġaldı. Ve ol ẓāhir ʿünvān-ı bāṭın oldı. Zīrā aṣlı bāṭınıñ teʾşīrinden geldi ki anıñ ṣūretidir. Fe-sübḥānallāhü'l-Ḳādir.

Bu cihetden didiler ki "El-mecāzü ḳanṭaratü'l-ḥaḳīḳa." Zīrā ṣūret maʿnāya vesīledir. ʿAşḳ raḳīʿa-i laṭīfe-i ġaybiyye olmaġla ṭarīḳ-i ḥaḳīḳatdir. Yaʿnī ʿaşḳ-ı mecāzī, ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳīye rāciʿdir. Zīrā leṭāfet cihet-i cāmiʿadır ve anda ki ʿaşḳ olmaya vāṣıl-ı ʿālem-i ḥaḳīḳat olmaz**. [103b]** Zīrā ʿilimle cemīʿ-i maḳāmātı idrāk eylemek kifāyet eylemez. Bal dimekle aġız ṭatlu olmadıġı gibi belki ṭatmaġa muḥtācdır. Bu cihetden bī-ʿaşḳ olan ʿinnīn gibidir ki leẕẕet-i cimāʿı bilmez. Ve memrūru'l-mizāc vardır ki ḥalāvet-i ʿaseli idrāk eylemez. Pes, ʿaşḳ māsivā sözdür; velākin mutaṣavvife ile ṣūfiyyeniñ farḳları vardır. Zīrā mutaṣavvife tekellüf ehlidir ki ṭaleb-i ẕevḳ ve ḥużūr içün aṣavāt ve maḳāmāta māʾillerdir. Ṣūfiyye ise fenā-i küllī ehlidir ki ẕevḳden daḫi fenā bulmuşlardır. Belki ẕevḳ tevḥīddedir; umūr-ı ʿārıżada degil. Velākin çāre nedir ki bidāyet ehlinde söz ve sāz çü ḳadar. Naẓmun li-Nefʿī el-merḥūm:

Zabṭ-ı āh itmededir ʿāşıḳa evvel çāre
Ben ise āhsız ārām idemem āh meded

Naẓmun li-müʾellifihī:

1 Tīġ-i derd ile ciger ṣad-pāredir
Āh zaḫm-ı ʿaşḳ oñulmaz yāredir

2 Her kime ṣorsañ bu ʿaşḳıñ çāresin
Her biri bir ʿāciz ü bī-çāredir

3 Māsivādan ṣoġıdı dil n'eylesün
Çün semender meyli dāʾim nāradır

4 Yüzüñ aġ olsun ciger ḳanıyla yu
Çekmeye bu derdi yüzi ḳaradır

5 Nār-ı ʿaşḳa mūm olur ḳābil olan
Vay o kim āhen ya seng-i ḫāredir

6 Ḥaḳḳıyā eyyām-ı ḳahr oldı tamām
İntiẓārım şimdi luṭf-ı yāredir

[DÖRT MEẔHEB[1] VE DÖRT İMĀM[2]]

Ve eʾimme-i erbaʿa daḫi ḫulefā-i erbaʿa gibi dört mertebeye mālik ve rāh-ı şerīʿat ve ḥaḳīḳate sāʾirler gibi sāliklerdir. Ve bunlarıñ ḥaḳḳında iṭāle-i lisān idenler ya fiʾl-cümle maġlūbiyyetlerinden yaḫud nefsüʾl-emre cehillerindendir. Zīrā ḫāric-i bābda olanlar ṣadırda olanlarıñ ḥāllerinden bilmezler. Hīç İmām-ı Ebū Ḥanīfe gibi yigirmi sene vüżū-i ʿişāʾ ile ṣalāt-ı fecri ḳılan derd-i ʿaşḳ u maḥabbetden bī-naṣīb olur mı? Ve İmām-ı Şāfiʿī gibi ṣabāḥa dek iñleyen ẕevḳ-i müşāhededen bī-behre ḳalur mı? Ve İmām-ı Aḥmed gibi Sünen-i Nebeviyyeʾyi iḥyāda ʿalem olan ʿālem-i keşfden ḥicāb bulur mı? Ve İmām-ı Mālik gibi Ravża-i Medīneʾde bir gül açılur mı? Ḫuṣūṣan ki bunlarıñ meẕhebleriyle temeẕhüb ve istinbāṭlarında kendülerine taḳlīd idenlerden maşrıḳ ve maġrib ve cenūb ve şimāl ve Hind ve Yemen ve ʿArab ve ʿAcem ve Rūmʾda bu ḳadar evliyā-yı kirām ve aṣfiyā-yı ẕeviʾl-iḫtirām gelmişlerdir ki ḥadd ü ḥaṣrdan bīrūndur.

Bir ḳavmiñ metbūʿları nāḳıṣ olup kendileri kāmil olmaz. Zīrā nefes-i ilāhī sırr-ı sārīdir. Ḳalallāhü Teʿālā: ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ﴾[3] Naẓar eyle ki veled peder ve māderine müşābehetden ḫālī degildir. Zīrā taʿayyüni ebeveyniñ eczā-i vücūdundan münʿaṣır ve müctemiʿ olan nuṭfedendir. Buradandandır ki dirler: "El-veledü sırr-ı ebīh."

Feʾfhemüʾl-esrār. İnkünte min-üliʾl-elbābiʾl-aḫyār. Naẓmunli-müʾellifihī:

1 ʿAşḳ bir āteş-durur kim cevher-i cān içredir
Feyż bir yektā güherdir ebr-i nīsān içredir

2 Herkes olmaz işbu miḥrāb-ı ḥaḳīḳatde imām
Şol cihetden kim anıñ ḳalbi ḳızıl ḳan içredir

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 153a'da mükerrerdir. MY.
3 el-İsrâ, 17/84.

3 Nice bilsün ḥālini sāḥil-nişīn-i farḳ olan
Şol derūnuñ kim cemʿden baḥr-i ʿummān içredir

4 Müctehiddir şol göñül kim ḳabża-i ilhām ile
Aḫẕ ider şol maʿnīyi kim naẓm-ı Ḳurʾān içredir

5 Nār-ı ʿaşḳa yanmadın pervāne-veş daʿvāyı ḳo
Ya semender olmadın kim nār-ı sūzān içredir

6 Ḥarf ü maʿnā lafẓ-ı rengīniñdedir Ḥaḳḳī seniñ
Bāde-i gül-gūn gūyā cām-ı mercān içredir

[ḤALLĀCİYE][1] [2]

Egerçi baʿżı müdebbirāt yaʿnī ervāḥ-ı müdebbire ve nüfūs-ı fāżıla-i ḳudsiyye vardır ki bu mavṭından intiḳālden ṣoñra daḫi anlardan baʿż-ı teʾsīrāt ẓuhūr ider. Gerekse ḥayāt-ı dünyeviyyede olan ṣūret-i maḫṣūṣaları üzerine teşekkül itsünler ve gerekse itmesünler. Zīrā maḳṣūd olan teʾsīriñ ḫuṣūlidir; ne ṭarīḳle olursa olsun.

Ve burası mezāliḳ-i aḳdāmdandır. Zīrā baʿż-ı fıraḳ-ı ḍālle baʿż-ı evliyā ḥaḳḳında "Anlar vefāt itmezler ve intiḳālleri taḳdīri üzerine yine cesedlerine rūḥ taʿalluḳ idüp dünyāda istedikleri yerlerde gezerler." diyü iʿtiḳād iderler. Ḥattā Ḥallāc ḥaḳḳında, ṣalb olunmamışdır; belki Ḥażret-i ʿĪsā -*ʿaleyhisselām*- gibi aña müşābih bir kimse **[104a]** ḫalḳ olunup ṣalb olunan odur diyü zuʿm eylediler ki anlara Ḥallāciyye dirler. Ve bunuñ emṡāli sū-i iʿtiḳāda ve ilḥāda düşenler çoḳdur. Ḳālellāhü Taʿālā: [3] ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾

Yaʿnī dār-ı dünyā ḫavāṣ ve ʿavāma bāḳī degildir. Ḥattā āb-ı ḥayāt nūş iden Ḫıżrʾa ve semāya merfūʿ olan ʿĪsāʾya ve bunlarıñ emṡāline daḫi ḳalmaz. Ḳālellāhü Taʿālā: [4] ﴿إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ﴾ Yaʿnī İblīs ʿamel-i sābıḳı muḳābelesinde ʿömr-i ṭavīl ile müḳāfāt olunup ilā-yevmiʾl-ḳıyāme teʾḫīr olunanlardan oldı. Ve melāʾike-i kirām daḫi bunda düḫūl buldı. Ve anlar daḫi āḫir-i kār cesed-i laṭīfleri ve ṭabʿ-ı nurānīleri ḥükmünce maġşiyyün ʿaleyh

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿÖmeriyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 153b'de mükerrerdir. MY.
3 "Elbette sen öleceksin, onlar da ölecek." Zümer, 39/30.
4 "Sen süre verilenlerdensin." el-Aʿrâf, 7/15.

olsalar gerekdir. Nitekim erbāb-ı ḥaḳāyıḳ ẓāhib oldılar. Ve sā'ir nüfūs gibi bedenlerinden müfāraḳat itseler gerekdir. Nitekim erbāb-ı ẓāhir meslegidir. Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 Her ne kim geldi cihān bezmine aḫyār ebrār
Şerbet-i cām-ı ecel içse gerek āḫir-i kār

2 Çünki dünyā bize bir ḳanṭaradır āḫirete
Geçeriz köpriden iller gibi biz de nā-çār

3 Ḫāne-i ḳabri ola kimine ṣandūḳa-i nūr
ʿAmeline göre ola kimine külḫan-ı nār

4 Çürüye ʿömr ü beden ḳalmaya āṣār-ı kefen
Gele ʿüryān ʿAraṣāt'a bürüye cismini zār

5 Zār u feryād ü fiġān fā'ide itmez aña kim
Eyledi dünyede bāġ-ı ʿāmelin pür-ḫas u ḫār

6 Ger Muḥammed'den ola feyż-i şefāʿat Ḥaḳḳī
Kevṯer-i maġfireti içmege ʿāṣīye ne var

[ALLĀH TAʿĀLĀ ʿİBĀDINI ṢAYD İDER][1] [2]

Ve ḥadīṯde gelür: «عَجِبَ رَبُّكَ مِنْ قَوْمٍ يُقَادُونَ في السلاسل إلى الجنة»[3] Bu ḥadīṯ ẓāhiren esīr olan ehl-i ḥarbiñ ḥāllerine işāretdir ki aḫẕ olunup ḳayd u bend ile dār-ı İslām'a gelürler ve mü'min olup bi'l-āḫire cennet naṣīb olur. Pes, ẓāhirde esīr olmaḳ mekrūh nesne iken bāṭında ġāyetde maḥbūb oldı. Nice maḥbūb olmasun ki anıñla dūzaḫdan ḫalāṣ olur ve dosta ḳavışur. Ve sā'ir ṭabʿan maḥbūb olmayanlar daḫi ṣabır ehline göre böyledir. Meṣelā ġam ve muṣībet ile mübtelā olmaḳ gibi.

Bu ḥadīṯ bāṭınen Ḥaḳḳ'a esīr olanlara işāret ider. Nitekim dimişler: «العارف صيد الحق» Yaʿnī bir kimse kemend ve dām ile bir murġı ṣayd idüp ḳafese ḳoydığı gibi Allāh Taʿālā daḫi ceẕbe-i ʿaşḳ ile baʿż-ı ʿibādını ṣayd ider ve aña maḳʿad-ı ṣıdḳı maḳām virir ve ḫalḳıñ naẓarından alur. Şöyle ki hem

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḫalīliyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 153b'de mükerrerdir. MY.
3 İbn Ebî Âsım, *es-Sünne*, I, 251, r. 573.

maʿlūm ve hem mechūl olur. Ve bu maḳūle ṣayd-ı Ḥaḳ olanlar Ḥaḳ'dan ġayrıya meyl itmezler. Anıńçün cennete zencīrle ceẕb olunurlar. Fe'fhem cidden. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 ʿĀrif-i billāh Ḥaḳ'dan ġayrıya ḳılmaz naẓar
Cenneti ḳor tā ḥarīm-i ḥażrete eyler güẕer

2 Ḥācīniń maḳṣūdı Kaʿbe ʿāşıḳıń maḳṣūdı hū
Zāhidiń ḳaṣdı bihişt ü tāciriń sīm ile zer

3 Oṭuran er oldı dirler fi'l-meṣel meşhūrdur
Hem ere irdi şu kim seyyāḥ olup dā'im gezer

4 Kimse bilmez māverā-i perdede ḥāli nedir
Kim bilürse māverādan ʿāḳibet cümle bezer

5 Ḥaḳḳıyā saʿy eyle dünyā olmasun reh-zen sańa
Kā'ināt kendüńe düşmen bilüp eyle ḥaẕer

[ḤĀLİNE MAĠRŪR OLUP HEVĀLANMA][1] [2]

Ve ḥadīṣde gelür ki: [3]«لا تَضْرِبُوا إِمَاءَكُمْ عَلَى كَسْرِ إِنَائِكُمْ فَإِنَّ لَهَا آجالا كآجالكم» Yaʿnī cāriyeleriñiz çanaḳlarıńızı ve çömlekleriñizi ve bunlar gibi nesneleri ḳırdıḳları zamān niçün ḳırdıńız diyü eẕiyyet itmeñiz. Zīrā siziń ecelleriñiz olup ḥulūlünde vefāt itdigiñiz gibi çanaḳlarıńızıń daḫi ʿindallāh ācāl-i muḳadderesi vardır ki tamām olduḳda bir bahāne ile ḳırılurlar. Pes, dünyāda dürüst nesne ḳalmaz; ʿāḳibet ḳırılur. Nitekim mülūkden birine fildişinden maṣnūʿ ve mufażżaż bir ḳıymet-dār ḳadeḥ ihdā olunduḳda ziyāde mesrūr olıcaḳ meclisinde ḥāżır olan ḥukemādan biri "Sürūr yevm ve ġam ebed." didi. Fi'l-ḥaḳīḳa bir gün ol ḳadeḥ münkesir oldı ve pādişāh anıń ġamında ḳaldı.

Ve bunuń naẕīridir ki Rasūlullāh *-sallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* Ḥażretleri'niń Ġażbā dirler bir nāḳaları var idi ve de'b-i şerīfleri bu idi ki gāhīce

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥalīliyye* nüvişte est. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 154a'da mükerrerdir. MY.
3 Deylemî, *el-Firdevs*, V, 53, r. 2438.

atları ve develeri bir sırr-ı ilāhīye binā'en ḳoşdururlar ve muḳābelede sābıḳ olanlara māl virirler idi. Bir defʿa ol Ġażbā'yı ġayrıñ devesi yügrük çıḳup geçdi **[104b]** ve ġālib geldi. Orada bulunan aṣḥāb *-raḍıyallāhü ʿanhüm-*Rasūlu'lllāh'ıñ devesi geri ḳaldı ve geçildi diyü maḥzūn oldılar. Zīrā ol vaḳte gelince ol deveniñ mesbūḳ olup girüde ḳaldığı yoġ idi. Pes, orada Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* Ḥażretleri buyurdılar ki "Bir nesne merfūʿ olmadı illā mevżūʿ oldı." Yaʿnī her ʿālī nesneye āḫiriyyet olur ve alçaġa düşer. Nitekim oḳda müşāheddir ki hevāya aġdıḳdan ṣoñra āḫir menzil-i ḫāke iner.

Ṣaḳın imdi ḥāliñe maġrūr olup hevālanma. Zīrā āḫiri menziliñ ḳabirdir. Eger ḫurşīd gibi seriñ felek-i rābiʿāya irse yine sen ḫākde bir ẕerresiñ. Ve eger baḥr-i mescūr gibi her ṭarafıñ māl-a-māl olsa yine sen bir ḳaṭresiñ. Ve sen dārātla Dārā olsañ bir gün yine zebūnsuñ. Ve pehlevānlıḳda Rüstem ve Sührāb olsañ bi'l-āḫire ser-nigūnsuñ. Mā-i mehīnden oldığını ne tīz unutduñ. Ve pederiñ yolı olan tevbeyi ḳoyup ne maḳūle ışrār yolunı ṭutduñ. Gel ey ġāfil ḫalḳa eẕiyyet ve āzār itmegi ḳo. Zīrā cümleñiz nefs-i vāḥideden maḫlūḳ olmuş aḳrabāsıñız. Ve ecānibden oldığıñız ṣūretde yine iḫvān ve aḥibbāsıñız. Ve insāniyyet postunı çıḳarup ḳurd mı olacaḳsınız ve kilāb gibi cīfe-i dünyā üzerine ḫırıldaşup ne bulacaḳsınız. Aġlañ şol gün içün ki gözlerden ḳan gele ve iñleñ şol mevt içün ki ol demde kimi aġlaya kimi güle. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Ey cihān-ārā
Ḥālim nice olur[1]
Perverd-gārā
Ḥālim nice olur

2 Eridi tenim
Az ḳaldı günüm
ʿAcabā benim
Ḥālim nice olur

1 nice olur: nic'olur MY.

3 ʿAmelim günāh
Defterim siyāh
Allāh'ım Allāh
Ḥālim nice olur

4 Şerʿi gütmedim
Ṭāʿat itmedim
Ṭoġrı gitmedim
Ḥālim nice olur

5 Ḥaḳḳī ḳul aġlar
Cigerin dāġlar
Diñ şāhlar begler
Ḫālim nice olur

[AHĀLĪ-İ ZAMĀNENİÑ AĠZI PÜR-TAṢAVVUFDUR][1]

Gel[2] imdi maʿrifet-i leẕīẕeyi ṭatmaġa saʿy eyle ve cehilden ḥaẕer eyle. Zīrā seniñ ṣūret-i ʿavāmda olduġuñ sańa żarar virmez[3]. Hemān bāṭınıñ evṣāf-ı ḫavāṣṣ ile muttaṣıf olmaḳ lāzımdır. Ve bī-ʿamel olan maʿrifetiñ yanına uġrama. Nitekim ahālī-i zamāneniñ aġzı pür-taṣavvufdur ammā irtikāb ġāyete irmişdir. Zīrā maḳṣūdları mücerred baʿż-ı ışṭılāḥ żabṭ idüp ebnā-i cinsle mükālemede iẓhār-ı maʿrifetdir. Ve maʿrifet bulunup ʿamel bulunmamaḳ kemāl-i ġafletdendir ve ġaflet naṣṣ ile menhīdir. Pes, "Maʿrifet içinde cehil ve yaḳaẓada ġaflet ne maʿnādır?" diyenler ol maḳūlelere naẓar eylesünler. Maʿa hāẕā anlarıñ maʿrifetlerine maʿrifet-i ḥaḳīḳiyye daḫi dimezler. Zīrā mücerred taḳlīddir ve żabṭlarında ḫaṭāları çoḳdur. Ve elfāẓ-ı taṣavvufı meḥāmiliniñ ġayrıya ṣarfla ya ilhāda veya küfre düşerler.

---

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.

2 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 151a'da mükerrerdir. MY.

3 Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḫażretleri'niñ burada, "Seniñ ṣūret-i ʿavāmda oldığıñ sańa żarar virmez" ḫiṭāb-ı bā-ṣavābı, kendi kemer-beste-i ṭarīḳatı olan, Rodoscuḳlı yaʿnī Tekfūrṭaġlı Ḥācī Muḥammed ʿAṭā'īyedir ki tuḥfe-i meẕkūresini anıñ nāmına taḥrīr ve tesmiye buyurmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Seyyid Muḥammed Nāṣihu'l-ḥaḳīr.

Ve bizim ʿaṣrımızda, Şām'da bir mülḥid-i ekber zuʿmunca baʿż-ı āṣār yazup iftiḫār eylerdi. Bir gün bir risālesine naẓar itdim. Gördüm ki kendi gibi sözleri daḫi kör ve yek-çeşm ve pür-ẓulmetdir. Naẓm:

1 Şu kim zuʿmunca ḥaḳ söyler velākin Ḫaḳ'dan aʿmādır
Hemān bir lafẓ-ı bī-maʿnā vü ism-i bī-müsemmādır

2 Ne bilsün çeşmi ẓulmetde ḳalanlar sūre-i Nūr'ı
Ne añlar cāhil olan sırr-ı ismi kim muʿammādır

3 Budur bir noḳṭa kim icmāli ṣad tafṣīle dā'irdir
Budur bir metn kim şerḥi anıñ muḥtāc-ı ammādır

4 Bu bir feyż-i ilāhīdir dil ehline olur cārī
N'ider anı şu dil kim muṣġa-i sengīn-i ṣummādır

5 Ḳatı maẓharsın ey Ḫaḳḳī bugün elṭāf-ı Raḥmān'a
Ḫilāfet sendedir zīrā ki ʿilmiñ ʿilm-i esmādır

* * *

1 Ṣūret-i ḳo ey göñül maʿnāyı gör[1]
Ḳaṭreyi terk eyleyüp deryāyı gör[2]

2 Ẕāt-ı Bārī ḳandadır dirseñ eger
Her arada anı var arayıgör

3 Ṣuda baḳma ʿaksine hergiz ayıñ
Gökde ḫurşīd-i cihān-ārāyı gör

4 ʿĀlem-i ġayb u şehādet bir degil
Ḳo burayı ey göñül orayı gör

5 Ḫārdır bu ʿālem-i ṣūret hemān
Bāġ-ı maʿnāda gül-i raʿnāyı gör

6 Ḫırḳa-ı tecrīde gir Ḫaḳḳī yüri
Ḫalḳı ḳo Mevlā-yı bī-hem-tāyı gör

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 155b'de mükerrerdir. MY.

1 Naẓm eylemege silk-i beyāna güherim var[1]
Deryā-yı maʿārifden alınmış dürerim var[2]

2 Evṣāf-ı Ḫudā'dan yazılupdur nice defter
Esmā-i ilāhiyyede yüz biñ eṣerim var

3 Çün virdi Ḫudā bu ḳalemi destime āḫir
Dirsem n'ola evvelden o levḥ üzre yerim var

4 Bir çeşme-durur maʿrifetim āb-ı ḥayāt'ı
Ger ʿayn-ı cemʿden ṣorar iseñ ḫaberim var

[105a] 5 Ḥaḳ gördi bańa ismini ol Ḥaḳ didi Ḥaḳḳī
Bu yüzden efendi ańa dā'im naẓarım var

[ṬAHĀRET][3]

Ve ẕikir egerçi bilā ṭahāre[4]; yaʿnī bilā vużū' daḫi cā'izdir. Velākin Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* buyurmuşdur ki; "Ben Rabb'imi ṭahāret üzre ẕikr itmegi severim." Bu cihetden bir ẕākir her ne ḳadar riʿāyet-i sünnet ḳıla; ʿameliniñ ol ḳadar ecr ü ṣevābı eżʿāfün mużāʿafe olur. Ve bundandır ki ṭahāret üzerine vefāt iden dünyādan şehīd gider. Ve ḫavāṣṣ-ı evliyādan İbrāhim Ḫavvāṣ vefātı gününde yetmiş kerre tecdīd-i vużū' itdi. Zīrā bir miḳdār līneti var idi. Ve āḫir vużū' üzerine miʿrāc-ı Ḥaḳ ḳıldı. Ve ṭahāret-i bāṭınası gibi ṭahāret-i ẓāhiresini daḫi tekmīl eyledi. Naẓmun li-mü'ellifihī:

1 Kendiñe kār ister iseñ efḍalü'l-eẕkārı gör
Ẕikr ü tevḥīd ile bu bāzār içinde kārı gör

2 Cemʿ-i ḫāṭır-cū iseñ cemʿiyyet-i tevḥīde gel
Keṣret içre vaḥdete baḳ özge bir dīdārı gör

3 ʿĀrifā bildiñ mi lā mevcūde illā hū nedir
Görme aġyārıñ yüzin yaʿnī hemān bir yāri gör

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* ve Ez-*Şerḥ-i Esmā-i Sebʿa* nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 155b'de mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Şerḥ-i Esmā-i Sebʿa* nüvişte est. MN.
4 Bu mensur takrir ve sonundaki manzume 155b'de mükerrerdir. MY.

4 Şerbet-i dāru'ş-şifādan çoḳ mü'essirdir ẕikir
Māsivāyı sürmege dilden bu feyż-āṣārı gör

5 Keyf-baḫş olan derūn-ı ehl-i ʿaşḳa ʿaşḳdır
Ger ki ʿaşḳı ẕā'iḳ iseñ Ḥaḳḳıyā esrārı gör

* * *

1 ʿAdd idüp sāllerim altmışa irdim āḫir[1]
Ṭāliʿim var imiş ol māhımı gördüm āḫir[2]

2 Ben belā meclisine çoḳdan ayaḳ baṣmışdım
Hele ẕevḳ-i dil-i pür-ḥāleti sürdüm āḫir

3 Sırr-ı Ḥaḳ bende emānet idi tā evvelden
Hele çıḳdım aradan ḥaḳḳını virdim āḫir

4 Ṭıfl-ı mekteb iken açılmış idi bana bu sır
Açmadım kimseye bu defteri dürdüm āḫir

5 Ḥaḳḳī mir'āt-ı ebedde görünüp rūy-ı ezel
Ben daḫi ol yüze bī-perde yüz urdum āḫir

İSTANBUL'DA SEYYİD ʿABDURRAḤĪM ṬAYYİB EFENDİ MEKTŪBUNDA DERC OLUNDI[3]

1 Bir vaḳitde olursa ṣulḥ u ṣalāḥ
Rūm'da ger ḳarār ḳılsañ olur

2 Ḥaḳḳī'yi ol vaḳitde ey Ṭayyib
Daʿvet-i Üsküdar ḳılsañ olur

3 İrdürüp bir Maḳām-ı Maḥmūd'a
ʿĀleme işgüẕār ḳılsañ olur

4 Böyle bir merkez-i maʿārifi sen
Devr-i çarḫa medār ḳılsañ olur

1 Min-faṣlı *Şerḥi Şuʿabi'l-İmān.* MN.
2 Bu manzume 156a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu manzume 157b'de mükerrerdir. MY.

5 Seyr idüp anda sırr-ı şeş ciheti
Vaḥdeti ʿāşikār ḳılsañ olur

6 Bülbül-i maʿrifet isterseñ eger
Anı andan şikār ḳılsañ olur

7 Aña teng oldı arż-ı Rūm u ʿArab
Yerini Ḳandehār ḳılsañ olur

8 Nice ṣıġsun cihāna sırr-ı Ḫudā
Ṣūreti aña ṭar ḳılsañ olur

9 Çünki buldum fenā-i muṭlaḳ ben
Beni bañа mezār ḳılsañ olur

10 ʿĀşıḳa var ise ger ṭaʿn eyler
ʿAḳlını tār ü mār ḳılsañ olur

11 Gūş idüp bu süḫanları Ṭayyib
Semʿiñe gūş-vār ḳılsañ olur

12 Ḳubbe-āvīz-i çarḫ idüp anı
ʿĀleme yādigār ḳılsañ olur

13 Ḫāme-i ḫoş-ṣadā-yı Ḥaḳḳī'yı[1]
Bāġ-ı cāna hezār ḳılsañ olur

14 Nāṣıḥā ḫidmet idüp ehl-i dile
Kendüñi baḫtiyār ḳılsañ olur

15 Cemʿ idüp naẓm-ı Nāẓım'ı yaʿnī
Aña saʿy-i hezār ḳılsañ olur

16 Bāġ-ı ʿālemde çü naḫl-i ālu[2]
Ḫāmeñi mīve-dār ḳılsañ olur

17 Ṭoplayup bu dürer-i muʿteberi
Bezm-i ʿaşḳa niṣār ḳılsañ olur

1 Bu naẓmıñ evvelinden iʿtibāren on iki ebyātı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ kelām-ı ʿārifānesi olup mā-ʿadāsı bu faḳīr-i Cāmiʿu'l-ḥaḳīriñ ʿilāve-i ʿācizānesidir. Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ.*

2 şeftālū (Nāṣıḥ)

18 Seni Ḥaḳ ḳıldı muvaffaḳ bu işe
Şükrini bī-şümār ḳılsañ olur

19 Ḫidmetinde ne ḳuṣūr itdiñ ise
Yalvarup iʿtiẕār ḳılsañ olur

20 Luṭf-ı Bārī ile işbu eṣeri
ʿAfv-ı cürme medār ḳılsañ olur

21 Yüz sürüp ḫāk-i ḳabrine bu sözi
Dimege ictisār ḳılsañ olur

22 Dil-i maḥẕūnumı şefāʿat ile
Ḥaḳḳıyā pür-mesār ḳılsañ olur

* * *

1 Bu mecmūʿa siyeh cild ü sepīd evrāḳ ile ey dil[1]
Siyeh semmūr içinden ser-zede gūyā ki dilberdir

2 Yaḫud baḥr-i siyehden berḳ-ı şuʿle-pāş-ı ʿālemdir
Gören dīde-rübā olmaḳda dir berḳa berāberdir

3 Veya cildi nesīc-i tār-i bārīk-i siyehdir kim
Ki sīmīn kāġıd ol pūşişle gūyā sīm bir berdir

4 Ḫaṭṭ-ı nūr-ı siyāhı ṣafḥa-i pehnāverinde hem
Semen-rū üzre zīnet-baḫş bir zülf-i çü ʿanberdir

5 Miyān-ı her dü saṭrı bir ḫıyābān-ı müferraḥdır
Nüḳāṭ-ı ḫāl-vārı nev-nihāl-i ḥarfde berdir

6 Bu beytü'n-nazm-ı Ḥaḳḳī'da nice sırr-ı ʿAlī vardır
Siyeh-ḫāme aña bir ḫādim-i mānend-i Ḳanberdir

* * *

1 Bu naẓm-ı belīġ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Bursevī Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi nāmına taḥrīr buyurduḳları mecmūʿa-i münīfeye ṭaḳrīẓ-i raʿnālarıdır ki mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Zāhidi gör ʿāşıḳ ile hem-zebān olmaḳ diler[1]
Zāġ gūyā bülbül ile imtiḥān olmaḳ diler[2]

2 Zāhid ü ʿāşıḳ nedīm-i hem-dīger olmaḳ nedir
Ṣan süvār ile piyāde hem-ʿinān olmaḳ diler

3 Kim olur zünnārı küfr ü şirk ile beste-miyān
Nice ol ḥāl içre merd-i Müslümān olmaḳ diler

4 Sedd olur mı bend-i pend āb-ı revān-ı dīdeye
ʿĀşıḳ-ı dīdār olan cū-veş revān olmaḳ diler

5 Olmaḳ ister bir bahāneyle cihānda ber-murād
Gör gedāyı ʿaşḳ ucundan kām-rān olmaḳ diler

6 Şīr-i pistān-ı emelden ṭatmadı ḳatre bugün
Ḥaḳḳıyā ṭıfl-ı diliñ baḳ baġrı ḳan olmaḳ diler

* * *

1 ʿAşḳ ile cān u göñül āşüfte-ḥāl olmaḳdadır[3]
Ḥāl-i gün-ā-gün ile pür-iḍtilāl olmaḳdadır[4]

2 Māder-i eyyām bilmez kim nedir sırr-ı sirişt
Ṭıfl-ı dil dem-der-keş ü gitdikçe lāl olmaḳdadır

3 Hey meded nūn oldı ḳaddim ḥayret-i kübrā ile
Gerçi sırr-ı vaḥdete her ṣunʿ dāl olmaḳdadır

4 Bī-hüner serv-i sehī gibi çeküp eflāke ser
Bā-hüner kān-ı güher-veş pāymāl olmaḳdadır

5 Ḥaḳḳıyā nergis gibi zāhid ṣarardır çehresin
Reng-i ʿāşıḳ gül gibi ammā ki āl olmaḳdadır

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 165b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 165b'de mükerrerdir. MY.

1 Ey göñül nūr-ı ilāhī baḳ ʿıyān olmaḳ nedir[1]
Çün ʿıyāndır sırr-ı Mevlā ya nihān olmaḳ nedir[2]

2 Olma ʿayn-ı şeb-pere şems-i cihānı gör ʿıyān
Ten gibi peydā iken mānend-i cān olmaḳ nedir

3 Var saña çendīñ suʾālim vir cevāb-ı bā-ṣavāb
ʿAyn-ı vaṣl-ı gülde bülbül pür-figān olmaḳ nedir

4 Ya Züḥal ya Müşterīdir sırr-ı necm-i āsümān
Devr ide ide felekde ya ḳırān olmaḳ nedir

5 Āteş-i sūzān içinde çünki āb olmaz ebed
Nār-ı ġamdan dīdede āb-ı revān olmaḳ nedir

6 Şīr-i pistān-ı emelden dil mekīde olmaġa
İstiḥāle itmek içün regde ḳan olmaḳ nedir

7 Seyr-i gülzār-ı Ḫalīl ile nice nūr oldı nār
Dü ḥaḳīḳat ḳalb olup dūzaḫ cinān olmaḳ nedir

8 Raḥmet-i Raḥmānʾa mānīʿ var mıdır ḥikmetde hīç
Ya ġażabdan ḳāhir-i ehl-i cihān olmaḳ nedir

9 Sidreʾniñ aṣlında vü ferʿinde ḥikmet ne ola
Nīmi zehr u nīmesi sükker-be-sān olmaḳ nedir

10 Ḳanġı cennetde idi Ādem Ṣafiyy ḳableʾl-hübūṭ
Nefy-i arż ile cüdā-yı āsümān olmaḳ nedir

11 Çünki emr-i ʿārıż oldı neşʾe-i Ādemʾde ḳahr
Ya ebed Ḳābīlʾe ḳahr-ı bī-emān olmaḳ nedir

12 Dāne-i gendüm yeyüp ḳayʾ eyleyüp āḫir anı
Ḳayʾdan zehrīn şecer āḫir dimān olmaḳ nedir

13 Var idi cennetde ḫoş envāʿ-ı eşcār ü ṣemer
Sünbüle ile bi-taḫṣīṣ imtiḥān olmaḳ nedir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 130a-131b'de mükerrerdir. MY.

[105b] 14 Nitekim çoġ idi eczā-i vücūd-ı ademī
Ḍalʿdan ammā ki Ḥavvā müstebān olmaḳ nedir

15 ʿÖmr-i Ādem çün hezāra irdi gitdi dünyādan[1]
İşbu müddetle ḫilāf-ı sā'irān olmaḳ nedir

16 Mesḥ-i Ādemle neden misk oldı āhū nāfesi
Dem ucundan ġayrısı ya müstehān olmaḳ nedir

17 Kūhsārān çoḳ serendībe nüzūl itmek neden
Allāh Allāh mehbeṭi Hindū-sitān olmaḳ nedir

18 Būy-ı Ādem'den bitüp bisyār reyḥānī giyāh[2]
Eşk-i Ḥavvā'dan nice dürr-i ʿummān olmaḳ nedir

19 Dür nedir mercān nedir sīm ü zer-i rengīn nedir
Seng-i Ṭūr-ı İbn-i ʿUmrān laʿle kān olmaḳ nedir

20 Ḳanġısı efḍal ola Ḫıżr ile ʿĪsā'dan ʿaceb
Yerde gökde ikisi ṣāḥib-mekān olmaḳ nedir

21 Āteşīn esbe süvār olup gezer İlyās hem
Nūrdan İdrīs'e gökde āşiyān olmaḳ nedir

22 Sāre'niñ sırrı neden sārī degildir ġayrıya
ʿĀlem-i dünyāda eṣnāf-ı zenān olmaḳ nedir

23 Enbiyā çün muṭma'inne nefs olupdur şübhesiz
Nūḥ u Lūṭ'uñ zenleri emmāre-şān olmaḳ nedir

24 Ṭoġdı İbrāhīm Āzer'den ki Tāraḥ nāmdır
Kendi gendüm vālidi şekl-i zevān olmaḳ nedir

25 ʿAks olup Ḳābīl-i Ādem-zāde oldı bī-merā
Ādem-i pür-sūddan böyle ziyān olmaḳ nedir

26 Bir de İbrāhīm ü İsmāʿīl'e ḳıl ṭoġrı naẓar
İkisi ʿālemde re's-i rāstān olmaḳ nedir

1 dünyādan: dünyeden MY.
2 dürr-i ʿummān: dürr-i ʿAden MY.

27 Çünki ḥükmi olmadı ʿālemde cārī bir nefes
Emr-i mevhūm ile Ḫālid bin Sinān olmaḳ nedir

28 Naḳd-i cūdı Ḥātem-i cūduñ ʿaceb rāyic midir
Mükrim-i ḫalḳ-ı Ḫudā iken mühān olmaḳ nedir

29 ʿAmm-i peyġamber ki Bū-Ṭālib-durur nāmı anıñ
Ol daḫi bu sır ile ḥāli yaman olmaḳ nedir

30 Cümleden evvel ṣıfāt-ı Ḥaḳ'da vaṣf-ı cūddur
Ya cevādıñ ḳāmeti āḫir kemān olmaḳ nedir

31 Kimi iṯbāt-ı vücūd eyler kimi nefy-i vücūd
Iżṭırāb-ı cān ile ya bī-gümān olmaḳ nedir

32 Kim-durur iṯbāt iden gerçek vücūd-ı Ḥaḳḳ'ı ya
Ya Muḥammed kim-durur ḫatm-i zamān olmaḳ nedir

33 Biri lafẓı biri fiʿlidir elinde muṣḥafı
Dü varaḳdan yek-naẓar Ḳurʾān-ḫān olmaḳ nedir

34 Çünki nāmın ġayr-ı maḫlūḳ itdi taʿyīn-i Rasūl
Ya bu maḫlūḳāt içinde bed-zebān olmaḳ nedir

35 İşbu sırrı ẓāhir ü bāṭında ḳıldım āşikār
Bundan özge ʿāleme şerḥ ü beyān olmaḳ nedir

36 Bāṭın-ı peyġambere secde olur mı vir cevāb
Çünki olmaz "mā rameyte" imtinān olmaḳ nedir

37 Çün olur cāʾiz niçün olmaz ṭavāf-ı dergehī
Seng-dilken Kaʿbe ḫalḳ anda devān olmaḳ nedir

38 Ṭutalım cennetden olmuş rükn bāb içre ḥacer
Ḫalḳ aña her devrde bu ser-zenān olmaḳ nedir

39 Ḳaldı dāḫilde maḳām-ı Şafiʿī ey bü'l-ʿaceb
Sırr-ı İbrāhīmle ol hem-ʿinān olmaḳ nedir

40 Bū Ḥanīfe maḥfilin gör oldı bīrūn-ı meṭāf
Ḳanġısı efḍal olupdur īn ü ān olmaḳ nedir

41 Bes degil mi idi anda olsa yek maḥfil hemān
Mālik ü Ḥanbel aña zü'l-iḳtirān olmaḳ nedir

42 Kaʿbe gerçi sū-be-sū ḳıble olupdur bī-gümān
Cānib-i der-rütbe ile dāstān olmaḳ nedir

43 Kaʿbe'ye şeyṭān düḫūl eyler mi sırr-ı Ẕāt iken
Her yere ruḫṣatla ol kāfir çünān olmaḳ nedir

44 Var idi evvel mināre Mekke'de pencāh ʿaded
Şimdi hefte ḥaṣr olup daʿvet-ḫān olmaḳ nedir

45 Çünki daʿvet oldı heşt aña mināre ḳandadır
İşbu esrār ile Kaʿbe kāmrān olmaḳ nedir

46 Zemzem'iñ ʿaynı nedendir ḳandadır anıñ seri
Bu seri sır maḫfī-i sırr-ı kesān olmaḳ nedir

47 Ya Medīne mescidinde kaç mināre var-durur
Ravża-i pāk içre hecdeh üṣṭuvān olmaḳ nedir

48 Ḳabre yetmiş biñ melek nāzil olur her rūz u şeb
Bu ʿaded ol bār-gāha pās-bān olmaḳ nedir

[106a] 49 Ger Vesīle cenneti olsa ʿaceb mi ravżası
Zāhiren ḫāk-i zemīn-i rāygān olmaḳ nedir

50 Ḳaç ʿaded nūr ile olmuşdı münevver ol Ḥabīb
Şol nübüvvet şol velāyet şāygān olmaḳ nedir

51 Ḳandadır ḥālā ḥabībullāh sırr-ı kā'ināt
Ṣūret-i ẓāhirde ḳabre mīhmān olmaḳ nedir

52 On sekiz biñ ʿāleme ṣıġmazdı çün sırrı anıñ
Bir ṣanevber dāne aña ḫānümān olmaḳ nedir

53 Nicesi "küntü nebiyyen" didi ḳable't-tesviye
ʿĀlem-i ervāḥa evvel armaġan olmaḳ nedir

54 ʿĀlem-i tehyīm ile farḳı nedir ʿaḳl-ı külüñ
Rūḥ cisme vuṣlat ile şād-mān olmaḳ nedir

55 Çünki olduñ ümmet-i merḥūmeden bildiñ mi ya
Sāḥibü'l-ümmetden öñ peyġamberān olmaḳ nedir

56 Altı biñ yılda nedir tevḥīd ü ya biñde nedir
Anda aṣḥāb-ı cinān bunda cenān olmaḳ nedir

57 Eyledi Ḳur'ān ile ḫatm-i ṣuḥuf ol Kirdgār
Bunca şerʿ iḳlīmine bir merz-bān olmaḳ nedir

58 Ḥażret-i Mūsā şedīdü'l-baṭş olup Tevrāt ile
Muṣṭafā Ḳur'ān ile ya mihribān olmaḳ nedir

59 Kimi deryā-yı maʿārifde ġarīḳ olup gider
Ser-girānīden kimisi der-kerān olmaḳ nedir

60 Kimisi sikke ḳazar mermerde ammā maḥv olur
Kimisi bī-sikke dilde cāvidān olmaḳ nedir

61 Şaḥm-pāre iken işbu dīde oldı nūr-pāş
İsmi ʿayn olup ḳamuya dīde-bān olmaḳ nedir

62 Bes iken bir neyyir-i aʿẓam sipihriñ devrine
Şems-i ʿālem-gīr ile bu zebreḳān olmaḳ nedir

63 Cümle-i tedvīr tedbīr-i ḳıyām eyler iken
Ez-miyān cevzā niṭāḳı der-miyān olmaḳ nedir

64 Cünbiş iken muḳteżā-yı küll-i eczā-i vücūd
Ya kimi ṣābit kimi çün girdgān olmaḳ nedir

65 Rūḥdan feyż-i beḳā ḥāṣıl olurken der-nihān
Bu fenāda ẓāhiren pīr ü cüvān olmaḳ nedir

66 Sebḳ-ı raḥmetden felek şems ile oldı rū-sepīd
Ya ufuḳda şol şafaḳ çün er cüvān olmaḳ nedir

67 Āsümānıñ her biri meftūḥ iken ervāḥ içün
Sālik-i ḥaşre bu rāh-ı kehkeşān olmaḳ nedir

68 Muttaṣıldır şemsden çeşme baḳılsa bir şüʿāʿ
Anda rişte nāẓıra ya rīsmān olmaḳ nedir

69 Ḳalb-i ādem cümle-i ekvānı olmuşken muḥīṭ
Āyine-veş rū-be-rū-yı gerzmān olmaḳ nedir

70 Çünki vallāhü'l-Ġanī didi Ḫudā-yı ẕü'n-nevāl
Gāh füls ü gāh genc-i şāygān olmaḳ nedir

71 Başına sulṭāndır ʿālemde her müflis gedā
Ya bu ʿünvān böyle maḫṣūṣ-ı keyān olmaḳ nedir

72 Çün ḳavīdir Ḥaḳ cihāna ḳuvveti sārī-durur
Ḫalḳ böyle nā-tüvān u pehlevān olmaḳ nedir

73 Kibriyā-i ẕāt maḫṣūṣ-ı cenāb-ı Ḥaḳ iken
Ẕillet-i nefs ile bende ser-girān olmaḳ nedir

74 Nāfiḫu'l-ervāḥ Ḥaḳdır ḳābiżü'l-ervāḥ hem[1]
Ya melek bīgāne iken cān-sitān olmaḳ nedir

75 Farḳ ʿAzrā'īl ü İsrāfīl arasında nedir
İki yüzlü ṣūr anda der-dehān olmaḳ nedir

76 Çünki her ḫayra ʿivażdır ḫalḳa Rabbü'l-ʿālemīn
Beẕl-i māl ü cān itmekde cebān olmaḳ nedir

77 Fi'l-meṡel Ādem çü gendüm oldı ẕürriyyāt ya
Kimi cev ṣūret kimisi güngürān olmaḳ nedir

78 Bir tecellī pertevinden ṭoġdı eczā-i cihān
Cān birdir çünki böyle ins ü cān olmaḳ nedir

79 Cān bahārına ḫazān irmez didiler ʿārifān
Cism-i ʿālemde bahār u ya ḫazān olmaḳ nedir

80 Perveriş virüp mücellī vü muṣallīye Rasūl
Taybe'de ḫafyādan āyā kem-rihān olmaḳ nedir

81 Bir ḳafes bir ʿandelīb iken yine bir ʿandelīb
Ol ḳafesde ʿandelībe mīz-bān olmaḳ nedir

82 Yek dü se ya çār u penc ü şeş ʿadedden olmayup
Ḳaḫṭ-ı ʿālem ṣūret-i sebʿ-i simān olmaḳ nedir

1 Ḳābiżu'l-ervāḥ Ḥaḳ'dır nāfiḫu'l-ervāḥ hem (131a)

[106b] 83 Çün yalandan ḥāṣıl olan ḥarf oldı sübḥa-dār
Ya cihān içre bu ṭoġrı o yalan olmaḳ nedir

84 Padişāha çün ḳışāş olmaz didiler ehl-i ʿilm
Ya imāma bu emānetde żamān olmaḳ nedir

85 İki dest ü iki bāzū oldı erkān-ı vücūd
Her dü deste ey ʿaceb beş beş benān olmaḳ nedir

86 Her naẓarda ẓāhiren taġyīr ḫalḳullāh iken
Laḥm-ı zā'iddir diyü ṣıbyān ḫıtān olmaḳ nedir

87 Çünki vardır her ten içre müstaḳil bir mār-ı nefs
Mehbiṭı mār-ı cinānıñ Iṣfahān olmaḳ nedir

88 Ādem-i kāmilde dildir cümleden maḳṣūd olan
Ya miyān-ı ḫalḳ u lebde bu lisān olmaḳ nedir

89 Cümle nāsıñ gūşuna menkūş iken ḳavl-i elest
Ḥāżırı iʿlām içün ḫalḳa eẕān olmaḳ nedir

90 Çün riyādır ḫalḳa ṣaṭmaḳ kendi aʿmālin kişi
Sūḳda beyʿü şirāya ya dükān olmaḳ nedir

91 Herkesiñ ʿaḳlı kifāyet itmeyüp idrākde
Ḥāl-i dīger-gūn pend-i dīger-ān olmaḳ nedir

92 Cümle eczā-i vücūd içre nice sır var-durur
Cüz-i dil esrāra böyle cürʿadān olmaḳ nedir

93 Şān-ı ʿālī-i nübüvvet iḳtiżā itmez iken
Enbiyādan baʿżısı ḫalḳa şübān olmaḳ nedir

94 Çünki her bir cānibi vīrānedir ʿāşıḳlarıñ
Şeyḫ irşāda der u ya āsitān olmaḳ nedir

95 Nār içinde çünki vardır ʿāşıḳa nūr-ı Ḫudā
Nār ḫār u nūr ʿayn-ı gül-sitān olmaḳ nedir

96 Müşg-būy-ı cennet ile pür-meşām olmaḳ yeter
Sünbül ü reyḥān içün ya bū-sitān olmaḳ nedir

97 Ṣaʿvet-i cennet didiler ʿāşıḳa dünyāyı çün
Ya ölünce ḫāk-sār ü ḫāk-dān olmaḳ nedir

98 Merd-i kāmil zen çü noḳṣān üzre ola ey ʿaceb
Buña ḥulle ol cüdā-yı perniyān olmaḳ nedir

99 Çünki maʿşūḳ olmaya hīçbir nefes senden cüdā
Sırr-ı vaḥdet içre böyle dost-gān olmaḳ nedir

100 Āḫir İsmāʿīl Ḥaḳḳī'dan budur ḫalḳa su'āl
Yek ile ṣad ḥarfden ʿıḳdü'l-cümān olmaḳ nedir

* * *

1 Ser virir gāh olur insān dil ucundan şemʿa-vār[1]
Ser virirseñ vir velī zinhār sırrıñ ṣaḳla var[2]

2 Ḫāne-i dünyāda ʿāşıḳ kendini tenhā ṣanur
Sāye-i cismi ile bilmez ki oldı hem-civār

3 Ḫayme-vār oldı vücūd u anda dil hem-çün sütūn
Ṣad ṭınāb-ı miḥnet ü ġamla olupdur üstüvār

4 Bir ḳınāredir cihān ḳaṣṣāb anda mergdir
Ya nice cāy-ı necāt ola bugün dāru'l-bevār

5 İdemez bir kimse maḳṣūdın cihānda der-kemend
Ḥaḳḳıyā ehl-i emel ḫāk üzre gūyā yel ḳovar

* * *

1 Baḥr-i ʿaşḳ-ı bī-kerān içre nice girdāb var[3]
Çāh-ı pür-ḫūn-ı cigerde ṣanma ḳaṭre āb var[4]

2 Bār-ı miḥnetden dü tā olmaḳ gerekdir ḳadd-i dil
Meclis-i ʿaşḳa düḫūl itmekde de ādāb var

3 Ṣūfī nice yek cihetden eylesüñ tevcīh-i dil
Kim ḫayālinden dü ebrūdan iki miḥrāb var

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 131a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 131a'da mükerrerdir. MY.

4 ʿArbede itmez ḳażā sırrıñ bilen rindān ile
Zindegānī eyler ol aʿdā ile aḥbāb-vār

5 Reşk-i laʿl ü ġıbṭa-i mercān ḳılma Ḥaḳḳıyā
Ḳulzüm-i naẓm içre çün böyle dür-i nā-yāb var

* * *

1 Ey cihān faḥri recādır senden[1]
Bańa luṭf eyle cemāliñ göster[2]
Nice bir böyle nihānsın benden
Bańa luṭf eyle cemāliñ göster

2 Giceler meşʿal-i āhım yaḳarım
Meh yüzüñ görmege her sū baḳarım
Ḫāne-i cismi ben āḫir yıḳarım
Bańa luṭf eyle cemāliñ göster

3 Meclis-i ḳurbüñe dāḫil olayım
Varayım cennet içinde ḳalayım
Perteviñden gözüme ḫaṭ alayım
Bańa luṭf eyle cemāliñ göster

4 Ḥüsnüñ ʿālemlere çün fāş oldı
Ḥaḳḳī ʿāşıḳlarına baş oldı
Dīde ḥasret ile ḳan yaş oldı
Bańa luṭf eyle cemāliñ göster

* * *

[107a] 1 Naẓm ki fi'l-ḥaḳīḳa dil-cūdur[3]
Ṣan leṭāfetde miṣāl-i cūdur[4]

2 Süḫan-ı dil-keş-i aṣḥāb-ı beyān
Siḥr ile ceẕb-i dilde cādūdur

3 Bir süḫan kim ola ġāyet maṭbūʿ
Gūş iden dir dür-i ʿAden budur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 131b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 131b'de mükerrerdir. MY.

4 Dil çü ṣayyād ü ḳalem añа kemend
Maʿni-i ḫūb ʿayn-ı āhūdur

5 Nev-nüvişte süṭūr ey Ḥaḳḳī
Bāġda ḳāmet-i ʿanber-būdur

* * *

1 Müzdūr-i cihān ola mı hīç mīre berāber[1]
Çün ḫāk-i ḥaḳīr ola mı iksīre berāber[2]

2 Evc içre hümā mertebesin bulmaya hergiz
Pervāz-ı piristū ki ola yire berāber

3 Olmaz nefes-i zāhid-i bārid gicelerde
ʿĀṣıḳdan olan nāle-i şeb-gīre berāber

4 Tāvūsa nice zāġ u zaġan eyleye taḳlīd
Rūbeh ola mı zūr ile hīç şīre berāber

5 Bu vāḥid-i ke-elf-durur ṭarz-ı süḫanda
Ḥaḳḳī olamaz ṣad miʾe bu bire berāber

* * *

1 Māsivāyı eyleyüp terk-i ebed[3]
Her nefes tevḥīd ü ẕikrullāhı gör[4]
Yār ola sırrıñla tā sırr-ı eḥad
Her nefes tevḥīd ü ẕikrullāhı gör

2 Cānıñ esrār ile ola āşinā
Çeşmiñ envār ile ola rūşenā
Çünki tevḥīd oldı çün aṣl-ı binā
Her nefes tevḥīd ü ẕikrullāhı gör

3 Ḳalb olur ẕikr ile āyīne miṣāl
Görünür anda nice nīkū ḫıṣāl
Eyleyüp fermān-ı Ḥaḳḳ'a imtiṣāl
Her nefes tevḥīd ü ẕikrullāhı gör

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 131b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 131b'de mükerrerdir. MY.

4 Dil çü bülbül tendir aña çün ḳafes
Ẕikri gör ṣīt u ṣadā-yı ġayrı kes
Çün vücūduñda emānetdir nefes
Her nefes tevḥīd ü ẕikrullāhı gör

5 Ẕikr-i Ḥaḳ Ḥaḳḳ'a olur özge delīl
Ẕikr ile ṣıḥḥat bulur cān-ı ʿalīl
Ḥaḳḳıyā ẕikri keşīr it ne ḳalīl
Her nefes tevḥīd ü ẕikrullāhı gör

* * *

1 آشنایم با بلای عشق یار[1]
این چنین باشد بعالم بختیار[2]

2 نیست در دست کسی کار ازل
تا کند کار سلامت اختیار

3 در سرش شد آتش سودای عشق
شد تراب ابن ادهم زر عیار

4 چون بدل آمد محبت رفت دل
بس ضروری باشدش ترك دیار

5 حقیا بنگر بلای عشق را
بعد از این آسودگی با دل میار[3]

* * *

1 Dest-i ḳudret feyż-i gün-ā-gündan Kevṯer ṣunar[4]
Teşne-i cāna Āb-ı Ḥayvān'dan nice sāġar ṣunar[5]

2 Bülbül-i dil kim ola ʿaşḳ-ı Ḫudā'ya āşinā
Her tecellīde aña bir başḳa verd-i ter ṣunar

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 131b'de mükerrerdir. MY.
3 1. Âşinayım yarin aşk belasına /Böyle olunur alemde bahtiyar
2. Ezeldeki işler kimsenin elinde değildir ki / Selamet işini seçebilsin
3. Başına aşk ateşi uğrayınca / İbni Edhemin toprağı halis altına döndü
4. Gönle muhabbet gelince gitti gönül / Artık zaruri olmuştur ona terk-i diyar etmek
5. Ey Hakkı aşk belasını gör de / Bundan böyle gönüle huzurdan bahsetme
4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 131b'de mükerrerdir. MY.

3 İrgürür dā'im meşām-ı ḳalbine būy-ı Ḫudā
Her kime sūz u güdāz-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ micmer ṣunar

4 Baḳ cemālullāha bī-perde gözüñ var ise gör
Kim sańa esmādan ol āyīne-i enver ṣunar

5 Feyż-i Ḥaḳ eksik degildir mescid ü meyḫānede
Her ḳadeḥde teşne cāna şerbet-i sükker ṣunar

6 Ger zer-i ḫāliṣ-ʿayār itdińse ḳalbi Ḥaḳḳıyā
Ḥikmet-i ʿuẓmā yüzünden Ḥaḳ sańa gevher ṣunar

* * *

1 ʿAşḳ ehli olan dillere cānā ne ṣunarlar[1]
Sarḫoş-ı fenā olmaġa peymāne ṣunarlar[2]

2 Yoḳ kām-ı dile ḫān-ı fenā içre çü leẕẕet
ʿUşşāḳ ciger derdi ile ḳana ṣunarlar

3 Manṣūr'ı kelām-ı Ḥaḳ ile dāra çekerler
Bāṭılları gör kim nice insāna ṣunarlar

4 ʿĀşıḳ ḫaberin almaġa zühhād gelürler
Şeyṭānlara baḳ cevher-i īmāna ṣunarlar

[107b] 5 Firʿavn-ı belā ṭaşt-ı cihān içre ḳoyup nār
Mūsā gibi ḫalḳ aḫker-i sūzāna ṣunarlar

6 Erbāb-ı maʿārif çıḳarup ḳulzüm-i dilden
Ḥaḳḳī gibi ḫalḳa nice dürdāne ṣunarlar

* * *

1 Emān bulmaz şular kim işbu dünyāda emān dirler[3]
Ki zīrā bī-emāndır ādem-i āḫir zamān dirler[4]

2 Murāda dest-res bulmaḳ bu fitne-cūy-ı ʿālemde
Yaḳīn ehli olanlar cümlesi ańı gümān dirler

3 Rehāyī yoḳ bu menzilde anıñ tīr-i belāsından
Bilenler bu ḫamīde-ḳad olan çarḫı kemān dirler

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 132a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 132a'da mükerrerdir. MY.

4 Degil cāy-ı iḳāmet bu ribāṭ-ı köhne pül-āsā
Fürūkeş eyleyen insāna anda mīhmān dirler

5 Ne cāy-ı ḫande belki ḥāl-i ādem giryedir dā'im
Biri birine bi'n-nisbet velākin şad-mān dirler

6 Zemīn ehlin ider gendüm gibi elbette Ḥaḳḳī un
Ki çarḫa ās-vār olduġı içün āsümān dirler

* * *

1 Anlar ki bugün ʿaşḳ ile bu dāra gelürler[1]
Bülbül gibi ṣan kim gül ü gülzāra gelürler[2]

2 Çün vaṣl ile hicrān yeridir ʿālem-i dünyā
Telvīne düşüp niceleri zāra gelürler

3 ʿĀşıḳlara ṣor ḳıymetini cevher-i ʿaşḳıñ
Ol cevher içün ʿāleme bāzāra gelürler

4 Bir noḳṭa-durur evvel ü āḫir bu devirde
Āḫir dönerek merkez-i edvāra gelürler

5 Çün bende bugün ṣıdḳ ile ḫidmetde olanlar
Bī-perde yarın meclis-i ḫünkāra gelürler

6 Evṣāf-ı vücūdı yaḳup ütmek dileyenler
Ḥaḳ ʿaşḳına ey Ḥaḳḳī düşüp nāra gelürler

* * *

1 Yār olmaz ise ʿaşḳa dil ü cānı n'iderler[3]
Deryā-yı dem-i bī-dür ü mercānı n'iderler[4]

2 Ḥikmet güherin bulmadadır ḳıymet-i insān
Bī-maʿnī olan ṣūret-i insānı n'iderler

3 Çevgān-ı maḥabbetle ele güy-ı ser al kim
Meydān-ı hüner serserī meydānı n'iderler

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 132a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 132a'da mükerrerdir. MY.

4 Ān ister iseñ mürşid-i kāmil yüzine baḳ
Anıñ ki gözi görmez anı ānı n'iderler

5 Bir bāde-i rengīn-i maḥabbet idegör nūş
Bu ḳana berāber mey-i rummānı n'iderler

6 Virmezse eger feyż-i ḥayāt-ı ebediyye
Ey Ḥaḳḳī bugün çeşme-i ḥayvānı n'iderler

DER-ḤAḲḲ-I MĀH-I MUḤARREM[1]

1 Māh-ı Muḥarrem oldı yine evvelü'ş-şühūr[2]
Kim anıñ ile bed' olunur cümle-i dühūr

2 Çār oldı eşhur içre dilā eşhur-i ḥurum
Kim ḥurmetinde ehl-i kemāl eylemez ḳuṣūr

3 Biri Muḥarrem u birisi māh-ı Receb'dir[3]
Ẕü'l-ḳaʿde daḫi kim olupdı vaʿde-gāh-ı Ṭūr[4]

4 Zü'l-ḥicce āḫir-i ʿaded-i çārdır bu dört
Oldı meẓāhir-i kerem-i Ḥażret-i Ġafūr

5 Ẓulm itme nefsiñe yüri bu aylarda sen[5]
Fażl-ı Ḥaḳ ile itmeye Ḥaḳḳī ʿadl ẓuhūr[6]

DER-ḤAḲḲ-I VĀʿİẒ[7]

1 Vāʿiẓā oldı yeriñ gerçi ki fevḳa'l-minber[8]
ʿAmeliñ yoḫ ise var eyleme ʿilmi ezber

2 Vaḥy-i dilden ḫaberiñ var ise söyle sözüñi
Ḳīl ü ḳāl ile kişi ḫalḳa olur mı rehber

---

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 132a'da mükerrerdir. MY.
3 Receb'dir: Ferd'dir. MY.
4 kim olupdı: olmadadır. MY.
5 aylarda: çār şühūrda. MY.
6 ʿadl: ki ʿadl. MY.
7 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
8 Bu manzume 132a'da mükerrerdir. MY.

3 Medrese ḥāletini ḥāle degiş ḳāli bıraḳ
Gir ḥaḳīḳat yoluna eyle mecāzı miʿber

4 Āşiyāndan peçe-i mürġ ider mi pervāz
Olmasa ger añа ol demde müheyyā şehper

5 Ḥaḳḳıyā vāʿiẓ u şeyḫ olma cihānda zinhār
Vaʿẓ u nuṣḥ ister iseñ işte budur ṭoġrı ḫaber

DER-ḤAḲḲ-I EẔĀN[1]

[108a] 1 Eẕānı ġūş idicek cān ile di[2]
Taʿālā şānühü Allāhü ekber
Ḥaḳḳ'ı taʿẓīm idenler böyle didi
Eger mü'min iseñ ḳıl anı ezber

2 Diseñ lebbeyke yā daʿvete'l-ḥaḳ[3]
İcābet itmiş olursın muḥaḳḳaḳ
İdegör var icābet Ḥaḳḳ'a muṭlaḳ
Ḳuruldı daʿvet içün çünki minber

3 Mināre heft ü miḥrāb oldı bil çār
Nedir sırrı anı fehm idegör var
Yüri Ḥaḳḳī münācāt eyle her-bār
Ḫulūṣuñ bār-gāha eyle rehber

* * *

1 Göñül ʿaşḳıñ ile maḥzūn olupdur[4]
Nice derd ü ġama maḳrūn olupdur[5]

2 Güher ṣandūḳasıdır işbu göñül
Kim anda sırr-ı Ḥaḳ maḫzūn olupdur

3 ʿAcūl olma eger düşdüñse ʿaşḳa
Ki vuṣlat vaḳtine merhūn olupdur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 132b'de mükerrerdir. MY.
3 yā: yā yā. MY.
4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 132b'de mükerrerdir. MY.

4 Görelden ḥüsn-i bī-hemtā-yı yāri
Gözüm ḥayrān göñül meftūn olupdur

5 Düşen zühd ü riyā bāzārına vay
Ticāretde ḳatı maġbūn olupdur

6 Saña ẓannın ilāhī rāst eyle
Ki ʿaşḳıñ ile Ḥaḳḳī nūn olupdur

* * *

1 Dil dinür bende şūḥ bülbül var[1]
Āteş-i sürḫ-i ʿaşḳdan gül var[2]

2 Buldı ḥālim ḳatı perīşānī
Bostān-ı dilimde sünbül-vār

3 Ruḫ-ı evrāḳda bu ḫaṭṭ-ı siyāh
Yoḳ dime anda sırr-ı kākül var

4 Ben süvār-ı semend-i himmet olup
Zīr-i rānımda özge Düldül var

5 Süḫanıñ virdi özge keyfiyyet
Ḥaḳḳıyā anda neşve-i mül var

* * *

1 Gāh olur şādī yerine gam gelür[3]
Gūyiyā sūre bedel mātem gelür[4]

2 Bir ḫayāl-i ḫābdır ḥāl-i cihān
Anda bīdārī dile eslem gelür

3 Dil tenūrı böyle āteş-bār iken
Dīdeye andan dem-ā-dem nem gelür

4 Çāre-cūy-ı derd-i dil olma ṣaḳın
Kim şükür dirken yerine sem gelür

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 132b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 132b'de mükerrerdir. MY.

5 Ḥaḳḳıyā ḫālī degil meydān-ı ʿaşḳ
Ehl-i himmetden nice ādem gelür

* * *

1 Bir derde oldum mübtelā[1]
Kim yoḳ aña dermān bilür[2]
Cān derdine zīrā dilā
Bilse yine cānān bilür

2 Şol "küntü kenz"iñ gevheri
ʿĀlemde anıñ maẓharı
Ādem-durur eñ aẓharı
Raḥmān'ı pes insān bilür

3 ʿAşḳ olmasa ger der-miyān
Olmaz cemāl-i Ḥaḳ ʿıyān
Ey ʿilm-i esmā oḳuyan
Bu nükteyi aʿyān bilür

4 Ḥaḳḳ'ı şühūd āsān degil
Maḥcūb olan insān degil
Kim maẓhar-ı iḥsān degil
Ne sırr u ne seyrān bilür

5 Olduñsa Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'a yār
Terk eyle var dār ü diyār
Olmaz bu tecrīde o yār
Bu gevheri ʿummān bilür

* * *

1 Ḥaḳ'dan yine ilhām ile ḥalḳa ḫaberim var[3]
Semʿ ehline çün dür süḫan-ı muʿteberim var[4]

2 ʿĀlemde baña oldı muḳaddem naẓar-ı Ḥaḳ
Ehl-i naẓar-ı pāke hezārān eṣerim var

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẓ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 132b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẓ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 132b'de mükerrerdir. MY.

3 Ervāḥ benim pāyem içün pāyıma düşdi
Çün gördi benim şeh gibi devletlü serim var

4 Miʿrāc benim şānıma yetmez mi şehādet
Tā ġayb-ı ġuyūba irişince seferim var

5 Ḳurʾān benim ṣūret-i sırrımda oḳundı
Tafṣīl-i kemāl itmege anda suverim var

6 Ḥaḳḳī nʾola naẓm eyler isem dürr-i kelāmı
Deryā-yı dilimde nice dürlü güherim var

* * *

1 Cihānda ehl-i tecrīdim ne māl ü ne menālim var[1]
Ten-i bīmāra pūşiş olacaḳ bir eski şālım var[2]

2 Ne ḳāl-i medrese ne ḥāl-i tekye var durur-bende
İkisinden daḫi ey ṭālib-i Mevlā melālim var

3 Bańa ṭuʿme olur mı māl-i vaḳf-ı ḥurmet-ālūde
Aña minnet ne çün kim duḫter-i rez-veş ḥelālim var

[108b] 4 Sözüm zehrāb-ı tīzi ḫurde-i şimşīrdir gūyā
Ḳarīb olma bańa zinhār zīrā kim celālim var

5 Tefeʾʾül eyledim evrāḳ-ı aḥvāl-i cihānīden
Hele Ḥaḳḳī bi-ḥamdillāh Ḥaḳʾdan ḥasb-i ḥālim var

* * *

1 ʿAşḳdır ālemde baḥr-i bī-kenār[3]
Kim o oḳyanusı eyler der-kenār[4]

2 Dāmen-i Ḳāfʾa irişmez dest-i nās
Ḳullesi nice ola ḫalḳa menār

3 Ger-muḥāṭ olduńsa bilmezsin muḥīṭ
Baḳsańa oldı hevānıń üsti nār

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẓ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 133aʾda mükerrerdir. MY.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẓ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 133aʾda mükerrerdir. MY.

4 Mîve-dār ol Sidre vü Ṭūbā gibi
Olma bī-bervār çün serv ü çenār

5 ʿAşḳ ile rengīn olup Ḥaḳḳī sözüñ
Cān u dil buldı şifā andan çü nār

* * *

1 Ey kāmil-i insān bize Raḥmān ḫaberin vir[1]
Biz ẕerrelere mihr-i dıraḫşān ḫaberin vir[2]

2 Şol ḳaṭre gibi baḥr-i vücūd içre ġarīḳız
İnsāna olan ḳatre-i iḥsān ḫaberin vir

3 Mürġ-ı dile taʿlīm idüp manṭıḳ-ı ṭayrı
Enfüsde olan sırr-ı Süleymān ḫaberin vir

4 Ṭūṭī gibi yüz urmuşuz āyīneye ḳarşu
Ey ehl-i nefes lehce-i insān ḫaberin vir

5 Ey Ḥaḳḳī ʿaṭādır diliñe ḥikmet-i ʿuẓmā
Feyż eyle cihān ḫalḳına ʿummān ḫaberin vir

* * *

1 Her kelāmı ʿārifiñ Ḳurʾān gelür[3]
Naẓmı içre maʿni-i fermān gelür[4]

2 İçmeyen ʿilm ü edeb şīrin bugün
Yarın anıñ yüreginden ḳan gelür

3 Ḳalb-i ʿārif bir müsāfir-ḫānedir
Anda her gün belki biñ bir cān gelür

4 Ger giderse ḳo ki gitsün bu vücūd
Çünki insān yerine Raḥmān gelür

5 Allāh Allāh bu ne sırr-ı ḥaḳ-durur
Ṣūret-i maʿnā yüzünden ān gelür

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 133a'da mükerrerdir. MY.
3 Bursa ahālīsi eşrāfından meclis-i ticāret reʾīsi Meḥmed Eşref Beg yedinde bulunan bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 133a'da mükerrerdir. MY.

6 Ḥaḳḳıyā bir gün olur Ḥaḳ'dan sańa
Daʿvet-i ḥaḳ itmege fermān gelür

* * *

1 Bir noḳṭa içre bunca şüʿūn-ı hüdā nedir[1]
Bir ḫardal içre bunca tüḫūm-ı hedā nedir[2]

2 Bülbül de gül de oldı berāber vücūdda
Ya bir tecellī içre bu şāh u gedā nedir

3 Memdūd olupdur işbu nefes intihāsı yoḳ
Hīç kimse bilmedi ańa hem ibtidā nedir

4 Oldur ene'l-Ḥaḳ ile tekellüm iden hele
Ya gün içinde yoḳ yire ṣīṭ u ṣadā nedir

5 Şol bir nefes ki cümle nüfūsı bir eyledi
Bilsem bu vaṣl içinde ben āyā cüdā nedir

6 Ḥaḳḳī vücūd-ı ẓāhir u bāṭın Ḥaḳḳ'ıń-durur
Ḥaḳ'dan ḫaber viren dile ḥaḳḳ-ı edā nedir

* * *

1 Dem gelür[3] dem kesilür rūḥ-ı revānıń üzilür[4]
ʿĀlem-i berzaḫa şahbāz-ı nigāhıń süzilür[5]

2 Efser-i şāhı serińden alup āḫir devrān
Bedel-i taḫt siyeh ḫākde ḳabriń ḳazılur

3 Ṣarṣar-ı bād-ı fenā ile vücūduń yıḳılup
Faṣl olup bendleriń arası bir bir çözilür

4 Çenberiń bendi olan ʿucb-i ẕenebden āḫir[6]
Yine evvel gibi aʿżā vü cevāriḥ düzilür

---

1 Mumā ileyh Meḥmed Eşref Beg yedinde bulunan mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 133a'da mükerrerdir. MY.
3 gelür: olur (133a)
4 *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
5 Bu manzume 133a ve 343b'de mükerrerdir. MY.
6 çenberiń: çenberīn (133a)

5 Ḥaḳḳıyā rūz-ı ebed ḥükm-i ezeldir görünen
Ṣanma levḥ-i ḳaderiñ naḳş-ı metīni bozılur

* * *

1 Ne gelsün ḫalḳ-ı ʿālemden ki hīç imdāda gelmezler[1]
Meded hāy öldüm Allāh dir iseñ feryāda gelmezler[2]

2 Ḳażā-yı nāgehānīden gelürler yıḳmaġa ḫāṭır
ʿİmāret ḳılmaġa ḳalb-i ḫarāb-ābāda gelmezler

3 Ne deñlü daʿvet itseñ meclis-i vaʿża oṭurmazlar
Ḳamu güm-kerde rāh olup yine irşāda gelmezler

4 Giderler rāh-ı cehle ġāyetin endīşe ḳılmazlar
Ḥaḳīḳat ʿilmini ögrenmege üstāda gelmezler

5 Ṭutar ehl-i Sitanbul cām u çıḳmaz ḳahveden Şāmī
Dime Ḥaḳḳī ki tenhā mescide bir sāde gelmezler

* * *

1 Göñülde tāb-ı ʿaşḳı görmeyenler nārı görsünler[3]
Nice efġān ider dil ʿandelīb-i zārı görsünler[4]

2 Ne deñlü olsa bī-tāb-ı maḥabbet ḫāba varmaz dil
O ḥāli bilmeyenler rūz u şeb bīmārı görsünler

3 Dehānın ġonca açmaz nergis-i şehlā gözin ḳıpmaz
Ne ḥāle vardı ḥayretden hele gülzārı görsünler

4 Metāʿ-ı ʿaşḳ yoḳluḳdur virüp varı alup yoġı[5]
Revācın buldığı demdir bu ḫoş bāzārı görsünler

5 Ne İsmāʿīl Ḥaḳḳī'dır ne Şāmī'dir ne şarḳīdir
Olupdur sırr-ı bī-perde biricik Bār'ı görsünler

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 133b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 133b ve 351a'da mükerrerdir. MY.
5 "virüp yoġı alup varı" (Nüsḫa-i dīger)

* * *

1 Ṣoyunsunlar sivādan ehl-i dil deryāya ṭalsunlar[1]
Girüp bu baḥr-i ʿilm içre dür-i maʿnāyı alsunlar[2]

2 Bu ʿālem bir güẕergāh-ı fenādır kimse eglenmez
Vaṭan ümmīd idenler ya yol üstünde ne ḳalsunlar[3]

[109a] 3 Kenār-ı fürḳate lenger bıraḳmaḳ hīç olsuñ mı
Hevā-yı ʿaşḳ ile baḥr-i viṣāle cānı ṣalsunlar

4 On iki burcı ben çünki on iki aḳçeye ṣaydım[4]
Eger beẕl eylemezsem defterimden ḳaydı çalsunlar

5 Ahālī-i diyār-ı Rūm'a Ḥaḳḳī Ḥaḳ aġır geldi
Bir iki gün oṭur Şām içre anlar rāḥat olsunlar

* * *

1 Ḳurbet-i Ḥaḳ ehl-i Ḥaḳḳ'a hem-civār olmaḳdadır[5]
Her ṭaraf yanınca anıñ sāye-vār[6] olmaḳdadır[7]

2 Nūr-ı ẕāt ile bulur ḳuvvet yine nūr-ı ṣıfāt
Biri biri ile dā'im üstüvār olmaḳdadır

3 Ey reh-i Ḥaḳ'da piyāde zād-ı himmet al dili
Vuṣlat-ı Ḥaḳ Düldül-i ʿaşḳa süvār olmaḳdadır

4 Ṭurma bu fānī vücūdı beẕl-i bāḳī idegör
Maṭlab-ı aʿlā bu yoḳluḳ içre var olmaḳdadır

5 Ḳalbdir erbāb-ı ʿaşḳa Ḥaḳḳıyā dār-ı necāt
Zāhidiñ nefsi añа dārü'l-bevār olmaḳdadır

---

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 133b ve 351a'da mükerrerdir. MY.
3 ḳalsunlar: ṭursunlar (351a)
4 ṣaydım: ṣatdım *MN*.
5 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
6 sāye-vār: sāye-dār (351a)
7 Bu manzume 133b ve 351a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Viregör varıñı Ḥaḳḳ'a[1]
Kemāl-i ādemī budur
İregör sırr-ı muṭlaḳa
Kemāl-i ādemī budur[2]

2 Feṭḥ eyleyüp melekūtı
Keşf eyleyüp ceberūtı
Żabṭ eyleyegör lāhūtı
Kemāl-i ādemī budur

3 Çünki fānī ola vücūd
İrer ġāyetine sücūd
İdegör tekmīl-i şühūd
Kemāl-i ādemī budur

4 Ḫāne-i cismiñ yıḳagör
Cānıñ ʿaşḳ ile yaḳagör
Tā ʿarş üstüne çıḳagör
Kemāl-i ādemī budur

5 Ḳoyup Ḥaḳḳıyā noḳṣānı
Bul kemālāt-ı insānī
Oḳu nüsḫa-i Raḥmān'ı
Kemāl-i ādemī budur

* * *

1 Ḥaḳīḳat erleri dünyā vü mā-fīhāyı n'eylerler[3]
Bu mātem-ḫānede beyhūde hūy u hāyı n'eylerler[4]

2 Çıḳar ḫūn-āb ile baḥr-i belādan ṣad dür ü mercān
Döküp ya āb-ı rūyı minnet-i deryāyı n'eylerler

1 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 133b ve 351a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 133b ve 351a'da mükerrerdir. MY.

3 Bulanlar sīnede dāġı geçerler lāle ḳaydından
Görenler ḫāl-i yārı ʿanber-i sārāyı n'eylerler

4 Yeter ehl-i dile zencīr-i ʿaşḳa bend olup ṭurmaḳ
Ġam-ı Leylā ile Mecnūn olup ṣaḥrāyı n'eylerler

5 Çerāġ-efrūz olanlar Ḥaḳḳıyā nūr-ı ilāhīden
Cihānda şeb-çerāġ-ı ḫānümān-ārāyı n'eylerler

* * *

1 Şīşe-i ʿār olmayınca[1] ʿaşḳ elinde münkesir[2]
Dīde-i cāna ne vech ile görinür vech-i sır[3]

2 Çeşm-i ẓāhirle baḳan dünyāda yüz biñ yüz görür[4]
Fi'l-ḥaḳīḳa ṣad hezār āyīnede yüz oldı bir

3 Maẓhar-ı Ḥaḳ'dan ene'l-Ḥaḳ ṣādır olsa ne ʿaceb
Kim anı ʿārif dilinden Ḥażret-i Allāh dir

4 Ṣūret-i ẓilletde görseñ ḫār baḳma ʿārife
Ḳalbi olmuşdur naẓar-gāh-ı ʿAzīz-i muḳtedir

5 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ sāyeyi nūrdan çü ṣaldı[5] üstüñe[6]
Bulmadı ol kevkebi çarḫ-ı felekde cevz-i her[7]

* * *

1 Yanar nār-ı Ḫudā'dan şemʿ-i rūşen[8]
Yan ey pervāne dil yanmaḳ demidir[9]
Bu ḫāne böyle olmaz bir daḫi şen
Yan ey pervāne dil yanmaḳ demidir

---

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 *"Aşḳ eliyle şişe-i ʿār olmayınca münkesir" (Nüsḫa-i diger)*
3 Bu manzume 134a ve 351b'de mükerrer olarak yazılmıştır. MY.
4 *ẓāhirle: ẓāhirden (Nüsḫa-i diger)*
5 *"Sāye-i nūrın çü ṣaldı üstüñe Ḥaḳ Ḥaḳḳıyā " (Nüsḫa-i dīger)*
6 *"Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ nūrdan çün sāye ṣaldı üstüñe" (Nüsḫa-i dīger)*
7 Ḳuyruḳlı yıldız (Li-Cāmiʿi'l-faḳīr)
8 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
9 Bu manzume 134a ve 351b'de mükerrerdir. MY.

2 Semender gibi āteş ḳıl ṭuraġıñ
Söyündürme derūn içre çerāġıñ
Ne cān u ne cihān olsun ferāġıñ
Yan ey pervāne dil yanmaḳ demidir

3 Olur cān ḳaydı insānıñ kemendi
Seri sevdāsı cismiñ pāy-bendi
Ṭutup Ḥaḳḳī'dan āteş-pāre pendi
Yan ey pervāne dil yanmaḳ demidir

* * *

1 Şular kim mālik-i dīnārdır dīnārı almazlar[1]
Bulanlar dürr-i yektā mühre-i bāzārı almazlar[2]

2 Ururlar ʿāḳibet zerri miḥekke imtiḥān içün
Bilür ṣarrāf olanlar naḳdi kem miʿyārı almazlar

[109b] 3 Çü yoḳdur bir dıraḫtıñ mīvesi bī-bārı n'eylerler
Gül-i ṣad-bergi terk idüp hezārān ḫārı almazlar

4 Ḥaḳāyıḳ ehline ʿilm-i rusūmı ʿarż idüp ṭurma
Yüri anlar ḳoyup ḥalvāyı zehr-i mārı almazlar

5 Sārāy-ı sīnede ṭutsaḳ olan maʿşūḳı gözlerler
Ki onlar cisme baḳmazlar ḳurı dīvārı almazlar

6 Revācın buldığı demler gelür elbette ey Ḥaḳḳī
Dime bu nāfe-i ḫoş-şemme-i ʿaṭṭārı almazlar

* * *

1 Çü ʿādem ṣūret-i zībā-yı Ḥaḳ'dır[3]
Tecellīyāta her yüzden eḥaḳdır[4]

2 Anıñ evṣāfını taḥrīre eflāk
Eliñde ṣunʿ-ı Ḥaḳḳ'ıñ nüh ṭabaḳdır

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 134a ve 351b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 134a ve 351b'de mükerrerdir. MY.

3 Çü üç yüz altmış ʿilmiñ ḳābilidir
Ḳamu esrār aña Ḥaḳ'dan sebaḳdır

4 Egerçi ḫākden bir tīre tendir[1]
Derūnı līk mānend-i şafaḳdır

5 Mükerremdir ki mescūd-ı melekdir
Fażīletde şerefde müttefiḳdir

6 Bu Ḥaḳḳī yazsa biñ cild-i mufaṣṣal
Anıñ ḥaḳḳında yine bir varaḳdır

* * *

1 Ẕikr ile eyle ḫidmet-i meẕkūr[2]
Ola tā ḫidmet ü saʿyiñ meşkūr[3]

2 Eyle iḫlās ile ʿamel tā kim
Vire ecr-i cezīl Rabb-i şekūr

3 Ne ḳadar ġālib ise sende ḫulūṣ
O ḳadar zā'id olur Ḥaḳḳ'a ücūr

4 Bu ḫulūsuñ miṣālidir iksīr
Ṭarḥ-ı dirhemden ider elf ẓuhūr

5 Seyyi'ātıñ döner ḥasenāta
Ḳalb ider ṣūretin Allāhü Ġafūr

6 Bir ḥaḳīḳatden olur nice ṣuver
Nefḥine göre ilā nefḥi'ṣ-ṣūr

7 Nāẓır ol vech-i vaḥdete Ḥaḳḳī
Olasıñ sen de tā Ḥaḳḳ'a manẓūr

* * *

1 tendir: dildir (351b)

2 Bu naẓm-ı şerīfiñ maḫlaṣ beytiniñ mışrāʿ-ı şānīsi veznen bir ḍarb eksik geliyor. Meger "Nāẓır ol vech-i vaḥdete sen de" "Olasıñ Ḥaḳḳ'a Ḥaḳḳıyā manẓūr"ola yaḫud "Olasıñ sen de tā Ḥaḳḳ'a manẓūr" ola. Zīrā me'ḫaẓında "Olasıñ sen de Ḥaḳḳ'a manẓūr" idi. Fe'fhem. Ve beyt-i evveliñ mışrāʿ-ı evvelinde vāḳiʿ "meẕkūr"dan murād her lisānda ve her zamānda ve her mekānda meẕkūr olan Ḫudā-yı bī-hemtādır. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bu manzume 134a ve 352a'da mükerrerdir. MY.

1 Baḳanlar rūy-ı yāre çehre-i aġyāre baḳmazlar[1]
Görenler Yūsuf'ı bu dārda deyyāra baḳmazlar[2]

2 Şular kim neşve-yāb-ı sāġar-ı feyż-i ilāhīdir
Ḳırarlar şīşe-i nāmūsı aṣlā ʿāra baḳmazlar

3 Ḥaḳīḳat erleri dünyā vü ʿuḳbā ḳaydını ḳorlar
Virirler Ḥaḳḳ'a cism ü cānı yoġ u vara baḳmazlar

4 Meşām-ı cāna ḫoş-bū isteyenler bāġ-ı vaḥdetde
Bu keşret içre āzārı çekerler ḫāra baḳmazlar

5 Bugün aʿmā olanlar rü'yet-i āṣār-ı Mevlā'dan
Yarın ey Ḥaḳḳī açup gözlerin dīdāra baḳmazlar

* * *

1 Melekler görseler kāmil yüzin ḫayrān olur dirler[3]
Temāşā eyleyüp bu ne ulu sulṭān olur dirler[4]

2 Hümādır kim düşerse sāyesi bir ʿabd-i muḥtāca
Bu ʿālemde anı bī-şek şeh-i şāhān olur dirler

3 N'ola germ olsa ʿāşıḳ tāb-ı dilden yansa yaḳılsa
Hemīşe mübtelā-yı tebde pek buḥrān olur dirler

4 Ṣaḳın feyż-i ilāhī münḳaṭıʿ oldı dime ʿāşıḳ
Ṣu aḳdıġı yere giru aḳar ʿummān olur dirler

5 Görenler dest-bürd-i Ḥaḳḳī'yı meydān-ı ʿaşḳ içre
İlā yevmi'l-ḳıyāme ġālibü'l-aḳrān olur dirler

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 134a,161a ve 352a'da mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 134b ve 352a'da mükerrerdir. MY.

1 Bugünler böyle ḳalmaz belki gün aḫşam olur dirler[1]
Zamān āḫir olunca cāy-ı hicret Şām olur dirler[2]

2 Şu kim ʿaḳl u hevā-yı nefse tābiʿ oldı bu yolda
Anı erbāb-ı ʿaşḳ āḫir ḳatı bed-nām olur dirler

3 Bugün şol teşnelikden pāre pāre leb olan yarın
Girüp Dārü'n-naʿīme selsebīl-āşām olur dirler

4 Ḳalur nāz ehli nāḳıs fi'l-ḥaḳīḳa Ḥaḳḳ'a yol bulmaz
Niyāz erbābınıñ ammā sülūḳi tām olur dirler

[110a] 5 Görenler Şeyḫ Ḥaḳḳī'nıñ bu yolda sīret ü seyrin
İrişür menzil-i maḳṣūda nīk encām olur dirler

* * *

1 ʿAbd ʿabd ü Ḥaḳ Ḥaḳ oldıġı ḳatı rūşen gelür[3]
Bu maḳām-ı farḳda ben ben daḫi sen sen gelür[4]

2 Ben sen ü sen bende derc olmaḳ maḳām-ı cemʿdir
İki gevherdir ki bir dürc anlara maḫzen gelür

3 İsm-i ẓāhir ḥükmüni ṭut kim selāmet andadır
Ḳāli ḥāle uyduram dirsen belā andan gelür

4 Bu ikilik birlige māniʿ degil zīrā ki baḳ
Bir ḥaḳīḳatden cihāna nice merd ü zen gelür

5 Sırrını farḳ eyleyüp çün Ḥaḳḳī her bir ṣūretiñ
Ḥüsni her yüzden temāşā eylemek aḥsen gelür

* * *

1 Bu naẓm-ı laṭīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 134b ve 355b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 135a ve 355b'de mükerrerdir. MY.

1 Çün beni ʿaşıḳ yaratmış ol ġanī Perverd-gār[1]
Var u yoġum yoluna ḳılsam niṯār anıñ ne var[2]

2 İkilik boynun urup ḳaṭʿ itmege ʿırḳın anıñ
Çün ʿAlī ṭutsam n'ola destimde her dem Ẕülfeḳār

3 Çün şeb-i hicrāndan irdim ṣabāḥ-ı vaṣla ben
N'ola bir olsa banā şimden girü leyl ü nehār

4 Dönerim ḳudret elinde başımı ṭop eyleyüp
Kim bu meydān-ı ilāhī içre olmaz iḫtiyār

5 Bülbül-i ʿaşḳam kesilmez āh u efġānım ebed
Aġlarım Ḥaḳḳī gibi ʿalemde dā'im zār zār

* * *

1 Ḥaḳḳ'a maẓharsın velī bilmezsiñ ol maẓhar nedir[3]
Kānda idrāk ider misiñ ʿaceb cevher nedir[4]

2 Mihr ü māhıñ ḳurṣasına ḳıl naẓar çeşmiñ gibi
Mühresinde berḳ uran her demde nūr u fer nedir

3 Nūrdur geldi Muḥammed ṭoġdı dünyāya çü māh
Ruḫları āyīnesinde ṣūret-i ʿanber nedir

4 Her eṣerde bir ḫaber var her şecerde bir ṣemer
Ḫār içinde gül nedir güllerde verd-i ter nedir

5 Ḥaḳḳıyā sırr-ı ʿAlī bilmek dilerseñ ḫidmet it
Kim bilür ol sırrı tā kim bilmeye Ḳanber nedir

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāti bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 135a ve 353a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāti bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 135a ve 353a'da mükerrerdir. MY.

1 İnsān olurlar elbet iḥsāna el uranlar[1]
Cānān bulurlar āḫir bu yolda cān virenler[2]

2 Heykel ḫarāb olursa cānıñ bulur ʿimāret
Nādim olur ṣoñunda muḥkem binā ḳuranlar

3 Yıḳ ḳalʿa-i vücūduñ benlikde ḳalma zinhār
Güçlü olur bu nefsiñ çün pençesin buranlar

4 Dünyā yüzine baḳma aġyāra dil bıraḳma
Seyr u sülūki n'eyler yārin yüzin görenler

5 Ḥaḳḳī ḳula uyanıñ atlu olur yayası
İrmez mi menzile hīç himmet atın sürenler

* * *

1 Dāġ-ı sīnem āteş-i dilden ʿalevlenmiş yanar[3]
Penbe-i dāġıñ nedir nefʿi ki anda ola nār[4]

2 Āh-ı bülbül olmasa āteş-feşān-ı bāġ eger
Reng-i gül böyle ḳızarmaz idi hengām-ı bahār

3 Lāleniñ dāġ-ı siyāhı yaḳdı yandırdı anı
Ser-güşāde ṭutdı devrinde ṭarīḳ-ı kūhsār

4 Yanmadıḳ dil var mı bu kānūn-ı ʿaşḳ içre ʿaceb
İşte bülbül işte gül işte şeḳā'iḳ āşikār

5 Ḥaḳḳıyā āteşde bulduñ çün semender leẕẕeti
Yoḳluġı pervāne gibi şemʿ ile ḳıldıñ şikār

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ, *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 135a'da mükerrerdir. MY.
3 Mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 134b'de mükerrerdir. MY.

1 Mülket-i ʿOṣmān içinde cānı bilmezsin nedir[1]
Gerçi ʿOṣmānī'siń ol ʿOṣmān'ı bilmezsin nedir[2]

2 ʿAyn-ı ʿOṣmānī gerekdir sańa Mehdī olmaġa
Yoġ ise vechińde ānıń ānı bilmezsin nedir

3 Şām içinden maġribe göçdi vücūd-ı āf-tāb
Rūm'da şol ẓulmet-i ekvānı bilmezsin nedir

4 Kāfiriń küfründe inṣāf ola sende olmaya
Muḳteżā-yı devlet-i īmānı bilmezsin nedir

5 Dīde-i Ḥaḳ ile baḳmazsın bu Ḥaḳḳī bendeye
Şāh iseń de bende vü sulṭānı bilmezsin nedir

* * *

1 Her kim ki gere gögsini çün yāy olısardır[3]
Ḳaddi bükülüp āh ile ṣan nāy olısardır[4]

2 Aṣḥāb gibi faḳrı ḳabūl eyleyen ādem
Ṣūretde vü maʿnāda yarın bāy olısardır

3 Ālūde-i ḫāk olmada ẕillet görinürse
Bir gün gele kim ẕerre daḫi ay olısardır

4 Dünyā evi her çend ki ola çarḫa berāber
Erbābına ḫāk altı yarın cāy olısardır

5 Ḥaḳḳī bu sülūk içre sańa olmaya hem-rāh
Kimdir ki reh-i dūrda hem-pāy olısardır

* * *

1 Mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 134b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niń *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿalarından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 134b'de mükerrerdir. MY.

1 Zāhidiñ īmānı dilde ʿāşıḳıñ cānındadır[1]
Münkiriñ ḥaḳḳında söz yoḳ şübhe imānındadır[2]

2 Ḫārdan güldür murād olan ḥacerden laʿldir
Ger ṭalebkār olduñ ise her güher kānındadır

[110b] 3 ʿĀşıḳ-ı bī-dil nice ārām ḳılsun bir nefes
Kim sipihr-āsā anıñ ārāmı devrānındadır

4 Her leṭāfet şīr-i fıṭratdan gelür cān u dile
Her keşāfet ādemiñ ṭabʿıñdadır ḳanındadır

5 Zīver-i ḥikmet dilerseñ ṣoḥbet-i Ḥaḳḳī'da bul
Gevher-i esrār zīrā dürc-i ʿirfānındadır

* * *

1 Dem-ā-dem āteş-i ʿaşḳa yanar pervānedir diller[3]
Fenā-ender-fenāda kimse bilmez kim nedir diller[4]

2 Bu dehr-i bī-beḳāda ʿāşıḳa leyl ü nehār olmaz
Bu leyl ü bu nehāra belki dā'im anadır diller

3 Şarāb-ı lāyezālīden derūnı şöyle pürdür kim
Ḳamu erbāb-ı feyż erbābına meyḫānedir diller

4 Ne deñlü var ise esmā-i Ḥaḳ şehr-i vücūd içre
Ḳamuya āşinādır ṣanma kim bīgānedir diller

5 Bu ʿilm-i maʿrifet bir kenz-i maḫfīdir bu ʿālemde
Ḥaḳīḳat Ḥaḳḳıyā baḳsañ aña vīrānedir diller

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāti bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 135a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 135b ve 353a'da mükerrerdir. MY.

1 Ẕikirlerde ulı nedir[1]
Lā ilāhe illallāhdır[2]
Erenleriñ yolı nedir
Lā ilāhe illallāhdır

2 Felekleriñ cānı begim
Melekleriñ şānı begim
Mü'miniñ īmānı begim
Lā ilāhe illallāhdır

3 Tesbīḥ ider cümle ʿālem
Dillü dillerince her dem
İbtidā yazdıġı ḳalem
Lā ilāhe illallāhdır

4 Vaḥdet bāġçesinde biten
Bülbüller ʿaşḳ ile öten
Ẓāhir u bāṭını ṭutan
Lā ilāhe illallāhdır

5 Diñler isen Ḥaḳḳī ḳulı
Ẕikr it gözle ṣaġ u ṣolı
Cümle merātibiñ yolı
Lā ilāhe illallāhdır

* * *

1 Ciger ʿaşḳ odunda kebāb olupdur[3]
Yaşım rengi dönüp şarāb olupdur[4]

2 Ḥiṣār-ı vücūdum fenā elinden
Yıḳılup ʿāḳibet ḫarāb olupdur

3 Ḫāk ile kendini yeksān itmeyen
Naẓar eyle āḫir türāb olupdur

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 135b ve 353a'd mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 135b ve 353a'da mükerrerdir. MY.

4 Māsivā ḫayāl-i ẓıldır aldanma
Ḥaḳīḳat gözünde serāb olupdur

5 Ḥaḳḳıyā her kim ki ʿāşıḳ degildir
Bu gülşende bugün ġurāb olupdur

* * *

1 Gel berü gel ṭālib-i derd-i ilāhī olagör[1]
Derd içinde kendüñe bī-çāre dermān bulagör[2]

2 Kendi nefsiñden boşalup bī-vücūd olmaḳ dile
Yoḳluḳ içre varlıġı bul feyż-i Ḥaḳ'dan ṭolagör

3 Çün bu fānīde bulunmaz bülbüle her dem bahār
İrmedin faṣl-ı ḫazān ey dil sen andan ṣolagör

4 ʿĀşıḳa taʿn eyler ise zāhid-i nādān eger
Ṭutulup āḫir lisānı ḥāli anıñ n'ola gör

5 ʿArż olunsa iki ʿālem ser-te-ser Ḥaḳḳī ḳula
ʿĀḳibet beyʿ eylemez mi ikisin bir pula gör

* * *

1 Yār-ı bāḳī bu fenā içre ḳula Mevlādır[3]
Bu fenāyı ḳo saña milk-i beḳā evlādır[4]

2 Nice bir esfel-i sāfilde ḳarār eyleyesin
Maṭlabıñ çün ezelī vü ebedī aʿlādır

3 Yūsuf'a eyle naẓar olma bu yüzden aʿmā
Gözlüye gizli bilürsüñ ki ḳatı eclādır

4 Zāhidiñ şānı bülend olsa da ḳadridir pest
ʿĀşıḳıñ rütbesi çün serv-i sehī bālādır

5 Ḥaḳḳıyā ʿilm-i ledünnī ile vir ḳalbiñe dad
Ki şekerden daḫi ehl-i dile ol aḥlādır

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 135b ve 353b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 135b ve 353b'de mükerrerdir. MY.

6 Gerçi kim eşyā efendi ṣūret-i keşretdedir[1]
Ṣūret-i ḫaşḫāşa baḳ kim keşreti vaḥdetdedir[2]

[111a] 7 Ṣorsañ eczā-i ʿaselden mādde biñdir velī
Şerbet olup nūş ḳılsañ cümle bir leẕẕetdedir

8 Aṣl u ferʿiñ perdesinde ḳaldı erbāb-ı naẓar
Aṣl u ferʿ āyīnesinde çeşm-i cān rüʾyetdedir

9 Noḳṭa birdir ḥarf üçdür oldı bu üç emr-i kün
İkilikde ḳalma zīrā maʿnī bir ṣūretdedir

10 Şeyḫ-i vaḳt olsañ mürīd ile berābersiñ yine
Ḥaḳ budur Ḥaḳḳī ki cümle ḳabża-i ḳudretdedir

* * *

1 Baḳup mirʾāt-ı eşyāya ruḫ-ı esmāyı görsünler[3]
Ḳamu esmāda nūr-ı ẕāt-ı bī-hem-tāyı görsünler[4]

2 Bu ʿālem ābdır āb içre olmuş münʿakis ol māh[5]
Ḳosunlar sāyeniñ seyrin felekde ayı görsünler

3 Dil-i ʿāşıḳda sūziş olmasa ḥāli mükedderdir
Neden ḥāṣıl olur serde ʿaceb sevdāyı görsünler

4 Şühūdı tām olanlar ḳaṭrede deryāya baḳsunlar
Cihānda ẕerrede mihr-i cihān-ārāyı görsünler

5 İżāʿat eyleyenler Ḥaḳḳıyā şol gevher-i ḥāli
Dil-i sengīn içinde ṭurmayup arayıgörsünler

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 135b, 350a ve 353b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 136a ve 353b'de mükerrerdir. MY.
5 olmuş: olmaz (Nüsḫa-i dīger)

1 İtme inkār-ı ʿaşḳı kendiñe kār[1]
ʿĀşıḳ ol kim idesiñ vaṣlı şikār[2]

2 Şeş cihet ʿāşıḳa birdir baḳsañ
Eylemez anı iḥāṭa efkār

3 Ṣeyyibāt oldı rüsūm-ı ʿulemā
ʿĀrifiñ sīnesindedir ebkār

4 Bilmek isterseñ eger bu sırrı
Ẕikr ḳıl "bi'l-ʿaşiyyi ve'l-ebkār"

5 Ṣūretā gerçi gedāsın Ḥaḳḳī
Maʿnīde ḳul-durur sañа ḫünkār

* * *

1 Vedāʿ idüp cihāna bu göñül Ḥaḳḳ'a sefer eyler[3]
İrince ʿālem-i ḳudse maḳāmātı güẕer eyler[4]

2 Küdūretden mücellā eyleyen āyīne-i ḳalbi
Aña Ḥaḳ ẕāt-ı esmā vü ṣıfātıyla naẓar eyler

3 Şu kim ol yāra ʿāşıḳdır reh-i ʿaşḳında ṣādıḳdır
Çeker küḥl-i cilā çeşm-i dile pür nūr u fer eyler

4 Ḳarār eyler mi ʿāşıḳ berr-i farḳ içre bu dünyāda
Aḳup baḥr-i muḥīṭ-i cemʿa āḫir anda yer eyler

5 ʿAṭā-yı Ḥaḳ olup irdi cevāhir kānına Ḥaḳḳī
Anıñçün dāmen-i erbāb-ı Ḥaḳḳ'ı pür güher eyler

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 136a ve 353b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 136a ve 353b'de mükerrerdir. MY.

1 Abdāl bugün[1] meclis-i tevḥīde geldiler[2]
Nefḫ-i nefesle dilleri te'yīde geldiler[3]

2 Bir bir cihānda gitdi ise evvel-i ümem
Biñ biñ ḫalīfe ümmet-i şānīde geldiler

3 Köhne binā-yı ʿaşḳı çü gördi ḫarāb-ı ʿaşḳ
Her bir ʿaşırda ʿaşḳ ile tecdīde geldiler

4 Gördiler oldı bülbüli çün dāsitān-serā
Zāġān-ı dehr ḫayf ki taḳlīde geldiler

5 Ṣavm-ı sivāyı ṭutdı vü irdi murādına
Ḥaḳḳī'yı cümle tehniye-i ʿīde geldiler

* * *

1 Şu ʿāḳiller ki ʿilmi defter u dīvāna yazmışlar[4]
Görüp ʿārifler anı adların dīvāne yazmışlar

2 Ṣıġar mı deftere hergiz lisāna gelmeyen esrār
Lisān ehli olanlar sırr-ı Ḥaḳḳ'ı ya ne yazmışlar

3 Bu ʿaşḳıñ āşināsın deftere ʿünvān ḳılmışlar
Çıḳarmışlar ḳamu zühd ehlini bīgāne yazmışlar

4 Beyāż evrāḳda şol ḫaṭ ṭurur āb üzre ṣan ʿālem
Anıñçün āb-ı ṣāfı kā'ināta ana yazmışlar

5 Ḳızıl āteşden aḫkerdir siyeh noḳṭa degil bu ḫaṭ
Disünler Ḥaḳḳī bu mażmūnı yana yana yazmışlar

* * *

1 bugün: bugün bu. MY.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
3 Bu manzume 136a ve 354a'da mükerrerdir. MY.
4 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
5 Bu manzume 136a ve 354a'da mükerrerdir. MY.

[111b] 1 Bugün şol dil ki bāġ-ı ʿālemiñ ḫandānı olmuşdur[1]
Yarın zindān-ı ḳahrıñ ʿāḳibet giryānı olmuşdur[2]

2 Çü mūr-ı bī-mecāl olmaz mı āḫir pāy-māl-i ġam
Şu kim hem-çün Süleymān ʿālemiñ sulṭānı olmuşdur

3 ʿİmāret var mıdır dünyāda kim olmaz ḫarāb-ābād
Görürsin dest-i ḳahrıñ ṣoñ ucı vīrānı olmuşdur

4 Sarāy-ı vaṣl-ı Ḥaḳ'da şāh-ı ʿālem-gīr olur bir gün
Şu ʿāşıḳ kim der-i ehl-i diliñ der-bānı olmuşdur

5 Dilerseñ cevher-i pendi bu Ḥaḳḳī'ya ḳulaḳ ṭut kim
Biḥamdillāh bugün dürr ü cevāhir kānı olmuşdur

* * *

1 Ey dil bu rūḥı ṣanma kim[3]
Cism-i beşerden gizlidir[4]
Āṣārı ẓāhirdir velī
Baʿż-ı baṣardan gizlidir

2 Şol kim gözi açıḳ-durur
Ḥaḳḳ'a niçün bürhān diler
Hīç Kaʿbe'de dir mi kişi
Ḳıble naẓardan gizlidir

3 Maḳṣūd-ı bülbül gül-durur
Kim būyı cānın güldürür
Ḥikmet nedir kim böyle bu
Şol verd-i terden gizlidir

4 Nādān olan şol cevheri
Ḫar-mühre ṣanur n'eylesün
Sīm ü zeriñ māhiyyeti
Lā-büd ḥacerden gizlidir

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 136a ve 354a'da mükerrer olarak yazılmıştır. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 136b ve 354a'da mükerrerdir. MY.

5 Ḥaḳḳī ḳamu erbāb-ı Ḥaḳ
Ferzend-i ʿaḳl-ı kül-durur
Esrār-ı evlādı ḳamu
Ṣanma pederden gizlidir

* * *

1 Dervīşim gerçek yalan degildir[1]
Sevdigim Ḥaḳ'dır fülān degildir[2]

2 Ḫaḳḳ'ı bilendir ʿārif-i billāh
Yoḫsa bu ḫalḳı bilen degildir

3 Mevlā'yı bilüp bulandır ʿāzīz
Manṣıb u cāhı bulan degildir

4 ʿĀşıḳ bülbül gibi aġlayan olur[3]
Gül gibi dā'imā gülen degildir[4]

5 Dervīş odur kim ṭatlu dil virir
Ḫalḳı soḳmaġa yılan degildir

6 Evliyā varı yoġ eyleyendir
Yoḫsa varlıḳda ḳalan degildir

7 Her dem tāzedir göñül gülşeni
Gāh açılup gāhī ṣolan degildir[5]

8 Ṣarrāf odur kim cevheri ola
Yoḫsa boncuġı alan degildir

9 Ṭoġrı oḳ nedir gökleri geçe
Timur ḳalḳanı delen degildir

10 Ḥaḳḳī kul bugün şehbāz olupdur
Kendini her zāġa ṣalan degildir[6]

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 136b ve 354a'da mükerrerdir. MY.
3 bülbül gibi: bülbül-veş. MY.
4 dā'imā: dā'im. MY.
5 açılup: açup. MY.
6 Kendini: Kendin. MY.

1 Ḥaḳ'da fenā bulan vücūdı n'eyler[1]
Iṭlāḳa irişen ḳuyūdu n'eyler[2]

2 Varlığı yoġ itmek ticāret yeter
Ġayrı kāra düşüp ya sūdı n'eyler

3 Būy-ı vaḥdet alan meşām-ı derūn
Dimāġa ʿānber u ya ʿūdı n'eyler

4 Zamān u mekānı olmaz ervāḥıñ
Nefḫ-i rūḥı bulan ḥudūdı n'eyler

5 Açıldıysa Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'a naẓarıñ
Ḥalḳa baḳup ġayrı şühūdı n'eyler

* * *

1 Māl ü cāha nice bir ṭapdıñ yeter Allāh'ı gör[3]
Şāh iseñ de ḳulluġa bel baġlayup ol şāhı gör[4]

2 ʿĀḳibet ḫāk-i ḥaḳīre düşmedin ey bī-baṣar
Gel gözüñ aç yoluñ üstünde ḳazılmış çāhı gör

3 Uymaz iseñ rāh-ı Ḥaḳ'da mürşide nefse uyup
Gör ne yola döndürür seni dil-i gümrāhı gör[5]

4 Āyīneñde görmek isterseñ eger vech-i Ḥaḳḳ'ı
Aç gözüñ aç ʿālem içre bir dil-i āgāhı gör

5 Ḥaḳḳıyā ger bülbül iseñ bir gül-i bī-ḫāra sen
Her seḥer bīdār olup derd ile ṭurma āhı gör

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 136b ve 354b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 136b ve 354b'de mükerrerdir. MY.
5 döndürür: sevḳ ider (136b)

[112a] 1 Her kimiñ āyīnesi[1] ġamdan bugün muġber olur[2]
Ol nice ṣāfī olup mir'āt-ı peyġamber olur[3]

2 Cān u dilden ḥıfẓ iden aḥkām-ı şerʿ-i Aḥmed'i
ʿİlm-i ḥikmet[4] āḫir anıñ ḳalbine[5] ezber olur

3 Ḫāk ile yeksān olan bāb-ı fenā fillāhda
ʿĀḳibet anıñ türābı misk ile ʿanber olur

4 Ḳalbine her kim virirse āb-ı feyż ile nemā
Sidre vü Ṭūbā gibi pür-berg ü bār u ber olur

5 Menzil-i vaṣl-ı ilāhīye dilerseñ iresiñ
Şeyḫ Ḥaḳḳī rāh-ı Ḥaḳ'da saña ḫoş rehber olur

* * *

1 ʿĀşıḳıñ ḥālin ne bilsün şol ki inkār ehlidir[6]
Ṣanma baṭṭāl olan añlar anı kim kār ehlidir[7]

2 Yār ile ḫalvet nedir bilmez ikilikde ḳalan
Yārdan ġāfildir ol zīrā ki aġyār ehlidir

3 Bī-baṣīret cennet-i dīdārdan bī-behredir
Ẓulmet-i heykelde ḳalmış tā-ebed nār ehlidir

4 Çün saña sermāye virdi tā ezelden ol Ḫudā
Sūd-mend olmaḳ gerekdir şol ki bāzār ehlidir

5 Ter düşer Ḥaḳḳī sözünden feyz-i Ḥaḳ'dan bī-naṣīb
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ gibi itmez ḳabūl ʿār ehlidir

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 *Burada ġamdan murād ġam-ı dünyādır; ġam-ı ʿuḳbā degil. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*
3 Bu manzume 136b ve 354b'de mükerrerdir. MY.
4 ʿİlm-i ḥikmet: ʿİlm ü ḥikmet. MY.
5 ḳalbine: sırrına (354b)
6 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
7 Bu manzume 136b ve 354b'de mükerrerdir. MY.

1 Çün tecellī eyledi ʿālemlere "Allāhü nūr"[1]
Ẓulmet-i nā-būd gitdi vü vücūd itdi ẓuhūr[2]

2 Çeşm-i Ḥaḳ-bīn ile ʿārif ḳaṭrede deryā görür
Bu şeb-i heykelde dā'im seyr ider bedrü'l-büdūr

3 Vāridāt-ı Ḥaḳ-durur āṣārı feyż-i aḳdesiñ
Niʿmete şükr eyle dā'im şükr ide Rabb-i şekūr

4 Ḥārdan gül ẓāhir olur ḥūn-ı āhū būy olur
Her biriniñ ṣūretinden sırr-ı Ḥaḳ ider ẓuhūr

5 Ḥaḳḳıyā ālāyiş-i dünyādan eyle ḳalbi pāk
Tā ki ḥavż-ı cāna cārī ola şol āb-ı ṭahūr

* * *

1 Şular kim ʿaşḳa düşdi ʿārı vü nāmūsı n'eylerler[3]
Ḳomazlar bezm-i ʿaşḳa zāhid-i sālūsi n'eylerler[4]

2 Marīż-ı ʿaşḳ olanlar istemezler derde dermānı
Ḥakīmāne yürürler ṭıbb-ı Cālīnūs'ı n'eylerler

3 Yumarlar gözlerin dünyāya vü ʿuḳbāya baḳmazlar
Naẓardan ṭarḥ idüp maʿḳūli vü maḥsūsı n'eylerler

4 Saʿīd olanlar ey Ḥaḳḳī bihişt içre bulurlar ḥūr
Taʿalluḳ gösterüp dehre zen-i menḥūsı n'eylerler

* * *

1 Görenler vech-i eşyāyı nedir esmāyı bilmezler[5]
Gezerler ḫuşk-leb berr içre ḥayfā māyı bilmezler[6]

2 Şular kim ehl-i ḳıble olmadılar bu cihān içre
Ṣalāt-ı "ṣemme vechullāh"da īmāyı bilmezler

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 137a ve 354b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 137a ve 354b'de mükerrerdir. MY.
5 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
6 Bu manzume 137a ve 355a'da mükerrerdir. MY.

3 Egerçi "lā" vü "illā"dan oḳurlar resm-i tevḥīdi
Çü görmezler bugün maʿnā yüzin sīmāyı bilmezler

4 Baḳanlar bu ʿanāṣır gözlerinden ṣūret-i Ḥaḳḳ'a
Nedir gözlü nedir gizlü nedir aʿmāyı bilmezler

5 Bu ʿünvān-ı meẓāhirde ḳalanlar Ḥaḳḳıyā āḫir
Nedir buʿd ü nedir baʿd ü nedir āmmāyı bilmezler

* * *

1 Aġlarım derdiñ beni çün aġladır[1]
Belki yaşım yerine ḫūn aġladır[2]

2 Ebr olur gūyā ġam-ı ʿaşḳıñ bańa
İñledir her gice her gün aġladır

3 Ger celāliñle naẓar ḳılsañ bańa
Eyleyüp bu çeşmi mey-gūn aġladur

4 Güldürür bu rūḥ-ı ʿulvī ādemi
Nefs ü şeyṭān āh her dūn aġladır

5 Dār-ı mātemdir bu dünyā Ḥaḳḳıyā
Ger vaṭan ger ġurbet olsun aġladır

* * *

[112b] 1 Her varaḳ gülşende ṣunʿ-i Ḥaḳḳ'ı bir tefsīr olur[3]
Her zebān-ı ḫār aña bir mevrid-i taḳrīr olur[4]

2 Olmaz ise feyż-i aḳdesden eger imdād-ı Ḥaḳ
Ravża-i dil şol gül-i ter gibi nice sīr olur

3 Āh-ı āteş-bār-ı ʿāṣıḳdan yanar ḳandīl-i çarḫ
Bāʿiṯ-i sūz-i derūn-ı ʿālem-i tedvīr olur

4 Gerçi esmā vü ṣıfātıñ maẓharı çoḳdur velī
Taḫṭ-gāh-ı ẕāt-ı Ḥaḳ'da ḳuṭb-ı ʿālem bir olur

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 137a ve 355a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
4 Bu manzume 137a ve 355b'de mükerrerdir. MY.

5 Çār tekbīr eyle Ḥaḳḳī bu vücūd-ı fānīye
Ölmeden öñ kāmiliñ zīrā maḳāmı yir olur

* * *

1 Nedir ʿOṣmān Efendi ʿālemde[1]
Pūr-i Maḥmūd Efendi-i meşhūr[2]

2 Eyledi ḥüsn-i himmeti anıñ
Usturunca diyārını maʿmūr

3 Ḫalefü'ṣ-ṣıdḳ olunca böyle gerek
Ki ide sırr-ı peder ile ẓuhūr

4 Bitdi anıñ da bāġ-ı ʿömründe
Ḥamdü lillāh bir gül-i nāsūr

5 Ẕekeriyyā Efendi kim oldur
Feyż-i ʿilmiyle çü baḥr-i mescūr

6 Ẕikri ḫayr ola cihān içre anıñ
Ḳıla Ḥaḳ ecr-i kārını mevfūr

7 Ḥaḳḳıyā ḫayr-ı ḫalef ol çün māh
Olasıñ nūr üstüne çün nūr

* * *

1 Nedir iksīr dirseñ ṣoḥbet-i erbāb-ı ʿirfāndır[3]
Nigāh-ı feyż-pāş-ı dīde-i bīnā-yı pīrāndır[4]

2 Göñül bir ṣāf gevherdir ki hergiz rīsmān ṭutmaz
Velīkin cism-i bīmārı ṭutan bir rişte-i cāndır

3 ʿİlim deryā-yı gevher-rīz-i ʿirfāndır velī ey dil
Ḥaḳīḳat iste kim ol bir dür-i nā-yāb-ı ʿummāndır

4 Ḥayāt-ı nev bulupdur cism ü cānım nārven-āsā
Nesīm-i nev-bahār el-ḥaḳ bugün enfās-ı Raḥmān'dır

1 Min-mecmūʿati'l-*Mesā'ili'l-Müteferriḳa.* MN.
2 Bu manzume 138a ve 355b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-*Mesā'ili'l-Müteferriḳa.* MN.
4 Bu manzume 138a, 171b ve 356a'da mükerrerdir. MY.

5 Ülü'l-ebṣār olup Ḥaḳḳī geçenler berzaḫ-ı tenden
Görürler ḥaşri bunda bir ḳurulmuş özge dīvāndır

* * *

1 Yıḳılmışdır vücūdum ḳaṣrı andan ya ne ḳalmışdır[1]
Dilim pervānesi ʿaşḳ odı içre[2] yanaḳalmışdır[3]

2 Taḥammül eylemek derde degildir herkesiñ kārı
O bārı çekmek ey dil ʿāşıḳ-ı bī-cāna ḳalmışdır

3 Nice żabṭ eylesün her bir ẕelīl işbu göñül mülkün
ʿAzīz-i Mıṣr olmaḳ Yūsuf-ı Kenʿān'a ḳalmışdır

4 Ġınā-yı faḳrı dilde bulmayan müflisleriñ āḫir
İşi Allāhü ẕü'l-inʿāmı ve'l-iḥsāna ḳalmışdır

5 ʿAcūz-ı dehriñ ey Ḥaḳḳī irişdi ʿāḫire ʿömri
Hemān āḫir-nefesdir kim işi bir āna ḳalmışdır

* * *

1 Mürīd-i ehl-i dil olmaḳ baña murād yeter[4]
Cihānda ādeme ʿāşıḳ dinilmek ad yeter[5]

2 Bu levḥ-i dehre çü itdim bu deñlü naḳş-ı hüner
Bu yādigār ḳıyāmet olunca yād yeter

3 Enīsi çünki bulunmaz bu vaḥşet-ābādıñ
Ġarībe ʿālem-i vaḥdetde elfirād yeter

4 Reh-i fenāda o deñlü ider dilim tek ü pū
Ki ṣanma sürʿat-i seyrine gird-bād yeter

5 Şarāb u şerbeti bezm-i cihānda n'eyleyesin
Meẕāḳ-ı maʿrifeti Ḥaḳḳī yüri dad yeter

* * *

1 Min-mecmūʿati'l-*Mesāili'l-Müteferriḳa.* MN.
2 *içre: ile (nüsḫa-i dīger)*
3 Bu manzume 138b ve 356a'da mükerrerdir. MY.
4 Min-mecmūʿati'l-*Mesā'ili'l-Müteferriḳa.* MN.
5 Bu manzume 138b ve 356a'da mükerrerdir. MY.

1 Melik-i milk-i metânet olalı Monlā Emīr[1]
ʿİlm-i efrāḫte-i şöhret olupdur çün mīr[2]

2 Nām-ı nāmīsi bugün olsa mülāzim ne ʿaceb
Ki yarın ola müderris oḳuya ol ḳaṣmīr

3 Giderek reşk-i mevāli-i ʿiẕām ola ḳaçan
Pest ola pāyesine Şām u ʿIrāḳ u İzmir

4 Feyż-i Mevlā-yı ḫaḳīḳīde çün olmaz imsāk
Hep olur Ḥaḳḳī hemān Ḥaḳ ide anı taʿmīr

* * *

1 Özge[3] mecmūʿa-i maʿārifdir[4]
Ṣāḥibi şol Ḫalīl-i ʿārifdir[5]

2 İbn Dāvūd oldı nisbetde
Nām u şānına ḫalḳ vāḳıfdır

3 Pederi zindesidir ṭaġ-ı Tekūr
Dil-i Ḥaḳḳī o ẕātı vāṣıfdır

4 Üstüne dā'im ese bād-ı ṣabā
Görmeye anı ki ʿavāṣıfdır

* * *

1 Māsivādan ḫür olan bī-şübhe ʿabdullāh olur[6]
Ḳul iken sulṭān gibi bir özge ʿālī-cāh olur[7]

2 Ġāfiliñ biñ ḳulaġı olsa yine ṣaġır-durur
Bir ḳulaḳdan diñlese ʿārif yine āgāh olur

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım - ḳuddise sırruh -. MN.
2 Bu manzume 140b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. *-ḳuddise sırruh-* MN.
4 Bu manzume 140b'de mükerrerdir. MY.
5 Bu ẕāt, Tekfurṭaġlı Dāvūd Aġa'nıñ oġlı Ḫalīl Efendi'dir. MN.
6 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Ḥayāti'l-Bāl* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
7 Bu manzume 137a ve 350a'da mükerrerdir. MY.

3 Kaʿbe her ḳanda ise ḥācī olan bulur anı
Vaṣf-ı Mevlā'yı işiden ʿāzim-i dergāh olur

4 Fi'l-ḥaḳīḳa bülbül ü gül bir nefesden açılur
Ya neden ẕikri kimiñ hū kimiñ āh olur[1]

5 Ḥaḳḳıyā cismiñ felekdir ki cihānı seyr ider
Nūr-ı ʿaḳl u pertev-i cismiñ çü mihr ü māh olur

* * *

1 Şu kim deryā dilin bilmez nice ol Ḫıżr-ı Mūsādır[2]
Şu kim ṣaḥrāya yol bulmaz nice Mecnūn-ı Leylādır[3]

2 Zebān-ı ehl-i deryāyı çü ehl-i deşt olan bilmez
Sezā-yı mühreye ṣunma anı kim dürr-i yektādır

3 Dem-i cān-baḫşı her bir mürdeye virme nefes ṭut gel
Ki yerde işbu dem gökde helāk-i rūḥ-ı ʿĪsādır

[113a] 4 Ġanīye defʿ-i zer olmaz faḳīriñ bildigi budur
Şu kim müstaġnīdir lafẓ-ı hüner aña ne maʿnādır[4]

5 Nesīmī olma Ḥallāc olma bu ʿālemde ey Ḥaḳḳī
Ki sen ḥaḳ söyler iseñ de ṣoñı ḫaṣm ile ġavġādır

* * *

1 Ümīd-i luṭf idenler her seḥer dīvāna gelsünler[5]
ʿUbūdiyyet idüp ol dem der-i sulṭāna gelsünler[6]

2 Ṭutuşdı āteş-i ʿaşḳ u maḥabbet çünki dillerde
Tecellī şemʿine pervāneler hep yanagelsünler

3 Ṭaleb-kār-ı cevāhir var ise dükkānı görsünler
Veyaḫud ṭurmasunlar sāḥil-i ʿummāna gelsünler

---

1 "Ya neden ẕikri biriniñ hū biriniñ āh olur" olsa daha münāsib olur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-*Mesā'ili'l-Müteferriḳa.* MN.
3 Bu manzume 138b ve 356a'da mükerrerdir. MY.
4 Şu kim müstaġnīdir: Şu müstaġnīye kim. MY.
5 Min-mecmūʿati'l-*Mesā'ili'l-Müteferriḳa.* MN.
6 Bu manzume 138b ve 356b'de mükerrerdir. MY.

4 N'iderler bu ʿimārāt-ı fenāda ḫān-ı yaġmāyı
Meẕāḳ ehli simāṭ-ı raḥmet-i Raḥmān'a gelsünler

5 Açıldı bāb-ı feyż-i Ḥaḳ irişdi müjdeler cāna
Bugün Ḥaḳḳī dilinden söyleñiz iḥvāna gelsünler

* * *

1 ʿAşḳ ile meşhūr olup ʿālemde ādem söylenür[1]
ʿAşḳıñ evṣāfı dükenmez dilde her dem söylenür[2]

2 Zāhid-i Belḫī nice meşhūr-ı āfāḳ eyledi[3]
ʿAşḳ ile dünyāda İbrāhīm-i Edhem söylenür

3 Ḳıṣṣa-i Mecnūn u Leylī zer ḳalemle yazılur
Dāsitān-ı ʿandelīb-i dil olup hem söylenür

4 Bu fenāda yādigār-ı ʿaşḳdır bāḳī ḳalan
Feyż-i cām-ı dil bulan ʿālemde çün Cem söylenür

5 Ḥaḳḳıyā zühd ü riyā erbābına yār olma var
Nāmı zīrā anlarıñ dillerde pek kem söylenür

MÜCELLİD ʿABDÜRRAḤĪM ṬAĠISTĀNĪ'YE YAZILDI[4]

1 Yā ilāhe'l-ʿālemīn ʿAbdurraḥīm'e ḳıl naẓar[5]
Bir naẓarla tā ola ḫāk-i vücūdı ʿayn-ı zer

2 Şöyle bir ḥāẕiḳ mücelliddir ki taʿẓīm eyleyüp
Cildini el üzre ṭutar dersde ehl-i hüner

3 Olsa eczā-i perīşāna eger şīrāze-bend
Naẓm-ı mürvārīd-i ḳıymetdārdan virir ḫaber

4 Miḥver-i çarḫı geçer cedvel çekerse rāstdan
Ḳurṣ-ı miḥre beñzedir tehẕīb-i cild itse eger

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-.* MN.
2 Bu manzume 138b ve 355b'de mükerrerdir. MY.
3 *āfāḳ: ʿālem (Nüsḫa-i dīger)*
4 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-.* MN.
5 Bu manzume 139a ve 356a'da mükerrerdir. MY.

5 Ḥaḳḳıyā zer-beft câme ḫūbdur maḥbūba çün
Ḫoş degil mi ḥüsn-i ḫaṭṭa cild-i zerrīn ya meger

SER-ḪĀṢAKİYĀN MUḤAMMED AĠA'YA İRSĀL OLUNDI[1]

1 Ḫāṣakī-başı nedir dünyāda ḫāṣṣu'l-ḫāṣdır[2]
Gūyiyā Ḳur'ān içinde sūre-i İḫlāṣdır

2 Zābiṭ-i ehl-i ḥarem olmaḳda Sulṭān Aḥmed'e
Şehr-i dāru'l-mülk-i Mıṣr'a ʿayn-ı ʿAmru'l-ʿĀṣdır

3 Kilki naḳş-ı maʿrifetde bir ʿaceb üstāddır
Ḳalbi deryā-yı muḥīṭ-ı feyże ḫoş ġavvāṣdır

4 Ṣaḥn-ı devletde görelden dīde-i Zühre anı
Çarḫ şevḳinden döner gūyā ki bir raḳḳāṣdır

5 Dem gelür pervāz ider evc-i merāma mürġ-i dil
Cā-be-cā gerçi sarāy-ı ʿāmire aḳfāṣdır

6 Baḫt eger bīdār ise müjde-resān olur felek
Kim saʿādet ehli sırr-ı Saʿd bin Vaḳḳāṣdır

7 Hep severler cān u dilden ol Muḥammed-meşrebi
Ḥaḳḳıyā yāran bes aġyār olan eşḫāṣdır

* * *

1 Ya Şām olmuş göñül ya Rūm olmuş hep vaṭan birdir[3]
Ya sebz ü ya ki zerd ü ya ki sürḫ olmuş çemen birdir[4]

2 Egerçi ehl-i vehmiñ ʿaḳlına idrākine ṣıġmaz
Velī erbāb-ı dil yanında aṣl-ı cān u ten birdir

3 Seni senlikden alsañ sen benimle belki yek tensin
Ya sen olmuş naẓarda fi'l-ḥaḳīḳa ya ki ben birdir

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 139a ve 357b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 139a ve 357b'de mükerrerdir. MY.

4 Be hey ʿālim ʿulūmuñ aṣlı bir noḳṭa degil midir
Anı nādān teḳṣīr eylemişdir yoḫsa fen birdir

5 Tecelliyyātı bir görme yüri ey Ḥaḳḳī ṣıddīḳ ol
Dime bu ʿālem içre oṭuran ile gezen birdir

* * *

[113b] 1 Göñül Şām'ı ḳoyup Rūmili'ne ṣalındı şāhīn-vār[1]
Hevā-yı ʿaşḳ alup anı yuvadan uçdı āḫir kār[2]

2 Uçar bir gün bu dünyā āşiyānından daḫi elbet
Bilürsüñ kim ḫazān irdikde ḳalmaz bülbüle gülzār

3 Şunuñ kim levḥ-i cānı pāk ola naḳş-ı taʿalluḳdan
Görünmez bir daḫi āyīnesinde ṣūret-i efkār

4 Yed-i ḳudretdir insānı iden taḫrīk her demde
Viren berg-i güle bād-ı ṣabādır cünbişi her-bār

5 Şebiñ rūza irişdi rūşen oldı çeşmiñe dünyā
Ne semte ʿazm iderseñ Ḥaḳ ile Ḥaḳḳī sefer it var[3]

BİÑ YÜZ OTUZ İKİNCİ SENESİ ŞEHR-İ RECEBİ BEŞİNDE ŞĀM'DAN CĀNİB-İ RŪM'A HİCRETİMİZDE YOLDA LĀYİḤ OLAN EBYĀTDANDIR[4]

1 Şām'dan çün semt-i Rūm'a eyledik ʿazm-i sefer[5]
Rabbi yessir lā tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayr
Gide gide bulalım bu yolda maṭlūba ẓafer
Rabbi yessir lā tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayr

---

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
2 Bu manzume 139a ve 358a'da mükerrerdir. MY.
3 *it: ḳıl (Nüsḫa dīger)*
4 Ṣadrdan murād Şeyḫ Ṣadreddīn Ḳonyevī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleridir ki Şeyḫ Muḥyiddīn el-ʿArabiyyü'l-mülaḳḳab bi-Şeyḫi'l-Ekber *-ḳuddise sırruhu'l aṭher-* Ḥażretleri'niñ ügey oġlıdır ki şehr-i Ḳonya'da medfūndur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
5 Bu manzume 139a ve 358a'da mükerrerdir. MY.

2 Çün saña senden seferdir bu sefer bī-iştibāh
Gūyiyā kim Kaʿbe'yi ḳıldıḳ Ḳudüs'den ḳıble-gāh
Ḳıl hidāyet şeş cihetden bulalım dergāha rāh
Rabbi yessir lā tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayr

3 Çün bu devr içre göründi çeşme dīlāb-ı Ḥamā
Çeşme-i feyż-i Muḥammed'den nemā buldı Ḥımā
Rūḥ-ı ṣadrı Ḳonya'dan ḳıl Üsküdar'a reh-nümā
Rabbi yessir lā tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayr

4 Rāh-ı vaṣlıñda ilāhī nūr-ı ẕātıñ ḳıl delīl
Feyż-i luṭfuñ reh-rev-i dil-teşneye eyle sebīl
Bu duʿā-i Ḥaḳḳī'yı dergāhda maḳbūl ḳıl
Rabbi yessir lā tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayr

* * *

1 Āsitānıñ[1] ḫāṭır-āsā-yı cemāhir kendidir[2]
Ḫāk-pāyiñ dīdeye küḥlü'l-cevāhir kendidir[3]

2 Şol ridā'ü'l-Kibriyā mir'āt-ı ẕātıñdır seniñ
Maẓharıñda cilveger bī-şübhe ẓāhir kendidir

3 Sendedir külliyyet-i esmā ki ẕātıñ ser-te-ser
ʿAyn-ı icmāl içre tafṣīl-i meẓāhir kendidir

4 Sen melek-meşrebden ögrensün ʿulūm-ı Ḥaḳḳ'ı ḫalḳ
Ādem-i ḳalbiñ seniñ ol fende māhir kendidir

5 Ḥaḳḳıyā gel iḳtibās-ı nūr ḳıl memdūḥdan
Kim o bu devr-i ḳamerde bedr-i ẓāhir kendidir

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 İstanbul'da Naẓmī-zāde'ye gönderilmişdir. Ṣoñra ḫānesinde ehli ile maʿan ruḳabā elinde ẕebh olundı. Sene fī 1132 (Ḥaḳḳī)
3 Bu manzume 139b ve 358a'da mükerrerdir. MY.

BE ṬARZ-I ĠAZEL FERMŪDE'EST[1]

1 Çözülmezse ṣabādan bend-i zülf-i ṭurre-i ʿāṭır[2]
Ḳalur bend-i ebed içre çözülmez ʿuḳde-i ḫāṭır

2 Nedir ol yekke-şāh-ı nāzenīn öñünce cān u dil
Duḫān-ı āhdan elde teber ṭutmuş iki şāṭır

3 Cigerler ṭoġranur bīm-i celāliñden o ḫūnīniñ
Çekerse ḫod ne minnet ġamze-i ḫūn-rīzden sāṭır

4 Ḳaçan ḥammāma girse o semen-sīmā leṭāfetden
Virir gül-penbeden bir fūte-i rengīn añа nāṭır

5 Naẓar ḳıl Ḥaḳḳī mirʾāt-ı mecāza çeşm-i ʿibretle
Ḥaḳīḳatde ne ṣūret gösterir baḳ Ḫāliḳ u Fāṭır

* * *

1 Bu dāʾireye merkez-i īmāna ṣalādır[3]
Bu bezm-i dile maḫzen-i ʿirfāna ṣalādır[4]

2 Ḫān-ı ḥikemiñ ẕevḳini ḥayvān bilür mi
Ol māʾideye zümre-i insāna ṣalādır

3 Yūsuf ki ẓuhūr eyledi Mıṣr-ı dil içinde
Dīdārına müştāḳ olan iḫvāna ṣalādır

4 İtmez mi bugün ḫāṭır-ı dervīşi muṭayyeb
Kim ḫayr duʿā almaġa sulṭāna ṣalādır

5 Zen-meşreb olan kimse bu meydāna oḳunmaz
Cān u serini virmege merdāna ṣalādır

6 Maẓhar olalı niʿmet-i feyż-i Ḥaḳḳʾa Ḥaḳḳī
Dir ḥāżır olan cümle-i yārāna ṣalādır

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîse bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 139b ve 357a'd mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'n-nefîseti bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 139b ve 357a'da mükerrerdir. MY.

1 Dem-ā-dem micmer-i dil içre nār-ı ʿaşḳı yaḳsunlar[1]
Meşām-ı cān ile şol ʿanber-i tevḥīdi ḳoḳsunlar[2]

2 Yeter meyḫāne-i ʿaşḳ-ı ilāhī ehl-i ʿirfāna
Varup şol mescid-i zühd ü riyāyı cümle yıḳsunlar

3 Şühūd-ı vech-i Ḥaḳ itmek ise maḳṣūdı bu ḫalḳıñ
Açup cān gözlerin āyīne-i insāna baḳsunlar

4 Bahār olduḳda meyl-i gülşen eyler lā-cerem bülbül
Ṣu gibi meclis-i ʿaşḳa derūn erbābı aḳsunlar

5 Şarāb-ı nāb lā-büd ḥabbe-i dilden olur cārī
Hele seyr it biricik gözlerin ʿuşşāḳ ṣıḳsunlar

6 Revān olduḳda āḫir rūḥ-ı Ḥaḳḳī bāġ-ı Firdevs'e
Temāşā itmek içün ḫūr-ı ʿıyn ol demde çıḳsunlar
(Temāşa itmek içün anı ḫūr-ı ʿıyn çıḳsunlar)[3]
(Anı bi'l-cümle ḫūr-ı ʿıyn istiḳbāle çıḳsunlar)
(Anı ḫūrīler istiḳbāl içün dünyāya çıḳsunlar)

* * *

1 Göñüldür[4] Kaʿbe kim dā'im ferişţehler meṭāfıdır[5]
İçinde Zemzem-i feyż-i Ḫudā ġāyetde ṣāfīdir[6]

[114a] 2 ʿİbāret olmasa tefhīm-i sırra ehl-i ʿirfāna
Ser-i mūyūn işāret ḫāmeden fi'l-cümle kāfīdir

3 Yüri deryā-nihād ol vüsʿat-i feyż-i ilāhīde
Dime bir ḳaṭreye idüp ḳanāʿat bañа vāfīdir

4 Ne deñlü ḫaste-i derd-i maḥabbet olsa bir ʿāşıḳ
Añа şemme nefes maʿşūḳdan bī-şübhe şāfīdir

---

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevcūd *Kitābü'n-Necāt* nām kitābınıñ evvelinde merbūṭ evrāḳdan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 140b'de mükerrerdir. MY.
3 *Bu üç mışrāʿ Cāmiʿu'l-faḳīriñdir.*
4 Göñüldür: Degildir (356a)
5 Mine'l-*Mecmūʿati'l-Ḫuṭab* bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım. MN.
6 Bu manzume 139b ve 356a'da mükerrerdir. MY.

5 Muḥīṭ-ı ʿālem-i ḳudretdir ey Ḥaḳḳī dil-i ʿārif
Anıñ bu mużġa-i şekl-i ṣanevber kūh-ı Ḳāf'ıdır

* * *

1 Bilmezem ḥayretle bu dünyā nedir ʿuḳbā nedir[1]
Ẓāhir u maẓhar nedir esmā nedir eşyā nedir[2]

2 Çünki levnü'l-mā olurmuş ʿāḳibet levnü'l-inā
Ya bu ṣūretle bu sır bu lafẓ u bu maʿnā nedir

3 Maẓhar-ı Ḥaḳdır didiler kāmil-i insānı ḫalḳ
Ya ḳamer yetmez mi bu şems-i cihān-ārā nedir

4 Evvel ü āḫir dehirden ān-ı vāḥiddir murād
Bu arada rūz u şeb pinhān ile peydā nedir

5 Ḥaḳḳıyā ḫāliñ yüzüñle nice itdi imtizāc
Aḳ kāġıdda bu ḫaṭ bu aġ ile ḳara nedir

* * *

1 Gel bu Yaʿḳūb'a gel ey Yūsuf yeter fürḳat yeter[3]
Sen Mıṣır'da ben bu Kenʿān içre bu ḥasret yeter[4]

2 Düşmüşem bir çāha kim yoḳdur anıñ ḳaʿrı ebed
Bańa zindān-ı ʿanāṣırda bugün miḥnet yeter

3 Tīr yetmez menzil-i maḳṣūd ġāyet dūrdur
Ṣanma bāzū-yı beşerde ańa bu ḳudret yeter

4 ʿAḳl māniʿdir göñül sevdā-yı ʿaşḳa düşmege
Ġayrı āfet olmasa nefsiñde ol āfet yeter

5 Ḥaḳḳıyā göz yaşına mezc eylediñ ḫūn-ı ciger
Saña ḳat ḳat tā ölüp gidince bu şerbet yeter

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 140a ve 356a'da mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā* bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 140a ve 356a'da mükerrerdir. MY.

1 Vücūd-ı vāḥide virdim vücūdum naḳdini āḫir[1]
Bu kār içre bire biñ sūd buldum bāṭın u ẓāhir[2]

2 İki ḳat perde olmuş idi vech-i Ḥaḳḳ'a cism ü cān
Müyesser oldı çeşm-i sırra āḫir rü'yet-i Ḳādir

3 İçüp cām-ı fenāyı câme-i fānīyi çāk itdim
Bi-ḥamdillāh beḳādan geydim özge aṭlas-ı fāḫir

4 Şeh-i maʿnā olursam n'ola tesḫīrimdedir eşyā
Meh ü mihr-i felek olmuş-durur fermānıma dā'ir

5 Ḳıyās itmek ḫaṭādır ehl-i ʿaşḳa zāhidi Ḥaḳḳī
Ki olmuşdur taṣavvurda biri ġā'ib biri ḥāżır

* * *

1 Ey cihān-ārā[3]
Ḥālim nic'olur[4]
Perverdigārā
Ḥālim nic'olur

2 Oldı bedenim
Beytü'l-ḫazenim
ʿAcabā benim
Ḥālim nic'olur

3 Tenim miḥnetde
Dilim fürḳatde
Cānım ḥasretde
Ḥālim nic'olur

4 ʿAmelim günāh
Defterim siyāh
Allāh'ım Allāh
Ḥālim nic'olur

1 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 139b ve 358a'd mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'n-nefise bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
4 Bu manzume 358a'da mükerrerdir. MY.

5 ʿAhde ṭurmazsam
Ḥaḳḳ'a irmezsem
Ḥaḳḳī görmezsem
Ḥālim nic'olur

* * *

1 Çoḳ çoḳ ḫaṭā itdi ṣudūr[1]
Estaġfirullāh el-Ġafūr[2]
Dergāhdan dil oldı dūr
Estaġfirullāh el-Ġafūr

2 Olmazsa Ḥaḳ'dan faż̧l u cūd
Alur beni ẕenb-i vücūd
Budur sözüm idüp sücūd
Estaġfirullāh el-Ġafūr

3 Ḳuldan ṣudūr itse günāh
Olur ṣaḥîfe simsiyāh
Dir Ḥaḳḳī idüp āh u vāh
Estaġfirullāh el-Ġafūr

* * *

1 Ehl-i dil ẓāhirde gerçi sāḥil-i keş̧retdedir[3]
Bāṭın-ı ḥāl içre ammā ḳulzüm-i vaḥdetdedir[4]

2 Yār olan bīgāneye yāre olur mı āşinā
Kendi zuʿmı üzre gerçi Ḥaḳ ile ṣoḥbetdedir

3 Ṭālib-i feyże dü ʿālemden gerekdir inḳiṭāʿ
Vāy aña kim bir ayaġı meclis-i ʿişretdedir

4 Dil çü dürc ü vāridāt-ı Ḥaḳ cevāhirdir aña
Pādişāh-ı ʿālem ol cevherlere ḥasretdedir

1 Bu naẓm-ı şerîf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Muḥammed Ḥikmetī Efendi'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀṭıf Efendi Kütübḫānesi'nde mevżūʿ bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 140a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı şerîf Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ İstanbul'da Muṣṭafā ʿĀşir Efendi Kütübḫānesi'nde mevcūd *Kitābü'n-Necāt* kitābınıñ evvelinde merbūṭ evrāḳdan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bu manzume 140a'da mükerrerdir. MY.

5 Gāh olur ruḫṣat virir ḥikmet yüzünden Ḥaḳ saña
ʿĀrife ammā ʿazīmet ʿālem-i ḳudretdedir

6 Çün ṭabīb-i ʿaşḳ elinden zaḫm-ı dil bula ʿilāc
Cism ü cānı derdmendiñ tā-ebed rāḥatdadır

7 Ḥaḳḳıyā erbāb-ı Ḥaḳḳ'a itme iṯbāt-ı günāh
Evliyā ḥıfẓ-ı Ḫudā'da enbiyā ʿismetdedir

* * *

1 Elā ey vāṣıl-ı Allāh[1]
Göñül senden ḫaber ister[2]
Elā ey dāḫil-i dergāh
Göñül senden ḫaber ister

2 Maḳām-ı vaṣla irdiñse
Cemāl-i Ḥaḳḳ'ı gördüñse
Ṣafā vü ẕevḳi sürdüñse
Göñül senden ḫaber ister

3 Beni ġamda ḳoma şād it
Ṭarīḳ-ı Ḥaḳḳ'a irşād it
O illerden ḫaber yād it
Göñül senden ḫaber ister

4 Duʿā it Rabb-i miḥsāna
Ṣalā it ḫān-ı iḥsāna
İrişdir müjde insāna
Göñül senden ḫaber ister

5 Ṭola her cānibim envār
Ola dil maḥrem-i esrār
Bu Ḥaḳḳī'ya açıl ey yār
Göñül senden ḫaber ister

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā*. MN.
2 Bu manzume 140a'da mükerrerdir. MY.

1 Derd-i ʿaşḳa düşeli bu dil-i bīmār iñler[1]
Hem-çü dolāb döner ṣubḥa degin zār iñler[2]

2 Gül-i vaḥdet ideli cān meşāmın pür-bū
Ṭurmayup derd ile çün bülbül-i gülzār iñler

3 Olmasa teşne-i bārān-ı kerem hem-çü seḥāb
Kim dir ey dil dil-i ehl-i dile her-bār iñler

4 Āh-ı ʿāşıḳda naẓar ile olan teʾs̱īre
Kim ṭayanmaz bu ḳadar tāb ile kühsār iñler

5 Ḥaḳḳıyā baġrını ḳan eylediñ āḫir deldiñ
Nefesiñden ṭutuşup yār ile aġyār iñler

* * *

1 ʿĀşıḳ olan cigerin āteşe dāġlar aġlar[3][4]
Ṭaşırup gözi yaşın ṣu gibi çaġlar aġlar[5]

2 Mübtelādır bu cihān ḫalḳı belā-yı ʿaşḳa
Ḫastalar iñler o miḥnet ile ṣaġlar aġlar

3 Yüzi üzre sürünüp siller aḳar deryāya
Gözin eflāke diküp derd ile ṭaġlar aġlar[6]

4 Gül ruḫundan dökülüp gülşeniñ āb-ı rūyı
Ṣararup ṣarṣar-ı hicrān ile bāġlar aġlar

5 Ḥaḳḳī ḳul bülbül olup her seḥer iñler iñler
Biñ bir ism ile Ḥaḳḳ'ı z̤ikr idüp aġlar aġlar

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi'l-*Menni ve'l-ʿAṭā.* MN.
2 Bu manzume 139b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l-Ḥaḳā'iḳ.* MN.
4 Bu manzume 164a ve 355b'de mükerrerdir. MY.
5 Ṭaşırup: Aḳıdup (355b)
6 Gözin: Yüzin (355b)

[114b] 1 Bülbül-i dil ṣanma şimdi āşiyān üstündedir[1]
Uçdı āḫir bu mekāndan lā-mekān üstündedir[2]

2 Bāġ-ı ḳudsüñ bir nesīmi ceẕbesinden berg-i cān
Ḥākden bi mürġdur baḳ āsümān üstündedir

3 Vaḳtidir olam Burāḳ-ı berḳ-seyre ben süvār
Tā-be-key cānım benim taḫt-ı revān üstündedir

4 Menzili gözler vücūdum tīrine eyler naẓar
Dest-i taḳdīr-i ilāhīde kemān üstündedir

5 El-vedāʿ ey dostānım sizlere şimden girü
ʿAzm-i cān zīrā bugün terk-i cihān üstündedir

6 Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī'dan ṣorarsañ ger ḫaber
Ḳul u ḳurbāndır Ḥaḳḳ'a teslīm-i cān üstündedir

* * *

1 Sāḳiyā feyż-i müdām-ı ʿaşḳ ile devrānı sür[3]
Bāde-i nāb-ı maḥabbet ṣun cigerden ḳanı sür[4]

2 Ḫāṭırın taṭyīb idüp bir cürʿa ile ʿāşıḳıñ
Her ne var ise küdūretden dil içre anı sür

3 Ṣadrı göster dā'imā rind-i ḫarābāta bugün
Kūşe-i meyḫāneden her zāhid-i nādānı sür

4 Ṣūret-i ḥaḳdan gelür çün ādemi iżlāl ider
Ṣahn-ı Firdevs-i muʿallāda ḳoma şeyṭānı sür

5 Ḫāk-pāy-ı ʿāşıḳa sürmez ise yüz yerde yüz
Ḳāḍī vü miftī degil sulṭān ise sulṭānı sür

6 Ḥaḳḳıyā taḥrīr-i dīvān itmeden çekme melāl
Çünki şāh-ı maʿnīsin bu ʿarṣada dīvānı sür

* * *

1 Bunuñ daḫi baʿż-ı sebeb-i mü'ellemeden nāşī me'ḫaẕınıñ beyānından ġaflet-i ḳāṣırī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
2 Bu manzume 128a ve 355b'de mükerrerdir. MY.
3 Bunuñ daḫi baʿż-ı sebeb-i mü'ellemeden nāşī me'ḫaẕınıñ beyānından ġaflet-i ḳāṣırī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
4 Bu manzume 359b'de mükerrerdir. MY.

1 Luṭfı ẓāhir olsa Ḥaḳḳ'ıñ olagör ʿabd-i şekūr[1]
Ḳahrı bāhir olsa anıñ olagör merd-i ṣabūr[2]

2 Her ne deñlü müẕnib olsa ḳul günāhı ḳaṭredir
Yur anı deryā-yı raḥmetle yine Rabb-i Ġafūr

3 Ẓāhir u bāṭın ḳamu müstaġraḳ-ı raḥmet iken
Şükr-i niʿmet eylemez bir laḥża insān-ı kefūr

4 Herkesiñ āyīnesinde nice ẓāhir ola Ḥaḳ
Kim kemāl-i taṣfiye yoḳ var nice yüz biñ ḳuṣūr

5 Kimi ḳurb içre fiġān eyler kimi bülbül gibi
Kimi bilmez ḳurb ü buʿdı ya nedir ẓulmetle nūr

6 Ḥaḳḳıyā Mehdī-ṣıfat ol Ḥaḳ ile ḳā'im iseñ
Eylesün āḫir zamānda nice āṣārıñ ẓuhūr[3]

* * *

[115b] 1 Gelüñüz eyleyelim dīde-i cānı bīdār
Görelim biz daḫi bī-perde seḥerde dīdār

2 Baḳalım āyine-i maẓhara ẓāhir görelim[4]
Ṣāḥibü'd-dār gerek nāẓıra ne rü'yet-i dār

3 Pertev-i şems ü ḳamerdir bu devirden maḳṣūd
Yoḫsa bu ṣūret-i çarḫ içre ḥaḳīḳatde ne var

4 Perde-i cān u cihān ādemi aʿmā eyler
Gerçi yoḳ gözlüye gizli ḳatı rūşendir yār

5 Ḳo yüri ʿālem-i terkībi iriş tefrīde
Olmasun yār temāşāsına māniʿ dīvār

---

1 Bunuñ daḫi baʿż-ı sebeb-i mü'ellemeden nāşī me'ḫaẕınıñ beyānından ġaflet-i ḳāṣırī vāḳiʿ olmuşdur. MN.

2 Bu manzume 350a'da mükerrerdir. MY.

3 Kütüphanenin sayfa numaralandırması sırasında 115a sayfasını atlamış olması, sayfanın kayıp olabileceğini düşündürüyor. MY.

4 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ, İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd, kendi ḫaṭṭıyla muḥarrer olan bir mecmūʿada daḫi bu naẓm-ı şerīf muḳayyed olup ancaḳ naẓm-ı meẕkūruñ ikinci beyti muḳābelesinde, işbu, "'Andelīb-i dile vir būy-ı fenādan şemme / Reng-i būy-ı güle aldanma ṣaḳın bülbül-vār" beyti mesṭūr bulunmuşdur.
Bu daḫi Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫalīfesi Muḥammed Ḥikmetī Efendi'ye yadigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳıyā ġonce-i maḳṣūd açılsun dir iseñ
Boyamasun seni rengine bu fānī gülzār

* * *

1 Pervāne-veş ʿuşşāḳ bugün nāra düşerler[1]
Şunlar ki düşerler aña envāra düşerler

2 Nūş itmek ile ḳaṭresini sāġar-ı feyżiñ
Gūyā ki o dem ḳulzüm-i zeḫḫāra düşerler

3 Ḫār-ı ġama her kim ki virüpdür dili bugün[2]
Cennetde yarın şenlige gülzāra düşerler

4 Bülbül gibi ger var ise sevdāsı serinde[3]
Dil ehli olanlar naẓar it zāra düşerler

5 ʿUşşāḳ silerler eşer-i ġayrı göñülden
Zāhidleri gör her nefes efkāra düşerler

6 Ḥaḳ'dan kimisi Ḥaḳḳī bulur luṭf u rıżāyı
Ḫalḳıñ kimisi ḳahr ile āzāra düşerler

* * *

1 Her ne dem ki feyż irer Ḥaḳ'dan ḳalem mīzāb olur[4]
Tāze nem bulur anıñla bāġ-ı dil şād-āb olur

2 Cebreʾīl-i feyż nāzil olsa ḳalb-i ādeme
İns ü cin ḳalmaz cihānda cümlesi aṣḥāb olur

3 Pertev-i ḫurşīd-i ẕāt isterseñ ey dil ol ḫarāb
Kim fenā erbābınıñ her cānibi bir bāb olur

4 Ḳuvvet isterseñ bu yolda ʿaşḳ ile eyle sülūk
Gide gide zühd ile zīrā göñül bī-tāb olur

---

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Yine mecmūʿa-i meẓkūrede, bu naẓmıñ üçünci beytiniñ mıṣrāʿ-ı evveli yerinde "Ḫār-ı ġam ile dilleri āzürde olanlar" ve dördünci beytiniñ, keẕālik mıṣrāʿ-ı evveli yerinde "Bülbül gibi sevdā var ise serleri içre" mıṣrāʿları mesṭūr bulunmuşdur. MN.

3 Yine mecmūʿa-i meẓkūrede, bu naẓmıñ üçünci beytiniñ mıṣrāʿ-ı evveli yerinde "Ḫār-ı ġam ile dilleri āzürde olanlar" ve dördünci beytiniñ, keẕālik mıṣrāʿ-ı evveli yerinde "Bülbül gibi sevdā var ise serleri içre" mıṣrāʿları mesṭūr bulunmuşdur. MN.

4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 ʿĀlem-i vaḥdet sarāyına ḥaḳḳāʾiḳdir ḥarem
Ġayret-i Ḥaḳ ecnebī ḳoymaz aña bevvāb olur

6 Ḥaḳḳıyā āb-ı ḥayāt-ı maʿnīden nūş idegör
Kim anı nūş eyleyen şeyḫ ise āḫir şāb olur

FĪ-ṢŪRETİ'L-MECĀZ

1 Fitneden ḫālī degildir ġamzeler eyle naẓar[1]
Çoḳ cigerlerden ider ol nīzeler āḫir güẕer

2 Bīme düşdi ḳahr elinden cümle eczā-i vücūd
Ġamzesinden ḳan ṭamar diyü ṭamar ditrer gezer

3 Böyle ḫūnī gelmemişdir ʿālem-i terkībe hīç
Bend-i cism ü cānı tīġı biri birinden keser

4 Menzil-i vaṣlı o yāriñ nice āsān ola ki
Sālike her ḫaṭvede vardır bu yolda ṣad kemer

5 Ben ya Saʿdī'yem ya Ḥāfıẓ Ḥaḳḳıyā bu naẓm ile
Dürr-i yektādır bu ki şol rişte-i cāna geçer

* * *

1 Derd ucundan çekme ġam āḫir saña dermān gelür[2]
Şol dil-i bī-fer bulur ḳuvvet bu cisme cān gelür

2 Derd ile gerçi kesilmişdir ṭamarlar fi'l-meṣel[3]
Ḥaḳ murād idince her bir ʿırḳa başḳa ḳan gelür

3 Nice gülsün gül gibi ʿālemde insānıñ yüzi
Ṭoġduġı dem anasından ʿāleme giryān gelür

4 ʿAḳibet bād-ı ḫazān eyler perīşān bergini
Gülşen-i dünyāya ol gül-ġonca ki ḫandān gelür

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Yine Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ kütübḫāne-i meẓkūrede, mecmūʿa-i mezbūresinde, bu naẓmıñ ikinci beyti muḳābelesinde bu, "Kiminiñ derd ile enfinden dem-ā-dem ḳan ṭamar / Kimi ḳuvvet bulmaḳ içün ʿırḳı içre ḳan gelür" beyti ve beşinci beytden ṣoñra bu, "Şol ki bulmaz ḫāne-i dünyāda bu dilde ḥużūr / Fi'l-ḥaḳīka dil aña ṣan ḫāne-i aḫzān gelür" beyti meṣṭūr bulunmuşdur. MN.

5 Māsivā sevdāsına virme göñül elden gider
Bir daḫi dünyāya Ḥaḳḳī ṣanma ki insān gelür

* * *

1 Ḳıymetin bil gevher-i cānıñ ki cān elden gider[1]
Tīri irgür menzile yoḫsa kemān elden gider[2]

2 Ḳuvvet-i rūḥa sebeb ẕikr-i Ḫudādır dā'imā
Vir ġıdā-yı rūḥı her dem ki zamān elden gider

3 Sen bu dünyāda ḳarār itmeñ muḥāl-ender-muḥāl
Mürġ-ı cān ḳonup göçer bu āşiyān elden gider

4 Her yaña ṣu olup ʿālem eriye eczāsı hep
Yıḳılup bünyādı dünyānıñ cihān elden gider

5 Ol güni yād eyle ey Ḥaḳḳī ki anda ins ü cin
Ḫavfa düşüp cümlesi emn ü emān elden gider

* * *

1 Nedir Tekfūr Ṭaġ'ı özge şehr-i pür-mehābetdir[3]
Anıñ bir yanı baḥr u bir yanı berr-i selāmetdir

2 İçinde müntericdir iki dürlü ādemi anıñ
Birisi ehl-i inkār u biri ehl-i melāmetdir

3 Melāmetden ḳaçar mı ʿāşıḳ-ı rüsvāy olan ādem[4]
Ki vādīsinde Mecnūn gibi ol da pür-ṣalābetdir

4 Nedir inkār ehl-i ʿaşḳa dā'im ṭaʿn ḳılmaḳdır
Ki bu ṭaʿn ʿāşıḳa zāhid olandan bir cehāletdir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Yine Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mecmūʿa-i meẕkūresinde, bu naẓmıñ beyt-i evveliniñ mıṣrāʿ-ı ṣānīsi yerinde "Vir cenānı ʿaşḳ-ı cānāna cenān elden gider" ve beyt-i ṣānīsiniñ mıṣrāʿ-ı evveli yerinde "Elde iken furṣatı fevt itme ey dil ʿāḳil ol" ve mıṣrāʿ-ı ṣānīsiniñ yerinde "Tīr-i irdir menzile yoḫsa kemān elden gider" mıṣrāʿları mesṭūr olup bu ṣūretde naẓm-ı meẕkūr altı beyte bāliġ olmuşdur. MN.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 rüsvāy: Mevlā (Nüsḫa-i dīger)

5 Günāhın bilmez[1] ādem var ise ger zāhid olmaḳdır[2]
Ki zāhid-nām olan bir özge nādān u nedāmetdir[3]

6 Naẓar ḳılma şeḳāvet ehline ʿālemde ey Ḥaḳḳī
Ki kendi ḥāline baḳmaḳ kişi ʿayn-ı saʿādetdir

* * *

1 Nedir İstanbul ey dil her yanı deryāya bir dildir[4]
Ki deryā fi'l-ḥaḳīḳa bāṭın-ı insān-ı kāmildir

2 Biri Baḥr-i Sefîd ü birisi Baḥr-i Siyāh oldı
Cemāl ü hem celāl-i Ḥażret-i Mevlā'ya şāmildir[5]

3 Niẓām-ı ʿālemiñ sermāyesidir ʿadl ü dād ey dil
Cihānı żabṭ iden elbette bir sulṭān-ı ʿādildir

4 Bilād-ı aʿẓam-ı İslām içinde ḳalmadı bir rūḥ
Baḳılsa ṣūret-i insāna bir ḳurı heyākildir

5 Ḥaḳīḳat āḥir oldı Ḥaḳḳıyā bu devr-i mīzānī
Anıñçün keffesi āḫir zamānda cevre mā'ildir

* * *

1 Yoḳ-durur bu gülşen-i dehr içre çün būy-ı vefā[6]
Bülbül-i cānım cihān içinde eglenmez gider

2 Gördi bildi kim degildir bu cihān cāy-ı ṣafā
Bülbül-i cānım cihān içinde eglenmez gider

3 Bāġ-ı ʿālemde naẓar ḳıl bir gül-i bī-ḫār yoḳ
Bir nesīm-i dil-küşā bir ʿandelīb-i zār yoḳ[7]

---

1 Ya bu naẓmıñ beşinci beytiniñ zīrinde sürḫ ile taḥrīr olunan ʿibāre ṣūretinde olsa, yaḫud "Sorarlarsa günāhın bilmeyen kimdir di zāhiddir / Gel imdi zāhid olma zühd ise böyle ḳabāḥatdir" dinse daha münāsib olur ẓan iderem. MN.

2 ger zāhid olmaḳdır: ol merd-i zāhiddir (Nüsḫa-i dīger)

3 özge nādān u nedāmetdir: merd-i bī-fikr ü firāsetdir (Nüsḫa-i dīger)

4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẓ olunmuṣdur. MN.

5 *"İkisi lutf u ḳahr-ı Ḥażret-i Mevlā'ya şāmildir." (Nüsḫa-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-)*

6 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẓ olunmuṣdur. MN.

7 Yine Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ kütübḫāne-i meẓkūrede mevcūd mecmūʿa-i meẓkūresinde bu naẓmıñ ikinci beytiniñ kısm-ı şānīsine; "'Andelīb-i zārı bī-zār itmege āzār çoḳ" ve ḳışm-ı şālisinde "Her nihāl-i gül olur çün ʿāḳibet cāna bir oḳ" kelāmları mesṭūrdur. MN.

4 Üns olup eglenmege bir ʿāşıḳ-ı ġam-ḫār yoḳ
Bülbül-i cānım cihān içinde eglenmez gider

5 Bir müsāfir-ḫānedir dünyā degildir cāvidān
Kim ḳonup göçmekdedir insān anda her zamān

6 Bir nefesdir nev-bahārı ʿāḳibet bulur ḫazān
Bülbül-i cānım cihān içinde eglenmez gider

7 Seyr-i eṭvār iderek bu menzile vardı yolum
Ġurbete düşdüm dirīġā dūr olup benden ilim

8 Dir bu Ḥaḳḳī çün gele Ḥaḳ'dan baña āḫir ölüm
Bülbül-i cānım cihān içinde eglenmez gider

* * *

1 Her ne ʿilm ü her ne ʿirfān var ise hep sendedir[1]
Adem iseñ ḫalḳ-ı ʿālem cümle saña bendedir

2 Ḥaḳ saña feyż eylediyse ger ḥaḳā'iḳ ʿilmiñi[2]
Tā ebed cānıñ o feyżiñ cürʿasından zindedir

3 Cān beden mir'ātı içre ẓāhir olur rū-be-rū
Kimse bilmez bu arada līk cānān ḳandadır

4 Her ṣıfat ki ola ʿulvī cān içinde bulagör
Her ne süfliyyāt kim var cümlesi bil tendedir

5 Şeş cihāt içre ṭaleb ḳılma o yāri Ḥaḳḳıyā
Gerçi dirler ḳande ararsan sen anı andadır

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Yine Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mecmūʿa-i meẓkūresinde bu naẓmıñ ikinci beyti mā-baʿdinde işbu: "'İlm-i esrāra eger olduñsa maḥrem ḳılma fāş / Var dime nā-ehle kim ol gizli maʿnā bendedir" beyti meṣṭūr bulunmuşdur. MN.

1 Dil Ḥaḳ'a pervāz idüben āşiyānın ārzūlar[1]
Kim vaṭandan dūrdur eski mekānın ārzūlar

2 Bunca miḥnet ki çeker faṣl-ı ḫazende ʿandelīb
Nev-bahār ola diyü şol gül-sitānın ārzūlar

3 Cism-i insān ḳabr içinden tā ebed çıḳmaz idi
N'eylesün yārinden ayrıdır ki cānın ārzūlar

4 Arzū itmez der-i erbāb-ı ʿaşḳı zāhidān
Seg ḳadar yoḳdur Kehf'de āsitānın ārzūlar

5 Māder-i ʿarżıñ budur żamm itdügi mevtāyı kim
N'eylesün evlādınıñ pīr ü cüvānın ārzūlar

6 Ḥaḳḳī meyl itmez cihānda şerbet-i nīlūfere
Bezm-i ʿaşḳ içre şarābın erġavānın ārzūlar

* * *

[116b] 1 Yeter ey ʿārif esmādan ḫaber vir[2]
Gel esmāda müsemmādan ḫaber vir

2 Nice bir ʿālem-i ṣūretde seyr it
Ḳo lafẓı anda maʿnādan ḫaber vir

3 Ne deryādır ki sende oldı mużmer
Ṣadefde dürr-i yektādan ḫaber vir

4 Şehādetde ricālü'l-ġaybı gözle
Beşerde nūr-ı Mevlā'dan ḫaber vir

5 Unutduñ mı olan ʿahdi ezelde
Yañılma anı bī-pervā ḫaber vir[3]

6 Cihān bir muṣḥaf-ı fiʿlīdir anda
Ḳonulmuş sırr-ı meẕnādan ḫaber vir

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri ḫalīfesi Teḳfur Ṭaġ'lı Muḥammed Ḥikmetī Efendi'ye yādigār üzre taḥrīr buyurduḳları mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 İşbu beşinci beytiñ ḥarf-i revīsi, ebyāt-ı sā'ireye mübāyeneti ʿacībdir. Nāẓım Ḥażretleri "yañılma" dir iken bi-ḥasebi'l-beşeriyye kendisi yañılmışdır. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

7 Kerāmet gözleme ṣūfī cihānda
Başıñda dürlü sevdādan ḫaber vir

8 Çü Ḥaḳḳī berzahısın her kemāliñ
Yüri sen de her aradan ḫaber vir

* * *

1 Ey göñül ʿaşḳıñ çerāġın yaḳ yeter ẓulmet nedir[1]
Ḫāne-i vaḥdet iken ya sende bu keşret nedir

2 Nūr-ı raḥmet enfüs ü āfāḳa virmişken żiyā
Cān yüzünde bunca gündür perde-i zaḥmet nedir

3 ʿİzzet-i dil māsivā-yı Ḥaḳ'dan istiġnādadır
Devlet-i ʿizzet ṭururken faḳr ile ẕillet nedir

4 Kim ki Bāṭın ismine maẓhar ola Allāh'dan[2]
Ẓāhire idüp naẓar bu ḫalḳ ile ülfet nedir

5 Bende āfet yoḳ-durur diyü yüri daʿvāyı ḳo
Ḳıl naẓar inṣāf ile bu zīnet ü şöhret nedir

6 Ḥaḳḳıyā ġarḳ-ı yem-i niʿmet olupdur bu vücūd
Ehl-i dünyāya bu günden ṣoñra ya minnet nedir

FĪ ṢŪRETİ'L-MECĀZ

1 Hevā-yı ʿaşḳ-ı dilberde kebūter gibi cān oynar[3]
Ne tenhā cān belki ʿaşḳ ucundan hep cihān oynar

2 Nice ʿāşıḳ gözine raḳṣ urur şimşīr-i müjgānı
Ki ṣan bir tīġ ile bir nev-cüvān-ı mūmiyān oynar

3 Kimiyle elleşür kimin yıḳar bir cām-ı ṣaḥbādan
Bu ehl-i bezm ile gūyā ki sāḳī-i zamān oynar

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūre'den aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ İstanbul'da Ġalaṭa Mevlevīḫānesi'nde mevcūd kendi ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿasında bu naẓmıñ dördünci beyti muḳābilinde;

Ḥaḳ saña nāẓır iken her laḥża her meclisdesin
Ġāfil olup Ḥaḳ'dan işbu ḫalḳ ile ülfet nedir

beyti mesṭūr bulunmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr. Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḫaḳīr.

3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Nedir ḫurşīd-i çarḫıñ ʿarşasında gūyiyā gūdur
Ṣalup çevgān-ı āhı her gün ehl-i imtiḥān oynar

5 N'ola şeyḫ ise ey Ḥaḳḳī dilim bir ṭıfl-ı ʿirfāndır
Elinde işbu evrāḳ ü ḳalem ṭurmaz bir ān oynar

* * *

1 ʿAşıḳa cümle-i eşyāda tecellī görinür[1]
Her tecellīde nice gūne tesellī görinür

2 Şol ki külliyyet ile ʿaḳlı vire ʿaşḳı ala
Bu ticāretde añа fā'ide küllī görinür

3 Kimi ḳā'im kimi rākiʿ kimisi sāciddir
Ḳıl naẓar cümle-i eşyāya muṣallī görinür

4 Evliyā naḳşına beñzer mi cihānda bir naḳş
Gerçi taḳlīd ile baʿżı o miṣilli görinür

5 Nüsḫa-i ʿilm-i ledündür dil-i ʿārif-i billāh
Her neye ṭālib iseñ anda maḥalli görinür

6 Keşret-i feyż ile Ḥaḳḳī bugün oldı deryā
Gerçi ṣūretde velī ḫalḳıñ eḳalli görinür

* * *

1 Gerçi aṣlım ṣu-durur[2]
ʿAşḳ ile oldum çü nār
Şemʿa gibi cān evi
Şevḳ ile dā'im yanar

2 Devr iderem çün felek
Seyr iderem çün melek
Merkezi gözler gözüm
Cān ile leyl ü nehār

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri'niñ *'İzzü'l-Ademī* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Evvel ü āḫir odur
Bāṭın u ẓāhir odur
Dāmen-i deyyārı ṭut
Gözleme dār u diyār

4 Ey bu işiñ erleri
Ḥaḳ yolunuñ pīrleri
Ṭālibi irşād idiñ
Menzile ṭoġrı ne var

5 Ḥayret ile evliyā
Girdi yola Ḥaḳḳıyā
Menzile iren daḫi
İtmedi hergiz ḳarār

* * *

1 Beni seyr eyleyenler ʿāşıḳ-ı dīdārdır dirler[1]
İşiden nāle-i şeb-gīrimi bīdārdır dirler

2 Seyāḥat eyleyüp esmā-i ḥüsnā yüzlerin gördüm
Görenler hep beni Allāh ʿaceb seyyārdır dirler[2]

3 İmām-ı ḥaḳ ḥaḳīḳat noḳṭa-i sırr-ı ilāhīdir[3]
Yüz ursun aña her kim ki imāma iḳtidā ister[4]

4 Ṭarīḳ-i şerʿa sālik olmayınca menzil alınmaz
Olur tābiʿ delīle her ki şeh-rāh-ı hüdā ister

5 Seḥerlerde olur bīdār semʿ-i cān ṭutar Ḥaḳḳ'a
Şu ehl-i Ḥaḳ ki Ḥaḳ'dan Ḥaḳḳıyā luṭf-ı nidā ister

---

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 116b sonundaki bu manzumenin son beyitlerinin ve 117b başındaki manzumenin ilk beyitlerinin eksik olması, 117a sayfasının eksik olabileceğini düşündürüyor. MY.

3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Noḳṭadan murād, noḳṭa-i sırr-ı eḥadiyyedir ki miḥrāb-ı vücūdda imām-ı ḥaḳīḳī ve cemīʿ-i esmā ve ṣıfāt aña cemāʿatdir. Ve ḥaḳā'iḳ ve meẕāhir-i ḥaḳā'iḳ olanlar daḫi esmā ve ṣıfāt veşāṭatiyle ol imāma tābiʿlerdir. Egerçi ẓāhirde meşelā Zeyd'e iḳtidā itmişlerdir. Zīrā Zeyd vezīr gibi vekīl-i muṭlaḳ ve tercemān-ı sulṭān ve Ḥaḳdır. Ve bu veşāṭata żarūret olmaġla ḥażarāt-ı aşḥāb *-raḍıyallāhü ʿanhüm-* ibtidā farż-ı ṣalātda Rasūlullāh'a *-ṣallallāhü ʿaleyhi vesellem-* iḳtidā itdiler. Ve Rasūlullāh daḫi Cibrīl'e *-ʿaleyhi's-selām-* ve Cibrīl daḫi ẓāhirde Ḳur'ān'a ve bāṭında Raḥmān'a iḳtidā eyledi.
Pes, imām fi'l-ḥaḳīḳa Ḥaḳ'dır. Velākin ġınā-yı tāmmı cihetinden ḥicāb-ı ʿaẓamet ile muḥtecib olup yerine sulṭān ve imāmı naṣb eylemişdir. Ḥaḳḳī.

* * *

1 Pādişāh olmaḳ dilerseñ ḫırḳa-i tecrīde gir[1]
Ḫırḳa-i tecrīd içinde devlet-i ʿuẓmāya ir

2 İbn-i Edhem gibi tāc u taḫtı ḳo çıḳ aradan
Varlıġıñ ne var ise nefsiñ de olsa yāra vir

3 Rengine baḳma gülüñ maḳṣūd olan budur hemīn
Her ne dirseñ bāġ-ı ʿālemde bu būy-ı ʿaşḳa dir

4 ʿAlem-i dünyāda ger sulṭān olursañ da yüri
Şīşe-i nāmūs u ʿārı ʿaşḳ ile ḫurd eyle ḳır

5 Ṭılsım-ı ṣūret bozulmazsa eger bir ḥāl ile
Hīç mümkin mi güşāde ola bāb-ı kenz-i sır

6 Ḥaḳḳıyā keşret yüzine baḳma çeşmiñ var ise
Geç ikilikden tecellī ide tā ki sańa bir

* * *

1 Ḳuṭb-ı vaḳt olmaḳ dilerseñ dīndār ol dīndār[2]
Olasın tā ehl-i dīne ẓāhir u bāṭın medār

2 Noḳṭadır bu merkez-i ʿaşḳ içre ḳuṭb-ı dā'ire
Kaʿbe'de maḳṣūd olan deyyārdır ne ḳurı dār

3 Bulduñ ise dest-res ger "ḳābe ḳavseyn"e yüri
Sırr-ı "ev ednā"yı mess eyle çü vardır iḳtidār

4 Ṣayḳal-ı tevḥīd ü ẕikr ile cilā vir ḳalbiñe
Tā ki ola çehre-i āyīne gibi tāb-dār

5 Ḥaḳḳıyā miḥrābdır dil ʿaşḳdır anda imām
Ten derūnuñ Kaʿbe'sine çār ʿunṣurla cidār

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Bu dārü'l-ḳarār-ı emān sendedir[1]
Bu sırr-ı mekān u zamān sendedir[2]

2 Eger ṭaġ u ṭaş u eger āb u ḫāk
Zemīn u daḫi āsümān sendedir

3 Vücūduñ-durur nüsḫa-i kā'ināt
Ḥurūf u süver bī-gümān sendedir

4 Ne var ise luṭf u ne var ise ḳahr
Eger yaḫşi vü ger yaman sendedir

5 Nedir "ḳābe ḳavseyn" içinde rumūz
Ḳamu sırr-ı tīr ü kemān sendedir

6 Eger baḥr-i cemʿ u eger berr-i farḳ
Belī Ḥaḳḳıyā bil hemān sendedir

* * *

1 Çü ʿāşıḳ der-i Ḥaḳ'da bir bendedir[3]
Dise sırr-ı Mevlā n'ola bendedir

2 Yed-i hū'dadır hep mefātīḥ-i ġayb
O ismiñ daḫi nüktesi sendedir

3 Fe-eyne tüvellū vücūhü'l-ḳulūb
Ḫudā-yı münezzeh biliñ andadır

4 Gözüñ var ise eyle şemse naẓar
Dime hem-çü ḫuffāş ʿaceb ḳandedir

5 Bu Ab-ı Ḥayāt'ı içen Ḫıżr olur
Ki feyż-i Ḫudā'dan ebed zindedir

6 Yüzin kendi yüzünde Ḥaḳḳī görüp
Bu yüzden Ḫudā ḥaḳḳı şermendedir

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Beyt-i evvel ḫiṭāb-ı ġaybīdir. (Ḥaḳḳī)
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 ʿAşḳıñ gülzārına girüp gelenler[1]
Bu bāġıñ güllerin dirüp gelenler

2 Meşhed-i ḥüsn içre ġayrı n'eylerler
Cemāl-i Yūsuf'ı görüp gelenler

3 Sulṭān-ı cihāna ṭapu ḳılmazlar
Ḥaḳḳ'ıñ dīvānında ṭurup gelenler

4 Bir daḫi ölmedi ölmezden evvel
Cānını cānāna virüp gelenler

5 Mertebede ʿarşı güẕer eyledi
Ḫāk-pāya yüzin urup gelenler

6 İrdiler Kaʿbe-i maḳṣūda āḫir
Ḥaḳḳī'dan ḫaberi ṣorup gelenler

* * *

[118a] 1 İlāhī ʿaşḳa düşelden[2]
Ne ṣabr u ne ḳarārım var
Gidüpdür iḫtiyār elden
Ne nāmūs u ne ʿārım var

2 Çü ʿaşḳıñ odına yandım
Fenā būyına boyandım
Tecellī irdi uyandım
Ebed ṣolmaz bahārım var

3 Bu ʿaşḳ ṭopraġı zer eyler
Bu ʿaşḳ ṭaşı güher eyler
Bu ʿaşḳ baş üzre yer eyler
ʿAceb tāc-ı vaḳārım var

4 Benim Ḥaḳḳī sözüm budur
Yüzüm ṭopraḳ gözüm ṣudur
Benim varım ḳamu hūdur
Daḫi ġayrı ne varım var

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 Nice biñ yıldır ki cānım ḥabs olup zindān çeker[1]
Ne ölür ne ṣaġ olur bī-çāre şöyle cān çeker

2 Cānına kār eyledi derd ü belāsı fürḳatiñ
Bir oñulmaz derde düşdi ḥasret-i dermān çeker

3 Gördi kimse zaḫmına hīç merhem-i raḥm urmadı
Yüz ṭutup Ḥaḳḳ'a dün ü gün vird-i yā Raḥmān çeker

4 Çün emānet bārın aldı üstüne rūz-ı ezel
Her ne deñlü kim belā var tā ebed insān çeker

5 Rişte-bend-i māsivā olmazsa bir dil bunda ger
Rūḥ-ı pākin ṣoñ nefes anıñ melek āsān çeker

6 Ḥaḳḳıyā böyle kesilmez ḳanlu yaşıñ aṣlı ne
Yoḫsa göz ṭaġ-ı cigerden mi anı her ān çeker

* * *

1 Güş it beni Ḥaḳ'dan sańa bir ḫoş ḫaberim var[2]
Deryā-yı ḥikemden nice yektā güherim var

2 Deryā gibi bir ḳaṭreye ṣaymazdı muḳaddem
Deryā gibi şimdi nice biñ ḳaṭrelerim var

3 Mūsā bańa reşḳ eyledi ʿarş üzre görünce
Zīrā ki benim ʿarş-ı muḥīṭ üzre yerim var

4 ʿĪsā bańa ḳan aġladı eflāke irince
Ecsām ile ervāḥı çü gördi güẕerim vār

5 Ednā görinür gerçi göze ʿālem-i nāsūt
Ammāańa biñ mertebe ʿālī naẓarım var

6 Tefsīr iderem muṣḥaf-ı esmāyı kemāhī
Dehr içre naẓar ḳıl nice bāḳī eserim var

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'a idüp seferi eyledim ʿavdet
Daʿvet içün ʿālemleri ʿavd-ı seferim var

* * *

1 Gözlerim nūrundan alur pertevi şems ü ḳamer[1]
Ebr-i dür pāş-ı felek her demde benden feyż umar

2 Meşraʿ-ı feyż-i ilāhīdir zebānım rūz u şeb
Ḥavż-ı ḳalb-i ʿāşıḳa andan nice ḳaṭre ṭamar

3 ʿIrḳ-ı zāhid ʿırḳ-ı ʿāşıḳla berāber mi olur
Zīr-i arż içre mis ü zer oldı başḳa bir ṭamar

4 Zāhidā olma kemerle ḳad-ḫamīde böyle tā
Rāh-ı ʿaşḳa ṭoġrı git tā giçesin bunca kemer

5 Güft ü gūy-ı zühdi efsāne dimişdir ʿāşıḳān
Ḫar-mizāc olanlara oldur gicelerde semer

6 Ḥaḳḳī rāh-ı maʿrifet minhāc-ı Ṣıddīḳ oldı çün
Mürşid isterseñ ṭutagör ẕeyl-i ʿOs̱mān u ʿÖmer

* * *

1 Kār-ı ʿaşḳ olsa göñülde ġayrı kār elden gider[2]
N'eylesün ʿāşıḳ żarūrī iḫtiyār elden gider

2 Naḳd-i ḥāl-i dil hücūm-ı ʿaşḳ ile tārāc olur
Yoḫ olur varlıḳ ser-ā-ser cümle var elden gider

3 Nice ṣabr itsün hezār āvāz-ı giryān olmasun
Bī-beḳādır mevsim-i gül nev-bahār elden gider

4 Güş vaṣfın işidüp göz görse āḫir ol güli
ʿAndelīb-āsā uçar rāḥat ḳarār elden gider

5 Ḥaḳḳıyā maġrūr olma bī-vefādır bu cihān
Ṭarfetü'l-ʿayn içre işbu rūzgār elden gider

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Gözümüñ yaşına dürdāne-i deryā didiler[1]
Cigerim başına ser-çeşme-i sevdā didiler

2 Gül-ruḫuñ seyr ideli çıḳdı göge feryādım
Ḫalḳ-ı ʿālem işidüp bülbül-i güyā didiler

3 Gördiler arż u semā ehline hep oldum imām
Bārekallāh zihī rütbe-i ʿulyā didiler

4 Yazdı levḥ-i dilime cümle-i Ḳurʾān'ı ḳalem
Oḳuyup bende ṣıfāt-ı Ḥaḳḳ'ı ḥaḳḳā didiler

[118b] 5 Çün tecellī-i ilāhī ile maḥv oldı keder
Baḳdılar ẕātıma mirʾāt-ı mücellā didiler

6 Ṣūrete geldi benimle yine ism-i aʿẓam
Bu sebebden bu-durur mecmaʿ-ı esmā didiler

7 Bildiler maẓhar-ı Ḥaḳ oldıġım ey Ḥaḳḳī benim
Setr idüp līk adım ādem-i maʿnā didiler

* * *

1 Ḳıl naẓar ruḫsār-ı āl-i yār verd-i ter gelür[2]
Būy-ı zülfi cān-meşāmına hemān ʿanber gelür

2 Ḳaşları miḥrābına ḳılsam teveccüh bir nefes
"Ḳābe ḳavseyni ev ednā"dan tecellīler gelür

3 Bir naẓarla pertev-endāz olsa çeşm-i nergisi
Çeşme-i ḫūrşīdden gūyā ki nūr u fer gelür

4 Müntericdir noḳṭa-i ḥālinde terkīb-i cihān
Şerḥ-i esmā ʿārif-i billāh'a hep ezber gelür

5 Ḥaḳḳıyā kimi gelür kimi gider bu ʿāleme
Cümlesi Ḥaḳḳ'a gider Ḥaḳ ismine maẓhar gelür

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Cān cānān olmasa āḫir bedenden ayrılur[1]
Bulmasa gülşende gül bülbül dikenden ayrılur

2 Başı maġrūruñ eger irse sipihre fi'l-meṣel
Tīġ-ı ḳahr ile dem olur başı tenden ayrılur

3 Bilmese ḳadrin libās-ı ṣıḥḥatiñ cāhil olan
Çüridir meyyit gibi kendin kefenden ayrılur

4 Yār-ı bāḳī bulmaġa saʿy eyle geşt it ʿālemi
İltifāt itme aña ki ṣoñra senden ayrılur

5 Ḳoḳmasa būy-ı vefā bāġ-ı cihān içre hezār
Dem keser gelse ḫazān vaḳti çemenden ayrılur

6 Ben dimem Ḥaḳḳī ene'l-Ḥaḳ söyleyen Manṣūr-veş
Benlik ile cān belki cān virenden ayrılur

* * *

1 Görünmez ʿārife maẓhar görinen anda ẓāhirdir[2]
Ki zīrā ism-i Ẓāhir maẓharı elbette ḳāhirdir

2 Görür her göz anı ammā ki bilmez gördügi kimdir
Çü māhī āb içinde ābı bilmez bir ʿaceb sırdır

3 Kitāb-ı ʿaşḳa maʿnā virmege ḳādir midir zāhid
Egerçi ḳīl ü ḳāl ehli dir anda ḫayli māhirdir

4 Belādır ʿālem içre zāhide şirk ü riyā ḳaydı
Şühūdı nāḳıṣ u idrāk-i ḳalbi ḳatı ḳāṣırdır

5 Vücūd-ı vāḥide Ḥaḳḳī eger olduñ ise ḳā'il
Ḳamu eşyāda meşhūduñ hemān ol Bār u ol birdir

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ey mürşid-i ilāhī[1]
Eṭvārdan ḫaber vir
Bu ẓulmet-i cesedde
Envārdan ḫaber vir

2 Şol küntü kenz içinde
Maḫfī olan güher ne
Bulduñsa maḥrem-i rāz
Esrārdan ḫaber vir

3 Yetmiş biñ oldı keṯret
Yetmiş biñ oldı vaḥdet
Bir noḳṭa içre bunca
Aṯārdan ḫaber vir

4 Göster bu dürlü dürlü
Ayīnelerde anı
Aġyār ṣūret olan
Ol yārdan ḫaber vir

5 Göz göre vech-i yārı
İnkār ider mi kimse
Terḳ eyle ḫāb ehlin
Bīdārdan ḫaber vir

6 Birdir ezel ebed bir
Birdir Eḥad Ṣamed bir
ʿAbd-i elesti gözle
İḳrārdan ḫaber vir

7 "Ve'ṭ-Ṭūri" didi ol nūr
Yazdı kitāb-ı mesṭūr
Ḳur'ān içinde baḥr-i
Zeḫḫārdan ḫaber vir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

8 Kimdir bilen o yārı
Kimdir bulan o dārı
Geşt it dār u diyārı
Deyyārdan ḫaber vir

9 Ey Ḥaḳḳī bāġ-ı dilde
Çün bülbül-i şeydāsın
ʿAşıḳlara ol gül-i
Bī-ḫārdan ḫaber vir

ḲIṬʿA

Beyāż-ı ʿārıż-ı mecmūʿaya çü āb-ı nāb
Nihāda ḫaṭṭ-ı müselsel miṣāl-i sünbül-i ter

Ya sīm çehre-i kāġıd-durur çü ḫıṭṭa-i Rūm
Ki anda fülfül-i ḫaṭṭ-ı siyāh-ı ḫūb biter

Mine'l-mecmūʿāti bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. Ḥażretleri bu mecmūʿayı, biñ yüz yigirmi iki senesinde Mekke-i Mükerreme'ye ʿazīmeti eṯnāsında taḥrīr buyurmuşlardır.

* * *

1 Sīne-i pür-nūr olup ʿālī ḥarem[1]
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı Beytullāhdır
Oldı ervāḥa meṭāf-ı muḥterem
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı Beytullāhdır

2 Yüz yigirmi raḥmete dildir ḳapu
Biñ bir ism-i Ḥaḳ aña eyler ṭapu
Yoḳ-durur bir böyle ḳudretden yapu
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı Beytullāhdır

3 Vech-i maḥż oldı didiler bu vücūd
Ol yüze eyler cihān ḫalḳı sücūd
"Ṯemme vechullāh"ı isterseñ şühūd
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı Beytullāhdır

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Oldı İbrāhīm rūḥuñ ḳıblesi
Yüz ṭutar aña ḳuvānıñ cümlesi
ʿAfv olur anda vücūduñ zellesi
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı Beytullāhdır

5 Dāḫil olan ḳalbe bil olur emīn
Ḥıfẓ ider anı ilāhü'l-ʿālemīn
Bu binā-i Ḥaḳḳ'ı maʿmūr it hemīn
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı Beytullāhdır

6 Ḥaḳḳıyā tevfīḳ irişdi çün sañа
Dāḫil olduñ luṭf-ı Ḥaḳ ile aña
Vech-i muṭlaḳ ẓāhir oldı her yañа
Ḳalb-i ʿārif ʿayn-ı beytullāhdur

* * *

1 Benem Kaʿbe ki bañа beyt-i ʿizzet ser-fürū eyler[1]
Benem āyīne ki Ḥaḳ vechin aña rū-be-rū eyler

2 Benem miḥrāb-ı ervāḥ-ı derūn-ı aṭlas-ı gerdūn
Beni ḳaṣd eyleyen cisme taʿalluḳdan vużū eyler

3 Benem külliyyet-i esmā ki terkībim degil ʿunṣur
Bu sırra ṭālib olan ḫāk ü bād u nārı ṣu eyler

4 Benem merkez ki devr eyler bañа çün dā'ire ʿālem
Gedā yaḫud ḥużūr-ı pādişāhīde ṭapu eyler

5 Bilinmez ṣūretā resmim bulunmaz maʿnīde sırrım
Beni Ḥaḳḳī egerçi ḫalḳ-ı ʿālem cüst ü cū eyler

* * *

1 Yine ʿaşḳ erleri Manṣūr-veş meydāna geldiler[2]
Ḳodılar baş u cānıñ ḳaydını merdāne geldiler

2 Dikenden ḳaçmadı gül isteyen yārān bu gülşende
Ne içün ya bugün bu ʿālem-i insāna geldiler

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūre'den aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Çü gördi feyż-i Mevlā'yı şu'ūnāt-ı ilāhiyye
Der-i esmāya şey'ullāh diyü iḥsāna geldiler

4 Ne deñlü var ise ehl-i irādet işbu dünyāda
Muḳadder oldığı dem bey'at-ı Rıḍvān'a geldiler

5 Çü Ka'be feṭḥ-i dil oldı müyesser Şeyḫ Ḥaḳḳī'ya
Ṣafā-yı ḫāṭır ile hep ḳuvā īmāna geldiler

* * *

1 Ümīd-i luṭfuñ ile ḳullarıñ dergāha gelmişdir[1]
Gedālar pādişāhım cem' olup sen şāha gelmişdir

2 Delīl-i 'aşḳa peyrev olalı rāh-ı maḥabbetde
Nice gec-revler ey dil ṭoġrılup şeh-rāha gelmişdir

3 İşi yoḳdur cihān bāġında erbāb-ı diliñ aṣlā
Hemān ol gül içün bülbül-veş āh u vāha gelmişdir

4 Bu dehriñ ḫāhişi insānı mecbūr itmedir ġamla
Ḳomaz şol iḫtiyārıñ ki ol ikrāha gelmişdir[2]

5 Cihānda maẓhar-ı Ḥaḳ olmasaydı mürşid-i kāmil
Dinilmezdi mürīde Ḥaḳḳī bābullāha gelmişdir

* * *

[119a] 1 Gülşen-i cān u dilim eylerse feyż-i 'aşḳ-ı ter[3]
Çoḳ gül-i ḫandān-ı ma'nā dem urup anda biter

2 Ḳāfile-sālār-ı 'aşḳa pey-siper olmazsa dil
İşbu yolda maḳṣada bī-bedreḳa nice yiter

3 Bī-irādet olmasa meydān-ı 'aşḳ içre mürīd
Hīç ḳābil mi aña meftūḥ olmaḳ Ḥaḳḳ'a der

4 Sırrı fāş itmek degildi maṭlab-ı Manṣūr līk
Sırrı ketm itmek içün āḫir bu yolda virdi ser

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmū'a-i meẓkūre'den aḫẕ olunmuşdur. *MN*.
2 iḫtiyārıñ: iḫtiyārıñı MY.
3 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmū'a-i meẓkūre'den aḫẕ olunmuşdur. *MN*.

5 Bād-bān-ı himmeti aç Kaʿbe-i maḳṣūda ir
Her seḥer bād-ı ʿināyet Ḥaḳḳıyā ṭurmaz eser

* * *

1 Cān virmekdir bańa cānān yolunda iftiḫār[1]
Perde-i tende ḳalan zīrā çeker çoḳ ḫārḫār

2 ʿAndelībem gerçi diñlenmek müyesser olmadı
Bir gül-i bī-ḫār içün oldı mekānım ḫār-zār

3 Sūy-ı Mıṣr'a ṣu gibi cān u tenim oldı revān
Ḳalmadı āḫir ḳarārım gitdi elden iḫtiyār

4 Cūy-ı eşkimde hemān bir ḳaṭredir Ceyḥūn u Nīl
Ḳulzüm-i pehnā-veriñ yanında n'eyler cūy-bār

5 Ger sebük-bār olduñ ise rūḥ-veş bu rāhda
Ḥaḳḳıyā ḳaṭʿ-ı bevādī itmege sańa ne var

* * *

1 Münkir Yemen'den olsa da īmān yaman olur[2]
Gerçi ḥadīṣ söyledi īmān yemān olur

2 Yaḫşi yaman olur didiler sözde fi'l-meṣel
Elbet ẓuhūr ider eṣeri bir zamān olur

3 Sehm-i ʿUhūd'ı eylese der-dest ehl-i bīm
Dünyā vü āḫiretde begim pür-emān olur

4 Zühhāda ṣorma mes'ele-i ʿaṣḳı ʿāṣıḳā
Kim anlarıñ yaḳīni bu fende gümān olur

5 Göz dikse menzil-i emele bir kişi eger
Aḫir vücūdı Ḥaḳḳī miṣāli kemān olur

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẓkūre'den aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẓkūre'den aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ticāret isteyenler ʿaşḳ ile bāzārı görsünler[1]
Bu nefʿi bilmeyenler yoġ iderler varı görsünler

2 Cihānda görmeyenler mevc-i feyż-engīz-i ʿuşşāḳı
Temevvüc eyleyen şol ḳulzüm-i zeḫḫārı görsünler

3 Tecellī meşhedin bilmezler ise Ṭūr-ı Mūsā'da
Ḳulūb-ı ṣafvet-āṣār-ı ülü'l-ebṣārı görsünler

4 Görinür "külle yevmin hüve fī-şe'nin" libāsından
Nedir tebdīl-i cāme eyleyen ḫünkārı görsünler

5 Bugün bu ẕevḳ-i ʿaşḳa irmeyen zühhād varsunlar
Yarın ey Ḥaḳḳī ḥasret ile āh u zārı görsünler

* * *

1 Ey göñül ṣabr u taḥammül eyle derd-i yāre var[2]
N'eyleseñ n'itseñ gerek çünki cigerde yāre var

2 ʿAşıḳıñ derdine maḥrem ger olursa yār olur
Rāzıñı keşf eyleme ʿāḳil iseñ aġyāra var

3 Çünki bu dār-ı belāda Ḥaḳ-durur maṭlab olan
Eyleme ḫalḳa şikāyet söyleme deyyāra var

4 Devr iderseñ ʿālem-i edvārı ger yerden göge
Hīç bir yerde ḳarār itme ṣaḳıñ seyyāre-vār

5 Tekye-gāh-ı dehrde ger ṣoḥbet-i Ḥaḳ-cūy iseñ
Ḥaḳḳıyā ṣubḥ u mesā sen meclis-i aḫyāra var

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūre'den aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūre'den aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ben hümā-yı lā-mekānem āşiyānım andadır[1]
Ṭā'ir-i ḳudsī bañā nisbetle bir efgendedir

2 Ḥaḳ didi Ḳur'ān'da kim "vallāhu ẕü'l-faẓli'l-ʿaẓīm"
Mecmaʿ-ı eşyā benem faẓl-ı ilāhī bendedir

3 Bülbül-i cāna bu ṭopraḳdan ḳafes zindān degil
Ben hevā-pervāz-ı hūyam ṣanma cānım tendedir

4 Ḫıżr u ʿĪsī şerbet-i feyżimden oldı neşve-yāb
Ol sebebden her biri dünyāda dā'im zindedir

5 Maẓhar-ı kāmil benem eşyā bañā esmā-durur
Ṣūretim seyrin iden dimez ki Allāh ḳandedir

6 Adem u men dūnehü taḫte'l-livāma cemʿ olup
Luṭf u iḥsānım yüzünden her biri şermendedir

7 Vird-i "entallāh" veya "hū" ile setr it ḥāliñi
Gerçi ki sırr-ı ene'l-Ḥaḳ Ḥaḳḳī bugün sendedir

* * *

[119b] 1 Ġam-ı ʿaşḳa düşen bugün yarın şādān olur āḫir[2]
Bu derde mübtelā olan göñül dermān bulur āḫir

2 Ġam-ı ʿaşḳı bu yolda cānına zād itmeyen sālik
İrişmez menzil-i vaṣl-ı Ḥaḳḳ'a yolda ḳalur āḫir

3 Vücūd-ı fānīyi beẕl eyleyen rāh-ı fenā içre
Vücūd-ı bāḳīden ʿayn-ı beḳāda feyż alur āḫir

4 Giderse sırr-ı sālik ism-i Evvel içre lāhūta
Velīkin ism-i Aḫir içre nāsūta gelür āḫir

5 Şu kim ḳayd-ı ʿanāṣırdan ḫalāṣ olur bu ʿālemde
Yarın derd ü belā-yı hicr-i Ḥaḳ'dan ḳurtulur āḫir

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da Kütübḫāne-i 'Umūmī'de maḥfūẓ Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Dīvān-ı belāġāt-*'ünvānları ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Rüsūm-ı ġayrı maḥv iden göñül levḥinden ey Ḫaḳḳī
ʿUlūm-ı evvelīn ü āḫirīni ol bilür āḫir

* * *

1 ʿAcibdür ġaflet ehli ey birāder[1]
Olur bir ẕerre-i miḥnetle muġber
Bu nefs-i şūm ile ey dil dem-ā-dem
Olupdur rūy-ı mir'ātıñ mükedder

2 Ḳoma elden kitāb-ı ʿaşḳ u şevḳi
Hemīşe eyle ʿaşḳ u şevḳi ezber
Ḫaḳīḳat ʿāşıḳ iseñ işbu yolda
Yüri Manṣūr gibi sen de ser ver

3 Bulunmaz tekye-gāh-ı ʿālem içre
Aransa gerçek ādem ehl-i dil er
Ḫudā'nıñ emr u fermānıñ ḳabūl it
Dilerseñ olasın ey Ḫaḳḳī server

* * *

1 Adem-i maʿnā cihānda ṣūret-i Allāhdır[2]
Ṣūret-i Allāh sırrullāha ṭoġrı rāhdır

2 Ṣūret-i eşyāya baḳma eyle esmāyı şühūd
Kim bu esmāda müsemmā fehm ide āgāhdır

3 Cāh isterseñ maḳām-ı vaḥdete eyle ʿurūc
Meyl-i keṯret itme ki ol ḳaʿrı yoḳ bir cāhdır

4 Nefsine maġrūr olan şāh ise maʿzūldur
Māsivādan ḥür olan bende ise ol şāhdır

5 ʿArif-i āgāha bir dem bir ḳıyāmetdir velī
Ġāfile rūz-ı ḳıyāmet saṭvet-i nā-gāhdır

1 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳıyā ehl-i Ḥaḳ olan kişi ehl-i derd olur
Ehl-i derd olan kişiniñ kārı āh u vāh olur

* * *

1 Cān şol nefes ki şiddet ile tenden ayrılur[1]
Hep cümle-i taʿalluḳāt andan ayrılur[2]

2 Ademden ʿālem ayrılup ölmezden öñ cüdā
Zī ādemī ki andan o irkenden ayrılur

3 Hicrān-ı mātemī çeker elbette duḫterān
Merdān bulamaz yār-ı vefā zenden ayrılur

4 Mecnūn elinde ḳala mı dāmen-i Leylā
Aḫir kesilür pençesi dāmenden ayrılur

5 Ten ḫānesiniñ revzeni iken göre dīde
Aḫir yıḳılup her yanı revzenden ayrılur

6 Nūr-ı baṣar mübeddel olur ẓulmet-i şebe
Ẓulmet çü baṣar şuʿle-i rūşenden ayrılur

7 Nerm-i süḫana oldı çü dendān āsiyāb
Künd olsa ḳaçan mūceb-i deydenden ayrılur

8 Callād elinde aġlamasun mı günehkār
Kim ḍarb-ı tīġ-ı ḳahr ile şol gerdenden ayrılur

9 Tīr-i ecel o sīneyi ki ide hedef
Ẓahrından atar cevşen-i āhenden ayrılur

10 Bāḳī mi ḳalur bülbüle bu gülşen-i cihān
Her çend fiġān eylese gülşenden ayrılur

11 Ḳan olsa baġrı bir kişiniñ derd-i ecelden
Hīç ayrıla mı andan o derd ḳandan ayrılur

12 Aṣlā taʿalluḳ-ı dile sen virme ruḫṣatı
Zīrā ki rişte dīde-i sūzenden ayrılur

1 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 taʿalluḳāt: taʿalluḳ-ı dūn MY.

13 Mūr-ı ecel ṭaşur bu cihān ḫalḳını ḳamu
Aḫir bu cihān ḫalḳı erzenden ayrılur

14 Bād-ı hevāya virme şaḳın dāne-i dili
Bir dāne içün kişi ḫırmenden ayrılur

15 Şol ki saʿīd ola merg aña sūrdur
Ol sūr ile bu ʿālem şīvenden ayrılur

16 Bir yār-ı bāḳī bulmaġa saʿy eyle bu fānīde
Dil virme bī-vefāya ki ol senden ayrılur

17 Olma süvār tūsen-i çarḫa şaḳın şaḳın
Ḫoş-cūy olan ṣoḥbet-i tūsenden ayrılur

18 Yā Rabbi dir bu Ḥaḳḳī ḳuluñ dilde tā ebed
Sevdā ḳoma o nesneye ki benden ayrılur[1]

* * *

[120a] 1 Ey göñül āşār-ı Ḥaḳ mirʾāt-ı Ḥaḳdır ḳıl naẓar[2]
Kim görinür cümle-i āşār içinde ẕü'l-eşer

2 Ṣanʿatın iẓhār iden olmaz o ṣanʿatdan nihān
Ṣāḥibinden her dükān elbet virir sañа ḫaber

3 Ġoncanıñ aġzından al nefḫ-i ilāhī sırrını
Nergis-i bāġa gözüñ aç gör ne ḥāle remz ider

4 Bülbülüñ maṭlūbı būy-ı gül degildir ʿārif ol
Belki būy-ı gülden alur özge būy-ı muʿteber

5 Ḥaḳḳ'a nāẓır ol ḳamu eşyāda Ḥaḳḳī ḳul yüri
Nūr-ı Ḥaḳ'dan var ise sende eger nūr-ı baṣar

* * *

1 Manzumede yer yer vezin ihmalleri görülmektedir. MY.
2 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Gülşen-i dehre naẓar eyle ki cennet görinür[1]
ʿAlem-i fānīde bāḳīye işāret görinür

2 Her ne mirʾāta naẓar eyler iseñ ʿālemde
Cümlesinde gözüñ aç ṣūret-i ḥażret görinür

3 Her varaḳ şerḥ-i cemāl-i ezelī eyler ebed
Her birinde ʿulemāya nice ḥikmet görinür

4 Bu cihān evvel ü āḫir nice biñ muṣḥafdır
Sūre sūre saṭırı āyet-i raḥmet görinür

5 ʿİlme maġrūr olup ḳalma şühūd-ı Ḥaḳ'dan
Dīde-i keşf ile insāna ḥaḳīḳat görinür

6 Ḳadem ü ʿilmi berāber idegör dünyāda
Sālike gerçi bidāyetde nihāyet görinür

7 Faḳr ile faḫr ideniñ ẕilletine ḳılma naẓar
Baḫtına baḳ ebedī devlet ü ʿizzet görinür

8 Ḥaḳḳıyā her ne ḳadar irse kemāle ḥāliñ
ʿAḳibet dīde-i idrākiñe ḥayret görinür

* * *

1 Ḫaber viriñ Ḥaḳḳ'ıñ ʿāşıḳlarına[2]
Benim namāzıma ḥāżır olsunlar
Sālikleriñ cümle ṣādıḳlarına
Benim namāzıma ḥāżır olsunlar

2 Murġ-ı rūḥum uçup ʿarşa irişe
Tenim yerde ṭopraḳlara ḳarışa
Her kim diler āḫiretde görişe
Benim cenāzeme ḥāżır olsunlar

1 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Tenim ölür ise ṣaġ-durur cānım
Hem maʿmūrum baḳılsa hem vīrānım
Ġāfil olmasunlar cümle iḫvānım
Benim namāzıma ḥāżır olsunlar

4 Aṣlım ṭopraḳ idi aṣlıma irdim
Cānım emānetdi ıssına virdim
Vaṣiyyetim cümle ḫalḳa irgürdüm
Benim cenāzeme ḥāżır olsunlar

5 Ḥaḳḳī ölüm ḥaḳdır bilürler anı
Alurlar sīneden ʿāḳibet cānı
Eger cismānī vü eger rūḥānī
Benim namāzıma ḥāżır olsunlar

* * *

1 Yeşil nūrdur ḥullesi bilmiş ol[1]
Efendim ʿazīzim yeşil nūrdur
Görünmez yeşil nūrdan ṣaġ u ṣol
Efendim ʿazīzim yeşil nūrdur

2 Odur Seyyid ʿOṣmān odur Fażlī ḳul
Odur Ḥaḳḳ'a bürhān odur Şeyḫ-i kül
Odur nūr-ı Raḥmān u gerçek racül
Efendim ʿazīzim yeşil nūrdur

3 Nice devr ola miṣli bulunmaya
Nice seyr ola seyri olunmaya
Ṭoluna güneş nūr ṭolunmaya
Efendim ʿazīzim yeşil nūrdur

4 Anıñ ʿilmiñe ġıbṭa eyler melek
Anıñ devrine ḥasret olur felek
Dir ol nūr içün kevn-i Ḥaḳ "ḥamdü lek"
Efendim ʿazīzim yeşil nūrdur

1 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Yeşil berge beñzer yeşil nūr olan
O berg arasında bulur gül bulan
Yüri nūr içün Ḥaḳḳī ḳabrin ṭolan
Efendim ʿazīzim yeşil nūrdur

* * *

1 Semend-i himmete oldı süvār ʿāşıḳlar[1]
Derūnı eyledi[2] ʿazm-i diyār ʿāşıḳlar[3]

2 Şu dem ki rişte-i bār-ı vücūdı eyledi ḳaṭʿ
İrişse menzil-i yāre ne var ʿāşıḳlar

3 Ne deñlü mühlik ü mūẕī olursa rāh-ı fenā
Baḳar mı ḫār u ḫas u mūr u mār ʿāşıḳlar

4 Bu baḥr-i ġam dili eyler mülevves ü nā-pāk
Kenār-ı ʿaşḳı ider iḫtiyār ʿāşıḳlar

5 Nigāh itmez olupdur hemīşe aġyāra
Ḫudā ile olalı Ḥaḳḳī yār ʿāşıḳlar

* * *

1 Her gözüñ manẓūrı rabbü'l-ʿālemīn Allāhdır[4]
Ol naẓardan ḫiṣṣe-mend olan göñül āgāhdır[5]

2 "Ẕāliküm"den ṣoñra "Allāhü" diyüp oldı müşīr
Gizli olmaz gözlüye kim görinen ol şāhdır

3 İşbu tefrīdi dilerseñ var iriş tecrīde sen
İşbu tecrīde daḫi tevḥīd-i muṭlaḳ rāhdır

4 Ḳalmaġıl Kenʿān-ı keşretde ḳadem al vaḥdete
Kim bu keşret Yūsuf-ı cāna bir özge çāhdır

5 Mıṣr-ı maʿnāda ʿazīz olmaḳ gerekdir ehl-i dil
Kim ḳamu ṣıddīḳ ṭullāb-ı serīr-i cāhdır

1 *Fütūḥāt-ı Burseviyye* fi's-seneti's-sāmine ve't-tisʿīn baʿde'l-elf. (Ḥaḳḳī)
2 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 175a'da mükerrerdir. MY.
4 *Fütūḥāt-ı Burseviyye* fi's-seneti's-sāmine ve't-tisʿīn baʿde'l-elf. (Ḥaḳḳī)
5 Bu daḫi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳıyā ʿizzet dilerseñ ẕilleti ḳıl iḫtiyār
Hīç bildiñ mi Ḥaḳḳ'ıñ dergāhı ne dergāhdır

* * *

1 ʿArif oldur söyleye esrār-ı meṣnādan ḫaber[1]
Baḥr-i ʿirfānda vire şol dürr-i yektādan ḫaber[2]

2 Ṣorma var ehl-i fenāya sırr-ı bāḳīden eṣer
Kim bugün Mecnūn olan virmez o Leylā'dan ḫaber

3 ʿAşḳı bir lafẓ-ı mücerred ṣanma ey zāhid olan
Degme bir ʿārif bile virmez o maʿnādan ḫaber

4 Ẕerre bilmez neydügün şol mihr-i tābānıñ belī
Ḳaṭre nice vire ʿālem içre deryādan ḫaber

5 ʿİlmini ġarḳ-ı yem-i deryā-yı vaḥdet eyleyen
Bu şehādetde dimez hīç aġ u ḳaradan ḫaber

6 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ çünki bildirdi saña esrārını
Söyle ḥaḳḳ-ı muṭlaḳı vir Rabb-i Aʿlā'dan ḫaber

* * *

1 ʿAbd-i maḥż olsa kişi mülk-i mecāzı n'eyler[3]
Cümleden fāriġ olan dil çoġ u azı n'eyler[4]

2 Bendelikdir kişiye bunda viren ārāyiş
Cāhdan câme-i kūtāh u dırāzı n'eyler

3 Ẕevḳ-i dil ehl-i niyāz olmadadır ey ġāfil
Nā'il-i ẕevḳ-i dil olsa kişi nāzı n'eyler

4 Cāh ehlinde olur hezl ü temesḫur bisyār
Ehl-i cidd olana bu ʿarṣada bāzī n'eyler

5 Ah u efġān ile her dem geçinür bülbül-vār
Ḥaḳḳī-i zār simāʿ itmege sāzı n'eyler

1 *Fütūḥāt-ı Burseviyye* fi's-seneti's-sāmine ve't-tisʿīn baʿde'l-elf. (Ḥaḳḳī)
2 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi sene-i meẕkūre fütūḥātındandır. (Ḥaḳḳī)
4 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Dir mi hīç ʿāşıḳ olan ʿaḳl u dimāġım vardır[1]
Ḳande dir sūzān olan dilde ocaġım vardır[2]

2 Hestīyi tebdīl ile nīstīden al ḫaber[3]
Di vücūdumdan hemān bir ḳara ṭaġım vardır

3 Reng ü būy-ı gül virir bülbüllere dā'im firīb
Ben ne reng ü būdayım hergiz ne bāġım vardır

4 Bezm-i ʿaşḳ içre çü lāle ṭutmazam zerrīn ḳadeḥ
Çekmişim el cāmdan meyden ferāġım vardır

5 Ben semender meşrebim bilmem hevā vü āb u ḫāk
Ateş-i ʿaşḳ içreyim anda ṭuraġım vardır

6 Şerḥa şerḥa itdi sīnem ʿāḳibet şimşīr-i ʿaşḳ
Añma Ḥaḳḳī ki cigerde nice dāġım vardır

* * *

1 Hevā-yı bülbüli gör āteşīn güllerde ḳalmışdır[4]
Gözi nergisleriñ reng ile sünbüllerde ḳalmışdır[5]

2 Nice ṣayd eylesün ṣayyād-ı ḫāhiş anı illerden
Kerem nā-būd olup Sīmurġ-veş dillerde ḳalmışdır

3 Şu kim aʿmādır āḫir ʿayb-cūy-ı ehl-i ʿālemdir
Cihānda baḳmamaḳ noḳṣāna kāmillerde ḳalmışdır

4 Hücūm-ı şīr-i merg ile olup ten üştüri hālik
Nice maḥmilleri gör ʿāḳibet yollarda ḳalmışdır

5 Peyām-ı Kaʿbe-i maḳṣūdı almaḳ içün ey Ḥaḳḳī
Görem tā ḳāṣıdı diyü gözüm yollarda ḳalmışdır

* * *

1 Bu daḥi sene-i meẕkūre fütūḥātındandır. (Ḥaḳḳī)
2 Bu daḥi dīvān-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmışdur. MN.
3 al ḫaber: al bir ḫoş ḫaber MY.
4 Bu daḥi sene-i meẕkūre fütūḥātındandır. (Ḥaḳḳī)
5 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Nigāh-ı bülbüli gör āteşīn güllerde ḳalmışdır[1]
Ḥabāb-āsā belī rindiñ gözi müllerde ḳalmışdır[2]

2 Nice ṣayd eylesün sayyād-ı ḫāhiş anı illerden
Kerem nā-būd olup Sīmurġ-veş dillerde ḳalmışdır

3 Cüdādır murġ-ı dil ḫaylī zamāndır āşiyānından
Varup sevdā-yı serle belki kāküllerde ḳalmışdır

4 Nice maḥmūl-i ʿizz ü nāzı ḫār idüp ecel āḫir
Zemīn üftāde şol maḥmil gibi billerde ḳalmışdır

5 Peyām-ı yār idi maḳṣūd ey Ḥaḳḳī bu illerde
Gelür ḳāṣıd diyü her dem gözüm yollarda ḳalmışdır

* * *

1 Sālik-i Ḥaḳ menzile irdikde āḫir diñlenür[3]
Rūy-ı maṭlūbı gözi gördükde āḫir diñlenür[4]

2 Çün taʿalluḳ ḳalmaya dilde Ḫudā'dan ġayrıya
Cānını ʿAzrā'īl'e virdikde āḫir diñlenür

3 Nāy-ı ʿaşḳ insānı evvel mużṭarib eyler velī
Rütbesin temkīne irgürdükde āḫir diñlenür

4 Bülbül-i dil būy-ı Ḥaḳ şemminde feryād içredir
Ġonca-i vaṣlın anıñ virdikde āḫir diñlenür

5 Muṭrib-i şevḳiñ yine ṣīt u ṣadāsı oldı fāş
Dil o bezmiñ ẕevḳini sürdükde āḫir diñlenür

6 Ḥaḳḳıyā ādem bu şiddetden ḫalāṣ olmaz bugün
Cennet-i Ḫuld'e yarın girdikde āḫir diñlenür

* * *

1 Bu daḥi sene-i meẕkūre fütūḥātındandır. (Ḥaḳḳī)
2 Bu daḥi *Dīvān*-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmışdır. MN.
3 Bu daḥi sene-i meẕkūre fütūḥātındandır. (Ḥaḳḳī)
4 Bu daḥi Dīvān-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.

[121a] 1 Çü bülbül aġlamaḳ gül gibi ḫandān olmadan yegdir[1]
Ġam-ı ʿaşḳ ile ölmek belki şādān olmadan yegdir[2]

2 Ṭutuşmaḳ küşt-gīr-i ġamla bu meydān-ı ġayretde
Muḫanneṣlik idüp maġlūb-ı aḳrān olmadan yegdir

3 İki aḳça sirişk ile ḳul oġlı olmaḳ ʿālemde
Serīr-i ʿizz ü nāz-ı Mıṣr'a sulṭān olmadan yegdir

4 Ḳanāʿat nīm gendümle cihānda mūr-çe āsā[3]
Ġınā-yı tām taḫtında Süleymān olmadan yegdir[4]

5 Bu demlerde neverd-i defter-i faż̇l itmek ey Ḥaḳḳī
Eger vaḥy olsa da ḫalḳa varaḳ-ḫān olmadan yegdir

* * *

1 Fülk-i dil oldı yine bād-ı ṣabāya muntaẓır[5]
Ṣan gedādır ki olur iḥsān-ı bāya muntaẓır

2 Rūzgār oldı ki ḫayret içre vāḳıfdır dilim
Şarḳdan olmuş-durur bir ḫoş hevāya muntaẓır

3 Ḥüsn-i ṣūret oldı çünki ḥāmil-i maʿnā-yı ḫūb
N'ola cānım olsa bir Yūsuf-liḳāya muntaẓır

4 Fülk-i dünyā ʿāḳibet rūy-ı zemīn oldı bāña
Ṣāẕelī-veş oldı dil emr-i semāya muntaẓır

5 Yandı bu Ḥaḳḳī vücūdı çıḳdı āteş-pāreler
Olalı baḥr içre ol feyż-i Ḫudā'ya muntaẓır

* * *

1 Bu daḥi sene-i meẕkūre fütūḥātındandır. (Ḥaḳḳī)
2 Bu daḥi Dīvān-ı şerīf-i meẕkūr ẕeylinde mesṭūr bulunan naẓımlardan aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 mūr-çe āsā: mūr-çe āsā kim MY.
4 "Ḥaḳīḳat nīm gendüm-ḫor olmaḳ mūr-çe-āsā
Ġınā taḫtında dünyāda Süleymān olmadan yegdir" (Nüsḫa-i dīger)
5 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ 'Alī Naḫlī Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

ḲIṬʿA

Zihī mecmūʿa-i dil ki anıń evrāḳı ser-tā-pā[1]
Bilen yanında evrāḳı ẕeheb dinürse lāyıḳdır

Bu bir meyḫānedir ki keyf-i ṣahbāsın bilür ʿāşıḳ
Ne bilür anı zāhid ki o bir ʿaḳl ile ayıḳdır

* * *

1 Geçüp eṭvārı dil bu ʿālem-i insāna gelmişdir[2]
Teferrüc-gāh-ı esmāda Ḥaḳḳ'ı seyrāna gelmişdir

2 Ṭururken merkez-i ġayb-ı hüviyyetde Ḥaḳḳ'a ḳarşu
Urup yüz her yüze her cānibi devrāna gelmişdir

3 Bu güyı urmaġa çevgān-ı tevḥīd ile baḳ Manṣūr
Bu keşretden ayaġı ḳaldırup meydāna gelmişdir

4 Dime hergiz dime ehl-i dile bu sırr-ı pinhānı
Ki ehl-i dil bu feyże tā ezelden ḳanagelmişdir

5 Yüzüń Leylī ṣaçıń "ve'lleyl"dir Mecnūn bilür anı
Ki ol ʿāḳil ezelden bu yüze dīvāne gelmişdir

6 Murādı Kaʿbe'den bu Şeyḫ Ḥaḳḳī'nıń cemālińdir
Ḳabūl eyle o İsmāʿīl'i ki ḳurbāna gelmişdir

* * *

1 Ḳuvvet iḥsān eyle yā Rab ḳul żaʿīf olmaḳdadır[3]
Ḫaste-i hicrānıń olup dil naḥīf olmaḳdadır

2 Çün tecellī itmeye bir sālike ism-i Laṭīf
Māsivādan ḳalbi gitdikçe keşīf olmaḳdadır

3 N'ola ger dolāb-ı çeşmim olsa her dem feyż-rīz
Bū-sitān-ı ārzū eşkimle rīf olmaḳdadır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Her ne deñlü nefret eylerse sivādan bu göñül
Ḥaḳ ile bu vaḥşet-i tende elīf olmaḳdadır

5 İmtiḥān-ı dil içündür Ḥaḳḳī cümle māsivā
İtmeyüp hergiz taʿalluḳ söz ʿafīf olmaḳdadır

* * *

1 Her ne emr olduysa Ḥaḳ'dan āsümān üstündedir[1]
Tīrdir gūyā ḳonulmuş ki kemān üstündedir

2 Menzilin bulmaḳdadır tīr-i ḳażā-yı āsümān
Çün perī perri hevā-yı tīz-ʿinān üstündedir

3 Ḫār-ı āzār ile olduḳ dil-perīşān el-meded
Bülbül-i dil her seḥer āh u fiġān üstündedir

4 Aşiyān-ı dil ḫarāb-ābāddır ṣanma ṣaḳın
Mürg-veş her rūz u şeb rāz-ı nihān üstündedir

5 Ḳande gitsün n'eylesün Ḥaḳḳī-i nā-çār u zebūn
Bir reh-i dūr içre esb-i imtiḥān üstündedir

* * *

1 Siḥr ile kilk-i hüner dīdeye cādū görünür[2]
Aġzına alsa midād-ı siyehi ṣu görünür

2 Böyle bir Ab-ı Ḥayāt olmadı bir ferde naṣīb
Ki anıñ ḳaṭresi çeşm-i dile ṣad cū görünür

[121b] 3 Görünür āyinem içinde cihān-ı esrār
Ṣafvet-i dil bula ger āyine her rū görünür

4 Ben hevā vü heves-i ʿaşḳa düşürdüm kendim
Cümle eşyāda anıñçün bańa ol hū görünür

5 Fi'l-ḥaḳīḳa bańa dünyā ile ʿuḳbā birdir
Ḳalb ü ḳālıb bir olup çeşmime o bu görünür

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ṣūret-i maẕhara baḳmam ne ḳadar olsa ḳabīḥ
Ḥaḳḳıyā şīr bańa maʿnīde āhū görünür

* * *

1 Şu kim bī-baḫtdır çarḫ üzre keyvān olsa da n'eyler[1]
Şu kim bī-taḫtdır meşrebde sulṭān olsa da n'eyler

2 Libās-ı fāḫir-i taḳvādadır söz yoḫsa ey dervīş
Kişi ārāyiş-i dünyādan ʿüryān olsa da n'eyler

3 ʿAmelden olmasa bir ḳaṭrece miḳdārı insānıń
Mücerred ʿilm ile ʿālemde ʿummān olsa da n'eyler

4 Fenā tennūrı içre germ-i ʿaşḳ olmaḳdadır ʿālem
Ve illā āh-ı dilden āteş-efşān olsa da n'eyler

5 Şu cān kim ẕevḳ-i dilden çāşnī-dār olmadı aṣlā
Ten-i niʿmet ḳarīni ġark-ı elvān olsa da n'eyler

6 Şu kim encām-ı kārı bülbül-āsā giryedir anıń
Bir iki gün fenā bāġında giryān olsa da n'eyler

7 Kişi rāzın ṣaḳınsun işbu ḫalvet-ḫāne-i dilde
Ve illā būm-veş tenhāda pinhān olsa da n'eyler

8 Anıń kim başına dermānı yoḳdur işbu ʿālemde
Devā-cūy olana ḥikmetle Loḳmān olsa da n'eyler

9 Cigerden dem çekīde olmadıḳça tīġ-ı ʿaşḳ ile
ʿAdū cenginde yer yer çehresi ḳan olsa da n'eyler

10 Çü İsmāʿīl yoḳdur çünki teslīm-i dil ey Ḥaḳḳī
Żarūrī gizlik-i mevt ile ḳurbān olsa da n'eyler

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Şād-bāş ey bāl kim Ḥaḳ'dan sańa belvā gelür[1]
Merḥabā ey derd kim zehriń bańa ḥelvā gelür

2 Zehr-i ġam nūş itmeyen dil aġzına hīç almasun
Kim bańa feyż-i Hudā'dan menn ile selvā gelür

3 Kendi ḥālinden ḥikāyet eylese ʿāşıḳ ḳaçan
Ḥāl ehli olmayan yanında hep daʿvā gelür

4 Ab-ı dīde meẕheb-i fetvāda müstaʿmel ise
Pāklik yüz vech ile taḳvāda bil aḳvā gelür

5 Nār-ı ʿaşḳ içre bugün Ḥaḳḳī yanup yaḳılmasań
Ravża-i cennet sańa yarın nice meṣvā gelür

* * *

DER-ḤAḲḲ-I VĀLĪ-İ MIṢR İBRĀHĪM PAŞA

1 Müjde ey ḳulzüm sańa bir baḥr-i bī-pāyān gelür[2]
Belki olsa rū-be-rū baḥr-i muḥīṭa yan gelür

2 Meşrebiń ṣāf it küdūretden müheyyā ol hemān
Bezm-i nūş-ā-nūş-ı feyże Cem-nihād insān gelür

3 Cām-ı lebrīz-i ṣafā var ise anı gör bize
Kim anıńla defʿ-i ġam itmek ḳatı āsān gelür

4 Cünbiş-i ṭabʿıń bürīde idi çün nabż-ı marīż
Cismine Rūḥu'l-Ḳudüs'den şimdi tāze cān gelür

5 Esmesün zinhār kimse üstüne bād-ı belā
Belki andan ıżṭırāb-ı ḫāṭır-ı yārān gelür

6 Mevc-i dil-āzār-ı ṭūfān ile itme bīm-nāk
Fülk-i kühsārı tene çün Nūḥ keştī-bān gelür[3]

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu ḳaṣīde-i naẓīdeniń altıncı beytinden bir maʿnā-yı müstaḳīm istiḫrāc idemedim. Haydi diyelim ki beyt-i meẕkūruń mıṣrāʿ-ı evvelinde vāḳiʿ "itme" lafẓı yerine "olma" olsun. Ve mıṣrāʿ-ı şānīde "kühsār" lafẓınıń mābaʿdinde vāḳiʿ ḥarf-i "yā" zā'id bulunsun da maʿnā-yı beyt "Ṭūfānıń mevc-i dil-āzārından

7 Bāʿiṯ-i ḳayʾ olma taġyīr-i mizāc idüp ṣaḳın
Sākin ol bir vech ile kim ḳalbe iṭmīnān gelür

8 Derd-i dilden ger kef-endāz olduñ ise şād-bāş
Pāyiñe ya Bū ʿAlī ya Ḥażret-i Loḳmān gelür

9 Ṭarḥ-ı nāz itmek nedendir sende bir kef sīm ile
Ḳıl ḥayā kim feyż-i Ḥaḳ'dan menbaʿ-ı iḥsān gelür

10 Mecmaʿu'l-baḥreyn ile olmaḳ zebān-zed bes saña
Kim saña bir Ḫıżr-meşreb Mūsi-i ʿİmrān gelür

11 Sende ger lü'lū-yı ḳıymet-dāra var ise ṣadef
Bu daḥi her cevher-i ṣāfī-nihāda kān gelür

12 Yoḳ yere kendiñ ṭaşırma ḳaṭre-i feyż ile var
Ḳıl naẓar ki üstüne cūş eyleyüp ʿummān gelür

13 Şāb ile ḳılma şikeste şeyḫ u şābıñ ḫāṭırın
Söz dürüsti bu ki ḥaḳḳıñdan seniñ ol ān gelür

14 Söyle mürġ-āba ser üzre sāye-bān olsun bize
Kim Süleymān meşrebinde Aṣaf-ı devrān gelür

15 Vāli-i ʿālī-livā-i Cidde vü Şeyḫu'l-Ḥarem
Yaʿnī İbrāhīm Paşa-yı felek-iẕʿān gelür

* * *

[122a] 1 Menḳabet-gūyı olursam bülbül-āsā ol gülüñ
Ġonce-i bāġ-ı İrem zerr-i ṭılā-efşān gelür

2 Naʿt-ı cūdın eylese bir şāʿir-i siḥr-āferīn
Güft ü gūy-ı Ḥātem-i Ṭay bir ḳurı bühtān gelür

3 Kār-gerdir ol ḳadar enfās-ı pāki çün ṣabā
Kim o demde ġonce-i beste-zebān ḫandān gelür

---

bīm-nāk ve hirāsān olma; zīrā ten ṭaġınıñ gemisine Nūḥ *-ʿaleyhi's-selām-* gibi bir gemici gelür." dimek olsun. Ammā geminiñ ṭaġa aṣlā münāsebeti yoḳdur. Zīrā gemi ṭaġda olmaz; deñizde olur. Eger "baḥr-i ten gemisine" dinse gerçi maʿnā müstaḳīm olur; velākin vezin müstaḳīm olmaz. Ḥālbuki bu ḳaṣīde Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı destiyle muḥarrer olan mecmūʿadan istinsāḫ olunmuşdur. Eger ġayrıñ ḫaṭṭıyla olaydı iş muḥarririñ sehvine ḫaml olunur idi. Meger ḳuṣūr bu faḳīriñ fehm ü idrākinde ola.

Allāhümme kemmil fehmenā ve cemmil idrākenā. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

4 Ebr-i nīsān āb-ı rūyundan idüpdür ceẕb-i nem
Ḳaṭresi baḥre anıńçün lü'lü' ü mercān gelür

5 Ol ḳadar ḥüsn-i şehādet kim ider ḥaḳḳında ḫalḳ
Güş iden tersālara endīşe-i īmān gelür

6 Bir naẓarda rīze seng-i Cidde döndi cevhere
Her biri ʿinde'n-naẓar zīb-efser-i şāhān gelür

7 Zer-nişān dülbend-i zīnet-baḫş-ı ḫünkārı ile
Ḫādim-i eyvānı ḫalḳ-ı ʿāleme sulṭān gelür

8 Bārekallāh dirdi bir būy-ı ṣafā-baḫşı ki hīç
ʿUhdesinden ʿanber u ne ʿūd-ı Hindistān gelür

9 Pāy-ı ḥaṭır ger gezīde olsa mār-ı ġuṣṣadan
Merhem-i luṭfı anıń tiryāḳ-ı māristān gelür

10 Nām-ı pākin ḳudsiyān-ı çarḫ idüpdür yād-dāşt
Sübḥa-i virdi ile gerdūn hem-gerdān gelür

11 Kaʿbe'de çünki odur ser-ḥalḳa-i ehl-i Ḥicāz
Pāyine her gün hezārān ṣāḥib-i ʿirfān gelür

12 Çün ḥadīṯü'l-baḥr ḫulḳundan anıń yek şuʿbedir
Ḥaḳḳıyā her ne disem ḥaḳḳında istiḥsān gelür

13 Sürse esb-i tīz-ʿinān-ı menḳabet bir ehl-i dil
ʿAlem-i taḳrīr aña bir teng-nā meydān gelür

14 Tā ki nev aṭlas giye her sāl Kaʿbe Mıṣr'dan
Sū-be-sū ḥuccāc aña taʿẓīm ile ʿüryān gelür

15 Câme-i ṣıḥḥat ola ārāyiş-i cismi anıń
Ṣıḥḥati zīrā ḥayāt-ı cümle-i aʿyān gelür

DER ḤAḲḲ-I VĀLĪ-İ MIṢR İBRĀHĪM PAŞA

1 Vezīr-i nīk-ḫaṣlet kimdir İbrāhīm Paşadır[1]
ʿAdālet-cū melek-ḫū ḫūb-rū bir ẕāt-ı zībādır

2 Odur ehl-i hüner-perver ki gelmez bir daḫi miṯli
Ezelden aña bu maʿnā ʿaṭā-yı Ḥaḳ Taʿālādır

3 İrişdi ser-livā-i devlet ü iḳbāli tā çarḫa
Anıñçün medḥi vird-i ḳudsiyān-ı ʿarş-ı aʿlādır

4 ʿAzīz-i Mıṣr'dır ammā bütün dünyā sever anı
Ki maḥbūbü'l-ḳulūb-ı cümle-i aʿlā vü ednādır

5 Sezā-yı zer-nişān-ı tāc-ı İskenderdir ol dānā
Ki dārātı ile āteş-feşān-ı cān-ı Dārādır

6 O zerrīn gevherin Sulṭān Aḥmed ḳadrini bilsün
Ki ḳıymetlü güher zīb-i ser-i şāhān-ı dünyādır

7 N'ola Ḥaḳḳī olursa menḳabet-ḫānı o ẕī-şānıñ
Ṣafā-yı ʿārıż-ı lafẓı delīl-i ḥüsn-i maʿnādır

EBYĀTÜN VEḲAʿAT MİNE'L-ḤAḲḲĪ FĪ-ḤAḲḲI MEVLĀNĀ ḤİNE RÜ'YETİHİ ḲONYA

1 Merḳad-i merdān-ı Ḥaḳ ṣandūḳa-i esrārdır[2]
Beyt-i maʿmūr-ı felek-mānendi pür-envārdır

2 Bende-i fermān-beri olsa ʿaceb mi ehl-i dil
Ẓāhir u bāṭında Mevlānā da bir ḫünkārdır

3 Türbe-i iksīr-i aʿẓam-vārına yüz sürse ger
Zer gibi rū-zerd olan ʿuşşāḳ vechi vardır

4 Meṯnevī-ḫān olmayan bilmez o ẕātıñ sırrını
Dāl olan zīrā kemāl-i kāmile āṯārdır

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Gūyiyā bir dürc-i pür-zīb ü fer oldı Ḳonya kim
Anda Mevlānā ḳonulmuş bir dür-i şehvārdır

6 Olmasun mı türbe-i ʿālī-maḳāmı muḥteşem
Padişāhān-ı ḥaḳīḳat içre Cem miḳdārdır

7 Zümre-i sāġar-keşān-ı bezm-i ʿaşḳından anıñ
Bir de himmet-cūy-ı bābı Ḥaḳḳī-i nā-çārdır

ḲARAMAN'DA PĪRCİ ALĀ'ÜDDĪN ḤAŻRETLERİ AḤFĀDINDAN MÜDERRİS ʿABDÜLVEHHĀB EFENDİ ḤAḲḲINDA TAḤRĪR OLUNDI

1 Nedir Vehhāb Efendi bülbül-i gülzār-ı maʿnādır[1]
Ser-i ḥavż-ı riyāż-ı maʿrifetde kāse-peymādır

2 Zebān-ı nükte-senci ʿayn-ı yenbūʿ-ı feṣāḥatdır
Yem-i ʿilm-āşinādır her cihetden meclis-ārādır

3 Ser-i devlet-nişānı muʿlem-i destār-ı sebz olmuş
Vücūd-ı pāk-meşreb pāk-dil bir merd-i dānādır

4 Çerāġ-ı bezm-i sulṭān Pīr ʿAlā'üddīn odur şimdi
Yanar tā ḥaşre dek şemʿ-i ruḫ-ı pāki mużayyādır

[122b] 5 Ṭırāz-ı aṭlas-ı ẕātı hünerdir cümleten anıñ
Degil Lārende belki zīnet-i çarḫ-ı muʿallādır

6 ʿAceb mi ḳaṭre gibi pāyine yüz sürse ehl-i dil
Güher-rīz olmada mevc-i midādı ʿayn-ı deryādır

7 Anıñ şerḥ-i mütūn-ı vaṣfını itmek ne mümkindir
Ḫıred fehm eylemez anı o bir özge muʿammādır

8 Görinür dīde-i ḥaḳ-bīne her nīgū ṣıfat anda
Muḥaṣṣal ẕāt-ı pāki mecmaʿ-ı esmā-i ḥüsnādır

9 Dıraḫt-ı ẕātına Ḥaḳḳī ḫazān irişmesün aṣlā
Ki her faṣl-ı ḫazān u nev-bahāra zīnet-efzādır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 Ḫalḳ-ı ʿālem şimdi hep mūẕī-dil-i āzārdır[1]
Pençe-i ġamdan faḳīrāne göñüller zārdır

2 Ger ḫiṭāba ḳābil olsa ḫoş geçinmek sehl idi
Nās-ı nesnāsa müdārā ḫayli müşkil kārdır

3 Ḳande var ise bugün bir oñmadıḳ ādem hele
Her cihetden yoḳlasañ bir ḫayli zuʿmı vardır

4 Şeyḫ olan taḳlīd ü ṣūfîler riyā ile geçer
N'eylesün kāmil-ʿayār olmazsa da ʿayyārdır

5 Ehl-i dīvānıñ hele derdi çekilmez Ḫaḳḳıyā
Her muṣāḥib her çavuş zuʿmunca bir ḫünkārdır

* * *

1 Nuṣḥ u pend eyleyene şimdi mürāyī dirler[2]
Ḫaḳ sözi söyleyene açma orayı dirler

2 Kimse nān istemesün bir ḳapudan yoḫsa o dem
Tarḥ idiñ derden o ḳallāş gedāyı dirler

3 Varsa bir muḫteşemiñ ḫānesine bāy u gedā
Gözediñ şīşe gibi ḫāṭır-ı bāyı dirler

4 Ehl-i dil bilmese ger şimdi lisān-ı ʿaṣrı
Süfehā anlara ḫod-rū vü Ḫudāyī dirler

5 Ne ʿaceb bulmasa ḳalbinde ḥużūr ey dil imām
Yüri ḳaṣr eyle ṣalātı vü duʿāyı dirler

6 Ḫaḳḳıyā tekye-nişīn olsañ eger ʿālemde
Ehl-i ẕikriñ ne-durur hūy ile hāyı dirler

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Nedir Dervîş Efendi bir şeh-i iḳlîm-i maʿnādır[1]
Süvār-ı eşheb-i çābük-ʿinān-ı feyż-i Mevlādır[2]

2 O deñlü māye-i ʿizz ü şeref-dār ẕāt-ı pākinde[3]
Ki hem dervîş-meşrebdir hem aʿlālardan aʿlādır

3 Ṭırāz-ı aṭlas-ı ẕātı anıñ destār-ı sebzīdir
Zihī ser-sebz ṭūṭī kim ḳatı zībā vü raʿnādır

4 Dem-i Rūḥu'l-Ḳudüs'den ol ḳadar pür-ceyb ü dāmendir
Nesīm-i nuṭḳı cān-baḫş-ı cenāb-ı Ḫıżr u ʿĪsādır

5 Şeref buldı anıñla dūdmān-ı Şeyḫ Semerḳandī
Söyünmez ḥaşre dek nūr-ı cebīni pertev-efzādır

6 Bu Deryā-yı Sefîd içre ṣadef-vār oldı Lefkoşe
Ne Lefkoşe cihān aṣdāfına bir dürr-i yektādır

7 Ḫuṣūṣan kim Ayaṣofya anıñla zīb ü fer buldı
Ki hem vāʿiẓdir ol cāmiʿde hem ḫuṭbe-gūyādır[4]

8 İki şehper miṣālidir hümā-yı ẕātına anıñ
Dü ferzendi ki İbrāhīm ü ʿAbdī nām monlādır

9 Semend-i naʿtına meydān-ı evrāḳ oldı teng anıñ
Elinde ḫāme-i Ḫaḳḳī egerçi ḫayli pūyādır

10 Ḫudāyā ẕātını ehl-i dile miḥrāb-vār eyle
Ki zīrā bār-gāhı beyt-i maʿmūr-ı muʿallādır

* * *

1 Leb-i deryāda süḫan hem yine deryādandır[5]
Belki deryāda olan gevher-i yektādandır

2 ʿAşḳ deryā vü anıñ gevheri ʿirfān oldı
Baḥṣ-i ʿuşşāḳ begim bu iki maʿnādandır

1 Cezīre-i Ḳıbrıs'da, Lefkoşe'de, aḥfād-ı emcād-ı ʿAlī Semerḳandī'den, re'īsü'l-ʿulemā, Ayaṣofya Cāmiʿi ḫaṭīb ve vāʿiẓi, Dervîş Efendi ḥaḳḳında buyurduḳlarıdır. (Nāṣıḥ)
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 şeref-dār: şeref var MY.
4 cāmiʿde: cāmiʿde vü MY.
5 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Nūr-ı Ḥaḳ ẓāhir iken cilve-geh-i ʿālemde
Görmemeklik anı bil dīde-i aʿmādandır

4 Ṭālib-i āḫiret olup ḳo bu cismiñ ḳaydın
Sen de cismiñ de begim cümlesi dünyādandır

5 Būy-ı Ḥaḳdır anı āşüfte ḳılan yoḫsa dilā
Bülbülüñ zārını ṣanma gül-i raʿnādandır

6 Vāṣıl-ı dergeh-i Ḥaḳ olmayıcaḳ ey Ḥaḳḳī
Sālikiñ ḳavl-i "ene'l-Ḥaḳḳ"ı da daʿvādandır

* * *

[123a] 1 ʿAşḳ elinden ey göñül vīrān olan maʿmūr olur[1]
Açılup meydān-ı cānı her ṭaraf pür-nūr olur

2 Gerçi ki āşıḳ Süleymān mülkine ḳılmaz naẓar
İsteyen ammā Süleymānlıḳ muḳaddem mūr olur

3 Dūr olur ẓulmet Şeb-i İsrā'da nūrullāhdan
Mātem-i vaḥşet gidüp yüz biñ sürūr u sūr olur

4 Şemʿ-i dil-efrūz olur enfās-ı pīrān-ı ṭarīḳ
Vay aña ki meclis-i erbāb-ı dilden dūr olur

5 Ṭālib-i Ḥaḳḳ'a olursa Ḥaḳḳıyā imdād-ı Ḥaḳ
Bir nefesde māsivā-yı Ḥaḳ ḳamu maḳhūr olur

* * *

1 Ateş-i ʿaşḳ-ı ilāhī dilde pür-teʾşīr olur[2]
Ṣanma āteşden göñül hem-çün semender sīr olur

2 Gerçi ki ezhār-ı esmā ile ḫoşdur bāġ-ı dil
Reng ü būy-ı ẓātda ammā ki revnaḳ-gīr olur

3 Dāyesi olup dil ü cān ṭıflınıñ Ümmü'l-Kitāb
Feyż-i cārī aġzına ṣan ḳaṭre ḳaṭre şīr olur

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *'İzzü'l-Ademī* nām mecmuʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Her ne ki taḳdīr ide Cibrīl-i ilhām-ı Ḫudā
Zer ḳalemle levḥ-i cāna lā-cerem taḥrīr olur

5 Her varaḳ ki yazdı Ḥaḳḳī nüsḫa-i Raḥmān'dan
ʿArif-i billāh yanında biñ ṭabaḳ tefsīr olur

* * *

1 Derūnuñdan çıḳar ḫalḳa recāyı[1]
Niyāzıñ Ḥażret-i Allāh'a irgür
İderseñ Ḥaḳḳ'a eyle ilticāyı
Niyāzıñ Ḥażret-i Mevlā'ya irgür

2 Şu āşıḳ ki ola ʿüryān u muḥtāc
Geyer Allāh elinden ḫırḳa vü tāc[2]
Yüri var vech-i mutlaḳdan elin aç
Niyāzıñ ol Ġanī Allāh'a irgür

3 Gerekmez vāsıṭa şāh u gedādan
Gerekdir Ḥaḳḳ'a dönmek ibtidādan
Yüri Ḥaḳḳī ṭaleb-kār ol Ḫudā'dan
Niyāzıñ Ḥażret-i Mevlā'ya irgür

* * *

1 Seḥerlerde açup dest-i duʿāyı[3]
Yüri var Ḥażret-i Mevlā'ya yalvar
İdüp yā Rabbi yā Allāh arayı
Yüri var Ḥażret-i Mevlā'ya yalvar

2 Saña senden ḳarīb olupdur ol şāh
Ne ḥāletdir naẓar ḳıl Allāh Allāh
Hemān ādāb u erkān ile her gāh
Yüri var Ḥażret-i Mevlā'ya yalvar

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Allāh: ḳudret (Nüsḫa-i dīger)
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Ne isterse lisān-ı ḳābiliyyet
Ḫaṭā itmez olur elbette elbet
Biter ey Ḥaḳḳī Ḥaḳ'dan cümle ḥācet
Yüri var Ḥażret-i Mevlā'ya yalvar

* * *

1 Ṭālib-i dīdār iseñ her demde bīdār olagör[1]
Dīde-i cānıñ uyar bu ḫāb-ı ġaflet nice bir
Çeşmiñe nūr-ı tecellīden żiyālar bulagör
Dīde-i cānıñ uyar bu ḫāb-ı ġaflet nice bir

2 Feyż ile ter ḳıl gül-i bī-ḫār-āsā özüñi
Lāle-i kühsār-veş ṭut bār-gāha yüzüñi
Nergis-i şehlāya dönsün gözleriñ aç gözüñi
Dīde-i cānıñ uyar bu ḫāb-ı ġaflet nice bir

3 Didi "mā zāġa'l-baṣar" sulṭānı "e'nnāsü niyām"
Pister-i rāḥatda bilmezler nedir hergiz ḳıyām
Görmediñ envār-ı ẕātı almadıñ Ḥaḳ'dan peyām
Dīde-i cānıñ uyar bu ḫāb-ı ġaflet nice bir

4 Nice bir bu meşhed-i ḥüsn içre aġyārı gözet
ʿAynıña alma der u dīvārı deyyārı gözet
Her seḥer Ḥaḳḳī-i şeydā gibi ol yārı gözet
Dīde-i cānıñ uyar bu ḫāb-ı ġaflet nice bir

* * *

1 Gel vücūduñ ḳaṭresinde baḥr-i bī-pāyānı gör[2]
Ẕerre-vār olan göñülde şol meh-i tābānı gör

2 Çünki geldiñ meşhed-i ḥüsne gel imdi aç gözüñ
Ademiñ āyīnesinde ṣūret-i Raḥmān'ı gör

3 Çün bilürsin cümle-i eşyāda vardır sırr-ı Ḥaḳ
Ḳıl naẓar her bir gedāda ol güzel sulṭānı gör

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Elde furṣat var iken bu güni ḳoma yarına
Ḥāżır iken şimdi yār ey yār-ı cānım anı gör

5 Ḥaḳḳıyā sırr-ı ridā'ü'l-Kibriyā'yı fehm idüp
Câme-i cān u tene baḳma hemān cānānı gör

* * *

MAĠRİBE ḲARĪB BU NAẒM SÜNŪḤ İTDİ

1 Göñül mülkin ʿimāret ḳılmaġa ʿaşḳ-ı Ḫudā ister[1]
Degildir şāh-ı ʿālem ḥāli bu ḫidmet gedā ister

2 Nice ṣabr eyleyüp virdi boyun ḳurbāna İsmāʿīl
Virir fānīyi bāḳīye şu ʿāşıḳ ki fedā ister

3 İmām-ı Ḥaḳ ḥaḳīkat noḳṭa-i sırrı ilāhīdir
Yüz ursun aña her kim ki imāma iḳtidā ister

4 Ṭarīḳ-i şerʿa sālik olmayınca menzil alınmaz
Olur tābiʿ delīle her ki şeh-rāh-ı hüdā ister

5 Seḥerlerde olur bīdār semʿ-i cān ṭutar Ḥaḳḳ'a
Şu ehl-i Ḥaḳ ki Ḥaḳ'dan Ḥaḳḳıyā luṭf-ı nidā ister

İBTİDĀSI RÜ'YĀDA DİNİLDİ

1 Tuḥfe-i merġūb-ı dünyā nükte-i dīnimdedir[2]
Zīnet-i dünyā vü ʿuḳbā şanma taḥsīnimdedir

2 ʿArif-i billāha n'eyler ṣūret-i sūr u sürūr
Cümle-i esbāb-ı şādī ḳalb-i ġam-gīnimdedir

3 Kā'ināt ser-te-ser żabṭ eyledim esmā ile
Ḫüsrev-i maʿnā benim ḳānūn-ı āyīnemdedir[3]

4 Mürde diller şimdi benden aḫẕ ider feyż-i ḥayāt
Şeyḫ-i vaḳtem ki irādet ehli telḳīnimdedir

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 benim: begim (Nüsḫa-i dīger)

5 On iki burca düḫūl itdi şühūdum kevkebi
Ḥaḳḳıyā sebʿ-i meṯānī sırrı pervīnimdedir

* * *

1 Göñül feyż-i Ḫudā'dan cām-ı mey gibi leb-ā-lebdir[1]
Bu cāmıñ meşrebiñ iç ki bu meşreb özge meşrebdir

2 Ger İbn-i Edhem olsañ da tecerrüd it ḳabādan var
Ki şāh-ı maʿnīye dervīş ʿabā-yı köhne ensebdir

[123b] 3 Ṭarīḳ-ı müstaḳīm üzre gider ʿāşıḳ bu yollarda
Ne deñlü rāst gitse zāhid-i kec-rev yine çebdir

4 Eger açıḳ ise çeşm-i diliñ Ḥaḳ'dan ḥayā eyle
Ki zīrā Ḥaḳ saña senden daḫi bil belki aḳrebdir

5 Şu ki derd-i ilāhīden ṣararup ṣoldı ey Ḥaḳḳī
Vücūdı defter-i ʿirfāna ṣan cild-i müẕehhebdir

* * *

1 Ṭarīḳ-i ʿaşḳa sālik ol ki menzil bulmaġa yoldur[2]
Ṭaleb-kārān-ı Ḥaḳḳ'a fi'l-ḥaḳīḳa cādde oldur

2 Niyāz ile açarlar bāb-ı vaṣl-ı Ḥaḳḳ'ı ʿārifler
Düşer mi nāz ide sulṭān işiginde şu ki ḳuldur

3 Murādıñ noḳṭaya irmek ise gel ḥarf ü ṣavtı ḳo
Yüzüñ ṭut ḳıbleye ṭoġrı dime bu ṣaġ u bu ṣoldur

4 N'ola ʿāşıḳ giriftār-ı ʿaẕāb olmazsa maḥşerde
Esīr-i Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ āzād ider çün raḥmeti boldur

5 Eger dirseñ ter ü tāze ola bu maʿrifet bāġı
Ḫazān irmezden öñ Ḥaḳḳī vücūduñ bergini ṣoldur

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Baḥr-i ʿilm içre olan her ḳaṭre bir deryā olur[1]
Ḳaṭrede deryā bulan ʿallāme-i dünyā olur

2 Geç vücūduñ ḳaṭresinden tā ki deryā bulasın
ʿAḳla ṣıġmaz işbu deryāda dür-i yektā olur

3 Ḥaḳḳ'a baḳ ki gice kendi kendüye oldı delīl[2]
Ḥaḳ delīl olursa sālik vāṣıl-ı Mevlā olur

4 Kimde ki sīmā-yı ʿaşḳ olmazsa gülmez çehresi
ʿAḳibet rūz-ı cezā ol rū-siyeh rüsvā olur

5 Cilve-i maʿşūḳa baḳ bu meşhed-i ḥüsn içre gel
Gözlüye her ẕerre bir şems-i cihān-ārā olur

6 Kim ki şol ümmü'l-kitābıñ dāyesinden aldı feyż
Ḥaḳḳıyā ṭıfl ise de maʿnāde pīr-āsā olur

* * *

1 Ne bilsün ʿilmi şol ki cāhildir[3]
Ṣūret-i ḥaḳda özge bāṭıldır[4]

2 Ne bilür ḳadr-i ʿālimi nādān
Cehliniñ ḥükmi ile ʿāmildir

3 Şehevāt-ı cihān degil tiryāḳ
Belki cāna sem-i helāhildir

4 Yoḳ-durur hīç ṣebātı dünyānıñ
Fi'l-meṣel belki ẓıll-ı zā'ildir

5 Ḥaḳḳıyā bitdi yitdi ġāyete ʿömr
Nefʿ-i yoḳ ʿömrden ne ḥāṣıldır

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 gice: nice MY.
3 bilsün: bilür MY.
4 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḥażretleri biñ yüz yigirmi yedi senesinde Aydos ḳaṣabası cāmiʿ-i şerīfi imāmı ve kendi birāder-i saʿd-aḫteri Muḥammed Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuş oldıġı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 ʿAşıḳ ṣādıḳ olmayana[1]
Raḳṣ u devrān ḥarām olur
Dilde vecd bulmayana
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

2 Ṣūretlere baḳanlara
Māsivāya aḳanlara
Şerīʿatı yıḳanlara
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

3 Bilmeyince ʿilme'l-yaḳīn
Bulmayınca ʿayne'l-yaḳīn
Olmayınca Ḥaḳḳa'l-yaḳīn
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

4 "Ḳābe ḳavseyn" bilinmese
"Ev ednā" ẕevḳ olunmasa
Ḳalbiñ pāsı silinmese
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

5 Ḳafā vü yüz bir olmasa
Ṣūret gidüp sır ḳalmasa
Göñül şühūda ṭalmasa
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

6 Ḳayd ile giren bu yola
Lā-büd baḳar saġ u ṣola
Iṭlāḳı bilmeyen ḳula
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

7 Eci'te bi'l-ḥaḳḳı'l-mübīn
Em ente mine'l-lāʿibīn
Li-ehli'l-luʿbi ecmaʿīn
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

1 Bu naẓm-ı şerīf, İstanbul'da, Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

8 Secdeye ir ṭurma ayaḳ
Fenādan dilde şemʿa yaḳ
Yoġ ise cānda iştiyāḳ
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

9 Bulagör göñülde cemʿi
Yaḳagör cemʿ ile şemʿi
Açılmasa cānıñ semʿi
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

10 Ḥaḳḳī ḳuluñ budur sözi
Vech-i muṭlaḳa ṭut yüzi
Ḥaḳḳ'a döndürmezseñ özi
Raḳṣ u devrān ḥarām olur

* * *

1 Şühūda irmege ġayret gerekdir[1]
Cemāli görmege himmet gerekdir

2 Bulunmaz bir naẓarda leẕẕet-i dil
ʿİlimden anda keyfiyyet gerekdir

3 Mey-i maʿnā ile mest olmaġa cān
Muḳaddem ʿaşḳdan ḥālet gerekdir

[124a] 4 Şevāhid gerçi yāra āyinedir
Velīkin dīde-i ʿibret gerekdir

5 Tecellī itmege esmā yüzünden
İki maʿnāda cemʿiyyet gerekdir

6 Bu sırrın olmaġa taḫtında sulṭān
Serinde ādemiñ devlet gerekdir

7 ʿİnāyet-cū olup ey Ḥaḳḳī Ḥaḳ'dan
Ḥaḳḳ'a hem Ḥaḳ ile vuṣlat gerekdir

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Sırr-ı Ḥaḳḳ'a oldı cānıñ āyine[1]
Aç gözüñ mir'āt-ı Ḥaḳḳ'a ḳıl naẓar
Gör ne yüzden luṭfı var sañа yine
Aç gözüñ mir'āt-ı Ḥaḳḳ'a ḳıl naẓar

2 Bī-baṣar dünyāda görmez pertevi
Ẓulmet olur cāhile hem cān evi
Göresin dīdār-ı ṣūrī ma'nevī
Aç gözüñ mir'āt-ı Ḥaḳḳ'a ḳıl naẓar

3 Nice bir bu 'ālem-i āfāḳa baḳ
Ḳaydı ḳo var 'ālem-i ıṭlāḳa baḳ
Ḫalḳı terk eyle yüri Ḫallāḳ'a baḳ
Aç gözüñ mir'āt-ı Ḥaḳḳ'a ḳıl naẓar

4 Sen seni bil cümle eşyā sendedir
'Arif ol sırr-ı müsemmā sendedir
Ḥaḳḳıyā envār-ı Mevlā sendedir
Aç gözüñ mir'āt-ı Ḥaḳḳ'a ḳıl naẓar

* * *

1 Ḫavf-i Ḥaḳ olan dile[2]
'Aḳibet emān gelür
Ta'ẓīm ü tekrīm ile
Ḥaḳ'dan armaġan gelür

2 Da'vet idüp namāza
Namāz içre niyāza
Gūş-ı erbāb-ı nāza
Ṣadā-yı ezān gelür

3 Ḥaḳ'dan feyż almaġ içün
Ḫilāfet bulmaġ içün
Naẓar-gāh olmaġ içün
Dünyāya insān gelür

1 Bu daḥi mecmū'a-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmū'a-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Gerçi göçdi enbiyā
Ḥaḳdır velī evliyā
Her ʿaṣırda Ḥaḳḳıyā
Ṣūret-i Raḥmān gelür

* * *

1 Būy-ı ḫoş ki verd-i aḥmerden gelür[1]
Ya ʿabīr u müşg ü ʿanberden gelür

2 Ḳıl tecelliyātına Ḥaḳḳ'ıñ naẓar
Fi'l-ḥaḳīḳa Rabb-i Ekber'den gelür

3 Ṣūret-i evrāḳa baḳma ʿārif ol
ʿİlm odur ki sañа ezberden gelür

4 Yoḳ-durur ṭabʿ-ı türāb içre şehā
Ḫāṣıyet ki ẕāt-ı cevherden gelür

5 Ḳābil-i vaḥy olsa ʿaḳl-ı ādemī
Feyż-i Mevlā añа her yerden gelür

6 Ṣadr-ı ʿirfānī bulur ol merd kim
Cidd idüp bu rāhda derden gelür

7 Baḳma efʿāl ü ṣıfāta Ḥaḳḳıyā
Aṣla baḳ ki cümle maṣdardan gelür

* * *

1 Gözi açıḳ olan erbāb-ı ḥāle[2]
Bu ʿālem bir ḫayāl-i ẓılla beñzer
Güşāde-dil olan ehl-i kemāle
Bu ʿālem bir ḫayāl-i ẓılla beñzer

2 Ḫayāli görünür envāra ḳarşu
Ḳurı ṣūret-durur esrāra ḳarşu
Ḳamu aġyārdır ol yāra ḳarşu
Bu ʿālem bir ḫayāl-i ẓılla beñzer

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Tecellīden taʿayyün buldı ẕātı
Göründi nice āṣār-ı ṣıfātı
Bu fānīniñ begim yoḳdur ṣebātı
Bu ʿālem bir ḥayāl-i ẓılla beñzer

4 Görenler ṣūret-i resm-i cihānı
Vücūd-ı müstaḳil ẓann eyler anı
Bilür Ḥaḳḳī bunı ehl-i maʿānī
Bu ʿālem bir ḥayāl-i ẓılla beñzer

* * *

1 Yüzüñ Kaʿbe ḳaşıñ miḥrāb olupdur[1]
Ḥaḳḳ'a her cānibiñ bir bāb olupdur

2 Yüzüñ nūr-ı Ḥaḳḳ'ı fāş itmeye tā
Ṣaçıñ setr itmege esbāb olupdur

3 Sözüñdür cevher-i deryā-yı ḥikmet
O deryāda özüñ ġarḳ-āb olupdur

4 Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'a maḥremdir ḳulaġıñ
Gözüñ rü'yetle şöhret-yāb olupdur

5 Vücūduñ ser-te-ser esrār-ı Ḥaḳdır
Diliñ mecmūʿa-i ādāb olupdur

6 Rasūl-i feyżdir Ḥaḳḳī derūnuñ
Ḳuvā-yı dil saña aṣḥāb olupdur

* * *

1 Göñül āyīnedir envār-ı Ḥaḳḳ'a[2]
Mücellā ḳıl anı isterseñ envār
Göñül muṣḥaf-durur esrār-ı Ḥaḳḳ'a
Oḳı ol muṣḥafı isterseñ esrār

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Vücūd iḳlīmine şāh ol ḳo ġayrı
Ḳıl ol iḳlīm içinde özge seyri
Yüri deyyāra baḳ ḳo resm-i deyri
Yeter aġyārı gör yārı gözet var

[124b] 3 Ne süflīde ne ʿulvīde ḳarār it
Ḳamusundan geçüp Ḥaḳḳ'a firār it
Fenādan ṣoñ beḳāyı iḫtiyār it
Anıñla ḫatm olur bi'l-cümle eṭvār

4 Hidāyetden ḳapu açılsa nāgāh
Görinür Ḥaḳḳ'a ṭoġrı sālike rāh
Dilerseñ olasın menzilden āgāh
Olagör Ḥaḳḳıyā ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a yār

* * *

1 Derd ile yanup giderim[1]
Bu derd bañа dermān yeter
Cānımı fedā iderim
Cān yerine cānān yeter

2 Dostı görem diyü geldim
Elime āyīne aldım
Benden yañа naẓar ṣaldım
Gördüm ki bu seyrān yeter

3 Çeşme benim gözüm-durur
Feyż benim sözüm-durur
Mir'āt-ı Ḥaḳ yüzüm-durur
Bu ṣūret-i Raḥmān yeter

4 Biñ bir cübbeyi büründüm
Yetmiş biñ niḳāb urundum
Vech-i Raḥmān'dan göründüm
Nūrı bañа nişān yeter

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Çün Ḥaḳḳī āḫir öliser
Ṭoprağı cevher olısar
Fenāda beḳā bulısar
Sözine Ḥaḳ bürhān yeter

* * *

1 Pertev-i ʿaşḳıñ göñül āyīnesin rūşen ḳılur[1]
Pāk idüp gerd-i kederden çehresini şen ḳılur

2 Şol tecellī kim gül-i ṣad-berg-mānend açıla
ʿAşıḳıñ cān u dilin ol demde ḫoş gülşen ḳılur

3 Biñ nefes zühde degişmez bir demin ʿaşḳıñ kişi
Ḥabbesi zīrā ki ʿaşḳıñ cānı ṣad ḫırmen ḳılur

4 Dīde-i keşfe göre eşyā ḳamu esmā-durur
Ol göze mālik olan eşyāyı müstaḥsen ḳılur

5 Kimde ki ʿaşḳ ola anıñ cismi ʿayn-ı cān olur
Zühd-i bārid niteki cānı miṣāl-i ten ḳılur

6 Şol ki Ḥaḳḳ'a faḳr ile vāṣıl ola ey Ḥaḳḳī ḳul
Ḥaḳ anıñ ḳalbin nice devletlere maḫzen ḳılur

* * *

1 Çün nesīm-i feyż ile açıldı ezhār-ı bahār[2]
Oldı ezhārıñ yüzünden būy-ı raḥmet āşikār

2 Her varaḳ tefsīr-i esmā vü ṣıfāt-ı Ḥaḳ-durur
Her şecer ümmü'l-kitāb-āsā olupdur bār-dār

3 Nefḫ-i Rūḥu'l-Ḳuds ile eşcār olup Meryem miṣāl
Ṭoġdı andan ʿāleme ʿĪsā-yı ṣunʿ-ı Kirdgār

4 Sū-be-sū ṣular revān olmaḳdadır eyle naẓar
ʿAşıḳ-ı dīdar olup bir yerde itmezler ḳarār

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Kūhsār ʿaks-i ṣadā-yı ʿāşıḳ ile buldı cāh
Kim aña dem-sāz olan olur ebed pür-iştihār

6 Şāhid-i esrārı evrāḳ içre taḥrīr idegör
Tā-ḳıyāmet Ḥaḳḳıyā senden ḳala ṣad yādigār

* * *

1 Bir gün olur işbu ʿālem bozılur[1]
Maʿnā üzerinden ṣūret yüzilür

2 Binā-yı ʿanāṣır yıḳılur ḳamu
Nūrdan müceddeden sarāy düzilür

3 Ḳalem-i aʿlā-yı Ḥaḳ'dan feyż irüp
Levḥ-i ẕāta daḫi neler yazılur

4 Vaḥdet deryāsına dökilür ervāḥ
Çekilür keşretden bir bir süzilür

5 Cümle terkīb olur noḳṭaya münḥal
Noḳṭa incü gibi gelür dizilür

6 Allāhü'l-Vāḥidü'l-Ḳahhār elinde
Ṭaş ise de ḫalḳıñ baġrı ezilür

7 Beḳādan iricek baṭş-ı Ẕü'l-Celāl
Fenānıñ bendleri bir bir üzilür

8 Göñül ḫātemine Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan
Ol demde hüve'l-Ḥaḳ sırrı yazılur

* * *

1 Rūz-ı cumʿa olıcaḳ vaḳt-i ṣalā[2]
Giregör mescid-i ḳalbe giregör
İde dāʿī-i ilāhī çü nidā
İregör mescid-i ḳalbe iregör

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Saña cemʿiyyet-i esmādan Ḥaḳ
Virdi vaḳt-i ṣalāda özge sebaḳ
Daʿvete eyle icābet muṭlaḳ
Varagör mescid-i ḳalbe varagör

3 Rūz-ı cumʿa irişür nice fütūḥ
Ṣadr-ı insān olur ol dem meftūḥ
Ḥāṣıl olur nice tecellī-i rūḥ
Ṭuragör cāmiʿ-i dilde ṭuragör

4 Bulmadı bu keremi ġayrı ümem
Oldı anıñla bu ümmet mükrem
Ḥaḳḳıyā ḫuṭbe vaḳti oldığı dem
Uragör bāb-ı derūnı uragör

* * *

1 Nice inkār idem cürm ü ḳuṣūrı[1]
Günehkārem günehkārem günehkār
Kimisi maʿnevī kimisi ṣūrī
Günehkārem günehkārem günehkār

2 Şerīʿat içre bī-nāmūs u ʿārem
Ṭarīḳatda hevā-yı nefse yārem
Bu ḥāl ile nice dergāha varam
Günehkārem günehkārem günehkār

3 Kemāle irmedi çünki şühūdum
Nice nāfiʿ ola bana sücūdum
Muḥīṭ oldı beni ẕenb-i vücūdum
Günehkārem günehkārem günehkār

4 Elemden naḳd-i ʿömrüm żāyiʿ oldı
Ḳamu bāzār-ı aḥvālim bozuldı
Ḳażā ile ḫaṭā Ḥaḳḳī'yı buldı
Günehkārem günehkārem günehkār

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Maṭlab-ı ʿāşıḳ vaṣl-ı Mevlādır[1]
Ġayrısı zīrā ḳurı sevdādır

2 Levḥ-i ḫāṭırdan naḳş-ı ġayrı sil
Ayīne şendir çün muṣaffādır

3 Vaṣf-ı ḥüsni ḳo ḥüsn-i vaṣfa baḳ
Ḳaṣd-ı dil elfāẓ içre maʿnādır

4 Rehzen-i sālik bir degil biñdir
Kimi dünyādır kimi ʿuḳbādır

5 Varlıġı sevme yoḳluġı yerme
Kimi sevdādır kimi ġavġādır

6 Maḥva iriş var ṣaḥva iriş var
Ġāyet-i maʿnā terk-i daʿvādır

7 Ḥaḳḳī feyż-i Ḥaḳ ḳalbine ṭolsa
Dir gören seni ʿayn-ı deryādır

* * *

1 Eyledi āḫir zamānda fitne yer yerden[2] ẓuhūr[3]
Ḳalmadı cān içre ẕevḳ u gitdi dillerden ḥużūr

[125a] 2 Bād-ı miḥnet esdi bāġ-ı rāḥat-ı cān u dile
Oldı pejmürde neşāṭ u bitdi envāʿ-ı fütūr

3 Ḳāṣır oldı her gürūhuñ himmeti Ḥaḳdan yine
Ten dürüstdür gerçi ki ẓāhirde kāmildir ḳuṣūr

4 Ẓulmet-i āyīne-i dil ol ḳadardır ḫalḳda
Kim görünmez çehresinde ẕerrece āṣār-ı nūr

5 Yetmiş iki fırḳanıñ her biri yetdi yetmişe
Ṭoldı ʿālem her cihetden ḥāṣılı fısḳ u fücūr

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 yer yerden: her yerden MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Böyle ḳalursa ḳıyāmet ʿan-ḳarīb eyler ḳıyām
Mürdeler ḳalḳar ayaġa ḥaşr olur ehl-i nüşūr

7 Dirliginden ʿālemiñ ölmek bugün yegdir baña
Cāy-ı ġamdır Ḥaḳḳıyā dünyā degil dār-ı sürūr

* * *

1 Ey göñül nār-ı ġama düş yanagör[1]
Cism ü cāna n'eyledi pervāne gör

2 Nār içinde nūra iriş çün Ḫalīl
Būy-ı yāra gül gibi boyanagör

3 İtmesün nergis gibi vaḳtiñ güẕer
Bāġ-ı ʿālemde yüri uyanagör

4 Ẓulmet-i ten içre Ḫıżr olup yüri
Çeşme-i feyż-i Ḫudā'ya ḳanagör

5 Sen de Ḥaḳ sevdāsına düşdüñ ise
N'eyledi Manṣūr cism ü cāna gör

6 Ḥaḳḳıyā mecnūn-ı ʿaşḳ olduñ ise
Var yüri şimden girü uṣlanagör

* * *

1 İrmege her kemāle ʿālemde[2]
Ṣabr-ı Eyyūb u ʿömr-i Nūḥ ister
Görmege vech-i Ḥaḳḳ'ı ādemde
Ṣabr-ı Eyyūb u ʿömr-i Nūḥ ister

2 Ḳaldı Yaʿḳūb aġlayu çil sāl
Oldı Eyyūb derd ile pā-māl
Ḥāṣıl olunca murād üzre me'āl
Ṣabr-ı Eyyūb u ʿömr-i Nūḥ ister

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Çekdi biñ yıl cihānda Adem ʿanā
Nūḥ'a ṭar oldı gülşen-i dünyā
ʿAcele eyleme begim zīrā
Ṣabr-ı Eyyūb u ʿömr-i Nūḥ ister

4 Gün gerek ḳan didügüñ tā ola süd
Ḫaber alınca ay geçer Hüdhüd
Ḥāṣıl olur bu dilekler lā-büd
Ṣabr-ı Eyyūb u ʿömr-i Nūḥ ister

5 Ḥaḳḳıyā ġamdan eyleme şekvā
Ṣabr ḳıl tā ḳoruḳ ola ḥelvā
İrişür āḫire cümle belvā
Ṣabr-ı Eyyūb u ʿömr-i Nūḥ ister

* * *

1 Şunlar ki bugün ʿaşḳ ile meydāna gelürler[1]
Manṣūr gibi baş ile ġalṭāna gelürler

2 Ervāḥ ḳamu ʿālem-i lāhūta giderler
Nāsūt ilini gerçi ki seyrāna gelürler

3 Mürşid elini ṭutmak içün ḫalḳ-ı cihān hep
Taḥte'ş-şecere beyʿat-ı Rıḍvān'a gelürler

4 Hep ẕerreler āḫir irişüp mihri bulurlar
Hep ḳaṭreler aḳup dil-i ʿummāna gelürler

5 ʿAşḳıñ yoluna başını ṭop eylemeyenler
Ḳudret eli ile seri çevgāna gelürler

6 Ḥaḳḳī ne ḳadar var ise kāfir bu cihānda
Ṣoñ demde Ḥaḳḳ'a cümlesi īmāna gelürler

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 İdegör ʿaşḳ ile cān u cihānı kendiñe teshīr[1]
Ḳalup zühd-i mücerredle yüri var eyleme taḳṣīr

2 Bu ʿaşḳıñ noḳṭası yüz biñ kitāb olur ḥaḳīḳatde
Vefā itmez aña evrāḳ eger itse ḳalem taḥrīr

3 Bu ʿaşḳa düşmeyince mesʾele bilmek ne mümkindir
Ḳamu müftī ḳamu monlā cevābın idemez taḳrīr

4 Ḥadīṯ-i ʿaşḳa geldikde müderris yan virir zīrā
Yüzünden oḳumaḳdır kārı bilmez diḳḳat-i tefsīr

5 Eger şāh u gedā ol ḥaste-i hicrānsın āḫir kār
Saña dermān bulunmaz ʿaşḳ ile ola meger tedbīr

6 Bu ʿaşḳıñ ẕerre-i iksīri kāfîdir ḳamu ḥāle
Nitekim reng-i zer bulur begim kīmyā ile ḳaṣdīr

7 Ḳamu ḥāliñ seniñ aḥvāl-i ʿaşḳı şerḥ olup Ḥaḳḳī
İdersin dāʾim ʿuşşāḳa anı sen ders-veş tekrīr

* * *

1 Gelsün beri Ḥaḳ'dan nice iḥsān dileyenler[2]
Bulsun ġam-ı dil pāye-i insān dileyenler

2 Yek ḥaṭvesi bu rāh-ı ġamıñ ṣad senelikdir
Yollarda ḳalur menzili āsān dileyenler

3 Manṣūr gibi başını meydāna ḳosunlar
Daʿvāda muḥiḳ olmaġa bürhān dileyenler

4 Peyk-i ecele ḳarşu varır cān ile ʿāşıḳ
Kim cāna ḳıyar vuṣlat-ı cānān dileyenler

5 ʿİrfān güherin bu ṣadef-i dilde bulurlar
Ṣıfru'l-yed olur bir ḳurı ʿummān dileyenler

6 Ḥaḳḳī'nıñ ider ḳabrini maʿmūr u muʿallā
Bu mürde beden içre diri cān dileyenler

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Dil yine deryā-yı feyże āşinā olmaḳ diler[1]
Dīde nūr-ı ẕāt-ı Ḥaḳ'dan rū-şinā olmaḳ diler

8 Ḳahr u luṭfuñ bī-tevaḳḳuf cāmını birden içer
Kim bu bezm-i ʿaşḳda ehl-i rıżā olmaḳ diler

[125b] 9 Kalbiniñ āyīnesin jeng-i sivādan pāk ider
Ol ki her yüzden cihānda pür-ṣafā olmaḳ diler

10 Dāḫil-i miḥrāb-ı ism-i aʿẓam-ı Allāh olur
Ḳanġı ʿāşıḳ ki imām-ı evliyā olmaḳ diler

11 Cūy-ı feyż-i ʿaşḳ ile dönsün dönerse bir göñül
Ya nice bī-feyż olan dil āsiyā olmaḳ diler

12 Sırr-ı teslīm itdi İsmāʿīl Ḥaḳḳī'da ḳarār
Anıñ içün cān ile Ḥaḳḳ'a fedā olmaḳ diler

* * *

1 Bir naẓar ḳıl dīde-i luṭf ile ey ṣāḥib-naẓar[2]
Tā ki iksīr-i naẓardan ḥālim ola ʿayn-ı zer

2 Evliyānıñ saṭveti şol deñlüdür ki fi'l-meṣel
Yir ü gögi bir naẓarda eyler ol zīr u zeber

3 Rāstem ḳavlimde ki ehl-i taṣarruf bir nefes
Tīr-i pertāb-ı ḳażāya dön dise yoldan döner

4 Bu kerāmāta yaḳīni olmayan münkirleriñ
Dilleri āyīnesi olmuşdur ṣāfī keder[3]

5 Şol ki aʿmādır Ḫudā'dan nice dīdārı göre
Göz gerek dīdār içün hem dil gerek ya nūr u fer

6 Ḥaḳḳıyā kāmil olup telvīn-i temkīne iriş
Baḳma ḥāl-i nāḳısa vardır sañā anda żarar

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 olmuşdur: olmuş-durur MY.

1 Cān viren bu yolda āḫir vuṣlat-ı cānān bulur[1]
Ṣemʿ-i dīdārı çü pervāne bugün yanan bulur

2 ʿAṣḳ ile dil ḫaste olmazsa nice ṣıḥḥat bulur
ʿAṣḳ derdin çekmeyen ṣanma dile dermān bulur

3 Ḳaṭre-i eşki güher gibi gözünden aḳıdan
Baḥr-i feyż içre nice lüʾlüʾ nice mercān bulur

4 Ḥaḳḳ'a vāṣıl olmaḳ içün isteyen gizli ṭarīḳ
Şol ṭarīḳat erlerinden kāmil-i insān bulur

5 Ṣoḥbet-i insān-ı kāmildir bugün maḳṣūd olan
Kim o ṣoḥbetden cüdā olsa nice ʿirfān bulur

6 Ḥaḳḳıyā āb-ı ḥayāt-ı feyżi nūş itdiñ ise
Ḫıżr-veş ölmez diliñ bil tāze tāze cān bulur

* * *

1 Ey göñül sırr-ı nihānıñ ḳandedir[2]
Bir ḫaber vir yār-ı cānıñ ḳandedir

2 Āh idersin rūz u şeb bülbül gibi
Şeş cihetde gül-sitānıñ ḳandedir

3 Bir meleksin yerlere itmiş nüzūl
Bilsem āyā āsümānıñ ḳandedir

4 Sen bu nāsūt içre n'eylersin gezüp
Olduġuñ eski mekānıñ ḳandedir

5 Günde biñ bir dürlü meyveñ var seniñ
Bilmem ammā bāġ-bānıñ ḳandedir

6 Meskeniñ ḳabr ola āḫir Ḥaḳḳıyā
ʿAyndan ṣoñra ṣemānıñ ḳandedir

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Ey göñül bildiñ mi bu göñül nedir[1]
Gül nedir bu bāġ içinde gil nedir

8 Būy-ı gülden ʿāḳibet ser-mest olup
Gül ayaġına düşen bülbül nedir

9 Bir nefes virse Yemen'den cān alur
Ol nefes yāri olan sünbül nedir

10 Gāh ḫāmūş olur ehl-i dil gehī
ʿAndelīb-āsā bu ḫoş ġulġul nedir

11 Göklere Miʿrāc'a ḫāṣ olup Burāḳ
İnicek yer yüzine Düldül nedir

12 Gördüñ ise şol cemāl-i muṭlaḳı
Anda Ḥaḳḳī dāne-i fülfül nedir

* * *

1 Şular kim vaṣf iderler Ḥaḳḳ'ı sırr-ı ẕātı bilmezler[2]
Oḳurlar Muṣḥaf'ı ammā nedir āyātı bilmezler

2 Sülūk idüp yürür gerçi nice ādem adım adım
Velī her bir adımda ṣad hezār āfātı bilmezler

3 Bilürler ʿaşḳ lāzımdır bu yolda vuṣlat-ı Ḥaḳḳ'a
Velākin ehl-i ʿaşḳ u şevḳ olan sādātı bilmezler

4 Yürürler Ab-ı Ḥayvān isteyü şol ẓulmet-i tende
ʿAcebdir bār-ı nefsi ardlarına atıbilmezler

[126a] 5 Mināre beş yedidir ḥikmetin añlar bilür var mı
Ki zīrā ġaflet-i dilden bugün evḳātı bilmezler

6 Muvaḥḥidler nice vāṣıl olurlar vaḥdete Haḳḳī
Nedir tevḥīd içinde nefy ü ya iṯbātı bilmezler

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Cān viren cānān alur cānān alan dil cān alur[1]
Kendini bāḳī ḥayāta irgürüp meydān alur

2 Özge bir bāzārdır bāzār-ı ʿaşḳ-ı pāk-i Ḥaḳ
Naḳd-i dil beẕl iden anda aṭlas-ı ʿīrfan alur

3 Kāfir-i ʿaşḳ olanıñ ḥali dīger-gūn olısar
Ṣoñ nefes şeyṭān andan göresin īmān alur

4 Nefs-i ḥayvānī zebūn olmazsa ṣaġ olmaz göñül
Nabż aḥvālin bilen bu derdden andan ḳan alur

5 Ṣābit iken merkezinde Ḥaḳḳ'a meyl it ey göñül
Kim seni ḳomaz cihānda ʿāḳibet devrān alur

6 Ḳıl riyāżet Ḥaḳḳıyā tā iştihā ola ḳavī
Nefsi aç idenleri Ḥaḳ kendine mihmān alur

* * *

1 Ey nefs olursan yār-ı-dil[2]
Haḳ'dan sańa iḥsān gelür
Olduñsa Ḥaḳḳ'a muttaṣıl
Cehliñ gider ʿirfān gelür

2 Ḥābı ḳoyup çekseñ emek
Ḥaḳḳ'ıñ yüzün görsen gerek
İtmezseñ işbu hāle şek
Sańa çoḳ iṭmi'nān gelür

3 Süd ister iseñ ḳanı ḳo
Ḳan yaş aḳıt mercānı ḳo
Cānān dilerseñ cānı ḳo
Bī-cāna Ḥak'dan cān gelür

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ṣīt u ṣada-yı ġayrı kes
Ḥaḳḳī'ya yār ol bir nefes
Olma yeter ḥabs-i ḳafes
Kim cāna ten zindān gelür

* * *

1 Açıl ey sīne tā sende olan āṣārı görsünler[1]
Saçıl ey dil ki gözler lü'lü-i şehvārı görsünler

2 Dök ey dīde ruḫ üzre ḳatre-i ḫūn baḥr-i miḥnetden
Ḫarīdārān-ı cān mercān-ı ḳıymet-dārı görsünler

3 Sözüñ gevherlerin silk-i beyāna ey dehān naẓm it
Ki gerden-bend-i ʿirfān nice olur bāri görsünler

4 Çıḳar tā levḥ-i dilden ey ḳalem esrārı nesḫ eyle
Bu evrāḳ üzre tā şerḥ-i cemāl-i yāri görsünler

5 Görünür ḥalḳa-i hā-i celāle üzre yüz biñ devr
Bu devriñ var ise ebṣārı bu edvārı görsünler

6 Bugün iḳrāra gelmezlerse bezm-i imtiḥān içre
Yarın cān u cigerden ḥasret-i inkārı görsünler

7 Ṣalādır var ise ehl-i naẓar ʿālemde ey Ḥaḳḳī
Ḳamu gelsünler işbu defter-i esrārı görsünler

* * *

1 Ey dil ehli olan bu ʿālemde[2]
Luṭf u ḳahrıñ ḥesābını bir gör
Ḫayr u şerri oḳuyan ādemde
İkisiniñ kitābını bir gör

2 Yoḳdur ārām çün ṭarīḳatda
Gice gündüz çalış ḥaḳīḳatde
Yanıcaḳ āteş-i maḥabbetde
Cism ü cānıñ ʿaẕābını bir gör

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Dilden it fikr-i keṡreti iḫrāc
Seyr-i dīdār-ı vaḥdete gözüñ aç
Bir-durur reng-i āb u levn-i zücāc
Mey-i ʿaşḳ ile ḳabını bir gör

4 Silinüp gitse ger diliñ pāsı
Ṣūrete ġālib olur maʿnāsı
Ḥaḳḳī'nıñ hep güherdir eczāsı
Ḳıl ziyāret türābını bir gör

* * *

1 Cihānda ʿaşıḳ-ı ṣādıḳ olana[1]
Gerekmez māsivā Allāh besdir
Naʿīm-i vuṣlata lāyıḳ olana
Gerekmez māsivā Allāh besdir

2 Ḳo bu ekvānı ḳaldır cānı andan
Eger cānıñ var ise geç bedenden
Sivā bāġı ḫalāṣ olmaz ḫazenden
Gerekmez māsivā Allāh besdir

3 Belā didi şu kim rūz-ı ezelde
Ḥaḳ oldı ẕikr u fikri cān u dilde
Çü fānīdir degildir bāḳī elde
Gerekmez māsivā Allāh besdir

4 Yüri Ḥaḳḳī yüri bildiñse yāri
Reh-i ʿaşḳında terk it iḫtiyārı
Ḳo şimden ṣoñra bu dār u diyārı
Gerekmez māsivā Allāh besdir

* * *

1 Olalım bu fānī gülşende hezār[2]
Aġlayalım iñleyelim zār zār

2 Çünki yoḳdur bu gülistāna beḳā
Nice bu dil eglenüp ḳılsun ḳarār

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Ṣarṣar-ı bād-ı ecel virüp ḫalel
İrişür aḫir ḫazen gide bahār

4 Ey göñül maġrūr olma ʿāleme
Merd iseñ ger bir zene aldanma var

[126b] 5 Zīb u zīnet didügüñ zen ḥālidir
Eyleme zen ḥālin imdi iḫtiyār

6 Ḥaḳḳıyā ʿüryān gelür ʿüryān gider
ʿAlem içre hep ṣıġār ile kibār

* * *

1 Ṣoranlar bana esrār-ı ġam-ı cānānı ṣorsunlar[1]
Neler çekdi bu yolda bu ten ü bu cānı ṣorsunlar

2 İrer ādem deminden nefḫa-i Ṣūr ehl-i ʿirfāna
Bu sırrı mürde bilmez zindelerden anı ṣorsunlar

3 Nedir şol heyʾet-i meknūna beñzer ʿilm-i ḳıymet-dār
Bilinmezse bulup bir ʿilm ile ʿummānı ṣorsunlar

4 Yaḳīne irmeyen ādem Ḫudāʾdan bir ḫaber bilmez
Nedir iḥsān nedir İslām nedir īmānı ṣorsunlar

5 Süleymān taḫtını yeller götürdi bu hevālarda
Neden Ḥaḳ sāyebān itdi aña mürġānı ṣorsunlar

6 Bu sırr-ı Ḥaḳḳ'a kimse vāṣıl olmaz Ḥaḳḳī kendinden
Bulup bir kāmil insān andan ol Rahmān'ı ṣorsunlar

* * *

1 Şular kim yār-ı dünyādır[2]
Olar aġyār-ı Mevlādır
Şular kim ehl-i daʿvādır
Dime kim ehl-i maʿnādır

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu maʿnāya olan ʿālim
ʿİlelden hep olur sālim
Olan cāhil yaḫud ẓālim
Ẕelīl-i ehl-i ʿuḳbādır

3 Şerīʿatden eṣer bilmez
Ḥaḳīḳatden ḫaber almaz
Ṭarīḳ ehline yār olmaz
ʿAceb münkir ne ḫod-rādır

4 Baḳup Ḥaḳḳī bu āṣāra
İriş anda çoḳ esrāra
Fenā fillāha bul çāre
Ki şānı anıñ aʿlādır

* * *

1 Şol ṭālibi kim maḳṣada irşād gerekdir[1]
Eẕkār-ı Ḫudā'dan aña çoḳ zād gerekdir

2 Bir göre ki bu luṭf u bu ḳahrı belī sālik
Şol serv gibi cümleden āzād gerekdir

3 Yıḳ varlıġınıñ ḳaṣrını ol saña gerekmez
Ḥaḳ varlıġı ile göñül ābād gerekdir

4 Yoġ olmayanıñ varlıġı çün muʿteber olmaz
Her nesne ki var ola o berbād gerekdir

5 Ḥaḳ herkesi nāmı ile daʿvet ide yarın
Ḥaḳ daʿvetine lāyıḳ olur ad gerekdir

6 Ḥaḳḳī ġam-ı nefsi ḳoyan erbāb-ı derūnuñ
Dā'im ġam-ı ʿaşḳ ile dili şād gerekdir

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Beni merdümler āḫir sāḥil-i hicrāndan alsunlar[1]
Bu çeşmim yaşlarından ʿāḳibet ʿummāna ṣalsunlar

2 Dür-i nāyāb-ı ʿirfān bulmaḳ ister var ise gerçek
Ḳosunlar lāfı deryā-yı dil-i mevvāca ṭalsunlar

3 Kimisi ehl-i ʿaşḳıñ ḫalḳı irşād itmege gelsün
Kimisi ʿālem-i maḥv u fenāda şöyle ḳalsunlar

4 Bu bezmiñ ṣoḥbeti ehl-i vücūda nā-müyesserdir
Dilerlerse aña layıḳ olalar fānī olsunlar

5 Hemīşe aġlasun maḥrūm olan feyż-i ilāhīden
İçenler kāsesin Ḥaḳḳī iki ʿālemde gülsünler

* * *

1 Bir naẓarda gerçi miḥnet-ḫānedir dünyā-yı dūn[2]
ʿAşıḳ-ı ṣādıḳ olana līk devlet-ḫānedir.
Devleti olan kişiniñ ḳaddi olmaz dāl ü nūn
Olsa da hergiz naẓar cisme degildir cānadır

2 Mezraʿ-ı ʿuḳbā-durur dünyāya eylerseñ naẓar
Ṭaşı gevherdir anıñ ḫāki olupdur ʿayn-ı zer
Eyle şīr-i maʿrifet nūş andan idince güẕer
İşbu dünyā terbiye bābında gūyā anadır

3 Ṣaġ olan ġāfil gezer ḫasta olan iñler yatur
Ṣon peşīmān olasın irken yüri işiñ bitür
Maḳʿad-ı ṣıdḳı müheyyā eyle var anda otur
ʿAşıḳıñ zīrā sülūki Ḥażret-i Raḥmānadır

4 Çünki esbāb ola ḥāżır kārı terk itmek neden
Çünki luṭfı ola ẓāhir yāri terk itmek neden
Dir bu Ḥaḳḳī yoġı alup varı terk itmek neden
Diñle bu pendim ki hem dervīşe hem sulṭānadır

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ḳalb-i insāna mey-i ʿaşk ile ḫoş ḥālet gelür[1]
Ẕevḳi gitmez tā-ebed bir özge keyfiyyet gelür

2 Zāhidiñ vaḳtin perīşān eyledi ṭūl-i emel
ʿAşıḳıñ yanında dünyā ṣanki bir sāʿat gelür

3 Sırr-ı faḳrı bildiñ ise faḳr ile faḫr eyle var
Kim bu faḳr erbābına Ḥaḳ'dan ulu niʿmet gelür

4 Ḳahr içinde çāşnī-i luṭfa iriş kāmil ol
Kim o zeḥr ehl-i kemāle bir ʿaceb leẕẕet gelür

5 Cān dimāġı ḳahr ile āḫir yübūset bulıcaḳ
Luṭf ile Ḥaḳdan anı ter ḳılmaġa şerbet gelür

6 Ḥaḳḳıyā ger fehm-ʿanillāh ḥāṣıl olsa bir dile
Her sözi ḥikmet bilür her söz aña ʿibret gelür

* * *

[127a] 1 Bu vücūduñ resmini irken gider[2]
Virmesün mir'ātıña tā kim keder

2 Genc-i cāna irişürsin lā-cerem
Ten ṭılısmın feṭḥ idebildiñse ger

3 ʿAndelīb-i gülşen-i ʿirfān iseñ
Ab u gil içre güle eyle naẓar

4 Ḳaṭrede şol baḥr-i bī-pāyāna ir
Ṣūreti ḳo eyle maʿnāya güẕer

5 Bu cihān bāḳī degildir ʿāḳibet
ʿAḳil iseñ eyle fānīden ḥaẕer

6 Ḥaḳḳıyā ḳıl ehl-i Ḥaḳḳ'a iḳtidā
Tā olasın Ḥaḳ ḳatında muʿteber

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi İstanbul'da, Ġalaṭa Mevlevīḫānesi Kütübḫānesi'nde mevcūd, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmuʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Derd ehli iseñ gerçek[1]
Dermāna gider yol ṣor
Dil-teşne iseñ ġāyet
ʿUmmāna gider yol ṣor

2 Bu ẓulmet-i heykelde
Böyle bulanıḳ ḳalma
Bir Ḫıżra iriş Āb-ı
Ḥayvāna gider yol ṣor

3 Yollarda ḫaṭar vardır
Ġāfil yürime hergiz
İrşād içün Allāha
Merdāne gider yol ṣor

4 Yūsuf yüzini görmek
Maḳṣūduñ ise ey dil
Düş ḳāfile ardınca
Kenʿana gider yol ṣor

5 Enfāsı ḳadar ḫalḳıñ
Yol var didi ʿārifler
Sen ṭoġrı yolı gözle
Raḥmāna gider yol ṣor

6 Bu ʿālem-i mülk içre
Ḫidmet yolı ḥaḳ yoldur
Ḳulluḳ ise maḳṣūduñ
Sulṭāna gider yol ṣor

7 Cennet saña ʿāşıḳdır
Sen cenneti n'eylersin
Ṣıdḳ üzre sülūk eyle
Rıḍvāna gider yol ṣor

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

8 Bu cān u cihān ḳaydın
Ḥaḳḳī er iseñ ḳaldır
Bārı giderüp andan
Cānāna gider yol ṣor

* * *

1 Ṣūretde niceler gül-i ḫāndan görinürler[1]
Maʿnāda velī ḫār-ı gülistān görinürler

2 Diller ki bugün bulmadılar ḳaṭre ḳadar feyż
Ḫalḳıñ gözine bir ʿaceb ʿummān görinürler

3 Gözler ki bugün bulmadılar ẕerre ḳadar nūr
Ḫurşīd-veş aʿmālara tābān görinürler

4 Taḳlīd ile dervīş olan ḳulları gör kim
İbrāhīm-i Edhem gibi sulṭān görinürler

5 Siḥr ile alup gözlerin erbāb-ı ḫayāliñ
Ten-perver olanlar naẓar it cān görinürler

6 Ḥaḳḳī'ya perīler görinür oldılar āḫir
Kim ehl-i dile ṭā'ife-i cān görinürler

* * *

1 Eyleyüp ʿazm-i sefer hicret idüp girdim yola[2]
Rabbi yessir lā-tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayır
Ṭoġrı yoldan sen ayırma baḳmayam ṣaġ u ṣola
Rabbi yessir lā-tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayır

2 Her ne semte kim dönem sen Kaʿbe ḳıl anı bańa
Tā yüzüm her yüzde ola da'imā senden yańa
Himmetim atı żaʿīf olduḳça ḳuvvet vir bańa
Rabbi yessir lā-tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf İstanbul'da Sulṭān Bāyezīd cāmiʿi şerīf-i ḳurbünde Kütübḫāne-i 'Umūmī'de mevcūd Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer *Dīvān-ı Belāġat*-ʿünvānlarında hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.

3 Menzil-i maḳṣūda irmek gerçi güçdür bilürem
Ben bañа yā Rab ṭayanursam eger yañıluram
Gide gide cism ü cān bī-tāb olup yorıluram
Rabbi yessir lā-tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayır

4 Cümle ʿusretler celāliñden irişür ḳullara
Cümle yüsretler cemāliñden gelür yoḫsullara
Emr u fermānıñla Ḥaḳḳī çünki düşdi yollara
Rabbi yessir lā-tüʿassir Rabbi temmim bi'l-ḫayır

* * *

1 Bahār-ı ʿaşḳ olup açıldı ezhār[1]
Dem-i feyż irüp aḳdı bunca enhār

2 Göñül bülbülleri feryāda geldi
Yüzi ʿāşıḳların güldi çü gülzār

3 Naẓar ehline ḫoş gül mevsimidir
Görinür her gülüñ vechinde dīdār

4 Yine esdi ṣabā semt-i Yemenden
İrişdi būy-ı cān-efzā-yı dildār

[127b] 5 Nice dil olmasun bu demde ḫurrem
Ki elde lāleden rengīn ḳadeḥ var

6 Göre nīlūferi bu āb içinde
Ser ile nice sırrın eyler iẓhār

7 Gözüñ aç Ḥaḳḳıyā āṣār-ı Ḥaḳḳ'a
Ki ol āyīneden dīdāra baḳ var

* * *

1 ʿÖmrüñ āḫir olmadın esrāra ir[2]
Şām-ı ẓulmātı geçüp envāra ir

2 Çün seni Ḥaḳ böyle bīnā eyledi
Sen daḫi gözüñ açup dīdāra ir

1 Bu daḫi dīvān-ı şerīf-i meẓkūrda hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.
2 Bu daḫi Dīvān-ı şerīf-i meẓkūrda hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.

3 Kaʿbeden maḳṣūd dildir aña var
Dil içinde özge bir dildāra ir

4 Geç maḳāmāt-ı vücūdı sālikā
Ṣāḥib-i cūd u ʿaṭā Ġaffāra ir

5 Ceẕbesiz çün müstaḳīm olmaz sülūk
Ceẕbe-i ʿaşḳa düşüp ol yāre ir

6 Bir demiñ Ḥaḳḳī bir olsun ʿaşḳ ile
ʿAşḳ ile var aṣṣılu bāzāra ir

* * *

1 Şular kim bī-baṣīretdir cemāl-i yāri görmezler[1]
Görürler dārı vü anda olan deyyārı görmezler

2 Görenler her naẓarda yār-i bī-hemtāyı bī-perde
Olup müstaġraḳ-ı baḥr-i şühūd aġyārı görmezler

3 Gezenler deşt-i ḥayretde hemān Mecnūn'a beñzerler
Girerken gözlerine Leylī ol dildārı görmezler

4 Yüze yüz göstermek isterler ise mir'āta baḳsunlar[2]
Velī ne fā'ide aʿmā olan āṣārı görmezler

5 Giyer gāhī gedā vü gāh olur ki kisvet-i şāhī
Bu dürlü dürlü ṣūretlerde ol ḫünkārı görmezler

6 Uyurlar ḫāb-ı ġafletde ḳamu ehl-i ḥicāb ey dil
Bu ʿālemde tecellī eyleyen envārı görmezler

7 Murādı Ḥaḳḳ'ı görmek olsa Ḥaḳḳī ehl-i dünyānıñ
Niçün cān gözlerin açup ülü'l-ebṣārı görmezler

* * *

1 Bu daḥi Dīvān-ı şerīf-i meẕkūrda hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.
2 göstermek: görmek MY.

1 Diñler iseñ işbu ümmetden ḫaber[1]
Cennete evvel giren bunlar-durur
Añlar iseñ nükte-i pākīze-ter
Raḥmete evvel iren bunlar-durur

2 Ol Nebiyy-i Mürsel-i ḫayru'l-ḳurūn
Didi "naḥnü'l-āḫirūne's-sābiḳūn"
Açılupdur Ḥaḳḳa ebṣār u ʿuyūn
Ḥażreti evvel gören bunlar-durur

3 Ḥaḳ'da fānī oluban şāh u gedā
Cān u başı itdiler Ḥaḳḳ'a fedā
Çün "seḳāhüm Rabbühüm" didi Ḫudā
Ẕevḳi pes evvel süren bunlar-durur

4 Eyleyüp luṭf-ı ebed ol Lem-yezel
Ümmet-i merḥūmedir bunlar ezel
Yoḳ-durur ey Ḥaḳḳī bunlardan güzel
Şöhreti evvel viren bunlar-durur

* * *

1 Belādır ʿaşḳa yār olmaḳ belādır[2]
Bu ʿaşḳ ʿālemde olmaz ibtilādır

2 Göñül āyīneye beñzer baḳılsa
Ġam-ı ʿaşḳ añа bir özge cilādır

3 Belā ile irer ʿāşıḳ velāya
Belā ehli begim fevḳa'l-ʿulādır

4 Ṣaçıldı tīġ-ı hicrān ile ḳanlar
Şehīd olmaḳ dilerseñ ger ṣalādır

5 Belā ʿālemlerine irmez efkār
Ḥaḳḳīḳat "lā ḫalā velā melā"dır

1 Bu daḥi Dīvān-ı şerīf-i meẕkūrda hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.
2 Bu daḥi Dīvān-ı şerīf-i meẕkūrda hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.

6 Belādan aġlama Ḥaḳḳī er iseñ
Belā ehli olan ehl-i velādır

* * *

1 Ey ʿāşıḳlar Ḥaḳ'dan ḫaber ṣorıñız[1]
Ḥaḳ'dan ḫaber virir insān gelmişdir
Ey ṣādıḳlar Ḥaḳ cemālin göriñiz
Ḥaḳ'dan āyīne-i ʿıyān gelmişdir

2 Yol sālike gerçi görinür ıraḳ
Aḫir gide gide Ḥaḳ-durur ṭuraḳ
Bir gün olur vaṣla ulaşur firāḳ
Öñi güçli ṣoñı āsān gelmişdir

3 Uyar gözleriñi uyḫuya ṭalma
Bāz-ı dili zāġ-ı efkāra ṣalma
Ṭoġrı yüri yoluñ hergiz yañılma
Yolları farḳ içün Ḳur'ān gelmişdir

4 ʿİlm-i ilāhīden eṣer bulagör
Ġā'ibden şāhidle ḫaber alagör
Bilegör bulagör āḫir olagör
Hep bu maʿnālara Furḳān gelmişdir

5 ʿİlm-i ilāhīyi evvel taḥṣīl it
Fānīyi bāḳīye ṣoñra tebdīl it
İsm ü müsemmāyı yüri tekmīl it
Bugün Ḥaḳḳī saña bürhān gelmişdir

* * *

[128a] 1 Ben ki bir şāhbāz-ı ḳudsīyem[2]
Beni bir ḫoş şikāra ṣalsunlar

2 Nice bir Mıṣr içinde maḥbūsam
Beni ġayrı diyāra ṣalsunlar

1 Bu daḥi Dīvān-ı şerīf-i meẕkūrda hāmişen mesṭūr olan naẓımlardandır. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ʿAlī Naḥlī Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 İtmesünler beni bend-i aġyār
Beni bī-ḳayd yāre ṣalsunlar

4 Bülbül isem de gülşen-i dilde
Nice bir āh u zārā ṣalsunlar

5 Ya Medīne ya Mekkedir ümmīd
Artıḳ ol reh-güẕāra ṣalsuñlar

6 Yer yüzünde ḳo ṣalınsun iḫvān
Beni çāh-ı mezāra ṣalsunlar

7 Ḥaḳḳī'yı bildilerse Ḥaḳ üzre
Her işin Kirdgār'a ṣalsunlar

* * *

1 Derd-i ʿaşḳıñla dil ü cān imtiḥān olmaḳ diler[1]
Arzūsın gör ki rüsvāy-ı zamān olmaḳ diler

2 Var iken ortada bīm-i tīġ-ı ḫūn-rīz-i firāḳ
Vaṣl-ı yār ile cihānda pür-emān olmaḳ diler

3 Şīr-i luṭfuñla alışmışdı mizācı ʿāşıḳıñ
Zehr-i ḳahrıñla bu demde baġrı ḳan olmaḳ diler

4 Ġurbet-i eyyām ile ḥālim dīger-gūn oldı çün
Şimdi cānım şehr-i Mıṣr'a mihmān olmaḳ diler

5 ʿAzm-i rāh-ı Kaʿbe'den maḳṣūd Ḥaḳḳī-i faḳīr
Vaṣl-ı Rabb-i Kaʿbe ile şādmān olmaḳ diler

* * *

1 Rāḥat-ı rūḥ ister iseñ ʿaşḳa er[2]
Cennet-i ẕevḳ ister iseñ ḳalbe gir

2 Bir göñül yüz biñ tecellī bulmaġa
Olmaḳ ister her cihetden münkesir

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Ayine çoḳdur cihān içre velī
Cümlesinde ẓāhir olan oldı bir

4 ʿAşḳ seng ü zühd gūyā şīşedir
ʿAşḳ ile var zühdi pāre pāre ḳır

5 Gülşen-i ḳalbe düḫūl it Ḥaḳḳıyā
Anda envāʿ-ı gül-i esrārı dir

* * *

1 Ey Ḫudā luṭf u ʿaṭā senden gelür[1]
Gerçi kim cürm ü ḫatā benden gelür

2 Her teraḳḳī rūḥ-ı insānīdedir
Her tenezzül ṣūreti tenden gelür

3 Yerde gökde Ḥaḳ-durur teʾşīr iden
Var dime bundan gelür andan gelür

4 Dāḫil ol ey dil riyāż-ı ʿaşḳa sen
Būy-ı ḫoş zīrā ki gülşenden gelür

5 Munṭaẓır ol her gice tā ṣubḥa dek
Müjde-i Ḥaḳ belki irkenden gelür

6 Mebde-i her-kār Ḥaḳ'dır Ḥaḳḳıyā
Bilmeyen dir ki bu iş ḳandan gelür

* * *

1 Sarāy-ı maʿrifet ādāb ile erkāna mebnīdir[2]
Esās olmazsa bir yerde binā muṭlaḳ temennīdir

2 Şerīʿat oldı erkān u ṭarīḳat anıñ ādābı
Ḥaḳīḳat maʿrifet erbābınıñ ṣan iki ḥışnıdır

3 Vücūd-ı ʿālem -i ekvān mirʾāt-ı şühūd oldı
Bu ẓāhir luṭfdır gūyā ki bāṭın anda maʿnīdir

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Şunuñ ki feyż-i Rūḥu'l-Ḳuds olursa dāyesi dā'im
Melek-meşrebdir ol ādem ne insīdir ne cinnīdir

5 Ṣırāṭ-ı müstaḳīm-i ʿaşḳdır ʿāşıḳlara meẕheb
Bu meẕhebden çıḳanlar ṣanma kim ʿālemde Sünnīdir

6 Semāʿ-ı neyle eglenmez dil-i Ḥaḳḳī bu ʿālemde
Aña zīrā ki eşyā cümle esbāb-ı teġannīdir

* * *

1 Cān virmekdir baña cānān yolunda iftiḫār[1]
Perde-i tende ḳalan zīrā çeker çoḳ ḫārḫār

2 ʿAndelībem gerçi diñlenmek müyesser olmadı
Bir gül-i bī-ḫār içün oldı mekānım ḫār-zār

3 Sūy-ı Mıṣr'a ṣu gibi cān u tenim oldı revān
Ḳalmadı āḫir ḳarārım gitdi elden iḫtiyār

4 Cūy-ı eşkimden hemān bir ḳatredir Ceyḥūn u Nīl
Ḳulzüm-i pehnā-veriñ yanında n'eyler cūy-bār

5 Ger sebük-bār olduñ ise rūḥ-veş bu rāhda
Ḥaḳḳıyā ḳaṭʿ-ı bevādī itmege sañа ne var

* * *

1 Dervīş odur ki ola bugün ḫāke berāber[2] [3]
Ger başı ola ẕirve-i eflāke berāber

2 Deryā-yı muḥīṭ eylese her çend temevvüc
Olmaz yine bu dīde-i nem-nāke berāber

3 Ġam-dīde ḳatı çoḳ-durur ʿālemde velīkin
Ben görmedim işbu dil-i ġam-nāke berāber

4 Alūdeleri meclis-i rindāna getürme
Nā-pāk olan hīç ola mı pāke berāber

1 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 odur ki: didigüñ MY.

5 Ḫār-ı elem eyler gül-i ḫāndānı perīşān
Ammā olamaz Ḥaḳḳī-yı ṣad-çāke berāber

* * *

1 Bir ḳatre nemi baḥr-i belānıñ nice demdir[1]
Biñ baḥr-i belā içreyem ey dil nice demdir

2 Bāġ-ı dili sīr-āb-ı feraḥ itmedi kimse
Zīrā ki bu gülzār-ı derūnuñ nemi ġamdır

3 Sen her ne ḳadar kendiñi āzāde ṣanursañ
Serv-i diliñ āḫir naẓar it bend-i elemdir

4 Sengīn getürür vezn-i ḫıredde kişi kendin
Ammā ġış-ı aḥvāline baḳsañ ḳatı kemdir

5 Temkīn-i dil it Ḥaḳḳī-i bī-çāre belāya
Kim ʿāşıḳa her demde ġıdā derd ü sitemdir

* * *

1 Mālik-i iklīm-i ʿaşḳ olan kişi sulṭān olur[2]
Başına sulṭān olan ʿālemde özge ḫān olur

2 ʿAbd-i maḥż-ı Ḥażret-i Ḥaḳ olmaz ise bir kişi
Bu tecerrüd mülki içre nicesi ḫāḳān olur

3 Dāye-i Ḥaḳḳ'ı bulup andan içegör şīr-i feyż
Anı n'eylersin ki anıñ içi ṣāfī ḳan olur

4 Ḳanı maḥv it ki yerine nūr-ı Ḥaḳ ola bedel
Nūr-ı Ḥaḳ ʿırḳ-ı bedende ḳan yerine cān olur

5 Münkir-i ʿaşḳ olmadıñsa tekye-gāh-ı dehrde
Ẓāhir u bāṭında aḥvālin ḳamu īmān olur

6 Teng-dil olma bu meydān-ı belāda Ḥaḳḳıyā
Kim belā ile dil-i ʿārif geñiş meydān olur

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓm-ı şerīf daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

[128b] 1 Eyleyüp Monlā ʿAlī ḳutlu sefer[1]
Sefer ile murāda buldı ẓafer

2 Feyż-i saḳḳāya ḳalmadı ḥācet
Baḥr-veş buldı naṣīb-i evfer

3 Aldı meydānı bu ṣaḥrā içre
Dökülüp ḳaldı yerde ḫayli nefer

4 Şeyḫ Ḥaḳḳī'ya vir beni Eḥadā[2]
Yoḳdur ol günde ki insāna mefer

5 Böyle işlerle heme evḳāṭıñ
Nāṣıḥā ḫayr ola çü şehr-i ṣafer

* * *

1 Dil bir cemāle ʿāşıḳ-ı meftūn olup gider[3]
Ol ḥālet ile ḳad daḫi çün nūn olup gider

2 Mıṣr-ı viṣāl Nīl'ine nā'il olam diyü
Eşk-i revān her yaña Ceyḥūn olup gider

3 Yūsuf ʿazīz-i Mıṣr olup ʿālemde pür-sürūr
Yaʿḳūb emr-i Ḥaḳ ile maḥzūn olup gider

4 Ben berg-i zerd-i nergise döndüm firāḳ ile
Lāle mey-i viṣāl ile gül-gūn olup gider

5 Şehr-i muḥarrem içre helāl oldı bu sefer
Bu yolda dil hidāyete maḳrūn olup gider

6 Ey Ḳaʿbe rūy-ı dil saña eyler teveccühi
Pāy-ı ʿazīmet ol yaña merhūn olup gider

7 İḥrām-ı vaṣla girmege ʿüryān olup vücūd
Mīḳāt-ı terki gözleyü bīrūn olup gider

8 Ḥaḳḳī-i faḳīre var ḳıyās itme kendüñī
Zīrā o bu seyāḥate meʾẕūn olup gider

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu naẓım aṣlında üç beyit bulundı. İki beyt-i āḫir Cāmiʿ-i faḳīr ṭarafından ilḥāḳ olundı. MN.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 Nefse uyup olmuşuzdur pür ḳuṣūr[1]
Diyelim "tübnā ilallāhi'l-Ġafūr"
Tā ki ide raḥmet-i Mevlā ẓuhūr
Diyelim "tübnā ilallāhi'l-Ġafūr"

2 Ḳapladı her yanımız ẕenb-i vücūd
Ḳılmadıḳ dergāha lāyıḳ hīç sücūd
Çünki Ḥaḳdır merciʿ-i her faẓl u cūd
Diyelim "tübnā ilallāhi'l-Ġafūr"

3 Bezm-i dilde cām-ı ʿaşḳa ṣunalım
Tā'ib olup māsivādan dönelim
Tevbe ile her günehden yunalım
Diyelim "tübnā ilallāhi'l-Ġafūr"

4 Nice bir telvīn ola aḥvālimiz
Nice bir taḳlīd ola efʿālimiz
Döndürüp ey Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'a bālimiz
Diyelim "tübnā ilallāhi'l-Ġafūr"

* * *

1 ʿAlem-i ekber nedir ʿālem-durur[2]
ʿAlem-i aṣġar nedir ādem-durur

2 Nüsḫa-i Ḥaḳ ādem oldı māʿnīde
Anıñ içün cümleden ekrem-durur

3 Dil ki ola zühd ile mecrūḥ çün
ʿAşḳ derdi aña ḫoş merhem-durur

4 ʿAndelībe āl ider ruḫsār-ı gül
Bu sebebden gözleri pür-nem-durur

5 Māsivā ile feraḥ-nāk olma var
Adem olan ʿaşḳ ile pür-ġam-durur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳıyā esrār-ı ʿālem dildedir
Dil ya āyīne ya cām-ı Cem-durur

* * *

1 Çeşmi tīz it noḳtaya kim dāne-i ḫaşḫāşdır[1]
Göre mi anı şu göz kim dīde-i ḫuffāşdır

2 Ḥis ile ülfet ḳılan maʿnā yüzin seyr itmedi
Çeşm-i aʿmādan ne ḥāṣıl gerçi Yūsuf fāşdır

3 Enbiyā vü evliyā birdir bu ḥikmet-ḫānede
Aḫż-i feyż itmekde Ḥaḳ'dan cümlesi ḳardaşdır

4 Bülbül aġlar gül güler hīç kimse bilmez sırrını
Būy alan Ḥaḳ'dan nedendir ki gözi ḫūn yaşdır

5 Her ṣanevber dānesinde n'eyler ey dil sırr-ı Ḥaḳ
Ol bilür sırrı ki ehl-i sır ile sırdaşdır

6 Ḥaḳḳıyā başmaz eşigin mürşidiñ her bir ayaḳ
Ya meger ehl-i irādet içre şol kim başdır

* * *

1 Olsa istiʿdād her bir ẕerre Cebrā'īl olur[2]
Her velī hem-çün nebī mir'āt-ı ʿilm-i Īl olur

2 Sırr-ı luṭf u ḳahrı ḳābildir vücūd-ı ādemī
Anıñ içün kimi Ḥābīl ü kimi Ḳābīl olur

3 Millet-i maḳbūl İbrāhīm çün teslīmdir
Ḳābil-i teslīm olan dil ʿayn-ı İsmāʿīl olur

[129a] 4 Pūte-i ḥāl içre ḳāl olsa dil-i āşıḳ eger
Nicesi bu ḥālde teslīm-i ḳīl ü ḳāl olur

1 Bu naẓm-ı şerīf İstanbul'da Muṣṭafā ʿAşir Efendi Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mü'ellefātından *Kitābü'n-Necāt* nām eşer-i muʿteberi evvelinde merbūṭ evraḳda mesṭūre olan naẓımlardandır. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf daḥi evrāḳ-ı meẓkūrede mesṭūre olan naẓımlardandır. MN.

5 Sen saña lāzım ise sen sende fānī ḳıl seni
Bu fenāya irmeyen ey Ḥaḳḳī bī-taḥṣīl olur

* * *

1 Olursa dād-ı Mevlā ādemi ḳābil olur dirler[1]
Şu kim ḳābil ola elbette ol kāmil olur dirler

2 Bu ḫırmen-gāh-ı dehr içre çüriden dāne-i ʿömri
Ḳalur dām-ı bedende mürġ-ı bī-ḥāṣıl olur dirler

3 Bilürse ger zebān-ı ḥālden lāl olsa da bir dil
Gönülden söyleşür ʿālemde ehl-i dil olur dirler

4 Zemīne düşdigi budur żiyāsı ḳurṣ-ı ḫurşīdiñ
Tecellī nūrına mirʾāt-ı āb u gil olur dirler

5 Ḳoyup zühd ü riyāyı Ḥaḳḳıyā ʿāşıḳ olan Ādem
Ne deñlü olsa da mecnūn anı ʿāḳil olur dirler

* * *

1 Ṭālib-i Mevlā olan ʿālemde ehlüllāh olur[2]
Ṭālib-i cennet olan güm-kerde-i dergāh olur

2 Bu ṣırāṭ-ı müstaḳīm-i ʿaşḳa sālik olmayan
Her ne deñlü rāst gitse ʿāḳibet gümrāh olur

3 Baḳ başarla cümle-i eşyāya ammā çeşm-i dil
Ṣūret-i esmāyı görmez nice dil-āgāh olur

4 Ġonce-i maḳṣūd-ı dil açılmaġa bu bāġda
Bāʿiş ü bādı nesīm-i ṣubḥ-gāh-ı āh olur

5 Meclis-i ʿirfānda Ḥaḳḳī ḳuluñ her nüktesi
Ehl-i ẕevḳ u dil yanında sükker-i efvāh olur

* * *

1 Bu daḥi evrāḳ-ı merbūṭa-i meẕkūrede meṣṭūre olan naẓımlardandır. MN.
2 Bu daḥi evrāḳ-ı merbūṭa-i meẕkūrede meṣṭūre olan naẓımlardandır. MN.

[BEḲĀDA FENĀ OLMAZ][1]

Su'āl olunursa ki "fenā" didikleri maʿnāyı, [2]﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ münāfī, [3]﴿بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ münāḳıżdır. Cevāb budur ki, maʿnā fenā-i iʿtibārīdir. Zīrā beḳāda fenā olmaz.

Yaʿnī tecellī-i ilāhī vücūdātıñ beḳāsını iḳtiżā ider. Fenā-i küllī bulsa ʿadem-i aṣlīye mülḥaḳ olup, maʿnā-yı tecellī ʿabeṣ gibi olur. Pes, mevcūdātıñ fenā ve beḳāsı Ḳādir ismine dā'irdir. Zīrā Ḳādir ismi maʿdūma taʿalluḳ itmez. Belki mevcūda taʿalluḳ ider. Zīrā ifnā-i iʿtibārīden murād ibḳā-i vücūd-ı aṣlīdir. Pes, iʿdām ve īcād didikleri īcād-ı aṣıldır ki müteʿallaḳ-ı ism-i Ḳādir'dir.

Ve bir nesneniñ bir mavṭından bir mavṭına intiḳālinden ʿademi lāẕım gelmez. Nitekim «المؤمنون لا يموتون بل ينقلون من دار إلى دار» aña dāldir.

El-ḥāṣıl ʿadem didikleri, maḥalliñ ḫulüvvi iʿtibāriyledir. Yoḫsa ḥāliñ vücūdı bāḳīdir. Yaʿnī cesediñ rūḥdan ḫulüvvinden rūḥuñ inʿidāmı lāzım gelmez. Zīrā rūḥuñ eṭvār-ı muḫtelifede vücūdı birdir. Vücūd-ı vāḥid fenā bulmaḳ, ʿālemin rūḥdan ḫulüvvini iḳtiżā ider. Bu ise ẓāhir-i tecellīye muḫālifdir. Pes, sen yoḳ tañrı vardır. Fe'fhem cidden.

Ve ʿabdiñ ʿademinden maḳṣūd ẓāhir-i tecellīniñ şü'ūn üzre iḫtilāfıdır. Binaen-ʿalā hāẕā vücūd-ı ʿabd daḫi bākīdir. Maẓlūlüñ beḳāsıyla ẓıll daḫi bāḳī oldıġı gibi.

Su'āl olunursa ki [4]﴿لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ ḥükmünden mefhūmdur ki vücūdāt bi'l-külliye maḳhūredir. Pes, nice vücūd-ı ʿabd bāḳī olur? Cevāb budur ki, bu mertebeye ḳahr-ı vaḥdet dirler. Anıñçün vaḥdet mevcūd ve ʿaded maʿdūmdur. Zīrā vaḥdetin sırrı rūḥ-ı küllī ile ictimāʿdır. Yaʿnī ervāḥ-ı cüz'iyye ve külliyeniñ rūḥ-ı küllīye ṣuverden tecerrüd ile ittiṣālidir. Rūḥ ise mevcūddur. Ve aṣl-ı ʿabd olan ʿanāṣır daḫi mevcūddur. Zīrā ʿālem bi'l-külliye maḳhūr degildir. Belki ṣūret-i maḫṣūṣası maḳhūrdur. Böyle olıcaḳ ṣuver-i vücūdāta nihāyet gelmez.

---

1 Bu taḳrīr-i dil-peẕīr daḫi evrāḳ-ı merbūṭa-i meẕkūrede mesṭūre olan eşerlerdendir. MN.

2 "O, her an yeni bir ilahi tasarruftadır." er-Rahmân, 55/29.

3 "Doğrusu onlar, yeniden yaratılış konusunda şüphe içindedirler." Kâf, 50/15.

4 "Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır." el-Mü'min, 40/16.

El-ḥāṣıl mebdeʾ-i vücūd-ı ʿālem, vücūd-ı Ḥaḳdır. Ve vücūdāt-ı külliye ve cüzʾiye, ʿilm-i ḳadīmde aʿyān-ı ṣābitedir. Ve ṣābit olan nesneniñ ẕātı zāʾil olmaz. Belki ṣıfāt u aḥvāli müteġayyir olur. Bu cihetden bir ḥālden bir ḥāle tebeddülden ḫālī olmaz.

Ve bu baḥṣiñ ẕevḳine irdiñ ise her mavṭında Ḥaḳ ile ḳaldıñ ve fenā içinde vücūd-ı bāḳī bulduñ ve ḳabre girmeden aġlamadıñ.

﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾[1]

Naẓm:

1 Şunuñ kim cevherinde ḳābiliyyet sırrı mużmerdir
ʿAceb pākīze gevherdir ʿaceb rūḥ-ı muṣavverdir

2 Göñül bir ḫāne-i billūrdur ṣunʿ-ı ilāhīden
Dem-ā-dem ʿaks-i ḫurşīd-i tecellīden münevverdir

3 Kitāb-ı bāṭını zāhid yüzünden oḳumaḳ bilmez
Bu ẓāhirdir ki ehl-i ʿaşḳıñ ʿilmi cümle ezberdir

4 Tecellī bulmaġa ṣāfī gerekdir ḫāṭır-ı sālik
Ne yüzden görsün Allāhʾı ki mirʾātı mükedderdir

5 Bu sīne micmerinde dil ḳo yansun dütsün ʿaşḳ ile
Meşām-ı cāna misk-i ezfer u ḫoş-būy-ı ʿanberdir

6 Gehī cemʿ u gehī farḳ içre Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'ı seyr eyle
Ki bir yanıñ bi-ḥamdillāh baḥr u bir yanıñ berdir

* * *

[129b] 1 Çünki her teʾṣīr Ḥaḳ'dandır ḳula[2]
Sen seni görme yüri Allāh'ı gör
Nefsiñi ḳo Ḥaḳ ile gir bu yola
Sen seni görme yüri Allāh'ı gör

2 Esmese ger gülşene bād-ı ṣabā
Açılup ġonca olur mıydı ḳabā
Ger ḳabā ile büründüñ ger ʿabā
Sen seni görme yüri Allāh'ı gör

1 "Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah bütün yaptıklarınızı hakkıyla görendir." el-Hadîd, 57/4.
2 Bu daḥi evrāḳ-ı merbūṭa-i meẓkūrede mesṭūre olan naẓımlardandır. MN.

3 Kim-durur bu cismi taḥrīk eyleyen
Kim-durur dilden ene'l-Ḥaḳ söyleyen
Ey bu deryā-yı şühūdı boylayan
Sen seni görme yüri Allāh'ı gör

4 Ayine birdir daḫi dīdār bir
Gerçi her ṣūretde vardır başḳa sır
Enfüs ü āfāḳda bir nūra ir
Sen seni görme yüri Allāh'ı gör

5 Ḥaḳḳıyā āyīnedir Ḥaḳḳ'a vücūd
İdegör āyīneden Ḥaḳḳ'ı şühūd
Fānīyi ḳo bāḳīye eyle sücūd
Sen seni görme yüri Allāh'ı gör

* * *

1 Vücūd-ı ādem-i kāmil kitāb-ı cāmiʿ-i Ḥaḳdır[1]
Yed-i ḳudretle naḳş olmuş derūnı sırr-ı muṭlaḳdır

2 Çü ẕātı maẓhar-ı ẕāt-ı ilāhīdir ḥaḳīḳatde
Libās-ı cümle-i esmā anıñ ḳaddine evfaḳdır

3 Budur bāġ-ı vücūd içre dıraḫt-ı ṣunʿ-i Ḥaḳ evvel
Vücūd-ı ʿālem ol aṣlü'l-uṣūle ferʿ-i mülḥaḳdır

4 Egerçi ġonce-veş şem eylemez būyun anıñ aġyār
Gözi açıḳlara ammā açılmış gül muṭabbaḳdır

5 Müberrādır ṣafā-yı meşrebi hergiz küdūretden
Anıñçün cām-ı feyż-i Ḥaḳ aña ṣāf u mürevvaḳdır

6 Bulunmaz cevher-i Ḥaḳḳī bugün bu heft deryāda
Egerçi ṣūret-i ẓāhirde baḳsañ aṣlı ṭopraḳdır

1 Bu daḫi evrāḳ-ı merbūṭa-i meẓkūrede mesṭūre olan naẓımlardandır. MN.

DER-VAṢF-I ḤĀCĪ BEKİR-ZĀDE MUḤAMMED EFENDİ

1 Cenāb-ı Muḥammed Efendi ki anıñ[1] [2]
İder keşret-i niʿmeti ḫalḳı sīr

2 Ġınā-baḫş olur şöyle kim dīde yine[3]
Ḳomaz iltifāt-ı emīr u vezīr

3 Ġınā-yı zer ü maʿrifet her dü rā
Be-der-bürde ez-fażl-ı Rabb-i Ḳadīr

4 Dil-i ʿālemi ḫulḳ-ı nīgū ile
İdüpdür kemend-i ġamīne esīr

5 Olur şemʿ-i ruḫsārına ehl-i dil
Çü pervāne gird-ā-gird müstedīr

6 Döner kāse-i çarḫ her rūz u şeb
İçer ʿaşḳına yaʿnī mey hem-çü şīr

7 Raḥīḳ-i edāsı virir keyf-i nev
Cüvān-meşreb olur o dem ṭabʿ-ı pīr

8 Aḳar cūy-ı lafẓı çü āb-ı ḥayāt
Ḳomaz minnet-i çeşme-i Ḫıżr'a yir

9 Nigehdār-ı ū bāşed ey Ḥaḳḳī Ḥaḳ
Şeved der-umūreş muʿīn ü ẓahīr

* * *

1 Bezm-i ʿaşḳında göñül cām ṭaşur[4]
Cem gibi şöhret ile nām ṭaşur

2 Seni ṣayd itmek içün ey ġazzāl
Müjeden dīdelerim dām ṭaşur

---

1 Bu naẓım Üsküdar'da, Selīmiye Ḳışlası ḳurbünde, Şeyḫ Behcet Efendi Dergāhı'nda, Pertev Paşa Kütübḫānesi'nde maḥfūẓ, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭıyla muḥarrer bir mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Efendi ki: Efendi MY.

3 şöyle kim: şöyle MY.

4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bañа nisbet Nesīmī-i meslūḫ
Arḳası üzre cild-i ḫām ṭaşur

4 Görmedi nergis-i şehlānı seniñ
Çeşm-i āhū ḳurı bādām ṭaşur

5 Ḳoḳmamışdır ḫaberiñ bād-ı ṣabā
Gülşene gerçi ki peyġām ṭaşur

6 Kesemez daʿvi-i ʿaşḳı zāhid
Ḳanı Manṣūr gibi ṣamṣām ṭaşur

7 ʿAks ide pertev-i dīdār diyü
Ḥaḳḳī āyīne-i endām ṭaşur

FĪ ṢŪRETİ'L-MECĀZ

1 Hevāy-ı ʿaşḳ-ı dilberde kebūter gibi cān oynar[1]
Ne tenhā cān belki ʿaşḳ ucundan hep cihān oynar

2 Nice ʿāşıḳ gözine raḳṣ urur şemşīr-i müjgānı
Ki ṣan bir tīġ ile bir nev-cüvān-ı mūmiyān oynar

3 Kim ile elleşür kimin yıḳar bir cām-ı ṣahbādan
Bu ehl-i bezm ile gūyā ki sāḳī-i zamān oynar

4 Nedir ḫurşīd-i çarḫıñ ʿarṣasında gūyiyā gūdur
Ṣalup çevgān-ı āhı her gün ehl-i imtiḥān oynar

5 N'ola şeyḫ isem ey Ḥaḳḳī dilim bir ṭıfl-ı maʿnādır
Elinde işbu evrāḳ u ḳalem ṭurmaz bir ān oynar

* * *

1 Yanupdur şemʿ-i envār-ı tecellī[2]
Geliñ pervāneler yanmaḳ demidir
Bulur yanmaġ ile ʿāşıḳ tesellī
Geliñ pervāneler yanmaḳ demidir

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Vücūdı ṣaḳlayup n'itseñ gerekdir
Żarūrī ʿāḳibet yitseñ gerekdir
Bu ʿālemden çıḳup gitseñ gerekdir
Geliñ pervāneler yanmaḳ demidir

3 Bu ʿālem böyle ḳalmaz ġāfil olma
Ki her gice ṣabāḥ olur yañılma
Ṣaḳın işbu güni yarına ṣalma
Geliñ pervāneler yanmaḳ demidir

4 Ciger Ḥaḳḳī kebāb olsun yaḳılsun
Yanup hep māsivā Allāh ḳalsun
Efendi ʿaşḳına yan çünki ḳulsun
Geliñ pervāneler yanmaḳ demidir

* * *

1 Āḫir zamān oldı belürdi eşrāṭ[1]
Bozuldı cihānıñ düzeni āḫir
Mīzān tamām oldı ḳalmadı ḳīrāṭ
Bozuldı cihānıñ düzeni āḫir

2 Bülbüller āvāzını yañılup gitdi[2]
Gülleriñ yerine dikenler bitdi
İḫtilāl-i ʿālem ġāyete yitdi
Bozuldı cihānıñ düzeni āḫir

3 Ṭūṭīler yerinde zāġlar öter
Ḫar-mühre kendini cevāhir ṣatar
Baḳ ne sāzı çalar ne perde ṭutar
Bozuldı cihānıñ düzeni āḫir

4 Ġarīb oldı Ḥaḳḳī bu dīn-i İslām
Dinlenmiyor şimdi ḥaḳḳānī kelām
Evvel geçenlere olsun çoḳ selām
Bozuldı cihānıñ düzeni āḫir[3]

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 āvāzını: āvāzın MY.
3 Mütakip manzumenin 38. beyitten 74. beyte kadar eksik oluşu 130b numaralı sayfanın kayıp olabile-

* * *

[130a] 1 Ey göñül nūr-ı ilāhī baḳ ʿıyān olmaḳ nedir[1]
Çün ʿıyāndır sırr-ı Mevlā ya nihān olmaḳ nedir

2 Olma ʿayn-ı şeb-pere şems-i cihānı gör ʿıyān
Ten gibi peydā iken mānend-i cān olmaḳ nedir

3 Var saña çendīn suʾālim vir cevāb-ı bā-ṣavāb
ʿAyn-ı vaṣl-ı gülde bülbül pür-figān olmaḳ nedir

4 Yā Züḫal yā Müşterīʾdir sırr-ı necm-i āsümān
Devr ide ide felekde iḳtirān olmaḳ nedir

5 Āteş-i sūzān içinde çünki āb olmaz ebed
Nār-ı ġamdan dīdede āb-ı revān olmaḳ nedir

6 Şīr-i pistān-ı emelden dil-mekīde olmaġa
İstiḫāle itmek içün regde ḳan olmaḳ nedir

7 Seyr-i gülzār-ı Ḫalīl ile nice nūr oldı nār
Dü ḥaḳīḳat ḳalb olup dūzaḫ cinān olmaḳ nedir

8 Raḥmet-i Raḥmānʾa mānīʿ var mıdır ḥikmetde hīç
Ya ġażabdan ḳāhir-i ehl-i cihān olmaḳ nedir

9 Sidreʾniñ aṣlında vü ferʿinde ḥikmet ne ola
Nīmi zehr u nīmesi sükker-besān olmaḳ nedir

10 Ḳanġı cennetde idi Ādem Ṣafiy ḳableʾl-hübūṭ
Nefy-i arż ile cüdā-yı āsümān olmaḳ nedir

11 Çünki emr-i ʿārıż oldı neşʾe-i Ādemʾde ḳahr
Ya ebed Ḳābīlʾe ḳahr-ı bī-emān olmaḳ nedir

12 Dāne-i gendüm yiyüp ḳayʾ eyleyüp āḫir anı
Ḳayʾden zehrīn şecer āḫir dimān olmaḳ nedir

13 Var idi cennetde ḫoş envāʿ-ı eşcār u ṣemer
Sünbüle ile bi-taḫṣīṣ imtiḫān olmaḳ nedir

---

ceğini düşündürüyor. MY.

1 Bu manzume 105a-106b'de mükerrerdir. MY.

14 Nitekim çoġ idi eczā-i vücūd-ı ādemī
Ḍalʿden ammā ki Ḥavvā müstebān olmaḳ nedir

15 ʿÖmr-i Ādem çün hezāra irdi gitdi dünyādan[1]
İşbu müddetle ḫilāf-ı sā'irān olmaḳ nedir

16 Mesḥ-i Ādem'le neden misk oldı āhū nāfesi
Dem ucından ġayrısı ya müstehān olmaḳ nedir

17 Kūhsārān çoḳ Serendīb'e nüzūl itmek neden
Allāh Allāh mehbiṭı Hindūsitān olmaḳ nedir

18 Būy-ı Adem'den bitüb bisyār reyḥānī giyāh
Eşk-i Ḥavvā'dan nice dürr ü ʿummān olmaḳ nedir

19 Dörtdür mercān nedir sīm ü zer-i rengīn nedir
Seng-i Ṭūr-ı İbn-i ʿUmrān laʿle kān olmaḳ nedir

20 Ḳanġısı efḍal ola Ḫıżr ile Mūsā'dan ʿaceb
Yerde gökde ikisi ṣāḥib-mekān olmaḳ nedir

21 Āteşīn esbe süvār olup gezer İlyās hem
Nūrdan İdrīs'e gökde āşiyān olmaḳ nedir

22 Sāre'niñ sırrı neden sārī degildir ġayrıya
ʿĀlem-i dünyāda eṣnāf-ı zenān olmaḳ nedir

23 Enbiyā çün muṭma'inne nefs olupdur şübhesiz
Nūḥ u Lūṭ'uñ zenleri emmāre-şān olmaḳ nedir

24 Ṭoġdı İbrāhīm Āzer'den ki Tāruḫ-nāmdır
Kendi gendüm vālidi şekl-i zevān olmaḳ nedir

25 ʿAks olup Ḳābīl Adem-zāde oldı bī-merā
Ādem-i pür-sūddan böyle ziyān olmaḳ nedir

26 Bir de İbrāhīm ü İsmāʿīl'e ḳıl ṭoġrı naẓar
İkisi ʿālemde reʾs-i rāstān olmaḳ nedir

27 Çünki ḥükmi olmadı ʿālemde cārī bir nefes
Emr-i mevhūm ile Ḫālid bin Sinān olmaḳ nedir

1 dünyādan: dünyeden MY.

28 Naḳd-i cūdı Ḥātem-i cūduñ ʿaceb rāyic midir
Mükrim-i ḫalḳ-ı Ḫudā iken mühān olmaḳ nedir

29 ʿAmm-i Peyġamber ki Bū-Ṭālib-durur nāmı anıñ
Ol daḫi bu sır ile ḥāli yaman olmaḳ nedir

30 Cümleden evvel ṣıfāt-ı Ḥaḳ'da vaṣf-ı cūddur
Yā Cevād'ıñ ḳāmeti āḫir kemān olmaḳ nedir

31 Kimi iṯbāt-ı vücūd eyler kimi nefy-i vücūd
Iżṭırāb-ı cān ile ya bī-gümān olmaḳ nedir

32 Kim-durur iṯbāt iden gerçek vücūd-ı Ḥaḳḳ'ı ya
Ya Muḥammed kim-durur ḫatm-i zamān olmaḳ nedir

33 Biri lafẓī biri fiʿlīdir elinde Muṣḥafı
Dü varaḳdan yek naẓar Ḳurʾān-ḫān olmaḳ nedir

34 Çünki nāmın ġayr-ı maḫlūḳ itdi taʿyīn-i Rasūl
Ya bu maḫlūḳāt içinde bed-zebān olmaḳ nedir

35 İşbu sırrı ẓāhir ü bāṭında ḳıldım āşikār
Bundan özge ʿāleme şerḥ ü beyān olmaḳ nedir

36 Bāṭın-ı Peyġambere secde olur mı vir cevāb
Çünki olmaz "mā rameyte" imtinān olmaḳ nedir

37 Çün olur cāʾiz niçün olmaz ṭavāf-ı dergehi
Seng-dilken Kaʿbe ḫalḳ anda devān olmaḳ nedir

[130b] 38 Ṭutalım cennetden olmuş rükn-i bāb içre ḥacer
Ḫalḳ añа her devrde bu ser-zenān olmaḳ nedir

39 Ḳaldı dāḫilde maḳām-ı Şāfiʿī ey bü'l-ʿaceb
Sırr-ı İbrāhīm ile ol hem-ʿinān olmaḳ nedir

40 Bū Ḥanīfe maḥfilin gör oldı bīrūn-ı meṭāf
Ḳanġısı efḍal olupdur īn ü ān olmaḳ nedir

41 Bes degil mi idi anda olsa yek maḥfil hemān
Mālik ü Ḥanbel añа ẕü'l-iḳtirān olmaḳ nedir

42 Kaʿbe gerçi sū-be-sū ḳıble olupdur bī-gümān
Cānib-i der-rütbe ile dāstān olmaḳ nedir

43 Kaʿbe'ye şeyṭān duḫūl eyler mi sırr-ı ẕāt iken
Her yere ruḫṣatla ol kāfir çünān olmaḳ nedir

44 Var idi evvel mināre Mekke'de pencāh ʿaded
Şimdi hefte ḥaṣr olup daʿvet ṣemān olmaḳ nedir

45 Çünki daʿvet oldı heşt aña mināre ḳandadır
İşbu esrār ile Kaʿbe kām-rān olmaḳ nedir

46 Zemzem'iñ ʿaynı nedendir ḳandadır anıñ seri
Bu seri sır maḫfī-i sırr-ı kesān olmaḳ nedir

47 Ya Medīne mescidinde ḳaç mināre var-durur
Ravża-i pāk içre hecdeh üstüvān olmaḳ nedir

48 Ḳabre yetmiş biñ melek nāzil olur her rūz u şeb
Bu ʿaded ol bār-gāha pās-bān olmaḳ nedir

49 Ger Vesīle cenneti olsa ʿaceb mi Ravżası
Zāhiren ḫāk-i zemīn-i rāygān olmaḳ nedir

50 Ḳaç ʿaded nūr ile olmuşdı münevver ol Ḥabīb
Şol nübüvvet şol velāyet şāygān olmaḳ nedir

51 Ḳandadır ḥālen Ḥabībullāh sırr-ı kā'ināt
Ṣūret-i ẓāhirde ḳabre mihmān olmaḳ nedir

52 On sekiz biñ ʿāleme ṣıġmazdı çün sırrı anıñ
Bir ṣanevber dāne aña ḫānümān olmaḳ nedir

53 Nicesi "küntü nebiyyen" didi ḳable't-tesviye
ʿĀlem-i ervāḥa evvel armaġan olmaḳ nedir

54 ʿĀlem-i tehyīm ile farḳı nedir ʿaḳl-ı külüñ
Rūḥ cisme vuṣlat ile şādumān olmaḳ nedir

55 Çünki olduñ ümmet-i merḥūmeden bildiñ mi ya
Sāḥibü'l-ümmetden öñ peyġamberān olmaḳ nedir

56 Altı biñ yılda nedir tevḥīd ya biñde nedir
Anda aṣḥāb-ı cinān bunda cenān olmaḳ nedir

57 Eyledi Ḳurʾān ile ḫatm-i ṣuḥuf ol Kird-gār
Bunca şerʿ iḳlīmine bir merzübān olmaḳ nedir

58 Ḥażret-i Mūsā şedīdüʾl-baṭş olup Tevrāt ile
Muṣṭafā Ḳurʾān ile ya mihribān olmaḳ nedir

59 Kimi deryā-yı maʿārifde ġarīḳ olup gider
Ser-girānīden kimisi der-girān olmaḳ nedir

60 Kimisi şīrīn-zebān u nermdür hem-çün ḥarīr
Taʿn u teşnīʿ ile baʿżısı sinān olmaḳ nedir

61 Kimisi sikke ḳazar mermerde ammā maḥv olur
Kimisi bī-sikke dilde cāvidān olmaḳ nedir

62 Şaḥm-pāre iken işbu dīde oldı nūr-pāş
İsmi ʿayn olup ḳamuya dīde-bān olmaḳ nedir

63 Bes iken bir neyyir-i aʿẓam sipihriñ devrine
Şems-i ʿālem-gīr ile bu zibrḳān olmaḳ nedir

64 Cümle-i tedvīr tedbīr-i ḳıyām eyler iken
Ez-miyān Cevzā niṭāḳı der-miyān olmaḳ nedir

65 Cünbüş iken muḳteżā-yı küll-i eczā-i vücūd
Ya kimi ṣābit kimi çün girdgān olmaḳ nedir

66 Rūḥdan feyż-i beḳā ḥāṣıl olurken der-nihān
Bu fenāda ẓāhiren pīr ü cüvān olmaḳ nedir

67 Sebḳ-ı raḥmetden felek şems ile oldı rū-sepīd
Ya ufuḳda şol şafaḳ çün ürcüvān olmaḳ nedir

68 Asümānıñ her biri meftūḥ iken ervāḥ içün
Sālik-i ḥaşre bu rāh-ı kehkeşān olmaḳ nedir

69 Muttaṣıldır şemsden çeşme baḳılsa bir şuʿāʿ
Anda rişte nāẓıra ya rīsmān olmaḳ nedir

70 Ḳalb-i ādem cümle-i ekvānı olmuşken muḥīṭ
Āyine-veş rū-be-rū-yı kerzümān olmaḳ nedir

71 Çünki "Vallāhü'l-Ġanī" didi Ḫudā-yı ẕü'n-nevāl
Gāh füls ü gāh genc-i şāygān olmaḳ nedir

72 Başına sulṭāndır ʿālemde her müflis gedā
Ya bu ʿunvān böyle maḫṣūṣ-ı keyān olmaḳ nedir

73 Çün ḳavīdir Ḥaḳ cihāna ḳuvveti sārī-durur
Ḫalḳ böyle nātüvān u pehlivān olmaḳ nedir

74 Kibriyā-i ẕāt maḫṣūṣ-i Cenāb-ı Ḥaḳ iken
Ẕillet-i nefs ile bende ser-girān olmaḳ nedir

[131a] 75 Ḳābiżu'l-ervāḥ Ḥaḳ'dır nāfiḫu'l-ervāḥ hem[1]
Yā melek bīgāne iken cān-sitān olmaḳ nedir

76 Farḳ ʿAzrā'īl ü İsrāfīl arasında nedir
İki yüzlü ṣūr anda der-dehān olmaḳ nedir

77 Çünki her ḫayra ʿivāżdır ḫalḳa Rabbü'l-ʿālemīn
Bezl-i māl ü cān itmekde cebān olmaḳ nedir

78 Fi'l-meŝel Ādem çü gendüm oldı ẕürriyyāt ya
Kimi cev ṣūret kimisi güngürān olmaḳ nedir

79 Bir tecellī pertevinden ṭoġdı eczā-i cihān
Cān birdir çünki böyle ins ü cān olmaḳ nedir

80 Cān bahārına ḫazān irmez didiler ʿārifān
Cism-i ʿālemde bahār u yā ḫazān olmaḳ nedir

81 Perveriş virüp mücellī vü muṣallīye Rasūl
Taybe'de ḥafyādan āyā kem-rihān olmaḳ nedir

82 Bir ḳafes bir ʿandelīb iken yine bir ʿandelīb
Ol ḳafesde ʿandelībe mīz-bān olmaḳ nedir

83 Yek dü se yā çār u penc ü şeş ʿadedden olmayup
Ḳaḥṭ-ı ʿalem ṣīret-i sebʿ-i simān olmaḳ nedir

1 Bu mısra 106a'da "Nāfiḫu'l-ervāḥ Ḥaḳ'dır ḳābiżü'l-ervāḥ hem" şeklinde yazılmıştır. MY.

84 Çün yalandan ḥāṣıl olan ḥarf oldı sübḥa-dār
Ya cihān içre bu ṭoġrı o yalan olmaḳ nedir

85 Padişāha çün ḳışāş olmaz dediler ehl-i ʿilm
Ya imāma bu emānetde żamān olmaḳ nedir

86 İki dest ü iki bāzū oldı erkān-ı vücūd
Her dü deste ey ʿaceb beş beş benān olmaḳ nedir

87 Her naẓarda ẓāhiren taġyīr-i ḫalḳullāh iken
Laḥm-ı zā'iddir diyu ṣıbyān ḫıtān olmaḳ nedir

88 Çünki vardır her ten içre müstaḳil bir mār-ı nefs
Mehbiṭı mār-ı cinānıñ Iṣfahān olmaḳ nedir

89 Ādem-i kāmilde dildir cümleden maḳṣūd olan
Ya miyān-ı ḫalḳ u lebde bu lisān olmaḳ nedir

90 Cümle nāsıñ gūşuna mengūş iken ḳavl-i elest
Ḫāżırı iʿlām içün ḫalḳa ez̲ān olmaḳ nedir

91 Çün riyādır ḫalḳa ṣaṭmaḳ kendi aʿmālin kişi
Sūḳda beyʿü şirāya ya dükān olmaḳ nedir

92 Herkesiñ ʿaḳlı kifāyet itmeyüp idrākde
Ḫāl-i dīger-gün pend-i dīger-ān olmaḳ nedir

93 Cümle eczā-i vücūd içre nice sır var-durur
Cüz-i dil esrāra böyle cürʿadān olmaḳ nedir

94 Şān-ı ʿālī-i nübüvvet iḳtiżā itmez iken
Enbiyādan baʿżısı ḫalḳa şübān olmaḳ nedir

95 Çünki her bir cānibi vīrānedir ʿāşıḳlarıñ
Şeyḫ irşāda der u yā āsitān olmaḳ nedir

96 Nār içinde çünki vardır ʿāşıḳa nūr-ı Ḫudā
Nār ḫār u nūr ʿayn-ı gülsitān olmaḳ nedir

97 Müşg-būy-ı cennet ile pür-meşām olmaḳ yeter
Sünbül ü reyḥān içün ya būsitān olmaḳ nedir

98 Ṣaʿvet-i cennet didiler ʿāṣıḳa dünyāyı çün
Ya olunca ḫāk-sār ü ḫāk-dān olmaḳ nedir

99 Merd-i kāmil zen çü noḳṣān üzre ola ey ʿaceb
Buña ḥulle ol cüdā-yı perniyān olmaḳ nedir

100 Çünki maʿṣūḳ olmaya hiçbir nefes senden cüdā
Sırr-ı vaḥdet içre böyle dost-gān olmaḳ nedir

101 Aḫir İsmāʿīl Ḥaḳḳī'dan budur ḫalḳa su'āl
Yek ile ṣad harfden ʿıḳdü'l-cümān olmaḳ nedir[1]

[137b] 1 Bir gün begim devrān döner[2]
Gökden yere ʿĪsā iner[3]
Mehdī ḳılınca el ṣunar
ʿĀlemde çoḳ bütler ṣınar

2 Zanbaḳ çıḳup ḫançer çeker
Nergislerin çeşmin açar
Zāġ u zaġanlar hep uçar
Yerlerine bülbül ḳonar

3 Nevrūz olur āḫir zamān
Köhne cihān olur cüvān
Ḳuvvet bulur bu cism ü cān
Reşk ider aña şīr-i ner

4 Ḫoş-būy alur gül-bün diken
Gülşende ḳalmaz bir diken
Dünyā ḫayāl ü ḫāb iken
Bir şemʿ-i bīdāra döner

5 Ḥaḳḳī bu esrārı bilen
Fikr eyleyüp ḥiṣṣe alan
ʿİrfān ile kāmil olan
Ḥaḳḳā odur ehl-i hüner

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuṣdur. MN.
3 Bu manzume 350a'da mükerrerdir. MY.

* * *

1 Nice bir ʿömr-i girān-māye telef olmaḳdadır[1]
ʿAyş ü ʿişret nefsine böyle ʿalef olmaḳdadır

2 Çünki bu fānī vücūdı virdi bāḳīye selef
Muḳteżā-yı ʿaḳl-ı kül ḫalef olmaḳdadır[2]

3 Günde biñ biri gelüp biñi gider Ḥaḳ emrine
Defter-i aʿmāl-i ādem neşr u lef olmaḳdadır

4 Mühreden kemter olur ḳıymetde baʿż-ı ādemī
Kimisi lü'lū-yı ʿirfāna ṣadef olmaḳdadır

5 Ṣan zer u sīm oldı aḥkām-ı ḥaḳā'iḳ Ḥaḳḳıyā
Ehl-i beẕl ü nā-ehilden menʿ u kef olmaḳdadır

* * *

1 Ey göñül aġyārı terk it yārı gör[3]
Çeşm-i cānıñ bir nefes uyarıgör[4]

2 Gül-durur maḳṣūd olan ḫārı bıraḳ
Bir varaḳda lafẓ-ı maʿnīdārı gör

3 Şol ṣadefde dürr-i meknūnı gözet
Gevher içün semt-i kāna varıgör

4 Ṣoḥbet-i sulṭānı gözler ḳul olan
Dārı ḳo dār içre şol deyyārı gör

5 Yāri görmek olmaz ise āşikār
Bāri anı keşf iden āṣārı gör

6 Bāb-ı Ḥaḳ'da feṭḥ olunca müşkiliñ
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a yüri yalvarıgör

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 ḫalef: ḫayru'l-ḫalef MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 351b'de mükerrerdir. MY.

1 Murād-ı bülbül-i şūrīde budur[1]
Gül-i ṣad-bergden yek-şemme būdur

2 Dil-i ʿāşıḳda n'eyler dürlü sevdā
İki ʿālemde çün maḳṣūdı hūdur

3 Ṭoludur ḳalb-i ʿālem māsivādan
Ve illā cām-ı feyż-i Ḥaḳ ṭoludur

4 Eger fevḳa'l-ʿulāya irdiñ ise
Naẓar ḳıl ʿarş-ı aʿẓam taḥtı ṣudur

5 Yüri ıṭlāḳa ir maʿnā ilinde
Ḳo taḳyīdi dime işte o şudur

6 Açıldı ḳalb-i Ḥaḳḳī bār-gāha
Bugün Ḥaḳ ehline özge ḳapudur

* * *

1 ʿAşḳ ile āyīne-i dil gün gibi rūşen olur[2]
Ḫāne-i dil ol tecellīden ziyāde şen olur[3]

2 Ḫançer-i ʿaşḳ olmasa yāre açılmaz sīnede
ʿAşḳ ile beyt-i diliñ her cānibi revzen olur

3 Kişt-zār-ı maḥva ṣaç işbu vücūduñ dānesin
Kim saña bir dāne ṣoñra nice biñ ḫırmen olur

4 Dervīşiñ devletlü başı var-durur maʿnāda kim
Ṣad hezār esrār-ı Ḥaḳḳ'a bāṭını maḫzen olur

5 Ḫār u ḫāşāk-i zühdden bāṭını pāk olısar[4]
Her kimiñ Ḥaḳḳī derūnı ʿaşḳ ile gülşen olur

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu manzume 350b'de mükerrerdir. MY.
4 zühdden: riyādan MY.

1 Her ne ṣafā kim gelür[1]
Rūy-ı vefādan gelür[2]
Dil ki mükedder olur
Sūy-i cefādan gelür

2 Ḥaḳ'dan olursa ʿaṭā
ʿAfv olur elbet ḫaṭā
Münkeşif olmaḳ ġıṭā
Dest-i Ḫudā'dan gelür

3 ʿĀşıḳ olan ol güle
Āteş urur göñüle
Ḥabs-i ḳafes bülbüle
Ṣīt u ṣadādan gelür

4 Varını hep yāre vir
Ġayrıya olma esīr
Ṣūrī ḥisāb ey faḳīr
Ḫalḳa ġınādan gelür

5 Eyledi Ẕü'l-kibriyā
Nāmıñı Ḥaḳ Ḥaḳḳıyā
İsm-i ilāhī sañа
Ṣavb-ı semādan gelür

* * *

[138a] 1 Olanlar ḳāl ehli ḥāl-i dervīşānı bilmezler[3]
Ki zīrā ehl-i ẓāhir bāṭın-ı insānı bilmezler[4]

2 Gezerler şarḳ u ġarbı ʿālem-i āşāra baḳmazlar
Yüzerler çün semek ammā nedir ʿummānı bilmezler

3 Oḳurlar ʿilm-i resmī dersini üstāddan dā'im
Bilürler gerçi her fenni velī Ḳur'ān'ı bilmezler

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 350b'de mükerrerdir. MY.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Ḥayātü'l-Bāl* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Bu manzume 351a'da mükerrerdir. MY.

4 Vücūd-ı Ḥaḳḳ'ı derk itmek dilerler ʿaḳl-ı ḳāṣırla
Dil-i erbāb-ı ʿaşḳa keşf olan bürhānı bilmezler

5 Bilenler ḳadr-i ʿirfānı yine ʿārifdir ey Ḥaḳḳī
Ki mühre ehli dünyāda nedir mercānı bilmezler

* * *

1 Çeşm-i ʿāşıḳ girye-i ḥasretle ʿayn-ı cām olur[1]
Cām kim anıñ derūnı pür-mey-i gül-fām olur[2]

2 Sen seri vir ʿaşḳ ile Manṣūr-veş meydānda
Ṣoñra yād olursuñ ʿāşıḳlar içinde nām olur

3 Gel bıraḳ dūşuñdan ey zāhid riyā seccādesin
Sübḥa-i ṣad dāneñ elde sańa āḫir dām olur

4 Bu tecellī böyle ḳalmaz perde-pūş olur güneş
Gördügüñ bugün irişür āḫire aḫşam olur

5 Olalı Ḥaḳḳī ḫilāfetle begim kürsī-nişīn
Çün Süleymān gāh Rūm u meskeni gāh Şām olur

* * *

1 Bir "elif" bul mekteb-i ʿirfānda evvel "bā"yı ṣor[3]
Ḳad-ḫamīde eyleyüp yā gibi andan "yā"yı ṣor[4]

2 Aṣl-ı eşyā ābdır didiler ābıñ aṣlı ne
Noḳṭanıñ da aṣlı var mıdır var ol maʿnāyı ṣor

3 Sidre nice Müntehā oldı semāvāt üzre ya
Bār-gāh-ı Muṣṭafā'da ser çeken Tūbā'yı ṣor

---

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu manzume 351a'da mükerrerdir. MY.

3 Bu naẓm-ı raʿnā ve keşīru'l-maʿnāyı, Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫulefāsından Süleymān Ẕātī Efendi'niñ şerḥ-i mufaṣṣalından iki ḳıṭʿası manẓūr-ı Cāmiʿu'l-faḳīr olmuş ise de, biraz şāriḥ-i müşārun ileyh, şerḥ-i meẕkūrı taḳrīr-i şarīḥ u faṣīḥ ile taḳrīre ve biraz da ṣoñradan yazan cāhiller ṭoġrıca taḥrīr idememiş olduḳlarından, ḥāl-i meẕkūrı üzre taḥrīr olunsa, taḥrīri zaḥmetine raḥmeti muḳābil ve taṣḥīḥe daḫi ḳābil olmadıġından ḫāme-i ʿācizī istinsāḫından istinkāf itmişdir. min-*Zeyli Şerḥi Şuʿabi'l-Īmān.*

4 Bu manzume 350b'de mükerrerdir. MY.

4 Heft deryāya neden taḥṣīṣ olundı bu ṣular
Ya yedi ırmaḳ nedir hem cūyı hem deryāyı ṣor

5 İsm-i aʿẓam ṣūretinde "dāʾiren mādār" olan
Yaʿni kim baḥr-i muḥīṭ-i cümle-i eşyāyı ṣor

6 "Ḳāf" kim Ḳurʾān içinde ẕikr olundı ol nedir
Hem o Ḳāf üstünde bāl ü per açan ʿAnḳāʾyı ṣor

7 Var mıdır bir kimse bu sırr-ı ʿaẓīmi fehm ider
Cism-i ʿarş-ı aʿẓamı devr ider ejderhāyı ṣor

8 Nūr içinde nār olur mı gül içinde ḫār-zār
Ādem ʿāṣī oldıġı ṣol cennet-i meʾvāyı ṣor

9 Zehr ü zaḳḳūm-ı cehennem niʿmet-i cennet nedir
Aṣl u ferʿi ile işbu zehr ile ḥelvāyı ṣor

10 İki evdir didiler ammā ki aṣlı üç-durur
Bu iki üç ev içinde devr iden dārāyı ṣor

11 Fevḳi dünyānıñ hevā vü taḥtı hem oldı hevā
Bir hevā üzre ne vech ile ṭurur dünyāyı ṣor

12 Var mıdır bu nefy-i mevhūma ʿaceb aṣl-ı ṣaḥīḥ
Nefy-i mevhūmı daḫi mevhūm olan illāyı ṣor

13 Ḫalvetī vü Celvetī bir ad olup ḳaldı hemān
Ḳaç ʿadeddir hem nedir bu ikide esmāyı ṣor

14 Didi "Es-sulṭānü ẓıllüllāhi fi'l-arż" ol Ḥabīb
Ẓıll nedir ẕüʾẓ-ẓıll nedir bu iki bī-hemtāyı ṣor

15 Her ʿaṣırda salṭanat kimde ḳarār eyler ʿaceb
Tā ḫurūc-ı Mehdīʾye dek cümle bu ālāyı ṣor

16 Ẓāhiren Mehdīʾden ʿĪsā efḍal olmuşken neden
Eyledi Mehdī teḳaddüm Ḥażret-i ʿĪsāʾyı ṣor

17 Herkes aḥvāl-i ḳıyāmetden ḫaber añlar bilür[1]
Cümleden müşkil olan şol sāʿat-i kübrāyı ṣor

18 Cümleniñ bir bir cevābıñ söyledikden ṣoñra var
Baḥr-i ʿilm içre olan girdāb-ı vāveylāyı ṣor

1 Herkes: Her kim (350b)

19 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ didi "lā yüs'el" yüri ḫāmūş ol
Nice bir esrār-ı Mevlā-yı cihān-ārāyı ṣor

[140a]

1 الآ ان برسا هی الدار لی[1]
فان غرت ملت الی سمت مصر

2 و من مصر میلی الی الجنتین
فطیبه و مکه و ذك بحصر

3 ففجری بطیبه و ظهری ببك
علی کل حال و فی کل عصر

4 اقمت علی عزمتی کل خطو
لذا لیس لی مذهب اهل قصر

5 لئن جاء نصر من الله لی
فحق لحقی فتوحات نصر

[140b] 1 Eger Soḳraṭ u Buḳrāṭ u Felātūn-ı ilāhīdir[2]
ʿUmūmen ẓevḳ u ḥāl-i ʿilm-i ḥikmetle mübāhīdir

2 Belī mā'ü'l-ḥayāt-ı ḥikmet ile olmasa şüste
Ḳalan rūy-ı dilinde herkesiñ gerd-i günāhıdır

3 Nice zencī iken Loḳmān oldı rū-sefīd āḫir
Ki ḥikmet āb-rūy-ı ḫulḳ u dārū-yı devāhīdir

4 Eger ṭıb olsa ḥikmet olmasa olmaz ḥakīm ādem
Ki ḥikmet bī-nihāyet vaṣf-ı ṭıbb-ı istināhīdir

5 Ḥakīm-i Sermedī ḥikmetle buldı şöhret ü şānı
İlā yevmi'l-ḳıyāme ḥikmet anıñ ʿizz ü cāhıdır

---

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

2 Aman ha! Bursa benim evimdir/Eğer gayret edersem Mısır'a yönelirim
Ve Mısır'dan iki cennete meylim var/Sadece Taybe'ye ve Mekke'ye
Fecrim Taybe'de, öğlenim Bekke'de/Her halde ve her vakitte
Her adımımda kararım kesindir/Bu yüzdendir ki kasr ehlinin mezhebinden değilim
Eğer Allah'tan bir yardım gelirse bana/Hakkı'ya haktır Nasr suresinin fütûhâtı

6 Bugün Ḥaḳḳī serīr-i ḥikmet üzre şāh-ı vālādır
Aña ehl-i ʿulūm ʿālemde bir ālāy sipāhīdir

* * *

1 ʿAzim-i dergāh-ı Ḥaḳ ol menzil-i maḳṣūda ir[1]
ʿAbid-i Allāh iseñ ger vuṣlat-ı maʿbūda ir[2]

2 Bu vücūd-ı fānīyi beẕl it vücūd-ı bāḳīye
Bir ticāret eyle ki sen anda ʿayn-i sūda ir

3 Bu vücūduñ resmini maḥv it ʿalā'iḳ naḳşını[3]
Özge bir feyż-i cezīl-i Ḥażret-i ẕü'l-cūda ir[4]

4 Çün bilürsin rāh-ı Ḥaḳ'da berzaḫ-ı bisyār var
Bārıñı ṭaḫfīf idüp ser-menzile āsūde ir

5 Yaṣdanup ḫāk-i fenā Ḥaḳḳī hevā-yı ʿaşḳ ile
Āb-ı feyż iç serdīyi ḳo şevḳ-i dilden oda ir

* * *

1 Ṣūfī ṣāfī olmadın cām-ı mey-i vuṣlat diler[5]
Bezm-i ḫāṣ u vaḥdet içre Ḥaḳ ile ḫalvet diler[6]

2 Nefsi ıṣlāḥ itmeden özge kerāmet yoḳ-durur
Ejderi öldürmege herkes dile ḳuvvet diler

3 Menzil-i vaṣl-ı Ḥaḳḳ'ıñ şerʿ-i muṭahhardır yolı
Vay ol ehl-i sülūke ġayrı bir sīret diler

4 Ger piyāde olsa da āḫir süvār-ı ʿaşḳ olur
Çün erenlerden bu yolda kendine himmet diler

5 Ḥaḳḳī ḳul irdi Dımışḳu'ş-Şām'da maḳṣūdına
Bu meserretle Burusa şehrine rıḥlet diler

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 351b'de mükerrerdir. MY.
3 İki noḳṭa ile "Yu" olmaḳ gerekdir. Li-Mürettibihi'l-faḳīr.
4 İżāfet ile "feyż-i cezīl-i ḫażret" olması muḥtemeldir. (Nāṣıḥ)
5 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
6 Bu manzume 351b'de mükerrerdir. MY.

ŞĀM-I ŞERĪFDE ḤĀNVĀDE-ZĀDELER'DEN ḲĀRĪ-ZĀDE EFENDİ MAḲĀM-I FETVĀ-YI ḤANEFİYYE OLDUḲLARINDA SEMİYYÜ'Ẕ-ẔEBĪḤ ŞEYḪ ḤAḲḴĪ-İ BURSEVĪ'NİÑ DİDİGİ TĀRĪḪDİR.[1]

لقد أرّخ الشيخ حقي له
بما فيه رمز إلى المقام
خذوا عنه تاريخه أنّه
قل الله يفتيكم بالشام[2]

1130

* * *

1 Bārekallāh ṣūretiñ levḥinde çoḳ esrār var[3]
Dīdeye mir'āt-ı rūyuñda nice envār var[4]

2 Ḥāne-i aġyāra girdikde der ü dīvārı ḳo
Ḳıl naẓar Ḥaḳ ile anda yārdan deyyār var

3 Bu vücūduñ ʿāleminde yoḳ yoḳ ey dil ʿārif ol
Belki anda ḳā'im olmuş dā'imā bir var var

4 Ḥaḳ seni mir'āt idüp gösterdi ḳudretden şü'ūn
Ḳurdı bir bāzārı kim anda dem-ā-dem kār var

5 Çeşm-i ḥaḳ-bīne cihān āyīne oldı Ḥaḳḳıyā
Görmez anı kim arada perde-i inkār var

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.
2 Şeyh Hakkı ona tarih düşürdü / Makama delalet eden bir işaretle Tarihi şundan alın ki / Allah sizi Şam'a müftî kıldı (1330)
3 Mine'l--mecmūʿati bi-ḥaṭṭı'n-Nāẓım -*ḳuddise sırruh*-. MN.
4 Bu manzume 351b'de mükerrerdir. MY.

1 Her zamān çünki müyesser olmaz[1]
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör[2]
Kişi dā'im o ṣoḥbeti bulmaz
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör

2 Zer-i ḫāliṣ gibidir ṣoḥbet-i ḫāṣ
Beñzemez aña ṣoḥbet-i eşḫāṣ
Dil ü cānıñda var ise iḫlāṣ
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör

3 Nedir ʿālemde bugün ehl-i kemāl
Vāṣıl-ı rütbe-i celāl ü cemāl
Var ise ʿaḳlıñ eyleme ihmāl
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör

4 İşbu ṣoḥbetdedir maʿiyyet-i Ḥaḳ
Olagör işbu ṣoḥbete mülḥaḳ
Güş iderseñ eger kelām-ı eḥaḳ
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör

5 Ehl-i noḳsān ile itme ṣoḥbet
İrişür ḥāliñe noḳṣān elbet
Ṣoḥbet-i Ḥaḳḳ'a eyleyüp raġbet
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör

6 ʿArifiñ bir demine ḳurbān ol
Ḳapusunda oṭurup der-bān ol
Ḥaḳḳī bu ṣoḥbeti nigehbān ol
Ṣoḥbet-i ehl-i kemāli ḫoş gör

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-meẕkūreti bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 112b'de mükerrerdir. MY.

1 Ḫābdan gözlerini kim ki seḥer demleri yur[1]
Dāḫil-i ḳabr olıcaḳ anda ḥużūr ile uyur[2]

2 ʿAşıḳ olan nicesi vaḳt-i seḥer ġāfil olur
Ẕikr ü tesbīḥ ider ol demde vüḥūş ile ṭuyūr

3 Ṣā'ire baḳma bu yolda olagör ḫoş sā'ir
Menzil-i vaṣla irince dögünür cümle süyūr

4 Ḫān-ı elvāndan ey ṣūfī-i mirtāż el çek
Bezm-i Ḫaḳ'da diyeler bir gün ola sańa buyur

5 Ḫaḳḳıyā ẓāhir u bāṭın gözet ādāb-ı Rasūl
Kendińi şerʿi riʿāyetle ṭarīḳ içre ḳayur

* * *

1 Devr ide ide Ḫalvetī girdāba düşdiler[3]
Çıḳdı kenāra Celvetī serdāba düşdiler

2 ʿUşşāḳ ʿulüvv-i himmet ile ʿarşa çıḳdılar
Zühhād-ı dūn mescid ü miḥrāba düşdiler

3 Erbāb-ı nefs ḫāne-i düşmende ḳaldılar
Aṣḥāb-ı ḳalb menzil-i Aṣḥāb'a düşdiler

4 Şāhān-ı dehr uçdılar evc-i hevāya dek
Dervīşler de külḫan-ı pür-tāba düşdiler

5 Şād-āb-ı feyż olmaz ise Ḫaḳḳıyā derūn
Mürġān-ı cān u dil yüri şūrāba düşdiler

* * *

1 Mine'l-mecmūʿati'l-meẓkūreti bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Bu manzume 112b'de mükerrerdir. MY.
3 Mine'l-mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

1 Ḫalvet-i dil māsivādan bī-şuʿūr olmaḳdadır[1]
Celvet-i dil Ḥaḳ ile hem pür-ẓuhūr olmaḳdadır[2]

2 Miḥnet-i ʿaşḳa baḳılsa anda rāḥat yoḳ-durur
Rāḥat ammā nār-ı ʿaşḳ içinde nūr olmaḳdadır

3 Ṣoḥbet-i ehl-i küdūretle göñül bulmaz ṣafā
Ol kederle bu ṣafā her demde dūr olmaḳdadır

4 İbn-i Edhem-vār dervīş ol bıraḳ sulṭānlıġı
Kim Süleymān'lıḳ ḥaḳīḳatde çü mūr olmaḳdadır

[141a] 5 Naḳd-i ʿaşḳ-ı pāk ile bir mi züyūf-ı zühd hīç
ʿAşḳ ile olan ticāret len-tebūr olmaḳdadır

5 Çün beliyye içre Ḥaḳ'dan çoḳ ʿaṭıyye var-durur
Bu cihān içre hüner ʿabd-i şekūr olmaḳdadır

6 Fitne-i dünyādan ey Ḥaḳḳī ḫalāṣ ol mevt ile
Kim bu dünyā dem-be-dem pür şerr ü şūr olmaḳdadır

* * *

1 ʿĀşıḳıñ[3] ḥāl-i tecellīde ruḫı gül-reng olur[4]
Feyż-i neşve-baḫşı ṣūret bulsa ger mül-reng olur[5]

2 Gülşen-i ḥikmetde ʿāşıḳ bülbül-āsā pür-neşāṭ[6]
Zāhid andan būy almaz söyleseñ dil-teng olur

3 İsm-i aʿẓam ḳalb-i dervīşe tecellī ide çün
Şāh-ı ʿālem-gīr-veş ol mālik-i evreng olur

4 Gevher-i ḥikmet nedir nādān bilmez ḳadrini
Mühre ile belki yanında anıñ hem-seng olur

---

1 Bu naẓm-ı şerīfiñ nüsḫasından istinsāḫı zamānında baʿż-ı esbāb-ı mü'ellimeden nāşī me'ḫaẓınıñ beyānından ġaflet-i ʿācizī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
2 Bu manzume 350a'da mükerrerdir. MY.
3 ʿĀşıḳıñ: ʿĀrifiñ (350b)
4 Bunuñ daḫi nüsḫasından istinsāḫı zamānında baʿż-ı esbāb-ı mü'ellimeden nāşī me'ḫaẓınıñ beyānından ġaflet-i ʿācizī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
5 Bu manzume 350b'de mükerrerdir. MY.
6 pür-neşāṭ: bā-neşāṭ (350b)

5 Çün vücūd-ı mümkiniñ miḳdārı yoḳdur Ḥaḳḳıyā
Ya vücūd-ı vācibe vezn ile nice deng olur

* * *

1 Ey göñül ʿaşḳ ehline ʿālem bütün zindān olur[1]
Şol ki zindān içre ola ol nice ḫandān olur[2]

2 Gülşen-i vaṣl-ı ilāhīden alan bir şemme bū
Her seḥer bīdār olup bülbül gibi nālān olur

3 Varlığı kül eylemek isterse bir ṭālib eger
Āteş-i ʿaşḳ-ı ilāhīye düşüp sūzān olur

4 Derd-i miḥnet şöyledir işbu ṭarīḳ-i Ḥaḳ'da kim
Her nefes cān u ciger ʿaşḳıñ yüzünden ḳan olur

5 Ḥaḳḳıyā vird-i zebān it ẕikr-i cānānı ki ol
ʿĀşıḳ-ı dil-teşneye ʿayn-ı ḥayāt-ı cān olur

* * *

1 Āteş-i ʿaşḳ-ı Ḫudā her demde cānım yandırır[3]
Varlığım maḥv eyler āḫir ḫānümānım yandırır[4]

2 Āb-ı Ḥayvān içmege yoḳdur dilimde ārzū
Şu bañа āteş gelür ʿırḳımda cānım yandırır[5]

3 Āteş-i sūzān-ı İbrāhīm'e girmek güç-durur
Nār nūr olmazsa ger ol cümle yanım yandırır

4 Öyle bir āteşdeyim ki cānımı tenhā degil[6]
Bir şerārı ser-te-ser işbu cihānım yandırır

5 ʿĀşıḳ oldum rengine bir ḳırmızı güldür diyü
Āteş-i sürḫ olup āḫir āşiyānım yandırır

---

1 Bunuñ daḫi nüsḫasından istinsāḫı zamānında baʿż-ı esbāb-ı mü'ellimeden nāşī meʾḫaẕınıñ beyānından ġaflet-i ʿācizī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
2 Bu manzume 350b'de mükerrerdir. MY.
3 Bunuñ daḫi nüsḫasından istinsāḫı zamānında baʿż-ı esbāb-ı mü'ellimeden nāşī meʾḫaẕınıñ beyānından ġaflet-i ʿācizī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
4 Bu manzume 351a'da mükerrerdir. MY.
5 cānım: kanım MY.
6 "yalıñız cānım degil" olsa daha vażıḥ olur. Li- mürettibihi'l-fakīr.

6 Bir ḳalender meşrebim ʿālemde varım yoḳ düte
Ḥaḳḳıyā ġayret kitāb-ı cāvidānım yandırır

* * *

1 Cām-ı vaḥdet ṣun bize sāḳī ki ṣahbā andadır[1]
N'eyler ol ṣahbāyı ki teşvīş ü ġavġā andadır[2]

2 Naẓm-ı Ḳur'āndır leb-i ʿārifde yoḳdur ġayrı söz
Heft ḥarf üzre belī heftād maʿnā andadır

3 Cennet-i Firdevs'den maḳṣūd ʿārif ḳalbidir
Ḥūr u ġılmān u naʿīm u Sidre Ṭūbā andadır

4 Mürşid-i kāmilden el al tā eliñ ʿarşa ire
Beyʿata gel ki rıżā-i Rabbü'l-aʿlā andadır

5 Yazmaġa esrār-ı Ḥaḳḳ'ı elde ṭut Ḥaḳḳī ḳalem
ʿĀlem-i nūnuñ ḫafiyyātı ʿumūmen andadır

* * *

1 Bu mecmūʿa ki anıñ ṣāḥibi Monlā Muḥammed'dir[3]
Ümürunda muvaffaḳ Ḥaḳ Taʿālā'dan mü'eyyeddir

2 Nesebde İbn-i Ḥācī Aḥmed ü nisbetde ger dirseñ
Vücūdı Ṭaġ-ı Tekfūri ile anıñ muḳayyeddir

3 Sülūki Celvetī vü maḫlaṣıdır Ḥikmetī anıñ
Nefesde ehl-i terkīb içre vaż'ı ḫayli müfreddir

4 Ṣadāsı indirir mürġı hevādan itse āġāze
Neşāṭ-efzā-durur ḥüzn ü ġama ṣavtı anıñ seddir

5 Mürīd-i Ḥaḳḳīdır Ḥaḳ'dan ʿudūl itmez ḥaḳīḳatde
Reh-i Ḥaḳ'da ṣebātı dā'im ü bāḳī vü sermeddir

* * *

1 Bunuñ daḥi nüsḫasından istinsāḫı zamānında baʿż-ı esbāb-ı mü'ellimeden nāşī me'ḫaẓınıñ beyānından ġaflet-i ʿācizī vāḳiʿ olmuşdur. MN.
2 Bu manzume 351a'da mükerrerdir. MY.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri bu mecmūʿāyı, ḫalīfesi Tekfurdaġlı Muḥammed Ḥikmetī Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr buyurnuşlar. Mine'l-Mecmūʿati bi-ḫaṭṭı'n-Nāẓım *-ḳuddise sırruh-*. MN.

[ḲIṬʿA]

1 Bu mecmūʿa ki her saṭrı meṣelde[1]
Dıraḫt-ı müntehā-yı maʿrifetdir

2 Nüḳāṭı vaḥdet-i kübrā-yı āyet
Ḥurūfı ṣūret-i ẕāt u ṣıfatdır

[142a]

[SULṬĀN-I VĀḤİD][2]

Nefy-i ṣıfāt lāzım gelmediġi gibi. Zīrā nefy-i ṣıfāt küfürdür; Muʿtezile ve felāsife ẕāhib olduḳları gibi. Yaʿnī anlar dimişlerdir ki; "Allāh Taʿālā ʿālim bi-ẕātihi ḳā'im bi-ẕātihīdir. Ẕāt ile ḳā'im başḳa ʿilm ü ḳudret ṣıfatları yoḳdur." İşte ehl-i sünnetiñ ṣıfāt ḥaḳḳında "lā hiye velā ġayruhā," yaʿnī ṣıfāt ẕātıñ ʿayni degil ve ġayrı daḫi degil didikleri, bālāda ẕikr itdigimiz maʿnā-yı iżāfete rāciʿdir.

Pes, ẕāt-ı ilāhiyye ezelen ve ebeden bir vecih ile taġayyür ḳabūl itmez. Esmā ve ṣıfāt-ı ilāhiyye ise iḫtilāf üzredir ki dünyā üzerine ḥākime olan esmāniñ baʿżısı āḫiret üzerine ḥākime olmaz. Belki āḫiret içün başḳa esmā-i ilāhiyye vardır. Meṣelā dünyāda Mümīt isminiñ eṣeri vardır, āḫiretde yoḳdur. Belki āḫiretde olan Bāḳī isminiñ ve Muḥyī ṣıfatınıñ eṣerleridir. Ve ol beḳā ve ḥayāt, bāḳī ve ḥayyıñ beḳā ve ḥayātına nāẓır, eger isim ẕātıñ ʿaynı olaydı Mümīt isminiñ meyyitde eṣeri ẓuhūr itmezdi. Ve eger ġayrı olaydı ṣıfatla mevṣūf arasında muġāyeret lāzım gelürdi. Vücūd-ı aġyār ise mürtefiʿdir. Ve mülk-i Ḥaḳ'da Ḥaḳ'dan ġayrı mālik yoḳdur. Ve raʿāyā ile sulṭān-ı aʿẓamıñ biri birine irtibāṭı vardır, yoḫsa muġāyeretleri yoḳdur. Zīrā muġāyeret ṣulṭān-ı āḫarıñ vücūduyla olur. Burada ise sulṭān-ı āḫar yoḳdur. Belki ṣulṭān-ı vāḥidiñ esmāsı vardır ki bi-ḥasebi'l-müteʿallaḳāt ẓuhūr ider. Vekīl ismi vezīr ile ẓuhūr itdügi gibi. Fe'fhem cidden. Naẓm:

1 Mine'l-mecmūʿati'l-meẕkure. MN.
2 Paragrafın eksik bir cümle ile başladığına bakıldığında, müstensih tarafından metnin baş tarafının önemsenmediği anlaşılıyor.

1 Ẕāt-ı Vāḥiddir Aḥad'den ġayrıya yoḳdur ẓuhūr
Līk esmā vü ṣıfāta bestedir cümle ümūr

2 Ẓulmet-i ketm-i ʿademde ḳalur idi kā'ināt
Ger tecellī itmeseydi anlara şol ism-i Nūr

3 Ṣıġmadı kendinden özge ʿāleme aṣlā vücūd
Nefy-i ġayr itmekde oldı ẕātı zīrā kim ġayūr

4 Bāṭınen Muḥyī vü ẓāhirde Mümīt ismin gözet
Bu memāt içre ḥayāta nice itdi nefḫ-i ṣūr

5 Her şü'ūn-ı Ḥaḳ ki vāḳiʿdir kemāl üstündedir
Yoḳ-durur aṣlā tecellīsinde noḳsān u ḳusūr

6 Nūr-ı Ḥaḳ isterseñ ey Ḥaḳḳī güẕer ḳıl ʿarşdan
Kūh-ı Ṭūr'ı ḳo bu yerde eyle seyriñ ḳatı dūr[1]

[BİR ŞECEREDEN İKİ DÜRLÜ ŞEMERE ẒUHŪR İDER][2]

Ve Ḥaḳ Taʿālā bi'l-fiʿil cāmiʿu'l-külldür. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: ﴿يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾[3] Ve yine gelür: ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾[4] Yaʿnī Ḳur'ān'ıñ yüzünden iḳrār ile mü'minlere hüdā ve inkār ile kāfirlere ḍalāl ḥāṣıl olur. Ḳur'ān'ıñ bu iki maʿnāda sebebiyeti, Müsebbibü'l-Esbāb'ıñ irādetine dā'ir ve nāẓırdır. Ve insān-ı kāmil daḫi kitāb-ı cāmiʿ oldığı cihetden Ḳur'ān gibi sebeb-i hüdā ve ḍalāldır. Egerçi daʿveti Hüdā isminedir.

Naẓar eyle ki bir şecereden iki dürlü şemere ẓuhūr ider. Sidretü'l-Müntehā'nıñ uṣūli zaḳḳūm ehl-i nār ve fürūʿı naʿīm ehl-i cennet oldığı gibi. Ve ṭabīʿat-ı insāniyye ile rūḥ-ı müdebbir daḫi böyledir. Anıñçün ḳıyāmet-i kübrāda rūḥ cennetde ve ṭabīʿat cehennemdedir. Ve ol maʿnādan yaʿnī ṭabīʿatdan ḳadem-i cabbār ile taʿbīr olunur. Ve cehennemiñ ﴿هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾[5] didügi aña nāẓırdır. Yaʿnī ḳadem-i cebbār tecellīsi olmadıḳça imtilā ḥāṣıl olmasa gerekdir. Naẓm:

---

1 Manzumenin başındaki mensur takririn baş tarafının eksik olması ve me'hazının olmayışı 141b numaraları sayfanın eksik olabileceğini düşündürüyor. MY.

2 Ez-*Kitāb-ı Müzilü'l-Aḥzān* ki bā-ḥaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.

3 "Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir." en-Nahl, 16/93.

4 "(Allah) onunla bir çoklarını saptırır, bir çoklarını da doğru yola iletir." el-Bakara, 2/26.

5 "Daha var mı?" Kâf, 50/30.

1 Ehl-i cennetsin ayaġıñ lîk nār üstündedir[1]
Nūr içinde ʿaşḳdan diller yanar üstündedir[2]

2 Rūḥ fevḳa'l-ʿarşda ammā naẓar ḳıl heykele
ʿĀlem-i ferş-i zemîn içre ḳarār üstündedir

3 Her kişi bu dārda ʿabdü'llaṭîf olmaḳ diler
Ḳahrdan ammā ki güller cümle ḫār üstündedir

4 Aġlamaḳ gülmek iżāfetdir bu dünyāda yüri
Ḫalḳ-ı ʿālem geh sükūt u gāh zār üstündedir

5 Bāʿiṣ-i fürḳat olupdur çünki Ḥaḳḳī bu beden
Bu sebebden rūḥ ḫavfinden firār üstündedir

[İNSĀN CEMĪʿ-İ KĀ'İNĀTI CĀMİʿDİR][3]

Ḳālellāhü Taʿālā [4] ﴿وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ﴾ Bu āyet-i şerîfe tefsîrinde İbn ʿAbbās *-raḍıyallāhü ʿanhümā-* buyurmuşlardır ki; "Her arżda bizim gibi ḫalḳ vardır. Ḥaṭṭā orada benim gibi İbn ʿAbbās daḫi vardır." Yaʿnī cemīʿ-i enbiyā ve evliyā ṣūretinde maḫlūḳ vardır. Ve ḫaber gerçi ʿulemā-i ḥadīṯ ʿindinde mechūldür; fe-emmā ehl-i keşf ḳatında ṣaḥīḥdir. Zîrā anlar dirler ki; "nefs-i insāniyyeniñ her ḫażretde ve felekde ve maḳāmda ṣūreti vardır. Zîrā ḫāżır oldıġı ḫażret ve felek ve maḳām nefs-i insāniyyeniñ ḫaṣṣalarından bir ḫaṣṣadır." Şol maʿnādan ki insān cemīʿ-i kā'inātı cāmiʿdir. Her nerede ḫāżır olursa tamāmen şekl-i maḫṣūṣı üzre ḫāżır olur. Ve ol nesne insān mir'ātından müşāhede olunur; anıñ ġayrı umūr daḫi **[142b]** müşāhede olundıġı gibi. Ve insān daḫi kendi ṣūretini ol ʿālemde müşāhede ider.

İşte buradandır ki pīrān-ı ṭarīḳatimizden Muḥammed Üftāde *-ḳuddise sırruh-* ḫalîfesi Maḥmūd Ḫudā'ī'ye *-revveḥallāhü rūḥahü-* dimişdir ki: "Hālā ʿālemler vardır ki anda bizim gibi Üftāde ve Maḥmūd vardır." Yaʿnī ṣūretlerimiz orada taṣavvur ve teşekkül itmişdir. Ve bu faḳīre daḫi ẓāhir oldı ki gördüm, her şehirde Ḫatmü'l-Evliyā'nıñ *-ḳuddise sırruh-* bir

1 Ḳadem-i cabbāra işāretdir. (Ḥaḳḳī)
2 ʿAşḳ ve maḥabbet ḫarāret üzerine mebnī oldıġını beyāndır. (Ḥaḳḳī)
3 Ez-*Kitāb-ı Müzîlü'l-Aḥzān* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* nüvişte est. MN.
4 "Allah, yedi göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır." et-Talâk, 65/12.

ṣūreti vardır, elinde muṣḥaf ṭutup oḳur. Zīrā insān-ı kāmiliñ sırrı sārīdir. Pes, ol ẓāhir olan ṣūret anıñ irşādı ṣūretidir ki ol ʿaṣırda ol beldede Allāh Taʿālā anıñ ṣāḥibini ḫalḳ itmişdir. Binā'en ʿalā hāẕā ṣūret ile murād, ṣūret-i ḥaḳīḳiyye olur. [1]"إِنَّ الله خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ" ḥādīşinde oldıġı gibi. Ve Ādem nice ṣūret-i ilāhiyye üzre geldiyse her ḫalīfe daḫi ṣūret-i müstaḫlif üzre gelmişdir. Pes, maʿnā vāḥid ve aḥad ve ṣūret müteʿaddid ve muḫtelifdir. Zīrā maḳṣūd maʿnā ile ḳıyāmdır, yalıñız ṣūret ile degil. Şol sebebden ki insānıñ ṣūretiyle ṣūret-i ʿālem ḳıyām buldıġı gibi, maʿnāsı ile maʿnā-yı ʿālem ḳıyām bulur. Ve mücerred ṣūret, mülk ü melekūtuñ mecmūʿunuñ ḳıvām ve beḳāsına kifāyet itmez. Belki aṣıl olan maʿnā ve ḥaḳīḳatdir.

Naẓar eyle ki bedende rūḥ olmasa beden ḳıvām bulmaz. Belki mütelāşī olur. Anıñçün dirler ki "İnsān rūḥ-ı ʿālemdir." Yaʿnī ʿālemiñ beḳāsına sebeb insāndır; bedeniñ beḳāsına bāʿiṯ rūḥ oldıġı gibi. El-ḥāṣıl ʿālem ādem ile ṭolıdır. Yoḫsa kendi ile degil. Egerçi ṣūretde iḫtilāf vardır; fe-emmā bu iḫtilāf esmā-i ilāhiyyeniñ iḳtiżāsındandır. Ve cemīʿ-i esmāyı insān cāmiʿdir. Pes, kā'ināt daḫi cāmiʿ olur. Naẓm:

1 Ey yüzüñ muṣḥafı üzre nice esmā görünür
Vech-i esmāda naẓar olsa müsemmā görünür

2 Ḳaṭre şeklinde gelür gözlere gerçi ādem
Gel baṣīretle naẓar ḳıl nice deryā görünür

3 Özge şekle ḳodı insānı ṭılısm-ı ṣūret
Ṣūret-i ḥāline baḳılsa muʿammā görünür

4 Cümleniñ aṣlı elif olmuş iken maʿnāda
Noḳṭa-i vāḥide ile o elif bā görünür

5 "Ene emlaḥ" da gören ṣūret-i pākīze-i Ḥaḳ
Yūsuf'a baḳmaz o ṣūret aña aʿlā görünür

6 Ḥaḳḳıyā kim ki bugün görmese dīdār-ı Ḥaḳ'ı
Dīde-i ʿārif-i billāha o aʿmā görünür

* * *

1 Buhârî, "İsti'zân" 1, r. 6227; Müslim, "Birr ve's-Sıla", r. 115.

[EL-VELEDÜ SIRRI EBĪH][1]

Ve ẓuhūr-ı Muḥammed -*ʿaleyhi's-selām*- yalıñız nübüvvet ile degildir. Ve illā sā'ir enbiyā ile bir olmaḳ lāẓım gelür. Belki ẓuhūr-ı ʿilm iledir ki sebeb-i tefāżuldür. Bu cihetdendir ki şühūdı ḥażret-i ẕāt ve maḳāmı fevḳa'd-derecāt olan vesīledir. Pes, nicelerine laḳab virilmedi. Yaʿnī nebī dinildi. Velākin ʿilm-i Muḥammed virilmedi. Ekāmil-i ümmet ise ʿilm-i Muḥammed'e vāriṩdir. Pes, ekāmil daḫi Muḥammed olmaḳ lāzım geldi. Nitekim dirler; **"**الوَلَد سِرّ أبيه**"** Ey mü'min bu maḳāmıñ tafṣīline iẕin yoḳdur. Velākin remz olundıġı üzre ʿārife kifāyet vardır. Fe'fhem cidden.

İşte bu esfel olan ḫāke ve mertebe-i insāniyyete nezlinden ṣoñra tekrār menāzile ʿurūc ve dā'ire-i müsemmāya vülūc lāzımdır ki hüve'l-evvelü ve'l-āḫir sırrıdır. Ve daḫi [2] ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا﴾ ḥaḳīḳatidir.

Gel imdi ḫilʿat-i ʿāriyeden tecerrüd ḳıl ve saña bāḳī olmadıġın bil. Ve libās-ı Ḥaḳ ile mütelebbis ve beḳā-i Ḥaḳ ile bāḳī olmaġa cehd eyle. Tā ki bu mavṭına gelüp gitdügüñe degsün. Ve illā müflis ü ʿüryān ḳalursın. Ve ḳudsiyān arasında feżāḥat-i ʿaẓīme bulursın. ومن الله العصمة والتوفيق

Naẓm:

1 Ervāḥ tenezzül idüp eṭvāra gelürler
Seyr eylemege ʿālem-i āṩāra gelürler

2 Bülbülleri ḫāmūş iken ol gülşen-i ḳudsüñ
Bu bāġ-ı fenā içre bugün zāra gelürler

3 Ṣanmañ ki gidenler bu fenādan yine gelmez
Bāḳīde olan ṣoḥbet-i dildāra gelürler

4 Fānīyi virenler belī bāḳīyi bulurlar
Sūd itmege biñ cān ile bāzāra gelürler

5 Evvelki deme irmege erbāb-ı maḥabbet
Ḥaḳḳī gibi āḫir Ḥaḳḳ'ı iḳrāra gelürler

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* nüvişte est. MN.

2 "Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi emrediyor." en-Nisâ, 4/58.

[ḲUṬBA ZEVRĀʾ DİRLER][1]

Ve bu maʿnādandır ki ḳuṭba zevrāʾ dirler. Zīrā zevr fetḥa ile "meyl" maʿnāsınadır ki ziyāret didikleri buradandır. Zīrā ḳuṭbuñ her ṭarafa meyli vardır. Vaṣat-ı dāʾirede olan noḳṭanıñ nuḳāṭ-ı dāʾireye meyli oldığı gibi. Ve bu meyl ʿale's-seviyye olmasa inḥifāẓ mümkin olmayup helāk-i ʿālem ḥāṣıl olur. Gūyā ki mıḳnāṭīs gibidir ki eṭrāf-ı ʿālemi ceẕb idüp ṭurur. Ve bu mertebede cihet-i vāhideden ażdād müctemiʿ olur. Nitekim gelür: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾[2] Yoḫsa ehl-i naẓar ẓāhib oldığı gibi ciheteyn-i muḫtelifeteynden degil. Yaʿnī ehl-i naẓar ictimāʿ-ı ażdādı ciheteyn-i muḫtelifeteynden olursa tecvīz iderler. Ve illā mümteniʿdir dirler. Fe-emmā ehl-i keşf ʿindinde böyle degildir. Yaʿnī ciheteyn-i muḫtelifeteyn taḳrīri üzre cevāz-ı ictimāʿda kelām yoḳdur. Belki kelām cihet-i vāḥideden olduḳda ictimāʿdadır ki mükāşif anı iṯbāt ider. Zīrā cihet-i vaḥdeti ġālibdir. Ve taʿayyünāt-ı muḫtelifeyi ʿayn-i vāḥidede görürler. Maḥcūb ise red ider. Zīrā cihet-i keṯreti rāciḥdir. Bu sebebden maḳām-ı keşfiñ ḥāline ʿaḳlı irmez. Naẓm:

1 Ne bilsün ḥāl-i keşfi şol ki ehl-i ʿaḳl-ı ḳāṣırdır
Baṣīretsizdir ol ādem ki maġlūb-ı ʿanāsırdır

2 Hüve'l-evvel ve'l-āḫir hüve'ẓ-ẓāhir hüve'l-bāṭın
Şunuñ ki ʿaynı var ażdād bir ʿayn içre ẓāhirdir

3 Görünmez ṣūret-i ʿālem görinen Ḥaḳdır ey ādem
Anıñçün dirler ʿālemde bu ṣūretler meẓāhirdir

4 Nāẓar ḳıl keṯreti vaḥdet nice ifnā ider āḫir
Ki Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳ eşyāyı tecellī ile ḳāhirdir

5 Bu ʿilmiñ aṣlını ṣor Şeyḫ İsmāʿīl Ḥaḳḳī'dan
Ki bu ʿilm-i ledünnīde ḳatı üstād-ı māhirdir

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Müzīlü'l-Aḥzān* nüvişte est. MN.
2 "O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtın'dır." el-Hadîd, 57/3.

[DOLĀB-I KENZ-İ MAḪFĪ][1]

[144a] Ve[2] bu ʿurūcda bir dolāb daḫi vardır ki anda ṣuver-i istiḥālāt muʿāyene olunur. Yaʿnī keṯīf nice laṭīf ve laṭīf nice keṯīf olur. Ve reʾs ẕeneb ve ẕeneb reʾs olur. Ve insān ḥayvān ve nebāt insān ṣūretin bulur. Ve ʿalā hāẕā ve istiḥālāt ḥaḳāʾiḳa göre degildir; belki ṣuvere göredir. Ṣūretiñ istiḥālesi ise ṣıfata rāciʿdir; ẕāta degil. Nitekim ḳavm-i Dāvūd ḳırade ve ḳavm-i ʿĪsā ḫınzīr ṣūretine taḥavvül itdiler. Maʿa hāẕā ṣūret-i insāniyeleri bāḳīdir. Ve Cibrīl -*ʿaleyhi's-selām*- ṣūret-i Aʿrābīʾde temeṯṯüli daḫi aña dāʾirdir ki ḥaḳīḳat-i melekiyyesini münāfī degildir. Ve insān-ı müteravḥin daḫi ġayrı ṣūrete düḫūl itse ḥaḳīḳat-i insāniyyesine māniʿ degildir. Ḥattā iksīrde bile nüḫās ḥaḳīḳat-i nüḫāsiyesinden çıḳmaz. Belki ṣıbġ ile ṣūret ü keyfiyeti taḥavvül eyler.

Ve bu faḳīre bir dolāb daḫi ẓāhir olmuşdur ki anıñla cemīʿ-i eşyānıñ vech-i ḫāṣṣdan irtibāṭı maʿlūm olur. Ammā ẓāhirde taṣvīri mümkin degildir. ʿAceb sırr-ı ʿacībdir ki eşyāya sārī olmuşdur. Egerçi ebṣār ve baṣāʾir-i ʿavāmdan ḫafīdir. Zīrā kenz-i maḫfīʾdir ki esmā ve ṣıfāt ṣūretinde ẓāhir olmuşdur. Ve esmā ve ṣıfāt ṣuver-i eşyāya düḫūl eylemişdir. Faʿrif cidden. Naẓm:

1 Bu dolāb-ı felek içre daḫi dolāblar vardır
Bu çarḫı döndürür her bir cihetden āblar vardır

2 Bu ʿişretḫānede mey var ise aṣlında ābīdir
Göñülde sāḳi-i Ḥaḳdan ne feyż-i nāblar vardır

3 Geçer bu çenber-i çarḫı gider tā meclis-i ḳudse
Göñül erbābına her bir ṭavırda bāblar vardır

4 Yüzüñ Ḥaḳdan çevirme ḳıble oldur ehl-i maʿnāya
Egerçi mescid-i dilde nice miḥrāblar vardır

5 Bu ʿālem tekye-gāhında ḳatı nādir bulunur er
Baḳılsa ṣūretā ammā ki şeyḫ u şāblar vardır

6 Görünmez gerçi Ḥaḳḳī dīde-i Ḥaḳ-bīnden ġayra
Bu deryā-yı ḥaḳāʾiḳda velī girdāblar vardır

* * *

1 Ez-*Kitāb-ı Vesīletü'l-Merām* ki bā-ḫaṭṭ-ı Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- nüvişte est. MN.
2 Bu manzume 114b ve 343a'da mükerrerdir. MY.

[KELİME-İ TEVḤĪD][1]

[145a] Ve kelime-i tevḥīdiñ celālesinde olan "he" ṣūret-i żamīr olmaġla "hüve" kelimesi celāleden ṣoñra iʿtibār olundı. Zīrā żamīr āḫir-i kelimede vāḳiʿ olur. Ve ol "hā" iki vecihle kitābet olunur ki birine "retḳ" dirler. Allāh resmi gibi. **[145b]** Ve birine "fetḳ" dirler ki ḫaṭṭāṭlar celī ḳalem ile yazarlar; Allāh resmi gibi. Pes, evvelkisi "ḥalḳa" ve ikincisi "rā" şeklinde olmaḳda esrār-ı ʿaẕīme vardır ki erbābına maʿlūmdur. Ve "rā" ṣūretinde kitābet olınacaḳ ol "rā"nıñ ucı muḥammed isminiñ "mīm"i ḥalḳasına dāḫil olur. Ve biri biriyle irtibāṭ-ı tām bulur; Allāh Muḥammed gibi. Anıñçün kelime-i tevḥīdde bu iki isim birine muḳārin ḳılmışdır. Zīrā tecellī-i ulūhiyyetiñ pertevi ibtidā ʿaḳl-ı evvele ʿaks itmişdir ki rūḥ-ı Muḥammedīdir. Baʿdehū mertebe-i insāna gelince müteselsil olmuş ve eṭvār-ı vücūd-ı kevnī nihāyet bulmuşdur.

Naẓm:

1 Dīdeñi tevḥīde aç kim dilber-i maʿnā budur
Cümle-i eẕkār içinde peyker-i maʿnā budur

2 Bir dıraḫt-ı müntehādır ẕikr-i Mevlā-yı kerīm
Kim añа ṣūret viren bār u ber-i maʿnā budur

3 Naẓm-ı Ḳurʾān-ı ʿaẓīme oldı çün câme ṭırāz
Fiʾl-ḥaḳīḳa naẓm u neşre zīver-i maʿnā budur

4 Feṯḥ olur anıñ ile lā-büd ḥiṣār-ı enderūn
Ḳuvvet-i bāzū-yı cisme leşker-i maʿnā budur

5 Cümle eşyā ṣūret-i ẓāhirde esmādır velī
Ḥaḳḳıyā tevḥīdi gör kim maẓhar-ı maʿnā budur

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

[EKMELİYYET ẒĀHİR-İ ŞERʿ ÜZREDİR][1]

El-ḥāṣıl ekmeliyyet odur ki ẓāhir-i şerʿ üzre muḥkem yüriyüp ḫalḳ arasında iḫtilāle sebeb olan nesneden ḥaẕer ide. Ḥattā "Bir ṣāḥib-i taṣarruf ḫalḳa karşu eline kāse-i ḫamr alup nūş itdikde boġazında şerbet-i ʿasele münḳalib olsa bile maḳbūl degildir." didiler. Ve bu maḳāmdandır ki Ebū Yezīd-i Bisṭāmī sefer ü seyāḥatden dönüp Bisṭām'a ḳarīb olduḳda ahālī-i vilāyet andan āgāh olup Bāyezīd geliyormuş diyü ḳarşu çıḳup şehriñ ḫāricinde iken, Bāyezīd gördi ki ḳavmi anı taʿẓīm içün bīrūn olmuşlardır. Hemān orada ṭorbasından bir ḳurṣa-i nān çıḳarup anlara ḳarşu ekl itmege başladı. Ve bu maʿnā nehār-ı ramażānda vāḳiʿ olmaġla ḳavmi andan firār itdiler. Ve ol maʿnāyı anıñ ṣavmī ḥāline ḥaml idüp dönüp gitdiler. Ve Bāyazīd bu kārı tenfīr-i nās içün ṭutdı. Ve şehirden dūr olıcaḳ ṣūret-i şerʿa fi'l-ḥaḳīḳa żarar virmedi. Zīrā ṣā'ime teşebbüh gelmeyen maḥalde idi. Ve ʿalā hāẕā fe'fhem.

Naẓm:

1 Bulan Ḫıżr'ı bugün ʿilm-i ledünnīyi bilür dirler
Bilen bu sırrı baḥr-i dilde çoḳ gevher bulur dirler

2 Bulanlar gevher-i ʿilm-i ilāhīyi bu deryāda
Güher gibi ḳatı ʿizzetlü ḳıymetlü olur dirler

3 Bu beyʿat sırrını fehm eyleyen ehl-i dil ü dāniş
Eger Mūsā da olsa ḫıdmet-i Ḫıżrī ḳılur dirler

4 Selāmet istemez derd ü belādan zümre-i ʿuşşāḳ
Melāmetden geyerlerse eger ḫırḳa n'olur dirler

5 Yüri bu gevheri ehl-i dile ʿarż eyle ey Ḫaḳḳī
Ki anlar naḳd-i cānı beẕl idüp anı alur dirler

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* nüvişte est. MN.

[EYYĀM-I MEHDĪ VE ʿĪSĀ][1]

Ve Muḥammed'de "ḥā" ki basṭ ile ondur. Her biri mi'eye basṭ olınacaḳ biñ olur ki müddet-i ümmet-i merḥūmedir. Nitekim ḥadīṯde gelür: «إن استقامت أمتي فلها يوم وإن لم تستقم فلها نصف يوم»[2] Zīrā burada murād, yevm-i ilāhīdir ki biñ senedir. Ve anıñ nıṣfı beş yüzdür. Ve istiḳāmetden murād aḥkām-ı dīn üzre ṣebātdır ki bu ṣebāt ehl-i Tevrāt ve İncīl'de bulunmayup kitābların taḥrīf eylediler. Ve her biri hevāsı üzre bir yola gidüp enbiyā ve kütüb-i ilāhiyye ḥaḳḳında ḫurāfāt ve heẕeyān söylediler. Lillāhi'l-ḥamd ki ümmet-i merḥūme, istiḳāmet-i meẕkūreniñ ʿuhdesinden gelüp elfi tekmīl eylediler.

Sü'āl olunursa ki elf üzerine olan ziyāde nedir? Pes, ẓāhir olan bu idi ki biñ tārīḫinde ḳıyām-ı ḳıyāmet ola. Ve bu ʿālem-i kevn ü fesād bi'l-küllivye fenā bula. Cevāb budur ki mebʿaṣ-i Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* ehl-i tārīḫ ẓāhib oldukları üzre hübūṭ-ı Adem'den altı biñ iki yüz üç tārīḫinde vāḳiʿolmuşdur. Ve devr-i sünbüle ki devr-i ādemdir; yedi biñ sene olacaḳdır. Anıñçün İbn-i ʿAbbās'dan *-raḍiyallāhü ʿanhümā-* mervīdir ki ʿömr-i dünyā āḫiret cumʿalarından bir cumʿadır. Yaʿnī ʿömr-i ādem yedi biñ yıldır. Ve cumʿa ʿibāretindan fehm olunur ki bütün dünyānıñ ʿömri mine'l-evvel ile'l-āḫir üç yüz altmış biñ yıldır. Zīrā cumʿa şehr ve şehr daḫi seneniñ eczāsındandır. Sene ise üç yüz altmış bir gündür ki **[146a]** her biri biñe tefaḍḍul idicek mecmūʿ-i eyyām üç yüz altmış biñ sene olur. El-ḥāṣıl ḥisāb-ı meẕkūr üzre yedi biñden iki yüz üç sene nāḳıṣ gelmekle biñden ṣoñra olan iki yüz üç sene ol kesri cebr içündür.

Ve bu maʿnādandır ki baʿż-ı rivāyātda biñ iki yüz dört senesinde Mehdī ḳā'im olur didiler. Ve dört yüz ile beş yüz arasında ehl-i cennet cennetde ve ehl-i nār daḫi nārda ḳarār idüp devr-i ʿarş ġayrı ṣūrete girer. Ve müddet-i ʿarż u semā ġāyete irer. Ve'l-ʿilmü ʿindallāh.

Pes, eyyām-ı Mehdī ve ʿĪsā ve żabṭ-ı küffār ve beyne'n-nefḫateyn bu mecmūʿ-i müddetde dāḫildir.

Ve "ḥā" ki basṭ ile ondur. Müddet-i ḫilāfet-i ʿAbbāsiyye ve ʿOṩmāniyye'ye daḫi remz vardır. Zīrā Āl-i ʿAbbās'ıñ müddet-i mülkleri beş yüz yigirmi dört

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, X, 506.

ve āl-i ʿOs̱mān'ıñ altı yüz ṭoḳsan ṭoḳuzdan zamān-ı Mehdī'ye dek mümteddir ki beş yüzden ziyādece olur. Ve bu iki ḫilāfetiñ taḥṣīṣine vecih budur ki bunlar cemīʿ-i düveliñ evveli ve ekmelidir ki biri fātiḥā ve biri ḫātimedir. Zīrā Āl-i ʿAbbās'dan muḳaddem olan devlet-i Emeviyye'ye iʿtibār yoḳdur. Şol cihetden ki, Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* anları Medīne-i Münevvere'de minber-i ālīlerine maymūn ṣūretinde çıḳarken müṭālaʿa itdiler. Ve anlarıñ ḥükūmetlerinden ḥaẕẕ itmediler. Anıñçün ol ṭā'ifeniñ ʿÖmer bin ʿAbdu'l-ʿazīzden māʿadāsı maymūn gibi süḫre-i ʿālem oldılar. Ḫuṣūṣan ki anları kilāba teşbīh ile taḥḳīr daḫi vardır. Nitekim ḥadīṣde gelür: "El-ḫilāfetü baʿdī ṣelās̱ūne seneten s̱ümme baʿdehā melikün ʿażūżun." Zīrā ḫulefā-i erbaʿa ve İmām-ı Ḥasan'ıñ altı ay müddet-i ḫilāfeti ile otuz sene tamām olup, baʿdiyet-i muttaṣıla sırrı üzerine Benī Ümeyye mülk-i Şāmı ve etrāfını żabṭ itmişlerdir. Ve Ebū Muʿāviye olan Ebū Süfyān'ıñ zamān-ı cāhiliyyetinde, Rasūlullāh'a ve aṣḥāba eẕiyyeti kemālde ve zimām-ı ḥāli dest-i ihmālde olmaġla ol cefālarıñ āṣārı evlādında ẓuhūr eyledi. Ve evā'il-i müslimīn gibi kendisi ve aʿḳābı maḥfūẓu'l-ʿākibe olmadı. Ḥattā feṯḥ-i Mekke'de kemer-bend-i İslām olduḳdan ṣoñra, birḳaç kerre ḥāll ü ʿaḳde ʿahd itmek mülāḥaẓa eyledi. Velākin keṣret-i cumūʿ-i ehl-i īmān ve saṭvet-i dilīrān-ı erbāb-ı īḳāndan ḫavfen ḥālini iḫfā ḳıldı ve başına ne gelecegini bildi.

Naẓm:

1 Bu nefsi muṭma'inne ḳılmayınca ḥāl müşkildir
Bu müşkil ḥalline düşmüşdür ʿālem nice biñ yıldır

2 Eger pāy-ı irādetle varup ṭutduñsa dest-i pīr
Cüvānā ṣaḳlama nefsiñ ʿuyūbun keşf idüp bildir

3 Yanıñca dest-gīriñ olmasa rāh-ı sülūküñde
Düşersiñ nice olur ḥāliñ ki yoluñ āb ile gildir

4 Binen şeb-dīz-i nefse bu şeb-i tārīkde n'eyler
Ki gide gide ẓulmet reh-reviñ yolunı yañıldır

5 Yüri Ḥaḳḳī yüri ervāḥa peyrev ol iriş sırra
N'idersin nefsi kim anıñ işi ḥükm-i heyākildir

* * *

[BÜLBÜL OL Kİ GÜL NEDİR BİLESİN][1]

Ve ḥażarāt-ı Aṣḥāb *-raḍiyallāhü ʿanhüm-* cemāl-i Nebevî'ye naẓar-ı meẕkūr ile naẓar iderlerdi. Anıñçün ol cām-ı müṭalaʿadan ḳanmazlar ve ṣoḥbetinden uṣanmazlardı. Ve ḥāl-i ʿandelīb-i pür-zār daḫi bu maḳāmıñ ṭā'irindendir ki her çend güle vāṣıl ve maḥabbetine dāḫil olsa nālesi kesilmez. Zīrā naẓarı yalıñız reng-i güle degil; belki būyundan buldıġı ḥālātadır. Pes, būy münḳaṭiʿ olmadıḳça ḥālāt daḫi münḳaṭiʿa olmayup mütezāyide olmaḳdadır.

Be hey insān! Ḥaḳ Taʿālā -ki vāsiʿdir- raḥmeti nice müżeyyeḳa belki ḥuṣūli istiʿdāda muʿallaḳ ve vefreti ṭaleb-i zāyide menūṭdur. Bülbül ol ki gül nedir bilesin ve ṭālib ol ki maṭlūbı bulasın.

Naẓm:

1 Bāġ-ı dil ki feyż-i Ḥaḳ'dan dā'imā şād-āb olur
Lā- cerem her bir neminden ṣad gül-i sīr-āb olur

2 Vaṣl-ı gülden iştiyāḳ-ı bülbüle gelmez kesād
Germ olup bāzārı belki ṭurma āteş-tāb olur

3 Ḥüsn-i Yūsufdur Züleyḫā'yı ḳılan āşüfte-dil
Böyle dilber böyle ʿāşıḳ gerçi kim kem-yāb olur

4 Zevraḳ-ı dil baḥr-i ʿaşḳ içre nice ġarḳ olmasun
Kim aña bir devr-i zülf-i yār biñ girdāb olur

5 Ḳulzüm-i feyże şu kim Ḥaḳḳī gibi ġavvāṣ ola
Dürr-i naẓmı zīver-i gūş-ı dil-i aḥbāb olur

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

[BİR KİMSENİÑ BİÑ AḲÇESİ OLSA][1]

Ve māl-i mevḳūfuñ murābaḥasın ekl itmek devr-i şerʿī ile olıcaḳ lā-beʾsdir. Ḳudemā-i erbāb-ı ṭarīḳat o maḳūleleri ḳabūl itmedikleri tevekküllerine māniʿ olduġı içündür. Zīrā bunlarıñ ʿindinde her ne şey ki ḳalbiñ māsivallāha istinādına sebeb ola, **[146b]** anı Ḥaḳḳ'a māniʿ ʿadd iderler; gerek ṣūret-i şerʿde olsun gerekse olmasun. Ve bundan didiler ki bir kimseniñ bir aḳçesi olup taṣadduḳ itse ve bir kimseniñ daḫi biñ aḳçesi olup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ṭoḳuzını beẕl idüp birini alıḳosa, evvelkiniñ ṣevābı ziyādedir. Zīrā māldan istinād idecek nesnesi ḳalmamışdır. İkinciniñ ise bir aḳçesi ḳalmışdır ki ol bir aḳçeye ṭayanmaḳla tevekkül-i ṣırf rişṭesi kesilür. Ve irtibāt-ı Ḥaḳ çözilür ve bozılur. Velākin ḳanı bu maḳāmātı fehm eyler ve nefsiyle mücāhede ḳılur ve taḳvā-yı ḥaḳīḳīyi der-kār ider? Bu sebebden sebeb münḳaṭıʿ olup vüṣūl-i Ḥaḳ az bulunur.

Bu ʿaṣrıñ ḥāli ise lisāna gelmez ve ḳalem ile taḥrīr aña vefā eylemez. Zīrā ṣūret-i iḫtilālden ḥaḳīḳat-i iḫtilāl daḫi ḥāṣıl oldı.

Naẓm:

1 Ey göñül şarṭı nedir işbu yoluñ tecrīddir
Sırrı cümle māsivādan Ḥaḳ içün tefrīddir

2 Didi lā-mevcūde illallāh ʿārif maʿnīde
Kim bu ḳavliñ māʿadāsı ṣūret-i tevḥīddir

3 Kim ki taḥḳīḳ itmese tevḥīdi keşf-i ẕāt ile
Biñ delīle ḳādir olursa işi taḳlīddir

4 Rūḥ-i Ḳudsī'den nefes al Ḥażret-i Īsā gibi
Rūḥuña her bir demi zīrā ki biñ teʾyīddir

5 Vaḳt-i imsāk eyledi şimden girü Ḥaḳḳī mürūr
Ḥamdü lillāh bu günüñ bir özge yevm-i ʿīddir

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

1 Kār ṭut ʿālem-i dünyāda keselden ne gelür[1]
Ger ʿasel ise kesel öyle ʿaselden ne gelür

2 Nice bir nefsiñ ile eyleyesin tedbīri
Muntaẓır ol saña taḳdīr-i ezelden ne gelür

3 Bulmasa Ḥaḳ'dan eger pāy-ı irādet ṣūfī
N'idelim n'eyleyelim şeyḫ olup elden ne gelür

4 Ṣūfīye ʿārif olanlar didiler ibnü'l-vaḳt
Ey püser bu demi gör ṭūl-i emelden ne gelür

5 Eyle Hābīl ile Ḳābīl'e naẓar ey Ḥaḳḳī
Baḳ eger ādem iseñ ʿāleme belden ne gelür

[OL ḴUYUDA ÜÇ ṬAMAR ṢU VARDIR][2]

Ve Zemzem'iñ fī-nefsi'l-emr āb iken maṭʿūmāt gibi ġidā'iyyeti vardır ki hem āb hem idāmdır[3] Ve her maraża şifādır. Ve bir yerden bir yere naḳl itmek mesnūndur. Nitekim Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* sipāriş idüp Mekke'den Medīne'ye kendileri içün getürtdiler. Ve kefen-i meblūl bi-mā'i zemzem ile daḫi ilā-hāẕe'l-ān teberrük olunur.

Ve ol ḳuyuda üç ṭamar ṣu vardır ki aʿlā ve eleẕẕi Ḥacer-i Esved'den beri feyeżān ve cereyān ider ki süd gibidir. Ve sā'ir iki ʿırḳdan vārid olan ṣunuñ üzerinde yaġ gibi ṭurur. Anıñçün aña ziyāde raġbet iderler ki ḳalb-i kāmilden feyeẕān iden mā-i feyż-i ilāhī gibidir. Anıñçün ʿilm-i ilāhī gibi eleẕdir. Egerçi sā'ir ʿurūḳ-ı rūḥāniyyeden cereyān iden ʿulūm daḫi ʿilm-i ilāhī ile memzūc olıcaḳ cümlesi mā-i vāḥid olur. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: "Yüsḳā bi-mā'in vāḥidin." Maʿa hāẕā cā'izdir ki ḥadā'iḳ-i saḳy olunan mā-i vāḥidde ʿurūḳ-i muḫtelife ola. Velākin fi'l-miṣl ḥüküm ġālibindir. Bu cihetden kāmilde ḥüküm ʿilm-i ḥużūrīniñ ve nāḳısda ʿilm-i ḥuṣūlīniñdir. Ve ʿilm-i şuʿūrī ile ʿilm-i ṣarīḥ bir degildir. Zīrā evvelkisi verā-i perdeden ve ikincisi mertebe-i müşāhededendir.

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
3 idām: ḳatıḳ maʿnāsına. (Ḥaḳḳī)

Naẓm:

1 ʿİlm-i Ḥaḳ dilden gelür dil özge bir mīzābdır
Ol nem-i raḥmet ile cān ravżası şād-ābdır

2 İçmeyen bu sāġarıñ bir şerbet-i şīrīnini
İlminiñ her ḳatresi bir ḳulzüm-i zehr-ābdır

3 İşbu cām-ı sükkerīni ṣundı ṣāḳī-i ezel
N'eylesün anı velī şol kim şarābı ābdır

4 Nūş-ı cām-ı feyż gelmezse elinden bir diliñ
Ehline ṣıḥḥan dimekde feyże özge bābdır

5 Ḥaḳḳıyā deryā-yı feyże ṭaldı gitdi bu diliñ
Virme nādāna anı kim gevher-i nā-yābdır

[ZİNĀ ÜÇ VECİHLEDİR][1]

Ve zinā üç vecihledir ki biri bi'l-fiʿl fiʿl-i fāḥişdir. Ve biri şehvetle mes ve biri şehvetle nāmaḥreme naẓardır. Şehvet olmasa daḫi iġmāż-ı ʿayn itmek evlādır. Pes, ḫādim nāmına olan ḥaşıylara ecnebī naẓar itmek yoḳdur. **[147a]** Zīrā "yaġużżū min ebṣārihim" ʿumūmunda dāḫillerdir. Ve ecnebiyyāt daḫi "yaġżużne min ebṣārihinne" ʿumūmuna göre ecānibe naẓardan memnūʿalardır. Velākin bu aʿṣārda ḫavāss-ı nās ḫuṣūṣan ki mülūk ve ümerā ḥaremlerine düḫūle ḥaşıylara li-ecli'ż-żarūre ruḫṣat virmişlerdir; ṣaḳal tırāş gibi ki aṣlında meṣüle oldıġı cihetden ḥarāmdır. Velākin baʿż-ı naẓā'irīne ḳıyāṣ ile beyne'n-nās ehl-i ḥarb içün muraḫḫaṣdır. Zīrā ehl-i ḥarbe lebs-i ḥarīr ve iʿfā-i şevārib ve taṭvīl-i eẓfār ve taġyīri'ş-şeyb bi's-sevād terḫīṣ olundı. Zīrā evvelkide istiʿmāl-i silāḥda sühūlete medāriyyet vardır. Sā'irlerde tehyīb-i ʿadū bulunur. Zīrā ḫalḳ ẓāhir-bīn olduḳları cihetden ẓāhire naẓar iderler. Velākin her bābda taḳvā ile ʿamel itmek vācibdir. Ve taḳvāda olan mehābet umūr-i ẓāhirede ve ʿaded ü ʿudedde yoḳdur. Ve ṣadr-ı evvel ehlinden bu maḳūle ẓāhir-i şerʿa muḫālif nesne menḳūl degildir.

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

Ṣoñra żaʿf ḥālinden nāşī baʿż-ı aʿzār ile ṣadedden çıḳanlar çıḳdı. Meṣelā ehl ü ʿiyālim ve nafaḳaya żarūretim vardır diyü ticāret ucundan iʿtikāfı terk eylediler. Ve baʿż-ı emrāż sebebiyle bilā żarūre eṭibbāya ve cerrāḥlara aʿżāyı mestūrelerini keşf eylediler. Ve müslümānlar kefere gibi yumurṭa ṣabġ eylediler. Ve ʿalā hāẕā.

Naẓm:

1 Gel beri gel şerʿi gözle ʿaḳla yār olmaḳ yeter
Nūr ol ʿiffet ile şehvet ile nār olmaḳ yeter

2 Bu melāmet rāhıdır bunda selāmet isteme
Ġayret it dervīş böyle ehl-i ʿār olmaḳ yeter

3 Naḳd-i ʿömrüñ eylediñ isrāf bī-hūde yere
Gel yapış bir kār-ı Ḥaḳḳ'a nā-bekār olmaḳ yeter

4 Çün ġalīvāc olma şeş meh māde vü şeş māh ner[1]
Gel beri şimden girü pür-zūr u zār olmaḳ yeter

5 Ṣūreti vir maʿnīye vü ẓāhiri vir bāṭına
Ḥaḳḳıyā yoḳluḳ içinde böyle var olmaḳ yeter

* * *

[ŞEHMĀ İḲRĀR-I ZİNĀ İTDİ][2]

Ve Ḥażret-i ʿÖmer *-raḍıyallāhü ʿanh-* oġlı Şehmā'ya ḥadd-i zinā urup ṭoḳsan degnek tamāmında Şehmā teslīm-i emānet-i rūḥ idicek on degnek daḫi meyyiti üzerine ḍarb eyleyüp tekmīl-i ḥadd eyledi. Ve meyyit -gerçi ḥadd olunmaz- ve lākin ictihād-ı ʿÖmer'e mebnī olıcaḳ meskūtün ʿanhdır. Zīrā ṣaḥābe, ḫuṣūṣan ḫulefā ümūr-ı dīne sā'irlerden aʿlemdir. Faʿlem ẓālik. Ve Şehmā iḳrār-ı zinā idüp ʿÖmer daḫi icrā-i şerʿ itmekle o gice Ḥażret-i ʿAlī *-raḍiyallāhü ʿanh-* ikisini daḫi ḫużūr-ı Rasūl'de muḳarreb gördi. Yaʿnī Şehmā'nıñ fermān-ı Ḥaḳḳ'a inḳıyādı ve ʿÖmer'iñ daḫi oġlumdur diyü merḥamet itmeyüp icrā-i şerʿ itdügi, ikisiniñ daḫi dergāh-ı ḳurba vüṣūlüne bā'iṣ oldı.

1 māde: dişi ner: erkek ġalīvāc: devlengec dinilen ḳuşdur. (Ḥaḳḳī)
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

Pes, ey ḥükkām-ı dīn siz daḫi bu maḳūle mevādda ḫavf itmeyüp hemān icrā-i şerʿ idesiz. Ve siziñ şerʿ ile ḳızıl ḳan dökdügüñüz āḫiretde lālezār-ı bihişte düḫūlüñüze bāʾiṣ ve ḥadd ile hükm-i nefsiñiz bād-ı sabā-yı raḥmetiñ vezān olmasına bādīdir. Ḳanı siziñ ʿaḳlıñız ki eliñizde bürhān var iken nefs-i emmāreye uyarsıñız. Ve mücrime merḥametiñizle kendi cānıñıza ḳıyārsıñız.

Şu ḳadar vardır ki "Edraʾü'l-ḫudūde mā isteṭaʿtüm." mūcibince defʿ-i ḥadd içün baʿż-ı şübehāt ilḳā itmek meşrūʿdur. Bu daḫi ḥākime maʿrūż olmazdan evveldir. Ve illā ḳaṭʿan ḥadd olunur. Meṣelā şürb-i ḫamr iden kimseniñ aġzında rāyiḥa-i ḫamr ve baʿżı emārātı var iken ḥākime ʿarż olunsa; pes, ḥākimiñ iṭṭılāʿından soñra ʿafv olunmaz. Ve şefāʿat daḫi götürmez. Vay ol ḥākime ki bunuñ ḫilāfın eyleye. Ve dünyā-yı bī-vefāya ṭayana. Ve āḫiretde nār-ı ʿaẕāba yana. Ve minellāhi'l-ʿiṣmete ve't-tevfīḳ.

Ve emr-i ḥükūmet ḥaḳ üzre oldıġı ṣūretde bile düşvārdır. Anıñçün İmām-ı Aʿẓam *-raḥimehüllāh-* ḳabūl itmedi. Ya buṭlān üzre olıcaḳ, ḥāl nice olur. Ve ḥadīṯde gelür: "قاضيان في النار وقاض في الجنة" Yaʿnī ʿālim olup ġaraż-ı dünyā ile ḫilāf-ı ḥüküm itse veya cāhil olup ḥadd-i şerʿden çıḳsa ikisi daḫi düḫūl-i dūzaḫda berāberdir. Ve ol ki muḳsiṭ ve ʿādildir; nūrdan minber üzerine cülūs itse gerekdir.

Naẓm:

1 ʿÂlemiñ ey dil niẓāmı ḥükm-i ʿādilden gelür
Var dirīġ itme şu kim elden gelür dilden gelür

2 Aḫmaġa ışmarlama kārı feżāḥatdir ṣoñı
Bu cihānda āb-ı rū tedbīr-i ʿāḳilden gelür

3 Cāhile ṣorma ḫaber zinhār sırr-ı rūḥdan
Bu peyāmı bilmez o semt-i heyākilden gelür

4 Cān ile iḳbāl ḳıl Ḥaḳ'dan gelürse vāridāt
N'eyler ehl-i dil anı kim ādeme ilden gelür

[147b] 5 Er odur ki Şām u şarḳı devr idüp Ḥaḳḳī gibi
Seyr ilallāh eyleyüp cümle menāzilden gelür

* * *

[MĀḲAMĀT-I MŪSİḲİYYE İLE TEǦANNĪ][1]

Bu cihetdendir ki baʿż-ı maḳāmāt-ı mūsiḳiyye ile teǧannīyi tecvīz eylediler; meger ki anda laḥn-ı fāḥiş ola. Bu ṣūretde inkār olunur. Zīrā maḳsūd-ı biʾẕ-ẕāt olan ḳırāʾat olunan Ḳurʾān ve ilāhiyyāt ve ḳaṣāʾidiñ naẓmından meʿānīsine intiḳāl ve ḳalbi ʿālem-i maʿnāya īṣāldir. Ve ḥüsn-i ṣavt ve teǧannī-i maḳbūl, bevāṭını ʿālem-i ḳudse taḥrīke vesīle-i tāmme ve vāsıṭa-i kāmiledir. Ve bir nesne ki ḫayra vesīle ola; ḫayırdır. Ve bu maʿnāyı inkār iden emr-i bedīhīde mükābere ider ki lā-yaʿḳildir. Ve bu taḥrīk-i bāṭınī ve izʿāc-ı derūnī, mübtedī ve mütevassıṭa göre ġālibdir. Ve şol ki müntehīdir; esbāb-ı ẓāhire ile taḥrīke muḥtāc degildir. Ve şol ki fenā fillāh ehlidir; gūşı cümleden eṣamdır.

Anıñçün her beldede ki Şāfiʿī ola; anlarıñ müʾezzinlerinde ve imāmlarında maḳāmāt ve teǧannī yoḳdur. Nitekim Kaʿbeʾde miḥrābları olan maḳām-ı İbrāhīm, derūn-ı maṭāfda vāḳiʿ olmuş ve bāb-ı Kaʿbeʾye muḥāẕīdir. Zīrā Şāfiʿī'niñ sırrı fenādadır. Ḥanefī ise böyle degildir. Zīrā anlarıñ sırrı beḳādadır. Anıñçün maḳām-ı Ḥanefī ḫāric-i maṭāfdadır. Müeʾzzinleri teǧannī ve ṣavt-ı ceḥūrī ile ġulġule-endāz ve hengāme-sāzdır.

Ve bu faḳīr, zamanımda baʿż-ı aḳṭāba irişdim ki şürūṭuna muḳārin olan teǧannīden menʿ itmez ve kendi daḫi istimāʿ eyler. Ve baʿż-ı evḳātda bi-nefsihi oḳurdı. Ḫuṣūṣan ki esḥārda ġalebe-i inciẕābdan, ṣabāḥa dek naġamāt-ı raḫīmeden ḫālī olmazdı. Velākin kelām-ı kibār oḳurdı. Yoḫsa maḥcūbların sāḫtelerini oḳumaz ve oḳutmaz idi.

Naẓm:

1 Şīve-i ḥüsni o yāriñ dīde-i cānı alur
Derdine derd artdurur ḳalbinde dermānı alur

2 Ṣun şarāb-ı vaṣlı tā kim dīdeler mey-gūn ola
Vir bir ʿaşḳıñ sāġarın kim ʿakl-ı insānı alur

3 Tāb-ı dilden ḳaṭre kim gözden yüze olur revān
Vüsʿatinden ḳoynuna deryā-yı ʿummānı alur

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

4 Derd-i ʿaşḳa düşmesün dünyāda bir bī-çāre dil
Yoḫsa vallāhi'l-ʿaẓīm ol derd-i dil anı alur

5 Ḥaḳḳıyā ḳazdıñ çıḳardıñ kān-ı dilden çoḳ güher
Yoḳdur ammā müşterī laʿl-i bedaḫşānı alur

[ʿİNĀD-I YEHŪD][1]

Nitekim dimişlerdir ki Ümeyye bin Ebi'ṣ-Ṣalt ki şuʿarā-i ʿArab'dan ziyāde belīġ kimse idi. Ve kendine ḥüsn-i ẓannı olup peyġamber-i āḫiru'z-zamān olmaḳ ümīdinde idi. Ṣoñra ḫilāfı ẓuhūr idicek, daʿvāsınıñ iştihārı sebebiyle kemer-bend-i İslām olmaḳdan ʿār idüp ṭarīḳ-i ḫilāfa sülūk itdikde yaġmāger-i ḳaḫr-ı ilāhī ceyb-i dilinden naḳd-i ʿilmi tārāc ve sünen-i meslūk-i ġınādan girīve-i iflāsa iḫrāc eyleyüp "ḥablike ʿalā ġāribik" mażmūnı üzre ipini boynuna ṭoladı. Ve hem-rāh-ı derd ü belā ile istemedigi semte yolladı. Ve maḥkīdir ki bir gün ḫāba varup bīdār olduḳda gördi ki çeşm-i dili ṣuver-i melekātı idrākden ḳalmış. Ve ḥarāmiyān gibi cehl ü nādānī her ṭarafın almışdır ki ġaniyy-i ʿilm iken faḳīr olmuş ve mekteb-i maʿrifetde üstād-ı küll iken ṭıfl-ı ebced-ḫān mertebesin bulmuşdur.

İşte şükr-i niʿam-ı ilāhiyyeyi nisyān ve miknet-i ḥāli sebeb-i ʿiṣyān idenleriñ ḥāli budur. Ḫuṣūṣan ki bir nesneyi inkār itmek anıñ ḥaḳīḳatine vuḳūfdan ṣoñra ola ki añа ʿinād-ı Yehūd ve ceḥūd-i cühūd dirler. Nitekim Ḳur'ān'da gelür: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ﴾[2] Ve her ʿaṣırda münāfıḳ çoḳ oldıġı gibi cühūd daḫi çoḳdur ki cümlesi fi'l-ḥaḳīḳa maġḍūb-ı ilāhīdir.

فيا حسارة من غضب الله عليه ويا شقاوة من أُرسل بريد قهره إليه

Naẓm:

1 ʿAmel ḳılmazsın ʿilm ile
Yazıḳlar saña yazıḳlar
Hemān döndüñ ʿazāzīle
Yazıḳlar saña yazıḳlar

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 "Kendileri de bunların hak olduklarını kesin olarak bildikleri onları inkâr ettiler." en-Neml, 27/14.

2 Diliñ dūr oldı ʿabretden[1]
Gözüñ boş ḳaldı ʿibretden
Yüzüñ ayrıldı ḥürmetden
Yazıḳlar sańa yazıḳlar

3 Eger olduńsa āgehden
Elem çek ḳahr-ı nāgehden
Ḥayā itmezsin Allāh'dan
Yazıḳlar sańa yazıḳlar

4 Sözin ṭut Ḥaḳḳī-i ṣāfıñ
Eger var ise inṣāfıñ
Ḫaṭālar aldı eṭrāfıñ
Yazıḳlar sańa yazıḳlar

[BU ʿĀLEM KELĀM VE SİMĀʿDAN ʿİBĀRETDİR][2]

Mervīdir ki Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi vesellem-* ḥudā-i ʿArabī istimāʿ itmiş ve ruḫṣat virmişdir. Ve baʿż-ı teġanniyyāta daḫi cevāz göstermişdir. Nitekim maḥallinde mübeyyendir. Ḥattā baʿż-ı ʿulemā istiḥbāb-ı ḥudā ḥaḳḳında risāleler ve kitāblar düzmüşler ve ʿuḳde dilleriñ **[148a]** bendlerin çözmüşlerdir. Ve hīç bir ʿāşıḳ bu āna gelince simāʿdan imtināʿ itmemiş ve ṭarīḳ-i inkāra düşmemiş ve girīve-i çebe gitmemişdir. Zīrā bu ʿālem kelām ve simāʿdan ʿibāretdir. Ḫuṣūṣan ki tecelliyāt-ı ṣıfātiyye ẓuhūr ve cehr iḳtiżā eylemiş ve Cibrīl vaḥy-i ḫafīyi āşikāre söylemişdir.

Velākin ḳanı idrāk ki taṣavvurāt ve taṣdīḳāt söyleyem. Ve ḳanı iḳrār ki ḥaḳā'iḳ-i maḳāmı basṭ u beyān eyleyem. Yuf şol mürde dillere ki āb-ı ḥayāt nedir bilmezler ve ḥayf şol pejmürdelere ki feyż-i rūḥ ile zindegī-i tāze bulmazlar. Ve ḫarlikden ḫalāṣ olup insān-ı kāmil olmazlar. Be hey bī-behre-i ḥayāt, bir ṣaḥib-i nefes aġzından ṣūr-ı İsrāfīl gibi nefḫa-yāb olup dirilseń olmaz mı? Veya bir sāḳi-i Rabbānī olandan bir sāġar bāde-i rummānī alsań, yoḫsa mizācıń almaz mı? Bārī edne'l-emr cenānıńda taṣdīḳ ve zebānıńda iḳrār ve destiñde ʿamel gerekdir. ʿUṣṣāḳ kimlerdir ki zühhād anları maʿrife-

1 ʿabret: fetḥa ile ḳan aḳmaḳ maʿnāsınadır ve kesre ile iʿtibārda isimdir. (Ḥaḳḳī)
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* nüvişte est. MN.

te yol bulalar. Ya ṭaʿn u teşnīʿa ḳādir olalar. Belki anlarıñ maṭʿūnları evliyā-i muḫayyele-i mecʿūledir. Yoḫsa evliyā-i ḥaḳīḳiyye-i ẕātiyye degil.

Naẓm:

1 ʿÂşıḳıñ ḥālin bilenler dillerin kūtāh ider
Ṭaʿn iden ehl-i sülūka kendini gümrāh ider

2 Dil bilen ṭanbūr-veş itmez hemīşe ḳīl ü ḳāl
Ney gibi feryād ider ü bülbül-āsā āh ider

3 Muṭrib-i meclis ne diller dökdi bezm-i ʿayşde
Ṣundı ṣāḳī bir ḳadeh kim içeni Cem-cāh ider

4 Diñleseñ olmaz mı ḳānūn üzre sen mürşid sözin
Kim simāʿı sālikānı vāṣıl-ı dergāh ider

5 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan simāʿ eyler ḳulaġım dā'imā
Kim beni Ḥaḳ her nefesde kendüden āgāh ider

[ARAÑIZDA RAḤM EHLİ KİMSE BULUNMADI MI?][1]

Ve ḥadīṣde gelür: [2]«مَنْ لاَ يَرْحَمْ لاَ يُرْحَمُ» Mervīdir ki Rasūlullāh *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* bir ḳabīle-i ʿāṣiye üzerine bir miḳdār ʿasker gönderüp anlar daḫi varup nehb ü ġāretden ṣoñra bir kimseye daḫi ḫançer-i ḫūn-rīz çeḳdiler ki ol ḳabīlede bir[i] maʿşūḳasına mülāḳāt içün mihmān olmuş ve müsāfir gelmiş idi. Her çend ki kendiniñ ecānibinden olup rābıṭa-i ḳudūmunı ifāde itdi; fā'ide virmeyüp āḫir meydān-ı fenāda serin virdi. Ve ʿaşk u maḥabbet ucundan gözi neler gördi. Baʿde'l-ʿavd bu ḳażiyye cenāb-ı Nebevī'ye ḥikāye olunduḳda gül-berg-i ruḫsārları üzre ḳaṭarāt-ı nem-i eşk rīzān idüp bi-ṭarīḳi'l-ʿitāb "Arañızda bir raḥm ehli kimse bulunmadı mı ki ʿāşıḳa çūb-ı cefā ile ṭoḳunmaya ve yed-i baṭşı ile şemşīr-i bürrāna ṣunmaya" buyurmuşdur.

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāşakiyye* nüvişte est. MN.
2 Buhârî, "Edeb", 18, r. 5997; Müslim, "Fezâil", r. 65.

Naẓm:

1 Dilimde ʿaşḳ u şevḳiñ bā'iş-i emn ü emānımdır
N'ola ḥıfẓ eyler isem cānda ḥırz-ı yemānımdır

2 Benem yuḥyī ki meydān-ı maḥabbet içre serbāzem
Ḥayātım ḳuvvetinden ḳaynayan her demde ḳanımdır

3 Benem Manṣūr kim dillerde dā'im söylenür nāmım
Ḫaṭṭ-ı miḥnet serimde oḳunur ḫoş dāsitānımdır

4 Virür ḫūn-ābe-i çeşmim ʿaḳīḳ ü laʿle reng-i ḫūn
Ḳızıl yāḳūt aḥvāl-i cigerden bir nişānımdır

5 Benem Ḥaḳḳī yazılmaz şerḥ-i ḥālim ḥadden artuḳdur
Egerçi ḫāme destimde ḳatı muʿciz-beyānımdır

[MAṬBAḪ-I DİLDE ṬAʿĀM-I MAʿRİFET MAṬBŪḪDUR][1]

Ve bu faḳīre baʿż-ı evḳāt-ı ṣāfiyede ẓāhir oldı ki Ḥażret-i Ḫatmü'l-Evliyā[2] *-ḳaddesallāhu sırrehū-* bilād-ı dünyāda her beldede temeşşül idüp ve elinde bir muṣḥaf ṭutup andan oḳur. Ve bu maʿnā ḥālet-i vāḥidedir. Nitekim leṭāfet-i melekūtiyeniñ ḥükmidir. Gūyā remz ider ki her maṭbaḫ-ı dilde ki ṭaʿām-ı maʿrifet-i ilāhiyye maṭbūḫdur; ol maʿrifet şeyḫ-i mezbūruñ āṯār-ı ḥaḳā'iḳinden ve netā'ic-i ʿulūmundandır. Ve belki ol maʿrifetde anıñ māye ve mezci olmasa ol ʿilim bī-mezedir. Zīrā velāyet-i ʿörfiyye anıñ nefḫ-i nefesine mevḳūfdur. Pes, ol nefes mefḳūd oldıġı yerde rūḥ-ı maʿrifet bulunmaz.

Bi-ḥamdillāhi Taʿālā ki bu faḳīr ẕikr olunan nefesden bir ḳaç defʿa nefḫa-yāb olup bu sebebden rūḥ-ı maʿrifetim cenīn-i ḳalbe ḥayāt baḫş itmiş ve eṯer-i feyż sū-be-sū ʿāleme gitmişdir.

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 Ḫatmü'l-Evliyādan murād Ḥażret-i Şeyḫ Muḥyiddīnü'l-ʿArabī'dir. *Ḳaddesallāhü sırrahü*. (Nāṣıḥ)

Naẓm:

1 Gönül ki ʿilm-i ledün bulsa ger ḥayāt bulur
Ḥayāt bulmayan ādem nice ṣebāt bulur

2 Cenīn ki ola ṣıfātı raḥimde müstekmil
Kemāl-i vaṣfa göre anda feyż-i ẕāt bulur

[148b] 3 Ḥisāb-ı nefsi bugün kim ki mū-be-mū itdi
Elinde emr-i Ḥaḳ ile yarın berāt bulur

4 Bu ḳāl ü ḳīl hemān āb-ı çāha beñzer kim
Anıñla meşreb-i ādem nice Furāt bulur

5 Vücūd-ı fānīyi Ḥaḳḳī vücūd-ı bāḳīye vir
Viren nüḫāsı zer ü sīme ḳat ḳat bulur

[NİTEKİM İDENLER BULDILAR][1]

Ve bu erkān-ı devlet ve aḥvāl-i salṭanat tedbīr-i ḥükemā-i ilāhiyye ile ḳurulmuş ve cümle-i ümūr müşāvere-i ülü'l- elbāb ile görülmüşdür. Anıñçün ḳudemā-i mülūk bi-ḥasebi'l-ġālib manṣūr oldılar. Zīrā ervāḥ-ı ʿāliye anlara ẓāhiren ve bāṭınan müsteşḥibler ve anlar daḫi ḳabūl-i pende rāġıblar idi. Ve bir daḫi mülūküñ memleketine ḫiyānet olunmamaḳ gerekdir. Yaʿnī ne ki beytü'l-māle veya anlarıñ ḫazā'inine vażʿolunacaḳdır; o bābda ḫiyānet itmemek ve ṭamaʿ yoluna gitmemek gerekdir. Nitekim idenler buldılar. Ve ḥadīṯde gelür: [2]«اللهُـمَّ اقْـضِ عَنِّـي دَيْنِـي» Yaʿnī ẓāhir ve bāṭın emānet-i ilāhiyyeye ḫiyānet itmeyüp cümlesini maḳāmına göre murāʿat itmege Ḥaḳ'dan ʿināyet gerekdir. Anıñçün baʿż-ı kümmel-i evliyā buyurmuşdur ki yevm-i ḳıyāmetde ne Ḥaḳ ve ne ḫalḳ benim yaḳama yapışmaz. Zīrā ḥaḳḳ-ı Ḥaḳḳ'ı ve ḥaḳḳ-ı ḫalḳı edā itmişimdir ki hīç kimseniñ benim üzerimde emāneti ḳalmamışdır. اللهُـمَّ أعـط لنا منه نصيبا

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 Taberânî, *el-Mu ʿcemü'l-Kebîr*, IV, 81, r. 3710.

Naẓm:

1 Niçün nefs-i emmāreñe dā'imā
Uyarsın uyarsın uyarsın uyar
O şāh emrini ṣırça-veş ey gedā
Ṣıyarsın ṣıyarsın ṣıyasın ṣıyar

2 Ḫamīr eyleyen ḫırṣ ile öz özin
Yarın ṭoldurur ṭopraḳ anıñ gözin
İrerse ʿömr āḫire añsuzın
Ṭoyarsın ṭoyarsın ṭoyarsın ṭoyar

3 Ḳaçan yapışalar ḫalḳ dāmānıña
Bu itdikleriñ ḳalmaya yanıña
Niçün tīġ-i ʿudvān ile cānıña
Ḳıyarsın ḳıyarsın ḳıyarsın ḳıyar

4 Bugün itmez iseñ günāha nedem
Dimezseñ yolum gösteriñ ben n'idem
Yarın çün ṣırāṭa baṣarsın ḳadem
Ḳayarsın ḳayarsın ḳayarsın ḳayar

5 Bu Ḥaḳḳī-veş oḳu Ḥaḳḳ'ıñ nāmesin
Başıñdan ṭaġıt ḫalḳ hengāmesin
Kefen-pūş olunca teniñ cāmesin
Ṣoyarsın ṣoyarsın ṣoyarsın ṣoyar

[SULṬĀN AḤMED-İ ŞĀLİŞ][1]

Ey pādişāh-ı[2] ẕī-cāh v'ey şehen-şāh-ı ʿālem-penāh, ne vecihle nāmıñı yād ideyim ki ẕātī ve küllīdir. Ve ne ṣūretle vaṣf-ı cemāliñ ideyim ki āyīne-i ẕātıñ maḥall-i tecellīdir. Ḳanı seniñ gibi bir serīr-i esrāra ve çār-bāliş-i envāra oṭurmuş ve ḳanı sańa beñzer bir ādem-i kāmil ki ṣaḥīfe-i esmāyı ser-tā-pā oḳumuş bitürmişdir. Çeşm-i cihān-bīniñ bir kerre aḥbāba naẓar itse her biri derecede ʿayyūḳa yiter. Ve aʿdāya şemşīr-i ġamzeñ ucı ṭoḳunsa cümlesiniñ işi biter. Bir āyīne-i pür-cilāsın ki cemīʿ-i kemālātıñ ṣuveri sende cilve-ger olur. Ve bir cām-ı cihān-nümāsıñ ki her ʿāşıḳ feyżi senden alur. Bir ḫalīfesin ki ḳutsiyān-ı melekūt ḥalḳa-i mübāyaʿańa bend olur. Ve ṣufūf-ı ʿālem-i ervāḥ nūr-ı cebīniñe secde ḳılur.

Naẓm:

1 Seniñ vaṣfıñ olunmaz ey Şeh-i ʿālī-i Cem miḳdār
Ḳalem kūtāhdır elde ṣaḥīfe ise ġāyet ṭar

2 Sen ol deyyārsın kim bulunmaz şibh ü miṣliñ hīç[3]
Gülī vü Şehrī-āsā münḥaṣırdır ẕātıña bu dār

3 Sen ol sulṭānsın kim yüzin büzdüñ Bovaltun'uñ[4]
Çevirdiñ sikkesin İslām'a Efrenc'in idüp dīndār

4 Nesīm-i luṭfuñ ile şen olur gülzār-ı cān u dil
Şemīm-i ʿadliñ ile ṣaġ olur her ẓulmden bīmār

5 N'ola menzil-res-i maḳṣūd olursañ iki ʿālemde
Ki minhācıñ olupdur şerʿ-i pāk-i Aḥmed-i Muḫtār

6 Dem-ā-dem üstüñe devr eyler ism-i aʿẓamı Ḥaḳḳ'ıñ
Ne ḥāletdir bu ḥālet Allāh Allāh añla gel esrār

7 Vücūduñ serv-i bāġ-ı vaḥdet-i ẕātiyyedir el-ḥaḳ
Yüzüñ ḫalḳ u özüñ Ḥaḳdır dinür gerçi adıñ ḫünkār

---

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

2 Bu sulṭān, selāṭīn-i ʿiẓāmdan Sulṭān Meḥmed-i Rābiʿıñ oġlı Sulṭān Aḥmed-i Şāliş'dir ki biñ yüz on beş senesinde serīr-i salṭanata cülūs ve yigirmi iki sene salṭanat ve altı sene iḫtiyār-ı ʿuzlet idüp biñ yüz ḳırḳ üç senesinde, altmış beş yaşında oldığı ḥālde irtiḥāl-i dār-ı beḳā itmişdir. *Raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten*. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

3 kim: çün kim MY.

4 kim: çün kim MY.

8 Bu Ḥaḳḳī levḥ-i maḥfūẓa naẓar idüp yazar vaṣfıñ
ʿAceb mi yādigār olup ḳalursa ḫalḳa bu āṯār

[ŞETM][1]

Nitekim ḥadīṯ-i ḳudsīde gelür ki; "İbn-i ādem beni tekẕīb itdi ki imāteden ṣoñra iḥyāya ḳudretimi inkār eyledi. Ve ibn-i ādem beni şetm itdi ki Allāh Taʿālā kendi içün veled ittiḫāẕ itmişdir didi." Ve bu ikisi daḫi añа lāyıḳ ve bu sözleri söylemek añа münāsib degil idi. Fe-emmā cehl-i ʿaẓīminden tekẕīb ve şetm eyledi. Ve ittiḫāẕ-ı veled ile ḳavle "şetm" didi. Zīrā şetm odur ki ġayrı naḳṣ u ḫārī olan nesne ile vaṣıfdır. Ve Allāh Taʿālā'nıñ şān-ı ālīsi ise **(149a)** ittiḫāẕ-ı veledden müberrādır. Pes, bu maʿnā Ḥaḳḳ'a nisbetle bir kimseniñ ʿayıbını söylemek gibidir. Neʿūẕü billāhi min ẕālik. Ve bunda ʿabdiñ bedeli ibn-i ādem ile taʿbīr olunmaḳda tehdīd-i ʿaẓīm vardır. Gūyā ki ol sözleri ḳā'il olan kimse bi'l-külliyye ʿubūdiyyet-i Ḥaḳ'dan ḫāricdir. Yaʿnī tañrınıñ ḳavli degildir; belki nefs ü hevā ḳavlidir. Ḳālellāhü Taʿālā: ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ﴾[2] Binā'en ʿalā hāẕā sebb-i sulṭān iden kimse daḫi mübāyaʿa-i sulṭāndan ḫāricdir. Ve āḫir meyyite-i cāhiliyye ile maḳbūż olur.

Naẓm:

1 Ah kim bu zamān-ı āḫirde
Cümleden evvel ölmeḳ evlādır

2 Düşmen aġzından ʿālemiñ ādem
Bu da başḳa ḳażā-i Mevlādır

3 Ḳatı yüksekde uçar şimdi gedā
Ṣan ki şāhīn-i şehden aʿlādır

4 Yu zebān u dil ü eliñ yoḫsa
Bu namāzıñ ṣoñı muṣallādır

5 Ḥaḳḳıyā ḥaḳ olursa da süḫanıñ
Ḫasm işidirse sözi kellādır

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 "Nefsinin arzusunu ilah edinen kimseyi gördün mü?" el-Câsiye, 45/23.

[ḲANI SĪNE-ÇĀK VE ḲANI DERD-NĀK][1]

Ey Ṭūbā-zāde! Efāżallāhü Taʿālā ʿaleyke ʿilme'l-ḥaḳā'iḳı ve efādeh. İşte çarḥ-ı āf-tāb ile devr iderek ve bu menāzil-i maʿnāda giderek burc-ı māha nāzil olup nūr-ı bedirden müstefid olduḳ. Ve bu menzilde daḫi mīz-bān-ı feyżden mā'ide-i maʿrifet bulduḳ. Nice maʿrifet ki rāḥatü'r-rūḥ ve rāḥ-ı meclis-i ehl-i fütūḥdur. Ḳanı sīne-çāk ki şerḥ-i kitāb-ı derd içün minḳār-ı ḫāmemi ḳurṣa-i māh gibi iki şakk eyleyem. Ve ḳanı derd-nāk ki ḥikmet-i Loḳmān-ı devā-şiʿār ve dārū-işʿārdan kelimāt-ı ṭayyībe-i ḥakīmāne söyleyem. Ne ḳamerdir bu ḳamer ki dā'imā pistān-ı şemsden süt emer. Ve ne nūrdur bu nūr ki ḫalīfe-i pür-fürūġ-ı sulṭān-ı yūḥ ve ḫādim-i serīʿu'l-ḥarekāt-ı dā'ire-i cenāb-ı ḫūrdur. Ve bu bir ḳalbdir ki temāşā-gāh-ı revān ve naẓar-gāh-ı sırr-ı ʿālī-şāndır. اللهمّ اجعلنا من أهل الشهود بحرمة النور المشهود Naẓm:

1 Ey Vezīr-i dil-peẕīr-i sırr-ı şāh-ı lā-naẓīr[2]
Böyle olsa olıcaḳ ʿālemde sulṭāna vezīr

2 Revnaḳ-ı rūyuñ bahāristān eyler ʿālemi
Ademe cān-baḫş olur itse temāşā-yı yesīr

3 Māhsın kim aḫẕ-ı feyż idüp dem-ā-dem mihrden
Mühre-i ẕātıñdan olur şuʿleler aḳṭār-gīr

4 İki ḳaşıñ "ḳābe ḳavseyn"e çeker esrārıñı
Ḫāl-i "ev ednā" miyānında anıñ oldı çü mīr

5 Aṣaf-ı şāh-ı cihān olmaḳ Süleymānlıḳ-durur
Mihrine zīrā olur tesḫīrden herkes esīr

6 Ḫātemiñ bir ḥalḳadır eyler iḥāṭa ʿālemi
Ṣūret-i şekl-i felekdir ki olupdur müstedīr

7 Asitān-ı devlet-i ʿizzet-medārıñda bugün
Kim-durur diyü ṣorarsañ Ḫaḳḳī bir ʿabd-i faḳīr

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

2 Bu vezīr, Sulṭān Aḥmed-i Ṣāliṣ ʿaṣrında ve bu kitābıñ tārīḫ-i te'līfinden üç sene muḳaddem, yaʿnī biñ yüz otuz senesinde maḳām-ı ṣadārete ḳuʿūd iden dāmād-ı şehriyārī Nevşehirli İbrāhīm Paşa olmaḳ gerekdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

[EŞRĀT-I SĀʿAT][1]

Ve ḥadīṯde gelür ki: "Namāzı terk itmek ve şehevāta ittibāʿ eylemek ve meyl-i hevā ḳılmaḳ ve ümerā ḥāʾin ve vüzerā fāsıḳ olmaḳ eşrāṭ-ı sāʿatdendir. Ve bu demlerde ḳalb-i müʾmin ṣuda tuz erir gibi eriyüp taġyīr-i münker itmege ḳādir olmasa gerekdir. Ve ol günlerde eẕell-i nās şol müʾmindir ki ḫalḳ arasında ḫavf ile yürür. Zīrā eger söylerse anı ekl iderler. Ve sükūt iderse ġayż u ġażab ile helāk olur.

Ey müʾmin! Ṭutalım ki sen şemse ḳamer olduñ. Velākin ḫusūfi bilür misin? Ve farż idelim ki bedriyyet bulduñ. Seḥāb-ı keṣīf yüzüne perde-āvīz olacaġın fehm eyler misin? Nûr-ı şems bile yanına ḳalmaz ki ḥālā ḳoynuna almışdır. Ve dürr-i nā-yāb-ı ḳulzüm ber-āverde-i kenār olur; egerçi şimdilik ṣadefde ḳarār-gāhın bulmuşdur. Yazıḳ insāna ki gögsün gerer def gibi; sīlīden ḫaberi yoḳdur. Ve ḥayf ibn-i ādeme ki pederi ve selefi aḫvālin nisyān itmek ile cehālete müteʿalliḳ olan umūrı pek çoḳdur.

Naẓm:

1 Ey ḳamer yüzlü şeker sözlü semenden vir ḫaber
Nev-baḫārıñ vaḳtidir tāze çemenden vir ḫaber

2 Ḫār-zār olur didiler bu gülistān ʿāḳıbet
Böyle ḳalmaz çünki bu gülden dikenden vir ḫaber

3 Bir melek-meşreb Süleymānʾıñ çün olduḳ āṣafı
Nice oldı ḫātem-i cem Ehrimenʾden vir ḫaber

4 Eyledim ġarḳ-āb-ı deryā-yı fenā çün ben beni
Söyle sen bāri bu sāḥil içre senden vir ḫaber

[149b] 5 Ḥaḳḳıyā der-bestedir şimdi maḳām-ı maʿrifet
Feṯḥ-i bāb it ḫalḳa sen Ḥaḳʾdan gelenden vir ḫaber

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

[ʿİLM-İ DİRĀSET VE ʿİLM-İ VERĀŞET][1]

Ve ʿilim daḫi iki nevʿdir. Biri ʿilm-i dirāsetdir ki ʿulemā-i rüsūm anı biri birinden istifāde iderler; māh mihrden istifāde itdügi gibi. Ve biri daḫi ʿilm-i verāṯetdir ki ʿulemā-i ḥaḳīḳat anı biʾẕ-ẕāt Ḥaḳ Taʿālāʾdan istifāża iderler; şems nūr-ı ẕātdan istifāża itdügi gibi. Ve nūr-ı şems sāʾir nücūma göre aşıldır; nūr-ı ẕāt aşıl oldığı gibi. Anıñçün nūr-ı şemsde ziyāde ve noḳṣān ile teġayyür yoḳdur. Ḳamer ise böyle degildir. Anıñçün ʿulūm-ı resmiyye erbābı teġayyürden ḫalāṣ olmazlar. Fe-emmā ʿulūm-ı ḥaḳīḳiyye erbābı bāṭın-ı ʿarş gibi tezelzülden maḥfūẓlardır. Velākin her ʿaṣırda erbābınıñ aʿdāsı bisyār ve muḫālifleri bī-şümārdır. Bulsalar "aḫberanī Rabbī" diyeni ḳatl iderlerdi. Bizim gibi fuḳarānıñ ḫod dāʾimā ḥāli budur. Veʾl-ḥamdülillāhi Taʿālā.

Ey maḥcūb! Haḳ Taʿālāʾnıñ sañа vech-i ḫāṣdan irtibāṭı var iken ne ʿaceb ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾[2] sırrından ġāfilsin. Ve sañа senden ve eşyādan vechini göstermiş iken ne maʿnādan [3]﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ ḥilyesiyle teḥallīden ʿāṭılsın. Herkesiñ ḳıyāmetde muḥāsebesin alsa gerekdir. Bir vecihle ki ikisiniñ miyānında ecnebī yoḳdur. Buña ne maʿnā virirsin. İller menzil-i ʿıyāna irdiler. Sen böyle aʿmā ne ṭursın.

Naẓm:

1 Gözi açıḳ olanlar Yūsuf-ı Kenʿān'ı görsünler
Ne Yūsuf belki vechinde anıñ Raḥmān'ı görsünler

2 İçenler Kevṯer-i ʿaşḳı bugün cennetdedir vallāh
Ḳosunlar yarınıñ efkārını bu ānı görsünler

3 Ruḫ-ı yāra numūne isteyen āşüfte ʿāşıḳlar
Baḳup bu "ṣıbġatullāh"a gül-i ḫandānı görsünler

4 Çü "ed-dehrü hüvallāhü" didi yaʿnī Rasūlullāh
Ülü'l-ebṣār olan her ān içinde anı görsünler

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 "Nerede olsanız, O sizinle beraberdir." el-Hadîd, 57/4.
3 "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır." el-Bakara, 2/115.

5 Bu Furḳān-ı Kerīm içre olanlar ism-i aʿẓam-cū
Ya ḳuṭbı ya vezīri ya ki Aḥmed Ḫān'ı görsünler

6 Bu bezm-i ḫāṣṣ-ı deryāda virilmez ṣāġar-ı bāde
Bugün Ḥaḳḳī gibi bir teşne-dil insānı görsünler

* * *

1 Her bir nefesde[1] ẕikr-i Ḫudā kārım olupdur[2]
ʿAşḳıñ ġamıyla eglenürem yārim olupdur[3]

2 Bu dār içinde ben[4] der ü dīvārı bilmezem[5]
Her dem naẓarım ṭalʿat-ı deyyārım olupdur

3 Bülbül baña reşk eyledi işbu varaḳımda
Bu ġonce benim ḫāṣṣa-i gülzārım olupdur

4 El-minnetü lillāh ki bugün feyż-i ilāhī
Şūyā-yı ruḫ-ı defter-i efkārım olupdur

5 Ben müşteri-i dil idim evvel ṭalebimde
Dil ʿaşḳa düşüp şimdi ḫarīdārım olupdur

6 ʿAhd eylemişim beẕl-i vücūd itmege Ḥaḳḳī
Dönmem ebed ol kim ezel iḳrārım olupdur

[ŞEYṬĀNI CENNETDEN İḪRĀC İDER GİBİ][6]

Ve muṣībetiñ, ġayrı daḫi vücūh-ı keşīresi vardır. Ve bu maʿnāya işāret ider şol ḥadīṯ ki gelür: "عجب ربك من قوم يكاد إلى الجنة بالثلاثل" Yaʿnī baʿż-ı aʿmāl vardır ki gūyā zūr ile ḥāṣıl olur. Fe-emmā cennete duḫūle maniʿ olmaz. Nitekim esīrleri dāru'l-ḥarbden zencīr ile çeküp dār-ı İslām'a getürüp ve mü'min olup cennete girerler. Ve sā'ir aḥvāl-i żarūriyye daḫi böyledir. Ve insān-ı kāmiliñ maḳṣūdı cennet-i maʿneviyyeye duḫūldür ki rıżā ve mükāşefe ve müşāhede ve muʿāyene ve tecellīyāt-ı berḳiyyedir. Velākin cesed ile

1 Her bir nefesde: Her tāze nefes MY.
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* nüvişte est. MN.
3 ʿAşḳıñ ġamıyla: ʿAşḳ derdi çeküp MY.
4 Bu dār içinde ben: Bu dār-ı fenāda MY.
5 dīvārı bilmezem: dīvāra ṭayanmam MY.
6 Ez-*Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* nüvişte est. MN.

aʿmāl-i şerʿiyyede bulunmaḳ ḥasebiyle cennet-i ḥissiyyeye duḫūlleri żarūrī olur. Feʾfhem cidden.

Ve bu cennet dünyāda ḳalbdir. Velākin aʿdeʾl-aʿdā olan nefs-i emmāre elinde bir ḥişār gibidir. Pes, saʿy ü ictihād idüp ol ḳalʿayı anıñ yedinden istiḫlāṣ idüp şeyṭānı cennetden iḫrāc ider gibi anı daḫi oradan iḫrāc itmelüdür. Ve illā şerri eṭrāf-ı aʿżā ve ḳuvāya sārī olup sulṭān-ı rūḥ żaʿīf ḳalur. Ve emr-i dünyā ve dīn ḫalel-peẕīr olur. Faʿlem ẕālike vaʿmel.

Naẓm:

1 Cennet-i ḳalbe dāḫil ol
Nefs ü şeyṭānı süregör
Sırr-ı Ḫudāʾya vāṣıl ol
Defter-i ġayrı düregör

2 Zühdi bıraḳ ki ṣol budur
ʿAşḳa iriş ki yol budur
Cehd ehli ol ki ḳul budur
Bāb-ı sulṭānı uragör

[150a] 3 Şol dem ki düşmen kesilür
Ḳılıcıñ ʿarşa aṣılur
Ġavġa-yı nefs başılur[1]
Şeyṭān ḳulaġın buragör

4 Hevāy-ı nefse yol olma
Ṣaġı ḳoyup da ṣol olma
ʿAmeliñde melūl olma
Bāb-ı ḥidmetde ṭuragör

5 Ḫaḳḳıyā nicedir ḥāliñ
Ṣafāya irdi mi bāliñ
Ḫaḳ-durur çünki meʾāliñ
Ḫaymeñi anda ḳuragör

* * *

1 nefs: nefsin MY.

[MĀL-İ ḤABĪŞDE ZEKĀT VARDIR][1]

Ve bu aʿṣārda mīrī daḫi dirler; velākin iki ḳısımdır: Bir ḳısmı beytü'l-māldir ki mülūk aña müdāḫale itmezler. Belki ḥıfẓ idüp maḥalline tevzīʿ iderler. Ve bir ḳısmı daḫi kendileriniñ mülkleri ve ṭopraḳlarıdır ki "keyfe māyeşā" ḥayātlarında mutaṣarrıf olup baʿdehū yerlerine ḳāʾim olan aḳrabāsına intiḳāl ider. Ve bu maḳūle emvālden anlar daḫi zekāt virmelüdür; beytü'l-mālden degil. Ve baʿż-ı emvāliñ ʿunf-i salṭanat ile taḥṣīl olundığı mülkiyyetine żarar virmez. Ve buradandır ki baʿż-ı ʿulemā māl-i ḫabīşde zekāt vardır dimişdir. Zīrā ḫabīş ki ḥarāmdır; ne vecih ile taḥṣīl olunduysa olunup yedinde bulundı. Fe-emmā kendine ṣevāb yoḳdur. Zīrā māl fi'l-ḥaḳīḳa ġayrıñdur ki virdigi andan bedeliyyet iledir. Velākin taḥṣīli ẓulme muḳārin olmaġla āḫiretde mes'ūl olur. Meger ki dünyāda erbābını bulup edā-i ḥuḳūḳ veya istiḥlāl eyleye. Ve deyn daḫi böyledir. Yaʿnī medyūn olan kimse dāyine veyā vārisine edā-i deyn ider. Ve eger vārisi bulunmazsa kendine ṣarf ider; żarūreti var ise. Ve illā muḥtāca virir. Ve ṣevāb-ı ṣadaḳa ṣāḥib-i māle rāciʿ olur. Ve kendi daḫi ʿamel-i ḫayırda bulunmaġla ṣevābdan ḫālī olmaz. Faʿrif.

Naẓm:

1 Beẓl-i māl it devlet isterseñ Ḫudā'dan ey faḳīr
Vir vücūduñ tā bedel vire saña Ḫaḳ lā-naẓīr

2 Bī-taʿalluḳ ol eger mülk-i Süleymān bulasın
ʿAbd-i Mevlā-yı ʿaẓīm ol ġayrıya olma esīr

3 Ḫırḳaya gir çün ḳalender sübḥa-i esmāyı ṭut
Geç ʿadedden tā ki vaḥdetde olasın cāy-gīr

4 Başıña devşür yüri ʿaḳlıñ ḳurı sevdāyı ḳo
Dilde ṭut ʿaşḳıñ ġamın kim yoḳdur andan dil-peẓīr

5 Ḫaḳḳıyā itmez tenezzül on sekiz biñ ʿāleme
Milket-i faḳr u fenāya olsa bir dervīş emīr

* * *

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* nüvişte est. MN.

[ANLAR ʿİNDALLĀH AḤYĀDIR][1]

Ve bir kimse ḥüsn-i ẓann itdigi kimseye "Bizi ḥāṭırdan iḫrāc itmeñüz." dimek istimdād maḳūlesindendir. Ve ziyāret-i ḳubūr-ı ṣuleḥā idenleriñ daḫi iʿtiḳādları mülāḥaẓa-i şefāʿatdır. Yoḫsa anları tañrı yerine ḳomaḳ degildir; ḥāşā ki muvaḥḥidde bu iʿtiḳād ola. Fe-emmā bu maḳāmıñ ḥaḳḳā'iḳinden ġāfil olan ʿulemā-i rüsūmüñ baʿżıları ve anlara taḳlīd iden cehele, züvvārı menʿ iderler. Ve ziyāret ḫuṣūṣunda raṭb u yābis söz söylerler. Fe-emmā cümlesi ḫuṣūṣ-ı Ḥaḳ'da mükābere eylerler. Bu maḳām ol maḳām-ı ʿālī'dir ki añа ʿārifler dāḫil olurlar. Ve anıñ esrārını anlar bilürler. Ve şemerātını vicdān ile anlar bulurlar.

Be hey maḥcūb! Bir kāmili dünyāda ziyāret ne ise intiḳālinden ṣoñra daḫi öyledir. Zīrā anlar ʿindallāh aḥyādır. Nitekim ḥadīşde gelür: «المئمنون لا يموتون وإنما ينقلون من دار إلى دار» Anıñçün mü'min-i kāmil olanlara öldi dimek menhīdir. Ve Ḳur'ān'da gelür: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ﴾[2] İşte bu miṣillülere öldi diyenler ve ḳabirlerini ziyāretden ve istimdāddan menʿ idenler fi'l-ḥaḳīḳa kendi ḳalbleri öldiginden öldi dirler. Pes, öyle meyyit söz söyleyenler öldükleri vaḳitde anlara öldi dimek zindelikden ve ḳalbiñ ḥayāt-ı maʿrifetle ḥayy oldıġındandır. Fe'fhem cidden.[3]

Naẓm:

1 Şular kim maʿrifetle zinde-dildir anlar ölmezler
O günā evliyā öldi diyenler Ḥaḳḳ'ı bilmezler

2 Ḥayāt-ı bāḳiye bulmaḳ degildir herkese behre
Bulanlar bu ḥayāt-ı cāvidānı fānī olmazlar

3 Gürūh-ı evliyāya ṭaʿn iden münkirler āḫir-kār
ʿAẕāb içre ḳalurlar raḥmet-i Mevlā'yı bulmazlar

4 N'ola şeyṭān olursa secde-i Adem'den ʿār iden
Ki anlar Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a ḥaḳīḳat secde ḳılmazlar

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāşakiyye* nüvişte est. MN.
2 "Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler." el-Bakara, 2/154.
3 Bu ṣoñ saṭır ʿibāresiniñ meʿālini añlayamadum. Ezkiyā-yı iḫvāndan kim ki ʿibāre-i meẓkūreden bir maʿnā-yı müstaḳīm añlar ise, ol maʿnāyı bu taḳrīriñ zīrine taḥrīri, müstercā-yı Cāmiʿu'l-faḳīrdir.

5 Kerāmāt-ı bülend-i evliyāyı söyleme Ḥaḳḳī
Cevāhir ṣatma nādāna ki anlar anı almazlar

[İNNEME'L-AʿMĀLÜ Bİ'N-NİYYĀT] [1]

Nitekim ḥadīṯde gelür: إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ[2] Zīrā bu ḥadīṯiñ istiġrāḳından aḫẕ olunur ki cemīʿ-i aʿmāl eger mübāḥāt ve eger ġayrısı niyyet üzre mebnī olıcaḳ ṣevābda berāber olur. Yaʿnī ikisine de ṭāʿat dinilür. **[150b]** El-ḥāṣıl ṭāʿat ki emr-i ilāhīye muḳārin olandır; maʿmūlün bih olıcaḳ ne ṣevāb ḥāṣıl olursa mübāḥdan daḫi ḥāṣıl olur. Şol maʿnāya ki mübāḥ gerçi ḫuṣūṣ-ı ṭāʿatden degildir. Velākin ʿumūm-ı ṭāʿatdendir ki ḥükm-i ilāhīde dāḫildir. Meṣelā bir kimse bir ḥelāli libās giyüp "Allāh Taʿālā'nıñ mübāḥ itdügi nesnelerdendir. Anıñçün telebbüs ve ḥükm-i meşrūʿ üzre anıñ ile tezeyyün ve tecemmül iderim" dise yalıñız setr-i ʿavret içün telebbüsi nice ise bu daḫi niyyeti ḥasebiyle öyledir. Yaʿnī setr-i ʿavretle meʾmūrdur ki ʿameli ṭāʿatdir. Fe-emmā ziyādesiyle meʾmūr degildir. Belki ziyādesi ibāḥat ṭarīḳiyledir. Pes, eger maʿnā-yı meẕkūr ḫāṭırına gelmeyüp mücerred tezeyyün murād itse müṯāb olmaz. Zīrā Ḥaḳ'dan dūr olan ḳarīb olan gibi muʿāmele olunmaz. Fe'fhem cidden.

Ve bālāda mürūr itdi ki sulṭān-ı aʿẓam bir mübāḥ nesne emr itse ülü'l-emr olmaġla ol mübāḥı işleyen kimseye ecr-i farż virilür. Bu daḫi esrār-ı ḫafiyyedendir. Fe-emmā ekṣer-i ʿulemānıñ vuḳūfı yoḳdur.

Naẓm:

1 Feyż-i Ḥaḳ'dan gülşen-i dil açılur ḫandān olur
Her naẓarda nice yüz biñ bāġ ile bostān olur

2 Ḳalb-i ādem pāk ü ṭāhir olsa ger aġrāżdan
Her ʿamelde dāneden sünbül gibi dendān olur

3 Ehl-i ʿaşḳıñ varlıġı Allāh içün mebẕūldür
Kim fenā içre beḳādan aña çoḳ iḥsān olur

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.
2 Buhâri, "Bed'ü'l-Vahy", 1, r. 1.

4 Olmaz işbu devlet-i maʿnā Süleymānlıḳ ile
Ehl-i beyt olmaḳ dilerse bir kişi Selmān olur

5 Ḥaḳḳıyā bu çenber-i heykelden eylerseñ güẕer
Cilve-gāhıñ ʿarş-ı ẕāt-ı Ḥażret-i Raḥmān olur

[ERBĀB-I ELFĀẒ-I MÜZAḤREFE][1]

İşbu ẕikr olunan maʿnādan ötüridir ki ḥaḳāʾiḳden ẕevḳ-yāb olan meşāyıḫ ʿindinde erbāb-ı mecāzıñ sözleri oḳunmaz; eger ḥaḳīḳat ve eger mecāz. Zīrā eger mecāz ise ḥāli bellüdür ki añа ġazel dirler. Ve eger ḥaḳīḳat ise anlar o maḳūle sözleri taḳlīd ile söylerler ve merātib bilmezler. Ve gāh olur ki lafẓınıñ ġayrıyla edā iderler. Ve naʿṭ-ı Bārī ve naʿṭ-ı Rasūl olsa bile rūḥdan ḫālī bir ālāy elfāẓ-ı mücerrededir. Nitekim bizim zamānımızda Mevālī'den biri Miʿrāciyye naẓm idüp cemʿiyyet-i kübrā eylemiş. Ve elfāẓ-ı muzaḫrefesin okudup zuʿmunca ḫayli söz söylemişdir. Ve meşhūrdur ki dimişlerdir: **"أَعْطِ القَوْسَ بارِيْها"** Şol kimse ki būriyā-bāfdır; anı kār-gāh-ı ḥarīre ḳomazlar. Ve şol ki boncuḳdur añа dürr-i mercān dimezler. Egerçi erbāb-ı ẓāhiriñ naẓarları elfāẓ-ı muzaḫrefeyedir. Zīrā ʿālem-i meʿānīye düḫūlleri yoḳdur. N'eylerler ol cāmı ki ẕevḳinden ṣudāʿı artuḳdur.

Ey Ṭūbā-zāde: **"ألبسك الله لباس السيادة"** kelimāt-ı meşāyiḫa raġbet eyle. Tā ki bāṭınıñ açıla. Ve nefes-i nefīs-i ehl-i duʿā al. Tā ki dehānıñdan güherler ṣaçıla. Ṭarīḳ odur ki ġāyeti rıżāya resīde ola. Ve meclis odur ki sāġar-ı mey-i gül-fām ile pey-ender-pey ṭola.

Naẓm:

1 ʿAşıḳıñ dāʾim dilinde ẕikr ismüllāh'dır
Ḳalbi zīrā kim müsemmādan anıñ āgāhdır

2 Nice ġayrı ẕikr ider ki yoḳdur aġyār ortada
Belki bu dergāhda mevcūd olan bir şāhdır

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

3 On sekiz biñ ʿāleme ʿibret ile eyle naẓar
Her biri ʿāşıḳ gözine bir teferrüc-gāhdır

4 Gevher-i dil mühre-i mehden münevverdir ḳatı
Dil ḥaḳīḳatde baḳılsa mehden ʿālī-cāhdır

5 Gülşen-i ḥüsni teferrüc ideli Ḥaḳḳī-i zār
Bülbül-i şeydā gibi kārı dem-ā-dem āhdır

[ḲARINCAYA BAŞMAYA VE CĀN ÜRKÜTMEYE]

Ve eyyām-ı muṣībet ve ġazā ve emṯālinde me'ḳūlü'l-laḥm olanları āzād eylemek taḳvādandır. Ḥattā bu faḳīr Sulṭān Muṣṭafā ile Sefer-i Nemçe'de bulunup Vezīr-i aʿẓam Elmas Muḥammed Paşa'ya bir āhū getürdüklerinde āzād idiñüz diyü işāret eyledim. Anlar daḫi ʿamel eylediler. Egerçi İbn-i Kemāl fetvāsı üzre me'kūlü'l-laḥm olanı ẕebḥ ve ekl evlādır. Fe-emmā taḳvā ḥāli başḳadır. Nitekim dirler ki ḳarıncaya başmaya ve cān ürkütmeye ve kimseyi ḳorkutmaya. Velākin bu maḳām-ı ʿaẓīmdir ki erbāb-ı ḥāl bilür. **[151a]**

Maḥkīdir ki bir şeh-ẕāde marīż olup eṭıbbā muʿāleceden ʿāciz olup pādişāh daḫi müteḥayyir ḳaldıḳda[1] bir gün bir dervīş-i ḥaḳḳānī gelüp gördi ki ṭāḳ-ı sarāyda, ḳafeslerde maḥbūs ḳuşlar vardır. "Eger şeh-zādeniñ ṣıḥḥat-i vücūdını dilerseñiz bu mürġān-ı ṭapīde-dilleri āzād idiñiz. Tā ki Ḥaḳ Taʿālā daḫi cezā-i vifāḳ ṭarīḳiyle ḳalbleriñizi ġamdan āzād ide." diyücek müteʾeṩṩir olup ebvāb-ı aḳfāsı açup mürġāna güşād virdiler. Bi-emrillāhi Taʿālā ol eyyāmda şeh-zāde marażdan ḫalāṣ oldı. Ve pederi daḫi ġamdan necāt buldı.

Naẓm:

1 Gerçi fetvā da güzeldir sen velī taḳvāyı gör
Ḫāce-i ḳalbe suʾāl it aṣlını arayıgör

2 Ḳılma bu ḫalḳa naẓar Ḥaḳ'dan cüdā olma ṣaḳın
Terk idüp cān u cihānı var cihān-ārāyı gör

1 Ez-*Tuḥfe-i Ḥāṣakiyye* nüvişte est. MN.

3 Ümmet içre ṭālib-i aḫlāḳ-ı peyġamber iseñ
Ḫalḳa şefḳatle naẓar ḳıl mīm ü hā vü rāyı gör[1]

4 Ġılẓat-ı ṭabʿı n'iderler ki o ḥayvān vaṣfıdır
Ḫūylardan lāyıḳ-ı insān olan maʿnāyı gör

5 Ger ruḫ-ı maḳṣūdı görmek ister iseñ Ḥaḳḳıyā
Kesr-i ḫāṭır eyleme āyīne-i Mevlā'yı gör

[ḲANI ŞOL ʿĀRİFLER][2]

İşte bu taḳrīrden fehm olundı ki, insānı daḫi bī-vech zindān-ı ġamda mescūn itmeniñ maʿnāsı yoḳdur. Belki her ne ḳadar tefrīḥ-i ḳulūb vāḳiʿ olursa o ḳadar ādem güşāde-dil olur.

ʿAceb ḥāldir ki bu ḳadar mescūnlar ve menfīler vardır ki ḥālleri nisyān olmuş ḳalmış ve ṣarṣar-ı ḳahr anları dūr u dirāz ṣaḥrālara ṣalmış ve aʿdā-i derd-i belā ve ġam pīrāmenlerin almış ve sefīne-i dilleri bir ʿaceb elem girdābına ṭalmışdır. Maʿa hāẕā sīmā-i ṣalāḥ ẓuhūrunda maḥbūsī ıṭlāḳ lāzım ve bi-ḳaderi'l-imkān ḥālini tedārik mühimdir. Zīrā āḫiretde ḥüsn-i muʿāmele, dünyāda mücāmeleye mevḳūfdur.

Ḳanı şol melek-meşrebler ki cemīʿ-i müʾminīn içün istiġfār iderlerdi. Ve ḳanı şol Ḥātem-ṣıfatlar ki kīse-i ümmīdi māl-ā-māl eylerdi. Ve medyūnları varṭa-i deynden taḫlīṣ idüp ḥāllerin tedārik ḳılurlardı. Ve ḳanı şol simāṭ-güsterler ki gürisneleri iṭʿām itmegi raḥmet ve niʿmet bilürlerdi. Ve ḳanı şol ʿārifler ki bu miḥnet-ḫānede her mübtelānıñ ḥālin añlarlardı. Bunlar mürġān-ı ḳuds idi ki bu āşiyāne-i cihāndan uçdılar. Ve selāṭīn-i üns idi ki neḳḳāre-zen-i riḥlet olup göçdiler.

Naẓm:

1 Ey felek ḳavs-i ḳuzaḥdan atdıġıñ tīriñ nedir
Cānımız almaḳ mıdır maḳṣūd-ı tedbīriñ nedir

2 Ben Süleymān-ı zamān oldum ṣanurdum kendimi
Sen beni maġlūb ḳıldıñ sırr-ı teshīriñ nedir

1 Yaʿnī "mihr" olur ki Fārisī'de maḥabbet maʿnāsınadır. (Ḥaḳḳī)
2 Ez-*Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye* nüvişte est. MN.

3 Ben hüner-mend-i cihān olam baña ikrāmda
Bu kemālāt ile bilmem vech-i taḳṣīriñ nedir

4 İçdigim bu ḳan nedir olmuş iken şīr-i ecem
İmtinān idüp bu bezm içre baña şīriñ nedir

5 Ḥaḳḳıyā bilmez misin sırr-ı ḳażā-i Ḫāliḳ'ı
Ya şikāyet-güne ḫalḳa bunca taḳrīriñ nedir

[151b] [BU FAḲĪRİÑ YILDIZI ʿUṬĀRİDDİR][1]

Ve ʿUṭārid, kātib-i felekdir ki ikinci çarḫıñ yıldızıdır ki seyyārātdandır. Ve bu faḳīriñ yıldızı meẕkūr ʿUṭāriddir. Anınçün Ḥaḳ Taʿālā beni kitābetle mübtelā itmişdir ki bu āna dek taḥrīr itdigim āṯār ḳaleme gelmez.

Ez-cümle üç mücelled-i kebīr *Tefsīr-i Rūḥu'l-Beyān*; ve uṣūl-i ḥadīṯde elli cüz ḳadar *Şerḥ-i Nuḫbetü'l-Fiker*; ve *Şerḥ-i Tefsīr-i Fātiḥa*; ve *Tamāmü'l-Feyż*; ve yüz cüz *Şerḥ-i Muḥammediyye*; ve altmış cüz *Evā'il-i Meşnevī-i Mevlānā* üzerine şerḥ; ve otuz cüz *Kitābü'l-Ḫiṭāb*; ve *Kitābü'n-Necāt*; ve ḳırḳ cüz *Tuḥfe-i Ḫāṣakiyye*; ve *Şerḥ-i Kebā'ir*; ve *Şerḥ-i Şuʿab-ı Īmān* ḳırḳ cüz *Kitābü'l-Mir'āt ve Kitābü'ş-Şecv ve Kitāb-ı Kebīr*, *Tuḥfe-i Ḫalīliyye*; ve *Tuḥfe-i İsmāʿīliyye*; ve *Risāletü'l-Ḥażarāt*; ve *Resā'ilü'l-Ḥurūfʿale'l-Ḫa'i'ş-Şettā*; ve *Kitābü't-Teḥaccī*; ve *Tuḥfe-i Recebiyye* ki Emīr el-Ḥāc Recep Paşa iltimāsıyla taḥrīr olunmuşdur. Ve *Kitābü'l-Mecī'ü'l-Beşīrü'n-Neẕīr*; ve *Kitāb-ı Nuḫbetü'l-Leṭā'if*; ve *Şerḥ-i Ṣalāt-ı İbn-i Meşīş*; ve *Kitāb-ı Sülūkü'l-Mülūk*; ve *Şerḥu'l-Adāb*; ve *Şerḥ-i Ḥadīṯ-i Erbaʿīn*; ve *Risāle-i Miʿrāciyye*; ve *Risāletü'z-Zelzele*; ve *Şerḥ-i Yā Eyyühe'n-Nāsüʿbudū*; ve *Risāle-i ʿAmmāriyye*; ve *Tuḥfe-i Şeybiyye*; ve *Risāle-i Ḫayriyye*; ve *Kitāb-ı Eyyühe'l-Bülbül*; ve *Kitāb-ı Vāridāt*; ve *Risāletü'l-İcāzeti'l-Bermāviyye;* ve *Risāle-i Cāmiʿa*; ve *Şerḥ-i vemā Beṣṣe Fīhimā min Külli Dābbe*; ve *Kitābü'l-Esrār*.

Ve bunlarıñ emṣāli, kütüb ve resā'il ve mecāmiʿ-i manẓūme ve menṣūre ve ʿArabiyye ve Türkiyye ki mi'eden ekṯerdir. والله مفيذ الجواد ومنه الإمداد

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.

Naẓm:

1 Feyż-i Ḥaḳ imdād iderse bāġ-ı dil şād-āb olur
Her nefesde açılur biñ biñ gül-i sīr-āb olur

2 Ḳulzüm-i feyż-i ilāhī olsa mevc-engīz ger
Feyżiniñ her ḳaṭresinden ṣad dür-i nā-yāb olur

3 Bir tecellī eylese cān maṭlaʿından nāgehān
Nice ḫurşīd-i cihān-ārā-yı āteş-tāb olur

4 Her kime luṭfı yüzünden bir naẓar ḳılsa o şāh
Bendeler içre o āḫir mecmaʿu'l-ādāb olur

5 Geh yetīm ü geh ġarīb olduñ cihānda Ḥaḳḳıyā
Kim ki ola dīn imāmı miḥnete miḥrāb olur

[ḪAMİYYET-İ VELĀYETİ ḪAMİYYET-İ NÜBÜVVETE MUḲĀBİL İDİ][1]

Ve Şeyḫ-i Ekber Ḥażretleri'niñ baʿż-ı aḥvāli *Tamāmü'l-Feyż* nām eṣerimizde ve ġayrıdadır. Zīrā anıñ tamām-ı aḥvāli defātire güncāyiş mertebesinden dūr ve ʿaḳl-ı ḳāṣır anı idrākden ʿāciz ve sevḳ-i kelāmdan ʿinān-keşīde oldığında maʿẕūrdur. Burada icmālen ẕikri derc olundığı, ṭuruḳ-ı Ḥaḳ ehline mebde-i feyż olup ḫatmiyyet-i velāyeti ḫatmiyyet-i nübüvvete muḳābil gelmekledir. Ve bir daḫi, vesīle-i şefāʿat olmaġıçün ẕikr-i cemīlini āṣārımızda ibḳādır. رزقنا الله وإياكم شفاعته كما رُزقنا محبته

Naẓm:

1 Serīr-i maʿnīde sulṭān-ı aʿẓam Şeyḫ-i Ekberdir
Livāsı cümleden ʿālī vü eflāke berāberdir

2 ʿUlūm-ı ʿālem-i hejdeh-hezāra vāḳıf olmuşdur
Oḳur levḥiñ yüzünden ʿilm-i Ḳurʾān ekṣer ezberdir

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.

3 Cemīʿ-i evliyā itse tecellī rūy-ı Yūsuf'dan
Melāḥat bundadır ammā ḳamusundan bu dilberdir

4 ʿUlūmı feyż-i aḳdesdir vehimlerden muḳaddesdir
Sözi sükker-durur ḫāk-i mezārı misk ü ʿanberdir

5 Alupdur nefḥasın Ḥaḳḳī anıñçün zindedir böyle
Ki feyżi reşḥa-pāş-ı Kevŝer-i ḥavż-ı peyemberdir

[EMĪR SULṬĀN VE CĀMİʿ-İ KEBĪR][1]

Ve İstanbul'da Ayaṣofya Cāmiʿi'niñ feżā'ili meşhūr ve müteʿārefdir ki Ḫıżır *-ʿaleyhi's-selām-* ve Cenāb-ı Nübüvvet'iñ *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* oraya ḳudūmüni nice mükāşifler müṭālaʿa eylemişlerdir. Ve Ebū Eyyūb-ı Enṣārī maḳāmı ve Bursa'da Seyyid Muḥammed Buḫārī ki Emīr Sulṭān dimekle meşhūrdur; anıñ cāmiʿi ve Cāmiʿ-i Kebīr daḫi maẕānn-ı envār ve meḫāzin-i esrārdandır.

Ve bunlardan ġayrı daḫi bıḳāʿ-ı şerīfe ve emākin-i laṭīfe vardır ki ʿavāmm-ı nāsıñ idrākinden ḫāricdir. Fe-emmā her kime ki taʿrīf-i ilāhī vāḳiʿ ola, anıñ dā'ire-i iḥāṭasında dāḫildir. Bıḳāʿ vardır ki oradan revā'iḥ-i ṭayyibe tenessüm olunur. Nitekim Ebū Yezīd-i Bisṭāmī'ye vāḳiʿ oldı. Ve oradan yüz elli seneden ṣoñra meşāyiḫ-i kibārdan **[152a]** Ebü'l-Ḥasenü'l-Ḫaraḳānī ẓuhūr eyledi.

Ve ḳubūr vardır ki üzerine nesīm-i cennet hübūb idüp eŝeri bilinür. Ve maḥalli bulunur. Fe-emmā meşām ki istişmām eyleye. Dirīġ ki ebvāb-ı riyāżet mesdūde oldı. Ve çeşm-i baṣīret ḳapandı. Ve ḫānümān-ı idrāk ve şuʿūr nār-ı şehvet ve hevā ile yandı. Ve pīrān-ı ṭarīḳat ile ṣoḥbet ḫāba dödi. Ve āsitānelere zāġlar ḳondı. Ve zaġanlar ṭūṭī yerine ḳaldı. Ve bülbüle yer ḳalmayup berg-i güli bād-ı ṣarṣar aldı. Ve bāġ u bahār ṣoldı. Ve "كل يوم ترذلون" vefḳınca, günden güne neler oldı. لا حول ولا قوة إلا بالله

1 Ez-*Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye* nüvişte est. MN.

1 Zamān-ı vuṣlat-ı dildār ʿayn-ı ḫāba dönmüşdür
O demler çaġlayup aḳup gidüp seylāba dönmüşdür

2 Ḳanı şol dāne dāne ruḫlar üzre dökülen yaşlar
Bu baḥr-i ʿaşḳ u şevḳ içre dür-i nā-yāba dönmüşdür

3 Ḳanı iḳbāl-i ḳıble eyleyen diller bu mescidde
Virüp āḫir deminde arḳasın miḥrāba dönmüşdür

4 Vücūdı zevraḳın baḥr-i fenāya ṣalmaz ammā kim
Fenā dünyā içün dönmekde şol girdāba dönmüşdür

5 Ḳalem ʿasker yazar ceng itmege düşmenle ey Ḥaḳḳī
Saṭırlar ṣaff u ṣaf İskender ü Dārā'ya dönmüşdür

[ʿARŻ-I CEMĀL][1]

Ve Ḥaḳ Taʿālā ḳādirdir ki bir maḥcūbuñ ẓāhirinden ḥicāb-ı ḥissi ve bāṭınından ḥicāb-ı ʿaḳlı keşf idüp bī-perde añа ʿarż-ı cemāl ide. Nitekim tesviye-i ṣufūfda Kuḫlü'l-Cevāhir-i Dīde-i ʿĀlem ü Ādem Rasūl-i Ekrem -ṣallal'lāhü ʿaleyhi ve sellem- buyurdı ki; «إِنِّي لَأَرَى مِنْ خَلْفِي كَمَا أَرَى مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ»[2] Yaʿnī namāzda ḳameriñ leyle-i bedirde şemse muḳābele-i tāmmesi oldıġı gibi añа daḥi muḥāẕāt-ı ilāhiyye vāḳiʿ olup şeş cihet bir olurdı. Ve ḳayd bi'l-külliyye zevāl bulurdı. Zīrā vücūd-ı Ḥaḳ vücūd-ı muṭlaḳdır. Fe'fhem cidden.

Ve ol muḥaddiṯ-i muḥdiṯ ki; "Ḳafāsında iki küçük gözleri var idi ki namāz içinde māverāsını anıñla görürdi." dimişdir. Ḫaṭāsından maʿṣūmdur. Ammā kelāmı istihzā ve taḥḳīri müştemildir. Neʿūẕü billāhi Taʿālā. Naẓm:

1 Ne bilsün bī-ṭahāret baḥr-i ʿilmiñ neydügin ey dil
Ki Mūsā ʿāciz oldı Ḫıżr elinden işbu deryāda

2 Açılmaz sīne-i gül ʿandelībiñ ġayrıya taḥḳīḳ
Virilmez bāde-i maʿnā bu meclisde begim yāda

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.
2 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 449, r. 9796; İbn Huzeyme, *Sahîh*, II, 42, r. 872.

Naẓm:

1 Açıl ey sîne sende kenz olan esrārı görsünler
Ṣaçıl ey ḫāme levḥ-i sādeye āṣārı görsünler

2 Derūn-ı ḫāne-i dilde yanar şol şemʿ-i kāfūrī
Gözi açıḳlar anda berḳ uran envārı görsünler

3 Açılmazsa eger üstād elinden iş bugün gözler
Yarın şol ʿarṣa-i ḥasretde āh u zārı görsünler

4 Söyündürmezler ise āteş-i ḳahrı ʿanāṣırda
Ṭaşup deryā gibi gözler ʿaẕāb-ı nārı görsünler

5 Neden aʿmā olur gözi olan dünyāda ey Ḥaḳḳī
Hemān saʿy eyleyüp rūy-ı ülü'l-ebṣārı görsünler

[MUḲAṬṬAʿĀT-I ḲUR'ĀN][1]

Su'āl olunursa ki muḳaṭṭaʿāt-ı Ḳur'ān nicedir. Yaʿnī anıñ ʿilmiyle tecellī vāḳiʿ oldı mı yoḫsa ʿilmüllāhda mektūm mı ḳaldı. Cevāb budur ki Allāh Taʿālā āyāt-i tekvīniyye ve tenzīliyyeden her ne ki inzāl eyledi cümlesi müteʿallaḳ-ı ʿilm-i ḫalḳdır. Egerçi baʿżılarına ḫafī ve muġlaḳdır. Ḥattā [2]﴿كٓهيعٓصٓ﴾ nüzūl itdikde Cebrā'īl "kāf" didi. Rasūlullāh «علِمتُ» buyurdılar. Ve Cebrā'īl "hā" ve "yā" ve "'ayn" ve "ṣād" didikçe her birinde «علِمتُ» buyurdılar. Pes, eger maḳdūr-i beşer olmasa «علِمتُ» dimezlerdi. Ve sā'ir ḥurūf-ı muḳaṭṭaʿa daḫi böyledir ve ﴿كٓهيعٓصٓ﴾ ḥisāb-ı icmālī ile 195 ider ki, Mehdī'niñ ḳurb-i ḫurūcı zamānıdır.

Ve dimüşlerdir ki; ʿulūm-i Ḳur'ān üçdür. Biri ʿilmüllāhda mektūm olan künh-i ẕāt ve ḫaḳā'iḳ-i esmā ve ṣıfātını maʿrifetdir. Anıñçün ẕātından baḥṣ idenleri taḫṭi'e itmişlerdir; İmām Ġazzālī gibi.

Ve biri daḫi Rasūlullāh'a ve ümmetine maḫṣūṣ olan ʿilimdir; muḳaṭṭaʿāt ve müteşābihāt gibi.

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.
2 "*Kâf Hâ Yâ Ayn Sâd.*" Meryem, 19/1.

Ve biri daḫi şol ʿilimdir ki, ʿāmme-i nāsa mebẕūldür. Pes, bundan ẓāhir oldı ki tecellī vāḳiʿ olan ʿumūruñ cümlesi meblaġ-ı ʿilimdir. ʿİlmüllāhda ḳalanı ise ancaḳ Allāh Taʿālā bilür. Naẓm:

1 Gelsün beri şol nükte-i Ḳurʾān'ı bilenler
Gelsün beri şol ḥikmet-i Loḳmān'ı bilenler

2 Bu enfüs ü āfāḳıñ ʿabeş bilme vücūdın
Vardır ola nefsini vü Raḥmān'ı bilenler

3 Bu mekteb-i ʿirfān açılmaz nice demdir
Miftāḥ-ı ilāhīyi bugün ḳanı bilenler

4 Bilmezlere söz düşdi bu meclisde ʿacebdir
Dem-beste olup söylemedi anı bilenler

5 Olsa ne ʿaceb vāṣıl-ı ser-menzil-i taḥḳīḳ
Ḥaḳḳī gibi işbu yolı erkānı bilenler

[AḲĀLĪM PĀDİŞĀHIÑDIR][1]

Ve dimüşlerdir ki, ḳuṭbü'l-aḳṭābdan aʿcez ve yine andan aḳder yoḳdur. ʿAczi budur ki, ḳuvvet-i nefsāniyyeden bīrūn olmuşdur. Ve ḳuvveti budur ki ḳudret-i ilāhiyye ile ẓuhūr eylemişdir. Zīrā ḫalīfedir. Ḫalīfe ise müstaḫlifiñ heyʾeti üzredir. Müstaḫlifiñ heyʾetinden bir heyʾeti daḫi ḳudretdir. Ve ḥadīṯde gelür: [2]«مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ» Yaʿnī bir kimse ḥālini bilse ki imkān-ı ʿademīdir ve vücūdını añlasa ki vücūd-ı iżāfīdir; ol kimse **[155a]** vücūd-ı ḥaḳīḳīniñ Rabbi'sine iḫtiṣāṣını bilür. Pes, vücūd-ı ḥaḳīḳī Allāh Taʿālāʾnıñ olıcaḳ cemīʿ-i kemālāt daḫi fi'l-ḥaḳīḳa anıñdur. Nitekim eḳālīm pādişāhıñdır; velākin żabṭını her kime tevcīh iderse ol daḫi pādişāh ḳuvveti ile ol eḳālīm ve memālikde ẕī-ḳudret olur. Naẓm:

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.
2 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, XIII, 208.

1 Maḥv eyleyüp rāh-ı Ḥaḳ'da vücūdı
Ḥaḳ dilinden tevḥīd ider ʿāşıḳlar
Refʿ idüp dillerden cümle ḳuyūdı
Ḥaḳ dilinden tevḥīd ider ʿāşıḳlar

2 Pādişāh vezīri vekīl eyledi
Seniñ eliñ benim elimdir dedi
Ḥaḳ söyledi her ne söz ki söyledi
Ḥaḳ dilinden tevḥīd ider ʿāşıḳlar

3 Bedenleri erir fenāya gider
Göñülleri uçar hevāya gider
Fenā bulur varlıḳ beḳāya gider
Ḥaḳ dilinden tevḥīd ider ʿāşıḳlar

4 ʿAḳl u fikri āteşlere yandırup
Cān u dili feyż-i Ḥaḳḳ'a ḳandırup
Ẕikr-i Ḥaḳḳ'ı ey Ḥaḳḳī uyandırup
Ḥaḳ dilinden tevḥīd ider ʿāşıḳlar

[RŪZ-I ḪIŻIR][1]

Ve ṣaḥīfe-i Tenzīl'de müşbetdir ki, Ḥażret-i Mūsā ve Yūşaʿ -*ʿaleyhimeʾs-selām*- ṭaleb-i Ḫıżr ile giderken deryā kenārında bir miḳdār müsterīḥ oldılar. Ve orada āb-ı ḥayāt olmaġla zād içün istiṣḥāb itdikleri semek-i māliḥa reşḥası işābet idicek, ol semek bi-iẕnillāh-i Taʿālā zinde olup kendini deryāya ṣaldı. Zīrā ol māʾü'l-ḥayāt rūḥ-ı ilāhī ve feyż-i Raḥmānī ṣūretinde idi ki işābet itdigi nesneyi zinde ḳılurdı. Bu sebebdendir ki Ḫıżır didiler. Zīrā bir zemīn-i ḫuşk üzerine cülūs itdikde ol arż yābise ise nebāt ile ter ü tāze oldı.

Ve rūz-ı Ḫıżır didikleri bu münāsebet iledir. Zīrā ol eyyāmda ḳuvvet-i rabīʿ ile ṣahn-ı zemīn çemen-zār olur ve yeşil renge girer. Naẓar eyle ki Cebrāʾīl'iñ -*ʿaleyhiʾs-selām*- rākib oldıġı ḥayz-dem ki aña Feresü'l-Ḥayāt dirler; ḳıṣṣa-i Mūsā ve ḳulzümde her nereye vaż'ʿ-ı ḳadem itdiyse sebz-reng oldı. Ve Sāmirī aña muṭṭaliʿolup oradan bir ḳabża aḫẕ itdi. Nitekim

1 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.

Ḳur'ān'da gelür: [1]﴿ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُولِ﴾ ف Ve ol ḳabżadan cesed-i ʿicle ṭarḥ idicek anda ḥuvār ve eṯer-i ḥayāt ẓuhūr eyledi. Zīrā maṭrūḥ olan Feresü'l-Ḥayāt'ıñ eṯeri olmaġla ḥayātdan yine ḥayāt ḥāṣıl oldı. İnsān-ı kāmiliñ nefesi daḫi böyledir ki, ilḳā olundıġı maḥalde ḥayāt-ı ḥaḳḳāniyye ẓuhūr ider.

Pes, kelām ḥayy-ı ḥaḳīḳi olana müḳārenetdedir. Ve bu maḳāmda Ebū Yezīd-i Bisṭāmī buyurmuşdur ki; "أخذتم علمكم ميـة عـن ميـة وأخذنـا علمنـا عـن الحي الذي لمّا يموت" Yaʿnī ʿulemā-i ġāfilīn mevtā gibidir. ʿUrefā-i mükāşifīn aḥyādır. Ve anlardan aḫẕ idenler daḫi anlara göredir. Naẓm:

1 Zülāl-i feyż-i Ḫudā bāʿiṯ-i ḥayāṭımdır
Çü āb-ı Zemzem-i Kaʿbe şifā-yı ẕātımdır

2 Sipenc-ḫāne-i dünyāda ʿömr-i ṣānīdir
Zamān-ı āḫire dek ʿillet-i ṣebātımdır

3 Gül-āb-ı maʿnī vü būy-ı nesīm-i ḫoş-nefesim
Şemīm-i ʿanber-i esrār-ı ṭayyibātımdır

4 Bu baḥr-i ḥikmet içinde ḳalem olup ġavvāṣ
Eṯerlerim dürerine ṣadef devātımdır

5 Hediyye olmaġiçün dest-i Receb Paşa'ya[2]
Ḳalem-rev-i ḥikemi żabṭa ḫoş berātımdır

6 Dımışḳ-ı Şām-ı şerīf içre sākinem Haḳḳī
Aḳan riyāż-ı ḳulūba bugün Furāt'ımdır

[ẒĀHİR U BĀṬIN][3]

El-ḥāṣıl Ḥaḳḳ'ıñ ẓuhūrına ḫalḳıñ ẓuhūrı māniʿ olmadı. Zīrā ḫalḳıñ ẓuhūrı Ḥaḳḳ'a āyīne oldı. Āyīne ise naẓarda mer'ī degildir. Bu cihetden pīr-i ṭarīḳatımız buyurur: Mışraʿ: "Ḫudā ẓāhir-durur maḫlūḳ mestūr." Yaʿnī maḥcūb olan ḫalḳ diyü naẓar ider. Dimez ki manẓūrum Ḥaḳdır. Ve āyīneniñ ẓuhūrı aña ḥicāb degildir; zīrā mesṭūrdur. Bu cihetdendir ki mev-

1 "Elçinin izinden bir avuç avuçladım da onu attım." Tâhâ, 20/96
2 dest-i Receb: Vāli-i Receb MY.
3 Ez-*Tuḥfe-i Recebiyye* nüvişte est. MN.

cūdāt ʿadem ḥükmündedir ve ehl-i vücūd-ı ḥaḳīḳīniñ naẓarında degildir; olsa daḫi āyīne olmaḳ üzre manẓūrdur.

Ey müʾmin, bu kelimātı istimāʿ idüp ṭarīḳ-i ilḥāda gitmeyesin. Ve ẓāhir-i şerʿa muḫālifdir dimeyesin; zīrā meẕheb-i ḥaḳīḳatde şerʿa muḫālif olan merdūddur. Nitekim didiler: "كل حقيقة ردته الشريعة فهو رد" Yaʿnī saʿy eyle ki ẓāhir u bāṭını iʿtidāl üzre cemʿ idesin. Ve kemāl ehli olasın. Yalıñız ẓāhiriyyeden olmayasın ki, anlar ṭahāret-i ẓāhir ve ʿibādet ü siyāset-i ẓāhir bilürler ancak**. [155b]** Ve yalıñız bāṭınıyyeden olmayasın ki, anlar aḥkām-ı şerʿiyyeyi bevāṭına ṣarf iderler. Ve teʿvīl-i zāyiġ ṭarīḳına giderler. Zīrā bu iki ṭāʾife maḥrūmlardır. Ve ẓāhir u bāṭını cemʿ idenler merzūḳlardır.

Naẓar eyle ki Ḥaḳ Taʿālā sañа rūḥ ve cisim virmişdir. Tā ki ikisiniñ bile ḥaẓẓını taḥṣīl idesin ki, ḥaẓẓ-ı rūḥ ʿilm ü eẕvāḳ ve ḥaẓẓ-ı cesed aʿmāl-i ṣāliḥādır. Bu cihetdendir ki insān-ı kāmile mübāyaʿa lāzımdır. Tā ki anıñ irşādıyle bu iki nesneniñ aḥkāmı vücūd bula. Ve illā cenāḥ-ı vāḥidden ne ḥāṣıldır. Feʾfhem cidden. Naẓm:

1 Cemāl-i Ḥaḳḳ'a ʿālem özge mirʾāt-ı mücellādır
Egerçi ẕāt-ı Ḥaḳ ẕātında ṣūretden muʿallādır

2 Şu kim insān-ı kāmildir gözünde yoḳ-durur noḳṣān
Naẓar-gāhı dem-ā-dem şol kemālāt ıssı Mevlādır

3 ʿUlüvv-i himmet ehli iltifāt itmez bu ednāya
Ki maḳṣūdı anıñ her yüzden aʿlālardan aʿlādır

4 Şühūd-ı pertev-i ḫurşīd ḳılmaz şeb-pere aṣlā
Ülüʾl-ebṣāra gerçi şuʿle-i envārı eclādır

5 Yine kendi kemāli vechine ṣalmış naẓar ol şāh
İki ʿālem ḥaḳīḳat bir yüzüñ sırrına meclādır

6 Meṣeldir Ḥaḳḳıyā gördüm diyen lā-büd yanar oda
Gözüñ yum çek diliñ ḫāmūş olmaḳ sañа evlādı

[156a] [DAḪİ[1] SİZDEN ON DÖRT EVLĀD VÜCŪDA GELECEK][2]

Biñ yüz otuz ikinci senesi şehr-i rebīʿu'l-evveliniñ yigirmi üçünci cumʿa gicesi ṣabāḥa ḳarīb Dımışḳu'ş-Şām'da gördüm ki, Bursalı bizim Ḥācī Muḥammedü'l-Bezzāzī bir cemāʿat ile gelüp bu faḳīre didi ki, "Ne içün ṭopraġa düşmege ʿacele idersiz. Daḫi sizden on dört evlād vücūda gelecek." Baʿdehū ol evlādıñ birer birer isimlerini ẕikr itdi. Velākin beyne'n-nās müteʿāref olan esmādan degil; belki esmā-i ġarībedendir. Tā ḫitāmına iricek, "On dördünciniñ ismi Bükrec'dir." didi. Bā-i muvaḥḥideniñ żammı ve kāfıñ sükūnı ve rā-ı mühmeleniñ fetḥi ve āḫirinde cīm ile. Ben didim, "Bükrec nedir?" Ol daḫi "türābdır" didi. Ve bu faḳīre bundan bāḳiyye-i ʿömr olmaḳ iḫtimāli lāyiḥ oldı. Zīrā muḳaddemen Mekke-i Mükerreme'de "māfevḳa'ṣ-ṣemānīn" diyü işāret olunmuş idi. Şimdi ki yetmişe bāliġ oldum; min-baʿd on dört sene daḫi muʿammer olmaḳ ṣūretin gösterir. Ve'l-ʿilmü ʿindallāhi Taʿālā. Mensūḫ veya mü'evvel olmazsa belki ʿaynı ẓuhūr ider.

Bu ḫāṭırada iken elimize muṣḥaf-ı şerīf aldıḳda [3]﴿إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ﴾ āyeti geldi ki ḥurūf-ı melfūẓası on dörtdür. Fe-sübḥānallāhi'l-ḳādir. Hākeẕā elif, nūn, nūn, vāv, ʿayn, dāl, elif, lām, lām, elif, he, ḥa, ḳāf, ḳāf. Faʿrifi's-sırra'l-ʿacībi'l-ġarīb.

1 Yetmişe irdi bu ʿömrüm ḫatmi seksen dört olur[4]
Tīr-i cismim ol zamān menzil-gehin ṭopraḳ ḳılur

2 Beş ʿaded hicretle gezdim rubʿ-ı meskūnı ḳamu[5]
Çünki gördüm şeş cihātım ṭaḳı āḫir yıḳılur

3 Yedi yedi yılda devr-i sünbüle heft oldı hep[6]
Bu ṭoḳuz çarḫıñ ne ola sırr-ı devri kim bilür

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Kitābi'l-Faẓl ve'n-Nevāl* fī-tefsīr-i sūreti'l-Fātiḥati'ş-şerīfeti bi't-Türkī. MN.
2 Bu mensur takrir ve sonundaki mecmua 94b, 341a ve 345b'de mükerrerdir. MY.
3 "Yine bilesiniz ki, Allah'ın va'di haktır.' Yûnus, 10/55.
4 Ḥükm-i ḳaṭʿī-i semāvī olup ḳırḳ seneden ziyādede vücūd bulmuşdur. (Ḥaḳḳī)
5 Ẓāhir u bātın. (Ḥaḳḳī)
6 Yedi kerre yedişer senede tecellī-i ḳahr ile bürūz-ı luṭfa remzdir. (Ḥaḳḳī)

4 Yedi biñ yılda ḳapandı yedi dūzaḫ ḳapusı[1]
Çünki sekiz ʿuḳd ola ebvāb- cennet açılur[2]

5 Bu sekizden soñra ʿömrüñ ḥaddi yoḳ pāyānı yoḳ
ʿÖmr-i ṯānī bir elifden soñra çün bāḳī ḳalur

6 İki rahmiñ biri ḥūn u biri zehr olsa n'ola[3]
İki ṣedyiñ biri ṣīr u biri sükkerden gelür[4]

7 Ḥaḳḳıyā ṭopraġa düşmek ḳaydını ḳo ʿarşa baḳ
Rütbe-i ʿarşa irenler pāyesin aʿlā bulur[5]

8 Sözleriñ sırrında ʿālem ḫalḳı hayrāndır ḳamu
ʿAḳl ile maʿnā virenler añа elbet yañılur

Nāẓım - ḳuddise sırruh- Ḥażretleri bu mecmūʿayı kendülerinden aḫẕ-ı beyʿat ve dāḫil-i dā'ire-i ṭarīḳat-ı ʿaliyyeleri olan Bursevī ʿÖmer Baḥrī Efendi'ye yādigâr olmaḳ üzre taḥrīr buyurmuşlardır. Vā esefā ki Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ ḫaṭṭ-ı şerīfiyle olan nüsḫayı Nāẓım Ḥażretleri'niñ dergâh-ı ʿālīlerinde post-nişīn olanlardan biri baḥr-i inʿāmına müstaġraḳ oldığı bir ādeme virmiş ve sözüñ daha Türkçesi ve açıḳçası pāra ile satmış ve kendini çāh-ı nefrīn-i üdebāya atmış ve çirk-āb-ı ḫuṭām-ı dünyāya batmış ve nüsḫa-i şerīfe-i meẕkūreniñ yeri boş ḳalmamaḳ içün ya ṣatan veya alan nüsḫa-i meẕkūreniñ bir ṣūretini bir cāhile yazdırmış ve cāhil-i meẕkūr, Nāẓım Ḥażretleri'niñ kelāmını ṭoġrı oḳuyup añlayamadığından çoḳ yerlerini yañlış yazmış; bu faḳīr o nüsḫa-i saḳīmeyi bir vāsıṭa-i ḳaviyye ile der-dest itdigimde min-ciheti'l-lafẓ ve'l-maʿnā ṣaḥīḥi ne ṣūretde oldığını tefehhüm idebildigim yañlış yerlerini taṣḥīḥ ve ṣıḥḥati fehm-i ḳāṣırānemden dūr olup taṣḥīḥ idemedigim yaʿnī bir maʿnā-yı müstaḳīm istiḫrācı ṭarīḳına gidemedigim yirleriniñ saṭırları ḥiẕālarına "fīhi saḳaṭun" terkībiyle işāret olunup nüsḫa-i saḳīme-i meẕkūre dergāh-ı şerīf-i meẕkūrda post-nişīn olan Muḥammed Fā'iḳ nām kimseye iʿāde ile kütübḫāne-i meẕkūreye vażʿ u nihāde olunmuşdur.

Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḫaḳīr el-İstanbulī ṯümme'l-Bursevī.

1 70
2 80
3 Tabīʿt [ve] Nefs. (Ḥaḳḳī)
4 Fıṭrat [ve] sıfat. Ẕāt-ı rūḥ ve ṣıfāt-ı ḳalb. (Ḥaḳḳī)
5 Zīrā ḫāk cismin süḳūṭundan rūḥa melāl ve tenezzül gelmez. (Ḥaḳḳī)

Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ mumā ileyh ʿÖmer Baḥrī Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre bu mecmūʿadan māʿadā *Ṭuḥfe-i ʿÖmeriyye* ve *Tuḥfe-i Baḥriyye* nām iki eṣer-i muʿteberi daḫi vardır.

Ṭuḥfe-i ʿÖmeriyye biñ iki yüz yigirmi senesinde Hindī-zāde Aḥmed Ṭāhir nāmında bir cāhiliñ ḫaṭṭ-ı taʿlīḳiyle muḥarrer üç yüz altmış sekiz yañlışlı bir nüsḫası Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ kütüb-ḫānesinde bulunup yine bir vāsıṭa-i ḳaviyye ile oradan alınup yed-i ʿācizīde bulunan bir nüsḫa-i maṭbūʿa ile muḳābele olunaraḳ ol miḳdār yañlışları bi-ʿavnillāhi Taʿālā bu faḳīriñ ḫāme-i şikestesiyle taṣḥīḥ olunmuşdur.

Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣiḥu'l-ḥaḳīr el-İstanbulī ṣümme'l-Bursevī. Fî sene 1320.

[NİẒĀM-I ʿĀLEM][1]

[156b] Ve āb-ı deryā acı olduġı ʿufūnet-i hevāyı defʿ içündür. Ve illā ekṣer ehl-i dünyā ʿalīl olurlardı. Pes, her nesnede ḥikmet-i ilāhiyye olduġun tefekkür idüp sükūt itmek gerekdir. Zīrā niẓām-ı ʿālem tedbīr-i ʿaḳl ile degildir. Belki taḳdīr-i ʿilm-i ezelī iledir. Pes, Allāh Taʿālā'da keyfe mā ittefaḳ iş olmaz. Belki cemīʿ-i şuʾūnı, ʿilm-i muḥīṭi üzre mebnīdir. Ḥāl-i insān ise böyle degildir. Belki anda ittifāḳī iş vākiʿ olur. Bu cihetden ʿaḳla tābiʿ olmayup şerʿa iḳtidā gerekdir. Eger kārı ittifāḳī ise iʿtibārdan sāḳıṭdır; gerekse işābet itsün. Ve aña «رمية من غير رام» dirler ve eger taṣavvur-ı ʿaḳl ile ise. ʿAḳl daḫi gerçi ʿilm ü idrāke āletdir. Fe-emmā her vaḳitde ṭarīḳı üzre yürüyüp Ḥaḳḳ'a işābet idemez. Anıñçün kümmel-i evliyā ḥāline iʿtibār iderler. Zīrā anlarıñ ekṣer-i ʿulūmı żarūriyyāt maḳūlesidir. Anda ḫaṭā olmaz. Bu sebebden evāʾilde ʿulemā bir nesnede müttereddid olsalar erbāb-ı aḥvālden birine ʿarż iderler imiş.

Bu ʿaṣırda ise erbāb-ı ʿuḳūl-i ḳāṣıra; kemāl-i ʿucb ve ġurūrdan ḳuṣūrların bilmeyüp kāmili ḳāṣır ve nāḳıs ʿadd iderler. Ve belki ihānet üzre olurlar.

1 Mine'l-mecmūʿati'l-meẕkūre. MN.

Ḥafaẓana'llāhü min şurūrihim ve āṯārı ġurūrihim. Naẓm:

1 Ne revādır bu ki sulṭāna gedādır diyeler[1]
Zaġan u zāġa bu dünyāda hümādır diyeler

2 Pūte-i ḥāle girüp ḳāl olan aʿmāle neden
Ġıll ü ġışş ehli görüp ʿayn-ı riyādır diyeler

3 Vezn iderlerse eger ʿaşk ile zühdi bir gün
Āşıḳıñ ḥāline va'llāhi hevādır diyeler

4 Meclis-i ẕikrde ger vaṣf-ı ilāhī olsa
Ḥāşa lillāh aña bir ṣīt u ṣadādır diyeler

5 Bir yere gelse sebük-rūḥları ehl-i diliñ
Seyr iden anları bunlar ṯüḳalādır diyeler

6 Ḥarf-endāzlarıñ ẕerre ḳadar yoḳ ʿaḳlı
Yine cāhillere baḳ baḳ ʿulemādır diyeler

7 Ḥaḳḳıyā güfteleriñ okuyup ehl-i inkār[2]
Ḳalmayup redde mecāl özge edādır diyeler

* * *

1 Bu ʿālem ṣūret-i esmā vü Ḥaḳ anda müsemmādır[3]
Bu ādem özge terkīb ü ʿaceb gizli muʿammādır[4]

2 Bilinmezdi bu esrār u görünmezdi belī envār
Velīkin ġamz iden anı ruḫ-ı ādemde sīmādır

3 Ḳalemden Levḥ-i Maḥfūẓ'a düşen bir noḳṭadır ammā
O noḳṭa ḳaṭredir ḳaṭre içinde gizli damadır[5]

4 Görüp şekl-i ʿanāṣırda ṣaḳın insāna baḳma ḫār
Bilürsin feyż-i aḳdesden beri maḳṣūd olan mādır

1 Bu manzume 99a, 341a ve 352a'da mükerrerdir. MY.
2 oḳuyup: oḳuyup (99a)
3 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāti bi-kitābi'l-*Fażlı ve'n-Nevāl*. MN.
4 Bu manzume 99b, 341a ve 352a'da mükerrerdir. MY.
5 Dama, deryādır diyü Nāẓım -kuddise sırruh- Muḥammediyye Şerḥi'nde beyān buyurmuşdur. MN.

5 Ḥaḳḳā'iḳ ḳalb-i Ḥaḳḳī içre mużmerdir ḥaḳīḳatde
Nuḳūş-i maʿrifet evrāḳ içinde añа īmādır

[RAṬB U YĀBİS][1]

Ve noḳṭa ḳayd ṣūretinde olmaġla kelime-i şehādet noḳṭadan muʿarrā oldı. Zīrā Allāh Taʿālā Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳdır. Çünki Cenāb-ı Nübüvvet *-ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem-* maẓhar-ı tāmdır. Lā-cerem Muḥammed Rasūlullāh daḫi bī-noḳṭa oldı. Tā ki ẓāhir ü maẓhar biri birine bī-ḳayd olmaḳda muṭābıḳ ola.

Ey mü'min, ʿaceb sırr-ı ilāhīdir. Hemān idrāk idüp ẕevḳ-yāb olagör. Ve Cenāb-ı Risāleṭiñ rütbe-i ʿulyāsı ne idügin bil ve añа göre iʿtiḳād idüp dāmen-i şerʿine teşebbüṣ eyle ve sünnet-i seniyyesini iḥyā ḳıl. Tā ki, sen daḫi ıṭlāḳa iresin ve ḳayddan ḫalāṣ olasın.

Ve ḥurūf-ı ġayr-ı menḳūṭaya yābise dirler. Gūyā ki feyż noḳṭadan gelür. Ve Ḳurʾān'da; [2]﴿وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ﴾ de "raṭb" ʿilme ve "yābis" ʿamele işāretdir. Zīrā ʿilim feyż-i ilāhīdir ki maḥż-ı ruṭūbetdir. Zīrā cān-ı insān anıñla zindedir. Ve yābis ki ʿameldir. Anıñ rūḥı ʿilimdir.

[157a] Naẓar eyle ki arż-ı yābiseye maṭar veya enhārdan bir nesne işābet itmese ḥāṣıl virmez. Bu sebebdendir ki ehl-i maʿrifet lisānında zāhid, ʿāşıḳ gibi memdūḥ degildir. Zīrā ʿamelinde feyż-i maʿrifet ve ruṭūbet-i ʿilm mefḳūddur. ʿĀrif-i billāh ise böyle degildir. İmdi ʿilm-i billāh ṣāḥibi olmaġa saʿy eyle. Tā ki nāmıñ ʿāşıḳ u ʿārif ola. Ve defter-iʿameliñ aʿlā-yı ʿilliyyīne irtifāʿ bula.

Vallāhü'l-hādī. Naẓm:

1 Şehr-i ʿaşḳıñ pādişāhı ol ki devlet andadır[3]
Başıña tāc eyle şerʿi kim saʿādet andadır

2 Noḳṭa-i kübrāya ḥall eyle yüri terḳībi hep
Keşret-i esmāyı ḳo zīrā ki vaḥdet andadır

1 Mine'l-mecmūʿati'l-meẓkūre. MN.
2 "Hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dahilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın." el-En'âm, 6/59.
3 Bu manzume 100a, 341b ve 352b'de mensur kısmı olmaksızın mükerrerdir. MY.

3 ʿİlm-i Ḳurʾān'ı bilen yüz dört kitābı bildi hep
Ey veliyyullāha baḳ sırr-ı nübüvvet andadır

4 Feyżdir lāzım olan insān-ı kāmil ḳalbine
Kim simāṭ-ı maʿrifet içre ḥalāvet andadır

5 ʿAḳl u fikriń yār ise Ḥaḳḳī sözin al gūşuña
Ḥaḳ'dan istersen ḫaber sırr-ı ḥaḳīḳat andadır

[ḤACC AYAḲLARINA GELÜR][1]

Ve fıḳıhda gelür ki; "Bir muṣallīyi bevl-i şedīd aḫż itse ḳaṭʿ-ı ṣalāt idüp tecdīd-i vużū itmek lāzımdır. Eger ol ḥāl üzre itmām iderse cā'izdir; velākin isāʾet itmiş olur. Meger ki fevt-i vaḳtden ḫavf eyleye. Bu ṣūretde itmām itmek evlādır. Nitekim ṣevb-i necisden ġayrı bulunmasa ʿüryān ḳılmaḳdan anıńla ḳılmaḳ evlâdır.

Ve bundan fehm olunur ki, mānīʿ-i ḥużūr olan nesneyi ḳable'd-düḫūl fi'ṣ-ṣalāt defʿ idüp baʿdehū şürūʿ lāzımdır. Zīrā nefs ile mücāhede ve Ḥaḳ ile münācāt ve anı müşāhede vaḳtidir. Bu sebebden zamān-ı evvelde ḳalbi ġayra meşġūl olan kimseyi ġażāya çıḳarmazlar ve ḫānesinde alıḳorlardı. Zīrā ülfet-i nüfūs ve ḥużūr-ı ḳalb lāzımdır. Ḳalbi ġayra meşġūl olan ise tefriḳadan ḫālī degildir. Pes, ḫavāṭır-ı müctemiʿa gerekdir. Tā ki mübāşeret olunan kārıń netīcesi ẓuhūr eyleye ki fetiḥdir. Ve İbn-i ʿAbbās -*raḍıyallāhü ʿanhümā*- buyurmuşlardır ki; "Tefekkür ve ḥużūr-ı ḳalb ile ḳılınan muḫtaṣar iki rekʿat namāz ġafletle edā olunan muṭavvelden efḍaldir." Zīrā ġafletle olunan ṭūl-i ḳıyāmıń ṣemeresi olmaz. İşte ekṣer-i nāsıń ṣalātına münāsib olan iḫtiṣārdır; gerek cemāʿatle ve gerek münferiden. Velākin sünen-i ṣalātı mürāʿāt lāzımdır.

Ve yine dimişlerdir ki; namāzıń mertebesi emākin ile degildir; belki ḥāl-i muṣallī iledir. Bu sebebden niceler Mescid-i Ḥarām'da namāz ḳılarlar. Fe -emmā namāzları gūşlarından yuḳarı çıḳmaz. Ve niceleri kendi ḫānelerinde ḳılarlar; velākin aʿlā-yı ʿilliyyīne merfūʿ olur ki eşrefü'l-maḳāmātdır. Pes, kelām iḫlāṣda ve ḥużūr ḳalbdedir. Ve bundan aʿmāl-i ḫalḳıń revāc ve kesādı neden oldıġı ve ṣāḥibleri ḥareketlerinde ne mertebe buldıġı maʿlūm olur.

1 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāti bi-kitābi'l-*Faẓlı ve'n-Nevāl*. MN.

Naẓar eyle niceler māl-i ḥelāl ile ḥacc iderler. Velâkin ġaraż-ı nefsānī üzre yürürler ve müfsid-i ḥacc olan nice umūrda bulunurlar. Bu yüzden ḥareketleri żāyiʿ olur. Ve niceler ḫānelerinde oṭurup ḥacc ayaḳlarına gelür. Gel imdi ehl-i maʿnādan ol, ehl-i ṣūretden degil.

Naẓm:

1 Ehl-i derūn çün ṣadef-i dür-i pākdir[1]
Maʿnīde ʿayn-ı gevher ü ṣūretde ḫākdir

2 Ḳılma naẓar bu dīde-i pür-ḫīre ile gel
Kim ḫāk-i tīre hem-çü güher tāb-nākdir

3 ʿĀṣıḳ odur ki dīdeleri cūy olup aḳar
ʿAṣḳıñ eliyle her dü girībānı çākdir

4 Ehl-i ḫulūṣ ṣaḥn-ı sarāy-ı yaḳīnde
Ehl-i nifāḳ çāh-ı tereddüdde ṣākdir

5 Ḥaḳḳī ṣabāh-ı ḥaşre degin iñler ehl-i dil
Hergiz varır mı ḫāba şu kim derd-nākdir

* * *

[157b] 1 Göñül semt-i tecerrüdde bugün özge ḳalenderdir[2]
Ki dā'im ḫāniḳāh-i faḳr içinde oṭurur erdir

2 Bu çār ʿunṣur evin dest-i fenā ile idüp vīrān
Baḳılsa şeş cihātından anıñ her cānibi derdir

3 Ne bilsün ḥālet-i ʿuşşāḳı ẓāhirden baḳan maḥcūb
Ki āteş gibi gevher de göñülde ʿaşḳ-ı mużmerdir

4 Bu meydānda maḥabbet erleridir top u çevgānı
Ki anda her nefes ġalṭān olan bī-şübhe biñ serdir

5 Ḳalemden Levḥ-i Maḥfūẓ'a ne yazıldıysa ey Ḥaḳḳī
Yüzünden oḳunur āyātı gerçi cümle ezberdir

* * *

1 Bu manzume 99b, 341b ve 352a'da mensur kısmı olmaksızın mükerrerdir. MY.
2 Mine'l-mecmūʿati'l-müsemmāt bi-*Mir'āti'l- Ḥaḳā'iḳ*. MN.

1 Ḥaḳ' dan ḫaber aldıñsa dilā ḫalḳa ḫaber vir[1]
Ger Sidre iseñ bāġ-ı vücūd içre ṣemer vir

2 Sır ister iseñ ʿālem-i dünyāda Ḫudā'dan
Manṣūr gibi sen daḫi Ḥaḳ yoluna ser vir

3 Bezm-i dile cā'iz ki gele vaḥy-i ilāhī
Ṣadr içre ḳoma fikri gider vāride yer vir

4 Senden seni Ḥaḳ itdi ṭaleb beẕl-i vücūd it
Ẕāt u ṣıfatıñ destine ḳo sīm ile zer vir

5 Ger sīm ü zeriñ yoġ ise beẕl itmege ey dil
Bir ṭālib-i Ḥaḳ olana biñ naḳd-i hüner vir

6 Ḥaḳḳī bu zamān olmaya bir sen gibi ġavvāṣ
Açup ṣadef-i maʿrifeti ḫalḳa dürer vir

* * *

[158a] 1 Bülbülleri gör gülşen ü gülzāra baḳarlar[2]
Zāġ u zaġan olanlar ise ḫāra baḳarlar

2 Hengām-ı şitā çekmede mürġān riyāżet
Ḫāmūş olanlar dem-i güftāra baḳarlar

3 Müjde irişe bād-ı ṣabādan diyü şāyed
Mevsim gözedüp her biri yollara baḳarlar

4 Dem-beste ṭururlar bu zamān içre hezārān
Gül faṣlı gelür diyü hemān zāra baḳarlar

5 Baḳ çeşm-i Ḫudā-bīn ile erbāb-ı baṣīret
Mir'āt-ı cihānda nice dīdāra baḳarlar

6 Esmā yüziniñ Ḥaḳḳī müsemmādadır ānı
Gözler bu sebebden ruḫ-ı ḫünkāra baḳarlar

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuṣdur. MN.

ṬAĠ-I TEKŪRÎ'DE DĀVŪD AĠA-ZĀDE'YE Bİ-ṬARĪḲİ'L-MEŞḲ YAZILDI[1]

1 Nedir Dāvūd Aġa Ṭāġ-ı Tekūrī kāmrānıdır
Ne belki ʿālemiñ ḥālā Süleymān-ı zamānıdır

2 Şeh-i dervīş-meşreb ṣāf-dil [ü] pākīze-gevherdir
Görinür ṣūret-i Ḥaḳ anda mirʾāt-ı maʿānīdir

3 Açılmış gülbün-i ẕātında üç gül-ġonce-i ḫoş-bū
Ṣunulmuş dest-i ḳudretden Ḫudāʾnıñ armaġanıdır

4 Sebebdir ẕikr-i bāḳī bulmaġa ferzend-i nīgū-ḫū
Ki ẕikr-i bāḳī bu ʿālemde gūyā ʿömr-i ṣānīdir

5 Ḳalursa Ḥaḳḳıyā āṣārıñ ʿömr-i cāvidān bulduñ
Ki dünyā kimseye bāḳī degildir belki fānīdir

DĀVŪD AĠA-ZĀDE MUṢṬAFĀ AĠA'YA YAZILDI[2]

1 Tekür Ṭaġı nedir bāġ-ı ehl-i maʿnādır
Ġarīb ṭarḥ u güzīde maḳām u ḫoş cādır

2 Bu iki yüzlü cihāna görinür anda dü rūy
Biri zemīne biri āşinā-yı deryādır

3 Cemāl-i ḥāline ḫāl oldı Muṣṭafā Aġa
O vech ile ruḫı şāyeste-i temāşādır

4 Derūnı şehrīler ile hemīşe māl-ā-māl
Birūnı rūy-ı güşāde gibi feraḥ-zādır

5 N'ola olursa o cāda fürūkeş-i Ḥaḳḳī
Maḳām-ı dil-keş ü ḫoş-menzil-i muʿallādır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

ṬAĠ-I TEKŪRĪ'DE RÜSTEM PAŞA CĀMİ'İ ḤARĪMİNDE İMĀM Ḫ̲ALĪL EFENDİ'NİÑ TARḤ İTDİGİ MEKTEBE TĀRĪḪ̲DİR[1]

1 Bir edīb-i kāmili gördükde ṭıfl-ı mekteb ol[2]
Kim sipihr-i ʿilm ü ʿirfāna odur ḳuṭb u medār

2 Bā-ḫ̲uṣūṣ ola ḥarīm-i cāmiʿ içre böyle cā
Kim derūn-ı sīnede gūyā ki dildir pāydār

3 Beyt-i maʿmūr-ı felekdir bu muʿallim-ḫ̲āne kim
Çün ferişteh ṭıfl-ı nev-āmūzdur deyyār-ı dār

4 Naḳş-ı levḥi ʿalleme'l-Ḳur'ān'dır bu mektebiñ
Oḳuyup yazmaḳdadır anda nice pür-iḳtidār

5 Ḥarf-i cevher-dār ile Ḥaḳḳī didi tārīḫ̲ini
Kāʿbedir mekteb ki bānīdir Ḫ̲alīl-i nāmdār (1126)

Tārīḫ̲-i dīger:

Ḥaḳḳī didi tārīḫ̲ini bā-ḥarf-i mücevher
Gel mektebe ey ḫ̲āce biraz ders ü sebaḳ al (1126)

Tārīḫ̲-i dīger:

Çıḳdı bir hātif didi tārīḫ̲ini
Mekteb-i ʿirfāna gelsüñ ṭālibān (1126)

Tārīḫ̲-i dīger:

Ḥaḳḳī didi itmāmına bā-ḥarf-i mücevher
Taḥṣīl-i edeb eyle bu mektebde şehā gel (1126)

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓmıñ beyt-i evveliniñ mıṣrāʿ-ı evveli, biñ elli senesinde äadr-ı Aʿẓam Bayram Paşa'nıñ emriyle ḳatl olunan şā'ir-i meşhūr Nefʿī'niñ; "'Ārif ol ehl-i dil ol rind-i ḳalender-meşreb ol / Ne müselmān-ı ḳavī ne mülḥid-i bī-meẕheb ol / ʿAḳla maġrūr olma Eflāṭūn-ı vaḳt olsañ eger / Bir edīb-i kāmili gördükde ṭıfl-ı mekteb ol" ilh. ġazelinden me'ḫ̲ūẕdur. Maḳtūl-i meẕkūruñ ber-vech-i muḥarrer sene-i ḳatline işbu "Zebān-beste olup nāgeh kesildi hicvden Nefʿī" mıṣrāʿı tārīḫ̲-i vāḳiʿ olmuşdur. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

Tārīḫ-i dīger:

Didi Ḥaḳḳī ḥarf-i cevher-dār ile tārīḫini
Bārekallāh ḫayra bāḳī mekteb-i maʿmūrdur (1126)

Tārīḫ-i dīger:

Ḥarf-i cevher-dār ile Ḥaḳḳī didi
Beyt-i maʿmūr oldı bu mekteb şehā (1126)

* * *

1 Çeşm-i bülbülden aḳar gül gibi rengīn dāneler[1]
Gūyiyā maʿşūḳa ʿāşıḳ bir enārı dāneler

2 Şemʿ-i ʿaşḳıñ ḫāne-i dilde görünce şuʿlesin
Aldılar eṭrāfın anda ġaybdan pervāneler

3 Bezm-i ʿaşḳıñ ol ḳadardır neşve-i ṣahbāsı kim
ʿAḳla gelmez curʿasın nūş eyleyen mestāneler

4 Bāṭını maʿmūr olur erbāb-ı ʿaşḳıñ tā ebed
Ẓāhiren baḳsañ görinür bir bölük vīrāneler

5 Ḥaḳḳıyā ābā-i ʿulvīden ne teʾs̱īr itdi kim
Ṭıfl-ı dil gibi neler ṭoġurdı bugün analar

* * *

1 Göñül sulṭān-ı maʿnā vü ḳuvā añа reʿāyādır[2]
Vücūd iḳlīm-i maʿmūr u añа aʿżā berāyādır

2 Eger ẓāhir eger bāṭın fevāʾid anda ḥāṣıldır
Gelür berr ü baḥirden her ġıdā anda müheyyādır

3 Sipihr-āsā derūnı kevkeb-i ʿaḳl ile pür-envār
Birūnı çeşm-i bīnādan gice gündüz müżayyādır

4 Nüzūl eyler semā-i ġaybdan bārān-veş ilhām
Dil-i pür-feyż-i ādem ol cihetden ʿayn-ı deryādır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ḳafes ten bāġ u gülşen ḥikmet ü maʿnā vü revzen dil
Dem-ā-dem cān-ı Ḥaḳḳī anda bir ṭūṭī-i gūyādır

DĀVŪD AĠA-ZĀDE SÜLEYMĀN EFENDİ MECMŪʿASINDA YAZILDI[1]

Derūnı Mescid-i Aḳṣā gibi ġāyetde rūşendir
Binā-yı ḳadri ʿālīdir Süleymān ibn-i Dāvūd'uñ
N'ola cārī olursa ḥükmi ins ü cinne ey Ḥaḳḳī
Ezelden maẓhar-ı feyżi olupdur Rabb-i ẕi'l-cūduñ

* * *

[158b]ظهور سر السلطنة الكبرى[2] و الخلافة العظمى و الامانة المثلى[3]

ليلة الثلاثاء الثامن من شهر رمضان من شهور سنة ألف و مائة و ست و عشرين (١١٢٦) و أنا في دار محمد سردار في بلدة روسجق الشهيرة بطاغ تكورى و ذلك ثالث ثلاثة من الظهورات في مدة ثلاثين سنة و وقع ذلك في صورة ركوب وصلوة ثم ركوب مع اوصاف لا تذكر و الحمد لله على نعمه العامة و الخاصة أبدا دائما سرمدا و على نبيه الصلوة التامة و السلام الكامل .

ليلة الثلاثاء السادس عشر من شهور سنة (١١٢٦) اوقفني موقف في مشهد عظيم و هو يوزع الكواغد للأوتاد الأربعة لكل واحد منهم كاغدين كاغدين قدعين فيهما مناصبهم فأعطاني كاغدتين أحديهما في طي الأخرى فاذا فيهما إن الله اختارك للركن اليماني الجنوبي و لم يبق بعد هذا المرتبة الا ركن الحجري الذي هو الغوثية و هي المرتبة المطلقة بعد مرتبة الخلافة في مرتبة عين اليقين فبكيت لتلك الحال سرورا و الحال لا يوصف و الحمد لله تعالى هذا فاحفظ و استر.[4]

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 Yüce saltanatın, büyük halifeliğin ve sonsuz güvenin sırrının ortaya çıkışı
Bin yüz yirmi altı (1126) yılının Ramazan ayının sekizinci günü olan Salı gecesi, Tekūrdağı'na bağlı meşhur belde Rusçuk'ta Muhammed Serdar'ın evindeyim. Bu, otuz yıldan beri gerçekleşen üç mühim zuhurâtın üçüncüsüdür. Bu zuhurât, bir yolculuk ve dua şeklinde gerçekleşti. Sonra yolculuk unutulmaz vasıflardaydı. Cenâb-ı Allaha genel ve özel nimetler bahşettiği için sonsuza kadar ebedî hamd olsun. O'nun nebisine ise tam bir salât, kâmil bir selam olsun.
Bin yüz yirmi altı (1126) yılının bir ayının 16'sı olan Salı gecesi, büyük bir mekânın (meşhed) bir yerinde durduruldum, O dört köşeye kâğıt dağıtıyordu ve her birine ikişer kâğıt düşüyordu. Onlara vazifelerini verdi ve bana biri diğerinin içinde katlanmış şekilde iki kâğıt verdi. Açıp baktığımda bir de ne göreyim! Şunlar yazılı: "Güneydeki Rükn-i Yemânî için Allah seni seçti. Bu öyle bir mertebedir

LEYLETÜ'L-EḤADİ'L-ʿĀŞİRİ MİN-Ẕİ'L-ḲAʿDETİ'Ş-ŞERİFETİ MİN-SENETİ SİTTE VE ʿİŞRİNE VE Mİ'ETİN VE ELFİN VURİDE Bİ-HĀẔİHİ'L- ʿİBĀRETİ'T-TÜRKİYYETİ[1]

"Tekūr Ṭaġ'ında şimdiye dek erenlerden çoḳ kimse iḥyā olunmuşdur. Şimden ṣoñra daḫi iḥyā olunur." İntehā. Yaʿnī enfās-ı ilāhiyye ile bu deme gelince nice ḳulūb-ı sālikīn iḥyā olunmuşdur ki her biri istiʿdādı mertebesinde terbiye ve irşād ḥasebiyle feyż-peẕīr olmuşdur. Şimden ṣoñra daḫi tecellī-i dā'im şemerātından Ḥaḳḳī-i faḳīr yüzünden nice āṣār-ı ilāhiyye ẓuhūra gelüp ẓāhir-i ʿālem maʿmūr u ābādān oldığı gibi bāṭın-ı ʿālem daḫi zamān-ı Mehdī'ye dek ḥayāt-ı maʿneviyye ve beḳā-i rūḥānī bulur.

LEYLETÜ'L-EḤADİ'Ş-ŞĀLİṢÜ ʿAŞERA MİN-Ẕİ'L-ḤİCCETİ'Ş-ŞERİFETİ MİN-SENETİ'L-MEẔKŪRATİ. ḲĪLE LĪ BAʿDE'L-İNTİBĀHİ Bİ-HĀẔİHİ'L-ʿİBĀRETİ'T-TÜRKİYYETİ[2]

"Belālarım rıḍvānımladır." Yaʿnī küfr ü ḍalālden māʿadā belālarımıñ nüzūli irādet ve rıżām iledir ki ṣūret-i ḳahırda ise de sebeb-i luṭf u raḥmetdir. Zīrā taṭhīr-i vücūd ve ıṣlāḥ-ı ẕāta vesīledir. Ve keẕālik belālarıma rāżī olandan rāżī olurum. Zīrā ṣabr ehli müctebādır. Ve müctebā daḫi mürtażā ve Muṣṭafādır. Pes, çünki rıżā aʿle'ṣ-ṣıfātdır. ʿĀrife gerekdir ki, ṣıfat-ı rıżā ile muttaṣıf olup belālara ṣabr ide. Ve belki şükür eyleye. Ve belki ikisinden daḫi fānī ola.

Sebeb-i vürūd-ı kelime Ṭāġ-ı Tekūrī'de baʿż-ı muṭāʿın ẓuhūr itmesi ve ehl-i beytiñ maraż u şīkesteligidir.

Vallāhü hüve'ṣ-ṣabūrü'ş-şekūr.

---

ki geriye sadece Rükn-i Hicâzi kalır ki ayne'l-yakîn mertebesinde bulunan ve hilâfet mertebesi olan, mutlak makam gavsiyyedir." Bu hal üzere sevinçten ağladım. Tavsif edemeyeceğim bir durum. Allaha hamd olsun. Korusun ve örtsün. .

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

DEFTERDĀR EFENDİ'YE YAZILDI[1]

1 O kim erbāb-ı ṭabʿıñ her cihetden dil-pesendidir
Bu ʿālemde meger var ise Defterdār Efendidir

2 Ṣafā-yı meşrebi ʿaynü'l-ḥayāta ġıbṭa-fermādır
Ki āb-ı Zemzem'iñ belki dimek olur ki kendidir

3 Açılmışdır egerçi gülşen-i dehr içre çoḳ nesrīn
Velī ḫoş-bū ile bu cümleden sulṭān-begendidir

4 N'ola olsa hümā-yı ḳadri anıñ evc-i rifʿatde
Melek-meşrebdir ehl-i ʿālemiñ himmet-bülendidir

5 ʿUlüvv-i cāha baḳmaz özge bir dervīş meşrebdir
Serīr-i ʿizz ü iḳbāliñ egerçi nāz-mendidir

6 Cihān-ı cūda bir mışr-ı muʿallādır vücūdı kim
Ḳalem parmaḳlarında ney-şekerdir raşḥı ḳandidir

7 Duʿādır maḳṣad-ı erbāb-ı himmet Ḥaḳḳıyā dā'im
Ki zīrā mürġ-ı maḳṣūdun duʿā bir pāy-bendidir

8 Ne semte ʿazm iderse Ḫażret-i Ḫıżr ola hem-rāhı
Ki meydān-ı ḫulūṣuñ şeh-süvār-ı şeh-levendidir

9 Dem-ā-dem ḥıfẓ-ı Ḥaḳ ḥırz-ı vücūdı ola ol ẕātıñ
Ki ol ẕāt-ı kerīm insānlarıñ bir ercümendidir

[ĠAZEL ṬARZINDA DİNİLMİŞDİR][2]

1 Ṣayd-ı dil ḳılmaġa bāʿiṣ gözi āhūlardır
Ḫāne-i çeşmi ḫarāb iden aḳan ṣulardır

2 Merdüm-i dīde gözüm üzre dikildi ḳaldı
Anı ḥayrān iden ol yüzde siyeh mūlardır

3 ʿAşḳ ile cennete döndi çü derūnum bāġı
Gözlerim āb-ı revānı añа ṣan cūlardır

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Eyleyen gülşen-i dehr içre meşāmım pür-bū
Zülf-i pür-ġāliye-i rūy-i semen-būlardır

5 Ḥaḳḳıyā zülf-i siyeh-fām ile kāküllerden
Ḥaẕer it ki iki yüzden sańa cādūlardır

[ḤAḲĪḲATÜ FĪ-ṢŪRETİ'L-MECĀZ][1]

1 İki zülfüñ ṣanemā dīn ile īmānımdır
ʿUḳdesi bāʿiṯ-i ḥall-i girih-i cānımdır

2 Ruḫlarıñ ḥaḳḳı beni māt iden ey şāh-süvār
Naṭʿ-ı miḥnetde bugün bāżi-i devrānımdır

3 Aġlamam aġladuġum çünki bańa yüz ṣuyıdır
Yidügüm ḫūn-ı ciger rızḳ-ı fīrāvānımdır

4 Bir eʿūẕü ile biñ fersaḫa dek recm olunur
Zāhid-i dīv-ṣıfat ṣūret-i şeyṭānımdır

5 Göricek āyīne-i ḥüsnüne ḳarşu nigerān
Didi cānān bu benim Ḥaḳḳı-i ḥayrānımdır

* * *

1 Göñül ʿaşḳıñ ile ḥayrān olupdur[2]
Ciger derdiñ ile biryān olupdur

2 Düşüp efġāna cānım hem-çü bülbül
Yüzüñ gülzārına nālān olupdur

3 Gözüm ḳaldı ḫayāliñde şeb ü rūz
Anıñçün dāʾimā giryān olupdur

4 Olup cām-ı fenādan mest ü medhūş
Gözüm yüzüm özüm hep ḳan olupdur

5 Ḳabūl it anı İsmāʿīl ḥaḳḳı
Bu Ḥaḳḳī ḳul sańa ḳurbān olupdur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

* * *

1 Dest-i miḥnet levḥ-i cāna nice naḳş-ı ġam urur[1]
Her ne ki naḳş ola bu levḥa ḳalemden dem urur

2 Ṣūret-i Ḥaḳ'dan gelüp seyr eyle şeyṭān-ı mużıl
Ṣaġ u ṣoldan ṭurmayup rāh-ı benī ādem urur

3 Zāhidiñ ṭurmaz dili çalmaḳdadır hem-çün ceres
Eylemez ʿāşıḳ şikāyet aġzına ḫātem urur

4 Sikkeyi mermerde ḳazmışdır bulan ʿaşḳıñ ġamın
Bī-ġam olur şol ki ammā sikke-i dirhem urur

5 Sīneler mecrūḥ olup her yanı oldı dāġ dāġ
Yāreye Ḥaḳḳī bugün var mı ola merhem urur

* * *

1 Ṣabr idelim cefālara[2]
Bugünler de gelür geçer
Tā irevüz ṣafālara
Bugünler de gelür geçer

2 Ġam bulutları açılur
Aġ ile ḳara seçilür
Bu bir köpridir geçilür
Bugünler de gelür geçer

3 Çünki başdı yere ḳadem
Nice yıl aġladı ādem
Oġul ḳız böyledir dedem
Bugünler de gelür geçer

4 Ṣabāḥ olmaz dime ṣaḳın
Güneş ṭoġar ıraḳ yaḳın
Ṣabr it ḳażāya dir aḳın
Bugünler de gelür geçer

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Hey miskīn ü hey derd-mend
Miḥnetden olma end-bend
Ḥaḳḳī ḳuldan gūş eyle pend
Bugünler de gelür geçer

* * *

1 Cān ḳaydını terk iden[1]
Cānān bulısar āḫir
Derdiñ yoluna giden
Dermān bulısar āḫir

2 Nūr Ṭaġı'na irişen
ʿİbādetle ṭurışan
Cibrīl ile görişen
Ḳur'ān bulısar āḫir

3 Giren baḥr-i fenāya
İrer dürr-i ṣafāya
Lâyıḳ olup liḳāya
Raḥmān bulısar āḫir

4 Merd iseñ ger sözi kes
Daʿvāya itme heves
Her kim ki ṭuta nefes
Ḫoş-cān bulısar āḫir

5 Vücūdı kim ki yaḳa
Nūr-ı aʿẓama baḳa
Aḳan Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a
ʿUmmān bulısar āḫir

* * *

1 Sīne-i ʿāşıḳ içre nūr yatur[2]
Cennet-i ʿAdn içinde ḥūr yatur

2 Kim ki oldı ḫarāb-ı ʿaşḳ bugün
Ḳabri içre ḳatı maʿmūr yatur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Ḫaste-i derd-i ʿaşḳ olup ṣūfī
Tekyelerde nice maʿẕūr yatur

4 Ḫāb-ı ġafletde ḳalup ten-perver
Câme-ḫāb içre o maġrūr yatur

5 Āh kim mîşe-zār-ı ʿālemde
Ṣandıġıñ şîr hem-çü mūr yatur

6 Emr-i Ḥaḳḳ'a boyun vir ey Ḥaḳḳī
Ḳoyunı gör nice bī-zūr yatur

* * *

1 ʿAbd-i maḥż-ı Ḥaḳ olan sulṭān-ı mevcūdāt olur[1]
On sekiz biñ ʿālem içre maẓhar-ı āyāt olur

2 Ḥaḳ tecellī itmese insāna esmāsı ile
Nicesi ādem yüzi Ḥaḳ yüzine mirʾāt olur

3 Şol ki efʿal ü ṣıfātı maḥv u ifnā eyleye
ʿĀḳibet āyîne-i ʿālem-nümā-yı ẕāt olur

4 Göz gerek tā kim cemāl-i ḥażreti ide şühūd
Vay aña ki çeşm-i dilde perdesi ḳat ḳat olur

5 Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan ḫaber aldıñsa ḳīl ü ḳāli ḳo
Ḳīl ü ḳāl ehli ḥaḳīḳat nice pür ḥālet olur

MEKKE-İ MÜKERREME MEVLEVİYYETİNDEN MUNFAṢIL DÜRRÎ EFENDİ'YE YAZILDI[2]

[159a] 1 Bir vaḳitde olursa ṣulḥ u ṣalāḥ
Rūm'da ger ḳarār ḳılsañ olur

2 Ḥaḳḳī'yı ol vaḳitde ey Dürrī
Daʿvet-i Üsküdar ḳılsañ olur

3 Līk şimdi bu iḫtilāle göre
Yeriñi Ḳandehār ḳılsañ olur

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mirʾâtü'l-Ḥaḳâ'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Bozılup gitdi niẓām-ı ʿālem
Dürr-i eşki niṣār ḳılsañ olur

5 Gülşen-i ʿālem oldı ḫāristān
Bülbülā āh u zār ḳılsañ olur

6 Ḥaḳḳıyā bu ʿaṣırda ger Şām'ı
Cümleden iḫtiyār ḳılsañ olur

* * *

1 Her ne şīri ki dilersin cümle ḳan altındadır[1]
Ẓāhir u bāṭında her yaḫşi yaman altındadır

2 Baḳsaña rūḥ-ı revānıñ ḥükmi ġālibdir dile
Ṣan reʿāyā emr-i sulṭān-ı cihān altındadır

3 ʿĀrş-ı aʿlādan iner kürsīye emr ü nehy-i Ḥaḳ
Var u yoḳ dest-i ḳażā-i āsümān altındadır

4 Ādem ü Ḥavvā serīr-i ʿizz ü nāz üstündedir
Cinn ü cān bār-ı belā-yı imtiḥān altındadır

5 Ölmeyince nefs-i bed geçmez hevāsından ebed
Fi'l-meṣel ey Ḥaḳḳī zīrā ḫūy cān altındadır

* * *

1 Her kelāmı kāmiliñ Ḳur'ān olur[2]
Her nefes andan bu cisme cān olur

2 Feyżiñ her ḳaṭresi deryālanur[3]
Belki biñ biñ çeşme-i ḥayvān olur

3 Sırr-ı Loḳmān andadır ki ʿāşıḳıñ
Dürlü dürlü derdine dermān olur

4 Āsitānı ʿārş-ı aʿlāya deger
Ol ḳapunuñ bendesi sulṭān olur

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 feyżiñ: feyżiniñ MY.

5 Dest ü dāmān ol çü Maḥmūd u Ayāz
Her ne ḫāhiş var ise āsān olur

6 Kim ki ḳadr-i kāmili Ḥaḳḳī bilür
ʿĀḳibet ol kāmil-i insān olur

* * *

1 Ḥaḳ ehliniñ ḥaḳ sözleri[1]
Bugün Ḳur'ān degil midir
Baḳılsa nūrlu yüzleri
Saña bürhān degil midir

2 Bu dürr ile bu mercānı
Ḳanda bulur ʿāşıḳ cānı
Dilde feyż-i firāvānı
Baḥr-i ʿummān degil midir

3 Her kim ki ʿaşḳı kār eyler
Kendini kām-kār eyler
Zāhidānı inkār eyler
Ehl-i īmān degil midir

4 Cennetden çıḳdı çün Ādem
Başdı bu dünyāya ḳadem
Feyż-i Mevlā o dem bu dem
Bize iḥsān degil midir

5 Tecerrüd ḫırḳasın giyen
Ḥaḳḳıyā ḥaḳ ġamın yiyen
Tāc u taḫtı terk eyleyen
Özge sulṭān degil midir

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ẕikr itmeyen Allāh'ı[1]
Ġafletde ḳalur āḫir
Terk eylemeyen cāhı
Şöhretde ḳalur āḫir

2 Ḫābı ḳo göze vir nem
Çek derd ile dilden dem
Rāḥatda olan ādem
Miḥnetde ḳalur āḫir

3 Her kim ki o cānānı
Görmezse bugün anı
Ey Ḥaḳḳī yarın cānı
Ḥasretde ḳalur āḫir

* * *

1 Tecellīden ġaraż yāri bulup aġyārı sürmekdir[2]
Yumup göz māsivallāhdan cemāl-i yāri görmekdir

2 Ne varlıḳdır ne yoḳluḳdur velākin yoḳluġı āḫir[3]
Fenā fillāhdan ʿayn-ı beḳā billāha irmekdir

3 Fenā fillāhdan maḳṣūd olan ẕāt u ṣıfātından
İdüp ḳaṭʿ-ı taʿalluḳ defter-i sevdāyı dürmekdir

4 Nedir sırr-ı beḳā billāh dirseñ ey dil-i dānā
Vücūd-ı Ḥaḳḳ'ı alup bu vücūd-ı ḫalḳı virmekdir

5 Bu gülgeşt-i tecellīden murād-ı Ḥaḳḳı-ı ʿāşıḳ
Ḥaḳḳ'ıñ bāġ u bahārından gül-i bī-ḫārı dirmekdir

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Beyt-i şānī inficār-ı ṣubḥdan ṣoñra vārid olup mā-beḳā aña żamm olundı. (İsmāʿīl Ḥaḳḳī)

[159b] 1 Ḳaṭredir dil ki anıñ żımnında deryā gizlidir[1]
Ẕerrede ṣan āf tāb-ı ʿālem-ārā gizlidir

2 ʿĀrifiñ bir ḥarfi bir mecmūʿa-i kübrā-durur
Kim anıñ taḥtında yüz biñ dürlü maʿnā gizlidir

3 Bu vücūdum bir ṣadefdir baḥr-i īcād içre kim
Dürc-i gevher gibi anda dürr-i yektā gizlidir

4 Bīşe-zār-ı faẓl içinde nice ʿālemler yatur
Ḫırḳa-i dervīş-i bī-pervāda dārā gizlidir

5 Ḥaḳḳıyā sebʿ-i meṡānīdir vücūduñ muṣḥafı
Dört kitāb anda çü maʿnā-yı muʿammā gizlidir

* * *

1 Vücūd-ı ādem-i kāmil ḳamu esmāyı cāmiʿdir[2]
Tecellīden anıñçün vech-i pāki berḳ-ı lāmiʿdir

2 Ṣudāʿ-ı ser virirse güft [ü] gūy-ı ḫalḳ ey ʿāṣıḳ
Kelām-ı Ḥaḳ işit ki ḳīl u ḳāli cümle dāfiʿdir

3 Riyāset hīç lāyıḳ mı tevāżuʿ ehline ey dil
Ki sulṭān olmaġa dervīşlik ʿālemde māniʿdir

4 Hevādır aṣlı aḫlāḳ-ı bed-i nefsiñ ḥaḳīḳātde
Velākin ḳuvvet-i tevḥīd ol aṣlı ḳāmiʿdir

5 Tecellī ideli evṣāf-ı Ḥaḳ Ḥaḳḳī vücūdunda
Ḥaḳīḳāt söyleyen Ḥaḳdır yine Ḥaḳ anda sāmiʿdir

* * *

1 Gözi açıḳ olanlar dā'imā dīdārı gözlerler[3]
Der u dīvāra baḳmazlar hemān dil-dārı gözlerler

2 Baḳup āyīne-i dehre görürler dürlü ṣūretler
O ṣūretlerde aġyār olmayanlar yāri gözlerler

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuṣdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.

3 Ḥaḳḳā'iḳ ḥūru ʿīn-i cennet-i maʿnādır ey ʿāşıḳ
Naẓar idüp seḥerde dīde-i bīdārı gözlerler

4 Nedir ḫār u ḫaş ile kārı hergiz ʿandelībānıñ
Ḳafes revzenlerinden kūşe-i gülzār-ı gözlerler

5 Bu Ḥaḳḳī kul gibi dünyā vü ʿuḳbādan olan fāriġ
İki gözle bir özge vech-i pür-envārı gözlerler

* * *

1 Şu cānlar ki baṣīretle cihān-ārāyı görmezler[1]
Şol aʿmālar gibidir ki felekde ayı görmezler

2 Ne ḳullar var-durur ʿālemde kim sulṭānı bilmezler
Ne gözler var-durur kim tā-ebed Mevlā'yı görmezler

3 Oḳurlar ʿilm-i resmi bī-ḫaberlerdir ḥaḳā'iḳden
Müsemmā vechine āyīne-i esmāyı görmezler

4 Vücūd-ı Ḥaḳḳ'a şāhiddir eger aʿlā eger ednā
Bu esfelde ḳalanlar Rabbiye'l-aʿlāyı görmezler

5 Saña senden daḫi aḳreb-durur var olmaġıl maḥcūb
Velīkin perdelü gözler ruḫ-ı zībāyı görmezler

6 Şular kim ṭaldı ḳaldı baḥr-i ṣūretde bugün Ḥaḳḳī
Ṣadefler içre gizli lü'lü'-i lālāyı görmezler

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Anıñ ki bugün sübḥa-i ebrār elindedir[1]
Tesbīḥ ü ẕikr-i ilāhī[2] her ān dilindedir[3]

2 Būy-ı Ḫudâ'yı itme ṭaleb ḫārdan göñül
Bāġıñ o būy-ı ʿanberi miski gülindedir

3 Ṣaġ u ṣolı erenleriñ olur egerçi bir
Ḳuṭbuñ imām-ı ḫāṣı velīkin ṣolındadır

4 Arż-ı ʿArab gerçi maʿārifle pür-durur[4]
Ammā ḥaḳīḳat ehli bugün Rūm ilindedir

5 Küllī vü cüz'ī ne var ise esrār Ḥaḳḳıyā
Taḥḳīḳ ādem-i kāmiliñ āb u gilindedir[5]

* * *

1 ʿUşşāḳ bezm-i ʿāleme rindāne geldiler
Teʾsīr-i cām-ı ʿaşḳ ile mestāne geldiler

2 Ervāḥ bāġ-ı ḳudsi ḳoyup bir ḳażā ile
Maḥbūs-ı cān olmaġa zindāna geldiler

3 Uçdı erenler ʿālem-i ḳudse çü ʿandelīb[6]
Zāġān cāy-ı bülbül-i ḫoş-ḫāna geldiler

4 Mirʾāt-ı dilde cümle-i esmā göründiler
Ehl-i naẓar o yüzleri seyrāna geldiler

---

1 Bu faḳīr eṣnā-i ṣabāvetde İstanbul'da Çehārşenbe bāzārı ḳurbünde Benli-zāde mektebinde muʿallim-i ṣıbyān ve ḫālen Mekke-i Mükerreme'de Ḥażret-i Ḫadīcetü'l-Kübrā'nıñ *-raḍıyallāhu ʿanhā-* merḳad-i muṭahhara ve meşhed-i muʿaṭṭarası civārında medfūn üstād-ı dervīş-niḥādım el-ḥāc el-ḥāfıẓ ʿAbdullāhü'ṭ-Ṭosyavī –ʿaleyhi raḥmetü'l-ʿaliyyi ve'l-ḳavī- Ḥażretleri'nden ʿilm-i luġatda Sübḥa-i äıbyān nām manẓūmeyi ḳırāʾat eylediğimde "sübḥa" lafẓını "sīn"iñ żammesiyle żabṭ itmiş idim. Baʿde mürūri'z-zamān ziyy-i ʿulemāda baʿż-ı kesān lisānından "sīn"iñ fetḥasıyla mesmūʿum olmaġla ben daḥi öylece telaffuẓ ider ve "sīn"iñ żammesiyle telaffuẓ idenleri taḥṭı'e ve ṭaġlīṭ ṭarīḳına gider idim. Şimdi bu naẓm-ı şerīfde Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri ḳalem-i deḳā'iḳ- raḳamlarıyla lafẓ-ı meẓkūruñ "sīn"i üzerine bir żamme vaż' itmiş oldığını gördigimde hemān ʿinān-ı feres-i mesmūʿumı cānib-i żabṭ-ı meẓkūre taḥvīl eyledim.
El-ḥamdü lillāhi li-hāẓa'l-fā'ideti'l-ʿā'ideti fī ḥaḳḳı Cāmiʿi'l-faḳīr, Seyyid Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr.

2 ẕikr-i ilāhī: ẕikr u vāridi MY.

3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 gerçi: egerçi MY.

5 ādem-i kāmiliñ: ʿabd-ı kāmiliñ MY.

6 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Diller bu nār-ı ʿaşḳa yanup dütmez ise ger
Bezm-i cihāna ġaflet idüp ya ne geldiler

6 Ḥaḳḳī kelām-ı muʿciziñi gūş idüp hemān
Erbāb-ı küfr ṣıdḳ ile īmāna geldiler

* * *

[160a] 1 Her kim ki bugün gülşen-i ʿālemde dikendir[1]
Bülbüller içre[2] zāġ-ı beyābān u zaġandır[3]

2 Bād-ı ṣabāyı gör nice gülşen-firībdir
Dimez ki bunuñ ʿāḳibeti bād-ı ḥazendir

3 Ġāfil bulunma cünbiş-i devrāndan ṣaḳın
Bir sözde ṭurmaz āh o bir ʿahd-şikendir[4]

4 Sırr-ı ʿAlī'ye ṣūret-i ʿāyīne kim-durur
Var ise yine Baṣra'da meşhūr Ḥasandır

5 Ḥaḳḳī remīde maʿnīyi fikr eyle ṣaydı ḳo
Mażmūn-ı pāk-ḫāṭırıña kendi gelendir[5]

* * *

1 Derūn-ı münkesir cebr ile müs̱teş̱nā olur dirler[6]
Süḫan menfī olunca anda istiş̱nā olur dirler

2 Ne deñlü ebr ile maḥcūb ola ger çehre-i ḫurşīd
Gidüp ẓulmet yüzi nūrı yine peydā olur dirler

3 Bu eyyām-ı zemistānıñ ṣoñı nev-rūz olmaz mı
Belī encām-ı şeb rūz-ı żiyā-efżā olur dirler

4 Ṣu aḳduġı yere yine aḳar emr-i muḳarrerdir
Küdūret ābdan zā'il olup aṣfā olur dirler

---

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bülbüller içre: Bülbüller değil o MY.
3 Bu manzumede iki ayrı vezin denenmiştir. MY.
4 sözde ṭurmaz: söz ṭutamaz MY.
5 pāk-ḫāṭırıña: melek-ḫāṭırıña MY.
6 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ne derd ise ġam u ġuṣṣa çekilsün Ḥaḳḳıyā bugün
Yudulsun bu zehirler kim ḳoruḳ ḥelvā olur dirler

* * *

1 Kāfir-i ʿaşḳ olma var īmān isterseñ eger[1]
Ḳaṭre-i zühdi bıraḳ ʿummān isterseñ eger

2 Feyż-i Ḥaḳ'dan ʿāşıḳıñ göñlünde deryālar yatur
Andan iste lü'lü ü mercān isterseñ eger

3 Şol ki ten-perverdir anda mühreden ġayri n'olur
Cān-perver bul güherden kān isterseñ eger

4 Ādemi ḥayvān ider fikr-i maʿāş u ḳayd-ı ten
Var meʿād ehline baḳ insān isterseñ eger

5 Cām-ı Cem āyīne-i İskender'i n'eyler kişi
Ḳıl naẓar rūy-ı dile seyrān isterseñ eger

6 Ḫāne-i cānıñ uyar şemʿ-i tecelliyyāt ile
Ḥaḳḳıyā ilhām bes mihmān isterseñ eger

* * *

1 İñleden ney gibi ʿāşıḳları feryādımdır[2]
Bülbül-i naġme-serā şimdi benim adımdır

2 Ḳalemim olma dür-i tīşe gibi maʿnī-tırāş
Dil-i Ferhād-ṣıfat pür-hüner üstādımdır

3 Semʿime sırr-ı ḫiṭāb-ı ezelī rūz-ı belī
Gūş-vārım gibidir ḥāṣılı der-yādımdır

4 Gice ilhām ile ser-şār olup cām-ı dilim
Gündüz icrā-i ḳalem destime muʿtādımdır

5 Ne ḳadar var ise ʿaṣrımda binā-i daʿvā
Seyl-i feyyāża-i kilkim ile ber-bādımdır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳıyā ḳubbe-i şeyḫūḫata dāḫil oldum
Bu vücūdum eşeri köhnece bünyādımdır

* * *

1 Vücūd-ı pāk-i ilāhī ki ol eḥadīdir[1]
Bu cān u ehl-i cihānıñ ḳamu ṣamedīdir

2 Cemāli dīde-i eflāke manẓar olmuşdur
Bu çeşm ehl-i zemīniñ daḫi raṣadıdır

3 Kemāl-i ḳuvvet ü ḳudretden itdi insānı
Bu bīşe-zārda kāmil anıñ esedidir

4 Ne deñlü pāye-i ʿirfāna irse bir kāmil
Maḳām-ı ʿacz anıñ ʿāḳibet emedidir

5 Bugün ḥaḳīḳat-i ḥaḳ ḥaḳ ẓuhūrı Ḥaḳḳī'nıñ
Derūn-ı ehl-i dile māye-i ebedīdir[2]

* * *

1 Ey dünyā māl ü menāliñ[3]
Büyük fitne degil midir
İtdigiñ mekr ile āliñ
Büyük fitne degil midir

2 Budur eskiden ʿādetiñ
Düzersiñ ḫalḳa ṣūretiñ
Bu seniñ zīb ü zīnetiñ
Büyük fitne degil midir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Maʿlūm ola ki, bu beyt-i aḫīr, seḥer-i aʿlāda ilḳā-i ilāhī ile olmaġla ʿibāreti ile naḳl olundı. "Ḥaḳ ḥaḳ" tekrārı, bi-ṭarīḳı't-te'kīddir. Ve "ḥaḳḳ-ı ẓuhūr" Fārisī'de ve ʿArabī'de iʿtibār olunan ṣıfat-ı müşebbehedir. "Ḥasenü'l-vech" gibi. Ki aṣlı "ḥasenün vechühü"dür. Pes, "ḥaḳḳ-ı ẓuhūr" daḫi "ḥaḳḳu ẓuhūruhu" taḳdīrindedir; ki ẓuhūr, lafẓ-ı ḥaḳḳ'ıñ faʿīlidir. Yaʿnī bugün Ḥaḳḳī'nıñ ẓuhūrı olan ḥaḳīḳati ehl-i diliñ derūnuna ebedī bir māyedir ki andan müstefīd ve pür-feyż olurlar.
Bunda bu faḳīr Ḥaḳḳī'nıñ bu ʿaṣırda ẓuhūrına ve ikmāl-i merātib ve iẓhār-ı ḥaḳā'iḳ ḳılmasına işāret vardır ki cümlesi ḥaḳdır.
Ve'l-ḥamdü lillāhi ʿalā ẕālike ḥamden keşīrā ve şükran vefīrā. MN.

3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Olup Ḥaḳ yolunda reh-zen
Erleri aldarsıñ ey zen
Sende bu āyīn ü düzen
Büyük fitne degil midir

4 Ey zen-i mekkāre dünyā
İtmez misiñ Ḥaḳ'dan ḥayā
Vücūd-ı ʿālem Ḥaḳḳıyā
Büyük fitne degil midir

* * *

[160b] 1 Çü Ṭūbā ʿārifiñ ẕātı cihāna sāye-güsterdir[1]
Dem-ā-dem serv-veş āzād u tāze feyż ile terdir

2 Baḳılsa ṣūret-i tertībe ḫalḳıñ şāhdır ṣadrı
Ḳuṭub andan gedā şeklinde de olursa ber-terdir

3 Ṣaḳıñ insān-ı kāmil āsitānından cüdā olma
Ki zīrā bār-gāh-ı Ḥażret'e ol dā'imā derdir

4 Ḳalemden feyż-i aḳdes bulsa maʿnāda bir ḳābil[2]
Gidermez ḫāṭırından levḥ-i maḥfūẓ aña ezberdir

5 Bilenler sırr-ı ʿirfānı bulanlar ẕevḳ-i vicdānı
Görenler vech-i Raḥmān'ı yüzi gözi münevverdir

6 Ḫaber virdi size sırr-ı ʿAlī'den ḫāme-i Ḥaḳḳī
Bugün bu ḫidmet-i esrārda gūyā ki Ḳanberdir

* * *

1 ʿĀrifiñ leyl ü nehārı nūr olur[3]
Ġafiliñ rūzı şeb-i deycūr olur

2 Beyt-i dil ki Kaʿbe'den aʿlā-durur
İçi ṭışı ẕikr ile maʿmūr olur

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 bulsa: bulsa ger MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Çün bula sālik tevāżuʿdan nişān
Ger Süleymān ise de çün mūr olur

4 Ḳo fünūnı ṭut cünūnı ey göñül
Kim cünūn ehli olan maʿẕūr olur

5 Ḳurb-i Ḥaḳ isterse bir ʿāşıḳ eger
Māsivānıñ cümlesinden dūr olur

6 Ḳatl-i nefs iden bu dünyāda bugün
Āḫiretde Ḥaḳḳıyā meʾcūr olur

* * *

1 Ḫurūc itdi düḫūl-i Şām ile dilden küdūretler[1] [2]
Çekildi vādi-i nā-būda vuṣlaṭ birle fürḳatler

2 Çü geldi menzile ʿāşıḳ yüzi gül-ġonca-veş güldi
İrişdi bülbül-āsā ḥasretine cümle ḥasretler

3 Ne Şām ehl-i naẓar yanında ʿayn-ı cennet olmuşdur
İrişür feyż-i enhārından insāna ruṭūbetler

4 Ḫuṣūṣan Şeyḫ Muḥyiddīn ola Şām içre āsūde
Ḥayāt-ı tāze bulmaz mı anıñla ehl-i ḥāletler

5 İlāhī Ḥaḳḳī'ya ola mübārek bu sefer hergiz
İre senden bu menzilde aña dürlü kerāmetler

* * *

1 Yüz yigirmi ṭoḳuzda oldı sefer[3]
Cān u dil maṭlabına buldı ẓafer[4]

2 Müddet-i seyr oldı pençeh-rūz
Geldi cism-i żaʿīfe Ḥaḳ'dan fer

3 Ḫākden kemter iken ẓāhir-i ten
Buldı cān Şām'da misk-i eẕfer

1 1129 (Ḥaḳḳī)
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Sefer-i meẕkūr biñ yüz yigirmi toḳuzdur. Biñ lafẓı maḥẕūfdur. Cāmiʿu'l-faḳīr.
4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Çünki āḫir ola zamān-ı cihān
Şām-ı cennet meşāmdır ḫalḳa maḳar

5 Ḥaḳḳıyā Şām içindedir abdāl
ʿAdedi oldı anıñ çihl nefer

لما شارفت دخول الشام و انا على دابة انه استقبلنى اربعون رجلا على ألبسة بيض فى صورة فقراء السالكين فقبل كل واحد منهم يدى فعرفت الحال و الحمدلله المتعال[1]. حقى

* * *

1 Ey göñül abdālı cismiñ sāña ʿayn-ı Şāmdır[2]
Nefs-i Şām içre olursañ başḳa bir inʿāmdır

2 Şām içinde ḳırḳ nefer abdāl vardır didiler
Sırrı ḫā vü ḳāf İbn-i Muṣṭafā Bayramdır[3]

3 Gör ne vech ile Ḫudā setr-i müsemmā eyledi
Söylenüp efvāhda ẓāhir olan bir nāmdır

4 Ṣūrete baḳma ṣaḳıñ maʿnāya eyle intiḳāl
Ṣūret-i ʿālem şikār-ı Ḥaḳḳ'a özge dāmdır

5 Ḫākden ḫalḳ oldı Ḥaḳḳī gerçi ādem oġlıdır
Şeş cihātı līk anıñ nūrdan bir cāmdır

* * *

1 İçenler bāde-i ʿaşḳı mey-i gül-fāmı n'eylerler[4]
Bu ṣahbāyı idenler nūş ġayrı cāmı n'eylerler

2 Bu ṣoḥbetden ġaraż taḥṣīl-i ḥāl itmekdir ey ʿārif
Mücerred ḳīl u ḳāl ile geçen eyyāmı n'eylerler

1 Bir binek üzerinde Şam'a girmekle şereflendiğimde beyaz elbise giymiş kırk kişi beni karşıladı. Sülûk ehli fukara görünümündeydiler. Her biri elimi öptü ve ben durumu (hâli) anladım. Hamd yüce Allah'adır. Hakkı

2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.

3 Ḥā vü ḳāfdan murād Ḥaḳ'dır, yaḫud Nāẓım Ḥażretleri'niñ maḫlaṣ-ı şerīfidir ki yā-i nisbiyyesi maḥẕūfdur.
Muṣṭafā Bayram'dan murād daḥi Nāẓım Ḥażretleri'niñ cedd-i aʿlāsı olan Bayram Çavuş İbn-i Muṣṭafā'dır. Cāmiʿu'l-faḳīr.

4 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuṣdur. MN.

3 Göñül ger sūr-i vaṣlı bulmayup ʿīde irişmezse
Bu mātem-ḫānede bī-fā'ide bayramı n'eylerler

4 Didiler dil bilenler şöhret āfetdir ḥaḳīḳatde
Belī faḳr u fenā ehli olanlar nāmı n'eylerler

5 Hüner kendi vücūdın görmemekdir ʿārifān içre
Açanlar Ḫaḳḳ'a çeşm āyīne-i endāmı n'eylerler

[161a] 6 Libās-ı māsivādan Ḫaḳḳıyā ʿüryān olan diller
Gerekse giymesünler şālı vü iḥrāmı n'eylerler

NAẒMĪ-ZĀDE YAZILDI[1]

1 Pīr iken ḫalḳıñ dilinde būy-ı şīr olmaḳ nedir
Şibl iken raḥminde ümmüñ nerre-şīr olmaḳ nedir

2 Murġ-ı ʿAnḳā bir meges-vāra şikār olsun mı hīç
Bir raʿiyyet destine sulṭān esīr olmaḳ nedir

3 Nār içinde āba çün circīs işāret eyledi[2]
Raḥmetullāh'dan ġażab erbābı sīr olmaḳ nedir

4 Seyr idenler okyanūsuñ kenārı yoḳ didi
Ḫıṭṭa-i Rūm'a gelince āb-gīr olmaḳ nedir

5 Ẓāhir u bāṭın ḫazā'in anda māl-ā-māl iken
Allāh Allāh derd-mend insān faḳīr olmaḳ nedir

6 Câme-i mensūc-ı dervīş oldı biñ bir pāreden
Biñ nedir anda ṣonuñda ḫırḳa bir olmaḳ nedür

7 Sākin-i Beytü'l-Ḥarām-ı dil iken dā'im Ḫudā
Ḫaḳḳıyā ḫalḳ-ı cihāna Ḫaḳ maṣīr olmaḳ nedir

* * *

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 circīs: cirrīs MY.

1 Baḳanlar vech-i yāra çehre-i aġyāra baḳmazlar[1]
Görenler Yūsuf'ı bu dārda deyyāra baḳmazlar[2]

2 Şular kim neşve-yāb-ı ṣāġar-ı feyż-i ilāhīdir
Ḳırarlar şīşe-i nāmūsı aṣlā ʿāra baḳmazlar

3 Ne lafẓa meyl ider erbāb-ı dil ne maʿnīye hergiz
Geçerler ẓulmet ü envārı āġ u ḳara baḳmazlar

4 Meşām-ı cāna ḫoş-bū isteyenler bāġ-ı vaḥdetden
Bu keşret içre āzārı çekerler ḫāra baḳmazlar

5 Ḥaḳīḳat erleri dünyā vü ʿuḳbā ḳaydını ḳorlar
Virürler Ḥaḳḳ'a cism ü cānı yoġ u vara baḳmazlar

6 Bugün aʿmā olanlar rü'yet-i āṯār-ı Mevlā'dan
Yarın ey Ḥaḳḳī açup gözlerin dīdāra baḳmazlar

* * *

1 Ḳo cān u cihān ḳaydın cānāna gider yol ṣor[3]
Dil derdine dermān bul Loḳmān'a gider yol ṣor

2 Bu ẓulmet-i heykelde böyle bulanıḳ ḳalma
Bir Ḫıżr'a iriş Āb-ı Ḥayvān'a gider yol ṣor

3 Geç cāh u riyāsetden kim anda ḫaṭar vardır
Ḳulluḳ ise maḳṣūduñ sulṭāna gider yol ṣor

4 Her ẕerrede ḫūrşīdi seyr itmeġe ṣaʿy eyle
Seyl eyle gözüñ yaşın ʿummāna gider yol ṣor

5 Ehl-i Ḥaḳ olup Ḥaḳḳī kevneyne naẓar ḳılma
Ḳo ḫūrī vü ġılmānı Raḥmān'a gider yol ṣor

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu manzume 134a ve 109b'de mükerrerdir. MY.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Gül yanında ʿandelībā āh u zār itmek nedir[1]
Ḫār-ı hicrān ile kendiñ dil-figār itmek nedir

2 Olmuş iken ʿārif-i billāh olanlar ṣayd-ı Ḥaḳ
Cümle-i eşyāda esmāyı şikār itmek nedir

3 Fāʿil-i muḫtār elindendir ʿumūmen cünbişiñ
Ya ḳamu efʿāliñi sen iḫtiyār itmek nedir

4 ʿArş-ı aʿẓam ṣūret-i insān iken devr eyleyüp
Ādem-i maʿnā bu merkezde ḳarār itmek nedir

5 Ẓāhir u bāṭın Ḥaḳ'ındır Ḥaḳḳıyā çünki vücūd
Ḫalḳ-ı ʿālemden ḳaçup Ḥaḳḳ'a firār itmek nedir

* * *

1 Çün ḳalem ḳudret elinde ḳalb-i insān üzredir[2]
Naḳş-ı ʿaşḳ u şevḳ ebed levḥ-i dil ü cān üzredir

2 Tāzeler her dem gözüm yaşı ciger āteşlerin
Baḥr-i eşkimde dür-i sīr-āb mercān üzredir

3 Vażʿ olunmuşdur ezelden ʿarş-ı dil āb üstüne
Ṣanma añı heykel-i fānī gibi ḳan üzredir

4 Bende-i bī-çāreye fikr-i maʿāş itmek neden
Her ne emri var ise tedbīri sulṭān üzredir

5 Her kime īmān-ı kāmil Ḥaḳ'dan olduysa naṣīb
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ müʾmine her demde iḥsān üzredir

* * *

1 Şu göz kim aġlamaḳdan seyl ola kārı bulanmaḳdır[3]
Ḫayāl-i yāri servi ṣu gibi āḫir ṭolanmaḳdır

2 Riyāż-ı ḥāl-i dil ger ḫuşk olursa zühd-i bāridden
ʿİlācı eşk ile ʿaşḳ ile her demde ṣulanmaḳdır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

[161b] 3 Yüzi yerde olur dervīş-meşreb olan insānıñ
Ser-i serv-i sehī-veş ḥāl-i şāhān ululanmaḳdır

4 Bu meydān-ı maḥabbetde ezelden ʿādet-i ʿāşıḳ
Seri Manṣūr-veş cān u göñülden yuvalanmaḳdır

5 Eger ser-rişte elden gitdi ise ġam yeme Ḥaḳḳī
Diliñ maḳṣūdı tār-ı zülf-i cānāna ṭolanmaḳdır

* * *

1 Her mecāz āyinesi içre ḥaḳīḳāt görünür[1]
Perde-i dīde gibi maʿnīsi ḳat ḳat görünür

2 Görünür ehl-i baṣīret gözine çehre-i sır
Anda kim ġayrılara ʿālem-i ṣūret görünür

3 Her velāyetde şevāhid ḳatı çoḳdur baḳsañ
Belki her yüzde begim nūr-ı velāyet görünür

4 Çehre-i şemse naẓar itmek ise maḳṣūduñ
Ḳamere eyle naẓar anda o ḥālet görünür

5 Ẓāhir u maẓharı Ḥaḳḳī ne bilür ḫalḳ-ı cihān
Gerçi dirler ki bu keşretde o vaḥdet görünür

* * *

1 ʿAşḳ elinden her kimiñ ki varlıġı tārāc olur[2]
Devlet-i ʿuẓmā bulur ṣanma anı muḥtāc olur

2 Ḳalbine sırr-ı ene'l-Ḥaḳ isteyen erbāb-ı dil
Ser virir meydān-ı ʿaşḳ içre bugün Ḥallāc olur

3 Tā-ebed iġnā ider ʿuşşāḳı inʿām-ı ezel
Her gice mihmān olan Mevlā'ya nice aç olur

4 Dil serīr-i ʿaşḳa ḳılsa pādişāh-āsā cülūs
Başına ʿilm-i ilāhī bir muraṣṣaʿ tāc olur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ḥā'il olmaz ʿārif-i billāha bu kevn ü mekān
On sekiz biñ ʿālem ańa nūrdan miʿrāc olur

6 Ḥaḳḳıyā ṭūfānı almaz Nūḥ-āsā ʿaynına
Şerʿ-i pāk-i Muṣṭafā her kime fülk-i sāc olur

* * *

1 Ey şāh eşigiñ ṭaşı bańa ʿayn-ı seneddir[1]
Her kim ki ḳabūl itmez anı redd-i ebeddir

2 Hicrānıñ ile gözlerimiñ yaşı dükenmez
Bu ġam buludı ḳaṭresi bī-ḥadd ü ʿadeddir

3 Her kim ki irişdirdi elin Sidre-i vaṣla
Budur süḫan-ı rāst ki ol cāy-ı ḥaseddir

4 Bārid ḳalur ʿaşḳ āteşine yanmayan ādem
Zāhid ne ḳadar ki eyü ola yine beddir

5 Ḥayretde ḳalur bādiye-i ʿaşḳa düşen merd
Feryādına bu ʿaşḳ-ı diliñ özge mededdir

6 Yanup yaḳılursa gül içün bāġda bülbül
Ḥaḳḳī cigerim tābı benim andan eşeddir

* * *

1 Gele bir gün ki fenā şālını benden ṣoyalar[2]
Taḫta üzre yüzümüñ gerd-i günāhın yuyalar

2 Leblerim çeşme-i feyż olmuş iken beste olup
Bu cihāndan ṣoġımış cisme ılı ṣu ḳoyalar

3 Berg-i cismim düşürüp ḫāk-i mezāra āḫir
Ḳaldırup ellerini ḫalḳ duʿā oḳuyalar

4 Her ne deñlü ki nişānım yoġ ise Ḳāf-āsā
Kūhdan anda serim evcine ḫārā ḳoyalar

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ḥaḳḳıyā ben ki bugün ṣūret-i Ḥaḳḳ'am taḥḳīḳ
İntiḳāl eyleyicek sırrımı ṣoñra ṭuyalar

NEVRŪZİYYE[1]

1 Nev-rūz irdi açdı yüzin ʿālemiñ bahār
Esrār-ı ʿālem-i melekūt oldı āşikâr

2 Bīdār oldı cümle dıraḫtān ḫābdan
Gūyā irişdi āḫire şeb bed' idüp nehār

3 Bād oldı İbn-i Meryem'iñ enfāsına naẓīr
Tāze ḥayāt buldı çemen cism-i mürde-vār[2]

4 Tesbīḥe başladı yine bülbül nevā ile
Nev-rūzda itdi bāġda ʿuşşāḳ ile ḳarār

5 Ezhār içinde gül nice rengīn olmasun
İrdi aña tecellī-i rengīn-i Kird-gār

6 Ḥaḳḳī riyāż-ı ḳalbe nemā virse āb-ı feyż
Ġāyetde mīve-i hüneriñ ola āb-dār

* * *

[162a] 1 Ḳızarır tāb-ı tecellī-i Ḫudā'dan güller[3]
Düşer āteşlere añı göricek bülbüller

2 Pek tehī ṣanma ḫumı sırr-ı Ḫudā'dan zāhid
Ne sebebden baḳ a cūş itmege başlar müller

3 Ṣanma ki mātem idüp girye ider ebr-i bahār
Ki anıñla açılur gül şenelür fülfüller

4 Şen olur gülleri gördükde derūn-ı bülbül
Fi'l-ḥaḳīḳa sevilür şūḫlar u şengüller

5 İrem-i ʿaşḳa piyāde olan ādem iremez
Himmet-i dilden aña olmayıcaḳ Düldüller

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Tāze ḥayāt: Āb-ı ḥayāt MY.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

6 Ḥaḳḳıyā ḫāl-i ruḫ-ı yāre n'ola beñzerse
Oldı sīmīn varaḳa noḳṭalarıñ fülfüller

* * *

1 Bīm-i hicr ile ciger her demde ḳan olmaḳdadır[1]
Reng-i rūyum ol sebebden zaʿferān olmaḳdadır

2 Berg-veş bād-ı fenādan lerze-nāk olup vücūd
Rūzgārıñ iżṭırābından ḫazān olmaḳdadır

3 Āh kim rāz-ı derūnum ḳalmadı setre mecāl
Çeşm-i ġammāzım yüzünden sır ʿıyān olmaḳdadır

4 Gelmeyeydim kāşki bu ʿālem-i dünyāya ben
Kim gelen dünyāya ʿuḳbāya revān olmaḳdadır

5 Şerḥa şerḥa itdi sīnem seyf-i ʿudvān-ı felek
Ḥaḳḳıyā cellād-ı ʿālem bī-emān olmaḳdadır

* * *

1 Aġlaram bülbül gibi vaḳt-i seḥerde zār zār[2]
İńlerem gül ʿaşḳına zīrā ki derdim var hezār

2 Bir yańa būy-ı gül-i ḫandāndan mest oluram
Bir yańadan dāmenim alur dirīġā dest-i ḫār

3 Ravża-i Bāġ-ı İrem olsa daḫi dünyā eger
Bāġına olur anda yine çoḳ ḫār-zār[3]

4 ʿAndelīb-i dil cihānda bir nefes eglenmedi
Āh kim yandım derūnumda ʿaceb āteş mi var

5 Ḥaḳḳıyā ʿaşḳıñ hevāsı aldı deryā-yı dilim
Mevcden ańda görünmez oldı hīç ḥadd ü kenār

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bāġına: Bāġına her dem MY.

1 Niye geldik bu dünyāya[1]
ʿUḳbādan ḫaber ṣoragör
İriş bezm-i evliyāya
Mevlā'dan ḫaber ṣoragör

2 Bildim diyen bilmez anı
Ḳalur ḥayret içre cānı
Aḳıt gözlerden mercānı
Deryādan ḫaber ṣoragör

3 ʿÖmrüñ bahārı ṣolmadın
Peymāneñ āḫir ṭolmadın
Bu ṣūretiñ bozulmadın
Maʿnādan ḫaber ṣoragör

4 Ey Mevlā'ya olan bende
Ḥaẕer eyle düşme bende
Ādem degil misiñ sen de
Esmādan ḫaber ṣoragör

5 Ḥaḳḳıyā olduñsa muḳbil
Olagör Ḥaḳḳ'a muttaṣıl
Nice bir esfel-i sāfil
Aʿlādan ḫaber ṣoragör

* * *

1 Dilā aʿlā vü ednāda ne reʾy ü ne iṣābet var[2]
Bu ḫalḳ-ı ʿālemiñ şimdi çözen ʿaḳlında ḫıffet var

2 Bulunmaz tekye-i dehr içre bir merd-i ṣadāḳat-kār
Ne ṣūfide ṣafā-i dil ne şeyḫinde kerāmet var

3 Ṭabībiñ zehr-i mār olmuş-durur tiryāk-i fārūḳı
Şifā-i Bū ʿAlī'de ṣanma kim bīmāra ṣıḥḥat var

4 Belā-ender-belādır vāʿiẓ-i şehr olmaḳ ʿālemde
Gözünde ḫāb u ḳalbinde bu ḫalḳıñ şimdi ġaflet var

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Çü baḥr-i Rūm'dan çıḳdı kenār-ı Şām'a bu Ḥaḳḳī
Aña şimden girü bil berzaḫ-ı ġamdan selāmet var

* * *

1 Cebīninde anıñ ki ḫaṭṭ-ı āṣār-ı saʿādet var[1]
Yüzünde āyet-i nūr u başında özge devlet var

2 Ṣafā-yı ḫāṭır ile dil olur mir'āt-ı İskender
N'iderler cānı ki ḫārā-ṣıfāt añda ḳüdūret var

3 Bozar taḳdīr-i Ḥaḳ elbette bu tedbīr-i insānı
Ṣabırdır lāzım olan ādeme her işde ḥikmet var

4 Bugün āb-ı ḥayāt-ı feyże irmek isteyen sālik
Sürer reh-vār-ı ʿazmi hīç dimez dünyāda ẓulmet var

5 Egerçi Ḥaḳḳī'yı taḳdīr-i Ḥaḳ tenhāya ṣalmışdır
Velī ʿaḳlında fikrinde ne ḫalvet var ne celvet var

* * *

[162b] 1 Kūh-ı vücūdı[2] kesmege Ferhād gerekdir[3]
Ol ṣanʿat içre[4] ḫaylice üstād gerekdir[5]

2 İmdādıña irişmege ġaybıñ erenleri[6]
Feryād üzre cān ile feryād gerekdir[7]

3 Kāmildir olan levḥ-i dil ü cāna naḳş-bend[8]
Taṣvīr-i bihe ḫāme-i Bihzād gerekdir

4 Esb-i ḥarūna bār-ı girān urma kim añа
Bir bürdbār u bir yüke muʿtād gerekdir[9]

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 vücūdı: bedeni MY.
3 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 içre: içün MY.
5 Bu manzumede iki ayrı vezin denenmiştir. MY.
6 ġaybıñ: ġaybıñ Ḥaḳ MY.
7 üzre: üzere MY.
8 naḳş-bend: münaḳḳaş MY.
9 bürdbār: fāris er MY.

5 Ḥaḳḳī ḳul olma bāġ u bahār u ḫazāna var
ʿĀrif çü serv cümleden āzād gerekdir[1]

* * *

1 Vücūd-ı ʿaşḳ-ı pāk ehl-i dile ʿayn-ı ʿināyetdir[2]
Reh-i seyr ü sülūke sevḳ-i Ḥaḳ maḥż-ı hidāyetdir

2 Delālet itmese Hüdhüd bulur muydı Süleymān ṣu
Mürīde mürşīd-i kāmil Ḫudā'dan feyż-i raḥmetdir

3 Ṭayanma Rüstem olsañ da cihānda zūr-ı bāzūya
Ki ḳuvvet-baḫş olan insāna Ḥaḳ'dan dest-i ḳudretdir

4 Ciger ger loḳma loḳma olmasa bulmaz göñül leẕẕet
Şu kim Loḳmān ola anıñ ġıdāsı ʿilm ü ḥikmetdir

5 Ne deñlü Ḥaḳḳıyā fürḳat perīşān eylese ḥāliñ
Maḳām-ı cemʿde āḫir naṣībiñ ẕevḳ-i vuṣlatdır

* * *

1 Ey göñül Allāh içün gel eyle Allāh'a sefer[3]
Bu seferde bulasın tā cümle maṭlūba ẓafer

2 Her kim itmezse ʿamel "firrū ilallāh" ile ger
Rūz-ı maḥşerde ola virdi anıñ "eyne'l-mefer"

3 Ḥüsn-i Yūsuf her ne deñlü olsa da yektā çi sūd
Olmayınca ḫalḳ-ı ʿālem gözlerinde nūr u fer[4]

4 Ger livāsın ʿaşḳ ile çekmezse bir sulṭān-ı dil
ʿĀḳibet maġlūb ola taḥtü'l-livāsında nefer

5 Bir diliñ ger Ḥaḳ ile ḫoş olsa vaḳti Ḥaḳḳıyā
Bir-durur yanında anıñ ger muḥarrem ger ṣafer

* * *

1 serv: seḥāb MY.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
4 "Olmayınca merd-i aʿmānıñ gözünde nūr u fer" dinse daha ḫoş olur ẓann iderim. Zīrā ḫalḳ-ı ʿālemiñ ʿumūma şümūli vardır. Burada mūrad olan maʿnā ise ʿumūmī degil, ḫuṣūṣīdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.

1 Ber-murād olmaḳ cihānda nā-murād olmaḳdadır[1]
Evce yol bulmaḳ muḳaddem gird-bād olmaḳdadır

2 Ḥamlesine gürzine söz yoḳdur ammā Rüstem'iñ
Söz anı çāha düşürmekde şeġad olmaḳdadır

3 Kār-ı ʿārif giryedir çün ebr gülmez çün ḫazān
Nev-bahār-āsā velī nādān şād olmaḳdadır

4 Nükte-i ʿaşḳı bilür zāhid velī inkār ider
Ḥāşe lillāh çün Yehūd ehl-i ʿinād olmaḳdadır

5 Ḥaḳḳıyā noḳṣān degildir ʿārife faḳr u fenā
Anıñ içün varlıġı cümle mezād olmaḳdadır

* * *

1 Ben ki insānem bugün ʿarş üstüme devrān ider[2]
Kürsi-i eflāk ṭurmaz ṣūretim seyrān ider

2 Ṣūretim Ḥaḳ ṣūretidir añı bildirdi ḥadīṯ
Ehl-i ʿilm olan bu maʿnāyı bilür iẕʿān ider

3 Ṣūretim sırrımla birdir ger gözüñ var ise baḳ
Āyinemde dürlü ṣūretler nice cevlān ider

4 Perveriş vir ṭıfl-ı cāna şīr-i feyżimden bugün
Yoḫsa yarın tīġ-i ḥasret belki baġrıñ ḳan ider

5 Raḥm-ı istiʿdāda Ḥaḳḳī iẕn-i Ḥaḳ ile bugün
ʿĪsī-i Meryem gibi vallāhi nefḫ-i cān ider

* * *

1 Derd kim derd-i Ḥaḳ ola derdiñe dermān yeter[3]
Bu sözi ḥaḳ bildiñ ise cānıña ʿirfān yeter

2 Celvetī'yem cīm ile menʿ eylemem devri velī
Devr içinde devr olmaz ḫalḳa bir devrān yeter

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Besmele mīminde vardır gerçi devre bir remiz
Remz-i bāṭın ḫoşdur ammā ẓāhir-i Ḳur'ān yeter

4 Şām'da aḫşam olunca ger olursam ben muḳīm
Şol Ḫalīl'im ṣaġ ise Rūm iline mihmān yeter

5 Ḥaḳḳıyā ḳan oldı baġrıñ miḥnet-i eyyāmdan
Dilde çünki çeşme-i ḥayvān vardır ḳan yeter

* * *

[163a] 1 Ey sırr-ı vaḥdet isteyen[1]
Şems-i cihān bürhān yeter
Gel bu yedi iḳlīme baḳ
Kim añа bir sulṭān yeter

2 Her ṣu aḳar her dürlü ṣu
Birdir anıñ aṣlı ḳamu
Biñ bāġa biñ bostāna bu
Bir çeşme-i ḥayvān yeter

3 Baḳ bir devāta çün nevāt
Anda neler pinhān olur
Bir noḳṭada āyātı gör
Bir ḥarf sañа Ḳur'ān yeter

4 Bir nūra ṣal iki gözüñ
Bir veche ḳarşu ṭut yüzüñ
Pāk it taʿalluḳdan özüñ
Bir cāna bir cānan yeter

5 Leylā diyü Mecnūn-vār
Dīvānelikde ḳalma var
Ḥaḳḳī elinden gel bugün
Bir şerbet iç uṣlan yeter

* * *

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Maḳām-ı ʿaşḳa vāṣıl olmasa dil ḥāli n'eylerler[1]
Ṣu var iken serāba aldanup bu ālı n'eylerler

2 Hüner tāc-ı sülūküñ terkin itmekdir tecerrüdden
Olup dervīş-ṣūret pāre pāre şālı n'eylerler

3 Olupdur ẕevḳ-i bāle ʿillet-i zühd ü veraʿ māniʿ
Mizāca ġālib ola çünki ṣafra balı n'eylerler

4 İrenler vaḥdet-i ẕātiyye sırrına bu dehr içre
Geçerler şeş cihetden devr-i māh ü sāli n'eylerler

5 Dilerseñ ʿārif olmaḳ ṭālib-i ʿilm-i ilāhī ol
Cihānda Ḥaḳḳıyā ḥāl ehli ḳīl ü ḳāli n'eylerler

* * *

1 Sulṭān-ı maḥabbet bizi ḳul eyledi āḫir[2]
Bu luṭf-ı ʿaẕīmi bize ol eyledi āḫir

2 ʿĀşıḳ ki şeb ü rūz ṭura bāb-ı edebde
İẕn-i Ḥaḳ olup ṣadra düḫūl eyledi āḫir

3 Cān ile iden Kaʿbe-i maḳṣūda sülūki
Kendin giderek ehl-i vüṣūl eyledi āḫir

4 İḳbāl-i saʿādetden olan behre-ver evvel
Redd itmedi Ḥaḳ añı ḳabūl eyledi āḫir

5 Ḥaḳḳī gele gide göñüle ʿaşḳ-ı ilāhī
Ol şehr-i temāşā-gehi yol eyledi āḫir

* * *

1 Yer bulmadı ġam dilde ḳarār eyledi āḫir[3]
Bu ġussa vü ġam cānıma kār eyledi āḫir

2 Devrān-ı cefākār bulup noḳṭa-i ẕātım
Derd ü eleme anı medār eyledi āḫir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Gülzār-ı fenā bülbüle bāḳī mi ṣanursın
Ṣāḥib-ḳadem olmadı firār eyledi āḫir

4 Ġurbet bu zamān herkese yegdir vaṭanından
Dil anıñ içün terk-i diyār eyledi āḫir

5 Biñ kerre fiġān itdi bire geçmedi ẓārı
Ḥaḳḳī'ya cihān cevri hezār eyledi āḫir

* * *

1 Āyīne gibi çehre-i dil ṣāf gerekdir[1]
Maḥv-ı eṯer-i cümle-i evṣāf gerekdir

2 Vaṣfıñda elif her ne ḳadar ṭutsa cihānı
Ḳadr-i kifāyet añа kāf gerekdir[2]

3 ʿAdl eylemese pādişeh iḳlīm olur ḫarāb
Bu enfüs ü āfāḳda inṣāf gerekdir

4 Sīmurġ-ı dile teng gelür maşrıḳ u maġrīb
Pervāzına anıñ cebel-i Ḳāf gerekdir

5 Şetm eylemege rāyiḥa-i misk-i maʿānī
Ḥaḳḳī ḳuluñ elfāẓı gibi nāf gerekdir

* * *

1 Gül-i cemāl açılmaḳ hemān bahār budur[3]
Göñül hezārına bādi-i āh u zār budur

2 Tecellī irse dıraḫt-ı vücūda ḳudretden
O nūra ḳarşu yanar cān içinde nār budur

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

2 Bu naẓmıñ nüsḫa-i aṣliyyesinde ikinci ve üçünci beyti Nāẓım Ḥażretleri'niñ ḳalemiyle muḳaddemen ne ṣūretde taḥrīr olunmuş ise olunmuş ve mu'aḫḫaran yine ḳalem-i mūmā ileyh ile baʿż-ı kelimātı bu maḥalde taḥrīr olundığı üzre taṣḥīḥ olunmuş bulunmuşdur. Ammā beyt-i şānīniñ mışrāʿ-ı evvelinde vāḳiʿ "vaṣfıñda" lafẓı, kāf-ı ḫiṭāb ile olursa mışrāʿ-ı şānīde muḫāṭabıñ ẓikri lāzım gelür. Eger muḫāṭab Nāẓım'ıñ ẓihninde ḥāżır olmaḳ teʾvīli ṭarīḳine gidilür ise, mışrāʿ-ı şānī "Kāfī olamaz ol sañа bir kāf gerekdir" dinmek ve eger lafẓ-ı meẕkūr kāf-ı ḫiṭāb ile "vaṣfıñda" resminde olmayup nūn-ı ġā'ib ile "vaṣfında" şeklinde olursa, mışrāʿ-ı şānīde "sañа" yerine "añа" dinmek ve beyt-i şālişin mışrāʿ-ı evveli "İḳlīm ḥarāb ola çü ʿadl eylemese şeh" dinmek gerekdir. Beyt-i meẕkūrlar veznen ve maʿnen dürüst ve müstaḳīm ola. Feʾfhem, faʿrif, fāʾnṣıf. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-Ḥaḳīr.

3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Vücūd buldı çü insān-ı kāmil ʿālemde
Didi Ḫudā ki benim sırrıma ḳarār budur

4 Libās-ı ḳuṭb-ı cihān biñ bir ism-i Mevlā'dır
Ki devr içinde gedā vü şehe medār budur

5 Çü perde oldı bu imkān Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a
O yüz açılmaġa ʿuḳbāya intizār budur

* * *

[163b] 1 Ey dil çünki bāḳī degil bu fānī[1]
Ḥaḳḳ'a ṭoġrı ṭurma uçup gidegör
Bir pula virseler almaġıl anı
Ḥaḳ yoluna varıñ ṣaçup gidegör

2 Bu dünyā deryādır ṭalma deryāya
Selāmet bulagör düşüp ṣaḥrāya
Baḳmayup bu yolda aġ u ḳaraya
Ṭurmayup bir yirde geçüp gidegör

3 Erenler hümādır geçüp gitdiler
Menzile irişü[p] dosta yitdiler
Ḳalanlar girüde ġaflet itdiler
Çıḳ bu cān içinden göçüp gidegör

4 Ḥaḳḳıyā ʿömrüñüñ bahārı ṣoldı
Seniñ de peymāneñ ʿāḳibet ṭoldı
Ḥaḳ'dan daʿvet olup çünki gel oldı
Ol cānibe ḳanat açup gidegör

* * *

1 Mevsim-i güldür yine bülbülleriñ feryādı var[2]
Gülşen-i ʿaşḳ içre Ḥaḳḳ'ıñ biñ bir ismin yādı var

2 Sırr-ı gülden eyleme āgāh her bir bülbüli
Ṣaḳla rāzı anda kim ehl-i semāʿıñ yādı var

1 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḫażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Bülbül-i bāġa seḥer-ḫīz olmaġa bādī nedir
Ol dem-i pür-ḫāletiñ Ḥaḳ'dan eser ḫoş bādı var

4 Sünbül üzre dāneler esmā-i Ḥaḳḳ'ı ġamz ider
Göz ucuyla nergisiñ de başḳa bir irşādı var

5 Olmasaydı feyż-i Ḥaḳ bāġıñ güler miydi yüzi
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'ıñ ḥaḳīḳāt cümleye imdādı var

* * *

1 Añlaġıl teʾvīl-i Ḳāşānī nedir[1]
Bil bu maʿnāda anıñ şānı nedir

2 Bilmeyen teʾvīl-i Necmī'den ḫaber
Bilmedi ol şīrden ḳanı nedir

3 Şeyḫ-i muṭlaḳdan açan bāb-ı süḫan
Fi'l-ḥaḳīḳa bilmedi anı nedir

4 Ḳaṭre bil ʿālem ʿulūmuñ ʿārifā
Ṣoñra fehm it anıñ ʿummānı nedir

5 Çün didi "illā ḳalīlen" ol Ḫudā
Ḳılletiñ ammā ki pāyānı nedir

6 Ḥaḳḳıyā şol kim bilür ʿilm-i ledün
Bildi ol Ḥaḳḳ'ı vü insānı nedir

* * *

1 Ḳo ey dil ġaflet ehlin rāḥat içün ḫāba yatsunlar[2]
Balıḳlar gibi baḥr-i ẓulmet-i ebdāna batsunlar

2 Göñül ḳıymetlüdür ʿārif yanında dürr ü gevherden
Revā mı ḳıymetin bilmezler anı yoġa ṣatsunlar

3 Niçün inkār ider bu ẕevḳ-i ḥāli ehl-i ḳāl olan
Şārāb-ı nāb-ı sükkerden hele bir kerre ṭatsunlar

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Şu kim ehl-i Ḥaḳ oldı ṣarf-ı himmet eyledi Ḥaḳḳ'a
O tīriñ menzili budur nice yabana atsunlar

5 ʿİlim bir noḳṭadır dirler bu devr içinde ʿārifler
Nice tekṣīr idüp bir ḥarfi ḫaṭ gibi uzatsunlar

6 İlāhā ehl-i cennet cennete sevḳ olunur iken
Melekler bu ḳuluñı zümre-i ʿuṣṣāḳa ḳatsunlar[1]

7 Ene'l-Ḥaḳ söylemek Manṣūr-veş āsāndır Ḥaḳḳī
Eger temkīne irmiş var ise bu sözi yutsunlar

* * *

1 Āsitān-ı yāra yüz sür saña ʿizzet bu yeter[2]
Faḳrı sermāye idin dervīşe devlet bu yeter

2 Cevher-i vaḥdet çıḳar baḥr-i fenā fillāhdan
Ḳaṭreler dök göz yaşından saña keşret bu yeter

3 Çün didi Manṣūr "ene'l-Ḥaḳ" oldı ber-dār ʿāḳibet
Keşf-i rāz iden dile ʿālemde ʿibret bu yeter

4 Ḥaḳ ile herbir nefesde ḥāżır olmaḳ iste kim
Ehl-i ʿirfāna göñülde gizli ṣoḥbet bu yeter

5 Söyleyen Ḥaḳdır bu dilden söylenen Ḳur'āndır
Keşfe irdiñse tecellī-i ḥaḳīḳat bu yeter

6 Ḳayd-ı maḫlūḳ olmasun ıṭlāḳ-ı Ḥaḳḳ'a saña bend
İster iseñ pend Ḥaḳḳī'dan naṣīḥat bu yeter

* * *

1 Göñül kim pāk ola ḥikmet anıñla imtizāc eyler[3]
Şu kim nūş ide şīr-i fıṭrat ıṣlāḥ-ı mizāc eyler

2 Bilen ḫāṣiyyetin ʿaşḳ-ı ilāhīniñ bu ʿālemde
Dil-i bīmāra tīmār idüp anıñla ʿilāc eyler

1 Bu naẓmıñ beyt-i sādisi Cāmiʿu'l-faḳīriñ ʿilāvesidir.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Tecellī ṣafḥa-i āyīneñi pür-nūr ḳılmışken
Küdūrāt-ı sivā rūy-ı derūnı ʿayn-ı zāc eyler

4 Ġınā-yı ḳalbe irmek her kişiniñ kārıdır ṣanma
O kārı isteyen kendin Ḥaḳ'a pür-iḥtiyāc eyler

5 Tecerrüd ʿālemi dervīşe ʿayn-ı pādişāhlıḳdır
Aña ṭālib olan dil Ḥaḳḳī terk-i taḫt u tāc eyler

* * *

[164a] 1 Mevc urdı göñül baḥri yine ṣaçdı cevāhir[1]
Bāṭın açıġa çıḳdı olup sırları ẓāhir

2 Dükkān-ı vücūd içre nice ḫāce oṭurdı
Dil gibi hele gelmedi bir cevher-i vāfir

3 Bir ṣanʿat ile kār-geh-i ʿāleme düşdüm
Taʿlīm ile esmāda olup ādem-i māhir

4 Bir yerde metāʿım ne ʿaceb olmadı rā'ic
Ya yoḳ mı cihān içre anı almaġa ḳādir

5 Birḳaç gün iḳāmet idelim Şām içinde
Çün olmuşuz ey Ḥaḳḳī cihān içre müsāfir

* * *

1 Çekelim miḥneti eyyām-ı belā vü ġamdır[2]
Dīdeden ḳan dökecek dem bilesin bu demdir

2 Bezm-i sūr olmaz ise māteme minnet ne bugün
Ādem iseñ saña miḥnet daḫi bir ʿālemdir

3 Bār-ı dünyāyı alup üstüñe şehlikden ise
Kendi derdiñle gedālıḳ saña pek eslemdir

4 Ḳurudı gitdi göñül ḳıllet-i feyż oldı yine
Yaşdan varsa eşer dīdede ancaḳ nemdir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ḳadeḥ-i miḥneti aldı eline Ḥaḳḳī ḳul
Ḫayli sulṭānlıġı var var ise belki Cemdir

* * *

1 Derdime dermān bulunmaz baña dermān derd olur[1]
Kim ki bu derdi çeke meydān içinde merd olur

2 Ḳadr-i maʿşūḳı bilen imsāk ider mi cān u ten
Her ne varı var ise beẕl itmede cömerd olur

3 Āteş-i ʿaşḳa ḳoyup kendin nice ḳāl itmeye
Zāhid-i bārid gibi şol kim mizācı serd olur

4 Yoġ ise tecrīd daʿvā-yı ḳalenderlik nedir
Kim taʿalluḳdan dil ü cān-ı ḳalender ferd olur

5 Var ʿaraḳ-rīz-i tecellī eyle Ḥaḳḳī ruḫlarıñ
Kim anıñ her dānesinden ḳırmızı bir verd olur

* * *

1 Çü rūḥ olmaya tende heykel-i insānı n'eylerler[2]
Çü insān olmaya rūḥ olsa da ḥayvānı n'eylerler

2 Baḳarlar çün baḳar çeşm-i ʿanāṣırdan bu ekvāna
Şu göz kim görmeye dīdār-ı yāri anı n'eylerler

3 Meşāyıḫ şehr içinde olmasunlar şöhrete maġrūr
Derūn-ı dilde ʿaşḳ olmazsa ad u ṣanı n'eylerler

4 Ġınā-yı tām vardır ẓann iderler kīse-i zerde
Faḳırdan māye olmazsa ten içre cānı n'eylerler

5 Nice bir şehvet-i dünyā nice bir ārzū-yı dil
Çü yoḳdur dilde feyż-i Ḥaḳ ṭamarda ḳanı n'eylerler

6 Ṭutalım ʿilm ile baḥr-i muḥīṭ olmuşsın ey maġrūr
İçinde dürri yoḳ mercānı yoḳ ʿummānı n'eylerler

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

7 Gözi görmezse ger şehr-i vücūduñ ḥālini Ḥaḳḳī
Baḳılsa ʿālem içre bī-baṣar aʿyānı n'eylerler

* * *

1 Görme Yūsuf gibi Mıṣr'ı Şām'ı gör[1]
Şām içinde ʿizzet ü ikrāmı gör

2 Şām'da elvān-ı niʿmet vardır
Rūz u şeb Ḥaḳ'dan sañа inʿāmı gör

3 Şāmdır ervāḥa olan cāy-gāh
Baḳ ol ervāha yeter ecsāmı gör

4 Ḳo ġıdā-yı cismi ḥayvān olma var
Feyż-i Ḥaḳ'dan rūḥa rızḳ-ı tāmı gör

5 Rūz-ı ʿömr irişdi Ḥaḳḳī āḫire
Ḳo ġam-ı ferdāyı ḥāl-i Şām'ı gör

* * *

[164b] 1 Gözlerim yāra ḳarşu pür-nem olur[2]
Nem ile nev-bahār ḫurrem olur

2 Mühre bisyār u cevāhir kem-yāb
Ādem-i nīk anıñ içün kem olur

3 Ḍarb-ı mār-ı elem-i gerdūña
Yine var ise maḥal erḳam olur

4 Bir ḳadeḥ meyle bezm-i ʿālemde
Dil hezārān sırra maḥrem olur

5 Ḥaḳḳıyā olma dehrde ġam-nāk
Belki mesrūr olasın bir dem olur

* * *

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ne cevāb eyleyem sañа gūş it[1]
İder iseñ suʾāl-i ehl-i ḳubūr

2 Kimi ḫāk-i nedāmeti serine
Ṣaçup eyler hezār veyl ü ṣübūr

3 Kiminiñ ʿayn-ı zer olup ḫāki
Pür olur ḳabr dil sürūr u ḥubūr

4 Elvire çün ʿameli rūz-ı cezā
İde çün berḳ ṣırāṭ üzre ʿubūr

5 Ḥaḳḳıyā iḫtiyār-ı Ḥaḳ eyle
Olasın tā ki vuṣlata mecbūr

* * *

1 Şāh-ı bī-beyʿat olmadı manṣūr[2]
Belki ḳanı döküldi çün Manṣūr

2 Ger cihānda kemāl isterseñ
Eyleme ḥubb-i evliyāda ḳuṣūr

3 Nefes-i evliyādadır dem-i Ḥaḳ
Meded olur demi tā nefḫa-i Ṣūr

4 Ḳuvvet-i ʿaşḳ ile sulṭāndır dil
Bīşe-zār-ı cihānda hem-çü heşūr

5 Şeker-i maʿrifet olur cārī
Ḳalemiñ olsa Ḥaḳḳıyā maʿṣūr

* * *

1 Merd-i müstaġnī bugün sulṭān maʿnāsındadır[3]
Ḳuvvet-i dil olıcaḳ arslan maʿnāsındadır

2 Fi'l-meṣel bir ḳaṭre olsa feyż-i Ḥaḳ bu cānda
ʿİlm-i resmīye göre ʿummān maʿnāsındadır

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Her ne ġam ki ḳalbiñe nāzil olur iḳbāl ḳıl
Ḥaḳ Taʿālā'dan gelür mihmān maʿnāsındadır

4 Kāfir-i ʿaşḳ-ı ilāhī olma zāhid-vār sen
Līk küfr-i māsivā īmān maʿnāsındadır

5 Ḥaḳḳıyā ehl-i kemāliñ ḳıl kelāmını ḳabūl
Cümlesi ḥaḳdır anıñ Ḳurʾān maʿnāsındadır

* * *

1 ʿĀşıḳ iseñ eger ʿāşıḳda maḥabbet bir olur[1]
Cān u dil iki ise ḥükm-i meveddet bir olur

2 Devlet-i her dü cihān dirler egerçi ʿālem
İki ʿālemde velī müʾmine devlet bir olur

3 Şām'da ḳırḳ nefer abdāl olurmuş dirler
Ḳuṭb-ı vaḳt ʿālem-i edvārda elbet bir olur

4 Ṣadef-i ʿālem içinde dürer-i maʿnā çoḳ
Fi'l-ḥaḳīḳa dür-i yektā-yı ḥaḳīḳat bir olur

5 Mehdi-i muntaẓara muntaẓır olma Ḥaḳḳī
Ümmet-i Aḥmed'e çün ḫatm-i velāyet bir olur

* * *

1 Her kime Ḥaḳ yār olur ḫalḳ-ı cihān aġyār olur[2]
Dost u düşmen biri birine nice yār olur

2 ʿĀrif-i billāh müsāfirdir muḳīm olsa daḫi
İsm-i Ḥaḳ'dan ism-i Ḥaḳḳ'a dāʾimā seyyār olur

3 Bir zamān olur giyer sālik leṭāfetden libās
Mürġ-ı şeh-per bāz-veş evc-i Ḥaḳḳ'a ṭayyār olur

4 Ehl-i temkīne naẓar ḳıl ki medār oldur saña
Baḳma telvīn ehline zīrā ki ol ʿayyār olur

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Ḫalḳ-ı ʿālem mest-i ġafletdir baḳılsa Ḥaḳḳıyā
Devr-i ʿömr āḫir olursa dil ḳaçan hüşyār olur

* * *

[165a] 1 Dār ḫarāb olmadın[1]
Deyyārdan ḫaber ṣor
ʿÖmrüñ güli ṣolmadın
Gülzārdan ḫaber ṣor

2 Teveccüh ḳıl göñülden
Çıḳma ṭoġrı yoluñdan
Ḳo aġyārı diliñden
Ol yārdan ḫaber ṣor

3 Ġarīb olma illerde
Düşüp ḳalma yollarda
Adıñ varsa ḳullarda
Ḫünkārdan ḫaber ṣor

4 Ḫarāb-ı ʿaşḳ olagör
Boşaluban ṭolagör
Ḥaḳīḳati bulagör
Esrārdan ḫaber ṣor

5 Yüzüñdür ṣūret-i Ḥaḳ
Maẓhar-ı Ḥaḳsın el-ḥaḳ
Ḥaḳḳī Ḥaḳḳ'a bir ḫoş baḳ
Dīdārdan ḫaber ṣor

* * *

1 Tā ezelden bilmiş ol göñlüm benim ġam-ḫānedir[2]
Ġam elinden her ṭaraf vīrān degildir ya nedir

2 Herkesi bir dürlü zencīr-i belā çekmekdedir
Bunda ʿāḳil ʿadd iden kendin ʿaceb dīvānedir

1 Nāẓım -*ḳuddise sırruh*- Ḫażretleri'niñ *Mir'ātü'l-Ḥaḳā'iḳ* nām mecmūʿasından aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

3 Lā-übālīdir dimek cāʾiz midir hīç bir dile
Böyle söz ḫalḳıñ dilinde bir ḳurı efsānedir

4 Hīç deryā-yı cefāda dürr ü mercān ola mı
Ḫūn-ı dil mercān u göz yaşı aña dür-dānedir[1]

5 Şemʿ ḳomuşlar adın derd āteşiniñ Ḥaḳḳıyā
Yanmaġa ol āteşe her dem göñül pervānedir

* * *

1 Süfle-perverdir felek çeşmi zemīn üstündedir[2]
Ḳanda kim bir sāde d+-il var aña kīn üstündedir

2 İşbu cellād-ı felekden bir nefes olma emīn
Tīġı ġāyetde ḫıyānetden emīn üstündedir

3 Ḳanda kim küfr ü ḍalālet ehli var ise muʿāf
Dāʾimā bār-ı belāsı ehl-i dīn üstündedir

4 Bīm çekmez ḍarb-ı destinden żaʿīf-i dīn olan
Ḥamle-i mītīn-i āzārı metīn üstündedir

5 Aġlama Ḥaḳḳī ḳażādan ki Ḥaḳḳ'ıñ taḳdīridir
Her ne ki gelse sere ḫaṭṭı cebīn üstündedir

* * *

1 Şu kim meyl-i zen itmez ʿālem içre dāʾim ergendir[3]
Odur er māʿadāsı fi'l-meṣel er ise de zendir

2 Mücerred olmasa ḥammām ẕevḳin kimse bilmezdi
Taʿalluḳ köhne ḫırḳa olsa da ʿĪsāʾya külḫandır

3 Teʾehhül eyleyen semmüʾl-ḫıyāṭa girdi ṣaḥrāda
Mücerred çeşm-i sūzen de olursa çeşmi rūşendir

4 Ḫalāṣ olur mı mürġ-ı dāne-çīn hīç dāne fikrinden
Gözi ṭoymaz ġıdāya gerçi dünyā ʿayn-ı ḫırmendir

1 göz yaşı: eşk-i çeşm (Nüsḫa-i dīger)
2 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
3 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Dikendir Ḥaḳḳıyā vallāhi billāhi taʿalluḳ hep
Zihī dil ki anıñ āzādelikden cāyı gülşendir

* * *

1 Ey göñül bülbüli ḫandān olma[1]
Bu bahārıñ dem-i ḫazānı var
ʿĀṣıḳ-ı reng-i gülistān olma
Bergi āḫir ṣolar zamānı var

2 Ne sańa ne bańa ḳalur bu cihān
Ne gedā yüz bulur ne pādişehān
İntiḳāl eyleyüp āḫir her cān
Cismimiñ ḳabrde mekānı var

3 İre çün nūr-ı āf-tāba kemāl
Bulur āḫir anıñ ardınca zevāl
Seni aldatmasun yüri bu ḫayāl
Sańa Allāh'ıñ imtiḫānı var

4 Zīnet-i dehri temāşā itdim
Ḥaḳḳıyā göz yumup āḫir gitdim
Varını cümle bir pula ṣatdım
Dime anıñ bańa ziyānı var

* * *

1 Benim seyr ü sülūküm fi'l-ḥaḳīḳa müntehī añlar[2]
Benim sırr-ı vücūdum sırr-ı Ḥāḳḳ'ıñ āgehi añlar

2 Dilim bir kīsedir ki anda māl-ā-māldır ḥikmet
Velī cāhil olan bu naḳdden kīsem tehī añlar

3 Gedālar ḳanda eyler rütbe-i idrākimi idrāk
Bu devlet pāyesin iḳlīm-i maʿnānıñ şehi añlar

4 Bu dīvān-ı Ḥaḳḳ'ı maġlūb-ı ḫāb-ı ġaflet añlar mı
Yine var ise bīdār-ı seḥerdir dergehi añlar

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẓkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

5 Derūnı aṣümānında dil ü cānı bugün Ḥaḳḳī
Tecellī-i ilāhīden Ḥaḳḳ'ıñ mihr ü mehi añlar

* * *

1 Bańa bu büt-gede-i dehr mescid olmuşdur[1]
Ṣanem-perest beni Ḥaḳḳ'a mürşid olmuşdur

2 Ḥaḳ añladım ne ḳadar var ise ḥaḳā'iḳ hep
Velīk bilmeyen Allāh'ı mülḥid olmuşdur

[165b] 3 Benim vücūdumı hezl eyleyen olur kāfir
Ki ḥarf ḥarf bu Ḳur'ān hep cid olmuşdur

3 Bu iḫtilāle belī muṣliḥ eyledi beni Ḥaḳ
Ki ehl-i ʿaṣr ḥaḳīḳatde müfsid olmuşdur

4 Cihānda teşne-i feyże ṣalādır ey Ḥaḳḳī
Bu lü'lü-i ḳalem ol feyże mevrid olmuşdur

* * *

1 Her kimiñ ḳalbinde ḥikmet var ise Loḳmān olur[2]
Ḳaṭre bulsa feyż-i Ḥaḳ'dan bir ʿaceb ʿummān olur

2 Fā'ide itmez marīż-ı ʿaşḳa dārū-yı ḥakīm
Lā-cerem derdine Allāh'dan yine dermān olur

3 Bāʿiṯ-i celb-i saʿādetdir dile küfr-i sivā
Meẕheb-i ʿāṣıḳda zīrā kim o küfr īmān olur

4 Ḥükm-i Ḥaḳḳ'a iʿtirāż itmek olur mı ḫalḳa hīç
Ḳul ʿamel itmez mi sulṭāndan ne kim fermān olur

5 Bir żiyāfet-ḫānedir dünyā bilürseñ Ḥaḳḳıyā
ʿĀrif-i billāh Ḥaḳḳ'a her gice mihmān olur

* * *

1 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 Bu daḥi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.

1 Ḳarār eylemez kimse bu ḫānede[1]
Ṣoñı bu dünyānıñ seferdir sefer
Vaṭan ṭutmaz ʿāḳil bu vīrānede
Bu köpri maḥall-i güẕerdir güẕer

2 Bu cellād elinden amān el-amān
Döker bir dem içre hezārān ḳan
Yedi başlu ejderdir bu cihān[2]
Bize lāzım olan ḥaẕerdir ḥaẕer

3 Gedā vü şehān zīr-i ḫāk olmada
Bu billerde iller helāk olmada
Yaḳalar bu derd ile çāk olmada
Dil āyīnesi pür-kederdir keder

4 Ḫazān irişür hefte geçmez güle
Beḳāsı olur mı bunuñ bülbüle
İdegör tesellī hemān göñüle
Çü yoḳ nefʿi maḥżā żarardır żarar

5 İşi ḫīledir bu cihānıñ müdām
Ḳurar ḫalḳ içün Ḥaḳḳī biñ dürlü dām
Velīkin naẕar eyleseñ bī-kelām
Bu işler ḳażā vü ḳaderdir ḳader

* * *

1 Bu mecmūʿa siyeh cild ü sepīd evrāḳ ile ey dil[3]
Siyeh semmūr içinde ser-zede gūyā ki dilberdir

2 Yaḫud ebr-i siyehden berḳ-ı şuʿle-pāş-ı ʿālemdir
Gören dīde-rübā olmaḳda dir berḳa berāberdir

3 Veya cild-i nesīc-i tār-ı bārīk-i siyehdir kim
Ki sīmīn kāġıd ol pūşişle gūyā sīm-ber-berdir

1 Bu daḫi mecmūʿa-i meẕkūreden aḫẕ olunmuşdur. MN.
2 ejderdir: ejder-durur MY.
3 Bu naẕm-ı belīġ Nāẕım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ Bursevī Seyyid ʿAbdurraḥīm Ṭayyib Efendi'ye yādigār olmaḳ üzre taḥrīr itmiş oldığı mecmūʿadan aḫẕ olunmuşdur. MN.

4 Ḫaṭ-ı nūr-ı siyāhı ṣafḥa-i pehnā-verinde hem
Semen-rū üzre zīnet-baḫş bir zülfe çü ʿanberdir

5 Miyān-ı her dü saṭrı bir ḫıyābān-ı müferraḥdır
Niḳāṭ-ı ḫāl-vārı nev-nihāl-i ḥarfde berdir

6 Bu beytü'n-naẓm-ı Ḥaḳḳī'da nice sırr-ı ʿAlī vardır
Siyeh ḫāme ańa bir ḫādim-i mānend-i Ḳanber'dir

[166a]

[İSİM VE MÜSEMMĀ][1]

Baʿd ez-ān bu maḳāmıń taḥḳīḳi budur ki; hüve ismi meşelā melfūẓ u meẕkūr oldığı cihetden sādāt-ı ṣūfiyye ḳatında esmā-i mecāziyyedendir. Ve her ism-i mecāzīniń medlūl-i ḥaḳīḳīsi vardır ki, ańa ism-i ḥaḳīḳī dirler. Muḥyī ismine göre taʿayyün-i mā gibi. Ve her ismiń medlūl-i ḥaḳīḳīsi, ism-i cāmiʿiń ve müsemmānıń taḥt-ı ḥayṭasındadır. Pes, bir kimse ẕikr olunan ism-i mecāzīye ḥasbe'ṭ-ṭāka işti̇ġāl eylese, «المجاز قنطرة الحقيقة» muḳteżāsınca ism-i ḥaḳīḳīye vāṣıl ve andan müsemmā-yı Ḥaḳḳ'a dāḫil olup mecāzdan ḥaḳīḳate, belki ḥaḳīḳatü'l-ḥaḳḳā'iḳa ʿubūr ider. Ve ʿālem-i ṣūret cisrinden ṣaḥrā-yı maʿnāya geçer gider. Ve teveccüh ü işti̇ġāliniń ḳuvvet ü kemāline göre Allāh Taʿālā ańa ol ism-i şerīfiń mertebesinden tecellī eyler. Ve gūş-ı cānına nice kelimāt-ı ilāhiyye söyler.

El-ḥāṣıl ol kimse meşġūl oldığı ismiń ẓāhiren ve bāṭınen eşerin kendinde müşāhede ḳılur. Ve anıń tecellīsi sebebiyle enfüs ü āfāḳda bilmedigi maʿlūmāta vāṣıl olur. Pes, işti̇ġālde fā'ide, işti̇ġāl olunan ismiń sırrıyla münāsebet ve bu münāsebet sebebiyle müsemmā ile āşinālıḳ taḥṣīl itmekdir. Naẓmün li-muḥarririhī:

1 Ẕikr ü fikr-i māsivāyı n'eylesün[2]
Ḳullarıń virdi hüve'l-Mevlā-durur
Hū yeter ġayrı hevāyı n'eylesün
Ḳullarıń virdi hüve'l-Mevlā-durur

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli Vefātı'n-Nebī –ʿaleyhi's-selām-. MN.
2 Bu manzume 344b'de mükerrerdir. MY.

2 Reh-nümā hūdur sarāy-ı vaḥdete
Āşinā hūdur cemāl-i ḥażrete
Hū ile irdi irenler vuṣlata
Ḳullarıñ virdi hüve'l-Mevlā-durur

3 Var ḫayāle aldanup ḳalma ṣaḳın
ʿAyna ir ʿaybı hüner ṣanma ṣaḳın[1]
Hū diyü gir yola yañılma ṣaḳın
Ḳullarıñ virdi hüve'l-Mevlā-durur

4 Kim ki hū ile açа bāl ü peri
Lā-mekān olur aña seyrān yeri
Var mıdır bir ẕikr-i hūdan ileri
Ḳullarıñ virdi hüve'l-Mevlā-durur

5 İtmedin cisr-i mecāzīden güẕer
Görmedi kimse ḥaḳīḳatden eşer
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳḳ'a vüṣūle hū yeter
Ḳullarıñ virdi hüve'l-Mevlā-durur

* * *

1 Uyan ey dil ḫāb-ı ġafletden uyan[2]
Ḥāżır ol vaḳtiñe ölüm geliyor[3]
Gice gündüz nār-ı ʿaşḳa düşüp yan
Ḥāżır ol vaḳtiñe ölüm geliyor

2 Hüve'l- ḥayyü'l-bāḳī ḳalanı fānī
Şāh u gedā āḫir ḳor bu cihānı
Ḳabż ider ʿAzrā'īl cismiñden cānı
Ḥāżır ol vaḳtiñe ölüm geliyor

3 Ḫazān olur bir gün bu tāze çemen
Ṭoprağa yüz urur yāsemen semen
Ḳayır kendiñ ṭağılmadın encümen
Ḥāżır ol vaḳtiñe ölüm geliyor

1 ṣanma: alma (344b)
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli Vefātin-Nebī –ʿaleyhi's-selām-. MN.
3 Bu manzume 332a'da mükerrerdir. MY.

4 Dām u dāne añla cihānda ne var
Aġ u ḳara gözüñ boyamasun var
Ġāfil olup dime daḫi vaḳtim var
Ḥāżır ol vaḳtiñe ölüm geliyor

5 Ḥaḳḳī ʿāḳil olan ġurūrı n'ider
Ḥālini irkenden tedārük ider
Günden güne ʿömür eksilüp gider
Ḥāżır ol vaḳtiñe ölüm geliyor

* * *

1 Çün ḳarīb oldı Rasūlullāh'a Allāh'a sefer[1]
Eyledi aṣḥābına mescidde vaʿẓ-ı muʿteber[2]

2 Leblerinden feyż idüp āb-ı ḥayāt-ı cāvidān
Ol şarābı ṣundı kim her ḳaṭresi biñ cān deger

3 Ḫasta cānlar oldılar andan şifā-yāb-ı derūn
Teşne-diller buldılar her curʿada ẕevk-i şeker

4 Cümleye taḳdīm idüp taṣrīḥ ile taʿrīż ile[3]
Eyledi anda Ebūbekr'e ḫilāfetle naẓar

5 Kim ḳadīmī yār-ı ġār olmuşdı Faḫr-i ʿĀlem'e
Virmiş idi varını anıñ yoluna bī-keder

6 Çün işitdiler kelām-ı Ḥażret-i Peyġamber'i
Bildiler Ṣıddīḳ'ı ol ehl-i cihāndan yeg sever

7 Fehm idüp ol cevheriñ ḥaḳḳā ki ḳadr ü ḳıymetin
Ḳıldılar tāc-ı ḳabūle şemse-i raġbet eşer

8 Naʿt-gūy-ı Ḥażret-i Ṣıddīḳ olanlar Ḥaḳḳıyā
Ḳoḳdılar bāġ-ı maḥabbetde gül-i ṣad-berg-i ter

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli Vefātı'n-Nebī –ʿaleyhi's-selām-. MN.
2 Bu manzume 332a'da mükerrerdir. MY.
3 taʿrīż ile: taʿrīf ile (Nāsıḥ)

1 Maġrūr olma ey dil fānī cihāna
Bir gün andan riḥlet ḳılsañ gerekdir
El-vedāʿ eyleyüp cümle yārāna
Eceliñ irişüp ölseñ gerekdir

2 ʿAzrāʾīl emānet isteyüp senden
Ḳabż idüp ayıra cānı bedenden
Būy-ı fenā alup işbu çemenden
Bād-ı ecel esüp ṣolsañ gerekdir

3 Ḳabżasına girüp Melekü'l-Mevt'iñ
Söylemeye diliñ kesile ṣavtıñ
Oḳuna dillerde tārīḫ-i fevtiñ
Sen ḫāk içre yatup ḳalsañ gerekdir

4 Beñzemezken bunda aṭlas-ı fāḫir
Geydirirler sańa kefeni āḫir
Bu dünyāda ḳalup cümle mefāḫir
Her nesneden ʿüryān olsañ gerekdir

5 Bilürsin muḳarrerdir ölüm gelmek
Gerekdir cigeriñ derd ile delmek
Ölmezdin öñ Ḥaḳḳī yeg-durur ölmek
Çünki āḫir fenā bulsañ gerekdir

الشيخ الاكبر [166b]

يقول الفقيرنبهه الله القدير رأيت حضرة الشيخ الاكبر قدس سره الاطهر فى بعض المنامات الصادقة قد أقبل علي وهو رجل معتدل القامة اسمر اللون وقد اهزم الشيب خده فقبل فمى و قبلت قدمه المباركة ه والحمد لله على نفخ الروح وفتح باب الفتوح وكم ترى وتسمع فى حقه انكارا بل اكفارا حيث يقولون الأكفر بدل الاكبرومعناه عندنا معاشر الصوفية اشد كفرا بالطاغوت وهو محض الايمان قال تعالى ومن يكفر بالطاغوت ويؤمن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى لا انفصام لها ومن هذا المسلك قول الشيخ فى بعض رباعيته وجنة الفردوس للكافر وقوله من لم يتم كفره لم تكمل حقيقته وقد استوفينا الكلام فى حقه بما لا مزيد عليه فى كتابنا الموسوم بتمام الفيض وعند مجتازي الى بلدة قونيه بعد

الاياب من جزيرة قبرس زرت مرقد حضرة الشيخ صدر الدين محمد بن اسحق بن محمد قدس سره و دخلت حجرته المتصلة بالجامع المنسوب اليه فرأيت على ظهر الفصوص الذى كتبه بخط يده امضاء و اشارة بقلم الشيخ الاكبر وصورته هكذا قرأ علي هذا الكتاب من اوله الى آخره الولد العارف المحقق المشروح الصدر المنور الذات محمد بن اسحق بن محمد القنوى مالك هذا الكتاب وأذنت له في الحديث به عني و كتب منشيه محمد بن العربى فى غرة جمادى الآخرة سنة ثلاثين و ستمائة انتهى [1]

Naẓmün li-muḥarrihī:

1 Dilā bil Şeyḫ-i Ekber nāfe-i āhū-yı ʿālemde[2]
Meşām-ı cān-güşād olan ḳatında misk-i eẕferdir[3]

2 Gören ṣāḥib-baṣīret anı yaḫud bī-tevaḳḳuf dir
Bu ḫāk-i tīreyi zer ḳılmaġa kibrīt-i aḥmerdir

3 Veyaḫud perveriş-yāb-ı nem-i feyż-i Ḫudā olmuş
Ney-istān-ı ḥaḳāyıḳda ney-i pür-ẕevḳ-i şekkerdir

4 Veya bezm-i maʿānīde ṣunulmuş dest-i ḥikmetden
Ṣafā erbābına ḥaḳḳā ki bir lebrīz-i sāġardır

5 O bir serv-i sehīdir bū-sitān-ı feyż-i Mevlā'da
Ser-i devlet-nişānı ʿarş-ı aʿlāya berāberdir

---

1 Fakîr (Kadîr olan Alah onu uyanık kılsın) şöyle der: Şeyhü'l-Ekber'i (k.s.) bir sadık rüyada gördüm. Yanıma geldi, orta boylu, esmer, yanaklarına doğru dökülen saçlarına ak düşmüştü. O benim ağzımı öptü, ben de onun mübarek ayaklarını öptüm. Fetih kapılarını açan ve ruha nefes olan Allah'a hamd olsun. Ekber yerine Ekfer diyerek O'nun kadri ve kıymeti hakkında inkâr hatta tekfire varan ne çok şey duymuş ve görmüşsündür. Bunun bizim nezdmizdeki manası sufi tâifesi tâğûtu inkârda diğer gruplara göre daha katı bir tutum sergiler ki bu, mahza iman anlamına gelir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Artık kim sahte tanrıları reddeder de Allah'a inanırsa kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır." (el-Bakara 2/256) Şeyh (İsmâil Hakkı Bursevî'nin) rubâiyâtlarında dile getirdiği Kâfir için firdevs cenneti meselesi meseleye tam olarak buradan yaklaşmaktadır. Küfrü tam olmayanın hakikati de tam olarak ortaya çıkmamış demektir. Bu konuda söylenmesi gerekenleri *Tamâmü'l-Feyz* isimli eserimizde ilave herhangi bir şey söylenmesine mahal bırakmaksızın söyledik. Kıbrıs adasından döndükten sonra Konya şehrinden geçerken Şeyh Sadreddin'in (k.s.) kabrini ziyaret ettim. Kendi adına yapılmış olan mescidin bitişiğindeki hücreye girdiğimde kendi hatyıla yazdığı Fusûs isimli kitabının zahriyesinde Şeyh-i Ekber'in kendi el yazısı ile şunları yazılmış olarak gördüm: Bu kitabı bana başından sonuna kadar okuyan kişi bilgili evlat, muhakkik, sadrı geniş, zâtı aydınlık Muhammed b. İshak el-Konevî ki bu nüshanın sahibidir, benim adıma konuşması için onu yetkilendirdim, icâzetli kıldım. Bu satırları yazan: Muhammed b. el-Arabî. Tarih: .630 senesi cemâziyelevvel'inin ilk günleri. Bitti.

2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Bedāyiʿ. MN.

3 Bu manzume 332a'da mükerrerdir. MY.

6 O bir gül-ġonca-i terdir ʿināyet gül-sitānında
Hezārān ʿandelīb-i dil anıñ būyuyla ḫoş-terdir

7 O bir şāh-ı cihān-gīr-i maʿānīdir ki ʿālemde
Ne deñlü var ise dil ehli ḥükmine muṣaḫḫardır

8 Anıñ her feyżi āb-ı cāvidān-ı Ḫıżr'a ġālibdir
Lebinden dā'imā cārī olan maʿnā-yı Kevŝerdir

9 N'ola bu dürr-i ʿirfān içre ḫatm-i evliyā olsa
O merkezde velāyet ṣanma kim ġayra müyesserdir

10 Cüneyd anıñ ṭufeyli Bāyezīd anıñ emekdārı
Şihāb u Necm añа Ḳanber o ʿĀlī ẕāt Ḫayderdir

11 O bir müftī-i maʿnā ḳāḍı-i şehr-i velāyetdir
Anıñ imżā vü ḥükmin ṭutmayan maʿnāda kāfirdir

12 Hele ben bildigim Ḥaḳḳī bugün ʿaḳl ile keşf eyle
Velāyet ehli hep ṭıfl-ı ṣaġīr-i Şeyḫ-i Ekberdir

"BU VAḤDET MAḲĀMI ʿACEB KŪŞEDİR İKİ TAÑRILUYA DİMEZLER ṢALĀ"[1]

Ṣalā: Ḳāle fi'l-Aḫterī: Eṣ-ṣalā, bi'l-meddi ve'l-feṭḥ, iʿlām itmek. Yaʿnī vaḥdet-i ḥaḳīḳiyye ehli keŝret ehline es-ṣalā diyüp anları ol kūşeye daʿvet itmezler ve göñül dā'iresine ḳomazlar. Zīrā keŝret erbābı ḥaḳīḳatde büt-perest gibidir. Pes, büt-perest, yaʿnī māsivā-perest olan Ḥaḳ-perest ile cemʿ olmaz. Ve ikisiniñ cemʿi ke'l-cemʿi beyne'ż-żabbı ve'n-nūndur. Meŝelā leẕẕāt-ı esmā'iyye ehli ki ṣıfātīlerdir; cümle leẕẕātdan fenā bulan ẕātīlerle ṣoḥbet itmek mümkin olmıyacaḳ, sā'ir esmā ve ṣıfātdan bī-behre olanlar, anlarıñ meclisine nice duḫūl ider. Andandır ki, fenā ehline degme kes muḳārenet idemez. Zīrā mā-beynde cihet-i cāmiʿa yoḳdur. Muḳārenet olsa daḫi ḥaḳīḳī degildir.

Ve iki tañrılu olmaḳ ki, iŝneyniyyet ehli olmaḳdır; merātib-i sülūkden "ev ednā" mertebesine varınca her yerde cārīdir. Pes, ḳaçan sālik rütbe-i "ev ednā"ya vāṣıl olsa fenāsı kemāl bulup sırr-ı ẕāt ẓāhir ve vaḥdet-i ḥaḳīḳiyye bāhir olur. Ve aṣlā vehm ü ḫayāl ḳalmaz.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Vefāt-ı ʿAlī -*raḍıyallāhu ʿanh-* . MN.

El-ḥāṣıl tevḥīd-i Ḥaḳḳānī nūrı tecellī itmedikçe sālik şirkden ḫalāṣ olmaz. Ve ẓāhirde büt-perest olup tañrı ikidir diyen şirk-i celī ehli, ṭarīḳ-ı naẓar ve bürhāndan tevḥīde muḥtāc oldıġı gibi, bāṭında daḫi şirk-i ḫafī ehli, ṭarīḳ-ı keşf ü ʿıyāndan taḥḳīḳa muḥtācdır.

Baʿde zā nāẓımıñ bu beyti ġāyet maʿnīdārdır. Pes, şirk-i ḫafī erbābı yoḳ yere bu tevḥīdden dem urmasunlar. Ve rüsūm aṣḥābı żabṭ-ı ıṣṭılāḥ ile bu maʿrifet meclisine girmesünler. Zīrā daʿvānıñ fesādı çoḳdur. Ve luġat ve ıṣṭılāḥıñ burada adı yoḳdur.

Mıṣraʿ: "Bunda ol cān u cihān terkin uranlar irişür". Ve ḳāle baʿżuhüm[1]: **[167a]** "Bu ʿilme düḫūl eyleyemez Molla Gürānī". Pes, cāh-ı maʿnevī bendine giriftār olan ḥaḳīḳat üzre bu ʿilim meclisine düḫūl idemiyecek, cāh-ı ṣūrī ḳaydıyla muḳayyed olan ḳadem nice düḫūl ider. Fe'fhem cidden.

Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Söyleme lāf eyleyüp hergiz kerāmetden ḫaber[2]
Kim fenā ehlinde yoḳdur māsiva'llāhdan eṣer

2 Gel göñül ḫalvet evine dārı ḳo deyyārı ḳo
Bulasın tā ṣoḥbet-i cānāna ḫalvetde ẓafer

3 Ger dilerseñ menzil-i ʿilm-i ilāhīye vüṣūl
Ḳīl ü ḳāliñ berzaḫından eyle irkenden güẓer

4 Bezm-i ʿaşḳıñ cāmını ẕevḳ u ṣafā ehline ṣor
Bilmedi ol neşveyi ʿālemde erbāb-ı keder

---

1 Cāmiʿu'l-faḳīr dir ki, iş bu baʿżıñ kelāmı olan mıṣraʿda vāḳiʿ "'ilme" lafẓına bedel "bezme" olsa yaʿnī "Bu bezme düḫūl eyleyemez" dinse daha evlā olur. Ve bu müddeʿāyı zīrde şāriḥ *-ḳuddise sırruh-* ḥażretleriniñ "meclis-i ʿilme düḫūl idemiyecek" kelāmı işbāt ider. Fe'fhem.
Ve mıṣraʿ-ı meẓkūr me'ālinde biñ elli yedi senesi ber-ḥayāt olan Begḳozlı Muḥammed Dāʿī Efendi *-raḥimehüllāh-* "*Nevḥatü'l-ʿUşşāḳ*" nām manẓūmesinde bi'l-münāsebe "Dinilmez sözle bu fenniñ beyānı. Bu ʿilmi añlamaz Molla Gürāñi" dimişdir.
Begḳoz, bā-i müvaḥḥide-i meftūḥa ve kāf-ı sākine ile Ḫalīc-i Isṭanbul'da Anaṭol Ḥiṣārına taḫmīnen bir sāʿat mesāfede leb-i deryāda kāʿin bir maḥall-i feraḥ-fezā ve bir cāy-i dil-küşādır. Merḥūm müşārun ileyh Muḥammed Dāʿī Efendi müddet-i medīde, maḥall-i meẓkūr cāmiʿi şerīfinde imām-ı zīşān ve mekteb-i münīfinde muʿallim-i ṣıbyān oldıġını manẓūme-i meẓkūresinde taḳrīr itmişdir. Manẓūme-i meẓkūreden mā-ʿadā ser-defter-i ehl-i faẓīlet ve feḫāmet ve ser-efrāz-ı aṣḥāb-ı keşf ü kerāmet Beşiktaşī Yaḥyā Efendi *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ dürer-i menāḳıb-i şerīfelerini daḫi ḥaḳḳā üstād-āne silk-i naẓma keşīde ḳılmışdır. Ol le'āli-i menāḳıb-ı manẓūmeniñ bir nüsḫası ṣandūḳ-çe-i tevkīr-i Cāmiʿu'l-faḳīrde maḥfūẓdur. Intehā

2 Bu manzume 334a'da mükerrerdir. MY.

5 Māsivā deyrinde şol kim püt-perest oldı bu
Mescid-i dilde anıñ olmaz namāzı muʿteber

6 الصلاة يا قوم قد قامت صلاة العارفين
عجلوا في وقتكم قبل المضى لمح البصر

7 Gūş-ı cāna Ḥaḳḳıyā irdiyse ger Ḥaḳdan ṣalā
Eylediñ bī-şübhe şol vaḥdet maḳāmın müstaḳar

[SÜLLĀKİÑ EKŞERİ YETĪMDİR][1]

Baʿd ez-ān Nāẓım -ḳuddise sırruhu-nuñ kelāmında işāret vardır ki: "كنت يتيما في الصغار" *mażmūnı üzre bu yoluñ yetīmi ola. Suʾāl olunursa ki Şeyḫ Ḥācī Bayram Velī -ḳuddise sırruhu-nuñ irşādın bulan nice yetīm olur ve Üveysī-meşreb ḳalur. Cevāb budur ki sālik evvel-i sülūkden ḳırḳ sene ġāyetine dek terbiyeye muḥtācdır. Ḥācī Bayram'ıñ terbiyesi ise bu ġāyete resīde olmamışdır. Nitekim Şeyḫ Üftādetü'l-Burusevī -ḳuddise sırruh- daḫi egerçi sekiz sene ḳadar Muḳʿad Ḫıżır Dede ile ṣoḥbet itmişdir. Velākin Ḫıżır Dede'niñ vefātından ṣoñra ser-menzil-i murāda irince ne zaḥmetler çekmişdir. Ve kezālik Şeyḫ Hüdāyī -ḳuddise sırruh- Ḥażretleri daḫi meẕkūr Şeyḫ Üftāde'niñ vefātından ṣoñra bisyār ibtilā görmişdür. Nitekim baʿżı niyāz ṣūretinde īrād itdigi ilāhiyyātından münfehimdir.*

El-ḥāṣıl erbāb-ı sülūküñ ekşeri yetīm ḳalmışdır. Velākin muḳaddem meşrebi pāk ehlinden cürʿa-nūş olmaġla irşād-ı Ḥaḳḳ'a maẓhar olup, «إن الله أدبني فأحسن تأديبي»[2] mażmūnı üzre maḥrūm ḳalmamışlardır. Ve niceleri daḫi ehl-i kemāle muḳārin olmadıḳlarından māʿadā Ḥaḳ'dan bi'l-vāsıṭa daḫi aḫẕ-ı feyż idemeyüp berzaḫda ḳalmışlardır. Ve berzaḫda ḳalanlarıñ nicesi daḫi ilḥād u zındıḳaya düşmüşlerdir. Neʿūẕü bi'llāhi Taʿālā.

Allāhümme'cʿalnā mine'l-vāṣılīne ileyke ve'l-ḥāżırīne ledeyke. Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Aṣḥābi'ṣ-äuffe *-raḍıyallāhü ʿanhüm ecmaʿīn-*. MN.
2 Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 70, r. 164.

1 Ey gönül faḳr u fenā sev sen de ehl-i ṣuffe-vār[1]
ʿĀḳil iseñ māl u mülk-i fānīye aldanma var

2 Gör nice aṣḥāb-ı ṣuffe el çeküp aġyārdan
Oldılar tenhā dil içre bāde-nūş-ı bezm-i yār

3 Cism ü cāna ṭāʿat ü taḳvāyı ḥilye ḳıldılar
Ẕikr ü fikr-i Ḥaḳḳ'ı pīşe ḳıldılar leyl ü nehār

4 Hicret-i keşret idüp vaḥdetde ṭutdılar vaṭan
İtdiler ḫalḳ-ı cihāndan cānib-i Ḥaḳḳ'a firār

5 Muṣṭafā'nıñ mescidin Firdevs-i aʿlā bildiler
Gördiler vechinde nūr-ı Kaʿbe-i ʿulyā yanar

6 Cismi ʿüryān cānı biryān ḳalbi ḳurbān itdiler
Oldılar ser-bāz-ı aṣḥāb-ı ḥabīb-i Kird-gār

[167b] 7 Aldılar Faḫr-i Cihān'ıñ leblerinden müjdeyi
Ṣabr ile cām-ı şeker nūş itdiler bī-iḫtiyār

8 Her kime tevfīḳ ola işbu ṭarīḳ içre refīḳ
Vāṣıl-ı dergāh-ı Ḥaḳ olsa n'ola encām-ı kār

9 Ḳaldı ġaflet perdesinde ʿāḳibet zāhid-miṣāl
Her kimiñ çeşm-i diline olmadı ʿaşḳ āşikār

10 Ḥaḳḳıyā irşād-ı Ḥaḳ bulduñsa işbu yolda sen
Seyriñe gelmez nihāyet ḳulzümüñ bulmaz kenār

* * *

1 Şol dil ki feyż-i Ḥaḳ ile ḫandān olup gelür[2] [3]
Gülzār-ı ʿaşḳa bülbül-i nālān olup gelür

2 Maʿmūr olur tecellī-i bāḳī ile ebed
Her kim fenā-yı ẕāt ile vīrān olup gelür

3 Evvel fenāya ṣoñra beḳāya iren göñül
Derd ehliniñ devāsına Loḳmān olup gelür

1 Bu manzume 332a'da mükerrerdir. MY.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Nüzūl-i Īsā–*ʿaleyhi's-selām*-. MN.
3 Bu manzume 339b'de mükerrerdir. MY.

4 Sālik hevā-yı nefse zebūn olmaz ise ger
Āḫir hevā-yı hūda Süleymān olup gelür

5 Deccāl-ı nefsi ḫançer-i ḳahr ile öldüren
ʿĪsā-yı devr-i āḫir-i zamān olup gelür[1]

6 Ẓulm-i vücūdı refʿa muvaffaḳ düşen ādem[2]
ʿAdl ismi ḥaḳḳı Mehdī-i devrān olup gelür

7 Mışr-ı vücūda ʿaşḳ ile sulṭān olan kişi
ʿIzz ü şerefle Yūsuf-ı Kenʿān olup gelür

8 Ṭuz gibi āb-ı ʿaşḳda maḥv-ı vücūd iden
Ḳan ṣanma anı çeşme-i ḥayvān olup gelür

9 Ṣoḥbet dileyen ʿilm-i ledünnīde Ḫıżr ile
Ḫidmet derine Mūsi-i ʿImrān olup gelür

10 Nefsi atını kendüye rām eyleyen kişi
Meydān-ı kevne ṣāḥib-i ʿirfān olup gelür

11 Ekvāna baḳma Ḥaḳḳī ilāh ʿālemin gözet
Kevn ehli yarın ġāfil-i insān olup gelür[3]

[HAŻRET-İ ʿĪSĀ VE MEHDĪ][4]

Maʿlūm ola ki ẕikr olunan imāmet-i ṣuġrāda Ḥażret-i ʿĪsā'nıń ʿadem-i teḳaddümi imāmet-i kübrānıń ferʿidir. Ve baʿżılar dimişlerdir ki: ʿĪsā Mehdī'ye imām olur. Zīrā nebīdir. Ve nebī velīden efḍaldir. Nitekim Saʿdüddīn bu ḳavle ẕāhib olmuşdur. Ve baʿżılar daḫi ḫīn-i mülāḳātında Mehdī imāmet idüp ṣoñra ʿĪsā'yı tevkīl itse gerekdir dimişlerdir. Eṣaḥ olan nāẓımıń ẕāhib oldığı ḳavldir. Nitekim Ṣavāʿiḳ'da ve ġayr-i kütüb-i muʿteberede taḥḳīḳ olunmuşdur. Ḳāle Ebu'l-Ferec ibnü'l-Cevzī fī-Diryāḳi'ẕ-Ẕünūb: "إذا نزل عيسى صلى مأموما لأن لا يتدنس بغبار الشبهة وجه لا نبي بعدي" İntehâ. Li muḥarririhī: "İbn-i Meryem dimez idi buyuruñ miḥrāba / Olmasa sırr-ı imāmetle mükerrem Mehdī / Lā-nebī baʿdī diyen ʿarż-ı nebīdir bu kim / Kāmil-i ümmete maḥṣūṣ ola dā'im ʿahdi."

1 zamān: devrān MY.
2 ādem: kişi MY.
3 yarın: ḥaşre MY.
4 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Nüzūl-i Īsā –ʿaleyhi's-selām-. MN.

Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Kimdedir şol ʿilm-i esmā ādem-i kāmildedir[1]
Ḳandadır sırr-ı müsemmā tā derūn-ı dildedir

2 Destine mihr-i ḫilāfet ṣundı insānıñ Ḫudā
Tīġ-ı ser-tīz-i yedüllāh ḳabżası ol eldedir

3 Anıñ içün itmedi ʿĪsā imāmet Mehdī'ye
Kim ḫilāfet ʿahdi işbu ümmet-i vāṣıldadır

4 Ṣūret ü maʿnāyı farḳ it ʿayn-ı cemʿa iresin
İsminiñ sırrı göñülde naḳşı āb u gildedir

5 Buldı ʿaşḳ ehli bu yolda ʿāḳibet vaṣl-ı vaṭan
Derd-i fürḳat çeksün ol zāhid ki ġurbet ildedir

6 Maẓhar-ı sırr-ı tecellīdir cemīʿ-i kā'ināt
Būy-ı ḫoş gülde maḥabbet ḥāleti bülbüldedir

7 Tā-ḳıyāmet Ḫaḳḳıyā emr-i Ḫudā nāzil-durur
Kimi irdi menzil-i maḳṣūda kimi yoldadır

* * *

1 Çeşm-i cāna vir tecellīden cilā[2][3]
Var baṣīret ehli ol ʿālemde var
Ḫaḳḳ'a ir ġāyet bula her ibtilā
Var nihāyet ehli ol ʿālemde var

2 Maşrıḳ-ı cāndan ṭoġup nūr-ı ezel
Ẓāhir ola gün gibi sırr-ı ezel
Bilmek isterseñ nedir emr-i ezel
Var velāyet ehli ol ʿālemde var

3 Bulmadın ʿömrüñ güneş gibi zevāl
Ḳıl ḳamer mānendi taḥṣīl-i kemāl
Ruḫṣata aldanma saʿy it bī-melāl
Var ʿazīmet ehl-i ol ʿālemde var

1 Bu manzume 339a'da mükerrerdir. MY.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Ṭulūʿi'ş-Şems min-Maġribihā. MN.
3 Bu manzume 339b ve 343b'de mükerrerdir. MY.

4 Ṭoġmadın maġrib kenārından güneş
Olmadın ẓulmetden ʿālem çün Ḥabeş
Nār-ı ʿaşḳa yan yaḳıl pervāne-veş
Var maḥabbet ehli ol ʿālemde var

[168a] 5 Ḥaḳḳıyā ferdāya ṣalma intiẓār[1]
Āḫir olmuş añla bu leyl ü nehār
Yarınıñ sırrı bugün ʿārifde var
Var ḳıyāmet ehli ol ʿālemde var

* * *

1 Bu ḫāne-i dehr-i dūn vīrān olısar āḫir[2] [3]
Bu ḫāneniñ erbābı cümle öliser āḫir

2 Merdāne yüri baḳma hergiz zen-i dünyāya
Kim çeşm-i cihān-bīne ṭopraḳ ṭolısar āḫir

3 Bu ḫırmen-i ʿālemde bir dānedir ʿömr-i Nūḥ
Bu sünbüleniñ devri ġāyet bulısar āḫir

4 Dünyā evi ṣoḥbetden tenhā ḳalıcaḳ ḳırḳ yıl
Gūş-ı dil ü cānı aç diñle n'olısar āḫir

5 Bārān-ı ḥayāt ile ḳabr içre bitüp ecsād
Yerlü yerine ervāḥ cümle geliser āḫir

6 Her pīr ü cüvān ḳabriñ zindānını beklerken
Ḥaḳ anları meydān-ı ḥaşre ṣalısar āḫir

7 Ḳan aġlaya ol demde aġyāra baḳan gözler
Yāriñ göziniñ yaşın Mevlā siliser āḫir

8 Ḥaḳ yoluna ey Ḥaḳḳī cān virmege saʿy eyle
Sen virmez iseñ ol Ḥaḳ anı alısar āḫir

1 ṣalma: ḳılma (Nüsḫa-i dīger)
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Ḳıyāmet. MN.
3 Bu manzume 339b'de mükerrerdir. MY.

[MİMŞĀD-I DĪNEVERĪ][1]

İmām-ı Ḳuşeyrī *-ḳuddise sırruh-* buyurmuşlardır ki; baʿżılar necāʾib-i ṭāʿāt ü ʿibādāt üzre süvār olup cennete vāṣıl ve baʿżılar daḫi merākib-i ḳaṣd ü niyyāt üzerine süvār olup ḳurb-ı Ḥaḳḳ'a nāʾil olurlar. Pes, bihişt-cūy ve Raḥmān-cūy olan menzilde berāber degildir. *Keşfü'l-Esrār*'da mesṭūrdur ki ekābir-i evliyādan Mimşād-ı Dīneverī *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri ḥālet-i nezʿde iken bir dervīş anıñ ḥużūrına gelüp duʿā eyledi. Ve "Ḫudāyā Mimşād'a raḥmet eyle ve bihişti añа iḥsān ḳıl." didi. Mimşād buyurdı ki; "Ey ġāfil, otuz sene vardır ki bihişti bañа ʿarż iderler ve ben añа kūşe-i çeşm-efgende kılmadım. Şimdi ki dergāh-ı ḳurba giderim; kendüñe zaḥmet virüp benim içün bihişt-cū olma." didi.

Ḳāle'l-Ḥāfıẓ:

باغ فردوس از برای دیدنش باید مرا
بی جمالش روضهٔ رضوان چه کار آید مرا

صحبت حور نخواهم که بود عین قصور
باخیال تو اگر بادگری پردازم[2]

Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Ṣanma kim ʿāṣıḳ olanlar ḥūrī vü ġılmān diler[3]
Maḳʿad-ı ṣıdḳ içre dāʾim cennet-i Rıḍvān diler

2 Şol göñül kim āteş-i ʿaşḳ içre yandı kül olup
Ne cināna meyl ider ne fürḳat-i nīrān diler

3 Olmayan cān Düldül-i ʿaşḳ-ı ilāhīye süvār
Ol ne bu yolda ḥaḳīḳat menzil-i cānān diler

4 Reng ü būyuna boyanmaz bu fenā gülzārınıñ
Ravża-i bāḳīde ʿāṣıḳlar gül-i ḫandān diler

5 Şol ki rāz-ı ʿaşḳı cān u dilde ṣaḳlar dāʾimā
Ḳor eneʾl-Ḥaḳ daʿvīsin dost ṣoḥbetin pinhān diler

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Ḥaşr. MN.
2 Firdevs bahçesi onu görmek için lazım bana / Cemali olmadan rıdvan bahçesi ne yarar bana Hurilerle meşgul olmayı istemem çünkü bu tamamen hata olur / Seninle beraber başka birinin hayalini kurarsam
3 Bu manzume 332a'da mükerrerdir. MY.

6 Ḥaḳḳıyā ḳuṭb-ı fenā olan göñül sākin olur
ʿĀlem-i ẕāta irenler ṣanma kim devrān diler

* * *

1 Bir gün Isrāfîl emr-i Ḥaḳ ile nefḫ ide ṣūr[1] [2]
Ins ü cinniñ cān u cismin birbirinden ide dūr

2 Ṣoyuna varlıḳ libāsından cihān dervîş-veş
Dildeki sırr-ı fenānıñ ṣūreti ide ẓuhūr

3 Vech-i bāḳī saṭvetinden küllü şeyʾ hālik ola
Doymaya nūr-ı tecellī-i Ḥaḳḳ'a mānend-i Ṭūr

4 Ṭaġ u ṭaşı kül ide Ḥaḳḳ'ıñ celāli āteşi
Heft deryāyı ḳıla ḥikmetle nār "Allāhü nūr"

5 Mūr ola nice Süleymān heybet-i Ḳahhār'dan
Ḳaṣr-ı şāhīden düşüp cebbār olanlar ola ḫor

6 Ġayret-i Ḥaḳ māsivāda ḳomaya ẕerre vücūd
Ḳalmaya ḫāk-i fenāda belki āṣār-ı ḳuyūd

7 Ṭıynet-i faġfūr-veş ḳırḳ yıl yata cism-i cihān
Kāse-i çarḫıñ döne devri gide bezm-i sürūr

8 Şol kefenden özge zīnet bulmaya merdān u zen
Zā'il ola cümle-i ārāyiş-i dārü'l-ġurūr

9 Sırr-ı "mūtū"dan ḫaber bil bul ḥayāt-ı cāvidān
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ ehline ḥāżır-durur "yevmü'n-nüşūr"

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fî-Faṣlı Nefḫi'ṣ-āūr. MN.
2 Bu manzume 339b'de mükerrerdir. MY.

[ENE SEYYİDÜ VELEDİ ĀDEM VELĀ FAḪRA][1]

Ḳāle ʿaleyhi's-selām: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ، وَلَا فَخْرَ»[2] Maʿlūm ola ki bu ḥadīṯ-i ṣaḥīḥde veled-i ādemle murād nevʿ-i beşerdir; zīrā bu nevʿa ʿalem gibi olmuşdur. Pes, Faḫr-i ʿĀlem dünyā ve āḫiretde nevʿ-i beşeriñ seyyididir. Ebü'l-beşer olan nefs-i Ādem olsun, evlādı olsun. Velākin āḫiretde siyādeti ziyāde ẓāhir olsa gerekdir. Zīrā orada muʿānid ve mükābir yoḳdur.

Ve bu kelāmdan, Faḫr-i ʿĀlem melā'ikeden ve cümle ḫalḳdan efḍal olmaḳ münfehim olur. Zīrā Ehlü's-Sünnet ḳatında beşeriñ ḫavāṣṣı melā'ikeniñ ḫavāṣṣından ve ʿavāmı anlarıñ ʿavāmından efḍaldir. Pes, ādemīlerden efḍal olıcaḳ cümle ḫalḳdan daḫi efḍal olmaḳ lāzım gelür. Fe-emmā ḥadīṯ-i āḫarda; «لَا تُفَضِّلُونِي بَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ»[3] vārid oldığı bi-ḥasebi'l-maṣlaḥatdır. Yaʿnī tenḳīż-ı mefżūle veya ḫuṣūmete mü'eddī olan. Veya nefs-i nübüvetde tefżīlden nehy üzerine maḥmūldür.

Su'āl olunursa "ve lā faḫra"nıñ maʿnāsı nedir. Cevāb budur ki faḫr aṣlında insāndan ḫāric olan eşyāda; yaʿnī māl u cāh ve emṯāliyle mübāhātdır. Pes, murād-ı peyġamber budur ki baña bu siyādet-i ʿuẓmā ile faḫr itmek yoḳdur. Zīrā kisbī degildir; belki mezīd-i fażlullāh iledir. Ve faḫr itmek lāzım gelürse, fażl-ı Ḥaḳ oldığı cihetden faḫr olunur. Nitekim Allāh Taʿālā buyurur: ﴿قُلۡ بِفَضۡلِ ٱللَّهِ وَبِرَحۡمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلۡيَفۡرَحُواْ﴾[4]

Ve faḫr-i ḥaḳīḳī bu maḳūle ferḥ-i meşrūʿ cinsindendir. El-ḥāṣıl lisān-ı nübüvvetden siyādete müteʿalliḳ kelām **[168b]** vārid olduḳda muḫāṭab olanlar anı beyne'n-nās müteʿāref olan faḫra ḫaml itmesünler içün sāḥa-i ʿarż-ı nübüvveti, "ve lā faḫr" ile tenzīh ve tebri'e itdi.

Ve ʿīdiñ tekbīrātınıñ sırrı daḫi bu ḳabīldendir. Zīrā yevm-i ʿīdde ḳabā'il-i ʿArab cemʿiyyet-i kübrā idüp Faḫr-i ʿĀlem'e naẓar-endāz olurlar ve taʿẓīm-i belīġ gösterirlerdi. Faḫr-i ʿĀlem daḫi anlarıñ naẓar-ı taʿẓīmle naẓarından mülūk ü selāṭīn gibi ḫāṣṣā münfaʿil ve müte'eṣṣir olmazlardı. Velākin ʿaẓamet ve kibriyāyı ziyāde taḫṣīṣ ve iżāfet içün ḫāṭırları muṭma'in ve dilleri mütesellī oldığı ḳadar tekbīr iderlerdi. Tekbīrāt-ı aʿyādda iḫtilāfa vecih budur.

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Livā'i'l-Ḥamd. MN.
2 İbn Mâce, "Zühd", 37/4308.
3 Ali el-Kârî, *Mirkâtü'l-Mefâtîh*, IX, 3673 r, 5741.
4 "De ki: 'Ancak Allah'ın lütuf ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevinsinler.'" Yûnus, 10/58

Su'āl olunursa ki, çünki Faḫr-i ʿĀlem'de siyādet-i meẕkūre ile iftiḫār yoġidi. Pes, ẕikr itmege ḥācet ne idi. Cevāb budur ki ẕikri, ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾[1] emrine imtiṯāl içindir. Sā'ir taḥdīṯ itdikleri niʿam-ı ilāhiyye gibi. Ve bir daḫi bu maḳūle maʿnāyı ümmete teblīġ lāzımdır. Zīrā sā'ir enbiyādan şeref-i tām ve rüchān-ı mā-lā-kelāmına dāldir. Tā ki bu vecih üzre iʿtiḳād idüp ittibāʿda taḳṣīr itmeyeler. Ve taʿẓīmde rāh-ı ihtimāmdan ṭaşra gitmeyeler. Ḳāle Taʿālā: ﴿وَإِذَا تُلِيَت عَلَيهِم ءَايَٰتُهُۥ زَادَتهُم إِيمَٰنا﴾[2] Pes, esbāb-ı kemāl ve vücūh-ı celāl ki āyāt-ı nübüvvet-i Muṣṭafā'dır, anı ẕikr itmek sebeb-i izdiyād-ı īḳāndır. Fe'fhem cidden.

Fe'l-kelāmü fī-ehli'l-irādeti maʿa ehli'l-irşādi. Ke'l-kelāmi fi'ṣ-ṣaḥābeti maʿa ḥabībi rabbi'l-ʿibādi. Ve minallāhi't-tevfīḳ. li'istimāʿi'l-Ḥaḳḳı. Ve'l-vüṣūli ilā hāẕā sırri'l-edaḳ.

Nāẓmun li-muḥarririhī:

1 Öyle dil-teşneyem ki nuṭḳ-ı Ḥabīb[3]
Cānıma ʿayn-ı ḥayāt ābı gelür

2 Sevmeyem mi o lebleri şekeri
Bañа her dem şarāb-ı nābı gelür

3 ʿUḳde-i müşkilātım eyler ḥal
Yek su'āle nice cevābı gelür

4 Gūş-ı cān ile diñlerim anı
Her nefes leẕẕet-i ḫiṭābı gelür[4]

5 Içmeyen işbu şerbet-i ʿaẕbi
Bir gün olur dem-i ʿaẕābı gelür

6 Ḳo şu inkār ehlini cidden
Kim bu bāġıñ olur ġurābı gelür

7 Bezm-i ʿuşşāḳa uġramaz zīrā
Diñlese ʿaşḳ sözin ḫābı gelür[5]

1 "Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat." ed-Duhâ, 93/11
2 "Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir." el-Enfâl, 8/2
3 Bu manzume 337b'de mükerrerdir. MY.
4 Her: Ḫoş (Nüsḫa-i dīger)
5 *Diñlese ʿaşḳ sözin: Oḳunsa ʿaşḳ kitābı (Cāmiʿu'l-faḳīr)*

8 Nāṣıḥā ṭopla bu cevherleri kim[1]
Almaġa Ḥaḳḳī'nıñ aḥbābı gelür

* * *

1 Ḳıl ziyāret Kaʿbe'yi cismiñde ṣıḥḥat var iken[2] [3]
Rūz-ı maḥşer bir şefāʿat-geh de Beytullāh'dır
ʿAzm-i rāh-ı Mekke eyle elde furṣat var iken
Rūz-ı maḥşer bir şefāʿat-geh de Beytullāhdır

2 Yerde Kaʿbe gökde şol ʿarş-ı muʿallādır meṭāf
Kim anı eyler beşer bunı ferişteler ṭavāf
Cān u baş u mālı bezl it bu yola ol sīne-ṣāf
Rūz-ı maḥşer bir şefāʿat-geh de Beytullāhdır

3 Ceẕb-i Kaʿbe itmek içün maḥşere bunca melek
Elde zencīr-i zer ile ire Beytullāh'a dek
Gitmeye tā geçmeyince ḥācılar içün dilek
Rūz-ı maḥşer bir şefāʿat-geh de Beytullāhdır

4 Çevresinde defn olup yaḫud ziyāret ideni
Yalvarup Kaʿbe diye yā Rabbī iḥsānıñ ḳanı
ʿAfv ide her kim didi lebbeyk lebbeyk ol Ġanī
Rūz-ı maḥşer bir şefāʿat-geh de Beytullāhdır

5 Sırr-ı vaḥdet ṣūretidir Kaʿbe var āgāh ol
Anıñ içün ʿömr içinde düşdi bir kez aña yol
Devlet-i ḥacdan bugün ey Ḥaḳḳī sen de ḥiṣṣe bul
Rūz-ı maḥşer bir şefāʿat-geh de Beytullāhdır

* * *

1 Bu naẓm-ı şerīfiñ aşılda maḫlaṣ beyti īrād olunmamış oldığından beyt-i meẕkūr maḳāmında bir beyt daḫi ʿācizāne Cāmiʿu'l-faḳīr ṭarafından inşād olunmuşdur.
2 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Kaʿbe. MN.
3 Bu manzume 360b'de mükerrerdir. MY.

1 Ḥamdü lillāh ey göñül tevḥīd-i Ḥaḳ cānıñdadır[1] [2]
Ẕāt ü efʿāl ü ṣıfātıñ ʿilmi ʿirfānıñdadır

2 Münkir-i ʿaşḳ olmadıñ tevfīḳ-i Ḥaḳ irdi saña
Ger şerīʿat ger ṭarīḳat cümle īmānıñdadır

3 "Leyse li'l-insāni illā mā-seʿā" didi Ḫudā
Ṣāl bugün çevgān-ı himmet güy meydānıñdadır

4 Vüsʿatinden sıġmadı mīzāna tevḥīdiñ seniñ
Gerçi kim yarın ḳamu aʿmāl mīzānıñdadır

5 Ṭutagör mīzān-ı ḥāli ehl-i ḳāle rāciḥ ol
Ādem iseñ feyż-i ʿaşḳ-ı Ḥaḳ seniñ şānıñdadır

6 Dildeki ẕikr-i ḫafīniñ ḥālini bilmez melek
Rūz u şeb kātib egerçi ḳayd içün yanıñdadır

[169a] 7 Ders aldıñsa bugün "yevme yefirrü'l-mer'"den
Bildiñ ey dil üns-i ṭāʿat vaḥşet-i ʿiṣyānıñdadır[3]

8 Ḥaḳḳī Ḥaḳ ile ḳıyām itdiñse ḳıldıñ ḫoş namāz
Şol ṣevāb-ı dü cihān bildiñ ki dīvānıñdadır

* * *

1 Devlet-i dünyā gözetme yum gözüñ[4]
ʿĀḳil iseñ devlet-i ʿuḳbāyı gör[5]
ʿIzzet-i ṣūrīye döndürme yüzüñ
ʿĀḳil iseñ ʿizzet-i maʿnāyı gör

2 Ger Süleymān olduñ ise şākir ol
Derd-i Eyyūb'ı çekerseñ ṣābir ol
Luṭf u ḳahr içre Ḫudā'ya nāẓır ol
Her işiñ bir ḥikmetin arayıgör

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi'l-Mavṭını'ṣ-Ṣāliṣ ve Hüne'l-Mīzān. MN.
2 Bu manzume 336b'de mükerrerdir. MY.
3 vaḥşet-i ʿiṣyānıñdadır: vaḥṣ-i ʿiṣyānıñdadır MY.
4 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'z-Zekāt. MN.
5 Bu manzume 337a'da mükerrerdir. MY.

3 Faḳr ile faḫr eyle çün Faḫr-i Cihān
Devlet-i ʿuẓmā vire tā Müsteʿān
Eyleme taḳṣīr ḳulluḳda bir ān
Secde-i şükr-i cihān-ārāyı gör

4 Mū-be-mū eyle ḳamu ḥāliñ ḥisāb
Ḳıl meʿād içün bugün ḫoş iktisāb
Olmaḳ isterseñ ḳıyāmetde müṣāb
Eyle ʿilmiñle ʿamel taḳvāyı gör

5 Çün belā sırrı belāya oldı sed
Kim belā dirse belā görmez ebed
Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ'dan gelür ḫalḳa meded
Ḳo sivāyı Ḥażret-i Mevlā'yı gör

* * *

1 Ey göñül derd-i ilāhīden ḫaber-dār olagör[1] [2]
Rūz u şeb meydān-ı ʿaşḳ içre ciger-dār olagör

2 Ḥaḳ yolunda ʿār u nāmūsı bıraḳ Manṣūr-veş
Ceẕbe-i ʿaşḳ ile zülf-i yāre ber-dār olagör

3 Çeşme-i çeşmiñ revān eyle cemāl-i Ḥaḳ içün
Ger tecellī-cū iseñ ḫābı ḳo bīdār olagör

4 Ḳanda baḳsañ "ṣemme vechullāh" envārın gözet
Aç gözüñ iki cihānda ehl-i dīdār olagör

5 Içegör ʿilm-i ilāhīden şarāb-ı Lā-yezāl
Tā-ebed keyfiyyetinden mest-i evkār olagör

6 Dervīşiñ faḳr u fenādır ʿizz ü cāhı dünyāda[3]
Var bu yoḳluḳ mülküne mālik olup var olagör

7 Cennet-i aʿmāle ārāyiş virüp iḫlāṣ ile
Bī-riyā Allāh di pākīze-girdār olagör

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı "Elleẕīne lā-ḫiṣābe ʿaleyhim ve lā ʿaẕābe". MN.
2 Bu manzume 359b'de mükerrerdir. MY.
3 dünyāda: dünyede MY.

8 ʿÎd-i vaṣla irmege ṣavm-ı sivā ṭutmaḳ gerek
Sen de rāh-ı Ḥaḳ'da perhīz ile seyyār olagör

9 Ḥaḳḳıyā dil taḫt-gāh-ı ʿaṣḳ-ı pāk-i Ḥaḳ-durur
Ir ġınā-yı ʿaṣḳa bu taḫt üzre ḫünkār olagör

"RECEB ŞAʿBĀN AYIN ORUÇ ṬUTANLAR BULARDIR BĪ-ḤİSĀB UÇMAḲ UTANLAR"[1]

Yaʿnī cennete mālik ve naʿīmini iḫrāz idenler. Ḫuṣūṣan ki cennet-i mirāṯa düḫūl ile ḫaṣma ġālib olanlar. Zīrā utmaḳ ve utulmaḳ, ḳaṣr ile, ġālib ve maġlūb olmaḳdır. Nitekim Laṭīfī şiʿrinde gelür:

Devlet ile cihānı ṭutduñ ṭut
Devlet el virdi mālın utduñ ṭut

Nāẓmun li-muḥarririhī:

1 El-ḥamdü lillāhi'l-ġafūr[2]
Geldi yine şāh-ı şühūr
Eş-şüḳrü lillāhi'ş-Şekūr
Geldi yine şāh-ı şühūr

2 Bir tuḥfe-i ḥażret-durur
Sermāye-i ʿizzet-durur
Ḫoş mevsim-i raḥmet-durur
Geldi yine şāh-ı şühūr

3 Ḳadre irer ḳadrin bilen
Ṣadra geçer ʿizzet ḳılan
Ḳurʾān içinde yazılan
Geldi yine şāh-ı şühūr

4 Ḳurbet dilerseñ ṣaʾim ol
Vuṣlat dilerseñ ḳāʾim ol
Ḳulluḳda yüri dāʾim ol
Geldi yine şāh-ı şühūr

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı "Elleẕīne lā-ḥiṣābe ʿaleyhim ve lā ʿaẕābe". MN.
2 Bu manzume 360a'da mükerrerdir. MY.

5 Bir ḳadri ʿālī māhdır
Miʿrāc-ı Ḥaḳḳ'a rāhdır
Yarın şefāʿat-gāhdır
Geldi yine şāh-ı şühūr

6 Fikr-i sivādan var kesil
Ẕikr eyle Ḥaḳḳ'ı muttaṣıl
Irsün şühūda cān u dil
Geldi yine şāh-ı şühūr

* * *

1 Cevherin ḳāl eyleyince bu vücūd[1]
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör[2]
Irişince Ḥaḳ'dan envār-ı şühūd
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

2 Vaṣf-ı ḥādiṯ ger çıḳarsa aradan
Gösterir ẕāt-ı ḳadīmin yaradan
Yanmaġ ile ḳurtulur dil yāradan
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

3 Dir şecerden Ḥaḳ enallāhü'l-ġayūr
Yā ḥazīne'l-ḳalbi ḳad cā'e's-sürūr
Nār içinde bulunur gülzār-ı nūr
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

4 Ḥūrī vü ġilmān gözetmez ʿāşıḳān
Ẕāt-ı pāke ṭālib olur ṣādıḳān
Yan mukaddem ṣoñra cām-ı vaṣla ḳan
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

5 Ṭutuşup āhıñla evrāḳ-ı vücūd
Varlıġıñ yanup düte mānend-i ʿūd
Bul beḳādan bu fenā sūḳunda sūd
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı "Elleẕīne lā-ḥiṣābe ʿaleyhim ve lā ʿaẕābe". MN.
2 Bu manzume 337a'da mükerrerdir. MY.

6 Giryeden çeşmiñ döküp dürr ü güher
Derd ile yansun kebāb olsun ciger
Şemʿ ile pervāneye eyle naẓar
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

[169b] 7 Al ele seyf-i cihād-ı ekberi
Ḳo bu meydān içre merdāne seri
Ḳalma bu ʿār içre zāhid gel beri
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

8 Ṭālib-i imdād olup ol yārdan
Bekle bu dil ḳalʿasın aġyārdan
Çün medār oldı ḫalāṣa nārdan
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

9 Ḥaḳḳī olursa şefiʿiñ Muṣṭafā
Ḥāṣıl olur ʿaşḳ ile cāna ṣafā
Yanmaġiçün ḳıl ezel ʿaḥde vefā
Yanagör ʿaşḳ āteşine yanagör

* * *

1 Iç şarāb-ı ʿaşḳ-ı pāk-i Aḥmed'i[1][2]
Ḳanagör ḥavż-ı Rasūl'e ḳanagör
Teşne cānıñ bula ẕevḳ-i sermedī
Ḳanagör ḥavż-ı Rasūl'e ḳanagör

2 ʿArṣa-gāh-ı ḥaşre ümmet çün gele
Ḥavż-ı pāk-i Muṣṭafā'ya cem ʿola
Her biri bir cām ala andan ele
Ḳanagör ḥavż-ı Rasūl'e ḳanagör

3 Kevṯer-i cennet aḳar ol ḥavża dek
Ḳandırır ʿāşıḳları bī-reyb ü şek
Ṣavm ile bugün ṣusuzluḳ derdi çek
Ḳanagör ḥavż-ı Rasūl'e ḳanagör

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı "Elleẕīne lā-ḫişābe ʿaleyhim ve lā ʿaẕābe". MN.
2 Bu manzume 332b'de mükerrerdir. MY.

4 Leẕẕet-i Kevṯer dilerseñ bunda ger
Ẕevḳ-i ʿaşḳa düş yi ṭūṭī-veş şeker
Andan içmez ḳalmaya kāfir meger
Ḳanagör ḥavż-ı Rasūl'e ḳanagör

5 ʿĀşıḳ olan bellüdür sīmā ile
Yüzi ṭopraḳ gözi pürdür mā ile
Ḥaḳḳıyā feyż irişür her sā'ile
Ḳanagör ḥavż-ı Rasūl'e ḳanagör

[VE NĀDĀ AṢḤĀBÜ'N-NĀR][1]

Ḳālellāhü Taʿālā fī-sūreti'l-Aʿrāf: ﴿وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَنۡ أَفِيضُواْ عَلَيۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ أَوۡ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾[2] Dūzaḫıyān, bihiştiyāna nidā idüp bi-ṭarīḳi't-tevaḳḳuʿ diyeler ki; "Āb-ı bihiştden teşneligimiz izāle idecek miḳdārı üzerimize ṣu ifāża idiñiz. Veyaḫud Ḥaḳḳ'ıñ size inʿām itdigi sā'ir eşribe veya envāʿ-ı aṭʿimeden nesne iḥsān eyleyiñ ki anı tenāvül idelim. ﴿قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾[3] Bihiştiyān cevābda diyeler ki; Allāh Taʿālā ṭaʿām ve şarāb-ı cenneti küffār üzerine ḥarām ḳılmışdır. Yaʿnī size cennetden ve niʿmetden naṣīb yoḳdur. Zīrā cennet tecellī-i ṣıfāt-ı cemāliyye şemerātıdır. Dūzaḫiyān ise ehl-i celāldir. Pes, celāl ehline naʿīm ṣıfāt yoḳdur." Fe'fhem.

أللهم اخفظنا من قهرك وجلالك وشرفنا بلطفك وجمالك

Naẓmun li-muḥarririhī:

1 Nūr görmek ister iseñ Kaʿbe-i ʿirfāna ir[4]
Ẕevḳ sürmek ister iseñ ṣoḥbet-i merdāna ir

2 Nār-ı fürḳatde yanan bilmez viṣāliñ ẕevḳini
Nārı nūr ile söyündür cennet-i Rıḍvān'a ir

3 Cennet-i dīdār-ı Ḥaḳ münkirlere oldı ḥarām
Zāhidā inkār-ı yārı terk idüp īmāna ir

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammadiyye* fī-Faṣlı Mavṭını'l-Ḥāmis. MN.
2 "Cehennemlikler de cennetliklere, 'Ne olur, sudan veya Allah'ın size verdiği rızıktan biraz da bizim üzerimize akıtın' diye çağrışırlar." el-Aʿrâf, 7/50
3 "Onlar, 'Şüphesiz, Allah bunları kafirlere haram kılmıştır' derler." el-Aʿrâf, 7/50
4 Bu manzume 337a'da mükerrerdir. MY.

4 Ḳalma Aʿrāf içre cennetden daḫi eyle güẕer
Cennet ü Aʿrāf u nārı ḫalḳ iden Raḥmān'a ir

5 Ẕerrede mihri gözet şol ḳaṭrede ʿummāna baḳ
Cism ü cān içre tecellī eyleyen cānāna ir

6 Kimseden feyż-i meded yoḳdur meger Allāh'dan
Var ise derdiñ yine Allāh'dan dermāna ir

7 Cennetiñ feyżinden ehl-i nār olmaz ḥiṣṣe-mend
Var ẓulmetden güẕer ḳıl çeşme-i ḥayvāna ir

8 İrmedin ṣubḥ-ı ḳıyāmet ḫāb-ı ġafletden uyan
Aç gözüñ ey Ḫaḳḳī bugün bir ʿaceb seyrāna ir

* * *

1 Şol cennetiñ bāġınıñ[1] [2]
Güllerinden diregör
Var tecellī ṭaġınıñ
Üzerinde ṭuragör

2 Ḫāki misk-i eẕferdir
Ṭaşı lülü-yı terdir
Bināları gevherdir
Varıñ ana viregör

3 Şīrīn aḳar cüları
Müşgīn ḳoḳar büları
Güzeldir āhüları
Ol yüzleri göregör

4 Eger yoḫsul eger bāy
Olur yüzleri bedr ay
Virilür ʿālī sarāy
Ol sarāya giregör

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Maḳāmāti'l-Cennet ve Derecātihā. MN.
2 Bu manzume 344a'da mükerrerdir. MY.

5 Sāye-i Ṭūbā'ya dek
Pāye-i bālāya dek
Cennet-i aʿlāya dek
Menziliñ irgüregör

6 Velīleriñ maḳāmı
Nūrdan dur[ur] tamāmı
Der-i dārü's-selāmı
Ölmezden öñ uragör

7 Vesīle'yi bildiñse
Muṣṭafā'yı bulduñsa
Ḥaḳḳ'a vāṣıl olduñsa
Ḥaḳḳī ẕevḳin süregör

* * *

1 Ey göñül cān-ı fenā fillāha ten tābūt olur[1]
Ḥay iken ʿālemde naʿt-ı mevt ile menʿūt olur [2]

2 Bir nefes eglenmez işbu ʿālem-i nāsūtda
Her diliñ kim cilve-gāhı ʿālem-i lāhūt olur

3 Niceler Yūsuf yüzin gördükde ḥayrān oldılar
Ey nice ʿāṣıḳ cemāl-i Ḥaḳ görüp mebhūt olur

4 Çünki insāndan ṭoġup geldi vücūda kaʾināt
Yine insānda fenāya irüp añа ḳūt olur

5 Bulmaġa yarın ḥayāt-ı cāvidānī ʿāṣıḳān
Cümleniñ evvel ġıdāsı cennet içre ḥūt olur

6 Nūrdan ṣūret bulur cümle maḳāmı ʿārifiñ
Şol zamān kim zāhidiñ ḳaṣrı dür ü yāḳūt olur

7 Düşmeyen ʿilm-i ledün ṣaḥrāsına ölmezden öñ
ʿIlm-i resmī añа çāh-ı Bābil-i Hārūt olur

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı Mavṭını's-Sābiʿ ve Hiye'l-Mā'ideti eyi'ż-Żiyāfeti. MN.
2 Bu manzume 337b'de mükerrerdir. MY.

8 Ḥaḳḳıyā sırr-ı Ḥaḳ'a remz ile eyle iktifā
Eyleme nā-ehle keşf ol rāzı kim meskūt olur

* * *

1 Ḥaḳḳ'ıñ ʿāşıḳları dīdārı gözler[12]
O yüzde berḳ uran envārı gözler

[170a] 2 Bu dergehde der ü dīvāra baḳmaz
Ḳul olan kişiler ḫünkārı gözler

3 N'ider bülbül cihānda ḫār-zārı
Güle ʿāşıḳ olan gül-zārı gözler

4 Ne ḥūrīye ne ġılmāna ider meyl
Ḳoyup aġyārı ʿāşıḳ yāri gözler

5 Göñül ḫalvet-sarāyı içre dā'im
Tecellīden nice ebkārı gözler

6 Geyüp ḥulle ṣıfāt-ı Ḥaḳ'dan evvel
Göz açup ṣoñra ẕāt-ı Bār'ı gözler

7 Göñüldür cenneti erbāb-ı ʿaşḳıñ
Bu cennet içre ḫoş āṯārı gözler

8 Bu ʿaşḳıñ sāzını gūş eyleyenler
Dem-ā-dem merkez-i edvārı gözler

9 Teġannī besdir ehl-i ʿaşḳa tevḥīd
Ki dervīş ḥalḳa-i eẕkārı gözler

10 Seḥerde ḫābı ḳo ẕikr eyle Ḥaḳḳī
Tecellī ʿāşıḳ-ı bīdārı gözler

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Ḥūr. MN.
2 Bu manzume 343b'de mükerrerdir. MY.

1 Dem-ā-dem ġarḳ-ı deryā-yı naʿīmiz[1]
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler[2]
Ṣafā gülzārı içre pür-nesīmiz
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler

2 Bugün şol dildeki ʿaşḳ u maḥabbet
Yarın şol ḥūrī vü ġılmān-ı cennet
Ḳamusı oldı Ḥaḳ'dan ḫalḳa niʿmet
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler

3 Göñül Ṣaḥrā'yı vāsiʿdir bu tende
Zemīn ü āsümān ḫardeldir anda
Bu vüsʿat yoḳdur insān ġayrısında
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler

4 Ḫiṭāb-ı irciʿīden gelse āvāz
Semāʿ ehline besdir naġme-i sāz
Ḳılur bir demde ʿāşıḳ nice pervāz
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler

5 Kiminiñ ḳalbi meftūḥ-ı tecellī
Kiminiñ ṣadrı meşrūḥ-ı tesellī
Eger cüz'ī eger iḥsān-ı küllī
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler

6 Ġam-ı ʿaşḳ içre ey Ḥaḳḳī feraḥ var
Nite nār-ı Ḫalīl içinde envār
Bugün cennetdesin şükr eylegil var
Ḫudā'nıñ luṭfuna çoḳ çoḳ şükürler

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fi-Merātibi Ehli'l-Cenneh. MN.
2 Bu manzume 344a'da mükerrerdir. MY.

1 Göñül derd-i Ḥaḳḳ'a maḥrem gerekdir[1]
Belā-yı ʿaşḳ ile hem-dem gerekdir[2]

2 Ciger miḥnetle olup pāre pāre
Gözünde ehl-i ʿaşḳıñ dem gerekdir

3 Bu ʿaşḳıñ olmaġa seyyāḥı dā'im
Cihānda ʿĪsī-i Meryem gerekdir

4 Dür-i maḳṣūd her yerde bulunmaz
Ṣadef dil feyż-i Mevlā yem gerekdir[3]

5 Ḫudādır ʿāşıḳa aʿle'l-meṭālib
Bu maṭlūba ṭaleb muḥkem gerekdir

6 Dilerseñ cennet-i vaṣl-ı Ḫudā'yı
Aña irşād ider ādem gerekdir

7 Tecellīden yarın nūş itmege mey
Bugün dil ʿayn-ı cām-ı Cem gerekdir

8 Fenā fillāha saʿy it gözle furṣat
Bu ölmek ölmeden aḳdem gerekdir

9 Sevip Ḥaḳ ehlini lillāh fillāh
Maḥabbetle göñül ḫurrem gerekdir

10 Maḳāmı olmaġa nūrānī minber
Cihānda ʿādil-i ʿālim gerekdir

11 Silüp gözyaşını maẓlūmlardan
Göñülde yāreye merhem gerekdir

12 Eger enfüs eger āfāḳa Ḥaḳḳī
Bu ʿadl ü dād[ı] bil her dem gerekdir

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Merātibi Ehli'l-Cenneh. MN.
2 Bu manzume 344a'da mükerrerdir. MY.
3 äadef dil: äadef-veş (344a)

1 Aldanma cihān-ı fānīye zinhār[1]
Öñi aġlamaḳdır ṣoñı ölümdür[2]
Kimseye vefāsı yoḳ-durur ey yār
Öñi aġlamaḳdır ṣoñı ölümdür

2 Ṣayd idince ruḫlar gösterir evvel
Ṣoñra māt eyleyüp çeker senden el
Ḫandesine maġrūr olma anıñ gel
Öñi aġlamaḳdır ṣoñı ölümdür

3 Şekerinde zehri vardır dünyānıñ
Çoḳdur ḫalḳa dürlü ḥīlesi anıñ
Bu söze olmasun aṣlā gümānıñ
Öñi aġlamaḳdır ṣoñı ölümdür

4 Ejdehādır yudar şāh u gedāyı
Kimse ḫalāṣ olmaz virüp fedāyı
Kes bu dünyā gülşeninden ṣadāyı
Öñi aġlamaḳdır ṣoñı ölümdür

5 Kalmaġa gelmediñ Ḫaḳḳī dünyāya
Yoluñ düşer birgün semt-i ʿuḳbāyā
Ḫāl-i dünyā gedāya vü ger bāya
Öñi aġlamaḳdır ṣoñı ölümdür

* * *

[170b] 1 Ṣulḥ olmadı Allāh ile daʿvā dileyenler[3]
Taḳvāya ḳadem baṣmadı fetvā dileyenler[4]

2 Zehr itmediler ḳalbini āzār ile ḫalḳıñ
Cān aġzına şol sükkeri ḥelvā dileyenler

3 Gör mūr-ı żaʿīfe nice ʿadl itdi Süleymān
Ẓulm eylemedi kimseye taḳvā dileyenler

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Temşīli'd-Dāreyn. MN.
2 Bu manzume 344b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'l-Muḥāṣamāt. MN.
4 Bu manzume 337a'da mükerrerdir. MY.

4 Yerden göge dek kimseden āh almadı bugün
Firdevs'i yarın kendine meṣvā dileyenler

5 Kim ḳaṣr u sarāy ister ise virdi bahāsın
Ḫoş ḳıldı ʿamel cennet-i meʾvā dileyenler

6 ʿAşḳ āteşine cān u ciger yaḳdı ḥaḳīḳat
Ḥaḳ'dan ebedī menn ile selvā dileyenler

7 Zühdi gözedir ḫayr u selāmet dileyenler
ʿAşḳı gözedir miḥnet ü belvā dileyenler

8 Ey Ḥaḳḳī reh-i ʿaşḳa sülūk eyle şeb ü rūz
Bu yola gider meẕheb-i aḳvā dileyenler

* * *

1 Sırr-ı Ḥaḳḳ'a ir yoḫsa[1]
Dilde sözi n'eylerler[2]
Vech-i Ḥaḳḳ'ı gör yoḫsa
Ġayrı yüzi n'eylerler

2 Var Ḥaḳ ile ḥāżır ol
Her ism ile ẓāhir ol
Şol Yūsuf'a nāẓır ol
Kim gözsüzi n'eylerler

3 Ḳāli ḳoyup uy ḥāle
Ḳāl gide vü ḥāl ḳala
Uy bir Ḥaḳḳ'a meyyāle
Gümrāh izi n'eylerler

4 Geç cüzʾī vü küllīden
Iç cām-ı tesellīden
Aç gözi tecellīden
Fānī gözi n'eylerler

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣli'z-Zevrü'l-Aʿẓam. MN.
2 Bu manzume 344b'de mükerrerdir. MY.

5 Ḥaḳḳī iriş esmāya
Meyl eyle müsemmāya
ʿAşḳ ile bu naʿmāya
Irmez özi n'eylerler

* * *

1 ʿĀşıḳ olan kişiniñ[1]
Gözleri giryān olur
ʿAşk odunda dem-be-dem
Cigeri biryān olur

2 Aṭlas ḳabāyı ṣoyar
Tāc-ı fenāyı giyer
Ibn-i Edhem'e uyar
Maʿnāda sulṭān olur

3 Nūr-ı maḥabbet bulan
Yanmaz nār-ı fürḳate
Ibrāhīm-i Ḫalīl-veş
Yeri gülistān olur

4 Māsivāyı inkār it
Ḥaḳḳ'ı gerçek iḳrār it
Küfrüñ içinde gizli
Bir ʿaceb īmān olur

5 Hüviyyetden alup bū
Di lā-Rabbe illā hū
Alan ʿaşḳ ile vużū
Ḳıblesi Raḥmān olur

6 Ġayra iżāfeti ḳo
ʿAbd-i Ḥaḳ ol Ḥaḳḳıyā
Bulmayan tecerrüdi
Ebedī ʿüryān olur

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Faṣlı İnkişāfi'ẕ-Ẕāt. MN.

1 Şular kim bī-baṣar cānlar-durur cānānı görmezler[1]
Bugün görmezler ise ger yarın da anı görmezler[2]

2 Cihān levḥinde bilmezler nedir āyāt-ı āfāḳı
Anıñçün enfüs içre defter-i ʿirfānı görmezler

3 Geyüp dest-i tecellīden bu deñlü ḫilʿat-i esmā
Şu Raḥmān ṣūretinde seyr iden insānı görmezler

4 "Nefaḫtü fīhi min rūḥī" didi Ādem içün Allāh
Ḳurı ḳālıb olanlar ḳalb içinde cānı görmezler

5 Bu heft iḳlīme vü sitt-i cihāta ḥükm iden kimdir
Ḳurulmuş on sekiz biñ ʿāleme dīvānı görmezler

6 Göz ister Ḥaḳḳī vech-i Muṣṭafā'dan görmege Ḥaḳḳ'ı
Anıñçün ol cemāli ümmetiñ ʿumyānı görmezler

* * *

1 Ey göñül şol ḳaṭrede deryā-yı ʿummān gizlidir[3]
Ẕerre-i nāçīzde mihr-i dıraḫşān gizlidir[4]

2 ʿĀşıḳıñ deryāsı dildir cevheri ʿilm-i ledün
Ey bu deryāda hezārān dürr ü mercān gizlidir

3 Ḳılma dervīşe ʿabāsı'çün ḥaḳāretle naẓar
Kim bile zīr-i ʿabāda belki sulṭān gizlidir

4 Ādem-i kāmil bilinmezse bu ʿālemde n'ola
Kimse bilmez mīşe-zār içinde arslan gizlidir

5 Seng-i ḫārā arasında ḳıymetī cevher yatur
Ḫar-zār içre gül-i ṣaḍ-berg-i ḫandān gizlidir

6 Ehl-i ʿirfān didiler Ḥaḳ bilmek āsāndır velī
Ḥaḳḳī yetmiş biñ ḥicāb içinde insān gizlidir

* * *

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Münācātı Bārī ʿAzze ve Celle. MN.
2 Bu manzume 359b'de mükerrerdir. MY.
3 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Ḳasīdeti'l-İlāhiyye. MN.
4 Bu manzume 339a'da mükerrerdir. MY.

1 Dürmedin dest-i ecel defteriñi[1]
Aç gözüñ ehl-i baṣīret olagör [2]
Ḳılmadın ḫāk-i siyeh cevherini
Aç gözüñ ehl-i baṣīret olagör

2 Çek emek rāḥata irişince
Ḳāli ḳo ḥālete irişince
Yan yaḳıl ḥażrete irişince
Aç gözüñ ehl-i baṣīret olagör

3 Idegör bir eṯer-i ḫayr-ābād
ʿAmel-i ṣāliḥ ile yād ol yād
Bulagör imdi ḥaḳ yola irşād
Aç gözüñ ehl-i baṣīret olagör

4 Ḥaḳḳī seng-i ecel ṭoḳunmadan
Kefeniñ boynuña ṭaḳınmadan
Tārīḫiñ yazılup oḳunmadan
Aç gözüñ ehl-i baṣīret olagör

* * *

1 Nedir eẕān u iḳāmet Ḫudā'ya daʿvetdir[3]
Teveccüh-i eḥadīdir namāz vuṣlatdır

[171a] 2 Fevāyiḥ-i ṣamedī rūz u şeb hübūb eyler
Namāz aña taʿarruża bir özge heyʾetdir

3 Ḥaḳīḳat üzre nedir bil teveccüh-i ḳıble
Bu māsivādan alup göñli meyl-i ḥażretdir

4 Şu dem ki eyleye tekbīr Ḫudā'ya el getürüp
Muḳārin olan aña dilde ṣıdḳ-ı niyyetdir

5 Göñülde olmasa ṣıdḳ u ṣadāḳat ey sālik
O namāzıñ ṣoñı āḫir saña nedāmetdir[4]

1 Min-*Kitāb-ı Şerḥ-i Muḥammediyye* fī-Ḫātimeti'l-Kitāb. MN.
2 Bu manzume 339a'da mükerrerdir. MY.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
4 O namāzıñ: Namāzınıñ MY.

6 Nedir rükūʿ u sücūduñ ḥaḳīḳatin fehm it
Ḫudā yolunda dem-ā-dem fenā vü ẕilletdir

7 Ḳıyām u ḳaʿde ider cemʿ ile farḍa īmā[1]
Ki hem mülk ü hem melekūta iki işāretdir[2]

8 Nedir selām yemīn ü yesāra bildiñ mi
Ki yaʿnī bu ṣol u saġıñ ṣoñı selāmetdir

9 Şular ki tezkiye-i nefsi eyledi ihmāl
Ne namāzı namāz u ne ābdesti ābdestdir[3]

10 Egerçi çoḳ-durur ey dil şerāʾiṭ-i ẓāhir
Ḫużūr-i ḳalb ḥaḳīḳatde vech-i ṣıḥḥatdir

11 Ḫudāʾya eyleyegör var teveccühi Ḥaḳḳī
Ider namāz u niyāz kim ki ehl-i sünnetdir

* * *

1 Ey göñül ārāyiş-i dehr-i denīden ḳıl güẕer[4]
Rāh-ı mevte ʿāḳibet ʿüryān eylersin sefer

2 Bir seferdir rāh-ı Ḥaḳ kim rāḥatı olmaz anıñ
Anıñ içün didi sālikler aña ḳıṭʿa saḳar

3 Nāzük-āne Ḥaḳ yoluna kim ki eylerse sülūk
ʿĀḳibet yolda ḳalur bulmaz murādına ẓafer

4 Bu sefer nāzüklere oldı ḥarām ey pāk-dil
Kim bu yolda ibtidā ḳomaḳ gerekdir cān u ser

5 Çünki sāliksiñ reh-i Ḥaḳḳ'a cilā vir ḳalbiñe
Ṣayḳal-ı tevḥīd ile gitsün derūnuñdan keder

6 Ḥaḳḳıyā ʿaşḳıñ yolı āsāndır ṣanma bugün
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlar işbu yolda miḥnetler çeker

* * *

1 cemʿ ile farḍa īmā: cemʿ u farḍa īmā hem MY.
2 Ki hem mülk: Ki mülk MY.
3 "Ne bir namāzı ne bir ābdesti ḳurbetdir" MY.
4 Ez-*Dīvānçe-i Nāẕım -ḳuddise sırruh-.* MN.

1 Bir ʿaceb sevdādayam ki bilmezem sevdā nedir[1]
ʿĀşıḳ u maʿşūḳ kimdir ʿaşḳ-ı bī-pervā nedir

2 Cümlesi ehl-i naẓar yanında birdir ey göñül
Ẓāhir ü bāṭın nedir pinhān u ya peydā nedir

3 Dil-firīb-i ʿālem-i ṣuġrā olan kūteh-naẓar
Bilmedi hergiz ḥaḳīḳat ʿālem-i kübrā nedir

4 Ol ḳadar ġarḳ-ı yem-i deryā-yı tevḥīd oldı kim
ʿĀrif olan bilmedi illā vü istiṯnā nedir

5 Ṭālib-i Ḥaḳ olana ʿarż eyleme kevneyni var
Kim anıñ yanında bu dünyā nedir ʿuḳbā nedir

6 Ḥaḳḳıyā nefy eylediñse dilden aġyār-ı Ḥaḳḳ'ı
Yāri bulduñ sırrı bildiñ añladıñ illā nedir

* * *

1 Nūr-ı Ḥaḳ ẓāhir iken gör ḫalḳ aña bürhān arar[2]
Nefsini bilmez anıñçün dā'imā Raḥmān arar

2 Ḳaṭrede baḥr-i muḥīṭiñ görmeyen emvācını
Neş'e-dār-ı feyż-i Mevlā olmayup ʿummān arar

3 Niceler dermānı virmiş derd-i ʿaşḳıñ yoluna
Niceler derd-i derūna dem-be-dem dermān arar

4 Nūr-ı ẕat-ı pāk-i Ḥaḳḳ'ıñ ṭālibi kem-yābdır
Ekṣeri ʿābidleriñ ḥūrī diler ġılmān arar

5 N'eylesün ẓevḳ-i cinānı Ḥaḳḳıyā erbāb-ı dil
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olanlar cān ile cānān arar

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

1 İçenler bezm-i ʿaşḳıñ curʿasın ṣahbāyı n'eylerler[1]
Ciger pür-dāġ olanlar lāle-i ḥamrāyı n'eylerler

2 Bu günki Sidre-i feyżiñden olsa mīve-çīn ʿuşşāḳ
Yarınki Müntehā-ḳad vaʿd olan Ṭūbā'yı n'eylerler

3 Bu terkīb-i ʿanāṣırdan yüri tevḥīdi fehm eyle
Mücerred dildeki şol lafẓ-ı bī-maʿnāyı n'eylerler

4 Ḥaḳīḳat bilmeseñ ʿilm ile baḥr olsañ degil nāfiʿ
Dür-i şeh-vār çıḳmaz bir ḳurı deryāyı n'eylerler

[171b] 5 Per-i himmet-güşād ol Ḥaḳḳī seyr-i cāy-ı bī-cā ḳıl
Şikeste-bāl-i mürġ-ı ʿālem-i ednāyı n'eylerler

* * *

1 Şol göñüller kim bugün yār ile ḫalvet buldılar[2]
Keṣret içre vaḥdet ü vaḥdetde keṣret buldılar

2 Añlayanlar remzini "el-faḳru faḫrī" niñ dilā
"Küntü kenz"iñ maḥzeninden özge devlet buldılar

3 Kibr ile şeyṭān oldı ʿāḳibet merdūd-ı Ḥaḳ
Secde ile gör melekler bunca rifʿat buldılar

4 Bulmadılar rāh-ı Ḥaḳḳ'a ihtidā erbāb-ı zühd
Ehl-i ʿaşḳıñ her biri Mevlā'ya vuṣlat buldılar

5 Ḥaḳḳıyā ser-menzil-i maḳṣūda irişmez dime
Pīrden şol kimseler kim ʿālī himmet buldılar

* * *

1 Bezm-i dünyāda bizim aġzımız açdırmadılar[3]
Bir içim ṣuyı dirīġ eylediler virmediler

2 Herkesiñ menzil-i maḳṣūda irişdi rāhı
Bizi yolda ḳodılar menzile irgürmediler

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

3 Ġayrılar sürmededir gülşen-i ʿişretde ṣafā
Biz perīşānı ḳoyup bir gülümüz dirmediler

4 Zişt-rūyān-ı belā üstümüze ḥamle ṣalup
Eyidir başımıza gözimize urmadılar

5 Ḥaḳḳıyā rūz-ı ezel ḳısmetine rāżī ol
Aña şükr it ki Ḫudā'dan seni ayırmadılar

* * *

1 Keder gelmez göñül mir'atına ġamdan mücellādır[1]
Bulanmaz işbu deryā ġıll ü ġışdan hep müberrādır

2 Bugün bir noḳṭanıñ fehminden ʿāciz ḳaldılar ʿālem
Buña ʿaḳl-ı maʿāş irmez ʿaceb özge muʿammādır

3 Ledünnī ʿilminiñ ẕevḳin yüri ḳāl ehline ṣorma
Bu meşreb özge meşrebdir bu maʿnā özge maʿnādır

4 Derūn-ı ʿāşıḳa gir sen de seyr it n'eydügin vüsʿat
K'anıñ tengin feżāsı ey göñül ṣaḥrā-yı dünyādır

5 Ḳalanlar zühd ile nūr-ı Ḫudā'yı görmedi āḫir
Ne bilsün Yūsuf'ı kimdir şu kim dünyāda aʿmādır

6 Cihānı virseler bir ḥabbeye Ḥaḳḳī naẓar ḳılmaz
Şunuñ kim ʿādem-i kāmil olup maḳṣūdı Mevlā'dır

* * *

1 Celāl-i ẕāta irenler cemāle maẓhar olur[2]
Zülāl-i vaṣlı içenler kemāle maẓhar olur

2 Fenā-yı ẕāt ile Ḥaḳ'dan beḳā bulan diller
Bu ḳāl ü ḳīli geçer özge ḥāle maẓhar olur

3 Bu zehr-i ʿālem-i nāsūtı nūş iden ʿāşıḳ
Melekūta irişür ṣāf bāle maẓhar olur[3]

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Melekūta: Semāya dek MY.

4 Nice gün düşdi ise tengnā-yı hicrāna[1]
Giderek ʿāşıḳ-ı bī-dil viṣāle maẓhar olur[2]

5 Kime ki luṭf ile ḳahrı Ḫudā'nıñ olmadı bir
Cihānda Ḥaḳḳī o çoḳ çoḳ melāle maẓhar olur

* * *

1 Nedir Dervīş Muḥammed feyż-i Mevlā'ya müheyyādır[3]
Ne belki ḳaṭre şeklinde görünmüş özge deryādır

2 Egerçi ṣūret-i zāhirde żaʿf-ı ḥāli var ammā
Velīkin ḳuvvet-i ḳudsiyye ehli ḫoş-tüvānādır

3 Odur Rüstem k'elinde Zāl olupdur nefs-i emmāre
Sikender ki rūḥı ġālib-i dārāt-ı Dārā'dır

4 Gören Ṭūr-ı vücūd içre kelīmüllāh meşrebde
O demde bī-tevaḳḳuf dir ki bu bir sırr-ı Mūsā'dır

5 Ya anı feyż-i Rūḥu'l-Ḳuds'de görse kemāl üzre
Cihānı itmege iḥyā meger bir ḳalb-i ʿĪsā der

6 Ya ḥāline baḳup miʿrāc-ı rūḥānīde ol cānıñ
Degildir bu zemīn ehli semā-peymā Mesīḥā der

7 N'ola şekl-i ʿavāmm-ı nāsa girse iḫtifā içün
Zamāne ḥāli budur evliyā Ḥaḳ ile tenhādır

8 Ḥażīż-i ḫāki bekler maẓhar-ı esmā olan ādem
Ferişteh-veş velī pervāza gelse ʿarş-peymādır

9 Olupdur perr ü bāl-i ādemī ḳuvvetde efzūn-ter
Bu menzilde ṣaḳıñ ṣanma ki Cibrīl aña hem-pādır

10 Taʿab gelmez ʿurūc-ı ʿālem-i lāhūt ḳılmaḳda
Gice gündüz sülūkünde egerçi pāy-ber-pādır

11 Ḳapusı ḳullarından olmaḳ Allāh'ıñ ne devletdir
Ḳabūl itmez ʿubūdiyyetden özge ol ki dānādır

1 Nice gün: Başında MY.
2 Giderek: äonunda MY.
3 İstanbul'da, Kütübḫāne-i ʿUmūmī'de maḥfūẓ bir nüsḫadan aḫẕ olunmuştur. MN.

12 Virirlerse cihān ṣultānlıġın almaz ḳabūl itmez
Ṭaleb ḳılmaz kerāmet ḳulluġunda pāy-ber-cādır

13 Egerçi ḳuldur ammā āşinā-yı Rabb-i muṭlaḳdır
Görinür ṣūret-i bī-gānede baḳ bu ne maʿnādır

14 O Ḥaḳḳ'a secdeden baş ḳaldırup gözin göge ṭutmaz
Ḳamu ḫalḳ-ı cihān ammā derine çehre-fersādır

15 Budur insān ki kendi kendine secde ḳılur dā'im
Cenāze ḥāline eyle naẓar bürhān-ı daʿvādır

16 Ki zīrā herkesiñ rūḥı gelür hāẓır olur anda
Ḳılur kendi namāzını o yerde kim muṣallādır

17 Bunı fehm eylemez cāhil bunı iẕʿān ider ʿāḳil
Ki zīrā degme keşf ehline bile ḥayret-efzādır

18 Kimine Ḫıżr olur saḳī kimine feyż ider Bāḳī
Bilinmez sırr-ı Ḫallāḳī ki pūşīde muʿammādır

19 Baṣīret ehli yanında görinen ṣūret-i Ḥaḳdır
Muḥammed Muṣṭafā vü Aḥmed ü Maḥmūd u esmādır[1]

* * *

1 Rāh-ı Ḥaḳ'da ḫāk olur dervīşler[2]
Ṣu gibi hem pāk olur dervīşler

2 Bülbül-i şūrīde-veş gāh zār ider
Gül gibi gāh çāk olur dervīşler

1 Bu naẓm-ı şerīf ṭoḳsan yedi beytli bir ḳaṣīde-i naẓīdedir. Nāẓım *-ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri, ḳasīde-i meẕkūreyi ṭarīḳat-i ʿaliyyeleri sālikānından bir Muḥammed Efendi veya Muḥammed Beg nāmında bir ẕātıñ aṭvār-ı pesendīdesini ḥikāye żımnında ṭanẓīm ve mufaṣṣalan şerḥ buyurmuşlardır. Ḳaṣīde maʿa şerḥ-i meẕkūreniñ ḫaṭṭ-ı riḳʿa ile muḥarrer bir nüsḫası bu faḳīriñ İstanbul'da Kütübḫāne-i ʿUmūmī'ye bıraḳdığım Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye nām kitābıñ ẕeylinde merbūṭdur. Ve yine kütübḫāne-i meẕkūrede ḫaṭṭ-ı nesḫ ile maʿa'ş-şerḥ yigirmi beyt miḳdārı ve cildiniñ ẓahrında Risāle-i Dervīş Muḥammed diyü taḥrīr olunmuş bir nüsḫa vardır ki nüsḫa-i meẕkūreniñ saḳaṭātı sālifü'ẕ-ẕikr Tuḥfe-i ʿAṭā'iyye ẕeylinde merbūṭ olan nüsḫa ile muḳābele olunaraḳ bi-ʿavnillāhi Taʿālā bu faḳīriñ ḳalem-i şīkestesiyle taṣḥīḥ olunmuşdur. Ve şerh-i meẕkūruñ bir nüsḫa-i tāmme ve ṣaḥīḥası İsṭanbul'da Ḳoca Muṣṭafā Paşa maḥallesi sükkānından ve aṣḥāb-ı maʿlūmātdan Muḥammed Şükrī Beg yedinde manẓūr-ı ʿācizī olmuşdur. Ve yine Nāẓım müşārun ileyhiñ eşer-i muʿteberlerinden İbn-i Fāriż Ḥażretleri'niñ *Ḳaṣīde-i Tā'iyye-i ʿArabiyye*'siniñ, lisān-ı ʿaẕbü'l-beyān-ı Türkī üzre bir şerḥ-i şerīfi daḫi mīr-i mūmā ileyh yedinde görülmüşdür. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr Maḥmūd Nāṣıḥu'l-ḥaḳīr el-İsṭanbulī ṣümme'l-Burūsevī.

2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

[172a] 3 Güş idüp "firrū ilallāh" emrini
Rūz u şeb çālāk olur dervīşler

4 Rāh-ı ʿaşḳ içre olup ṣābit-ḳadem
Ṭaʿneden bī-bāk olur dervīşler

5 Māsivā-yı Ḥaḳ içün bir ẕerrece
Ṣanma kim ġam-nāk olur dervīşler

6 Ḥaḳḳıyā ilhām-ı Ḥaḳ'dan feyż alup
Sırr-ı "erselnāk" olur dervīşler

* * *

1 ʿAlleme'l-esmā seniñ şānıñdadır[1]
Cennetü'l-me'vā seniñ cānıñdadır

2 Ḳalb-i pākiñ ʿayn-i Beytullāh'dır
ʿArş u kürsī cümleten yanıñdadır

3 Sen ḥaḳīḳat Kaʿbe'sisiñ ey göñül
Kaʿbe dā'im gizli seyrānıñdadır

4 Destine girmiş bugün çevgān-ı Ḥaḳ[2]
Güy-i ʿaşḳı ur ki meydānıñdadır

5 On sekiz biñ ʿālem içre ne ki var
Ḥaḳḳıyā şād ol ki ʿirfānıñdadır

* * *

1 Nice bir dār u nice bir deyyār[3]
Nice bir yār u nice bir aġyār

2 İşi berk eyle terk-i şirk eyle
Terki terk eyle fānī ol ey yār

3 Ger gözüñ var ise Ḫudā'yı gözet
Sen de gör gördigiñ ülü'l-ebṣār

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 *"Destine girdi" olmaḳ gerekdir. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

4 Sırr-ı nūr-ı Muḥammed'e iriş
Ḳalma ẓulmetde aç gözüñ zinhār

5 ʿAks ide nūr-ı Ḫudā ey Ḥaḳḳī
Pāk-dil ol cihānda āyine-vār

* * *

1 Sensin ey dil ādem-i maʿnā ki ʿirfān sendedir[1]
ʿAlleme'l-esmā'da taʿlīm olunan şān sendedir

2 Bu vücūd iḳlīminiñ sulṭānı sensin cümle hep
Taḫt-ı teshīriñdedir mühr-i Süleymān sendedir

3 Şol emānet kim virilmişdir ḥaḳīḳat ādeme
Bir dür-i yektā-durur ol dürre ʿummān sendedir

4 Nüsḫa-i Ümmü'l-Kitāb olsañ ʿaceb mi ey göñül
Sūre vü āyāt-ı Ḳur'ān sırr-ı Fürḳān sendedir

5 Ṭutalım Ḥaḳḳī ḥaḳīḳatde kemālāt ehlisin
Ẓāhiren baḳsañ velī hep cürm ü ʿiṣyān sendedir

* * *

1 Ḫāb-ı ġaflet nice bir bīdār olmaḳ vaḳtidir[2]
Her seḥer bülbül gibi pür-zār olmaḳ vaḳtidir

2 Geçmedin bu rūzgār evvel bahār-ı ʿömri gör
Bir gül-i bī-ḫār içün ġam-ḫār olmaḳ vaḳtidir

3 Her zamān eyyām-ı dehr olmaz müsā'id ādeme
Ġafleti ḳo iş bugün huşyār olmaḳ vaḳtidir

4 Tā-be-key zühd ü riyā var olmaġıl Ḥāḳ'dan cüdā
Derd ile bir ʿāşıḳ-ı dīdār olmaḳ vaḳtidir

5 Ḥaḳḳıyā ṭūṭī-i cān pervāz ider bir gün ṣaḳın
Söyle ʿirfāndan ki pür-güftār olmaḳ vaḳtidir

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

1 ʿĀşıḳıñ derdine dermān derd-mend olmaḳdadır[1]
Serv-veş āzāde olmaḳ ʿaşḳa bend olmaḳdadır

2 Şemʿ-i ẕāt-ı Ḥaḳ'dan olmaḳ ister iseñ bā-ḫaber
Ol ḫaber ey bī-ḫaber pervāne-veş yanmaḳdadır

3 ʿAşḳ-ı Leylā ile Mecnūn oldı Ḳays ammā kemāl
Cām-ı vaṣlın nūş idüp dil-dārıñ uṣlanmaḳdadır

4 "Küntü ḳenz"iñ ṭılsımın feṭḥ itmege bir çāre bul
Çāresi ol devletiñ bil dest-i ehl-i Ḥaḳ'dadır

5 Ḥaḳḳıyā ḳālū belādan dönme bir ḥāl ile var
Ḥaḳḳ'a vuṣlat şol ezel peymānına ṭurmaḳdadır

* * *

[172b] 1 Görenler vech-i yāri ʿālem-i aġyāra baḳmazlar[2]
Bulanlar ṣoḥbet-i şāhı der u dīvāra baḳmazlar

2 Olanlar dā'imā sermest-i ʿaşḳ-ı Lemzeyel bunda
Ḳırarlar şīşe-i nāmūṣı aṣlā ʿāra baḳmazlar

3 Ne dünyāya ider raġbet ne ʿuḳbāya ḳılur minnet
Ḥaḳīḳat yoluna girmişler aġ u ḳara baḳmazlar

4 Bulurlar devleti yoḳluḳda dā'im rāh-ı ʿaşḳ içre
Fenā ehli olanlar ẕerre deñlü vara baḳmazlar

5 Cemāl-i "ṣemme vechüllāh" ı Ḥaḳḳī gözleyen ʿuşşāḳ
Bu dār içre Ḫudā'dan ġayrı bir deyyāra baḳmazlar

* * *

1 Himmeti bālā-bülendiñ ḳalbi ʿarşullāh olur[3]
Menzil ü meʾvāsı dā'im ol ulu dergāh olur

2 ʿĀlem-i "ḥaḳḳa'l-yaḳīn"e ʿazm iden ehl-i sülūk
"Ḳābe ḳavseyni ev ednā" aña seyrān-gāh olur

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

3 Her kimiñ kilk-i ezel resm itdi ʿaşḳı ḳalbine
Nüsḫa-i ʿilm-i ledünden oḳuyup āgāh olur

4 Zāhidā ʿayb eyleme ḫāk içre görseñ ʿāşıḳı
Kim gedālar ʿāḳibet ol ẕillet içre şāh olur

5 Bir gül-i bī-ḫār içün bülbül gibi feryāda gel
Ḥaḳḳıyā kārı bugün erbāb-ı ʿaşḳıñ āh olur

* * *

1 Vechiñ ʿıyān gören kişi[1]
Şol māh-ı tābāndan geçer
Feryād olur dā'im işi
Seyr-i gülistāndan geçer

2 Gidüp ġamı cān u teniñ
Ḳalbi ṭolar ʿaşḳıñ seniñ
Aḳar gözi yaşı anıñ
Tā bahr-i ʿummāndan geçer

3 Sālik olan toġrı yola
Lā-büd irüşür menzile
Şol kimse kim Ḥaḳḳ'ı bula
Ḥūrī vü ġilmāndan geçer

4 Kāmiller izin izleyen
Dost illerini özleyen
Maʿşūḳı dā'im gözleyen
Her dürlü seyrāndan geçer

5 ʿĀşıḳ olan yārin bulur
Derdine bir dermān ḳılur
Kim ṭālib-i cānān olur
Ḥaḳḳī bugün cāndan geçer

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

1 Yād eyle Ḫudā ismin meẕkūr olasın meẕkūr[1]
Sırrıñda ṣafā bitsün mesrūr olasın mesrūr

2 Dil Kaʿbe'sini rūşen ḳıl nūr-i ḥaḳīḳatle
Rūḥānīlere beyt-i maʿmūr olasın maʿmūr

3 Ẓikreyle Ḥaḳ'ı her dem gel dā'ireye ādem
Ẓāhirde vü bāṭında mebrūr olasın mebrūr

4 Eşyāya tecellīsi Ḥaḳḳ'ıñ ḳatı ẓāhirdir
Aç dīdeni rūşen ḳıl pür-nūr olasın pür-nūr

5 Ḥaḳḳī diliñi ṣāf it geç ġayrıdan inṣāf it
ʿĀyīne-i vaḥdetde manẓūr olasın manẓūr

* * *

1 Ḳaṣr-ı ʿirfāna bugün girmege insān ister[2]
Belī insān dimege kişide ʿirfān ister

2 ʿĀlem-i terke düşüp fāriġ u āzādelige
İbn-i Edhem gibi ʿaşḳ iline sulṭān ister

3 Ẓāhidā ḳalbiñi ṣāf eyle ḳoyup inkārı
Cennet-i ʿaşḳa düḫūl itmege īmān ister

4 Böyledir tā ezelī ḳısmet-i Mevlā ḫalḳa
Kimi ġılmānı diler kimisi Raḥmān ister

5 Mis-i ḥaliñ zer-i ḫāliṣ gibi olmaḳ Ḥaḳḳī
Naẓar-ı ehl-i naẓar himmet-i pīrān ister

* * *

1 Ḫidmet it bir ʿārife var rütbe-i ʿulyāya ir[3]
Himmeti bālā-bülend it ʿālem-i bālāya ir
Gir ṭarīkat gülşenine verd-i bī-hem-tāya ir
Gel ṭarīḳ-i Celvetī'den menzil-i maʿnāya ir

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

2 Cümle esmādan murād olan müsemmādır begim
Maʿrifetden bil ġaraż feṯḥ-i muʿammādır begim
Bu nüḳūş-i kevnden maḳṣūd maʿnādır begim
Gel ṭarīḳ-ı Celvetī'den menzil-i maʿnāya ir

3 Tīġ-i ġayretle idüp nefsiñ yaḳasın çāk çāk
Dest-i himmetle sarāy-ı ḳalbiñi var eyle pāk
Gel ṭarīḳ erbābınıñ yolunda ol ʿaşḳ ile ḫāk
Gel ṭarīḳ-i Celvetī'den menzil-i maʿnāya ir

4 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olanlar māsivāyı terk ider
Kaʿbe-i maḳṣūda ʿazm idüp gice gündüz gider
Bu fenā vādīlerin ey dil fenā ehli n'ider
Gel ṭarīḳ-ı Celvetī'den menzil-i maʿnāya ir

5 Her ne deñlü vaṣf idersem Ḫaḳḳıyā ḥaḳdır ṭarīḳ
Her ṭarīḳ-i ḥaḳda vardır lā-cerem niʿme'r-Refīḳ
Biri de anıñ ṭarīḳ-i Celvetī'dir ey ṣadīḳ
Gel ṭarīḳ-i Celvetī'den menzil-i maʿnāya ir

* * *

[173b] 1 Yazsañ nice mecmūʿa be hey Ḫaḳḳī yeri var[1]
Taḥrīr ider elbette anıñ kim hüneri var

2 Deryā-yı diliñ mevcine eyle naẓarı sen
Her baḥr-i ṣıfātıñ nice yüz biñ güheri var

3 Bāḳī ḳalur ʿālemde begim ölmez o cān kim
Ardınca anıñ bir nice memdūḥ eṣeri var

4 İrişmedi ʿaşḳ ile sürūr-ı ebedīye
Anıñ ki ġam-ı zühd ile dilde kederi var[2]

5 Ḫaḳḳī ne ʿaceb olsa güşād ʿuḳde-i ṭabʿıñ
Hep böyle olur aña ki mürşīd naẓarı var

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

2 Bu naẓm-ı şerīf Nāẓım -*ḳuddise sırruh-* Ḥażretleri'niñ *Dīvānçe-i* maṭbūʿasında dört beyt bulundı. Bir beyt daḫi ʿācizāne ve nāçizāne Camiʿu'l-faḳīr ṭarafından tanẓīm olunaraḳ beş beyte iblāġ olundı.

1 ʿĀşıḳıñ demʿ u demi lü'lü ile yāḳūt olur[1]
Ẕikr u fikri ādemī ḳalbine gūyā ḳūt olur

2 Sür çıḳar deyr-i dil ü cāndan nüḳūş-ı ʿālemi
Māsivā ṣūretleri erbāb-ı ʿaşḳa put olur

3 Ḳanġı cāna nūr-ı Ḥaḳ'dan kim sekīnet irişe
Cismi bir ṣandūḳa-veş āḫir ańa tābūt olur

4 Dest-i ḳahrı degmesün bir kimseye billāh kim
İbtilā çāhına düşmüş olda bir Hārūt olur

5 Ḥaḳḳıyā lāhūta pervāz eyle ḳudsīler gibi
Vay ańa kim pāy-bendi ʿālem-i nāsūt olur

* * *

1 Gel bugün ʿAṭṭār olup her varıñı yaġmāya vir[2]
Canıñı Manṣūr gibi özge bir sevdāya vir

2 Derd-i ʿaşḳ ile ciger-ḫūn ol bugün meydānda
Ġarḳa-i seylāb-ı ʿaşḳ ol varlıġıñ deryāya vir

3 Ḫılʿatıñ bir ḫırḳa-i peşmīneye irken degiş
Zühd-i ʿaşḳa ḥāṣılı fetvāyı var taḳvāya vir

4 N'eyleyüp n'itseñ gerek dünyā metāʿın ey kişi
Cismiñi ʿuḳbāya cānıñ Ḥażret-i Mevlā'ya vir

5 Bu fenā gülzārınıñ yoḳdur beḳāsı ʿāḳibet
ʿAndelībā işbu ḫārı verd-i bī-hemtāya vir

6 Ḥaḳḳıyā ʿaşḳdan naṣīb aldıñsa ʿirfāndan ḫaber
Lafẓ u ṣavt u ḥarfi cümle var yüri maʿnāya vir

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

1 Ḳanda baḳsam gözüme ṣūret-i Raḥmān görünür[1]
ʿĀṣıḳām ʿāṣıḳ olan cānlara cānān görünür

2 Ḳaṭrede cilve urur ẓāhir olup baḥr-i muḥīṭ
Ẕerrelerden bir ʿaceb mihr-i dıraḫşān görünür

3 Ẓāhir olsa naẓar-ı ehl-i dile sırr-ı Ḫudā
"Küllü yevmin" ve zemānin "hüve fi şān" görünür

4 Nūru'l-envāradır erbāb-ı kemāliñ naẓarı
Ṣanma kim gözlerine ḥūrī vü ġılmān görünür

5 ʿĀṣıḳıñ her gicesi Leyle-i Miʿrāc oldı
Belki her bir demine bir nice seyrān görünür

6 Gerçek ʿāṣıḳ olanıñ Ḥaḳḳī nişānı vardır
Luṭf u ḳahr-ı ezelī anlara yeksān görünür

* * *

1 Zāhidā gel mekteb-i ʿirfāna gir[2]
Şol ledünnī ʿilminiñ ẕevḳine ir
Öl bugün ölmezden öñ kendiñ ḳayır
Ḥaḳ yolunda cān u baş u mālı vir

2 Māl ü mülk ü salṭanat yükdür ḳamu
Varlıġıñdandır bu cümle güft ü gū
"Len tenālü'l birra ḥattā tünfiḳū"
Ḥaḳ yolunda cān u baş u mālı vir

3 Bend-i tende ḥabs olur şol ben diyen
Yoḳluġa irmez sivāya ġam yiyen
Ḥaḳḳ'ı bulmaz buldığın yiyüp geyen
Ḥaḳ yolunda cān u baş u mālı vir

4 Nefsine iden ġazāyı Ḥaḳḳıyā
Cānına irdi fütūḥ-ı Kibriyā
Böyle geldi enbiyā vü evliyā
Sen de Ḥaḳ yolunda cān u baş u mālı vir

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

* * *

1 Ey göñül gel sivādan eyle ḥaẕer[1]
Ḳalma berzaḫda eyle anı güẕer

2 Nefsdir saña bil eşedd berzaḫ
Di ḳulillāhu ṣümme nefseke ẕer

3 Açagör gözleriñi irkenden
İdegör var cemāl-i Ḥaḳḳ'a naẓar

4 Nice bāzār-ı Ḥaḳ'da rāʿic ola
Ḥāl-i dil olmasa miṣāl-i zer

5 Ḥaḳḳī Ḥaḳ-cū olan olur ṣābit
Meyl iden māsivāya ṭurma gezer

* * *

[173b] 1 ʿArifā birkaç su'ālim var işit el-ān nedir[2]
Ḳatrede deryā vü her bir ẕerrede raḫṣān nedir

2 Taḫt urup bir baḥr-i bī-pāyān içinde şāh-vār
Bī-raʿiyyet hüḳm iden sulṭān nedir dīvān nedir

3 Cāmdan bir ḳubbe vü ol ḳubbe pür-eczā-yı rīg
Ṣūret-i ḫaşḫāşa beñzer andaki elvān nedir

4 Dört cisre lā-büd eylerler ʿubūr ol sālikūn[3]
Yaʿnī yigirmi sekiz menzil geçen insān nedir

5 Söyle ger feyż aldıñ ise dāye-i ḳuddūsden
Yir ü gögi ġarḳ iden baḥr-i lebende ḳan nedir

6 Anañıñ sen anasısıñ ol seniñ dāyeñ-durur
Kevkeb-i dürrī gibi senden ṭoġan oġlan nedir

7 On sekiz biñ ʿālemiñ on iki biñ ḳapusuna
Dest uran miftāḥ u anda on iki dendān nedir

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-.* MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-.* MN.
3 *"Çār cisre" olaydı daha selāsetli olurdı. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*

8 Kim-durur şol ṭıfl-ı Firʿavn-ı zamān Mūsā gibi
Ya dehān içre yedügi aḫker u nīrān nedir

9 Cümle eşcār u çemen şuʿle-firūz-ı Ḥaḳ iken
Bir şecerden nāle-i "İnnī ene'r-Raḥmān" nedir

10 Seyr iderken Yūsuf-ı ṣāḥib-cemāli rū-be-rū
Çeşm-i Yaʿḳūb'a görünen perde-i Kenʿān nedir

11 Söylesün ṭaḥḳīḳini ger var ise ehl-i naẓar
Ḥüsn-i pāk-i Yūsuf'a ārāyiş olan ān nedir

12 ʿĀlim ü maʿlūm u ʿilmiñ cümlesi bir nūr iken
İʿtiḳād-ı ḫalḳ iki pes küfr ile īmān nedir

13 Her dü desti beste-i eşkāl ü elvān görünür
Şol ḫayāl-i ẓıll denilen luʿbet-i devrān nedir

14 Nice yüz biñ vech ile ṣūret virüp ʿālemlere
"Külle yevmin hüve fi şe'nin" dinilen şān nedir

15 Bu zemīn ü āsümān u ol melek işbu beşer
Bu ḳurā vü şehr u bunca aʿẓam-ı büldān nedir

16 Ger fedā-yı cān u ser ḳıldıñsa rāh-ı Ḥaḳ'da sen
Şol ẕebīḥiñ yoluna ẕebḥ olunan ḳurbān nedir

17 Rubʿ-ı meskūn içre dört Muṣḥafdır ey dil oḳunan
Kāşif u şāhid muʿāyin şol muḥaḳḳiḳ cān nedir

18 Mehdi-i ʿāḫir-zamānsın söyle sen de ey imām
On iki miḥrāb içinde oḳunan Ḳur'ān nedir

19 Gerçi bildiñ Ḥażret-i Ḳur'ān'ı ammā bilmediñ
Lafẓ u ṣavt u ḥarfsiz ʿālemdeki Furḳān nedir

20 Muṣḥaf-ı ḥüsniñ tilāvet eyleyen virsün ḫaber
Şol Kelāmullāh'ı cāmiʿ Ḥażret-i ʿOṯmān nedir

21 Ḥaḳḳıyā çoḳdur su'ālim şimdilik ammā hele
Bu yigirminiñ cevābın görelim yārān ne dir

* * *

1 Ẕerrelerde āf-tāb-ı vaḥdet-i Mevlā'yı gör[1]
Ḳatrelerde dīde-i Ḥāḳ-bīn ile deryāyı gör

2 Var ise ḳalbiñde envār-ı tecellīden eṣer
Her dıraḫt-ı ṣunʿa baḳ bir defter-i maʿnāyı gör

3 Var ise nūr-ı baṣīret sende ey ṣāḥib-naẓar
Ẕerrelerden al gözüñ mihr-i cihān-ārāyı gör

4 Var yüri sermest-i cām-ı ġaflet olmaḳdan ṣaḳın
Sāḳī-i bezm-i ezelden içdügüñ ṣahbāyı gör

5 Sırr-ı ʿarş u kürsīden geç evc-i "ev ednā"ya ir
Pest himmet olma Ḥaḳḳī maṭlab-ı aʿlāyı gör

* * *

1 Göñül bir cennet ü ol cennet içre ʿaşḳ ḥūrīdir[2]
Tecellī eyleyen ehl-i dile ol ḥūrī nūrıdır

2 Ḥaḳīḳatde ḳamu eşyā egerçi Ḥaḳḳ'a vāṣıldır
Baḳılsa ʿālem-i mülke velī fürḳat żarūrīdir

3 Bugün nūş idegör cām-ı muṣaffāyı maʿānīden
Yarınki vaʿd olan cennet mücerred ẕevḳ-i ṣūrīdir

4 Süvār olan semend-i maḥva lā-büd menzile irdi
Ki zīrā bāʿiṯ-i dūrī-i dil varlıḳ zuhūrıdır

5 Tırāş it levḥ-i dilden resm-i ġayrı ḳīl ü ḳāli ḳo
ʿİlim bir noḳṭadır ol noḳṭanıñ ʿālem süṭūrıdır

6 Yanupdur micmer-i ʿālemde tāb-ı ʿaşḳ ile ʿuşşāḳ
Çıḳan dūd-ı kebūd-ı āh anıñ ey dil buḫūrıdır

7 Revādır zāhid-i bī-dil yem-i hicrāna ġarḳ olsa
O girdāba ṣalan anı yine kendi ġurūrıdır

[174a] 8 Virürse ḫalḳa-i ʿuşşāḳa taʿn ü cerḥ ile raḫne
O raḫne ehl-i inkārıñ yine kendi ḳuṣūrıdır

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

9 Ḥuṣūl-i ʿaḳl-ı faʿʿāle bugün yoḳ ḥācet ü minnet
Bi-ḥamdillāh ey Ḥaḳḳī hele ʿilmiñ ḥużūrıdır

* * *

1 Gözümüñ yaşına ġarḳ oldı bugün deryālar[1]
Āşinālıḳ ḫaberin bundan alur dānālar

2 Maẓhar-ı tāb-ı tecellī iken ʿālem cümle
Ḳaldılar görmediler nūrını çoḳ aʿmālar

3 Bezm-i meyḫāne-i ʿaşḳa giremez hercāyī
İremez māye-i ʿirfāna bugün ḫod-rālar

4 Çār ʿunṣurla niçün şeş cihete bend olasın
Ey göñül mürġı ḳoyup pesti gözet bālālar

5 Benem ol ʿāşıḳ-ı Leylī-i ḥaḳīḳat Ḥaḳḳī
Ḳadem-i ḳalbime teng oldı bugün ṣaḥrālar

* * *

1 Zāhid ḳurı daʿvā ile ʿirfānı bulmaḳ ārzūlar[2]
Zünnārını ḳaṭʿ itmeden īmānı bulmaḳ ārzūlar

2 Beytü'l-ḥazende rūz u şeb Yaʿḳūb-veş ġam çekmeden
Kimdir bugün ol Yūsuf-ı Kenʿānı bulmaḳ ārzūlar

3 Ẓāhirde tāʿat itmedin bāṭında erkān gütmedin
Ḳulluḳ yolunda yitmedin sulṭānı bulmaḳ ārzūlar

4 Ṣūfī bugün yoġ olmadın yoḳluḳda varı bulmadın
Nefs-i ḥaḳīḳat bilmedin Raḥmān'ı bulmaḳ ārzūlar

5 Ey Ḥaḳḳī derd ehlini bul derd ehline cāndan ḳul ol
Kimdir ki derdi bulmadın dermānı bulmaḳ ārzūlar

* * *

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

1 Ṣubḥ-dem bīdār olagör kim tecellī vaḳtidir[1]
Derd-nāk olanlara Ḥaḳ'dan tesellī vaḳtidir

2 Sā'il-i dergāh-ı Ḥaḳ ol "faḳr ile faḫr eyle"yüp
Kān-ı "küntü kenz"den iḥsān-ı küllī vaḳtidir

3 Bu zen-i dünyā gibi ārāyişi terk it göñül
Zīver-i ẕikr-i Ḫudā ile tecellī vaḳtidir

4 Nice bir nāsūt ilinde iḫtiyār-ı ẕillet it
Cāh-ı "ev-ednā"-yı lāhūta tevellī vaḳtidir

5 Ṭutmadın ceyb-i bahār-ı 'ömrüñi dest-i ḫazen
Ḥaḳḳıyā feryāda gel şimdi muḥallā vaḳtidir

* * *

1 Göñül bir deyre beñzer māsivā naḳşı put olmuşdur[2]
Ḳuvā-yı bed-güherle ṣaġ u ṣol ol deyr ṭolmuşdur

2 Gel imdi bezm-i ḫāṣṣ-ı yārdan aġyār-ı ṭarḥ eyle
Keder gelmiş ṣafā-yı rūḥa çoḳ noḳṣān bulmuşdur

3 İrişmişdir fenā gülzār-ı cāna rüzgār ile
Gül-i nev-ḫīz-i dil bād-ı kederden ḫayli ṣolmuşdur

4 Göñül milkin 'imāret eyle elden gitmedin şāhım
Perī-rūyān-ı rūḥa dīv-peykerler ḳoşulmuşdur

5 Nigeh-bān-ı emānet ol uyan ġafletden ey Ḥaḳḳī
Seniñ ḳalbiñ ḫarābātında gencīne ḳonulmuşdur

* * *

1 İtmez heves-i salṭanat ey dil ḳul olanlar[3]
N'eyler bu cihān ġā'ilesin Ḥaḳḳ'ı bulanlar

2 Ḳuṭb olmaġ ile 'āleme faḫr eylemediler
Ẕāt 'ālemine vāṣıl olup manṣıb alanlar

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

3 Ṭoġrulmaḳ imiş Ḥaḳḳ'a namāz ey yüzi miḥrāb
Hīç baḳmadılar ṣaġ u ṣola anı ḳılanlar

4 ʿĀşıḳ per-i ʿaşḳ ile idüp Ḫāliḳ'a pervāz
Ḫalḳ içre bugün zühdi ile ḳaldı ḳalanlar

5 Sevdā-yı mecāzı bıraġup zehri ḳodılar
Ṣahbā-yı ḥaḳīḳatden içüp Ḥaḳḳī ṭolanlar

* * *

1 Kem-yābdır cihānda bugün ṭālib-i güher[1]
Deryā-yı dilde yoḫsa begim çoḳ-durur dürer

2 N'eylerseñ eyle maʿrifetiñ ṭut elin dilā
Erbāb-ı ḥāl içinde bugün yoḳdur öyle er

[174b] 3 Ey ḫāce naḳd-i ḥāliñe ʿirfāndır meḥek
Mīzān-ı ʿaşḳ maʿrifeti pek aġır çeker

4 Dīdār-ı ʿaşḳ fātiḥadır ṣanki vuṣlata
Yoḳdur kitāb-ı dilde bugün öyle pāk eṣer

5 Ḳāl olmadın belā vü ġam u derd-i yār ile
Olmaḳ dilerseñ ey kişi ḳıymetle muʿteber

6 Küḥl-i cilā-yı vaḥdet ile çeşmi rūşen it
Keṣretde Ḥaḳḳī ḥāṣılı bisyārdır keder

* * *

1 Pāk gevher yine maʿdende olur[2]
Gül ü ġonca yine gülşende olur

2 ʿAşḳınıñ āb-ı ḥayāt'ın kim içer
Ölmez aṣlā ebedī zinde olur

3 Pīr-i irşādı bulan ʿāḳiller
Terk ider ʿārı añа bende olur

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

4 ʿAşḳı inkār iden ādem āḫir
İtdigi işlere şermende olur

5 Nūr-ı pāk-i Ḫudā'yı ister iseñ
ʿĀleme baḳ nice tābende olur

6 Şemʿ-i ʿaşḳ-ı ilāhī ey Ḥaḳḳī
Ẓulmet-i tende ara anda olur

* * *

1 Ṭururken ʿizzet-i "el-faḳru faḫrī" mālı n'eylerler[1]
Ġınā-yı ḥāl-i ġālib var iken şol ḳāli n'eylerler

2 Geyenler İbn-i Edhem-vār ʿaşḳıñ şālını bugün
Libās-ı fāḫiri vü ḥilʿat-ı iclāli n'eylerler

3 Bugün derd ehline derdiñ meẕāḳı ḫoş gelür dilde
Bu şerbetden içenler sükkeri vü balı n'eylerler

4 Ebü'l-vaḳt olduñ ise ṣūfiyā ṣāḥib-maḳām olduñ
Aña vāṣıl olanlar ḳāl ile aḥvāli n'eylerler

5 Maḥabbet şeh-periyle Ḥaḳḳıyā pervāz iden diller
Bu miḥnet-ḫānede ġayrı peri vü bāli n'eylerler

* * *

1 Ḫalāṣ ol māsivādan sālikā var[2]
Şeb u rūz aġla dā'im Ḥaḳḳ'a yalvar
Ḫudā'yı iste Ḥaḳ'dan ol ḫaberdār
Şeb u rūz aġla dā'im Ḥaḳḳ'a yalvar

2 Anıñ feyżinde yoḳdur ẕerre imsāk
Velīkin olmamışdır cān u dil pāk
Yüzüñ sür yirlere var olagör ḫāk
Şeb u rūz aġla dā'im Ḥaḳḳ'a yalvar

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

3 Niyāz erbābınıñ baḫtı açıḳdır
Niyāz erbābı gibi kimse yoḳdur
Ḫudā'nıñ feyż u fażl u luṭfı çoḳdur
Şeb u rūz aġla dā'im Ḥaḳḳ'a yalvar

4 Şühūd-ı Ḥaḳḳ'a ir sır añla Ḥaḳ'dan
Yüri ders alagör her bir varaḳdan
Göçersin ʿāḳibet bir gün ḳonaḳdan
Şeb u rūz aġla dā'im Ḥaḳḳ'a yalvar

5 Nice bir Ḥaḳḳī bī-pervā gezersin
Ne bildiñ kendüñi sen ne sezersin
Nice bir nefs ile ḥīle düzersin
Şeb u rūz aġla dā'im Ḥaḳḳ'a yalvar

* * *

1 Şunlar ki ʿaşḳ ile bugün meydāna gelmekden ḳaçar[1]
Tāvūs-i ḳudsī olmayup cevlāna gelmekden ḳaçar

2 Zāhid ne bilsün ḥālet-i ʿaşḳ içre olan devleti
İnkāra düşmüşdür özi īmāna gelmekden ḳaçar

3 Her kim baṣīret ehlidir Ḥaḳḳ'ı görür peydā velī
Aʿmā olanlar Yūsuf'ı seyrāna gelmekden ḳaçar

4 Gerçek ḳul olan kişiler Ḥaḳ'dan cüdā olmaḳ ba'īd
Ḫidmetde taḳṣīrāt iden sulṭāna gelmekden ḳaçar

5 Keşret ilinde Ḥaḳḳıyā her kim olur sāḥil-nişīn
Bir ḳaṭre-i nāçīzdir ʿummāna gelmekden ḳaçar

* * *

1 Zühd ile dil-besteler seyrānı bilmezler nedir[2]
Dīdesizler Yūsuf-ı Kenʿān'ı bilmezler nedir

2 Ḥaḳḳ'ı inkār eyleyenler küfr içinde ḳaldılar
Mü'miniz dirlerse de īmānı bilmezler nedir

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

3 Görmeyenler şol ledünnī dersini üstāddan
Zuʿm ile ʿālim geçüp Ḳurʾān'ı bilmezler nedir

4 Bu vücūd iḳlīminiñ seyr itmeyenler şāhını
Ḳulluġı żāyiʿ ḳılup sulṭānı bilmezler nedir

5 Bir tecellīdir görünmüş enfüs ü āfāḳdan
Ḥüsn-i Yūsuf bilmeyenler ānı bilmezler nedir

[175a] 6 Ḥaḳḳī ten-perver olanlar ʿālem-i nāsūtda
Bī-ḫaberdir cāndan cānānı bilmezler nedir

* * *

1 Benim derd ile dilde dāġ-ı ḫūn-ālūd yārem var[1]
Bugün bir derd-mendim derdime şanmañ ki çārem var

2 Gehī ümmīd-i vaṣl-ı yār ile ḫandān u şādānem
Gehī fürḳatle giryānem degildir ḥāl-i men hem-vār

3 Felek dāʾim bu keʾs-i ser-nigūndan sem ṣunar ḫalḳa
Ayaḳ çek işbu meclisden ḳo bu bezm-i fenāyı var

4 ʿAceb niçün bu deñlü mübtelā-yı fürḳatem ben āh[2]
Taḥassürle geçer vaḳtim gözümde yaş ile dem var

5 ʿAceb mi Ḥaḳḳıyā sulṭān-ı berr ü baḥr-i ʿaşḳ olsam
Gözümden yaş u dilden dāġdan deryā vü ḳaram var

* * *

1 Cihānıñ hūy u hāyın gūşuma almam ferāġım var[3]
Sivā hengāmesin şehr-i dile ḳoymam yasaġım var

2 Teferrüc eylerem dā'im görüp ezhār u envārı
Feżā-yı dilde seyr it bir ʿaceb būstān u bāġım var

3 Bahār-ı köhneniñ reşk itmezem bir lālesine hīç
Benim gülzār-ı dilde gül gibi çoḳ tāze dāġım var

1 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.
2 "'Aceb niçün mübtelā-yı fürḳat oldum āh" dinse idi mīm-i mütekellīmden ṣoñra "ben" lafẓınıñ tekrārı tekellüfe ḥācet-i mess itmez idi. Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.
3 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-*. MN.

4 Emīnem tāb-ı ġam teʾs̱īr ḳılmaz ḳalbime aṣlā
Semender gibi zīrā nār-ı ʿaşḳ içre ṭuraġım var

5 Reh-i ʿaşḳa girenler Ḥaḳḳī dāʾim menzili gözler
Aña ṭoġrulmuşam ben de ne ṣolum var ne ṣağım var

6 Bu bāġ-ı köhneniñ bir lālesine nīm-nigāh itmem
Benim gülzār-ı dilde gül gibi yüz tāze dāġım var[1]

* * *

1 ʿAcebdir ġaflet ehli ey birāder[2]
Olur bir ẕerre-i miḥnetle muġber

2 Bu nefs-i şūm ile ey dil dem-ā-dem
Olupdur rūy-ı mirʿatıñ mükedder

3 Ḳoma elden kitāb-ı ʿaşḳ u şevḳi
Hemīşe eyle ders-i ʿaşḳı ezber

4 Ḥaḳīḳat ʿāşıḳ iseñ işbu yolda
Yüri Manṣūr gibi sen de ser ver

5 Bulunmaz tekye-gāh-ı ʿālem içre
Aransa gerçek ādem ehl-i dil er

6 Ḫudāʾnıñ emr u fermānıñ ḳabūl it
Dilerseñ olasıñ ey Ḥaḳḳī server

* * *

1 *Li-Cāmiʿi'l-faḳīr.*
2 Ez-*Dīvānçe-i Nāẓım -ḳuddise sırruh-.* MN.